Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Sevilla

Universidad de Deusto
Biblioteca

630

6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONII

POSSEVINI

SOCIETATIS

IESV,

MOSCOVIA,

ET, ALIA

OPERA,

DE STATV HVIVS SECVLI,

aduersus Catholicæ Ecclesiæ hostes.

Nunc primò in vnum volumen collecta, atq; ab ipsomet auctore emendata & aucta.

Adiecto indice rerum, toto opere memorabilium, locupletissimo.

Seriem & Argumenta operum, vide, lector, pagina quinta.

BIBLIOTECA PONTIFICIA COMILLENSIS

PERMISSV SVPERIORVM.

In officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij.

cIↃ. IↃ. LXXXVII.

Cum gratia & Priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CATHOLICO ET PIO LECTORI TYPOGRAPHVS S.

Puſcula quædam à R.P. ANTONIO POSSEVINO *Societatis* IESV *Theologo elucubrata, & paucis antè annis Dilingæ edita, tam cupidè plerique ſitienterq́; arripuerunt, vt alijs ea magnopere poſcentibus nulla exemplarium copia relinqueretur. Dedit ea res non obſcurā ſignificationem, ijs in libris reconditam quandam eruditionem ineſſe, quæ maieſtate ſua, & deſiderium & admirationem hominibus commoueret. Acceſſit eòdem integerrimorum virorum commendatio, quæ & auctoris ingenium, & res ab eo domi foriſq́ue cum laude geſtas mirificè de prædicaret. Nequaquam enim pœnitendos pro Eccleſia labores ſuſcepit, ſuſceptoſque exantlauit. quæ verò ſcripſit, parem cum voluptate vtilitatem continent. Scripſit ille de Moſcorum ingenio, terris, ſchiſmate, non quæ auditione acceperat, vt alij, ſed quæ ſenſibus coràm vſurpauerat, ac Magni Ducis congreſſione, & familiari Procerum vſu, diuerſorumque locorum peragratione didicerat. Hæreticorum verò ac Schiſmaticorum errores & ſapienter refellit, & tanta veritatis luce inſidioſas eorum latebras colluſtrat, vt omnis tergiuerſandi opportunitas aduerſarijs eripiatur. Eo interim tempore, dum huius viri lucubrationes iterum typis mandari, vt multorum expectationi fieret ſatis, præſtolor; incidit in manus noſtras eiuſdem* P. POSSEVINI *libellus, mole quidem exiguus, ſed rerum pondere præſtans, de Atheiſmis hæreticorum noſtri temporis, in cuius præfatione quia mentio fit alterius maioris voluminis contra eoſdem noſtri infelicis ſæculi hæreticos, eius conſequendi ac typis in hiſce partibus edendi, ſpes animum meum obtentauit, minimeque fruſtrata eſt. Auctor ſiquidem de mea voluntate certior factus, amicorum hortatu, Deiq́ue in primis gloria ac publica vtilitate permotus, non modo votis meis perbenignè annuit, ſed etiam ipſos libros ſuos ad limam reuocauit, vt nunc e-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mendatiores politioresque quàm vnquam antè in lucem prodeant: omnem siquidem & nos operam dedimus, vt ab omnibus mendis vindicati ederentur. Tu verò optime lector, ad labefactatum Ecclesiæ statum confirmandum, ad tollenda schismata, ad errores profligandos, ad exstirpandas hæreses, tuique ipsius ac aliorum salutem constituendam, beneuolè diligenterque ijsdem vtere. Colon. &c. Calendis Ianuarij

cIↃ.IↃ. LXXXVII.

CATALOGVS ET ARGVMENTA OPERVM ANTONII POSSEVINI.

MOSCOVIA cum ijs quę ad euincendos Schismaticos attinent, ad GREGORIVM XIII. PONT. MAX. duobus commentarijs absoluta.

1 *Commentarius primus ad* GREGORIVM XIII. PONT. MAX. *in quo difficultas, spes, rationes afferuntur promouendæ catholicæ religionis tam in Moscouiam quàm in Russiam eam, quæ Poloniæ Regi subiecta est.* pag. 1.

2 *Commentarius alter ad eundem Gregor. XIII. P. M. de statu rerum Moscouiticarum: de gentis ingenio: de ratione legationis ad eum obeundæ, postremò conscriptus ab Auctore cum ex Vrbe in Poloniam Mosci legatos reduxisset, quos antea ex Moscouia Romam adduxerat.* pag. 12.

3 *Colloquia de Religione Catholica publicè ab Auctore habita cū Magno Moscouiæ Duce in eius Regia frequēte Procerum consessu.* pag. 31.

4 *Capita, quæ Magnus Dux ab Auctore petijt, quibus Græci & Ruthēni à Latinis in re fidei dissenserunt, postquam ab Ecclesia catholica sese præciderunt: Et eorum Errores.* pag. 39.

5 *Scriptum ab Auctore traditum Magno Duci, cùm Angli mercatores Moscuæ tunc commorantes clam eidem Magno Duci per quendam Anabaptistam librum obtrusissent, quo Pontificem Maximum blasphemè vocabant Antechristum.* pag. 46.

6 *Interrogationes & responsiones de processione Spiritus S.ti à* PATRE ET FILIO, *desumptæ ac breuiore & dilucidiore ordine digestæ ex libro* GENNADII SCHOLARII *Patriarchæ Constantinopolitani.* pag. 50.

7 *Litteræ & Acta Pacificationis in cōuentu Legatorum Stephani Poloniæ Regis & Io. Basilij Magni Moscouiæ Ducis, Auctore Pacificationem procurante nomine* GREGORII XIII. PONT. MAX. pag. 57. & pag. 82.

NOTAE DIVINI VERBI & Apostolicæ Ecclesiæ fides ac facies, ex quatuor Oecumenicis Synodis. E quibus demonstrantur FRAVDES prouocantium ad solum Verbum Dei scriptum. ATHEISMI hæreticorum huius sæculi. ERRORES aduersantium CALENDARIO emēdato. VAFRITIES peruertentium canones & abutentium nomine SS. Patrum ac Principum in re fidei, ad IOANNEM III. Sueciæ &c. Regem Serenissimum. pag. 116.

INDEX CAPITVM ET MATERIERVM HVIVS operis.

SECTIONIS PRIMAE capita, & Materiæ.

QVid Auctorem impulerit, vt primò aduersus Chytræum scriberet. Cap. I. pag. 119: 1

Causse, quas orationis de statu Ecclesiarum absens edita Chytræus affert, expenduntur, & examinantur. Cap. II. pag. 119. 2

Regis Sueciæ in multis rebus pietas ostensa, Chytræi hæreseos condemnat. Cap. III. pa. 121: 2

Chytræum manuter Regi Sueciæ doctrinam Lutheranam venditare, eiusq; vanitatem & falsitatem, non modò Regem ipsum, sed & ipsos Chytræi discipulos iam pridem cognouisse. Ca. IIII. pag. 122: 2

SECTIONIS SECVNDAE capita.

EX modo prouocationis Chytræi ad verbum Dei, facilè intelligi, ipsum cum suis eodem prorsus carere. Cap. I. pag. 124: 2

Verbum Dei ad Chytræum, & suos gregales minimè pertinere, eò quod verbi Dei partē, Traditum nimirum verbum, contra diuinas litteras, patrumq; sententiam reijciant, & respuant. Cap. II. pag. 126: 2

Rationes, atq; via verbum Dei Traditum peruestigandi, ex quibus cognoscitur, Traditiones, quas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesia Romana Apostolicas esse censet, tales reuera existere. Cap.III.pa.129:2
Verbum Dei vti nec insitum, & traditū, ita nec scriptum esse apud hæreticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à Dei verbo viuo destituuntur. Cap.III. pa.132:1
Ex efficacitate verbi Diuini ostenditur idipsum apud Chytraum, & Pseudoeuangelicos minimè reperiri. Cap.V.pag.134:1

SECTIONIS TERTIAE capita.

CHytraum, cæterosq; Protestantes Synodos œcumenicas quatuor verbo probare, re autem ipsa earundem auctoritatem contemnere, demq; callidè quatuor ipsas primas Synodos solas admittere. Ca.I.pag.143:2
Primarum Synodorum formam, & Ecclesiæ illius temporis faciem, satiu ostendere Chytræum, & Protestates reliquos, Synodos ipsas deseruisse, cùm Episcopis, & Sacerdotibus, quibus illa cõstabant, careant penitus, & potestate Synodos cõuocandi destituantur. Cap.II.pa.148:1
Argumenta, quibus hæretici Laicam in Synodis potestatem comprobare nituntur, infirma esse, & inania. Cap. III.pag.147:1
Synodorum primarũ quatuor, capita præcipua, & decreta. Cap.IIII. pag.150:1
Atheismorum origo & progressus. Ca.V.pa.151:1
Atheismi Lutheri, Melanchthonis, Caluini, Bezæ, Vbiquitariorum, aliorumq; Pseudoeuangelicorũ, quibus Synodorum quatuor decreta conuellunt. Cap.VI.pag.152:2
Atheismus primus Lutheri, quo Esaiæ locũ de Christi Diuinitate falsa interpretatione depranat. pag.152:2
Atheismus secundus Lutheri, & Caluini contra sanctissimæ Trinitatis nomen & inuocationẽ. pag.153:2
Atheismus tertius Lutheri contra nomen ὁμοούσιον siue consubstantiale à Patribus Nicænis receptum. pag.155:1
Atheismus quartus Melanchthonis aduersus Essentiæ Diuinæ vnitatem, & personarum æqualitatem. pag.156:2
Atheismus quintus Caluini, continens hæreseos Sabellianæ, et Arianæ quadam semina, hæresimque nouam Autotheanorum. pag.157:2
Atheismus sextus Lutheri, Melãchthonis, et Schmidelini contra Diuinarum personarum æqualitatem. p.159:2
Atheismus septimus Caluini, & Bezæ, duas in Christo personas insinuantium, Christi humanitatem omni super hominem gratia, & præstantia spoliantium, passionis Christi efficaciam, Dei omnipotentiam negantium: Lutheri Deum, vt Deũ passum affirmantis: Caluini rursum, & Melanchthonis Christo anxietatem, & dubitationem tribuẽtium: Brentij denique, atque Bezæ verba Lucæ Act. 2. deprauantium. pag.160:2
Atheismus octauus Lutheri, Brentij, aliorumq; Lutheranorum, Christi humanitatem Diuinitati aquantium, doctrinam Catholicam de communicatione idiomatum, adeoq; complures Symboli articulos conuellentium. pa.164:2
Atheismus nonus Lutheri, Melanchthonis, & aliorum contra arbitrij libertatem. pag.168:1
Atheismus decimus Lutheri doctrinam Catholicã de animarum post mortem loci labefactantis: Caluini Deum peccatorum causſam asseuerantiu. pag.171:2
Atheismorũ colluuies à Lutheri, & Caluini discipulis Nestoriana, Sabellianis, Samosatenica, & Ebionitis in orbem inuecta. Ca.VII. pa.173:2
Summa colloquij cum nouis Arianis Petricouiæ in Regno Poloniæ habiti 1566. pag.174:2
Velitationes Arianorum, & Antitrinitariorum in Transsyluania aduersus Deum. pa.176:2
Summa & refutatio pestilentissimorum duorum librorum quos Transsyluanici Ministri contra Sanctissimam Trinitatẽ euulgarunt. pa.178:1
De sacris Dei imaginibus, deq; ipsarum multiplici vsu. pag.179:2
De duplici cultu, qui Dei imaginibus à Catholicis exhibetur. pag.181:1
Franciscus Dauidis cùm nefarias theses aduersus Christum emisisset, à perfidia, in profundiores impietates delapsus, in Transsyluania Comitijs à Christophoro Bathoreo Principe capitis damnatur, & infelicissimè moritur. pag.188:1
Symbolum Pseudoeuangelicorum Ministrorum omnium. pag.192:2
Symbolum Apostolorum, Ecclesiæq; veteris. pag.196:1
Designatio Catholicæ, & Apostolicæ fidei à Nicæna Synodo expositæ. pag.196:1
Symbolum Athanasij. pag.196:2
Symbolũ Concilij Constantinopolitani. pa.197:1
Expositio Symboli Nicæni per Cyrillũ. pa.197:2
Dissentiones Concilij Chalcedonensis. pa.205:1

SECTIONIS QVARTAE capita.

De Anni & Paschæ emendatione, olim à Nicænis Patribus facta, ac nunc ad pristinam normam, ac rationem reuocata: Quæ ab hæreticis nescientibus quid loquantur reprehensa satis ostendit, quanti Chytræus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatarum, & puræ, quam vocant, Ecclesia faciant. pag.206:2
Laboratum ab Hebræis, Ethnicis, & Christianis in motu solis exaquando, vt dies fasti rectè disponerentur. Cap.I.pag.207:1
Post Christi Domini aduentum eadem in re quoque fuisse variatum, sed semper vt magis tempus procedebat, ita liquidiorem cœlestium notitiam creuisse. Cap.II.pag.208:2
Quæ à Synodo Nicæna de Paschæ decreta sunt, ea fuisse ab Apostolis decreta. C.III.p.209:1
Deum sapientissimè, vt in alijs quæ hac sæculo contigerunt sic in hac anni correctione permisisse, vt laboraretur, tum vt Ecclesia Rom. tum vt hæretici manifestiores fierent. C.IIII.p.212:1
Epistola Imp. Constantini ad omnes vbiq; Ecclesias, de S. Synodi actis, & de S. Paschа. Ca.V. pag.215:1
Sicut olim hæreticos, & Schismaticos, sic eosdem hoc tempore agnitos esse, quòd Nicænæ Synodi decreto de Anni emendatione, & sacrosanctæ Paschæ festo rite peragendo non acquieuerunt. Cap.VI.pag.216:1
Epistola Stephani Poloniæ Regis ad Academiam Cracouiensem de Anni correctione. Cap.VII. pag.220:2
Protestantes, & politici quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à se, priusquàm à Pontifice Romano non fuisse promulgatam anni correctionem, quanto plura commenti sint, ne promulgationem admitterent, tanto magis veritatem vel inuiti testati sunt. Cap.VIII.pag.221:2
Ex libro Bartholomæi Scultheti Mathematici, qui inter Protestantes vixit, quæ aduersus Protestantium vanas obiectiones respondet. Cap. IX.pag.222.b:1
Quendam Michaelem Mæstlinum, qui se scribit Mathematicum Tubingensem, dum nouissimè conatus est altero (vt vocat) examine æs edito Kalendarium emendatum carpere, nõ solùm imperitiam, & vanitatem suam prodidisse, verùmetiam (licet inuitum, ac nõ cogitantem) magis confirmasse Gregorianam emẽdationem. Cap.X.pag.223:1

Sectio quinta.

De quibusdam alijs Nicænæ, & aliarum Synodorum canonibus, & cõstitutionibus. pa.223:2
Ante Nicænam Synodum extitisse alias Synodos, & constitutiones Apostolicas, ad quarum amussim concilia insequentia coacta, et canones lati sunt. Cap.I.pag.223:2
Canon Nicænæ Synodi numerus. C.II p.224.b:1
De Diatyposibus Ecclesiasticis sermo dogmaticus. Cap III.pag.224:1
De canone quarto Nicænæ Synodi, qui est tertius vulgatus. Cap.IIII.pag.225:2
Expenditur accuratè cœlibatus sacerdotum, & comprobatur. Cap.V.pag.229:1
De canone XIII. Synodi sextæ Constantinopolitanæ, quem obycit Chytræus. Cap.VI.pag.235:1.
Expensio altera accuratior ipsius decimi tertij Canonis Trullani. Cap.VII.pa.237:2
Ex XIII. can. Trullani cum alijs Trullanis collatione cerni, quàm sibi sit contrarius. Ca.VIII. pag.241:1
Apostolos fuisse post susceptum Apostolatum cœlibes. Cap.IX. pag.242:1
Soluitur quod de D. Ignatio Chytræus obycit. Ca. X.pag.244:1
Inanes esse obiectiones, quas ex Episcoporum Matrimonio desumit. Cap.XI.pag.245:1
In canone Stephani Pontificis citando Chytræi fides desideratur, & in Concilio Ancyrano nihil esse cœlibatui contrarium ostenditur. Cap. XII.pag.249:1
Historiam de Paphnutio meritò reijci, & eam cœlibatui non aduersari. Cap. XIII. pag.250:2
Siricium Pont. Max. improbè ac impudenter à Chytræo impudentem nominari. Cap. XIIII. pag.253:1
Gangrensis Synodi canones fraudulenter & inepte à Chytræo contra cœlibatum adferri. Ca. XV.pag.254:1
Chytræus, vbi satis præsidij non repperit in antiquis Synodis contra cœlibatum, eum esse traditionem humanam dicit, & emendicatis triũ vel quatuor huius sæculi recentium scriptorum verbis, quæ nec verè citat, nouas conatur effundere tenebras legentibus. Cap. XVI. pa.256:2
Aliæ ab alijs aduersus cœlibatum excusationes obiectæ diluuntur. Cap. XVII. pag.258:2

Sectio sexta.

De sexto vulgato Synodi Nicænæ, deq; alijs reliquarũ Synodorum canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Ecclesia à Chytræo conuulsa defenditur.
Canonem sextum Nicænum Romani Pontificis Primatui suffragari. Cap.I.pag.260:1

Sectio septima.

De diuina Eucharistia, & sanctissimo Missæ sacrificio, quod semper in Ecclesia pro viuis & defunctis fuisse vtilissimè oblatum priorum Synodorum tempore, ostenditur: Inuocatio quoq; sanctorum, cæteraq; fidei dogmata, paucis sed efficaciter comprobantur. pag.262:1
Eucharistiæ oblationem seu Missæ sacrificium ex Concilio Nicæno planissimè colligi, & Diaconis neque Eucharistiã conficere, nec Episcopis aut presbyteris eandem porrigere fas esse. Cap.I.pag.262:1
Cœnam Lutheranorum, Caluinianorum & aliorum sectariorum, quam vocant Dominicã, non esse eam, quam Christus instituit, quamue & Apostoli, & vniuersa Ecclesia fecerunt ac facit. Cap.II.pag.262:2
Cœnæ Dominicæ, ac veri Christiani sacrificij, quod Christus instituit, Apostoli & reliqui omnes in Ecclesia obseruarunt, integerrima esse omnia apud Catholicos. Cap.III.pag.264:1
Consecrationem Eucharistiæ apud Catholicos ex Christi instituto & verbis fieri, aliamq; esse ab ea, quæ alijs nouæ legis Sacramentis adhibetur. Cap.IIII.pag.264:2
Oblationẽ quoq; Eucharistiæ in sacrificio Missæ apud Catholicos ex Christi verbis & instituto fieri, et friuolas esse aduersariorũ in contrariũ obiectiones. Cap.V.pag.266:1
Alia adhuc obiectiones refutantur & impostura Lutheri, Caluini, & aliorũ in deprauanda Scriptura indicantur. Ca.VI.pag.268.1
Ordo, ritus, orationes sacrificij Altaris ab ipsis Apostolis, & ab vniuersa Christi Ecclesia semper celebrati recensentur, & ex Dionysio Areopagita, D. Pauli discipulo alijsque comprobantur. Cap.VII.pag.269:2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacra loca, vestes, ornamenta, luminaria, vasa, quaue alia liturgica Patres antiquissimè dixerunt esse ex traditione Apostolica adhibita Sacrificio altaris ritè offerendo, ac nunc quoq; apud Catholicos esse omnia. Cap. VIII. pag. 271:1

Diuina Eucharistia, (vt Sacramenti) vberrima vtilitas ostenditur. Cap. IX. pag. 272:1

Diuina Eucharistia (tanquam Sacrificij) fructus vberrimus pro viuis & defunctis ex perpetuo Ecclesiæ vsu ostenditur. Cap. X. pag. 273:1

De igne Purgatorio & oblatione pro defunctis. Cap. XI. pag. 273:2

De Sanctorum Inuocatione & Intercessione: Cap. XII. pag. 275:1

Sectio vltima.

A Serenissimis Ferdinando Cæsare, à Galliæ Regibus, ab Alberto Bauariæ, & à Ioanne Basilij Magno Moscouiæ Duce, condemnari Chytræi mendacij, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriusq; speciei Eucharistiæ fallaciter abusus sit. pag. 277:1

RETECTIO *impostturarum cuiusdam hæretici Dauidis Chytræi, quas in oratione inseruit, quam de statu Ecclesiarum hoc tempore in Græcia Asia, Vngaria, Boemia inscriptam edidit & per Sueciam ac Daniã aduersus Orthodoxam fidem disseminari curauit.* pag. 278

EPISTOLA ad STEPHANVM I. *Poloniæ Regem serenissimum de statu Ecclesiæ præsentis sæculi aduersus quendam Volanum Caluinianum.* pag. 300

RESPONSIONES ad *nobilissimi & Regij viri Septentrionalis interrogationes qui de salutis æternæ comparandæ ratione ac de vera Ecclesia cupiebat institui.* pa. 316

Additus est modus, quo Verbum Dei, & libri Patrum legendi ac Cœcilia legitima ab illegitimis discernenda sunt. pa. 331.

IVDICIVM DE CONFESSIONE AVGVSTANA: EXAMEN *sectæ Picardicæ, ad quam deflectit Caluinismus:* DE ERASMO ROTERODAMO, *ad quem prouocant noui Arriam.* NVM EXPEDIAT *colloquium publicum de conciliandis religionis dissidijs instituere coram Principe aliquo seculari, ad* SIGISMVNDVM BATOREVM *Transsyluaniæ Principem Illustrissimũ.* pag. 341

EPISTOLA *de necessitate, vtilitate ac ratione docendi catholici Catechismi.* RATIONES *item, quibus inter summas quasque difficultates Diuinum negotium debeat ac possit promoueri.* pag. 368

ANTO.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, COMMENTARIVS PRIMVS DE REBVS MOSCOVITICIS, AD RELIGIONEM SPECTANtibus.

MAGNI DVCIS Moscouiæ ditio, cùm longè lateque ad septẽtrionem atq; ad Ortum solis pateat, vndecim tantùm habet Episcopatus: quorũ præcipuus est Moscuæ, quem Metropolita, qui cæteris omnibus præest, administrat. Rostouium autẽ, ac Magnam Nouogardiam (q̃ Nouigrod dicitur) Archiepiscopi duo; Reliquas ciuitates Cortizã, Resaniam, Columnam, Susdeliam, Casanum, V Volochdam, Tueriam Smolenciũ, Episcopi administrant. Cùm verò à Patriarcha Constantinopolitano Moscouiæ Metropolita olim confirmaretur, nunquam hoc Principe cõfirmatus est ampliùs, licèt plures eo munere sint functi, ac deniq; vel interfecti, vel ad monasteria ablegati. Ab ea verò confirmatione petenda cessatum esse putatur, postquam Pater huius Principis Basilius Græcum in vincula Sacerdotem cõiecit, quem à Constantinopolitano Patriarcha euocauerat. Sed Sacerdos cùm Moscos non solùm à Latinis, verùm etiam à Græcis in fidei dogmatibus, ac ritibus quibusdam dissidere cõperisset, liberè id Basilio obijciens, nunquam (ne acriter quidem vrgente id per literas Imperatore Turcarum) è custodia, in qua diẽ obijsse fertur, liberari potuit. Porrò Metropolita deligitur iam ab ipso Principe, consecratur à duobus, tribusue Episcopis. Atq; is ad duodeuiginti millia talerorum, qui circiter tredecim aureorum nũmùm millia faciunt, è reditibus annuis percipere dicitur. Ab eo tamen, vt & à reliquis Episcopis, non illis quidem adeò opulentis, interdum tributum, siue subsidium (vt vocant) exigit Princeps: sine cuius scitu, ac permissu, nihil, quod magni alicuius momenti sit, faciunt. Ac tamen, licèt à Constantinopolitano Patriarcha confirmatio Metropolitæ haud petatur, ei audio quingentos aureos nummos in Eleemosynam singulis annis à Principe numerari. Ceterũ Episcopi omnes ex Monachis, tanquã perfectioris vitæ hominibus, deliguntur. Quare nec vxores habent, nec vnquam carnes edunt (sicut nec ipse Metropolita) neque annulos gerunt in digitis; & sanctitatem præse ferentes, apud omnes in veneratione habentur. Diœceses suas (in quibus Archimandritas, & Igumenos, seu Præpositos in Monasterijs collocant) non solent, vt apud Catholicos fit, obire, aut inuisere: fortasse quòd Principi ea res foret suspiciosa. Veruntamen quibusdam in oppidis laicos aliquos, quasi vicarios foraneos, singulis annis statuunt, quibus vitam Popporum (hi Sacerdotes sunt) seu aliorum obseruandi cura cùm demandetur, ij, si quis Sacerdos crimen committit, pecunia ferè mulctantur. Vocantur autem Episcopi Vladicæ, à voce Rutenica VVlodars, quæ Oeconomum ac dispensatorem designat. Parochi verò, ac reliqui Poppi, Græcorum more Sacerdotum, vxorem virginem, antequam Sacerdotes sint, ducunt. Qua demortua, si monasticam vitam agere velint, pergunt Sacerdotio fungi: sin alteram ducunt, nullum iam Sacerdotij munus obeunt, nec adeò Sacerdotes censentur; cùm & aliqui tanquam Diaconi in Ecclesijs inseruiant, quasi Character Sacerdotalis ex primæ vxoris vita penderet, ea mortua deleretur. In his omnibus, sicut & in Monachis (quorum eiusdẽ ordinis, & vestitus omnia monasteria cernuntur) mira interiorum literarum ignoratio est: ita, vt nec, quis sit sui auctor instituti, aliqui respondere sciuerint, cùm hæc de ijs quæreremus. Diui tamen Basilij quandam esse speciem conijcitur. Monialium item nõ desunt Monasteria, siue domicilia, sed quæ longè absunt à cultu, custodiaque nostrarum. Quibus autem in vniuersum Mosci erroribus impli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

catur, ex eo intelligi potest, quòd antè quingentos annos, Duce Moscorum Volodimero, Christianam fidem à Schismaticis hereticis acceperunt. Ea imbuti, ac proinde maximo sese beneficio deinctos putantes, facilè crediderunt, quicquid de Latinis Græci (Romanæ gloriæ, atque pietatis æmuli) obloquebantur. In ea verò opinione alti, & à teneris educati, Chronicaq; corrupta legentes, nec habentes, qui istas ex eorum animis calumnias seriò possent abstergere, à Catholicis valdè abhorruerunt. Itaque cùm ingens alicui malum imprecantur, Vtinam té, inquiunt, Latinæ fidei videam. Cùm verò imaginem aliquam piam ex ijs, quibus Catholici vtuntur, à suis simplicioribus colli animaduertunt, Ne colas, aiunt, quia nostræ fidei non sunt.

Cvm autem nobiscum, iubente Principe (officijne, an obseruandi causa) nobiles quidam, assignati necessarijs rebus procurandis, comedere soliti essent, nec assurgebant, cùm mensæ benediceremus, aut gratias DEO ageremus; nec item nostras imagines venerari, aut vllo in honore habere (cùm suas tantùm non adorent) nec alia id genus facere volebãt. Quin verò Princeps, quotiescunq; externos Legatos alloquitur, ijs recedentibus (sicut & nobis contigit) manus è deaurata pelui, quæ super scamno cõspectui omnium patet, quasi ad expiationem, solet abluere. Quo facto, Proceres, ac reliqui nobiles, quorum frequens solet esse consessus, sic in suo Schismate, atq; à nobis Christianis auersione, obfirmantur, vt nihil suprà. Ego verò, licèt expectandũ esse tempus, quo ingenia illa maturescerent ad pietatem, intelligebam, egerrimè tamen hoc ferebam, sperans quidem non longiùs futurum, cùm vel alij Christiani Principes id Moscо obijcient, aut Legatos sese ad eũ non missuros ampliùs significabunt, nisi ab illa sordida ablutione desistat. Ita porrò Mosci, tradito per manum à maioribus suis instituto, à pueris loqui, ac sentire de suo Principe soliti sunt, vt interrogati sæpius respondeant: Solus DEVS, & magnus Dominus, (hoc est, Princeps) hoc scit: Ipse noster magnus Dominus nouit omnia: Is vnico verbo omnes nodos, ac difficultates potest soluere: Nulla religio est, cuius ille ritus ac dogmata nesciat: Quicquid habemus, aut cũ rectè equitamus, vel valemus, id Clementia Magni Domini obtinemus. Is verò hanc de se existimationem apud suos mira diligentia fouet, prorsus vt quasi Rex Sacrorum, simulque Imperator videri velit; Pontificiam autem, ac plùs quàm Regiam Maiestatem ipsis in vestibus, consessu, ac reliquis præ se ferat. A Græcis Patriarchis, & Imperatoribus mutuatum esse omnia, aliquis dixerit, atq; ad sui honorem, quæ ad DEI cultum referebantur, traduxisse. Tiaram enim vnionibus, ac gemmis ornatissimam, eamq; non vnam tantùm (quam ostentandæ amplitudini mutat identidem, cùm & Byssantio sibi delatam dicat) aut apud se habet, cùm sedet in throno, aut gestat in capite. Pedũ, seu Pastorale in manu leua, Christalli sat magnis globis, tanquam nodis, interstinctum: Talarem vestem, quali ferè Pontifices maximi vti solent, cùm solenniter procedunt ad Sacrum, & manus plenas annulorum gerit, cum prægrandibus gemmis. Imaginem item Saluatoris ad dexteram, ac Beatissimæ Virginis supra Cathedram, in qua sedet: binosque albis sagis indutos, atq; bipennibus ad humeros munitos habet vtrinque stantes, quasi Regij corporis stipatores. Ceterùm subsellia interioris, & anterioris cubiculi, referta hominibus, qui vestibus aureis (quas nisi ipsi habeant, Princeps, Legatis aduenientibus, solet vtendas dare) induti vsque ad talos, referunt speciem Diaconorum, cùm hi Sacerdotes Sacra facturos prosequuntur. Hi autem miro silentio, ab ore nutuq; Principis pendent; cuius ad sinistram maior natu humiliore in loco filius sedet, Tiaram & ipse habens, licèt minorem, in scamno, oblonga que veste, & ea preciosissima indutus. Atq; hi duo, pater & filius, cùm mensæ accumbunt, pluribus crucis consignationibus sese muniunt, antequam vnumquodque ferculum, aut potum delibent, vel gustẽt. Ad sacrum autem, atq; ad templum quotidie (nec semel) eunt: dumq; id fit, nunquam sedent, nisi cùm pars aliqua homiliæ, vel sancti alicuius apud eos viri vita recitatur. Quin verò ipsi quoque fronte humum ex religione percutiunt: ieiuniaque sua sedulò obseruantes. eam, quam dixi, pietatis opinionem in subditorũ animis figunt, ac fouent. Principi verò ipsi Confessarius Sacerdos est proprius, qui eum quàcumque comitatur, Moscua exeuntem: cui etsi Princeps singulis annis peccata confitetur, Eucharistiam tamen non sumit ampliùs, quòd ei, qui plures quàm tres vxores duxerit, fas non sit, ex eorum legibus, Christi Domini corpori communicare. Nam & Princeps, vbi ex Anastasia prima vxore, quæ olim decesit, duos, qui adhuc superstites sunt, filios suscepit, sex alias vxores (siue quo nomine alio vocet quis) virgines duxit; quarum aliquas varijs de caussis in monasteria intrusit: cumq; adhuc aliquæ earum viuere dicantur, septimam tamen, quæ vocatur Maria, filia Theodori Nagoi (quã superiore anno sibi in suo illo matrimonii genere adiunxit) apud se habet. Ioãnes

nes item maior natu filius, non plus viginti licèt annos natus, tertiam habet vxorem; primis duabus (sic patre iubente, filio autẽ dolente) in monasteria inclusis. At Theodoro alteri filio ea, quam primò duxit, adhuc est; adolescenti (vt ferunt) satis innocenti, nec à Catholicis abhorrenti. Quanquam, vt statura corporis non æquat ætatem, & verò barbam habet, quæ primogenito deest, non permittitur venire in cõspectum eorum, qui à Principibus externis ad Magnum Moscouiæ Ducem mittũtur. Porrò Ioannis primogeniti vxor (si ita vocanda sit) Helena vocatur, Ioannis Scheremitoni nobilis Mosci filia: Theodori verò Hirene, cui Theodorus Godonus est pater.

Iam verò Princeps, cùm suarum omnium Prouinciarum, quæq; in ijs sunt, hæredem se agnoscat, & dicat, bona & prædia, quibus vult, tradit: quibus autem vult, & quando libet, adimit. Quæ res etiam facit, vt à suo Schismate discedere non audeant, & in bella quisque sine stipendio prodeat. Pendent verò sic à Principis nutu, vt quocunq; mittuntur aduolent, idq; faciant, nõ tam sui, quàm causa liberorum, quibus, si specimen aliquod præbeant, eorumq; parẽtes rectè se gesserint, aut omnia, aut partem bonorum Princeps cõcedit. Sic bonorum, & corporum, animorumq;, ac quasi cogitationum vult esse integer Dominus. Cùm autem velit omnia noscere, quæ inter suos geruntur, fit, vt nemo penè audeat hiscere; aut si quid proferat, id ad gratiam aucupandam, vel ad supplicium declinandum spectet. Ad externos autem commigrare, absque illius scitu, & adeò missu, non licet. Itaque etsi mercatores aliarum regionum in Moscouiam nauigant, aut commeãt: nemo tamen ex Moscis ad alienos solet transmigrare, nisi missus; ac ne naues quidem habere permittitur, ne ea ratione diffugiat, aut nimia cum externis consuetudine contracta, aliquod deniq; Principi incõmodum afferri putetur. At verò, ne ijs quidẽ, quos ille interdum ad Christianos Principes allegat licet, vt eosdem, quos mutuò ijdemmet Principes ad Magnum Moscouiæ Ducem mittunt, alloquantur. Quemadmodũ nec Thomæ Seuerigeno licuit nobiscum loqui, amicissimè licet, & perhonorificè per Italiam, V. Beatitudine iubente, à nobis deducto. Quod tamen eo mirandum est minùs, quòd Legatis quantumlibet magnis, etsi in Ciuitate Moscua datur amplũ hospicium: sic tamen est præaltis sudibus circumseptum, vt inde nec domos aliquas intueri, neq; cum vllo omnino loqui, ne educere quidem (vt & nostris aurigis accidit) ad aquandum equos possint. Sed nec ipsis Medicis, quorum duo tantùm in vniuersa Principis ditione sunt, alteri Italo, Belgæ alteri, licet egrotũ inuisere, nisi id Princeps concesserit. Porrò nec collegia, neq; Academiæ vllæ sunt; sed scholæ duntaxat aliquæ, in quibus legere, & scribere docentur pueri, idq; ex Euãgelijs, Apostolorum Actis, Chronico quod habent, & quibusdam, vt sancti potissimùm Ioannis Chrysostomi, Homelijs, vel Sanctorum, aut eorum, quos habent pro Sanctis historijs ac vitis. Quod si quis maiorem in literis progressum facere velle videretur, vel alias scientias imbibere, is nec suspicione careret, nec impunè abiret. Eò enim spectasse videntur Magni Moscouiæ Duces, vt non tantùm, quæ inde oriri posset, hæresum occasionem amouerent, quantum præciderent viam, qua ipso Principe doctior, aut sapientior aliquis haberetur. Atque inde fit, vt neque Amanuenses, & Scribæ (sic enim eos vocant, qui sunt à Secretis) nec ipse Cancellarius, qui eis præest, vix quidquam scribat, vel respondeat ijs, qui ab externis Principibus veniunt, quin Magnus ipse Dux, longa satis, neq; necessaria, vel titulorum, & rerum propositarum repetitione, dictet: dictatum deinde Senatores Nuncijs, aut Legatis sic ex scripto referant, vt partitis inter sese schedis, omnes ordine sua recitent. Quod mihi aliquando per quatuor integras horas contigit, cùm respondisse ad omnia minùs vnius horæ spacio potuissent. Antequam verò quisq; aliquid recitat, assurgentibus ad Principis nomen omnibus, dicit, Magnus Dominus totius Russiæ, iussit tibi Legato, vel Nuncio talis &c, hæc referri: quæ nec vnus ipse pergit vsque ad finem proferre, sed ab altero mox interceptus, ex scheda eidem proposita nectit consequentia. Sed & tanta (quasi dixerim) religione in mensis assurgunt omnes, quotiescunq; Princeps alicui propinat, vel cibum mittit, nihil vt antiquius videantur habere, quàm vt ipsi contiuens, neq; vnquã intermissum omnibus in rebus, tributum venerationis pendant, ac ferè iuge suorum animorum sacrificium ei offerant. Quantalibet autem auctoritate polleat aliquis, is si graue (aut quod graue videatur) commiserit crimen, iubente, vel annuente Principe, extremo supplicio plectitur, ac plerũque in aquam demergitur, aut verberibus afficitur. Nec tamen id vsque adeò dedecori ducitur, quin etiam affecti verberibus Principi gratias agant. Porrò ad hæc, quæ tractandis rebus, & insinuandæ religioni, non minima videri possunt incommoda, accedit, quòd cùm Legati Principis Vilnã sæpe, aliasq; ad Polonici Regni Prouincias, de pace, inducijsue iuerint, varias esse hæreticorum sectas, quibus ea Ciuitas scatet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

acceperunt. Quare & de ijs dicunt, Quod manè credunt, id à prandio pernegare: & eiusmodi esse Catholicos omnes, atque adeò ipsum Poloniæ Regem Stephanum, satis affirmabant. Sed hoc illis, & Senatoribus constanter exemimus. Cùm autem Lutherani ex Germania, & Caluiniani, reliquiq; ex Anglia, in Moscouia soleant habere commercia, bi iam diu duo templa obtinuerant, nomine Romanæ religionis, cui sese esse addictos, inter hanc gentem, rerũ istarum haud peritissimam, iactitârant. Nõ leui certè Satanæ astu, qui ea ratione vel ijs conciliare auctoritatem, quasi essent Catholici; vel in Catholicos dissensionis, atq; illorum improbitatis culpam conijcere conabatur: vt videlicet nostris ad ostium fidei pandendum aditus impediretur. Sed magna iudicia, & abyssus multiformis sapientiæ Dei, non sinunt quidquam occultum non reuelari, ac tandem in eorum caput malitiæ spicula retorqueri, quæ in alios intorquent hæretici; verè semen maledictum. Princeps igitur ante biennium, siue quòd aliquid inaudiuerat eiusmodi, siue quòd suis metueret, ne eo fermento inficerentur, variasq; sectas introducerent, concessa illis duo templa comburi mandauit: sicq; in hypocaustis secretò res suas agunt. Hanc autem de Romanis opinionem, quasi ijdem essemus cũ Lutheranis, alijsq; hæreticis, necesse fuit ex Principis, ac Senatorum animis euellere: cùm nobis pro aliquibus Sacerdotibus, qui venturi essent ex Italia, locum petentibus, primò negasset præcisè Princeps, se Ecclesiam concessurum, sed tamen posteà dixerit se permissurum, aliqua vt in domo religionem suam colerent, Catholicisq; Romano ritu, (sicut alij Germani in campo ipsis assignato) sepelirentur. Illum ergo de tota re liquidiùs docentes, fidem publicam pro ipsis Catholicis Sacerdotibus, ac mercatoribus, nec nõ alteram pro Legatis, ac Nuncijs Apostolicæ Sedis obtinuimus, vt ingressuris in Moscouiam nouas literas commeatus, seu salui conductus ea de re, petere non opus fore videatur. Quæ quidem res à Clemente VII. cum Basilio huius Principis patre tentata, non potuit ad exitum perduci. Sed & transitum, atq; itineris Duces per suam ditionẽ pollicitus est Princeps tradere ijs, quos Pontif. Max. in Asiam mittere iudicaret, si quando promouendum eò esse fidei negocium, per eas regiones censeret.

Iam quod attinet ad Sacrum, officiaũe Diuina, hæc omnia Ruthenicè, seu potiùs lingua Moscouitica recitantur, quæ ferè prorsus eadem est, qua subditi Poloniæ Regis Rutheni vtuntur. Libros autem omnes ipsi describunt, nec typis cudunt, nisi cũ pro ipso tantùm Principe aliquid prælo subijcitur, in oppido, quod Sloboda Alexandreska dicitur, vbi Typographiam habet: idq; oppidum nonaginta Italicis milliarib. quæ ipsi Verstas nominant, Moscua distat. Ceterùm quos ipsi libros ferè lectitant, aut etiam peritiores Monachi versant, eorum nomina, quantum hoc tempore assequi potuimus erunt in Calce huius narrationis adscripta, vnà cum illorum Calendario, ex quo intelligi possit, quorum anniuersarios dies Sanctorum celebrant, vel item aliorum, quorum sanctitas Latinis, & Græcis necdum innotuit.

Quod autem in suo de Moscouia Commentario scripserat Iouius, Quatuor Latinæ Ecclesiæ Doctorum, & aliorum Patrũ scripta circumferri apud hanc gentem, in eius linguam conuersa (quam item Slauicam esse putabat) id nondum reseiri potuit, licèt à me accuratè perquisitum sit. Quin verò, ne illorum quidem nomina huc peruenisse, satis verisimile est, quòd ea, præter D. Ambrosij nomen, in eorum Kalendario (in quo tamen quorundam Pontificum Romanorum, Syluestri, Gregorij Magni, & aliorum mentio fit) non sunt inscripta. Et quidem illa apud aulicos ipsos, qui solent Principem comitari, fuisse videntur hactenus inaudita. Nec verò Slauicam linguam nõrunt, nisi quantum hæc cum Polonica, Ruthenica, & alijs eiusmodi sic habet affinitatem, vt quem Moscuam misi Sacerdotem, natione Slauũ, is pleraq; iam multa Moscouiticæ linguę statim assequebatur, cùm contra Mosci Slauicam difficiliùs percipere viderentur.

Cvm ergo tantùm Ruthenicè noscant, fit vt neq; vlli commodo sit Græca lingua, Synodusue Florentina edita Græcè, quam in conspectu procerum frequenti Principi illi V. B. nomine in arce Stariciæ ad Volgam fluuium tradidi. Neminem enim habet, qui eam calleat linguam, nisi quòd relatum est nobis, anno superiore venisse Byzantio quosdam Græcos, qui Principis mãdato Moscum aliquem docent, vt interpretis ea in lingua operam præstet. Verùm corruptam, & quali Græci hoc tempore vtuntur, eam potiùs esse credo, quàm priscam, aut illam, qua Patres antiqui libros, Synodosq; conscripsere. Itaq; ne ipsa quidem vnionis, quæ dicitur Bulla, seu Diploma, ab Eugenio quarto latum, nobisq; ex ipso exemplari ab Illustrissimo Cardinali S. Seuerinę traditum, vsui esse potuit, quamuis Latinè, Græcè, ac Ruthenicè scripta tum fuerit. Qui enim Diploma illud Ruthenicè verterat, eum nec characteres, nec linguam omnino Moscouiticam nouisse, sed mixtã aliquã ex Bosinensi, ac Croatica, animaduersum

ab ipso tamen Christi Vicario tantummodò (si tantùmodò dicẽdum sit id, quod est maximum) seiuncti, Ecclesiæ notum est. Atqui etiam Græci ipsi, vnde hi schisma ebiberunt, cùm summam charitatem, sumptus, & veritatem Sedis Apostolicæ experti, se quaterdecies publica confessione nobis adiunxerint, ac tamen semper ab ea recesserint, ostendunt, quid de pullo mali oui sperandum sit.

Sed & Magnus Moscouiæ Dux, cùm à suis Legatis, qui de pace venerant Vilnam, cognouisset, me ad Poloniæ Regem à V. B. venisse, scripserat per Christopherũ Dzerzeciũ ipsi Regi, Moscos à Synodi Florẽtinę tempore cum Ecclesia Catholica fuisse eadem in religione coniunctos; seq; finere, vt Catholici in Moscouia suis ritibus vterentur. Veruntamen se nihil minus hactenus cogitasse planè indicauit. Quin verò, cùm Liuoniæ magna parte subacta, Catholicos inde ad vnum eiecerit, cultumq; Ruthenicum armis passim inuexerit, ac diligentissimè statuerit (Auum qui idipsum Nouogardiæ fecerat, patremque secutus) cumque mihi longa cum eius Consiliarijs colloquia habenti, deprompta fuissent ex penitioribus Archiuis scripta, & formulæ, quas ad res suas, aduersus Poloniæ Regem tuendas, Pontifici Maximo cupiebat esse cognitas: satis certò collegi, quidquid de amicitia continuanda cum Pontificib⁹ Maximis, ac Cæsaribus, aut alijs Principibus, à tempore Leonis X. ac Clementis Septimi, eius Pater Basilius, vel hic ipse modò cum V. B. tentarit, id ad suæ ditionis, ac schismatis terminos propagandos, armaque ad hanc rem sibi comparanda spectasse. Non secùs ac superioribus annis Turca fecerat, qui quorundam malis artibus aut quæsitam, aut oblatam Christianorũ amicitiã, in Europæ viscera peruasit.

Nam quòd ad Regios, & adeò Cæsareos titulos attinet, nihil ille aliunde petit, qui sibi illos vendicauit: eminentes verò Principes quosdam eo adduxit, vt se fratrem Cæsaris, Czar verò, id est, aut Regem, aut Imperatorem Casani, & Astracani in litteris vocet. Quibus nominibus cùm à V. B. non appelletur in litteris, non adeò contentus est; quin verò ægrè tulit, quòd in ijs alia saltem inscriptio non esset, adnumeratis aliquibus Prouincijs, quibus præest. Sed hæc forsan V. B. perpendet, si quando vastitate prouinciarum istius Principis, speq; illum ad meliora alliciendi, aliquid addendũ sit, ac calamus quassatus nõ conteratur. Et tamẽ sic ei scribatur, vt Dominus non totius Rusiæ, sed Rusiæ tantũ, neq; Liuoniæ hæres, aut simile aliquid, in alienum præiudicium, appelletur.

Praeterea non minima difficultas est, quæ Moscos in Schismate detinet, quòd (licet res planè fabulosa sit) corpora quorundam, qui Schismatici fuerunt, integra sese habere gloriantur, per quos miracula frequenter edi, cæcis visum restitui, ægrotos sanari constanter affirmant. Vt plurimi periculi res esse videatur, si quis illorũ corporum eleuet præceptam animis sanctitatem, aut quasi dubius quærat, num ij verè sancti, martyresue fuerint. Inter alios autem numerantur Cleba, & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorum corpora extare aiunt Moscuæ; Sergius item quidam Monachus ante vndeuiginti annos mortuus, qui in Monasterio Trinitatis asseruatur, procul ab ea ciuitate milliaribus Italicis sexaginta. Quo in Monasterio ducenti circiter Monachi esse feruntur, vniuersæ Moscouiæ primario, ac satis opulento. Eò verò ad diem ipsius Sergij anniuersarium celebrandum etiam Princeps ex arce Stariciæ, triduo post discessum nostrum (cùm decimo octauo Kal. Octobris versùs Plescouiam in viam nos dedissemus) excurrit, inde in Slobodam Alexandri oppidum, mox ad suam Regiam profecturus.

At & illud magni momenti esse videtur, quòd difficillimè Ruthenicum Sacrũ deseruerint, & cum Latino permutarint; vel ipsi adeò Græco vti nos permitterẽt. Quod quidem si ad tempus eis concederetur, iam sedulò esset examinandum, num quæ ex Diuino Vetere codice, atq; ex Euangelijs recitantur rectè sint versa: quæ res nunquã fortasis, ne à Græcis quidem, facta est, nec verò fieri facilè potest; cùm qui Moscouiticam linguam, proprietatesq; harum phrasium vnà cum Græca, seu Latina lingua intelligat, & solida simul in Theologia iecerit aliqua fundamenta, neminem hactenus cognouerim.

Ac quidem Episcopos Ruthenorum, qui Poloniæ Regi subditi sunt, audio interdũ Græcè facere Sacrum, quam tamen linguã vix eorum vllus nouit. Quamobrem neq; ab ijs, si quis aq Ecclesiam Catholicam accederet, id sperari posset, cùm etiamsi vtrãque linguam callerent, Theologię prorsus sint inperitissimi. Vni verò, aut duobus eiusmodi tantam rem committere, iudicium esto V. B. an expediret.

SPES, ET EXEMPLA.

Verum enimuerò nos animat ad meliora speranda is, apud quem non est impossibile omne verbum; quiq; vt quærentibus seriò Dei regnum multa soleta dijcere, ita hoc potissimùm seculo in remotissimis Indijs, ad Ortum, Occasum, atque Meridiem, deletis Idolis, trophęum crucis

Universidad de Deusto
Biblioteca

passim excitauit, eademq; Latina lingua Sacrũ dici in diuersissimis nationibus exiguo annorum spacio fecit. Cumq; quarta hæc mundi pars, quæ vergit ad Septentrionem, atq; ad Orientem, reliet, in quà necesse sit Euangelium rectè annunciari, magnũ in ea ostium aperiri posse Orthodoxæ fidei Diuina prouidentia ostendit: si præsertim ijs rationibus, longanimitq; (vt ita dicã) diligentia, quibus tot alia Regna fuere Christi iugo subiecta, negocium hoc promoueatur. Nam & aliquid est, nec sine Diuino numine factum, quod nunc aditus in Moscouiam patuerit, V. B. clauũ Ecclesiæ regẽte, quum nempè operarij coguntur, & ad excolendas vineas instituti curantur: quod que DEVS id effici voluerit post Synodũ Tridentinam, quæ afflata diuinitus, illud Seminariorum vnicum esse remedium, ad propagandum Euangelium ostendit: Rege item Poloniæ Stephano, qui armis in Moscouiam ostiũ Catholicis patefecit, ac cùm sapienter intellexisset profectionem hanc nec fuæ dignitati, neq; Reipublicę incommodaturam, in gratiã V. B. (summo licèt in belli feruore) concessit, vt in Moscouiam tutò procederem; quod quidem nẽ in pace quidem alijs permissum est semper. Accedit ipsius magni Ducis erga nos perhonorifica exceptio, qui nec omnia nobis negauit, & vexatione belli dante intellectũ, fortasse mitior ad reliqua fiet, quã de eius ingenio fama percrebuerat. Vix verò credibile est, vt minimus omniũ hominum, qualis ego sum, eã liberè loquendi, & ĩteriora penè omnia, ac satis quidem citò sciendi occasionem nancisci alio tempore potuisset, nisi Diuina prouidentia, aliquam huius inchoandi negocij horam venisse, & ipsi demum negocio se adesse indicasset. Quin verò, cùm oblata peropportuna occasione magno Duci significassem; videret, num iussu à DEO tanti belli moles eius humeris incumberet, quòd Christi Vicario de negocio religionis nihil respõderet (nec tebat enim moras, & dissimulabat hoc totũ) se quidem eo verbo vehementer affici ostendit. Quamobrem mitiora cogitare incepit, seq; in reditum saltem meum responsum mihi hac de re daturũ dixit, quod vt tunc certò faceret, ipsum rogaueram. Et quidem aliqua dixisse eum ferunt, vnde se templũ concessurum, atq; adeò, si pax sequeretur, ædificaturum nostris intelleximus: sed serione, an ista belli vexatione impulsus, cùm egere Pontificis Maximi opera videatur, hęc dixerit, tempus declarabit. Quamuis, vt nihil aliud esset, quã id, quod de Catholicis Mercatoribus, & Sacerdotib⁹ modò concesit: quodq; de pace cum duobus Poloniæ, & Sueciæ Regibus inceptũ est agi: quod item de Christianorum aliquot Principum arctiore vinculo iam ordiri velle DEVS ostendit (si seriò publicũ bonum ij plus, quã priuatas res spectent) hæc nõ vsquequaq; contemnenda esse videãtur, ijs præsertim, qui sciunt ædificia non extrui vnico momento integra, nec in fidei negocio solere DEVM, sine summis laboribus, atq; perseuerantia eorum, ad quos pertinet de ouib⁹ vim suã exerere. Sic autem iam inchoata re, non vna ansa præberi poterit de religione agendi, variaq; ferendi cum consiliarijs, & Aulicis de pietate colloquia: alij verò vel voce, vel exemplo saltem doceri poterunt, ac alumni interim institui; gentis lingua addisci; libelli eo idiomate & charactere conscribi, atq; in lucem edi, præsertim si Polociæ, ac Derpati (si Liuonia restituetur à Mosco) nostri esse poterunt, qui tuto in loco Moscos eãdem opera possint excolere. Quæ omnia sanè aliquam, ac sine multo strepitu, viam ad rem DEI benè gerendam solent complanare.

QVOD verò ad schismatis naturã, Græcorumq; ingenium pertinet, cùm Ruthenis, seu Moscis eorundem vestigijs insistant; Græci autem adeò frequenter ad vomitũ redierint, ausim dicere, si cùm primũ absoluta fuit Synodus Florentina, libelli ea de re ad populi captum, & communem linguam per Orientem iterum atque iterum sparsi, Scholæque alumnorum Græcorum institutę fuissent, qui veritatem illam illicò, dum plerique adhuc ex Synodo illa recentes in Greciã transmiserant, hausissent, non satis fuisset vnus Ephesius Marcus tã solido ac Diuino operi subuertendo. Et verò tum, si Ruthenis quoque conuertendis eadem ratio fuisset adhibita, segetẽ fœcundam haberet Ecclesia: quæ, vt ita dicã, non potest consolari, quia non est. Sed & præter Eugenium Quartum, si Innocentius tertius, Gregorius Decimus, Alexander Sextus, Leo Decimus, & Clemens Septimus hoc negocium aggressi, non autem sola Synodorum conuocatione, aut vnius hominis, atque Epistolę missione contenti fuissent, sed varijs illis modis, qui Christi Legatorum & Apostolorum proprij semper fuere, sedulò rem, sæpeque vrsissent; Russiam aũt. quæ ad Poloniæ Regnum attinet, Catholica religiõe imbui curassent, (quod quidem facilè licuisset, cùm ea conditione Poloniæ Reges Græcis episcopis priuilegia concessissent, si Synodum Florentinã fuissent amplexi) iam eam haberemus tanquã validissimam machinam, quæ Moscouitico Schismati expugnãdo posset admoueri. Sed Russia illa, licèt propriore prouincia, prętermissa, & magis incerto Mos-

uersũ est ab ijs quos mecũ ex regis Poloniæ Russia, & ex Austria duxerã: quiq; & ipsũ, & fidei professionẽ à Pio Quarto editã, vt verterent in Ruthenicum idioma, quali hodie vtuntur, curatum est: eo animo, vt ab aliquibus peritioribus in Regijs castris, ad quæ propero, vbi fuerit examinata, quã primùm Vilnæ edatur in lucem, sicq; vtrique Russiæ Polonici Regni, ac Magni Ducatus Moscouiæ, Deo adiuuãte, cõsulatur.

NEC verò nisi pauciss imos habent, qui Latinam linguam calleant, qui quidẽ præter medicos illos, de quibus dictum est suprà, trium numerum haud excedunt, hiq; Poloni sunt omnes, Iacobus Zaborouius, Ioannes Bucouius, & Christophorus Caieuius. Illi quidem duo multos ante annos ex Polonia, ex oppido Vredoco, hic verò ante triennium, cum ad Bogdanum Alexandri, suum Dominum, & Valachiæ Voyuodam, quem putabat adhuc esse superstitẽ venisset, à Principe retentus est: quẽ etsi peritiorem Latinæ linguæ esse dixerunt, eum tamen haud nobiscũ agere, hactenus permissum fuit. Inde ergo factum est, vt laboratum sit vehementer, antequam ea, quæ scripto (vti petierat Princeps) traderemus, vel quæ cum Senatoribus subinde agebantur, ad plenam ipsorũ notitiam perueniret. Ineptè etiam illi pleraq;, neq; ad rem sæpè nostra vertebant: earum verò præcipuè rerum maximam partem omiserant, quas Principi fore molestas, aut certè sibimet ipsis aliquid periculi creaturas ab eo timebant; cuiusmodi erant, quæ ad negocium de religione primariũ spectabant. Quod eos alijs quoq; in Principum literis, licèt Ruthenicè ex Lituania scriberẽtur, facere, quibus in rebus dictio non eadem est cũ Moscouitica, valdè mihi probabile est. Ac tamen Diuino beneficio, incommodũ quoque hoc superatum est, insinuatione tandem nostrorum interpretum, quos antea nolebant admittere, scriptisq; nostris omnibus ab ijs integrè versis: quę Principi, ac Senatoribus tradita fecère, vt responsionem nobis vberiorem nõ in colloquijs solùm, verùm etiam scripto tradiderint. Versionis aũt illius, à nostris interpretibus factæ, exemplum Ruthenicum, præter Latinum exemplar, illhuc mittam, vt si quis aliquando huic operi successerit, eadem vel Principi huic, vel eius filio, ac posteris reuocari possint ad mentem.

PORRÒ populus vix vnquam ab opere vacat, nisi ipso die Beatissimæ virginis annunciatæ: sicq; Dominicis, ac reliquis omnibus dieb⁹ profestis (ne excepto quidem Paschatis die) operatur: sibi enim persuasum habet, spectare tantũ ad nobiles, vt ad Sacra, templaq; tam sæpè proficiscantur. Ceterùm contenti sunt populares sua simplicitate, plurimaq; crucis consignatione, & reuerẽtissimo erga pias imagines cultu; quas decentissimè pingunt, & ad viuũ exprimunt, nudas in eis corporis partes omninò exhorrentes. Ieiuniorum aũt, & à carne, ac lacticinijs abstinentiæ tenacissimi, Ecclesias raro; Nobiles verò mulieres, ac virgines nũquã eas penè inuisunt, nisi quo tempore, Paschatis nempè, Eucharistiã sumunt. Concionatores non habent; sed tãtùm, quas diximus, vitas Sanctorum, vel eorum, quos pro sanctis venerantur, atque homiliæ partem vt dixi, (ex D. præsertim Chrysostomo) à Poppis suis audiũt. Orantes stant, interdũq; fronte percutiũt terrã: quod illis quoq; in salutandis primarijs viris aliquando, & in eleemosyna petenda solemne est. Quatuor candelæ ad quatuor fontis partes accensę ponuntur, quibus deinde extinctis, baptisma adhibetur infantibus, trina totius corporis mersione. Aegroti vix vllum remedium adhibent, quã vel cremati vini, vel aquæ, in quam Sanctorum reliquias imposuerint potum, vel aquæ, à Sacerdotibus orationibus sanctificatæ, aspersionem: vel nuncupationem votorum, quæ plerũq; Beatissimæ Virgini, ijsue quos habent pro sanctis, offerũt. Restituta valetudine, imagines quoq; argenteas ijsdẽ affigunt, antiquissimæ Ecclesiæ morem seruantes, nisi in sanctorum apud eos quorundam existimatione errarent. Moribundis Eucharistiam sine facibus afferunt, eosq; extrema vnctione inungunt, peccata sua in primis Sacerdoti confitentes: quod & singulis annis, cùm valent, atque aliquando sæpiùs, faciunt. Cùm funus effertur, id Poppi, Laicique candelis quibusdam paruulis ardentibus, quas gerunt in manibus, prosequuntur, nulla prętata cruce imagine tantũ pia demortui pectori hęrente, qui sic linteamine totus obuoluitur, sola vt facies cerni possit. Nihil verò aliud concinunt, præter illud trisagion, Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte & immortalis. Cũ autem cadauer mandant sepulturæ; Recordare, inquiunt, Domine animæ huius: ac quædam in eum sensum, ex Græcorum Liturgijs, aut ex D. Dionysio Areopagita, verba proferunt. Mortuum osculantur: si quis autem nobilior moritur, hunc Metropolita, quique alius adest in ciuitate Episcopus, comitantur, quousq; in sepulturam illatum sit cadauer. Ceterùm D. Nicolaum Myreæ Episcopũ magnoperè venerantur: quem non depictum tantùm, verùm etiam penè totum exsculptum vidimus, non procul Nouogardia magna; cùm (quo in loco religiosè, imagone, an statua illa, erat exposita) Monachi nobis obuiã venissent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nissent, in altera patina aquam benedictã, & crucem, in altera verò panem, ac sal, vt solent, offerentes. Vocant autem S. Nicolaũ Czudothvvoretz, quasi θαυματῶργον, id est, miraculorum patratorem: quem nõ adeò colunt, vt vel Christo Domino æquent, vel Sanctorum maximum existiment, nisi quis, minùs veritatem edoctus, in ea re erret. Obliquas deinde (vt ipsi dicunt) & curuas ferias sextas quasdam habent, quas Niedziela VVsiereiedna nominant, quibus designatur, totam hebdomadam esse quasi Dominicam. Nam à Domini Natiuitate vsque ad Epiphaniam, & octo post Pascha dies, ac quibusdam alijs, qui ieiunium (quod ipsi vocant S. Petri) antecedunt, vt & ijs, qui magnam Quadragesimam præcessere, carnes edunt, lautiusq; viuunt. Peruigilia verò (vt Catholici) non habent. Si quis professus, vel anniuersarius alterius celebrationis dies in Paschatis incidit diem, eum in alium haud transferunt. Bis in anno, semel in die Epiphaniæ, iterum ante Beatissimæ Virginis Assumptionem, benedicit Metropolita flumini Moscuæ, alij verò Sacerdotes alijs fluminibus. In eo multi mares, fœminæq; trina mersione toti immerguntur. Equi item & imagines quasi baptizãtur, ac propterea id Chreszenie eorum lingua, id est, baptizatio dicitur. Qui mos, siue ritus licèt non præceptus sit omnibus, plures tamen eum ex religione sic seruant, vt ægroti quoq;, qui sibi ea ratione putant ad valetudinem consulere, summo in gelu effossa glacie, per foramen in aquam demissi, eximantur. At & cùm essem in Alba Russia, relatum est mihi, in ea, quæ Rubra dicitur, quæq; item, vt Alba, Poloniæ Regi subdita est, Drohobicij puteum esse aquæ salsæ, cui cum solenni supplicatione Sacerdotes, vbi benedixerint, ea populũ aspergunt. Inter Sacerdotes autem sunt Protopoppi, quasi Archipresbyteri, & Archidiaconi, quibus maior (vt etiam apud nos sit) honor defertur. Ex his igitur, quæ hactenus hoc in itinere, vel ipsi vidimus, vel ex Moscis audiuimus, intelligi potest, quanto Diuini cultus, & Ecclesiæ bono fuissent, qui Europæ, atq; Asiæ fines attingunt, si Orthodoxã initiò fidem hausissent, vel adeò hodieq; haurirent: Catholici aũt Principes huic genti viciniores, eandem (cùm facilè olim potuissent) in re Catholicæ religionis, quam hi seruant in Schismate, constantiã à suis populis seruari procurasseñt. Quoniam verò Mosci alijs ritibus, & erroribus impliciti sunt, propterea hi, cùm à Poloniæ Rege ad Magnum Moscuiæ Ducem, reuersus fuero, sic à me perscribentur, vt simul, quid ijs refutandis responderi possit, Deo aspirante, adijciam.

DIFFICVLTAS, SPES, RATIO Catholicæ religionis in Moscouiam promouendæ.

CVm ex ijs, quæ dicta sunt, perdifficile videatur fore negocium insinuandæ in Moscouiam Catholicæ fidei; tùm eò difficilius videri posset, si cetera, quæ dicenda sunt breui attigero. Primùm enim cũ maxima populi pars ignoret, quid schisma sit; religionis autem ritus & dogmata, quæ credunt, nunquam habuerint, qui à recta fide aliena esse illis ostenderet: si quis Catholicus Sacerdos ad eos accesserit, vereri fortasse poterit (cùm adhuc Euangelio & veritati prædicandæ non omnino pateat ostium) an illis inijcere de ipsorum schismate scrupulum debeat, ceteroquin rudioribus, in sua simplicitate forsan saluandis.

CVm autem grauissimè plecteretur, qui de Ruthenis ritibus, aut dogmatibus quidquam obloqui auderet; concionandi autem facultas omnis tollatur, qua ferè vnica via inferendæ Euangelij luci, vti solita est Diuina sapientia; nec verò (sicut dictũ est) magna pars hominum accedat ad templa: res plena periculi videtur, si quis eiusmodi aliquid tenter; cùm præsertim, nisi hoc ex voto succederet, maiores posset parere difficultates.

Accedit, quòd Aulici cum Principe (in quibus rei totius summa posita est) cùm de Catholicis, atq; adeò de Romanis multa ex mercatoribus, qui pene omnes hæretici sunt, audiuerint, & continenter audiant, ea peruertunt in peiorem partem; numerum propè innumerabilem Catholicorum, & plurima pietatis opera, consensumq; in fide vnanimem, ac Diuini cultus maiestatem, quæ apud nos est, nunquam audientes. Cùm verò Antistites, ac Sacerdotes nostros cum suis Episcopis, ac Monachis conferunt, hos esse sanctiores, ac proinde synceriorem cultum, veriorem q; religionem habere sese putant; quòd ab hæreticis miras (vt hi solent) blasphemias audiant.

Natura verò Schismatis cùm ea sit, vt pietatis speciem, remque ipsam magna ex parte retinens, his contẽta sit (quo fuco etiam nostro tempore hæretici populos deceperunt) caput autem ministeriale non habeat, & proinde neque primarium habeat, vnde spiritualis vitæ sensum, & motum accipiat: vix rationis vllius vim intrin secus admittit; etsi quid veritate cogente, admittit, hoc vix retinet diu. Itaque operam & oleũ inter hos, qui ex Scythis, Tartarisq; permisti sunt, viderentur ij perdere, qui alibi futuri essent vtiliores. Nam & quàm peruicaces fuerint D. Augustini tẽpore Donatistæ, cũ pleraq; omnia retinerent, ab

Moscouiæ negocio præposterè tentato, Deus, qui ordinatè omnia dispensat, quiq; prius quàm mundi conuersionem aggressus est, triennium Apostolis, & Discipulis catechizandis insumpsit, neutrius negocij hactenus, non solùm integrum exitum, sed ne progressum quidem iustè permisit: quoniam ad exemplar, quod nobis monstratum est in CHRISTO, non omnia facta sunt.

IAM verò, quoniam Mosci ex Scythis, & Tartaris permisti sunt, hoc nequaquam fido Christi operario facescere negocium debet. Nam etiam his Dominus opus habet quos ad imaginem & similitudinem suam creatos, vult saluos fieri. Vt autem Apostolis, sic Apostolicæ Sedi dictum est, vt doceat omnes gentes. Quæ Sedes mirificè iuuatur à DEO, cùm hoc, quod Apostolico nomine designatur, id præstat; nempe cùm ad reuocandas animas ex errorum barathro mittit operarios, qui pro Christo, non pro se, aut pro negocijs tantùm humanis Legatione fungantur. Quanquam vt ad hos redeam, si nonnulla, quæ sunt in hac gente, cum nostris, iam in Ecclesia Catholica antiquissimè excultis, cõferantur (quæ quidem ad simplicitatem, ad abstinentiam, ad obedientiam, ad blasphemiæ ignorationem, aut declinationem spectant) est quod non minimam spem faciat, fore vt pietatis & Catholicæ religionis tenaciores euadant. Sed & cœlestis gratiæ virtus, tandem naturæ deprauatæ immaniores quoque attemperat mores: nec porrò CHRISTVS, bene valentibus, sed malè habentibus, venit, vt mederetur.

PORRÒ si quis cogitaret, óleum se atq; operam perdere, si huc missus, non haberet initiò, cum quibus talentum expenderet, cogitet quid Andreas Ouiedus Societatis nostræ in Aethiopiam, cũ aliquibus alijs socijs missus, vir quidem singularibus donis præditus, triginta hosce totos annos fecerit; cui si minus quàm sperabatur. Principis illius, qui Aethiopiæ præerat, conuersio succesit, suorum tamen laborum semen reliquit, quod aliquandò, DEO nunquam mentiente, laturum sit fructum. Qui etiamsi nihil fecisset omnino, passus est tamẽ multa, viamq; triuit alijs exemplo patientiæ, quam incedant. Quòd si Alumnorum ex Aethiopia emittendorum, aut ratio aut facultas ei fat pauperi constitisset, aliqua ci tiius messis erupisset. Verùm hoc forsan à V. Beatitudinis charitate ex ijs seminibus, quæ pius ille vir secreuit à Schismate, procurari poterunt, cùm ex Aethiopia Hierosolymam Abyssini, vel mercatores, vel alij religionis gratia singulis annis adeant.

ERGO non vsq; adeò leuis momenti est, à DEO ascisci tanquam lapidem viuum, super quo Scythæ, Tartari, gensq; remotissima Orientis extrui possit, quæ peregrinatur à Domino. Cùm item, quod tempus Theologico, ac prius Philosophico curriculo absoluendo, aut etiam linguis aliquibus, quæ vix vnquam ad vsum adhibentur impenditur, ei si biẽnium ad vtiliores has linguas perdiscendas adiecerint, quibus vi ui hominum libri ac corda perlegi possũt, nunquam futurum sit, vt eos pœniteat. Sed & hoc ipso in Moscouiæ solo id efficere, vbi doctrina, probitate, sanctissimis Sacrificijs, vel hæreticorum calumniæ, vel malæ de Catholicis conceptæ opiniones tollantur, acutum ijs addere poterit calcar, quorum vocationis finis est salus animarũ; quiq; norunt beatæ memoriæ Franciscum Xauerium de Societate nostra cupiuisse corpus ipsum tanquam mancipium Ethnico alicui Indico vendere, vt ea ratione (cùm alia non liceret externis) inter Sinas inuectus, lũcem Euangelij inferret: quam etiã ex vinculis Paulus Apostolus Romæ intulit; & ex compedibus, & Cryptis Pontifices Maximi non solùm in Vrbem, verùm etiam in totum orbem prioribus illis seculis inuexerunt.

QVOD autem Magnus hic Moscouiæ Dux ad sui duntaxat commodum, Schismaque propagandum, amicitiam cum Pontifice Maximo, ceterisq; Principibus Christianis quæsiuerit, & hinc quoq; mirabiles esse Diuinæ prouidẽtiæ vias cernimus, qui comprehendit astutos in astutia sua; finitq;, vt non quod spirituale, sed quod animale est, præcedat, ne glorietur omnis caro. Dicet autem, vt spero, aliquando Ecclesia: Quoniam magna est misericordia Domini, qui Spiritu illo suo vnico, atque multiplici de lapidibus potest excitare filios Abrahæ. Quod si nullo alio stimulo vrgeremur, quàm vt, quod Princeps hic in Schismate, nos idem in Catholica fide promouenda faceremus, id iudicio DEI declinando permultùm prodesset, ne in eo surgens ille nos condemnaret; cùm præterea hoc Christiani pectoris pietatem saperet; ac verò esset in odorem suauitatis holocaustum Domino acceptissimum.

RATIONES PROMOVENDAE IN Moscouiam Catholicæ Religionis.

IN primis ergo Seminarium instituendum videtur, quod paternam V. Beatitudinis erga Ruthenos quoq; curam, Orbi terrarũ ostẽdat: operarios aũt (sine quib. nihil vnquã solet huiusmodi Dei effici re) sup-

Universidad de Deusto
Biblioteca

suppeditet huic sanctissimo ædificio excitando. Cùm verò hoc, si Romæ instituere-tur, splendorem quidem Apostolicæ Sedi, bonumque apud ceteras omnes, ac præcipuè apud hanc gentem nomen conciliaret; ac quod cum Collegio Græco isthic fit, id etiam fortè Ruthenis magna ex parte prodesset: cogitanda tamen videntur viatica, itineris longitudo, fastus, quem vel oculis ipsis haurire solent in vrbe harum hominesregionum Septentrionalium, putantes id sibi deberi, quod ex charitate fit. Qui tamen, si quasi in probatione, tanquam pauperes, aliquamdiù solidam humanitatem imbiberint, selectiores aliqui, & pauci postea Romam mitti possent: eò magis, quòd irritus esset labor ac sumptus, eos isthuc mittere, qui antè quàm Latinam, aut Græcam linguam nouerint, Italicam perdiscere debeant; quam in rem temporis multũ impendendum est, sicut adolescenti illi Mosco cõtigit, quem ante triennium cum Ruthenis nonnullis Romam rediens ex Suecia, ad V. B. adduxi.

Ac Vilna quidem Lituaniæ Metropolis est, in qua Collegium, & Vniuersitas Societatis nostræ, à V. Beatitudine confirmata, bonum habet numerum Scholasticorum. Ad eam verò cùm Rutheni quoq; nonnulli cõfluant, hi si pauperes sunt (qui fermè plerique sunt) ea amplectuntur studia, quæ priuatæ rei procurandæ videant esse commodiora: sin ditiores sunt, hi aliud spectant; quàm vt suos labores ad Diuinam rem promouendam referant. Accedit, quòd cùm Magnus Moscouiæ Dux nemine adhuc permiserit è suis foras emigrare ad literas addiscendas, id tanto minus facturus esse creditur, si apud Lituanos audiret id esse faciendum, quibus cum aut bellum, aut animi perennis auersio est. At verò vtrique vt genti Ruthenicæ consulatur, si quæreretur, vbinam Seminarium istud esset instituendum; primùm Vilnæ, aut Polociæ, dicerem, pro Ruthenis Poloniæ Regni, proq; ijs, qui huius triennij bello in Moscouia capti, minùs difficultatis afferre negocio possent. Qui verò ex Moscouia educerentur, hi vel Olomucium, vel Pragam mitterentur, ad Pontificia Seminaria, in quibus ex eius linguæ affinitate cũ Ruthenica, facilius, quantum satis esset doctrinæ, haurirent. Quod si fieret, demandã da videretur omninò alicui fido, ac prudenti operario cura, vt illos, ceterosq; Septentrionales Sueciæ, Gothiæ, ac si qui sunt, alij, interdum inuiseret, perq; eos & litteras, & libros quaquauersùm ad suos mitti curaret; iam verò satis instructos, ad diuersa loca tanquam in vineas emitteret; alios verò eorum loco substitueret, ex toto hoc Septentrionis, & Orientali tractu. Quibus item omnibus is ipse procuraret, quoad eius fieri posset, vt loci, victusq; ratio à Principibus, ac Regibus, atq; ab Episcopis non deesset. Alioquin nec facilè operarij ex Seminarijs suppeditabuntur, quorum Præfecti satis habent quod agant, si regulas obseruari ab ijs, ac litteris operam dari studeant: nec ipsimet Alumni, quibus non statim solet ardor conuertendarum animarum exciri, ijs potissimum disciplinis vacabunt, quæ proposito huic scopo sunt necessariæ.

Interea, quod V.B. nomine cœperam agere cum Serenissima Venetorum Repub. acriùs vrgendum est modò, vt vnum, alterumúe mercatorem, priuatos licet homines, sed probos in Moscouiã mittant, qui oblatam occasionẽ iuuerint, qua Catholici Sacerdotes in hac regione figant pedem. Quod cùm prudentissimis illis viris, ad Diuinam gloriam vberiùs promerẽdam, magni momenti futurum sit, certè nec inutile aliquando foret, si vel superstite hoc Principe, vel altero mitiore, aut fortasse Catholico succedente, id de quo agitur, inter quosdam Christianos Reges constitueretur. Hanc ob caussam curatum est, vt Moscus ad eos litteras scribat amantes, quas vnà cum meis V. B. ad illos mittã, cũ primùm in Regijs Castris fuero: si mulq́ue fidem publicam, qua tutus illis aditus, atq; exitus pateat. Hac verò in mercatorũ missione non est, quod dubitent, aut ob itineris longitudinem, aut ob merces emendas, vendendasúe, maxima pecunia opus esse; cũ si tantùm, vt quid hic merciũ habeatur, venirent inspecturi, & aliquid siue in pelles, seu in ceram, mel, coria, & alia eiusmodi expenderent, nec ipsi iacturam vllam facerent, nec si terrestre iter per Poloniam instituerent, id multum pecuniæ exhauriret: cùm etiam acceptis à Poloniæ Rege literis; quas (si pax inter illos Principes coibit) difficile non erit assequi, vix quidquã periculi, incommodiúe futurum sit ex via. Quin verò, si ipsi sericum, & alia illa, quæ vestibus ornandis ex Oriente illhuc aduehuntur, aut illhîc parantur, in Moscouiam afferrent, vno curru multum per Poloniam mercium, sine grauibus illis vectigalibus, quæ in Italia penduntur, in Moscouiam rectissima via posset importari. Quod si oblatę huic rei Respub. illa alias ob caussas cunctaretur manum admouere, tũ fortasse expedire cogitaret V. B. vt quæcunq; in hac mea profectiõe acta sunt cũ hoc Principe, Venetis, tanquã filijs paternè ac fidenter, siue eorum Oratori communicarentur: vt ea ratione iam, quo referenda sunt tã insignis Reipublicæ studia, tanto suo cum

cum bono altiùs perciperet, perceptum mã daret executioni. Ac quidem ego optimè acceptus ab illa Repub. non diffidebam fore, quin rediens illi totam hanc rem, atque adeò aliquid aliud fortasse persuaderem. Verùm necessitas ad Moscum reuertendi, aliaque agendi, quæ inchoata sunt, id non permisit, quod non ita post multos menses (si Diuinæ placitum fuerit voluntati) ac quidem maturiore cum occasione per eos effici poterit, quos ista sancta Sedes aptiores in Domino iudicabit.

Ac tamen interim obsecro B. V. vt dispiciat, num aliqui Roma, aliundeúe cordati, & pij mercatores huic itineri, cum duobus Sacerdotibus quàm primùm possent accingi: quandoquidem à Magno Moscouiæ Duce patentes litteras alteras obtinui, in quibus in gratiam V.B. concedit, vt quoscunq; ipsa miserit, ij tutò venire, ac cõmorari in Moscouia possint.

Quoniam verò æquum esse videtur, vt cùm Moscus V.B. litteras istas concesserit, alteras ipse pares consequatur, quibus libera in Italiam Moscis Legatis, atque alijs commeatio sit, propterea supplico B. V. vt eas magna paterni amoris significatione conscriptas, iubeat ita parari, vt aduenientibus ijs, quos ex castris Poloniæ Regis isthuc mittam, possint ad me perferri. Gens enim hæc his maximè externis officijs ducitur; præstatq́; hoc ansam ad redeũdum, atq; ijs de rebus agendum, quas in primis ad eorum salutem procurandam ipse Deus exoptat.

Sed & cùm Moscouia, quod ad religionem pertinet, pendere quadantenus solita esset ex Russia, quæ Poloniæ Regi subiecta est (nam & non ita pridem Moscouiæ Episcopi, à Rutheni ritus Metropolita Chioniæ, quæ in Russia Regis est, confirmabantur) maximi autem ponderis futurum sit ad Moscouiam conuertendam, si Episcopi, siue Vladicæ Regiæ Russiæ sese ad Catholicã Ecclesiam aggregarent: propterea huc seriò incumbendum videretur, si amantia Breuia V. B. scriberet ijsdem Vladicis, qui octo sunt (adnumerato eorum Metropolita, Vilnę commorante) ad quos per vnum Theologum afferrentur, non expresso alicuius nomine, vt is, qui tum rectiùs & commodiùs hoc præstare posset, ad hoc negocium proficisceretur: eos autem V.B. ad veritatem agnoscendam inuitaret, eaq; omnia ab Apostolica Sede expectanda doceret, quæ à Patre, ac Pastore Vniuersalis Ecclesiæ, tanquam erga filios conferri possent. Tum. n. alterutrum sequeretur, vt hi rationibus auditis, & pijs ad eam rem libris acceptis, quos Vilnæ edi Ruthenicè curabo, melius sapere inciperent; aut certè, dũ & in hoc pastoralis ista V.B. virga inuigilaret, coram Deo iustificaretur: atq; eodem itinere Reguli quidam Rutheni (quorum iam aliqui ad Catholicam fidem conuersi sunt) pietatem istius Sanctæ Sedis obuijs vlnis exciperent. Nam & cùm per Russiam Regiam in Moscouiam veniremus, nobiles aliqui qui schisma suum deseruerunt, nobis fidenter dixerunt, si ea, quæ à nostris audierunt, apud illos vnquam dicerentur, maximum momentum ad eorum conuersionem allatura. Habent autem ij Duces, qualis est Ostrogiæ, & Slucensis, Typographias, & Scholas, quibus Schisma fouetur, cùm etiam Leopoli, præter Archiepiscopum Catholicum, & Vladicam Ruthenũ, sit Armenus Episcopus, cum suis Armenis, quibus quidquid Catholicæ fidei accederet, id in Armeniam vsque, Deo iuuante, peruaderet.

Quibus autem modis nostri, alijque Sacerdotes in Moscouia versari debeant, tum ieiuniorum, quæ plura Mosci habent, tum quorundam festorum dierum tempore, quos in honorem eorũ celebrant, quos habent pro Sanctis (cùm Schismatici fuerint, vt dictum est) cumque præsertim ijsdem diebus abstineant, atque aliquando ieiunent: quid item agendum sit antè illorum imagines, alioquin pias, cùm ipsi nostras non venerentur: quique honor ab eo, qui ab ipsa sancta Sede mitteretur, exhibendus sit Metropolitæ, aut ipsorum Vladicis: quidque agẽdum cum ijs, qui simpliciores sunt, ne scrupulo de Schismate iniecto, fortasis postea nõ saluarentur: V.B. pro charitate, qua suos filios, atq; operarios prosequitur, dispicere, ac quàm primùm iubere, vt respondeatur, contenta erit.

Ex pago Bor ad Schocolnam fluuium, in Ditione magni Moscouiæ Ducis, dum equitum aliquas turmas à Polonię Rege expectamus, qui nos in castra deducant; Die Sancto Michaeli Archangelo sacra, Anno 1581. Distat autem hic pagus Nouogardia Magna quinquaginta, Plescouia verò centum milliaribus Italicis.

FINIS.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE REBVS MOSCOVITICIS, COMMENTARIVS ALTER AD GREG. XIII PONT. MAX.

QVAM rerum ſtatus in Moſcouia, quidúe de ipſo Ioanne Baſilij Moſcorum Principe, qui nunc rerum potitur, ſperandum ſit, ac quænam fouendæ Sanctæ Sedis Apoſtolicæ cum eo amicitiæ occaſiones poſsint exiſtere (ſiue ad inferendum ſinceriorem Dei cultum in illum ingentem Septentrionis, atque Orientis tractum, ſiue ad Chriſtianos Principes animandos, ad fœdus cum eo ſanciendum, vel certè, quod in primis optandum eſt, ad rem Chriſtianam ſolidiùs apud eum ſtatuendam) hoc Commentario, Deo adſpirante, exponam.

Alteri enim Commentario, quod prioreadipſum mea profectione, Veſtræ Beatitudini è Regijs ad Pleſcouiam caſtris miſi, non auſus ſum hæc adſcribere: tum quoniam de ijs cum Moſco, quantum ſatis foret, haud egeram, tum quòd poſteà negotio Pacificationis inter Stephanum Regẽ, & ipſum (ſicut Diuino beneficio factum eſt) compoſito, videbam ſecunda profectione plura me liquidiùs aſsecuturum. Itaque cùm & tractandis rebus, de quibus à V. B. miſſus fueram, & eius Ditionis primarijs ciuitatibus, atq; arcibus, per bis mille, & quadringenta millia paſſuum obeundis darem operam; cùm item apud Moſcum reliquiſſem duos homines, qui, dum ab eo aberam, menſium quinq; ſpacio multa obſeruárunt: faciliùs mihi fuit, ea, quæ ex hiſtorijs adnotaueram, & quæ ab varijs Legatis, & in Suecia primùm, deinde in Polonia, ab ipſismet eorum Regnorum Regibus non ſemel de Moſco audiueram, cum re præſenti conferre, vnde quantum iniuncti mihi à V. B. muneris ratio poſcit, cuncta planiùs in CHRISTI nomine aperiam.

MOSCI, QVI NVNC RERVM POTITVR, euectio ad Magnum Moſcouiæ Ducatum, propagatio Imperij, & varij caſus.

IOANNES, Baſilio Patre, anno huius ſeculi vigeſimo octauo natus eſt. Is ad ſuæ Dominationis faſtigium euectus, vt erat ingenio vehementior, ac dignitatis augendæ percupidus, vlciſci Tartarorum iniurias, & pedem figere in Liuonia ſtatuit. Caſanenſes adortus, admotis æneis tormentis, facilè fuit ei (vt Stephanus Poloniæ Rex mihi narrauit) ſiue armorum, ſeu machinarũ generi inſuetos expugnare. Inde Aſtracanum ad oſtia fluuij Volgæ ſitum cœpit, non ignobile Orientis emporium ad mare Caſpium. Id cùm alterius Tartarorũ Hordæ (ſeu Regni) eſſet caput; protulit ditionis ſuæ fines vſq; ad Circaſſos, trecenta vltra Aſtracanum millia paſſuum. Qui Circaſsi editiora, prope Caſpium mare, incolunt, & ad fines vſq; Perſici Regni pertinebant, antequam hoc anno ſuperiore Ferream portam, aliasq; arces Selymus eo de Rege cepiſſet. Ea vicinia, & Græci ritus affinitate, proximus Circaſsis Moſcus, (illorum primarij viri filia in vxorem ducta, quæ poſteà interijt) rogatus olim ab ijs, vt ad ſeſe peritos condendæ arcis mitteret, qua Turcarum excurſiones prohiberentur, id fecit: atq; ab eo tempore cum illis ſic amicitiam coluit, vt quib. finitimus alius Princeps nó ſit, eum quaſi Patronum habeant, gens ceteroquin ſimplex, & Diuino cultui capeſſendo propior, quàm Scytarum pars, aut Ruteni ſint, qui ferè in vnum populum coaluêre, Imperio Moſci ſubiecti. Reſtant Nogaici Tartari, qui cùm ſæpe, tum hoc anno in Moſci ditionem irrumpentes, muneribus placati abſceſſere. Cùm Præcopenſibus autem Tartaris Turcæ fœderatis, qui Tauricam Cherſoneſum incolunt, & à quibus, vti potentioribus, multa clade accepta, peiora metuebat, Polonico bello diſtentus, pacem ita fecit, vt, quo tempore Moſcua Moſcouiæ Regia diſceſſurus eram, mihi reſpondit, ſe aduersùs Tartaros vnà cũ Stephano Poloniæ Rege arma ſumere non poſſe, quòd in ſingulos dies eius Tartarorum Imperatoris magnos Legatos, & ſuos expectaret, cum quibus pacem, iam vtriuſque Principis ſigno obſignatam, confirmaret. Cæterum quod attinet ad Liuoniam, cùm inducię quinquaginta annorum cum Liuonibus ictę, anno huius ſeculi quinquageſimo expiraſſent (quibus maiores ſui, ob cæſum ad Pleſcouiã, Pletembergio Ordinis Liuonici Magiſtro, ad internecionẽ exercitum, aſſenſerant) varia cauſſatus; quòd Liuones conditionibus pactis non ſtarent, quodque templa, in quibus Rutenico ritu Deum Moſci Reualiæ, & Derpati colebant, à Lutheranis euerſa eſſent, omnem verò impietatem erga Catholicos exercerent, bellum ijs indixit: Derpatoq; ,& alijs arcibus captis, ſummaq; cum Liuonũ ſtrage, magnam Liuoniæ partem aſſecutus, diuturni belli cũ Polonis ſemina ſparſit. Qua de tota re eodem in Commentario ſcripſi, quem nouiſsimè de Prouincia illa ad V. B. miſi. Et ea quidem omnia, licèt aliquandiu facilem exitum habuêre, maximas tamẽ calamitates Moſcouiæ poſteà intulerunt. Nam dum in tam diſsitas regiones, atque in arces iam plures præſidia eſſent imponenda: bellum autem, ſuo ferè tantùm milite, varijs in locis, ac per tot annos exercendum: qui verò arces tuerétur, ij in Moſcouia ſteriles vxores relinquerent: ac ſi quis eorum moriebatur, alterius ſuffectione locus impleretur: factum eſt, vt populi admodùm rareſcerent. Acceſsit militaris ab eo diſciplina Pyxidariorum, ſiue fiſtulatorum, (Sclopetarios vulgò aliqui dicunt) qui minoribus vtuntur tormẽtis, inſtituta, maioribus ſuis ignota, qui ferè arcubus tantùm, & ſagittis vtebantur. Ex decimo enim quoq; è ſuis vno aſſumpto, vel ſunt Prætoriani Stipatores Principis, vel in bello merent, aut in arcibus præſidiarij collocãtur, relictis domi vxoribus & filijs, quibus interim cadentibus domus ſenſim hominibus nudantur. Sed & peſtilentia, quam antea nunquam in Moſcouia, ob intenſiſsima illa frigora, & vaſtitates graſſari auditum fuerat, multos abſumpſit, & plurima bella, cædes verò multorum millium (& quidem Optimatum) Tartarorumque continentes excurſiones, ipſáq; ab ijſdem ante duodecim annos cõbuſta Regia, Principem ad eum ſtatum adegêre (additis Stephani Regis continentibus huius elapſi triennij victorijs) vt non ſolùm attritæ, ſed pene acciſę eius vires eſtimari potuiſſent. Id conſtat, trecenta millium paſſuum aliquando in eius ditione iter fieri, in quibus incola nullus iam ſuperſtes ſit; pagis ipſis extantibus quidem, ſed vacuis. At verò dedolati agri, & recentes Syluæ, quæ paſsim ſuccreuerunt, indicia ſunt frequentiorum anteà incolarum: licèt quæ regiones ſupra Moſcuam versùs Septentrionem vergunt, eæ admodum frequẽtes incolas habeant, quòd excurſiones illuc Tartari non fecerint, & ſalubriore cœlo fruantur, quemadmodum mihi diligenter perquirenti relatum eſt ab Italis & Hiſpanis ijs, quos in B. V. & Regis Catholici gratiam libertate à Magno Duce Moſcouiæ donatos, mecum in Italiã adduxi. Hi enim duo de viginti menſes eas terras

latiſſimè pererrauerant, cùm per paludem Meotidem ex Turcica elapſi captiuitate, Terrarum ingentia ſpacia emenſi, denique ad Ciuitatem Vologdam tranſmiſsi fuiſſent. Iam verò quod inter Caſanum & Aſtracanum eſt interuallum, id vaſtiſsimum eſt, rariſsimis ſanè incolis: vt, qui citrò vltroué commeant, vel qui ab ipſo Principe mittuntur, ſępe menſes integros nullo alio cibo, quàm piſcatione, ac venatu, abſq; vllo pane, vitam ſuſtentent.

CELEBRIORES MOSCI CIVITATES, & populi.

AT ciuitates, quæ frequentia, & nobilitate celebriores habentur, erant cis Tanaim, Moſcua, Smolencium, Nouogardia, ſiue Nouogrod, Pleſcouia, Tueria; vltrà verò ad Septentrionem, Volochda; ad Orientem autem Caſanum & Aſtracanum, quod Iouius, & alij, Citracham vocant: quamuis intér iſtas laroslauiam, & Alexandri Slobodam, atque eiusmodi quaſdam alias connumerent, quæ tamen rectiùs oppida dixiſſent, niſi quòd arces habent, pro more gentis, haud contemnendas. Verùm enim verò mirum dictu, quòd alijs illis vel popularium cętena millia, vel nobilium, quos Boiaros vocant, decades millium quidam attribuunt: quos ſecuti, qui res illas memoriæ mandárunt, Albertus Campenſis (is quem V. B. mihi in Moſcouiam diſcedenti legendum tradidit) vel idem Iouius (qui ex Demetrij cuiusdam Moſci relatu Commentarium confecit, quem huius Principis parens ad Clementem VII. miſit) neſcio quem ſcopum veritatis attigerint. Idẽ verò & alij fecere, q Legationib. functi, inde reuerſi ſunt. Credo ita, quòd Moſci cõſuetudinẽ in hominib. colligendis perq; arcium primas, & loca editiora diſponendis, cùm Principum legati quæſitiſſimis honoribus excipiuntur, haud ſatis intellexerant: res autem ànobis longius diſſitas commemorando (vti mos eſt) præter veritatem extollerent. Licèt etiam fieri potuerit, vt minùs à vero aberrarent, quòd ſuperiore parẽtum noſtrorum ætate, Moſci (vt diximus) minùs bellis exerciti, minùs morbis tentati, neq; tot cædibus imminuti, & pauciores item in arces impoſiti, non ita orbas domos poſteris reliquerint. Id verò de Moſci Regia, quę (vt dixi) Moſcua eſt, certum eſt; triginta hominum millia, pueris, ſexuque vtroque numerato, hoc tempore non cenſeri. Nam quantacunque Ciuitatis ſpecies adeunti in currit in oculos, accedenti tamen propiùs (ne dicã poſteà ingreſſo) ipſæ domus multum terrę ſpacium occupant; platearumq;, ac non vnius fori amplitudo, ambitusque

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſe ſacrarum ædium (quæ ad ciuitates ornādas potius, quàm ad cultum extructæ eſſe videntur, cùm toto penè anno plerunq; ſint clauſæ) certiorem veritatis fidem efficiunt. Et erat ſanè eodé hoc Principe auguſtior, ac numeroſior Moſcua, ſed anno præſentis ſeculi ſeptuageſimo à Tartaris cócremata, incolis plerisq; incédio absūptis, res omnis in anguſtiores terminos adducta eſt. Extant veſtigia maioris circuitus; vt qui octo, vel nouem fortaſſe fuiſſet, iā vix quinque millia paſſuum impleat: cùm & boues, & vaccæ, cæteraq́ue id genus animalia, quæ quotidie ducuntur ad paſcua, in domibus ciuium habeantur, quarum pleræque ſepibus, & viminibus circumſeptæ, faciem noſtrarum ruſticanarū referunt. Sed in ipſis duabus Moſcuæ arcibus, quarum altera alteri hæret, ſpendidius quiddam eſt. Alteram enim inſigniora aliqua templa, ex latere cōfecta (cùm reliqua templa ciuitatis lignea ſint) Palatiumq́; Principis: alterā verò nouæ officinę, quę ſuas plateas, ſuis quibusq; opificijs diſtinctas habent, vtcunque exornant. At cùm eædem officinæ exiguæ ſint, vniusq́ue Venetę officinæ plus mercium appareat, quàm in Moſcuę integra platea ſeruetur: neque verò easdem ferè incolant, quippe qui domicilia in ciuitate habent, rem quanti ſit, non obſcurè indicant. Smolécium autem, Nouogardiam, & Pleſcouiam eodem populi numero cenſeri putauerim: vt certè ſummū viginti hominū millia earum ſingula (cùm bellū nō eſt) habeat. Ac quidquid amplius præ ſe ferūt, frequentiores tamen eſſe haud puto; easdem nempe ob cauſſas, quas dixi, & ob ædium ac domorum ingētia ſpacia: ſed Legatis aduenientibus ruſtici, qui in pagis, agrisq́ue habitant, Principis iuſſu accurrentes, (vti ſuprà expoſitum eſt) frequentiam oſtendūt. Iam verò multò minor Tueriæ populus eſt, quæ procul maximę et inſignis ciuitatis ſpeciem præbet. Verùm mœnibus cincta nō eſt, licèt nō exiguum domorum numerum circumquaque habeat, vt quæ belli dāna, excurſiones ué hoſtiū minimè ſenſerit. Quæ res fēcit, vt & Vologda, & Caſanum, ac præcipuè tractus ille, qui magis ad Septentrionem vergit, hominibus abundet. Sed & quicquid huius eſt rei, ac quantumcunque terrarum Moſcus à Lituaniæ, ac Liuonię finibus vſque ad mare Caſpiū, vel ad Lappos, vel ad Ceremiſſas, cęterasq́ue potius vaſtitates, quā populos, obtinet gratis ſanè dictum eſt, inde ducenta, trecenta ué equitū millia in aciem educi; aut Tartarorum quoq; infinitam eſſe multitudinem, quam, cùm Moſcus velit in expeditiones emittere poſſit.

MOSCI MVNITIONES, ET RATIO earum defendendarum, cùm oppugnantur.

IAM quæ ſunt apud Moſcos hoc tēpore arces, atque præſidia, ab ijs, quæ ſuperioribus temporibus fuerant, ſatis differūt, neque eadem omnes ratione ſunt communitę. Aliæ ex ſaxis, & lateribus, quales duæ ſunt, quæ ciuitati Moſcuę hærent, vna Nouogardia, Pleſcouiaq́; ipſa, ac Porcouia, Stariciaq́; Alexandri Sloboda, pars Iaroslauię, quęq; in Albo lacu eſt ſita, & quæ ſunt eiuſmodi reliquæ. Aliæ aggeribus vimine cōtextis, & ad duritiem preſſis: quale Smolencium eſt, ipſiusq́ue Moſcuæ mœnium ambitus, poſt Tartaricum incendium excitatus. Reliquæ trabibus in quadrum connexis, media humo, vel arena, impreſſionem, diuerberationemq́; ſuſtinent, ignem non ferunt, aduerſus quem tamé interdum lutum oblinunt. At in vniuerſum, neque prominētia propugnacula, quęuè ſibi reſpondeant (qualia hoc, ſiue itē ſuperi' ſeculum docuit) nec ratio illa eſt apud eos architecturę, quæ apud nos viget. Arces autem Moſcuę duas Principis huius parens Baſilius ædificari iuſſit, Mediolanenſe architecto, Italis operarijs. Extat eius rei memoria Latinis literis ſupra arcis portam, ſub imagine pia Beatiſsimæ Virginis. Cęterùm mœnia ipſa alta, turresq́ue circumquaque diſpoſitæ, Regium opus oſtentant. Idem Nouogardię cernitur: ſed in ipſa arce, præter ſacram ipſam ædem, propequam Archiepiſcopus cum ſuis commoratur, vix vllæ ſunt domus aliæ: cumq́ue pene in orbem eſſet antiquitus extructa, eam ſuperiore anno Romanus alter Architectus aggere cinxit, ac propinquum monaſterium intra nouam munitionem incluſit; ſuis locis ex eodem aggere propugnaculis collocatis, quæ hoſtibus ab aſſultu arcendis, tormenta maiora ſuſtinearant. Ad Pleſcouiam verò ipſam primò mœnia ex lapide, quem fluminis alueus ſuppeditat, turresq́; mox alter murus ductus per mediam ciuitatem, quæ formam oblongi trianguli penè habet; triaq́; apud eum murum ſuccedentia Caſtella, extraordinariam munitionis rationé oſtendūt. Et ea res obſeſsis firmitatem (quo tempore in Regijs caſtris hęc obſeruabamus) obſidē tibus autē curas & ſolicitudines afferebat. Nam vt pinnas quidam tantùm decuſſerant, neque ex fundamentis extantem in ſolo murum malleis, aut ligonibus ſatis exemerant, vt concidere poſſet: ita ijs, cùm alta mœnia ſtrenuè conſcendiſſent, reſtabat deſcenſus, ex quo ictibus depellebantur à Moſcis; ac ſi deſilire tentaſſent, mœnibus Ciuitatis ab exercitu reliquo ſecernebantur, vt omninò interijſſent. Sed & irruptio quantumuis primò ſucceſſiſſet, iam intra domos illas ligneas, quarū ciuitas referta eſt, ita cōcludebantur, vt igne ſuppoſito cōburendi fuiſſent, ſi deſcēdiſſent; Moſci verò in murata Caſtella ſeſe tutò recepiſſent. Acceſſit Præfecti Ciuitatis cura, qui intra muratas turres, alias quoq; ligneas circū quaq; excitārat, ferendis maioribus tormē tis idoneas, ex quibus aſſidua fiebat exploſio. Quo ipſo modo Polocię magnā turrim ex ipſis trabibus Moſci cōſtruxerāt, ex qua circūquaq; ad caſtra, alioúe collimātes, vix liberā alicui facultatem appropinquandi prębebant. Interea tamé globis Regiorum ſæpe plùs perforata eſt, quàm vt quicquam inclinationis oſtēderit: licèt deniq; arx Stephani Regis Virtute, regiorumq́; conatu, & fortitudine expugnata ſit. Porcouia verò præter turrim eam, ſub qua præſidij vnica porta eſt, ſcalis vndequaq; cōſcendi poteſt, nullo altero propugnaculo hoſtes, ſi qui acceſſerint, lædente, ni ex mœnibus cominus pugnetur, vel eminus iacula, globiue intorqueantur. Par penè aliarū arcium eſt ratio. Sed Smolencij aggeres, quos ab vna parte alluit Boriſtenes fluuius, triplex eiuſdem rationis munitio, editior q́ue in loco ſupra montem arx, vnà cum templo, faceſſerent negotium oppugnantibus. Et verò agger ipſe circumquaq; minimis ſpacijs foraminibus eſt repletus, vt minoribus tormentis arceri poſſint, ſi qui tentauerint irruptionem. Is ergo modus eſt munitionū. At præſidiarij, quantò minùs iuſto in prælio, campoúe Polonis obſiſtunt, tanto magis arces, ciuitatesq́ue defendunt: & ſæpiné ipſę munia militum ſic ſæpe induūt, vt vel aquæ aduerſus iniectum ignem afferendæ, vel congeſtis è muro lapidum molibus prouoluendis, aut ſudibus, qui de manibus ad eam rem dependent, impellendis, magno ſuis vſui ſint, hoſtibus pernicei. Porro ſi quis è præſidiarijs hoſtili impetu, aut diſploſione in aerem fruſtillatim euolat, alter ſuccedere, cui alius identidem, ac denique nemo parcere operæ, vitęque. Ad frigus durati, ſæpe aduerſus illud, imbresq́ue ac niues, & ventos alio ſuffugio nō vtuntur, quàm aliquo ramorum nexu, vel penula defixis palis impoſita. Inediæ quoque patientiſſimi, aqua, farinæ auenæ commixta, acetum penè ſapiente, pro potu, pane pro cibo contenti ſunt. Et retulit mihi Poloniæ Rex, in arcibus Liuonicis fuiſſe repertos, qui ita ſe aliquamdiu aluiſſent, vt cùm iam penè omnes occumberēt, reliqui ſuperſtites, animam licèt agentes, hærerent adhuc anxij, num ſeſe obſidentibus dederent: ne videlicet fidem ſuo Principi operam vſque ad mortem negarét. Hæc

illa res eſt, qua vna tātum poſſunt, quoniā ſimul in idem incumbunt, vt fortiores interim pluribus euadant, aut certè aliquando hoſtes patientia, diligētiaq́; fatigent. Sed hæc alibi alij.

VIRES ALIAE MOSCI.

CVM in vnum ipſum Principem omnia cōgerātur, ciuitates, oppida, pagi, domus, agri, prędia, ſyluæ, lacę, flumina, honor ac dignitas, nihil in tā vaſto terrarū tractu non maximum videri poteſt earū virium, & opum, quibus polleat: quæ & maiores eſtimari poterant tum, cùm quies ab armis cōmercia reddebat liberiora, Liuoniaque florebat, & ipſa Balthici maris nauigatio erat frequentior. At verò iſtis ſublatis, vel imminutis, eadem quoque imminui neceſſe fuit, quamuis nec ſpecies Maieſtatis deminuta ſit, & theſauros habere Princeps ingentes exiſtimetur: ad quos quicquid facti, infectiué auri in Moſcouiam importatur, id omne, quantum poteſt, colligit, nec penè vnquam efferri permittit. Argentum etiam vix vnquam inde exportatur, niſi cùm captiui redimuntur, aut miles externus ſcribitur; quod tamen rarò fit. Pellium autem, & coriorum permutatione Moſci pro pecunia ſæpe vtuntur: cibumque ipſum, ſi quo proficiſcuntur, ſecum plerumq; deferūt. Sed & Taleros (Germanicam pecuniam) in Dengas & Moſcouiticas, quibus nominibus monetam ſuam vocant, immutant: minùs iam illas, quàm antea, probo argento, cùm licentius, priſtina reiecta cura, eius ſignādi aurificibus qui buſcunque poteſtas ſit. Si qua verò aurea dona, vel argētea aliunde Legati redeuntes aſſerunt, ea omnia ijs vel data argenteæ pecuniæ ſumma aliqua, vel ne data quidem, in Theſauros ſuos infert. Et dubitandum non eſt, cū eius parens ex Liuonicis ciuitatibus, atque ædibus ſacris, quicquid potuit opum, auri, vaſorum aureorum, & argenteorum, Calicum, & aliarum eiuſmodi rerū, corraſerit, onuſtiſſimisque curribus aſportārit, ingentem vim earum rerum aceruaſſe, quod poſt Tartaricam illam excurſionem, ac Moſcuæ ipſius exuſtionem, tribus in arcibus partitus eſt, Moſcuæ, Iaroslauię, & in Albo lacu. Iam Ciuitatum, aut Prouinciarum Reguli nulli ſunt, quos Duces apud nos vocare mos eſt: eo tamen nomine, ad exiſtimationem ſibi, ſeu potius Principi conciliandam, ſiue ad Præfecturas vtuntur: verūm res ipſa deeſt. E Tartaris quidam, qui fidem Principi huic in expugnādis Caſanenſibus, ad Rutenum ritum, & Schiſma accedens, præſtitit, cùm etiam partem quandam ſuę ditionis reliquiſſet, Columnam oppidum, & alia nonnulla accepit: ſed penè merum imperium manet a-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pud Moſcum, præter aliquos reditus ei attributos, ac demendos, vbi libuerit. Pagos & agros, ſi cui addicit, ij ad poſteros non perueniunt, ni confirmentur à Principe: cui tamen ruſtici ex fructibus inde tributum & operas pendunt, vti & Domino faciunt: reliquum, quantulumcunque eſt, victui ſuo reſeruant, aut eximunt. Ea re fit, vt nemo verè dicere poſſit ſibi quicquam eſſe proprij: & (velit, nolit) quisq; ab nutu Principis pendeat. Si cui plura ſunt, tanto magis ſe deuinctum agnoſcit: opulentior autem factus, tanto ſibi metuit magis; quippe ad Principem ſæpe omnia recidunt. Inde quoque exiſtit ſiue commodum, ſiue cautio, nullus vt audeat hiſcere; transferendis autem familijs, vel hominibus ad varia præſidia potiùs relegandis, quàm mittendis, præcidantur coniurationum viæ. Licet ſi quid eiusmodi præſenſerit, nex in tales homines, filios, filias, ruſticos quantumuis innoxios, haud ſemel patrata ſit. Et retulit mihi ex eius aulicis vir nobilis, cum Villas quaſdã obtinuiſſet, ne domos quidẽ ligneas tegere, aut reficere per aliquot iã annos ſibi licuiſſe: ruſtici. n. ad quos id pertinebat, onerib⁹ à principe preſſi, nec reſpirãdi facultatem habuerant. Sunt verò quadraginta Germanæ familiæ earum, quæ ex Liuonia abductæ fuerant, quæ Moſcuę ad opificia iuſſu Principis olim ſubſtitêre: reliquæ permultę Caſanum, & aliò amandatę ſunt. Ex his igitur pecunia quotannis exigitur. Qui ſanè, vexatione dãte intellectũ, honorificẽtiſsimè Pontificem Maximum iã appellabãt, nihilq; mihi non obſequij ſummi exhibebãt: recordati, quid Apoſtolicæ ſedi Liuonia olim tribuerit: & quanta pace frueretur, quibusúe nominibus, tanquã Chriſtianæ Reipub. propugnaculum, ipſamet Prouincia vocata ſit, cũ Catholicos & legitimos ſuos agnoſceret principes, ac præcipuè cùm à Pontifice Maximo penderet. Qua paterna poteſtate excuſſa, mox ab ordinis Teutonici equitibus, cùm hi aduerſus Eccleſiaſticum ordinem inſoleſcerent, tantùm non diſcerpti, deinde aliunde fruſtra petito auxilio, tandem ſub hæreticorum iugum adacti, iam miſerrimè in Moſcouia viuebant; ſi ea vita vocanda ſit, quę hęretica eſt. Ad ipſas ſyluas, lacus, & fluuios quod attinet, quæcunque inde precioſiores pelles, & piſces, quorum copia permagna eſt, percipiuntur earum omnium rerum princeps potiſſimam habet partem. Pelles ad dona, & venditionem; piſces ſiccati ad præſidia, cibumque aſſeruantur. Quęcunque ad Principem ſpectantia ex his diſtrahuntur, alijs præferuntur; nec quisquam ſua poteſt diuendere, antequã ea, quę ſunt Principis vendita ſint. Scribæ, ſiue Amanuenſes (corrupta è græca voce Diacos, quaſi diaconos, & miniſtros vocant) deſignati, non tantùm in palatio Principis ſumma diligentia rationes, & acceptum ſcribunt: verùm etiam per ſingulas Prouincias accuratè omnia exigunt, & ad Quæſtorem imperij referunt. Vectigalia non ſunt maxima. Nã Legatis mercatores, quoſcunq; volunt, ſecum licet adducere, qui eo nomine, nec aliquid pendũt, & aluntur à Principe. Aſtracani olim frequentius conueniebant ex Maris Caſpij ora, perſideque: at Tartaris magna ex parte eiectis, belloque iſto Perſico diuturniore, infrequens factum eſt emporium illud. Auri & argenti ſodinas eſſe non audiui, ferri ſunt; quod quidẽ homines, nõ adeò induſtrij ægrè ad vſum aptant. Honor autem principi tantus ab omnib⁹ defertur, quantus vix cogitatione intelligi poteſt. Ab ipſo, ſi non credunt, certè ita crebrò fatentur, ſe vitam, ſalutem, omniaque habere, vt & gratiæ Dei, & clementiæ Magni Czarij, ſeu Regis, vel Imperatoris (ſic enim principem vocant) cuncta tribuere putẽtur: & verberati, ac prope modum morientes, id loco beneficij ſeſe interdum dicant accipere. Gens ad ſeruitutem nata potiùs videretur eſſe, quàm facta, niſi plærique captiuitatem illam agnoſcerent, filiosque, & quicquid aliud habent, illico necatum, perditumúe iri ſcirẽt, ſi aliò emigrarent. A pueris quidẽ eidem viuendi modo aſſueti, quaſi naturam induerunt, vt ea omnia ſui Principis maximè extollant, ſeſeque viuere, & rectè valere, ſi viuat, & rectè valeat Princeps, aſſerant: deque alijs quantacunque vident, hęc non magni æſtiment: licèt qui rectius ſapiunt, ſi abſit, quem timeant delaturum, & externas regiones obierint, haud difficillimè aliorum potentiam, & vires dignoſcant.

Ac cùm reliqui ex ora Pomeraniæ, Hollandia, & Anglia, per mare Balthicum in Moſcouiam, ad ceras, coria, pelles vendendas, transmittere ſolent, tum ſuperiore Septentrionali Oceano (quem alij glacialem illi mare ſiue Aſperum, ſiue Aſpidum vocant) ſingulis annis ad Diui Nicolai portũ, aliquot Hollandicæ, atque Anglicæ naues cupro, mercibusque alijs onuſtę appellunt in ipſam pene diem Diuo Petro ſacram. Inde centum penè Germanica milliaria Volochdam, quod eſt nõ incelebre Moſcouiæ emporium, merces aduehuntur.

CONSILIARII MOSCI.

DVODECIM Principi Senatores adſunt qui de cauſſis iudicãt, & quę maioris momẽti ſunt, ad eũ referunt. Ad eos antẽ, & alia, & libelli ſupplices (quandoquidem Principi nõ porriguntur) deferũtur. Loco ac ma-

giſtratu, pro eius arbitrio, mouentur. Eorũ, cùm eſſem in Moſcouia, nomina hęc erant: Ioannes Theodori filius (vocant ipſi Theodorouicz) duoq; eius filij, Theodorus & Simeon: Deinde Michitta Romani, cuius ſoror Anaſtaſia principi quondã nupſerat (de qua altero meo Commentario ad V. B. ſcripſi) Andreas Solcanouius Cancellarius, Baſilius eius frater, Bogdan (id eſt Deus dedit, vel à Deo datus) Iacouv leuicz, Bilſcius (qui gratioſiſsimus tredecim integros annos apud principem fuerat atque in eius cubiculo dormiebat) Nieueia Bogdan frater: Baſilius Iuanouicz Zugin, quem parens natione Moſcus, cùm in Lituaniam aufugiſſet, genuerat. Sed ille grandior factus, in Moſcouiam poſtea trãs fugit. Hic penè omnium vnus Latinè nonnihil nouerat, ſicut Polonicè Andreas Solcanouius, Ignatius Tatiſchovv, Abain Voiecovv, Michael Andreievvicz Begin. Quæſtori autem ærarij, ſiue Theſaurario, qui non cenſetur inter Senatores, nomen erat Petrus Iuanovvicz Glonin. Porrò Cancellario erat curæ diſpoſitio nobiliũ in arcibus, quibus agri, vel prædia, quæ attribuuntur à Principe, victum ſuppeditant: ac proinde vix vllum datur ſtipendium, aut poſt multos annos ab eo munere vacatio. Reliqua præfecti arcium, & ciuitatum ſic adminiſtrant, vt ſciant, cuinam Senatorum epiſtolas ad principem mittant: quibus eius nomine reſpondetur, licèt nunquam ipſe Chirographo ſiue ad eos, ſiue ad principes alios, ſuis literis ſubſcribat.

MOSCI MAGNI DVCIS MOSCOVIÆ Filij.

IOANNES Baſilij magnus Moſcouię Dux ex Anaſtaſia, quã primò duxerat vxorẽ, duos filios ſuſceperat, Ioannem & Theodorum. Hi prima profectione noſtra ſuperſtites erant: Secunda, primogenitus Ioannes deceſſerat, annos natus viginti, ad regendũ iam aptus, & qui à Moſcis diligebatur. Alios quoque alijs è mulieribus eum filios genuiſſe, ſed poſteà mortuos ferunt. At de Ioannis morte (quod ea res memoratu digna ſit, nec mediocre habuerit momẽtum ad Principem flectendum, vt multa, quæ cum eo agebamus, mitius, quàm fortaſſe feciſſet, audiret) operæprecium fuerit noſſe. Interfectum igitur fuiſſe Ioannem filiũ à Magno Moſcouię Duce in arce ea, quę Sloboda Alexandri dicitur, certiore inditio proditum eſt. Eius mortis fuiſſe cauſſam, qui veritatem ſcrutati ſunt (nam & tum erat apud eum alter ex interpretibus meis, quẽ ad ipſum allegaueram) hanc verioré retulere. Honeſtæ quęq;, nec paupe-

res mulieres tribus veſtibus indui ſolẽt, pro ratione temporũ, aut grauibus aut leuibus, ſi vna tantùm induãtur, haud bene audiũt. Tertia igitur Ioãnis filij vxor ſimplici veſte induta, quoniã vterũ gerebat, neq; ad ſe quemq; aditurũ putabat, fortè ſup ſcãno decumbens, inuiſitur à Magno Duce Moſcouiæ, cui ſtatim aſſurgens, nihil tamẽ animũ illius emolliuit, ſed accepta alapa, deinde baculo, quem ille geſtabat, ita percuſſa eſt, vt inſequenti nocte pueri abortum faceret. Accurrit interim ad Patrem Ioannes filius, eumque dum reprimit, ne vxorem verberet, in ſe iram & verbera patris conuertit. Itaq; eodem baculo in capite prope tempora grauiſſimè vulneratus eſt. Et filius anteà aduerſus Patrem incenſus, multa illi ex probrauerat in hæc verba: Tu mihi primã vxorem nullam ob cauſam in monaſterium intruſiſti: de ſecunda idipſum feciſti; ecce iam tertiam percutis, vt filius, quem in vtero gerit, pereat. Vulnerato itaq; filio, tardius indolens Pater, medicisque, & Andrea Solcanouio, & Michitta Romani Moſcua confeſtim accitis, nequicquam remedia curata ſunt. Poſt quinque dies mortuus, vniuerſo omnium mœrore elatus eſt Moſcuam, ſequente funus patre, atque (vbi ciuitati appropinquauit) etiam pedibus iter faciente: digitorum interim apicibus loculum portãtibus proceribus, pullatis omnibus. Quas veſtes, ad ſqualorem compoſiti, adhuc ijdem in noſtro reditu retinebant, promiſſam comam (id quod ſignum mœroris eſt) defluere ſinentes, neq; pileolũ nobilitatis inſigne ferentes. Quã in re miram Dei prouidentiæ, & iuſtitiæ charitatem agnouimus, quòd cùm priore ad eũ principem aduentu nobis illuderent, quod nigris veſtibus induti, & tanquam pannoſi incederemus, (is enim color ijs eſt, aut inſolens, aut lugubris) tum ipſi ob demortui Ioannis luctum, eodem vti cogerentur, nihilque iam hac de re mutire audirent.

Cæterum cùm princeps aduocato Senatu, ſuis peccatis factũ eſſe dixiſſet, vt Ioannes moreretur: cumque alia quædam eſſent, ex quibus dubitare videbatur, ſi ad Theodorum minorem natu filium perueniſſet imperium, id minus eſſet ſtabile: conſiliarios eſt hortatus, vt cogitarent, quinam ex Regni nobilioribus in principis locum eſſet ſufficiendus. Cui illi, nullum ſe alium velle, quàm qui ſupererat, Theodorum, quod eum ſibi fatẽ eſſe dicerent, qui principis eſſet filius. Porrò, & moleſtiam illam hortati ſunt, vt ex animo abſtergeret: & qui ſeſe monachi vitam ſuſcepturum inſinuaſſet, is vt id conſilij ſaltem ad tempus Moſcouiæ, rebus rectius conſtitutis, ſeruaret. Et boiarij autem id ab eo dici de ſufficien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do altero, opinati sunt, vt pertentatis animis, si quem in alterum spectasse animaduertisset, & ille, & qui ei animo adhærerent, de medio tollerentur. Ac tamen cùm Princeps ex mærore (siue dirisactus) singulis noctibus de lecto surgeret, atq; ad cubiculi muros manibus reptans, magnis suspirijs editis, vix à Cubicularijs in lectisternio humi deponeretur (sic enim postea, recepto spiritu, mentis iterum compos quiescebat) propterea nó destitêre quidam varia agitare animo consilia, quinam denique, si quid de Theodoro eueniret, sufficeretur. Nam neque alius ex ipsius stirpe erat & ante 30. annos Magister Stabuli vacabat, ad quem (tanquam Comestabilem) ea potestas deferenda fuisset. At Princeps post Ioannis interitum, in lachrymas solutus, atque in squalorem omnem compositus, ne legatis quidem ijs, qui mecum ad V. Beatitudinem veniebant, alias, quam nigras vestes (licèt ex holoserico) tradi iussit. Per vniuersum eius imperium (sed præsertim in aula) eadem facies, cultusq; lugubris, sepositum diadema, & si quis alius coruscabat ornatus, quanquam vix aulæis vtatur. Pro salute animæ filij ad omnia monasteria multam pecuniam misit. Idem cum Acomato, Turcico siue Legato, siue procuratore, qui triennium in Moscouia hæserat, quòd Regio Poloniæ exercitu discurrente, itinera ad reditum haud tuta erant, duos Moscos ad Patriarchas, monasteriaque Orientis misit, denis Rublonum millibus (Rublo, paulo plus duobus Coronatis censetur) ad eleemosinam, filijq; de mortui refrigerium procurandum datis. Nam & singulo triennio in Orientem ad eosdem pecuniã mittit, quòd ab ijs auitam, quã vtcunq; habent, fidei Græcæ noticiam Rutheni hauserint, licèt in multis iam differant.

RATIO LEGATOS IN MOSCOuia excipiendi, & cum ijs agendi.

ET vera sunt, & antiquũ obtinent, quæ scripsit Herbestan* de ratiõe, qua Mosc* externorum principum Legatos excipit. Nobis tamen prẽter illa, in arcem Smolecẽsem, & Neuogardiẽsem patuit aditus, summo honore, tormentorumq; explosione in gentium: quod non ita semper cum alijs, qui ad suum principem mitterentur, solitũ fuisse fieri dicebãt. Iussum est item primũ Episcopo Smolecensi, deinde Archiepiscopo Nouogardiensi, vt quãdiu Smolencij, & Nouogardiæ hæreremus, lautia nobis prẽberent instructissima, pro more gentis. Iisque ipsi (mandante principe, vt plurimis sacibus, & reliquo apparatu exornatis templis sacrum facerent) rogãrunt, vt interesse vellemus. Quin & idem Princeps, quinis hominum millibus in platea patenti conueniẽtibus, vt splendidiore maiestate rem illustraret, Moscuæ, suo è palatio cum Senatoribus, & Proceribus, (præeuntibus sacerdotibus, prælataque B. Virginis imagine) descendit, vt nos in templum adduceret: in quo locum parari honorificum iussit, vnde sacrum, ceremoniasque illas conspiceremus. At neq; Episcoporum (si Episcopi dicendi sunt) sacris interesse, neq; in templum cum Mosco vlla ratione ingredi voluimus: licèt quoniam id liberè coram eo Principe, ac tanta multitudine recusabamus, nemo nõ existimaret actũ esse de nobis: plures autem de tanta illa opinione, quam de sua religione conceperant, hæsitare inciperent. Rationes, quas ei tum publicè attulimus, causasque altero scripto exposuimus, quarũ potissima fuit, ne missus à V.B. viderer illa approbare, & Episcopos, ab sede Apostolica non confirmatos, honore ac reuerentia prosequi, quorum manus & Princeps ac quilibet alius, capite versus humum demisso, solent deosculari. Et verò præter Metropolitam, sex alios euocauerat Episcopos, tum ad eam rẽ, tum vt mecum de religione agerent. Qui tamen, vbi scripta nostra acceperunt, quæ Princeps de discrimine inter Catholicam fidem, & Ruthenica dogmata de me publicè quæsiuerat, obmutuerunt, vnusque ex ijs Archiepiscopus Rostouiensis, vbi omnia probasset, in exiliũ actus, & dignitate motus, vitam amisisse putatur, felicior alijs, qui superfuêre. Cæterum tribus instructissimis conuiuijs, quibus me vnà cum omnibus nostris, priore ac posteriore legatione Princeps excepit, nihil ad Regium splendorem defuit: cùm præter cibos & sumptus, quos à Pristauis (ij sunt nobiles, qui adiunguntur Legatis, atque eo nomine quasi adiũcti vocãtur) suppeditari edixerat, de sua ipsa mensa quotidie cibos ad nos mitteret. Euocato ad negocia & cum eo, & cum Senatoribus tractanda, pridie eius diei ternos, ac insequenti mane totidem alios præmittebat, nunciantes nos paulo post serenos oculos magni Imperatoris visuros: itaque præsto essemus. Post horam, ecce Pristaui nos monebant, adesse Proceres, & aliquos principis Consiliarios, qui penè propè hospitium, cum centum circiter equitibus obuiam veniebant, vt nos adducerent. Ex ijs tres primi ex equis porrecta manu, me nomine principis consalutabant, in viamque nos dabamus, Prætorianis pyxidarijs mille circiter & quingẽtis vtrinq; per spacium ferme passuum mille stantib*, atq; dispositis. Vbi in arcis interiora, ho-

ra hominib* referta, qui vestibus & macheris pretiosis erant ornati, venissem, vt ex equo descenderem admonitus, & ab alijs Senatoribus ad imos scalarũ gradus exceptus, atque in conspectum principis sum adductus. Is sedere primùm iusso, vel agebat me cum ipse, vel vt in conclaue me conferrem, vbi cum Senatoribus agerem, indicabat. Sic plures interdum horas commorabamur, deq; omnibus diligentissimè, ac sæpè ad summam lassitudinem, ij suis ego nostris interpretibus adhibitis, tractabamus. Si quid noui proponebam (id quod è re nata crebrò fiebat) ijdẽ illicò omnes ad principem ibant, exquisituri responsum: quod quidem accuratè afferebãt, nihil de suo prorsus mere ausi. Nec verbis facilè assequar, quàm aprè, ac inprimis repetitis ad verbum, quæcunque proposueram, mihi idem ridem, eodem semper cum honore, equitibusque, ac Senatoribus obuiam venientibus accersito, cùm me in conspectum principis dedissem, Senatores eius mentem ex scripto, partita inter sese longarum schedarum recitatione, perlegerent, ac denique traderent. Itaq; duorum mensium, quibus continenter erat cum eo Principe agendum, & quinque aliorũ spacio, quib* vltro citroq; cõmeans, & cum Rege Poloniæ, Regijsq;, ac Mosci Principis Legatis (qui omnes erant septem) agens, nihil vidi ea in re vigilantius, dum quicquid antiquitus ex Lituanicis, Polonicis, Liuonicis, & Moscicis rebus collegerant, quibus sua tuerentur, fidenter ex Archiuijs ederent: ex quibus postea non minimam lucem hausi ad statum illarum omnium rerum pernoscendum, atque tractandum. Quæ quoniam ex literis & actis, quæ ad V. Beatitudinem misi, liquidius intelligi poterunt, idcirco hæc fuerint hic satis. Iam quod equites, & Equos ac commeatum, præmissa fide publica per tabellarios, vsque ad imperij sui fines, vbi tentoria fixeramus, nobis celerrimè miserit, cùm primùm ad eum perlatum esset, eò nos peruenisse: quòd sexaginta è suis qin hospitijs nobis ad omnia præsto essent, attribuerit, quibus stipati, exire domo, aut aliquẽ emittere absq; magna necessitate, prohibebamur: quod equos præmiserit ornatos, quos & dono Legatis tradere solet, & vt conscenderemus oportebat: quòd turmas item, modo Tartarorum, modo Moscorum, comitatui nostro addiderit, quibus vel ad Regis castra proficisci, quæ sexcentis ab eo passuum millibus aberãt, vel ex eius ditione exire tutius liceret: vera quoque sunt: & quoniam ea alibi attigimus, fusius hic quoque recensenda non censui. Id incommodè non semel accidit, quod medicis ad nos morbo tentatos non permitteratur ob suspitionem venire. Reliqueram autem (vt supra dixi) duos apud Moscum, qui dũ ipse redirem ad Regem, res noscerent: ac si quid pietatis insinuare possent in eam gentem, id facere conarentur. Promisseratque mihi Princeps coram centum nobilibus, nostros à se eo loco habitum iri, quo me, si remansissem, habuisset. Sed neque ex eundi vnquam data ijs facultas est, nisi semel, aut iterum: & Moscuam Staricia missi, satis angusto cubiculo detenti fuerunt: in eodem enim coacti erant, habere altare ad celebrandum, mensam ad scribendum, & legendum, ac locum ad somnum capiendum. Aderant portæ perpetui custodes, boiarij tres totidem rustici, quorum nomina erant, Sunebul, Chusara, Rudear, Chusara, Miroslau, & Ruroiedau. Quatuor ibi menses cum dimidio demorati, ac de promisso principis haud præstito conquesti, responsum ab homine cordato acceperunt: Principem aliud externis polliceri, aliud Pristauis iniũgere: quippe qui ore aliud loquatur, aliud corde cogitet: pluresque esse, quibus fidem veniẽdi, redeundiq; publicam dedisset, qui si reuertendi veniam peterent, dictum ac factum morte multaretur. Quòd si qui iureiurando confirmẽt, sese ad mortem vsque in Moscouia commoraturos, nec his tamen alios conueniendi, aut occurrentes alloquendi vllam potestatem daritet capite plecti, si quis id faciat quiué in suspitionẽ minimã ea de re venerit, Ruthenus is fuerit, aut alius. Plerique optârunt ad nostros accedere, sed easdem ob caussas ausi non sunt. Inter quos Medicus quidem erat, qui cùm summoperè expeteret Sacramento confessionis expiari, & sanctissima Eucharistia refici, veniamque adeundi postularet, non solùm id consequi non potuit, verum etiam in hæc verba minas reportauit: Cur qui externus sis, eius gentis homines audes inuisere? Itaque niue lis interfici, caue sis, ne ampliùs ista proponas. Erant autem è Moscis, qui captiuitatem illam ingemiscerent, dicerentque, quã diu Princeps aliam rationem viuẽdi haud inierit, sperandum non esse, vt aliquid pietatis, & veritatis promoueatur. Nostris cùm ego è Regijs castris, aut aliunde literas mitterem, signo carentes, & fasciculo principis, ne quid suspicaretur, iunctas, licèt nihil continerent, nisi quod ad nostrum institutum spectaret: eas tamen aut reddi nolebat, aut aliquas è Latino Ruthenas fieri iubebat, ne (opinor) lateret aliquid: suspitione, videlicet, nimis perspicaci, & trepidante, vbi non erat timor. Ad extremũ Moscua versus Liuoniam discessuris post publicum conuiuium, data mihi, & omnibus nostris manu, assurgens iussit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt V. Sanctitatem, Regemque Poloniæ salutarem. Domum autem reducto, & literas, ac dona misit, quæ deniq; partim Germanicis studiosis Olomucij, & Pragæ, atque alibi addicta sunt, partim ipsis interdũ Moscis deducendis vsui fuere. Ea cùm secundò recusauissem, atque essem à Senatoribus admonitus, non debere me antiquũ Imperij illius morem inuertere, aut Principis clementiam lædere, cùm ipse & V. Beatitudinis munera non reiecisset, & à suis quos isthuc miserat, atque missurus erat, alia sinebat capi (secutus consilium isthic an tea mihi datum) gratijs actis, & distributa à me pluribus aulicis pecunia, accepi: sed vt ea occasione aliquid altius, & verius de instituti nostri ratiõe cognosceret, hęc, quę sequuntur per Senatores illi significaui his verbis.

PATERE, Clementissime Magne Domine, per IESV Christi sanguinem, vt tertiò deniq; te obsecrem, vt quæ mihi dona pro tua magnanimitate parari iussisti, ea sine animi tui offensione non accipiam. Scit enim Deus, me ea ob contemptum aliquẽ, aut quòd inde non agnoscam excelsam Serenitatis tuæ liberalitatem, non aspernari. Sed meæ ad huius vitæ spiritualis statũ vocationi, votoq; paupertatis, quod sæpe Deo miserante emisi, da per viscera misericordiæ Christi hoc, quod summi beneficij loco ducam. Recordare, te mihi (alios licet ob homines, & in quos tamen ista, quæ meę vocationis sunt, non cadebant) paucos ante dies dixisse, Optimam esse rem, Christi Domini humilitatem, & paupertatem imitari. Itaque sine, vt illam re ipsa sequar. Pax facta est, Deo miserante, sine istis aut vestibus, aut pellibus: sine ijsdem reliqua, quæ cupis, Deo aspirante, conficientur: nec verò à me vllum fidelis diligentiæ officium desiderabis. Viaticum, quod Paulo socio meo ad Pontificem Max. dedisti, quæ ue dona eius Sanctitati misisti, fuerint satis. Quæ certè nec permisissem accipi, nisi, cùm tanto itineri, & moræ nostrorum omnium in Castris, & in his regionibus, necessaria fuissent, tum offendere animum tuũ, ac proinde meliora impedire metuissemus. Pellibus autem istis pretiosis non vtimur nos: traduturi potius (si tanto nos munere dignaretur Deus) ipsas nostras pelles & Vitam, pro fidei Catholicæ propagatione.

Propterea nec mercatores vllos (licèt id sedulò efflagitantes) mecum venire passus sum, ne quid ab eo genere hominum scandali, ad id, quod mittebar, aut rixæ cum tuis oriretur. Porrò habeo satis, Diuina gratia, quo redire possim ad Pontificem Maximum. Quòd si pretiosum mihi donum largiri volueris, serua erga me istam, quã mihi exhibuisti, clementiam tuam: ac cùm te ouẽ Christi gregis profitearis, cogita eius item visibilis pastoris, id est, Sũmi Pontificis ductum tibi esse sequendum, cui Christus Dominus gregem suum tradidit pascendum. Cæterum scito, aliqua hominum millia esse nostri ordinis, quos hoc sęculo, cùm nouus terrarum orbis apparuit, variæque hæreses Europam diuexare cœperunt, in vnum tanquam exercitum, abiectis sarcinis, & omni cura priuatarum rerum expeditos, Deus euocauit. Dexteras inter nos dedimus omnes sub IESV nomine, vt eius nomẽ, Ecclesięq; spirituales thesauros in Indias inter gẽtes, inter hęreticos, eosque, qui non integrè cum ipsamet Ecclesia coniuncti sunt, inferamus. Itaq; & reliquimus omnia; Dignitatesque nullas accipiunt, aut accepere nostri, nisi si quæ sine reditibus vllis, cum manifesto autem vitę discrimine coniunctæ fuerunt. Ad Patriarchatus enim, & Episcopatus quosdam Indiæ, atq; Aethiopiæ, ante 30. circiter annos, aliqui è nostris sic promoti sunt, vt remotissimis in regionibus illis diuturnos labores, vitamque pro Christi gloria, nullis omnino terrenis bonis, impenderint. Quamobrem & ab sancta sede Apostolica quoquò versum mittimur, atque vt remitti ad te (si fuerit opus) possimus, permitte, vt cũ illa necessaria non sint, ne capiamus. His itaq; rationib', etsi haud permotus est, vt sua apud se dona retineret, lucem tamen aliquã veritatis hausit, iactaq; sunt ad tantum ædificium, quod in Moscouia fore suo tempore non desperamus, hæc fundamenta. Is verò regio planè animo, itineris duces, & omnia abundè nobis suppeditari iussit: sicque ab eo digressi, in Liuoniam per Russiam iter instituimus, ad Stephanum Poloniæ Regem.

QVI A' MOSCO AD EXTERNOS Principes mittuntur, nec eiusdem generis sint omnes, & quonam modo mittantur: quidq; Legatis, cum Antonio Possevino ad Pontificem Max. venientibus à Mosco, in toto itinere acciderit.

TABELLARIIS, Internuncijs, ac Legatis, qui vocantur Magni, vtitur Moscus ad tractanda cum externis Principibus negocia, seu belli sint, aut pacis, siue ad cõmercia pertineant. Tabellarij dicuntur Goniez, qui tantùm literas afferunt: Internuncij, Poslance, qui & minores Legati, præter literas, aliquid in mandatis habent: aliquot item itineris comites solent adducere. Magni verò Legati (nam fere tres mittuntur, adhibito Secretario) Velikij Posly vocantur, vtraque Poloniæ Regnũ rariùs hi allegantur, tum quòd magnũ comitatum ijs adhibet, quibus (vti tamẽ fit in Polonia, & Moscouia) lautia non præbentur: tum quod longum iter extra Poloniæ Regnum emensuris, non exigua pecuniæ vis esset necessaria, quam Princeps ad id aut nullam, aut perexiguam tradit. Poloniæ igitur Rex, & Moscus, quoniam hoc inter sese officij præstant, centum ac ducentos cum Legatis suis mittere solent, ad quos mercatores sese aggregant: cùm & ipsi Mosci Legati merces secum deuehãt, quas pro eo munere, quo funguntur, non satis decenter diuendunt. Quod si quid dono dant, id ad maiorem compensationem, ac remunerationem fit: quę si non datur, petitur ab ijs, atque adeò extorquetur. Cùm ergò in Chiuerouam Horcam (is est pagus ad lamum Zapolscię) Legati Mosci vna cũ alijs trecentis venissent, officinas aperuere, atque inter ipsa negocia compositionis, de qua agebamus, per suos venditioni, ac permutationi cum Polonis diligenter vacabant. Nouogardia verò, quæ inde plus minùs ducentis passuum millibus distabat, commeatum, resque ipsas coctas (frigore cibos conseruante) subinde accipiebãt, vt nihil omnino sumpt' facerẽt. Quę res mihi, ac reliquis nostris, non incommodabat, quibus Legatorum quisq;, quierant à Mosco quatuor, cibum (partitis inter sese dieb') Principe suo id mandante, mittebant.

ERAMVS autem summa hyeme in altissimis niuibus, in quibus fixa tentoria, & perpetuus ignis horridum frigus, vtcunque pellebat: ligneis quibusdam casulis, fuligine & fumo repletis, nostrorum partem tegentibus. Cæterum agros circumquaq; depopulati fuerant Regij: quamobrem vix aliquid prętер panem emendum reperiebatur: & putris aqua, vel nix ad ignem soluta ægrè equis potum, aut cibis coquendis humorem suppeditabat. Cùm tamen Principis illius Legati, si quando ad externos alios Principes veniũt; nisi gratis equos, hospitia, cibos, pręcursores, dona reperiant, illico Magni sui Domini (sic enim eum plerunque vocant) ad cœlum vsque clementiam, liberalitatẽ, & vires extollere: alijs verò quantiuis sublimibus mendicitatem exprobrare soleãt. Hoc ego cùm in Seuerigeno, priore ad Beatitudinem V. Internuncio essem expertus, cumq; ex reliquorum cõsuetudine plura eiusmodi cognouissem, velletque Moscus alteram Legationem in Vrbem instituere: suasi, ne plus quàm decem venirent. Ter enim trium milliũ passuum iter facturo, cùm primò Orsam, inde in Liuoniam, & Poloniam, ac deinceps per Germaniam in Italiam mihi esset proficiscendum, videbam duriorem fore prouinciam, si centum, ducentiue fuissent, qui bus aliunde cibus esset procurandus: eo periculo, vt nisi gratis omnia subministrarentur, perijsset, quicquid officij, studij, laborum, sumptuum, erga ipsum Moscum Sancta Apostolica sedes contulisset. Duo autem Principes erant Legatiõis, cum quibus de maximis rebus, ac de Christianorum Principum amicitia, vnà mecum erat agendum. Huic verò Legationi cùm interpres à Principe assignaretur, qui Catholica fide repudiata, Ruthenicũ Schisma susceperat (licet is hoc ad sui securitatem, & lucrum faceret) eum enixè reiecimus: atque alterum, & quidem Catholicum, ac nobilem Polonum petiuimus, quem et obtinuimus. Magni enim referebat, si quis eiusmodi ex ea legatione ad Principem redijsset, qui veritatem rerum, ac Catholicorum Principum humanitatem posset Mosco referre, si quid earum reliqui calumnijs infuscare tentassent. Et à Seuerigeno, siue potiùs ab eius socio (qui Catholicus olim, posteà Lutheranus, deniq; Ruthenorum erroribus imbutus, Italum interpretem, qui venerat è Moscouia, in Carinthia trucidârat) quàm primùm ab eis discedens, ad Carolum Archiducem essem profectus, acerbissima acciderant: cùm vix pedem ex Italia extulissent, vbi summis honoribus accepti, muneribus quoq; insignibus donati fuerant. At altera ista legatione neq; cædes, nec eiusmodi lites vllæ vnquam interceſſerunt, vt ad arma veniretur. Quæ sine vlla dubitatione secutæ fuissent, nisi continẽter repressi, ac modo amanter, modò spe munerum, interdum & timore cohibiti sibi temperassent. Permissum est quoque vt aliquando de suo hospitibus satisfacerent: quod licèt ægre ferrent, valebat tamen ad beneficium cognoscendum, & ad Italicam Ecclesiasticæque ditionis liberalitatem (qua supra id, quod expectare potuissent, excepti fuerant) rectius æstimandam. Hac igitur in profectione, Moscorum illorum, quos adducebam, ingenia liquidius innotuere: quos & tanto magis cognouimus, quòd eos posteà in ipsum Poloniæ Regnũ, iubente V. Beatitudine, reducere oportuit. Quo cùm primò è Moscouia accessissemus, mirati, quòd equos, & cibos à Rege de more obuiam non offendissent: responsum acceperunt, satis esse, si cùm venirent ad Regem, liberaliter acciperentur: cõsuetudinem autem in legatis excipiẽdis, qui à Mosco ad alios Principes mittãtur, nõ esse in Regnum inuehẽdam. Rigę tamẽ satis benignè, nobis rogãtibus, à Rege accepti sunt. In Liuonia verò, quæ ędificia magnis sumptibus ab Archiepiscopo Rigẽsi, atq; à Magistris Teutonici ordinis fuerant excitata ea diruta à Moscis comperimus, vel omnino

Universidad de Deusto
Biblioteca

nino ruinam minantia, sordium plena, & fenestris patentibus, iniuriæ cæli exposita. Quæ cùm spernerēt, lignea potius tugurio la extruxerant, in quibus, fuligine oppletis, habitare malebant: vt Gothorum clādem, Colossæo, atq; arcubus triumphalibus, Romę adeò vniuersæ illatam recordatus, iam non mirarer, quid remaneret in cordibus gentis, quę splendorem, ac maiestatem aliorum populorum ferre non posset. Et neque publica Cęsaris pompa, qui tum Augustā Vindelicorum ad Imperij comitia Imperialia ingrediebatur, impelli poterant, vt eam libenter cernerent: nec tanta ciuitatum, & nobilium celebritate mouebantur, vt ex animo illam collaudarent.

Et hæc quidem in Boemia, & Germania: in qua quicquid expenderant, mandato Cæs. Maiestatis restitutum est, & Vasa argentea plura dono data. Vbi verò Italiæ appropinquauimus, & in Venetorum ditionem descendimus, ab ijs magnificentissimè per omnes ciuitates fuerunt excepti. Veronæ primùm inuitati sunt ad arces inuisendas, propè quas militum frequentes cohortes fuerant collectę, à quibus honorificentius admitterentur. Vicentini nihil omiserunt, quo omnem humanitatem, & præter alia, quæ summam nobilitatem animorum sapiebant, liberalitatem, (vt ea ciuitas hoc genere laudis maximè excellit) exhiberēt. Patauij idem effectum est. Inde Venetias appulimus, vbi omnib⁹ omniū generum officijs ab ea Serenissima Republica sunt accepti. Hic verò, cùm homines minus his rebus assueti, omnia suo Principi deberi crederent, atque ob laxiorem vitam ęgrè ferrent, sibi in Dominicanorum monasterio commodissimum quamuis hospitium fuisse assignatum, non mediocri diligentia, & patientia opus fuit, vt in officio continerentur, donec ij, quibus à Senatu cura Moscorum fuerat data, nos enixè rogārunt, ne ab horum latere discederemus.

Quæ dum fiunt, & eorum discessum vrgerem, ecce Græci, qui iam multos antè annos Venetias commigrārunt, clā cum Moscis egerunt, vt ad suam ædem proficisci vellent, sacrum, & reliqua, Græco ritu audituri. Nobiles autem Adolescentes, à Senatu ijs per ciuitatem deducendis attributi, cùm nondum, quid haberet ea res momenti, perpēdissent; iusserūt, vt ædes ornatissimè apparārentur, postridieque eius diei, à schismaticis Græcis Ruteni schismatici exciperentur. Quod cùm ad aures meas peruenisset, ad monasterium approperans inuenio Moscos, & Venetos, vnà cum Græcis ad horum templum procedentes, quos ego affatus, Tu mihi, inquam, Iacobe Molitenine (id erat primario Legato nomē) tra ditus es, à Principe tuo, te vt gesseris, quā tibi ratione mōstrabo: Te ad Pontificem maximum non ad Grę cos adduco. Itaq; redi ad hospitium tuum; id quod fecit. Sed Grę cis hoc indignissimè ferentibus, atque aliquibus iniuriam Reipublicę fieri putantibus, quòd eam imperasse dicerent, vt eò deducerentur, Græcis respondi, Vbi constitisset Grę cos cum Ecclesia Catholica consensisse, tum mecum agerēt, eorum desiderijs satisfacturo. Cùm autem cæteris seorsim adhibitis, haud omnino persuaderem, ad Senatū adij: qui rationibus auditis, Græcos, qui conquestum venerant, sapienter compescuit: resque tota non solum impedita est, verùm etiam occasionem præbuit, vt & plerique Græcorum astum, & schisma propius cernerent, reliqui verò cordatiores intelligerent, ecquid mali inde ad id, quo de agebatur, emergere posset, cùm inter Græcos, qui Venetijs commorātur, per sępe sint exploratores, qui ad perfidos omnia deferāt. Iam verò Mosci, aureis magni pōderis torquibus donati à Republica, suo interpreti, Vade (inquiunt) ad Ducem, & dicito, ad nos vt sericum, aliaque mittat è suo thesauro: interpres tamen rem (vt erat ingenuus) declinauit. Venetijs autem soluentes Ferrariam, inde Bononiam venimus, vbi Vestra Beatitudine iubente, cuncta paternæ charitatis argumēta liberalissimè edita sunt ab Illustrissimo Cardinali Cęsio Legato: tum & officinæ clausę, atq; honores plus quàm ordinarij habiti. Reliqui Illustrissimi Legati, Vercellensis in AEmylia, Columna in Picæno idem procurārunt. Militum cohortes, è ciuitatibus obuiam primò prodibant: deinde ad portas Magistratus aderat, inde in Prætorium honorificentissimè deducebantur, tormentis displosis, tibicinibus personantibus, conuiuijs, & exquisitissimis epulis instructis. Admoniti nobiles, à quib⁹ varia licentius Mosci petebant, iam haud facilè assentiebātur: quo factum, vt intra cancellos pudoris sese Mosci reciperent. Arimini cū essemus, in domo Præfecti ciuitatis, pias imagines amouerant, vt paruulas quasdam suas, ritu Rutenico depictas, apponerent. His ablatis, cùm priores reposuissemus, ne quid ea in re insolentius inter Catholicos agerent, minùs postea licenter sese gessere. Inde ad Beatissimæ Virginis Lauretanæ, celeberrimum Sanctitate, ac populi concursu, locum peruenimus, vbi habuerunt, quo miraculorum memoria, frequētia adeuntiū, & perpetuis precationib⁹ oculos atque animū pascerēt. Deniq; tēperatis mea prēmonitione apud ciuitates honoribus, ad Tiberim propè Burgetū Oppidum, à Vestræ Beatitudinis cubicularijs humanissimè excepti, & salutati, postridiè progressi, sequenti deniq; die Romam venimus; vnde Romana nobilitas, præeunte Marchione Cæsio, obuiam egressa est; Mosci verò honorificentissimè, ac frequentissimo populo, dispłosis omnib⁹, quę in mole erant Adriani, tormentis, ad Cardinalis Columnæ tum absentis palatium adducti sunt. Eo in palatio lautijs præbitis, adhibitisq; è familia B. V. diligentissimis administris, atque alijs, qui portas custodirent, singulis diebus, dum ex Algido Vestra Beatitudo redijsset, per vrbem curribus vecti, pulcherrima quæque visebant. Mirati sunt in primis curam, diligentiam, ingentes sumptus, charitatem erga ægrotos, officinas, cubiculaque distincta, & præsertim hospitalem Sancti Spiritus domum, ac reliqua maiora Nosodochia. Nihil verò eorum animos plus inflexit, quàm pietas illa, quam valere ad omnia, tum ipsi quoq; nos in ipsis Moscis videbamus. Seminaria verò, & Collegia variarum gentium cùm subinde inuiserent, iā orbi terrarum ipsa religione Romam dominari, nec verò sese solos esse Christianos (vti dicere solebant) cogitare inceperunt: & harum omnium rerum capita in tabulas singulis diebus referebant, ad suū Principem allaturi: quod quidem in itinere quoq; fiebat, cùm per Lituaniam, Poloniam, Morauiam, Bohemiam, Germaniam, Italiam, Societatis nostræ Collegia lustrarent. Anglicum, quod est Romæ, Seminarium eò magis admirati sunt, quòd Angliam hæresibus prorsus infectam audiuissent: sed & modestiam Alumnorum illorū conspicientes mirificè emolliebantur, martyrumque reliquias, quæ in corū erant Ecclesia, summa reuerentia venerati, & osculati sunt. Id quod in alijs quoq; Romanis templis, atq; alibi faciebant. Sed cùm in Capitolij palatium à Romanis Patricijs aduecti, & Romana magnanimitate humanissimè accepti, fragmēta marmorum antiquorum, ineptasq; gentilium Deorum memorias, à quodā rogarentur (quasi maximi res essent momenti) vt attentius inspicerēt, omnia (nec immeritò) contempserunt. Et illud enim eos maximè offendebat (quod & cuilibet Christiano detestandum est,) cùm vel in hospitijs signa turpitudinum cernerent, vel imagines (etiam pias) ad lasciuiam depictas, nudas verò statuas, & cætera diabolica figmenta, in aliquorum domibus, & hortis cernerent, quibus cupidines, & Veneres plùs quàm Christus, & Beatissima Virgo sapere videbantur. Iam verò templa Romana, Diuique Petri ædem suspicientes, omninò fatebantur, hæc longissimè præstare suis, quæ cùm anteà solùm vidissent, vel lignea, vel mura ta, putabant reliquis totius mundi pulchritudine, aut operis aut magnificētia prę cellere. Vbi ventum est ad Vestram Beatitudinem salutandam, & dona, literasq; sui Principis reddenda, ęgrè nonnihil videbantur adduci, vt crucem ad pedes Vestræ Sanctitatis oscularentur: sed longè ægriùs cùm discessum pararent. Credo ita, quòd alia quoq; dona (pecuniam in primis) voluissent: licet aurei torques magni ponderis, vestes aureæ, & holosericæ duobus ipsius legationis Principibus, cæteris verò omnibus ex panno, & serico duplices traditæ fuissent. Osculati tamen sunt libenter, cùm quid ea de re Mosco eorum Magno Duci esset æstimandum; quidué non solùm Apostolis primi Christiani faciebāt, sed & ipsi Mosci suis Episcopis faciant, ad quorum pedes se prosternunt, humi terram capite percutientes, audiuissent. Illud non satis ęquo animo tulerunt, quòd sese in discessu nemo, prēter me, ac comites itineris meos ex vrbe prosequeretur, sicut ipsi Principum Legatos, (quod & mecum bis, ab ijs discedēte, fecerant) ad quatuor, quinqueué passuum millia, magno cum comitatu educunt. Eadem porrò in reditu contigēre, quę in profectione acciderant. Torques enim (cùm hosce per iter induerent) & Vestræ Beatitudinis crucem pulcherrimam, licèt Græcis characteribus elaboratam, tum Venetorum auream D. Marci Euangelistæ imaginem ademerunt: quam uis si solus quisq; fuisset, neque delationem ad Principē suum timuissent, non difficilimè sese ad omnia accommodassent. Mitiores autem aliquanto effectos (siue ob humaniorum gentium consuetudinem, siue quòd reuertentibus erat extra Italiam expendēdum de suo) Varsauiam ad Polonię Regem denique adduximus; illud in itinere præcipuè cauentes, ad declinandas lites, ne codē hospitio diuersaremur. Sic donis à Rege procuratis, q̄ illis Regio animo sunt data; literisque ad suū Principem à me acceptis, quibus breui de omnibus illum certiorem faciebā; tradita item à me pulcherrima Saluatoris imagine (quæ missa à Vestra Beatitudine ad Moscum, in ære picta, & Græcis literis additis, ebore, argenteisque flosculis continebatur) satis lætos in Moscouiam dimisi. Quę fusiùs narranda putaui, vt si cui aliquando tale negocium obtigerit, pręuisa minùs eum feriant: ilq; ad patientiam, & prudentiam, à Deo per orationes hauriendam, sedulò se comparet.

IN-

Universidad de Deusto
Biblioteca

INGENIVM MOSCI, ET Schisma.

ID verò primùm satis constat, Septentrionalem tractum, eosq; præsertim populos, ex quorú cordibus vera religio feritatem haud excusit, quãtò magis ab ingenio sese desertos sentiũt, tantò suspiciores euadere: quamobrẽ quod industria, & iudicio consequi nequeunt, id calliditate, ac vi, (sed Moscos diligentia quoq;) studere, vt assequantur. Ea in Scythis, & Tartaris perspicuè cernuntur, ex quibus cùm plerique Moscorum originem ducant, aut constent, mirum non est, nisi hactenus naturam illam exuerint, quam pietas alijs nationibus excoluit, ac vicit. At is, ad quem summa in suos potestas accesit, vnà cum aliqua Christianę religionis specie; nec verò aliorum Principum opes viderit, si se (addita perenni subditorum assentatione atque acclamatione) supremum omnium arbitretur, minùs fortasse mirandum est. Quæ tria cùm in Magnis Moscouiæ Ducibus ab eo potissimum tempore fuerint, quo se à Tartaris, quorum erant tributarij, in libertatem asseruerunt, extulere mirificè eorũ, ac præcipuè eius, qui nunc rerum potitur, Principis animum: vt cùm vix ab vllo viribus se superari nonnunquam existimasset, neminem quoq; doctiorem, aut religione veriore imbutum putaret. Cui cùm ipse interdum Christianorum Principum mentionem facerem, qui maximè cæteris præstant; quinam isti sunt (inquiebat) in Mundo? Comparationem, videlicet, non ferebat elatio, quæ quicquid alteri tribuitur, sui depressionem putat. Inde igitur factũ est, vt Magni Moscouiæ Duces primò sese totius Rusiæ Dominos verbis, literis, atque ipsius pecuniæ signis exprimãt, quamuis Russię bonam partem Poloniæ Rex obtineat. Deinde verò hic, qui superstes est, Ioannes Basilij filius, præter illam titulorum seriem, qua vult appellari Casani, & Astracani Czar, seu Regem; Germanorum quoq; Imperatorem, ad Turcam scribens, vocari se aliquando iussit. Et sanè cùm Liuoniæ inhiasset, atque ad Prussiam, quodam Cæsaris Augusti fratris prætextu, respiceret, quem Prussum vocatum fuisse, & se ab eo descendisse dicebat: cumque cum Carolo Quinto, ac Ferdinando eius fratre, huiusque filio Maximiliano videri voluerit amicitiam colere, intelligi potest, quid de Germaniæ, & Occidentis vlteriore tractu in animo coxerit. Spem ipsius alebant dissidia Christianorum Principum, variæque, ac pestilentes hæreses. Liuonici successus, Casanum, & Astracanum anteà deuictum, ac imbibita sui illius Schismatis, potiùs quàm religiõis, opinio, qua delectum à Deo se existimauit, quasi iubar, quod vniuersum orbem esset collustraturum. Auxerunt posteà Legationes anteactæ quorũdam ad eum Principum, cuius studium, & operã requirebant, qua Polonicum Regnũ aliò caderet. Quin cùm apud eum essem, resque Moscouiæ satis essent attritæ, necdum tamen recordatio Legationum illarũ elanguerat, quæ Spiritus ipsius souebant. Facta denique ad eandem spem est maior accessio, cùm ab eminenti Principe literæ ad eum scriberentur, quibus Lutheranæ hæreseos propagationem in sua ditione cõmendabat. Inde enim Catholicos (quos Romanos vocat) omnes in hæresim corruisse, credidit, ac proinde facilius esse subijciendos. Ad extremum, seueritas in omnes breuiorem sui consilij exitum pollicebatur, qua sperabat, quicquid obijci posset impedimenti, se amoliturum, quando in Lituaniam, atque Liuoniam sic eius terror pene trauerat, vt eadem sibi ratione aditum patere ad reliqua non dubitaret.

At quod ad schisma pertinet, incredibile est, quantopere eo in visco hæreat, ac placita pro æternis habeat, quin verò potiùs aliquid semper addat, quàm demat. Itaque vt qui ab vno discedunt, quo progrediuntur vlterius, eò in plura incidũt (quod & huius seculi nouatoribus contigisse nemo non videt) sic Moscis accidit, qui à Græcis ipsis schismaticis, vnde schisma hausere diuisi sunt, multaque imperitissimè blaterant, libris, studijsque literarum carentes, quod in altero Commentario scripsi. Qui ergo Græcorum pertinaciam obseruauerit, quiue Donatistas memoria repetierit, nunquam, vbi sese ab Ecclesia præciderũt, ad eandem aggregatos: qui item AEthiopum ingenia consideauerit, Summum licèt Pontificem agnoscentium; quique eundem non vna ad Apostolicam sedem legatione cõfessi sunt: qui denique Hussitas inspexerit, tam sæpe de vnione agentes, ac nũquam ad Ecclesiam peruenientes, facilè deprehendet naturam Moscici schismatis.

Auget porrò ipsius pertinaciam præsumpta de se opinio cõstantiæ, existimãtis, quòd Schisma istud sine scissura perduret. Præterea accedit populorum, qui illud cum lacte suxerunt, eorumq; rudissimorum, perpetuum erga Principem obsequium, & seruitus. Inde enim fit, vt cùm Principũ omnium Legatis collocutus, vbi illi abscesserunt, in pelui argentea manus eluat, quasi sordium aliquid contraxerit, ea re contestãs, Christianos reliquos esse peripsemata. Quod cùm à me illi fuisset obiectum, (quæ ex meis literis isthuc missis liquidiùs cognosci potuit) ac de ea re se vellet purgare, non

non diluit tamen. Porrò, non sinit Armenos in sua templa ingredi, quos Nestorij hæresim sit esse sequutos: Græcis autem id permittit; cùm Lutheranis, & alijs hæreticis neque pateat aditus, & quæ sibi construxerant templa, ab eo, concremata sint.

QVAENAM SPES SIT DE Mosco, ac de eius promissis ad propagandum in Asiam, & aliò sanctissimum Christi nomen, & fidem.

IAM QVID sperari possit à Mosco, si quod ille literis, ad B. V. atque ad alios Principes scriptis, prætexuisse videbatur, Christianum nomen, latiùs esset propagandum, differendum est hoc capite fusiùs. Sic enim cerni poterit, quorsum eius promissa spectauerint; cuiúe vsui esset Christianæ Reipub. si quãdo ea gens aut ad fidem Catholicam veniret; aut rebus constitutis mitiorem alium Principem nanciscereturi quandoquidem breuissimè victurum hũc Principem certæ coniecturæ iam sunt. Memini itaque priusquàm in Moscouiam irem, N. multa ea de re sciscitanti mihi respondisse. In primis Prouincias illius Principis longissimè distare ab ijs, qui fidei nostræ iurati sunt hostes. Vastam enim heremum versùs meridiem, solo nihil ferente, & arboribus nudam, ac plerunque inaquosam interesse plus viginti dierum spacio, quæ expeditioni cuicunque maximum periculum crearet. Sequi Tauricam Chersonesum, in qua Tartari Pręcopenses, sint capitales Moscorum hostes; Turcaque ipse arces habeat nec paucas, neque malè munitas. Quærenti verò, num qua Moscus ad mare Caspium pertingit, aditus pateret vlteriùs; affirmauit. Licèt enim vastitas ingens etiam in eo tractu intercedat, nauibus tamen haud difficilè per Volgam fluuium eam vniuersam, certis anni mẽsibus, posse superari. Addẽti, num per Tanaim, qui in Moscouia oriens, in paludem Mæotidem influit, nauigari posset, illac nauigari posse aiebat. At arcem Asophum ad ostia Tanais sitam esse, quæ ad Turcarum Imperatorem pertinet. Atqui ad ea, quæ de Præcopensibus Tartaris dixerat, cùm responsum fuisset; Mosco, qui Astracanenses, & Casanenses suo imperio subiecerat, non difficilè forsan fore, Præcopenses quoque adiungere: aliam horum esse rationẽ ostendit. Cùm enim (dicebat) Moscus aduersus illos, quos edomuit, Tartaros, maximis tormentis adductis, crassos etiam asseres perforatos curribus præfigi iussisset, per quos Pyxidarij bombardas suas exonerabant, certa hostium pernicie, ipsi à nemine læsi: facilè fuit nouo armorum genere circumuentos opprimere; præterquàm quòd cùm vniuscuiusque Tartarorum Hordæ primaria vna (vt dixi) ciuitas sit, seu conuentus, quo deuicto, reliqua omnia sine difficultate in potestatem veniant. Ac cùm Casanenses Mosci dirioni finitimi essent, his verò superatis, necessariò casuri essent Astracanenses (quippe quibus aliundè haud citò poterat subsidium mitti) vtrumque populum iam deuictum, eò faciliore negocio potuisse in officio contineri, quòd Moscus arces aliquas excitauerat, in quas impositi Præsidiarij, regiones illas tutarentur. Denique percontanti, qui factum esset, vt tam insignem Turcis, non ita multos ante annos cladem Moscus intulisset, cùm Tanaim deriuari iussisset in Volgam, respondit, hoc non à Moscis, sed à Tartaris Præcopensibus, licèt Turcarum fœderatis, accidisse, ægrè ferentibus id fieri, vnde grauius sibi iugum pendere prospicerent. Quamobrem cùm sese duces itineris Copijs Turcicis exhibuissent, per ingentes syluas, & loca commeatus egena, eas circumduxisse, vt fame, ac labore pleræq; omnes fermè interierint. His cognitis, atque interrogat⁹, num a Persico regno Moscici imperij fines longè distarent, magnum sanè (dixit) inter vtriusq; ditionem esse interuallum. Neque verò Mosci prouincias Persiam attingere, sed priùs esse Georgianos & Circassos, qui dicuntur Quinquemontani, quorum linguam ab alijs omninò differre, & regionem, quæ longitudine itineris octidui extendatur, à septem Ducibus seu prefectis, non dissimili Heluetiorum modo, administrari. Hosce porrò interdum à Mosco, aliquando à Turcis, nonnunquam & ab ipsis Persis accipere stipendia solitos, pro temporis, & rerum suarum ratione. Cæterùm per Moscouiam ad Persas longiore nunc itinere opus esse, quòd Porta ferrea, qua erat transitus, à Turca sit capta. Quæ omnia N. sibi aiebat eò esse certiora, quòd apud se Circassum habuerit, strenuum, ac fidũ militem, cuius patruus in Persia, qui eo in bello meruisset, inde nouissimè veniens, cuncta retulerat. Adiecit autem, Cham, Tartarorum in Asia Imperatorem, non procul ab ea gente abesse, qui multum adhuc rituum Christianorum retineat, cùm olim ad fidem nostram accesserint. At Mehemetes, Selymi, parentis huius Turcarum Imperatoris, cõsiliarius (vt ex eminenti viro auditui) duram significauit à Rege Poloniæ susceptam esse prouinciam, qui Moscum bello esset adortus: quandoquidem (aiebat) Turca suus Imperator, & Moscus vnici essent in Mundo Principes, qui suos prorsus in potestate haberent, ac proinde essent potentissimi:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimi. Qua ex re, quãti Moscum æstiment Turcæ, intelligi potest. Sed & eorum memoriæ fortasis adhuc hærent, quas à Moscis quondam clades perpessi sunt, si fides ijs habeatur, quæ Herbestanus ex eorum Chronicis, & alij quidam referunt. Et illud etiam animis Turcarum potest obuersari: Græcos, nisi principis Moscouiæ nimiam dominationem pertimescerent, isque tam longè abesset, non abhorrere ab illius imperio, cuius eandẽ cum sua esse religionem putent, atq; idcirco propensiùs ad illum accessuros. Moscus certè, cùm rebus cũ Polonię Rege compositis, de huiusmodi reb⁹ ageretur, quæ huit per Senatores suos, num si suas Regijs vires adderet, posset copias per Polonici Regni ditionem traducere, & quà iret, arces extruere. Quo in colloquio visus est Russiam Regis potiùs specta re, quàm præcopensest: id metuens, ne in reditu à Polonis intercluderetur. Quòd si vnquam aliò, quàm in Liuoniam, atq; Lituaniam è Moscouia educti fuissent exercitus, quid ea gens valeret, conijci rectius posset. Et, vt vt hæc sunt, illud pro certissimo habendum est, per Moscouiam multò minore sumptu atque periculo, quàm per omnes alias mundi plagas, patere viam in Asiam, ad Christi Domini fidem propagandam: qui vnus piorum omnium scopus esse debet. Proinde in hoc esset præcipuè incumbendum (quod Mosco V. S. scripsit) vt vinculo religionis nobiscum iungatur: sine qua reliqui humani nexus facilimè dissoluuntur. At verò, vt hoc fiat, nõ est opus vnius diei, aut Legationis Neq; ea arca, in qua pauci salui facti sunt, ad Mundi totius posteà instaurationem, non nisi centum annorum spacio, id est, longanimi, & nõ intermissa perseuerantia, perfici potuit. Temporis autem fortè breuioris hæc prouincia fuerit, quòd iam in Liuoniæ ac Moscouiæ finibus, Stephanus Poloniæ Rex, Collegia, Seminariaq; Catholicorum Sacerdotũ parat: atq; ad Regias alias, & bellicas dotes, hanc quoq; curam, tanquam primariam, adiungit. Præterea miracula accedunt, per nostræ Societatis homines in simplici illa gente fieri à Deo cœpta. Quod verò Mosci non desint, qui filios suos missis à Sede Apostolica Sacerdotibus offerant, hoc quoq; facit, vt de Domini bonitate aliquid non longissimum sperem: cui nec difficile est in momẽto ditare pauperem; ac notæ sunt artes, quib⁹ agnus possit habitare cũ Leone. Ipsa verò cũ illo, atq; cum alijs Christianis Principibus amicitiæ iungẽdæ tractatio, si cõtinuetur (quanquã satanas ei euertendæ oẽs machinas semper adhibiturus est) dici non potest, quantas secum ad id commoditates trahat: si præsertim, qui hæc egerint, ad vnam Dei gloriam colliment. Sic enim adschismaticos, atque ad hæreticos peruenire licet; qui si initiò de religione secum esse agendum putarent, aditum impedirent, vel audita spernerent, aut ad reliqua progressum, vrgentibus eorum ministris, precederent. Catholici verò Principes si quid habent, quod cum Sede Apostolica de politicis rebus agant; cùm, quę sunt pacis, promoueri à V. Beatitudine sentiũt, intelligunt hoc Pastoris, Vicarij Christi, & Patris proprium esse. Quamobrẽ & Catholici, & hęretici, atq; schismatici Principes, nõ solùm aures libenter accõmodant, verùm etiam ipso in colloquio, cùm difficultates siue suas, seu alienas proponunt, aperiunt ipsimet viam, qua reliqua complanentur: pluraque, quæ acerbiora eatenus visa sunt, mitiora reddũtur, ac ipsa animorum confidentia, quasi rediuiua pietatem, & religionem in eorum cordibus aliquam exuscitat. Quod cùm ita sit, aut erubescunt si refugiant, aut excitantur ardentiùs, vt Sedis Apostolicæ monita ne detrectent, ad quam & Scythas & Indos, atque efferas quasq; gentes eo tempore videnti accurrere, quo fudauit humani generis hostis, vt instituta à Christo auctoritas in Ecclesia per hęreticos tolleretur. Itaque qui isthinc ad tantum negocium missi fuerint, optatissimum ijs esse debet, vt in proposito perstent, nectantque futurorum congressuum occasiones, ac discedentes ita abeant, vt sibi ad reditum eosdem ad principes portam (vt aiunt) relinquant apertam. Sic enim aut aliquid optimi denique fiet, aut pax redibit ad V. Beatitudinem, Diuinæque sapientię charitas iustificabitur; & (quod experti sumus) aliæ se rationes offerent ad populos illos iuuandos, quas nunquam cogitassemus: cùm etiam, si tuta conscientia, & saluis rebus, humanam saltem amicitiam cum aliquibus alijs, licet nondum Christianis, colere possemus, aliquando crediderim id suppeditaturum modos, quibus in eorum Prouincijs propagari latiùs, quàm factum sit hactenus, Christiana religio posset. Quod an in ipsorum Principum animis ad veritatem altiùs insinuandam, aliquid etiam esset effecturum, iudicent, qui meditantur attentiùs patientiam, & martyria Pontificum Romanorum, qui trecentis primis Ecclesiæ annis, clauum in turbulentissimis persecutionum fluctibus tenentes, sanguine ipso penè omnes Christianam rem auxerunt, & nauim onustam fidei (vt sic dicam) ad Christum Dominum cum pluribus barbaris gentibus, tanquàm ad portum intrepidi appulerunt.

OB-

OBSERVANDA, SI QVI A SEDE Apostolica, vel ab alijs Catholicis Principibus in Moscouiam mittendi sint.

CVm ei, ad quem delectus, & missio spectant, tria illa in primis necessaria sint, quæ dispiciat: nempè, vt Legatio ob Dei honorem sinceriss imè instituatur; vt opportunè; vtque ei deferatur, cuius interiores dotes, ac virtus solida, vnà cum rerum Græcarum cognitione coniũcta, exteriori quantocunq; splendori, aut dignità ti prævaleant. Tum illud permagni momenti est, vt quæ Legatio ad Moscos suscipienda fuerit, ea Polonis, Lituanis, ac Moscis iustam suspicionis ansam non præbeat. In Comitijs Ratisponensibus, cùm Moronus Cardinalis V. B. nomine egisset, vt Pontificius Nuncius ad Moscum, vnà cum Mosci Legatis, qui eò venerant, in Moscouiam posset proficisci, Maximilianus Cæsar assensit. Dum autem Legatio illa explicabatur, Germanusque, & probus Theologus, nec Ruthenę linguę ignarus, à V. Beatitudine ad eam rem literas accepisset, quibus Nũcij ad Moscum munere fungeretur, diem nõ ita multò post obijt. Tentata item fuerat à V. B. altera Legatio, cùm ex vrbe Alexander Canobius, qui nunc Episcopatui Foroliuiensi præest, missus est, sed neque Lituaniam superare potuit; ac Vilnam rediens, Romam quoque infecta re, necesse fuit vt reuerteretur, aliquibus progressum illius prohibentibus. Iam verò anteà Vincentius, Porticus, qui posteà fuit Archiepiscop⁹ Rhaguseus ad Moscum inuisendum a Pio Quinto Pontifice Max. Sanctæ memoriæ destinatus fuerat tum, cùm Apostolici Legati munere apud Sigismundum Poloniæ Regem, eo tempore fungebatur. Ac tamen posteà idem Pontifex, audita Mosci crudelitate, ab eo proposito auersus est Sed denique, dum Septentrionalium iuuandorum Zelus V. B. vrgeret, eius nomine monuit me Nuncius Apostolicus, Episcopus Britonorienſis, qui erat apud Stephanum Poloniæ Regem, viderem, an per Ioannẽ Tertium, Regem Sueciæ, apud quem V. B. mandante versabar, literæ in Moscouiam mitti possent. Re igitur, cum eo Rege collata, respondit fore, vt insequenti anno id liceret. Nec igitur anteà maturum appetierat tempus: & tamen semina istorum conatuum, & patientiæ, quæ solet maximum quodque negocium perficere, Deus ipse respiciebat, & incrementum dabat. Quare post pauciss imos menses, superuenit è Moscouia Seuerigenus, Magni eius Ducis Internuncius, aliquem petens, qui V. Beatitudinis nomine pacem componeret inter eum, ac Poloniæ Regem. Opportuna igitur occasio visa est: decreta fuit missio: at deerant duo præcipua, rerum illarum interior notitia, quiq; mitteretur. Quòd ad me attinet, eò proficisci iussum, certissimum est, respexisse Deum immensam Charitatem suam, vt quæ V. B. animo desideria instillauerat, ea ad aliquem effectum deducerentur. Iam verò cùm earum rerum, & itinerum satis perspecta sit ratio, non deerit caussæ suæ Deus, quin aliquando occasiones alias offerat, quibus hæc lampas melioribus tradatur, & in vtramque Russiam tam Poloniæ Regis, quàm Mosci ab ijs, qui seriò Christi gloriam sitiant, Catholica religio inferatur.

MITTENDI CVM LEGATO.

MIttendi verò pauci erunt, quòd tum frustra fierent immodici sumptus, tum res magis innotesceret, quæ alioquin suspiciosioribus occasionem daret impediendæ Legationis. Itaque neque vt in aulis Principum diù subsistant, ac nisi necessarium sit, per illas transeant, magnoperè expediet. Cæterùm si plures essent, pl⁹ item fastus & rumoris, quàm salutis sequeretur: præter illa, quæ quotidie cernuntur; externa, videlicet, rerum specie Legationes prodi; malevolis aperiri viam, optima quęque turbandi, Principesque ipsos, ad quos mittitur, varijs commentis & astu anteuertendi. Albertus Campensis eo in libello, quem de huiusmodi Legatione ad Clementem Septimum scripsit, quinque futuros satis initiò dixit. At si aurigas, & interpretes numerasset, plures dixisset. Itaque ex vrbe quinque vt exeant, vel minus item hominum, non improbauerim: verùm vbi ad Poloniam, aut Vilnam appropinquauerit, aliquos, itẽ inde sibi adsciscat necesse fuerit. Homines enim ferendæ cæli iniuriæ aptiores, & laboris patientiores, ac itinerum magis peritos sine dubio ibi poterit nancisci: quibus neque multum stipendij sit dandum, ac recentes ad laborem plus auxilij ferent. Interpretes duo potiùs sint, quàm vnus: ne si quis eorum aut in morbũ incidat, aut moriatur, (vt alteri ex meis accidit) fidendum sit Principis interpretibus: quod quidem magna secum trahit incommoda. Quòd si vterque valuerit, haud parum proderunt notandis actionibus, explorandis aliorũ mentibus, scriptioni Ruthenicę conferẽdæ, veritati & fidelitati mutuæ indicandę, vel custodiendæ. Quòd si bellum esset inter Polonię Regem, ac Moscum, resq; aliquæ ijs de Principibus essent agendę; sedulò perspiciendum erit, qua religione, humanaq; item fide Rutheni interpretes fuerint. Cùm fidẽ dico, quantoperè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ijs fidere possit Legat', intelligi velim: cùm religionē, ne Moscus plus illis meritò fidat. Si.n. Regis Polonię subditi fuerint, difficilior erit eorū vsus: sin Ruthenico schismate impliciti, dubitandū est, ne aperiant, quod reticendum est, aut adeò ne fideliter interpretentur, quod referendum sit. Hęc omnia expertus loquor. Accedit, quòd (vt Lituaniæ, Rusiæque mos est) vltro citroq; cómeantes dant operam mercium permutationibus: quare præcauendum erit, ne interpretes plus in eo agendum aliunde, ob lucri cupiditatem suscipiant, quàm tractandis posteà negocijs conducat. Quid enim hinc damni, vel labis sequi possit, præsertim cùm Diuina aguntur, is, qui paulò fuerit oculatior, cernet. Quòd si Slauus, vel Bohemus fuerit interpres, non sanè statim principio Ruthenicā omnem linguam assequetur: verùm si longior fuerit commoratio, proximè ad eam accedet: id quod inter nostros alteri, qui erat Slauus, ac duobus, qui Bohemicè nórant, vsuenit. Ij certè Moscis gratiores fuerint, ob innatam de Poloniæ Regni subditis suspicionem. Ad Mosci interpretes quod attinet, (nisi Catholicus aliquis sit) vix fidendum est: eoque minùs, si quid ijs ad religionem spectans, vertendum in eam linguam traderetur: quod etsi facerent, non audent tamen Principis terrore peculsi. Rutheni si desuerint, quæ maioris momenti sunt, curādum erit, vt vertantur in Rusia, quæ Regis est. Ad interpretes autem fidos, atque Catholicos inueniendos Collegia Societatis nostræ, quæ sunt Vilnæ, Polociæ, Derpati iuuabunt, apud quæ multi literarum studijs excoluntur, qui etiam pietatis specimen edidere. Cuiuscunq; verò nationis fuerint interpretes, atque alij itineris comites, præstabit esse ætate prouectos. Hoc enim maiorem Legato conciliabit auctoritatem: eosque minus expositos fraudib⁹ habebit: occasionem etiam siue ad maledicendum, siue ad malè agendum precidet: quę vna res in omnibus, sed certè in eiusmodi Legationibus summoperè cauenda est.

PRAETER interpretes, Sacerdotem omnino adducat vel Slauū, vel Bohemum, vel Ruthenū, vel Polonū. Quòd si Ruthenicè nórit, iam pro interprete adhiberi quoque poterit: sin verò ex ijs nationibus haberi non posset, eius saltem virtutis sit, vt exemplo plus faciat, quàm loquatur. Hic & ea, quæ muneris sui sunt, noscat, & curet, vt omnes frequentiùs Diuinam Eucharistiam sumant, & quę ad religionem Catholicam propugnandam aduersùs Ruthenos attinent, in itinere addiscat, & reliquos ingeniosiores doceat. Quæ sanè tum ex altero meo de Moscouia Commētario, tum ex eo scripto cognoscere poterit, quod Mosco petenti tradidi, de discrimine inter Catholicam fidem, ac Ruthenicū, & Grecum schisma. Et Legatus quoque vnà cum Sacerdote, alios ea de re libros secum ferat, quos vbi in itinere legerint, relinquere poterunt siue in Moscouia, siue in finibus, vbi discesserint.

HI VERO LIBRI FVERINT.

D. Thomę opusculum contra Grecorum errores.

Libellus Leonis noni; cuius item aliquot epistolæ de tota hac re extāt, Colonię pòst editę. Sancti Anselmi Epistola de processione Spiritus sancti, contra Grecos. Ea inter eiusdem auctoris opuscula reperitur.

Quę Nicolaus primus, Grecorum obiectis respondet.

Vmbertus Cenomanensis Abbas Syluæ candidę, qui posteà Cardinalis, & Legatus Leonis Noni ad Constantinopolitanos fuit. Hic enim de Azymo, deque alijs respondit Nicetę pectorato.

Synodus Florentina, quæúe pro ea scripsit Ioannes de Turre cremata.

Gennadius Scholarius, patriarcha Constantinopolitanus, de processione Spiritus sancti; De Sacrificio in azimo, vel fermento; De purgatorio; De fruitione Sanctorum; De primatu pontificis Maximi.

Et Sacranus quoque Canonicus Cracouiensis, exeunte superiore seculo, nec indoctè, nec indiligenter scripsit aduersùs Ruthenorū errores. Quēadmodùm & hoc seculo non defuere, qui manum ea de re calamo admouerunt: Sanderus de Monarchia Ecclesię, Franciscus Turrianus, contra Andream Freiubium, sexto, & septimo capite libri secundi, Cuius etiam Turriani libro, quo epistolas Pontificias defendit aduersùs Magdeburgenses Centuriatores, & altero, qui Scholia in cōstitutiones Apostolicas D. Clementis continet, valde iuuabitur, cui ocium, & animus fuerit ea diligenter euoluendi. Petrus item Scarga, homo (vt Turrianus) de Societate nostra, librum Polonicè scripsit, de Schismate; cuius libri si quæ inferrentur exempla in Moscouiam, non inutile fuerit.

Stapletoni sanè de Ecclesia, & Socolouij censura Orientalis, ac potissimùm Roberti Belarmini de Societate nostra libri Cōtrouersiarum, (quod ad Schismaticos confutandos pertinet,) summo vsui erunt, bene percepti.

Iam verò, quę Ioannes Faber Viennensis Episcopus, Albertus Campensis, Herbestanus, Guagnin⁹, de religione Rutheno rum attigere (cùm aut rē secus acceperint, quàm

quàm omninò sit, aut cum eo studio ipsi ad scribendum non ferrentur, vt ostenso veneno adhiberent antidotum) non tanti sunt, vt inde colligi rationes queāt ad Moscos retellendos, vel conuertendos. Mirto, quòd Herbestani libris in Germania editis hæretici plura addiderunt, quibus non schismata refellerentur, sed fidei veritas conuelleretur. Quę tamen omnia alijs meis scriptis aut retecta sunt, aut sublata.

Cum his igitur libris, quos diximus, meminerit Sacerdos facultatis, in arca portatili celebrandi, & Casuū reseruatorum absoluendorū, obtinendæ: deinde item olea benedicta secū ferat, & ferra ad hostias cōficiēdas, vnà cum sacris vestib⁹, & velis, vel tenuibus aulæis ex serico, quibus sacellum exornet: quę omnia cum exiguo loco contineri possint, explicata rapiunt in admirationem, disponuntq; animos, ad Catholicos ritus.

AD Sacerdotem accedat medicus corporis, qui si Slauicam, vel Ruthenicam, vel Boemicam linguam nouerit, eò erit vtilior; cæteroquin perneccessarius Legato, & eius familię, si in morbū inciderint. Nam ciborum varietas, hydromelis potus, quo semper vtuntur, cœlum non idem quod apud nos, itineris lassitudo, quantumuis valentes fatigant homines, quibus in toto illo terrarū tractu nemo laturus sit opem, nisi apud magnum Moscouiæ Ducem: qui (vt dixi) si quis ad mortem laboraret, ne permittit quidem, vt è suis medicis aliquis ægrotum inuisat: vel si semel permiserit, vix vnquam reuerti sinet. Pharmaca igitur, quæque medicus vsui fore intelliget, secum ferat, quæ quidem in itinere, aut Vilnę coemi poterunt. Quòd si medicus fuerit prudens, ac pius, ex facultatis suæ occasione non minimùm Diuinę causſę in itinere commodabit, cùm quali aliud agens, quæ ad salutem æternam attinent, hæreticis & schismaticis possit opportunè proponere.

SATIVS verò fuerit, mercatores qui sese aliquando socios eo in itinere offerunt, haud adducere; tum ob ea, quæ suprà attigi, tum vt Mosci sese, non sua, quæri intelligant. Sic enim faciliùs bonæ Legati voluntati occurret Deus: atque vt occasiones rixarum, sic & quæ illas non rarò consequuntur, tollentur cædes: ne dicam, vix eiusmodi homines esse Catholicos, aut in humanis quoq; rebus fideles. Quòd si habenda ratio sit turi comitatus, id à Rege, propè Regni, & Moscouiæ fines, non fuerit difficile obtinere, aut ab ijsdem, quę diximus, Societatis nostrę Collegijs lucem haurire, vt quidam homines fidi pecunia conduci queant. Quamuis si per Liuoniam eatur, ac Derpati, & Nouogrodeci (ea est vltima Liuoniæ arx) tantisper subsistāt, dum fidei publicæ literæ, ac Pristani Nouogardia, Plescouiaúe appareant, tutius à Cosacis fuerit iter. Quòd si alterum instituatur, qua Smolencium Legati plerumq; solent proficisci, Orsæ commorandum erit, donec à Smolecēsi Palatino cognoscatur, Moscos venisse ad fines, ne inter densissimas illas syluas Cosacorū prędæ expositis manendum sit, quemadmodum summo periculo nobis accidit.

LITERAE A SVMMO PONTIFICE ad Moscum, quales; dona item, quænam esse debeant.

QVAE postrema fuit literis V. Beatitudinis ad Moscum inscriptio, eadē vt seruetur, expediet. Ac quidem auro obsignatæ fuerunt; sicut Veneti quoque fecerunt: quamuis nesciam, an id semper necessarium erit.

Ex ijs autem, quæ ille ad Vestram Beatitudinem, atque ad alios Principes scripsit, sumi potest occasio ad nouas literas dictandas, Legationemq;, si quando occasio se daret, mittendam.

PORRÒ in literis non fuerit satis, Legatum vocare Dilectum filium, nisi hæc vox Legati, (& quidem vel magni, vt ipsi scribunt, vel præcipui) adscribatur. Nam hac voce Nuncij, vel Internūcij, vix quidquam apud eos acquiritur Legato auctoritatis.

DONA, quæ ad eum Principem afferātur, digna tanto Principe sint, quorum aliqua nomine Sedis Apostolicæ, vel eius, à quo Legatus mitteretur; nonnulla item nomine ipsius Legati offerantur: sine quibus iniuriam sibi fieri Moscus, ac cæteri Orientales Reges, iam inde ab antiquissimis temporibus, putant. Discessuro tamen (vt diximus) sæpe maioris pretij dona rependunt. Nos, Vestra Beatitudine mādante, pretiosissimam è Christallo crucem, cum ipso crucifixo, eiusque passione tota affabrè insculpta, addito Sāctissimo crucis ligno; cyphumque eiusdem materiæ, eximio opere, & auro circumdatum; rosaria item, siue (quas vocamus) coronas ex gemmis, & auro; Florentinā item Synodū Grecè editam, ac pulcherrimè compactam, ac quædam alia pia, neque hæc mediocris pretij attulimus: quę quidem Principi placuerunt. Eiusdem igitur generis res, seu vasa aliqua magna argentea deaurata, quę in Germania plus habent operis, quàm materiæ; sericum item, insigni aliquo opere auro intextum; imagines que piæ gemmis, & vnionibus ornatæ (sed quarum nudo corpore pictura non sit) Grecis verò literis inscriptæ, vt cuiusnam imago sit constet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac pro more Græcorum depictæ, probabuntur, & libentissimè accipientur.

QVIBVS VESTIBVS, ET REBVS vti Legatus, & sui: ac quomodo in alijs quibusdam rebus sese gerere debeant.

VESTES (si Legatus sit Ecclesiasticus) quanto minùs fastum & delicias sapient, tanto maiore in honore habebitur. Cùm enim Episcopi apud Moscos è monachis deligantur (qui perpetuo à carnibus abstinent, castitatem colunt, & paupertatis speciem retinent, vestibus autem penè Religiosorum ad talos vsque vtũtur) mirum in modum in suo schismate confirmarentur, si ad pompam potiùs, quàm ad religionem indutum aliquem cernerent. Pileum nos quadratum, maiore cum illorum ædificatione, gestabamus, quàm galerum, siue pileolos, & eiusmodi alia; quæ, vbi ad arcendam pluuiam, aut frigus, & solé necessitas non ingruit, cùm nescio quid secularis vitæ prodant, ipsa quoque natura videtur eos docere, ea non sapere Ecclesiasticum. Magnoperè autem Mosci offendũtur Italicis, Gallicis, Hispanicis, Germanicis vestibus breuioribus, quòd eas partes aspectui exponant, quę magis tegi debuissent. Quin verò ipsi totius Orientis morem sectati, duabus ac sæpe tribus penè vsque ad talos vestibus induuntur, ad honestatem; manicas verò longiores gerunt, vt ne manus quidem penè extent, cùm ijs vtuntur. Itaque qui eò proficiscentur, longiores vestes induant, quales Poloni, & Græci consueuere. Quæ res sumptui, vecturæ, corporiq; commodior est: ne dicam id vicem habere stragulorum. Nam neque stragula, nec lectisternia vnquam (vbi quis in Poloniam ingreditur) in hospitijs reperiet, ni secum ferat: vt Legato maximè necessarius Lectus etiam futurus sit, qui explicari possit, & totus corio, vel tela circumtegi, in quo dormiat, ne fuligine, quæ ex superiore cubiculorum parte in Moscouia, & Lituania in oculos decumbentis incidit, & ob acutum muscarum aculeum, quę contra aliarum morem in tenebris peruolant, & intra linteamina penetrant, vehementiùs crucietur. Iam & tentorium habeat, quod figi queat in campis, vbi hospitia nulla sunt. Simplices autem nigrę telæ, quę cubicula diuidere possint in plures partes, si diducantur (quando præsertim idem omnibus hypocaustum assignatur, in quo & reliqua familia, præsertim in Polonia, & Lituania, cum bestijs plerunq;, præsertim in hyeme, iacet) maiorem habent ad honestatem momentum, quàm facilè verbis expresserim.

PANNVM, & sericum si quis ob familiam secum ferat, quod in Lituania pro eo more aptetur ad vestes, faciliùs vehetur, ac minùs corrumpetur.

SI cruces de collo gerant, quas vnusquisque in Moscoula sub thorace habet, cauendum est, ne sub ima pectoris parte versus ventrem pendeant. Pessimè enim Mosci vident, Sanctissimum crucis signum versus pudenda deferri: quin verò, si de cingulis viderint rosaria pendentia, quibus cruces adiunctæ sint, haud leue scandalum patiuntur, quasi honesto loco non hęreant.

ID porrò indignum arbitrantur, cùm imagines pię vnà cũ alijs rebus prophanis, & vestibus confunduntur: si vel illæ, vel alia sputo mundentur, aut tergantur: si quis terram pede identidem presserit: si pectus apertum gestauerit: si denique incomposito, aut inusitato gressu incedat, præsertim cùm ad Principem itur.

CAVTIO IN PROCVRANDIS (SI opus fuerit) literis, ab alijs Principibus, ad ad Magnum Moscouiæ Ducem.

SI ab alijs Principibus ad Moscum pertendę fuerint literę, cauendum erit, nè qui eas scribent, si schismatici, & hæretici fuerint (vt plerique hoc tempore sunt, qui id operæ præstant) aut ficcè (vt aiunt) aut etiam minùs ad dignitatem eas scribant. Vel enim de Summo Põtifice frigidissimè loquuntur; vel ea reticent, quæ ad Reipublicè Christianæ commodum, Christique nomen veraci cultu insinuandum in Moscouiam, magnoperè facerent. Nos quid ea in re (in ipsa quoque pacis compositione) ab eiusmodi hominibus passi simus, longũ esset, si hîc interfereremus. Tenor igitur literarum, quę petuntur, sic Principibus Latinè proponatur, vt posteà idem à fido aliquo Catholico vertatur, quem vt ijsdem penè verbis Secretarius exaret, iubeatur à Principibus.

QVID DANDVM PRISTAVIS, IN discessu à Principe.

SOLENT Pristaui aliqui (licèt non omnes) satis esse petaces, atque ita vix biduum, vbi obuiam venerint, sinũt elabi, quin per interpretem Legato insinuent, ecquid referre suo Principi possint, & dono accepe rint. Eis igitur spẽ præbere, vbi sese rectè gesserint; aut si molestiores sint, aliquãdo respõdere, nõ decere ãte oblata principi dona aliquid alijs dare; vel deniq; dicere, vt referant, sese nihil accepisse, vix aliquid dãni afferet. Gẽs. n. ea licèt beneficijs afficienda est: quousque tamen aliam naturam induat, magis æstimat, quem metuit, quàm qui prorsus eorum postulatis annuit. Discessurus tamen, viginti quinque, vel triginta aureos

aureos Pristauis, ac totidem famulis, qui in seruierint, aut dona à Principe attulerint, distribuere poterit, nisi quid aliud maioris momẽti dare voluerit. Vbi verò è finib⁹ Moscouię excesserit, aut aureos annulos, & cruces, pro Ruthenorũ more factas, aut pecuniam aliquã inter sese partiendam reliquis, qui se fuerint comitati, ne quid proloquantur, expediet, vt dari iubeat, vel adeò ipsemet tradat.

IN TOTA LEGATIONE EVNDO, manendo, redeundo, quanam ratione, vbere cum fructu, Legatus se gerere poterit.

QVOD reliquum est, Legati animo id altissimè sit fixum, non posse non vberem ex eiusmodi Legatione fructum referre, si virtutes eas in itinere toto adhibuerit, quæ sunt maximè necessariæ; modestiam, comitatem, sobrietatem, religiosamq;, & Christiano dignam vitam; vt, in quibus à Catholico cultu non discedat, fiat omnibus omnia. Ieiunet cum ieiunantibus: Sabbatho verò (quod tamen Græci, & Rutheni solent) carnes ne comedat. Quarta feria à carnibus vnà cum illis abstineat, commendans, & probans, quæ quis ad pietatem deligit; imagines illorum veneratus, quæ Sanctorum ab Ecclesia celebratorum memoriam referant. Sic enim mihi Vestra Beatitudo significari ab Illustrissimo Cardinali Comensi iussit. Ipsa porrò balneorum, & eiusmodi rerum declinatio; sinceriss imus in agendis negocijs Diuini honoris scopus; & animarum illarum è Schismate eruendarum vera sitis: oratio ad Deum frequens: ijq; apud Christum precatores adhibiti, qui ab ijsdẽ Moscis in honore habentur, si Sanctos fuisse constet: Libri quoque Seruianis, sed & potiùs Ruthenicis characteribus editi (qui capita fidei Catholicæ, virtutesque, ac peccatorum fugam ostendant) & firma fides, qua credat, nullum hominem eo esse immaniorẽ, qui se peccato subijcit, quodq; in eo est, sanguinem Christi in se ipso conculcat, optimum religionis nostræ, ac Sanctę Apostolicæ Sedis, seu cuiuscunque Catholici Principis odorem relinquent: qui vnus plurimis alijs fructibus debet anteponi. Cùm posteà, quod ad illud iter spectat (in quo libri pij in hospitijs, & piæ aliæ res vbique spargi possunt) id non tam difficile sit, quàm soleat prima cogitatione videri. Neque enim traijcienda sunt maria: non flumina, quæ alijs in Prouincijs sępe maiora sunt, nõ excelsi montes transeundi, sed Roma vsque in ipsam Regiam Mosci, eodem curru vehi poterit Legatus.

LICET multa alia sint, quæ moribus, & cælo variarum regionum satis diuersa, hominem commodis suis assuetum terre re aliquatenus possint; præsertim si aliud, quàm Dei gloriam, animarum salutem, ac publicum bonum spectet.

VLTIMA INSCRIPTIO LITERArum S.mi D. N. Pont.cis Maximi ad Magnum Moscouiæ Ducem.

IOANNI Basilij, Domino Russię, Magno Duci Moscouię, Nouogardię, Smolẽscię, Vlodimirię, Dño Casani, & Astracani multarumque aliarum Prouinciarum Principi Magno, & desideratissimo.

PRIMVM PVBLICVM COLLOQVIVM, DE RELIGIONE CATHOLICA, HABITVM DIE XXI. FEBRVARII 1582. CVM IOANNE BASILII, MAGNO MOSCOVIAE Duce, in eius Regia, Senatoribus eius, ac centum alijs Proceribus præsentibus.

VBI SENATORES Magni Ducis Antonio, varijs de rebus, quas ei ante triduũ proposuerat, respondérunt: addidere, principẽ haud solitũ esse priuatim agere quid quam de magnis rebus, quãta isthęc erat (erat autem de religione) quã ipse Antonius, Pontifice Max. mandante, Staricię quidem superiore æstate, sed & tum Moscuã veniens, principem rogauerat. Adiecere, principẽ vereri, ne qua ex colloquio de religione contentio, inter se, atq; Antonium oriretur, qua vel ipsum cum Stephano Rege cõpositæ pacis beneficium minueretur, aut molestiam Antonio faceſſeret. At Antonius cùm dixisset, sperare se nullã contẽtioni cum tãto Principe se causſam prębiturũ; idq; totum, quod proposuerat, spectare ad arctiorẽ Christianorũ principũ cum principe cõiunctionem; nec verò se ab eodem colloquio cogitasse secernere Senatores, si ita Princeps expedire iudicasset. Re Principi à Senatoribus relata, accersitus est eum ad locũ, in quo Princeps cum Senatoribus suis, centumq; alijs Proceribus, & primarijs aulicis consederat.

TVM orsus Princeps, & ijsdem verbis pronunciatis, quæ Antonio paullò anteà retulerant Senatores: Vides, inquit, mihi quinquagesimum iam annum agenti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non adeò diuturnum vitæ ſpacium ſuperſaturum: ea porrò in religione me educatum, quæ vera Chriſtiana, quæque mihi mutanda non ſit: Inſtare autem iudicij diem, in quo Deus iudicaturus ſit, noſtrane, an Latina fides veritate nitatur. Neque tamen, ait, improbo, quòd à Gregorio xiij. Pont. Maximo miſſus officio iſto fidei Romanæ tuendę fungaris: quamobrem ea dicere potes, quę libet.

TVM Antonius, Sereniſsime Princeps, inquit, ſingularium beneficiorum, quæ erga me contuliſti, præcipuum hoc eſt, quo mihi concedis, vt de ſumma re colloquar hodie tecum. Scito autem, Pontificem Maximum, nequaquam tibi eſſe auctoré, antiquiſsimam vt Græcam religionem mutes, qualem Patres, ac legitimę Synodi docuerunt. Quin verò hortatur, ipſam vt quænam fuerit nôris, & amplectaris, atque adeò, quidquid ex ea in tuis ditionibus integrum eſt, retineas. Quod ſi feceris, iã non erit Occidentalis, & Orientalis Eccleſia, ſed vnum omnes erimus in Chriſto: nec tua templa, nec ſacra, nec Sacerdotes declinabimus, à quibus recta fide, & ritè myſteria Diuina adminiſtrabuntur.

CETERVM, quòd nunc id eius Sanctitas tibi proponat, ne mirere: nam & vrgetur à Chriſto, à quo ſibi demandata eſt paſcendi Chriſtianã Eccleſiam cura, ac tuę in primis litteræ eũ permouerunt, de fœdere inter Principes Chriſtianos, per eius Sanctitatem procurando. Quæ item à te ad Stephanum Regem ſcriptæ ſunt de fidei vnitate, quam Conſtãtinopolitanus Imperator, vnà cum Oriẽte, in Synodo Florentina agnouit, ac cui Moſcouiæ Metropolita Iſidorus, (ſicut tu ipſe ſcribebas) interfuit. Adieciſti, Catholicos, ac Romanæ fidei homines liberè in ſua fide in Moſcouia verſari, ac viuere. Quę cùm tu nemine cogente ſcribebas, non poteſt Pontifex Max. non cogitare, quin è cãdido pectore, quantum te iſtiuſmodi tantum Principem decuit, profecta fuerint; ac verò te ad teſtimonium veritati perhibendum fuiſſe impulſum ab eo, in cuius manu corda ſunt Regum, & ſine cuius nutu ne folium quidem arboris mouetur.

IAM cùm aduerſus perfidos, & paganos nullum fortius præſidium comparari, vel arctiori vinculo cõſtringi Chriſtiani Principes queant, quàm fide ea, quæ eſſe niſi vna non poteſt, hinc fœderis fundamenta iaciẽda ſunt; ſine quo reliqua humana tractatio, quantacunque eſſet, aut extrui non poſſet, aut extructa facili momento concideret. Itaque alterum è duobus cogita, aut apud omnes Chriſtianos Principes, apudq; ipſum Orientem, cùm ad Synodum Florentinam conuenit, fuiſſe veram Chriſtianam fidem: aut tuam, niſi eadem ſit, ab illa ſic diſcrepare, neceſſe vt ſit, vt alterutrius partis fides errore non vacet: quo certè errore pernicioſior nullus eſt. Quòd ſi is, de quo tute ſcripſiſti, tantus Imperator Io. Emmanuelis, & quidem, vt iterum dicam, vnà cum tuo Metropolita reliqui Orientales, non temerè fuerunt permoti, cur in ſola Eccleſia Romana veram eſſe fidem, & eam ipſam, quã vniuerſa Græcia, & Aſia integram antiquiſsimè ſeruabat, agnoſcerẽt: ecquid tibi reliquum eſt, vt agas, niſi vt vel eandem ſemitã teras; vel ſi dubitas, quin eadem, quæ acta ſunt in Concilio Florentino, tibi proponantur, accerſe Interpretes Græcos, atque ex ipſo Byzantio libros ipſos Patrum Græcorũ pete, niſiv; el noſtris Græcis, & ab ipſismet penè auctoribꝰ propria manu conſcriptis, vel mihi ex ijsdem eadem tibi oſtenſuro fidem adhibes. At verò ſi ex eadem Synodo Florentina, quã tibi Græcè editam à Pontifice Max. attuli, præcipua quædam Patrum loca exponi volueris, id libentiſsimè faciam; eo apud Deum lucro, vt ſeriò ſperare quoq; poſsis, fore vt certioribus, quàm hactenus factum eſt, inſignibus, ac titulis, Orientis Imperator non ita multò poſt appelleris, ſi in Orientem Orthodoxam, & Catholicam fidem promoueris; ad quam rem non deerunt Principes Chriſtiani, qui alijs ex partibus tibi opem ſedulò ferant.

AD ea Princeps reſpondit, Se Pontifici Maximo non ſcripſiſſe de fide, de qua nec modo loqui cogitaret, tum ne quid ſibi excideret, quod ægrè deinde laturus eſſet Antonius; tum quia ſui muneris eſſet, temporalia, non Spiritualia adminiſtrare: nec ad eam rem quidem ſeà ſuo Metropolita benedictionem accepiſſe. Ceterum ſe non in Græcos, ſed in Chriſtum credere. Ad Imperium Orientis quod attineret, Domini eſſe terram, quam pro ſua voluntate, quibus illi placeret, eſſet daturus. De Florentina Synodo, deq; Moſcouiæ Metropolita Iſidoro, nihil omninò locutus; etiam tacuit ad ea, quę ad religionis vinculũ pertinebant, quo vno aduerſus hoſtes Chriſti nominis, eſſent Chriſtiani Principes obſtringendi. Pollicitus autem iterum, ſe præſtiturum id, quod eãdem die per Senatores Antonio promiſerat, vt Catholici Sacerdotes à mercatoribus cum Legatis liberè poſſent in Moſcouiã adduci, in eaq; cõmorari, & Catholicis Sacramenta miniſtrare: negauit tamẽ ſe conceſſurũ, vt publicos cõuentus, aut Eccleſias, ad quos Ruthenni accederent, haberent publicas: porrò ea de re fidem, magno ſuo ſigno obſignatam, ſe Antonio, priuſquam diſcederet, traditurum,

turum, quod quidem anteà is Stariciæ impetrare nequiuerat.

TVM Antonius Principem rogauit, vt dignaretur aperire, quid de toto hoc religionis negocio ſentiret: neq; enim quidquam à tanto Principe ſibi moleſtum accidere poſſe. Quòd autem nõ in Græcos, ſed in Chriſtum crederet, id optimum eſſe, ac propterea teſtimonium Græcorum Patrum ab Antonio afferri, vt ex ijs, quibus tanquam grauioribus teſtibus fidem haberet, intelligeret ipſam veriſsimã, & Orthodoxam fidem, qua in CHRISTVM credimus, & tẽdimus, à Summis Pontif. iſtis Romanis ſemper edoctam fuiſſe.

NOS, inquit Princeps, iam ab ineunte Chriſtiana Eccleſia fidem Chriſtianã hauſimus, cùm Andreas, Petri Apoſtoli frater, in has regiones veniſſet, ac Romam profectus eſſet; deinde Volodimero adj fidem conuerſo, religio latiùs propagata eſt. Itaque eodem tempore, quo vos in Italia, nos in Moſcouia Chriſtianã fidem accepimus, quam & integram ſeruauimus; cùm in Romana fide ſeptuaginta fides ſint, vel te Antonio teſte, qui id mihi Stariciæ ſignificaſti.

ANTONIVS (qui intelligebat ea à Principe dici, quòd ipſemet Antonius, occaſione oblata, non ſemel Senatoribus, atque alijs oſtenderat, mille & ducentos fermè annos Chriſtianam fidem in Italia fuiſſe, antequam Moſcouia Chriſto nomen dediſſet) de Sancto Andrea pauca locutus, ne quid grauius in Principem, quaſi haud vera dicentem pronunciaret, adiecit: Inconcuſſa, & eadem fides ſemper Romæ ſtetit, quam Petrus, & Paulus initiò prædicãrunt: pro ea ſanguinẽ fudêre penè trecentos totos annos, qui Petro ſucceſsêre Põtifices: inde reliqui, pacatiora licèt tempora habuerint, eandẽ tamen varijs in fluctibꝰ ſine naufragio illæſam ſeruãrunt. Septuaginta, de quibus dicis, Romæ fides non ſunt, ſed vna eſt, quæ ſeptuaginta, atque adeò plures ex Luthero enatas hæreſes (quas iſthic permittis in paucis quibuſdam Liuonum reliquijs, de quibus tibi Stariciæ ſcripſeram) anathemate ferit, atque intrepida fronte perſequitur; ſicut & cum Orientis, atque Aphricæ hæreſibus ſemper fecit.

QVOD dicis, Antoni, inquit Princeps, Pontifices Max. Sanguinem pro fide Chriſti fudiſſe, id bene habet. Dixit enim Saluator; Nolite timere eos, qui interficiunt corpus, animam autem non poſſunt interficere.

ET propterea, reſpondit Antonius, nos & in Moſcouiam fidenter in DEI nomine venimus, & ad Indias, atque ad reliquum Orbem terrarum Põtifex Max. alios mittit, qui omnia pro CHRISTI nomine ſubeant, vt eius veritas innoteſcat, & crucis trophæum quàm latiſsimè excitetur.

AT Princeps iſta declinans, Scriptum eſt, inquit, Euntes ite, docete omnes gẽtes, prædicate Euangelium omni creaturæ, baptiſantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Omnes id Apoſtoli cùm fecerint, nec alius alio maior fuerit; ab ijs profecti ſunt Epiſcopi, Archiepiſcopi, Metropolitæ, atque alij plures, ex quibus & noſtri ſunt in ditionibus noſtris.

QVONIAM, Antonius ait, quod ex Euangelio citaſti, Verbum DEI eſt, propterea id indubitanter credimus: at & eidem ipſi CHRISTO, qui reliquos Apoſtolos pari auctoritate, ſed tanquam delegata poteſtate miſit in mundum (quia ſic fidei vbique promulgandæ neceſsitas exigebat) credendum eſt, qui ſoli Petro, quod alijs Apoſtolis nunquam fecit, regni Cœlorũ claues, fratrum confirmationem, ouium paſcendarum curam demandauit. Quod ſi profecti à cęteris Apoſtolis Epiſcopi, poteſtatem ſuam retinent: quanto magis retineat Petri Sedes, aduerſus quam (quod alijs Apoſtolorum Sedibus dictum non eſt, ac propterea in multis prouincijs eorũ ſuccelsio, & religio, aut variata eſt, aut interijt) nec inferi portas præualituras, & eam ad conſummationem vſque ſæculi duraturã, irreuocabili promiſſo teſtatus eſt is, qui veritas eſt, ac non mentitur Deus?

TUM Princeps: Nos Petrum, pluresque Pontifices Max. ſanctos agnoſcimus, Clementem, Sylueſtrum, Agathonem, Vigilium, Leonem, Gregoriũ, & alios. At verò, qui eos ſecuti ſunt, quonam modo Petro ſucceſſerunt; aut, cùm improbè vixerunt, eãdem cum auctoritate in Sede reſident Petri?

FACILE, inquit Antonius, pro tua ſapientia, Princeps, intelligeres, eãdem cum auctoritate, qua Petrus, reliquos Põtifices Max. vſque ad hæc tempora Eccleſiam adminiſtraſſe, ſi, quod veriſimum eſt, patereris oſtendi tibi; eorundem, quos probas, antiquorum Pontificum libros, Canones, Doctrinam, atque in primis Diuini verbi expoſitionem conſtanter eos eſſe ſecutos. Quod ad probitatem, aut improbitatem vitæ ſpectat, non agam longiùs, tum quoniam virtus Sacramentorum, & Eccleſiæ adminiſtratio, delata Pontificibus non ab hominum vita, ſed ab immobili inſtituto Chriſti pendet; tũ quoniam non omnia vera ſunt, q̃ ij, qui abſciſi à Chriſti corpore ſunt, nimio auſu (cùm neq; ea viderint, de quibus affirmant, aut negant) pleraque ſolent licentiùs effutire, ne de ſua ipſorum

vita

Universidad de Deusto
Biblioteca

vita reliqui audeant proferre veriora. Obsecro autē te, Sereniſsime Princeps, vt pro tua benignitate mihi reſpondeas, num tu, qui poſt quingentos annos Volodimero ſucceſiſti, iſtius imperij legitim⁹ ſis hęres, atque ſucceſſor? Cui cùm Princeps annuiſſet, adiecit Antonius: Iam ſi quis de tui, vel maiorum tuorum auctoritate vellet obſtrepere, ſi qui pro humana fragilitate, aliquid commiſerunt, ecquis illum meritò redarguendum, ne dicam plectendum eſſe, non exiſtimaret?

QVO Sermone cùm interius magis vrgeretur, quàm anteà oſtenderat (cum & ijs diebus quidam Angli hæreticiſsimi, & Medicus Hollandus Anabaptiſta, multa Principi obtruſiſſent, aduerſus Pontificē Maximum) ferè aſſurgens; Scito, inquit, Pontificem Romanum non eſſe Paſtorem. Quam iniuriam cùm eò iniqui⁹ ferret Antonius, quod in tanto Procerum conſeſſu, aditum ea vox præcluderet ad fidem adoleſcentem interpretem (ceterō quin fidum, & Catholicum, ſed quòd ſibi à Principe timeret, hæſitantem) animauit ad dicendum: Cur igitur ad eum de tuis rebus miſiſti; quem item Paſtorem Eccleſiæ tu, tuique præceſſores ſemper appellârunt?

TVM Princeps excandeſcens, atq; omninò aſſurgens, cùm crederent omnes fore, vt pedo illo ſuo (quo tanquam Pontificio paſtorali vtitur, cuius extremę parti cuſpis ferrea infixa eſt) Antonium (vt & alios, atque adeò filium ipſum, ſolitus fuit) percuteret, atque interficeret; Fuere, inquit, in foro ruſtici, qui te docuerunt, vt mecum ęquè ac cum ruſtico loquereris. Quæ verba cùm æquabili facie Antonius excepiſſet. Scio, ait, Sereniſsime princeps, me cū Principe prudente, ac bono loqui, erga quem non ſolùm ipſe fide, atque obſequio, quod in pace componenda expertus es, verùm etiam ipſemet Pontifex Max. paterno, ac ſingulari amore fertur: qui ſi quid dicimus, eò id meliorem in partem ſpero à te acceptum iri, quod & verba CHRISTI, ſunt, quæ profero, & tu mihi, vt de his rebus liberè loquerer, conceſiſti. Sic complanato illius animo (vt mirarentur Senatores, ac reliqui Proceres) cùm iterum conſediſſet, quatuor identidem pergebat (pacatiorib. licèt verbis) obijcere, ab ijſdē hæreticis inſtillata: Quòd Pontifex in ſella geſtatur: Quòd crucē in pedib⁹ ferret: Quòd ſibi raderet barbā: Quòd faceret ſe Deum. Ad quæ cùm Antonius obtinuiſſet, vt poſſet reſpondere, (videbat enim aſtantes, rebus exterioribus, falſisq; calumnijs, addita Principis auctoritate, ſic commoueri, vt quidam dicerent, Antonium illicò eſſe in aquam demergendū) ita locutus eſt: Quòd Pontifex Max. aliquando in ſella geſtatur, id non ad faſtum, ſed ad benedicendū frequentiſsimo populo, ſolemnioribus diebus feſtis, in nomine non ſuo, ſed Sanctiſsimę Trinitatis, fit. Porrò vnà cum alijs plerumq; familiariſsimè incedit; ac ſæpe pedibus, religionis gratia, pia loca obit. De cruce autem, quam gerit ad pedes, non te, ait, lateat Princeps, quòd cùm populi initiò ad pedes Apoſtolorum proſternerent ſeſe, idem ſucceſſoribus S. Petri frequentiſsimè acciderit. Qui ne ſibi is honor omnino deferretur, crucem appoſuerunt, quam oſculantes agnoſcerent, ac venerarentur crucis Chriſti myſterium; quo quidquid Pontifices haberent, aut poſſent, id ſe Chriſti Domini merito, ac paſſione aſſecutos indicarent. Atqui (inquit Princeps) dedecus eſt geſtare crucem in pedibus, nam & ignominiæ loco habetur à noſtris, ſi ſub ipſum pectus ad ventrem crux aliqua dependeat. Videbat autem aliquibus eorum, qui Antonium in itinere erant comitati, paululùm ſub ipſo pectore, cruces de collo pendentes. Cùm Chriſtus (reſpondit Antonius) toto corpore crucifixus ſit, & nos toto corpore cum Chriſto cruci confixi eſſe debeamus, nihil piaculi committimus, ſi qua in corporis parte ad pietatem crux geratur: quam pietatem Diuina Sapientia de corde in primis, ac conſcientia pura potiùs, quàm de externa poſitione dijudicat. Ac quidem de pedum oſculatione (præter quam quod Pontifex Max. pauperum pedes lauat, & deoſculatur) certè nemo eſt, qui cùm illi pedes deoſculantur, Diuinum ſe putet honorem deferre. Cæterum id, ita prædicente per Eccleſiam DEO & aliàs, & per Eſaiam ſeptingentos ante annos, quàm CHRISTI Eccleſia fundaretur, neceſſariò futurum erat. Hæc dicit Dominus: (inquit Propheta) Ecce leuabo ad gentes manum meam, ad populos exaltabo ſignum meum, & afferēt filios ſuos in vlnis, & filias ſuas ſuper humeros portabunt, & erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demiſſo adorabūt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Nunquid igitur, Princeps, quoniam Dominus Deus (cùm qui gentilibus Regibus honor deferebatur, eū ſuis detulit ſeruis, quos lucem, petram, fundamenta, & proprijs ſibi Deo titulis decorauit) non debebat in rem conferre promiſſum ſuum, vt non ſolùm oſcularentur, ſed ad maiorem Diaboli confuſionem, lingerent eorum pedes, vt ait Scriptura, quos Chriſtus Eccleſiæ ſuæ pro tempore præfecit? Sed & priuatis iſtis Epiſcopis tuis populi ſeſe tui ad terrā proſternunt, & qua aqua ſibi in tēplis abluunt ma-

manus, ea, licèt ſordida, oculos, faciemq; reuerenter aſpergunt. Tu autem ſapiens es, qui non ignoras, ſi quis Legatis, ac Proregibus, aut Præfectis à populo, vel adeò à magnis Dominis honor defertur, eum in te redūdare: qui cùm à DEO auctoritatē acceperis, an DEO adimit honorem is, qui hunc honorē propter DEVM tibi, tuiſue tribuit?

TVM Princeps: Et nos, inquit, vt ſumus Princeps Chriſtianus, quotieſcunque ad nos venit Metropolita noſter, ei obuiam cum omnibus noſtris procedimus, manumq; illius oſculamur; at non facimus illum DEVM.

ERGO & tu, ait Antonius, ob iſtam ſpeciem ſpiritualis auctoritatis, non ſubdito tuo tùm, ſed Deò putas honorem tribuere: quamuis multo maior ei debeatur, cui Deus vniuerſam Eccleſiam tradidit adminiſtrandam, quàm qui Metropolitæ alicui deferendus ſit, ſi tamen Canonicè electus, riteq; confirmatus ſit. Neque verò Deū ipſe Pont. Max. ſe facit, qui pluribus omiſſis titulis, quos iuſtè poſſet adſciſcere, Seruum ſe Dei ſeruorum vocat. Ac cùm id re ipſa omnibus cùm nationibus, quæ ſub cœlo ſunt, vt tuus vidit Seuerigenus, exhibeat, tum in vniuerſum orbem terrarum, ad Dei, Chriſtique filij eius nomen prædicandum, continenter operarios mittit, quod quidem nemo vnquam patriarcharum Orientis aut fecit, aut facere potuit.

Iam quod ad barbam attinet, ſanè eam ſibi radere non facit, quam ſatis prolixam habet; ac ſi radere iuberet, nihil proinde mali committeret, cùm qui id fecere ſancti, & priſci pontifices, quorum effigies adhuc in antiquis numiſmatibus cernuntur, iuſtas & pias ob cauſſas facere pro varia temporum ratione potuerunt. Aliud enim eſt, quod in Apoſtolicis Conſtitutionibus à S. Clemente Laicis præſcriptū eſt, ne raderent barbam, nempè vt & caput ſeſe vxorum ſuarum oſtenderent, nec porrò illam ſibi aliſcinderent, quemadmodùm Turcę ad immundiciem, libidinemq; faciunt: aliud autem, quod Sacerdotibus licet, ſi qui ob myſteria corporis & ſanguinis CHRISTI religioſè tractanda, fugiendamq; oſtentationem id faciunt.

QVAE cùm dixiſſet Antonius, ne quid offenſionis in animo Principis reſtaret, manum ipſius petijt vt oſcularetur: quam cùm ille benignè porrexiſſet, Non ſolùm, inquit, manum tibi tradam, verùm etiam te amplectar. Itaque aſſurgens, bis totis vlnis, magna cum aſtantium admiratione, amplexus Antonium, ac ſe excuſans quòd agere de religione noluerat, ne quid ſibi grauius excideret, illū amanter ab ſe dimiſit. A prandio verò tres proceres ad Antonium cū cibo, & potu; ac poſt horā alteram Aulicum cum vario potuum genere ad eundem miſit. Qua iterata beneuolentiæ ſignificatione, plerique omnes obſtupeſcebant, cùm id cum Legatis, aut Nuncijs Summorum principum facere extraordinariè non conſueuiſſet, ac verò prorſus actum de Antonij capite paulò antè exiſtimaſſent. Ea verò, quæ ſecuta eſt, nocte, Princeps ad Antonium miſit, vt quem locum ſibi ex Eſaia recitauerat, eum mittere ſcripto ad ſe vellet, quod poſtridie eius diei addita Patrum expoſitione fecit; atque his quinq; Gennadij Patriarchæ Conſtantinopolitani Capita, de primatu PONTIFICIS Max. adiunxit, quę Ruthenicè verti in itinere procurauerat, tum eandem ob cauſſam, tum vt aliquando Gennadius totus Ruthenicè prodiret in lucem.

ALTERVM DIE XXIII. FEBRVARIJ Colloquium Antonij Poſſeuini cum Magno Moſcouiæ Duce, ac cum Senatoribus eius.

EA die frequentiſsimo populo, aulaq; Principis pleniore, quàm antea, euocatus ad principem Antonius acceſsit: cùm extraordinarijs illis beneuolentiæ argumentis, non ab omnibus in bonam partem acceptis, nonnulli vererentur, quin Antonio, ac ſuis aliquid grauiſsimum accideret; cumq; præſertim Antonio ſignificatum fuiſſet, principem ei velle publicè oſtendere librum, quod tum denique non fecit. Itaque Antonius ſocios, atque adeò omnes de ſuo comitatu animauit ad bonam fidei confeſsionem re ipſa faciēdam, ſi quid ab illa gente contigiſſet, eosq; proinde Sacramentis expiauit, & ſanctis reliquijs muniuit. Verumtamen, ſiue quoniā Principis animum Diuina ſapientia emollierat, ſiue quòd ſeruis Dei dignioribus eam pro Chriſto in Moſcouia patiēdi palmam tempus in aliud ſeruabat, factum, eſt, vt Princeps, cùm primùm Antonium vidit, non ſolùm (vt ſolebat) iuſſerit eum ſedere medio in procerum conſeſſu, ſcamno è regione Principis locato, & tapete inſtrato, verumetiam omnibus ad ſe accerſitis Senatoribus ſuis, ſic ſatis alta voce locutus ſit: Antoni, ſi quid tibi heri dixi de Pontifice Max. quod tibi diſplicuerit, rogo te, vt mihi parcas, nec velis id eius Sanctitati referre. Volumus enim cùm eo (quanquam inter nos, & vos nonnulla diuerſa ſunt in fide) ceteriſque cum Chriſtianis principibus amicitiam, fraternitatem, atque vnionem habere. Itaque hac de re tecum ad PONTIFICEM Legatum mittemus, noſtriq; Senatores reliqua noſtro nomine tibi ad ea, quæ nouiſsimè nobis propoſuiſti, reſpōdebunt.

ANTO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONIVS gratijs Principi actis, eiusque benignitate commendata, se non minus in reliquis eius negotijs procurandis fidelem forè dixit, quàm in pace cũ Stephano Rege componenda expertus fuisset, sicque cum Senatoribus ad solitum conclaue secedẽs, quod matutini temporis reslabat, id per aliquot horas audiendis Senatoribꝰ, & cum eis agendo de rebus grauissimis, impendit: quæ quidem spectabant ad res Persicas, interque ad eum Regem liquidiùs intelligendũ; deindè ad Tartaros; ad Principum Christianorum fœdus; ad pacẽ cum Ioanne III. Sueciæ Rege tractandam, causasq; veltigandas, cur Regis Sueciæ Legatis quòdam illata fuisset à principe iniuria: inprimis autem ad religionem Catholicã, ac Ruthenã; de qua principis nomine ab Antonio petierũt, vt scripto discrimẽ inter vtramq; tradere vellet, quandoquidem in Moscouia non esset, qui Synodum Florentinam Græcam posset interpretari. Quod cùm se facturum polliceretur Antonius, Gennadium integrum Latinum, quem secum attulerat, deprompsit, ac Senatoribus ad principem dedit, ex quo posset primaria rerum capita, seu discrimina, à Latinis Interpretibus in Ruthenicam linguã verti iubere: Græcum enim eundem Gennadium anteà dederat.

TERTIVM DE RELIGIONE COlloquium Magni Moscouiæ Ducis cum Antonio Possevino, eodem in procerum consessu, Senatoribus autem astantibus. Quid item post illud contigit eo ipsa die, quæ fuit quartæ Martij, & Dominica prima Quadragesimæ, cùm Euangelium legitur: Ductus est Iesus in desertum, vt tentaretur à Diabolo.

ETsi quotiescunq; ad principẽ adibat Antonius, præter proceres eos, qui illũ deducturi ad sese frequentes in vehiculis, & in equis venire soliti erant, stipatores principis longissima serie sese contingẽtes, & ferreis tormentis terræ innixis, ab vtraque viæ parte tam in secunda, vbi hospitium erat Antonij, quàm in prima principis arce circiter mille quingenti stabant; Ciues autem, & reliqui scalas, atrium, fenestras, deãbulacra (vti & nobiles, ac proceres primum, ac secundum principis conclaue) replebant: id tamen, quod quarto Kal. Martij tentare Princeps decreuerat, fecit, vt frequentior populus in primam arcem, arcisque plateam cõuocaretur (ad quinq; enim hominum millia minimùm ęstimata sunt) Aedis autem D. Virginis, cuius septem pinnacula laminis aureis contecta sunt, itemque S. Ioannis fores sic panderẽtur, vt quod Antonio transeunte nunquam anteà factum fuerat, induti etiam sacris (si sacræ dicendæ sunt) vestibus Sacerdotes Coronã in medio templi facerẽt, & preces de more Ruthenicas funderent. Manserat verò Hebdomada ea Princeps in cubiculo, ieiunijs arctioribus, & orationibus plus solito vacans, qp Rutheni feria secunda (quod nos facimus quarta) suam, Græcorum more, Quadragesimam inchoent, licèt à Septuagesima carnibus (non item ouis & lacticinijs) ad id vsq; tempus abstineant. Ergo tanto apparatu euocatus Antoniꝰ, vbi Principem conspexit, sedere iussus mox ab ipso ad se proximè vocatus, eum ita loquẽtem audiuit.

Antoni, relatum est nobis à Senatoribus nostris, cupere te Ecclesias nostras obire: quain re tibi gratiam nostram (ea phrasi sæpè vtitur) ostendere volumus. Iussimus enim, vt te ad eas Proceres nostri deducerent, in quibus videbis, quanto cultu Sanctissimam Trinitatem adorantes, Beatissimam item Virginẽ, ac Sanctos veneramur, & inuocamus. Conspicies autem, qua pietate feramur erga pias imagines, cùm & Beatissimæ Virginis eam, quę à Sancto Luca depicta est, cernes. Nec tamẽ videbis nos, aut Metropolitam nostrũ in sella gestari.

ANTONIVS, cui nec opinanti ea verba dicebantur, cùm etiam paucos ante dies princeps veniam ab eo de eiusmodi verbis petijsset, hortatus interpretem vt altius loqueretur, ita respondit. Quæ ad Diuinum honorem ritè, pieque fiunt, ea nos comprobamus, & extollimus: sed quod attinet ad meam templorum tuorum visitationem, scito me à nemine petijsse, vt Sacro, precibusue tuorũ Sacerdotũ interessem: noui enim, quæ in ijs apud vos agũtur. Quousque verò inter nos de fidei negocio conueniat, ac tuus Metropolita ab eo cõfirmetur, qui eius Sedem tenet, cui Dominus dixit: Cõfirma fratres tuos, non possumus istis eorum actionibus interesse. Ad pontificis Max. gestationem quod attinet, dixi tibi, id ad benedictionem populo impertiendam fieri: quamuis ea dignitas tãta sit, vt ipsam CHRISTI Domini dignitatem, Apostolicæ Sedi collatam, expediat ita quoque monstrari. Plus verò est, quod populi isti deferunt honoris Episcopis tuis (si Episcopi sunt) cùm qua abluunt manus, eam suis oculis, alijsque corporis partibus inspergunt, sese autem ijs Episcopis persæpè ad terram inclinant, ac terram fronte percutiunt. Quæ verba cũ princeps excepisset: hoc aquæ mysterio (inquit) CHRISTI resurrectio designatur.

NE tibi (respondit Antonius) negociũ hisce de rebus facessam, licebit Serenitati tuæ hæc perlegere, quæ tibi, mandato tuo,

tuo, de discrimine inter Catholicam, & Græcam fidem conscripsi? ex ijs enim etiam intelliges, quæ de multis huiusmodi rebus, si velles, possent responderi. Quod scriptum cùm Princeps accepisset, iussit, vt Antonius adduceretur ad B. Virginis templum, sed ei iam ex cubiculo exeunti Princeps inclamauit: Vide Antoni, ne Lutheranum aliquem in Ecclesiam inducas. Cui Antonius: Nos, Princeps, Lutheranos, nisi resipiscant, non admittimus, neque nobis vlla cum eis coniunctio est. Sic igitur descendentes Proceres, Antonium ad dexteram partem ædis B. Virginis, vnà cum suis sistere conati sunt, expectaturum, quousq; Princeps veniret: ceterùm nulla de re eiusmodi præmonitum, atque eò minùs id cogitantem, quòd diserte Principi declarauerat, se nulli Sacro, aut precibus eorum publicis interfuturum. Itaque re animaduersa, se inde sensim (sed liberè) cum omnibus suis subduxit Antonius: cùm ei Proceres identidem protestarentur, eum, qui in reliquis rebus omnibus erga Principem suum rectè se gessisset, ea in re magnam iniuriã Principi inferre. Quibus cùm rationes sic afferret, vt frequens populus miraretur, ceterique nobiliores essent attoniti, dirio rem aliquem casum aduersùs Antonium expectantes; ecce Senatores admoniti, qui iam cum Principe ipsam in plateam descẽderant, ad Antonium satis abædeilla iam remotum accẽdũt; scisciatati, causam Principi referunt, quem Sacerdotes quidam, prælata Beatissimæ Virginis imagine, prẽcedebant.

TVM Princeps media in platea cum omnibus aulicis subsistens, manuque caput fricans, ambigens quid ageret, tandem Senatores remittit Antonio, dicentes, eum quidem descendisse, illique gratiam suam ostendere voluisse: verùm enimuerò cùm eam nollet admittere, integrum ei relinqui, vt in palatium ad solitum conclaue ascenderet, quò Senatores paulò pòst de negocijs, de quibus agebatur, essent venturi. Sic Principi ad ædem appropinquanti Metropolita, cum aliquibus Episcopis, & Sacerdotibus exiens, obuiam venit; salutatum, in ædem deducunt; crucem osculandam tradunt. Ea verò in æde suggestum, & Cathedram pro Antonio excitatam fuisse, vt omnia cerneret, ac deinde aliquid ei de fide obijceretur, à nobilibus posteà audiuit. Itaque virata ab Antonio ea tempestate, & manus Metropolitæ deosculationem quam Princeps optauerat, vbi in conclaue ascendit Antonius, hic ex pectore plena reliquiarum cruce deprompta, cum suis omnibus, qui erãt quindecim, satis alta voce, genibus flexis, hymnum, Te Deũ laudamus recitauit. Id quod nobiles Antonium prosecuti, cùm perquirerent, quid id esset; cognouissent autem ab eo gratias Deo actas, quòd Christianam veram fidẽ cum suis cõstanter, ac publicè defendisset, mirificè affecti sunt, vt non solùm obmutescerent, verùm etiam expalleſcerent. Hanc enim à teneris annis Mosci opinionem imbuerunt, sese vt solos veros Christianos existiment, reliquos (licèt Catholicos) immundos, hæreticos, aut errantes putent. Sed & eius ingenij Principi res illa molestissimè accidit, cùm hominis à Pontifice Max. missi præsentia, & erga Metropolitam suum demissione, gentem illam in schismate stabilire cogitasset, quasi Pontifex Max. Antonium, ad id officium præstandum, veritate agnita, misisset: quemadmodum anteà Smolencij per Episcopum, aut Vladicam illum, deindè verò Nouogardiæ magnę per Archiepiscopum frustrà tentauerat. Itaque astuto in astutia sua cõprehenso, facti illius publici testimoniũ in cordibꝰ Moscorum diù, vt sperandũ est, hærebit, cũ re ipsa coram Principe suo viderint; quam putant sese habere fidem, eam ab Orthodoxis & Catholicis ne dignã quidem æstimari, vt ipsorum ritibus pius aliquis interſit.

CVM itaque hęc acta fuissent, Senatoribus ad Antonium venientibus, rationes ab eo allatæ sunt, cur Princeps, si quid gratiæ (vt aiebant) Antonio ostendere voluisset, nec pontificem Max. à Christo institutum carpere coram omnibus debuisset: nec cogitare eos, qui ab illo mitterentur, inferiores esse Metropolita, qui ne Metropolita quidem esset, cùm & alter, qui dicebatur Metropolita, esset in Monasterio superstes; alius verò, quòd liberiùs principis mores reprehendisset, vnà cum omnibus suis fuisset combustus, ac nemo eorum à CHRISTI Vicario fuisset confirmatus. Tum de veritate Catholicæ fidei plura locuto Antonio, cùm aures & animum Senatores adhibuissent, ipsi, cùm omnia principi sese relaturos polliciti essent (sicuti ea ipsa die fecerunt) ad alia rerum capita ex scripto responderunt, quæ Antonius aliquos ante dies principi proposuerat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPITA, QVIBVS GRÆCI, ETRVTHENI A LATINIS IN REBVS FIDEI DISSENSERVNT, POST. QVAM AB ECCLESIA CATHOLICA GRAECI DESCIVERE,

Tradita in magno consessu Procerum, Ioanni Basilij, magno Moscouiæ Duci, 3. Martij, 1582. in Ciuitate Moscua: quibus breuis, dilucida, & solida errorum Græcorum, & Ruthenorum refutatio continetur.

QVOD tuo nomine ante biduum de me, Sereniſsime Princeps, à Senatoribus tuis quæſitum eſt, ſcripto vt exponerem, quid inter Catholicam Romanam fidem, atque Ruthenicam eſſet diſcriminis, id foret longius, quàm temporis adeò anguſti ratio patiatur: quod ad Sereniſsimum Poloniæ Regem in Liuoniam, atque inde ad Gregorium XIII. Pontificem Maximum, vnà cum Oratore tuo, eas ob cauſſas, quas nôſti, mihi præſcriptum eſt. Verumtamen, quoniam ex libro Gennadij Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui ſanctæ Synodo Florentinæ interfuit (quem librum propterea Senatoribus tuis ad te dedi) præcipua huius diſcriminis capita dignoſcere poteris, agam breuiſsimè de ſumma rei: originem, ac tempus in primis attingens, quo Græci, à quibus Rutheni non integram, neque rectam Chriſtianæ fidei normam acceperunt, ſeſe à Catholica Romana Eccleſia præciderunt. Id enim ad totam rem liquidiùs intelligendam maximè faciet. Dum ſtetit in Oriente ſincerior fides, atque ſimplicitas, Græci Primatum viſibilis huius, ac militantis Eccleſiæ Petro Apoſtolo, eiuſq; ſucceſſoribus fuiſſe à CHRISTO Domino delatum credidere: ſicq; vel in Conciliorum confirmatione neceſſariâ eſſe agnoſcebant Petri ſucceſſorum auctoritatem, ad quos illa vox Chriſti Domini pertinebat; Petre, confirma fratres tuos: vel cùm à diuerſis hæreticis, & ab ipſis quoque Imperatoribus, Patriarchæ, ac reliqui Orientales Epiſcopi affligerentur, ad vnam ipſam Pontificis Romani Sedem confugiebant, vt defenderentur. Quemadmodum Sanctis, Ioanni Chryſoſtomo, Athanaſio, & pleriſque alijs contigit. Quin verò ex toto orbe terrarum eandem ad Sedem Epiſcopi de quæſtionibus fidei, deque alijs grauiſsimis rebus ſcribebant, atque ad iuſſum Pontificis Maximi Concilia vel cogebant, vel coacta petebant vt confirmarentur. Et à Pontifice Maximo Archiepiſcopus Theſſalonicæ (quæ Græciæ ciuitas eſt) delegatam acceperat poteſtatem, qua cauſſas, & diſſidia, ſi qua enaſcerentur in Oriente, decideret: ac qui nominarẽtur in Eccleſijs Epiſcopi, eos auctoritate Pontificis Maximi confirmaret, ſi confirmandi viderentur. Quòd verò iſti Theſſalonicæ Archiepiſcopo ea poteſtas à ſummo Pontifice fuerit delegata, Leo primus, cui tui Rutheni fidẽ habent, ac qui tot ante ſecula fuit, teſtatur. At verò cùm Conſtantinus magnus, Imperij ſui Sede Bizantio delecta, Roma Chriſti Vicarijs Diuino afflatus numine ceſsiſſet, Græci, qui tantò magis ea re Petri Sedem ſuſpicere, ac venerari debuiſſent, ſic terreni Imperatoris præſentia inflati ſunt, vt ab eo, potiùs, quàm ab inſtituto CHRISTI, quo Sedes Petri omnibus prælata fuerat, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ dignitatẽ æſtimare voluerint. Itaque anno Domini ſuper trecenteſimũ octogeſimo primo, Epiſcopum Conſtantinopolitanũ, qui antea ne Patriarcha quidem fuerat, tribus Orientis Patriarchis anteponere & ſecundum à Romano Pontifice facere voluêre, ſicut ex Concilij Conſtãtinopolitani primi, canone quinto patet. Deinde ne hoc quidem contenti, anno CCCCLI. eũdem Conſtantinopolitanum Epiſcopũ Romano Pontifici parem efficere conati ſunt, vt ex Synodi Chalcedonenſis actione ſextadecima conſtat. Sed neque inter hos terminos cõſtiterunt. Nam propè Sexcenteſimum à Chriſto nato annum, Epiſcopum Conſtantinopolitanũ Oecumenicum, id eſt, orbis terræ Epiſcopũ, ſiue vniuerſalẽ vocare ſunt auſi. Quod S. Gregorius primus pluribus Epiſtolis ad Ioannem Epiſcopũ Conſtantinopolitanũ, atq; ad Imperatorem Mauriciũ, & ad Imperatricem Conſtantiam, atque ad Patriarchas Orientis, planiſsimè tanquam blaſphemiã contra Chriſti Domini inſtitutum confutauit. Denique anno M.LIV. (vt ſuperbia ſemper aſcendit) varijs hæreſibus, & peccatis Oriens lucem veritatis amiſit. Epiſcopũ enim Cõſtantinopolitanum non ſolũ Petri ſucceſſoribus parem eſſe Græci dixerũt, ſed ementitis calumnijs eos anathemate ferire, ac Latinos ex Eccleſijs, quas Bizantij habebant, eijcere ſunt auſi.

Luc. 22.

Epiſt. 1. & 2. ad Inno. Sozomen. lib. 3. hiſto. cap. 7.

Epiſt. 84.

Vide Epiſto. Leo. Anſelmi li. de Spiritu S. Siſbert. in Chron. Antonin. lib. 3. hiſtor. tit. 22. cap. 13. pag. 4.

QVIBVS ex rebus facilè intelligis, Græcos, cũ iſta Gregorio primo Pontifice Maximo

ximo (& quidẽ viro ſanctiſsimo) ſunt auſi, non ob peccata Pontificũ, quæ fallaciter à quibuſdam Græcis prætexuntur, ſed quia excæcauerat eos tumor, atq; mendacium, ordinem à Chriſto conſtitutũ, voluiſſe perturbare, atq; perrũpere. Sed (gratia Deo) ipſi perturbati ſunt, atq; perrupti: ipſi mancipia Turcarũ effecti: ijs libri, & ipſa Sanctorum Patrum corpora adempta, & ad vnam verã Eccleſiã Catholicam Romanam translatatijs denique ſic ſublata auctoritas eſt, vt ne vnam quidẽ vnquam Synodum cogere potuerint, cũ tamen poſt ſeptimã Synodum plus quã decem Generalia Concilia coegerit Sedes Apoſtolica. Quo temporis ſpacio quater & decies ſuos agnouit errores Græcia. Sed (vt S. inquit Iacobus Apoſtolus) cõſiderans ſe in ſpeculo, ac maculas ſuas videns, abiuit retrorſum, & ad vomitum redijt. Tandem cùm ſecurim ad radicem Deus iuſtus iudex apponere, ſterilemq; illam ſicum vellet exſcindere, Synodum Florẽtinam cogi iuſsit, cui cùm Conſtantinopolitanus Imperator, cæterique Orientales interfuiſſent, veritate agnita, dedêre dexteras Apoſtolicæ ſedi, & quos hauſerant errores, hos, Patribus Græcis publicè perlectis, quos ſanè ipſimet ex Aſia, & Græcia ſecum attulerant, eiurârũt. Quorum ij præcipui erant, quos Gennadius, qui poſteà eorum fuit Patriarcha, ijs in capitibus de primatu Petri, refellit, quæ tibi Ruthenicè verſa tradenda curaui. At quoniam quam lucem hauſerant, eam paulo pòſt eorum plures depulêre, factum eſt Diuinitus, vt Conſtantinopolitani, & Græci, Imperium, fidem Orthodoxam, ac ſplẽdorem omnem amitterent: (dilexerant enim plus tenebras, quàm lucem) atque ita in tenebras interiores, & exteriores traditi ſunt; ſuper cordibus adhuc velamen habentes, vt in quo ſæpè conuicti ſunt, & iudicio ſuo ipſorum condemnati, id confiteri iam nolint.

Iaco. 1.

Cõcilium Florentinum.

Lege Gennadium.

Primũ caput diſſentionis de proceſſione Spiritus ſancti.

ET illud ſanè primarium inter Catholicos & Orientales erat diſcrimen, quòd hi putabant temerè, accontra Concilia, quæ præceſſere, additum eſſe Symbolo, Spiritum ſanctum à Patre, & à Filio procedere. Verũ Orientales ex verbo Dei, & Patribus Græcis intellexerunt, à Latinis nõ duo, ſed vnum tantùm principium fieri, additaq; illa verba (ex Filio) ad quorundã hæreſim declinandam. Quæ declaratio neceſſaria anteà non erat, q̃ error ille non apparuerat: Pontifices aũt Maximi, qui primas Synodos coegerunt, & alij quoque ſanctiſsimi Patres Græci, qui iſſdem interfuere, eandem proceſionem ex Patre, & Filio teſtati ſunt: vt ex Sanctis Athanaſio, Baſilio, Gregorio Nyſſeno, Chryſoſtomo, Anaſtaſio, Concilio Epheſino, atque alijs oſtenſum eſt, cùm diſertiſsimè ſcripſerint à Patre & Filio mitti, procedere, prodire, profluere Spiritum ſanctum. Quamobrem etiam ex ſanctiſsimis Pontificibus, & Patribus Occidentalis Eccleſiæ hæc veritas comprobata eſt; cùm eorum Patrum ſententijs pro veritate fidei promulgatis, qui non crediderint, anathematis pœnæ à quinta, ſexta, & ſeptima Synodo, ſubijciantur.

PORRÒ quoniam quidam, neſcientes quid dicerent, audebant aſſerere, Latinos in excommunicationem incidiſſe, quòd in Conſtãtinopolitana Synodo anathema erat latum aduersùs eos, qui ſentirent, aut docerent aliter, quã illa in Synodo fuerat decretum, aut quàm Eccleſia eo tempore ſenſiſſet: edocti ſunt, nunquam aliter Eccleſiam Latinam ſenſiſſe, aut docuiſſe: verumenimuerò aliter ſenſiſſe Macedonium, & Eunomium, alioſq́ue eiuſmodi hæreticos, ad quos anathema illud pertinuiſſet. Quamobrem cùm Græci ſæpiùs ſeſe erraſſe animaduertiſſent, ſæpiùs item (vti dictum eſt) cum Eccleſia Occidentali conſenſerunt, ſicuti & in Synodo Florentina, atque ante plus quàm Trecentos annos fecerant, in Generali Synodo Lugdunenſi, Gregorio decimo Pontifice Maximo, cùm Græci Epiſcopi eò venientes, tam reliquorum Orientalium, quàm Imperatoris Conſtantinopolitani nomine, publicè profeſsi ſunt, Spiritum ſanctum æternaliter ex Patre, & Filio non tanquam duobus principijs, ſed tanquam ex vno principio, non duabus ſpirationibus, ſed vna ſpiratione procedere. Hoc verò coram illa tota Synodo ter Græcè, ac ter Latinè cum ijs verbis, SECVNDVM SCRIPTVRAS, FILIOQVE, ſimiliter decantãrunt.

De pane azymo.

ERAT deinde alterum diſcrimen de azymo pane, quo Latini in conficiendo Diuino Sacramento vtuntur. Sed Orientales item intellexere, hunc ritum, non ſine afflatu Spiritus ſancti, Occidentalibus Eccleſijs ab Apoſt. Petro, & Paulo fuiſſe traditum. Quod cùm optima ratione fieret, reliquerunt tamen Orientalibus integrum, vt ipſi in fermentato non ſine laudabili ratione conſecrarent. Dum enim (vt inquit eorum Patriarcha Gennadius) ab Euchariſtiæ conſecratione materia tritici, Sacerdos, locus, intentio, & verba non abſint, quæ quidem inſtituit Chriſtus, amplius requirendum non eſt. Sed & agnouere Orientales, Occidentis Eccleſiam bona, & laudabili ratione azymum in vſu habuiſſe, quòd Dominus ſine vlla commixtione ſuſceperit carnem: cùm qui fermentatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatum offerunt, id spectent, quòd ex fermento farinæ commixto, verbum Patris indutum carne, verum Deum, & verum hominem fuisse designetur. Sed siue in azymo, siue in fermẽtato id fiat, Domini & Saluatoris corpus sumimus: nec propterea duo Christi credendi sunt, alter in Azymo, alter, qui in fermentato conficiatur.

QVOD autem hoc non sit Iudaizare, cùm CHRISTVS in agni cœna in azymo consecrauerit, iusseritque idem facere, quod ipse fecit, cumque non propterea Iudaizemus, si aqua in Baptismo vtamur, qua in suis baptismaribus Iudæi vtebantur: Sancta Synodus Florentina, & Gennadius ipse, quem tibi Græcum & Latinum tradidi, solidissimis rationibus ex verbo Dei, & Patribus ostendunt.

De Purgatorio. Beatitudine Sanctorũ, & Primatu.

PVRGATORIVM autem ignem esse, in quo animæ expiantur, ac post expiationem in cœlum ante extremum iudicij diem ascendunt: animas item fidelium ante eundem iudicij diem cœlesti fælicitate perfrui: ac Pontificibus Romanis curam vniuersalis Ecclesiæ vsque ad consummationem sæculi fuisse in Petro Apostolo delatam, sic euidenter ex eodem verbo Dei, & antiquissimis Patribus ostensum est, vt certissimè sperem de misericordia Dei, si quis vel Synodum Florẽtinam, vel ipsum Gennadium Patriarcham Constantinopolitanum attentè legerit, eum cogniturum verissimam & vnicam fidem, sine qua nemini vnquam ad cœlestem gloriam aditus patebit.

VBI ergo Græci hæc didicerunt; & inde etiam intellexere Sanctam Petri Sedẽ, & quæ ab ea regitur, Catholicam Romanam Ecclesiam, neque posse errare, & verò ipsam à CHRISTO Domino ad veram populis doctrinam tradendam, Spiritum sanctum accepisse: facillimum fuit, reliquas nugas & historias falsas, atque eas, quę Latinis obijciebantur, calumnias, vel mendacia diluere.

PRIMVM enim, quòd Græci aliqui obijcere ausi sunt, post septem prima Concilia Generalia, nullum aliud esse cogendum: Vbinam CHRISTVS hoc dixit? Ecquis alligauit verbum Dei? Quis Spiritum sanctum obmutescere fecit, quin emergentibus erroribus, & hæresibus, Ecclesia vsque ad extremum huius mũdi diem Christianæ concordiæ consuleret, ac per Concilia Generalia, generalibus morbis remedium adhiberet? Verùmtamen cùm Græci viderent, sine vno Pastore visibili, quem vt necessariò, ita sapientissimè, Christus Dominus reliquit Ecclesię, sese nunquam vlla posse legitima Concilia cogere (quam obrem varijs quoq; disidijs, & erroribus inter sese dissecti sunt) Romanæ autem Catholicæ Ecclesiæ cernerent auctoritatem suam in cogendis ac confirmandis Concilijs Generalibus integram restare; ac inde factum fuisse, vt plures alias Synodos, sicut dictum est, post septem illas priores eadem Apostolica Romana Sedes indixerit, ac confirmârit, (quemadmodum item paucos ante annos Synodũ Tridentinam aduersùs Lutheranam, & alias hęreses) propterea ijdem Græci eo mendacio veritatem tegere voluerunt, quasi septima Synodus aliorum Conciliorũ sustulerit, aut (si Deo placet) tollere potuerit facultatem eam, quam Christus ipse Ecclesię suæ in perpetuum tradidit.

De rituum diuersitate.

QVÒD autem ob varios in Ecclesia ritus, quos prudenter, ratione diuersarũm gentium, Apostoli instituerunt, religionẽ læ-di, aut imminui Græci putassent, si alij in Occidente quàm in Oriente retinerentur (quamuis etiam in ipso Oriente sint plures, atq; diuersi ritus inter Syros, Maronitas, Aethiopes, Armenos, Græcos) id facilè ostensum est Orthodoxę fidei obesse non posse, si vnaquæque prouincia cum charitate, & vnione seruaret, quæ à suis Apostolis, vel legitimis eorum successoribus accepisset.

De Baptismi ceremonijs.

ITAQVE quod ad Baptismum attinet, qui apud Græcos, & Ruthenos integra corporis immersione, aut capitis perfusione fit in Occidente, vtrobiq; idem re ipsa est. Corporis enim toti immersiõi Sancti Dionysius Areopagita, & Cyrillus Episcop⁹ Hierosolymitanus: capitis verò perfusioni S. Clemens in Apostolicis constitutionibus testimonium reddunt. Itaq; si quis Latinus Grẽcum infantem, Grẽco ritu baptizatum, sicut, & si quis Grẽcus Latinum ritu Occidentalis Ecclesiæ baptizatum rebaptizaret; aut hunc, vel illum fuisse vero Christi baptismo baptizatum non crederet, pessimè crederet, ac pessimè faceret.

De Vnctione Chrismatis Eccleſiaſt. hierar. cap. 4. Catechesi 3. Mystagog. Epist. ad Episcopos Hisp.

NEGANT porrò reliqui Grẽci esse plus quàm vnam Chrismatis vnctionẽ, qui error manifestissimus est contra verbũ Dei, & S. Clementem, ac constitutiones Apostolicas, & cõtra S. Dionysium Areopagitam, Cyrillũ Hierosolymitanũ, & S. Melchiadem Pontificem, & Martyrẽ. Proinde mirandũ non est, si Grẽci vbi Sacramentum Confirmationis ritè non susceperunt, infirmati sunt in fide, & à Turcis perfidis Christi hostib⁹ pessima quęq; adhuc patiantur.

De Diuortio.

MATRIMONIVM ex Christo, sancta quę vniuersali Ecclesia indissolubile est, quamdiù alter coniugum vixerit: Græci autem diuortium ita permittunt, vt superstite altero coniugũ, alter vxorem ducere posit:

posit: quod mirum non est, cùm diuortiũ ab Ecclesia Catholica fecerint, cuius coniunctio indissolubilis cum Christo capite per matrimonium designatur, quod D. Apostolus Paulus propterea vocat magnum Sacramentum.

Ephes. 5.

De Cœlibatu.

SACERDOTES Græci vxorem ante Sacerdotium ducunt, & in Sacerdotio ea vtuntur. Latini autem cœlibatum seruãt, quod quidem melius est, tum ad tractanda Diuina mysteria, vt sint Sancti corpore & spiritu, tum quoniam negocijs temporalibus, & filiorum carnalium propagatione implicari non debent, qui spiritualibus rebus vacantes superaccincti esse debent ad proximos adiuuãdos, Sacramẽtaq; dies & noctes, viuis, & moribũdus ministrãda.

De ieiunio Quadragesimæ.

ALIQVI Orientales de ieiunio magno Catholicos abscindere hebdomadam obijciebant, sed facilè fuit illis ostendere, Catholicos, à tempore Apostolorũ Petri, & Pauli, vnam integram Quadragesimam accepisse, quam ieiunarent. Quæ quidẽ vitæ Christi imitationem habet, sicut B. Ignatius scribit ad Philippẽses, scilicet, quòd ad Christi Domini exemplum, quicunq; id præstare possumus, totidem dies ieiunare debemus. Quòd si quis hebdomadam, & plures quoq; dies Quadragesimæ velit adijcere, quibus se ad ieiunium illud melius præparet, id integrũ cuilibet relinquitur: sicut & laudabile est (quod etiã plures faciunt apud nos religiosi viri) non vnam tantùm, sed plures Quadragesimas quoq; facere. Quòd verò Telesphorus pontifex Maximus suaserit, vt (quod & ante illius tempora fiebat) septem hebdomadas plenas ieiunaretur, id Clericis, & Monachis proposuit: quod etiam pleriq; obseruant, quanquam non fuerit, tanquam rigida lex omnibus imposita. Porrò in Ecclesijs Catholicorum per totum Orientem & Occidentẽ, alij secunda, alij quarta feria ieiuniũ incipiunt: ac tamen nulli vis inferenda est, dum quadraginta dierum ieiuniũ expleat, ad Christi imitationem (quantum hominibus licet) quibus exemplũ dedit, vt quẽadmodum ille fecit, ita & nos faciamus. Sic enim S. Ioannes Damascen⁹ in libello, quẽ de ieiunijs ad Cometam scripsit, postquam de Orientalis ieiunij more, qui etiã in Occidẽte ex parte seruatur, locutus est: Hæc est, inquit, Regula, & lex Ecclesiæ, quam in sancta Christi resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono, & ἐπιδιδόναι τὴν ἀρετήν, id est, & exuberare virtutem, nõ est improbandum, sed potiùs Deo & hominibus prudentibus gratum: ita tamen, vt vis nulla fiat, nec imponatur necessitas, sed suasio adhibeatur: nunc præsertim in hac temporis difficultate. Vtrum

Epist. ad vniuersos d. 4. ca. statuimus.

que enim nunc vtile est, & necessariũ, addere ad bonũ, & à violentia abstinere. Deinde subiungit: Quis iuberet, vt per vniuersum vitæ tempus vnũ ieiunium esset? Verùm alius est modus admonitionis, alius legislationis: satis sunt, quæ à Spiritu sancto sancita sunt: ἐπιτείνεται πρὸς βάκη τὸ ἀγαθὸν, id est, Admoneatur accretio, siue accessio boni. Hæc Damascenus.

QVIN verò, cũ charitas sit finis præcepti Domini, lexq; omnis ad eam referenda sit, nec ieiunium ad destruendam naturam, sed ad perturbationes animi domandas, & ad animũ ad cœlestia excitandũ institutum sit: propterea ægrotis, & debilib⁹ (si opus sit) dare cibum, qui bene valentibus interdictus est, id nullo cum scrupulo faciendum est. Vt enim, inquit D. Paulus Apostolus, pietas ad omnia vtilis est. Tum autem ægrotis cibus non datur, vt cibus, sed vt medicina, quoniã Deus ex altissimis (vt inquit Scriptura) creauit eam. Neq; verò Orientales à Latinis in fide discrepant, quòd non solùm ij longiorem Quadragesimam, quã Latini ieiunant, verùmetiam alijs anni temporibus plura videantur habere ieiunia. Quæ enim erãt necessaria Ecclesiæ, pro ratione temporum & locorum, siue Apostoli, siue qui ijs successerunt, Spiritu sancto dictante, tradidere. Nec tamen Latini Græcorum ieiunia improbant, licèt Græci haud semper ea rectè præstant; cùm sæpiùs eo die ieiunij comedant, potationibusque plus æquo, vt tua Serenitas scit, in dulcẽdine: ne quis ista specie, ac nomine potiq; quã re abstinentiæ, se, atq; alios decipiat.

1. Tim. 4.

Eccles. 38.

Ieiunia Vigiliarum, et quatuor temporũ.

PORRÒ Latini in peruigilijs Apostolorum, aliorumq; aliquot festorum dierũ, vti præsertim Saluatoris nostri, ac Beatissimæ Virginis, ieiunant, quò diẽ insequentẽ vegetiores orando, pijsq; operibus faciendis, visitandis carceribus, & nosodochijs, consolãdis afflictis, inuisendis ægrotis possint impendere. Duodecim præterea dies sunt, qui in quatuor anni tempora distribuũtur (adnumeratis tamen tribus ijs diebus, qui in tempus incidunt Quadragesimæ) quib⁹ iuxta antiquissimũ Apostolorum exemplum ieiunant, vt ea fiat ab Episcopis recta spiritualiũ operariorum Ordinatio, quam ipsimet Apostoli ieiunantes, & orantes fecere, cũ Paulum, & Barnabam, impositis eis manibus, Sacerdotes creãrunt.

Act. 13.

De ieiunio Sabbathi.

CVM aũt Græci, aut alij obijcerent, ex Epistola D. Ignatij ad Philippenses, & ex Concilio Gangrensi, atq; ex Apostolicis Canonibus, nõ esse Sabbatho, ac die Dominico ieiunandũ: Latini illis ostenderunt, eum non ieiunandi Sabbatho ritum, Ecclesijs oriẽtis traditum fuisse, cũ ob Simoniacos in Oriente ortos (qui mundum, à cuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

creatione Deus Sabbatho requieuit, opus eius esse negabant) tum quia diuinitus affiati Apostoli prænoscebant, futuros quoque hæreticos in Oriente Manichæos, Eustachianos, Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt; qui quidem Sabbatho simulatè ieiunabant in contumeliam Resurrectionis Christi, cui Resurrectioni à vespera Sabbathi (vt ait Magnus Leo Pontifex in epistola lxxxj. cap. 1.) initium constat adscribi. Porrò eam fuisse causſam prohibendi ieiunium Sabbathi, Synodus Gangrensis ipsa, & S. Anastasius Patriarcha Antiochenus exponunt, cùm inquiunt, illos Sabbatho, & die Dominico ieiunare, περὶ τὸ νομιζόμενον ἄσκησιν, id est, ob simulatam abstinentiæ exercitationem. Porrò quia in Occidente eadem causſa non erat, nec illa hæresis vigebat, prohibitum non est, quin ipsa die Sabbathi aliũ ad finem (de quo mox dicetur) ieiunare, siue à carnibus abstinere cum laude possent.

De abstinẽtia feriæ quartæ.

CVM etiam aliqui mirarentur, quòd quarta feria Latini non ieiunarent, aut à carnibus non abstinerent: Latini illos docuêre, non deesse apud sese, qui diem illũ religiosa abstinentia obseruarent. Sed vt antiquitus quædam fuere indicta in commune ieiunia (quæ Synodus Gangrensis appellat ἐκ τὸ κοινὸν tradita) sic fuisse alia non in commune tradita docuerunt, quæ pro ratione locorum, varijs obseruanda diebus, ab Apostolis relicta fuissent. Orienti enim ieiunium quartæ, & sextæ feriæ; Occidenti autem feriæ sextæ, ac Sabbathi; vtriq; verò Quadragesimam, seu ieiunium magnum in commune præscriptum. At verò, vt Orientalis, sic Occidentalis abstinentiæ consentanea rationi causſa est, & decorus in Ecclesia Dei cultus. Apud Græcos quidem quarta, & sexta ferijs, quòd ablatus eis fuerit sponsus: (Feria enim quarta, Domini proditionẽ pactꝰ est Iudas: Sexta verò crucifixus est pro nobis benignissimus Dominus) sed apud Occidẽtales feria sexta ob eãdem quæ dicta est, causſam: Sabbatho verò, quòd & in sepulchro latuit; & qui dies erat quietis Iudæis, nobis adhuc fuit doloris; vtq; reliquias illorum Sabbathismi iam Christiani nolle se indicarent; qui & ad diei insequentis Dominici celebrandã festiuitatem, & ad communionẽ Eucharistiæ plerunq; se præparabãt, ac præparant. Porrò tantùm abest, vt ob hanc causſam Ecclesia Latina ritum illum Orientis damnet, vt etiam (quod quidem ad eas Ecclesias attinet) eum defenderit, sicut B. Augustinus contra Vrbicũ, & Tertullianus Apologetico fecerunt. In quo sicut Ecclesiæ Catholicæ ingenuitatem agnoscere possunt, ita ijs esset faciendum, si ab eodem Capite, quod est Christus Dominus, eundem Christi Spiritum se accepisse possent ostendere. Illud verò discrimen in fide non est, quòd Monachi, & Episcopi Orientales à carnibus abstineant: quodque Occidentales Monachi (licèt complures eorum carnes non edant) & Episcopi Latini earundem carnium esum sibi non interdicant. Nam neque Apostoli omnes præter ieiuniorum dies, perpetuò à carnibus abstinuerũt, nec Christus perfectionis omnis auctor, & fons id fecit: quamuis integrum vnicuique reliquerit, vt pro arbitrio suo, datáque gratiæ cœlestis mensura, id genus vitæ eligeret, cui se idoneum fore censeret, & ad quam capescendam à Domino vocaretur. Quin verò si diuersitas hæc pertineret ad negocium fidei: pertineret item illud, quòd in Ecclesijs Catholicorum per Occidentem, & per Orientem alij in pane & aqua ieiunant, alij piscibus, alij solis herbis, & leguminibus, alij aridis tantùm (quod genus ieiunij Græci vocant ξηροφαγίαν) atque ex his alij plus, alij minus sumunt; alij rursus vsque ad vesperam, alij vsq; ad nonam prãdium differunt, alij vsque ad meridiem tantùm & horum pars vsque ad posteram diem abstinet, pars paululum degustat.

De abstinentia Monachorum & Episcoporum.

CVM quidam Græci obstreperent, quòd aduersùs Apostolorum decretum à suffocato & sanguine non abstineamus; à Latinis edocti sunt, id aduersùs idolorum cultores latum fuisse, qui immolatum, & idolothytum edebant, aut calicem, quem Apostolus vocat Dæmoniorum, bibebant: seruandum autem esse, sicut & à Catholicis seruatur, decretum illud, vbicunque inter gentes, quæ idola adorant, immolatitia sint. Porrò eo decreto immolatitia, non autem reliqua fuisse prohibita, grauissimi testes sunt B. Cyrillus Hierosolymitanus in quarta Catechesi, Iustinus Martyr quæstione XLV. Gregorius Nazianzenus Sermone in sanctũ Pascha, Origenes in lib. VIII. contra Celsum, & Magnetes antiquissimus auctor libr. III. Apologiæ pro Euangelio, contra Theosthenem Euangelia calũniantem. Qui omnes summæ auctoritatis Patres in Oriente vixerunt, ne quid dicam de Tertulliano, qui fuit Aphricanus, idipsum in Apologetico antiquissimè comprobans.

De abstinẽtia à suffocato & sanguine.

1. Cor. 10.

DE signo crucis, quòd Rutheni ad læuam finiunt, quoniã Filium ad patris dexteram considentem ipsi putant ea consignatione designari, quam cùm Filium nominant, ad dexteram faciunt, non valdè laborabimus. Nos enim alteram piam, & mysterij plenam nobis sanctæ crucis signo

Desigue Crucis.

no consignãdi consuetudinem habemus: qui vt illorum non improbamus sensum, atq; pietatem (si alioquin absit ab errore) sic laudare non possumus, quòd cùm sese ad sinistram signo crucis muniunt, id propterea sese facere putent (sicut à tuis mihi relatum est) quòd ad sinistram Patris Spiritus sanctus assideat. Est enim, Serenissimè princeps, de Sanctissimæ Trinitatis mysterio multò altiùs, quàm pro humano captu, ac rebus, quæ sub sensum cadunt, credendum, & iudicandum. Ceterũ nostræ consignationis hæc est ratio, vt cũ eam à capite inchoamus, inde patrẽ caput, & fontem omnium bonorũ, atq; adeo primarium fontem reliquarum personarum sanctissimæ Trinitatis agnoscamus. Cùm verò tres primos digitos dexteræ demittẽtes, nomen Filij nominamus, tum eiusdẽ in ventre Beatissimæ Virginis incarnationem recordamur, qui recordatione testamur mysterium illud æternis temporibus tacitum, Angelis, & mũdo, (sicut testatur Apostolus) innotuisse; erga nos verò summum omnium beneficium fuisse collatũ. Ad lęuam porrò, ac dexteram pectoris partem Spiritus sancti nomen adscisimus, vt eum à patre & Filio procedentem, (sicut re vera procedit) ac contra impiam Eunomij hæresim, alioſq; hæreticos, vtriq; consubstantialem, & ab vtraq; distinctam personam confiteamur. Sic autem nos finimus eam consignationem ad dexteram, quòd in Diuinis Scripturis dextera perfectionẽ significat, nobis autem semper ad perfecti onem tendendum sit. Nam & id Dominus Deus potissimùm vult, qui omnia, quantum in se est, perficit.

De ratiõe pingendi imagines.

QVÒD autem Rutheni tui mirentur, nos pijs imaginibus nomina eorum Sanctorum, quos repræsentant, non semper (vt ipsi faciunt) adscribere; scito si nominum illorũ adscriptio ideò necessaria est, vt quos sãctos repræsentẽt, ex ea sancti illi viri agnoscãtur, iam eã haud necessariã esse ijs, qui illas agnoscunt: Catholicis autem primo aspectu innotescere CHRISTVM crucifixum, Beatissimam virginem & plerasque alias Sanctorum imagines, quis dubitet? Præterea, si nominis adscriptio necessaria sit, quid illa faciet idiotis legere nescientibus, quales plerique omnes sunt Rutheni, cùm potiùs ipsęmet imagines loco literarum, & scripti, idiotis adhibeantur? Quòd si dixeris (vt mihi tui dixere) In ipsa nominis adscriptione virtutem aliquam consistere, tu sapiens es, qui intelligas in notis eiusmodi nullam, sed in sensu ac viua fide sitam esse vim, atque virtutem. Ac tamen non improbamus eorum consuetudinem, qui pietate, non superstitione adducti, nomen imaginibus adscribunt, vt alij (cùm quòd ignorant, intelligant) ea etiam ratione, pias à prophanis imaginibus dignoscant: quòd sanè crebro Latini quoque Catholici faciunt.

ERRORES ALII RVTHENORVM, qui Orientale schisma sequuti sunt, postquam Græci ab Ecclesia sese præciderunt.

ERRANT Græci, cùm dicunt, simplicem fornicationem non esse peccatum. Dicunt enim contra illud CHRISTI Domini Matthæi decimo quinto. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, & similia, quæ coinquinant hominem: ac contra illud Pauli 1. Corinth. capite sexto. Neque fornicarij, neque adulteri, &c. Regnum DEI possidebunt. Errant, cùm dicunt, præstantissimum Eucharistiæ Sacramentum in die cœnæ Domini, nempè feria quinta maioris hebdomadæ confectum, excellentioris esse, virtutis, & efficatiæ, quàm alio quolibet die consecratum. Eadem enim semper est virtus Diuini verbi, cùm à Sacerdote iuxta Domini præceptum profertur: Hoc est corpus meum. Neque enim vna plus quàm altera dies, sed institituti, ac voluntatis Dei ratio huic sancto Sacramento efficatiam, & vim suam tribuit, quocunque tempore id ritè celebretur.

De fornicatione.

De Eucharistia feriæ quintę maioris hebdomadæ.

Matth. 26.

ERRANT, cùm dicunt, eos, qui sunt aliquibus peccatis inquinati, corpus Christi Domini nõ recipere, cùm ad altare Domini accesserint. Verè enim illud sumũt, licèt indignè, & ad iudiciũ accipiant, non dijudicantes corpus Domini, vt Apostolus ait.

De cõmunione peccatorum.

1. Cor. 11.

ERRANT, cùm primas nuptias admittunt; secundas damnant. Si enim alter coniugum mortuus sit, alter solutus est, vt iterum possit nubere: quod ex CHRISTI Domini verbo manifestè colligitur.

De secundis nuptijs Matth. 19. & 19. cap.

ERRANT, cùm extremæ vnctionis Sacramentum ægrotantibus negant, aliquando ad salutem quoque corporis prodesse, quamuis semper ad salutem animę obicẽ non ponẽtis prosit. Id enim aperte Dei verbo, per Sanctum Iacobum Apostolum prolato, aduersatur, qui de hoc Sacramento loquens, ait: Et oratio fidei saluabit, vel (vt Græcus textus habet) sanabit infirmum; &, si fuerit in peccatis, remittentur ei.

De salute corporis à Sacramẽto extremæ Vnctionis.

Iacob. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ERRANT, cùm peccatum cõmitti negant, si quis ad vsũram alicui det. Dictum est enim à Christo Domino; Mutuum date, nihil inde sperantes: & à Dauide Propheta; Eum qui pecuniam suam ad vsuram nó dederit, in tabernaculo Dei habitaturum. Quamobrem qui dabit ad vsuram, nec resipiscet, is profectò in tabernaculo Dei nó commorabitur.

De Vsura.
Luc. 6.
Psalm. 14.

ERRANT, cùm ad vitam æternã consequendam, non credunt necessariam esse rei furto sublatæ restitutionem. Scriptum est enim: Non furtum facies, &, Facite fructus dignos pœnitentiæ. Et Zachæus ait: Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. At verò quonam modo fructus digni pœnitentię fient, nisi rei iniustè vsurpatæ fiat ipsius domino restitutio? Itaque pessimè facit Sacerdos, qui pro vsura, furto, aut rapina manifesta, satis esse putet, si oleo simplici raptorem inungens, quem sibi aliquã pecuniæ malè partæ portionem cogat impertire, eundem absoluat, qui tamen coram Deo absolutus non est.

De restitutione.
Exod. 20.
Luc. 3.
Lucæ 19.

ERRANT, cũ putant, non licere Christi Domini imaginem sculpi, non intelligentes sculptilia à Deo fuisse prohibita, vt pronos ad idololatriã Iudæorum animos ab eadem auerteret? Verba enim hæc, Nó facies tibi sculptile, ad eos pertinebãt, qui idola Beelzebub, Dagon, & aliorũ dæmoniorum sic adorabant, vt illis etiam immolarent, ac thus offerrent. Ac verò exoriente Christi luce sic idololatria depulsa est, vt iã liceat veri Dei & hominis Christi Iesu Sanctorumq; seruorũ suorũ, memoriã omnibus pijs modis excitare, & ad mẽtem reuocare. Quin verò si illis verbis sculptas Sanctorum imagines existimant prohiberi: cur item picturam istarum, quales per multas Rutheni venerantur, non putant prohiberi sequentibus verbis? Neq; omnẽ similitudinem, quæ vel in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum. Cur item D. Nicolai sculptam alicubi habent imaginem, sicut ipsi tua in Russia his oculis vidimus?

De ratiõe formandi imagines.
Exod. 20.

ERROR item fœdissimus est, cùm de mortua Sacerdotis vxore, creditur Sacerdos (si ritè initiatus sit) ampliùs non esse Sacerdos. Cùm enim ab Episcopo character indelebilis Sacerdoti imprimatur (quod omnium Patrum sanctissimorum Occidentis, & Orientis vnanimi fide constat) cur pereũte vxore, suus indelebilis ordo Sacerdoti pereat? An ab vxore forsan Sacerdotium accepit, & non à CHRISTO per Episcopum? An non etiam inter Ruthenos plures Sacerdotes sunt vel Episcopi, vel Monachi: qui cùm vxorem non habeant, grauissimi testes sunt, Sacerdotium à CHRISTI institutum, non ab vxore pendere? Cùm etiam maximè deceat, vt cœlibatus Christiano Sacerdotio sit annexus.

De Sacerdotij Pereũte vxore.

PORRÒ omnium errorum is est tum certissimus, tum maximus, cùm extra Romanam Catholicam Ecclesiam Græci, & schismate Rutheni æternam se posse salutem adipisci opinentur. Neque enim verè Christiana Ecclesia est, quæ institutum à CHRISTO ordinem, aut potestatem non habet; nec, si quondam habuerit, adhuc retinet. Si autem quicunque totam seruauerit legem, offendat autem in vno (vt S. Iacobus ait) factus est omnium reus: sanè qui traditam Petro à CHRISTO Domino potestatem, ac primatum in terris negauerit, aut fallaci fraude cogitauerit ipsam euanuisse, aduersùs quam portæ inferi nunquam erunt præualituræ, iam condemnatus est, etiamsi pleraque alia omnia credat. Quamobrem apud Deum neque Episcopi, neque Metropolitæ ij censentur, qui ab eius in terris Vicario Pontifice Maximo confirmati non sunt: dictum est enim Petro à CHRISTO, Domino, qui veritas est, quique non mentitur Deus, Confirma fratres tuos. Atqui Ecclesia, quæ erat pascenda, & Episcopi, qui erant sicut fratres confirmandi à Petro non tantummodò ad Petri, dum viueret, tempora, sed vsque ad mundi consummationem erant duraturi. Quod S. Ioãnes Chrysostomus LXXXIII. Hom. in Matthæum innuens, Non dixit (inquit) non negabis, sed, Vt non deficiat fides tua. Cura enim ipsius, & fauore factũ est, ne omninò Petri fides euanesceret. Theophylactus item in XX. caput Lucæ: Quamuis, (ait) breui tempore concutiendus sis, habes recondita semina fidei: etiam si folia abiecerit spiritus inuadentis, radix tamen viuet, & non deficiet fides tua. Et Pontifex Maximus Agatho in epistola ad Constantinopolitanum Imperatorẽ, quæ in sextæ Synodi quarta actione lecta est, ac posteà in octaua ab omnibus comprobata. Hæc (inquit) est veræ fidei regula, quã & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit Apostolica CHRISTI Ecclesia, quę per Dei gratiam Apostolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus vnquam deprauata succubuit. Quia dictum est Petro, Simon, Simon, ecce Satanas, &c. ego autem oraui pro te, vt non deficiat fides tua.

De spe salutis in schismate.
Iacob. 2.
Lucæ 22.

IAM ex tam insignibus Patribus cernis, sed multò liquidiùs ex sequẽtib" agnosces, istos tuos, Metropolitam, & Episcopos nõ legitimè, nec ritè sacra administrare: tuum que populum tantum satis procul à recto Apostolicæ fidei tramite deflexisse.

POR-

PORRÒ si Occidens, aut Oriens, vllaue alia Christiana pars Orbis in aliquem errorem (vti sæpè factum est) incideret: ecquis sine visibili vniuersalis Ecclesiæ Præposito de fidei quæstionib" iudicabit? Quis delectos à clero, aut à Regibus nominatos confirmabit? Quis schismata tollet? Quis hæreses damnabit? Quis (addo) Principes ipsos maiore cum dignitate ad cõcordiam rediget? Quod tu tanti æstimasti, vt ad Põtificem maximum mitteres, quo ille bellũ, quod inter te, ac Stephanum Poloniæ Serenissimum Regem ardebat, auctoritate, ac studio suo interposito restingueret. Confirma (inquit CHRISTVS) fratres tuos. Quòd si sine confirmatione tua, Senatores tui nec ferre iudicium, nec legitimè administrare attributas eis Prouincias possent: quis tam erit excors, vt spiritualis regni Christi, id est, Ecclesiæ Dei viuentis Episcopos existimet, vel à terrenis principibus posse confirmari, aut qualemcunq; eorum nominationem apud CHRISTVM valere? Sic verò, ne in vanum curreret, aut cucurrisset, ipsemet Paulus Apostolus, ascendit Hierosolymam ad Petrum, & Iacobũ, vt suum cum eis conferret Euangelium: cũ tamen ille arcana Dei vidisset, quæ non licebat homini loqui; cumq; nec ab homine, neque per hominem sed à Deo electũ se fuisse, fidenter, ac verè restaretur.

Necessitas summi Pastoris.
Galat. 2.
2. Cor. 12.

SIC B. Basilius, epistola Sabino Diacono ad Pontificem Romanũm data, Re vera enim (inquit) dignum est excellentissima illa voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino est, scilicet, vt quod adulterinũ est, à legitimo & puro discernas, ac fidem Patrum sine vlla subtractione prædices. Sic Synodus Ephesina ducentorum ex multis, ac varijs Prouincijs Episcoporum, in Epistola ad Cœlestinum pontificem ait: Est enim nobis tam eximijs hoc in consuetudine positum, vt fulcra τὰ πήγματα Ecclesiarum cõstituatis.

Basilius.
Cyrillus.

SIC Cyrillus, qui posteà eidem Synodo, loco summi Pontificis Romani, præfuit, ad eundem Cœlestinum scripsit cùm ad eum, tanquam ad caput Ecclesiæ, de hæresi Nestorij referre necessarium esse duceret. Quandoquidem (inquit) Deus à nobis in huiusmodi causa vigilantiam nostrã postulat, ἵνα τὰ μακρὰ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τῷ θεῷ ἀνακρινόμενα τῇ σπουδῇ, id est, & diuturnæ Ecclesiarum consuetudines persuadent, vt cum tua Sanctitate hæc communicentur.

Apostolicæ Constitutiones.
S. Leo.

SIC Apostolicam constitutionem quę in libr. VIII. Clementis cap. IIII. scripta est, secutus S. Leo Magnus septimo ad Anastasium epistolæ capite scripsit: De perſona autem cõsecrandi Episcopi, & de Cleri, plebisque consensu, Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in Prouincia benè placuit, scire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandã tua quoque firmet auctoritas. Ac paulò pòst in eodem Decreto præcepit, vt de electione Metropolitani referant Episcopi Prouinciales ad vicarium Pontificis Maximi, Archiepiscopum Thessalonicensem, vt auctoritate sibi à Pontifice Maximo delegata firmetur. Ex ea enim epistola perspici potest, summi Pontificis Romani in Ecclesijs Orientis Vicarium fuisse (vt suprà diximus) Archiepiscopum Thessalonicensem, qui nomine Pontificis, tanquã vniuersalis Pastoris, tum Prouincias visitaret longinquas, tum alia conficeret, quæ ratio & necessitas postulassent. Cuius etiã auctoritate, ne propter longinquitatem vrbis Romæ mora interponeretur, Episcoporum confirmarentur Ordinationes, quæ sine auctoritate successoris B. Petri, fieri non poterant, vt idem S. Clemens eodem in loco testatur. Cùm enim B. Petrus sanciat, vt electionem Episcopi à Presbyteris, & populo factam, Metropolitanus (quẽ vocat τὸν πρόπρεσβυτον) approbet, si nihil obstet; & rursum idem cum duobus Episcopis Episcopum ordinet: sequitur, vt ex ipsius Petri, & eius successoris auctoritate, confirmatio electionis factæ, & auctoritas Ordinationis faciẽdæ pendeat.

SIC Sophronius Hierosolymitanus Apostolicus vir, epistola sua ad Honorium Pontificem Synodica, tempore Imperatoris Heraclij: Apostolica (inquit) & vetus traditio inualuit, vt qui ad hierarchiam eligũtur, (Episcopatum intelligit) ad eos, qui in hierarchijs capescendis, & administrandis maiores sunt, omninò sincerè referant, quid sentiant, & qua fide sint (vt Paulus illis tradidit) ἀγαμάσφαλῶς, id est, valdè cautè, ne in vanum curreret, aut cucurrisset. Itaq; subiungit. Huic nos consuetudini seruientes, ad vos ὑγιαίνοντας, qualis sit fides nostra scribimus πρὸς δοκιμῆν, id est, vt probetur: Scribimus (inquam) ad vos, qui non solùm nostis discernere ἀπὸ τῶν νοθῶν τὰ δοκιμὰ δόγματα, id est, legitima dogmata ab adulterinis, sed etiã πρὸς ἀναπληροῦντα ἐλλιπόντα, id est, supplere, quę desunt, potestis.

Sophronius. Tit. 1.

SIC rogat idem Sophronius Pontificem Maximum, vt quàm primùm Synodicam de fide sua acceperit, rescribat literas, quibus exhilaretur ipse Sophronius, euangelizaturus (vt ait) τὴν ὁμοτίφαμ θεόδοτον ἕξιν, id est, sanitatem vestram à Deo datã. Sanitatẽ fidei significauit, imitatus Apostolũ, cũ ait, vt sani sint in fide.

SIC

Universidad de Deusto
Biblioteca

Petrus Constantinopolitanus.

Sic Petrus Patriarcha Constantinopolitanus idem exemplum imitatus,& Apostolicæ traditionis consuetudinem secutus, de fide quoque sua ante quingentos annos ad Leonem IX. per Synodicam retulit; petijtque vt in fide, & sede sua firmaretur, quod & ab eo obtinuit. Quæ loca ex plurimis affero, vt videas, nec Christi auctoritatem & ordinem in successoribus Petri desijsse: & intelligas (iterabo eadem, quæ attigi suprà) nisi tui isti Metropolitæ,& Episcopi in fide & sede sua ab eodem Petri successore confirmentur, eos apud Deum non haberi pro Metropolitis, & Episcopis legitimis, aut idoneis impertiendæ cœlestis gratiæ dispensatoribus.

Inde autem factum est, vt cùm Patriarchæ Orientis firmitatem sanitatis fidei suæ,à cœlesti sanitate capitis sui Petri; id est, fidem suam à fide Ecclesiæ Romanæ, tanquam regula, ac forma, Synodicis item literis descripta, accipere debuerunt, fidem, vt dictum est, ac sedium auctoritatem, vitæque ipsius libertatem, facti infidelium mancipia, amiserint.

Habes, Serenissime princeps, præcipua quædam capita discriminis & errorum, quibus Græci, & isti tui Rutheni inuoluuntur. Quoniam verò, vt dixi, ex quinque Gennadij patriarchæ Constantinopolitani Tractatibus, quos tibi tradendos curaui, is, in quo de processione Spiritus sancti à Patre, & à Filio, vt summi momenti est, ita non facilè ab istis Episcopis tuis (quòd Theologi non sint, neque Academias habes vbi ista exponantur) intelligeretur, eum ipse Tractatum in gratiam tuam, ad Dei gloriam, in eum modum & ordinem faciliorem redegi, quem tu huic scripto adiunctum videbis. Ipse tibi Spiritus sanctus illucescat, efficacissimaque desideria suggerat, quibus tot populos, qui tuo imperio subiecti sunt, ad Orthodoxæ Catholicæ fidei lumen adducas.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV,

SCRIPTVM MAGNO MOSCOVIAE DVCI TRADITVM, CVM ANGLI MERCATORES EIDEM obtulissent librum, quo hæreticus quidam ostendere conabatur, Pontificem Maximum esse Antichristum.

Vdio, Serenissime Princeps, non ita pridem, id est, post aduentum ad te meum, ab istis, qui Moscuę sunt, mercatoribus Anglis, traditum tibi fuisse librum, quo hæreticus aliquis pontificem Max. esse Antechristum conatur ostendere: te verò statim iussisse, vt in Ruthenicam linguam verteretur. Quod etsi mihi nonnihil doloris attulit, insidias Satanæ cogitanti; bonam tamen spem fecit fore, vt Diuina sapientia ex Catholicæ veritatis cum hæreticis conatibus quasi collisione, scintillas aliquas excutiat, ex quib' lux Russiæ splendidior, quàm quàta nunc est, in Dei gloriam erumpat. Nec verò me fugit, quanto odio Lutheri hæreses persequâre, vnde istæ blasphemiæ prodierunt, cùm & tu propter eas enatum fuisse Liuonicum bellum, Stephano I. Poloniæ Regi anno superiore scripseris; & hæ Liuonum reliquiæ, quæ hîc sunt, vbi sese à Sede B. Petri, atque ab Archiepiscopo Rigensi, legitimo eorum pastore diiunxerunt, patriam, fidem, libertatem, templaque amiserint: tuque iusto Dei iudicio, quæ duo templa in hac ciuitate excitarant, ea biennium antè, tuis, vt comburerent, imperaueris. Iam quòd Angli mercatores istas tibi merces obtrudant, sapiens es, qui non solùm Lutherana, sed & Caluiniana labe istos esse aspersos agnoscis. Itaque quâ limpidam aquam ex lutulento illo hæresum cœno possis haurire, iudicium tuum esto. Quòd si antiquas Synodos, patrésue integros tibi obtulissent, non eam tibi irrogassent iniuriam, quam intulere, dum hac ratione iactare sese, & Anglis suis venditare velint, vel à Caluinianis, vel ab Anabaptistis, & alijs, quorum hîc semina non desunt, ingenium tuum facili momento posse circũferri; hęreticúq; potiùs audire, dicentẽ Sedem B. Petri commutatam fuisse in Antichristi Sedem, quàm Christum ipsum, eam voce & oratione in perpetuum firmantẽ, Synodosque omnes, ac verè sanctos Martyres, vt firmissimam petram eam agnoscẽtes, & sanguine ipso testantes. Ac tamen, vt ne delim officio meo, cùm non tantùm de pace, quæ diuina ope sancita est, quã de meliore pace, qua cum Deo constringi debemus,

bemus, ad te à Pontifice Max. missus sim: dicam breuiter, quæ caussæ Anglorum animos à Sede Apostolica auerterunt. Quamuis bona illius Insulæ pars, sic Catholicam retineat fidem, vt indies nó desint, qui pro ea martyrium libentes subeant: & verò collegia nobilium Anglorum alterum Rhemis in Gallijs, Romæ alterum sint, ad quæ cùm confugiant continenter adolescentes, vt auitam fidem discant, & seruent, vtrumque pontificijs sumptibus alitur: sicut id, q̃ Romę est, Seuerigenus auditus tuus vidit.

Cvm igitur Henricus Octauus, Rex Angliæ, librum aduersùs Lutherum edidisset, quo eius væsaniam & hæresim confutárat, & propterea à Pontifice Max. defensor fidei Catholicæ fuisset appellatus, factum est, vt cor illius tanquã Salomonis immutatum sit propter mulieres, ob quas deserta fide Catholica sensim in hæreses delaberetur, & manus deniq; cruentaret sanguine innoxiorum, Monachorum item, & aliorum, ac præcipuè Roffensis, & Thomæ Mori, in fide, ac doctrina, & rebus agendis illustriũ. Nam cùm amore mulieris captus, eam in vxorem ducere, ac Caroli V. sororem repudiare ausus, id à Clemente VII. & à sancta Sede Apostolica ratum haberi vellet: nec verò hoc (quoniam Diuino præcepto aduersabatur) obtineret, secessit ab Ecclesia, seq; ipsum deniq;, re à seculo inaudita, caput Ecclesiæ Angliæ constituit. At Deus iustus & verax, quã mentito vxoris nomine in thalamum suum superinduxerat, non multò pòst adulterij conuictam, quanquã & in primis erat adultera, quod cũ ipso Rege adultero concũbebat, qui castã & propriam vxorem deseruerat, capite plecti iussit. Quid verò inde in Insula illa secutum sit, superuacaneũ est dicere, cùm ea ad aures tuas sciam peruenisse.

Satis illud fuerit: mulierẽ, quę nunc Angliæ præest, caput & primatũ Ecclesiæ in Anglia vsurpâsse, hũcq; cęteris titulũ nouo prodigio adsciuisse, vt cũ Angli Petrũ, Petriq; successorẽ constitutum à Christo Domino respuissent, tãdẽ mulieris, qualis deniq; illa est, imperio, etiã in ijs, quæ ad religionẽ attinent (infausto omine, vt præcipiti consilio, sed sapientissimo Dei iudicio qui superbos & astutos cõprehendit, in superbia, & astutia sua) sese subdidere. Habeant igitur illi suã fœminã pro pastore vniuersali Ecclesiæ Anglicanę. Nos Petri successorem, qui à Christo institutus est ouilũ & agnorũ Christi pastor, Pastorẽ visibilem retinebimus. Iam verò q̃ ex isto Anglorũ libro colligere poteris, id primũ cogites nec esse est (vt pleraq; alia omittã) Antichristi aduentũ certis sex signis à Spiritu sancto Diuinis in literis fuisse præmóstratũ: Prædicatione Euangelij in toto terrarũ orbe: Romani Imperij defectione, ac desolatione: Enochi, atq; Eliæ aduẽtu: maxima, eaq; euidentissima persecutione, vt iuge altaris Sacrificiũ etiam cesset: Antichristi post tres annos cũ dimidio morte, ac mundi totius fine. At verò nec dũ plenitudo gentiũ intrauit, vt reliquię saluæ fierent, quãuis in Indias quã latissimè à Catholicis tantùm lux Euangelij inferatur; & ipse adhuc Reges omnes, & principes, Rom. Imperij dignitate, Christianus, & Catholicus Cæsar antecellit. Nõ cessauit Missæ Sacrificiũ: Non apparuere Enoch & Elias, quos ipsos venturos, & ab Antichristo interficiẽdos, vt alij, ita Græci patres disertissimè dicunt: Origenes, S. Chrysostomus in caput decimum septimũ Matthæi, Theodoretus in caput vltimum Malachiæ, S. Ioannes Damascenus, lib. 4. capite vigesimo octauo. S. Irenæus lib. quinto. Præterea Pontificis Max. Spirituale regnum iam per sexdecim fermè secula durauit, nec verò præcisè potest ostendi, qui tres annos cum medio regnauerit, & pro Antichristo sit habitus, quiq; Christum negans fuisse verum filium Dei, seipsum verum Christum, in lege & prophetis promissum, haberi voluerit, seque Deum esse affirmauerit. Id enim ipsum facturum, ac propterea falsa editurum miracula, cùm Diuinũ verbum, tum patres antiquissimi Græci, præter Latinos testantur: Irenæus libro quinto, B. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 5. Theodoretus in 2. ad Thessalonicenses Epistola, & alij plerique. Sed & vbi nam tria illa extitère miracula, quæ in eius aduentu futura prædixit S. Ioannes Euangelista, Apocalip. 13. Ignis de cœlo descensus: Imago bestiæ loquens: Mortis & resurrectionis illius effictio, qua plurimi populi decepti in eum sunt crediturí?

Porrò, quonam tempore Romanus Pont. Aegypti, Lybiæ, atque Aethiopiæ Regna inuasit, occupauit, sibi vendicauit, eorumque Reges interfecit: quæ omnia ab Antichristo facienda, Daniel capite septimo prænũciárat? Quibusue copijs aut Angliam S. Gregorius Magnus Pont. Max. Christo acquisiuit: alijue Pontifices Romani trophęum crucis in gentilium intulere prouincias: aut etiamnum in Orientis, Meridionales, atque Occidentis Indias, ni si Christi verbo, interimque eò missis operarijs inferunt? Quòd si hæretici isti, quorum ingenium est, mendacissima comminisci mendacia, Pontificem Roma. etiam hoc nomine vocant Antichristũ, quòd Imperatores, ac Reges aliquos de throno deposuerit, fateãtur necesse est, hîc digitum Christi fuisse: cui cum data fuisset à Patre

potestas

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestas in cœlo & in terra, is item illam, quãra satis erat Ecclesiæ administrãdæ, & de Tyrannorum iugo in libertatem Catholicæ fidei asserendæ, Diuina liberalitate transfudit. Sed neq; propterea Romani Pontifices ea sibi Imperia, aut Regna vendicârunt, in quę deiectis pessimis Principibus, Christianos & pios Principes sufficerunt. Sic enim Leonem III. Græcorum Imperatorem Iconomachum, & hęreticũ Gregorius Secundus; Childericum Galliæ Regem Zacharias; Henricum IIII. Roman. Imperatorem Gregorius Septimus; Othonem IIII. Innocentius Tertius; Fridericum II. Innocentius IIII. deposuerunt: ac non mentiente eo, qui dixit: Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata in cœlo, re ipsa omnes imperiũ amiserunt. Ac si quis alius non amisit, alijs tamen rationib⁹ egregiè pœnas persoluit. At & (vt Gennadius inquit Patriarcha Constantinopolitanus, vtque ante illum Nicephorus testatus est) Nicolaus primus temporibus Photij Græcos excommunicauit, & excommunicationi illi non defuit iota vnũ: sed facti sunt captiui (vt is in excommunicatione dixit) inter omnes gentes, tanquam Iudæi. Innocentius item primus ante hunc, Eudoxiam Imperatricem ob S. Chrysostomi exilium, excõmunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec eo reuocato, excõmunicatione à Pont. Max. remissa, constitit tremor ille. Denique Nicolaus quintus cũ Legatis à Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragases, ad se missis, literas plenas timoris & horroris dedisset, num vera non protulit? Cum enim anno M. CCCC. LI. eam Pontifex Max. conscripsisset epistolam, M.CCCC.LIII. capta est Constantinopolis. Et in ea quidem epistola hæc erant verba: Neque verò Græci arbitrentur, Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemque Occidentalem Ecclesiam, vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugatur: optimè cuncta nouimus. Sed tolerамus, in Iesum respicientes, sempiternum Sacerdotem, & Dominum, qui sterilem illam ficum vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructũ ferebat: sicut & tertio anno pòst, imperiũ ipsum concidit.

Hæc cùm ita fuerint, Princeps, vides quibus armis Sedes Apostolica pertinaces deuicerit, aut correxerit: quamq; cohæreãt ista cum hæreticorum impostur⁹is, ignorãtium, de quibus loquuntur, aut affirmant? Ceterùm quòd eo in Anglorum libro carpitur Pontifex Max. quasi aut Romæ sedeat (quę Babylon, dũ olim omnium gentiũ erroribus sub perfidis Impp. seruiebat, iure vocabatur) aut Dei verbum non prędicet, cũ tamen de summis Christianæ Reipublicæ negocijs quotidie cum Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, alijsq; innumerabilibus, ac tecum ipso per me, vel loquendo, vel scribendo, vel ipso pietatis exemplo, continenter veritatẽ annuncie⁹: aut mandata Dei non seruet (sic enim tui claues Regnorum Petro traditas, ob peccatũ fuisse amissas, imperitè respõderunt) cùm, si peccato (quod tamen scire sese, iustè dicere nequeunt, an Põtifex Max. committat) Principes autoritatem administrandi perderent, nemo esset, qui in solijs istis iure cõsideret: aut quòd sibi nimiũ patiatur honorem deferri: cùm, qui politicis Principibus defertur (quia gladium à Deo portãt, suaque pro mensura temporariam facultatẽ in subditos exercent) is lõgè maximus sit: ac tuo nomini necesse sit excentes assurgere, multaq; alia præstare, quæ nobis quidem incognita pridem, sed & alijs incredibilia videri possint: hæc, inquam, omnia commenta sunt Satanæ, qui mendax fuit ab initio, quiq; eò spectauit semper, vt Sedem Apostolicam conuelleret, quòd per eam, & non per hæreses, vnitatem in Ecclesia seruari, & mysteria Dei ritè dispensari, molestissimè ferat.

Nam & propterea non solũ hæretici recentiores, verùm etiã Græci, ante aliquot secula nullum non mouebant lapidem, quamobrem Diuina hęc lux veritatis Orienti non affulgeret.

Restaret, vt diluerẽ ea, quæ ab istis hęreticis, aut à schismaticis, falsò Romanis Pont. âscribuntur, quasi hi aliquando contraria fidei ex ipsâ Apostolica Sede docuerint, nisi apud verè doctos luce clarius esset, & ab hæreticis habita fuisse pro hæresibus, quæ Catholica atq; Orthodoxa sunt: ac sæpè Antipapis, vel ijs, qui nondũ erant Pontifices Max. vel qui adeò nunquã Pontifices Max. fuere, varias calumnias aspersas fuisse, cùm tamen à veræ fidei Christianę tramite Rom. Ecclesia nunquam deflexerit. Itaq; Agatho Pontifex Max. quem tu, tuiq; meritò suspiciunt, in epistola ad Constantinũ Imp. quæ in 6. Synodo Constãtinopolitana Act. 4. perlecta est, & postea 8. Act. ab omnib⁹ approbata: Hęc est, inquit, veræ fidei regula, quã & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit, & defendit hęc spiritualis mater, vestri trãquillissimi, Imperij Apostolica Christi Ecclesia, q̃ per Dei omnipotẽtis gratiã à tramite Apostolicę traditiõis nunquã errãsse probabitur, nec hęreticis nouitatibus deprauata succubuit: sed, vt ab exordio fidei Christianæ percepit ab autoribus suis, Apostolorum Christi

» Christi principibus, illibata sine tenus permansit, secundum ipsius Domini Saluatoris Diuinam pollicitationem, quam suorũ discipulorum Principi in sacris Ecclesijs fatus est. Petre, Petre, inquiens, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Consideret igitur vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit: quod Apostolicos põtifices, meæ exiguitatis prędecessores fecisse, semper cunctis est agnitum. Sic Nicolaus primus in Epistola ad Michaelem: Priuilegia, inquit, istius Sedis perpetua sunt, Diuinitus radicata atq; plantata, impingi possunt, transferri non possunt. Quæ ante imperium vestrum fuerũt, permanent, Deo gratias, hactenus illibata: manebuntque post nos, & quousque Christianum nomen prædicatũ fuerit, illa subsistere non cessabunt. Ac paulò post: Nam & inter cętera is, per quem nobis præcipuè Priuilegia ista sunt collata, aliquando conuersus audiuit à Domino: Confirma fratres tuos. In quem locum longior essem, si quæ Origenes, Cyrillus, Græciue alij Patres vnanimi consensũ scripserunt, adferre vellem. Nam & propterea Theodoretus in Epistola ad Renatum Presbyterum Romanum: Tenet, inquit, sancta ista Sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum, cùm propter alia, tum quia semper hæretici fœtoris expers permansit. Atque ea causa fuit, cur Orientales Episcopi, sanctiores in rebus fidei, atque in persecutionibus, quas ab Impp. & à Græcis patiebantur, ad Rom. Pontifices confugerunt: S. Athanasius ad Iulium, S. Ioannes Chrysostom⁹ ad Innocentium primum, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & cæteri. Quamobrem litteris à Rom. Pontificibus acceptis, suas Sedes recepere, & quãta esset à Christo successoribus Petri collata potestas, re ipsa monstratum est.

Verum enimuerò cæteræ Sedes ac Patriarchatus Orientales non manserunt in fide, quod & Græci ipsi non diffitentur, & Synodi legitimæ planè manifestãrunt. In Hierosolymitano enim Patriarchatu Eutychius, Irenæus, Hilarius, Ariani, & Ioannes Origenista, Patriarchæ sederunt. In Antiocheno, Paulus Samosatenus hæresiarcha, Petrus Gnaphæus, Eutychianus, Macharius Monothelita, & alij. In Alexandrino Georgius, & Lucius Ariani, Dioscorus, Eutychianus, Cyrus Monothelita, & alij. In Constantinopolitano Macedonius, Nestorius, Sergius, hæresiarchæ, & plerique alij, qui vsque ad hæc tempora, vbi à sanctæ Romanę Ecclesiæ gremio sese subduxere, iugo denique Turcico subiecti, nec libertatem, nec fidem Orthodoxam retinent.

Ceterum quod vel in isto Anglorũ libro, vel in Chronicis, aut Historijs vestris aduersus Pontifices Rom. scriptum est scio Serenitatem tuam cordatam esse: cuius aures, aut animus non debet facilè patere obstrepentium calumnijs: cùm neque historias antiquas Græcas, & ab authoribus legitimis conscriptas perlegere potuerint tui, quorum nemo Græcè nouit: nec Latinorũ rationes audierint: atq; adeò nec ad Synodos ipsas, quasi ad totius mũdi theatrum, Christi verò Domini tribunal, conuenerint, vnde hauirent ea, quæ Isidorus Moscouiæ Metropolita, quoniam ad Florẽtinam Synodum profectus est, vera esse cognouit, & credidit. Scilicet Græcorum mos fuit, historias, Synodos, & Epistolas Rom. Pontificum corrumpere. In quinta enim Synodo generali adiunctas ab hæreticis epistolas fuisse fictitias Vigilij Pontificis Max. & Mennæ Patriarchę Constantinopolitani, deprehensum est in sexta Synodo, Act. 12. & 14. dum acta quintæ Synodi relegerentur, & inuenti tres quaterniones, ab ijsdem hæreticis inserti: sicut & in 6. Synodo ab æmulis Roman. Ecclesiæ quidquid dicitur aduersus Honorium põtificem Max. vt testatur Anastasius Bibliothecarius in historia sua ex Theophane Isauro Græco. Itaque S. Leo primus, Epistola 83. ad Palæstinos queritur, à Græcis Epistolam ad Flauianum suam, se adhuc superstite, fuisse corruptam. Et S. Gregorius Papa lib. 5. Epistola 15. ad Narsen asserit, Constantinopolitanos corrupisse Synodum Chalcedonensem: idemque ait, se suspicari de Ephesina: Codices autem Romanorum longè veraciores esse, quàm Græcorum: Quoniam, inquit, Romani sicut nõ acumina, ita nec impostur⁹as habent. Denique Nicolaus I. in Epistola ad Michaelem Imp. cùm eum ad Epistolam Adriani I. remitteret: Si tamen, inquit, non falsata, more Græcorum, sed sicut à Sede Apostolica missa est, penes Ecclesiam Constantinopolitanam hactenus conseruatur.

Atqui constat, Sexta quoque Synodo absoluta, plures Episcopos iterum ascendisse Constantinopolim, ibique Trullanos canones edidisse, vt præcipuè Rõ. Ecclesiam carperent. Quamobrem ex his colligere poteris, si quid tibi à tuis, aut ab istis hæreticis obtruditur, eos, cum puros ac liquidos fontes Patrum antiquorum non asserunt, sic tibi debere esse suspectos, vt in

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinem ipsum à Christo Domino institutum intuens, aliquando seriò animum appellas ad veras Academias fundãdas, in quibus istæ errorum tenebræ, à cordibus subditorum tuorum melioribus disciplinis dispellantur. Alioquin AEgyptus fiet Moscouia, nec vnquam feritas istorum populorum mansuesiet, nisi solida fides, & pietas in eam inuehantur.

SED vt ad Anglos redeam, bene habet, quòd (qui secuti imperitos & mendaces historiographos Anglicam mulierem quandam, Ioannis nomine ementito, quæ nunquam fuit, Pontificem Max. fuisse dixere) nunc veram fœminam pro Papa in Anglia colant. Qui si S. Gregorij Magni, à quo fidem Christianam accepere, libros tibi obtulissent, rem Christianam verè fecissent, tuque (vt quondam Mauritius Constantinopolitanus Imp.) ex eius Pontificis literis, Apostolicæ Sedis, in æternum permansuræ, veritatem liquidiùs cognouisses. Nunc verò cùm ij intelligant, à Pót. Max. Principes semper ad fœdus aduersus perpetuos Christi hostes sanciendum, teque adeò nũc animari, quod ipsum quoq; argumento est, Pontificem Max. non esse Antichristum: viderint autem, quinquaginta sex ante annos, Basilio patre tuo regnante, per Clementis VII. Legatum, pacem inter ipsum, & Sigismundum I. Poloniæ Regem fuisse compositam: nunc autem iterum non sine Pontificis Max. Gregorij XIII. studio & opera, quam tu ipse, Internuncio tuo ad eius Sanctitatem misso, procuraueras, inter te, ac Stephanũ Poloniæ Regem in plures annos difficillimum bellum esse sopitum: Christianiq́ue sanguinis effusionem, qui viginti duos totos annos fundebatur, non p̃ Antichristũ, sed per Vicarium Christi curatum esse, vt cessaret: disrumpuntur Satanas, quiq́ue sub eo militant, quod per Sedem Apostolicam D. Petri id tibi officium præstitum sit, quodq́ue Pontificis Max. nomen in Scythia, Tartarosq́ue istos inter tuos, non sine laude audiri, atq; pronunciari intelligant: cùm neq; vnquam ab hæreticis, & eorum similibus pax vlla inter Christianos aut verè procurata, aut potius impedita fuerit. Ac verò Satanas, qui modicum tempus sibi ad illaqueandas animas superesse sentit, intelligit implendam esse Christi Domini prophetiam, vt fiat vnũ ouile & vnus Pastor. Sic enim & tu, si reliquis Christianis Principibus ad hoc ipsum ouile te adiungeres, seriò Diuinæ gloriæ & Ecclesiæ Christi propagandæ æterna cum dignitate fortissimam operam dares.

INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DE PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI A PATRE ET FILIO, DESVMPTAE, AC BREVIORE ET DILVCIDIORE ORDINE DIGESTAE, EX LIBRO GENNADII SCHOLARII *Patriarchæ Constantinopolitani: In gratiam & vtilitatem Ruthenorum.*

DISCIPVLVS.

EX SCRIPTVRA NE diuina potest ostendi, Spiritum sanctum mitti à Patre & Filio, hoc est, ab vtroque procedere?

MAGISTER.

Ioan.15. POTEST: DOMINVS enim IESVS dixit: Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: Et; Si abiero, mittam eum ad vos: Et; Quæcunque audiet loquetur: Et; Quæ ventura sunt, annuntiabit vobis: Et; Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: Et; Pater, mea omnia tua
Rom.6. sunt. Præterea, Spiritus sanctus, Spiritus Christi dicitur ac Spiritus veritatis. Et;
Galat.4. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius: Et; Misit Pater Spiritum Filij sui in corda nostra clamantem Abba Pater.

DISCIPVLVS.

Sanctinè Patres Græci, ex istis S. Scripturæ locis processionem Spiritus *S.* ex Patre & Filio crediderunt, & scriptis suis testati sunt?

MAGISTER.

Sanctus Athanasius ait: Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. In Symbolo S. Athanasij.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus: Quoniam consubstantialis est Filio, & ex eo, vt Deũ decet, procedit, omnem suam in omnibus perfectissimam operationem habẽs: ideo dicit: De meo accipiet, In 17. Ioan.

In Epistola aduersus Nestorium. Et rursus: Nam Spiritus veritatis nominatur: & Christus est veritas, & ab eo profluit, quemadmodum vtique à Deo Patre.

In 2. Thesaurorum. Et alibi: Quod igitur Spiritus sanctus qui in nobis est, nos esse Dei conformes ostendit, procedit autem ex Patre & Filio: apertum est diuinæ esse essentiæ, essentialiter in ea, & ex ea procedentem.

In 7. aduer. Her. & in Ioann. 17. Vide etiã in 5. aduers. Hermc. Ac rursus alibi ait: Infundi, & ex propria nobis scaturire natura à Filio.

S. Basil. in 3 aduers. Eunom. & 17. ca. ad Amphilochi. Sanctus Basilius: Quæ necessitas vrget, si autoritate, & ordine tertius est Spiritus; eũ natura etiam tertium esse? Quod autoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habeat esse, & ab eo accipiat & annuntiet nobis, & in summa, ab ea dependeat causla religionis ratio tradit.

Gregorius Nissenus Hom. 3. super Pater noster. Gregorius Nissenus: Filius neque Spiritus est, neque dicitur, neque hæc relatiua consequentia conuertitur: sed spiritus Filij dicitur, quia ab eo accipit, ab eoque procedit, & ex eo est, quemadmodũ ex Patre Spiritum suscepit.

Vide etenim in 1. li. cõt. Euno. et in ser. ad Ablabium. S. Chrys. Hõ. de incarn. Dom. Sanctus Ioannes Chrysostomus: Venit Christus ad nos, dedit nobis descendentem ex eo Spiritum, & corpus nostrum suscepit.

Epiphanius in Ancora. Epiphanius: Si Christus ex Patre creditur Deus ex Deo; & Spiritus ex Christo, vel ab vtroque: vt Christus dicit: Qui à Patre procedit: Et, hic, de meo accipiet. At dicet quis: Ergo duos dicimus esse Filios: & quomodo vnigenitus? Sanè quidem, tu quis es, qui Deo contradicis? Nam vocat ex eo Filium, Spiritum verò sanctum ex vtroque, quæ fide tantum à luce data, lucidam vim habeat.

In eodem Ancora. Et rursus: Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est, lumen tertium, à Patre & Filio est, nũ intellexisti illud ab vtroque? Spiritus veritatis est à Patre & Filio, quid demonstrat? Animaduerte diligenter: & intellige: Nã nihil fortuitum, & eorum, quæ sunt in continuo fluxu, circa hæc versatur, sed anima.

Ibidem. Et rursus: Quomodo nemo nouit Patrem, nisi Filius, neque Filium, nisi Pater: sic audeo dicere, quod neque Spiritum, nisi Pater & Filius, ex quo procedit, & à quo accipit: neq; Filium & Patrem, nisi Spiritus sanctus qui verè glorificat, qui docet ónia, qui ex Patre & Filio est, & à quo procedit, & à quo accipit. Cùm autẽ dicit, quòd est à Patre & Filio, nondum intelligitis verbũ. Est, quod est subst antiuum, & esse significat illius, de quo dicitur, quod est.

Et in eodem libro: Ergo Pater semper fuit, & Filius semper fuit, & Spiritus ex Patre & Filio spirat, id est, iuxta modũ Spiritui conuenientem procedit.

Quinetiam Spiritus sanctus non confrater, sed ex eadem substãtia, Patris & Filij; nam & ipse vnigenitus dicit: Spiritus Patris, & qui ex patre procedit. Et: de meo accipiet: ne diuersum à Patre putaretur, neq; à Filio.

S. Hilarius: Credimus in sanctam Trinitatem, id est, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, vnum Deum omnipotentẽ, vnius essentiæ, vnius substantiæ, vnius potestatis, omnium creaturarum opificem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: Patrem à se, non ab alio, Filium ex Patre genitum: Deum verum, de Deo vero Lumen verum de lumine vero: non tamen duo lumina, sed vnum lumen Spiritum S. æqualiter à Patre & Filio procedentem. S. Hilar. q fuit vnus ex 318. Patribus in Nicen. Cõcil. in Ser. post Pente. in festo sãctæ Trinitatis.

Sanctus Ioannes Damascenus: Omnia quæcunq; habet Pater, in generando tradidit Filio, præterquam esse Patrem.

Et rursus: Ipse quidem mens est, Pater videlicet Filij abyssus, Filij genitor, & per Filium manifestatur Spiritus productor. Et paulò pòst: Spiritus verò sanctus, manifestatiua occultæ diuinitatis potentia patris, ex Patre per Filium procedit, vt ipse scit. Et in historia Barlaam, & Iosaphat: vnum scias Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedentem: Deum perfectum & viuificantem, & sanctificationis largitorem. Cap. Theologicarum rerũ. 13.

Magnus Anastasius Antiochiæ Patriarcha: Sic & Spiritus oris eius, id est, Dei, Spiritus sanctus dicitur, cùm os sit vnigenitus, & Spiritus rursus ex eo procedens: nec solũ à Patre, sed & à Filio missus. Ac paulò pòst: Atqui Dominus à semet esse ostendens, discipulis insufflans dicebat: Accipite Spiritum sanctum. Hic ille est qui à S. mõte Synai dicitur. Vide orat. de rectis dogmat. veritatis ad nos pertinen.

S. Maximus: Synodalium Actorum sanctissimi Papæ nostri, non in tot, quot scripsistis capitibus Regiæ vrbis homines comprehenderunt, sed duobus tantùm: quorum alterum est de Theologia, quia dicit: & ex Filio Spiritum sanctum procedere: alterum de diuina incarnatione: vbi scripsit Dominum sine originali peccato esse, vt hominem. Et in hoc Romanorum Patrum expositiones consentire demonstrârunt. Quinetiam & Cyrillum Alexandriæ Episcopum, & eius sacro tractatu composito in S. Ioannem Euangelistam: ex quibus se non facere Filium principium Spiritus ostenderunt. Nam vnum tantùm Filij & Spiritus principium nouerunt, illius secundum generationem, huius secundum processionem, sed vt processionem per eum declararent, & hac ratione coniunctionem, & identitatem essentiæ comprobarent. Ad Mari. Cypr. Presbyterum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISCIPVLVS.

Ergo etiam Patres antiqui Græci, qui sacris Concilijs interfuerunt, idem senserunt?

MAGISTER.

Vbi sup. Vtique, nam S. Athanasius, & Hilarius Nicenæ, & D. Cyrillus Ephesinæ Synodis intererant. Atque in Actis primæ Synodi scriptum est: Spiritum sanctum ex Patre procedere, proprium autem eũ esse Filij & ab eo scaturire:

In actis 1. Synodi.

6. & 7. Synod. Et sexta & septima Oecumenicæ Synodi, anathemati subijciunt reijcientes sanctorum Patrum, non solùm Græcorum, verùmetiam Latinorum sententias, pro dogmatibus DEI Ecclesiæ constituendis, promulgatas, Athanasij, Hilarij, Basilij, Cyrilli, Augustini, Theophili, Ioannis Constantinopolitani, Leonis sanctissimi pontificis, Procli, Amphilochij, Magni Anastasij Antiochiæ Patriarchæ, ac similium.

DISCIPVLVS.

Cùm Patres Latini Occidentis, & Africæ idem ipsum senserint, loca saltem aliquorum, ad hanc veritatem spectantia, nosse desidero.

MAGISTER.

Primùm quatuor sanctissimorum Pontificum, quos vel ipsi Græci venerantur, deinde aliquorum aliorum loca breuissimè indicabo.

S. Dam. in confes. Cathol. fidei ad Paul. Epis. Antioch. S. Damasus is, qui Constantinopolitanam Synodum secundam indixit, ac confirmauit, sic ait: Spiritum verò Paracletum neque Patrem esse, neque Filium, sed ex Patre procedentem & Filio: est igitur ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, sed ex Patre procedẽs & Filio.

S. Hormisd. in Epist. ad Iusti. Imp. ad Nestor. & Eutychis blasphe. S. Hormisda: Certum est, proprium patris esse, Filium generare; proprium Filij Dei, æqualem Patri generari: proprium Spiritus sancti, ex Patre procedere & Filio, sub vna Deitatis essentia.

S. Leo P. Ser mone in Pẽtecost. S. Leo qui Chalcedonensem Synodum indixit, & confirmauit, inquit: Cumque in personarum proprietatibus alius sit Pater, alius sit Filius, alius sit Spiritus sanctus: non tamen alia Deitas, neque diuersa natura est: siquidem; cùm de Patre sit Filius vnigenitus, & Spiritus sanctus Patris Filijque sit Spiritus: non sicut quęcunque creatura, quæ & Patris, & Filij est, sed sicut cum vtroque viuens & potens, & sempiternus, & ex eo, quod est Pater, Filiusq; subsistit.

S. Gregorius Magnus, qui & à Græcis Dialogus dicitur: cùm enim constet, quia Paracletus Spiritus à Patre semper procedat & Filio: cur se Filius recessurum dicit, vt ille veniat, qui à Filio nunquam recedit? Sed quia discipuli Dominũ in carne cernentes, spiritualiter quoq; videre fitiebant, rectè eis dicitur: Si ego non abiero, Paracletus non veniet: ac si apertè dicerẽtur: Si corpus non subtraho, quis sit amor Spiritus non ostẽdo: & nisi me desieritis carnaliter cernere, nunquam scietis me spiritualiter amare.

S. Gregorius in li. 2. Dialogi.

Vide item lib. 30. Moral. c. 8. & in sua confes. fidei & hõ. 26.

S. Ambrosius: Spiritus quoq; sanctus, cùm ex Patre procedit, & Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio, quomodo enim separari potest à Patre, qui Spiritus eius oris est?

S. Amb. ad Gratia. Imp. 1. li. c. 10. de Spiritu S.

S. Augustinus: Et sicut Spiritui sancto donum Dei esse, est à Patre procedere: ita mitti, est cognosci quod ab illo procedat: nec possumus dicere, quòd Spiritus sanctus non & à Filio procedat: neque frustra idem Spiritus, & Patris, & Filij Spiritus dicitur: nec video, quid aliud significare voluerit, cùm fusflans in faciem Discipulorum ait: Accipite Spiritum sanctum. Neque enim flatus ille corporeus cum sensu corporaliter tangendi, procedens ex corpore, substantia Spiritus sancti fuit: sed demonstratio per congruam significationem, non tantùm à Patre, sed & à Filio procedere Spiritum sanctum. Quis enim dementissimus dixerit, alium fuisse Spiritum, quem sufflans dedit: & alium quem post ascensionem suam misit?

S. Aug. l. 4. c. 20. de Tri. & l. 5. c. 14. Vide & l. 15. c. 17. de Trinit. & c. 26. eiusdem li. Ac de fide ad Pet. c. 2. & li. soliloq. c. 32. & ad Orosium & aduersus Maxim. li. 3. & 13. c. 14. vbi pulcherrimè de hac veritate disseruit.

DISCIPVLVS.

Sed num sequentibus seculis postea vnquam conuenere cum Occidentalibus Orientales, aut hanc veritatem ex eadem diuina Scriptura & Patribus antiquis vnanimi consensu admiserunt?

MAGISTER.

Sanè. Nam & superiore seculo ante annos centum quadraginta Constantinopolitanus Patriarcha cum ipso Græcorum Imperatore Ioanne Paleologo, cumque reliquis Orientis Episcopis, & præstantissimis Theologis, in Florentina Synodo sub Eugenio IIII. Pont. Max. eandem veritatem, ijsdem Patrum autoritatibus, & verbo Dei, atque alijs efficacibus argumentis coacti agnouerunt, ac testati sunt. Quamobrem & vnio inter Græcos, atque Occidentales est consecuta.

DISCIPVLVS.

Quænam illa alia fuere argumenta quibus coacti sunt?

Ma-

MAGISTER.

Primùm, quod nullibi apud sacram Scripturam, neque apud Doctores dictum inuenitur, ex solo Patre procedere Spiritum sanctum.

Deinde, cùm producere Spiritum sanctum, Patris operatio notionalis sit, eaque non origine prima & immediata, sed per primam quæ generatio vocatur, necesse est etiam Filium, qui per generationem producitur, huius productionis esse consortem, & per eum Spiritum sanctum procedere.

Præterea, cùm apud omnes Doctores in confesso sit, Spiritum sanctum prodire ex Filio, omnino prodeat naturaliter necesse est. Nihil enim in Deo aut præter naturam, aut aduentitium est. Nam creaturarum est, non prodire ex Deo natura. Si ergo secundum naturam ex Filio prodit Spiritus, processionem verò secundum naturam in diuinis dupliciter oportet esse, vel per generationem, vel per processionem: per generationem autem non prodit ex eo (profectò enim esset Filius Filij etiam Spiritus) prodit ergo per processionẽ: itaq; Spiritus ex Filio processio erit, tanquam eius, qui procedit ex eo.

Amplius, Spiritum sanctum ex substantia Patris esse, & Filij omnes Doctores orientales pariter & occidentales clamant: sed quod in Trinitate ex essentia alicuius est, etiam ex hypostasi eius est. Cùm ergo Spiritus sanctus dicatur esse ex substantia Filij, est etiam ex ipsius hypostasi. Quod si quis dicere audeat ea propter esse consubstantiale prolata fuisse, ac vt Spiritus eiusdem essentiæ ostendatur esse cum Patre & Filio, id quidem verum est, tanto magis adiuuat nos: Nam sic magis est consubstantialis Patri & Filio Spiritus, quasi ex eorum essentia, & ex ijs prodiens, siue procedens: quasi si consubstantialitatem simpliciter denotat, vt ipsi volunt, necesse esset etiam Patrem ex essentia Filij, & Spiritus, & Filium ex essentia Spiritus dici. Sed id hucusque nemo dicere ausus est, neque audebit, si Christianus esse voluerit.

Adhuc, à magno Basilio & plerisque Sanctis dicitur Filius imago Patris, Spiritus imago Filij, & Filius operatio Patris, Spiritus operatio Filij: & Filius Patris verbum, Spiritus Filij eloquium: & Filius fragantia Patris, Spiritus fragantia Filij: Sed Filius dicitur esse hæc omnia Patris, quia ex eo procedit. Ergo & Spiritus sanctus dicetur esse hæc omnia Filij, eo quod ex illo procedat.

Accedit, Quod si Spiritus ex Filio non esset, ab eo nunquam personaliter distingueretur. Cùm enim personæ diuinæ non distinguantur per absolutas proprietates, sed per relationes originis, certè si Spiritus sanctus non oriretur à Filio, non haberet relationem originis ad illum, atque adeò neque ab eo distingueretur, quod absurdissimum dictu est. Trinitas enim ita in dualitatem verteretur.

Item: Dicit Christus discipulis: Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis: Et si abiero mittam eum ad vos: quare mitti in Deo, à caussa esse demonstrat, vt Græci loquuntur, vel à principio, vt Latini. Testis est D. Chrysostomus ad Arianos, qui dubitabant, quomodo eiusdem essentiæ sit qui mittit, & qui mittitur. Is enim 29. Hom. dicit: Rursus ad humana orationem traducis, nec intelligis omnia hæc ob nihil aliud dicta esse, nisi vt caussam sciamus, neque in Sabellij morbũ incidamus: Sed Spiritus à Filio mittitur: ex eo ergo est.

Ad hæc, In Deo illa persona, quæ est eiusdem naturæ cum altera, & insuper dicitur esse illius, necesse est, vt ab illa procedat: vt Pater in Filio, respectu Patris: sed spiritus sanctus, est persona eiusdẽ substantię cum illo, & insuper in scripturis dicitur esse Spiritus Filij; igitur necessario ab illo procedit.

Item: Spiritus sanctus est relatiuum ad Filium, sicut ad Patrem: vnde & dicitur Spiritus Filij sicut & Patris: ergo refertur ad Filium tanquam ad spirantem & producentem, sicut & refertur ad Patrem. Est ergo Spiritus sanctus ex Patre & Filio, tanquam spirantibus & producentibus eum. Denique Spiritus sanctus à Filio accipit: is enim dicit, de meo accipiet. Quod autem accipit, essentia eius est, neque aliud est essẽtia eius, aliud quod accipit: esset enim sanè compositum, sed est in summo simplicitatis excessu tanquam Deus. Essentiã ergo suam, & esse accipit etiam ex Filio.

DISCIPVLVS.

Quid ergo tam expresso Dei verbo, tot sanctissimis Patribus, tam efficacibus argumentis, habẽt Orientales, quod obijciant?

MAGISTER.

Nihil sanè habent veri, sed quemadmodum Hæretici (vt inquit D. Chrysostomus) conuincuntur, sed non sanantur, ita Schismatici refelluntur quidem, & superantur ab Ecclesia Catholica, sed quandiu à radice, siue ab arbore præcisi manent, nec spiritum vitalem, nec veritatem percipiunt.

DISCIPVLVS.

Quid? si qui ex simplicitate, ignoran-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rtiane, aut quoniam istam veritatem nunquam à Catholicis edocti fuerunt, vellent eam addiscere, nonné operæpretium esset illos docere?

MAGISTER.

Non solùm esset operæpretium, sed operæpremium æternum. Nihil autem efficacius orauit Dominus IESVS, quàm vt essemus vnum, sicut & Pater, & ille vnum sunt. Quamobrem qui hæc docuerit, sentiet à Spiritu sancto maxima dona sibi impartiri.

DISCIPVLVS.

Doce igitur me, quibus rationibus eorum obiectiones dilui possent, qui veritatem adeò lucidam obducere errorum tenebris in suam perniciem tentârunt?

MAGISTER.

Faciam, si tu ordine ipsas obiectiones proposueris.

DISCIPVLVS.

In scriptura diuina non est expressum, Spiritum sanctum à Filio procedere, sed mitti.

MAGISTER.

Cùm quoties in eadem scriptura legimus Spiritum sanctum à Patre mitti, nihil ambigimus, quin id significet à Patre procedere: cur cùm legimus à Filio eundem mitti, non intelligimus id ipsum esse, quod procedere?

Gal.4. Ioan.16. 1.Ioan.4. Præterea cùm de Filio dicatur, Misit Deus Filium suum factum ex muliere. Et ipse Saluator: Ego à Patre exiui, & veni. Ac rursus alibi: Pater misit Filium Saluatorem mundi: quę omnia generationem Filij ex Patre demonstrant: sic & de Spiritu sancto, quoniam Spiritum Patris audimus, Spiritum ex patre intelligimus: Et Spiritum Filij, Spiritum ex Filio percipimus. Galat.4.

DISCIPVLVS.

At dicunt Spiritum sanctum, non quia à Filio procedit, sed quoniam consubstantialis est Filio, dici Spiritum Filij.

MAGISTER.

Supra responsum est, sed & iterum respondeo, si res vt isti volunt, ita se haberet, sequeretur, Filium quoque dici Spiritus sancti: Patremque Filij quoque ac Spiritus sancti Filium, propter consubstantialitatē. Verùm hoc nunquam reperietur, ac vel cogitatu est perabsurdum.

DISCIPVLVS.

Cur Dominus dicens Spiritum veritatis, qui ex Patre procedit, non addidit item seipsum?

MAGISTER.

Satis quidem addidit seipsum, vt ex diuinæ scripturę locis initio citatis constat: veruntamen & illud addo, nec negâsse de se, quin à se ipso procederet Spiritus sanctus: licet ita loqueretur, vt Patrem sui, & Spiritus sancti ingenitum, ac primarium fontem indicaret. Sed neque satis id est, quod obijciunt ad suum errorem comprobandum. Nam de die & hora illa (inquit Dominus) nemo scit, neque Angeli, neque Filius, nisi solus Pater. Ac rursus: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me Patris. Et tamen nos recta ratione contrarium credimus, diemque illum & horam sic apertè ab eo sciri, sicut à Patre: doctrinâ que eius super omnia esse, cumque ipsum immensam esse sapientiam non dubitamus. Si ergo quæ manifestè (vt videtur) negauit, nos cum laude contraria credimus: qui non item hic, quę non negauit, piè credemus?

DISCIPVLVS.

A Græcis Patribus interdum dicitur Spiritus sanctus per Filium produci: non autem ex eo procedere?

MAGISTER.

A Græcis item Patribus (vti ostensum est supra) dicitur Spiritus S. ex Patre & Filio prodire, procedere, profluere, &c. sed & dictio illa, per, significat sæpe caussam, seu principium, ita vt tantundem designet, ac si diceretur: Ex *Filio. Iam cùm scriptum sit, omnia per ipsum facta sunt, nemo non intelligit, Filium creaturæ caussam fuisse. Et alibi, cùm ab Eua dictum sit. Possedi hominem per Deum, idē vtique est, ac si diceretur ex Deo: sicut Diuus Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, obseruarunt. *Ioan.1. Genes.1. Basil.in exponen. Gē. & ad Amphiloc. Chryso. in ca. 53. in Matt. Cyril.in Epist. ad Nestor.

DISCIPVLVS.

Sed Damasceni verba sunt hæc: Ex Filio Spiritum non dicimus.

MAGISTER.

Non dixit, non esse, sed non dici, vt vitaretur eo tempore impia hæresis Eunomij asserentis, ex solo Filio Spiritum esse. Ex Filio (inquit) Spiritum non dicimus, neque ex Spiritu; sic idem ipse Damascenus Christi genitricem (ait) Virginem sanctam non dicimus. Et alibi: Ideo Dei genitricem Virginem sanctam prædicamus, perinde ac Deum propriè, & verè incarnatum

natum ex eo genuerit: Nam Christum peperisse non ignoramus, quia Christum genuit: sed quia impius Nestorius ad euertendum id verbum, quo etiam Deum peperisse exprimimus, ea dictione abusus est. Porrò Damascenus in eo loco præpositionem (ex) soli Patri attribuit: vt significaret illum esse primam in Trinitate personam, & qui à nullo producendi virtutem accipiat: præpositionem verò (per) Filio accommodauit: vt ostenderet, illum esse ordine originis secundam in Trinitate personam, & quæ vim spirandi à Patre accipiat. Adde, quod, vt supradiximus, Damascenus in Historia Barlaam apertè dicit Spiritum sanctum à Patre procedere.

DISCIPVLVS.

At nonne etiam Patres aliqui nonnunquam vitârunt illam dictionem, ex, ne Filium principiū facerēt, sicque non credere tur Spiritus S. duo esse principia?

MAGISTER.

Cyrillus Alexandrinus dixit, se vnum tantum Filij & Spiritus S. principium facere, ad identitatē essentiæ comprobandam. Quod verò dixit, se non facere Filium principium, minimè, quod nō sit ex eo, sed esse magis ostēdit. Dicit enim, se nō facere principium, videlicet principale, vt illa impia hæresis vitaretur, asserens Filium ex solo Patre, Spiritum sanctum ex solo Filio procedere. Idcirco sancti illi Patres ex Patre, vel Filio dicere interdum cauerunt: id est, neque ex Patre solo, neque ex Filio solo, sed ex Patre per Filium: Et tamen per eum, & ex eo dicunt Spiritum sanctum prodire profluere, producere.

DISCIPVLVS.

Verùm obijciunt rursus dicentes, si quis ex ambabus personis, Spiritum sanctum dixerit procedere, nonne coniungentur in vnam personam Pater & Filius?

MAGISTER.

Quia personæ Patris constitutiua proprietas dicta est esse Paternitas, & generatio: spirare verò proprietas est, siue notio, quæ sequitur personam constitutam ipsius, nulla necessitas est eum, qui communem cum illo habet eā proprietatem, quæ personæ eius constitutiua non est, vnam esse cum eo personam. Nam sicuti communicans cum Patre Filius, in eo scilicet, quod est, Spiritum eius esse, quemadmodū & Patris, & mitti ab eo, quemadmodum & à Patre, tamen non cum eo persona communicat, quia spiritum dici Patris, vel ab eo mitti, non est paternæ personæ constitutiuum; sic neque qui spirationem cum Patre communem habet, in vnam personam coniungitur, quia spirare non est personæ paternæ constitutiuum, quamobrem quousque ostensum non fuerit spirare esse personæ paternæ constitutiuum; neque coniunctionem personarum poterit demonstrare.

DISCIPVLVS.

Ettamen illis, qui diuina mysteria sensu carnali metiebantur, mirum videbatur duo principia, vel duas caussas non constitui, cùm Spiritus S. ex Patre, & Filio procedere diceretur?

MAGISTER.

Si mirum videbatur duas personas vnum esse principium, ac non coniungi; magis debebat mirum videri, tres personas vnum esse rerum creatarum principium, neque coniungi. Nec latini vnquam duo principia dixerunt, vel primum, vel secundum principium; vel vnum ex duobus constans principium, imò qui ita senserūt, hos anathemati subiecerunt. Sicut autem cùm Gregorius Theologus dixit, principium de principio, ac Deum de Deo, non duos propterea Deos intelligimus, sic neque duo principia, cùm Spiritum sanctum ex vtroque procedere asserimus.

DISCIPVLVS.

Cùm Latinorum Patrum mentionem feceris, dic obsecro, quibus vicibus ipsi ista pronuntiant?

MAGISTER.

D. Augustinus, Patrem & Filium ostendit non duo esse principia Spiritus sancti, sed ambo vnum principium eius, neque quatenus duo, producunt Spiritum sanctum, nec quatenus duo, Spiritus S. principia sunt: sicuti creaturæ non tria principia, Pater, Filius & Spiritus S. sed vnū eius principium Trinitas Deus est. Vide l.5.de Trinit.c.14.

Præterea quia vna, & eadem numero virtute ipsi creant, & vna, & eadem communiter Deitate producunt, idcirco iure vnus Deus, & autor dicitur vnus non tres. Quia ergo vna & eadem virtute simul Pater & Filius, Spiritum producunt, & quia à patre accipit Filius hanc virtutem processionis caussatiuam, ideo propriè, & verè vna caussa, seu vnum principium est processionis Spiritus sancti.

DISCIPVLVS.

Vtinam ista errantes audire, aut discere voluissent. Sed age, quonam modo respon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

respondendum est ijs, qui alio illo argumẽto fidem oppugnant, dicentes: vel perfecta est ex Patre processio, & inanis ea, quæ est ex Filio, vel si necessaria ea est, quæ ex Filio imperfecta ea quæ est ex Patre?

MAGISTER.

Sicut perfecta est ex Patre mundi creatio, entiumque productio, & si eadem numero Filij, & Spiritus sancti ad ea producenda operatio sit. Nec alia illius est, alia horum: sic perfecta est, & magis quàm perfecta, ex Patre Spiritus sancti processio, etiamsi vna & eadem numero sit cũ ea, quæ est ex Filio processio, non alia, & alia: Nec interdum ea, quæ est ex Filio, interdum ea, quæ est ex Patre, sed simul, & eadem æquè, cum vna, & eadẽ numero potestate, vterque producat.

DISCIPVLVS.

Sed & ex D. Dionysio illud obijciunt: solus fons supereſſentialis Deitatis Pater est: Itaque (aiunt) ex eo solo procedit Spiritus sanctus.

MAGISTER.

S. Athanasius enarrans illud Psalmi: Apud te est fons vitæ: sciebat (inquit) Pater, videlicet apud se habens filium fontem Spiritus.

S. Athanas in l. aduer. Arian.

S. Basilius: Quid igitur (inquit) nos, quomodo ingenitum patrem, genitum Filium confitendo secundùm ipsum esse contradictionem vitabimus? Quid dicemus? Quod boni Patris bonus est Filius, ex lumine verò ingenito lumen effulsit sempiternum: & ex verè vita, viuificans profluxit fons: & ex virtute, quæ per se est, Dei virtus desumpta est. Ac rursus: Idem fons vitæ Filius inquit. Nam & Patrem dicit Dauid: apud te est fons vitæ: Et rursus alter * Propheta de Iudæis dicit: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Viua verò aqua Spiritus sanctus appellatur.

S. Basilius 2. l. aduers. Eunom.

* Ierẽ. 2.

Deinde neque nos Filium dicimus fontem esse principalem vel ex se ipso habere, vt fons sit, sed ex Patre. Pater enim fons est supereſſentialis Deitatis, quia ex alio fonte non profluit, quippe q ex alio non habet, vt fons sit: quia prima ei nulla causa est, vt fons sit: sed Filio Pater est, ac Pater fons est, vt genitor, & vt productor. Inde Pater simpliciter emanantis Deitatis fons est: Filius ipsius Spiritus sancti tantùm.

Vide pulcherrima de hoc fonte vitæ apud D. Aug. ad Maxi. libro 3. ca. 14

DISCIPVLVS.

Sed nunquam illud audisti, quod dicunt, vt adhuc semetipsos fallant? sic enim aiunt: Ioannes Baptista mysteriorum peritus conspexit Spiritum, quasi columbam in Christum descendentẽ, ergo quod non habuit, accipiebat, tantum abest, vt Spritus sanctus eo procedere dici debeat?

MAGISTER.

Respondeat isti cœcitati ne dicam ineptiæ S. Athanasius. Ne credat quis, inquit, quod nõ habebat, accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus: & infernè eum suscipiebat, vt homo. Ex eo igitur in eum descendebat, ex eius Deitate in humanitatem ipsius. Hæc ille. Qui igitur in Iordane baptizabatur, verè Filius Dei erat, & omnia quæcunque habet pater, vt Deus habebat, & habet: & quanquam vt homo in Iordane consisteret, paternum tamen thronum non reliquerat.

S. Atha. serm. de incarnationis dispensatione.

DISCIPVLVS.

Cùm Græci dicant, nos in anathema incurrisse, quod symbolum fidei immutauerimus, verba illa addentes Constantinopolitanæ, aliarumúe Synodorum quarundam symbolo, secundum scripturas, & Filioque, quid istis respondendum est?

MAGISTER.

Si quid veritati in illis Synodis edoctæ iudicassent eam verborum declarationem, siue additionem aduersari: nunquam illi ipsi Pontifices Maximi, vel alij quoq; sanctiss. Patres Græci, qui Synodos illas approbarunt, aut ijsdem interfuerunt, eandem in suis scriptis inseruissẽt. Et quidem Anathemati subijciuntur, qui aliter sentiant, aut doceant, quàm senserit Ecclesia illa, quæ eadem est cum præsente Catholica. Aliter autem senserunt Macedonius, & Eunomius, alijque eiusmodi, aduersùs quos anathema illud est latum. Quin verò non ipsi tantùm ijmet Patres, verùm & Concilium ipsum Ephesinum, vnum è quatuor illis celeberrimis habitum apud Græcos disertè testatur, Spiritum sanctum à Filio quoque procedere. Quamobrem Græci cùm sese sæpius errasse animaduertissent: sæpius item, hoc est, quater decies, varijs temporibus cum Ecclesia occidentali consenserunt, sicuti etiam ante plusquam trecentos annos in œcumenica seu generali Synodo Lugdunensi sub Gregorio X. factum est, Cùm Græci Episcopi eò venientes, tam reliquorum Orientalium, quàm Imperatoris nomine publicè professi sunt, Spiritum sanctum æternaliter ex Patre, & Filio, non tamquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno principio, non duabus spirationibus, sed vna spiratione procedere: idq; coram toto Concilio illo ter Græcè, acter Latinè

Extra de sũma Trinita. & fide Catholica.

Latinè, cùm ijs verbis, secundum scripturas, Filioq; similiter decantarunt.

Porrò cùm, sicut S. Augustinus dixit, saluberrima semper fuerit vniuersalium Conciliorum autoritas: malè cum sequentibus seculorum Christianis actum fuisset, si quæ priores Synodi docuerunt, ea posteriores Synodi, aut qui Ecclesiæ prẽsunt, nouis erroribus emergentibus declarare non potuissent. Quod quidem cùm fiat in verbo Dei, quotiescunque opus est, nec tamen aliter, quàm Spiritus sanctus sentiat, Catholici Doctores illud exponant, cur non fiet in, ijsdẽ Concilijs, quę ab eodem Spiritu sancto proficiscuntur?

Imò in hac ipsa secunda Synodo, quam nobis obijciunt, hoc ipsum factum videmus: siquidem Patres huius Synodi addiderunt Niceno Symbolo verba illa, Spiritum sanctum Dominum & viuificantem, &c. Cùm tamen in Nicena Synodo statutũ fuerit, ne quid vltra adderetur Symbolo, quod ibi editum fuit.

DISCIPVLVS

O Catholicæ Ecclesiæ veritatem immobilem. Et ó miserrimam schismaticorum cœcitatem, blasphemantium quæ nũquam didicerunt, nec discere voluerunt

MAGISTER.

Ergo diuinæ bonitati, quæ te ista docuit, non verbis tantùm, sed & moribus Christiano dignis, gratias age: Deinde verò cogita, id quod te Spiritus sanctus docuit, hunc à te requirere, vt etiam idem alios doceas: sic enim facilè intelligent ex hoc vno, maximis rationibus, ac ipsa veritate Catholicos ad credenda reliqua adduci, sicque & ipsi fortassis æterna Catholica dogmata verissima esse credent & amplectentur.

INTERROGATIONES & Responsiones hasce de Processione Spiritus sancti à Patre & Filio, &c. tanquam eruditas, orthodoxas & vtiles ad euincendam ac confundendam Schismaticorum à prisca Apostolica atque Catholica doctrina defectionẽ typis dignissimas iudico,

EGO CASPAR FRANCVS
S. Theol. Professor ordinarius, & facultatis Theologicæ pro tempore Decanus in Academia Ingolstadiensi.

PRÆCEDENTIVM INTERROGATIO. NVM AC RESPONSIONUM series ac summa.

DIVINAE SCRIPTVRAE autoritate monstrari Spiritum sanctum mitti à Patre & Filio pag. 50. I.
Ab antiquissimis, & sanctissimis Patribus Græcis, idipsum astrui, qui Spiritum sanctum à Patre & Filio mitti, procedere, prodire, profluere dixerunt. 50. II.
Ex antiquis Synodis idem illud confirmari. 52. III.
Sanctissimos Pontifices, ac Patres Occidentalis Ecclesiæ, quorum sententijs pro veritate fidei promulgatis sub anathematis pœna à sexta & septima Synodis, credendum est, hanc veritatem comprobâsse. 52 IIII.
Rationibus Theologicis idem efficaciter ostendi. 53. V.
Schismaticorum argumenta facilè dilui 53. VI.

EPISTOLAE GREGORII XIII. PONT. MAX. STEPHANI PRIMI POLONIAE REGIS, IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DVCIS, ET ALIORVM.

Quæ citrò, vltroq; commeârunt, dum Antonius Possevinus Legationes ad eos obibat.

GREGORIVS XIII. PONT. MAX. Stephano Primo, Poloniæ Regi.

CHarissime in Christo fili noster, salutẽ, & Apostolicam benedictionẽ. Misit ad nos legatum Moscorum Dux cum litteris, & mandatis, qua de re curauimus Maiest. tuã certiorẽ fieri, per Nuncium nostrũ. Remittimus Legatũ, cumq; eo dilectum filiũ Antoniũ Possevinũ, Theologum, & Sacerdotẽ Sodalitatis Iesu prudẽtia, & fide spectatissima, multisq; in rebus nobis probatũ atq; ad grauissima quæq;, Dei gloriæ, & communis boni causa, tractanda paratissimũ, aptissimũque & tuæ Maiest. optimè cognitũ, qua etiã de causa, ipsius opera ad hoc negociũ libentissimè vtimur. Cupimus igitur, vt eiusverbis omnẽ fidem tribuas. super negocio pacificationis, tantopere à Mosco expetitæ: superq; fide, quã idẽ Moscus postulat Legato suo cõcedi, securè ad se redeũdi; qua etiã fide idem Possevinus indigebit: deniq; super omnibus rebꝰ, de quibus tecũ aget nostro nomine. Datũ Romæ, apud Sanctũ Petrũ, subannulo Piscatoris, die XV. Martij, 1581. pontificatus nostri, anno nono.

Gre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS

Ioanni Basilij, Magno Moscouiæ Duci.

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex litteris Nobilitatis tuæ, quas nobis reddidit Thomas Seuerigenus, Orator tuus, atque ex ipsius sermone cognouimus ea, quæ nobis significare voluisti. Lætati sumus, gratiasque egimus Deo, cuius impulsu factũ est, vt Princeps tam magnus, ex regionibus tam remotis, & per litteras, & per Legatum nos salutaret, maiorumq; suorum, clarissimæ memoriæ Principum consuetudinem referret. Extant enim apud nos multæ illorum litteræ, atque vtrinque responsa; summa vtriusq; partis cum voluptate, & officiorũ commemoratione, reddita. Quæ postulas (quantum quidem auctoritate, atq; opera efficere poterimus) erunt semper tuæ Nobilitati à nobis paratissima. De fœdere eò libentius agimus, quò magis agnoscimus nostri officij, ac muneris esse, curare, vt Christianorum Principum vires quàm coniunctissimæ sint. Mittemus etiam, vt postulas, aliquem ex nostris cũ Thoma: curabimusque vt possint quàm breuissimo itinere illæsi, atque ab omni viæ iniuria tuti, ad te peruenire. Quod autem attinet ad Poloniæ Regem, vt eum à Turcarum, Tartarorũq; aduersus Christianos fœdere deterreamus, nihil opus esse arbitramur: núquam enim de tali fœdere aliquid audiuimus, aut coniectura suspicari potuimus. Et quanquam hoc tempore nullum gerit cum perfidis bellum, tamen hoc illi cum ceteris Christianis Principibus commune est: quos constat esse animo erga Christianam Répub. optimo: multis autem, grauissimisque necessitatib⁹ impediri, quò minus possint suo summo desiderio satisfacere. De præsenti bello nihil certum iudicare possumus: iam enim biennũ est, cùm ipse quoq; Rex publico scripto testat⁹ fuit, summa sese necessitate coactum, id suscepisse, causasq; permultas attulit. Quia verò nullo nostro merito, summa autem Dei benignitate, impositum Vniuersalis Ecclesię pastoris, Christique Vicarij munus sustinemus, mittemus ad Regem, vt omnia comperta habeamus: quæ verò cognouerimus, ea omnia per eum ipsum, quem ad tuam Nobilitatẽ mittemus, tibi significari curabimus. Offerim⁹ autem vtrique vestrũm nostram auctoritatem atq; operam, si ea vti volueritis in vestris dissidijs componendis, vnde etiam cesset tanta Christianorum strages. Sic enim existimamus, vos minimè recusaturos rectum: æquumq; vestris priuatis rationibus anteponere: &, si qua iniuria occupata sunt restituere. Rebus autem inter vos compositis, tum verò possent Christianorũ arma omnia incõmunes hostes cõuerti: quod quidem, dum inter vos dimicatis, neq; cõmuni causſæ succurritis, sperare non licet. Sed nulla potest esse maior, quã fidei, & religionis cõiunctio: hæc enim non humana continetur charitate (quæ quidem tenuis, mutabilisque est) sed Diuina. Vna autẽ Ecclesia est: vnus Christi grex: vnus, post Christum, in terris eius Vicarius, & pastor vniuersalis. Hunc verò sancti patres, & Ecclesiæ Doctores, œcumenicaque Concilia omnia, Romanum pontificem esse agnoscunt, & prædicant, idqueetiam in Concilio Florentino (iam sunt anni centum ferè, & quinquaginta) totius Græciæ Episcopi, cumque ijs vnà Palæologus Imperator Constantinopolitanus, qui tum ei cõcilio interfuit, apertissimè, libentissimeq; professi fuerunt. Qua in sententia vtinam permanere voluissent: nunquam enim in tam graues miserias incidissent: Nunc autem, dum sese Romanæ Ecclesiæ, ac Pontificis cõplexibus subtrahere voluerunt, intolerabile immanis Tyranni iugum subierunt. Hoc igitur firmissimo sanctæ religionis vinculo dirempto, necesse est, ceteras coniunctiones tenuissimo, atq; ad diuturnitatem breuissimo humanarum rationum nexu contineri. Hoc vt tecum diligẽtissimè cogites, nostramq; in hac cohortatione charitatem & tuæ, tuarumque Prouinciarum (quas per multas, & populorum refertas esse non ignoramus) salutis studium agnoscas, Deum assiduè precamur, tuamq; nobilitatẽ, quantum possumus, rogamus. Hæc vna ratio est Christianorum omnium vires, atq; animos tibi in perpetuum deuinciendi: certissimas, & clarissimas ex Christianorum hostibus victorias, ac sempiternas à Deo coronas in cœlo referendi. Mittimus ad Nobilitatem tuam volumen Concilij Florentini ex Archetypo ipso, quod apud nos est, fidelissimè exscriptum: rogamus, vt id legas à tuisq; Doctoribus quàm diligentissimè legi mandes: magnũ hinc Diuinæ erga te gratiæ fructum speramus. Hoc enim vnum cupimus, vt cum hac sancta, & Apostolica sede quàm coniunctissimus sis religione, & charitate. Cetera omnia erunt tuæ amplitudini à nobis, atque ab omnibus Christianis Principibus paratissima. Omnia fusius cognosces ex dilecto filio Antonio Possevino, Theologo insigni, & Sodalitatis Iesu Sacerdote: nobis, magnisque Christianorum Principibus (apud quos eius opera prudẽtissima multis, maximisq; in rebus ingẽti cũ fructu vsi sumus), pbatissimo, nobisq; in primis charo, quẽ ad te mittimus. Cupimus, vt eum libenter videas, audiasque, & commendatissimum habeas: id enim postulat humanitas tua. Quod si ea, quam diximus, quamque incredibiliter optamus, religionis coniunctio, Deo adiuuante, fuerit inter nos constituta, hacque ipsa de causa Legationem ad nos miseris, dignã hoc negotio tam graui, tam necessario, tamque à nobis, atq; ab vniuersa Ecclesia exoptato: nos quoque clarissima legatione, & omni honore, quo magnos Christianæ Reipublicæ Principes amplecti consueuimus, nostrã paternam erga te charitatem testificabimur. Datum Romæ, apud sanctum Petrũ, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1581. Pontificatus nostri anno Nono.

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS.

Ioanni, Ioannis Magni Moscouiæ Ducis filio primogenito.

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Libentissimè amplexi sumus hanc opportunitatem ad tuam Nobilitatem scribendi, teque salutandi, per dilectum filium Antoniũ Possevinum, Theologum Insignem, ac Sodalitatis IESV Sacerdotem, ac prudentia spectatissima, quem ad clarissimum, & potentissimum virum, Patrem tuum mittimus. Speramus has litteras, & salutationem non ingratam tuæ Nobilitati futuram: proficiscitur enim à charitate paterna, atque ab optimo desiderio salutis tuæ, & gratiæ, quam tibi à Domino precamur toto pectore. Hæc enim sola expetenda est: humanæ enim res omnes, quamuis maximæ, fluxæ sunt, & caducæ, breuissimoque momento conuertuntur, atque intereunt: sola Diuina autem gratia, est fons ille aquæ viuæ, salientis in vitam æternam, quam pollicetur Dominus se tributurum ijs, qui eũ agnoscunt, atque vt oportet colunt. Hanc igitur tuæ Nobilitati optamus, & precamur, qua nihil amplius, & præstantius optare, & precari possumus. Speramus etiam te, pro tua humanitate libenter Possevinum visurum, eiusque verbis omnem fidem tributurum. Erit id nobis gratissimum. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1581. pontificatus nostri anno 9.

(··)

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS

Theodoro, Ioannis Magni Moscouiæ Ducis filio.

DILECTE fili, &c. Salutem & Apostolicam benedictionem. Mittimus ad virum clarissimum, & potentissimum, Patrem tuum, dilectum filium Antonium Possevinum, Theologum, & Sacerdotem Sodalitatis Iesu, doctrina, fide, prudentia, integritate spectatissima, nobisque his nominibus in primis charum. Mandauimus ei, vt has nostras litteras tuæ Nobilitati redderet, eamque quam ascribimus, & à Domino precamur, salutem, & benedictionem, coram etiam diceret nostris verbis. Debemus nos quidẽ amplecti paterna charitate omnes Christianos, inprimis verò principes potentissimos, possunt enim multis, maximisque in rebus prodesse Ecclesiæ Dei. Huius verò charitatis nullum possumus aliud certius argumentum afferre, quàm in optandis Nobilitati tuæ non his terrenis, & caducis bonis, quæ neminẽ possunt beatum reddere, sed permanentibus, & sempiternis illis, quæ nos efficiunt filios Dei, & coheredes Domini nostri Iesu Christi. Speramus has litteras atq; aduentũ Possevini tibi non ingratum futurum, queq; ex Possevino cognosces, te libenter auditurũ: omnia enim exponet mandato nostro. Deo benedictus adsit Nobilitati tuæ sua gratia. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1581. pontificatus nostri, anno nono.

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS

Magnæ Ducissæ Moscouiæ.

DILECTA in Christo filia, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionẽ. Non putauimus omittendam esse hanc opportunitatẽ scribendi ad Nobilitatem tuã per dilectum filium Antonium Possevinũ, Theologum eximium, & Sodalitatis Iesu Sacerdotem integerrimum, nobisque in primis charum: teque & per has litteras, & per ipsum etiam salutandi. Hanc ipsam verò, quam ascribimus salutem, & benedictionem, tibi, viro tuo, filijs, vniuersæque ditioni tuæ à Domino Deo nostro precamur. Nihil enim est, in quo meliùs possimus nostram paternam erga vos charitatem significare. Humana enim omnia, quã uis ampliſſima, caduca, & fugacia sunt: sola Diuina gratia, & charitas potest nos ad eam beatitudinem perducere, ad quam facti sumus. Speramus hunc nostrum ani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

animum tibi gratum futurum. Cætera exponet Nobilitati tuæ Posseuinus noster; cui pimus, vt eius verbis omnem fidem tribuas. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die XV. Martij, *1581.* Pontificatus nostri anno nono.

IOANNI BASILII
MAGNO MOSCOVIAE DVCI
Antonius Possevinus.

CREDO iam Serenitati tuę innotuisse, Pontificem Maximum, Sanctæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ Pastorem, Gregorium tertiumdecimum omni humanitate excepisse Romæ Thomam Seuerigenum aulicum tuum, quē cum litteris tuis ad eum misisti, vnà cum tribus, vel quattuor famulis tuis: inter quos erat ille, qui isthic vocatur Theodorus Popler. Scribebat autem Serenitas tua Summo Pōtifici inter alia, vt ipse ad Poloniæ Regem, & ad Serenitatem tuam aliquem mitteret, qui & cum illo ageret de vitanda Christiani sanguinis effusione: ac tecum posteà (sicuti & cum alijs maximis Principibus Christianis) de fœdere aliquo tractaret, ad infensissimos Christi Domini hostes expugnandos. Quę omnia, cùm Summo Pontifici semper cordi fuerint, libenter aggressus est, quæcunque tua Serenitas cupiebat: meque ad Rodulphum Romanorum Imperatorem, atque ad Polonię Regem misit, vt ab hoc intellectis rebus, quæ ad mutuam conciliandam pacem, ac beneuolētiam facerent, properarem ad Serenitatem tuam: cum qua, si tibi placuerit, habeo etiam alias res, quas eiusdem Pontificis Maximi, & aliorum Principum nomine agam, quæ quidem ad propagandam Dei gloriam, celebrādamq; perpetuò pietatem tuam pertinent. Cùm autē Vilnam peruenissem, audiui ad Serenitatē tuam à Rege Poloniæ missum fuisse Internunciū de pace, qui qdem esset quàm primum rediturus. Itaque dum ego cum Rege Poloniæ cœpi agere de ijs, quæ ad dignitatem tuam spectant: dumque iste Internuncius expectatur, veni Dzisnam (quo ipse etiam Rex præcesserat) vt ad Serenitatē tuam has statim litteras mitterem: quibus reuerenter (vt facio) te rogarem, vt mihi Serenitas tua fidem publicam pro me, & vndecim alijs itineris mei comitibus, mittere subitò dignaretur. Cùm enim tu, pro tua sapientia, in tam longo itinere cogitaueris eundem Thomam Seuerigenum vnà cum alijs quattuor tantùm, ad Summum Pontificem mittere: ne scilicet, si multò plures fuissent, suspicionem aliquibus Principibus, & Prouincijs iniecissent, aut impediti fuissent: ita Pontifex Maximus me cum paucis, easdem ob causas, ad tuam Serenitatem mittendum existimauit: sperans, compositis rebus, quæ inter Serenitatem tuam, & Poloniæ Regem controuertūtur, fore, vt tua Serenitas ad ipsum Pontificem Legationem ampliorem, & Pontifex ad te honorificentissimam possit mittere. Ceterum habeo à Rodulpho Romanorum Imperatore fratre tuo litteras testes mei (nec enim semel à Summo Pontifice ad eum missus sum) vt possit Serenitas tua cognoscere, me in tuis rebus omnem fidelissimam operam præstiturum: qualem decet esse, qui Diuini nominis propagationem cupit, per tam potentem Principem, quantus es tu, & à Principibus Christianis haberis. Habeo etiam quædam pia dona, quæ tuę Serenitati Pontifex Maximus amoris erga te sui caussa mittit. Sed & quot vel donis, vel officijs prosecutus sit ipsum Thomam Seuerigenum, ex ipso cognoscere poteris, q. Praga ad mare discessit, priusquam ego illhinc proficiscerer, quòd nondum venerant litteræ fidei publicæ à Rege Polonię, quibus posset mecum per Poloniam in Moscouiam venire. Litteras autē, quas ille idem Thomas Venetijs Serenitati tuæ scripsit, ad te mitto, cū alteras, quas mihi Pragæ dedit, sim ipse, Deo adiuante, allaturus. Rogo igitur iterum Serenitatem tuam, vt Orsam quàm primum iubeas ad me eandem fidem publicam pro me, & meis vndecim mitti: Diuinamq; maiestatem precor, vt te omni cœlesti misericordia cumulet, atque diutissimè ad sui sanctissimi nominis gloriam imperantem faciat. Dzisnæ in Russia, die ix. Iulij. Anno à Christo nato 1581.

STEPHANO I. POLONIAE
REGI,
Antonius Possevinus.

IS, qui Regiæ Maiestati Vestræ has litteras reddet, nobilis est Ruthenus, quē, apud nostros Vilnæ litteris operam dantem, in Moscouiam adduxi, vt præter alterum hoc quoque interprete vterer. Qui cùm mihi fidelem præstiterit operam, penę que omnibus rebus interfuerit, eum Vestrę Maiestati præmitto. Quam demissè rogo, vt per ipsummet, atq; per eos, quos meæ, ac meorum, inter equites quoquouersum discurrentes, tutelæ Vestra Maiestas, isto in statu rerum, putabit esse necessarios, digne tur iubere, vt litteræ tuti commeatus afferantur: quibus etiam alter Moscus nobilis, qui à meo Pristauo ad D. Palatinum Vilnensem mittitur, ac ceteri qui me deducūt, venire, ac statim tuto redire possint ad suos. Ceterum quæ pluribus scriptis, nec vno colloquio, cum Magno Moscouiæ Duce, eiusque Senatoribus egi, ea referā V. Maie-

Maiestati. Quod vt faciliùs, præter alia ad meæ missionis rationem spectantia, efficere possim, dignabitur dispicere, quinam mihi locus, nec incommodior, nec valde procul à tentorijs M. V. erit assignandus. Hoc enim præter alia pro singulari beneficio agnoscam. Reliqui autem Magnum Ducem xiiij. die huius mensis, in oppido Staricia ad Volgam, plùs minùs quadringentis passuum millibus hinc distante; qui mihi discessum paranti, assurgens, in suo illo procerum, & aulicorum consessu, alta voce dixit: Tu Antoni, qui à Pontifice Maximo de pace missus es, quemque redeuntem ad nos expectabimus, nostro nomine te inclinabis Stephano Polonię Regi. Posteà cū iam Staricia *150.* milliaribus Italicis processissem, misit ad me magnis itineribus volumē haud breue, quo mihi præter illa, quæ presenti exposuerat, scribebat alia, quæ cupiebat vt scirem: ac præsertim quædam, quibus ad aliqua possem respondere V. Maiestatis epistolæ, quam à Matthæo Prevvorski allatam, mihi Latinè descriptam per Senatores anteà iusserat tradi. Sed & alia non pauca mihi, tum eius nomine, tum alias ob caussas, referenda sunt Maiestati V. Hoc vnum addo; Magnum Moscouiæ Ducē, triduò postquā ab eo discessi, ad Trinitatis Monasteriū, celebre apud hanc gentē, religionis (vt aiebāt) caussa, inde Lobodā parasse profectionē: inde verò paulò pòst Moscuā Regiam suā petiturum, quæ duodecim tantùm leucis ab oppido Loboda abest. Maiestati V. Regiæ omnia prospera, & fausta ex animo à Deo Opt. Max. precor. Ex Bor pago, ad fluuium Szolonam, Plescouia distante (vt incolæ referunt) paulò plùs centum milliaribus Italicis, die XXVI. Septemb. *1581.*

STEPHANVS I. POLONIAE REX,
Antonio Possevino.

PERGRATVM nobis fuit, de reditu ad nos P. Vestræ cognoscere, quæ vt quanto ociùs properet accedere, etiam atq; etiam hortamur. Coràm omnia, quæ erunt cognoscemus. Litteras passus mittimus Vestræ Paternitati, quibus cautū est vniuerso P. V. comitatui, atq; ipsis etiā Moscis, qui vnà veniunt. Cū ad primas custodias Paternitas V. accesserit, poterit eos Moscos, qui redire volent, tutò à se dimittere: qui volent vnà accedere, id etiā summa cum securitate facient. Nos cū in propinquo Paternitatem V. intelligemus, ei nostros, qui eam pro dignitate accipiant, obuiam mittemus, ac vicinum Pat. Vestræ locum diuertendi apud nos, sponte nostra concedemus. Bene valeat Pat. Vestra, ac salua veniat. Datum ex castris nostris ad Plescouiam, die XXIX. Septembris, Anno Domini *1581.* Regni verò nostri anno sexto.

IOANNI BASILII, MAGNO DVCI
Moscouiæ, Antonius Possevinus.

CVM Dei clementia saluus ad exercitum Stephani Poloniæ Regis peruenissem, nihil mihi potiùs fuit, quàm vt de ratione omni pacis conficiendæ cum eo agerem, qui diù me de rebus, quas tua Serenitas cupiebat, loquentem, & in frequenti suo Senatu, & priuatim audiuit. Primùm autē, etsi grata fuit illi inclinatio, qua mihi discedēti significasti, vt tuo eum nomine salutarem: miratus est tamen cum suis Senatoribus vehementer, eas te arces nolle in Liuonia dedere, quas tui ipsius Legati, tuo nomine, Vilnæ promisissent. Cū verò quasdam; poterā, rationes attulissem, quibus à fundendo Christiano sanguine desisteretur, non solū Rex ipse Stephanus, verùm sanè (vt tibi sincerè omnia dicā) omnes ita mihi responderunt, vt nihil mihi restare aliud agēdum existimauerim, quàm, vt ipsum Deum enixè orarem, deinde verò, vt domesticum hunc nostrum hominē ad te quā citissimè allegarem, qui te de omnibus sincerè faceret certiorem. Summa igitur earum rerum, quas mihi Stephanus Rex ostendit, hæc fuit: se (quod antea à tibi ipse indicauerā, quodq; ille postrema sua epistola declarauit) nullis vnquā pacis conditionibus, nisi prioribus, quas tibi indicauerat, assensurum. Quod quidem eò tibi magis faciendū esse dicunt, quò vides; quāto plus restitutionem illarū Arcium distulisti, tantò faciliùs magnam earum partem veniisse in manus Stephani Regis. Regē autem Sueciæ Naruam (de qua penè sola erat in pace absoluenda cum tuis Legatis controuersia) & Iuanohorod, Lapidē album, aliasq; munitas arces cepisse; qui dum tu à Poloniæ Regis exercitu, ex multis certè nationibus instructo, in hac regione oppugnaris, in tuas quoq; ille, alia ex parte, interiores regiones sit progressurus, nisi cū Stephano Rege quàm primùm pacem firmaueris. Prætereà intelligunt, videre te Plescouiam peramplam, & inter omnes ciuitates tuas præcipuā in summo periculo versari, cui nisi pacis beneficium ijs conditionibus admiseris, quæ tibi proponuntur, grauissimum aliquod damnū sit euenturum: cùm præter trucidata præsidia, quæ in eandem ciuitatem immittebas, captumque insignem Ducem Mikitā Chrostouiū (quē ego his oculis vidi, ac de quo egi, vt in honestiore custodia vnà cum famulo liberiùs tractaretur) hac quoq; nocte, dum hæc scribo, milites tui, qui Nouogardia venientes

Universidad de Deusto
Biblioteca

in eam ingredi tentârunt, fuerint profligati, ac multi capti. Populus autem ipse Plescouiensis, vt multus est, ac circumquaq; ab Regis exercitu obsessus, ea patitur, quæ prosapiętia tua potes intelligere. Et sanè multos quotidie displosionibus tormentorũ Regiorum, & morbis, animiq; mœrore in Ciuitate mori, relatum est mihi, sicut & plures in agris hostilem gladium expertos fuisse, his oculis vidi. Qui, quoniam subditi tui sunt, eorumq; tibi ratio reddenda est Deo, vide, an facili negocio velis eorũ saluti consulere; nempè, si Stephano Regi ea, quæ à te perit, tradas. Quod quidem nunquam tibi, vt faceres, proponerem, si alias rationes perspicere potuissem, quibus in tuo proposito, cum tuorum incolumitate, tuaq; cum nominis existimatione, stares. Veruntamen etiam id te mouere maximè debet, quòd, quantum ex amicis meis, Pontifici Maximo fidelissimis, intelligere potui, Stephanus Rex in Moscouia, tuaq; reliqua ditiõe & hyemare, & bellũ quoquouersùm inferre statuerit. Qui propterea ex ciuitate Riga, magnã vim tormentarij puluueris, & globorum aduehi huc iussit, ac supplementa alia militũ externorum ante quartum abhinc diem expectat. Illud certè verissimum est, non solùm Regem cum primarijs penè omnib⁹ domos sibi ligneas in castris excitasse; quibus aiunt, totam hic hyemem (si opus sit) sese traducturos, & in tuas vlteriores regiones excursuros: verùm etiam militem reliquum, fossas sibi excauasse, quo frigus noctu sustineat, diem autem bello faciendo insumat. Iam verò & illud addunt, te pro tua prudentia intelligere, quid tantus Regis Stephani exercitus triennio, iam omnibus belli laboribus, & victorijs assuetus, efficere possit, cũ præsertim difficiliores omnes vias superauerit, tormenta maxima inuexerit, arcesque in ditione tua tot ceperit, vt vndequaq; cõmeatus, militemque recentem ad se queat adsciscere: soluto verò gelu non iam mẽse Iulio, vel Augusto anni insequentis, ex Polonia, Lituaniaúe sit castra aduersùs te moturus, sed ex Imperij tui visceribus. In q̃ cùm sine vllo impedimento peruaserit, quid facturum inquiunt, si iam in patentes, & vltra ipsos Moscuæ campos expediti equitatus bonam partem educere voluerit? Quod illum sanè facturum inaudiui, etiam si Plescouiæ obsidio protraheretur, quam propugnaculis quibusdam, cingere decreuit: quanquam & eam omnibus viribus expugnare nitetur, nisi de tota re deliberaueris, mihiq; responsum citissimum miseris. Nam vt Rex hinc priùs deducat exercitum, quàm tu aliunde præsidia re ipsa deduxeris, nulla ratione ei potui persuadere. Quin verò, cũ illum heri diligenter rogassem, vt à tanti populi, quantus Plescouiæ est, cæde abstinere iuberet, si ad Ciuitatis expugnationẽ veniretur (quod innocenti populo esset parcendum) id se quidem percupere significauit, sed (quod res est) futurum esse difficillimum, dixit; qd' miles ipso oppugnationis ardore inflammatus, ne sibi quidem, si velit, queat temperare. Quamobrem, obsecro te, Serenissime princeps, vt cogites, num propter illa, quæ iam ampliùs non habes, expediat, vt reliqua in discrimen voces. Quæ quidem (cùm in tua manu positum sit, vt illa integra serues) si eadem, qua vsus es, cunctatione in hostium tuorum manus peruenirent; audent isti Regij sibi polliceri futurum, vt populi tui non solũ animis, ac voluntate, verùm etiam rebus, ac corporibus ipsis à te ad istos alios Reges dilabantur. Quæ omnia cũ cognouissem, cœpi alijs pluribus rationibus Stephanum Regem vrgere, vt saltem ad te, quemadmodum cu piebas, vel Legatos suos magnos, vel internuncium aliquem mitteret, vnde pacis tractatio feruorem hunc bellicum mitigaret. Sed cũ nihil assequi possem; quòd eximendo gerendi belli tempori hæc diceret à te requiri, sicut triennij superioris tractatio docuit: tandem Deo adiuuante, animum illius, auctoritate Pontificis Maximi, permotum, inflexi, vt si tuos Legatos aliquẽ ad locum, non adeò procul hinc disitum, sed vel in Regione Nouogardiensi, aut alibi sitũ, quàm primùm mitteres, ille suos statim sit missurus. Sed id petit omninò, vt quàmprimùm absolutissimam ijsdem Legatis tuis facultatem conferas transigendi, paciscendi, ac quæcunque alia decidendi, præsidiaque ex arcibus statim deducendi: quam ipsam facultatem, quod ad Stephanum Regem attinet, curabo, vt primarijs quoque Legatis suis ille impertiat. Ego verò, pro eo amore, quo te summus Pontifex prosequitur (quã tibi fidem ad hæc iterum tractanda pollicitus sum) præstabo, vt eundem ad locum cum Legatis tuis me conferam, rebusq; constitutis ad te reuertar: cetera acturus, quæ ad Dei gloriã propagandam, tuũq; decus amplificandũ maximè spectant. Ceterũ quod ad commercium & negociationes pertinet, quas, si tibi Liuonia esset cedendum, putabas à Stephano Rege posse prohiberi; nec verò cũ Christianis Principibus, ac Pontifice Maximo eam amicitiam, quam optas, coli: ego, Deo ipso aspirãte, quã firmissimis conditionib⁹ potero, curabo, vt cum tuis Legatis caueatur, ne vnquã ad te principibus illis, vel itẽ quibusuis mercatoribus, à te, atque à tuis ad illos, tutus per Lituaniam, Poloniam, eamq;

eamq; Liuoniæ partem, quæ ad Stephanũ Regem attineat, non pateat aditus. Quod ipsum ij quoq; Principes Christiani, ac præcipuè Pontifex Max. vt sanctum, illibatumq; sit, facilè à Poloniæ Regibus obtinebunt. Quin verò, cũ Narua, & alijs arcibus, atq; adeò VVica satis magno Liuonicæ oræ maritimæ, pernauiã vsq; tractu, vnà cũ arcibus Lode, Leal, Fekel, & Hapsel, à Serenissimo Sueciæ Rege captis) hi videant, penè omnem tibi cõmeandi, vel merces importandi in Moscouiam aditum esse terra, mariq; intercluſum; in ipsis aũt oculis tuis victorem Stephani Regis exercitum cernant, qui iam Plescouiæ, & Nouogardiæ itinera & vias omnes præcludit: cõijcere potes, quantum tibi, ac tuis omnibus rebus accedet, si eosdem eãdẽ, quam dixi, facultate absoluta Legatos citissimè miseris (quod vtinam & cũ Sueciæ Rege quãprimùm facere:) meum verò hunc hominem statim remiseris; quasque mihi literas scribes, easdem eriam per alterum tuum afferri mihi curaueris, vt si quid alterutri in itinere contingeret, tanti boni confectio ne differretur.

QVOD autem attinet ad reliquas arces, quas extra Liuoniam Stephanus Rex in ditione tua cepit, itidemq; bellicos sumptus, quorum Vilnæ cum tuis Legatis mẽtio facta est, ac de quibus tibi Stephanus Rex vltimis suis literis scripsit, non desinam cum illo agere, nec de spe decidi, quin, ob Pontificis Maximi auctoritatem, & gratiam, aliqua de illis sit remissurus. Sed & post octo dies, si potero, mittam ad Palatinũ Nouogardiensem alias ad te literas, quibus intelligas, quid mihi à Stephano Rege respõsum erit ad illa, quæ ex arce Staricia mihi ad illius literas scripsisti. Intereà scito, me post biduum hinc dimittere P. Paulum nostrum cum ijs literis, quas mihi ad Pontificem Maximum, alioſque dedisti: nec desinam hîc captiuos Moscos officijs Christianis, pecunia, ac quibusuis potero solatijs iuuare. Quod vt perpetuò facerem, & Christiana charitas, & benignitas erga me tua continẽter impellit. Ex castris ad Plescouiam, mense octobri, 1581.

IOANNI III. SVECIAE REGI, *Antonius Possevinus.*

QVÒD ex Magni Moscouię Ducis ditione Maiest. V. me nunquã posse literas mittere existimaui, ac tamen nunc facio; eò mihi iucundiùs est, quòd V. Maiest. intelliget, quacunque in regione sim, in ea me operã dare, vt benignitatis V. Maiest. erga me sæpiùs collatæ memoriam gratissimam seruem. Nam & apud ipsum Magnum Ducẽ, cùm Staricię, (quæ ipsius arx est) Moscua ipsius Regia triginta sex milliaribus germanicis distantis, mensem cõmoratus fuissem, sępeq; cũ eo, eiusq; consiliarijs egissem, incidi peropportunè in sermonẽ cum, qui mihi à summo Pontifice, atq; adeò ab hoc Serenis. Poloniæ Rege anteà iniũctus, spectabat ad pacẽ statuendã. Quam princeps ille non tam cum hoc Serenis. Rege, quã cum V. Maiest. cupere quidem visus est, ac tamen si pacis aliqua inter V. Maiest. & ipsum Principem tractatio esset futura, ea vt per Legatos V. Maiest. cum illo ageretur; quibus fidem omnem publicam, tutiq;, atque honorifici commeatus, siue passus literas se traditurum pollicitus est. Ego verò, qui probè nôram, quid ille V. Maiest. Legatis intulerat: quodq; sæpè de eodẽ principe; V. mihi Maiest. referre dignata fuerat; respõdi, mihi nunquã credibile videri, vt priùs V. Maiest. Legatos ad illum suos allegaret, quin suos ipse præmisisset isthuc, quos tuto & clementer acceptũ iri pro certo habebã. Quippè, qui pro Pontifice Max. Regis autem Catholici, atque adeò Rodulphi Cæsaris rebus (qui sororẽ nuptui cupiebat V. Maiest. filio tradere) cũ nõ semel legatione functus isthuc fuissem, eram expertus, qua fide nõ ipsos tantũ Pontificis aliorũq; Principum Legatos, verũ etiam ipsos Tartaros Maiest. V. solebat excipere. Sed cùm ille tũ per Consiliarios suos, tum per Michaelem Andreæ Beginum, Senatorem inter præcipuos suum, hac de pace agi se velle, mihi quinquies indicasset: ac propterea de me quæreret, num ego iussu, vel impulsu V. Maiest. pacis aliquas cõditiones afferrem, respondi (id quod res erat) nihil prorsùs à V. Maiest. mihi mandatum fuisse: Pontificem verò Max. qui cum summa V. Maiest. intercedit necessitudo, mandasse, vt cùm mihi de pace inter Serenis. Poloniæ Regem, atq; ipsum Magnum Moscouiæ Ducem esset agendum, V. Maiest. non prætermitteretur, sed ea, quæ decet, dignitatis, & quietis Regnorum istorũ ratio haberetur. Accessisse Serenis. Poloniæ Reginæ preces. Serenis. eius coniugi Regi ea de re oblatas, ne si pax inter eius Maiest. & Moscũ sanciretur, V. Maiest. excluderetur: sicq; eadẽ pace tres inter potentissimos principes, ac Reges stabilita, V. Maiest. pietatẽ latiùs restitueret: Christiani autem reliqui principes, ipsorum exemplo aduersùs Christiani nominis hostes armã conuerterẽt. Quod quidẽ à Summo Pontifice rogauerat Mosc⁹, ac postremò eius Sanctit. idipsum literis suis testatus est, se quã primũ pace absoluta confecturũ. Ergo cũ hæc acta essent, quęsiuit de me Moscus, ecquid ipse de tota re cogitarem: an verò, si quas cepisset V. Maiest. arces, easdẽ restituere

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuere vellet? Fore enim, vt ita cũ V. Maiest. pacem veram coleret. Tum ego; Quoniam mihi rationes Serenis. Regis Sueciæ ignotæ sunt; audio verò eum sub signis copias habere victrices, si quid mihi tu, princeps, proposueris, vnde tractationé istã ordiar, id persequar, nec eum Regem pacẽ detrectaturũ spero, si ad iustas conditiones veniatur. Ad hæc idẽ ipse Michael Andreæ Beginus, Mosci Consiliarius, ad me cõsestim à principe remissus: Vide, inquit, Antoni, quanã hoc ratione effici possit. Nã vt princeps meus ad Sueciæ Regem mittat Legatos, id nequaquam decet. Soliti enim erant aliquando Sueciæ Reges, aut ipsa Finlandia Plescouiensibus, aut Nouogardiensibus, qui sunt imperio nostri Principis subiecti, tributũ pendere. Ego verò, inquam, id nescio: hoc vnum scio, me duorum millium annorũ historias legisse, quibus constat, Regnũ illud semper habuisse Reges, qui nemini subderentur. Scio item Catholicum Regem ac Cæsarem, vti & Summũ Pontificem, non ita multò anteà ad eũ misisse Legatos: præterquàm, quòd si ratio habenda est Serenissimi Regis Sueciæ, vxoris, & filij, & illa ex Regio stemmate orta est, & Princeps iam grandis natu est, cui, qui inter Christianos Principes primarij sunt, virgines suas non detrectant nuptui dare. Itaque, quando nec Serenis. Sueciæ Rex fortasis huc missurus est Legatos suos, nec tu videris in id propendere, vt mittas tuos: scribã ego per me ipse eidem Regi, cui Summus Pontifex non semel literas misit, quibus eum rogabat, (quod hactenus benignissimè fecit) mihi vt omnem in omnibus fidem adhiberet. Quod cũ Moscus non solùm non abnuisset, sed vt animi sui propensionem ostenderet, addidisset, Mihi, quidquid pro eiusmodi rebus tractãdis, aut hominibus mittendis expendissem, se libentissimè repensurũ: existimaui mihi faciendum, pro eo ac debeo, vt V. Maiest. quã primùm de omnibus certiorem facerem, tentaturus quacunq; ratione possem, vt hæ literæ ad V. Maiest. manus, quàm citissimè hoc anni tempore fieri poterit, perueniãt. Cùm autem ipsius Mosci rogatu ex Staricia ad hunc Serenissimum Poloniæ Regem in castra venirem, nũcius mihi allatus fuit, de Narua ab exercitu Maiest. V. capta, tùm de Iuanohorod, Albo lapide, totaque Vica, quæ ferè Pernauiam cũ alijs arcibus attingit, eadem fœlicitate in potestatem Vestræ Maiestatis redactis. Quæ omnia ad eã pacis tranquillitatem in istis V. Maiest. Regnis comparandam, non mediocre esse allatura momentum putantur: cùm vel ipse Moscus ad æquiores conditiones descensurus sit; & quòd ad Serenis. Poloniæ Regem attinet, faciliùs cum eo, summa animi in gerendis negocijs moderatione fertur, res illas veteres, & si quę restãt adhuc, quas mihi V. Maiest. olim referre dignata est, vel forsan alia, quæ nouã tractatione egebunt, transigere poterit. Quod cũ factum fuerit, videor mihi intueri animo ignículos illos pietatis, qui à Spiritu sancto, in V. Maiest. corde nõ semel excitati sunt, in flãmam ingentẽ erupturos, quæ tenebras istas errorũ dispellat, pietatiq; locum auitũ, gratissimi erga Deum animi ergò, restituat; sicque Regnũ illud, quod est omnium maximum (nempè, sempiternũ) V. Maiest. sibi, ac populis suis comparet. Ceterũ, cũ apud eundem Magnũ Moscouiæ Ducem duos Ordinis nõstri reliquissem, pollicitus ei sum, me quãm primùm, (sicut Deo volente faciam) ad eum rediturum, vt reliqua ad bonum cõmune, religionemque Catholicam spectantia, si non absoluero, saltem firmiùs insinuem. Nam & pro externis, atque pro ijs, quos Summus Pontifex, Venetique mittent in Moscouiam, fidem publicã, mihi dedit, quibus in eius ditione Catholicã religionem colere, & Sacerdotes habere Catholicos possint. Dona item Sebellinarum pellium Summo Pontifici, per hominem è nostris misit: meque à finibus regionum suarum vsq; ad eius aulam, honorificentissimè in Pontificis Maximi gratiã deduci iussit: cõuiuioq; splendidissimo, omnibusq; humanitatis officijs accepit. Quæ vti vera sunt, ita nolui non ea scribere V. Maiest. vt intelligat, potentem esse Deum, qui inflectere animos quantumuis duros queat, quique soleat in multa patientia expectare etiam Moscos, vt resipiscant.

Quod autem ad hoc negocium spectat, dispiciet Maiest. V. nunquid mihi, si quid aliud effici anteà nõ posset, mandare velit, quod sinceriss imè, & fidelissimè agã: num verò aliquem vtriusque ditionis finitimũ locum designari expediret, vt communicato cum hoc Rege negocio, Legati, & Mosci, & qui à V. Maiest. mitterentur, sic conuenirent, vt pax inter omnes statui posset. In qua si quid Pontificis Max. auctoritas vsui esse V. Maiest. cõmodis poterit, video, non minimum pondus apud eũ principem hanc esse habituram. Quoniam verò credo post duos menses fore, vt ad Regem Poloniæ Serenis. reuertar, summopere autem cupio pro eo, quod mihi Pontifex Maximus mandauit, toti huic negocio coronidẽ imponere: obsecro V. Maiest. vt mihi animum suum per literas quàm primùm aperiat. Ad eas verò literas, quas per Sacerdotem è nostris à Pontifice Maximo, & à Serenis. Poloniæ Rege de mense Iunio Vilna V. Maiest. misi, non dubito, quin

quin responderit, quinúe paullò pòst de ijs aliquid sim accepturus, quod eius Sanctitati quàm primum mittere possim. Ex castris ad Plescouiam, die XX. Octobris 1581.

IOANNES BASILII MAGNVS Dux Moscouiæ.

MISERICORDIA, & benigna clementia Dei nostri, qui nos in Orientе exaltissimis præfecit, quiq; dirigit gressus nostros in viã pacis, eius Dei nostri in Trinitate benedicti gratia, à Magno Principe Imperatore & Magno Duce Ioan. Basilij VVlodimiriæ, Moscouiæ, Nouogardiæ, Imperatore Casanico, Astracanico, Principe Plescouiensi, Magno Duce Smolenscensi, Tueriensi, Tuchoriensi, Piermiensi, VViatciensi, Bulgariensi, &c. Domino & Magno Duce Nouogardiensi, terræ Nisouiensis, Czernouiensis, Rezaniensis, Rostouiensis, Iaroslauiensis, Bialoiczoriensis, & Domino hæreditario terræ Liuonicæ, Vdoricæ, Obdoricæ, Condinicæ, & totius terræ Seueriensis, & Sebersciensis terræ principe, & aliarum multarum terrarum Domino.

GREGORII XIII. PONTIFICIS Max. Nuncio, Antonio Possetano.

SCRIPSISTI ad nos literis tuis per hominem tuum Andreã, venisse te in castra Stephani Regis incolumem, & cum Stephano Rege, ac Senatoribus, quæ nostra Maiestas præscripsit, locutum fuisse, ac priuatim ab eis interrogatum, atque auditum: Stephanum autem Regem respondisse, & omnes Senatores dixisse, aliud tibi non esse in primis faciendum, quàm vt Andream Apollonium tuum ad nos mitteres qui nos de omnibus rebus certiores faceret, quas tibi Rex Stephanus respondendo dixisset. Te autem de Legatis Lituanicis Regi Stephano persuasisse, vt eos ad nos Stephanus Rex mitteret, vel Internuncium: quòd cùm assequi non potuisses, Regem Stephanum, in gratiam Pontificis Maximi Gregorij XIII. tibi accessisse, vt nobis Legatos suos ad aliquem locum (nobis idipsum facientibus) mitteret. Quam ad rem tibi à Gregorio XIII. Pontifice Maximo mandatam, nos quoq; hortaris: vt, scilicet, propter pacem Christianã nostros Legatos mittamus, nõ procul à nobis, in terram Nouogardiensem, aut aliò, data illis plena instructione: Rex verò Stephanus ad eundem locum mittat Legatos suos, pacis statuendæ gratia: tu autem ad eundem locum ad Legatos nostros cum Legatis Regijs venias, & agas nobiscum de omni bono Christiano, ac de pacis compositione. Quamobrem tuum Andream Apolloniũ misisti, vt eum audiamus. Nos igitur, vt sumus Princeps Christianus, semper optauimus, vt inter nos, & Stephanum Regem, sanguinis cessaret effusio, & initiò id voluimus: qua de re tibi, Antoni, omnia diserte exposuimus, ac posteà vberrimas literas dedimus: cur, scilicet, inter nos, & Stephanũ Regẽ sanguinis copiosior facta sit effusio. Propter pacem aũt Christianã, & tuam admonitionem, & iniunctum tibi munus à Pontifice Maximo, & nunc, & posteà volumus, vt Christiani sanguinis effusio inter nos, & Stephanum Regem cesset. Quare, & ad conuentum, quà Velicolucũ Nouogardia est iter, inter Porcouiã, & Zauolociam, ad Iamũ Zapolscij pagum, Legatos nostros mittimus: data illis plena instructione de omnibus ijs rebus, de quibus ad nos scripsisti, loquendi, ac loquẽdo, & tractando ea cõfirmandi, quæ inter nos, & Stephanum Regem æquum est constituere. Tu verò, Antoni, Stephano Regi loquere, ac persuade, vt Plescouia discedat, & exercitum suum vbique prohibeat sanguinem Christianũ effundere. Nos etiam exercitum nostrum per omnia loca idem facere iubebimus, & ne prælium committatur vllum, præcipiemus, quamdiũ nostri Legatieũ Legatis Stephani Regis in conuẽtu mutuo aliquid rectè cõstituerint, vt ex vtraq; parte effusio sanguinis Christiani cesset. Misimus autẽ per Zachariam Boltinum, antequam Legatos nostros mitteremus, ad Stephanum Regem fidei publicæ literas, propter Legatos Stephani Regis. Tu itaque, Antoni, iuxta præceptum Pontificis Maximi, cum Legatis Stephani Regis venias ad eundem locum, inter nos, & Stephanum Regem, cum nostris Legatis pacem compositurus: & cogites, quanam ratione tuis cõsilijs, effusio sanguinis Christiani inter nos in Christianitate cesset, resque ad pacem deducatur, & in posterum quoque fiat immobilis. Ac quàm primũ noster prodromus, cum nostris fidei publicæ literis, ad Regem Stephanum venerit, Rex quoq; Stephanus eundẽ prodromum, cum literis publicæ fidei pro Legatis nostris, quàm primùm remittat, quas literas nostri sequentur Legati: & cum Stephani Regis Legatis, ac nostris, inter Porcouiam & Zauolociam, concurras ibidem, negocia pacis tractaturus, & cõstituturus. Interim nostri Legati cũ nostra instructione, & plena præceptiõe, cunt celeriter Nouogardiã, expectaturi Nouogardiæ Stephani Regis literas passus: literas autẽ fidei nos per Legatos nostros mittimus, vt sciatur, ea, quæ in conuentu illo egerint Legati nostri, cum Legatis Stephani Regis, esse voluntatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis nostræ. Stephanus quoque Rex Legatis suis similes fidei literas tradat, quibus liqueat, ea, quæ egerint Legati eius, cum Legatis nostris, esse volũtatis Stephani Regis: vt & nostris, & Stephani Regis Legatis tecũ, qui Legatus ex Pontificis, in conuentu illo, de omnibus negocijs statuere, & confirmare liceat, quò inter nos in posterum firma, fraterna amicitia, & societas cum Stephano Rege stabiliatur immobiliter. Scriptæ in Imperio nostro, in aula Slobodiensi, anno 7090. Mensis Octobris die 23.

IOANNI BASILIO, MAGNO Moscouiæ Duci. Antonius Possevinus.

MIsi Serenit. tuæ, cùm primùm ad Stephanum Regem perueni, Andream Apollonium nostrum, cum literis meis, quibus significabam, quãtopere tuis rationibus consulturus esses, si quàm citissimè ad propiorem locum, quàm Moscua sit, Legatos mitteres tuos. Quem ad locum daré operã diligenter, vt suos item Legatos Stephanus Rex mitteret: cum quibus omnib⁹ ipse quoq;, Deo iuuãte, ad pacis tractationem absoluendam conuenirem. Verùm, quoniam pollicebar etiam Serenit. tuæ, me quàm primùm aliquid responsi à Stephano Rege elicere potuiss ẽ, ad ea, quę mihi in itinere ad eius epistolam rescripsisti, id ad te missurum: literarum autem earundem alterum exemplar statuebam ad te mittere, quas per Andream Apollonium misi, vt si quid illi, vel inter militum excursiones, vel in reliquo itinere accidisset, ad te tamen meę peruenirent: neutrum sanè præstare potui, quamuis id sedulò curauerim. Nec enim Stephanus Rex respõdere aliquid voluit responsioni tuæ, in quiens, ista terendo tempori inseruire: cũ bellum re ipsa, non verbis, sit omninò cõtinuandum; aut si ad iustas pacis conditiones descenderis, pacem ipse stabilem, ac firmissimam, non vllam autem aliam amplecti velit. Intereà verò, dum hæc ageré, superuenerunt in hæc castra noui milites, atq; alius puluis, & globi tormentarij: quare in Ciuitatem ipsam Plescouiam iterum summo conatu irrumpere statutum fuerat. Sed pro viribus egi, ne id hactenus fieret: Summi primùm Pontificis vsus auctoritate: deinde sistens me quasi Vadem ipsi Stephano Regi, te ea, quæ mihi à te, ac tuo nomine à Senatoribus tuis promissa sunt, nulla arte, vel cunctatione, sed Christiana sinceritate sic esse præstiturum, vt reliquis omnibus Christianis Principibus nulla vnquam fidei, vel promissionum tuarum suspicio inijci possit; mihi autem Tabellarium meum cum celeri respõso te remissurum. Qui quoniam ad hanc vsque diem non venit (quæ quidem dies isti itineri faciendo, homini præsertim currenti, satis ipsis esse futura putabatur) angor animi vehementer, quòd cùm me non satis veracem suspicari possint, fortasis iam morem in ipsa pacis tractatione fidem adhibebunt, quæ tamen tuis rebus non inutilis futura videbatur. Quòd si tu ea respondisti, quæ maximè ad tranquillitatem rerum tuarum comparandam respondisse te credo; meus verò Tabellarius quàm primùm redierit, enitar id, quod Summo Pontifici, ac mihi optatissimum est, ne Christianus sanguis ampli⁹ effundatur. Sin minus, audio, non solùm, vel nunc, vel primo Vere maximam stragem hominum futuram, verùm etiam, quod anteà tibi scripsi, huius exercitus latissimam in tuas pacatas regiones excursionem ac vastationem. Quod rursus prædictum tuæ Serenit. volui, ne Pontificis Maximi studium, aut operam meam tibi vnquã defuisse, (si quid secus acciderit) intelligas. Scito autem, me certè difficillimè consequi potuisse, vt has tibi literas mitterem: misisse autem in Sueciam alias literas, vt ordiri ex me pacis illam tractationem possem, quæ dignitati & quieti tuæ sit, (vt spero) commodatura. Deus te sua gratia, & cœlestibus donis vberrimè cumulet. Ex castris Stephani Regis; ad Plescouiam, die 22. Octobris, 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO Moscouiæ Duci, Antonius Possevinus.

ANdreas Apollonius, quem Serenit. tuæ cum meis literis miseram, heri cum Zacharia Boltino Internuncio tuo redijt, quorum vterque mihi literas tuas, pietatis, ac pacis desiderij plenas reddidit, quæ me in Christo Iesu magna lætitia affecerũt: cùm tu ob Dei honorem (sicuti Christianum Principem decet) Christianorum Pastoris Gregorij XIII. auctoritatem magnifacias, & consilium de pace, ac fœdere cum Christianis Principibus ineundo libẽter sequaris. Ego verò ipsas Serenit. tuæ literas statim perlegendas Stephano Regi curaui: quem, antea pluribus rationibus, & ipsa Pontificis Maximi auctoritate permotum, ne ampliùs sanguinem funderet, nec maiore hominũ cæde expugnationé Plescouiæ tentaret, nunc Boltini tui aduentu, ac reditu ipsius Apollonij mei, faciliùs adduxi, vt ad omnia quæ æquissima futura sint, se attemperet. Quamuis nullaei ratione persuaderi potuerit, vt exercitum ex tua ditione deducat, priusquam sincera, & immobilis pax fiat. Sæpè enim pro certo mihi affirmauit; nisi pax fiat, se hac hyeme in istis prouincijs exercitum, cum generali eius Duce Ioanne Zamoscio, magno Regni Poloniæ Cãcellario, relicturũ: Philonem autem Velicoluci cum magna militum manu, ceteroscq; Præfectos alias in arces, vicinas imposituru m: se verò, excursurum in Lituaniam ad maiores copias comparandas, quas primo vere in regiones tuas interiores inducat. Quamobrem quantò maturiùs accedent Legati tui magni ad locum, à te conuentui Legatorum, & mihi assignatum, & ad proponendas eas, quæ sperantur, pacis conditiones, tantò minùs vastationis fiet, aut sanguinis fundetur: restituescq; his omnib⁹ regionib⁹ tuis optatã, ac certè necessariam tranquillitatem. Vt verò Legati tui magni Zapolsciam tutiùs veniant, curaui, vt statim Boltinus tuus vnà cum fidei publicæ literis, Stephani Regis remitteretur. Ego verò Nouogardiam vnà cum Boltino mitto Basilium Zamoscium, quem Senatores tui nouerunt, vt quã citissimè ad me literas à Palatino Nouogardiensi, vel à Legatis tuis magnis afferat: quibus certior fiam, quo loco & die eos in itinere conuenire potero, ac cum ijs agere de ratione, qua ipsi quoque Stephani Regis Legati, sine impedimento, aut damno, cum ijs quàm primùm conueniãt, cum quibus ipse operam, & officium meum omnibus (vt mihi scribis) cõ filijs ad pacificationem sedulò interponã. Quapropter vbi Basilius meus redierit, statim me dabo in viam Porcouiam versus, vlteriusque progrediar, vbicunque intelligam, id pacis celeriùs conficiendæ negocio magis expedire. Intereà tuam Serenit. precor, vt sibi persuadeat, me nullum fidelissimæ, ac Christianæ sinceritatis officium prætermissurum, quod huic Rei statuendæ, ac Christianæ paci confirmandæ conducere posse existimabo. Dominus Iesus Serenit. tuam, cum omnibus tuis fœlicissimam reddat. Ex castris ad Plescouiã die XVI. Nouembris 1581.

STEPHANVS POLONIAE REX, IO. Basilij, Magno Duci Moscouæ. Ex Rutheno idiomate.

A Magno Principe, Dei gratia, Stephano Rege Poloniæ, & Magno Duce Lituaniæ, Rusiæ, Prusiæ, Masouiæ, Samogitię, Liuoniæ & Principe Transylua niæ, &c. Ioanni Basilij Principi Rusiæ, & Magno Duci VVlodimirien si, Moscouien si, Nouogardien si, Casanen si, Astracanen si, Plescouien si, Tuerien si, Permscien si, VViatscien si, Bolcharien si, &c.

DEdisti ad nos literas per Prodromum tuum Zachariam Boltinum, significans, misisse ad te Sanctissimũ, & Maximũ Pastorem Gregorium XIII. Pontificem Romanum, Nuncium suum, Antonium Possevinum, qui certiorem te per literas fecerit de ijs rebus, de quibus ad pacẽ nobis cum statuendam est locutus. Te verò pacis Christianę gratia tuos Legatos allegasse, ad conuentum habendum inter Porcouiam, & Sauolociam, via Velicolucen si, ad Iamũ Zapolscij, data plena illis instructione, de omnibus rebus statuendi, & confirmandi. Literas quoq; fidei per eosdem mittis, tuæ voluntatis illa esse declarans, quæ tui Legati cum nostris egerint in eo conuẽtu. Nos verò hortaris, vt ad eundem locum cum eiusmodi literis nostros mittamus Legatos: quo & nostris, & tuis Legatis cum Nuncio Sanctissimi, & Maximi Pastoris Pontificis Romani P. Antonio Possevino, in conuentu illo de omnibus rebus loqui, & confirmare liceat: vtque nos Plescouia discedamus, & exercitum nostrum ab effusiõe sanguinis Christiani prohibeamus; id quod fieri non potest, antequàm inter nos, & te confirmatio fraterni amoris, & amicitiæ sanciatur. Nos autem vt semper, ita & nunc animum nostrũ voluntate Dei omnia scientis obsirmamus, vt cum Principibus Christianis, ac tecum, ob Reipub. Christianæ bonum, amicè, ac tranquillè viuamus, & effusionem sanguinis Christiani vitemus: quã ad rem nunquã, sine iusta causa, accedere voluimus. Quare & sæpiùs tibi disertè declarauimus propensionem nostram ad pacem, propter Christianam tranquillitatem; siquidem tu, quod ad te attinet, sincerè ac iustè accesseris. Iã verò, post tuam ad nos Internuncij allegationẽ, eãdem erga pacem Christianam propensione nostra, mittimus Legatos nostros eum ad locum, quem tu designasti, Iamũ Zapolscij, inter Porcouiam, & Zauolociam, dedimusque ijsdem integram instructionem, ac facultatem de omnibus rebus, quibus pacem statuere, & reliqua omnia componere, atque ad exitum perfectum deducere, ac concludere, ita vt par erit, valeant. Literas quoque fidei publicæ, Legatis tuis, per eundem Internuncium tuum Zachariam Boltinũ, mittemus, quales habere voluisti, quibus liberè eò veniant, atque inde redeant, vnde voluerint. Quod autem scripsisti, vt Plescouiam discedamus, & exercitum nostrum ab effusione sanguinis prohibeamus, id quod etiam à nobis P. Antonius Possevinus nomine Summi Pontificis diligenter petijt (vt scilicet in gratiam eiusdem Summi Pastoris Romani Pontificis id faciamus) nos id, quemadmodum decet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

decet, maximi facientes respondimus, & indicauimus, quid in hac re præstare poterimus: illud interea curantes, ne nobis ipsis, & actionibus nostris detrimentum aliquod conciliemus. Ac tamen hoc in eo præcipuè situm est, vt tui Legati quàm primùm ad locum à te assignatum, cum plena facultate, & instructione approperent, cum ijs conditionibus, quibus acquiescere possimus: cùm & nos nulla mora interposita, Legatos nostros eodem mittamus: dimittamus autem illicò tuum istum celerem Internuncium. Ex Castris nostris ad Plescouiam, Anno à Christo nato 1581. mensis Nouembris, die XVI.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIUS POSSEVINUS.

QVATRIDVÒ postquàm è castris discessimus, huc venimus: cùm is, qui comes itineris fuerat nobis adiunctus, imperitus harum viarum, per flumina periculosa, diuersasque vias nos circumduxisset. Præierat enim D. Zebridouius, vt equitatum obuiam Moscis Legatis præmittendum cogeret. Sicque Diuina prouidentia eò nos tutiùs deduxit, quàm si eos equites habuissemus, qui nobis fuerant attributi. Sed bene habet, quòd Cosaci longiùs aberant. Postridie eius diei, quàm huc venimus, superuenêre Legati Regij, heri verò, inclinata iam die, D. Zebridouius Opacâ versus ad Soletz equitatum præmisit: cùm per varios tabellarios, ne aliquam Mosci suspicionem conciperent, eos admonuissem, vt propè Biscouicium nos esse intelligerent: quo in loco ne soli commoraremur, ac verò tantisper hîc maneremus, secuti sumus Illustris Palatini Braslauiensis consilium: qui cùm isthuc tabellarium mitteret, nolui non pauca hæc scribere: simul rogans, V.D.M. vt iubeat eum Cosacum (quem Nouogardiam à me missum, Mosci suspicati sunt falsò, auctorem fuisse ꝑsagæ comburendæ, & cædis ingentis patrandæ) ad nos Zapolsciam mitti, quemadmodum Serenis. Rex mihi se facturũ pollicitus est. Neq; enim ipsi causæ, de qua conueniemus, parum commodabitur. Cæterũ non despero bonũ futuræ tractationis nostræ exitum, quod etiam istis in castris hæretici Ministri, quos summoperè odit Deꝰ, non ampliùs perstrepent: qui neque à Deo sunt missi, nec vllam verbi Dei prædicandi auctoritatem habent. Quod si effecerit V.D.M. sciat eum, qui finxit oculum, quique nostras actiones, & cogitationes intuetur, atque altissimè considerat, non defuturum ijs cœptis, quæ ad ipsius gloriam sinceriss imè referentur. Vt verò semper de salute V.D.M. sollicitus sum, ita obsecro eâ enixè, vt sibi non tam forsan ab hostibus, quàm ab alijs caueat. Quid me ita scribere faciat, si quærat, equidem neminẽ possem prodere, sed res est plena timoris amor, & reuerentia, qua interiore eam in Domino prosequor. Vtinam Deus illam omnibus veris donis, & solidissimo honore cumulatam diutissimè seruet incolumem. Amen. Ex Monasterio B. Virginis, quod iam Monasterium non est ampliùs, in Koroczinitzi die V. Decembris 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO Moscouiæ Duci, Antonius Possevinus.

MAGNI Serenit. tuæ Legati, qui huc in Pagum Biscouicium heri peruenerunt, in quo eos expectabam, tibi significabũt, quid satis lõgi inter nos colloquij hesterna die fuerit. Ego verò, vt debito Legationis & officij erga te mei satisfacerem, antequàm hinc longiùs discedèrem, existimaui mihi faciendum, vt non solùm me tibi reuerenter inclinarem, omniaq; à Deo bona Serenit. tuæ precarer, verũ etiam instructionis eius exemplum ad te mitterẽ, quam mihi Stephanus Rex suo chirographo, signoq; munitam tradidit, cùm ab eo nouissimè discessissem ex castris. Ex hac enim, quinam sit eiusdem Regis de pace animus propemodùm intelliges, facileque cognosces, nihil à me prętermissum fuisse, quo illi suaderem, vt exercitũ ex regione tua, pace quã primùm composita, deduceret. Verũ enimuerò, vt dubito, vel peccata hominũ, diuturnius, & grauius flagellũ cõmerita, bellum producent: aut nisi pro ea, quę in pectore tuo residet pietas, deliberes de aliquibus rationibus tuis adhuc potiùs remittere, quã vt Christiani sanguinis plus effundatur; vel deniq;, nisi Deus ipse, multiformi sua sapientia, Stephano Regi liquidiùs declaret, nolle se, vt hoc bellum continuetur: erit mihi, ceteriśq; fidelibus tuis plùs quã putabatur laborandum; præsertim si Stephanus Rex primo vere exercitu aucto, Regeque Sueciæ altera ex parte eodem tempore bellum gerente, pergat in incepto. In quo, si nihil aliud promoueretur, certè miserandũ, & horribile spectaculum erit, quidquid vbique Nouogardiam vsque (ne dicam vlterius) cernitur. Templa enim diruta, vel in equorum stabula conuersa sunt, vbi saltem Diuini nominis laudes exaudiebantur. Imagines piæ in ignẽ impiè proiectę, vel scõmatis, & ludibrio ab ijs habitæ, qui Cœlites ipsos vix membra esse Christi agnoscunt. Hominum & puerorum cadauera passim iacent, & ab ipsis iam equis in itinere atteruntur. Nec desunt vtriusq; sexus imbellium rusticorum cædes,

cædes, & raptus, ad quos rusticos in syluis venandos, relicta ferarum venatione auidissimè discurritur. Virgines stuprantur, & turpius etiam violantur. Incendia verò latissima visuntur, incredibili cum tuę ditionis vastatione, quæ vbiq; agricolarum, & iumentorũ defectu iam syluescit, nullo cũ fructu: difficiliore autem ad multos annos aduenarũ commercio cum tuis. Quæ quãuis ipsi Stephano Regi summoperè displiceant, nec propterea cum ijs, quos copijs præfecit, desistat, his rebus omnia, quæ potest adhibere remedia: difficillimum tamẽ est, tam ingentẽ exercitũ, ad quẽ plurimi concurrerunt externi, ac voluntarij milites, in vastitatibus istis in officio continere. Sed & ego eadem, quæ Magni tui Legati, Serenit. tuæ nomine, mihi narrarunt, ac multò quidẽ plura, voce ac scripto retuli. Verùm quod ante triennium in Comitijs Regni Varsauiæ de obtinenda Liuonia decretum est, promissæq; à tuis Legatis magnis postremæ conditiones, Vilnæ: sumptus quoq; bellici, quos propterea hoc etiã anno feciss e, Stephanus mihi Rex obiecit: expugnatæ verò à Sueciæ Rege non paucæ arces, quas tu obtinebas: copijs saũt, quas Stephanus Rex in Castris ad Plescouiam reliquit, stipẽdium persolutum, & ad annum vsq; assignatum ad bellum continuãdum: dubium porrò, in quo animus Regis versatur, ne semper noua belli materia præbeatur, nisi Liuonia tota cesseris: ac iusiurandum ab eo, cum Regno inauguraretur, prestitũ, de Liuonibus in libertatem asserẽdis: quodq; tu (vt dicunt) fœderis tempore, anteà quidem Sigismundo Augusto Rege, Polociam; deinde Henrico Rege, Pernouiam inuaseris: nec verò videatur futurum, vt data occasione conquiescas, & à bello abstineas: rationes illæ sunt, quibus sibi in proposito omninò perstandum Stephanus Rex dicit: asserens, quamuis hactenus Plescouia à se capta nõ sit, obsidione tamẽ ita se illam prẽsurum, vt in suas manus veniat, nisi quàm primùm pax componatur. Scire enim se magnas Ciuitates, vt sanguinis effusioni parcatur, hac ratione esse expugnãdas: cũ & fęlicis memoriæ auus tuus, ipso quidem (vt aiunt) fœdere vigẽte, Nouogardiam non vnius anni, sed septennij obsidione redegerit in suam potestatem. Quamobrem si post omnem diligentiam, & fidelissimam certè sinceritatem à me adhibitam, Stephani Regis Legati magni ad eas conditiones non poterunt descendere, quas tu cuperes: vel tui Legati magni à te non attulerunt ampliora mandata, quàm ex eorum sermone hactenus videor mihi potuisse colligere: ipse, tua cum gratia & voluntate, Deo iuuante, excurram ad te, vt si quid aliud iniri consilij queat ad reliqua absoluenda, id eodem volente Deo, fiat. Idcirco tuam Serenit. rogo, vt vbi apud nos actum de tota re fuerit, digneris iubere, mihi vt ad Serenit. tuam redeunti benignus, ac tutus ille aditus pateat, quem fidei publicæ literis Pontificis Maximi Legatis, ac Nuncijs pollicitus es. Iesus tuam Serenit. omni gratia, & benedictionibus cumulet. Ex Biscouicio pago, duobus milliaribus Germanicis prope Porcouiam tuam, die VII. Decembris, 1581.

STEPHANO POLONIAE REGI, Antonius Possevino.

EX Corocinicio, vbi Monasterium erat, scripsi ante quatriduum Maiest. Vestræ: deinde in Biscouicium pagum, Mosci Legatis, & mihi assignatum, me cõtuli, cùm ex itinere Percouienses egregiè nos ferreis globis ex turribus salutassent. Postridie verò, cùm eò perueni, Legati Mosci satis maturè, ne expectato quidem Opocæ Regio Maiest. V. equitatu, superuenere. Qui me Magni Ducis nomine (vt solent) pluribus verbis consalutantes, accuratè interrogârũt, ecquid à V. Maiest. de pacis conditionibus deliberatum fuisset. Ad quæ, cùm id, quod res esset, respondissem: ceterùm præter Liuoniæ restitutionem, ac quędam alia, arces nempè captas esse retinendas, ob bellicos sumptus: nescire me si quid aliud V. Maiest. Legati haberent in mandatis: interdum identidem vnum illud verbum proferebant. Veliki, Veliki, magna sunt hæc. Cùm verò paulò pòst sese venisse ea cum potestate referrent, vt eadem, quæ Maiest. V. attuleram, firmarent, & ad effectum adducerẽt: ego autẽ dixissem, nisi Liuoniã cederent, nulla me ratiõe intelligere, quorsum vtrisq; Legatis, ac mihi aliquò esset conueniendum: illicò Beginus, Andreæ Beginl frater, secundus Legatus subdidit: Et est quiddam aliud, quod afferimus, quod cùm à me petijssent, vt reticerem, nec verò præillo, quod à V. Maiest. petitur, magni momenti sit, spero Maiest. V. in bonam partẽ accepturam, si tantisper illud reticuero, dum in conuentu proponetur. Sic enim expedit, vt fidem meam illis præstem, quã illibatam Vest. quoque R. Maiestati seruabo. Præscriptos autem illis in proponendo gradus, (ne dicam terminos) fuisse, ex eo etiam intellexi, quòd nunquam ijs exciderunt hæc verba, suo more loquentibus: Quandoquidem, Antoni, Princeps noster demissior factus est; elatos autem deprimit Deus: æquũ est, vt Stephanus Rex modũ imponat suis petitionibus: tu ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cu verò, si qua in re videris hærere nos pertinaciùs, de ea nos admoneas. Sed vt prorsus Liuonia Magnus Dux cedat, cui & commercia cum alienis gentibus, ac præcipuè amicitia cum Summo Pontifice, & Christianis Principibus colẽda sit, fieri nõ potest. Sed Stephanus Rex contentus sit ea, quæ tradetur, parte, ne, cùm totum voluerit, ne partem quidem illã fortassis posteà consequi possit. Quid verò ad hęc responderim, quidq; consilij in re præsenti ceperim, cũ illi Tabellarium de suo in Biscouicium aduentu, Magni Ducis mandato, in Moscouiam essent missuri: cognoscet V. Maiest. ex adjuncto literarum exemplo, quas eidẽ Magno Duci misi: vt si longior noster Legatorum conuentus haberetur, ipse adhuc ad alias conditiones Legatis suis proponendas adigeretur, paxque Deo iuuante, quàm primùm fieret. Postridie autem eius diei, cũ ad hunc pagum veniremus, malè habebat illos, quòd neque in Porcouiam arcem ingredi, neque necessaria capere possent. Verùm denique rationibus, ac necessitati paruerunt: quòd nec dum pax esset, nec fidei publicæ literæ à Vestra Maiestate acceptę, quibus illi nitebantur, eò spectarent, vt eo prætextu obsessis aut opem, aut consilium aliquod afferrent. Cùm verò de ijs quæsiuissem, num si paucorũ dierum ipse inducias inter exercitũ V. Maiest. & obsessos tentassem, id ipsi Magni Ducis nomine ratum habere possent: sic quidẽ, vt interim nemo ex obsessis arcibus egredi, nemo eas ingredi posset: se eiusmodi facultatem non habere dixerũt. Quãobrem posteà nihil mihi negocij ampliùs facessiuere, cũ sępè viderentur anteà mirari, cur V. Maiest. exercitus tempore tractandæ pacis aliò non deduceretur. Sed & cùm occasione oblata innuissem, inaudiuisse me, à V. Maiest. propositum fuisse, vt Serenissimus Sueciæ Rex inter ipsas pacis conditiones admitteretur, haud commodè respõderunt. Quamobrem credo vix eam rem habiturum inter reliqua locum. Porrò hic biduum substitimus, quòd Legati V. Maiest. antequam huc peruenissemus, literas mihi scripsissent, quibus Iamum in Zapolscia combustum fuisse, cœnobium autem esse in ditione V. Maiest. significabant, cui rustici isti iam iureiurando erant obstricti: in quo nisi Mosci vellent conuenire, Paderouiciũ saltem pagum deligerẽt, procul hinc tredecim passuum millibus, quem ad locũ omnes conuenturos dicerent, licèt octo, decemue tantùm domus in eo extarent. Cui rei cũ Legati Mosci statim assensissent, qui in ditionem V. Maiest. se ingredi non posse affirmassent, admoniti à Ducibus, seu prefectis quibusdam equitum Polonis, qui huc nos adduxerãt: Bolcinũ hinc quatuor Verstis abesse, cõmodum, & cuius in vicinia non rari sunt pagi, proposuere Legatis V. Maiest. locũ illum: si vellẽt, eò se ituros, sin minus Paderouiciũ ab illis propositum se petituros. Quorũ dum responsum expectamus, ꝙ hodie ad priores meas literas mi ferunt: immutata eorum consilij ratio est, vt scilicet in Iamũ eamus: quò quidẽ licèt statim Mosci me audito statuerint summo mane crastina die proficisci, nõ potui tamẽ non dolere, vel immaturè res prouideri, vel alijs tribui, quod in eosdem aptiùs cadit. Mitto autem V. Maiest. & eorum Legatorum V. Maiest. schedam, ac quidquid illis respondi. Quòd si fortassis illi dubitârunt, istos Magni Ducis Legatos, propiùs quàm par erat futuros esse Porcouiæ, id prospectum (antequam ipsimet aliud proponerent) oportuit. Sed fortassis posthac ista melius prænoscent, atque in rem conferent.

IAM cũ nobis crastina die, vel perendie cum Legatis V. Maiest. conueniendum sit: possimq; vereri, Liuonia vniuersa Moscũ non cessurũ: obsecro V. Maiest. vt me quã citissimè certiorem faciat, num si soluto conuentu Liuonia cedere noluerint, ego in Moscouiam rediens ex me agere debeã, vt Moscus vel hos, vel alios Legatos Comitiorum tempore Varsauiam ad V. Maiest. remittat; an verò hinc id ipsum Moscoà me scribendũ sit, vt hosce Nouogardię tantisper detineri iubeat, dum tempus veniendi appetat. Negocium enim hoc, quod ad Decretũ Reipublicæ de obtinenda Liuonia pertinet, priusquã arma deponãtur, aut tum habebit liquidiorẽ declarationẽ, aut Moscos Varsauiæ præsentes ad solidiorem deliberationem adiget, si Ordines Regni in eodem pérstantes viderint. Vestra porrò Maiest. sapiens est, quæ nouit momẽta temporum, quæque cernit, quantam in Regno suo molem habeat rerum aliarum explicandarum, quibus statuendis nõ minore iureiurando obstricta est, quàm Liuonię obtinendæ: quã tamen fortasse Deus ijs tradere totam non vult, qui sese tradere totos in eius obsequiũ nolunt. Ipse V. Maiest. vberrimam suam gratiam, ac denique cælestem gloriam impertiat, quæ plus omnibus Regnis, ac Mundo ipso exoptanda est. Ex Cziſſenka pago, die XI. Decembris, *1581.*

LEGATIS REGIIS POLONIAE, Antonius Possevinus.

ANTE horam accepi schedulã Vestrarum II. L. DD. qua mihi significant, sese omninò statuisse non progredi vltra Iamum Zapolciæ pagum, quidquid anteà secus

secus deliberassent, atq; ideò ipsæ nobis diligenter eò iter facientibus proposuissent, de Paderouicio pago potiùs deligẽdo: quãdoquidem, vt scribebant, Iamum à Cosacis sic erat combustũ, vt ne stipes quidem equis alligandis circumquaq; reperiretur; nec verò in tota illa vicinia, quidquã esset, quod hoc mẽse Decembri nobis tegendis, hominibus verò, & equis sustentandis haberi posset ad manũ. Quæ noua DD. VV. Illustrium deliberatio licèt visa sit non vsquequaq; commoda, facillimè tamen Magnis Mosci Legatis persuasi, vt crastina die summo manè cũ hac hora iam aduesperascat, Paderouicium versùs vnà mecum se in viam dent, eò verò vlterius proficiscantur, quò magis VV. DD. Ill. collibebit. Nam ꝙ ad me attinet, in cuius gratiam se Paderouicium, ne mihi deesset hospitiũ, delegisse nunc deniq; scribunt; non est quòd valdè doleant, cui & reliqua, & bonus itineris Dux sic penè hactenus inter medios exercitus, & globorum ferreorum eiaculatiões defuerũt, vt nisi in vnã ipsius Dei voluntatem inspicerẽ, mentemq; Pontificis Maximi optimã præ oculis haberem, quæ tota nullũ ad priuatum cõmodum, sed ad Christianã pacẽ spectat, alia quoq; mihi iustior immutandi consilij ratio subeunda erat. Quòd verò VV. DD Ill. pertinacia horum Mosci Legatorum fieri putant, quò minùs in Iamũ recta processerint, certè, vt ne quidem pro sexcentis Poloniæ Regnis mẽtiar, ita fateor in hac eorum bidui cõmoratione nullam noxam, ac ne minimam quidẽ pertinaciæ suspicionem me in illis agnouisse: cùm neq; in Spaga, vel Solcz expectato Regio equitatu (qui per duos Tabellarios illis fuerat promissus) statim acceptis literis meis in Biscouicium magnis itineribus Nouogardia accurrerint; nec ipsi quidq;, nisi ex literis, ac proposito VV. Ill. DD. de creuerint. Quantoperè vero Iuri gentium (ne dicam, pietati Christianæ, ac Regiæ) consulatur, quòd illi mecum inter Cosacorum stationes, & militum aliorum, à quibus semper aliquid illis adimitur, relinquuntur, nullo cũ præsidio, nullo item pro equis saltem collecto pabulo, quod saltem pecunia posset comparari, cũ nulla eis facultas danda sit, vt sibi necessaria excurrendo conquirãt, iudicium esto VV. DD. Ill. præterquam, quòd si vera sunt, quæ nobis de Iamo ipsemet à nemine requisitę scripserunt, nõ video, quantoperè ad rem faciet, vt subdio maneamus diem ac noctem equites penè sexcenti: vel si Legati procul ab se aberunt, quantum temporis breuissimis hisce diebus deteretur, antequã simul ad mecõueniant: cùm vt celerrimè res expediretur, & Serenis. Rex, & ratio temporis, & reliqua omnia postulare videantur. Vt vt igitur res habeat, venimus Deo Duce, qui iam vnicus (vt ita dicã) Pristauus est noster, cùm interim nihil amissum temporis sit eliciendis ijs rebus, quas pacis tractandæ non incommodas fore, VV. DD. Ill. intelligent. IESVS VV. DD. Ill. suã sapientia, & desiderio sincero suæ sanctissimæ voluntatis impleat. Amen. Ex Cziſſenka pago, die XI. Decembris, *1581.* Ad vesperam.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIUS POSSEVINUS.

PAVCAS ante horas accepi literas V. D. M. octauo huius mensis datas, quibus eò breuiùs respondebo, quòd quæcunq; Serenis. Regi scribo, sic mitto ad V. D. M. manus, vt & ea perlegere; ac si quid ei venit in mentẽ, proponere eius Maiestati queat: ad quam non dubito, quin statim eaidem omnes meas obsignatas proprio in fasciculo sit missura. Quæ autem mihi scribit V. D. M decæsis quibusdam sub ipsis Plescouiæ mœnibus, & captis decem nobilibus, quorũ primarius Petrus Koltovvski aiebat, copias cogi ad Nouogardiam, ferendæ opis Plescouiæ causſa, eadem Legatis Mosci legenda curaui. Ipsi verò mirari, quid istud esset de copijs, quæ cogerentur. Quicquid autem id sit, certè huiusmodi literæ, si identidem ad me mittantur, quæ vera contineant, incommodæ non sunt eliciendis hominum sensibus, si qui latent adhuc interiùs, vt tãdem pax CHRISTO Domino, qui nostra pax est, adiuuante constituatur.

ROGO autem V. D. Mag vt per D. Schortium iubeat quæri, quænam spes valetudinis sit in meo Andrea Apollonio, quem isthic sub patrocinio Magnific. V. reliqui iacentem. Qui si sine magno salutis discrimine ad me mitti posset, is mihi perneccessarius esset. Sin ille attritis adhuc est viribus, obsecro V. Magnific. vel adolescentem illum ad me quàm primùm mittat, qui literas Mosci mihi scriptas in itinere ex Ruthenico idiomate in Polonicum vertit, vel aliquem alium fidum tractandis, & Ruthenicè interpretandis rebus. Vnus enim Basilius si in morbum incideret, quo interdum laborat, non haberem, qua ratione negocia promouerem. De quibus si quid statuetur, certè allato mihi isto subsidio, neq; à Deo præmium V. Magnific. deerit, nec ego istius beneficij memoriam vnquam deponam. Deus interim cor, ac dexteram V. M. Illust. semper muniat cœlesti suo præsidio. Ex Cisſenka pago, propè Porcouiam tribus milliaribus, ad noctem die XI. mensis Decembris, *158?.*

STEPHA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

STEPHANO POLONIAE REGI,
Antonius Possevinus.

SECVNDAS heri ante diē literas meas, postquàm ex castris discesseram, misi V. Maiest. Regię, quib* quicquid vel Mosci Legati mecū egissent, vel ipse Magno Duci Moscouiæ scripsissem, vel deniq; quid V. Maiest. Legati subinde mihi significassent, continebatur. At cùm heri quatuor fermè milliaria processissemus, Legati Mosci ad hospitium meum conuenerunt, de tota ratione tractandæ pacis quæsituri, cum quibus ad multam noctem colloquio producto, eiusdē capita summatim V. Maiest. scribam, cùm & eadem (vti quoq; omnia alia) V. Maiest. Legatis hodie sim ostensurus. Sic enim paratiores erunt, ac breuiorecō pendio tractatio absoluetur. Porrò summa hæc fuit, vt Deo se ex animo commendarent, in tanto negocio ad exitum promouendo: quod vt fieret, comitatui meo, præter reliqua, orationes & Sacramenta hodie indixi. Qui sinceriùs agerent, Diuinamq; voluntatem rectiùs spectarent, ijs tandem à Deo vel pacem, vel victoriam dixi adiudicatū iri. Me à V. Maiest. discedentem habuisse Institutionem quandā, quam Ruthenice versam eis non minùs ostendere volebam, quā feci cum V. Maiest. de literis ijs, quas mihi Staricia profecto Magnus Dux in itinere misit. Ex ea illos posse cognoscere (ne tēpus frustra teratur) quorsum V. Maiest. spectet. Itaq; & ipsi sua sic comparēt, vt ne in disceptationibus vel altercationib* dies cōsumantur. Tū illi altiùs ordiri sua: Liuoniā ab origine Mundi pertinuisse ad magnos Moscouiæ Duces: Principē suū abstinuisse à cōmittendo prelio his annis, atque adeò nunc abstinere, ne sanguine populi sui: & subditorum V. Maiest. fuso, Turca se ad Moscouiā, Poloniāque capiendam facilè insinuaret: viginti annis non expugnaturā V. Maiest. arces, quas petit, si singulas copijs obeat suis. Vidisse V. Maiest. aliam in alijs arcibus, aliā in Plescouiā, & eiusmodi ciuitatibus expugnandis rationem esse: Plescouiæ ad quindecim annos esse cibum, & commeatum: Habere V. Maiest. exercitum ex varijs nationibus conflatum, qui cùm stipendio, non voluntariè seruiat, Reipublicæ istius ea ratione exhauriri ærarium. Quod vbi prorsus exhaustum sit, scire Magnum Ducem, quàm facilè illi esset victorias suas cumulare, nisi mallet fundendo sanguini parcere. Ad extremum, se rogare, vt æquus velim esse iudex, ac si cui rei pertinatiùs inhæserint, eos vt dimoueam, paratos se ad ea omnia, quæ æquissima sint, dū V. Maiest. æquitate contenta sit; vtq; Moscо reliqua sint, quibus amicitiam cum principibus Christianis foueat. Respondi autorem illis me esse, ne quid de Liuonia, ab origine mundi Moscis subiecta, Legatis V. Maiest. dicerēt: ne Moscorum quidem imperium fuisse ab origine mundi. Liuoniam Catholicam fuisse, ac proinde ad principes Catholicos initiò semper attinuisse: vbi hæresibus discerpta est, discerptam item iustissimo Dei iudicio fuisse, vt nemo hactenus gloriari potuerit, eam se totam obtinuisse: obtenturum denique eam totam, cui in oculis Dei cor sit, illam seriò ad auitam, & vnam fidem redigere. Magnum Ducē rationes omnes mihi suas scripto, penitioresque formulas, ex Regestis deprompsisse, quibus putabat sibi summum in ea ius esse; sed reuera vix aliquid solidi compertum fuisse, quod validis rationibus V. Maiest. nō euicerit. Quod à prelio abstineat, vt sanguini parcatur, id esse pium, sed secus Polonos illam abstinentiā interpretari. Tot enim Moscis cæsis superioribus annis, arcibusque & captiuis in V. Maiest. manus redactis, nō restare Magno Duci, quibus vel exercitum audeat credere, vel adeo iustum exercitum possit conscribere. Liuoniam verò difficilem expugnatu non videri, cū Serenissimus Sueciæ Rex, Dux item Magnus, atq; adeò vel vnus nescio quis Buringus, arces illas quotidie capiāt. Quòd si V. Maiest. Plescouiam caperet, quam re vera generali irruptione, vel assultu non tentauerit quidem adhuc, futuram denique difficillimam omnem pacis tractationem. Alias, quas dicerent arces esse captas, eiusmodi fuisse plerasq;, vt fortissimè dimicauerint Mosci milites; nec verò, vt dicebant, confederent, sed vel in medijs flammis, ad extremum vsq; spiritum, vel à globis tormentorum frustillatim discerpti, illas tuerētur. Quod Plescouiæ tantus esset commeatus, aliud Plescouienses ipsos dicere. Quòd variarum nationum exercitum V. Maiest. cōparauerit, id studio fecisse, vt Regni sui vires semper integras retineret. Polonicum autem, ac Lituanum equitatum, cū in Moscouia æstatem & hyemem ex hostico viuat, relinquere vberiores, & intactos agros suos, sicque nihil roboris ex hoc bello Reipublicę Polonicæ decedere. Quod ærarium exhauriatur, id tota re perpensa secus accidere. Quod enim in ocio Poloni nobiles expendunt, id libentiùs vtiliusq; propagandis Reipub. terminis velle eos impendere: cū etiam, qui sumptus in res alias fiunt, ijs in mercatorum externorum cedāt vtilitatē; qui verò in ipsos milites vel Polonos, aut Lituanos fiūt, hi in propriam domū & Rei publicę ipsius vsum cōuertantur. Quòd de

meo iudicio requirūt, si liberrimus essem iudex, facilius rem confici posse. Sed quando V. Maiest. victorem in hostico habet exercitum; nec vult semina ferendi belli restare: nescire me, quantum mihi efficere liceat præter ea, quæ fortassis alijs quibusdam in rebus auctoritate Pontificis Maximi complanari poterunt. Hoc vnum scire me, neutri parti, nisi quæ optima esse intelexero, me esse adiudicaturum. Deniq; Magnum Ducem per suos Legatos Liuoniam promisisse; quam si seriò promittebat, cur promissum non præstat? Quòd nisi seriò, sed arte ad tempus eximendum, pollicebatur; ne mirentur, si Deus, quod sincerè non agitur, id sincera iustitia puniat.

Hic nocturni huius colloquij exitus fuit, mirantibus Legatis, in rationum istarum angustias sic sese fuisse coniectos, vt sanè vix responderint. Interea, cùm media nox appeteret, Legati V. Maie. mihi scripserūt, num velim, vt huc ad nos duobus milliaribus procul Zapolscia, venirent: cupere se ordiri hodie tractationem pacis. Qui litteras mihi attulerunt, dixere, in agris, si procedamus, vtrisque Legatis esse hoc tempore manendum. Quid ipsis Legatis responderim, quos hoc diluculo expecto, cognoscet ex litterarum mearum exemplo, quas ad illos ea ipsa huius noctis hora misi.

Reliquū quod agetur, accuratè, ac singillatim V. Maiest. significabo, sperans eā mi hi sensum animi sui expositurum, si quid erit aliud mihi in Moscouia tentandum, cùm illuc, Deo dante, rediero. Deus V. M. omnia faustissima concedat. Ex itinere versùs Iamum Zapolsciæ, die XII. Decembris. 1581.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIVS
Possevinus.

QVAE, antequàm omnes Legati conuenerunt, mecum iterum egere, cognoscet V. D. M. ex ijs litteris, quas huic adiunctas fasciculo mitto Regi Serenis. Quæ verò posteà sunt hoc biduo inter Legatos, me præsente, consecuta, ea pertinēt, ad duo capita: quorum alterum spectat ad Plenipotentiam vtriusq; Legationis; alterum ad ea, quæ vtriq; Legati hodie proposuerunt. Plenipotentia Moscorum simplicissima visa est, ac præ Regia satis infirma, ne dicam, suspicionis plena. Hæc enim verba continet: Misisse Magnum Ducem Legatos suos, vt, pacis statuendæ causa, cum Legatis Regijs colloquantur in conuentu; & illas res, esse rei Magni Ducis. Auctor igitur fui, vt quas Regi, mihiq;, per Boltinū Magnus Dux litteras scripserat, ea ipsis perlegerentur; quibus significabat, Legatos mitti plenissima cum potestate ad omnia transigenda, conficiendaúe. Vbi res diu disceptata est, Regijq; Legati hærerent (quòd super infirmo fundamento tractatio hæc pacis nec niti, neq; extrui debebat) dixi, restare duo, quæ essent facienda, tum vt coram me de tota re protestarentur; tum vt mihi vtraque pars Legatorum exempla suarum Plenipotentiarum traderet: noctem insequentem, re Deo commendanda, & consultanda: denique Legatis Mosci interrogandis accuratiùs, num aliquam alteram Plenipotentiam solidiorē haberent, me insumpturum. Quod vbi factum est, præsentibusque Regijs Legatis singillatim vnumquemque Moscorū Legatorum quærerem, num semper eiusmodi patentes solitæ sint à Magno Duce tradi, idq; vellent iureiurando affirmare: Zacharias Vicenotarius se id facturū, inquit; qui cùm Mosci Secretariæ Acta centum annorum legerit, alias nunquam Plenipotentiarum formulas se, quàm istas, legisse, affirmauit. Mikita autem notarius, vnus è Legatis, idem asseruit: quod & posteà Romanus Basilij, qui aliquando ante viginti annos ad Sigismundum Augustum fuerat missus: ac deniq; Demetrius Dux, Legationis Princeps, testatus est, addens, sese vt Christianos Legatos venire ad hoc negocium integerrime conficiendum; nihil opus fore ad Magnum Ducem aliorum internū ciorum remissione; In litteris Magni Ducis ad Regem, & ad me scriptis, extare suæ Plenipotentiæ expositionem; Visuros nos, si pax conficiatur, ad effectum omnia deduci. Ego, qui viderem multum teri temporis, nec præsentius aliquod, ipsa protestatione Legatorum Regiorum, esse remedium; testatus ipse Moscis, perpetuo illis dedecori hanc rem, si qua subesset calliditas, futuram, quippe, quæ innotescere omnibus Principibus Christianis debebat, nisi ad rem veniretur. Nihil enim vel inducirum, quæ nondum essent, rationi, vel exercitus deductioni Serenissimo Regi ex hac tractatione perire: quæ alioquin, si bonum haberet exitū multa bona parere posset, si in irritū caderet, ius Regium apud omnes esset roboratura. Sic Regijs Legatis fatentibus, se Pontificis Max. authoritate, meoq; consilio ita moueri, vt tamen vellent, antequam ab hac tractatione discederent, certò sibi, quæ de Plenipotentia Mosci pollicebātur, in rem conferri; ad alterū, de quo dixi caput, ventum est.

In fuit de Liuonia tota, quæ erat in manibus Mosci, petenda, de arcibus superioribus annis captis, de Rege Sueciæ Ser. inter con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditiones pacis admittendo. Quæ cùm prudenter Palatinus Braslauiensis, ac cum dignitate proposuisset, multaq; vltro citroq; dicta fuissent; Moscis præsertim vrgentibus, neque se posse tota Liuonia cedere, nec verò, si possent, debere Legatos Regios ea reticere, quæ ipsi contrà vellēt Magno Duci reddere, aut tradere, dies integra his colloquijs exempta est: cùm Regij Legati respondissent, Arces, quę ad Plescouiam pertinerent quattuor, iam captas, se tradituros, si tota Liuonia cederetur. Tum in eo perstare Mosci, si Regij Legati dicerēt, an reliquas omnes arces à Rege Ser.mo superioribus annis captas reddere possent, se hac nocte cogitaturos, quid responsuri crastina die essent. Addidi ipse Ser.mum Regem non parum esse traditurum, qui Plescouiam, & Nouogardiam, non sine magna spe earum potiēdi, esset relicturus: qui vnà cum Plescouiensibus arcibus, triginta miliaria Germanica ditionis Mosci, in quā hoc anno processum erat, (ab exercitu Regio finibus, vsq; penè Plescouiam, propagatis) si exercitus deduceretur, restituturus esset. In qua vbere regione si Cosacis varia loca distribueret, eorumq; quasi Colonijs deductis varias arces excitandas traderet, ab ijs perpetuò omnem interiorem Mosci regionem turbatum iri. At, vt Velicolucum, Velisia, & aliæ arces traderētur, id esse pene plus, quā ipsum, quod Magno Duci Liuonię restat in Manib⁹. Cùm ergo Legati Regij discederent, (me eos orante, ne discederent; quod ita factum oportuit) in diem crastinum ea lege huc redituri ad me, vt liquidissimè, quid vnaquæq; Legatorum pars haberet in mandatis, exponeret: detinui Moscos apud me, re cum Legatis Regijs communicata, vt aliquid certi V. M. D. scriberem, quandoquidem nec Mosci Regijs omnino sese volebant aperire, & Regij Moscis testabantur, sibi non esse mandatum, vt arces superioribus annis captas vlla ratione redderent. Cùm verò mihi dixissent, Ser.mum Regem iam Vilnę fortassis esse: Vestræ autem M.D. plenissimam esse relictam harum rerum deliberationem, scribendum de tota re liquidiùs mihi ad ipsam per certum Tabellariū existimaui.

SCIAT autem me ex ipsis Moscis, qui Regijs Legatis abeuntibus, apud me fuerunt, hæc cognouisse. Magnum Ducē, nempe, illis mandasse, vt nulla ratione arces, superioribus annis captas, Regi Ser.mo relinquerent, si Liuonia tota esset ijs cedendum, hoc est, arcibus, quæ in Mosci ditione sunt. Ac nē Neueliam quidē se R. M. ti relicturos; de qua difficillimum esse dixi, vt vnquam Rex ei restituendæ assentiatur. Tum verò me enixè, identidemq; rogārunt, vt quatuor, sexúe arces, saltem ad titulum in Liuonia retinendum, omnino relinqui Magno Duci procurarē: tum enim me posse pacis spem Regi Ser.mo dare. Denique petierunt à me, vt eorum diligentię, ac quanto studio rem sui Principis agant, Magno ipsorum Duci, non solùm scripto, verùm etiam ipso in reditu meo, velim testimonium reddere. Quę si seriò dicunt, vt mihi (nescio, an fallor) verisimile sit, obsecro V. D. M. vt non minorem mihi, quàm Mosci faciūt, adhibeat fidem, quò tota res ad DEI gloriam quàm primùm confici possit.

DE arcibus autem, quæ superioribus annis captæ sunt, vt aliquæ in Regis potestate maneant, curatur. At verò nisi omnino possent retineri, quæso V. M. D. per sangui nem Christi, ne nimium volendo, cuncta amittamus: præclarissimaque occasio elabatur e manibus, statuendæ Reipublicæ, ac tot Liuoniæ arcium assequendarum, & alia meliora aggrediendi: Exercitum verò non solùm victorem, sed sapientis Imperatoris exercitū in arces Liuonicas sic deducendi, vt Diuinum eò nomen, cultusque Catholicus, duplici, cùm Regiæ M.tis, ac V. M. D. laude inferatur. Ceterum, quæ arces in Liuonia à Moscis petantur, ex schedula, quam modò mihi Mosci Legati per Vicenotarium Zachariam miserunt, nocte ad gallicinium inclinātę, videbit; quam schedulam mitto, ab eis Ruthenicē scriptam, ad V. M. D. Ad quę omnia celerrimo, ac planissimo responso opus est, si citò in meliora hyberna exercitum suum cum gloria deduci velit.

SED est quiddam non magni momenti, de quo V. M. D. rogatā in Domino velim. Andreas Apollonius, post reditum ex Moscouia suum, incidit in febrim, ex eaque isthic in castris, antequàm discederē, sanctissimis omnibus Sacramentis expiatus, ad Christum post meum discessum abijt; adolescens optimè de Repub. meritus, proque ipsa, & pro perhonorifica pacis tractatione, tanto itinere ter confecto, perfunctus. Quòd igitur ille præmium à R. M.te sperabat, id non dubito, opera & studio V. M. D. aliquibus, qui eum proximè consanguinitate contingunt, cùm non adeò diuites sint, datum iri. Id quod enixè V. D. M. rogo. Quod si fidum alterum Interpretem Ruthenum, ob reditum in Moscouiam meum, sicut anteà scripsi, assequi potero, maximam habebo gratiā V. M. D. quę nouit, hæc me nō nisi ad Dei gloriā propa-

propagādam, Remque istam publicam, si quo possim officio, cum Diuina gratia demerendam expetere. Hæc verò omnia vti Ser. Regi scio esse mittenda à V. M. D ita nō dubito, quin me apud ipsam Maiest. R. excusatura sit, si minus alias meas ad has litteras adiunxero. Approperat enim Tabellarius, & hęc satis futura videntur. Deus V. D. M. sua gratia cœlesti impleat. Ex Kiueroua Horca pago, prope Paderouiciū, et Zapolsciam, nocte diei insequentis x v. Decembris. 1581.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Possevinus.

QVARTAE hæ sunt litteræ, quas post discessum è castris meum, scribo R. Maiest. V. minus vberes futuras, quod alijs litteris omnia ferè perscripserim, ac præsertim ante triduum ijs, quas Magnifico D. Cancellario scripsi. Quas omnes peruenturas ad manum V. Maiest. puto, antequā hæ reddantur. Colloquij porrò Legatorum, quod ab huius mensis XIII. vsque in hanc diem quotidie pene apud me est habitum, nondum is fuit exitus qui optandus est. Mosci enim perstant in eo, vt arces, à V. Maiest. superioribus annis captæ (Polocensis, & quæ ad eam attinent, haud petuntur) omninò eorum Magno Duci reddantur. Reliquas Liuoniæ omnes, quæ sunt in potestate Magni Ducis, etsi ita se tra dituros asserunt, vt aliquas sibi cupiant retinere, bona tamē spe sum, V. Maiest. dedi tum iri. Sibi autem (me quærente) respondērunt mandatum fuisse, nulla vt interposita mora reddant. De Neuelia quantumcunq; difficultatis, ac deinceps de Velisio, Velicoluco, & Zauolocia priuatim illis obiecerim, quod nulla ratione restituēdas credam: nunquam tamen quantaliber industria vsus, potui elicere, vt eas esse V. Maiest. relicturos dicerent: præsertim si arcibus omnibus, quas habent in Liuonia, cessserint. Hæc res fecit, vt Legati V. Maiest. alterum, alterum ego vnà, Tabellarios ad Magnificum D. Cancellarium miserimus, à quo planissimè de V. Maiest. animo certiores fiamus. Quòd autē tractationis huius absolutionem vrgeant Mosci Legati, quod q; nulla fore opus ad Magnū Ducem remissione, mihi sæpe asseuerauerint, non omnino circuitionis, aut calliditatis signa esse videntur. Sed crastina die, vel perēdie, omnia erunt (Deo dante) liquidiora, quæ forsan, priusquā hæ illuc veniāt, à D. Cācellario citatis equis mittētur. Ego huic aurigæ discedenti nolui nihil litterarū dare ad V. Maiest. quam Deus omnibus bonis & æterna fælicitate cumulet. Ex Kiueroua Horca, prope Zapolsciam pago, die XVII. Decembris. 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Possevinus.

SCRIPSI Ser. tuæ ex Biscouicio: posteà vnà cum Magnis Legatis tuis huc in Kiuerouam Horcam venimus propè Zapolsciam, cùm Iamum à te Legatorum conuentui assignatum à Cosacis, ita combustum fuisset, vt ne lignum quidē superesset, cui equi alligari possent. Incepimus, Deo adiuuante, de pace agere, in qua licet magna à Magnis Legatis tuis diligentia adhibeatur, vt quàm primùm absoluatur. Legatiq; Magni Stephani Regis varias rationes afferant, cur ea, quæ petunt, obtineant, nondum tamen potuit fiatui aliquid certi. Quod tamen intra biduum, vel triduū spero Dei gratia futurum, nō sine aliqua spe pacis. Tunc verò tuæ Ser. scribam fusius ipsęque omnia fidelissimè scripta feram, quæcunque acta sunt: sperans Deū, qui percutit & sanat, ex hoc tam diuturno bello, multò diuturniorem, ac trāquilliorem pacem pariturum, pietatique tuæ occasionē præbiturum, quo multò latius Imperij tui terminos propages, quàm fortasse nunquā potuisses, nisi ista vexatione Diuina prouidentia ostium tibi ad meliora aperuisset. Ceterum cùm Magni Legati tui omnē mihi, ac meis in hac vastitate, atq; omnium rerum penuria, humanitatem, ex tuæ Ser. mādato, & benignitate exhibeant, summas tibi nomine Summi Pontificis, & meo gratias ago; petoque tuæ Ser. à Sanctissima Trinitate perpetuam remunerationem, & ad omnia bona felicissimum exitum. Ex Kiueroua Horca pago tuo, propè Zapolsciā, die XVIII. Decembris, 1581, media nocte.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Possevinus.

GEORGIVS Puzik, Tabellarius Serē. tuæ heri huc peruenit, litterasq; mihi reddidit tuas, quibus significabas, epistolam illam tibi meam redditam fuisse, quā per Basilium Zamascium ad te Nouogardiam miseram. Cùm verò mihi iubeas, vt firmam inter te, & Stephanum Regem pacem efficiam, cognosces, vt spero, posteà, quantopere in id omnibus viribus, Deo iuuante, intenderim. Iā verò apud me vtriq; Legati Magni tū Stephani Regis, tū tui, quinquies cōuenere, totos integros penè dies singulis tractationibus impendentes: cum quotidie non desinant Legati tui priuatim ad me adire, deq; omnibus ijs ra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionibus agere, quibus cesset Christiani sanguinis effusio. Cùm autem triplicem, eumque difficillimum nodũ Legati Regis proposuissent, do operam, Deo iuuante, vt dissoluatur. Nam Sueciæ Rex, quem inter pacis cõditiones Summus Pont. & Stephanus Rex cupiebant admittere, cùm ab illo Rege nemo conuentui ablegatus esset, nec verò Stephani Regis Legati à Sueciæ Rege ẽd quam in mandatis habere sese respondisset factum est, vt tractandum inter te, & Regẽ illum negocium hoc sic differretur, ne tamen pacis confectio impediretur. Accedebat Stephani Regis altera conditio, vt titulo, iureque Liuoniæ cederes vniuersæ: qua de re egi diligenter, vt Regij Legati aut rẽ meo iudicio differrent, aut si nollent, non propterea tamen reliqua pacis tractatio nõ procederet. Mouebo autem, Deo adspirante, omnem lapidem, ne rebus alijs complanatis, hic nodus aut paci explicandæ impedimentum, aut adeò tibi afferat damnũ. Sed & tertius reliquus est, isq; perdifficilis, in quo versamur, non solùm de tota Liuonia, quam nunc obtines, Stephano Regi tradenda, sed de ijs quoque eidem arcibus relinquendis, quas hoc biennio superiore cepit, Velicolucum, Neueliam, Velisium, Zauolociam. Ac quidem reliquas iam, quæ ad Plescouiæ ditionem attinent, Chelmãque arcem, cum eo, qui ad has spectat, agro vniuerso, cuius tractus est multarum leucarum, tradere Ser. tuæ contenti sunt. Veruntamen quòd ad illas alias pertinet, cùm Legati tui Magni affirmarent, nulla sibi ratione licere absque ijs arcibus pacem facere, missi ad Poloniæ Regni Cancellariũ, cui à Stephano Rege, summa de his rebus facultas relicta est, vt Regios Legatos litteris suis vrgeret, ad eas vel omnes, vel aliquas, aut eam saltem arcem restituendam, quæ mihi videretur rationibus tuis aptiùs conuenire. Quod extremum, cùm difficillimè obtinuissem, si quidem è quatuor illis vnam, pro meo iudicio, reddituros dixerunt, sed ita, vt Sebesium arx in agro Polocensi à te Stephano Regi traderetur, in quo cùm perstitissent, atque à conuẽtu quasi non amplius redituri discessissent, missi ad eos hac media nocte, qua hæc tuæ Ser. scribo, vt nulla ratione ex pago discederẽt, vbi duabus abhinc leucis commorantur in Zapolscia, verùm ad me cras saltem redirent, quod eos quidem propter Sũmi Põt. auctoritatem spero esse facturos. Etsi autem intelligo Satanæ, totius boni perturbatoris, antiquissimum esse, vt qui homicida fuit ab initio, is Christianum sanguinem maximè sitiat: de immensa tamen Christi Iesu bonitate spero eum non prævaliturũ. Interea ego alterum in castra ad Cancellarium Regni Poloniæ missi tentatum, num aliquam aliam arcem Stephanus Rex reddere decreuisset, mihi verò quam planissimè sensum Regis aperiret: ac, si opus esset, vt citatis equis ad Stephanum Regem litteræ mitterentur, id fieret; ne amplius in summis hisce ærumnis, quas ipsi passim conspicimus, populi tui penitus conficerentur. Quòd si post triduum, quo is, qui in castra missus est, redibit, & afferet ea, quę Magni Legati tui cupiunt, ac diligenter curant, gratias agemus Deo, in cuius nomine pax fiet. Sin verò absque ijs arcibus Liuoniam tradere tui Legati non poterunt, enitar, quoad eius fieri poterit, vt quemadmodùm mihi scribis, responsum à tua Ser. expectetur. Quanquam vereor, quinsi res longior fiat, Stephanus Rex, qui iam ad nouas copias comparandas Vilnam profectus, quique nouissimè commeatum Riga vehi in castra propè Plescouiam iussit, vbi viderit Ianuarium, & Februarium mẽses elabi, spe noui belli nullis, nisi tibi semper iniquioribus conditionibus, pacem amplius nolit. At & Legati eius frequenter obijciunt, plures ab alijs iam Liuoniæ arces esse captas, quas modò tua culpa, cùm superiore anno tradere noluisses, assequi neque ant: se verò, si captas à Stephano Rege arces omnes tibi reddant, id plus regionis, complecti, quàm quidquid eis ex Liuonia traditurus sis. Quamobrem vt tibi (quod semper feci) animum meum ingenuè aperiam, si spẽ aliquam concipere potuissem, vnam vel alteram quantulascunq; arces in Liuonia me à Stephano Rege pro te posse obtinere, quibus recta liber tibi ad Liuonicũ mare aditus patuisset, eas maluissem, quà omnes penè reliquas illas, quas Stephanus Rex superiore biennio cepit. Ita enim è Liuonia pedem prorsus haud extulisses: præterque aliquem Liuoniæ titulum, Liuonicũ littus, fouendæ Christianorum Principũ, ac præcipuè Summi Pont. amicitiæ, externisque mercatoribus, qui tuæ sunt ditioni haud inutiles, tibi non fuisset ademptum. Sed quando hactenus Legati tui mihi non indicarunt, aliquam eiusmodi à te fuisse concessam potestatem, vt ipse hanc rem cũ Legatis Stephani Regis tentarem; nempe, an Liuonicam Nouogardiam, quam petis, atque alteram similem (Derpatum excipio, de qua tibi relinquenda nunquam Stephanus Rex, eiusque Senatores quidquam voluerunt audire) tu verò earum loco arces, quas Rex cepit, Sauolociam, Velisiam, Neueliam etiam ipsi Stephano Regi relinqueres: propterea nescio, quid de pace sperem: etti id sincerè testari possum, me vsque ad mortem, Deo miserante, laboraturum, vt ea firmissima fiat. Sed & cùm Stephanus Rex Sebesium petat, id si tui Legati dare noluerint, erit certè, vt mihi videor inaudire, perneccssarium, vt eo deleto, ager qui ad eam arcem pertinet, Stephano Regi, si pacem volueris, tradatur. Porrò ad hæc omnia, petunt Regij Legati, vt rusticis, qui Regi ob belli metum, tantamq; stragem iurárunt, ex tua ditione, ea cùm ad re ob arces Plescouienses, siue ob aliquam aliam redibit, omnino parcas. Quod etsi non dubito Ser. tuam facturam, obsecro te tamen, vt ei, quod ego hac in re tuo nomine cum Legatis tuis, Stephano Regi spondebo, acquiescas. Quod & vt faceres de captiuis tam Liuonibus, quàm alijs, quos idem Stephanꝰ Rex petit, vehemẽter optꝰ: cũ ideRex, prẽter alios plures, habere se ad Ducentos Moscos nobiles captiuos mihi dixerit, ex quibus iure plus quàm Ducenta florenorum millia petere possit. Et sanè ex illorum captiuitate putat accidisse, vt iustas tu copias bellumue instituere nequeas: cùm etiam multos Rex Sueciæ ceperit, paucosque ante dies Ioannes Zamoscius alios in paratas equitum insidias ex ipsa Ciuitate Plescouiensi pertraxerit, atque vnà cum Petro Koltovvski in potestatem redegerit. Caput igitur hoc est, me fidelissima sinceritate huic negocio non defuturum. Itaque & tu, cùm mihi respondebis, nisi composita pax erit, amplissimam Legatis tuis, mihique eius statuendæ facultatem mitte. Cæterum scito, Pontificem Max. Gregorium XIII. te ex animo, ac omni paterni amoris officio salutare. Te verò etiam atq; etiam rogo, vt Sacerdos, quem apud te reliqui, mihi de statu suo quàm primùm scribat, quem tuæ pietati cum altero nostro Michaele commendo. Sanctissima Trinitas omnibus te bonis cumulet. Ex Kiueroua Horca, die XXI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO, *Antonius Possevinus.*

D. Petrouius cum litteris V. D. M. huius mensis Decima nona die scriptis, peruenit ad nos nudiustertius, atque paulo post à Regijs Legatis ad pagum vbi delegerunt hospitium, abductus, redijt heri ad me post meridiem: inquiens, se ab ipsis Legatis responso ad V. D. M. accepto, in castra properare: si quid vellem, darem, se rectè redditurum. Miratus sum nonnihil, neque mihi chirographum V. D. M. de arcibus Magno Duci in Liuonia relinquẽdis traditum: nec aliquid communicatum earum rerum fuisse, quas V. D. M. scripsit Legatis, eos in primis esse mecum communicaturos. Itaq; cùm ijdem Regij Legati superuenissent, rationibus ijs adducti, quas D. Petrouius audiuit, tandem chirographa duo deprõpsere de sinu, mihiq;, ad quẽ mittebantur, reddidere. Tum auditis ijs, quæ à Moscis elicueram, meq; nõ medio criter affectum animaduertẽtes, quòd prẽter quædam alia, triduum Mosci Tabellarius non sine leui totius causæ incommodo detentus fuisset, antequam Magni Ducis litteræ, & eæ, quas mihi V. D. M. xiij. Decembris scripserat, redderentur, ad pagum suum reuerti sunt, aliquid (vt puto) ad reliquas litteras adiecturi, quas pridie eius diei scripserant. Ac certè, quod ignorat medicina, non sanat: neque vnquam peperit aliquid boni mixta suspiciõe diffidio eorũ; qui trepidant, vbi non solùm timendum non est, verùm adeò, vbi sincerissimam operam non sine fructu experiuntur. Ceterum, quod ad rem attinet, vt illi consilio meo Moscis heri dixerunt, denique nihil de Liuonia sibi agendum amplius esse, nisi prorsus totam redderent: egoverò communi consilio, Moscis Lucum obtulissem: ad Moscum autem cùm adiunctas huic epistolæ litteras scripsissem, quàm primùm V. D. M. animum mihi D. Zolkeuius aperuisset: idq; propterea fecissem, ne quid more negocio abloluendo adderetur, quòd Legati Mosci arces à Rege captas cum aliquibus Liuoniæ arcibus permutandi mandatum habere se, noluerunt vnquam (vt fecẽre postea) mihi indicare: aduocatui eos diluculo, quo hæc scribo, ad me, quantaque potui industria ostendi, si vnquam tãtummodò terrę possem ijs in Liuonia obtinere, debere illos optatissimè arces illas Regi Ser. relinquere. Sauolociam, Neueliam, Velisium, Lucum, me tantùm apud Deum, & V. D. M. egisse, vt denique nonnihil illis Liuoniæ possem offerre. Quod tamen sensim, ac tanquam meo ipsius tantummodo iudicio proponens, neque hæc scire, quæ ageremus, Regios Legatos dicẽs: insinuaui, quid mihi videretur ad rem Magni Ducis valde attinere: nempe, vt si Mosci Nouogardiam Liuonicam, & Sereneſcum obtinerent, ij de illis arcibus Sauolocia, Velisia, Neuelia, Luco nil amplius peterent. Denique item Lais adieci, vt timam inquiens hãc esse rationẽ, quam pacis conficiendæ cerne rem: itaq; aperirent candidissimè animum. Quòd si tantam gratiã abnuerẽt, testari me coram Deo, hac ipsa hora, Deum ipsum omnem gratiam in Regis exercitum conuersurum, qui facilè, quæ Magnus Dux haberet in Liuonia, esset (vt alij iam faciunt) capturus: Plescouiã autẽ obsessam ad se redacturus, atque in Moscouiam copias inducturus, quæ sunt sub signis: Legatos porrò Mosci, qui mihi vulnus haud ostendissent, cui medicinam potuissem afferre, rationẽ effusi sanguinis esse Christo Iudici reddituros.

Universidad de Deusto
Biblioteca

turos. Consternati, atque identidem me rogantes, vt tantisper vellem adhuc paucis eos audire, sese mihi vel iuramento, & crucis osculo nihil celaturos, hæc addiderunt. Primò, si eorum singulis Decem capita essent, ea sibi amputatum iri, si quid Principis sui prætergressi fuissent, quod in mandatis non haberent: se mihi hodie suam ostensuros Instructionem fidentissimè. Tria se coram Deo videre, quibus pax, quam vel suo sanguine expetunt, coire possit. Inprimis, si tota prorsus Liuonia, quam habent in manibus, cedendum sit, id se illicò, ne spithamam quidem retinentes, facturos; si quas Stephanus Rex arces cepit, Lucum, Velilium, Sauolociam, Neueliam, cum Plescouiensibus, Magno Duci restituerit. Si velit hoc Rex; sese, si ipsi Sauolociam, & Lucum atque item Nouogardiam Liuonicam, & Kerepecium obtineant, cessuros reliqua Liuonia, & Neueliam, atque Velisium Regi relicturos, Sebesium verò habere in mandatis, vt comburatur, si Rex Drissam combusserit: fines verò Plescouienses, & Polocenses antiquum in statum redeant. Sic & Derpato, de quo sæpissimè, & efficacissimè me vrserant, cedunt. Nisi Rex his conditionibus assentiat, nullam sibi restare rationem aliam, quàm vt ad ipsum Magnum Moscouiæ Ducem scribatur, à quo decem dierum spacio responsum pollicentur. Ad extremum contendere, vt omnino pacis absolutionem procurem. Inter loquendum autem dixere, Sereneſcum in Sueciæ Regis manibus omninò esse: Laisarcem esse in media Liuonia, circûquaque alijs arcibus septum: Kerepecium esse arcem haud munitam, sed tamen audio à D. Petrouio, in potestate esse eam Ducis Magni, Regis Daniæ fratris: de qua restituenda disputet, quid effici queat: vt, p missum præstemus. Itaque hoc illud est, quod ad hanc vsque horam, Deo iuuante, efficere potui. Restat autem, vt quàm planissimè ad omnia, & quàm citissimè V. D. M. nobis rescribat, ac tandem aliquos ex his admoneat, vt vel seriò, & in tempore mecum agant, aut liberaliter ipsimet per se tentent, quæ effici possint. Petij verò à Legatis Mosci, mihi vt sub iureiurando fiderent, num vna arce denique Sauolocia, vel Luco futuri essent contenti, si reliqua fierent, non autem duas illas omnino acciperent: responderunt, se certissimè nequaquam posse: esse ea extrema, quæ haberent in mandatis. Itaq; & eadem itero, vt enixè à V. D. M. contendam, vt ita scribat, vt non restet ambigendi locus, vel de Sebesio (siue ager, necne eius reddatur) siue Drissa, necne comburenda sit. De captiuis, si qui in manibus Regijs superfuerint, qua ratione illi vel redimendi, vel reddendi sint, de que alijs, liberrima, & plenissima Legatis facultas tradatur. Tùm de modo restituendarum arcium, aliaque faciendi, quorum hac nocte hanc formulam concepi, vt V. D. M. eam in tempore perpendens, liquidò mihi animum suum aperiat. Offero V. D. M. mea officia, precatus à Diuina bonitate salutem, & omnem fælicitatem. Ex Kiueroua Horca, die XXIIII. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possevinus.

NVDIVS tertius scripsimus omnes V. Magnificentiæ per D. Petrouiũ. Et erat meridies, cùm hinc Regij Legati discedẽtes, iudicârunt haud expedire, vt Moscos alloquerentur, post quàm vnam tantùm ante horam tertias pacis conditiones à puero V. Magnificentiæ accepissemus. Dilata igitur in hesternam diem res est, eo cõsilio, vt si quid ex Moscis interim elici potuisset, fieret: heri verò res ipsa liquidius illis declararetur. Vsus ipse industria, vt Moscorum consilium rescirem, vt quàm minima difficultas conficiendo negocio restaret, scripto (ad vitanda postremò subterfugia) petij ea, de quibus omninò se deliberasse, ac posse conficere dixerant. Cùm autem heri manè hæc Regijs Legatis innuissem, ipsi hodie sese discessuros dixerunt, nec pe nè, quod aliud dicerent, habere. Quod fieri benè respondi, si quidquid XXII. die huius mensis V. D. M. ad nos scripserat, vel totum, vel ex parte, (sicut polliciti fuerant) Legatis Mosci proposuissent. Cùm dicerent Regij Legati, se à mandato Regis pendere, nec ijs conditionibus sese permoueri, quas V. D. M. scripserat, respondi, credere me à V. D. M. sciri, & sincerissimè proponi Regiam voluntatem: negocium, quod cœpimus, nequaquam variationibus posse pertexi. Adieci, me pro certo habere, ipsos, qui iam tertiò hisce de rebus ad exquirendam Regis voluntatem, quæ soli V. D. M. perspecta, & credita erat, in castra mississent, conquestos, plenã sibi re ipsa potentiam non fuisse traditam: non posse nõ adhibere fidem V. M. tiæ sed id vel aliunde (quia nouas se ex castris litteras accepisse dicerent) vel ex seipsis aliquã ob caussam id modo cõsilij in mutãdo proposito, siue ad rem, siue ad speciem, cepisse. Quasi hoc causæ conduceret, aut mecum, si Deo placet, esset necessarium: qui si aliud egissem, quàm quod summo conatu promotum est hactenus, non eò forsan redacta res esset, vt proximam (si vellemus) pacẽ haberemus. Nisi adhuc altiores in Moscis latebræ sint, quàm quantacunq; circũspectione vestigare potuerim. Porrò non Moscos, sed ipsos Legatos Regios hactenus mea opera vsos, vt diem de die cum aliqua dignitate ducerent, donec à V. D. M. liquidiora subinde responsa accepissent. Sic denique eos rogans obnixè, ne tantę rei honorificum exitum impatientia desererent, aut si discedere statuissent, non id toties Moscis, sine effectu comminarentur: qui forsan ea de caussa suspicabantur, Regijs licere aliquid, vltra id, quod obtulerant, concedere, dixerunt, meo sese heri vsuros consilio, hodieque Rzouam, & arcem vnam è duabus, Neuelia, & Sauolocia Moscis ad meum arbitrium proposituros, sicut & fecêre. At Mosci mirati, Rzouam seiungi à Zauolocia, eamq; diuisionẽ maiori ostentationi tribuentes, non abnuerunt tamen, vt sententiam meam de alterutra illarum arcium in hodiernum diem (quod Regijs Legatis à me petentibus feci) reijcerem Mosci autem cùm mihi Instructionis suæ capita ostendissent, atq; aliarum forsan mitiorum pro Rege conditionum tanquam extremã schedam tradidissent, quidquid voluerunt Legati Regis ea de re à me audire, id omne illis retuli. Schedæ verò ipsius exemplum vnà cum eius versione mitto V. D. M. Nunc si à Moscis amplius aliquid extorqueri poterit, quod ego etiam hac nocte (nulla re adhuc de sola Velisia Regi relinquẽda illis à me communicata) summo studio tentaui: hodie sciemus, si hodierna tantùm dies dissoluendo conuentui restat, vt Legati Regis dixerunt. Qui si ob vnam arcem vel Nouogardiam Liuonicam Mosco, vel Velisiam à Moscis liberè Regi relinquendam, paci nuncium remittere coganturribo, quo Serenitt. Rex mihi concesit, in Moscouiam alijs de rebus: mihi certissimè persuadens, Diuinum oculũ multò meliora, quàm nos multò antea prospexisse, alterutri autem Principi (ne dicã vtriq;) ex belli continuatione, immẽsæ suę sapientiæ, atque iustitiæ vias facto potiùs, quàm dicto ostensurum. Itaq; fiat sincerissimè sola eius voluntas, & gloria.

INTEREA verò non mentiar, si dixero, nonnihil me ægrè sensisse variationes istas, quas etiam Mosci possint vereri, habere speciem licitationis. Sed vt ista minimi momenti sunt, nisi caussa Reip. non medio criter lædatur, facilè fero, & feram omnia. Vtinam verò fuisset hic V. D. M. vnica die: pacẽ habuissemus. Ac tamen siue hoc, siue alio tempore (quidquid Satanas sanguinis humani sitiat, & oblatam Regi præclarissimam occasionem bene merendi, suosque cum ipsa Repub. promouendi ad multò maiora, inuideat) non desinam sperare meliora: licèt interea videam, pro vna arce, quæ alterutri negatur, plures indies in Liuonia cadere in alienas manus: reliquis autem consilijs non defuturas graues difficultates.

Quod si pax componi hodie aut eras posset, duo mihi venerant in mentem, alterum vt elimandam pacis cõditionum quę scripto prodire debent, formulam V. D. M. proponeremus, ne quid in ipso rerum exitu moræ interponeretur. Quam quidem formulam cum Regijs Legatis tentaui conferre, sed mirum discedendi desiderium ostenderunt. Quamobrem vt debito meæ conscientiæ satisfaciam, eam mitto V. M.tiæ cùm antequam cum Legatis conuenturus sim, dixerit mihi D. Palatinus, vt V. M. scriberem, ad quem puer confestim approperet. Alterum autem est de D. Varseuicio à V. M.tia ad Sereniss. Reginam mittendo, qui illam faciat certiorem, quanta à Sereniss. Rege in hoc conuentu ratio habita sit Sereniss. Sueciæ Regis, atque eam animaret ad scribendum de tota re Sereniss. Sueciæ Reginæ, tum nomini item Ser. Regis nostri consuleret. Sed & eidem D. Varseuicio, vt post Suetica ista negocia maturius à Rege, ac Senatu tractata, forsan erit in Sueciam traijciendũ: quod aliquam gratiã & auctoritatem eo ab Rege, non incommodam celeriori expeditioni, conciliaret.

SIN autẽ pacem haud assecuti fuerimus, videat, si quid mihi in itinere scribere voluerit, in quo meæ fidei satis probatæ nunquam deero, tùm erga Regem Sereniss. tũ certè erga V. D. M. cui faustissima futuri anni initia, & progressus exopto. Ex Kiueroua Horca, die XXVI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possevinus.

QVOD mihi in scribendis alijs exciderat hoc erat. Mosci, cùm heri ad multam noctem à me sæpissimè, quod anteà fecerant, petijssent, vt si nulla pacis alia ratio esset, decem dies, de quibus antea V. Magnificentiæ scripsi, assequi possent, vt ad Magnum Ducem rescribere possent, ac responsum habere: cumq; eam spem prorsus illis ademissem, quin verò item adiecissem, paratos esse equites, qui eos crastina die reducant in Moscouiam, sæpe ingemiscentes, se Deum testari dixerunt, per se non stare, quin plus quàm æquis conditionibus pax coiuisset: sperare se, eius fidẽ patrocinio Virginis Mariæ, ob cuius honorem, & templũ ipsam tantùm in Liuonia Nouogardiam Liuonicam peterent, Deum non minus pro Moscis pugnaturum, quàm ex arce Petzuri fecerat, vbi eadem B.ma Virgo magna habetur in veneratione. Doluisse autẽ vehe

Universidad de Deusto
Biblioteca

menter, magnũ eorum Dominum, quòd Derpatum sibi esset restituendum, in quo cùm cultum Diuinum instituisset, Vladicam, Poppos, & Archipoppos constituisset, videbat fore, vt statim Lutherani, & alij heretici ibi pedem essent fixuri: & templa, piasque imagines, vt passim fecerant, demoliturí. Verùtamen, ne sanguis Christianus funderetur, cessisse Magnum Dominum ei desiderio: sed Deum iustum Iudicem, qui aufert, & statuit Regna, esse ista vlturum, in quem caussam suam omnino reiecerant: cùm tandem non minus futurus esset in armis magnus Dux, quàm Stephanus Rex fuisset. Respondi, Stephanum Regem, & V. D. M plurimosque Polonos esse Catholicos, stare sententiam Regni, ne quid eiusmodi aduersus templa Sanctorumque debitam venerationem consequatur. sed rectiorem adhuc cultum, id est, Catholicum in Liuonia esse statuendum. Quæ cùm dixissem, subijt animum meum cogitatio, nũ inter pacis conditiones ea inserenda esset, tum ad indicãdam mundo Ser. Regis pietatem tum vt milites, in præsidia imponendi, ab eo cohiberentur, quod certè Christianos, atq; adeò Ethnicos haud decet. Ceterum, cùm illos acriter admonerem, ne sinerent item ipsi vnam ob arcem occasionem sibi adeò commodã elabi, mitius responderunt. Quare in negocium incumbẽdum ea ratione, qua scripsi omnino est, ac omnis cunctatio, rebus iam satis cõplanatis, tollenda est.

IOANNI ZAMOSCIO

Antonius Possevinus.

D. Thomas reddidit mihi litteras V. D. M. eò iucundiores, quòd intellexi Nouogardiæ Liuonicæ, cæterisque in arcibus non periturum cultum Deo debitum, ac B.mæ Virginis venerationem fore cordi V. D. M. cùm primùm Liuonicæ illæ arces R. maiest. tradentur. Ceterum de Velisio caput meum Legatis mosci obtuli, vt illam arcem Regi relinquerent, me inquiens, vel ipso vitæ meæ discrimine mosco purgaturum illos, si quid hac in re mandatum Principis sui prætergrederentur. Post multa eò ventum est, vt Velisium integrũ maneat Regi: sed, vt Sebesium stet itẽ integrum magno Duci, nisi Velisium habeant, aut euertatur. Iam cùm ego mentem Ser.mi Regis hac de re perspectam nonnunquam habuerim, spero id negociũ nobis non exhibiturum, si alia successerint, vt cras fortasis in nomine Iesu absoluentur. Stet Regi Drissa, Sebesium magno Duci, de quibus, Deo dante, in reditu in moscouiã meo agam, si qua ratione potuero euincere, vt viua voce, rationes illum meæ ad vtramque arcem solo æquandam permoueant. Quòd si pax fiet, illico Porcouiensis Palatinus Porcouia, & quinque alij Nouogardia magna, vnius diei, ac noctis spacio, accersentur, vt arces Liuoniæ dedant, captas autem à Rege accipiant, datis à V. D. M. fidelibus viris, per quos illa peragantur. Aiunt autem Mosci distare Sebesium Drissa centum Verstis. Si stetisset iis Derpatum, concessuros fuisse, vt Sebesium solo æquaretur. Quod si quid lucis amplioris ad ea, formulamque conditionum, à me missam, à V. D. M. accepissem, aliqua forsan, ad expediendum celeriùs totum negocium, his litteris addere potuissem. Sed non dubito, quin omnia Legatis perscripta sint: Hoc vnum dicam, sperare me de M.tia V. eam iussuram, vt maturè Cosaci, & reliqui illi ad sanguinem fundendum proniores, si cibum, & alia velint, iam à pueris, & innoxijs, nec militaribus hominibus manus abstineant: ne dum putant incutere hosti terrorem, desperationem inferant, læsaque patientia, fiat furor. Quod si V M.tiæ visum fuerit, vt hinc in castra nobilis aliquis Moscus mittatur, qui, post iuramentoLegatorum sancitam pacem, Plescouiensem Palatinum de tota re, euocato ex ipsa ciuitate aliquo, coram V.D.M certiorem faciat, id forsan rationibus ipsius exercitus non erit incommodum. Cùm verò Mosci instent, vt captiui liberaliter omnes tradantur, eaque res ad me à Legatis Regijs relata adhuc habeat difficultatem, quod Mosci disertè, ac planè in litteris velint, sine alia dilatione fieri: videat V. D. M. quid Christianam pietatem deceat. Equidem, puto, præstaret, vt qui sunt in castris captiui, vel mecum venirent, vel certè candidè efficeretur, ne aliquò ab militibus ablegarentur. Sic fideliùs cumulabit victorias Deus ijs, qui fidem sinceriorem seruabunt. Ac quidem hoc anni initio conclamata pace, partium V. D. M. esset, vt in die Epiphaniæ iam appropinquantis, plurimi ad gratias Deo agendas, Sanctissimumque Sacramentum sumendum adducerentur: vt iam PolonicumRegnum, noui anni & exitus incremento, maiora benedictionum cœlestium, percipiat incrementa. Iesus V. D. M. cor, & dexteram Diuinis numeribus ditet. Ex Kiueroua Horca, vltima die Anni, 1581.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Possevinus.

Quas mihi Regia Maiest. V. Duneburgo litteras scripsit, eas heri accepi cùm non ita multò pòst, alias à Magno Moscouiæ Duce accepissem, quas hac nocte, sicuti reliquas omnes, (ternas enim hic accepi) Legatis V. Maiest. legẽdas misi. Ex ijs autem, quarum exemplum ad V. Maiest. mitto, cognoscet, quantum mihi pergat Princeps ille calcar addere, vt pacis compositionem procuremus quæ (nisi aliud latet, quod mihi ignotum sit) intra biduum triduumue certis conditionibus statuetur, ita vt Maiest. V. Moscus tota, quam habet in manibus, Liuonia cedat, Velisiũ item relinquat, tormentorum partem ijs in arcibus quõdã de Polonis captorum restituat; intra octo hebdomadas arces illas omnes Liuonicas dedat, quæ in eius potestate sunt; ab ipsaq; Ciuitate Derpatensi incipiat. V. verò Maiest. Lucum, Sauolociam, Neueliam, Chelmam, quasque Plescouienses arces superiore anno cepit, cum ijs tormentis, quæ erant Mosci, Mosco restituat: exercitum Plescouia deducat, atque ad nouem annos pax vtrinque sit: quamuis vt hæc sit longior (cũ dixi, à Magno Duce litteras accepero) tentaturus sim. Restat nodus de captiuis. Secus enim, quàm in castris statutum fuerat, nobisque V. Maiest. dictauerat, Legati Regij dicunt fieri (nouo mandato accepto) oportere. Hodie verò altera, in Legatorũ conuentu, Plenipotentia lecta est, quam Moscus misit ad monitus, primam inualidam esse. Missum est enim hinc ad ipsum Plenipotentiæ V. Maiest. exemplum, quod ego tradideram Moscis. Cùm verò ex aliarum litterarum exemplo, quas mihi Moscus paucos ante dies misit, sit adhuc V. Maiest. planius intellectura, quod ipsi ex Biscouicio scripseram, propterea non est, quod longius respõdeam litteris V. Maiest. quibus dignatur me vrgere, vt curem à Mosco, quidquid habet in Liuonia, liberè tradi. Exemplum verò nouissimæ Plenipotentiæ, quam Moscus misit, nisi Magnifici Cancellarij puer, qui in Castra approperat, poterit expectare, per alterum isthuc rectà venturum confestim, Deo iuuante, mittam. Nunc, quod ad ipsam tantæ victoriæ absolutionem spectat, fortissimo, & Christiano Regi fidenter proponã. Derpatum primaria ciuitatum Episcopalium est, quam Deus V. Maiest. tradidit, earum inquam, quæ nunquam in Regũ Poloniæ potestate fuerunt. In ea iam intellexi, quodnam V. M.tis consilium fuit; quasque litteras ad Pont. Max. scripsit: quidque mihi identidem dicere dignata est, cũ & Episcopum Catholicum, & Collegium, atque eius generis pleraque omnia Derpati, & alibi statuisset imponi. Id igitur eo erit faciliùs V. Maiest. quod, è quibus reditibus Vladica, Poppi, atq; Archipoppi à Mosco attributis alebantur, ex ijs, cùm illi nũc reuocentur in Moscouiam, Diuinus cultus ritè restitui poterit. Verùm quoniã N. hæretico ad sua redeũte, nouit Maiest. V. quãtum non alteri modo Collegio nostro, sed vniuersæ Catholicæ religioni impedimenti illatum sit: obsecro V. Maiest. per misericordiam Christi, per quem Reges regnant, vt cùm sincerum, neque nutantem Catholicum toti Liuoniæ præfecerit, tùm arcibus eos præficiat, à quibus nomen, Ecclesiaque Dei non blasphemetur. At verò Derpati nemo (quod sciam) aptior videretur, quàm D. Zebridouius, qui sexennium, magno animo, magnis sumptibus, summa fide Catholica V. Maiest. inseruiuit, præter eius patris antiquiora erga Rẽp. merita. Quẽ Zebridouium etsi in castris noueram, quòd Lublini Collegium de Societate nostra cùm instituisset, in ipsa pene acie diligentissimè me vrgebat, vt in eam vineã satis incultam operarios quàm primùm mitti curarẽ: interius tamẽ eius pietatem cognoui, cùm mihi adhibit' est in hoc itinere comes, & dux; tempore autem huius conuentus fidissimam Reip. ac verè Christianam operam præstitit. Hunc ergo de Christiana nota V. Maiest. commendo, testatus Deum, neminem hac de re mecum esse locutum, priusquam me rem Deo commendante, id mihi ipsi veniisset in mẽtem. Quod si V. Maiest. id effecerit, pax quæ hæc videbitur non infirmis fundamentis niti, audebo in reditu ex Moscouia meo, rogare V. M.tem R. vt Ill.mum D. Andreã Batoriũ paret ad eam vel legationem, vel missionem, quã in castris V. maiest. scripto, ac voce, proposui. Id enim quantæ Dei gloriæ, dignitatiq; Ill.mi illius Principis, & Liuoniæ firmitati futurũ sit, non dubito, quin optimè V. M. intelligat. Quam hoc noui anni initio, omnibus Diuinæ sapientiæ donis augeri percupio, atq; à Deo contendo. Ex Kiueroua Horca die S. Epiphaniæ ad. uesperascente, 1582.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ACTA IN CONVENTV LEGATORVM SER.mi POLONIAE REGIS STEPHANI, HVIVS NOMINIS PRIMI, ET IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DVCIS, PRAESENTE

Antomo Possevino, de Societate IESV, nomine Gregorij XIII. Pont. Max. M. D. LXXXI. Mense Decembri, in Chiueroua Horca, ad Iamum Zapolsciæ, in Moscouia.

CVM Antonius Possevinus cum Stephano Poloniæ Rege, & Magno Moscouiæ Duce egisset, de mittendis aliquem ad locum Legatis, de pace tractanda, delectus est à Magno Duce Iamus in Zapolscia pagus, Velicoluco viginti milliaribus Germanicis, totidem à Plescouia distans. Qui pagus cùm à Cosacis militibus Regis fuisset anteà combustus, alter pagus habendo Conuentui delectus est, duobus inde miliarib⁹ Germanicis, propior Porcouiam, inter Paderouicium, atq; zapolsciam, vocatus ab incolis Chiueroua Horca, quæ postrema vox monticulum, sicut altera, id est Chiueroua Nobilis cuiusdam familiam designat.

AD eundem locum in hospitium Antonij Possevini conuenere vtriusque principis Legati, die XIII. Decembris M.D. LXXXI. qui dies B. Luciæ Virgini, & Martyri est sacer.

LEGATORVM Regiorum nomina fuere Ianusius Nicolai Sbaraski palatinus Braslauiensis, Albertus Radiuilius Dux in Olika, & Niesvviz, Curiæ Regis in Lituania Marssalcus, & Capitaneus Caunensis, vterque Catholicus, prętereà Michael Haraburda Regis Secretarius, Ruthenę fidei, si fides dicenda sit, quæ à fide Catholica aliena est. Hic autem sæpè Legatione ad Moscos, & nonnunquam ad Tartaros functus, valebat vsu rerum, filiumque Collegio nostræ Societatis, quod est Vilnę, tradiderat instituendum. Accedebat Christophorus Varsauicius, quem Antonius Possevinus procurauerat à Rege ad conuentum mitti, tum vt Summo Pontifici satisfieret, cupienti, vt in ea pacis tractatione Sueciæ Regis ratio haberetur: tum, vt idem Christophorus tota re cognita, si deinde appetente Vere in Sueciam mitteretur, de Liuonicis arcibus, eo cum Rege, nomine Poloniæ Regis, acturus, non solùm ea componeret, quæ inter Reges illos controuertuntur, verùm etiam Catholicæ religionis negocium promoueret vir nobilis, & Catholicus; ac tum ab Antonio Possevino de toto hoc Suetico religionis negocio diligenter edoctus, tùm à Stanislao Varseuicio de Societate IESV, apud Sueciæ Reginam iam biennium commorante, eiusdem autem Christophori fratre, docendus.

MOSCI autem Legatorum nomina fuere, Dux Demetrius Petri Ieletski, Prefectus Casinensis, & aulicus Magni Ducis; Romanus Basilij Olpherius, Præfectus Coselnensis, & aulicus Magni Ducis, ac frater Michaelis Begini; Mikita Basonka, filius Nicephori Vereszahina, Basonka, Basenka, Secretarius Mosci, quem illi Notarium vocant; Zacharias Suiaseua, Vicenotarius.

FECERAT Sacrum Antonius Possevinus, atq; aliquos de suo comitatu Sanctissima Eucharistia pauerat, cùm illicò vtriq; Legati ad eum venere: quibus consedentibus, & altero è duobus interpretibus, quos secum ille in Moscouiam adduxerat, stante, pauca præfatus Antonius de sinceritate, qua in tanto negocio esset agendum, quamque simplici oculo in ipsum Christum esset inspiciendum, qui est vera pax nostra, plenipotentiam vtriusq; Legationis, siue mandata, quæ vocant, Procurationis depromi, ac legi fecit. Primi Mosci suam legerũt, cuius verba sunt hæc.

PLENIPOTENTIA LEGATORUM Mosci, quæ Ruthenicè, id est, Moscouiticè fuit scripta.

DIVINA misericordia & clementia, quæ nos præsecit in Oriente ex altissimis, quæq; dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia, Nos Magnus Dominus Czarius (siue Rex, aut Imperator) ac Magnus Dux Ioannes Basilij totius Russię, Volodimeriæ, Moscouię Nouogardiæ, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plescouiæ, & Magnus Dux Smolenscij, Tuerię, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum locorum, ac Dominus hæreditarius terræ Liuonię, Stephano Dei gratia, Regi Poloniæ, ac Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Samogitiæ, Masouiæ, Principi Transsyluanię, & aliorum locorum, misimus Legatos nostros Magnos, aulicum nostrum, & Præfectum Casinensem Ducẽ Demetrium Petri Ieletzki, aulicum nostrũ & Prefectum Coselnensem Romanum Basilij Olpherium, & Notarium nostrum Mikitam

Mikitam Basenka, filium Nicephori Vereczahina, & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiaseua, ad conuentum pacis statuendæ gratia, cum Legatis tuis loqui. Et quæcunque illi incipient de rebus nostris dicere cum tuis Legatis in conuentu, eæ res nostræ sunt. Scriptum in Dominio nostro, in aula Slobodæ arcis. Anno à creato mundo Septimo millesimo, Nongentesimo, Mense Nouembri, Indictione Decima, Dominij nostri 47. & imperiorum nostrorũ Rosensis 35. Casanensis 29. Astracanẽsis 28.

CVM hæc Plenipotentia fuisset perlecta, visa est infirma, nec sine iusta suspicione fuere Legati Regij, qui propterea, quas Moscus ad Poloniæ Regem in castra per Zachariam Boltinum literas miserat, legi iusserunt. His significabatur, non defuturum Moscum, quin Legatos, cũ integra potestate omnia transigendi, quemadmodùm de Mosco Antonius Possevinus quæsiuerat, esset missurus. Tum Antoni⁹ litteras item, quas tum per eundem Boltinum, tum per Andream Apollonium Moscus ea de re sibi scripserat, cùm legi iussisset, eodem illæ tenore, quo Regiæ, inuentæ sunt. Prętereà, quòd Plenipotentiæ Mosci infirmitas diluciditis agnosceretur, Plenipotentia Regis à Michaele Haraburda perlecta est, cuius verba hæc sunt.

PLENIPOTENTIA REGIS POLONIÆ, quæ Polonicè fuit scripta, vtroque signo Poloniæ Regni, & Lituaniæ Ducatus, obsignata.

NOS Magnus Dominus Stephanus, DEI gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Russię, Prussię, Samogitię, Masouiæ, Liuonię, Princeps Transsyluaniæ, & aliorum locorum. Notum facimus, his litteris, Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia Dominum Russiæ, & Magnum Ducem Volodimerię, Moscouiæ, Nouogardiæ, Casani, Astracani, Plescouię, Tuerię, Iuerię, Permię, Viatcię, Bulgariæ, & aliorum locorum scripsisse nobis per tabellarium suum Zachariam Boltinum, significando, à Legato Sanctissimi Pastoris Gregorij XIII. Pontificis Max. Romani, Reuerendo Antonio Possevino scriptum ad se nomine Domini sui, hortante Sanctissimę Apostolicę ac pastoralis Sedis auctoritate ad concordiam & pacificationem inter vtrumque nostrum; vtque ex vtraque parte Legatos vnà ad locum mitteremus, qui, eodem Summi Pontificis Legato præsente, pacem inter nos possint constituere. Iuxta quas Legati Pontificis literas, Magnus Dux Legatos suos ad locum certum mittit inter Porcouiam, & Sauolociam, via Velicolucensi à Porcoula ad Iamum Zapolscię. Ideò & nos, sanguinis Christiani effusionẽ nolentes videre, misimus ad eundem locũ Iamũ Zapolscię Legatos nostros, Palatinũ Braslauiẽsem, Capitaneum Kremenecẽsem, & Pinscensem, Ducẽ Ianusium Nicolai Sbaraski; & Marssalcum nostrum aulę Magni Ducatus Lituanię, Capitaneum Caunensem, Dominum Albertum Radiuilium, Ducem in Olika, & in Niesvviz; & Notarium nostrum Magni Ducatus Lituanię Michaelem Haraburdam. Acdedimus illis & his litteris nostris plenipotentiam, vt conuenientes cum Legatis Magni Ducis Moscouię, inter nos, & Magnum Ducem Moscouię, & Dominia nostra de amicitia & concordia colloquantur, & res constitutas litteris, ac iuramẽtis suis coram Legato Reuerendo Possevino confirment, & ad effectum, certamque confectionem, & constitutionem suam adducant. Quę omnia sumus admissuri, contentiq; futuri, & inuiolabiliter prestituri, quẽadmodùm iuxta Senatorum nostrorum consilium, qui eo tempore apud nos fuerunt, Regni Polonię, ac Magni Ducat⁹ Lituanię, verbo nostro Regio pollicemur, & promittimus etiam pro Successoribus nostris in istis Dominijs, totaque Repub. hęc omnia iuxta constitutionem, & litteras Legatorum nostrorum firmè, inuiolabiliterq; nos prestituros. Cùm autem ad nos Magnus Moscouię Dux Legatos suos allegabit, tum nos Legatorum nostrorum litteris nomen nostrum Regium adscribere, ac signo nostro obsignare, Regioque iureiurãdo confirmare, easdemq; litteras cum ijsdem Legatis ad magnũ Moscouiæ Ducem remittere debemus. Eodem modo erga nos, & Successores nostros, atque erga nostra Dominia Magnus Moscouię Dux, successores, atque illius Dominia se gerere debẽt. Propterea memoratis Legatis nostris hasce litteras nostras manu Regia nostra subscriptas, & obsignatas Sigillis nostris Maiestatis Regni Polonię, & Magni ducatus Lituanię dedimus. Datum in castris nostris ad Plescouiam, Anno Domini 1581. mensis Nouembris die XXX. Regni verò nostri anno Sexto.

QVAE omnia cùm essent perlecta, Legati Regij acriùs vrgebant, vt Mosci pleniora mandata depromerent, ac scirent, se se super fundamẽto tam infirmo reliquam tractationem non extructuros atque ad id Instructionis suę caput ea de re adhuc perlegerunt. Mosci autem excusare se, quòd is Magnorum Moscouię Ducum scribendarum Plenipotẽtiarum mos semper fuerit: quòdque litteris Magni Ducis ad Regem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ad Antonium Posseuinum scriptis satis intelligi poterat, sibi plenam potestatem ad omnia conficienda tributã fuisse. Addidere, cùm res ipsæ, de quibus esset agendũ, statim essent ad effectum adducendæ, frustra Regios de plenipotentiæ verbis queri, quam re ipsa, & facto ipsi Mosci essent præstituri.

CVM lites ex litibus sererentur, nec præsẽs aliquod remedium cerneretur, Antonius Posseuinus Regios monuit, vt ea de re protestationem facerent; sic enim se eam esse admissurum. Deinde vt in diem sequentẽ quæstio illa sic differretur, vt tamen nocte ea, quæ primæ diei Sessionem consequebatur, vtriq; Legati suarum Plenipotentiarũ exempla confestim ad se mitterẽt; se deo re cõmendanda, Moscis priuatim alloquendis, si quam alterã Plenipotentiã haberent, examinandisque ipsarum Plenipotentiarum exemplis impensurum. Quòd cùm factum esset, neque Mosci aliam haberent Plenipotentiam, die sequenti Legatis vtrisque sic locutus est.

DIE XIIII. DECEMBRIS SECUNDA Legatorum sessio.

QVANDOQVIDEM Mosci Legati nullam se aliam habere Plenipotentiam dicunt, nec credendum sit, Magnum Ducem non agere sincerè, quippe qui sciat fore, vt vniuersus hic tractationis contextus Deo, ac Christianis omnibus innotescat: dicant, num iurabunt, scire sese alias Plenipotentiarum formulas hisce de rebus à Magnis Moscouiæ Ducibus scribi solitas esse. Cumq; ab extremo, qui erat Zacharias Vicenotarius, fuisset interrogationem orsus, se ille iuraturum respondit; qui cùm Acta Mosci Secretariæ ad centum annos legisset, nunquam se alias formulas legisse dixit. Quod cùm posteà singillatim reliqui assererent, adiecit Romanus Basilij, se ante XX. annos ad Sigismundum Augustũ Regem Internuncium venisse, pacẽque quinquennij deinde (eiusmodi litteris patentibus à Mosco Magnis Legatis traditis) fuisse consecutam. Quærenti autem Antonio de Michaele Haraburda, num aliquam earum formularum, vel litterarum vnquam vidisset (expediuisse enim, vt eiusmodi aliquid Magni Ducatus Lituaniæ Secretarius secum attulisset) cùm Haraburda respõdisset, nunquam talibus tractationibus, qualis erat hæc, se interfuisse, nec proinde Plenipotẽtias vidisse: interrogauit Regios Antonius, numquid aliud vellent dicere, antequam, ipse, quid sentiret, exponeret. Perstare se quidem in incepto dixerunt, sed auctoritate Pontificis Max. moueri, vt & tractationem inchoarẽt, ac verò potestarẽtur, se priùs hinc non esse discessuros, quàm res ipsæ, quas Mosci essent præstituri, efficerentur. Antonius autem, Cùm, inquit, nihil alterutri parti ex hac tractatione pereat, q̃ si in rem conferatur, maxima bona paritura sit; sin dolo malo fiat, in eos perpetuo cũ dedecore sit casura, qui erunt in noxa: ac proinde alterutrius Principis sinceriorem agendi rationem maximè sit roboratura, ad rem ipsam iudico esse veniẽdum, sic, ne ipsa actio iuri alicuius Regiorum Legatorum (quod ad Plenipotẽtiam attinet) possit esse damno. Interea verò Legati Mosci sciant à Christianis alijs Principibus nullas eiusmodi formulas Plenipotentiarum solitas esse conscribi. Tùm conuersus ad Legatos Regios, cùm eos admonuisset, vt cogitarent, num cùm in Iamo Zapolscię pacis ista tractatio haud fiebat, præbitura fuisset alicuius turbationis materiam; alterq; ex Legatis Albertus Radiuilius respondisset, nihil inde oriri posse quæstionis, quin & eodem in pago Iamo pacem posse confici, aut promulgari dixisset, perrexit Antonius: Quando ad victores pertinet legem victis imponere, poterunt Regij Legati cõditiones pacis, quam Mosci iam tertio per tres Legationes petierunt, primò proponere. Ad eã Palatinus Braslauiensis (gratijs actis Summo Pontifici, atque Antonio, quem eius Sanctitas miserat, quòd laborem hunc pacificandi vtriusque Principis tàm paternum suscepisset) Liuoniam totam, eam scilicet, quę in manu esset Mosci, disertè, & grauiter petijt, quæ nisi concederetur, neutiquam se progressuros, nec adeò reliquæ tractationi interfuturos.

CVM Mosci nimium hoc esse dicerent, multaq́ue interfererent, quibus Regijs persuaderent, ne sanguis funderetur, & fieret æqualitas, si vellent, vt vera pax, fraternitasque consequeretur: ad earum autem Liuoniæ Arcium numerum, quas per Antonium Posseuinum se traditurum Magnus Dux tres ante mẽses promiserat, Gouiam addidissent: ad eaque omnia rursus Palatinus commodè respondisset: Legati Mosci vrserunt, vt Regij item dicerent, ecquid sese Magno Duci daturos haberent in mandatis. Moscum enim petere Plescouienses Arces, ac reliquas, quæ superioribus annis à Stephano Rege fuerãt captæ, Lucũ, Velisiam, Sauolociam, Neueliam, Chelmam, & si quæ essent eiusmodi aliæ.

REGII se multum dare dixerũt, qui certam spem Plescouiæ, ac Nouogardiæ potiundę essent relicturi: qui 40. milliaria ditionis Mosci, quam hoc anno occupassent, in ditionẽ Magni Moscouiæ Ducis redire permitterent: qui victorem essent exercitum deducturi: qui tot sumptus fecissent, cùm

cùm Mosens, quæ per suos Legatos Vilnæ promisisset, non præstiterit, ac tamen ipsi Quatuor arces Plescouienses se Mosco restituturos pollicerentur.

CONTRA Mosci, nisi de reliquis arcibus in Liuonia Mosco relinquẽdis agatur, nihil effici posse: tot Liuoniæ arces non parum constitisse Magno Duci, vt gratis eas dedat: Plescouiam ita esse munitam, vti Regij erant experti, qui si arces illas alias expugnassent, istam nondum cepisse, nec adeò posthac (vt neque alias) expugnaturos. Quæ cùm varijs colloquijs totam penè diẽ vsq; ad noctẽ adduxissent, instarent autem Regij, vt Antonius illos prorsus in castra, vel ad Regem vellet dimittere, post quam Mosci de Liuonia tradẽda nihil certi aperirent: id verò quoq; studio Regij facerent, vt negocium citiùs conficeretur, se quidem (ait Antonius) illos nocte dimittere, verùm ita, vt omninò postridiè manè redirent, quemadmodùm factum est.

DIEI XV. DECEMBRIS SESSIO Legatorum tertia.

CVM Regij Legati ex eo Zapolsciæ pago aduenissent, in quo duobus circiter Leucis à Chiuerona Horca commorabantur, Mosci item statim, quia in Chiuerona manebant, ad fuissent, tota penè dies tribus capitibus rerum agitandis insumpta est. Proposuere non sine querela Regij, Moscos tempus eximere, ne Liuoniam totam traderent: Adiecerunt petere se, vt Magnus Dux titulo, iureq; Liuoniæ cederet, ac tentique, vt Sueciæ Rex inter pacis conditiones adnumeraretur. Tum dixerunt, se præterea, quæ de Plescouiẽsibus arcibus, Mosciq; ditione hoc anno occupata promissent, Chelmam item arcẽ, superiore anno captam, redditurus, satis autem multũ hoc esse, cùm Regi Poloniæ plures Liuoniæ arces, quas alij ceperant, illa Magni Ducis cunctatione decessissent. Cęterum habere se in mandatis à Rege, vt quàm citissimè tractationem illam ab oluant: se Antonio Polentinio protrahari, diuturniores moras pati non posse, quibus etiam omninò vltra triduum, vel quatriduum ea in loco non sit commorandum.

ANTONIVS Legati Magni Ducis cùm pleraque respondissent, quæ superioribus diebus de æquitate seruanda, de clatione animi vitanda, deque sanguinis effusione declinanda dixissent, quodq; Regij visuri deniq; essent (super quos tantus sanguis esset casurus. De Sueciæ autem Rege se nihil habere in mandatis, quod agerent; eum, si velit ad Magnum Ducem mittere de pace Legatos, non frustrà missurum. Haraburdam autem, qui vnà cum Hornostalo quõdam in Legatione ad Magnũ Ducem iuerat, cũ nil præter illa, quæ habuissent in mãdatis egissent; cogitandũ esse sibi quoq; Magni Ducis Legatis, intra fines muneris sibi præscripti manendum, Liuoniæ igitur arces Regijs promiserunt, Pernauiam, Paidanũ, Kortinum, Huntecz, kurslouum, Porcholiam.

SED cũ Regij totius Liuoniæ restitutionem, titulij; & iuris ipsius cessionẽ iterum vrgerent, Antonius Posseuinus, qui anteà nouerat, Legatis Regijs eam nõ fuisse plenissimã facultatẽ traditam, de arcibus à Rege captis restituendis, quę videbatur fuisse peropportuna, quãq; Antonius, antequã è castris discederet, à Rege petierat; vtrisque aũt Legatis de Sueciæ Rege, ac de iuris & tituli Liuoniæ cessione, suæ essent rationes, precatus Legatos per Christi sanguinẽ, perque id, q̃ erga Sanctam Apostolicã Sedem obsequium ostendebant, vt in tanta re nihil præcipitis deliberationis adhiberetur: petijt, num tantisper ijs de rebus sibi cogitare liceret, dum ad rem aptiùs, atq; ad pacis solidioris cõpositionem expeditiùs posset respondere. Cui cũ annuissent, tum ille, crastina dies Sessione vacabit. De Liuonia verò tota reddenda, cùm Magni Ducis Legati iam sex aliàs arces obtulerint, dicant autem Regij, nil se aliud dicturos, nisi arces reliquas tradant; cũq; vtriq; non satis se aperiant: suas excutiant Instructiones, & videant, quid, & quantum possint præstare, vt ad sequentem sessionem parati, ac sine vlla tergiuersatione ab eo, quod æquissimum est, accedant.

DISCEDENTIBVS Regijs, cùm Magni Ducis Legati ad multã noctem (quod sæpè faciebant) apud Antoniũ mansissent, deq; Liuonia quid in mandatis haberent, liquidiùs, ac fidenter ei roganti (quantum ad pacẽ citiùs faciendã expediret) aperuissent, data ei facultate, vt ad Ioannẽ Zamoscium Regni Poloniæ supremum Cancellarium, & generalẽ Capitaneum de tota re citatis equis perscriberet, cui integerrimã rei conficiendæ potestatem Rex tradidisset, missæ eadem nocte literæ sunt in castra, ad quas cũ tardiùs responsum peruenisset (quatriduum enim effluxit) multum fuit Antonio, quod ageret in eximenda Moscis suspicione de Regijs, hisque vix excusandis, quòd qui scripto plenissimam se potestatem ad omnia habere dixissent, inde plenior Moscorum esse illa videretur, quæ paucioribus verbis esset comprehensa. Biduo itaque dilato, cùm Regios monuisset Antonius, vt colloquio interessent, in quo saltem de Rege Sueciæ agi posset, die 17. omnes apud eundem de more conuenerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIEI XVIII. DECEMbris Sessio quarta.

ANTONIVS Possevinus, cui à Legatis ad cogitandum delata res erat, fateri se, inquit, maioris id esse momenti, quàm fortasse putaretur, quòd de Sueciæ Rege, decis cessione tituli, iurisq; Liuoniæ petebatur à Regijs. Et à Pontifice quidem Max. se habuisse in mandatis, vt ea de re Sueciæ Regis, tanquam Sanctæ Sedis amici, ageret: quod quidem Stariciæ cum Magno Duce tàm eius Sanctit. quàm Stephani Regis nomine quinquies diligenter egisset, nec Magno Duci displicuisse, vt in Sueciam (quemadmodum fecerat) literas de tota re mitteret. Nũc videri sibi Stephanum Regem nulla ratione posse istud officium pro affine, ac fratre suo deserere; cùm etiam occasionibus futuri belli præcidendis, valdè id esset commodaturum. Proinde si quid Magni Ducis Legati haberent, quod responderent, se, priusquam aliud aliquid diceret, libenter auditurum.

MOSCI responderunt, se nihil (vt dixerant) à magno Duce ea de re in mandatis habuisse, id autem per Legatos Suecos agi posse: quærere verò se de Regijs, num haberent à Suecię Rege Plenipotentiam vllam. Quòd cùm negassent, Quid (aiunt) igitur vultis agi de negocio hoc, in quo etiãsi nobis aliquid agere licuisset, nihil tamen soli di confici posset, præsertim quòd & alia inter nostrum magnum Dominum, ac Suecię Regem controuertuntur? Nam præter Liuoniæ arces, Coreliamq; , & Iuanohorod, Iamam, ac forsan alia, hoc biennio occupauit. Tùm Antonius Regiorum erga Suecię Regem studio commendato, Moscorum item responso audito, cui nõ facilè poterãt Regij respondere, id vnum restare dixit, vt tempus saltẽ intercederet, quo inter Sueciæ Regẽ, & magnum Ducem per Legatos (si ij noluissẽt) inuicẽ agi de tota re posset. Cùm verò MOSCI ad ea nihil respondissent, quippè quibus neque hoc fuisset à magno Duce mandatum, ad alia vt progressus fieret (ijs modò negocijs omissis) vnanimes omnes Legati consenserunt. Atq; eò magis Regij, quòd in mandatis habuerant, ne si Suecus excluderetur, propterea à pace facienda desisterent. Cùm verò de titulo & iure Liuoniæ tradendo, Mosci Legati dicerent, se nihil prorsus habere, quod agerent: nec videri æquum, vt ex Liuonia prorsus eorum Princeps ejceretur; nec dũ verò è castris aduenissent à Zamoscio literæ, quas Antonius, Legatique Regij expectabant, vt de primario negocio aliquid statuerent, finis ei Sessioni impositus est.

DIEI XX. DECEMBRIS V. Sessio.

CVM post superiorem Sessionem, Stanislaum Zolkeuium Palatini Belzensis filium, & consanguineum suum Zamoscius ad Antonium cum literis credititijs misisset, perque eundem significasset, ob bonũ pacis posse magni Ducis Legatis tradi Nouogardiam Liuonicam, duasque alias Liuoniæ arces, quibus versus Naruam, & mare MOSCIS liber aditus pateret, dũ arces à Rege captas, Velicolucum, Zauolociam, Neuelam, Velisiam in Regis potestate sinerent. Quin item Velicolucũ restitui posse (nisi omninò secus fieri pax posset) dũ tamen nihil in Liuonia daretur MOSCIS; sperare enim se, quamuis ea de re mandatum à Rege non haberet, Ordinibus tamen, ac Regi id omne probatum iri. Antonius nouo hoc consilio non mediocriter solicitus fuit, tum quia Zamoscius chirographum nullum miserat, quo chirographo (cùm se rè ad Antonij fidem, atque iudicium, vt dicebat Zolkeuius, ea vel arcium in Liuonia traditio, vel restitutio Velicoluci referretur) aut ritè in rem cõferri negocium posset, vel si Regno Poloniæ aliquando illius rei reddenda ratio fuisset, id liquidò fieri posset. Quòd si posteà id consiliũ aut mutatum (quod non semel alijs in rebus Antonius erat expertus) aut à Regijs Legatis fuisset non leues ob causas impeditum (neque enim sibi quicquam à Rege ea de re præscriptum esse dicebant) Antonius inani promisso lactasse, aut adeò decepisse magni Ducis Legatos videretur; quod quidem Diuino in MOSCOUIA cultui promouẽdo admodum esset incommodaturum. Accedebat iterata sæpissimè à Rege petitio vniuersæ Liuoniæ, cuius ne spithama quidem cedere posset, licèt vellet. Ad quod Decreto ordinum Regni, & iureiurando Regem teneri, cùm alias, tùm disertissimè Regijs Legatis identidem dictum fuit.

AC Antonius quidem à Rege, Zamoscioque paucos ante dies per literas petierat, num si tota Liuonia MOSCUS cedere nollet, sibi in MOSCOUIAM rediturο procurandum esset, vt magni Ducis Legati Varsauiam ad futura Martij mensis Comitia venirent: sic enim rectiùs ab Ordinibus Regni aut ei Decreto posse derogari (quatenus Liuoniæ nonnihil magno Duci concederetur) aut si è Repub. iudicaretur, vt in belli continuandi proposito perstaretur, tũ Legati MOSCI, consensum Regni ipsis oculis cernentes, faciliùs ad propositas pacis conditiones descenderent; hyeme interim bellici negocij inchoati persecutionem haud eximẽte.

Verùm

Verùm Zamoscius literas idibus Decembris datas, & eãdem ipsa die per alterum tabellarium redditas, qua idem Zolkeuius cum breuibus illis alteris credititijs venerat è castris, Antonio scripsit, nihil opus esse, vt de mutando Decreto ageretur. Stare enim Regis, & Ordinum sententiam: si nolit Moscus assentiri toti Liuoniæ tradẽdæ, rem armis esse decernendam. Itaque tota re cum Legatis Regijs communicata, hi iudicarunt, à se de Liuoniæ arcibus nihil agi, atque adeò omninò proponi debere: Legatos enim Mosci, quibus satis erat persuasum, Stephanum Regẽ integram Liuoniam velle, quiq; iam non minima præbuerant argumenta eius restituendæ, in spẽ venturos, alia quoq; magno Duci à Stephano Rege relictum iri; resq; Regias proinde peiore esse in statu, quã anteà. Vnde pacis cõpositio extrahi posset; præterquã quòd, cùm eas arces voce tantùm Zolkeuij Zamoscius offerret, tutum Regijs non esset, vt eas nomine Regis Mosco pollicerentur. Itaque cùm Zamoscio rescribendum esse existimassent, Antonius quoq; sequentes literas ad eum misit: multa, quæ maximè ad celerem, & honorificam pacis confectionẽ spectabant, si ad rem, non amissa tanta occasione, veniretur, per eũdem Zolkeuium significans, quæ literis non erant committenda. Sic igitur Sessionis illius pars prima tæ huic tractationi, antequam Legati Mosci aduocarentur, extracta est.

EPISTOLA IO. ZAMOSCII, Supremi Cancellarij Regni Poloniæ, & generalis Capitanei, ad Antonium Possevinum.

QVAE D. Vestræ de eruptione Moscorum, deque illorum castigatione scripsi, vera sunt. Quæ verò de indicio Petri Koltovvski verè scripta significãtur, vera vt sint, magis opto, quàm arbitror. Nam nisi pax coibit, hostem ego quæram, nisi me ipse quęsiuerit. Sed hæc satis. Literas D. Vestræ summa celeritate mitto ad Regiã Maiestatem. Frustra tamen, vt ego iudico, de cedendo aliqua Liuoniæ parte in Comitijs deliberaretur. Nemo enim patriæ benè in futurum prospiciens, vel in Conuentu etiam ipso Regni, de ea decedere suadebit; re iam ad extremum adducta, vt aut nobis cum hostis pugnare necesse habeat, aut de hac vrbe periclitari, & vnà de tota Liuonia, occupante etiam illam altera ex parte Sueco; Album lapidem oppugnante; premente Pernauiam, & Felinum; ita vt vix illa iam Moscus non amiserit, sed de Derpato saltem laborare videatur. Ordines verò quid? Vel ad educendum in posterum militẽ plus sumptuum impenderẽt, quàm in hunc deductum iam, & in supplementum inde vel ad Augusti. At quæ interim tentari possunt? Hostis verò instructus omni apparatu ex commercijs marinis, quã erit posteà potentior? Audio istos bonos Legatos Moscorum cunctari. Si expectant nouam informationem, iam illam habebunt per tabellarium hunc, quem eò iussi deduci. Quàm grauiter verò rem gerentem? Cùm diceret ire se Porchouiam, & inde Zapolsciam cum literis ad D. Vestram, iam tamen tandem versus Plescouiam, deflectens de itinere Porchouiensi, cùm ductores Nouogardia haberet, processerat, vt octo saltem milliaribus à Plescouia abesset, noctuque, non die, iter faceret, & cùm in nostros incidisset, & in viam Porchouiẽsem reduceretur, vnum ex suis, dato illi equo, sub cuius sella ad Legatos à Principe insutas literas habebat, fugere iussit, indeetiam alios tres comites contra fidem datam fugere iusserit. Hæc certè inquirenda & dijudicanda diligenter erant priùs, quã nuncio, non pro perduelle haberetur. Veruntamen apud me vel vmbra Iuris gentium plus valuit. Itaque vel adhibitis ductoribus, à me ad locum conuentus mittitur. Ex nouis istis literis, quas affert, & præsertim tam diligenter occultatis, credo quòd ad exitum quemuis illi tractatus faciliùs deducentur. Apollonius iam fœliciorem quã nos vitam viuit. Scribã Russicum vnum tantùm in castris habeo. Cõmendo me fauori D. Vestræ. Datum ex castris ad Plescouiam, die xiij. Decembris. Anno Domini, 1581.

ALIA EPISTOLA ZAMOSCII Supremi Cancellarij Regni Poloniæ, & generalis Capitanei ad Antonium Possevinum.

MITTO ad D. Vestram consanguineum meum D. Stanislaum Zolkievvski, Palatini Belsensis filium. Ex eõ D. Vestra de eo, quod à me scire vult, cognoscet. Ei verò non solùm dicenti fidem adhibere debet, sed etiam, si quæ cum illo communicabit, prorsus tacita fore pro certo confidat. Hoc illi ita prorsus futurum esse spondeo. Commendo me D. Vestræ. Datũ ex castris ad Plescouiam, die 17. Decembris. Anno 1581.

ANTONII POSSEVINI RESPONsio ad eundem Io. Zamoscium.

HAEC ipsa die binas à V. D. Mag. literas accepi, alteras ab eo, qui tabellarium ad me Magni Ducis adduxit, commoratũ in itinere, seu alibi, integros octo dies, alteras à D. Stanislao Zolkievvski cõsanguineo V. Magnific. qui ea, quæ Legatis Regijs, ac mihi videtur expedire, fusiùs

Universidad de Deusto
Biblioteca

referat. Ad quæ si V. Magnifi. scriptũ, chirographo, signoq; suo obsignatum, nobis miserit, progrediemur in incepto, nõ sine spe perhonorificæ pacis. Sin minùs, in optimam partem accipiet, quicquid erit deliberãdum à nobis, cũ etiam nobis ratio reddenda sit actionum nostrarũ Reipub. isti, Pontifici Max. magno ipsi Moscouiæ Duci, ceteriſq; forsan Principibus: ne quid dicã de nostro ordine, cuius tot certè pignora, & obsides habet Polonia, vt etiã ijs, eorũq; bono nomini maximè consulendũ sit.

PORRÒ scio V. Magnifi. pro sua perspicaci prudentia, optimè iam intellexisse, quantoperè expediebat, vt quã instructionem manu sua scriptam Legatis Rex pollicitus fuerat, ea vt ipsis traderetur; sic verò reliqua discuterentur, vt hoc rigidissimo tempore tanti boni confectio nulla cũ ctatione interturbaretur. Meam fidẽ probari V. Magnifi. sic gaudeo, vt sperem, nũquam illi iure improbatum iri. IESVS dexteram, & cor V. M. Illustrissimæ cœlesti præsidio muniat. Ex Kiueroua Horca, die XX. Decembris, nocte, 1581.

PORRÒ euocati ad conuentum Mosci, grauissimè conquesti sunt (id quod sæpè alijs quoq; in rebus fecerant) quòd in ipsa pacis tractatione tanquam captiui tenerentur; sanguis passim funderetur; sibi bona, homines q; raperentur: quodq; Magni Ducis tabellarius, qui literas ad Antoniũ, & ad eos attulisset, in castra ductus: eius verò comites passim interfecti; itineris autẽ ductoris eorum, rustici cuiusdam, lateribus (vt solent) faces ad confessionem extorquendam admotæ fuissent: deinde, cũ è castris huc ad Antonium recta à Zamoscio missus & scriberetur, & diceretur, triduum tamen apud Præfectum equitum Zebridouium valde nobilem, ac probum, & fortem Polonum, mandato Legatorum Regiorum, fuisse detentum: denique post tot dies, literas magni Ducis vix redditas esse. Itaq;, cùm nunquam se ad conuentum ex Moscouia venturos fuisse dicerent, nisi Pontificis Max. eiusq;, quem miserat, Antonij fidei magnus Dux credidisset, cupere se aiebant potiùs discedere, quàm ista indignitate, hostilibusque modis rem ampliùs agere. Cùm autem Regij rem excusare, rationesque eas afferre incepissent, quas Zamoscius ad Antonium scripserat: Antonius, qui & tabellarium priùs interrogasset, & octiduum in itinere detentum (causa nescitur) cognouisset: videret autem, ex dilatione reddendarum literarũ, cùm vel Rex, vel Moscus aliquid essent scripturi, magnum negocio conficiendo incõmodũ posse creari: se iam, inquit, Legatos vtroq; non tantũ ob Pontificis Max. auctoritatẽ (cui quicquid se deferre sæpiùs dicebant, id quidem Deo acceptum esse, à quo eam auctoritatem accepisset) verùm in primis ob Christi sanguinem obnixè rogare, ne varijs euentibus, quos subinde Satanas esset excitaturus, rem ipsam expositam desererent: quæ quanto magis protraheretur, tanto plus Christiani sanguinis effundere tur: porrò in se ipsum totum id, quod acciderat (si quid eiusmodi fuisset, quale Mosci dicebant) sic suscipere, vt vel cum Rege, vel cum magno Duce debitum omne officium, si necesse fuisset, in tempore esset præstiturus.

TVM pacatioribus animis ad rem ventum est, cuius ea summa fuit, Legatos Regios vnica, & extrema propositione (vt Mosci cognoscerent, quantoperè à funden do sanguine Rex abhorreret) è quatuor arcibus, quæ superiore biennio de Mosco fuerant captæ, vnam adhuc, quam iudicasset Antonius, sese tradituros; dùm illi tota Liuonia cederent, Sebiessumq; arcem, Polonicæ propinquam, traderent. Cui de Sebiesso petitioni cùm se Mosci non assensuros dicerent, quòd arx ea non spectaret ad Liuoniam: cumq; omnes arces à Rege captas repeterent, ac se quidem etiam vnam aliam Liuoniæ arcem addituros dicerent, quæ Lais vocaretur: Regij eam in manibus Sueci esse asserentes, ne verbo quidem addito, surgentes discesserunt, eiusque diei Sessio soluta est.

DIEI XXII DECEMBRIS,
Sessio VI.

CVM eiusdem generis pleraque fuissent dicta, quæ superioribus diebus Legati inuicem obiecerãt; nec semel Mosci Liuoniam non à Regibus Poloniæ, sed ab Episcopis, & ordine Teutonico cepisse eorum Principem, dixissent: Regij verò (quod & Mosci faciebant) ipsam ob Sedis Apostolicæ, Pontificisque Max. reuerentiã, iam multis rebus cessisse dicerẽt; Antonij iudicio se staturos, vt vna è duabus arcibus Velicoluco, & Sauolocia adhuc magno Duci redderetur, superuenit Petronius nobilis Polonus, missus à Zamoscio ex castris, hisce cum literis, quas Antonio scribebat.

IO. ZAMOSCIVS CANCELLARIVS Regni, & Capitaneus generalis Antonio Possevino.

ETSI iam anteà miserim ad D. Vestram Zolkeuiũ, per quem illi aperui, quid id sit, q; in Liuonia concedi possit Mosco, & quib' modis cõcedi possit: tamẽ posteà venit mihi in mentem scripto cõprehensum D. Vestræ mittere, quemadmodum mitto. Reliqua D. Vestra cùm ex eodem Zolkeuio, tùm verò in primis ex Dominis Legatis cognoscet. Benè valeat D. Vestra. Datum

tum ex castris ad Plescouiam, die 19. Decembris. Anno Domini, 1581.

CONDITIONES PRIMAE.

SI maneat penes Regiam maiestatem Velicolucum cum arcibus Zauolocia, Neuela: sic, Sebiessum Regi à Mosco traditum fuerit, Velisiũ item penes Regiã maiestatẽ relictũ fuerit, de quo nunc moueri quæstio à Legatis Mosci nõ debet, cũ in antecedentibus tractatibus non repetitũ fuerit, sique eius rei concludendæ statim, nõ mittendo pro alia informatione ad Principem suum (atq; hoc propterea, ne interim Pernauia pereat, quod D. Vestræ saltẽ scriptum velim) Legati Moscouitici facultatẽ habuerint, audebo illi cõcedere in Liuonia arces Nouogrodecã Liuonicam, Sereneſcum, atque etiã arcem Lais cum arcibus Ostroro, Chelm, Crasnohorodek, Voronetz, Vielia.

CONDITIONES SECVNDAE, ET vltimæ.

SI non habuerint facultatẽ Moscorum Legati, statim (nõ mittendo pro alia instructione ad Principẽ suum) acceptis arcibus Nouogrodeca Liuonica, Sereneſco, & Lais, cedere Regiæ Maiestati, Lucũ, Zauolociam, Neuelã, Velisium; dare Sebiessum, vel saltẽ demoliri: neq; etiã à Reg. Maiest. illis per me concedi possunt Arces, Nouogrodeca Liuonica, Lais, & Sereneſcũ; sed retenta tota Liuonia pro Regia Maiestate, & tradito, vel demolito Sebiesso, retẽtisq; Zauolocia, Neuela, & Velisia (id q; Reg. Maiestas D. Vestræ, & mihi crediderat) adijciat Mosco Velicolucum ad Arces Chelmam, Ostrouiã, Crasnohorodkũ, Voronetziũ, Vieliam, vt hæ arces cũ Velicoluco ipsi reddãtur, retenta pro parte Regis omni Liuonia cũ Nouogrodek, Sereneskae Lais, & supra, scriptis arcibus, Zauolocia, Neuela, Velisio, traditoq; vel demolito Sebiesso.

QVAE conditiones, quoniam Antonio non reddebantur à Legatis Regijs, videbat ille sibi dari tempus, quo de ipsa restitutione Velicoluci, & Sauolociæ cogitaret: ij verò paratiores ad conuentum postridie redirent, perlectis ijs literis, quas ad eos idem scripserat Zamoscius.

DIE XXIII. DECEMBRIS,
Sessio VII.

REDDITIS Antonio conditionibus de pace à Legatis, etsi posteà neque ad respondendum Zamoscio videbat sibi spaciũ dari, quod Petrouij discessum ipso in momento temporis, quo conditiones tradiderant, vrgebant; tum ne dies illa frustra efflueret, actum est cum Moscis, num Sebiesi (quæ in agro Polocensi arx est) restituendi, numue permutandi cum arcibus quibusdam Liuonicis, quas Regis nomine Zamoscius offerebat, potestatẽ haberẽt. At illi, cùm ea ad Sebiessum pertinet, dicerẽt, denique illam se combusturos, si Stephanus Rex Drissam combureret: reliquas verò à Rege captas arces non posse non haberi: ab Antonio (comprobantibus Regijs, nec improbantibus Moscis) dicta sententia est, vt Velicolucum magno Duci redderetur, si tota ille Liuonia cederet, Sauolocia verò Regi relinqueretur. Nec penè aliud quidquã ea in sessione actum est, nisi quòd ex tribus arcibus, quas in Liuonia Regij offerebant, Sereneſcum dicebant esse in manu Sueci; & Michael Harabur da Moscis ostendit, quãta ex Liuonia, qua cessuri essent, commoda ad Magnum Ducem essent peruentura, si pax componeretur.

EADEM die, cùm Mosci priuatim se contentos esse Nouogradia Liuonica, & Kerepecio, si reliquæ tres arces Sauolocia, Neuelia, Velisium sibi traderentur: ac deniq; ijsdem, si tantùm Nouogardia, & Kerepecium Magno Duci relinqueretur: venit alter à Cancellario Zamoscio cum literis, ac tertijs conditionibus, quarum exemplum hoc est.

IO. ZAMOSCIVS ANTONIO Possevino.

DE ijs rebus, de quibus ad me retulit D. Vestra per Dominum Zolkiovvski, scripsi D. D. Legatis, vt cum D. Vestra communicent. Difficultatum, quæ de ijs intercesserunt, explicatio tanto magis impedita est, quòd quarundam earum Moscus in prioribus tractationibus (vt Velisij) nullam mentionem fecisset. Sed hæc pleniùs D. V. ex D. D. Legatis intelligat, quibus etiam chirographa mea, vt voluerunt, misi de ijs, quæ concedenda putaui. Commendo me amori D. V. Datum ex Castris ad Plescouiam, die 22. mensis Decembris. 1581.

CONDITIONES POSTREMAE.

AD extremum audebo & hoc, propter bonum pacis, & ne labor D. V. præsertim cùm in nomine summi Pontificis susceptus sit, in irritum cadat, non dando arces Nouohorodek Liuonicã, Lais, Sereneſcũ; sed his, & tota Liuonia retenta pro Regia Maiestate, retentoq; Velisio, dato Regi, vel demolito Sebiesso; concedendo Velicolucũ, Zauolociam, Neuelum, Chelmam, Ostrouium, Voronecium, Krasnohorodum, Vieliam, Principi Moscorum.

QVAE conditiones nisi accipiuntur, iam liquebit, Deum nobis nolle pacẽ hoc tempore cõcedere. Etenim q; amplius face re valeã, vel audeam, nihil prorsus (testor Deũ) habeo. Nec verò tàm D. Vestræ causa, de cui' optimo studio, & sinceritate & Re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gia Maiestas,& ego, optimè persuasi sum⁹, quâ vt conscientiæ meę,pro debito meo erga Reg. Maiestatem, & patriam satisfaciâ; obtestor D.V. per Deum viuum, perq; filium eius IESVM,cuius D. V. tremenda mysteria tractat,ac nomen gerit,vt ad nullas cõditiones grauiores,quæ illi cõceduntur,descendat, si leuioribus rem euincere poterit.

QVAE cùm essent perlectæ, re tota cum Regijs cõmunicata, iudicatũ est, vt quando Mosci tota Liuonia promittebant sese cessuros, eædẽ postremæ cõditiones haud simul proponerentur. Itaque varijs de causis,in diem Natiuitatis Domini sanctissimam, Sessio dilata est.

DIE XXV. DECEMBRIS,
Sessio VIII.

CVM Antonio Mosci priuatim scripto schedulam dedissent,qua vna Nouogardia in Liuonia, à Rege magno Duci, & vna Velisio à magno Duce Regi relinquenda,se fore contentos affirmabant, Regij Rzouam vberem agrum, ad Sauolociã quódam spectantem, se Moscis daturos ad huc vltra Velicolucum dixerunt. Quam cùm Mosci respondissent ad Zauolociam attinere; denique Regij Antonio integrum relinquerent, vtram è duabus arcibus Neuelia, & Sauolocia, Moscis redderevoluisset: ei rei consultandæ cum Moscis,(quando Regiorum quoq; rationes audierat)noctis spacio petito,Sessio dimissa est. Porrò eâdẽ nocte insequenti,cũ Moscouia superuenissetà magno Duce, maximis itineribus, tabellarius, cum responso ad literas, quas Antonius ad eum è Biscouicio paucos ante dies scripserat ; Mosci item Legati alias accepissent: eorum rogatu à Regijs Antonius obtinuit, vt insequens dies vacaret : qua tamen & cum Moscis accuratissimè actum est, si qua inirí ratio posset, vt pax coiret: & eædem Mosci literæ ad Regios missæ sunt ab Antonio,ne quid officij prætermitteret, quo vtrique parti satisfieret.Sed cùm Mosci Legatis Antonius dixisset,si ij à Principe suo metuerent, ne quid inconsultiùs agerent, si Neueliam, & Velisiam Regi relinquerent, se caput ipsum omni periculo obiecturum coram magno Duce, ne tanti boni confectio intermitteretur; ijque sanctè iurarent, se id efficere non posse : adderent autem,si decem quisque capita haberet,ea vnicuique omnia sibi redituris amputatum iri à Mosco: propterea Antonius ad Zamoscium citatis equis tabellarium misit qui nouissimas conditiones afferret: dieque insequenti Legati Regij ex condicto redierunt.

DIE XXVII. SESSIO IX.

VBI Antonius vtrosque Legatos hortatus est, vt ea die, quæ terminando conuentui à Regijs præscripta erat,pax fieret,omniaque officia ad id adhibita, fusiùs anteà Regijs exposuisset: Regij dixerunt, perstare se in eo, quod propositum erat. Exercitum duobus mensibus propè Plescouiam ab Antonio fuisse retentum , spe pacis, quam offerebat : nunc sese reuocarii in castra; nec debere vltra progredi,quibus esset ratio reddenda Regi,& Reipub. cui iurauerant. Ad extremum,protestarise coram ipso Antonio, per se non stetisse,quin pax coiret: petere denique ab illo,vt Comitiorum tempore, quæ Varsauiæ in Martium mensem erant indicta, quo tempore forsan ex Moscouia eò Antonius esset redituru, velit Reipubl. ac Regno eorum fidem testari . Itaque se Moscis valedicere, ac dare dexteras,idem cum Antonio sequenti die saltem per literas facturos.

TVM Mosci paucis(sed quæ altum dolorem ostendebant)cõuertere se ad Antoniũ, dicereq; se ad mandatũ ipsius Liuonia cessisse:Michaelem Haraburdã intelligere nunc,an vera ea fuissent, quæ dixisset initiò,cũ ad Liuoniam tradendam illos hortaretur,inquiens,Ea trabe Liuoniæ subnota,complanatum iri viam ad reliqua omnia:sese quidẽ Liuonia cedere, & fecisse,aliõn lõqui: Regios autem loqui, & non facere,proinde se item Deũ testari,per se non stetisse,quin pax fieret: viderẽt,super quos tantus sanguis esset casurus. Denique,vbi quædam Michael Haraburda ijs respondisset, quæ anteà quoque fuerant dicta, Antonius sibi quidem esse dixit optatissimum ,vt pax fieret : verùm cùm neutram partem cogere posset , vt fidei erga suos Principes debitæ deesset , nunc quidem videri sibi, vt Sauolocia à Stephano Rege restituatur , quandoquidem necdum sententiam de ea pronunciasset: ceterùm sperare se,aut eandẽ pacem deniq; secuturam, aut nisi sequeretur,tempus nondum appetijsse,vt eadem essemus digni.Quòd si propter duas eiusmodi arces neutri cedere vellent,viderent Regij, num decem dierum interuallum Moscis possent concedere, vt à magno Duce, sicut petebant, responsum ea de re acciperent . Quod cùm se posse concedere Regij negassent, tum Mosci se Derpati restitutionem , & alia supra id, quod poterant, pollicitos fuisse dixerunt: dolere modò, quòd cùm penè quadraginta arces reddendæ sint, ob duas tantùm, pacis vinculum esset dissoluendum. Regij verò, Quando, inquiũt,supra id,quod potuistis,promisistis; adhuc & hoc facite:vos de

de vna, nos de altera ex duab⁹,de quib⁹ cõtroversia est. Antonij iudicio stem⁹: & vos magno Duci,nos Regi denique,ea re in nos suscepta, rationem reddamus. Hic cũ Antonius obsecrasset Regios, vt Moscis ad deliberandum noctem eam adhuc concederent: Regij assenserunt,ea lege, vt dicerẽt, si ijs ab Antonio significatum fuisset ante diem,Moscos ei rei posse assentire,crastina die redituros; sin minùs,sese discessuros omninò.

NOCTE insequenti cùm se Mosci aperuissent, se nulla ratione Velisio posse cedere, sed si Regij vellent, se reliqua omni Liuonia cessuros ; tantùm Nouogardiam retinerent, & Regij Velisium , dum ab vtroq; Principe responsum expectaretur, eaque res nec damno , nec fraudi alterutrius partis cederet: conuentus solutus est.Quæ verò cum Legatis,& alijs Antonius præstitit, vt adhuc pacis tractatio staret, ea ex literis scriptis ad Regios, atque ad Regem, intelligi possunt: quæ quidem non minimi sunt momenti,ad totum rei statum cognoscendum.

DIE XXVIII. DECEMBRIS,
Sessio X.

CVM ea die Regij iam sese in viã daturos dixissẽt,& mosci bis eius diei nocte superiore,cum lachrymis, diu apud Antonium fuissent,vt de Velisio,quid esset deliberandum , quærerent(si enim Regi relinqueretur,sibi ab suo Principe vitam ademptum iri:sin pax ob vnam illam arcem haud componeretur, intelligere se, nouo bello repetito , maximam fore sanguinis effusionem) Antonius nullam sibi rationem supereſſe dixit , post tot alias omnes tentatas,nisi vt ipse,quò Legatorũ vitę parceretur, vnicuiq; illorum chirographum signo,quo vtebatur , suo munitum traderet,quo fidem faceret, se illos ad eam deliberationem adegisse:ceterùm se Mosco caput suum allaturum,vt faceret,quod vellet,si quid, ad noui belli continuationem præcidendam, audaciùs factum ab Antonio fuisse iudicasset. Porrò nisi aliud consequi posset,se à Regijs tentaturũ, vt Velisium solo æquaretur. Tum Mosci se,salutem suam, Velisium denique ita,vt saltem euerteretur, relinquere in manu Antonij dixerunt: tantũ recordaretur, vt apud magnum Ducem hęc res ne sibijpsis interitũ afferret.Quæ cùm acta essent,superuenere Legati Regis,abituri longiùs, & Antonio primùm valedicturi,sed tota re audita,ipsi iam se Velisium tradere Antonio polliciti sunt, cui esset integrum eò imponere, qui ex eius comitatu erant, vt denique vel Regi relinqueretur, vel id fieret,quod iudicasset. Sibi autem non esse de vita dubitandum, si ea in re facerent, præter Regis mandatum : sed dignitatem suam in magno futuram discrimine,nisi ipse Antonius & Regi, atque in futuris Varsauiæ Comitijs,in se hoc totum ad boni publici cõpositionẽ susceptisse,publicè testaretur.Quod cùm se facturum Antonius recepisset, instauratus est conuentus: ac cùm Regij peterent,vt Sebiesum Regi traderetur, Mosci dixére, Velisium se integrum relicturos,si Sebiesum stet:si verò Derpatũ magno Duci, relictum fuisset, tum esse contentos,vt Sebiesũ à magno Duce, Drissa à Rege cõbererentur. Qua de re cùm magna esset altercatio, in posterum diem reiecta est, eo consilio,à Regijs tractatio , vt interim per tabellarium à Zamoscio ex castris mentem Regis liquidiùs exquirerent.

DEINDE,cùm Regijs quærentibus Mosci respondissent, se plenissimam potestatẽ habere, arces Liuoniæ tradendi,quæ quidem in manu magni Ducis , non in manu Regis Sueciæ esset,adiecerunt Legati Regis: Quandoquidem sæpissimè scriptum, & actum per Legatos,& Internuncios,iteratumque est , Stephanum Regem totam Liuoniam petere , dicerent Legati magni Ducis,num vellent titulo, iureq; ipsius cedere omninò, necne: id nisi facerent,relictum iri scintillam ad nouum bellum excitandum , cùm quas arces Sueciæ Rex cepisset , eas vel pacatè ab ipso, vt ab affine suo, Stephanus esset obtenturus,vel denique alia ratione procuraturus .Ac nisi nũc Moscus iureiurando Liuonia integra cessisset: easdemque arces à Sueciæ Rege repetere bello vellet, liquêre, ad arma inter Stephanum , & Moscum ventum iterum iri.

QVAE cùm Antonius alijs rationibus comprobasset, ac dixisset, eos auidiùs,ac verius pacem expetituros,qui futuræ contentionis radices diligentiùs euellendas curarent: Mosci responderunt, sese in literis de pace nomina omnium arcium scripturos,quæ sunt in manu magni Ducis; earum ius possessionẽq; Regi traditurosrem totam iureiurando confirmaturos : desinerent autem Regij ea petere,quorum Mosci nullam haberent potestatem, nec possessionem retinerent:de Rege Sueciæ, ne verbũ quidem inseri posse in literis de pace conficiendis.

AD ea Antonius, si contingeret,inquit, vt eandem arcem Rex, Moscu sue bello peteret,certè prouidẽdum est, (si de reliquis mutuo consensu à Legatis decerni queat) ne reliqua Liuonia, quæ Regis erit,totũq; ipsum Polonię Regnum, magnusque Ducatus Lituaniæ, Prussia item propterea à Mosco inuadatur; sicuti item neq; Regi in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mosci ditionem erit propterea cum exercitu inuadendam.

TVM Regij rogarunt Antonium, vt protestationem ea de re admitteret, ac chirographo, & signo suo obsignaret: quã cùm Antonius ita se admissurum respondisset, vt neque ipsi Regi, nec magno Duci, nec vlli omninò hominũ præiudicaret, vel quid quam iuris adimeret: tùm adiecit, se illa cum protestatione sententiam laturum (id quod etiam eâdem hora faciebat) vt ea iuris, titulúe protestatio alterutri iusta, vel sufficiens belli causã esse non posset: se quidem (quod etiam per Legatos effici poterat) cùm vtroque Principe pacatè attentaturum, vt quàm minima ea de re cõtentionis, ac fortasse nulla, in posterum relinqueretur.

REGII verò cùm verbotenus per Michaelem Haraburdam protestationẽ pronunciassent, postea, vt scripto constaret, ab Antonio petierunt: quæ cum Regijs tradenda non videretur, nisi (quod etiam in castris Antonio dixerat Rex) Mosci integrum tantundem faciendi relinqueretur; disertè Regij Mosci adhuc protestati sunt, Regem eas omninò arces velle, quas Sueciæ Rex bello cepisset.

VENTVM est postea ad arcium tormẽta, quæ in Mosci manu essent, vt cum quibus arces fuissent captæ, restituerentur: quod quidem anteà Mosci Legatos alios, qui Vilnæ fuerant, Regij promisisse dicebãt. Ad quæ cùm Mosci respõderent, Aulicos Nouogardia sese illicò euocaturos: nec de tormentis, si Regij tantundẽ facerent, magnam futuram difficultatem: altera in alteram insequentem diem Sessio indicta est.

DIEI XXIX. DECEMBRIS,
Sessio XI.

EA in Sessione Mosci orsi sunt à Sebiesso, de quo diu multumque agitata res est. Regijs vrgentibus, ea vt res ad Antonium deferretur, qui cum vtroque Principe ageret: pax interim firmaretur. Moscis autem iterantibus, in gratiam Antonij à se Velisium concessum fuisse, nec iam dicere se vt comburetur, sed integrum Regi maneret: porrò à Regijs semper aliquid peti. Quamobrem (aiebant) vt ferreus globus, nisi eximatur è corpore, corpus putrescit: ita Sebiesi negocium nisi absoluatur, totam pacis tractationẽ infecturũ, ac turbaturum. Quòd si denique Regij id suspendi ad tempus velint, permitterent, vt magnus Dux consuleretur, ne qua restaret in posterum litis occasio. Antonio autem Regiorum sententiam probanti: atque vrgenti, vt reliqua cõficerentur, illud differretur (expectabatur enim, quæ superiùs dicta est à Zamoscio responsio, & Regis mentem quadantenus ea de re Antonius nouerat) Mosci Regijs obiecere, non effici, quod per Zachariam Boltinum magno Duci, de exercitu ab obsidione Plescouiensi deducendo, promissum fuerat. Id enim se facturum aliquot intra dies, Antonio pollicitus fuerat Rex. At Regij dixere, Antonio promissum fuisse, ne irruptio tentaretur: exercitum autem, quàm primùm pax facta, conditiones scriptæ, iureque iurando firmatæ fuissent, deductum iri. Denique cùm de ratione tradendarum arcium Regij agerent, Mosci: Nobis altum sapere, magnus Dominus noster haud mandauit. Vt enim Princeps Christianus est, ita Christiano more, sincereque vt nos gereremus, iussit: quod & facimus vobiscum, quasi cum fratribus nostris. Itaque scitote, quàm primùm aliquid de Sebiesso statuerimus, Nouogardiam mittemus, aulicos nobis dignitate non impares euocaturi; quorum item vnus Palatinus est Porcouiensis, Ioannes Zerebuoun, quibus arcium tradendarum facultas demandata est.

ACTVM est deinde à Moscis, ne rustici in Lituaniã abducerentur; quod Regij prohibitum fuisse dixerunt à Rege, ac proinde negocium pacis esse quàm primùm absoluendum, vt illiusmodi reliqua ne acciderent.

TVM ad Beatissimæ Virginis annũciatæ diem, cũ Mosci dicerent, arces esse tradẽdas, (id, quod Regij recusarunt) de tormentis vicissim vtrinq; reddendis actum est, in quibus, nempè, Regis, vel magni Ducis essent insignia, vel inscriptiones.

DEINDE ventum est ad captiuos: Moscis petentibus, vt liberaliter omnes vtroq; à Principe dimitterentur; Regij negantibus, aliter id effici posse, quàm quomodo Rex Antonio expositum fuisset. Id autem erat, vt miles pro milite, centurio pro centurione, Palatinus pro Palatino permutarentur: si qui superessent, ij vel pecunia redimerentur, vel cum Liuonibus aliquibus, qui essent in Moscouia, cõpensarentur. Insuper adiectum est à Regijs, mercatores esse liberandos à Mosco, quos præter omne ius, moremq; Christianum, ac præter constitutiones, & literas, quæ aliàs inter eos Principes scriptæ fuerant (ne quid, orto bellò, mercatoribus damni inferretur) magnus Dux detinuisset, & haberet captiuos; præsertim Zareski, & Martinium Mammonicium Vilnenses, quos nominatim dimitti Rex volebat. Tum Mosci, sanguinem Christianum non esse pecunia redimendum dixerunt: mercatores autẽ non fuisse captiuos, neq; asseruatos in vlla custodia;

Pristauum

Pristauum tantùm illis adhibitum fuisse, quos, ne quid damni acciperent, curaret. Quæ cùm essent dicta, & aduesperasceret, reliqua in futuram Sessionẽ reiecta sunt.

DIEI PRIMAE ANNI 1582.
Sessio XII.

MOSCI, cùm multam noctis partem demorati essent apud Antonium, tum rogarunt, vt omninò (si gratissimam rem facere magno eorum Domino vellet) curaret in literis, quæ erant de pace scribendæ, vt ille Czar Casani, & Astracani diceretur: præhoc, nihil arces pendere magnum Ducem, quas Regi esset traditurus. Hanc occasionem nactus Antonius multa illis exposuit de vno Christianorum Imperatore; quam dignitatem Sedes Apostolica confirmaret, quamque ex Oriente, vbi Ecclesiæ Catholicæ minùs fidi Imperatores Byzantij esse cœperũt, in Occidentẽ transtulerat. Si Moscus iusto titulo vocari, atq; honoribus legitimis decorari velit, ageret primùm cum Pontifice Max. ea ratione, qua reliqui Christiani Principes agunt, qui non ignorant, non esse tantam rem Casanum, & Astracanum, vt nouus titulus quasi alterius Cæsaris, Imperatoris, vel Regis addatur. Si Cæsar id fecerit, sciri vocem istam Czar non Cæsarem, sed aliquid aliud à Tartaris vsurpatum, quasi Regium titulum designari. Ad ea Mosci: Honorium, & Arcadium Roma Volodimero primo Moscorum Principi coronam Imperatoriam misisse: Pontificem Max. per Cyprianum quendam Episcopum id cõfirmasse; ac reliqua eius generis. Quibus Antonius cùm respondisset, Quingentis annis Honorium, & Arcadium præcessisse Volodimerum: dixere (nescientes, quid dicerent) fuisse alios quosdam Honorium, & Arcadium, qui eo tempore vixissent. Tum iterum vrserunt Antonium, vt quandoquidem vocassent vniuersæ Christianitatis Pastorem Pontificem Max. vellet item operam dare, ne hoc titulo Rex Principem suum fraudaret: atque item, ne illi titulus Liuoniæ periret. Quibus Antonius: Quod Pastorem Christianitatis vniuersæ vocare velitis Pontificem Max. id quidem rectè habet, cùm id Christus Dominus instituerit, Pontifice Max. minimè id curante (nisi quatenus id Ecclesiæ vnitati, ac Dei gloriæ inseruit) ceteroquin se Seruum seruorum Dei vocante: at Principi vestro Liuoniæ titulum reseruare, à quo arces Regi traduntur, quænam ista veritas esset? Si mihi istam vestem tradideris, eaque cesseris, num vestis Dominus ampliùs verè vocaberis?

HAEC igitur cùm citrò vltroq; dicta essent, quæ posteà lucem reliquę tractationi afferent, cumq; Regij ad indictam Sessionem redijssent, de Sebiesso, decq; futuræ pacis tẽpore actum est. Ac Sebiessum quidẽ vt magno Duci maneret, Legati Regij asseruerunt: pax aũt vt ad octo annos duraret, ea die Mosci contenti fuere, asserentes, sese nocte insequenti cogitaturos, si quid ampliùs addere possent. Deinde, cùm Regij petijssent, ne qua rusticis, qui Regi iurassent, damnũ à Mosco inferretur, Mosci pro eo libenter suam sese fidem interposituros dixere. Cùm verò ad arcium reddendarum rationem ventum fuisset, dictumque esset, vt Derpatum, ac reliquæ munitiores arces redderentur, nec in ea re videretur inuicẽ Legati discrepare; petiere Mosci, vt deducendis Vladicis, ac Poppis (qui sunt eorum Sacerdotes) ceterisque omnibus, ac præsertim imaginibus pijs auehendis, præsidium Regium adderetur, ne in Regis Sueciæ manus inciderent. Quod cũ Regij nõ omninò concederent, Antonius, æquum esse, vt tutò deducerentur, respondit; eò magis, quòd Moscis permittere nolebant, vt cohortes aliquas eò mitterent, quæ suos prosequerentur: sicque finis Sessioni impositus est.

DIEI SECVNDAE IANVARII,
1582 Sessio XIII.

REGIS Legati Palatinus, & Michael Haraburda soli ea die ad conuentum rediere, Alberto Radiuilio domi ex morbo (vt dixerunt) manente. Cùm verò Antonius de ijs quæsiuisset, num, si quid eo absente decerneretur, id ratum esset futurum, atque annuissent, euocati sunt Mosci; qui ab Antonio interrogati de pacis tempore, annum adhuc addidere, vt pax nouẽ in annos duraret. Quod tempus Regij quoque admiserunt.

DEINDE cùm Regij, à Zamoscio præmoniti, rogassent Moscos, vt tota Liuonia cederent, clausulamque in literis inserere vellent, quà Moscos eò perducerent, vt etiamsi disertè vniuersæ Liuoniæ cessio non exprimeretur, id tamẽ posset intelligi: nec verò ambigui istius modi rationem probaret Antonius: quin potius diceret, eis priuatim, petite liquidissimè Liuoniam totam, quàm vt futuros fratres videamini circũuenisse: Mosci responderunt, Nos ante quinque dies respondimus, Liuonia integra, quæ in magni Ducis potestate sit, integrè nos cessuros: quæ verò arces in Regis Sueciæ manu sunt, de ijs nullum nos verbum facturos. Quòd si nouas subinde res comminiscentes, tempus extrahitis, annus erit, cùm tractationem pacis haud absoluemus. Ac quidem Michael Haraburda,

Regio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regiorũ nomine, protestatus fuerat, protestationemque eam, de qua dictum est, admitti ab Antonio petierat; ita vt ea res iam esset definita: Michaelque ipsam protestationis formulam Antonio tradiderat, quã postea repetijt, quanquam eiusdem exemplum Antonius retinuit. Id verò totum à Regijs ex instructione, chirographo, signisque Regijs obsignata factum fuerat: cùm inde omnis absoluendæ paci mora esset abrumpenda, si Mosci titulo, iureque Liuoniæ cedere voluissent.

ET Antonius quidem, dum sermones ex sermonibus sererentur, Legatis Regijs dixit: Videri sibi, quandoquidem eò res esset perducta, nec anteà forsan satis maturè prouisa, vt arces omnes, quas magnus Dux obtineret, fines, iusq; earum omnium nominatim scripto mandari, & tradi curarẽt; ceteras, si quæ item ad id tempus essent in mãnu Mosci, etiam traderent, quandocunque eas à Mosco retineri, compertum fuisset: in literis autem operam (si vellent) adhiberent, ne Liuonici Dominij titulus magno Duci adscriberetur: ceteris rebꝰ satis, ex animo, & ex instructione Regis fuisse prospectum.

DEINDE Legati, cùm inter sese de finibus Liuoniæ decernendis egissent, moscique eam rem in aduentum Legatorum de pacis confirmatione reijcerent: institére Regij, vt id totum inter sese, ne qua controuersiæ radix restaret, constituerent. At Mosci, Si quid, inquiunt, minùs commodè constituére potuerimus (quandoquidem fines omnes haud scimus) id ad Principes nostros referemus. Tùm vt fines Plescouiæ ij essent, qui fuerunt antiquitus, vtraque pars consensit.

PORRÒ quærentibus Regijs, vt etsi Sebiessum magno Duci, ac Velisiũ Regi manebant, vtrique tamen Principes inter sese, de earũ permutatione, hoc anno agere per Legatos posent: Mosci nulla se ratione id velle in literis de pace scribi respondérũt, sed vt liquidò magno Duci Sebiesum maneret, cùm item Velisium Regi liberè ipsi concesissent.

SED Regij, qui obtenta Velisio putabãt se quoq; vniuersæ Liuoniæ cessionem posse adipisci, reuocata tractatione, tempus eximere cœperunt; primoq; arcium numerum, ac nomina, quas Moscus adhuc retinebat, petierunt, quas Mosci illicò nominãrunt; deinde earum, quas Rex Sueciæ cepisset; deniq; se cum Duce Alberto Radiuilio ea de re acturos dixerunt, atque ad diem posteram Sesioni interfuturos.

NOMINA ARCIVM A MOSCO tradendarum.

LENVVARDT Strovvna, Asteradt, Kokenhaus, Krysbork, Borzun, Kudun, Czestuin, Luza, Rezica, VVleca, Volodimerecz, Roroni, Goroia, Trykat, Alyst, Perkol, Salacz, Nouogardia Liuonica, Kerepiecz, Derpt, Mukovv, Randek, Rynhol, Conhol, Caulecz, Curslovv, Lais, Taruas, Polczevv, Paida, id est, Lapis albus, Vilian, Pernauia vtraque.

NOMINA ARCIVM QVAE IN manu Sueciæ Regis sunt.

NARVA, Sereneſcum, Adesum, Tolsczabora, Rakoboz, Kolyvvan, Paidca, Kolovver, Lihovver, Apsel, Vyholumisa.

DIE V. IANVARII, SESSIO XIIII.

VBI Legati vicissim conquesti sunt, Mosci quidẽ, quòd Regijs rem protrahentibus, interim rustici, captiuique à Polonis, & Lituanis abducerentur, vacuaque regio circumquaque relinqueretur, & incendio absumeretur: Regij verò, quòd Mosci tempus extrahentes, neque ad rem, qua de agebatur, venientes, effusi sanguinis erant causa, qui tantò magis erat effundendus, quantò magis ipsi pacis conditiones non admitterent. Addidére Regij, rusticos, & captiuos haud abduci, sed in hyberna, castraq; cuiq; militi assignata deduci.

INDE de Sereneſcio arce Liuoniæ actũ est, quam Mosci à Suecię Rege occupatam, Regij à magno Duce retineri dicebant. Qua de re cùm veritas non constaret, Regij eam sese omninò velle dixerunt, quam sese tradituros Mosci respõderunt, nisi Regis Sueciæ in ea præsidium fuisset.

POSTEA nomina vniuscuiusque arciũ quæ adhuc in potestate Mosci sunt, repetita sunt à Regijs: earum item, quæ in Regis Sueciæ venerant manus. Ad extremum, cũ Legati de verbis potiùs, quàm de re litigarent, sic constitutum est, vt Mosci, quidquid in Liuonia magnus Dux haberet, id cum arcibus, pagis, agro, atque adeò rebus alijs immobilibus, ad eas pertinẽtibus, Regi traderent: Rex magno Duci arces à se captas (præter Velisium) quæ quidem fuissent magni Ducis, cum pagis, agro, rebusq; alijs immobilibus, ad eas spectantibus, restitueret: interea neutri, quamdiù pacis tempus duraret, vel Mosco aduersus Velisiũ, atque Liuoniã, vel Regi aduersùs Lucũ, Sauolociã, Neueliam, Chelmã, Sebesium, ac Plescouienses arces esse bellũ innouãdum. Quæ vt ab Antonij Amanuensi, & interprete scriberẽtur, vtriq; Legati petierunt.

PRAETEREA cùm de ratione, temporeq; tormentorum, Vladicarum, Popporum, imaginum ex arcibus auehendarum, Regijq; exercitus ex Plescouiẽsi obsidione deducendi,

deducendi, multa contentio fuisset, ac dies ad noctem inclinasset, relata earum rerum deliberatio est in sequentis diei Sessionem.

DIEI SANCTISSIMAE EPIPHANIAE Sessio XV.

CVM qui Nouogardiam à magno Duce fuissent missi, vt redderent arces, inde abijssent, Regijs ea de re scisciantibus, Mosci responderunt, alios à magno Duce ei negocio fuisse assignatos: itaque vbi pax coiuisset, nullam restituendis arcibus moram interpositum iri.

DEINDE verò cùm primùm ad eas arces ventum esset à Regijs, auliciſque magni Ducis, ex vnaquaque octo dierum spacio Palatini, Vladicæ, Poppi, mercatores, imagines, cum eorum bonis mobilibus exirẽt; frumenta, & alia eiusmodi, nisi eo tempore auehi posent, redeuntibus aliquibus Moscis asportatum iri.

OMNIVM porrò arcium, quæ in Liuonia Regi tradendæ erant, restitutio, intra octo hebdomadas, ab ea die, decreta est, quo in spacio Regij suas Mosco item essent reddituri.

CVM verò iterum de tormentis actum esset, vtrique Legati conuenerunt, vt interposito iureiurando, atq; osculo crucis, tormenta cum arcibus capta restituerent. Michael autem Haraburda Regis, & Mikita Basenka magni Ducis Secretarij, eorum tormentorum nomina, & numerum, chirographo munita, describerẽt, ac vicissim traderent.

REGII deinde Antonio protestati sunt, Sereneſcum velle sese a Moscis, quod hi (vt antea) dicerent, esse in manu Sueciæ Regis.

DE captiuis magna rursus disceptatio fuit, Moscis negantibus pecunia, arcibusue redimendum esse Christianum sanguinẽ, quòd Regij duas arces, Sebesium, atque Opocam, propterea petiuerant. At rursus Regijs obijcientibus, magnum eorum Ducẽ quõdam Vsiiatum, & Teserisium arces à Rege Poloniæ ad captiuos redimendos petiuisse: ipsumque adeò Ducem non solum pro Chlebouicio nobili Lituano tres captiuos, verùm etiam pecuniam, vti de alijs faciebat, voluisse. Ad extremum igitur, vt ea tota res per Legatos cum vtroque Principe ageretur, cõstitutum est, cũ Antonius, cui eam rem deferre Regij voluerant, id omninò non expedire respondisset, quippè qui (in castris expertus, Regi, qui Moscum captiuum ei promiserat, non fuisse obtemperatũ) iudicauit, si qui à tot externis Mosci alio fuissent abducti, magno Duci non redderentur, eam rem Pontificis Max. nomini, ac fidei incommodè cessuram.

DENIQVE cùm Mosci vrgerẽt, vt Rex primò Legatos suos ad pacem firmandam in Moscoulam mitteret; Regij verò dicerent, sat esse, si vtriusq; Principis Legati ad fines vtriusq; ditionis, eodem tempore venientes; alteri ad Regem, ad Moscum alteri procederent, aut etiã Regis Legati Smolensium primò venirent: nec verò Mosci hoc probarent, quod suos esse istarum rerum imperitos dicerent, nihil in ea Sessione statutum est, sed in futuram reiectum.

EADEM die, cùm magnus Dux ad Antonium, & ad suos Legatos literas misisset, cum altera validiore Plenipotentia, id Antonio ac Regijs fuit argumento, eum de pace seriò agere. Ea verò perlecta est in ipso Legatorum conseſlu, quæ ita habebat.

EXEMPLVM SECVNDAE MAGNI Ducis Plenipotentiæ.

DIVINA gratia, ac clementia, qui nos præfecit in Oriente ex altissimis, quique dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia, Nos magnus Dominus Imperator, atque magnus Dux Ioãnes Basilius, totius Russiæ, Volodimeriæ, Moscouiæ, Nouogardiæ, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plescouiæ, & magnus Dux Smolensciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum, & Dominus hæreditarius terræ Liuoniæ, &c. Stephano Dei gratia Regi Poloniæ, & magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Principi Transsyluaniæ, & aliorum, &c. Scripsit ad nos Gregorij xiij Papæ Romani Nuncius, Antonius Possevinus de pacis constitutione, ne inter nos sanguis Christianus funderetur, & bellum vt cessaret, vt Legatos nostros ex vtraq; parte inter nos ad vnũ locũ mitteremus, qui præsente illo Pontificis Nuncio inter nos pacẽ, & fœderis constitutionẽ constituere posset. Itaq; nos propter pacem Christianã misimus Legatos nostros, Aulicũ nostrum, & Præfectum Casinensem, Ducem Demetrium Petri Ieletzki; Aulicum nostrum, & Præfectum Coselnẽsem, Romanũ Basilij Olpherium; & Notarium nostrum Mikitam Basenka, Nicephori filium Vereszahina; & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiazeua, ad Zapolscij Iamum, vel ad aliquem alium locum, qui aptus erit inter Porcouiam, & Zauolociã ad conuentum, pacis statuendæ gratia, data illis plena instructione, vt conuenientes cum Legatis tuis inter nos, & te Regem Stephanum de bono opere, & de pacẽ Christiana coram Papæ Nuncio, quæcunq; illi concludent, & ad pacis constitutionẽ ex vtraque parte constituent, literisque

fœderis

Universidad de Deusto
Biblioteca

fœderis & crucis osculatione confirmabant, immobiliter, secundum constitutionem illorum, tenere debeamus. Et quos tu Rex Stephane Legatos tuos ea de causa ad nos allegabis; nos literas Legatorum nostrorum nomine nostro scribere, & signo nostro obsignare debemus, easdemq; literas osculatione nostra crucis confirmatas, per eosdem Legatos tuos ad te Regem Stephanum mittemus. Tu autem Rex Stephane eodem modo, cùm ad te Legatos nostros allegabimus, easdem Constitutionis literas nomine tuo scriptas, & signo tuo obsignatas, per Legatos nostros ad nos mittere debes. Propterea has literas fidei Legatis nostris sub signo nostro dedimus, scriptas in dominio nostro, in aula arcis Moscuæ, anno à conditione mundi Septimo Millesimo, Nongentesimo, mense Decembri, Indictione 10. Dominiorum nostrorum 29. Imperiorum nostrorum Roscensium 31. Casani 29. Astracani 28.

DIEI VII. IANVARII, Sessio XVI.

CVM iterũ Legati omnes adfuissent, tempus Legationibus ad vtrunque Principem mittendis decretum est; ad Sanctiss. Trinitatis festum diem Regijs in Moscouiam; ad Beatiss. Virginis assumptionem Moscis ad Poloniæ Regem. Vt verò quæstio de captiuis p Legatos ipsos cũ ijdem Principibus tractaretur, in idem tempus relatum est.

TVM primò latenter, deinde apertè, atq; accuratissimè à Moscis actũ est, vt eorum Princeps in literis hisce nominibus in primis appellaretur, Dominus Magnus Imperator, Magnus Dux, &c. Quod cũ constãter Regij recusassent; Antonius autem cũ sæpè, tùm illa, quæ præcesserat, nocte à Moscis eadem retentatus, illis idipsum dissuasisset, quod vnum tantum Imperatorẽ Christianum agnoscerent, neq; eæ appellationes sine Pontificis Max. auctoritate valerent, qui Cæsari Romanorũ nunquã passurus esset, vt eiusmodi iniuria afferretur, Mosci ab ea petitione destitere. Actũ, vt Czar Casani, & Czar Astracani scriberetur, egregiè vrgebant, id quod neque obtinuerunt: Regijs negantibus, Moscis asserentibus, ab Sigismundo Augusto eo nomine Moscum fuisse appellatũ. Ad quę cùm Antonius quæreret, cur Mosci easdẽ literas haud attulerint, ita enim veritati grauius testimonium fuisse futurum? respondérunt, id sibi excidisse; Michael autem Haraburda antiquas, ac signis munitas fœderum literas ostendit, in quibus nihil eorum nominum erat adscriptum. Sicque Sessio finita est.

DIEI VIII. IANVARII, Sessio XVII.

CVM Mosci acrius iterum vrgerent, vt ijsdem saltem nominibus Czar Casani, & Czar Astracani magnus Dux appellaretur, ac denique negocium hoc, ad Antonium referrent; Regij, verò cùm nihil ea de re seà Rege habuisse in mandatis dixissent, ac tùm id ab eodem Antonio agi posse cum Mosco, ad quem erat rediturus; Antonius conuersus ad Moscos dixit, tres superesse rationes, quibus hac de re aliquid agere se posse intelligeret. Vnam, qua Regij Moscum Casani, & Astracani Dominũ vocarent, quod Mosci nõ curare vidi sunt; licèt id Regij admiserint, qui dicerent, nunquam in animum inducere potuisse Poloniæ Reges, vt titulo Tartarico, vel Turcico, qualis erat ille Czar Tartaricus, à Christiano Christianus Princeps appellaretur. Alteram, vt Mosci ea de re protestationem facerent, quã sine alterutrius Principis iniuria, & sine pacis ferè confectæ impedimento, Antonius esset admissurus: quas tamen protestationes ignorare se nec in vsu esse apud se, Mosci dixerũt. Tertiã, qua ille pollicebatur, id ea in re cum Rege, ac si opus esset, cum Pontifice Max. curaturum, quod fidum, ac Christianum hominem deceret. Postea conquestus est cum Moscis Antonius (quando illum adhuc mirificè hac de re vrgebãt) quod nec magnus Dux sibi quidquam eius generis Staticiæ mandasset, cùm pleraq; alia diligenter per suos Senatores secum egisset; neq; verò sibi in castra ad Plescouiam scripsisset, cùm literas de aliis grauissimis rebus ad pacem spectantibus misisset; quod q; Legati Mosci id eò vsq; abditum in pectore celassent. Itaque eorum esse culpam, si iam tempus ei rei tractandæ elluxisset. Quamobrem Mosci, vt sine iis titulis Regiæ literæ conficerentur, permiserunt. Hæc cùm acta essent, instare cœperunt, vt saltem Smolenscij, qui magnus Ducatus olim à Moscis de Lituanis captus, in eorum est potestate, titulus in literis Mosco adscriberetur. Quod Regij constanter negarunt, dicentes, sese morem scribendi antiquum seruaturos. Atq; ita vtrinque discessérunt.

DIEI IX. IANVARII, Sessio XVIII.

CVM eam diem literis de pace relegendis, atque emendandis Legati (absente Alberto Radiuilio) impendissent, actum est, vt arcium nomina fineſque de more antiquarum fœderis literarum singillatim scriberentur. Cui rei à Regijs petitæ (vt ferè in alijs omnibus rebus, facere soliti

soliti erant) cùm Mosci aduersarentur, ac generatim quidem scripturos se pollicerẽtur, ne Lituania, vel Liuonia contra Moscouiam, neué hæc contra illas bellum gereret: vrgentibus tamen tum Regiorum, tùm Antonij rationibus, tandem assenserunt, nempe, se scripturos, ne quid Moscus contra vllam Lituaniæ arcem Chiouiam, Caneuium, Czerkasiam, aliasq́ finitimas; neve contra Liuonicas arces, quibus cesserat: Rex item, ne contra alias Mosci arces hostile quid piam ageret: & fines, qui erant antiquitus, ijdem vtriusq; Principis ditioni, arcibusq́ essent. Sic huic Sessioni fine imposito, sequens dies describendis de pace literis fuit decretus.

DIEI X. ET IX. IANVARII Sessiones.

REGII, quoniã examinandis Moscorum literis de pace biduum illud impenderant: viderent autem in Regis, & Magni Ducis Plenipotentijs differtè cõtineri, vt omnia, quæ ad pacem spectarent, corã Antonio agerentur, atq; adeò conficerentur (quæ verba nisi in literis insererentur, inualidam eam tractationem futuram putabant) magna inter eos & Moscos fuit contentio, cui tamen Mosci deniq; cesserunt. Cùm verò iam omnia putarentur esse confecta, Mosci ad literas addi petierunt, ab eorũ Magno Duce non solũ arces, quibus cedebat, verùm etiam Rigã, & Curlandiam, quas nũquam ille possederat, Regijs tradi; ab his ita repulsi sunt, vt cùm nulla ratione Mosci rationi cedere vellent, crastina die vt discederent, iussi sint. Tùm Regij, per se non stare, quin Summo Pont. iustis omnibus in rebus obedirent, Antonio protestati sunt. Ac quidem eò spectasse Moscus intelligebatur, vt semper aliquid sibi restare iuris ea cessione in Liuonia videretur: quasi eam ad tempus decennij tãtũmodò traditam, quo tempore pacta fuerat pax, deinde repetere posset. Augebat suspicionem iustam Regijs, quod biduum, qui ad euocandos Nouogardia Palatinos tabellarius à Moscis fuerat designatus, is adhuc retinebatur, moras nectentibus, nec aliquid afferentibus, nisi quod adhuc literæ non essent confectæ, de quibus nulla penè controuersia restabat. At postquàm abire iussi sunt, vnus primo, deinde alter, denique omnes simul ad Antonium redire: modo se aientes non habere in mandatis, vt sine illa scriptione Rigensis traditionis pax coiret, modo se non esse eiusmodi suo sub Principe, quales ceteri sunt subditi, cùm ne syllabam quidem præscripti mandati possent ipsi immutare: petere denique decem dierum tempus, quo à Mosco responsum acciperent. Ad extremum, quærere de Antonio consilium, quid facerent. Tùm Antonius (cui circuitio, illa in reliquis tractationibus vsurpata, iam se prodebat apertius) veritus, quin ea omnia fierent ad exercitum Regium ea spe lactandum, & fatigandum, dixit, aut scripto pollicerentur, in omnibus, quæ acta essent, sese assensuros, nil de Riga quæsituros: aut hac ipsa nocte ad Legatos Regios esse eundum, & litteris de pace lectis postridie eius diei iureiurando pacem sanciendam: sin minus, Regios omninò abituros: Tum illi (vt solebant) velle denique facere, quidquid dixisset Antonius: nil de Riga quæsituros: noctem scribendis literis insumpturos: vnum se Michaelem Haraburdam cupere, qui eas videat. Ad quem cùm misisset Antonius, non solùm is, sed Palatinus Braslauiensis ab eo, ad quem recesserant, pago, paulo post initium noctis ad Antonium rediere: qua ferè tota, sicut etiam insequenti die, examinãdis ijsdem de pace literis insumpta, petitum ab Regijs est (Antonio illis in memoriam reuocante) num Mosci vellent in literis inserere, ne quid rusticis, qui ad Regem defecissent, damni à Mosco, post compositam pacem, inferretur: Quod Mosci abnuerunt, sed dextera Antonio data, eidem, ac Legatis polliciti sunt, nihil ijs ab suo Principe damni illatum iri: quos esse tanquam oues: & metu, ac cæde aliorũ, non improbitate territos, iureiurãdo sese Regi obstrinxisse cognoscerent. Tùm in decẽnium decreta pax, altero ad nouennium anno addito. Mosci verò petierunt tormentorum nomina, & numerum eorum, quæ essent in arcibus à Rege captis, de quibus antea fuerat actum. Quorum cùm vnius tantùm Neuelię Catalogum deprompsisset Palatinus Braslauiensis, ac Mosci tùm vrgerent, vt omnium traderetur, quemadmodum ipsi omnium suorum attulerant: missi sunt, qui id celerrimè procurarent: meliore quidé causa Regijs, sed minore, quã Mosci fecerant, prouidentia, & diligentia, non sine causæ periculo, vtentibus.

DIE XV. IANVARII, Sessio vltima.

CVM eo biduo, quod hanc diem præcesserat, maxima iterum inter Legatos contẽtio fuisset, Moscis in suis saltem literis adscribere volentibus, quas Regi arces traderent, eas sese ex Magni Ducis patria, seu terra tradere: id verò Regij fortiter abnuerent, quod dicerent, eo quasi iure illum vsurum in reliqua Liuonia tentanda, quã Regi haud dedisset: ab Regijs iterum iussi

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt Mosci, vt Moscuam re infecta abirent, nisi vellent ab eo proposito abstinere. Sed cùm Antonium Mosci supplices rogarent, vt suam adhuc operam ea in re interponeret, Regiosque discessum comminatos retineret: sic eo officio, quàtum opus erat, functus, Moscis, vt verba illa è suis litteris eraderent, persuasit. Tũ simul Legati cõueniẽtes, litteris ipsis adhuc perlectis, ijsque, ac Pleni potentijs suorũ Principum inuicem de more traditis, vt quæ erãt Magni Ducis Regijs, quę huius essent Moscis relin querentur: schedis item de tormentorũ numero, reliquisq; arcium munitionibus, ab vtriusque Principis Secretarijs, qui conuentui interfuerant, Michaele Haraburda, & Mikita Bassenka subscriptis: cùm Regij ab Antonio protestationem de reliqua Liuonia petijssent, pacem iureiurãdo, chirographo, crucis osculo, coram Antonio, in eius hospitio sanxerunt. Quòd ad Dei gloriam sit, Amen. In Kiueroua Horca, die xv. Ianuarij, 1582.

PROTESTATIO REGIORUM Legatorum, ab Antonio Possevino admissa.

CVm coram me Antonio Possevino à Sanct. D. N. Pont. Max. Greg. xiij. ad procurandã pacem inter Serenissimos Poloniæ Regem, & Magnũ Moscouiæ Ducem misso, Magni Legati Stephani, Dei gratia, Regis Poloniæ, Magni Ducis Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Liuóniæ &c. nec non Principis Transylua niæ, Ill. Ianusius Zbaravvski Palatin⁹ Braslauiensis, Capitaneus Krzemenecensis, & Pinscensis: Albertus Radiuilius in Olika, & Niesvviss Dux, Regiæ aulæ in Lituania Marschalcus, Capitaneus Kovvnensis: Michael Haraburda Notarius Regius in Lituania in loco, Zapolsciæ Iamo dicto, congregati fuissent, habuerunt sermones & tractationes de pace, seu fœdere inter prædictum Serenissimum Regem, & inter Magnum Moscorum Ducem Ioannem Basilij, cum ipsius videlicet Magni Ducis Legatis, Demetrio Petrouicio Ieletzki, locum tenente Kasrinscij, & Romano VVasielievvicie Olsiroua, locum tenente Koziel scij, cum Mikita Bassenka Notario, & Zacharia Suicziaczico Subnotario: Postulaueruntque Serenissimi Regis Legati suo Principi reddi arces omnes, à Serenissimo Rege Sueciæ, sub Serenissimo Magno Moscorum Duce in Liuonia occupatas, hoc est, Rohodzieuum, aliàs dictam Naruam, Sereneschum, Adozum, Iolsczaboram, Rakobozam, Kolivvianum, aliàs dictam Reualiam, Paizam, aliàs dictam Padeza, Kolivvirum, Lichovvierzũ, Abslum, Vvicholumizum, vt Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis nomine Magni ipsius Legati renunciarent cunctis, & eas Serenissimo Regi traderent, institerunt. Quibus Serenissimi Magni Moscorum Ducis Legati respondẽtes dixerunt, nihil eis esse reliquum, quod redderent, quandoquidem Magnus eorũ Dominus eas arces non possideret. Quo nomine Magni Legati Serenissimi Poloniæ Regis solemniter corã me protestati sunt, & Principem suum arces omnes in Liuonia sitas, quas Serenissimus Suecię Rex teneret, recuperare velle, & debere affirmauerunt: hoc saltem cauto, vt si Serenissimo Regi cum Serenissimo Moscorum Duce de ijs arcibus disceptandum esset, vt tantùm de ijs arcibus, quas nunc Serenissimus Rex Sueciæ tenet, lis & disceptatio habeatur. Quod autem ad Poloniæ Regnum, vnà cum Magno Ducatu Lituaniæ, atq; ad reliquas omnes arces in Liuonia, quęque alibi Serenissimo Regi Polonię subiectæ sunt, attinet, vt pax, quę abvtroq; sancietur in omnibus & singulis prouincijs, & arcibꝰ ijs inuiolabiliter seruetur: & vicissim ne à Serenissimo Rege Poloniæ Magnus Moscouiæ Ducatus, aut aliqua arx, locusve Serenissimo Magno Moscouiæ Duci subiectus propterea infestetur. Quę quidem omnia litteris pacis Serenissimi Regis Legati inseri voluerunt. Sed Serenis. Magni Moscouiæ Ducis Legati recusarunt, affirmantes eam pacem, quæ & quamdiu inter principes sancietur, iureiurando semel firmatam, inuiolabiliter seruari debere: sic à parte Serenissimi Regis erga Magnum Ducatum Moscouiæ, ceteraque omnes prouincias & arces eiusdem Magni Moscouiæ Ducis, quemadmodum à parte Serenissimi Magni Moscorum Ducis erga Poloniæ Regnum, & magnum Dominium Magni Ducatus Lituaniæ, ac Liuoniæ, omnesque arces, ad eas, & alias Regni Poloniæ prouincias pertinentes. Prętereà suprà memorati Legati Serenissimi Poloniæ Regis, simul congregati cum supradictis Legatis Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis, coram me Antonio Possevino postulãrunt ab ijsdem Magnis Legatis Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis, vt arcem etiam Sereneschum, quæ est in Liuonia, Serenissimo Regi Poloniç traderent, eiq; perpetuò renunciarent. Ad quod Serenissimi Regis Legatorum postulatum Magni Moscouiæ Ducis Legati respondẽrunt, eam arcem Sereneschum in Magni Domini sui manibus, aut potestate non esse ac propterea se, quod non haberent, dare non posse, sed Suecię Regem Serenissimum eam arcẽ occupauisse. Qua de causa Serenis. Poloniç Regis Legati corã me Antonio Possevino pro-

testati sunt, eam quoque arcem Sereneschum de manu vel potestate cuiuscunque Serenissimum Poloniæ Regem velle recuperare. Nos igitur quãtum potuimus, sub beneplacito eiusdem Sanctissimi Domini Nostri Gregorij xiij. Pont. Max. ac Sanctæ Sedis Apostolicæ, ad effectum tantùm dictæ pacis, dictas protestationes admisimus, non intelligentes hac nostra protestationis admissione vlla ratione vel supradictorum Regum, & Principum, aut quorumcunq; aliorum iuri, si quod in supradictis locis haberent, vel prętenderent, præiudicare, aut derogare. Datum in Kiueroua Horca pago, ex hospitio meo, die XV. Ianuarij. 1582.

LITTERAE COMPOSITIONIS pacis legatorum Magni Moscouiæ Ducis.

DEi gratia Magni Dñi, Czar atq; Magni Ducis Ioãnis Basilij totius Russiæ, Volodimiriæ, Moscouiæ, Nouogardiæ, Czar Casani, & Czar Astracani, Domini Plescouiæ, & Magni Ducis Smolensciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiæ, Viatcię, Bulgariæ & aliorum, Domini & Magni Ducis Nouogardiæ, Nisouiensis terrę, Czernihouię, Resanię, Rostouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Liuoniæ, Vdoriæ, Obdorię, Condimiæ, Siberiæ, & aliorũ: Nos Magni Domini Legati, ego aulicus Magni Domini, Czar atque Magni Ducis, & Præfectus Casinẽsis, Dux Demetri⁹ Petri Ieletzki; ego aulicus Magni Domini Czar atq; Magni Ducis, & Præfectus Coselnensis, Romanus Basilij Olpherius, ego Domini Czar atque Magni Ducis Notarius Mikita Bassenka Nicephori filius Vereschezahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazeuius, conueniebamus cum Magni Domini Stephani Dei gratia Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ, Russiæ, Prussię, Samogitię, Masouię, Principis Transyluaniæ, & aliorum, Legatis, bonæ constitutionis pacisque stabiliendæ gratia: quoniã mittebat ad Magnum Dominum nostrum, Czar atq; Magnum Ducẽ Gregorij xiij. Papę Legatus, Antonius Possevinus cum litteris suis hominem suum Andream Apollonium, vt à Magno Domino nostro missi Legati, ad aliquem locum vnà cum Regis Stephani legatis conuenientes, pacem facerent atq; cõstituerent. Itaq; nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Legati, ego aulicus & Præfectus Casinensis, Dux Demetrius, Petri Ieletzki; ego aulicus & præfectus Coselnensis, Romanus Basilij Olpherius; ego Notarius Mikita Bassenka, Nicephori filius Vereschezahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazeuius conuenientes, missi & instructi à Magno Domino nostro ad zapolscij Iamum, inter Porcouiam & Zauolociam, in Velicolucensi via, cum magni Domini Stephani Regis Legatis, Duce Ianusio Nicolai Coributouij Zbarascij, Palatino Braslauiense, Capitaneo Krzemenecense, & Pinscense; Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olika & Nesvviz, Marschalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneo Covvnense, & Notario Magni Ducatus Lituaniç Michaële Haraburda, constituimus fœdus ad decem annos, à Baptizatione Christi anno septem millesimo nonagesimo ad eandem baptisationem Christi anno septem Millesimo Centesimo: ità, vt Magnus Dominus noster, Czar atque Magnus Dux, propter bonum pacis Christianę, iusserit cedere in partem Regis ex terra Liuonię arcem Kokenhausen, arcem Skrocono, arcem Linneuardum, arcem Krutzborcum, arcem Borzunum, arcem Czestuinum, arcẽ Tricatum, arcem Roconum, arcem VVlodimiriolum, arcem Alystum, arcẽ Gouiã, arcem vacuam Laudunum, arcem Salaciũ, Ciuitatẽ Derpatum, Nouogardiam Liuoniã, Kerepeciũ, Mucouum, Randehã, Rynholum, Conhotã, Caulecium, Curslouiũ, Laisium, Iaruasum, Polczeuium, Paidam, id est, album Lapidem, Velium, Pernauiã antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis ad illas spectãtibus, & cum pagis illarum arcium. Prætereà etiam in partem Regis Velisium; terra autem Velisij cum antiquis terminis & finibus, quemadmodùm fuit Vitepscij terra cum Toropecio, terra Vitepscij cum arce Velisio, ad Vitepscium, Toropecij autem ad Toropecium. In partem verò Magni Domini nostri, Czar & Magni Ducis illę arces, quas ex ditione Magni Domini nostri Stephanus Rex ceperat, arx Velikolukum, arx Nenelia, arx Zauolocia, atque item Rzouapusta, arx Chelma; prætereà quas arces Plescouienses ex ditione Magni Domini nostri Stephanus Rex ademit, Voronecium, Veliam, Oltrouiam, Crasnam, vel si quid aliud posteà ademerit Rex Stephanus aliorũ Castellorum Plescouiẽsium; vti Veruam, vel Volodimirecz, Dubkouium, Viborecium, Vissegrodum, Isborsciũ, Opokam, Godouiam, Kobilegrodissche, & Sebeciũ. Hæ omnes arces in partem Magni Domini nostri more antiquo ad Plescouiã, cum omnibus bonis, & pagis earum arcium cedant. Homines verò, tormenta & cõmeatus ex vtraque parte, hæc omnia secũdùm constitutionem deducenda sunt, sic, vt cũ venerint Magni Domini nostri aulici, qui missi sunt in Liuoniam, homines educere ex arcibus, Derpato, Nouogardia parua,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paida Polczeuia, Iaruaſo, Perkela, Salacza, Pernaua, & Felino, tùm Regis aulici debẽt curare cõgregari equos cũ ruſticis Lotauis, & vehicula ad deducenda tormenta Magni Domini, quæque ad ea attinent, commeatum, & Vladicam Derpatenſem, imagines, & ornamenta Eccleſiaſtica, Palatinos, & oẽs homines ad deducẽdos illos, res, bonaque illorũ, prout poterunt exportari. Vbi verò ruſticos Lotauos cõgregauerint, & dederint Magni Domini hominibus, tùm homines Magni Domini ſeptem dierum ſpacio, res & bona ſua in curribus imponere debent, ab eo die, quo equos, & Lotauos dederint. Et vbi ſeptem dierum ſpacio omnes res ſuas in curribus impoſuerint, exire ex arce cum omnibus Pleſcouiã debent, quos Lituani proſequi, & deducere tormenta, & homines Magni Domini Pleſcouiam vſque debent: arces verò aulicis Regijs, qui ad accipiendas illas miſsi ſunt, reddere debent. Ad hæc & ex poſtremis, quas ceſsit Magnus Dux Regi Stephano, arcibus Liuonienſibus, ex Kokenhauſen, Skrono, Linnevvardo, Krutzburgo, Borzuno, Czeſtuino, Tricato, Rocono, VVolodimericio, Aliſto, Gouia, Lauduno, Golbima, Rezica, Luza, VVlecha, Kerepecio, Mukouo, Randeha, Rinholio, Conhoto, Caulecio, & ex Curslouo præſidium, homines, tormenta, reſ omnes, & cibaria eodem modo cum Lotauis ad diem certum, & tempus conſtitutũ, Menſis Mártij ſcilicet quartum diem, omnia inde deducere debent, quos Lituani Pleſcouiam vſque comitari debent. Tormenta verò Magni Domini in arces illas inducta, cum globis, & pulueribus ex omnibus Liuonicis arcibus vnà cum hominibus eodem tempore deducere debent, ſecundùm ſcriptum, quod ex vtraque parte Legati vtrinque commutárunt & acceperunt, cum ſubſcriptione manuum Notariorum. Illa autem tormenta quæ aliqua in arce capta ſunt in Liuonia, in ijsdem relinqui debent, ſecundùm ſcriptum, quod Legati vtriuſq; partis cum ſubſcriptione Notariorũ acceperũt. Quòd ſi verò commeatum, cibaria, vel ſimile aliquid vna vice cum hominibus ſimul ex arcibus deducere non poterunt, vel ſi equos tàm citò non collegerint, ea omnia homines Magni Domini noſtri in ijsdem arcibus ſub ſigillo ſuo, & cuſtodia relinquere debent, quibus aulici Regij nullum detrimentum, vel iniuriam inferre debent: imò cùm ſecũda vice ad ea accipienda venerint, aulici Regij remittere omnia per Lotauos Pleſcouiam, eodemque modo Lituani deducere debent. Sic etiam & ex illis arcibus, quibus Magno Domino noſtro, Czar atq; Magno Duci Rex Stephanus ceſsit ex Velikoluko, Zauolocia, item Rzoua, Puſta, Neuelia, Chelma, & Pleſcouienſibus caſtellis, quæ erant in poteſtate Regis Stephani, eodem modo milites Regij deduci, debẽt, vnà cum tormentis, quæ inuexerat Rex Stephan⁹. Aulici verò Magni Domini, qui ad capiendas illas arces miſsi ſunt, debent congregare ſubditos illarum arcium cum equis, & dare aulicis Regijs ad deducenda præſidia, tormenta, & milites prout poterunt exportare: & cùm ruſtici cum equis congregati, & dati Regijs fuerint, eodem modo Lituani ſeptem dierum ſpacio omnem commeatum, & quidquid erit, in curribus imponentes, ex arcibus exire, & arces Magni Domini noſtri aulicis, qui ad capiendas illas miſsi ſunt, tradere debent, quique Lituanos, tormenta, & commeatum omnem comitari, & deducere debent ex Velikoluko, Chelma, Neuelia, Zauolocia ad Oſeriſcium: ex Pleſcouienſibus verò caſtellis ad Nouogrodecam Liuonicam. Sed tormenta illarum arcium, quibuscum captæ erant, relinquenda ſunt in ijſdem arcibus, ſecundùm ſcriptum, quod datum eſt aulicis Magni Domini: tormẽta verò, quæ Rex Stephanus induxit, remitti debent, vnà cum militibus. Quòd ſi vna vice commeatum, cibaria, vel aliquid ſimile euehere non poterũt; vel ſi ruſticos, equoſque tam citò non congregauerint, reſiduum illum cõmeatũ Lituani ſub ſigillo ſuo, & cuſtodia relinquere debent, quos poſteà ſecunda vice Magni Domini noſtri aulici, congregatis ruſticis, & equis, ad arces Lituanorum remittere debent, comitatumq; mittere. vt nulla vis, iniuria, detrimentum, & incõmodum ex vtraque parte in arcibus inferatur. Quemadmodũ etiam, cùm Magni Domini noſtri Czar, atq; Magni Ducis milites, Vladica cum imaginibus, Poppis, & omnibus ornamentis Eccleſiaſticis, tum Palatini, Nobiles, Sclopetarij, Coſaci, & omnes alij ex arcibus Liuonicis ducentur, his omnibus ſupradictis, tormentis, & theſauro Magni Domini in via Lituani milites ipſi vel per Lotauos, vel Germanos nullã iniuriã, vel damnum inferre debent, ſed ita comitari, ne in via interficiãtur, vel ſpolientur, vel vis aliqua inferatur. Et ſecũdùm has litteras cõſtitutionis, Lituani homines Magni Dñi noſtri ex arcibus Liuonicis, Pleſcouiam vſque, cum omnib⁹ rebus integrè, ſine vlla iniuria ducere debẽt: noſtri verò Magni Dñi homines illos Lotauos, equos, & quoſcunq; Regios, q eos Pleſcouiã deducẽt, quãprimùm eò perduxerint, illos ſine vlla detentione remittere debẽt, neq; in via inſidias ſtruere, vel iniuriã vllã inferre. Ita etiã ex illis arcibus, quas Dño noſtro Czar, atq; Magno Duci Rex Stepha-

Stephanus ceſsit, cùm milites, & omnis cõmeatus Lituanicus ex illis ducetur. Magni Domini noſtri homines in via nullum incommodum, vel iniuriam illis inferre, Lituanos non interficere, ſpoliare, vel tormenta, commeatumque adimere, ita vt nulla penit' illis Lituanis iniuria inferatur, ſed comitari, & deducere ex ijs arcibus, ad Regis Stephani arces cum equis, ſecundùm has cõſtitutionis litteras, debent. Horũtẽ homines Magni Domini noſtri, qui Regis Stephani homines comitabuntur, & eos deducent, tormentaque reuehent, omnes ſine vlla iniuria, vel retentione remittere, neq; in via illos interficere, nullasque inſidias illis ſtruere debent. Et ſecundùm hanc conſtitutionem Legatorum Stephanus Rex ad Magnum Dominũ noſtrum Legatos ſuos magnos miſſurus eſt, eodemque modo Magnus Domin⁹ noſter ad Regẽ Stephanũ Legatos ſuos magnos mittere debet, iſtarum rerũ crucis oſculo confirmandarum cauſſa, & ſecundum noſtram Legatorum conſtitutionem litteras fœderis Magnus Dominus noſter, & Rex Stephanus conſcribere, & inter ſe commutare debent. Cuius cauſſa Legatos ſuos Stephanus Rex ad Magnum Dominum noſtrum certo tempore miſſurus eſt, ad diem ſcilicet Sanctæ Trinitatis, anno ſeptem milleſimo, Nonageſimo, Magnus verò Dominus noſter, ad Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis Dei genitricis feſtum, eodem anno ſeptem mil leſimo, Nonageſimo. Itaq; donec Legatio abſoluetur, inter Magnum Dominum noſtrum, & Regem Stephanum, cùm Legati Regij apud Magnum Dominum noſtrum fuerint, hocque iureiurando, & crucis oſculo confirmauerint: cùm etiam Magni Domini noſtri Legati apud Regem Stephanũ erunt, idemque illic iureiurando, & crucis oſculo confirmabunt, per id omne tempus ad præfinitos vſque decem annos, bellum ex vtraque parte geri nõ debet. Et inprimis Magnus Dominus noſter Czar atq; Magnus Dux in ditiones Regis Stephani ipſe cũ exercitu ſuo procedere, Senatores, & Palatinos cum militibus mittere, & loca occupare, aut capere, vllasque iniurias & detrimenta in finibus, in omnibus locis ditionis Regis Stephani, inferre non debet: ita vt neq; diſsidia, neq; bella inde oriantur; præſertim hoc pacis tempore non obſidere, aut obſidione cingere, arcem Kyouiam, cum omnibus bonis, & pagis: arcem Caneuium, cum pertinentibus: arcem Czerkaſum, cum pertinentibus: arcem Zitomerum, cum bonis ſuis: arcem Ouruciam, cum pagis: arcem Limbecium, cum pagis: arcem Homiã, cum pagis, & pertinentibus: Vuaronecium, Ieſouium, Ierenicium, Koſcleualeſam, Morozouicium, Lipinicium, Polezanum; arcẽ Furouam, cum pertinentibus: arcem Mozeram, cum pertinentibus: prætereà Beziczum, Brachinum, Reczicam, Horuolum, Streſsinum, Cziczerskum, Propoiskum, Mohileuium: arcem Mſcislauiam, cum pertinentibus, & bona Chorlouienſia, arcem Kryczeuiam, cum pertinentibus, arcem Dobrounam, cum pertinentibus, & bona Horſcium, & Romana: arcem Orſam, cum pertinentibus, & pagos Lobaniczum, Mikulina: arcem Vitepſcium, & pagos Bruſam, & Dreczychuk: arcem Surazum, & pagos Surazenſes: Vſuatum, & Oſeriſcium, arcem Veliſium, arcem Poloclam, cum caſtellis, pagis, & bonis pertinentibus: arcem Kopiam, arcem Kraſny, arcem Vlam, arcem Iuroilam, arcem Dryſſam, arcem Kopcum, & Deſna arcem Koſianum, arcem Sitnam, arcem Neſſczerdum, arcem Socolum, & ad Polociam pertinentia: arcem Lukomliam, cum pagis: arcem Bielmakovv, cum pagis: arcem Vſaczam, arcem Lebedkam, & Polocenſes pagos, Moſnicouium, Neporotouicium, Verbilouam, Slobodam, Kubcium, Viaſnium, Clinum, Zamoſnum, Iſclum, Neuedreum, & Horodiſczum, Kreczetam in lacu Othulouio ſitam: Nacuhonum, cũ pertinentibus: arcem Druiam, cum pertinentibus: arcem Iſſkauum cum pertinentibus. Adhæc Magnus Dominus noſter, Czar, atque Magnus Dux Ioannes Baſilij Ruſsiæ, nulla bella, impedimenta, & iniurias inferre, neque aduerſus Curlandiæ terram bellum gerere debet: nec non arces in terra Liuonię, arcem Rigam maiorem, & arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kircholmum, arcem Kokenhauſen, arcem Skrovvno, arcem Linnevvardũ, arcem Krutzborcum, arcem Iskilum, arcem Radohoſium, arcem Dunemũdam, arcẽ Iueſum, tres arces Kremonũ, itẽ Iuraniam, Ireidenum, Ziguoldum, arcem Sonſelum, arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbium, arcem Roſenbecum, arcem Roſenum, arcem Lemſinum, arcem Moianũ, arcem Litoperũ, arcẽ Keſiam, arcem Orliam, arcem Nievvhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Zerbenum, arcem Smilitinum, arcem, Borzunum, arcem Czeſtuinum, arcem Tricatum, arcem Rovvny, Horodiſczũ, Laudunum, Horodiſczum, Holbinam, arcem Rezicam, arcem Luzum, arcem Vlechum, arcem Volodimericium, arcem Iliſenum, arcem Pletenberckum, arcem Alyſtum, arcem Vekelum, arcem Nouogrodecam, Liuonicam, arcem Kerepecium, arcem Gouiam, Kurslouium, arcem Iurienum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mukouum, Randekum, Rynholum, Conhotum, Caulecium, Laiſium, Borcholmũ, Polczeuiam, Paidam, Vilianum, Iaruaſum, Pernauam antiquam, & Pernauam nouam. Fines autem omnium arcium ijdem, vt antiquitus fuere, eſſe, & permanere debent.

Eodem modo etiã Magnus Dominus Stephanus Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magn' Dux Lituaniæ, ipſe cum exercitu ſuo cõtra Magnum Dominum noſtrum, Czar, atq; Magnum Ducem Ioannem Baſilij Ruſſiæ, & terram, dominiaqúe ipſius bellum gerere, Senatoreſqúe & Palatinos cum militibus mittere: loca denique in dominio Magni Domini noſtri occupare, vel oppugnare, & finitimis nullam iniuriam, detrimentumue hoc pacis tempore inferre non debet: neque bellare, vel impedire magnidomini noſtri terram moſcouię totam, & Nouogardiam magnam, pagos, & ad eã dem pertinentia: arcem Pleſcouiam, & caſtella Pleſcouienſia: Opokam, Craſnã, Oſtrouiam, Veliã, Voronecium, Isborſcũ, Vdouam, Kobilium, Vrnã, Dubkouiã, Viſzehorodum, Volodimericium, & pagos Pleſcouienſes, cum terra Pleſcouienſi tota, arcẽ Sebeſium, cum pagis arcem Tueriã, terramque Tuerienſem totã, arcem Pereslanum Reſanienſem, & Reſanienſem terram totã, arcem Pronskum, terramqúe ipſius nõ vaſtare, neque illi bellum inferre debet. Præterea idem Magnus Dominus Stephanus Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituaniæ, & has arces Magni Domini noſtri eodẽ pacis tempore infeſtare nõ debet: arcem Kilska, cum pagis: arcem Putcilam, cũ pagis: arcem Nouogardiam Seueriẽſem, cum pagis: arcem Radohoſczum, cũ pagis: arcem Czernihouium, cum pagis: arcem Starodubum cum pagis: arcem Poczepam, cum pagis: arcem Poczepouihori, cum pagis: pagosqúe Suleſiũ, Babocium, Suetilouicium, Holodnum, Scarbouicium, Lapecium: arcem Caraczeuium, cum pagis, pagosqúe Chotemliam, Snoroſcium, Chorobouium, Milinium, Dracouium: arcẽ Irubczeſcum, cum pagis: arcem Moſalſcum, cũ pagis: arcẽ Serpaicum, cum pagis, pagosq; Zamoſam, Iucharczeuam, Duſnam, Dhominiciũ, Pohoſtum, moſſczinum, Demenũ, Horodenuum, VVrepeietum, Snopohum, Horodenuum, Couilnum, Sariam, Lazoreuam, Horodiſſczam, Blezeuicium, Lubunum, Danilouiczam, Blezeuicium, Lubunum, Danilouicium: arcem Branskam, cum pagis, pagosq; Solouicios, Prikladneuium, pancinũ, Theodoreuiũ, Oſouicũ, Kopinicium, Suchoziũ, VVſzechlaulium, Doronniũ, Zernium: arcẽ Roslauliã, cum pagis: arcem Smolenſcium, cũ itinerib', pagis, & omnibus pertinẽtibus, pagosq; Ielouicium, Eoluaniciũ, Lazoreuſczinum, Puſtoſielium, Romanouium, Kopotkouicium, Molechnam totam, & quidquid ad eam pertinet. Et Petrouij Derzauiam, Lotouã, zuerouicium, Dubrouienſcij Putium, Catinũ, Caſpliam, Dorecziã, Radiſſczuniam: arcem Miſczenſcum, cum pagis: arcem Opakouiam, cum pagis, pagosqúe Zalidouiam, Nedothodouiã, Biſcouicium, Lyczinũ: arcem Viaſmã, pagosq; ad illam ſpectantes: arcem Drohobuſcum, & pagos ad eam antiquitus pertinentes: arcem Beliam, cum omnibus bonis ad eam ſpectantibus, VVerchouia, & Bolſouia, & Septouio, & Monimdoua Sloboda: arcem Velikolukum, & pagos Velikolucenſes, Doliſiam, Bereſaniam, Vſuiam, Lovvciũ, Veſnibolohum: arcem Chelmam, & pagos ad illam pertinentes, Veliam, Lopaſticã, & Buicium: arcem Zauolociam, Rzouam puſtam & Rzouenſes pagos: arcem Neueliam: arcem Toropecium, & omnes pagos Toropecienſes, Dancouium, Luibutum, Dubnũ, Roznum, Turum, Biberouam, Starczeuiam, Nezelſcium, Plauetſcium, Zezetſcium, Oſereciam, Cazarinovvſczinum. Fines autem his omnibus arcibus ij, qui antiquitus fuerunt, eſſe debent: & hæc omnia ex vtraq; parte, ſecundum has conſtitutionis litteras noſtras, & noſtrum iuramentũ, crucisqúe oſculum, firmiter, & inuiolabiliter ſeruari debent, quodqué ipſi crucis oſculo confirmantes, & literas pacis commutantes, hoc fœdus ita tenere debent. Legatis verò, qui à Magno Domino Stephano Rege, ad Magnum Dominum noſtrũ Czar atq; Magnum Ducem mittentur, venire, & redire ad Regem Stephanum, ſine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis ipſorum ſecundùm litteras patẽtes magni Domini, liberum erit. Et quando ad Magnum Dominum noſtrum Stephanus Rex Legatos ſuos miſerit, tùm Stephanus Rex illis Legatis ſuis plenam Inſtructionẽ de Captiuis liberandis, & qui ſunt in Lituania Captiui Magni Domini noſtri, quomodo liberari debeant, dare tenebitur. Quòd ſi aliqua iniuria, inter finitimos incolas interea temporis ex vtraq; parte orta fuerit, tùm Palatini, & locum tenentes Præfecti, vbiq; in finitimis arcibus, per omnes ditiones ex vtraque parte, intra id temporis ſpacium de illis iniurijs inuicem mitti, qui iuſtitiam ex vtraque parte adminiſtrare, & malos punire debent. Supra hæc omnia nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Ioannis Baſilij Ruſsiæ, legati, ego aulicus & Præfectus Caſinenſis, Dux Demetrius Petri Ieletzki: ego aulicus, & Præfectus Coſelnenſis, Romanus Baſilij Olpherius: ego Notarius Magni Domini, Mikita Baſſenka Nicephori filius Vereſſczahina: & ego Magni Domini Vicenotarius,

rius, Zacharias Suiazeuius', cum Magni Domini Stephani, Dei gratia Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ Legatis, Duce Ianuſio Nicolai Zbaraski, Palatino Braslauienſe, Capitaneo Krzemenecenſe, & Pinſcenſe: Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olyca, & Nieſvviz, Marſchalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneo Covvnenſe: & Notario Magni Ducatus Lituaniæ Michaële Haraburda, pacem concluſimus, & litteras conſtitutionis conſcripſimus, ſignaqúe noſtra ijſdem ſubappendimus, litterasqúe viciſsim accepimus, & crucis oſculo confirmauimus. Præterea quoque crucem ſuper his omnibus oſculati ſumus, quòd prẽter has conſtitutionis litteras inter Magnum Dominum noſtrum Czar, atque Magnum Ducem, & Magnum Dominum Stephanum Polonię Regem, & Magnum Lituaniæ Ducem, res aliter fieri non debent. Et de hac pacis conſtitutione concluſionem fecimus, & crucis oſculo cõfirmauimus, coram Legato Gregorij Papę xiij. Antonio Poſſeuino. Scriptum in Iamo Zapolſcij, Anno ſeptem milleſimo, Nonageſimo, Menſe Ianuario.

SVBSCRIPTIO CVM SIGILLIS.

Ego Magni Domini, Czar, atq; Magni Ducis Notarius, Mikita Baſſenka Nicephori, filius Vereſſczahina, has conſtitutionis litteras manu mea ſubſcripſi.

Ego Vicenotarius Magni Domini, Zacharias Suiazeuius, has conſtitutionis litteras manu mea ſubſcripſi.

Et ſcriptæ hæ cõſtitutionis litteræ in duobus ſollijs coniunctis, conglutinatis, infraqúe ſcriptum: Notarius Baſſenka Vereſczahina.

LITTERAE COMPOSITIONIS pacis Legatorum Sereniſſimi Poloniæ Regis.

NOs Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Polonię, & Magni Ducis Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Principis Tranſyluaniæ, & aliorum, Legati, Dux Ianuſius Nicolai Coributouicza, Zbaraski, Palatinus Braslauienſis, Capitaneus Krzemenecenſis, & Pinſcenſis: Albertus Radiuilius Dux in Olyca, & Nieſvviz, Marſchalcus curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneus Covvnenſis, & Michael Haraburda, Secretarius Regiæ Maieſtatis Magni Ducatus Lituaniæ, ſecundùm mandatum Magni Domini Noſtri conuenimus cum Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Domini Ruſsię, & Magni Ducis Volodimeriæ, moſcouię, Nouogardię, Caſanię, Aſtracaniæ, Pleſcouiæ, Iueriæ, Tueriæ, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum, Legatis, aulico & Præfecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki: aulico & Præfecto Coſelnenſe, Romano Baſilij Olpherio: Notario Mikita Baſſenka, Nicephori filio Vereſſczahina, Vicenotario Magni Domini Zacharia Suiazeua, de pace, & bona collocutione. Miſerat enim ad Magnum Dominum Ioannem Baſilij, Dei gratia, Dominum Ruſsiæ, & Magnum Ducem, Sanctiſsimi Papę Romani Gregorij xiij. Legatus, R.P. Antonius Poſſeuinus cum litteris hominem ſuum Andream Apolloniũ, vt cum Magno Domino noſtro Stephano Rege, & Magno Duce, miſsis ad aliquem locum Legatis ſuis, pacis conſtitutionem facerent. Itaque nos Magni Domini Stephani Regis Legati, Ianuſius Nicolai Zbaraſcius, Palatinus Braslauienſis, Albertus Radiuilius Marſchalcus curiæ, & Michael Haraburda Notarius, conuenientes in Iamo Zapolſcij inter Porchouiam, & Zauolociam, in Velicolucenſi via, cum Magni Domini Ioãnis Baſilij, Dei gratia Domini Ruſsiæ, & Magni Ducis Legatis, aulico & Præfecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki, aulico & Præfecto Coſelnenſe, Romano Baſilij Olpherio, cum ſocijs, fœdus ad decem annos, à Baptizatione Chriſti anno ſeptem milleſimo, nonageſimo, ad idem teſtum Baptizationis Chriſti anni ſeptem milleſimi centeſimi, ſuper his ſanximus: Quòd Magnus Dominus noſter Stephanus Rex propter pacem Chriſtianam iuſſerit cedere Magno Domino Ioanni Baſilij Dño Ruſsiæ, & Magno Duci arces, quas Magnus Dominus noſter à Domino, & Magno Duce ceperat, arcem Velikolucum, arcem Neueliã, arcem Zauolociam; item Rzouampuſtam, arcem Chelmã, cum omnibus pagis, & alijs ad illas arces pertinentibus; & Pleſcouienſia caſtella, Voronecium, Veliam, Oſtrouiam, Craſnam, & quidquid nunc Magnus Dominus noſter ex arcibus Pleſcouienſibus acceperit, vti Vieuiam, Volodimericium, Dubkouium, Veſzegrodum, Viborecium, Isborſcium, Opokam, Gdouiam, Kobilegrodiſſcium & Sebeſium, hæ omnes arces in partem Magni Domini & Magni Ducis, more antiquo, ad Pleſcouiam pertinere debent. Et in partem Magni Domini noſtri Stephani Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ, Magnus Dominus Ioãnes Baſilij, Dei gratia, Dominus Ruſsiæ, & Magnus Dux, iuſsit Legatis ſuis cedere in terra Liuoniæ arcem Kokẽhauſen, arcem Skrounam, arcem Linnevvardum, arcem Krutzborcũ, arcem Borzunum, arcem Czeſtuinum, arcẽ Tricatum, arcem Rovvnum, arcem Volodimericium, arcem Aliſtum, arcẽ Houlã,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Horodiſczũ, Laudunum, Horodiſczum, Holbinum, arcem Rezicam, arcem Luzũ, arcem Vlechum, arcem Percolam, arcem Salaczum, arcem Iorieuum aliàs Derpatum, Nouogardiam Liuonicam, Kerepecium, Mucouiam, Randekum, Rinholiã, Conhotum, Cauletam, Kurslouiam, Laiſum, Taruaſum, Polozeuiam, Paidã, alias album lapidem, Vilianum, Pernauiam antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis, ad eas pertinentibus. Præterea in partem Magni Domini noſtri Veliſium ceſsit, vnà cum Vitepſcij terra, cum arce Veliſio ad Vitepſcium, & terra Toropecij ad Toropeciũ ipſum. Terræ autẽ Veliſij antiqui fines eſſe debent, ſicut erant terræ Vitepſcij cum Toropecij terra. Homines verò, & tormenta, commeatusque ex arcibus vtriuſque partis deducenda ſunt ſecundùm conſtitutionem: ita vt cùm venerint illuc Aulici Magni Domini noſtri, qui Velicolucum, Neueliam, Zauolociam, item Rzoiampuſtam, Chelmam, & ad Pleſcouienſes arces, quæ ſunt in poteſtate Magni Domini noſtri, ad deducendos homines, milites, tormenta, quæ Magnus Dominus noſter illuc induxit, & omnem commeatum miſsi ſunt: tùm Magni Domini, & Magni Ducis aulici miſsi ad accipiendas illas arces ab aulicis Magni Domini noſtri, congregatis equis, & curribus, eos aulicis Magni Domini noſtri ad auehenda tormenta, pulueres, & globos commeatumque omnem, milites, Palatinos & vniuerſos homines illos, & bona illorum, prout exportari poterunt, dare debent. Et cùm ruſtici cum equis congregari, & dati fuerint, tùm homines Magni Domini noſtri ſeptem dierum ſpacio ab eo die, cùm currus dati fuerint, in eoſdem omnia imponere, & poſt ſeptem dies ex arcibus exire, arces verò & tormenta Magni Domini, & Magni Ducis aulicis miſsis ad accipiendas illas reddere debent: qui acceptis arcibus, homines Magni Domini noſtri, & tormenta ex arcibus Velikoluki, Chelma, Neuelia, Zauolocia, ad arcem Magni Domini noſtri Oſeriſcum, ex Pleſcouienſib⁹ verò arcibus ad Nouogardiam Liuonicam comitari, & deducere debent. Tormenta verò vetera, quæ in arcibus ijs, cùm captæ ſunt, fuerunt, relinquenda, & reddenda ſunt cum arcibus Magni Domini, & Magni Ducis aulicis, ſecundum ſcripta aulicis data. Inuecta verò tormenta quæ Magnus Dominus noſter in easdem arces induxit, deducenda ſunt vnà cum hominibus, ſecundum ſcripta, quæ Legati viciſsim inter ſe cum ſubſcriptione manuũ Notariorum commutarũt. Quod ſi aliquem commeatum, cibaria, vel aliquid ſimile ex arcibus vna vice ob penuriam hominũ, velequorũ euehere non poterunt, id reſiduũ quidquid reſtabit, homines Magni Domini noſtri ſub ſigillo ſuo, et cuſtodia in ijsdem arcibus relinquẽre, Magni verò Domini, & Magni Ducis homines huic cuſtodiæ, commeatuiq; nullam iniuriam, damnumque inferre, ſed ſecunda vice Magni Domini, & Magni Ducis aulici congregatis ruſticis, & equis, commeatum illum, & quicquid relictum fuerit, ad arces Magni Domini noſtri Oſeriſcum, & Nouogardiam Liuonicam remittere, & deducere debent. Eodem modo & ex illis arcibus, quas Magno Domino noſtro Magnus Dominus, & Magnus Dux ceſsit, cùm venerint aulici Magni Domini & Magni Ducis, miſsi ad deducendos ex arcibus Liuonicis homines, ex Derpato, Nouogardia Liuonica, Paida, Polczeuo, Taruaſo, Laiſo, Percolia, Salaczo, Pernauia, Vilia, tum Magni Domini noſtri aulici ruſticos Lotauos, cum equis, & curribus ad deducenda Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, pulueres, globos, commeatum, Vladicam Derpatenſem, imagines, & ornamenta Eccleſiaſtica, Palatinos, & omnes homines, illorumque bona, vt poterunt, exportari, congregare debent. Et cùm iã ruſticos & equos congregauerint, tum Magni Domini, & Magni Ducis homines ab eo die, quo equi dati fuerint, ſeptem dierum ſpacio, omnia curribus impoſita ex illis arcibus cum omnibus rebus ſuis Pleſcouiam ire, arcesque Magni Domini noſtri aulicis ad accipiendas illas miſsis tradere, noſtri autem Magni Domini homines Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, & homines cum omnibus bonis illorum Pleſcouiã comitari, & deducere debent. Deindè ex vltimis arcibus Liuonicis, quas Magnus Domin⁹, & Magnus Dux, Magno Domino noſtro Regi, & Magno Duci ceſsit, vti ex Kokéhauſen, ex Skrovvno, Lenvvardo, Krutzborco, Borzuno, Czeſtuino, Tricato, Rouno, Volodimerecio, Aliſto, Gouia, Lauduno, Holbino, Rezica, Luza, VVlectto, Kerepecio, Mukouia, Randeho, Rinholia, Conhoto, Cauleto, & Curslouia, homines, & commeatum omnem eodem modo cum ruſticis Lotauis ad tempus certum, ad diem quartam menſis Martij deducere, & euehere debent. Quos Magni Domini noſtri homines, tormenta, homines, & omnia comitari, & deducere Pleſcouiam vſq; debent, tormenta verò inuecta, pulueres, & globos ex ijsdem arcibus Liuonicis, vnà cum hominibus, eodem tempore ſecundũ ſcripta, quæ inter ſe viciſsim Legati acceperunt, cum ſubſcriptione manuum Notariorum, Magni Domini, & Magni Ducis Notarij Mikitæ Baſſenka Vereſczahina, & Zachariæ Sniazeuij Vicenotarij, Magni verò Domini Regis, & Magni Ducis Notarij Michaelis Haraburdæ deduci debent. Sed illa tormenta, cum quibus arces Liuonicæ captæ ſunt, ſecundùm ſcripta, quæ itidem Legati viciſsim inter ſe cum ſubſcriptione manuum Notariorum acceperũt, in ijſdem arcibus Liuonicis relinquenda ſunt. Quòd ſi vna vice aliquos commeatus, ob ruſticorum, vel equorum penuriã, ex iſtis arcibus euehere nõ poterunt, hos Magni Domini, & Magni Ducis homines in ijſdem arcibus, cum obſignatione, & cuſtodia relinquere, Magni autem Domini noſtri homines huic commeatui, cuſtodibusque nullam iniuriam, vel damnum inferre, ſed ſecunda vice ijdem Magni Domini noſtri homines illos Magni Domini, & Magni Ducis homi num commeatus comitari, & Pleſcouiam vſque deducere debent. Inſidiæ autem, iniuriæ, detrimenta, & damna in omnibus arcibus ex vtraque parte fieri non debent, cùm homines Magni Domini, & Magni Ducis ex arcibus Liuonicis, Vladicam Derpatenſem cũ imaginibus, & omnibus ornamentis Eccleſiaſticis, Poppos, & pertinentia ad Eccleſias, Palatinos, & filios nobiliũ, ſclopetarios, Coſacos, & vniuerſos homines euehere, & educere incipient. His omnibus ſupradictis, Vladicæ, & alijs in via Magni Domini noſtri homines nullam iniuriam, damnum, incommodumue inferre: ſed ne per Lotauos, vel Germanos interficiantur, vel ſpolientur, curare debent. Secundùm has conſtitutionis litteras, Magni Domini noſtri Regis, & Magni Ducis homines, & tormenta, ex arcibus Liuonicis deducta, Pleſcouiam comitari, & per eoſdem Lotauos deducere debent. Hos verò homines Magni Domini noſtri, qui eos comitabuntur, & Lotauos, qui illos Pleſcouiam ducent, quàm primùm Pleſcouiã attigerint, ſine vlla retentione iterum remittere, nec iniuriam, damnumque illis inferre, nec interficere, vel inſidias illis ſtruere debent. Eodem modo illis Magni Domini noſtri hominibus, cùm ex his arcibus, quas Magnus Dominus noſter Rex, & Magnus Dux, Magno Domino, & Magno Duci ceſsit, ducentur, nulla iniuria, vel damnum in via à Magni Domini hominibus inferri; & nec interficere illos, neq; ſpoliare, nec tormenta auferre, nullumque penitus illis incommodum inferre debent; ſed comitari, & deducere illos ad Magni Domini noſtri, & Magni Ducis arces ſecundùm has conſtitutionis litteras debent; & illos quicunque comitabuntur, & ducent Magni Domini noſtri homines, iterum ſine vlla offenſione, vel iniuria, vt in via damnum aliquod illis non inferatur, neq; interficiãtur, remittere debent. Et ſecundùm hanc noſtram conſtitutionem, Magnus Dominus noſter Rex, & Magnus Dux, ad Magnum Dominum, & Magnum Ducem Legatos ſuos Magnos miſſurus eſt; eodemque modo Magnus Dux ad Magnum Dominum noſtrum Legatos ſuos magnos, eius rei crucis oſculo confirmandæ cauſa, mittere debebit. Secundùm has noſtras conſtitutionis, & fœderis litteras Magnus Dominus noſter Rex, & Magnus Dux, cum Magno Domino, & Magno Duce viciſsim commutare debet: Legatosque ſuos Magn⁹ Dominus noſter, ad Magnum Dominum, & Magnum Ducem miſſurus eſt, ad tempus & diem certum, feſtum ſcilicet Trinitatis ſanctiſsimæ proximè futurum, anno ſeptem milleſimo Nonageſimo, & Magnus Dominus atque Magnus Dux eodẽ modo Legatos ſuos mittere debet ad Magnũ Dominum noſtrum, ad tempus, & diem certum, nempè Aſſumptionis puriſsimæ Dei Genitricis futurum feſtũ, eodem anno ſeptem milleſimo Nonageſimo. Et quouſq; Legatio inter vtrumque Magnum Dominum abſoluetur, & à Magnis Dominis cruciſoſculo confirmabitur, per id omne tempus (vt & poſteà ad conſtitutos vſque decem annos) bellum ex vtraq; parte geri nõ debet. Quapropter ipſe Magnus Dominus noſter Rex Poloniæ, atq; Magnus Dux Lituaniæ, contra Magnum Dominum Ioannem Baſilij, Dei gratia, Dominum Ruſſiæ, & Magnum Ducem, terram, & Dominia ipſius bellum gerere non debet; ipſe cum exercitu non procedere, neque Senatores, & Palatinos ſuos mittere: loca non occupare, nec poſſidere: in finibus deniq; bellum, & diſcordias non mouere, nullaſque iniurias inferre: non bellare, neque impedire, per omne id fœderis tempus, Magni Ducis Moſcouiæ terram totam, Nouagardiam magnam, & pagos Nouogardienſes, terramque Nouogardienſem totam: arcem Pleſcouiam, & Caſtella Pleſcouienſia, Opokam, Craſnum, Oſtrouiam, Veliam, Voroneciũ, Iſborſciũ, Gdouiã, Cobiliam, Vreuiam, Dubkouiã, Viſzegrodũ, Volodimericiũ, & pagos Pleſcouienſes, terramq; Pleſcouienſem totam: arcem Sebeſium, bonaq; Sebeſienſia, arcem Tueriæ, & terram Tuerienſem totam: arcem Preslauliam Reſanienſem, & terram Reſaniæ totã, arcem Pronſciã, & Pronſciæ terrã totam. Sic nec bellare, neque aliqua re impedire debet Magnus Dominus noſter Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituaniæ Stephanus has arces Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Dñi Ruſsiæ, & Magni Ducis, toto fœderis tempore, arcẽ Rylſciam, cum pertinentibus: arcem Putimliam, cum pagis: arcẽ Nouogrodecam

Universidad de Deusto
Biblioteca

decam Seuerienſem,cum pagis; arcem Radohoſcium, cum pagis;arcem Czernihouiam,cum pagis;arcem Starodubum, cum pagis;arcem Poiam,cum pagis:arcem Popeuihoriam,cum pagis: pagosque Zaleſiam, Babicium,Suetilouicium, Holodnã, Scarbouiczum, Lapicium; arcem Caraczeuiam,cum pagis:pagosque Chotimbiũ, Snouiam,Choroborũ,Mglinum, Drocouiam: arcé Trupczeſſcum,cum pagis:arcem Moſilſcium, cum pagis: arcem Serpiſcium,cũ pagis, pagosque Zamoſnum, Iuchaczeuiã, Degnã, Hominicium,Pohoſticiã,Moſſczinam,Horodecznam, Vzipericium,Snopotum,Couilnum,Suiam,Lazareuam, Horodiſſczam,Blizeuicium. Kubolouiciũ, Danilouicium: arcem Branſcium,cum pagis, pagosq́,Solouicios, Prikladnam, Pacinam, Iridorovvnam, Oſouicum, Copinicium, Iucharum, Vſieslaulum, Voronium,Zirinum:arcem Roslaukam,cum pagis:arcem Smolenſcium,cum itineribus,pagis,& bonis pertinentibus,pagosque Ielouiciũ, Boluanicium, Lazorevvſiczinam, Puſtoſieliam,Romanouiam, Copotkouicium, Molochnam, & ad eos pertinentia,& Petrouij Dzerſauiam, Cutouiam, Izucreuiciã Dubrouienſem,Putiam,Catinam,Caſpariam, Poreczam,Rudiſſtziczeiam: arcem Mſcenſcum,cum pagis Horodiſſczum, Dmitrouezium:arcem Meſceſcum, cum pagis; arcem Opokonam, cum pagis, pagosque Zalidouiam, Niedochouiam, Biſcouicium, Lyczanam:arcem Viazmam,pagosq́; Viazmæ:arcem Dorohobuziam, & pagos Dorohobuziæ, quodque antiquitus ad illam ſpectat:arcem Belam, cum pagis, & Verchouiam,& Bolſſeuiam, Soptouiam, Monouidouiam,Slobodam, arcem Velikolucum, pagosque Velicolucenſes, Dolicam, Bereſaiam, Vſuialovvcum, Veſnam, Boloham:arcem Chelmam, pagosqueillius, Velilam,Lopaſcicam,& Buzcam: arcé Zauolociam, item Rzouampuſtam, & pagos Rzouiæ,arcem Neueliam: arcem Toropeciam,& omnes pagos Toropeciæ, Daucouiam,Lubutam, Dubnam, Roznam, Ihuram,Bibiumam,Starcouiam, Nizelſciam, Plauitſciam, Zizetſciam, Ozeretciam, Caſarinouiam.Fines autem omnibus arcibus, more antiquo,vt ante fuerunt,eſſe debent.

Eodem etiam modo Magnus Dominus Ioannes Baſilij,Dei gratia, Dominus Ruſſiæ, & Magnus Dux ipſe contra Magnum Dominum noſtrum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Lituaniæ,& omnia Dominia,& terram ipſius,exercitum ſuum cum Senatoribus,vel Palatinis mittere. locaque & bona occupare, & poſsidere non debet: nec in finibus vllibi locorum pugnare: neque iniuriam, & damnum, impedimentaque facere hoc fœderis tempore contra totam terram, & arces eius:vti cótra Kyouiam, cum bonis, & pertinentibus ad eam:arcem Caneuiam, cum pertinentibus:arcem Ozerkaſſum,cũ pertinentibus: arcem Zitomerum, cum pertinentibus:arcem Liubeczum,cum pertinentibus:arcem Homiam, cum pertinentibus,& pagos Vuarouicium, Teleſouicium,Tereniczum, Coſeleualeſum, Murozouicium,Lipinicium, Poleſanum:arcem Turouam,cum pertinentibus: arcem Mozyrum,cum pertinentibus,bonaque Bezychum,Brachiniam, Recziczam, Horuoliam,Streſinũ, Cziczerskum, Propoiskum, Mohileuum,arcem Mſcislauam,cum pertinentibus, pagosque Chotlauiciæ; arcem Kriczeuiam,cum pertinentibus, arcé Dubrounam,cum pertinétibus, bonaq́; Horſcium, & Romanoua; arcem Orſam, cum pertinentibus, pagosque Lubauicium, Mikulinum:arcem Vitepſcium,pagosq́; Druſam, Dreczidluk; arcem Surazum,pagosq́; Suraziæ, Vſuiatum, Oſeriſſczum: arcem Veliſium,& arcem Polociam, cum ſuis arcibus,& pagis:arcem Copiam,arcem Kraſnum,arcem Vlam, arcem Turouliam, arcem Dryſſam,arcem Kopcam, & Dziſsnã, arcem Koſianam, arcem Sitnam, arcé Neſſczerdum: arcem Sokolum, & ad Polociam pertinentia: arcem Lukoliam, cum pagis:arcem Bielmacouiam, cũ pagis:arcem Vſaczam, arcem Liebedkam, & Polocenſes pagos, Noſnicouium, Nieporotouiciũ, Verbilouã,Slobodã, Cubcum, Viaznum, Clinum, Zamoſnum,Iſcium,Neuedrium, & Horodiſczum, Creczetum in Otulouo lacu ſitum:arcem Diuiam, cum pagis, arcem Ikaſuam cum pertinentibus. Præterea Magnus Dominus Ioannes Baſilij, Dei gratia,Dominus Ruſsiæ, & Magnus Dux non debet pugnare, nulloque modo impedire Curlandiæ terram totam, arcesque in terra Liuoniæ,arcem Rigam maiorem,arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kirchholmum,arcem Kokéhauſen, arcem Skrovvnam, arcem Linvvardum, arcem Krutsborcum, arcem Iskilum, arcem Radopſum,arcem Dunemunam, arcem Iuesum, tres arces Cremonum, item Turainam,Treiedenum, Zegualdum, arcé Zonſelum,arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbeiùm, arcem Roſenbecum,arcem Roſenum, arcem Lemſinum, arcem Moianum, arcem Letoperum, arcem Kieſiam, arcem Orliam, arcém Nievvhenam,arcem Pebalgum, arcem Skuinam,arcem Serbenum, arcem Smiltinum, arcem Borzunum, arcem Czeſtuinum,arcem Tricatum, arcem Rovvnam, arcem Sczalendunũ, arcem Sczaholbinũ, arcem Rezicam,

Rezicam,arcem Luzam, arcem Vlechum, arcem Volodimericium,arcem Iliſenum, arcem Plettenbergum,arcem Aliſtum,arcé Vekerum,arcé Vekeliam,arcé Nouogardiam Liuonicam,arcem Kerepeciũ,arcem Gouiam,& Curslouũ,arcem Derpatũ, Mukonum,Randehum,Rynholam,Cõhotũ, Cauletum,Laiſum,Borcholmum, Polczeuiam,Paidam,Viliam,Iaruaſum, Pernauiam antiquam,& Pernauiam nouam. Fines autem omnibus arcibus debent eſſe, vt antiquitus fuerunt. Et hæc omnia firmiter ex vtraque parte teneri debent, ſecundum has noſtras conſtitutionis litteras, noſtrumque crucis oſculum: & quando hæc crucis oſculo confirmabunt, litterasq́; fœderis viciſsim mutabunt, ſecundum illud, hoc fœdus tenere debent. Legatis autè Magni Domini noſtri Regis Poloniæ & Magni Ducis Lituanię, quos mittet ad magnũ Dominum, & Magnũ Ducem, venire, & rediread Dominum noſtrũ, ſine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis ſuis ſecundùm litteras Magni Ducis patentes, liberum erit. Et cùm Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Polonię, & Magnus Dux Lituaniæ, mittet Legatos ſuos ad Magnum Dominum, Dei gratia, Dominum Ruſsię, & Magnum Ducem, tum Magnus Dominus noſter Legatis ſuis de captiuis liberandis plenam Inſtructionem dare debebit, quánam ratione captiui Magni Domini, & Magni Ducis, qui ſunt apud Magnum Dominum noſtrum liberari poſsint. Ad extremum, ſi acciderit aliqua iniuria, vel damnũ finitimis hominibus,tùm ex vtraq; parte Palatini, Locum tenentes, & Præfecti ex arcibus finitimis ad id tempus,de omnibus iniurijs inter ſe mittere, iuſtitiamque ex vtraque parte adminiſtrare, malos, & noxios punire debent. Supra his omnibus, nos Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Polonię, & Magni Ducis Lituanię, Legati, Dux Ianuſius Nicolai Coributouicz Zbaraſcius Palatinus Braslauienſis, Capitaneus Krzemenecenſis,& Pinſcenſis: Albertus Radiuilius, Marſchalcus curiæ Magni Ducatus Lituanię, Capitaneus Covvnenſis, & Michael Haraburda Notarius, cum Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Domini Ruſsię, & Magni Ducis Legatis, aulico & Præfecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki: aulico & Præfecto Coſelnenſe: Romano Baſilij Olpherio: Notario Mikita Baſſenka, Nicephori filio Vereſſczahina: Vicenotario Zacharia Sulazeuio, de pacis conſtitutione concluſioné fecimus, litterasq́; conſtitutionis cõſcripſimus, & ſigillis noſtris muniuimus. Præterea & manu ſua Michaël Haraburda Secretarius ſubſcripſit: litteras etiam viciſsim inter nos mutauimus, crucisq́; oſculo confirmauimus: crucemque ſupra his oſculati ſumus, quòd præter has cõſtitutiõis litteras noſtras inter Magnum Dominũ Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Lituanię, & Magnum Dominum Ioannem Baſilij, Dei gratia, Dominum Ruſsiæ, & Magnum Ducem, ex vtraq; parte nihil aliter fieri debet. Hancq́; pacis conſtitutionem cõcluſimus, & crucis oſculo confirmauimus, in preſentia, & corã Legato Sanctiſsimi Pont. Romani Gregorij xiij. Reuerẽdo Antonio Poſſeuino. Scriptum in Zapolicijs lamo, anno à condito mũdo ſeptem milleſimo Nonageſimo, menſe Ianuario. A natiuitate verò Chriſti Saluatoris noſtri M D LXXXII.

Hę litterę ſubſcriptę ſunt manu Michaëlis Haraburdę, Secretarij Magni Domini Stephani, Regis Polonię, & Magni Ducis Lituaniæ, ita videlicet: Michael Haraburda, has conſtitutionis litteras manu ſua ſubſcripſit.

In cõiunctis verò ſolijs, notatum ex alia parte, Notarius Michael Haraburda.

ANNAE REGINAE POLONIAE ANtonius Poſſeuinus.

CVM à Sereniſſ. Rege in Moſcouiam proficiſcerer, id quod mihi à Summo Pontif. atq; ab eius Maieſtat. R. de Sereniſſ. Sueciæ Rege mandatum fuerat, vt inter pacis conditiones adnumerarctur, egi diligenter. Cùm verò ex caſtris ad Pleſcouiam ad hunc Legatorum conuentum, qui hic me præſente (ſicut vterque Princeps ſtatuerat) habitus eſt, veniſſem, R. Maieſtatem rogaui, vt D. Chriſtophorum Varſcuiciũ huc mitteret, qui cùm huic ipſi cõuentui intereſſet, cauſſam item Sereniſſ. Sueciæ Regis ſic ageret, vt & ille, & Sereniſsima Sueciæ Regina intelligerent, quantum ponderis habuerit V. Maieſt. apud Sereniſsimũ Poloniæ Regem commendatio, vt ne ille in hac tractatione pacis intermitteretur: ſicut non ſemel (ac quidem accuratè) à Regijs Legatis, atque à me ipſo (ſicut & antea in Moſcouia) tentatum eſt. Veruntamen, quoniam ad Summi Pontificis, Regisq; huius Ser. litteras ea de re quidquã reſponſum nõ eſt: nec D. Põtus à Guardia, ad quẽ è caſtris, Rege ipſo Sereniſſ. conſentiente, litteras in Liuoniam miſeram, mihi quidquã reſcripſit: nec verò haberemus, quid Moſci Legatis reſponderemus, cùm nobis obijcerent, neminem in Conuentu Legatorum eſſe, qui pro Sereniſſ. Suecię Rege de pace autageret, aut Plenipotẽtiam haberet: propterea nihil certi effici potuit, niſi quod idipſum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum mihi Legati Moſci reſponderũt, quod Moſcus ipſe Staricię reſponderat, nempe, ſi Sereniſſ. Sueciæ Rex Legatos de pace in Moſcouiam mitteret, eos honorificè acceptum iri. Ego verò, qui hęc prænoueram, ac Ser. Regi prædicens, propoſueram, expedire, vt D. ipſe Varſeuicius ad Conuentum veniens, primo Vere in Sueciam mitteretur, teſtaturus hanc Ser. Regis diligentiam, exiſtimaui mihi faciendum, vt etiam curarem (quemadmodum nũc facio) vt idem ipſe D. Varſeuicius ad V. Maieſt. allegaretur, quam de omnibus rebus faceret certiorẽ. Veſtra autem Maieſt. poſſet in tempore Ser. Sueciæ Reginam præmonere (& id quidem duobus itineribus) vt Ser. eius coniugem permoueret ad ea, quibus cum Regno Poloniæ reliquæ difficultates poſſent complanari, ne grauius in Liuonia bellum inter duos Reges exardeſceret. Quamobrem ipſe quoque D. Varſeuicius ſi in Sueciã traiecerit, erit à V. Maieſt. ijs de rebus docendus, quę ad reliqua negocia ſpectant. Neque enim dubito iniri poſſe in Comitijs rationes, quibus ei, quod Sereniſſimo Regi Sueciæ debetur ſatis fiat: vt ille item ſe mitiorem reddat ad id concedendum, quod Sereniſſimus Rex ob Reipub. bonum, & commodum cupit. Quæ ad Comitia ſi venire potuero, fideliſſimi hominis hac in re, vti Summus Pontifex iuſſit, operam præſtabo, commendans me interim pijs V. Maieſt. orationibus. Quam Deus omnibus bonis cumulet in æternũ. Ex Kiueroua Horca, die XIII. Ianuarij 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

ILL.mus D. Albertus Radiuilius redit ad R. Maieſtatem V. ea relaturus, quæ in Legatorum conuentu acta, & Deo miſerante, abſoluta ſunt. Acta verò totius tractationis, quæ in ordinem geſſi, feram ipſe (ſi Diuinæ volũtati placuerit) V. M. Ea enim credo poſteris vſui fore; ſicut & rerũ tractatarũ firmitati, ſpero, non incommodabunt. Cùm verò iſta ætate Ill. D. Albertus Radiuilius rẽ publicam Catholicè, ac prudentiſſima fide, in hoc negocio, adminiſtraverit, non dubito, quin ille alijs tractationibus vtiliſſimus futurus ſit: Maieſt. autem V. oſtenſurus, Deum non ętate, ſed religione Catholica, & prudentia metiri hominum ingenia, eaque ad ſui gloriam adhibere libenter: V. porrò Maieſt. plures in Polonia, & Lituania habituros, qui rẽ publicã Catholicè adminiſtrent, ſi etiam adoleſcentes eiuſmodi ad eam nonnunquã adhibuerit. Ieſus V. Maieſt. R. plurima, eaque ſolidiſſima fælicitate cumulet. Ex Kiueroua Horca, die xiiij. Ianuarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

QVAMVIS per D. Ill.mum Albertum Radiuilium, ſcripſerim V. Maieſt. non potui tamen has litteras denegare D. Michaëli Haraburdæ, qui eas à me modeſtiſsimè petijt. Eò verò ſpectant, vt pro ipſa veritate, fincerè (non in gratiam ipſius) officio animi grati, & Rempub. Regnumque iſtud amantis ſatisfaciam. Is igitur vt vſu rerum, & Moſcorum cognitione valuit, certè permultùm toti huic pacificationis commodauit. Sed ad omnia acceſsit, quòd cùm corã me Legati omnes oſculo Crucis pacem ſancirent, illeque de fide ſua Ruthena à Moſcis admoneretur, ne Crucẽ noſtram, ſed Moſcorum oſcularetur, maluit veritatem, & dignitatem V. Maieſt. in magna corona hominum, anteferre ipſi opinioni ſuæ, à qua forſan Deus illum ad Catholicam religionem vocabit. Ego ſanè clementiæ V. Maieſtatis ipſum enixè, & humillimè commendo. Deus V. Maieſt. omnibus bonis cumulet. Ex Kiueroua Horca die xv. Ianuarij. 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS,

Antonio Poſſeuino.

QVòd hæc pars orbis Chriſtiani pacificata ſit, in primis Deo Opt. Max. gratias ago, cuius nutu hæc omnia geruntur: in de verò D. Veſtræ gratulor, & gratias habeo, quòd & hoc negocium per illam perfectum ſit, & quòd vtriuſque partis cauſa tantum laboris ſuſceperit. Ego etſi fatear, me non ita eſſe puſillanimem, vt leuiter quamuis rem incipiam, & leuiter pòſt ſtatim deſeram: tamen non ita feror ad bellicum negocium, vt ſanguine potiſsimùm Chriſtiano fundendo, gloriam mihi parare velim, cùm non deſint occaſiones aliunde, ſi poſsim, quærendæ. Faxit Deus Opt. Max. tùm in Moſcouia, tùm in Oriente, vt reliqua illi pari fælicitate ſuccedant. Non dubiter D. V. me operam daturum eſſe, vt in ordinanda prouincia Liuonia, cultus Dei Opt. Max. à R. Maieſt. cura in primis habeatur. Rogo, ſi D. V. à ſancta Sede Apoſtolica facultatem habeat indulgendi, vt in Eccleſijs priſtinis Liuoniæ, ab initio in vſum religionis Catholicæ extructis, deindè verò in illa caſuum varietate, quæ Liuoniam exercuit, in aliorum, & ſchiſmatis, & hæreſum vſus conuerſis, liceat Sacerdotibus meis ſacra celebrare eiuſq; indulti litteras quàm primum mihi mittat. Teneor enim cupiditate, in Eccleſia Epiſcopali, Derpatenſi cũ exercitu vniuerſo immortali Deo, pro beneficijs acceptis gratias

tias agere. Vehementer etiam rogo, ſi fieri poteſt, perficiat D. V. vt à Magno Duce Moſcouiæ ſcire poſsim, ſi quando contra illos (ſcit D. V. quid dico) aliquid tentabit, ſiue hoc, ſiue altero, ſiue tertio anno; modò ſciam. Commendo me benevolentiæ D. V. Datum ex Caſtris, ad Pleſcouiam, die XVIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIUS Poſſeuinus.

HAC ipſa hora literas V. D. M. accepi, ſcriptas vndeuigeſima huius menſis. Quod autem mihi ſcribit, ſe (vt Chriſtianum exercitus Imperatorem decebat) gratias Deo, ab vniuerſo exercitu egiſſe, poſtquam iſthùc allatus eſt nuncius pacis, me quidem ſummo gaudio affecit: ſed certè meam ſpem non fefellit, reminiſcentem, quo feruore preces in tentorio ad Deũ fundebat, cùm iſthic eſſem, quidque mihi iucundiſsimo in illo itinere, qd' Vilna Dziſsnam fecimus, de pietate propaganda non ſemel ſapienter ſignificauit. Quòd verò aliquem fuiſſe ſuſpicatur, qui eam minùs hanc pacẽ optaſſe iudicaverit, fortaſsè plus V. D. M. ex alijs reſciuit, quàm quòd ego facilè patiar iſta mihi à quoquam inſtillari. Colloquia enim aduersùs abſentes, ac porrò erga talem, & tantam perſonam (Deus nouit) me nec libenter admittere, & verò omni Chriſtiana libertate retũdere. Quod autem mihi pollicetur, ſe Diuinam rem in Liuonia promoturam, id cùm mihi ſummæ voluptati eſt, tùm maximos, & acutos ſtimulos adijciet, vt, quacunque poſsim ratione, celeberrimam Summo Pontifici, & (audeo dicere) poſteritati, quãtuluſcunq; ſim, memoriam V. D. M. relinquam. Nam & V. D. M. haſce quas modò literas accepi, mittam poſt biduum eius S.tu, & alia conabor præſtare, ex quibus certè gratiſsimi erga illam obſequij argumenta cognoſcet. Nunc verò, quod attinet ad facultatem indulgendi, vt in Eccleſijs priſtinis (vt ſcribit) Liuoniæ ab initio in vſum religionis Catholicæ extructis, deinde verò in illa caſuum varietate, quę Liuoniam exercuit, in aliorum errorum vſus conuerſis, liceat V. D. M. Sacerdotibus in Eccleſia Derpatenſi, pro beneficijs acceptis gratias Deo omni potenti agere: ſanè eãdem in tota Liuonia facultatem mihi ante triennium Pontifex Maximus diuinitùs motus dederat, quam nunc libentiſsimè Sacerdotibus V. D. M. impertio. Ac vt id ipſum, quod petit, Nouogardiæ Liuonicæ, alijſque in Liuoniæ Ciuitatibus, & templis omnibus fiat, concedo, vbi inuocato ſalutari Dei nomine, & aquæ benedictæ aſperſione tẽpla ritè ſanctificauerint. Vt verò item tantiſper, dum in Lituaniam redeo, eadem facultate, quã habeo ad abſoluendã hæreticorum peccata, nexusque omnes in foro conſcientiæ, poſsint adhibere, etiam hanc ad id vſq; tempus ijſdem V. D. M. Sacerdotibus auctoritate Sanctæ Sedis Apoſtolicæ mihi conceſſa tribuo. Quo tempore forſan nouã hanc facultatem R. D. Epiſcopus Maſſanenſis Nuncius Apoſtolicus vel tribuere poterit, vel à Summo Pont. obtinebit. Hoc enim iam ad ſui muneris, & Legationis propriã rationẽ ſpectabit, cùm Liuonia in Ser.mi Regis poteſtatem conceſſerit: Pontifex autem Max. mihi in alijs Prouincijs, & Regnis, in quibus Catholici Epiſcopi non ſunt, facultates ſatis amplas conceſſerat, & quidem tum, cùm Moſcouiam, aut partem iſtarum Prouinciarum aditurum me nunquam cogitaſſem. Vt facilè ſit intelligere Diuinæ prouidentiæ oculum multò anteà Vicarij ſui menti illabi, quàm res ad exitũ adducantur: Dominique manum feciſſe hæc omnia, & eum nos in benedictionibus prævenire ſolitum, cui gloria ſit in ęternũ, Amen. Iam de eo, quod V. D. M. cupit, vt à me in Moſcouia, Orienteq; poſsit promoueri, vbi ad Moſcũ rediero; agnoſco Chriſtiani Principis, id eſt, V. D. M. animum: qui ſi cæptis Põtificis Max. apud Ser. mum Regem, atque alibi (ſicut pro certo habeo) mihi aſſuerit, non minima de Dei bonitate ſpero. Eſt autem multiformis ſapientia Dei, quæ ſi creaturarum ſuarum cooperationem ſedulam cernit, non ſinit ſe in bono vinci, ſed ita per pauperes, ac ſimplices quoque negocium ſuum, vti fecit in Indijs, promouet, vt verum appareat id, quod dixit Apoſtolus: Quod infirmum eſt Dei, potentius eſt omnibus hominibus, & quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt omnibus hominibus. At verò quod deniq; V. M. Ill.ma petit à me, vt perficiam, vt ipſe à Magno Duce ſcire poſsit, ſi quando contra N. N. aliquid tentabit, ſiue hoc, ſiue altero, ſiue tertio anno: id, Deo dante, præſtabo, referamq́ue ipſe (vt credo) non multò pòſt D. V. M. quæ cum illo ea de re deliberata fuerint. Ieſus V. D. M. omnibus donis cœleſtibus cumulet. Ex Chiueroua Horca, die XXI. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIUS Poſſeuinus.

QVÒD ex Biſcouicio V. D. M. ſcripſi, vrgeri me identidem ab his Moſci Legatis, vt curarem exercitum iſthinc deduci, id ipſum multò magis ſcribere nunc poſſum: cùm nulla dies interfluxerit, quin me ijſdem iteratis petitionibus tantũ non oppreſſerint, ſiue quod ſuſpicarentur, arcibꝰ Liuoniæ reſtitutis, manſurum tamen iſthic exercitum, ſicuti dixerũt: ſiue quòd videri velint occaſionẽ capere, qua Domino

Universidad de Deusto
Biblioteca

suo gratificentur, si diligenter minuta quę que colligant, & ea referant. Ad extremũ igitur, cùm omnes Legati, me hodie conuenissent, vt V.M.Ill.mam pro vltimo (vt dicebant) meo erga Principem suum obsequio, & officio, rogarem de copijs hinc deducendis: dixi id quidem me (sed nulla necessitate) facturum, quippè qui scirem iam pridem tormenta maiora fuisse præmissa; equites verò, qui varias hoc in itinere stationes habuissent, dare sese iam in viam, vt in castra omnes ad profectionem conuenirent: commoratos porrò aliquandiu, tum ne Cosacos retrò relinquerent, sed præmitterent, sicuti factum fuerat, tùm vt tantis copijs castra moturis ordine ij succederent, quicunq; vel ob pabulum, vel propter aliam belli rationem, varijs in locis subsitissent. Cùm autem ijdem Legati Mosci mecum hodie conquesti fuissent, quòd quem Plescouiam miserant, Petrum Pinum, is per M. D.V. nequiuerit in eam ingredi, nec verò ab ipsa V.D.M. concederetur, vt reliqui Tabellarij Plescouia ad magnum Ducem proficiscerentur, respondi id à me falsissimum esse putari. De Petro Pino si quid mihi significassent, cùm eum miserũt, facilè fuisse futurum, vt aditus illi patuisset in eam ciuitatem, cùm id V.D.M. rogassem. Veruntamen, quoniam fortè latenter illum miserant, iustas dubitationes ingeri potuisse, cur ille non ingrederetur. Ceterùm scire me, Plescouienses illos Boiaros, à V. D. M. acceptos optimè fuisse: mercatores autem, qui erant obsessi, libera iam tractare commercia, vel commutationes in castris, & alia eiusmodi, quæ tandem ipsi non negárunt. Postremò illos seriò, ac sæpè cohortatus, ne dũ vellent videri boni Principis sui ministri, aliquid scriberent, aut effutirent, quod veram inter Serenis. Regem, & Moscum amicitiam lædere posset; cui tamen rei haberem quod opponerem. Pollicitus sum, me V. D. M. scripturum, vt quidem facio penè inuitus: sed in optimam partem prudentissimus Dominus id sic accipiet, vt fortasis mei misereatur adhuc inter eos commorantis, quibus exercere alienam patientiam sua impatientia, sapere est.

Porrò Biscouicio literas misi V. M. Illustrissimæ, vnà cum fasciculo, quem de optima ipsius voluntate R.mo Apostolico Nuncio ad Summum Pon. mittebam. Obsecro autem iterum illam, vt Orsæ præfecto iubeat, vt quàm primùm ad fines Regni ex Moscouia rediero, non cunctetur, ductores itineris, quos petã, mittere, pro quibus vbique satisfaciam: habeat verò in mãdatis, alijs præfectis vt scribat, eosdem vt parent, cùm subinde in itinere processero.

Filius magni Ducis primogenitus, vt dudũ erat rumor, diem obijt: Idem Palatino Nouogardiensi accidit. Hic, aut in Borpago, vltra Pfagam, nullum Moscici exercitus vestigium cernimus. Perendie Nouogardiam cogitamus, quò nobiles ad nos excipiendos magnus Dux præmisit. DEVS V.M.Ill.mæ gressus, & conatus omnes, ad sui gloriam nominis, ad exitum perducat. Ex Borpago, sub initiũ noctis, die XXIX. Ianuarij, 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS, Antonio Possevino.

DE cultu Diuino in Liuonia propagando, audeo D. V. promittere, R. Maiestatem diligenter laboraturam. Nec meum studium, & opera qualiscunque desiderabitur. Deus autem Opt. Max. per misericordiam suam causæ suæ non deerit. Res prorsus longè iucundissima mihi accidit, quòd D.V. potestatem Sacrorum celebrandorum in Ecclesijs Liuonicis indulserit: Deo in primis, ac deinde S. D. N. & D. V. gratias ago: ac etiam de illo, quod vltrò addidit, de lapsis, ad veritatem reuertentibus, ab ijsdem Sacerdotibus absoluendis. Faxit Deus, pro immensa sua bonitate, vt hoc in exercitu aliquorum corda moueat. Quòd verò Herbesti etiam nostri opera in meo Zamoscio inutilis prorsus non sit, D. V. ex eius literis, quas ad illam mitto, cognoscet. Laus sit Deo immortali. Non dubito D.V. effecturam, vt saltem sciam, quid ille Princeps, & quando facturus sit. Ego enim molirer fortasis aliquid sub id tempus, & vel de meis priuatis viribus, & facultatibus aliquid parum fortasse, sed non prorsus tamen pusillum, conferrem. Venerat huc in castra D. Laurentius Cognolus, vir elegans, quem ego, propter eam nationem, cui debeo, humanissimè, vt hoc loco potui, habui. Mirabar tamen à D. Ponto, ita missum fuisse, vt ad R. M.tem literas ferret, nec eas quidem à Ser.mo Sueciæ Rege, sed ab ipso Ponto: Legationem autem ad me obiret, inde verò ad Conuentum Zapolien sem cũ progredi me sinere vellet, insçia, & præterita S.R.M. Domino meo, Respondi D. Cagnolo, vel ire debere ad R. M.tem Dominum meũ, vel mittere: me ad eius M.tem relaturum quoque esse, quòd cùm iam nullum à Ser.mo Rege Sueciæ post suum aduẽtum in castra venturum speraſſet; nihil etiam nunc mandatorũ mihi dedisset, nec me quoque, cùm Minister sim, inconsulto Domino, quicquam facere oporteat. Itaq; misso ad R.M.tẽ Tabellario, cui ego meũ ductore adiũxi, ipse Naruam reuersus est. Credo autem ego D. V. & ad Ser.mum Regem, & ad Serenis. Reginam mississe D. Varseuicium; & ad Regiam Maiest. ecquid à D.V. deinceps fieri cupiat, retulisset & hoc, quod ad me D. V. scribit, & ipse ad eius Maiest. referam. Habebit igitur D.V. de eo R. Maiest. literas, vel in media Moscouia. Etenim non puto magnum Dominum R. Maiest. vt ad D. V. mittat literas, nõ permissurum: cùm in ipsa castra R. Maiest. ipsius ad D. V. Tabellarij identidẽ liberè ventitassent. Cuperem scire, quod in tempus D. V. in Lituaniã reditus incidet, vt de Legatione obedientiæ, ad S.D.N. sub illud tempus mittendę, tantò commodiùs cum R. Maiest. conferre possim. Faciat igitur D. V. me certiorem. D. Zebridouius iã à me est commendatus R. Maiest. de meliore nota, & meminit quid benigni responsi à R. Maiest. tulerit. Deinceps etiam illi non deero. Commendo me benevolentiæ D.V. Datum ex castris ad Plescouiam, die XXIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, Antonius Possevinus.

CVM quinta decima huius mensis die, ad magnum Ducem Moscouiæ venissemus, redditæ mihi sunt ab Andrea Solcanouio eius Cancellario literę, quas vltima Ianuarij V.Ill.ma D. mihi scripsit. Ex ijs autem omnia, quæ Ostrouiæ, atque alibi aduersus Regios milites cõtigissent Magnus Dux, & eius Senatores cognouere. Cũ autem tum de ijs, tùm de alijs rebus fusiùs cũ ipsis egerim, existimauit eius Serenitas (me proponente) sibi faciendum, vt quàm primùm Plescouiam nobilem cum literis suis allegaret, ex quarum exemplo (quod his erit adiunctum) intelliget, quantoperè ei cordi sit, non solum, vt pax, Diuina ope sancita, non violetur, verùm etiam, vt & tormenta Ostrouiæ, iussu V. D. Ill.mæ relicta in Regiam ditionem statim deducantur; ac verò, qui è Moscis fuerunt in noxa, qua digni fuerint, pœna plectantur. Verũtamen, quoniam & multa post pacem à militibus Regijs in magno Smolescẽsi Ducatu cõmissa fuisse conquestus est (quæ tamen putat, culpa Ser.mi Regis, aut V. D. Ill.mæ non accidisse) æquissimum est, vt par pari referatur: nempè, si quis ex arcibus ipsius abductus est, illicò liberetur, resque aliæ, quoad eius fieri poterit, restituantur. Eam ob rem magnus Dux, petenti mihi schedã earum querelarum, tradi iussit, quam Ser.mo Regi, Vestræq; D. Ill.mæ mitto. A quibus non dubito, id responsum re ipsa citissimè dabitur, quod scio ex Regio, & fraterno erga magnum Ducẽ amore profecturum. Quoniã verò inter illa, quæ mihi R. Maiest. cum magno Duce tractanda mandauerat, alterum erat negocium; N. N. alterũ autem, vt Matthias Przevvorski liberè remitteretur: hunc quidem iam esse non ita multò antè remissum, hodie mihi Senatores retulere. Illud autem de N.N. etsi nondum concoctum est, aliquem tamen exitum habiturum spero, cùm pro sua sapientia magnus Dux intelligat, quantoperè præstet pecuniam Moscis contra N. N. quàm N. N. contra Christianos tradere, quibus nihil antiquiùs est, quàm opibus Christianorum Christi fidem delere, lateque omnia, quæ ad eius nomen pertinent, vastare atque incendere. Rem itaq; totam sic vrgebo, vt non desperem, sic ab vtroq; Principe suscipi posse, vt & gens illa ab vtriusque finibus longiùs arceatur, & id pernetuæ paci inter vtrumq; Principem foucdæ magnoperè sit commodaturum. Iam de mercatoribus, qui hîc detinebantur, egi, præsertim de Vilnensibus, de quibus in conuentu Legatorum itidem, me præsente, actum est. Ac etsi magnus Dominus nõdũ hac de re omninò mihi respondit (quod hoc ipsum hodie tãtùm ei proposui) haud tamen vereor, quin statim dimittantur, cùm ij ad bellum non attinuerint, nullamque ob noxam diutiùs hîc hæserint. Sed &, cùm id fiet, confido fore, vt R. Maiest. nõ sinat se istis officijs in liberandis captiuis facilè vinci. Ex quibus cùm aliquorum mihi liberationem in Castris dignata esset polliceri, iam sperandum est, pace confecta, restitutisque inuicem arcibus, faciliùs effectum id negocium iri, ne expectato quidem Legatorum aduentu, in quem reiecta ea tractatio erat. Quod quidem vt fiat per D.V.Ill.mam enixè contendo. Cetera Deo volente, quæ spectant ad pietatem propagandam, cum Rege Serenissimo non multò pòst me acturum spero. Literas interim, quas ad R.mum D. Nuncium scribo, cùm senas ab eo hîc vna die acceperim, rogo V.D.Ill.mam vt citissimè ad eum perferri curet. Neque enim Summo Pontifici erit ingratum cognoscere, me iam iterum ad magnum Ducem redijsse, atq; ab eo non solùm perhonorificè, verũ etiam benignè, cùm ad publicum conuiuium, tùm ad colloquia de pace seruanda, alijsque hisce rebus admissum fuisse. De sanctis autem reliquijs D. Nicolai, quas per me à Summo Pontifice V. Ill.ma Dominatio petit, vt & de alteris D. Thomę, nũc Romanis scribo. Quod si frustulum reliquiarum D. Nicolai, quod apud me habeo, ex Moscouia extulero, non negabo (vt reliqua omnia) V. D. Ill.mæ cui à Deo Opt. Max. fœlicissima omnia precor. Moscuæ die XVIII. Februarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI, Antonius Possevinus.

PAVCOS pòst dies, quàm huc perueni, scripsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

scripsi Maiest.V. & M.D. Cancellario, ijs de rebus, de quibus agere cœperam cum magno hoc Duce: quodque ille cupiebat, quo pax Diuina ope confecta, seruari posset, vtà V. Maiest. iuberetur, si quod, post osculo crucis sancitam pacem, alicubi fuisset à V. Maiest. militibus damnum illatũ, id vt; quoad eius fieri posset, sarcireturse idem curaturum, qui iussisset torméta Maiest. V. ex Ostrouia deduci, eosque plecti, qui iniustè iniuriam aliquam, vel damnũ militibus V. Maiest. intulissent. De Tartaris quod agere cœperant, id in aduentum M. V. Legatorum eas ob causas reiectũ est, quas præsens ipse, Deo iuuante, referam. Mammonicium autem, reliquosque omnes mercatores Lituanos cùm nomine Maiest. V. à magno Domino petijssẽ, is statim eos liberari iussit, sicque eos ad triginta, sic ut heri mihi per Senatores suos significauit, vnà cum Tabellario præmittit: simul indicaturus, se Legatum ad Pont. Max. me cum missurum, ac propterea cupere, vt liber illi per istud V. Maiest. Regnum, sic pateat transitus, vt etiam Pristauum, qui illum cum equis deducat, inuenire possim in finibus, licèt ego patentes ad id, vt puto, sat commodas à V. Maiest. iam mecum huc attulerim. At quoniam meo rogatu, duodeuiginti Hispanos, & Italos, in gratiã Summi Pontificis liberos dimittit, qui ex Turcica tyrannide per Tanaim elapsi, prope Asophum arcem dudũ in hac regione, quingentis abhinc Verstis, in Vrbe Vologdã detinebantur, propterea rogo Maiestatem V. vt cum ijs item pari benignitate vtatur; nempè, vt Orsam literæ mittantur, quibus ille Præfectus admoneatur, vt illos incolumes deduci curet, ac si opus sit, aliquo auxilio foueat. Iam verò, quod ad reliquos captiuos attinet, q huc ex Lituanis, vel Polonis vigente bello adducti fuerãt, facilè fuit, Vestræ Majestatis nomine, me ab hoc Principe obtinere, vt eis liberiores custodiæ paterent, atque adeò mihi nõnullos itineri meo necessarios cõcederet, quãdoquidem aliqui ex meo comitatu interierant. Quòd si, quemadmodum spero, Maiestas V. eãdem charitate, qua solet, cogitauerit vicem huic magno Domino rependere; & isti captiui Mosci vt melius, quàm anteà, accipiantur, si qui eos non ita cõmodè tractarẽt, mandaret; statueret autẽ, vt pax tanta, hoc item fine coronaretur, id est, vt vtrinq; liberi captiui omnes statim dimitterentur, neq; aliquò extra Regnum abducerentur, faceret opus dignũ se M. V. Ceterùm adducã mecũ isthuc magni Ducis Legatum, atq; vbi, quæ opus sunt, egero cũ V. Maiestate, me in viã dabo; in quam forsan erit paratus Ill.mus Dominus Andreas, de quo animus meus multò maiora præsagit, quàm audeam dicere. V. Maiest. Deus omnibus bonis cœlestibus cumulet. Moscuię die IIII. Martij, 1582.

PONTIFICI MAXIMO, Magnus Moscouiæ Dux.

MAGNVS Dominus Imperator atque magnus Dux Ioannes Basilij, &c. Scripsimus ad te Gregorium Papam, proximè superioribus diebus, ab eo, quem ad nos miseras, Nuncium tuum Antoniũ Posseuinum, literas tuas nos libenter accepisse, easque pergrato animo legi nobis audiuisse. Quamobrem, quæ nobis significasti, quæq; nobis dilectus tuus Nuncius Antonius Posseuinus oretenus proposuit, vt amici essemus, vnanimes coniungeremur, omnesq; contra infideles potius nos cõpararemus, ea nos omnia libẽter audiuimus: ac Nuncium tuũ Antonium amantissimè excepimus, eiq; ad omnia tũ per nos, tũ per Senatores nostros respondimus. Cũ te igitur, supremo Pastore, ac Doctore Romanæ Ecclesiæ, atq; cũ fratre nostro Rudolpho Imperatore, ac cũ omnibus alijs Principibꝰ Christianis amicitia, fraternitate, & mutuo amore constringi volumus, ac curare (quemadmodũ & antè tibi per hominem nostrum Thomã Seuerigenũ scripsimus) vt Christianismus quietã vitam degat, ac liber sit, & immunis ab omni infestatione: vt & in posterũ manus infideliũ supra Christianos nõ extollatur, sanguisque Christianus non ampliùs fundatur. At quo tempore à te Gregorio supremo Papa Nuncius tuus Antonius Posseuinus ad nos venit, tũ inter nos, & Stephanum Regem bellum gerebatur, & sanguis Christianus fundebatur. Is verò ipse nuncius tuus Antonius Posseuinus iussu tuo, Gregorij supremi Pastoris, & Doctoris Romanæ Ecclesiæ, ad nos & ad Stephanũ Regem perrexit ire, ac redire, operam dãs, vt sanguinis Christiani effusionem impediret. Quamobrem factũ est, vt Legati ex vtraq; parte conuenientes, inducias decennij inter nos, & Stephanum Regem sanxerint. Cùm verò Nuncius tuus Antonius Posseuinus nunc ad nos redijsset, eum ad Sanctitatem tuam remittimus, vnaq; cum illo ad te consalutationis & amicitiæ causa Legatum nostrum Iacobum, Moluianinũ cum Vicenotario Tissino Basilij. Quod autem nobis de vnione scripseras, nos quoque eiusdem rei gratia, mittebamus ante aliquot annos ad fratrem nostrum Maximilianum Imperatorem, & ad filium ipsius Rudolphum Imperatorem, Legatos, & internuncios bis, & ter: eademque de caussa, & frater noster Maximilianus Imperator, & filius ipsius Rudolphus Imperator volebat ad nos mittere Legatos, sed nondum hi hactenus venerunt. Itaque vbi Legatus tuus Antonius Posseuinus ad te Gregorium Papam supremum vnà cum Legato nostro Iacobo Moluianino venerit, tuq; Gregori Papa, supreme Pastor, & Doctor Romanæ Ecclesiæ, miseris ad fratrem nostrum Rudolphum Imperatorem, & ad alios Christianos Reges, ac Principes, ac constitueris, quanam ratione nos tecum, Gregori Papa supreme, & per te cum alijs Principibus Christianis, possimus ad hoc ipsum vnanimes coniungi, deque tota re Legationem alteram miseris: nos, quàm primùm Legati vestri ad nos venerint, à Senatoribus nostris cum illis constitutionem fieri præcipiemus, ijs de rebus, quemadmodum decebit. Deinde quod pertinet ad alias res, quas nunc Legatus tuus Antonius Posseuinꝰ proposuit, his omnibus de rebus, & nos ipsi respondimus, & Senatoribus nostris, Senatori, & Præfecto Nouogardiensi Mikitæ Romani, qui fuit filius Georgij Zacharinæ, cum socijs, mandauimus, vt Antonio responderent. Quod autem misisti nobis per Legatum tuum Antonium librum Synodi Florentinæ, Græca lingua editum, eum librum nos à Legato tuo Antonio Posseuino libenter accepimus. Quod verò de negocio fidei nobis scripsisti, quodque item ipse Antonius oretenus de eadem fide nobiscum locutus est, nos ea de re cum Legato tuo Antonio locuti sumus. Nunc verò tu Gregori XIII. Papa supreme Pastor, & Doctor Romanæ Ecclesiæ, perlectis, & intellectis literis nostris, quas per Legatũ nostrum Iacobum Moluianinum, & Tissinum Vicenotarium ad te misimus, eos ad nos remitte, nobisq; omnibus de rebus apertè, & planè literis tuis perscribe. Scriptũ in Imperio nostro, in aula arcis Moscuæ. Anno à condito mundo 7900. mense Martio, indictione decima, Dominij nostri anno 48. Regnorum nostrorum Rosiensis 36. Casanensis 10. Astracanensis 28.

ANNA POLONIAE REGINA, Antonio Posseuino.

REVERENDE, deuote, nobis dilecte. Pergratum est nobis studium P. V. cũ erga nos, tum erga Serenissimũ Sueciæ Regem, & Reginam, affinem & sororem nostros charissimos. Fuit apud nos Generosus Christophorus Varseuicius, à R. M. te, Domino, & coniuge nostro allegatus, ex quo plenius rem omnem cognouimus. Quod ad nos attinet, si bellum illud cum hoste semper ex animo deprecatæ sumus, certè sopito eo, nouum rursus inter affines Reges (quod absit) excitari, nihil nobis accidere posset acerbius. Quantum igitur maximè poterimus, contendemus, vt hoc quicquid est, pacatis potiùs rationibus, quàm vllis alijs componi posse inter propinquos Reges videatur. Confidimus etiam, Dominum Deum pacis amatorem, & auctorem conatibus nostris non esse defuturum. Præterea autem, quicquid D. V. operæ ad eandẽ rẽ conferre poterit, postulamus, ne parcat labori, industriæque suæ. Qui enim inter M. tem istas pacem confecerit, is demũ bello Moscouitico finẽ imposuerit. Commendamus nos orationibus D. V. Datum Varsouiæ die III. mensis Martij, Anno Domini 1582.

IOANNI BASILII, MAGNO Moscouiæ Duci, Antonius Posseuinus.

VENI ad Stephanum Regem, deque captiuis ea egi, quæ cupiebat Ser.tas tua: is verò Legatis suis mandauit, vt tecum ea de re ageret, paratus id facere, quẽ admodùm mihi dixit, quod æquitas, & desiderium pacis conseruandæ requirunt. Postquam autem cum Rege Stephano Rigæ aliquot dies fui in Liuonia, vt in ea ciuitate, in qua iam ab eodem Rege aliqua Catholicis templa restituta sunt (sicuti & in reliqua Liuonia vt fiat, is ipse Rex Stephanus procurat) veni Vilnam, ac cum eo egi, vt Mosci in libera custodia essent, quãuis nemo eorum ferreis compedibus antèa teneretur. Pecunia item illos quantum potui iuui. Gratias verò tuæ Ser.ti ago, Summi Pontificis nomine, quòd ad me miseris nouem ex ijs, qui ex Turcica captiuitate elapsi detinebantur Vologdæ, Itali, & Hispani. At quoniam mihi promiseras te omnes liberè dimissuros, quemadmodũ cum tuis, qui ex deuicta Turcica Classe euaserunt, à Summo Pontifice, à Rege Catholico, & à Venetis factum fuerat: ac tamen præter eos, qui remansere Moscouiæ, nouem adhuc Vologdæ relicti sunt, quorum nomina tibi mitto, obsecro te, ne velis gratiam, & beneficium tuum diminuere. Cùm enim hi, quos mihi misisti, referẽt partem suorum comitum in tua ditione detineri, erit omnibus Christianis Principibus ingratum, cùm audierint, Christianos, quos Deus è manibus Turcarũ eruit, à te, quasi in custodia asseruari, nec eis liberum exitum permitti: cùm præsertim omnes Principes Christiani ad redimendos captiuos, etiam inter Turcas, plerunq; magnam pecuniæ summam mittant, & erogent. Itaq; iterum rogo Ser.tem tuam, vt hoc beneficiũ integrũ reddas, vt pollicitus es, atq; vt decet Christianũ Principem. Ceterùm libenter per Michaelem Protopop pum ad te scripsissem, si mihi discessum

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuum significasset, aut priùs, quã huc peruenissem, ille non abiuisset. Sed quod mihi valdè ingratum fuit, id erat, quòd ille, licèt diligenter nos præcesserat, non tamẽ ante nos ad Regem peruenit. Itaque Rex Legato tuo, & nostris neq; aliquos potuit mittere obuiam, neque id præstare quod alioquin facere hac in re consueuit. Quanquam Legatis, seu Internuncijs, qui ad alia negocia, quàm quæ huius Regni sunt, proficiscuntur, non est moris huius Regni alimenta præbere. Quę quidẽ neq; Legati Summi Pontificis, nec Cæsarei solent accipere, cùm ab ijs Principibus fat pecuniæ suppeditetur ad sumptus quosuis faciendos. Nos interim cum Iacobo Moluenino, & omnibus alijs post triduum versus Germaniam dabimus nos, Deo iuuante, in viam. Cæsar autem benè valet, comitiaque habuit in Vngaria, habiturus alia mox in Germania. Quas verò literas Pontifici Maximo, Cæsari, & Venetis per Paulum scripseras, eæ fidelissimè ad eorum manus peruenerunt. Pontifex autem maximus multas pro salute tua, tuarumque Prouinciarum orationes indixit, ad quem vbi Diuino beneficio peruenimus, is ad te prolixè scribet; nec vllo officio deerit, quo tibi propẽtissimam dignitatis, & salutis tuæ voluntatem testificetur. Eam tibi æternam cum rectissima fide, & Charitate, tribuat Dominus IESVS. Amen. Vilnæ die XIIII. Maij, 1582.

GREGORIVS XIII. IOAN. Basilij, Magno Duci Moscouiæ.

GREGORIVS Episcopus, Seruus seruorum Dei, Ioanni Basilij Domino Russiæ, magno Duci Moscouiæ, Nouogardiæ, Smolensciæ, Vlodimiriæ, Domino Casani, & Astracani, multarumque aliarum Prouinciarum, Principi magno, & desiderabilissimo, salutem, & omnis gratiæ fructum. Redijt ad nos dilectus filius Antonius Posseuinus, quem ad te miseramus, vnà cũ Iacobo Moluianino Oratore tuo. Facilè perspeximus tum ex tuis literis, quas & Antonius noster primùm, tum Iacobus tuus nobis reddiderunt, humanitatem tuam. Narrauit etiam idem Antonius multa de tua amplitudine honorificentissimè: inter cetera, quoties ad te adijt, benignissimè se acceptum esse. De pace cum Rege Poloniæ tantam voluptatem cæpimus, quantam par erat nos capere, potentissimorum Principum coniunctione, & Christianorum populorum, qui anteà magna inter se cum cæde conflixerant, tranquillitate, & incolumitate, optimaque spe communium virium in Christi hostes conuertendarum: quo quidem nihil posset fieri præclariùs, nihil Christianæ Reipublicæ salutariùs. Gratum verò tibi esse, nos nostram authoritatem, atque operam in pace conficienda interposuisse; fuit id quidem nobis gratissimum, nihil enim vnquam egimus libentiùs: sed vt summam in eo negocio Dei gloriæ rationem habuimus. sic præmia omnia ab immensa illius misericordia expectamus: tuam verò tam gratam huius facti memoriam omni beneuolentia, omnibusque officijs complectendam ducimus. Quod scripta ea, quæ postulasti de religione, quæque tibi petenti Antonius tradidit, attentè legisti; quodque & ex tuis literis, quas superiori anno ad Stephanum Poloniæ Regem scripseras, cognouimus, perspectum habere te, semper in Ecclesia Romana syncerum veræ fidei cultũ, vsque à Sanctissimis Apostolis ductum viguisse, incredibiliter lætati sumus, idemq; hoc tempore sentire te cupimus: sicut & illud, quòd historiæ prodũt, Isidorum Russiæ Metropolitanum in œcumenica Synodo Florentina agnouisse, palamq; professum esse, Catholicam veritatem in Romana Ecclesia retineri; ab eoque tempore Russiam sese cum Ecclesia Catholica Romana coniunxisse. Magnam igitur in spẽ venimus, te, præter ea, quæ pollicitus es, eorum caussa, qui isthuc venerint, ceteris quoque in rebus grauioribus facilem futurũ; præsertim cùm intelligas, quàm necessaria, quamque Deo accepta sit animorum in ipsius Charitatẽ coniunctio. Quòd verò Christi Domini hostes tam malè oderis, quodque in eorũ perniciem paratissimus es, facis, quod Christianum Principem, ac tantum Dominum decet. Vt autem nihil difficilè est Deo vincere, vel in multis, vel in paucis: sic boni omnes sperant, nullam te opportunitatem omissurum esse, non solùm communibus copijs, sed tuis etiam ipsius viribus, atque armis, tuaque potentia monstra illa à Christianorum ceruicibus repellendi. Nos verò nõ cessabimus de eo, quod sapienter, magnoque cum Zelo scribis, cum ceteris Christianis Principibus agere, eosque aduersus communes hostes vocare. Omnibus autem de rebus amplitudinem tuã suo tempore certiorem faciemus. Interea cupimus, vt libros, literasque eas, quas ad te mittet dilectus filius Antonius, sic accipias: quasi à nobis ipsis mitterentur. Inter eos enim, quos plurimos habemus, doctrina, & pietate præstantes, vnus est is, cuius fidem, syncritatem, & Zelum plurimi facimus. Mandauimus etiam ei hoc tem-

tempore, cùm illum in Germaniam, & in Poloniam, remittimus, vt omnibus officijs tibi præsto sit, omnibus in rebus, quæ ad Dei gloriam, & ad dignitatem tuã pertinebunt. Quamobrem & tu, si opus erit, ad eum scribere, & Tabellarios tuos mittere fidenter poteris, ne quid itineris longinquitas tuo desiderio, & commodis obstare possit. Quod autem iam non vnas nobis patentes literas, fidemque publicam misisti, quibus concedis, vt mercatores nostri, & aliorum Principum, cum Sacerdotibus nostris, ad te venire, & liberè isthìc cõmorari, & tutò ad nos redire, quoties voluerint, possint: vtque etiam possimus, quoties opus erit, tutò aliquos in Asiam mittere; dici vix potest, quàm iucundum nobis acciderit. Hoc quoque vicissim pollicemur, quoties tibi placuerit tuos huc mittere, eos quàm tutissimè venturos. Pelles, quas misisti, tum superiore anno per Paulum Campanũ, tum hoc tempore per Iacobum tuum, accepimus libentissimè: ac mittimus vicissim piam Christi Redemptoris nostri imaginem, quam conseruabis nostrę sanctæq; huius Sedis memoriæ causa. Oratorem tuum à nobilissima Venetorũ Republica præclarè acceptũ esse, negociationumque vtrinque, iam facultatem patere (quæ quidem omnia per Antonium nostrum curari mandaueramus) pergratum nobis accidit. Interea non cessabimus orare, vt Deus benedictus amplectatur te, tuosque omnes, sua gratia, cumuletque omni fælicitate. Datum Romæ apud S. Marcum, anno incarnationis Dominicæ, 1582. Kalendis Octobris, Pontificatus nostri, anno vndecimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONII POSSEVINI SOCIETATIS IESV NOTÆ

DIVINI VERBI, ET APOSTOLICAE ECCLESIAE FIDES, AC FACIES EX QVATVOR PRIMIS OECVMENICIS SYNODIS: EX QVIBVS DEMONSTRANTVR, I. FRAVdes prouocantium ad solum Dei verbum scriptum: II. Atheismi hæreticorum huius seculi: III. Errores aduersantium Kalendario emendato: IIII. Vafricies peruertentium Canones, & abutentium nomine SS. Patrum ac Principum in re fidei: ad Ioannem III. Sueciæ, &c. Regem Serenissimum, aduersus responsum cuiusdam Dauidis Chytræi.

IOANNI TERTIO SVECORVM, GOTHORVM, VANDALORVM REGI

Serenissimo, Antonius Possevinus Societatis IESV.

ERRORES DAVIDIS CHYTRAEI, ATQVE EORVM, qui (vt ait Tertullianus) ex Euangelio hæretici esse voluerunt, ab optimis viris impulsus aperueram, cùm ille, ne prorsus decoxisse videretur, nouam mendaciorum farraginem ex Magdeburgensium centurijs, & Melanchthone contra me corrasam ausus est V.R.M. dicare. Quâobrem plerique & isthinc, & aliunde, me hortati sunt, ne silentio meo paterer hominem iam triumpho exultare inter eos, quibus auctores, quos citat, neq; vnquam innotuerunt, & ne innotescerent, iam diu eos Lutherus, & huius malè nata soboles de medio sustulit. Ego verò, licet illum, ab omni antiquitate, & ab hoc seculo proscriptum, sciebam, duas tamen ob causas lubens hoc scribendi onus iterum suscepi: quarum fuit prior illa, quæ meos qualescunq; labores, atque itinera, isti interiori Septentrionali tractui aliquot abhinc annis addixit: posterior autem, quæ ex colloquijs ijs extitit, quæ de mundanda inter Catholicos, & Protestantes concordia tum in Transsyluania, & in superiore Hungaria, tum in Saxonia eo penè ipso tempore habueram, quo responsum Chytræi ad manus meas peruenit. Itaq; cùm ille primò ad V.R. Maiestatem, deinde ad verbũ Dei scriptum, & ad veteres Græcos Patres, mox ad quattuor œcumenicas, ac deinceps ad alias quasi ã Synodos, demq; (si Deo placet) ad confessionem Augustanam, tanquam ad legitima tribunalia prouocasset, quædam verò de Picardica secta, & de Erasmo interserens, tandem quorundam eminentium Principum nomine in re fidei abusus fuisset, faciendũ mihi putaui, vt ei respondere. Eadẽ enim opera videbam cordatis hominibus me posse satisfacere, qui cùm de me eam de quâ dixi, rationem concordiæ de religione perquisiuissent, habituri hoc libro essent ob oculos, quæ cupiebam si seriò consultum saluti suæ voluissent.

In primis igitur notas, & characteres Diuini verbi, cùm (id quod res ferebat) distribuissem in institum, traditum, scriptum, ostendi nullum prorsus esse, aut fuisse apud istos, qui sese Euangelicos venditãt. Indè cùm ad quattuor œcumenicarum Synodorum tractationem descendissem, quid illis contineretur, summatim exposui. Nempè dogmata de fide sanctissimæ Trinitatis: Decretum de Pascha emendando, & vitè celebrando: et canones ac diatyposes, seu constitutiones quasdam Nicænæ Synodi: quæ nunquam (quòd sciam) Græcè edita, vt ederentur hoc libro, meis additis annotationibus, operam dedi. Qua in re latus patuit campus, in quo fides ipsa, & facies, siue hierarchia Ecclesiæ Apostolicæ, quasi explicari, & sub ipsum aspectum oculorum subijci potuit. Ac percommodè item est factum, vt quæ dogmata ad plerosque Apostolici Symboli articulos spectant, ea planissimè mõstrari potuerint fuisse à Luthero, à Melãchthone, à Caluino, à Beza, ab Vbiquitarijs, ab Anabaptistis, à Puritanis, à Picardis, à nouis Arianis, à Samosatenis, & id genus pestibus, vel præcisè negata, vel atheismis inuoluta. Neque verò minus commodè ostensum est, quam iustas ob causas Decretum Nicænæ Synodi de Pascha corrigendo reuocauerit ad vsum Gregorius XIII. vt sanctissimæ memoriæ Pontifex Maximus, sic istius gentis amantissimus parens.

Adieci canonum interpretationem, nouasque Chytræi impostoras retexi, quibus alias priores suas cumulauit, dum falsos canones pro veris, & veterum SS. Patrum exempla subdolè detorsit ad hæreses, contra cœlibatum, & visibilem in terris Ecclesiæ Principatum, ac sacrosanctam Eucharistiam, & inuocationem Sanctorum, atque aduersus alia pleraque omnia contegenda.

Etenim

Etenim (vt è pluribus aliquid asseram, quod in ipso opere firmissimis argumentis refutatum est) dum ille contra cœlibatum sacerdotum tertium canonem Synodi Nicænæ exponit, & quendam alterum Synodi (vt ille opinatur) sextæ supponit, nec illum bona fide interpretatur, neque in hoc suæ artis obliuiscitur, quippè qui non retulerit, nunquam Synodi sextæ canonem istum in Ecclesia Catholica fuisse receptum: In Trullo quidem fuisse propositum, sed nunquam approbatum, Synodum verò illam, seu commentum, qui legitimè non fuerat habitus, vocatum fuisse Quini sextum, quasi vtrinque supplementum, cùm neutrius Synodi fuisse verè dici potuerit. Atqui & bonus iste noster deprehenditur, quàm semper similis sit sui, dum partem eiusdem ipsius canonis citat, partem supprimit, taceat verò canonem, qui eundem præcedit, aduersari superiori, quo decernitur, vt Africana, & reliqua occidentis Ecclesia, seruet in sacerdotibus cœlibatum, quem antiquitus obseruauit à tempore Apostolorum.

Obiecit autem alias Synodos, sed & interea reticet, quæ satis apertè priore meo libro ea de re scripseram, quibus eas obliquè citantium dolus manifestus euaderet. Præterquàm quod haud expositis causis, & peristasibus rerum, confusisque sequentibus cum præcedentibus canonibus, eas trahit ad cœlibatum euertendum, cùm nihil minus ij Patres cogitassent, qui Eustathij hæreses, & alia quædam tollentes, sese ab Ecclesia subducebant. Quare canones ipsos Græcos, ac catera ex patribus loca vnà cum incorrupta versione Latina, vbicunque fuit opus, attuli, vt qui etiam alicui sunt à fide orthodoxa nisi sanari voluerint, certè conuinci facilè possint.

Cùm verò Chytræus parentes SS. Gregorij Nazianzeni, & Basilij, atque alios Episcopos scribat genuisse filios, tacet tamen hos ante adeptum Episcopatum ab illis fuisse progenitos.

Synesium affert scribentem, se Episcopum velle filios gignere, & cupere plures bonos è matrimonio sibi procreari: At silet eum neque Episcopum, nec sacerdotem, nec adeò Christianum omninò fuisse, dum illa ad Euopium fratrem scriberet.

Vt de Hilario similem nectat dolum, affert carmina ex Baptista Mantuano Carmelita. Verùm tamen tacet, ea Carmelitam non tanquam ex se, sed ex alijs Ecclesiæ Christi obijcientibus scripsisse. Quapropter idem Carmelita D. Hilarium paulò pòst egregiè collaudat, quod sacerdotiam, & Episcopus continentissimè vixerit: atque, tum vxorem, quam ante sacerdotium duxerat, tum filium virginem, quam ex ea, priusquàm sacris initiaretur, suscepérat, oratione ad cœlum præmiserit.

Iam quæ attinent ad visibilem Ecclesiæ in terris primatum, atque ad cœlitum erga nos charitatem, nostramque cum ijs communionem, (quæ quidem omnia Chytræus blasphemè subsannat) Sic ijsdem Synodis, ad quas videri voluit prouocasse, comprobata sunt, vt se impium, ac nullam habentem communionem cum Christo, aut cum sanctis eius, planissimè prodat. Nam quòd pertinet ad sacrificij nostri Christiani oblationem, consecrationem, manducationem, remq; ipsam (quæ est Christus Dominus) vsum item & ritus, ac fructus pro anima & corpore, atque pro hac, & futura vita, ac denique ad omnia quæ Apostolorum erant tempore, id omne olim aduersùs Calumnianos ostenderam, quare & illinc peti poterit, si quid isthuc spectare posse videatur.

Atqui cùm ille confessionem Augustanam, & Picardicam sectam commendasset, ego verò earundem ortus, variationem, portenta ex verissimis historijs, & Archiuijs deprompta breuiter proprio libro conscripserim, ad eas, & Chytræum & reliquos ablegatos velim.

Cæterùm cùm res ipsa clamet nunquam aliquid consensionis consequi potuisse ex varijs eiusdem confessionis Augustanæ editionibus, aut ex consarcinato quodam Lutheri corpore doctrinæ, vel ex Philippi examine, aut denique ex concordia Iacobi Andreæ, siue ex quibuscunque aliorum hæreticorum conciliabulis certè vnicã istam aspectabilis Ecclesiæ Apostolicæ faciẽ, quæ hoc libro proponitur, Christi promisso & viuo eius verbo mixtã, & ad omnes Satanæ insidias roboratã tot testibus, vnicum antidotum esse, sanandis tot morbis, qui alioquin quotidie inualescunt, sapienter V.R.M. pridem intellexit. Cùm enim symbola & regulam fidei (quam Catholici antiquissimè amplexi sunt) protestantes ipsi in suis templis publicè recitent, nulla vtique certior, neque pacatior finiendarum controuersiarum methodus inuri vnquam poterit, quàm vt interpretes eiusdem regulæ fidei adhibeantur, qui eam ipsam vnanimes in plenissimo, quasi Ecclesiæ Christi theatro, (& quidem ijs orbi Christiano imperantibus, qui fuerunt oculatissimi & summi viri) ex Diuum codicis verissimo intellectu, atque ex Apostolorum doctrina condiderunt. Quinam enim aptiùs vim legum declarauerint, quàm qui fuerunt earundem legislatores, ac non iniuria dicuntur animæ legum?

Idem de alijs rebus, seu etiam ritibus dicendum est. Ecquem enim testem alium, vel grauiorem, vel propiorem prioribus seculis, vel vita sanctiorem, vel remotiorem ab affectu horum temporum, vel denique in quem cadat minor suspicio, (cùm præsertim prioribus Ecclesiæ seculis, & quidem in Oriente (non Româ) quattuor illæ priores Synodi habitæ sint) assequi aliquis possit? Quòd si quis de Latina earum versione ambigeret, extant Græca exemplaria, quæ vel ex Gracia peti possent vetustissima: quanquam ferè omnia meliora, vti depositum aliquod, Deus in Ecclesia Catholica ac in ipsius Apostolicæ Romanæ sedis sinum, tanquam ad munitiorem locum transuehi voluit. Quæ quidem quando non essent à Catholicis conuersa fideliter, certè ad ipsum Ptolomæi Regis Aegypti exemplum verti à pluribus possent, qui (quod ille per septuaginta interpretes de Scriptura Diuina fecit) eodem tempore varijs in locis distributi idipsum de Synodis facerent, vnde omnis fraus præcaueretur. Quod si hi repudiatis, nunc ille, modo alter, postea

nescio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nescio quis alius, qui desertis Ecclesiæ castris huc illuc omni vento circumferatur, Synodis illis œcumenicis prælatus fuerit, nemo non intelligit meritò sieri, vt singulo nouilunio, noua erumpat hæresis, vel atheismus: ac tandem opus sit, vt cerdones, & sutores in Rebuspublicis decreta de religionis dissidijs, quam nunquam nouerunt, sanciant, quemadmodum his ipsis mensibus in hac citeriore Balthici maris ora contigit.

Habet R.M.V. quæ me causæ mouerunt ad scribendum, quidue hoc opere contineatur, quæ denique ratio concordiæ ineundæ certissima sit. Quæ omnia, relicto illo cõciso scribendi genere, quod alijs tractationibus meis libenter adhibebam, paulò fusius exposui. Primũ quidem: quòd cùm hoc ingratiam eorum scripserim, apud quos vix vlli veterum libri integri, aut ipsa scriptura incorrupta reperiatur, necessarium erat, vt ex fontibus ea proponerem, ne hac illac eadem quæritantes, nec inuenientes, dubij essent, quid crederent. Deinde quòd sciebam, ex istis ministrorum dissidijs, & blasphemijs (ne dicam summa imperitia) factum iam esse, vt plerique omnes veterem ac veram Ecclesiam, & Patrum antiquorum doctrinam quotidie auidius cupiant. Vestram autem R.M. non solere pati, vt aduersus eos aliquis blateret: multò verò minùs passuram, vt istorum commenta pro Dei verbo, ac vitra pro margaritis, Regnis istis venditentur: In quæ nouit optimè, neque meliores quàm auitæ Ecclesiæ merces inuehi posse, nec aliud magis regiũ, effici posse, quàm vt per veritatis lucem ad cultum Dei stabilem, ac certum populi reducantur. Optandum certè est quàm quod maximè, vt quem adhuc cultum memoria, & corde plurimi isthic retinent, eum fouere liberè possint, ac tantus fidei thesaurus, qui Deo miserante non obscura sui splendoris indicia exerit, tanquam candelabrum (vt Christus docuit) super mensa positum omnibus illucescat. Deus in cuius manu corda sunt Regum V.R.M. donis cœlestibus auctam incolumem diutissimè seruet.

REFV-

REFVTATIONIS SECTIO PRIMA, DE CAVSSIS SCRIPTIONIS, ET INANI DAVIDIS CHY. TRAEI, AD SERENISS. SVECIAE REGEM prouocatione.

QVID AVCTOREM IMPVLERIT, vt primò aduersus Chytræum scriberet.

CAPVT I.

SI QVANTVM QVAEque res habet momenti, rectè perpenderetur, nec verò animi perturbatio maturum mentis iudicium anteuerteret, magnos pleriq; sibi labores demerent, summiq; beneficij loco ducerent, quæ interdum aut atroces criminationes, aut grauissimas iniurias esse opinantur. Si-

S. Basilius const. monast. ca. 4.

quidem (vt sapienter Diuus Basilius scri-
» ptum reliquit) gladijs vtuntur medici, v-
» tũtur & homicidæ. Verũ hi, qđ ad eos tra-
» ctandos ira, atq; immanitate impulsi acce-
» dunt, sceleratissima per eosdem designant
» facinora: nempè qui eos, quibuscũ generis
» sunt cõmunione coniuncti, vita spolient.
» Illi contrà, quòd ex ratione ipsis vtuntur,
» magnas ex ijs afferunt vtilitates. Nam eorũ
» opera vti, constitutos in periculis homines
» liberant. Hæc ille. Quod sanè tibi imprimis dictum velim Chytræe. Nam quòd non tantùm tuas, quantum Satanæ impostoras retexerim, quæ sub tuis scriptis latebant, id factũ non est ob odiũ tui (procul enim habeo causas, ac si haberẽ, Christiana prorsus charitas tolleret) sed vt Sueci, Gothi, cæteriq; septentrionis populi, ad quos missus legitimè fueram, ab erroribus liberarentur, quibus à te olim ab adolescentia impliciti, tuis identidem libris aduersus Catholicã religionem editis arctius implicabantur. Ac tamẽ biennio antequã quidquam aduersus te emitterem in lucem, ipse Christi Domini consilium secutus, vt inter te, & me primùm ageretur, Steburgi, qui locus est in Gothia, literas ad te peramanter dedi, per sanguinem filij Dei te obtestans, tuæ vt saluti consuleres, approperantem mortem prospiceres, nutantemque istum animum tuum aliquando in ea quæ vna fides est, atque Ecclesia sisteres. Sic enim Diuinum à te furorem auertisses, plurimosque, quibus hæresum variarum venena propinauerastuo excitasses exemplo ad orthodoxam fidem amplectẽdam. Eas ego literas haud dubito ad te peruenisse, cùm Lubecam, vnde ad te afferrentur, per certum hominem miserim: licet nunquam responsum acceperim. Factum est postea, vt in Moscouiam allegarer, ex qua reuersus, cũ Augustæ Vindelicorũ negotiorum causa substitissem, cognoui quę in Suecia gerebantur, atque inter hæc, te non parcentem operæ, vt quidquid Deus in ijs regnis inchoauerat, vnus ipse tu vel rerum nouarum commentis illuc missis, vel libellis, tuorumque discipulorum institutione euerteres. Res igitur ipsa, & probissimi homines haud defuêre, qui me, ad quem depositum illarum animarum iustius, quàm ad te spectabat, plus nimio cũctantem vrgerent, vt saltem permitterem, quæ diu apud me retinueram, ea vel alieno nomine, vel alterius opera in publicum prodire. Permisi. Cùm verò ex vniuersa Liuonia Moscus fuisset submotus: iamq; illicò in ea ingenti Prouincia a direstituendam religionem Collegia Societatis nostræ inchoarentur. ac proinde mihi illinc scriptum esset, versari in ea Liuonici maris ora complures, quibus, quoniam Athenas scilicet istas tuas frequentassent, ijdem libelli mei vsui esse possent, iterũ dati sunt prælo, vnà cum alijs, quibus & nobilissimo Septẽtrionali, qui de via salutis cupiebat institui: & Stephano Poloniæ Regi de statu præsenti vniuersæ Ecclesiæ aduersus quẽdam Caluinianum respõdebatur. Habes causas editionis meæ. Nunc expendamus tuas.

CAVSSAE, QVAS ORATIONIS DE statu Ecclesiarum abs se editæ Chytræus affert, expenduntur, & examinantur.

CAPVT II.

QVINDECIM, inquis, anni sunt, cùm " Viennæ in Austria aliquot menses cõ " morans, inter alios labores tum mihi man " datos, syluulam de statu Ecclesiarum Gre " ciæ, & Asiæ ex multorum præstantium vi- " rorum, qui partim Græci erãt, partim By- " zantij aliquãdiu vixerant, & humanitatis " causa subinde ad nos accedebant, sermo- " nibus diligenter perquestigatam, primùm " collegi. "

Hæc cùm dixisses, & addidisses, scire te " fontes doctrinæ Christi, & Apostolorum " Græcis literis primùm nobis traditos, & " ab eloquentissimis interpretibus Basilio, " Nazianzeno, & alijs, qui longè post se in- "

ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

» teruallo (ais) Latinos omnes relinquunt,
» illustratos esse, & cæt. atque ideò tum hæc,
» tum alia veteri Græciæ post Deum debe-
» ri, subdis, singulari cum voluptate didi-
» cisse te, non libros solùm sacræ scripturæ,
» & Euangelij Christi in templis Christiano
» rum publicè haberi, & legi, & ritus à maio-
» ribus acceptos seruari: verùm etiam ordi-
» nem, & gradus Episcoporum, & Patriar-
» charum veteres, totamque politiam, & iu-
» risdictionem Ecclesiasticam à Turcico Im
» perat ore tolerari, & defendi: Ac, si non pu-
» riorem, certè non minus Christianã, quam
» in Pontificis Romani Ecclesia religionem
» in Græcia sub Turcarum tyrannide esse.

Tum igitur te ad chronici lectionẽ reuersum ad scholam tuam, auditoribus, non vt Lutheranam doctrinam adstrueres, aut no strum refelleres, sed simplicem historiam bona fide recitasse μόνην ἀλήθειαν δόντα. (vt tu loqueris) hoc est soli veritati sacrificantem, nec quicquam minus suspicãtem, quàm post annos quindecim primùm publicè ὀπίσθωνον, id est, reum fore.

Hic ergo multa sunt Chytræe, quibus volens, nolens, veritati sacrificas. Et ea sanè Diuinæ sapientiæ vis est, vt etiam dæmones adigat ad Christi nomen, Ecclesiamq; commendandam. De quindecim annis minus tibi erat laborandum: Quadriennium enim plus minus est, cùm primò oratio illa tua ad hominem, qui à secretis erat Ioannis III. Sueciæ Regis, à te ipso, tanquam nouus partus, missa est: vt eius exemplar alterum Regiæ Maiestati, alterum autem viro Illustri traderet, quorum tamen vtrumque ad manus meas peruenit. Ecquid verò opus erat, narrationem ante quindecim annos habitam in schola Suecis, & Gothis, Danis quoque, quibus illam dicabas, post vndecim annos obtrudere, si nudam & simplicem veritatis narrationem illam, vt loqueris, scholæ tuæ tantum addixeras? Ecquid deinde literas Ieremiæ Constantinopolitani ad te per quendam Venceslaum Budouicensem, mense Octobri anni huius seculi septuagesimi noni Byzantij procuratas, eidem orationi adnectere, quasi iam Græci Lutheranæ doctrinæ subscripsissent, tuq; cum reliquis Symmistis tuis Orienti imperitares? Sed, ô Deum admirabilem, & super omnia eminentissimè adorãdum. Cœcũ & claudum animal, quod veritati vos alij Protestantes sacrificastis, reiectum est: Vosq; cũ ante victoriam triumphum cecinistis, subsecutæ sunt aliæ ex alijs Cõstantinopolitanæ censuræ aduersus Tubingenses, & Virtembergẽses tuos: quorũ quam ijsdem præfationẽ paucos ante mẽses præfixerunt, mendacem tanto antea tu futuram, nolens & nesciens quid diceres, prædicebas, cùm in vestra castra Græcos concessisse falsò iactares. Hic igitur sacrificij tui primus fructus. Secundus est. Exciderant tibi tum scripta, tum dicta in Sueciam missa, quibus permouerentur aliqui ad Græcos Sacerdotes, siue ab Alexandrino Patriarcha, siue ex Russia euocandos, nisi à Summo Pontifice cœlibatus cum Sacerdotibus dispensatio, & vtriusque speciei concessio, ac quædam eiusmodi alia, de quibus mecum agebatur, obtineri potuissent. Tu tantæ compositionis futurum te quasi mediatorem, ne dicam diribitorẽ, atque idcircò vniuersi orbis Christiani nouum Sydus habitum iri certa spe voraueras. Desiderium egregium, mens (seu potius religio) si non æqua fuisset. Vbi verò detestandos Lutheri errores ipsa Græcia aperuit, cecinistis aliquot ante annos receptui, euanuitq; illa spes, & cessarunt oracula, quæ isthinc à vobis edebantur. Tertium fructum gustemus. Calliditas & astus patuere: cùm qui priore mea in Sueciam traiection e. Augustanæ, ac VVirtembergensis Confessionis à te Regi illi dicatæ libros ipsos primùm offendi, posteriore deinceps transmissione illuc mea, orationem tuam de statu Ecclesiarum, tanquam in subsidiũ tuarum copiarum prodeuntem accepi. Nã neque quicquam editione illa Confessionis Augustanæ promouisti, (ob quam item quantam à tuis Lutheranis gratiam inieris non ignoras, cùm multa in ea sint, quæ alijs aliarum vestrarum confessionum editionibus aduersentur) nec propterea concors vlla inde consensio consecuta est, qua Schmidelinianæ concordiæ infælicé abortum extingueres. Itaq; factum est, vt neque voluisses (si verũ promere velis) eã vnquã editã fuisse, abierintq; quò digna erãt, eorundẽ librorũ exẽplaria cõplura. Ad rationem aũt istam tuã q̃ attinet de statu Ecclesiarũ, id effecisti, vt verã de vniuersę Ecclesię statu historiam attentiùs ipsis oculis inspicere voluerim. quare lõgè lateq; pagratis Prouincijs, quarũ tu mentionẽ faciebas, impostura Satanæ tuis scriptis immixtas liquidissimè agnoui, quas, quod Christiano orbi fusius patefaciam, hæc tibi gratia habebitur. Cæterùm, si tu tantum Græciæ, & Asiæ historiam texebas, quorsum illa Hussitarũ, Picardorum, & Caluinianorum, qui in Boẽmia, & in Vngaria sunt, narratio erat adhibenda? quos omnes cùm collaudasses, quasi eãdem, quã Ecclesia Christi veritatem colerent, certè nullam earum sectarum à te pro vera esse habendam ostendisti, cũ prop[illegible] innumeras in illis hæreses Christi doctrin[illegible] aduersantes nemo non videat, & ipse postea ob oculos ponam.

Præterea nudam historiam recitantis (cuius personam tibi imponis ipse) atque chronologi, præsertim nulla fide Catholica, nullo merito, nulla solida doctrina præditi, nulla Ecclesiæ auctoritate subnixi, partiũ non est in re grauissima, quanta religio est, iudicium suum interponere, ac multò minus sententiam ferre. Minimè verò omniũ huiusmodi hominis est muneris, vt Ecclesiam ipsam Christi vniuersam terrerimæ idololatriæ arguat, quemadmodum in ea oratione fecisti, atque adeò nunc hoc altero edito scripto per te Satanas facit.

At quum fontes doctrinæ Christi, & Apostolorũ Græcis literis primùm nobis traditos, & ab eloquentissimis interpretib' Basilio, Nazianzeno, & alijs illustratos esse asseris, videbimus postea, quàm hæc cum reliquis tuis cohæreant, iocone, an fraude, an seriò ista dixeris. Neque enim dubium est, quin Catholicus sis, si, quæ ipsi tradiderũt, credas. Etvix fieri potest, qn, si ex animo ista pronũcies, per sæpè cogites, eosdem patres, non Latinis solùm (id quod tu subiungis) verùm in vniuersum omnibus, qui ex equo vestro Lutherano prodierunt, esse præferendos. Ac postea tanto minus induxerit vllus in animum, à te vere credi Lutheranam sectam, & hæresim, iustum Ecclesiæ, vel religionis nomen posse sortiri, cùm à vestris conuenticulis longissimè absint ij, quos in Ecclesia Christiana fateris agnouisse ordinẽ, & gradus Episcoporum, & Patriarcharum veteres, totamque politicam, & Ecclesiasticam iurisdictionem, quique non solùm sacræ Scripturæ, & Euangelij Christi libros, verumetiam ritus à maioribus acceptos seruant. Vides igitur tuorum scriptorum aliquos fructus gustatui tuorum futuros satis acerbos. At quòd miraris te post quindecim annos primò iam publicè ὀπίσθωνον, hoc est, reum esse, cogita quonam iure Chytræus, quem nemo constituit iudicem, ipse à seipso delectus Ecclesiam Christi arguat, Patrum vnanimem consensum reijciat, Christi sacerdotes, qui nihil ex sese, omnia ex regula fidei proferunt, sycophantas, proteruos, impudentes idololatras vocitet, scripturam sacram ad sensum priuatum Grammaticus (nunquam Theologus) detorqueat, quonam (inquam) iure nihil Ecclesiæ Christi aduersus se iuris esse relictum putet. Sanè igitur Chytræe tu tibi hoc intriuisti, quare & exedendum est tibi. Atque vtinam ita exedas, vt concoquas. Nam quæ alia te præparãtem (vt dicis) ad mortem manet apud iustissimũ iudicem Deum pœna, nisi tibi in tempore caueris, horreo cogitare. Certissimè iudicium Dei non euades. Sed nunc reliqua inspiciamus.

Chytræus, vel inuitus veritatem fatetur.

Censuræ Patriarchę Constantinopol. aduersus Lutheranos.

Confessionis Augustanæ.

Ii quos Chytræus laudat, quam condemnant sectam.

Modestia Chytræi.

Omnes reos laudat Chytræus.

REGIS SVECIAE IN MVLTIS rebus pietas ostensa, Chytræum hæreseos condemnat.

CAPVT III.

CVM autem (ais regi) tuæ potissimum Regię Maiestati offerre sua illis visum sit, veniam mihi quoque clemẽtissimè dabis, quòd Regiam Maiestatem tuam, cuius animum sua accusatione præuenientes, occupare illi voluerunt, me quoque pari beneuolẽtia auditurum, & tum demum pronunciaturum spero. Non enim patronum mihi hac compellatione, sed in grauissimis controuersijs censorem quæro, cuius iudicium propter doctrinam rectam, & propter fastigium Regiæ Maiestatis liberum, & æquum fore confido. Hæc tu,

At neque Regium animum accusatione tui præuenimus, qui iam diu regna illa impijs aduersus Christi Ecclesiam criminationibus, atque calumnijs quãtum in te fuit, infeceras: & multò minus Regia tibi censura proderit, quàm Constantinopolitana VVirtembergensibus, ac Tubingensibus profuit. Quippe cordatus Rex, quantamcunque hæreseos caliginem suis regnis vidit offusam, meliorem tamen lucem aspexit, qua & confessionis Lutheranę, & Caluinianarũ fraudũ tenebras dispellere conatus est. Itaq; sapiẽter intellexit, si quorum versanda essent scripta post Diuinum codicem, qui à vestris in sexcenta contraria dogmata trahebatur, Patrum consensum vnanimem esse reuocandum in vsum. Atq; vt hoc intellexit, sic libellos istos vestros, & inferni quisquilias, q̃ ad se attinebat, explosit: &, vt has explosit, non erubuit publicè id pseudoepiscopis obijcere, eosque falsitatis, & impietatis arguere. Te vero, & alijs faces subministrãtibus, ac per emissarios illos vestros, qui fœdus icerunt cum morte, cuniculos in Suecia, & Gothia agentibus, ipse tamen pleraque fortissimè auersatus, satis apertè, ecquid de tua doctrina iudicaret, aperuit. Quamobrem respice quid templis instaurandis egerit, quæ Lutherana rabies direptis ecclesiasticis bonis, aut demolita fuerat, aut tanquam cucumerarium in vinea reliquerat: Num, & quorsum altaria excitauerit, ex quibus adolescentulus recordatus est sæpissimè dispensatam esse victimam illam sanctam, qua deletum est Chirographum, quod aduersus nos erat: Num sacrificium incruẽtum, & hanc ipsam vocẽ (oblationem) eiusdem sacrificij primariam partem, quam tu pernegas, & de qua postea tecũ pressius agam, Pseudoepiscopis frequentissimo in conuẽtu ante septennium ex Patribus, Diuinoq; verbo Stocholmiæ sic ostẽderit, vt ad eius

Regis Sueciæ facta Principi digna.

Coloss. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confessionis veritatem eos adegerit: Num Sancti Regis Erici corpus, & ossa thecis argenteis summa cum pietate per Catholicos tantum Sacerdotes honorificentissimo in loco Templi Vpsaliæ reponi ante quadriennium curauerit: Num diuæ Brigittæ, à qua genus ducit, ossa, & alteram argenteam thecam restituerit, quæ inde aliquot ante annos fuerat ablata: Num eius ordinis sanctimonialium virginum cœnobium aduersus furentem satanæ rabiem non solùm sartum, tectumque tutatus sit, verùm etiam auxerit, neque virginitatis votis, quòd vos facitis, obicem poni sit passus. Nihil ignotum loquor. Earum ego virginum adhuc in summis difficultatibus diuinas laudes puro ore, corporeq; die ac nocte canentium vota (quod ad Dei gloriam, tuamque Chytræ aut conuersionem, aut iudicium dictum sit) excepi, miraculoque comprobatam eodem ipso die illarum promissionem, ac fortitudinem vidi, quæ suo tempore posteritati manifestior erit, cùm Regnorum illorum commentaria, quæ confeci, appetet tempus, vt prælo tradantur. Virgines porrò illas (vt hoc obiter attingam) neque per triginta totos annos, fugati Catholici Sacerdotes, nec subtractus sæpè cibus, vt ad virginitatem deserendam compellerentur: nec obiecti Lutherani Ministri, quorum blasphemias audirēt, (quas quidem blasphemias virgines illæ Christiana sapientia auribus cera, lanaq; prius oppletis repellebant) neq; magnis pollicitationibus tentatus earum pudor: nec adeò earum Abbatissæ virgini sanctæ flagra inflicta: nec ab hostibus excurrentibus direptum, ac fœdatum sanguine plus quàm semel templum D. Brigittæ, quod Vastenis est, celeberrimum: neque per omnem vim atque iniuriam antea sacrilegè detracti agri ab Eurico Rege, qui postea regno electus, iustas in carcere pœnas dedit, solidum illarum virginum pectus commouere potuerunt, vt vestris vnquam illecebris assentirentur: vt, cùm tu nunc Sanctimonialium omnium cœtus prostibula scripto illo contra me tuo nomines, intelligere possis, quid de te Rex ipse censuerit, quem responsionis tuæ censorem delegeras. Sed ad eundem redeo. Quid de statis ieiunij diebus, qui sextæ cuiusque feriæ ieiuniũ colit: Quid de quadragesima, quam ipse vt traditionem Apostolicam seruat: Quid de sanctorum Christi seruorum orationibus, quorum opem intelligit in Christo esse maximam, & expetendam: Quid de purgatorio, cui tu tantopere oblatras, nouissimo inferno dignissimus, cũ & ante paucos menses iusta Catholico more pientissimæ coniugi Reginæ Catharinę persolui curauerit, Regnaque omnia, vt pro illius anima orarent, sanctè de resurrectione cogitans, mandauerit: Quàm graue autem, ac disertum de vna fide Catholica Romana testimonium ferri voluerit, in qua nobilissima eius vxor vixerat, & extremũ diem clauserat, iam omnes norunt: frequentissima enim Regnorum nobilitate in magno illo Vpsalię absę instaurato templo, dum demortuæ exequijs omnes interessent, audita sunt, (sapienti sine dubio Regis cõsilio) à Pseudoarchiepiscopo eius ciuitatis, è suggestu declamãte, hęc ipsa verba: Regina inter cęteras prędtantissimas dotes Auitam lagelloniorum, & aliorum Christianorum Regum religionem Catholicam, sine qua nemo saluus esse potest, constantissimè semper retinuit. Hæc ille. Cæterùm quid Rex de Catholica religione, quàm Principi filio Serenissimo Sigismundo ad omnem pietatem nato integram sinit, quamque morituræ parenti se, vt concessurum promiserat, sic regia, & paterna pietate hactenus præstitit: Quantum Romano Pontifici, & Ecclesiæ Catholicæ deferat, cuius filios & nutritios non hostes futuros reges Prophetam prænunciasse optimè nouit: plerique omnes sciunt. Ecquid ergo rex tibi, tuisue gregalibus adiudicatur sit, vel potius adiudicauerit, tuum esto iudicium. Sententiam profectò aduersus te Rex dudum tulit, & iustam propter doctrinam, qua tu non negas esse prędituin, & liberam ob fastigium Regiæ dignitatis, liberiorem forsan editurus, si quid alij similes vestrùm perrexerint obstrepere, aut cùm inuictus Rex existimabit, quas de internis, atque externis hostibus victorias Deo aspirante adhuc reportauit, easdem altera summa victoria ad Regnorum suorum salutem, vsque ad ęternum decus esse cumulandas.

Virginum mira constantia.

Dictum pseudoepiscopi notatu dignũ.

Esaiæ 49.

CHYTRAEVM INANITER REGI Suecię doctrinam Lutheranam venditare, eiusq; vanitatem & falsitatem, non modo Regem ipsum, sed & ipsos Chytræi discipulos iam pridem cognouisse.

CAPVT IIII.

PERGIS. Sed cùm ipsius Filij Dei voce traditam de præcipuis Christianæ religionis nostræ articulis doctrinam, in hac schola Regiæ Maiestatis tuæ subditis, & alijs propositam, hęreseos, & mendacij nomine subinde repetito (Posseuinus) traducat, & exagitet, & atrocissimum hæretici crimen nominatim impingat, hãc tam diram criminationẽ prętterire impietas esset.

Deinde

DEINDE post pauca, inquis: Omnia hæc Deo, & piorum iudicijs iam pridem commendaui. Sed vt iuniores, & alios, qui in hac schola docentes audiuerunt, confirmem, ne de doctrina diuinitus patefacta quam in Regiæ Maiestatis tuæ regnis inclytæ memorię Pater tuus doceri in Ecclesijs, & propagari iussit, & quam in hac etiam Ecclesia, & schola collegę mei, & ego fideliter sonamus, minus honorificè sentiant, nec ab ea deduci se, aut deterreri vllis calumnijs sinant, propterea, &c.

Laudet te os alienum

ET hæc tu quidem. Nam reliqua quę pro modestia Euangelij vestri interseris, vt cuidesunt rationes, blasphemiæ suppetias ferant, & tibi libenter condonamus, atque integra ad te remittimus: Tum quod iactas de Christi doctrina. Quin tu (vt breuissime veritas pateat) auditoribus tuis bona fide veram originem, & seriem Christianæ doctrinæ edis? Tolle tua, recedant mea, subtrahe communes Melanchthonis locos: fatere ingenuè eos sæpe mutilatos, mutatos, auctos. Grammatici verò, & hæretici, non Theologi fuisse. Nam si etiam Caluinianorum, Arianorum, Anabaptistarum, & Turcarum rudimenta adolescentibus istis obtrusisses, quis dubitat te inde messurum, quæ seminasses? Propone verò Diuinam scripturam, qualem omnibus seculis Ecclesia Christi seruauit incorruptam, non qualem Lutherus, cæterique quisque pro suo spiritu, ad suas hæreses aptarunt. Adde, quos ais eam illustrasse Patres & Græcos, & alios, qui fidelius quàm tu, quem liberanda veritas nunquam expectauit, verbum Christi sonuerunt. Hæc cùm sincerè effeceris, hortare vt Diuum Augustinum de doctrina Christiana, deque moribus Ecclesię Catholicæ: quodque contra epistolam fundamenti Manichæorum, & quas ad Ianuarium, atque ad Probam scripsit epistolas attente perlegant. Præterea porrige non frusta, non assumenta, sed integros, Tertullianum de præscriptione hæreticorum, D. Cyprianum, Sanctos Augustinum, & Epiphaniũ de hęresibus, Theodoretum de fabulis hæreticorum, Optatum aduersus Donatistas, Diuum Hieronymũ aduersus Iouinianum & Vigilantium, aliosque hæreticos. Eos tractent, antequã illam tuam Chimeram inspiciant, quam de ratione Theologici studij peperisti, prius quàm veræ Theologię fœtum vnquam aliquem concepisses. Ac videbis quã tò meliores, & sine vlla noxa posthac afflatus boni isti excipient: Quos quidem vos alij soletis fascinatione, & veneno vestrorũ axiomatũ fallacissimè ab illis auertere. Tũ verò relicta ijs omni libertate, fac pronũcient liberè, quid de ista vestra doctrina sentiant. Quęso nũ te statim honestissimi adolescentes non conclamabunt nõ solũ hæreticum, sed hęreticissimũ, quibus cœlum inuideris, viam (quantũ in te fuit) ad infernũ straueris, verissima Sacramenta abstuleris, & pro Christi Domini doctrina nugaces istas blasphemias, aliarum veterum hęresũ simillimas, venditaueris? Et audes postea scribere, mirari te, quòd in tuis scriptis obambulemus, eaq; carpamus, quasi Diuina mysteria, quę nemini liceret attingere, homuncio tu, deniq; solus hauseris, quem inanissima pastum gloria non sine causa, vel ipsi tui, quos pios vocas, vt iam simiolum Melanchthonis vocarunt, sic postea ex simia Protheum factum non tam mirantur, quàm deludunt. Hæc verò illa est Cyclopædia, quam te vnum in ista ora absoluisse discipulis tuis gloriabare, quam postea reseratis antiquitatis fontibus, quos verbo interim collaudans, facto semper obstruxeras, iã verius τυφλοπαιδίαν meritissimè subsannant. Postquã. n. ex Septentrionalibus Regnis crebrius ad Catholicas Academias traijcere cœperunt, obscura tum est aurum tuum, & conuersum in scoriam: calumnias enim Ecclesię Christi abs te aspersas, eò vehementius detestati sunt, quò ipsis oculis propius viderunt, te aut miserrimè fuisse deceptum, (qui à puero idem, quod ipsis propinabas, venenum ab hæreticis exsuxeras) aut certè cum insigni temeritate, insignem nequitiam in ijs fallendis coniunxisse. Ecquid autem putas natis ad ingenuam simplicitatem adolescentibus animi fuisse, cùm, quẽ vos Antichristum vocabatis, Romanum Pontificem, ipsi eundem cernerent plurimam pietati operam dantem, sibi verò salutis monita, semitamque rectissimam ad Christum humanissimè monstrantem audirent: Cùm in seminaria, & collegia honestissima sese gratis excipi viderent, inquibus viget ordo sanctissimus, diuineque cõtinenter laudes, ac pietatis exercitatio, studiaque litterarum sacrarum vnà cum alijs disciplinis accuratissimè proponuntur: cũ ex Anglico Seminario innocentes illas in Britanniam hostias identidem proficisci cernerent, quæ pro salute suorum animas omnibus cruciatibus Caluinianorum, & Puritanorũ libenter offerrent: cumque ex Asia Syros, Maronitas, Græcos, ad reliqua Romana Seminaria sæpe appellerent: Cũ item ex Germanico in vrbe Collegio prodire castissimos, & doctissimos Theologos in certamẽ aduersus hæreses vestras: cũ delictis omnibus ad Christũ in Indias inferendũ alacres per immẽsa maria soluere in

Hæretici sua cõmenta loco scripturę sacrę & Patrum discipulis obtrudunt

Discipuli Chytræi vanitatẽ doctrinę Lutheran. iã intelligũt.

Romani Pontificis pietas & liberalitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuerentur? Quid iterum putas de schola ista tua tu illos cogitasse? Hęc certe satis fuêre ad sententiam aduersus vos omnes ferendã. Eò præsertim, quod cùm istic à te audissent, Diuinum inter Catholicos cultũm interijsse, cœnobiaque & Sãctimonialium Monasteria scelerum esse officinas, iã cernerent ea castimonię, ac Diuinarum laudum esse scholas, frequentissimarum verò ciuitatum vnum in colendo Deo cor, animamq; esse: Eucharistiam creberrimè à plurimis sumi, raros esse qui ad leuandum proximum, operi alicui pietatis sese nõ ad dicerent: Templa verò splendere omni Christiano ornatu, quęque ijs auita pietas attribuerat, ea integra seruari: Catholicorum autem Bibliothecas plenissimas vbiq; esse Patrum consentientium, Diuinorũq; codicum. Itaq; iustissima aduersus te, tuiq; similes concepta indignatione, omnes ad vnum, eiuratis sponte hæresibus ad auitã fidem, ad sanctorum olim Sueciæ Regum verissimũ religionem, ad Pont. Max. & legitimorum Episcoporum cœtum, ad Euãgelij concordem, atque eruditissimam expositionem aduolarunt, in eoq; perstant optimi adolescentes. Qui vero interim diẽ obierunt, hi verissima, & prisca illa Septentrionaliũ Christianorũ fide muniti migrarũt ad cœlũ. Quamobrẽ, si lubet, de ijs quoque qui adhuc superstites sunt, pquire, qd de ista Diuinit[a] (vt ais) patefacta vobis doctrina sentiant, ac dignũ responsũ accipies.

NEQVE porro est, vt Serenissimo Suecię Regi imposturas vestras (plus quàm fortasis putas) callenti, fucum facias, cùm scriptites, eius parentem eandem doctrinam vestram doceri, ac propagari iussisse: Regnorum enim paternorum, non illegitimæ doctrinæ Rex legitimus est hæres. Quin verò & indignissimam Christiano Rege, & maximè impiam rem esse iudicat, si cuiushibet transfugæ, aut vnius vel alterius Pædagogi ferulę fastigium tantæ Maiestatis subijciat. Ac nouit, si tempora tulissent, vt ad parentis (alioquin fortissimi) dotes, ea potuisset acedere fælicitas, vt non Apostata Lincopensis, Regnorum suorum quietem (obiecta malè sanis ingenijs Ecclesiasticorum bonorum præda) perturbasset, sed consiliarij alij cœlestium diuitiarum prędio proposito, solidiora consilia proposuissent, neminem fæliciorem, aut hoc sæculo sapientiorem eo Rege futurum fuisse. Non certè humaniores literę, & disciplinæ omnes in exilium abijssent: (quas tamen Regio animo Rex conatur restituere) non splendor Ecclesiasticæ pietatis, nunc Regię Maiestati decesset: non Academiæ, ac prędipuè Vpsalensis, cõcidissent: Non virgines, è sacris locis alio ab actæ fuissent: Non deniq; is status esset consecutus, vt pro Christo, Lutheranum panẽ: pro Euangelio dissonas Apostatarum voces: pro Sacerdotibus, laicos baiulos: pro Episcopis, homines gregibus, quàm homini bus pascendis, & stiuæ, quàm suggestibus aptiores: ac tandem pro templis ornatissimis rudera plerisque in locis Regna illa obtinerent. Parum ergo tibi Chytræe, vt iam vides in Serenissimo Sueciæ Rege præsidij, (cuius pietas testata tuæ doctrinæ refragatur) ac nihil omnino in discipulis, quorum animos olim erroribus imbuisti, opis atque spei.

Reges non fallę doctrinæ, sed Regnorũ sunt hæredes.

REFVTATIONIS SECTIO II.

De verbo Dei, ad quod Chytręus secundo loco prouocauit: qua ostenditur verbum Dei penes ipsum, cęteroſque Protestantes haudquaquam existere.

EX MODO PROVOCATIONIS Chytræi ad verbum Dei facilè intelligi ipsum cum suis eodem prorsus carere.

CAPVT I.

QVOD num ita fore prævideris antea ignoro sanè, prævidisse tamen videris, quoniam atqui si ijsdem non satis fideres, ad verbum Dei solum, relictis, quos delegeras, arbitris, confugiendũ tibi putasti. Verba enim tua sunt, vtinam tã vera, quã gloriosa: Regulã certè, & normã fidei, ac in» uocationis Dei, & cultuũ ipli exhibendo. » rum vnicam, & immotã sequimur doctri» nam Christi ipsius voce traditam, & sa» cris Prophetarum, & Apostolorum scrip» tis comprehensam. Cæterum neque ver» bum Dei tibi suffragari, imo aduersari quàm maximè hęc ipsa satis ostendunt. Si enim tu is, Chytræe, homo esses, cuius doctrina verbo Dei consentiens esset & consentanea: aliquam Ecclesię, aliquam Patrũ, aliquam totius antiquitatis mentionem sanè fecisses, adeoque asseruisses, tuam doctrinam non modo verã, quòd sacris Prophetarum, & Apostolorum scriptis esset comprehensa, sed quod Ecclesiæ iudicio, Patrum sententijs, Antiquitatis auctoritate, ijsdem Prophetarũ & Apostolorũ libris esset contenta. Hoc autem quoniam nõ fecisti, nihil causam tuam adiuuat verbi Dei honorifica compellatio, quin potius eidem obest maximè. Hinc enim liquet te omnes hęreticos imitari, q Ecclesia spreta, vetustate contẽpta, neglectis Patribus, semper ad verbum Dei scriptum prouocarũt. Memẽto, inquit Hilarius ad Cõstantium, neminem Hęreticorum esse, qui se non secundum scripturas prędicare, quibus blasphe-

phemat, mentiatur. Quod idem verum esse vsu tractationeque quotidiana obseruamus. Quis enim est huius temporis Hæreticus, quamuis immanissimus, Anabaptista, Antinomus, Trinitarius, qui non glorietur suam doctrinam esse veram, quod sacris Prophetarum & Apostolorum scriptis sit consentanea? Ego certè hoc ipsum experientia didici, cùm aliàs frequenter, tum etiam non ita pridem. Cùm enim superioribus mensibus ex Boemia in Poloniæ Regnum redirem, Posnaniæq; primò librum aduersus me tuum, quẽ antea non videram, accepissem, tum ista tua in itinere sic satis attentè percurrebam: cùm ferè quotidiè in varias, & pugnantes sectas inciderem, quæ omnes eandem Apostolorum, & Christi Domini doctrinã, suæ prędicationi obtenderent. Et mitto nũc Hussitas, Picardos, cæteraque monstra, quæ in Boemia reliqueram. Posnaniæ vnum ipsum diem commoratus, ecce in quibusdam latibulis reperi, hîc Anabaptistas, Arianos, & Samosatenos: ibi Caluinianos, illic Lutheranos despumantes quosque sub Euangelij nomine confusiones suas. Vna verò ciuitas ipsa tota (nam plerique illi erant extẽrni & transfugæ) Catholica est. Biduum porrò processeram, cùm in pago (quoniam aduesperascebat, neque verò locus esset hospitij publicus) nobilis quidã vir nos amanter excepit. Ac vix statim consederamus, cùm ille, equidem (inquit) lubens vos domi meæ intueor, putoque Diuinitus factum, quod huc aduenerit is. At scitote me longissimè à vobis de religione dissentire. Quatuordecim enim (inquit) anni sunt, cùm Lutheranus Caluinianam: Mox, quam vos, alij vel Arianam vel aliã quampiam, nominatis hæresim, amplexus sum. Tum librum contra sanctissimam Trinitatem pestilentissimum promit, quẽ sibi ex Transsyluania missum à Georgio Blandrata aduersus Christi Filij Dei diuinitatem, multi anni effluxerant, cùm acceperat. Hunc igitur aperit, rogat, vt perlegam, illic potissimũ, vbi ministri Transsyluaniæ Ebionitæ, & alij D. Ioannis Euangelium interpretantur. Ego qui expallueram, ac licet in Transsyluania, & reliqua Vngaria non semel fuissem, nunquam tamen eas hominum pestes vel aspicere potueram, ex altera tamen parte humanitatem viri, ex altera astum Satanæ cogitans, meque Christo Iesu commendans, egi cum eo, vt finem iam tandem faceret ex alijs, in alias hæreses prolabendi: Alioquin permissurum Deum, vt prorsus in atheissmum demergeretur, ad quem iam isto impietatis priuilegio passim nimis licenter permisso, reliquis compluribus latissima patebat via. Adieci eundem, cui liber ille Transsyluanicus dicatus fuerat, fuisse prætextu vtriusque Eucharistiæ speciei sumendæ initio ex Ecclesiæ Catholicæ sinu eductum, deinde sensim in Lutheranam labem, nec ita multò post in laqueos Caluinianorum, denique in istos scopulos Ebionitarum, & Samosatenicorum sic eiusdem libri opera propulsum, vt dignitatem, fidem, vitam, salutem suam, & complurium aliorum perpetuò amitteret. Cæterũ (inquam) si quæ à Christo, & ab Apostolis in Ecclesia vel declarata, vel constituta sunt, hæc pro cuiusque libidine (quantum cunque Euangelium insonent) in dubium reuocentur, ecquis erit finis? Quin ergo (inquam) Christum, cuius pretioso sanguine redemptus es, quem lex, Prophetæ, Psalmi, quem nouum testamentum, quem nomina, opera, & attributa Dei: quem cœtus innumerabilis sapiẽtissimorũ Theologorum, & Episcoporũ, atque ex ijs plurimorũ, qui doctrina & sanguine veritatem hanc consignãrũt, quem Patres omnes sanctissimi, quem vniuersæ Academiæ, doctissimę, & orbis per tot secula Christianus, quẽ Sybillæ diuinitus afflatæ, quẽ defectus oraculorũ in gentibus, & dispersio Iudęorũ quaquauersum: quẽ miracula, & rerũ certissima prędictio, quẽ ꝓbatissima vita, quẽ noui orbis in Indijs conuersio Deũ de Deo, ac viui Dei filiũ, omnipotentẽ, ac sempiternũ esse, ac fuisse nobis certissimè cõmonstrarunt, hunc eundẽ Filiũ Dei tibi, teq; illi restituis? Nec verò caniciẽ istam, & nobilitatẽ, iã plus q̃ satis dedecoratã paulo post ad inferos, vnde nunquã emerges, deduci patiare. Quæ cũ audiuissem, & illacrymans ad Deũ conuersus, Polonicè precatus esset, haud sineret se contra eius Christũ errore, diutius implicitũ detineri: A Deo (inquit) iaebã vos missos ad me, nec id absque caussa, id. n. scitote me nõ ita multo antea à Gaspare Velicouio propinquo meo, q Lublini agit, librũ accepisse, quo is, qui à puero educatus in Lutheranismo fuerat, deinde in Caluinismũ lapsus, in hanc sectã sic venerat, vt inter primarios nostræ sectę haberetur, sic iã Catholicus factus omnes istas opiniones detestatur, ac verbo ipso Dei confutat, vt mihi maximum scrupulũ iniecerit, atq; adeò vehementer sim perterritus, quare & librũ illum misi ad nostrũ cœtum, vt eum perpenderent. Ad quæ ego. Quem tu mihi cœtum narras? Si enim Christi doctrinã requiris, quid ad istos trãsfugas curris, & propriã Christi officinã, hoc est Ecclesiam omittis? Hęccine verò Apostolica veri excutiendi ratio est? Hæccine vestra firmamẽta, vt cum Euangelio, & Ecclesię antiquissimę, eiusq; vniuersalis veræ veritatis

Omnes hæretici se verbũ Dei habere gloriantur.

Exemplũ elucubrationis dignũ.

1. Tim. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis columnæ innixum te esse oportuit, iam senex bis puer sis factus, & relicto portu, in quo turo nauiges, ad fluctus, & arundines vētis omnib⁹ agitatas accuras, vt te in infirmitate sua instabilissimi statuant? Quin tu potius expia domum tuā istis Lutheri, Caluini, Ebionitarum libris, quorū farragine trecētis talleris emisse te asseris, ac veni ad Stanislaum Karnkouiū Gnesnensem Archiepiscopum tuum, plenū pietatis, & doctrinæ sinceris simę, tuū inquā pastorem legitimum, cui fateare errores tuos, eritque quod ille soluerit in terris (nunquā mentiente Christo) solutū in cœlis. Hæc ita habent. Et scit Deus me non mentiri. Non te ergo Chytræe morabor diutius his legendis. Venit ille postridiè Louicium, cumq; publicè coram Archiepiscopo satis certam spem præbuisset, eas hæreses se abiecturū, fecit, vt tantò attētius, quæ tu scribebas ad me de doctrina Apostolica, deq; Erasmo, quē Samosateni, & Ebionitæ illi præcipuū impietatis suæ præcursorē faciunt, animo meo reuoluerem. Deniq; Lublinum ipse progressus, cùm iam me satis hæresum discrepātium euasisse putarē, nouam Samosatenorum synagogam inueni, ac quod omnem perfidiā superat, aliquos, qui prius istis venenis vestris imbuti fuerant, offendi tot blasphemias aduersus Deum eiusmodi eructātes, quales ne scribere quidem audeo, itaq; cohorrui. Ac, ô, bone Iesu (inquam) in quæ me tempora reseruasti? vel in quæ loca subinde mittis? Tum cœpi de te illud cogitare, ecquid hic ageret Chytræus. si, quam mihi obiectat Christi, & Apostolorum doctrinam, hanc sibi ab vnoquoq; istorum obijci audiret? Et quidem opinor responderet: Non eos rectè verbū Dei tractare, Satanam se in lucis Angelum transfigurantem, probandos esse spiritus: Pseudoprophetas quoq; cucurrisse cū non mitterentur, loquutos esse quæ Deus non mandasset, etiamsi illud vsurparent: Hæc dicit Dominus. at quis nō hæc omnia Scripturæ loca Chytræo obijciat iure vicissim ac meritò, cùm Lutherus parens suus à Satana se deceptum fateatur, eundemq; cucurrisse constet, priusquam à quoquam ad verbum Dei dissemināndū contra orbis vniuersi consensionē mitteretur? Nec verò putet se Chytræus cōmunem hæretico rum condēnationem euadere posse, quod se Symbola, & quatuor primas Synodos recipere fateatur. Hoc enim statim subiungit. Nam Symbola & alij plerique Hæretici admittunt, sed ea prorsus ratione, qua verbum Dei, suis videlicet cōmentationibus deprauata, & Synodos etiam quatuor, Caluinistæ, quos ille Hæreticos iudicat, nō repudiant. Tum autē Catholicus, ac is cuius vera esset doctrina haberi Chytræus potuisset, si Synodos oēs orbis cōsensu habitas, præterea agnouisset, adeoq; eorundē in doctrina vera à falsa discriminānda iudicium admisisset. Fateatur igitur qd' res est, verbi Dei solitarij ad suam doctrinā probandam compellationē, se à verbo Dei destitui, argumento esse, Quod autē ad Symbola & Synodos attinet, post ostendetur, nec ea à Chytræo & gregalibus recipi, si tamen prius alijs argumētis verbū Dei illi eripuerimus, quòd videlicet verbum Dei & insitum, & traditū omnino reijciat, scriptum autem nec integrum recipiat, ac multò minus scripti sententiam habeat.

Matth. 18.

Samosatenici, prius Lutherani.

Omnes hæretici Christi doctrinam sibi vēdicant. 2. Cor. 11. Matth. 4. 1. Ioan. 4. Ierem. 23.

Lib. de Missa priuata.

VERBVM DEI AD CHYTRAEVM & suos gregales minimè pertinere, eo quod verbi Dei partem, Traditum nimirum verbum, contra diuinas literas, Patrumq; sententiam reijciant & respuant.

CAP. II.

ACPRIMVM quidem, dic amabo te Chytræe verbum ne Dei traditū agnoscis? Non opinor, aut potius te nō agnoscere habeo exploratum. Inquis enim: Doctrinam sequimur sacris Prophetarum » & Apostolorum scriptis comprehensam: » quasi dicas, aliā præterea agnoscimus nullam. Ac facis tu quidem, vt tui te magistri iā olim docuere: neq; enim illi verbū Dei Traditum in suis disceptationibus locū habere volunt, quin potius atramenti notis Diuini verbi vim circumscripserūt. Quod sanè dum fecerunt, & ipsas notas Euangelij scripti aut deleuerunt, aut pernegarunt, vt quinā futuri essent, qui soluerēt Iesum, quiue adderēt, vel detraherēt Diuino verbo, quiq; Antichristi præcursores essent, hinc liquido dignoscerentur, quod despe rata caussa veritatem omnem impudētissimè reijcerent, bestiæque characterem illum ἀφώμαι in se ipsis ostenderent.

1. Ioan. 4.

Hæreticorum artes.

VT tamen facerent fucum rudioribus, traditiones humanas vocarunt, quæ Spiritu sancto dictante fuerāt ab Apostolis relictæ, & eas sese respuere dixerūt, quod tantum quæ scripta fuissent in veteri, nouoq; testamento verbi Dei appellationem promererentur. At vbi verbo scripto superati sunt, id mutilarunt, & inuerterunt, vt post patebit. Si quid autem reliquū fuit, quod sibi faceſſeret negociū, ad spiritum quisq; suum causſam detulit, seseq; ipsissimū Dei verbum effutire iactarunt. Qui nisi omnium hæreticorū mos antiquitus fuisset, videri nouum potuisset. Constat tamē nouum non esse. Sic enim Arianos fecisse, Athanasius, Nazianzenus, & Augustinus testantur, sic Pelagianos, Eutychetem, Iconomachos, & Albigēses, ne omnes enumerem,

In Epist. de Synodis Arim. & Seleuc. Li. 5. Theologiæ. Lib. 1. cont. Maximin. Augustin. li. 1. de nat. & grat. c. 49 Cōc. Chalced. 4. Act. 1. Nicæn. 2. Act. 1. Bern. Homil. 66. in Cant.

rē, ex alijs auctoribus constat. At verbum Dei manet in ætternum, per quod & Sacerdotum iudicio in controuersis rebus esse standum docemur, & quæ ab illis ritè profecta sunt, vel declarata, hæc à Spiritu sancto profecta fuisse nemo Christianus debet ambigere. Quod ne à me assertum potius quàm probatum causseris, dabo operam vt intelligas verbū Dei Traditum reuera aliquod existere, quod iniuria à teatque tuis reijciatur. In quo si fuero prolixior dabis veniā, quoniā hinc vel maximè inanem tuā esse ad verbum Dei prouocationē constabit. Et quidem initio si aduersarij nostri recordarentur, ac tu cum eis vnà, sese multa credere, quæ in scripturis expressa nō sunt: si æquiore erga veritatē affectu ne cessitatem, & causſas traditi verbi Diuini acutius inspicerent: si Propheticum, Apostolicū, Ecclesiq; totius de eodem, quo de agimus verbo dei, testimonium sincera fide admitterēt: si ne scriptum quidem Dei verbum intelligerent nusquā esse posse, nisi in Ecclesiæ cōmunione, & interpretatione: si certas Apostolicarum traditionum vias agnoscerent, quas Spiritu sancto inspirati Sācti Dei homines ijs indicarunt, quibus pascendis in Ecclesia præfecti fuerunt à Christo: si deniq; ijdem ipsi hæretici sua dogmata tantisper obliuiscerentur, dum ista cordatè reuoluerent, sanè & mentes suas clari ore veritatis lumine illustrari sentirent, & hinc potissimum Ecclesiæ Catholicæ studium perpes, ac fidem summam in verbo Dei asseruando recognoscerent: Nec porrò ad dirimendas omnes lites aliam hac excepta inueniri posse rationem diffiterentur, si minimè ficto erga veritatem, & pacé desiderio agerentur.

Capita ex quib⁹ Traditiones esse cognoscuntur.

Hæretici cum ab alijs hæreticis vrgentur, ad Traditionem se recipere compellu tur.

SED paulò (vt dixi) sufius, ista exponamus ad DEI gloriam, tuique Chytræe si fieri potest (sed inprimis omnium Septētrionalium) salutem, in quorum gratiam hæc scribo. Symbolum igitur Apostolicum: Paruulos baptizandos: Non rebaptizandos esse hæreticos: Perpetuam fuisse Beatissimæ Virginis Mariæ virginitatem: Patrem ingenitum dici: Spiritum sanctum esse adorandum: Filium Patri consubstantialem & ὁμοούσιον: Scripturam esse canonicam, ac pleraque alia, in scripturis ita non cernimus expressa, vt sine interprete Ecclesia hæretici conuincantur. Et tamen tantum abest, vt plura istorum Dogmatum vos alij negetis, vt & Anabaptistas, & Samosatenos, & nouos Arianos, quos ad expressum Dei verbum prouocare docuistis, cùm vobis facessunt in suis dogmatibus negocium, necessariò vobis ineundam illam esse rationem intelligatis, quam cùm antea S. Cyprianus scriptam reliquisset, attulit postea Diuus Augustinus, tanquam (vt ait) rem optimam, & sine dubitatione faciendam: Nempe vt ad fontem (inquit) recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus. Cæterum veritas verbi huius Traditi non scripti, aliunde etiam cognoscitur.

Tomo. 7. de bapt. cōtra Donatist. lib. 5. cap. 26.

APTISSIMĒ enim Irenæus: Quamuis (ait) Apostoli multas nobis scripturas reliquissent, tamen & oportebat nos sequi ordinem traditionis Ecclesiæ. Antequam enim quidquam scriptum vnquam fuisset, veteris Testamenti Patres, & postea Christiani, ij verum Dei cultum & sacrificiorum ritum, hi Euangelium, religionisq; capita tradita (non scripta) seruabant. Illis quoniam in visceribus scripta lex, traditaque per manus obseruatio, minus poterat corrumpi, quàm si chartis fuisset commissa, his quoniam spiritu Dei viui in animis, doctrina, cęteraq; ad religionem spectantia insculpta à Spiritu Sancto per Apostolos initio fuerunt.

Ante verbum scriptū, fuit Traditum.

Accedit, quòd Christianæ pietatis mysteria non erant omnib⁹ patefacienda, neq; tanquam porcis margaritæ proijciendę. Præterquam enim quòd non omnes omnia capiunt, alijq; lacte, alij solido cibo egent, id notissimum est, Ethnicis, & Iudęis derisui futura fuisse, quæ in ipsorū oculos & aures antea inuisa, & inaudita incurrissent: cùm item fideles nisi pietatē seriò colāt, sensim ab eorum existimatione decidant, aut cognita minus curent. Hæretici certè & spernunt, & subsannant ac blasphemant. Sic enim ijs baptismus iam non necessarius est: Confirmationem verò pro nihilo ducunt: Eucharistia est idolum: Pœnitentia somnium, & contra meritū Christi: Matrimonium minimè Sacramentum: Ordo spectaculum ludicrum: Extrema vnctio incantatio: & sexcenta alia, quæ impij euomuerunt, postquam lanijs, coquis, cerdonibus, aucupibus, mulieribus Euangelij tractandi, docendiuè liberam potestatem fecerunt. Itaque sapienter D. Dionysius Areopagita Timotheum monet, ne quis profan⁹ hæc audiat. Eos autē (inquit) sic appello, qui occupati dūtaxat in ijs quæ sunt, atque entia nominantur, nihil excelsius entibus, vt ita dixerim, supereſſentialiter esse putant: sed arbitrantur cognitione sibi propria illum apprehendere, qui tenebras posuit latibulum suum. Ille autem sic Græcè, & clarius: τούτων δὲ ἡμᾶς, ὅσους μὴ νέους τῷ ἀμυήτων ἐπακοῦσαι, τούτους δὲ φημι τοὺς ἐν τοῖς οὖσιν ἱδρυμένους, καὶ οὐδὲν ὑπερέχοντα τὰ ὄντα ὑπειρόχους εἶναι φαντάζομένους, ἀλλ' ὁμωνύμους εἶναι τῆς κρυφαίου γνώσεως τὸν βιαίνοντα σκότον ἀποκρυφῆς.

De cœlesti Hierar. c. 1

Dogmata Christiana nō omnib⁹ propalāda temerè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide totā 36. distinct. Gratiani. 2. Timot. 3. †Malach. 1. Claudi' de Sanctes cōr. Atheif mos Calui ni. Canus de loc. cōmunibus, vbi de Scriptu ra sacra.

SED & huc spectat, quæ idem Dionysius Demophilo scripsit, quod haud initiatus sacris ad sacra irripuerit, eaq; sibi publicari voluerit. Quæ ité S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 1. monet, cùm inquit catechumeno interroganti quid dicerent doctores, nihil esse respondendum: Tū verò præcipuè quæ de credita pastoribus Ecclesiæ dispensatione, deqúe † labijs Sacerdotis custodientis scientiā, queue sancti Patres, atque Pontifices Maximi docuerunt, cōplures autē excellētes nostræ ętatis Theologi scripsere aduersus vestros, qui Lutheri dogma secuti, verbum Dei, & scripturas sacras peruias omnibus, & intellectu facillimas esse mentiti sunt.

NEQVE porrò (vt causſas traditionum Apostolicarū persequamur) tā bardus fuerit quispiam, vt elingues fuisse, aut non sapienter Ecclesiā administrasse Apostolos toto eo tēpore credat, quo plures diœceses instituerunt, quarū profectò iaciendis fundamentis, atque ædificio attollendo nisi canones, & constitutiones varias sanxissent, nulla ratione populis eadē dogmata, & ritus stetissent: quę tamē ita steterūt, vt summo tyrannorum, & hæreticorū concussu, nec sacramentorū numerus sit diminutus: neq; liturgia desierit: nec symbola Catholicæ fidei interierint: nec quidquid præcipuè in synodis generalibus Spiritu sancto aspirāte sancitum est, abrogari potuerit.

ATQVI cùm Diuinæ prouidentiæ tria munera fuerint in vniuersi cōditione: alterū vt suis quęq; gradibus vbiq; disponeret: alterum vt res singulas, quo naturaliter ordine sunt dispositæ, conseruaret, ac (si præuaricētur) inordinē mox illa redigeret: tertium deniq; ita moueret, regeretq; singula, & sua cuiq; distribueret, quemadmodū cuiusq; naturæ conuenit: sanè nō demētis tātum, verùm etiā in Deū non credētis fuerit, istam Diuinæ prouidentiæ œconomiā, ab Ecclesię Christi dispositione, cōseruatiōe, redactione in ordinē, atq; administratione secernere. Et secernitur absq; dubio, cū apostolica decreta, & quidquid pro tēpore Spiritui sancto erat in Ecclesia docendū, aut sāciendū, temerè abrogatur. Videlicet (si Deo placet) vt postea nō Apostolorū, sed apostatæ vnius, vel alterius inter cātharos eructa somnia pro Euangelio, Diuinisq; traditionibus vsurpentur: quorum cū quisq; spiritū sanctum Christianæ Ecclesiæ blasphemè detrahit, sibi tamē (cōsciētia licet reclamante) arrogare impudentissimè audet.

Hæretici & Traditionib' Apostolicis sua substitutūt somnia.

ALITER sanè igitur verbū Dei scriptū, de verbo Dei nō scripto, & Apostoli, ac postremo Patres nos docuerūt: sanè vtrūq; vnū esse, eandēq; vtriq; fidē esse adhibendā: Deniq; si alterū reijciatur, alterū quoq; prorsus euerti. Propterea Ieremias in eo notat Pseudoprophetas, qđ eijcerēt prophetias linguę ἐκβάλλοντας προφητείας γλώττης. Quod Epiphanius in designādo charactere Ecclesię sui temporis secundū traditionem Apostolicā imitatus videtur, cū in ea inqt esse: ἑρμηνευτὰς εἰς γλῶσσαν, ἤγουν ἀνάγνωσιν ἢ ἐν ἀπροσωμιλίαις hoc est in lectionibus, vel in sermonibus linguæ in linguā ad populū interpretes. Et in Ieremia sequitur: Quia assumptio Dñi erit sermo ei', verbū enim Dei Prophetæ vocabant λῆμμα q à Deo illud assumerēt: Et Apostolus verbū Dei traditū vocat depositum, cuí' Apostoli dicti vis, ita prostrauit hæreticos, vt Clemēs Alexandrin' testetur ab ijsdē epistolas Pauli ad Timotheū explosas fuisse. Id autē cùm S. Dionysius dixisset traditū esse à Magistris ἐφαστορικῶς, hoc est, voce & sermone: D. Athanasi' epistola ἐγκυκλίῳ ad Episcopos Aegypti, & Lybiæ vocat χαρίσματα, καὶ μαθήματα; hoc est, doctrinam fidei no strę cōmissam. Sed & de illo rectissimè Vincenti' Lirinensis: Depositū (inquit) quod tibi creditū, non quod à te inuētum: q acce pisti, nō q excogitasti: rē non ingenij, sed doctrinæ: nō vsurpationis, sed publicę traditionis. rē ad te perductā, nō à te prolatam in qua nō auctor, sed custos esse debes: non institutor, sed sectator: nō ducens, sed sequens. Aurū accepisti, aurū redde: nolo mihi pro alijs, alia subijcias. Custodi propter inimicos, propter fures. Custodi etiā diligēter, sedulo, fideliter, vt suo tempore cùm oportuerit reddas. Deuitans prophanas vocū nouitates, id est sententiarū dogmatū, rerū quæ sunt vetustati cōtrariæ. Nulla n. hæresis nisi sub certo nomine, certo loco, certò tempore emersit. Nec quisquā hæresim instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ Catholicæ & antiquitatis consensione discreuerit. Hoc ergo apud omnes hæreses legitimum fuit, atque solemne, vt prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiāt. Contrà verò Catholicorum hoc proprium, depositā sanctorum Patrum, & cōmissa seruare, damnareque prophanas nouitates. Ita enim in Concilio Ephesino omnium Patrum vna fuit vox, vt quod erat antiquitus traditum traditum teneretur: quod adinuētum nuper explode retur. Hactenus Vincentius Lyrinensis.

1. Timot. 6. Lib. 1. Stromatum.

Lib. cont. profan. vocum nouation.

VERVM enimuerò tam obuia, & aperta sunt vnicuiq; reliqua, quæ idem ipse Apostolus Paulus de Dei verbo ore tradito, scripta reliquit, vt ea me quasi tædeat afferre. Quorsum enim illa nisi ad hoc quod agimus spectant? cùm venero cætera disponā. Et sicut tradidi vobis. Et alibi. Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. Et si tenetis, nisi frustra credidistis. Denique illud: Tenete tra-

1. Cor. 11. 14. 15.

2. Thess. 1. Act. 1.

traditiōes quas accepistis, siue per sermonē, siue per epistolā. Ne quid dicā de D. Luca, cuius tamē illud ad hoc maximè facit: Sicut tradiderūt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.

Varia traditionum apud Patres nomina. Orientales ipsæ Synodi. Ignati', Euseb. lib. 3. cap. 26. Iren. lib. 3. contra hæreses cap. 3. & lib. 4. c. 60. Iustin' Martyr in respon. ad verbo. qu. 118. Clemēs Alexand. lib. de Paschate, vt est in Euseb. l. 6. c. 11. & li. 5. Stromatum. Origen. li. 5. in Num. D. Basilius de spiritu sancto. & passim Athan. cont. Arium. & q. 14. ad Antiochū. Chrysosto. Theophyl. & OEcumen. in il. lud. 2. ad Thess. 2. sta te & tenete traditiones, &c. Epipha. contra Alogos, & contra Aerianos. Cyrill. Alexand. de recta in Deum fide. Damas. lib. 4. de fide orth. cap 12. & 17. APHRICANI cum Synodis, Tertull. de præscript. aduers. hæreticos, & lib. 1. aduer. Marcionem. & lib. 1. ad vxorem. Cypr. lib. 2. epist. 3. & sermone de cœna Domini Optatus aduersus Donatistas. Augusti. de moribus Ecclesiæ Catho. & contra Donatistas cap. 7. & lib. 4. c. 24. & l. 5. c. 1. & ep. ad Ianuar. ep. 118. c. 1. & 5. & ep. 86. ad Casulanum. & 108. epist. ad Seleucianum, & Tom. 10. serm. de Tempore. EVROPEI siue Latini cum Synodis. Clemens Pont. epist. 1. & 5. S. Hierony. aduersus Vigilantium & Lucif. S. Hilarius aduersus Constantium. S. Ambros. epist. ad Rom. & breuiter plerig, ferè omnes.

Quę libet hoc caput D. Basilij verbis concludere sapientissimis. Si, inquit, aggrederemur non scripto proditas consuetudines, velut non magnam vim habentes, reijcere, imprudentes etiam ipsis principalibus Euangelij partibus damnum inferremus, imo potius ipsam Euangelij prædicationē, ad nudum nomen contraheremus.

QVIN verò antea Pater ille, quē non sine causſa Nazianzenus oculū mundi: Theodoretus lumen orbis terrarū, vocārunt, alij verò verissimis ornarunt elogijs, non sanè tamquam is, cui (vt Brentius impius apostata effutijt) tanti momenti res incogitanti excideret: Sic eodem in libro de Spiritu sancto inquit: Itaq; traditionem, quæ me perduxit ad lucem, & quę mihi largita est DEI cognitionem, per quam factus sum filius DEI, qui, paulò ante peccatum hostis eram, hanc ipsam (inquam) amittam probabilibus istorum persuasionibus seductus? Imo & mihi ipsi comprecor, vt cum hac confessione abeam ad Dominum, & ipsos (qui traditiones abijciunt) hortor, vt in uiolatām conseruent fidem.

SI igitur hæc ita se habent Chytræe, vt res ipsa doceat, necessitas suadeat, Prophetarum, Apostolorum, Patrumqúe monumenta testentur, præter verbum DEI scriptum, aliud quoq; traditum existere, negare non potes: quin iniuria ad verbum Dei, cuius partem non minimam omnino negas, prouocaueris. Sed hoc manifestius euadet, cùm nec verbum DEI scriptum ad te tuosqué pertinere ostendero. Quod mox fiet. Libet tamen antea, vt tuū facilius errorem cernas, qua ratione Ecclesia verbū Dei traditum inuestigare soleat demonstrare: & quàm non temere quiduis pro verbo Dei tradito recipiat.

RATIONES ATQVE VIAE VERBum Dei traditum perquirendi, ex quibus cognoscitur Traditiones, quas Ecclesia Romana Apostolicas esse censet, tales reuera existere.

CAPVT III.

VT igitur viam ac rationem teneas, qua Ecclesia verbum Dei traditum inuestigare solet, illud in primis scito, constāter Catholicos asseuerare, quod abvno, vel altero Patre, ab vno vel altero antistite duntaxat propositum fuerit, id nunquam habitū esse, pro traditione apostolica. Quin etiam addunt, Ecclesiam omni tempore vnanimi consensu in id incubuisse, vt ne humanæ traditiones irreperent, & verbū hominum pro verbo Dei venditaretur. Itaq; ex toto orbe Christiano Episcopis, ac omnium præstantissimis Theologis euocatis commenta, & nouas phantasias veterum, ac recentiorum hæreticorum diligentissimè examinatas exploserunt.

Sententia Catholicorū de Traditionibus.

EA ergo prima inuestigandarum traditionum ratio est, vt quemadmodum fit in canonicis scripturis indagandis, id in tradito verbo Dei fiat. Nempe vt perspiciatur quod potissimum totius Ecclesiæ Catholicę consensus asserat: per hunc enim multò certius, quàm per priuatum cuiusque iudicium Dei voluntas apparet, quoniā ita promisit

Prima Ratio Traditiones perue stigandi ex Ecclesię Catholicę cōsensione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan.14. misit se præstiturũ Christus. Neq; verò aliquid deest earũ rerũ, quæ ad aliquid accuratissimè examinandum necessaria sunt. Tempora enim cum tẽporibus, verba Dei scripta vel tradita, cum traditis vel scriptis loca cum locis, ab ijs ad quos hæc ex Diuino præscripto pertinent, conferuntur: quę quidem collatio quoniam rectè nunquam vsurpata est ab hæreticis, mirum non est si Achitophelis consilium dissipatum est: si nullus consensus inter eos extitit: si saturigo dissidiorum quotidie inde egeratur. Sic igitur quoniam ipsum DEI verbum vim habet διακριτικὴν; (Nam & propterea in scripturis igni, vti dicemus, comparatur, quòd plumbum ab argento, seipsum à cinere secernit) Ideo Deus per Ecclesiam adulterina Euangelia, cæterasque opinationes à veris dogmatibus, continenter secernit.

Augusti. T. 6. cont. Faustum Manich. lib. 28. cap. 2. „ DICES (inquit D. Augustinus) illam narrationem non esse Matthæi, quam Matthæi esse dicit vniuersa Ecclesia, ab Apostolicis sedibus, vsque ad præsentes Episcopos certa successione perducta. Tu „ mihi quid contra lecturus es? Aliquem for „ tè librum Manichæi, vbi Iesus negatur es „ se natus ex virgine? Sicut ergo ego credo „ illum librum esse Manichæi, quoniam ex „ ipso tempore, quo Manichæus viuebat in „ carne, per discipulos eius certa successio „ ne præpositorum vestrorum ad vestra vs „ que tempora custoditus, atque perductus „ est: sic & istum librum crede esse Matthæi, „ quem ex illo tempore quo Matthæus ip „ se in carne vixit, non interrupta serie tem „ porum, Ecclesia certa connexionis succes „ sione vsque ad tempora ista perduxit. Et hæc ille. Quæ de reliquis etiam scripturæ partibus dici possũt. Diuinè autẽ aduersus eũdem Faustũ contra quem illa eadem scripserat, cùm ostẽdisset ex traditione haberi hanc esse Scripturam canonicam, illã non, superius disseruerat in hunc modum.

Augusti. T. 6 cont. Faustum lib. 11. cap. 2. „ VSQVE adeò inuicta sunt (inquit) quæ aduersus vos de Diuinis codicibus proferuntur, vt non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse falsos. Quæ auctoritas litterarũ apud „ riri, quis facer liber euolui, quod documentum cuiuslibet scripturæ ad conuincendos errores exeri potest, si hæc vox admittitur, si alicuius ponderis æstimatur? „ Aliud est istos libros non accipere, & nullo „ eorum vinculo detineri, quod pagani de „ omnibus libris nostris, quod Iudæi de no „ uo Testamento faciunt: quod denique vos „ ipsi de vestris, & aliorum hæreticorum, si „ quos suos & proprios habent, vel de his qui „ vocantur Apocryphi: non quod habendi „ sint in aliqua auctoritate secreta, sed quia „ nulla testificationis luce declarati, de nescio quo secreto, nescio quorũ præsumptione prolati sunt. Aliud est ergo auctoritate „ aliquorũ vel librorũ, vel hominum, nõ te „ neri, & aliud est dicere: Iste quidem vir sanctus omnia vera scripsit, & ista epistola ipsius est, sed in ea ipsa hoc eius est, hoc non „ est eius. Vbi cùm ex aduerso audieris, pro „ ba: non confugias ad exempla veriora, vel „ plurium codicum, vel antiquorũ, vel linguæ „ præcedentis, vnde hoc in aliam linguam in „ terpretatum est: sed dicas. Inde probo hoc „ illius esse, illud non esse, quia hoc pro me „ sonat, illud contra me. Tu es ergo regula „ veritatis? quidquid contra te fuerit, non est „ verum? Quid si alius simili insania, sed tamen, qua tua duritia confringatur, existat, „ & dicat: Imò illud quod pro te sonat, falsum est, hoc autem quod contra te est, verum est? quid acturus es, nisi fortè alium lib[…] brum prolaturus, vbi quidquid legeris, „ secundum tuam sententiam posit intelligi? Hoc si feceris, non de aliqua eius particula, sed de toto audias contradicentem, „ & clamantem, falsus es. Quid ages? Quo te „ conuertes? Quam libri à te prolati originẽ, „ quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? Nam si hoc facere „ conaberis, & nihil valebis, & vides in „ hac re, quid Ecclesiæ Catholicæ valeat „ auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis se „ dibus Apostolorum vsque ad hodiernum „ diem succedentium sibimet Episcoporum „ serie, & tot populorum consensione firma „ tur. Deinde alibi. „

In canonicis autem scripturis, Ecclesiarum Catholicarum quàm plurimum auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur „ hunc modum in scripturis canonicis, „ vt eas quę ab omnibus accipiuntur Ecclesijs Catholicis, præponat eis quas quædam „ non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, prẽponat eas, quas plures grauioresque accipiunt, eis, quas pauciores minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias inuenerit, à pluribus, alias à grauioribus haberi, quanquam hoc inuenire non possit, ęqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. „

To. 3. de doctrina Christiana lib. 2. cap. 8.

Porrò sic audacis illius veterum hæreticorum perfidię caput amputatum est, qui Euangelia, & Diuinam scripturam truncabant, vt ad suas quisque hæreses Dei verbum, sicut calceos ad pedes proprios aptaret, *a* Ebionis, & Cerinthi qui vnicum Matthæi: *b* Marcionis, qui Lucę: *c* Alogorum qui tantummodo tria, spreto Ioannis: *d* Gnostici qui Philippi Quintum: *e* Nazaræi, qui solum illud, quod secundum Petrum nominabant: *f* Manichęi aliud,

a Epiphan. hæres. 30. *b* Tertull. l. 4. aduersus Marcionẽ. Epiph. hæres. 42. *c* Epiph. hæres. 51. *d* Epi. hæres. 28 *e* Theodoret. li. 2. hæretic. fab. cap. 4.

f 7. Synod. actione 6. aliud, quòd secundum Thomãm: Aliorum qui alia Euangelia vel admiserunt, vel reiecerunt. Hos enim omnes vnica traditione conuicit Ecclesia. Et sanè *i* Lucas Euangelio suo fidem maximam esse habendam optimè indicauit, cùm hoc traditionis auctoritate confirmasset. Sicut, inquit, tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.

i Luc. p. in præfat.

l Eusseb. lib. 6. hist. Eccl. cap. 10. Et hoc ipsum *l* Serapionis eruditissimi viri exemplo declarat Eusebius. Ille enim, qui octauus post D. Petrũ Antiochenam rexit Ecclesiam, cùm Euangelium secundum Petrum tanquam genuinum in Rossensi Ecclesia legi permisisset, paulò pòst tanquam commentitium, ac spurium reiecit, quod tradite doctrinę aduersaretur.

Sed quod de scripturis per Ecclesiam, id ipsum per eandem de reliquo Dei verbo Spiritus sanctus facit. Scribit D. Dionysius traditum illud fuisse, non scriptum: Quod Deus totum hominem sine sui mutatione, aut confusione sumpserit. Hoc igitur & credimus quoniam in corde Ecclesię idem testificantis spiritu sancto dictante scriptum fuit. Atque huiusmodi est (inquit S. Maximus) omnis Theologia, quæ scripta non est, quæ tamen in verbo Dei continetur. At contra pro traditione habendum non est, vel Papiæ somnium de mille annis post resurrectionem futuris, vel quę asserit Irenæus de ætate Christi, cũ, & alij Patres secus senserint, ac neutrum vnquam admiserit Ecclesia.

Eusseb. libr. 3. cap. vlt. Eccl. hist. Iren. lib. 2. c. 39. aduer. hæres.

Ostendit autem Lirynensis, id verè à Domino nostro, & Apostolis traditum esse, quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Et ea (inquit) in Ephesino Concilio omnium Patrum vna vox fuit, vt quod erat antiquitus traditum teneretur, quod adinuentum nuper, exploderetur. Quam quidem verbi Dei inueniendi methodum Synodus prima Nicæna antea præscripserat. Ea enim tanquam fidei regula, & professio redeuntibus Nouatianis proposita fuit, vt faterentur, se cũ omni consensu Ecclesiæ Catholicæ dogmata obseruaturos: & rursus, vt in omnibus sequerentur ea, quæ in Ecclesia Catholica obseruantur. Atque vt pluribus in locis aduersus Donatistas docet S. Augustinus, Quod vniuersa tenet Ecclesia nec cõcilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. Ac certè ratio eò nos ducit: primùm, quoniam cùm sit tãquam principium per se cognitum, quod omnes homines appetunt, id esse naturalem instinctum (Nam & naturaliter propterea scimus Deum esse, quod nulla tam barbara gens sit, quam non imbuerit aliqua de Diuinitate religio) efficitur, vt Diuinum sit, atque à Spiritu sancto profectum, id quod vniuersæ inditũ est Ecclesiæ, quam (vt ita dicam) animat splendore luminis sui idem paracletus ac docet omnem veritatem. Præterquam quòd planissimũ est, si qua rei alicuius origo, neque ad Synodos, nec ad alios referri possit, ac tamen omnibus seculis recepta sit in Europa, in Asia, in Africa, cùm primùm Christiana religio illuxit, hanc ab Apostolis ad nos manasse. Quòd sanè de iciunio quadragesimæ, de sacris ordinibus, deque plurimis alijs, cùm pleriq; sapientes viri perspicuè monstrarũt, tum certè aduersus impostoras, & effrontem illam Centuriatorum Magdeburgensium impudentiam eruditissimè Turrianus noster persecutus est, ijs libris, in quibus de Pontificum epistolis egit.

2. Via ex eõ ciliorũ auctoritate. Epist. 118. cap. 1.

At idem S. Augustinus alteram methodum tradit traditi diuini verbi inueniendi. Si quid videlicet in œcumenicis, & plenarijs concilijs, quorum (inquit) est in Ecclesia saluberrima auctoritas, cõstitutum est, id Diuinitus esse traditum manifestè declaratur. Nam, vt in scripturis tradendis, & reliquis omnibus, quæ attinent ad fidem & bonos mores, in quibus Ecclesia errare non potest, ita in hac re est certissima horum auctoritas. Quare & præter antiquissimum Ecclesię vsum, & vbi (quemadmodum S. inquit Epiphanius) canones erant limatiores, constat ex secundo Carthaginensi concilio (prouinciali quidem illo, sed approbato) fluxisse ex Apostolorum traditione cœlibatum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & Subdiaconorum: Septima verò Synodo vsum, & venerationem imaginum Christi & Sanctorum, & alia ex alijs iam inde ab Apostolis ad nos prodijsse. Quæ fidei dogmata Patres ab initio secundum suorum temporum successionem concordissimè tenuerunt, huiusque contrarium vt hæreticum refutarunt (quod tamen è sacris litteris nõ habetur) id nimirum per traditionẽ Apostolicam habet Ecclesia, vt certum Euãgeliorum numerum, atq; ea quæ superius alia qua ex parte attigimus.

Can. 2.

Præterea si quid est nunc in Ecclesia communi fidelium consensione probatum, quod tamen humana potestas efficere non potuit, id ex Apostolorum traditione necessario deriuatum est, qualia sunt multa, quæ auctoritate Ecclesiastica fiũt, dirimuntur, dispensantur. Alioquin enim error, Ecclesiæ, quæ est columna & firmamentum veritatis tribueretur, contra Apostolum, Christi promissionem, de perpetua Spiritus sancti in Ecclesia permãsione. At verò Ecclesiæ vsus ipse hæc omnia com pro-

Gratia. 15. dist. De cõs. c. ex publico.

3. Via ex fidelium consensione in dogmatib. quæ ab hominibus institui non potuerunt.

1. Timot. 3. Ioan. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

probauit. Qua enim alia re, quàm ista fidei regula Episcopi Africæ penè omnes, vnà cum D. Cypriano conuicti sunt, contendentes ex scripturis hæreticos esse rebaptizandos? Quanam Iconoclastæ in secunda Nicæna Synodo? Aquarij in Gangrensi, quæ tempore primæ Nicænæ coacta est? Hydroparastatæ, qui solam aquam, & Arimeni, qui solum vinum offerebãt, in sexta Synodo, ac vt breuiter absoluam Eunomiani, Sabelliani, Macedoniani, Apostolici, Aeriani, Valentiniani, Marcionistæ, Vigilantius, Iouinianus, & omnes alij hæretici? Quid igitur (inquit Irenæus) si neque Apostoli scripturas reliquissent, nobis nonne oportebat ordinem sequi traditiõis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias, cui ordinationi assentiunt multæ gẽtes Barbarorum eorum qui in Christum credunt, sine charactere vel atramẽto, scriptum habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes. Hæc martyr ille.

Euseb. lib. 7. hist. cap. 2. Hiero. cõt. Lucifer. August. l. 5. de bapt. cõ. Donatist. ca. 23. & 25.

Lib. 3. ca. 4.

Quæ cùm ita sint, optimè illi adnotârunt, qui Christi Domini legem, ac prædicationem non γυγραφὴν id est, bonam scripturam, sed ἐυαγγέλιον hoc est, bonum nuncium fuisse sapienter nominatã dixerunt, quippè quæ non tam scriptis, quàm viua voce propaganda esset, ac conseruanda. Habes quæ de via atque ratione verbum Dei traditum peruestigandi & perquirendi dicenda videbantur, ea si tu diligenter perpenderis, & rationi videbis consentanea, & illud simul intelliges traditiones quas Catholica tenet Ecclesia meritò ab omnibus amplectendas, ac à nemine prorsus reijci posse, qui verbum Dei retinere animum induxerit. Nunc verbum Dei scriptum, quod secundo loco proposuimus, ostendamus ad te, tuosque minimè pertinere.

VERBVM DEI VTI NEC INSItum, & traditum, ita nec scriptum esse apud hæreticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à verbo Dei viuo destituuntur.

CAPVT IIII.

QVOD sanè haud fuerit difficile. Nam quemadmodum verbum Dei Euangelizatum in exilium ablegarunt, & quod sancti homines à deo inspirati locuti sunt, insitumque proinde illud quod potest saluare animas nostras, quodque Græci ἄφυτον, & ἀδύνατον vocarunt, priuato spiritu, quasi vnico flatu (sicut Mõtanus suo paracleto) restinxerunt tui, ita macheram quoq; Marcionis mutuati: qua ille (vt ait Tertullianus) ad materiam suam statim cædem scripturarum fecit, verbum Dei scriptum si non omninò abiecerũt, mutilum tamen atque mancum, quantum quidem in ipsis fuit reddiderunt. Nam præter illas fæces, quas è suo pectore vomentes, purissimæ diuinæ scripturæ immiscuerunt: præter plurima ablata, hæcque non lima abrasa, sed sera dentata dissecta, præter corruptos varios diuinorum codicum locos (vti paulò pòst ex Lutheri, & Caluini atheismis, atq; aliorum libris liquebit) præter falsa glossemata, augumenta, indices pestilentissimos, quibus Christianas mentes à scopo sanctarũ scripturarũ auerterent, dum fingunt sese scripturas suppositicias excernere, numerum vtriusque testamenti voluminum sceleratissimè imminuerunt. Itaque Lutherus, & Zuinglius ex vetere testamento libros sapientiæ, Ecclesiastici, Tobiæ, Esther, Iudith, Baruch, Machabeorum, & Danielis partem: Ex nouo autem, ijdem epistolas, Pauli ad Hebræos, Iacobi, & Iudæ, secundam Petri, secundam & tertiam Ioannis, vt parum Euangelicas, & Apostolico nomine indignas nobis adimere voluerunt. At Caluinus & Beza, præter impias inuersiones, & detruncationes, etiam ex Ioannis Euangelio abscindunt adulteræ historiam. Musculus ex Euangelio Marci postremum caput. De quo Euangelio Marci vti de Apocalypsi notum est quid temerè senserit, & scripserit Erasmus. Anabaptistæ verò homines phanatici, verissimiq; hypocritæ, quique eos secuti postea sunt Trinitarij, & Ariani, totum diuinæ scripturæ corpus, vndequaque corruptum esse blasphemant, præcipuè verò in Euangelicis, & Apostolicis libris. Quamobrem & eò deuentum est, vt alicubi (sicut Claudiopoli in Transsyluania superiore anno vidimus) iam Euangelijs omnibus reiectis, veteris tantum Testamenti prophetias, & has quidem inuersas legant, & ex bonis Christianis mali Iudęi effecti cùm proximè ad Mahometismum repserint, pleriq; non solùm corde, sed etiam ore illud licenter occinant: Non est Deus. Quamobrem mirum non est, si Tertullianus hæreticos ad nullam de scripturis disputationem esse admittẽdos moneat. Primùm quidem, quod hęreticum hominẽ post primam, aut certè vnam, atque alteram correptionem deuitandum Apostolus iusserit. Deinde, quòd nihil proficiat (ait ille) congressio scriptu-
» rarum, nisi planè vt aut stomachi quis ine-
» at euersionem, aut cerebri, quòd quasdam
» scripturas non recipiant hæreses, si quas re-
» cipiunt, adiectionibus, & detractionibus,
» ad dispositionem instituti sui interuertãt,
» aut non integras recipiant: & si aliquate-
» nus in-

» nus integras præstent, nihilominus diuer-
» sas expositiones commentatæ conuertant.
» Denique quod ille, si quis est, cuius causa
» in congressum descendis scripturarum, vt
» cum dubitantem confirmes, ad hæreses ma
» gis, quàm ad veritatem demerget, hoc ip-
» so motus, quod te videat nihil profeciisse e-
» quo gradu negandi, & defendendi, certè de
» pari altercatione incertior discedet, nesci-
» ens vtrum hæresim iudicet. Quin igitur te Chytræe cùm tuis à diuinis litteris repellamus, & non modò ad easdem prouocare nõ sinamus, sed nec de ijsdem disputare, omnino patiamur.

Aug. in li. de vnit. Eccles. c. 10.

SED & alia etiamnum ratione à verbo Dei meritò repellimini, nam nec verbum Dei quod retinuistis, sermo ille Dei viuus est, sed verbum quoddam mortuum ac prorsus vita carens, ac proinde ne verbum quidem Dei. Neque enim (inquit quidam optimus nostri temporis Theologus) verum illud, & viuum Dei verbum est, quod est eiusdem tantum sonus informis, atque confusus, ac tanquam (vt alter aiebat) canum musica sine præcentore, sine tactu, sine debita & conuenienti mensura, modi, temporis, & prolationis. Scriptura quidem ipsa dicitur verbum Dei, cæterum huius vita est sententia à spiritu Ecclesiæ reddita, cùm Dei verbum non loquatur, sed per locutionem audiatur, non dicat, sed dicatur: non testificetur, sed sit testimonium. Dum igitur vocem loquentis, & testificantis Ecclesiæ despicitis, non Dei distinctum, & formatum verbum habetis, sed confusum, & informem sonum verbi Dei, quem litteram occidentem vocat Apostolus: vnde mille hæresum portenta fabricatis, non secus sanè quàm hodie Iudæi, qui Prophetas & Psalmos retinent, sed ita intellectos, vt Christum in illis non videant, sed alium nescio qué semper expectẽt, quoniam velamẽ est super cordibus eorũ. Id quod ab ipsis mutuastis, vt olim etiam hæretici veteres. Nam & Faustus Manichęus, cùm se veteris Testamenti libros dixisset perlegisse, nec tamen eorum, quæ nos credimus de Christo, quidquam reperisse, accepit à D. Augustino responsum his verbis: citò me expedio, quia non intelligis, quia videlicet vocem verbi, hoc est, Ecclesiam non admittebat. Atque alibi Manichęos arguit hęresum quibus erant implicĩti: Quod nõ essent eruditi in Regno cœlorum: id est, in Ecclesia Christi vera, Catholica. Quòd si (ait) essetis eruditi de diuitijs sanctarum scripturarum, noua & vetera proferretis. Quin verò idem hæretico rum malleus alios quoque perstringebat, cùm diceret: Vos Donatistæ solas Apostoli epistolas ad Romanos, ad Corinthios, & Ephesios in lectione retinetis. Nos autem & epistolas illas in lectione & fide, & Ecclesias ipsas in communione retinemus. Optatus autem aduersus eosdem, vt quid (aiebat) audetis epistolas ad Corintheos scriptas legere, qui Corinthijs communicare noluistis? vt quid ad Galatas, ad Thessalonicenses scripta recitatis, in quorum communione non estis?

Thomas Scapleto. li. de principijs de monstrabilibus fidei.

Hæretici non habẽt verbũ Dei viuum.

1. Cor. 2.

Lib. 4. cõt. Faustũ Manichæum cap. 2.

Lib. contra Parmen.

ILLVD solum tibi Chytræe superest hoc loco quod respondeas, te videlicet tuosque Ecclesiam Christi minimè, vt nos assueramus, despicere. Quod vtinam verum esset. Vos tamen eandem despicere, tam est certum, quàm indubitatum existit, eiusdem vnitatem deseruisse. Si autem responderis te cum tuis etiamnum in Ecclesia persistere. Assentirer tibi, nisi illud haberem exploratum te primò Lutherum mox alios secutum fuisse, qui Ecclesiã Catholicam, per orbẽ terrarum diffusam dereliquerunt, aliamque quandam collegerunt, quæ contraria ac repugnantia omnium fidelium consensioni assueueraret. Vt autem Lutherus Ecclesia Christi solus non fuit, ita nec illi qui eius doctrinam sunt secuti. Cæterum hoc adeò verum est, vos Ecclesiam contemnere in sacrarum litterarum interpretatione, vt ne Lutheranorũ quidem cœtum, vestrûm vllus doctorem certum ac iudicem recipere & admittere velit. Nã verò Patres Ecclesiæ lumina quotusquisque vestrorum est, qui in sacris litteris explicandis sequatur duces, imò quotusquisq; est, qui eos non respuat & repudiet, eosque eatenus solùm suscipiat, quatenus verbo Dei, vt loquimini, ipsi consentiunt, seu verius, quatenus vobis, qui solùm verbum Dei cum imperio regitis, placent? In quo præclarè Nestorium & Donatistas imitamini. Nestorius (inquit Socrates) veterum interpretum scripta dedignatus est, seipsum omnibus antecellere existimans, quare & turpissimè corruit. Erat autẽ (inquit Optatus) Victor (Donatista) filius sine patre: Tyro sine principe: Discipulus sine Magistro: sequẽs, sine antecedente: Inquilinus sine domo: Hospes sine hospitio: Pastor sine grege: episcop' sine populo. Nos autẽ Catholici, vt cum D. Basilio (quem vtinã reuera suspiceres, vt te suspicere alicubi simulas) finem huic capiti imponam: πίστιν ἑτέραν παρ' ἄλλων γεγραμμένην, ἡμῖν πατέρων παραδεχόμεθα, ἑτέρας αὐτοὶ τὰς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα λογίζωνται τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα, ἀλλ' ἀεὶ παρ' ἁγίων πατέρων δεδιδαγμένα, ταῦτα τοῖς ἐφεξῆς παραγγέλλομεν.

Socrates li. 7. cap. 32.

Lib. 2. cõtr. Parmen.

D. Basil. ad Antioch. Ecclesiam.

HOC est: Fidem neque ab alijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

scriptam nobis recentiorem susçipimus,ne que ipli mentis nostræ germina tradere audemus, ne humana cõmenta existimẽtur esse verba religionis:sed quę à sanctis Patrib⁹ edocti sumus,hæc interrogantib⁹ nos annunciamus, & proinde verbum Dei scriptum habemus, verbiq; sententiam, hoc est, viuum illud verbum quod γνήσιον ac germanum Dei verbum meritò nuncupatur.

EX EFFICACITATE VERBI DIVINI OSTENDITVR IDIPSVM APVD CHYTRÆVM PSEVDEVANGELICOS MINIMÈ REPERIRI.

CAP. V.

HACTENVS argumentis ex verbi diuini substantia,& integritate desumptis,ostendimus, verbum Dei ad te, tuosq; minimè pertinere,nunc idipsum rationibus ab eius vi, & virtute petitis demonstremus.Cùm autem verbi Diuini vis, & efficacia maximè ex earum rerum virtute, cũ quibus in sacris litteris confertur,percipiatur, operæprecium erit quænam sint eæ, quæq; earundem proprietates perueſtigare. Nec tamen est animus singulas comparationes, & collationes disquirere,sed illustriores solùm,& nostro instituto accommodatiores.Quales mihi sanè videntur ilę,quibus verbum Dei cum gladio,securi, semine,fermento,pluuia,lumine, atq; deniq; igne confertur. Has igitur expendamus & examinemus, & si verbum quod te habere gloriaris,gladius fuerit,securis, semen,&c. verbum Dei esse fateamur,sin minus aliud quoddam spurium atq; nothum existere meritò inferemus:si longior fuerit tractatio cum magnitudine vtilitatis comparetur.

Hebr.4. INPRIMIS igitur verbum Dei aptissimè confertur à D.Paulo cum gladio, qui pertingat vsque ad diuisionem animæ ac spiritus,compagum quoq;ac medullarum ac discretor sit cogitationum , idq, officiũ faciat, quod facta ad Petrum vox designabat:Surge Petre,occide & manduca. Sanè ostensum fuerat Petro vas quoddam , velut linteum magnum ,quatuor initijs subnixum, de cœlo in terram descendens, in quo erant omnia quadrupedia , & serpentia terræ,& volatilia cœli. Quibus tanquã vitam animalem agentibus diuidenda erat ab ijs hoc gladio omnis impietas , iungendiq; ij erant Petro , & corpus Ecclesiæ inserendi,eorumq; prius sanguis auferendus,nempè vt desinerent esse crudeles, & immundi,sicq; (vt prædixerat Propheta) habitaret lupus cum agno, vitulus & vrsus pascerentur,simul requiescerent catuli eorum , & leo quasi bos comederet paleas,& delectaretur infans ab vbere super foramine aspidis , & in cauerna reguli qui ablactatus fuisset manum suam mitteret, hoc est , neque amplius (quod superius dicebamus) esset barbarus, & Scytha,Iudæus,& Græcus, sed gentium vocatio insignissimum Euangelij opus esse proderetur . Quod certè nunquam ad hæreticos, sed ad Catholicos tantum pertinuit, atque adeò nunc pertinet. Narra .n. mihi obsecro,quasnam gentes, atque prouincias,aut Indias vestro quinto Euangelio abauita earum perfidia separastis ? An non potius Christianam Ecclesiam omnibus machinis curastis euertere ? vt verisimè dixerit Tertullianus: Ipsum opus hæreticorum non de suo proprio ædificio venit, sed de veritatis destructione:nostra suffodiunt,vt sua ædificent. Ita fit vt ruinas potius operentur stantium ædificiorum, quã extructiones iacentium ruinarum . Hæc ille. Tu autem si queras Chytræe,quid ita? respondent sapientes haud esse mirandum cum Antichristus non tam ab eo , quod ipse sit, quàm ab eo cui contrarius sit appelletur, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος, ἡ ἀνομία, ἡ ἀποστασία, τὸ ψεῦδος. hoc est:homo ille peccati:filiꝰ ille perditionis: Aduersarius ille:Iniquus ille: defectio illa: mendacium illud:sic verò item à Patriarcha Iacob vocatus fuerat coluber, & cerastes: à Daniele Rex laruatus, & stultus, & cui robur sit dandum contra iuge sacrificium propter peccata: Et prosternetur (inquit Propheta) veritas in terra , & faciet, & prosperabitur : A Zacharia verò dicitur idolum, & pastor stultus : A Christo Domino abominatio & desolatio. A D. Ioanne, mendax. A sancto Irenęo, latro ,apostata , homicida,Rex impius,iniustus sine lege. A D. Hieronymo , Homo in quod totus Satanas habitaturus est. Nec porrò, vt cò redeam vnde digressus sum,hoc solum gladij Diuini futurum erat munus , verùm etiam vt separaret hominem aduersus patrem suum,carnem à spiritu, & essent in Ecclesia ij quoque,de quibus per Esaiam locutus est Deus dicens : Dabo eis in domo mea,& in muris meis locum,& nomen melius à filijs ,& filiabus, nomen sempiternũ dabo eis,quod nõ peribit. Quæ sanè verba cùm ad Eunuchos pertineant ,qui se castrauerunt propter regnum cœlorum , atque ad eum hominum statum,qui vel virginitatem,vel castitatem vouerunt , nunquam hæretici ,hunc verbi Diuini characterem assecuti sunt. Quamobrem ne ipsum quidem verbum Dei habuerunt, aut habent. Propterea D. Augustinus ex eodẽ Prophetico Dei verbo vrgebat hæreticos sui tẽporis, seq.

Pseudeuangelici nullas gẽtes ad Christũ conuertunt.

2.Thess.2.

Daniel.8.

Irenæ li.5. Hierõ.in 7. c. Daniel.

Matth.10.

Isa.65.

Hæretici hostes cõtinentiæ. To.6. de S. virginit.25. pluries 22. &

» ris,dicens:Quid tergiuersaris impia cœci-
» tas?quid tergiuersaris? Quid in tanta scrip-
» turarum luce tenebras, vnde insidieris ,in-
» quiris? Quid temporalem tantummodo
» vtilitatem promittis continẽtibus Sanctis?
» Nomen æternum dabo eis, Quid ab omni
» concubitu immunes,& eo quoq; ipso,quo
» hinc sese abstinent,ea quæ sunt Domini co
» gitãtes,quomodo placeãt Domino,ad ter
» renam commoditatem referre conaris?No
» mẽ æternum dabo eis. Et si fortè ipsum ę-
» ternum pro diuturno cõsaris accipere, ad-
» do, accumulo , inculco, nec vnquam dee-
» rit Quid quæris amplius? Quid dicis am-
» plius? AEternum hoc nomen,quicquid il-
» lud est,spadonibus Dei(quod vtique glo-
» riam quandam propriam , excellentemq;
» significat)non erit commune cum multis,
» quamuis in eodem regno,& in eadẽ domo
» constitutis. Nam ideò forrasis & Nomen
» dictum est, quòd eos quibus datur distin-
» guit à cæteris. Hæc ille.

Li.de Rect. impostiarum Chyuæi.

QVAE cùm ipse vnà cùm alijs multis ex Diuino verbo tibi antea proposuissem,nec ad ea respondere potuisses,omnia silentio prudẽtissimus inuoluisti.Sed & diuinũ verbũ tanquam acutus gladi⁹ separat ab Ecclesia homines (quamobrẽ excommunicatio dicta est antiquis igneus gladius)& à corporibus dæmones,atque ab hominibus lãguores expellit.Dedit enim Dominus IESVS Apostolis,ac deinceps Ecclesię potestatẽ,vt possent tradere homines Satanæ,vt spiritꝰ saluus fieret.Et super spiritus immũdos,atque super omnem languorẽ,vt D. Matthęꝰ inquit. Ac cùm super terrã nullam comperias potestatem , quæ spiritibus immundis cõparetur,profectò efficitur , vt quod ad Euangelicum negociũ spectat,sit etiam data super elementa, super omnẽ naturam, & super cœlos. Et quæ solueris in terris(ait Dominus)soluta erunt in cœlis. Vt si inextricabilibus nodis illigatus sis,certè facilꝰ & efficacius ense hoc,quã quo solutus est Gordij nodus,soluendus sis, si ritè & ex animo Ecclesiæ potestati à Christo traditę te subdideris.Quod vtinam aliquãdo Chytræe in te ipso, vel sanguinis mei profusione experiar.Porrò multò maiora miracula sunt languorũ ex animis expulsiones,priuatiq; cuiusq; amoris,tristitiæ,&reliquarum animi perturbationum auulsio , quã fuerit,è corporibus dæmonum effugatio.

1.Cor.5.

Matth.ex. Iob. 24.

Matth.16.

Hæretici nullas ægritudines miraculo curant.

Quę quidem opera num vestri verbi ministri hactenus fecerint,an verò, sicut de tuo Luthero proditũ est,ue clarũ quidẽ equũ hactenus sanauerint, ad conscientiam ipsam tuam appello. Et certè (vt & isthuc digrediar) miracula hęc semper in Ecclesia Catholica fuere, quẽadmodũ cũ cęteris D. Augustinus diserte disseruit: Nec sine sum ma sapientia Christus Dominus hæc edendi potestatem impertijt,cùm per ea hominibus fides esset persuadenda. Quamuis enim oporteat, vt lumine fidei , & spiritu sancto ducantur, qui credunt , vt tamen pulsanti Deo aperiant miracula edenda erant , præsertim cùm ostium fidei Prouincijs aperitur ,vbi non erat , cumque Euangelium propagatur, aut Diuinæ dispositionis ratio ob aliud ad suam gloriam requirit. S.Thom.3. parte q.43. art.1.

CVM SECVRI etiam verbum Dei comparatur. Dixit enim præcursor: Iam securis ad radicem posita est , facite ergo fructus dignos pœnitentiæ;vbi per securim vtcunque aliter exponi locus ille potest,non ineptè tamen verbum Dei intelligitur. Atqui arbori comparatur in Diuinis litteris homo , cuius duæ radices cùm sint,intellectus,& voluntas,hæc potissima radix est . Radicem autem sursum habet homo ,plantæ deorsum , vt quemãdmodum hæ ex terra,sic nos,è cœlo nostrarum actionum principium hauriamus. Et verò Philosophi cùm dixissent accipere à tellure τὴν τροφὴν τὰ φυτά; addiderunt in radice perfici τὴν πέψιν, ὥσπερ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῖς ζώοις , hoc est , concoctionem , sicut in animalium ventre. Ad hanc igitur nostram radicem verbum Dei admouetur,& tanquam cibus vt concoquatur,& sicut valida securis , vt quod gladius anceps facit penetrando , hoc illa faciat abscindendo. Sic cùm scriptum est: Vox Domini in virtute, & Deus Maiestatis intonuit,Dominus super aquas multas: vox Domini in virtute , vox Domini in magnificentia : postea fusius eius vis exponitur , cùm subdit Psaltes , vox Domini confringentis cedros,& confringet Dominus cedros Lybani : vox Domini intercidentis flammam ignis,vox Domi- cnocutiens desertum , & commouebit Dominus desertum Cades. Vox Domini præparantis ceruos , & reuelabit condensa,& in templo eius omnes dicent gloriam.Et quæ sequuntur. Huc quoque illud Dei ad Ieremiam:Ecce dedi verba mea in ore tuo : Ecce constitui te hodie super gentes ,& Regna , vt euellas & destruas, & dissperdas,& dissipes,& ædifices,& plantes. Ac denique illud: Ego sum vitis vera,& pater meus agricola est,omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum , & omnem qui fert fructum , purgabit eum, vt fructum plus afferat. Et sanè commination venturæ iræ,& prædicatio pœnitentiæ,voluntatem hominis excutiunt,atque à veteris hominis via remouent,& vitia cõtinẽter amputant,vixq; fieri potest,vt si qs verbũ Dei Catholicũ attentè audiat, vitam

Matth.3.

Aristo. de partib. ani. mal.

Psalm.28.

Ierem.1.

Ioann.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non corrigat. Id quod Euāgelij dilucidissima nota est: sic enim volūtas (quam non sine caussa Philosophi nostrarum actionum dominam vocarunt) non extrinsecus per puluillos omni cubito suppositos, neque per homines prurientes auribus, sed per veritatem aptissimè curatur. Indeautem dominus Iesus tam accuratè sanandos scisciṫabatur, nū vellent sanari, nū vellent credere, nosq; omnes docuit, vt sinein termisiõe oraremus, fiat volūtas tua, & vt abnegaremus nosmetipsos, & mortificarem' mẽbranostra, quæ sunt super terram: vt sanè hinc intelligi maximè possit, verbo Dei iam Christianis excellẽtiorem, quàm quæ antea fuerat, viã ostendi, neque verò tantum exterioris hominis cultum, aut iustitias carnis, (quamuis & ille vtilis est, & hæ suo tempore necessariæ fuerant) sed interiorem illum hominem in primis proponi, in quo libentissimè pedem, & sedem suam figere solet benignissimus Iesus: Quoniam & eius delitiæ sunt esse cum filijs hominum: & voluntas nunquam meliori marito nubere potest, quàm cùm Deo adhærens, & facta vnus spiritus cum eo, verè dicere potest, Dilectus meus mihi, & ego illi. Quamobrem hinc fit, non esse Dei verbum apud eos, qui cùm imputatam iustiam fateantur, inhærentem tollunt, cumque nouam vitam prædicant, fructuum dignorum pœnitentiæ operationem auertunt, securimq; adeò nescio quò magis, quàm ad radicem arboris, id est, ad hominis voluntatem admouent.

Hebr. 9.

Cant. 2.

Verbũ hæreticorũ nõ est securis ad radicem posita.

Luc. 8.

SEMINI quoque simile esse in diuinis literis verbum Dei dicitur, Itaque & vim habet gignendi sibi simile, eademq; natura, & ijsdem qualitatibus: Ac quem terræ succum exugit, hunc in se transmutat, & auget. In quo mirabile pietatis mysterium panditur. Quemadmodum enim per verbum Dei increatum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est: Ac per verbum Dei incarnatum omnes homines sanctificantur, & iustificãtur: sic per verbum Dei Euangelizatum, & Sacramentis adhibitum potestas nobis datur filios Dei fieri. Nam renati sumus (inquit D. Petrus) ex semine incorruptibili per verbum Dei. Quod si identidem in nobis iaciatur, atque à nobis auidè susceptũ, & quasi conceptũ custodiatur, quis nõ statim sentiat verissimum esse, quod dixit Euangelista, veritatem & gratiam in nobis esse factam per Christũ? Quis (inquam) non intelligat, verbũ Dei, & sapientissimè vocatum esse Euangelium Regni, quippè quo ad cœlum nobis complanatum est iter: Et dici semen suum, hoc est Christi, non autem alienum: non adulterinum, quale mũ danum, Ethnicum, hæreticum?

1. Pet. 1.

ENIMVERÒ, quoniam huic semini tanta vis inest, propterea exerat sese foras necesse est, atque emittat truncum, ac ramos altè, lateque pandat, fructusque edat, in quibus semen, vimque eandem, vnde ipsum olim editum fuerat, concludat. Sic igitur Diuinum verbum facit, vt lux nostra luceat corã hominib', vt videãt bona Christianorum opera, & glorificent DEVM: vt rectà, atque in sublimè tendamus per vnam fidem, & spem vocationis nostræ, vt virtutum semitam teramus: neque verò in circuitu (sicut impij) ambulemus, aut omni vento doctrinæ, vt semper hæreticis accidit, circumferamur: Nec denique ad sinistram, aut dexteram declinemus: Nam & propterea Dominus grano sinapis (non autem granis) ad designãdam fidei vnitatem, verbum DEI simile esse dixit, quod quidem (inquit) minimum est in omnibus seminibus: at cùm creuerit maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius. Quæris cur? Respondet Magnetes antiquissimus auctor Græcus. Sinape enim cùm calidissimum sit, purgat cerebri sordes, & familiaribus cibis adhibitum pituitam, atque humores mali succi crasitudinem scindit. Similis igitur est (inquit) ratio verbi Dei, purgat humores intemperantiæ, reprimit licentiam, & ardorem viuendi sine ordine, educit amplitudinem peccatorum, curat hominem, mordens reprehensione, secans doctrina, calefaciens compassione, excitans cogitatione: seminatur in mundo, & profert fructum supramundanum: seminatur in terra, & terrenos subducit ad sanctitatem. Hæc Magnetes. Quæ verissimè Catholicorum Euangelio competunt, cum hæretico nõ cohærent. At quæ illa? quòd granum sinapis sit minimum omnibus oleribus. quòd tantopere crescat, quòd volucres in ramis eius conquiescant? sanè, quoniam humilitas, paupertas, obedientia, castitas, mortificatio, sunt prædicationis Euangelicę ipsissima insignia. Etenim Christus, Beatissima Virgo, Apostoli, Martyres, & plurimi alij, quid aliud vita, moribus, miraculis, Euangelio docuerunt? Verùm qui turgido corde, ac proinde inflatis buccis seipsos venditant tanq; quosdã magnos, à seq; ipsis mittuntur, quiue dicũt labia nostra à nobis sunt, & à nobis verbũ DEI, non item ab Ecclesia Christiana processit: Qui itẽ Maiestatem, & Dominationẽ spreuerunt, atq; obedientię, & paupertatis, ac castitatis iugum excusere, vide mihi an aliquid vnquã ediderunt, in quo vel populi tuta conscięntia & stabili fide: vel volucres cœli, hoc est, contemplationi, & scien-

Matth. 5.

Ephes. 4.

Matth. 13.

Magnetes ad Theocritum in Apologia Euangelica.

Inanitas verbi hæreticorũ exhibitur.

Psalm. 79. Epist. Iudę

scientiæ magi dediti conquiescerent? Et quidem alibi in Euangelio legimus, vbi erit corpus, ib congregabuntur aquilæ. Et Apostolus at, facti sumus spectaculum, mundo, Angelis, & hominibus. At tu mihi iterum, queso, quasnam è vestris nidis exclusas vncuam aquilas ostendes, quæ vnanimes ad corpus Christi mysticum, quæ est Ecclesia, conuolauerint? sanè coruos ad cadauera volantes, & crocitantes, hoc est, qui perpetuò blasphemãt Synodos, Ecclesiam, Sanctos, & tabernaculum Dei, audimus & cernimus. Aliud non certè. Cùm verò Apostoli, Martyres, & alij facti sint prius vt stercora, vt mundi peripsema, vt paruuli, vt minimi, mirum non est, si firmum verbũ Dei stat, (cognouit enim Dominus qui sunt eius) ac propterea ij erupe rint tanquam solidissimi rami, quorum firmitate nixi, & vmbra tecti maiores nostri steterunt, & nos, summa cum pace religionis, eorum vestigijs fideliter insistimus. Sed optimè D. Ambros. qui sic loquitur; Nam sicut, sinapis granum quum sumimus, vultu contristamur, fronte contrahimur, ad lachrymas permouemur, & ipsam salubritatẽ corporis nostri cum quodam fletu austeritatis accipimus: Illinc enim nos amaritudo exasperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei saporis accendit, & toto perturbati corpore tunc magis sani efficimur, quum amplius deploramus: Ita ergo & quum fidei Christianæ mandata percipimus, contristamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas permouemur, & ipsam salutem nostram cum quodam fletu, ac mœrore consequimur. Inde enim nos ieiunia exasperant, illinc peccatorum conscientia macerat. Hinc patrimonij iactura perturbat, & toto contristati habitu, magis salutem consequimur, si amplius defleamus, secundum quod ait Dominus: Vos plorabitis, & flebitis, seculum autem gaudebit. Sicut autem cùm sinapi caput fortè curandũm est, iubemur capillos demere, impedimenta cutis vniuersa deponere, vt nudo corpori perfecti medicina perueniat: ita & cùm anima per fidem curãda est, præcipimur à nobis substantiam auferre seculi, impedimenta auri, argentique deponere, vt & nudæ, & soli animæ congruentius spiritalis medicina conueniat. Quisquis enim rebus mundi, & diuitijs seculi obuolutus est, huic fidei medicina non proderit. Ergo quod succus sinapis in corpore, hoc fides Christiana operatur in anima. Sed quoniam in eadem Dominica sententia scriptum est: quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est arbor, &c. diligentius requiramus quis iste sit, cui hæc cuncta conueniant. Arbitror hoc ipsi Christo Domino dici, & rectius comparari, qui nascendo in homine humiliatus, vt granum est, ascendendo ad cælum, exaltatus vt arbor est: granum planè est Christus, dum patitur, arbor est dum resurgit. Granum, inquam, est, cùm famis esuriem sustinet: arbor est, cùm quinque millia virorum, quinque panibus saturat. Ibi sterilitatem humana conditione patitur, hic satietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixerim Dominum, cùm cæditur, cùm contemnitur, cùm increpatur: arborem autem cùm cæcos illuminat, mortuos resuscitat. Ramos autem huius arboris si requiras, inuenies. Ramus est Petrus, ramus est Paulus, rami sunt omnes Apostoli, vel martyres Saluatoris, ad quos si quis se fortiter tenere voluerit, fluctibus seculi minimè mergetur, quin potius sub vmbra illorum latitans, gehennæ non pãtietur ardorem, securusque de diabolicæ tempestatis procella erit, & de die iudicij exurentis incendio.

Matth. 24.

1. Cor. 4.

Vide Hieron. & Hilar. in eo-dem commentarijs.

2. Timo. 2.

Sermon. 2. in festo S. Laurentij.

Granum Christus. Arbor Christus.

Rami Apõstoli, Martyres, &c.

Fermento præterea confertur verbum Dei. Nam etsi ea voce humana doctrina & Pharisæorum mores interdum notantur, quamobrem etiam, vt à sacrificijs fermentum abijceretur, in veteri testamento cauebatur. Eadem tamen voce ipsum etiam verbum Dei, scripturarum intelligentia, dilectio, & ipse Dominus Iesus designatur. Illud sanè fermentum (inquit Origenes) non vult esse in anima Deus, & tale fermẽtum nisi abiecerimus de domo animæ nostræ, meritò exterminabimur. Sed ne contemnas etiãsi paruam videris intra te fermẽtari malitiã, quia modicũ fermẽti totã massam corrũpit. Et ideo neq; de paruo peccato negligas, quoniã ex vno peccato generatur & aliud: sicut, n. iustitia, generatur iustitia, & ex castitate castitas, ita & q semel intra se, licet paruũ malitiæ reposuerit fermentum, quotidiè semetipso nequior efficitur, ac deterior. Et ideo si vis agere azimorum festiuitatem cum Deo, nec paruum quidem malitiæ fermentum residere patiaris. Hæc Origenes: longè secus Diuina monita excipiens, quàm Lutherus, qui & omnia peccata esse præter fidem commẽtus est, & sedulam istam legis Christianæ obseruandę curam despexit.

Iam ad rem quod propius attinet: cùm fermentum ita dictum sit, quod feruendo crescat, fiatque à farina, quæ subigitur, antequam addatur sal: qui eius naturam & vim nouerit, verbi Diuini vim facilè agnoscet. Vt enim modicum fermentum totam massam (vt ait is ipse Magnetes quem supra citauimus) firmat, modificat, maturat, & (quod in vita præcipuum est (ad victum,

Ioan. 16. d.

Marci 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum, panem perficit, panis enim fermenti expers insuauis est ad gustandum, & ad alendum incommodus: sic verbum Dei vitam hominum immoderatam, effusam, & ordine carentem continet, & quodammodo fermentat reducens ad proprium ordinem. Quòd certe abesse ab hæretica doctrina liquidissimè cernitur. Ecqua enim constantia, ordo, lex, moderatio, vitæ hominis perturbatæ, ac dissolutæ, & inconstanti potest inde peti? Quòd si amaro zelo, contentione, mutabilitate omnia inter hæreticos feruere, & intumescere, (ac quidem in rebus fidei) intelligis, an non amabo fermentum minimè Euangelicum agnoscis? Præterea cùm fermentum (ait Diuus Ambrosius) sit magnitudine paruum, specie simplex, natura commune, tantam tamen fortitudinem intrinsecus gerit, vt cùm reconditum fuerit in farina, hoc totam massam faciat esse, quod ipsum est, & ita semper vniuersum cumulum asperſionis suæ vigore diffundit, vt omnem ipsam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac sic res ipsa fortitudine sua molem proprij vigoris acquirit. Inde verò est (quemadmodum paulò fusius postea disseremus,) vt firmissima fuerint progressusque magnos fecerint, quæcunque hoc fermentum perceperunt. Hoc autem contigit Apostolis, hoc ijs quicunque in Germaniam, & aliò Euangelium primi importarunt. Et prudentissimè (inquit Diuus Chrysostomus) ex natura rerum imagines Dominus conduxit, vt ostendat sicut illa, natura duce, impossibile est non fieri, pariter hæc quoque naturæ Domino concedente, necessariò fient. Non igitur opponetis (inquit ad Apostolos) & quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum maximè virtutis vestræ splendorem ostendet, quòd multitudini orbis immixti non confundemini. Nam & fermentum cùm farinæ appropinquauerit, non solùm appositum, sed immixtum, penitùs totam massam fermentat. Propterea non dixit, apposuit, sed abscondit. Si igitur & vos cùm vniti atque commixti impugnationibus fueritis, tunc trophæa consequemini, & quemadmodum fermentum in farina subuersum non deperditur, sed in naturam suam farinam transmutat, pariter in prædicatione Euangelij fiet. Nolite igitur timere si magna pericula futura prædixi. Non enim extinguetur fulgor vester, sed omnia superabit. Ac paulò post. Magna enim est prædicationis virtus, & quod semel fermentatum est, fermentum rursus ad reliqua efficitur. Hactenus Chrysostomus.

Sermo. 5.

Chrysost. hom. 47. in Matth.

PLVVIAE ET IMBR: confertur. Inclamat enim Diuinus Legislator: Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei, concrescat in pluuian doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina. Prædicit quoque Esaias. Quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc vltrà non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti: sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud. Itaque & addit, omnes sitientes venite ad aquas. Et Iob dicebat, expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem serotinum. Atque vt breue faciam, sicut plena est Diuina scriptura his similitudinibus, sic (inquit Ecclesiastes) fons sapientiæ est verbum Dei. At verò adhuc vim & vehementiam eius futuram potissimum Euangelij tempore Spiritus sanctus ostendit, tum quòd, si quis biberit ex hac aqua, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, tum ex eo quod D. Gregorius Magnus moraliter affert. Quis dedit (inquit Iob) vehementissimo imbri cursum? Et quis est pluuiæ pater, vel quis genuit stillas roris? Imber igitur (ait Gregorius) fortitudinis DEI, est prædicatio Diuinitatis. Nam imber infirmitatis, est prædicatio eius incarnationis de qua per Paulum dicitur. Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et rursum Si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute DEI. Sic autem (ait) sancti viri humanitatis eius infirma prædicant, vt auditorum suorum cordibus etiam Diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum imbris imbrem fortitudinis. In principio erat verbum, & verbum erat apud DEVM, & DEVS erat verbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis. Verbum caro factum est. Audiamus imbrem fortitudinis. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso vita erat. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: In propria venit, & sui eum non receperunt.

Deut. 32.

Esaiæ 55.

Esaiæ 55.

Iob 29.

Eccles. 5.

Greg. l. 27. Moral. Iob 38.

Sic igitur quicunque de Domino prædicarunt, vt eius Diuinitatem aut negaret, aut quasi imminuerét, vel diuiderent, quemadmodum Lutheranos, & Caluinianos fecisse compertissimum erit, vel prorsus eam tollerent, sicut Samosateni, & noui Ariani faciunt, hi sunt qui verbum Dei non annunciarunt, de quibus meritò dixit Apostolus, subintroierunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium)

Lutheranorum & Caluin. verbū imbris quo prietates cùm non habeat, verbum Dei nequaquā est.

dicium) impij: Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum negantes, &cet. nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, & quæ sequuntur: Atqui Pontifex ille sanctissimus verba Ieremię exponens: Nunquid sunt in sculptili „ bus gentium qui pluant, aut cœli possunt „ dare imbres? Dicamus (inquit) hoc & con„ tra hæreticos, qui pluuiam doctrinarum „ tribuere non possunt. Et cùm se cœlos esse „ promittant, & de se scriptum glorientur, „ cœli enarrant gloriam Dei, tamen imbres „ non possunt dare doctrinæ. Et sapienter inquit Cyrillus de istis, qui specie Euangelij ad cursum Diuini verbi præcidendū, abutebantur. Cùm pluit, aut ningit, nemo potest prohibere, quin propositum eius, qui facit vt pluat & ningat, ad effectū perducatur. Propositum enim est vt terra fruges ferat, & agricolæ cibo, & semine abundent, sic nemo potest facere, vt cesset verbum Dei. Non potest (inquam) vt dixit Gamaliel legis doctor de verbo quod Apostoli prædicabant, consilium Dei, aut opus dissolui.

Epist. Iudæ

Gregorius Magnus.

Act. 5.

Verbū Lutheranorū non pluuia sed grando

IAM igitur Chytręe circumspice, quid Lutheranarum frugum ex tanta illa pluuia vestra, & irrigatione Euangelica vobis pollicebamini, & vide grandone an ros fuerit, quo populos asperſistis, aut potius interemistis. Neque enim tam cito Lutheri semen iactum fuit in terram, quin cœlum quasi æneum factū, nec matutinam, neque serotinam pluuiam in vestris regionibus pluerit amplius. Vbi enim Episcopi, vbi Sacerdotes, vbi doctrina Patrum, vbi Academiæ quæ antea florebant? Ac tanquam ex Aegyptijs plagis, & ex puluere ísto (in quo vos præclarè videlicet exercuistis) eruperunt Cyniphes, & ranæ, & aqua in sanguinem versa est. Non animabus in purgatorio peperciſtis, non Pōtificibus, non Principibus, nó Ecclesiæ vniuersæ, nō sanctis in cœlo, coaxantes scilicet interim cum vestro illo INTERIM impunè è vestris istis paludibus, quas vel ipsi Turcæ solo ductu naturę exhorrent, bella verò rebellium aduersus legitimos Principes isthinc extitere, vt si eos conatus obedientiæ Christianæ adiunxisseris, iam diu est, cùm quidquid Turcicarum est virium, & armorum, prorsus retusum, & in vomeres versum fuisset. Præterquam quòd istud vestrum semen arescente terra non creuit, vt faceret fructum tricesimum, sexagesimum, centesimum, sed bonum triticum, vnde varij illi & vberes continentiæ fructus edebantur, in Zizaniam vertere curauit, nec quantacunq; diligentia Principū, vel Ecclesiæ, ac Synodi generalis cura Christianus orbis in hoc incubuit, vt sapientia & doctrina rectissima imbueremini, effici potuit, vt aliud ex vobis enasceretur, quàm quod de terra inquit Apostolus, quę sępe venientem super se bibens imbrē, cùm proferat spinas, ac tribulos reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Quin verò quidquid eiusmodi è vestro semine erupit, cùm ilico pugnātes inter se, ac immaturos fructus rulerit, neq; vna ex radice prodijsse, neq; ex eodem foramine manasse, quod amaram & dulcem aquam emittere nequit, nec propterea fuisse bonum semen, non granum sinapis, non fermentū, neque cœlestem pluuiam, hoc est non Dei eloquium, aut verbum apertissimè ostendit.

Hebr. 6.

CUM MARGARITA identidem comparatur verbū Diuinum: Vna enim pretiosa margarita, vna est veritas (ait Theophylactus) quæ scilicet Christus est: Ea cùm in concha nascatur, quæ se aperit tępore fulgoris, ac deinde iterum se claudit, concipitur tum ex fulgore Spiritus sancti. At sicut sępe margaritam tenens in manu, ipse scit quantas diuitias possidet, alij autem ignorantiita & prædicatio in obscuris & perfectis, abscondita est. Sed & bonæ margaritę (inquit Albertus Magnus) colore, natura, effectu dignoscūtur. Colore meliores sunt, quæ splendorem aluminis pluuiosi exhibent, qui splendor est argenti, cui supernatat tenuissimus fumus hyacinthinus, splendor autem argenti est, sicut si clarè lucens penetret aquam limpidam. Et sic color bonæ margaritæ accedit ad perspicuitatem aquę limpidę. Hæc si spiritualiter expēdamus, lux sapientiam significat, aqua mundiciem. Sed & notandum est, quod ostrea, & conchylia, quæ margaritas portant hoc inter cætera animalia propriū habēt, quod nunquam coeunt, seu per commixtionem generant: Sed potius ex lumine lunę, quod conceptum in humido viscoso succo formāt, & colorat, margaritam. Fum' autem hyacinthinus desuper natans vapor cœlestis est in mente. Quæ sursum sunt quærite (inquit Apostolus) Natura autem margaritę causā habet in cœlo efficientē (vt diximus) lumē scilicet lunæ. In humido roscido, qui manè ex ripa maris colligitur, habet materiam seminalē. In conchylijs autem habet quasi matricem, & ita in animali mundissimo, & castissimo naturalē sortitur suę substantiæ virtutem. Splendor cœlestis in Sanctorum mentibus, illorum nimirum, qui doctrinam nobis sanam, & veram profuderunt, illuminatio est, qua Spiritu sancto inspirati locuti

Albert' Magnus in Matth.

Sap. 8.

Ezech. 36.

Coloss. 3.

2. Petr. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esai. ca. 45. & 26.

sunt sancti nei homines. Humor rosidus, gratia est. Ros lucis ros tuus. Et rorate cæli desuper, dicit Propheta. Durantur margaritæ in conchis marinis per patientiam: perseuerat autem doctrina veritatis inter tot tempestates huius seculi, & aduersas sectas. Inundationes maris (habet scriptura)

Deut. 33.

quasi lac sugens thesauros occultissimos arenarum. Sunt autem thesauri arenarum margaritæ, quæ inter arenas latent. In conchis autem formantur, & nutriuntur: siquidem veritatis doctrina de figuris & ænigmatibus elicit veritatem (vt scripsit

1. Cor. 13.

Paulus) videmus nunc per speculum in ænigmate. Rotunda figura perfectionem notat. Hæc atque multò plura tum ille, tum alij excellentes viri de margarita, & gemmis locuti sunt: quæ omnia ad Dei gloriam, & sapientiam manifestandam sapientissimè aptarunt. Mirandum vt non sit, si plurimi percepto bono Dei verbo, tanquam boni negociatores, omnia reputarunt vt stercora, cuncta vendiderunt, vt darent pauperibus, Mundo valedixerunt, percalcatum perrexerūt patrem, vt istam margaritam emerent. Da ergo mihi Chytræe vnum è vestris Euangelicis, qui ad eremos, qui ad cœnobia, ad virtutum videlicet Christianarum scholas, confugerint, vt totam vitam paludati cilicijs, ieiunijs pasti (vt quidam è nostris Martyribus aptissimè dixit) in lege Domini meditarentur dies ac noctes. Id quod etiam tenellæ virgines efficere potuerunt, quia non vitro vestro, & auro improbo, sed ista margarita, & purissimis gemmis verbi Dei sese ornarunt. Audi ergo Marcion (inquit D. Hieronymus) Audi Manichæe, bonæ margaritæ sunt lex & Prophetæ, & notitia veteris Testamenti. Nos autem vestris dicere possumus. Audi Luthere, Audi Caluine, bonæ margaritæ sunt nouum Testamentum, non diminutum, non decurtatum, non falsatum: bonæ gemmæ Sacramenta, & Christus verax, & verus in Eucharistia, quæue alia impiè ab ijs negantur. Quæ certè nisi possideatis, mirandum non est, cùm Dominus iusserit ne mitterētur ante porcos margaritæ, aut sanctum daretur canibus. In quo præcepto (ait D. Augustinus) diligenter quærendum est, quid sanctum sit, quid margaritæ, quid canes, quid porci. Sanctum est, quod violare atque corrumpere nefas est, cuius vtique sceleris conatus, & voluntas tenetur rea, quamuis illud sanctum natura inuiolabile, atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem, quæcunque spiritualia magna æstimanda sunt, quæ in abdito latent, tanquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quasi apertis concharis inueniuntur. Licet itaque intelligere, quòd vna eademq; res & sanctum & margarita dici possit: sed sanctum ex eo, quod nō debet corrumpi, margarita ex eo, quod non debet contemni. Conatur autem vnusquisque corrumpere, quod non vult esse integrum, contemnit verò, quod vile ducit, & quasi infra se existimat esse, & ideò calcari dicitur, quidquid contemnitur. Quapropter canes, quoniam exiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum esse non sinunt: Nolite (inquit)

Matth. 7.

sanctum dare canibus, quia etsi dilacerari, & corrumpi nō potest, & manet integrum, atque inuiolabile, illi autem qui vellent, cogitandum est, quod acriter atque inimicissimè resistunt, & quantum in ipsis est (si fieri possit) conantur perimere veritatem. Porci verò, quamuis non ita vt canes morsu appetant, passim tamen calcando inquinant. Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos verò pro contemptoribus non incongruè accipimus. Quod autem ait: Conuersi dirumpant vos, non ait ipsas margaritas dirumpant. Illas enim conculcant, etiam cùm conuertuntur, vt adhuc aliquid audiant, dirumpunt autem eum, à quo iam missas margaritas conculcauerunt. Non enim facilè inuenires quod gratum ei esse possit, qui margaritas conculcauerit, id est, cum magno labore diuina inuenta contempserit. Qui autem tales docent, quomodo non dirumpantur indignando, & stomachando, non video. Vtrumque autem animal immundum est, & canis & porcus. Cauendum est ergo ne quid aperiatur ei, qui non capit. Melius enim quærit quod clausum est, quàm id quòd apertum est, aut infestat, aut negligit. Neque verò alia causa reperitur, cur ea, quæ manifesta & magna sunt non accipiantur præter odium, & contemptum, quorum propter vnum canes, propter alterum porci nominati sunt. Sic Augustinus. Et hęc etiam an sectarijs huius temporis quadrent, ipsa res loquitur. Vniuersus orbis Christianus pridem agnouit: conscientia vestros iam arguit. Margaritam enim, siquidem verbum Dei conculcarunt. Dolo enim malo quæsitum statim fœdè violarunt, multas eius partes reijciendo, alias reddendo mancas atque mutilas, versionibus innumeris deprauarunt, peruersis interpretationibus corruperunt, vt antea ostendi, ad eius interpretationem quosuis ex plebe receperunt cerdones, lanios, coquos, singulos proprijs imbutos hæresibus & opinionibus, denique errores & hæreses veteres eodem dolo astruere conantur, vt ex Atheismis quos infra commemorabo, atque alijs patebit

Lutherani margaritas non quæsierunt.

B. Edmundus Campianus in Rationib° redditis Academicis Angliæ.

Matth. 7.

Li. 2. de Ser. in monte Sanctum.

Margaritę.

Canes veritatis oppugnatores.

Porci veritatis contemptores.

Lutherani conculcant verbū Dei.

liquidò. An horum verbum margaritæ meretur nomen, an potius qui tali verbo vtuntur, verbum illud Dei γυρισιον, vt porci margaritas, conculcant? Iudex esto lector.

IGNI ET LVMINI assimiliatur. Vox enim Dei ex medio ignis ad Moysem est facta: Cùm flamma (inquit Philo) in vocem auribus vsitatam conformaretur, ac super singulos Apostolos (ait

Philo. in Decalogum.

Lucæ. 2.

Diuus Lucas) edito prius de cœlo soni tu spiritus vehementis apparuerunt dispertitæ linguæ tanquam ignis. Præterea Diuina propemodum est natura ignis, qui sibi assimilet omnia, cuncta in se

Cæsar Scaliger contrà Cardanum

transmutet. Quæ vis, licet (vt vir quidam doctus eleganter scripsit) in alijs quoque elementis pateat, in aere tamen & aqua est parcior, in terra obscurior.

Ignis quæ sit vis.

Ac cùm elementis omnibus commune sit, vt suas promoueant formas, vbi validiora sunt ijs, quæ ab ijs patiuntur, hoc ignis validissimè omnium efficit. Cùm verò vnicuique enti insita sit appetitio infinitatis, atque æternitatis, propter quam in animalibus per generationem, in elementis per trāsmutationem fit formarum propagatio, id in igne, ac lumine manifestissimum est: Quare ignis vt Princeps atque arbiter elementorum auget imperium suum perpetuo dominatu, segregans & congregans, & sibi asciscens quantum potest: quæ suæ ditioni attributa secum auehat, abiens ad sedem suam. Ita iustus Rex suum cuique reddit, hercisscens familias, & finium regundorum inies rationem: prudens œconomus sibi quantum satis est, sumit. Ergo ex ligno, terræ cineres, aquæ humorem, aeri halitum distribuit, sibi quod vulgi oculos fallit, animos haud latet sapientum, sumit, ac seruat. Vnde Græci eum δραστήριον, δυνατὸν, διακριτικὸν ὀξυτόρον, ταντοκίνητον, ἀμιγὲς, ἀμέτοχον, ἀπροσδεὲς, μονοειδὲς; διαμένοντα, alijsque tanquam epithetis ornārunt. Quæ quidem suo libro de dogmaticis characteribus non minus Catholicè, quàm ingeniosè & doctè Turrianus noster ante aliquot annos est persecutus. Officium verò luminis est tenebras, caligines que dispellere, præbere leuitatem ac motum, resque sursum attollere. Eadem & euidentis imaginis ratione (inquit diuinè Dionysius) lumen quoque congregat, & conuertit ad

Luminis quæ vis.

Dionys. de Diuinis nō.

seipsum omnia quæ vident, quæ mouentur, quæ calefaciunt, quæue omnino ab eius radijs continentur. Quapropter sol Græcè ἥλιος appellatur, quod congregabilia reddat, omnia ὅτι πάντα ἀθροίζει κοινῇ cōcilietque dispersa. Sic omnia solem sensibilia concupiscunt: videlicet videre, aut moueri, & illuminari, atque calefieri, & omninò ab ipso lumine contineri desiderāt. Neq; verò (addit ille) ita loquar, quod antiquorum opinionem sequar, putantium solem esse Deum, & opificem vniuersi, & idcirco patentem hunc oculis mundum ratione propria gubernare: verùm hæc deo dixi: quoniam inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, atque Diuinitas. Hęc ille. At is qui Paraphrasin in eundem conscripsit: Res nulla (inquit) magis, quàm lumen refert naturam boni. Primò quidem lumen in genere sensibili purissimum, eminentissimumque appa-

Marsil. Ficinus.

ret. Secundò, facillimè omnium, & amplissimè, momentoque dilatatur. Tertiò: innoxium occurrit omnibus, atque penetrat, & leuissimum, atque blandissimum. Quartò: calorem secum fert alumum, omnia fouentem, & generantem, atque mouentem. Quintò: dum adest ineste que cunctis: à nullo inficitur, nulli miscetur: similiter ipsum bonum totum rerum ordinem supereminet: amplissimè dilatatur: mulcet & allicit omnia: nihil cogit: amorem quasi calorem habet vbique comitem: quo singula passim inescantur: bonumque libenter asciscunt: vbique penetralibus præsentissimum, commercium cum rebus nullum habet. Denique sicut ipsum bonum inæstimabile est, atque ineffabile, ita ferme lumen. Hoc enim nullus adhuc desinit Philosophorum: vt nihil lumine clarius sit alicubi, nihil rursum videatur obscurius. Sicut & bonum, & notissimum est omnium, & pariter ignotissimum.

QVAE cùm ita sint, latissimè pateret hic campus, vnde mens altius se attolleret ad Christi Domini doctrinam, vimq; huius efficacissimam, & vberrimam conte plandam, quādoquidem ipse ignis est cōsumens, & lux illuminans omnem hominem quique cùm venerit, vt mitteret ignem in terram vbi accenderetur, sic verissimus Iustitiæ sol nunquam desistit radios quoquouersum emittere, quibus suam vbique virtutem imprimat.

Heb. 12. Ioan. 1. Luc. 2.

HINC verò præclarè Origenes: Ignis (inquit) duplicem habet virtutem, vnā qua illuminat, alteram qua incendit. Est ignis quidem in hoc seculo, est & in futuro. Dominus IESVS dicit, Ignem veni mittere in terram. Ignis iste illuminat. Item rursus Dominus dicet in futuro operarijs iniquitatis: Ite in ignem æternū, quem præparauit Pater meus diabolo, & angelis eius. Ille ignis incēdit. Ve-

Origenes hō. 13. super Exodum.

Luc. 12. f.

Mat. 25. d.

run-

Universidad de Deusto
Biblioteca

runtamen iſte ignis, quē venit mittere Ieſus, illuminat quidem omnem hominem venientem in hunc mundum, habet tamē aliquid,& quod incendat, ſicut confitētur illi qui dicunt: Nonne cor noſtrū ardens erat intra nos, cùm adaperiret nobis ſcripturas. Neſcio autem ſi & ille ignis in futuro ſeculo, qui incendit, habeat aliquid & q̄illuminet. Eſt ergo (vt oſtendimus) natura ignis duplex. Et ideo iubetur offerri coccus duplicatus, cuius color ignis indicat elemētum. Quomodo ergo nos offerre poſſumus ignem iſtum duplicatum ad ædificium tabernaculi, videamus. Si doctores, extruis tabernaculum, ædificās Eccleſiam Dei. Dicit ergo & ad te Deus, quod & ad Ieremiam dixit: Ecce dedi verba mea in os tuum, id eſt, ignem. Si ergo docens,& ædificans Eccleſiam Dei, increpes tantummodò, & arguas, & caſtiges, & peccata populi exprobres, nihil autem conſolationis proferas de ſcripturis Diuinis, obſcurum nihil explanes, nihil ſcientiæ profundioris attingas, nec aliquid intelligentiæ ſacratioris aperias, obtuliſti quidem coccum, ſed non duplicatum. Ignis enim tuus incendit tantummodò, & non illuminat. Et rurſum ſi docens, myſteria legis aperias, ſecretorum arcana diſcutias, peccantem verò non arguas, negligentem non corripias, ſeueritatem diſciplinæ non teneas, obtuliſti quidem coccum ſed non duplicatum, Ignis enim tuus tantum illuminat, nón accendit. Qui ergó rectè offert, & rectè diuidit, coccum offert duplicatum, vt cum ſcientiæ lumine, igniculum ſeueritatis admiſceat.

Luc. 24. c. Exod. 25. & 26.

Ierem. 5. a.

Hæretico-rūdoctrina caret proprietatibus ignis.

HAEC igitur omnia, quę ad ignem, & lumen pertinent, id eſt, calorem, ſplendorē, miſtionē, conuerſionē, cōgregationem, conſtitutionē elementorum, cōſeruationē, renouationē, ſi quis cū igne illo cōtulerit, qui non ardeat in Eccleſia Catholica, facilimè eum deprehendet externum, potiuſque vaporem ſumi, & tenebras Aegipti palpabiles, quàm verum ignem, & lumen. At verò ad altare Domini prohibuit Deus, alienum ignem apponi. Et ignem inuoluentem, quem ventus turbinis præceſſit ſcriptura non probat. Hoc enim mentis malitia deſignatur. Iudæa (inquit Diuus Gregorius) nube ſuæ ignorantiæ cœca ta, quia mox adperſecutionis nequitiam » erupit, igne ſuo cōuoluta eſt, quæ in obliga » tione ſe nequitiæ per eandem ipſam cru » delitatem, qua arſit, implicauit. Ven » tus autem turbinis veniebat ab Aquilo » ne, & nubes magna, & ignis inuoluens, » quia ex corporis ſui frigore, ad ignoran » tiæ ſuæ caliginem perducta, vſq; ad maliti » am perſecutionis erupit. Vnde & ad alium » quoque Prophetam dicitur: Quid tu vides?

Num. 16. Ezech. 1.

Gregor. in Ezech.

Ollam, inquit, ſuccenſam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Quę ollæ deſcriptio, an ad Lutherū pertinuerit, de quo editum fuit illud dyſtichon:

Olla Lutherus erat ſuccenſa Aquilonis ad oras,
Illinc in terras panditur omne malum:

Atque adeo an ad te Chytræe ſpectet, qui ab olla cognomen geris & faciem habes à facie Aquilonis, tuūm ipſius (ni teipſum perneges) iudicium eſto.

Non eſt ca lidus ignis hęreticoꝝ

PRAETEREA calidus hæreticorum ignis non eſt, eſſet enim valens, efficax, atque, vt dicit Ambroſius, operatorius. Operatorius (inquam) vel in accendendis ad pœnitentiam hominibus, vel in inflammandis ad perfectionem, de qua iam locuti ſumus, vel in Sacramentis ea virtute ornandis, quam tu neſcio an verbotenus in ijs agnoſcere tuo aduerſus me ſcripto videris, cùm ea fatearis eſſe ſigna efficacia gratiæ, id quod tamen tui inficiantur. Iam D. Paulus huiuſmodi verbum proferebat, atque à quibuſnam percipiatur, deſignabat cùm diceret: Et quis eſt qui me lętificet, niſi qui contriſtatur ex me? S. Auguſtinus vim iſtam multò efficaciorem in Sacramentis teſtatur, cùm inter alia Sacramenta, quæ vocat virtute efficaciſſima, de Euchariſtia dicat: Non enim ſanctificatur, vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter ſpiritu Dei. Neque item ignis veſter ſplendidus eſt. Niſi enim in altari ſit, & præluceat ad Eccleſiam accedentibus, quam tu claritatem iſti tribuas? At ſi Eccleſia latet, atque inuiſibilis eſt, quem admodum plerique omnes dicitis, neſcientes quid loquamini, vbinam ignis in altari, quod eſſe debet in Eccleſia, apparebit? Vbi candelabrum ſuper menſam poſitum cernemus? Et ſanè vobis ignis iſte inuiſibilis & obſcurus eſt æquè ac ille, qui fatuarum virginum erat extinctus. Nam & non ſine ſpiritu ſatanę (qui quidem odit lucem) lumina ipſa, quibus iſte Diuinus ignis indicatur, ex ritibus veſtris, & templis ſuſtuliſtis. Cæterum quod Donatiſtis D. Auguſtinus obiecit, id ad vos attinet. Inquit enim: Libenter in opertis immoramini, ne fateri aperta cogamini. Et illud quoq; in vos quadrat, quod alibi ait: Cœco præſens eſt ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt. Sic omnis impi' cœcus eſt in corde, præſens eſt illi ſapientia, ſed cùm cœco prę ſens eſt, oculis ei' abſens eſt, nó quia ipſi abſens, eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt.

2. Cor. 3.

S. Auguſt. l. de Trinit.

Non ſplen didus.

Alijs præcaribus ignis datur claritas hæretic.

ADDO, nulla vera mixtio, nulla conuerſio, nulla conſtitutio eſt illius veſtri ignis aut verbi, quia neq; vlla ꝓportio in vobis eſt ad temperaturā: tū enim introducitur, & promouetur forma in elemētis, quā do eſt proportio. At vos cū omnia mēbra eun-

eundem actum habere, omnes eſſe Reges dicitis, cùm neminem alteri, officio ſaltem, prævalere aſſeritis, adimitis ita hanc vim, vt aſſeratis Chriſtum eum eſſe, qui nos, verè, & (vt cum ſcholis loquar) formaliter iuſtos coram Deo efficere nequeat. Igni ergo, lumini, doctrinæ, ac verbi Diuini vim, & vitam omnem adimitis. Proinde renouationem internam, quæ iuſtificāntis gratiæ perpetuus effect' eſt, ad ſanctitatē quandam, non ad iuſtificationem eſſe referendā ſtultè didiciſtis, impiè retinetis, ſceleratè docetis. Qua de tota re, quoniam Patres antiqui, Mileuitanumq; Concilium, Tridentinaque Synodus, plurimi verò Theologi optimè ex Diuino verbo ſcripſerunt, id mihi ſatis fuerit dicere, prodijſſe iſtum errorem, tum ex tumore cordis, veræque Theologiæ ignoratione, tum quòd modum attendere noluiſtis, quo Chriſtus vt Deus, & homo effectiuè influit in membra ſua, atque eſt omnis iuſtificationis noſtræ principium vniuerſale, & quo ad habitualem eius gratiam, & quo ad actualem eius iuſtitiam, quæ noſtræ iuſtitiæ cauſſa, & origo eſt tam per modum meriti, quàm exemplariter. Et certè quæ ignis, ac luminis propria in ſcripturis aſſeruntur, ſatis fuerant ad blaſphemias illas reuelandas, quibus dum Chriſti attollere meritum videmini, id ipſum eneruatis, & tollitis. Propterea ve rò D. Baſilius ferro ignito, quod propter ignem ſibi coniunctum, vrit, Chriſtū Deum, & hominem aſſimilat: & noua creatura in Chriſto dicimur ab Apoſtolo: Quia videlicet (ait D. Auguſtinus) per ſpiritum Chriſti incorporatus, factusq; membrum eius poteſt quisque illo incrementum intrinſecus dante operari iuſtitiam: Creat enim Chriſti gratia Euangelica in nobis ſpiritum nouum, & cor nouum, vt habent Prophetarum ſcripta, non autem quia manente peccati veruſtate imputetur membris ea, quam non habent, iuſtitia: quod quidem audent prophani è veſtris contra Dei expreſſum verbum loqui. Tu autem ne non videare iſtorum aſſecla, minimè interea curans, quid de te veri Theologi eſſent iudicaturi, Auguſtinum (quem certè nunquam intellexiſti, ne dicam non legiſti) aſſeris ſententiæ Pauli de gratuita imputatione iuſtitiæ non ſatisfacere. Scilicet ille te pędagogū expectabat, cui dictata corrigeres, & nouam in Eccleſiā Chriſti poſt quindecim ſecula lucem inferres. At qui & viuida vis igni. Itaque & Chriſto, ac prædicationi verbi Dei tribuitur. Sicut enim (ait Apoſtolus) in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Quare qui hanc viuificationem, & inhærē tem iuſtitiam tollit, is viuificandi vim

De orthod. fide. l. 3. ca. 15. & 18.

2. Cor. 5.

Aug. de ſpiritu & lit.

Ezech. 36. Ierem. 31.

Chytræi audacia.

1. Cor. 15. 1. Cor. 5.

Chriſto adimit. Sed infinitum eſſet omnia quæ ex hac diuini verbi proprietate aduerſus veſtra dogmata deſumi poſſent, argumenta perſequi. Et proinde his contentus ſuperſedebo cæteris. Reliquas etiam verbi Diuini affectiones præteribo, ne ſit tractatio longior, præſertim quòd ea me ſpes teneat fore, vt docti omnes & ij in primis, qui ad vnamquamq; rem exiſtimandam, & momento ſuo ponderandā indifferens iudicium adhibent, clarè ex ijs, quæ attulimus, intelligant vobis oſtentationē verbi Dei propriam eſſe, verbum autem ipſum Dei Catholicis eſſe Chriſti Seruatoris teſtamento relictam hæreditatem. Hęc igitur de verbo Dei, ad quod prouocabas. Nunc ad dogmata quatuor Synodorum accedamus, in quibus tam illuſtribus tribunalibus ſenties, qualis aduerſus omnes hæreſes veſtras ante vndecim & duodecim ſecula ſit lata ſententia, & ita quidem, niſi me omnia fallunt, ſenties, vt pertimeſcendum ſit, ne tui te pœniteat, quod vllam Synodorum priſcarum in defenſione tua mentionem feceris. Quam tamen fidenter Synodos tibi vendices, nunc videamus.

DE SYNODIS QVATVOR OECUMENICIS primis, (ad quas Chytræus tertio loco prouocat) & Proteſtantium Atheiſmis, quibus earundem decreta conuellunt atq; produnt

Sectio. III.

CHYTRAEVM CAETEROSQVE *Proteſtantes Synodos Oecumenicas quatuor verbo probare, re autem ipſa earundem auctoritatem contemnere, demq; callidè quatuor primas Synodos ſolas admittere.*

CAPVT I.

AIs ergo reſpicere te Eccleſiam Catholicam primam & puriorem, quæ tēporibus Nicænę, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ & Chalcedonenſis Synodorum probatarum viguit: Eaq, à te, atque à tuis, quæ tunc de dogmatibus decreta ſunt, doceri. Tu quidē hęc. Quę itē Lutherus (vt & ipſe aliquam religionem prę ſe ferret) aſſeruit, cùm quatuor illa concilia ſemel atque iterum eadē pagina vocaſſet ſumma: Neque verò hæc ſolùm, ſed & plura alia, quę, inquit, hinc inde, in Græcia, Aſia, Syria, AEgypto, Aphrica fuiſſe Chriſtiana concilia, præcipuè quibus D. Cyprianus, & Auguſtinus interfuerunt. Quæue Carolus Magnus Romæ, & Franckfordiæ, & filius eius Ludouicus in Francia, & Aquiſgrani, & complures alij Imperatores collegerunt. Et hęc quidem Lutherus. Sed & Melanchthon eiuſmodi aliqua, in reſponſione ad articulos Inquiſitionis Bauaricæ

Auguſt. de vnit. Eccleſ. cap. 19.

In Pſalm.

Luther' to. 7. Vviteberg. impreſſo, anno. 1557. p Thomā Klug. f. 452. pa. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Calu. Instit. Gall. lib. 4. ca. 2. Sect. 3.

ricæ comprobauit. Quæ postea Caluinus quoq; aliquãdo constanter fateri videtur, cùm dicit nihil in doctrina Catholica à tẽpore Apostolorum ad eam vsq; ætatẽ immutatum fuisse: Et Epistola ad Sadoletũ: Statue tibi quæso (ait) ob oculos, veterem illam Ecclesiæ faciem, qualem Chrysostomi, aut Basilij ætate apud Græcos, Cypriani, Ambrosij, Augustini seculo apud Latinos extitisse, ipsorum monumenta fidem faciunt.

ACCIPIMVS igitur, Chytræe, quod das, sed vtinam vbi ventum ad rem fuerit, non repetas quod dedisti: & verò ad locos communes Melãchthonis, ad Magdeburgensium næuos, & stipulas sceleratè confictas (relictis interim crasis eorum trabib⁹) ad inuisibilem quandam Ecclesiam, ad spiritum deniq; tuum te statim proripias. Vtcunque res accidet, illud interim constat te atque adeò socios tuos omnes, has ipsas Synodos, vt aliud vulgò iactetis, parui omnino facere. Primum enim illud vobis familiare est vitium, vt vniuersas Synodos in tenebris delitescere cupiatis, ne videlicet vestræ doctrinæ appareat falsitas. Quod verum esse inde liquet, quòd easdem edere non modò curæ nunquam vobis fuerit, verùm etiam illud curaueritis sedulò, vt qui edidissent Catholici vestras calumnias non effugerent. Deinde & illud omnium Protestantium est solenne, vt auditoribus suis Synodorum libros nũquam proponant, sed earum vice locos cõmunes nescio quos Vrbani Regij aut Philippi, confessiones, aut rectius confusiones VVirtembergenses, Saxonicas, Schmalcaldicas, Palatinenses, Helueticas, Gallicas ab hominibus malè feriatis confictas, quas tamen vt olim D. Hilarius de Arianis verissimè dixit, annuas & menstruas faciunt, & rem eò deducunt, vt dum multæ confessiones fiunt nulla reuera sit confessio. Et quidem hic ego Chytræe conscientiam tuam appello, testesque velim ipsos auditores tuos, Synodosne illas vnquam integras (vel quantum illarum in Christiana extat Ecclesia) aut in lucem edi curaueris, aut certè bona fide eis ostenderis: sicuti tamen Augustanam, & VVittembergensem confessiones ante sexennium edidisti? non equidem opinor. Si tamen auditoribus tuis easdem monstraueris (nam te non edidisse constat) ausim affirmare illos facilè cognouisse ex earundem auctoribus, indicibus, confirmatoribus, ratione item, qua habitæ sunt, & cæteris circumstantijs temporum & personarum, penes Catholicos eundem verbi Diuini sensum, ordinem hierarchicum, qui olim fuit, existere, & proinde opus non esse nouo altero Euangelio, nouisque Architectis, qui totum illud purioris Ecclesiæ ædificium inuertant. Sin minus id præstitisti (nunquam enim eas à te sibi propositas discipuli omnes tui affirmabunt) ecquid dicemus? fortè illud, quòd sapienter D. inquit Hieronymus. Non dantur venena, nisi melle illita. Satis enim est vobis earundem Synodorum nomine, Symbolisque quadantenus propositis, sed antea nouo Confessionis Augustanæ, aut Caluinianæ Institutionis, vel adeò Ariani Symboli veneno infectis propinare latentem adolescentibus mortem, ficque vt soli regnetis, ἀναρχίαν istã vnamquamque sectarum vestrarum sibi statuere, qua pietas, obedientia, & regna florentissima vel hoc seculo corruerunt. Sed quo loco Synodi hæ quatuor apud te tuosque sint, ex eo apparet clarius, quod earundem auctoritatem in disceptationibus, & controuersis fidei quæstionibus finiendis non admittatis, nisi quatenus vobis, orbis videlicet sapientissimis iudicibus, diuinis litteris videntur consentaneæ, hoc est, quando lubet. Illud verò apertissimè ostendit vos tum has, tum reliquas omnes Synodos nihili prorsus facere, quòd Concilia vniuersa errare posse doceatis, & argumentis ostendere elaboretis, vt videre est apud Lutherum articulo vigesimo octauo, & vigesimo nono. Et quod caput est, quidam tui riuales, Brentius & Hermãnus libro tertio Prolegom. capite decimo quinto & decimo sexto, concilium Nicænum I. erroris arguunt. Hæc cùm ita se habeãt mirum est Chytræe, qua fronte audeas affirmare te primas quatuor Synodos respicere, quas reuera vt iã liquet, & clari⁹ deinceps liquebit, nullo loco ducis. sed amabo te cur primas solas quatuor respicis synodos, quin cæteras quoq; respicis? Intelligo artem, & quis non intelligit, te cũ quatuor illas synodos priores admittis, sequentes explodis, id facere quòd existimes vix quidquam hæresum vestrarum esse à vetustioribus illis anathemate confossum, cùm tamen vestra illa omnia prius euerterint, ac condemnauerint, quàm vos illarum fidem subdolè eleuare, aut euertere niteremini. Et tamen vt vestra hæc non condemnassent Chytræe, ecquis est tam stupidus, quin sentiat ad posteriores eas synodos esse accedendũ in quibus quæ postea hæreses vestris similes emerserunt, planius suo tempore expẽsæ, & explosæ fuerunt. Quas quidem Synodos sequentibus seculis habitas, si haud puram pronunciasse sententiam de Christi doctrina temerè dixeris, non deest (quę Deo sit laus) Spiritus Sanctus, qui solidtores bonis mentibus cogitationes injeciat:

Quàm male de Synodis hæretici sentiunt.

Bret. in col. VVitem. de concil. Caluin. l. 4. Instit. ca. 9. §. 8.

Quare hæretici priores 4. Synodos admittunt.

Nempè: Non cõsensisse spiritum sanctum in Ecclesia: Non irritam fuisse Domini promissionem, qua vsque ad consummationem seculi nobiscum se mansurum spopondit. Non interijsse Deum, cuius sapientia à fine, ad finem attingit, ac disponit omnia fortiter, & suauiter. Neminem verò Patrum, nullam legitimam Synodũ, vel de casu futuræ Ecclesiæ, vel de lapsu antiquioris doctrinæ aliquid ita pronunciasse, vt fluctibus quantiscunq; irruentibus anteacti illius temporis doctrina conuelli, aut obscurari simul in toto orbe potuerit. Multò minus fuisse post duodecim secula expectandum effrontem nescio quem apostatam, qui vt abiecta conscientia, sic modò receptis, modò reiectis, non solùm posterioribus, verùm etiam prioribus illis Synodis, seipsum vnicum Diuinæ veritatis interpretem gloriaretur, ex quo, cùm tam veneres, & acerbi amaritudinum fructus sint editi, totq; monstra inuicem pugnantia illicò prognata, is tamen ille habendus adhuc esset, cui vni patefacta diuinit⁹ doctrina crederetur. Eam igitur viam Chytræe satis planam & tritam, nisi discipulis tuis commonstrasti, monstrato posthac, & reipsa præstabis, quòd verbo præ te fers. Sed satis ostensum est generatim te atque tuos quatuor priores Synodos minimè probare, vtcunque aliud verbis asseueretis, nunc ad idipsum in specie ostendendum gradũ faciamus.

Matth. 28.

IVTHERVS.

PRIMARVM SYNODORVM FORmam & Ecclesiæ Catholicæ illius temporis faciem; satis ostendere Chytræũ, & Protestantes reliquos, Synodos ipsas deseruisse, cùm Episcopis & Sacerdotibus, quibus illæ constabant, careant penitus, & potestate Synodos conuocandi destituantur.

CAPVT II.

In Epistol. ad Rom. initio.

CVM Ecclesia (vt D. inquit Augustinus) conuocatio sit fidelium vno cultu, vnaque fide inter se iunctorum, vnitas illa cultus & fidei sic erat sedulò retinenda, vt quisquis hanc scindere tũ iteretur, intelligeret, non minore sapientia Christum in Ecclesia instituenda, quàm virtute in conseruanda vsum fuisse. Is enim sapiens architectus fundamentum seipsum immobile posuit, atq; lapides reliquos ita disposuit, vt nunquam ædificatio illa collaberetur, si quis autem eam vellet labefacere, prior caderet, ac rueret præceps: ædificatio staret immota.

ATQVI ad constantem huius ædificij ordinem, ac quasi exemplar agnoscẽdum, nihil potius erat, quàm vt eius partes inno tescerent, quibus aggregatum hoc, quod Ecclesiam dicimus, definitur: cuius obliuio, cùm per Christianorum peccata, quodammodò caperet hominum mẽtes, Diuina prouidentia fecit, vt generales synodi interdum cogerentur, in quibus ipsa propemodum Ecclesiæ facies, atque Christiani Regni ordinatissima forma, ex aduersa hæresum confusione clarior appareret. Ad eam verò Ecclesiam, si qui à fide excidissent, iterum auidiùs accurrerent, aut qui eam coluissent, colerent adhuc ardentiùs, & venerarentur.

IN his Synodis tanquam certissimis, & (vt S. inquit Augustinus) saluberrimis tribunalibus, cùm Ecclesiastica Hierarchia in primis eluceat, ac tum præcipuè cernatur Ecclesia tanquam castrorum acies ordinata, controuersiæ quælibet grauissimæ dirimendæ erãt, & hostium corda expugnãda: Id quod cùm Spiritus sanctus Ecclesiæ traditus perpetuus doctor, & custos, efficere deberet, (Diuinitùs quidem, sed pro humano captu, ac nostro hoc præsentis vitę statu) certè nec vnquam defuit, & verò cumulatè impleuit. Quinimò sic Ecclesiæ adfuit, vt per vnam, & eandem semitam nos ad traditam ab Apostolis fidei regulam semper adduxerit, in eaque nos diligentissimè retinuerit: Neq; enim ita ab illis nostris primis Ducibus, quibus data soluendi, ligandi, pascendi potestas fuit, Ecclesia olim est administrata, vt ijs recedentibus ea posteris potestas adimeretur: aut sacramenta tollerentur, aut ratio componendarum inter fideles rerum immutaretur. Ecquod enim stabile ac solidum, vel adeò cognitum Diuina Patris sapientia stat uissset, si hoc accidisset? Quamobrem in synodis, tanquam in Comitijs ingentis Regni ijdem ordines, & quasi Senatores, conuenere, qui de summis rebus, (quotiescũq; opus fuit) decernerẽt. Hiq; tum Episcopi, tũ alij Sacerdotes fuêre, ad quos vniuersa respublica spiritualis pertinet. Quanquam inter eos omnes sæpè tractatio communis fuit, Episcoporum tamẽ sola extitit definitio rerumque tractatarum decisio. Qui soli quamdiu ob hæreses, siue ob alia non fuêre ex Ecclesia electi, atq; exauctorati, semper ipsam potestatem purgandi, illuminandi, perficiendi, à Christo Domino concessam Apostolis, quorum vices retinere debebant, sartam & tectam tenuerunt.

Matth. 18.

Episcopi soli controuersias decidebãt.

Diuinè igitur D. Dionysius (vt alia omnia) cùm tradere vellet, quid esset hierarchia, & huius distinctio, vsus, vtilitas, sic locutus est:

Dionys. de cœlesti hierarchia. c. 3.

"EST itaq; hierarchia (vt mihi quidem videtur) ordo sacratior, & scientia, & operatio, quæad Dei similitudinem pro viribus nititur: ac pro modo suo, ad illius imitati-

Universidad de Deusto
Biblioteca

» onē ex inducta sibi Diuinit⁹ intelligentiæ
» luce subuehitur. Porrò pulchritudo Diui-
» na vt simplex, vt bona, vt perfectionis au-
» ctor pura quidem est: nullamq; prorsus ad
» mixtionem dissimilitudinis fuscipit, ve-
» rùm singulos pro meritis, lucis suæ partici
» pes facit: & sacrosancto mysterio perficit,
» quantum quisque initiatus congruè illius
» in se immutabilem exprimere effigiem ni
» titur. Est ergo sacratissimæ huius functio-
» nis intentio: Deo quantum fieri potest si-
» milem euadere, vnumque cum illo fieri.
» Quæ profectò destinatio Deum ipsum ha-
» bet totius sacrationis scientię, & actionis
» præceptorem: inque illius augustissimam
» speciem intenta semper, ac firmiter: atque
» ad illam se pro virium modo componens:
» eos etiam qui secum Diuina sectantur, Dei
» ligna, & imagines effingit, ac perlucida spe-
» cula, & omni labe pura, dignaque quibus
» principalis illius, ac Diuinæ lucis suauissi-
» mus radius influat: quæ vbi indultum sibi
» sacratissimū iubar affatim hauserint: hoc
» ipsa postmodum absq; inuidia sequentibus
» fundunt, atque in hoc ipso Diuinis obtem
» perant legibus. Neque enim fas est ijs, qui
» sacra mysteria tradunt, siue qui illa perci-
» piunt, operari prorsus aliquid, nisi quod of
» ficij sui Diuina sanxit institutio, ne aliter
» quidem esse, quàm sunt confuso licebit or-
» dine, si candorem illum lucis (per quam
» Dij efficiuntur) in se suscipere cupiunt: in
» quam prospicientes iugiter pro ratione cu
» iusque sanctorum spirituum, se ad eam ef-
» fingere student. Cùm itaque hierarchiam
» dicimus, sacram penitùs quandam distin-
» ctionem indicamus, quæ sit imago Diuinę
» pulchritudinis, fulgorisque sui, & intelli-
» gentiæ arcana mysteria ordinibus, ac disci
» plinis sacratioribus peragit, principijque
» sui similitudinem (vt fas est) in se conatur
» exprimere. Ea enim demum cuilibet diui-
» nę illi distinctioni dedito, perfectio est:
» pro modo suo ad Dei imitationem totis
» conatibus eniti, quodque præstantiùs om-
» nibus, ac diuiniùs est (vt sacra testantur e-
» loquia) Dei cooperatorem fieri: Diuinam-
» que in se operationem, quantum potest, pa
» làm ostendere. Puta, quoniam sacrę illius
» functionis ordo est: vt alij purgentur, alij
» purgent, & alij mysterijs imbuantur, atque
» illuminentur doctrina salutari, alij id o-
» pus exequantur, ad perfectum alij ducan-
» tur, perficiant alij. Vnicuique Diuina imi-
» tatio hoc modo conueniet, Diuina illa be-
» atitudo, vt humano loquamur affectu, nul
» lius dissimilitudinis admixtione violatur:
» plenaque est sempiterni luminis, perfecta
» nullius perfectionis egens, totius perfecti-
» onis indultrix, purgans, & illuminans, atq;
» perficiens: imò verò sacra ipsa purgatio
» existens, & illuminatio, atque perfectio, su
» pra purgationem omnem, supra lucē ante
» perfectionē inæstimabili modo locata, ip-
» sa perfectionis auctor, ac totius quidem sa-
» crę functionis caussa, cæterùm à sacris om-
» nibus ratione excellentiæ singularis excep-
» ta. Et hęc Dionysius, quæ integra protu-
» li, quod aptissima institutoviderentur.

IAM verò cùm vix quispiam tam igna-
rus sit antiquarum rerum, qui ad quatuor
istas Synodos habendas fuisse tantum vo-
catos Episcopos, & Sacerdotes inficias eat:
quodnam quęso Chytræe mihi tribunal
ostendes, inter tuos, vbi religionis negotiū
pro statu Ecclesię illius (sicuti tu vocas) pu
rioris tractandum, ac finiendū sit? Episco-
pi enim apud vos nulli, (vt ex ipsa Nicęna
Synodo patet, quæ Episcopū à duobus aut
tribus Episcopis ordinari præcipit. Vestros
autem Superintendentes ne vnus quidem
ordinauit Episcopus. Sed vt de Nouatiano
inquit Cyprianus, Apostolica traditione
contempta nemini succedentes à seipsis or-
dinati sunt.) Sacerdotes nulli: cùm nō mo-
dò à nemine ordinati sint Episcopo Mini-
stri vestri, sed prætereà sacerdotium, & sa-
crificium execremini: à nemine istam pote-
statem conuocandi Synodum obtinuistis
vnquam: Diuinis, humanisque legibus, &
exemplis repulsi (vt etiam in confessione
Augustana factum fuisse liquet) cōtinen-
ter fuistis: Quid igitur vobis simile cum Pa
tribus illis, qui quatuor Synodis interfuē-
re, imò quid cum ipsis Synodis commune?
Quid verò si Lutherus antea Monachus
& Catholicus, postea apostata & hæreticus,
neque verò Episcopus sibi tanquam extra-
ordinario Helię, cæteriquè isti, qui cucul-
lis abiectis discrepantes singuli sectas inuex-
xere, consessum eo in sanctorum Patrum
cœtu petijssent? in quo ne Constantinus
quidem Imperator dignum se esse, vt locū
haberet non tam piè, quàm iustè professus
est: sanè illas sæpè voces ingeminassent: A-
nathema Apostatę, anathema sacrilego, a-
nathema hęreticis omnibus tunicam Chri
sti inconsutilem scindentibus. Non certè
quoniā pugnam intrepidi illi commilito-
nes detrectassent, sed quòd & inaudi-
tum esset à seculo, vt in Ecclesię rebus fi-
niendis Laici, & qui essent extra Ecclesiā,
& noxij essent, hi iudices haberentur. Diui
nę verò Maiestati non nisi summa inferre-
tur iniuria, qui si non patitur in humanis
iudicijs ista fieri, ac nos duce ipsa natura ne
hoc quidem in obscurissimis pagis licere,
aut decere cognoscimus, vt quisque arbi-
tratu suo in magistratus subsellia se inge-
rat, quanto minus hæc Deus erat permissu-
rus ijs in tribunalibus, quæ diuinitus exci-
tata cœlestes caussas tractant. Cæterùm
quoniam

Can. 4. Lib. 1 Ep. 6. Apud Protestantes Episcopi nulli, Sacerdotes nulli inueniuntur.

quoniam vobis argumenta quædā suppe-
tunt, quibus Superintendentibus, & Mini-
stris Laicis controuersiarū in Synodis fini-
endarum potestatem tribuendam esse cō-
probare soletis, operæprecium erit eadem
paucis dissoluere.

*ARGVMENTA, QVIBVS HAERETI-
ci Laicam in Synodis potestatem comprobare
nituntur, infirma esse, & inania.*

CAPVT III.

QVòd si igitur Chytræe malè lacta-
tus à tuis inquias: Et tamen veteris te-
stamenti Reges negotia religionis procura
runt: Atq; his ipsis Synodis, de quibus agi-
mus, non vnus Imperator interfuit: in prō-
ptu responsio est, eos nullum in fide negō-
tium sibi vsurpasse: interfuisse verò (quod
& in alijs factum est, & in postrema Tridē-
tina Synodo Legati omniū ferè Christiano
rum Principum fecēre) vt ipsas Synodos
tutarentur, remq; omnem ad exitū perdu-
ci curarent, perductam in rem conferri iu-
berent: Qui defugerent Imperiū, hosce gra
uissimis etiam supplicijs plecterent. Sic e-
nim Gaudentio Donatistæ, qui ægerrimè
ferebat, sibi non permitti plenissimam in
suis hæresibus impunitatem, respondet D.
Lib. 2. cap. 20. contra Gaudentium. Augustī. Reges qui Ecclesiam tenent, cer-
tissimè iudicant, ad suam curam pertine-
re, ne vos aduersus eam rebelletis impunè.
Ac paulò pòst ob illa verba: Nunc Reges
intelligite, &c. sentiunt (inquit) Reges po-
testatem, ita Domino seruire debere, vt ea
potestate plectantur, qui nolunt eius volū-
tati seruire. Verùm idem ille Augustinus,
Augustī. Epist. 48. & 50. cuinam vsui Regiam in Ecclesia potesta-
tem esse crederet, ea epistola fusius declara-
rat, qua Vincentio ex hæresi Rogatiana
scribit, se fuisse aliquando eius sententiæ,
vt arbitraretur, cum hæreticis nulla vi, sed
solo Dei verbo agendum, verùm aliorum
sententijs, & exemplo mutasse sententiam,
& arbitrari leges Principum rectè implo-
rari (id quod etiā Bonifacio comiti post-
ea scripsit) aduersus fidei hostes. De Regi-
bus autem veteris Testamēti, siue de Moy-
si, Iosue, Dauide, Salomone, Iosaphat, Eze-
chia, Iosia, qui vel sese templi rebus immi-
scuisse, vel Sacerdotibus aliquid præscrip-
sisse videntur, aut certè à Brentio & alijs
eiusdem farinæ in gratiam seculi Princi-
pum afferuntur tantisper, dum ipsimet hæ
retici in eos postea Imperium exerceant,
aut faces inferant ad omnem religionem
extinguendam, sanè haud est difficilè sta-
tuere, quòd noui testamenti & gratia, &
status, veteris testamenti vmbras, statum-
que præcellat: In nouo Sacerdotium præ-
mineat Regno, sicut spiritus corpori: In
vetere vmbratile fuerit Sacerdotium, &
sacrificia: In nouo alia disciplina instituta
fuerit excommunicationum: In vetere la-
pidationum, & necis: In nouo Apostolis, Differētia noui & veteris Test.
eorumque ideò successoribus cura Eccle-
siæ disponendæ ac regendæ tradita: quæ in
vetere non omninò sic esset: In nouo datus
spiritus sanctus, qui subinde doceret om-
nem earum rerum veritatem, quæ non sta-
tim expediebat, vt explicitè in Ecclesia
proponerentur: In vetere, sacrificia, ritus,
& ceremoniæ omnes à Moyse præscriptę,
atque adeò scriptæ essent, quibus nihil ad-
dendū, demendumue quidquam, vt fere
nulla re alia, nisi auctoritate regnantis in-
digerent, qua cuncta illa obseruarentur:
In nouo plurimæ prouinciæ, & Regna vna
Catholica religione contineantur, licet
qui regnent sua potestate liberè sic fungan
tur, vt Regibus alijs ne sint subiecti: In ve-
tere vnicum tantùm fuerit Regnum &
Rex, vbi Deus coleretur: Quod quidem
regnū si qua vel seditione, vel turba diui-
sum fuisset, religio, ritusque facillimè con-
cidissent, quemadmodum per Hieroboa-
mū accidisse scimus. Verùm enimuerò &
aliæ rationes validissimæ sunt, quòd Moy Psalm. 98. Aug. quæsti. super Leuit. lib. 3. q. 23.
ses, non minùs, sed multò magis Sacerdos
esset, quàm Aaron: Iosue Dux tantùm po-
puli creatus, de quo ideò dictum est Moy- Deut. 34.
si à Deo, Dabis ei partem gloriæ tuæ. At &
pro Iosue Scriptura habet, si quid agendū
erit Eleazar sacerdos consulet Dominum.
Nec Dauid præter Psalmos, quos tanquam
Propheta cecinit, aliquid fecit ex suo arbi-
trio, sed iuxta omnia quæ scripta sunt in le Deut. 7. 1. Paral. 24.
ge Domini, qua futuri Reges iubebantur
exemplū accipere à Sacerdotibus Leuitice
tribus. Nec verò Salomon aliquid in causa
fidei sibi iudicij sumpsit, quòd Abiathar
in exilium egerit, in agrum nempè suum.
Id enim factum quòd cum Adonia, qui ad
spirabat ad Regnum aduersus se, conspira-
uerat. Nec Abiathar fuit summus sacerdos
sed Sadoc, qui semper illi in Scriptura præ
fertur. Idem autem dictum sit de reliquis.
Si quid enim ij Reges fecerunt ad pietatē
promouendam, id eiusmodi fuit, quale præ
scripserat DEVS his verbis: Vbicunq; (in-
quit) quæstio est de lege, de mandato, de ce
remonijs, de iustificationibus, ostēdite fra-
tribus vestris, vt non peccent in Domino:
Amarias autem Sacerdos, & Pontifex ve- 1. Paral. 24.
ster in his, quæ ad DEVM pertinent, præsi-
debit. Porro Zabadias, qui est Dux in do-
mo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis
officium pertinent. Hęc Diuina Scriptura.
Itaq; Reges procuratores erant, & conser-
uatores, auxiliumq;, atque (vt dicitur) bra-
chium seculare extendebant, & suppedita
bant, quo omnia currerent sine impedimē

Universidad de Deusto
Biblioteca

to. At nequáquam ab eorum auctoritate
ſtatus, & gubernatio pendebat Eccleſiæ.
Quomodo enim, vt de noſtra noui Teſta-
menti Eccleſia dicamus, hæc ſubſtitiſſet
totos trecentos annos, quibus nullus penè
Imperator fuerit Chriſtianus, ac tamen re
ligio latè, longeq; proceſſit?

In 4. Synodis primis nullam Laici poteſtatem exercuerunt. Lib. 1. ca. 4. hiſt. Eccl.

SED & ex ipſis quatuor Synodis, ad
quas prouocaſti, id adhuc liquidiùs patet.
Nam etſi in Nicæna Conſtantinus Impe-
rator Epiſcopos hortatus eſt ad res Eccle-
ſiæ componendas, hæc tamen (inquit The-
odoretus) tanquam filius amantiſsimus E-
piſcopis, & ſacerdotibus veluti patribus
propoſuit. Ac notiſsimum eſt, quid ille re-
ſponderit Epiſcopis ad ſe libellos delato-
rios porrigentibus. Deus vos (dixit) con-
ſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis de-
dit de nobis iudicandi: Quamobrem D.
Athanaſius qui Synodo illi interfuit, ac
magni illius Imperatoris geſta obſeruaue-
rat, non timet Conſtantium eius filium
(& quidem Imperatorem) Antichriſtum
pronunciare, quoniam de fidei rebus co-
gnoſcere voluit. Quid hic (ait) quod An-
tichriſti ſit, omiſit? ſiquidem iam denuò
in locum Eccleſiaſticæ cognitionis ſuum
palatium tribunal earum cauſſarum con-
ſtituit, ſeque earum litium ſummum prin
cipem, & auctorem facit. Et infrà. Quis
videns eum in decernendo Principem ſe
facere Epiſcoporum, & præſidere iudi-
cijs Eccleſiaſticis, non meritò dicat il-
lum eam ipſam abominationem deſola-
tionis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt?

Rufinus li. 1. ca. 2. hiſt. Eccl.

Athanaſius in epiſt. ad ſolitariam agẽtes.

QVOD ſi quis obiecerit Conſtanti-
num Magnum in cauſſa Cœciliani Epiſ-
copi Africani iudicaſſe (quanquam hoc ſit
extra id, quo de agimus, hoc eſt, de qua-
tuor Synodis generalibus) audiat Diuum
Auguſtinum Donatiſtis hæreticis ſimile
aliquid obijcientem: ij enim (ſicuti neſcio
qui faciunt vel hæretici, vel aliquando
plus politicum, quàm Chriſtianum ſapi-
entes, vt ad Principes ſeculi rerum Eccle-
ſiaſticarum cauſſas tranſuertant) tam diu
Imperatorem obtuderunt, vt aliquod iu-
dicium ex eo extorquerent, quantumuis
id ille diu recuſaret. Cur ergo (inquit Di-
uus Auguſtinus) ad Imperatorem venere
veſtri Legati? cur eum fecerunt cauſſæ ſuæ
iudicem? Et alibi. Quid nobis obijcitis,
quod veſtra præſumptio primitus fecit?
Et altera epiſtola oſtendit eos ad Conſtan-
tinum Imperatorem à iudicio Epiſcopo-
rum prouocaſſe, Conſtantinum autem a-
liud Epiſcoporum iudicium propoſuiſſe.
„ Non quia (ait Diuus Auguſtinus) iam ne-
„ ceſſe erat, ſed vt eorum peruerſitatibus ce-
„ deret, omni modo cupiens tantam impu-
„ dentiam cohibere. Neque enim auſus eſt
Chriſtianus Imperator de iudicio Epiſco-
porum, qui Romæ federant, ipſe iudicare,
ſed alios (vt dixi) Epiſcopos dedit. A qui-
bus tamen illi ad ipſum rurſum Impera-
torem prouocauerunt. Qua in re Impera-
tor eis ceſſit, vt de illa cauſſa poſt Epiſco-
pos ipſe iudicaret, à ſanctis Antiſtitibus
poſtea veniam petiturus. Hæc quidem Di-
uus Auguſtinus. At Sancti Ambroſius, &
Athanaſius, multò adhuc euidentiora. Vo
catus enim ille ab Imperatore, vt cum Au-
xentio hæretico coram ſe tractaret. Si tra-
ctandum eſt (inquit) tractare in Eccleſia
didici, quod maiores fecerunt mei, ſi con-
ferendum de fide, Sacerdotum debet eſſe
iſta collatio, ſicut factum eſt ſub Conſtan-
tino, qui nullas leges ante præmiſit, ſed li-
berum dedit iudicium Sacerdotibus. In-
telligit autem in Nicæno concilio primo.
Hęc ille. Apertius quoque in eadem epi-
ſtola diſtinctionem hanc docet. Quando
(inquit) audiſti clementiſsime Impera-
tor, in cauſſa fidei Laicos de Epiſcopo iu-
dicaſſe? Ita ergo quadam adulatione cur-
uamur, vt Sacerdotalis iuris ſimus imme-
mores? & quod DEVS donauit mihi, alijs
putem eſſe credendum? At certè ſi vel ſcri-
pturarum ſeriem diuinarum, vel vetera
tempora retractemus, quis eſt, qui abnuat
in cauſſa fidei (in cauſa inquam fidei) Epiſ-
copos ſolere de Imperatoribus Chriſtia-
nis, non Imperatores de Epiſcopis iudica-
re? Hæc ille. Tantùdem verò & ante eum
Athanaſius in ſimili cauſſa ſcripſit. Si iu-
dicium eſt Epiſcoporum, quid commune
cum eo habet Imperator? Sin contra iſta
minis Cæſaris conſtantur, quid opus eſt
hominibus titulo Epiſcopis? Quando à
condito æuo auditum eſt, Iudicium Ec-
cleſiæ ab Imperatore authoritatem ſuam
accepiſſe, aut quando vnquam hoc pro iu-
dicio agnitum eſt? Plurimæ antehac Sy-
nodi fuere, multa iudicia Eccleſiæ habi-
ta ſunt, ſed neque Patres iſtiuſmodi res
Principi perſuadere conati ſunt, nec Prin-
ceps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum pre
buit. Paulus Apoſtolus habebat amicos in
Cæſaris familia, (eos enim ſalutari iubet
ad Philippenſes vltimo) non tamen eos in
iudicio ſocios aſſumpſit. Hæc Athana-
ſius.

Auguſt. Epiſt. 48. ad Vincentium.

AT in Concilio quoque Conſtanti-
nopolitano, nihil niſi Epiſcoporum iudi-
cio decretum eſt. Quo tempore cùm The-
odoſius Imperator inter alia Nectarium
Patriarcham conſuleret, quanam ratio-
one tota vniri poſſet Eccleſia, conſilium
Siſinij ſecutus eſt: nempè vt omiſsis diſpu-
tationibus (quæ non ſolùm ſchiſmata non
vnirent, ſed amplius diuiderent, & hære-
ſes ad contentiones potiores adducerent)
teſtimo-

Theodoretus li. 9. c. 11. & 19.

teſtimonium ex veterum Patrum traditi-
one adhiberetur. Itaque refert Theodo-
retus, ab Imperatore conuocatos eſſe hę-
reſiarchas, de quibus quæſiuerit, an ſuſci-
perent magiſtros Eccleſiæ, qui ante tempo-
ra diuiſionis extitiſſent. Illis verò non ab-
negantibus, ſed tanquam præceptores ho-
norantibus, rurſum Imperator interroga
uit, an eis horum teſtimonia Chriſtiani
dogmatis placerent. Hæc audientes Præ-
ſules hæreſum, atque diſputatores eorum,
(erant enim plurimi ad diſputationis cer-
tamina præparati) in reſponſo vehemen-
ter hæſerunt. Irruit enim in eos magna diſ-
cordia, alijs dicentibus bonum Imperato-
ris propoſitum eſſe, alijs verò cogitãtibus,
ſuo non expedire conſilio, dum alij aliter
de libris veterum ſentire viderentur: & ne-
quaquam inter ſe conſpirabant, ſed erant
diuiſi, non ſolùm aduerſus alias hæreſes,
ſed etiam inter ſemetipſos, qui dudum v-
nius hæreſeos eſſe videbantur. Quamob-
rem conſors malitia, ſicut linguæ gigan-
tum veterum, eſt diuiſa, & turris eorum
funditùs eſt ſubuerſa. Cognoſcens igitur
Imperator eorum confuſionem, & quia in
diſputatione ſolùmodò, & non in antiquis
expoſitionibus confidebant, alio propera-
uit itinere, eiſque declarauit, vt ex ſcri-
pto vnaquæque religio terminum ſuæ fi-
dei declararet. Et hæc ſanè ex hiſtoria Ec-
cleſiaſtica, quæ magnum habent pondus
Chytræe, ad veſtra quoque & omnium
hæreticorum dogmata diſcutienda.

Notent hę retici.

PORRÒ de Synodo Epheſina idem i-
pſum certum eſt. Theodoſius enim eius no
minis ſecundus Imperator cùm miſiſſet ad
eam Candidianum comitem, eidem Syno
do ſignificauit, ita ſe illum mittere, vt in
nullis quæ à Patribus agenda eſſent, de pijs
dogmatum quæſtionibus communicaret.
Illicitum namque eſt (inquit) eum, qui nõ
ſit ex ordine ſanctiſsimorum Epiſcopo-
rum, Eccleſiaſticis ſe immiſcere tractati-
bus.

Concili. Chalced. act. 3. Act. 5.

IAM in concilio Chalcedonenſi Im-
peratoris Commiſſarij dixerunt: Quod
placuit Reuerendo concilio, de ſancta fi-
de ipſum nos doceat. Et Imperator Mar-
tianus, Sacerdotes (inquit) quid obſerua-
ri in religione docuerunt, atqui tum allo-
cutus eſt Synodum. Nos (ait) non ad oſten
dendam potentiam, ſed ad fidem confir-
mandam, ad præſentem Synodum veni-
mus exemplo religioſi Imperatoris Con-
ſtantini. Hinc itaque docemur, & rebus di-
uinitus reuelatis nos aſſentiri, non ob Re-
gum, & aliorum hominum edicta politi-
ca, ſed propter Deum, per teſtimonium &
vocem Eccleſiæ tanquam infallibilis regu
læ loquentem: At cùm diſtincta poteſtas
ſit, inter ſeculi Principes, atque inter Epiſ-
copos, propterea iudicium de fidei rebus
aliunde non eſſe petendum: Id quod cùm
vos alij defugitis, cernitis, in quàm profun
do confuſionis cœno, veſtri ſemper volu-
tantur.

Bucerus ita ſenſit, eiuſque aſſeclæ.

CAETERVM qui non conuocandos
ad Synodum dixerunt alios quàm filios
Dei, ſi pro filijs Dei improbos intelligunt,
vt alicubi Scriptura facit, ſanè ſeipſos deſi-
gnant: ſin electos Dei, & prædeſtinatos di-
cunt, ne ad veſtros quidem id certè perti-
net, quos Spiritus ſanctus cùm ex Eccleſia
militante (quia nec militandum eſſe cre-
dunt) eiecerit, ecquid triumphi ſperes aſſe-
qui poſſe in triumphante? At verò vt ele-
cti ſint aliqui, quis eos dignoſcat, vt deligi
poſſint, atque ad Synodum euocentur?
Nouit enim Dominus qui ſunt ſui. Quòd
ſi non vocati ab alijs, ſed de ſe quiſque
iudicium ferens ſe dabunt in viam, tan-
quam Dei filij, iam ſua opinione inflati, ſi
quid audient, quod ſuæ ſententiæ aduerſe-
tur hoc reijcient, ſpernent autem ſic cæte-
ros, vt deinceps alij denique ſinguli, ſeip-
ſos verè eſſe filios Dei, illos prę ſeſe menti-
ri, & eſſe filios ſatanæ exiſtiment. Viden'
Chytræe, quantum ſaltabit extra chorum
eiuſmodi cœtus? Qui autem velint, iudicẽ
in concilijs eſſe Scripturam, quę nec ſentit,
nec intelligit, neque eloqui poteſt, hi ſine
ratione, & ſenſu Scripturæ, ſatis inſaniunt,
quod quidem ſatis oſtendimus ſupra, vbi
de verbo DEI egimus. Viui igitur iudices
neceſſarij ſunt, atque ij, quibus hanc curam
Chriſtus demandauit, Epiſcopi, quos liquè
diſsimè ex aſpectu ipſarum Synodorum
legitimarum, ex ipſa antiquorum vſq; ad
Apoſtolos adducta fidei regula, ex promiſ
ſa Spiritus ſancti preſentia, ex diligentiſsi-
ma Scripturarum & Patrum collatione a-
gnoſcimus. Hos autem quoniam Eccleſia
veſtra minimè habet, à primis quatuor Sy-
nodis & puriore Eccleſia (vti antea dixi)
quàm longiſsimè diſceſsiſtis. Et quidẽ ex
his quamuis manifeſtum euaſerit falſum
eſſe quod aſſerebas, te primas quatuor Sy-
nodos earundemque decreta reſpicere, per
gamus tamẽ idipſum reddere manifeſtiùs
ex Atheiſmis veſtris, quibus vniuerſam Sy
nodorum harum doctrinam conuellere &
labefactare pro virili conati eſſis. Prius ta-
men generalia Synodorum decreta ſubij-
ciam, (reliqua ſingillatim ſuo loco deſcri-
pturi) Atheiſmorumque originem & pro-
greſſum, vt veſtra dogmata ad Synodo-
rum amuſsim rectius expendantur, & vn-
de ortum habuerint, intelligatur. Hæc au-
tem in Nicæna, & in reliquis alijs Synodis
ſic eſt adhibita, vt perſæpè reperiantur ac-
clamationes illæ: Sic credidêrunt Patres,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide finē concilij Chalced.

sic Nicæna, sic Ephesina, & reliquæ Synodi; sic nos credidimus, & credimus. Hæc fides Apostolorum, huic omnes consentimus, omnes ita sapimus.

SYNODORVM QVATVOR PRIMARVM, capita præcipua & decreta.

CAPVT IIII.

ET generatim quod ad dogmata fidei pertinebat, Nicæna Synodus Arianam hæresim damnauit. Quas verò Arius hæreses inuexit, hę ad tria ferè capita referebantur: Christum ex essentia, & natura Patris

Capita Nicænæ Synodi præcipua.

non esse genitum: Fuisse tempus cùm non erat, ac proinde principium habuisse: Vnā & simplicem trium personarum essentiam non fuisse: Ex quo efficiebatur, neque has esse consubstantiales, neque admittendum esse verbum illud ὁμοούσιον: quod postea Nicæni Patres à Spiritu sancto edocti ad hęreses istas auertendas non tantùm inuenēre, quantùm ex thesauris Diuini verbi, traditionisque Apostolicę elicuerunt. Verū enimuerò Ariani cùm ferre non valerent voces consubstātialis, & Trinitatis, quanto potuerunt astu & diligentia alias illas insinuabant ὁμοιον, & ὁμοιουσιον, id est, con

Lib. 4. de hæreticorum nugamentis.

iunctę, ac similis substantiæ. Et hęc quidē Arius, qui (vt ait Theodoretus) humanę etiam naturæ rationem mutilauit. Nam ipsum (Dominum) corpus inanime assumpsisse, in eo autem egisse animę munia Diuinitatem asseruit, ita vt huic tribueret affectus, qui à corpore insunt. καὶ μέντοι, inquit, καὶ τὸν τῆς ἀνατροπῆς ἐκφοβήσας λόγον, σῶμα γὰρ ἀπὸ ἀψύχου ἐφη ἐληφέναι, συνεργεῖν δὲ τὰ τῆς ψυχῆς τὴν θεότητα, ὥστε ταύτῃ προσάψαι τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ὑγιεινομένου συμπάθειαν.

Augustl. li. 2. de bapt. cap. 9. Tempore Constant. Imp. Pont. Sylvestro. Can. 6. a pud Ruff. lib. 1. ca. 6.

SYNODVS igitur Nicęna cùm istos errores damnasset, illegitimi quoque Concilij Carthaginensis, & Cypriani decretum, de rebaptizandis hęreticis reprobauit: Donatistas autem, quanam ratione essent recipiendi, exposuit. Romanæ porrò Ecclesię supra reliquas omnes Ecclesias eminentiā & inspectionem, quam antea consuetudine, & iure Apostolico ex Christi Domini institutione acquisiuerat, ostendit. Schisma deniq; de Pascha celebrando sustulit: ac verò constitutiones siue διατυπώσεις, ad rectam Ecclesiæ administrationem, moresque spectantes promulgauit. In hac autem Synodo trecenti duodeuiginti Episcopi fuerunt.

Pont. Damas. Gratiano & Theodosi. Impp. Syn. Constantinop. capita piæ cipua.

SYNODVS verò Constantinopolitana, centum quinquaginta Episcoporum, Macedonium blasphemantem contra Spiritū sanctum: deinde Apollinarium, qui mentis expertē, & (vt inquit D. Gregorius Nazianzen.) ἄνουν, faciebat Dominum: Animam tamen sentiētem Christo tribuebat, in quo ab Arianis differebat, quoniam illi ne sentientem quidem, aut vegetantem animam ponebant in Christo, cui satis esse putarānt Diuinitatem, quæ mentis, sensus, vegetandi munia pręstaret: Photinum prę terea, & Sabellium, qui in DEO vnam duntaxat esse personam dicebat, quę pro ratione actionū variarum (quasi nomina personarum essent synonima) modò pater vocaretur ob creationem & conseruationem rerum: modò filius, cū assumpta carne humana editus esset in hāc lucem: modò Spiritus sanctus, quatenus sese creatis rebus impertiens, siue substātialiter, siue per sua dona illaberetur: Denique & Eunomium, qui alios ex alijs errores contra Diuinitatem & Spiritum sanctum proferebat, anathemate confodit. Fidem Niceni Concilij sartam tectam defendit, & Symbolum edidit, quo vnà cum Nicęnæ Synodi Symbolo nouę hæreses abolerētur. Quinā verò post Romanam Ecclesiam honor esset Cōstantinopolitanæ deferendus, quoue modo Episcopi suas diœceses, vel Ecclesias, quæ erant inter gentiles & regere, neq; ad alias non inuitati accedere deberent, illicitamque Maximi Cynici Philosophi ordinationem declarauit, & sanxit.

Synodi Ephesinę præcipua capita. Theodoretus de nugamentis hæret. ca. de Eutyche. vide S. Vigilium in disput. inter Sabellium, Photinum, Arium, & Athanasium.

EPHESINA Episcoporum ducentorū coacta contra Nestorium vocem θεοτόκου, hoc est, Deiparę auersantē, & duas in Christo personas ponentem, ac carnem Christi viuificatricem negantem expugnauit, eūque ex Ecclesia expulit. Hic (vt etiā refert Cusanus) fassus est quidem in Christo esse corpus, animam & Diuinitatem, sed circa rationem vnionis errauit. Fatebatur corpus & animā vniri vnione naturali, qua esset verus homo, sed hominem illum vni ri Diuinitati aiebat per gratiam, non quidem cōmunē, qua boni DEO vniuntur, verùm per plenitudinem gratię, ob quam vna esset DEI & hominis IESV voluntas, propter quam excellentissimam gratiam de CHRISTO verè enunciaretur ipsum esse filium DEI. Sed non admisit Mariam esse matrē DEI. Quasi id, quod in CHRISTO reperitur à matre acceptum, non conueniret DEO, sicque voluit naturam humanam in ipso esse Deificatam. At quoniam scribebatur, Verbum caro factū est, non autem caro facta est verbum, ideò & hoc damnauit per illam Synodū Ecclesia.

Synodi Ephesinę præcipua capita. Leone P. Pōt. Max. Nicolaus Cusanus Card. li. 1. cribrationum Alcorani prologo secūdo.

PORRÒ eadem Synodus, Messalianos, siue Enthusiastas, vel Euchitas hæreticos, librumq; pollutæ illius hęreseos (vt vocārunt sancti illi Patres) anathemati subiecit: & quidem pręter illa, quę in Tomis conciliorum, & in Cyrilli anathematismis cernuntur,

Præter codices huius Synodi Græcos, qui sunt in Bibliotheca Vaticana & alibi, est item exemplar in Bauarica Bibliotheca antiquissimum.

nuntur, Theodorus Peltanus è nostris Theologus, optimæ memorię vir, Græcum volumen in Latinum vertit, in cuius prima sectione, quæ Synodum anteceſſerunt: In secunda acta concilij aduersus Nestorium: In tertia schismaticorū, & hęreticorum cōtra œcumenicū concilium machinationes, & fraudes: In quarta, gesta & scripta Synodi contra schismaticos: In quinta, quę ad reconciliandas Ecclesias, & amicitiam inter Cyrillum & Ioannem Antiochenum redintegrandam pertinent: In sexta, orationes, seu conciones in concilio, vel occasione concilij habitæ continentur.

Martiano Imperatore, Leone I. Pontific.

CHALCEDONENSIS Episcoporū sexcentorum (licet alij scripserint octingentorum triginta) contra Eutychen, & Dioscorum hæreticos egit pro duabus naturis in CHRISTO, & proprietatibus. Eutyches autem (vt ait Boetius) asserit assumptum hominē ita, vt humana natura non manserit, cuius error ex eodem fonte, quo Nestorij prolabitur. Non enim putauit naturam duplicem esse, sine duplicatione personę, vt cū non confiteretur duplicem personam, reputauerit consequenter vnam esse naturam. In ea igitur Synodo ex Nicęna, Constantinopolitana, & Ephesina multa recitantur, eademque fides astruitur. De Episcoporum item ordinatione, deque eorum, & Monachorum vita, qualis esse debeat, deque pœna quam incurrerent, si à proposito recederent: quodúe iudicium subeundum sit ijs, si quid inter sese agendum sit: De virginibus, quæ se Domino DEO vouerunt: De Monachis ne vxorem ducant: De concilijs habendis per Prouincias: De Episcoporum, & Clericorum accusatoribus: Neue monasteria consecrata fiant diuersoria secularia: Neque Episcoporum ordinationes diu differantur: Deque alijs ad bonos mores spectantibus editi sunt canones sapientiæ cœlestis pleni.

Ex quibus omnibus Ecclesiæ forma, & hierarchia, omnisque ritus, in primis autem doctrina de DEO, & sanctissima Trinitate liquidissimè hauriri potest.

ATHEISMORVM ORIGO & progressus.

CAPVT V.

QVO Spiritu acti fuerint ij, qui à tempore Apostolorum Christi Domini Diuinitatem, vel carnem, aut humanitatē acerbissimè oppugnārunt, facilè constat ijs, qui vitam illorum, & dogmata cognouerunt. Vt verò, qui facinora perpetrant, & in omnem turpitudinem pręcipites ruunt, si quid luminis affulget, quo inspici possint, id protinus extinguunt: sic Sata-

Vide Irenæū, Tertullianū, Iustinum Martyrē, Theodoretum & alios.

nas hominum eorum mentibus, per quos aliquid satanicum edere vult, lumen illud Diuini vultus, quod est signatum super nos, satagit callidissimus eximere, vt sanè à tenebris vndique comprehensi, tandem in eius manus penitùs prolabantur. Apparuit ergo CHRISTI IESV DEI filij doctrina, & vita, sicut splendidissimus Sol: quo homines excitati, arrepta cęlestium rerum exercitatione, vt valentissimi athletæ, nuncium perfidiæ, mundo, & carni remiserant. At cùm Diuinum solem, qui tot miraculis, atq; illustrissimis radijs splēdere inceperat, vnico flatu non poterat extinguere diabolus, ad sui, hoc est, serpentis astu, suasque pristinas artes conuersus, Dei Maiestatem, sub Dei veri nomine minuere, & Christum, sub Christi vel Deitate, vel humanitate obscurare, atq; adeò ex animis hominum omninò tollere curauit. Id qđ Tertullianus, cùm hęreticos profligaret, prudentissimè posteritatem omnē, ac præcipuè huius seculi homines prænonuit. Nā cùm Dositheum Samaritanū, Sadducęos, Pharisęos, & Herodianos, breui pstrinxisset: Ad eos (inquit) me conuerto, qui ex Euangelio hæretici esse voluerunt, ex quibus est primus omnium Simon Magus, qui in Actis Apostolorum condignam meruit ab Apostolo Petro, iustamque sententiam. Hæc ille. Qui postea Menandrum, Saturninum, Basilidem, Ophitas, totamq; istius erroris & scenam, & doctrinam aduersus Christi Domini & Dei veritatem, inde fluxisse scribit: cùm & deinceps Carpocrates, & Cerinthus, & Valentinus non tam fabulas, quàm nouas de Deo, & Christo blasphemias addidissent. Quos cùm Marcion quidam Ponticus genere, & Episcopi filius, ac propter stuprum cuiusdam virginis ab Ecclesiæ communione abiectus, esset imitatus, ac DEI Maiestatem sub dolè minuens, Deum consequenter negaret, aduersus illum, & alios hæreticos, ita loquitur idem Tertullianus. At nunc (inquit) negocium patitur Deus Omnipotens, Dominus & conditor vniuersitatis: ideò tātùm opinor, quia à primordio notus est: quia nunquam latuit: quia semper illuxit, ante etiam Romulum ipsum, nedum ante Tiberium: nisi quòd solis hæreticis cognitus non est, qui ei negocium faciunt. Et infrà. Sed Deum quidem, vt sciens, non negas, vt nesciens retractas: immò & accusas, quasi sciens; quem si scires, non accusares, immò nec retractares. Reddens nomen illi, negans substantiam nominis; id est, magnitudinis, quæ Deus dicitur, nō tamen eam agnoscens, quantam si homo omnifariam nosce potuisset, magnitudo non esset. Hæc ille.

Tertul. 46. cap. lib. de præscrip.

Act. 8.

Cap. 47. de præcrip.

Lib. 2. aduc. Marcionē.

Nota hæretice.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AT Satanas postea (vt semper in peius proficit) Arium sacerdotem spiritu ambitionis tumidum impulit, quoniam Archiepiscopus Alexandriæ creatus non est, ad tot hæreses vel nouas comminiscendas, vel veteres excitandas, vt tenebræ factę sint super vniuersam terram. Sicq; vna stilla decidens, neque aliò auersa in torrentem excreuit, quæ totum Christianum orbem inundauit. Repressi tamen Ariani Synodi Nicænæ auctoritate, effusisque diuino iudicio Arij visceribus, qui tanquam alter Iudas Christi proditor crepuit medius: doctrina verò sapientissimarum illarum Ecclesiæ columnarum stante, atque consentientissima: Illatis item à Constantino Imperatore iustissimis pœnis, ac sublatis hæreticorum pestilentissimis libris, coluber ille, qui sempiternum animabus bellum indixerat, in omnes sese spiras contorsit, si qua ratione semina tantæ impietatis souerentur, Christique regnum rimas ageret, quo facilius denique concideret. Quare Ariani negare iam apertè scripturas, Epistolam Pauli ad Hebræos reijcere, & quicquid aliud ratum, sanctumque esset, spernere, ac pedibus ipsis sacrosancta mysteria conculcare sunt ausi, quemadmodum nostri quoque temporis hęretici faciunt, quoniam desperatissima eorum causa est. Adeò mens lumine Dei amisso sibi ipsi sit hostis acerrimus. Tum itaque prostitutio virginum, eiectio sanctimonialiũ, altarium euersio, Catholicorum trucidatio, inuasio Episcopatuum: Eremitarum in abstrusissimis locis, & Monachorum persecutio, cæteraque illa sunt subsecuta, quæ D. Antonius præuiderat, & Patres Athanasius, Basilius, ac reliqui scripta reliquere. Sed cùm neque hic conatus prævaleret Synodi auctoritati, earum hæresum anteignani coegere varijs temporibus decem conciliabula, quibus semper nouæ potius hæreses condebantur, quàm vt eorum impietas statui, vel fides Catholica posset labefieri. Mulierculas etiam cùm parerent adibant, deque Christi natiuitate diuina ridentes, & contemptim loquentes, illud Prophetæ ironicè obijciebant: Generationem eius quis enarrabit? Esaiæ 53.

QVAE sanè omnia num Lutherani vestri, ac reliqui fecerint, testantur ipsa Regna, Prouinciæque vastatæ, ipsa conciliabula ab ijs nullo vnquã vero cum effectu pacis habita, ipsa Catholicorum martyria quæ toto hoc seculo, & nunc in Anglia habentur, ipsa bonorum Ecclesiæ sacrilega vsurpatio. Qui nisi fructus eiusmodi sint, ex quibus eos agnoscere possis, fateare necesse est, vel te esse cum ijs cœcum, & latente iustitiæ diuinæ flagello transuersum agi, aut nondum altius ea perpendisse, quæ tamen interitum æternum haud resipiscentibus afferent. Sed fortè dices: Ecquid in nobis offendis, quo vel diuinam Maiestatem, vel sanctissimam Trinitatem, vel cõsubstantialitatem filij traducere nos, vnà cum priscis illis hęreticis verè asserere possis? Multum (aio) per omnem modum.

PRIMVM autem illud cogita, sicuti plerunque Deus Prophetarum corda, linguasque mouebat, operibus item futura indicabat, quæ illi antea aut nesciebant, aut non omninò explicitè intelligebant: sic satanam pseudoprophetarum corda, linguasque & calamos persæpè ad ea disseminanda tentâsse, quæ etsi ipsi non cogitârant, iustissimo tamen iudicio Dei promeriti fuerant, vt organa & flagella essent iræ Dei, mox quidem in ignem æternum proijcienda. Et sanè ebrij, & ægroti, multa dicunt, & faciunt, quæ non sibi ipsis, sed ebrietati, ęgri autem morbo, non animo tribuunt. Verùmtamen culpa illorum denique est, quod & ebrij facti sunt, & in varios morbos inciderint. Prorsus ergo id in Luthero, cæterisque initio euenit, vt quàm mitissimè de illis iudicium feramus. Nam dum furerent aduersus Ecclesiam, tanquã ebrij multa quæ noluissent aduersus Deũ blasphemarunt, ac tamen vbi è suis erroribus tot monstra enasci, & tantam in vitæ moribus licentiam erumpere viderunt, aliquando dilucidò aliquo interuallo vi veritatis impulsi desperarunt de suę doctrinę progressu, factamque fuisse, è vestro isto (si Deo placet) euangelio hominum vitam multò peiorem coacti sunt & ipsimet fateri, quàm dum in Ecclesia Catholica viuerent. Sed iam ad Atheismos ipsos veniamus.

ATHEISMI LVTHERI, Melanchthonis, Caluini, Bezæ, Vbiquitariorum, aliorumque Pseudeuangelicorum, quibus Synodorum quatuor decreta conuellunt.

CAPVT VI.

ATHEISMVS PRIMVS LVTHERI, quo Esaiæ locum de Christi diuinitate falsa interpretatione deprauat.

SATANAS igitur, vt, quod coquebat in animo, tãdem euomeret, primò Lutherum impulit, vt magno ausu Biblia verteret, & vulgatâ editionem abijceret: interim verò serpés ille sciebat, quid facturus esset eo de homine: Quibus ité in locis varia ei animo instillaturus, quib⁹ deinceps pillũ, virus suũ sparsurus, ne cogitante quidem semper

semper fortasis ista Luthero. Et initio quidem quod scriptum habetur de Christo DEO & homine simul futuro, id Lutherus omninò sustulit. Sic autem Esaias inquit: Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, DEVS, Pater futuri seculi, princeps pacis. Quod ita in codice Græco legitur: ὅτι παιδίον ἐτέχθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν· οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ἡγούμενος, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Sic item in codice Hebraico legitur. El Gebbor, id est, Deus fortis, quod quidem posteà Paraphrasis Chaldaica eodem sensu, ijsdemq; verbis expressit. Quin etiã inter Hebræos ante Christum natum non defuit, qui ita interpretaretur hunc locum. Quia (inquit) Messias Deus & homo futurus est, vocatũ est nomen eius Emmanuel, hoc est, nobiscum Deus, nempè in corpore, in carne nostra, quemadmodũ testatur Iob capite decimo: Ex carne mea videbo Deum. Item quia DEVS est mirabilis, consiliarius dicitur: Excogitauit enim mirabile consilium animas à dæmone eripiendi, quæ propter Adæ peccatũ damnatæ erant. Nec possunt vllo modo esse saluæ, nisi Rex mortem acerbissimam, multaque subeat tormenta; Ob eam causam dictus est vir. Et quia ipsius est omnis fortitudo, DEVS fortis vocatur. Et paulò pòst: Et quia eos saluos faciet, & ad paradisum adducet, vocatur IESVS, hoc est, Saluator. Hæc ille. Esaiæ c. 9.

Lutherus Christi gloriam furatur.

LVTHERVS igitur tanquam tacitus latro, furatus Christi gloriam: vocem illam, (DEI) penitùs expunxit, alteram supposuit, qua Christi Diuinitas nequaquam deprehendi potest. Id verò in omnibus eius Biblijs, quæ Ienæ, VVittembergæ, Lipsię, ac Franckfordiæ typis impressa sunt, cernere est his verbis. **Vnd er heist/ Wunderbar/ Rhat/ Krafft/ Held/ Heiliger Vatter.** Cũ debuisset vertere, **Vnd sein Name heist/ Wunderbar/ Rhatgeb/ Gott/ Starck/ Ewiger Vatter/ Friedfürst.** Sic enim & Dietenbergius, & ij omnes verterunt, qui peritissimi linguarum Diuinum verbum vt rectè perceperunt, sic ex animo suspexerunt, & venerati sunt. At verò ne nominis DEI eo loco prætexere posset ignorationem, fatetur quidem alibi per hanc vocem El, ibi significari DEVM, & nusquam inueniri in singulari, nisi de vero DEO. Sed tamen in sua versione maluisse ponere **Krafft/** quo nomine, inquit, designari fortitudinem substantiuam. Sed alibi tamen (vt omnia reddat semper dubia) inquit (El) applicari etiam creaturis. Ex quo hominis astum cum impietate coniunctum licet agnoscere, quod studio tam expressam vocem Spiritus Sancti de Christo DEO ab Ecclesia DEI omnibus seculis & linguis receptam sustulerit, populisque clarissimum Diuinitatis Christi testimonium Germanica dictione, & satis impropria inuoluerit, atque subtraxerit. Interim verò cùm ab alijs fraudem agnitam velare voluisset, eos quidem, vt diximus, sic lactauit. Attamen id quod maximè expediebat ab omnibus cognosci non correxit. Quæ certè (vt subinde planiùs quoque ostendetur) tacita fuit ad Atheismum complanatio.

To. 4. operum Luth. pag. 171 im presſ. VVitebergę 155. Quidda simile sed breuiꝰ in scholijs eiusdem breuibus in Esaiam eodem to. pag. 144.

ATHEISMVS SECVNDVS LVtheri & Caluini contra sanctissima Trinitatis nomen & inuocationem.

PORRÒ displicebat Arianis nomen sanctissimæ Trinitatis. Displicuit & Luthero. Cumque hanc, satana instigante, compendiariam illi viam ad Diuinitatem ipsam ex animis tollendam putassent, putauit item volens nolens Lutherus. Sic enim dementat (vt dixi) satanas suos. Itaque & in hoc Lutherus tanquam bonus reformator, vt à Sanctuario inciperet, à sanctissima Trinitate inchoauit. Et vti ex Epistola D. Ioannis Euangelistæ sustulit illud: Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt: Sic ex Litanijs illud prorsus erasit: Sancta Trinitas, vnus Deus miserere nobis. Sentire igitur ne iam tibi videris Chytræe, sibilum anguis illius venenatissimum? At non omninò (inquies) vocem illam sustulit, quin verò & alicubi reliquit. fateor. Et hic ipse est satanæ astus, vt iaciens lapidem, ilicò recondat brachium, & superseminans (vt dixi) zizania, abeat. Fuerunt enim qui audacem illam impudentiam admirabundi improbarent. Propterea receptui sic cecinit, vt tamen neque Lutherus retractauerit quod sustulerat, & pro eo tempore Satanas fecisse satis secogitauit, si fenestram istam ad omnẽ nequitiam aperuisset. Scit enim malignus serpens, facilè esse inuentis addere. Quamobrem quod onum in Luthero fouerat, in Melanchthone non multò pòst apertiùs, sed apertissimè in Caluino, & in reliquis manifestiùs exclusit, quemadmodum suo loco dicemus.

Anno 1543. in lib. precationum:

Universidad de Deusto
Biblioteca

IAM verò si causas alias expendamus, cur Lutherus sanctissimę Trinitatis nomẽ, & inuocationem, è Christianis supplicationibus eliserit, certè nullam videmus. Si enim nouitatem vocis afferas, antiquitas omnis falsi te arguet: sin ab hominibus ijs inuentam putaueris, quorum haud magna fuerit in Diuinis rebus exercitatio, vniuersa Græcia, atq; ij ipsi, quos scribis Diuinam illustrasse scripturam, te reprehendent. Si, quoniam Caluino non sapiebat Trinitatis nomen, quod generis fœminini cùm sit, iũgatur cũ Deo, quæ vox est masculini, cur ille Grámaticus, non Theologus, loco Trinitatis, non dixit Ternionem? Sed latebat serpens in herba. Caluino enim vsus est satanas, tanquam audaciore & callidiore instrumẽto, per q̃ nomine Trinitatis sublato, ne inuocaretur quidẽ: quæ vbi nõ inuocaretur, abiret omninò in obliuionẽ. Quomodo autem inuocarent, quam neq; nominare dignarentur, & adeò in quã non crederent? Ac primò Caluini inscitiæ insuffluit satanas hoc alterum venenum, vt sanctissimæ Trinitatis hypostases, seu personas, putaret nudas esse proprietates: deinde in iocum, (horreendam, & intolerabilem sanè blasphemiam) sanctissimum illud nomen detorsit, vocans hermaphroditum. Nicæni igitur Patres, quique fuere omnes in reliquis Synodis τριάδα, hoc est, Trinitatem nominárunt: Neque verò tũc orta est illa vox, cùm D. Iustinus Martyr, Athenagoras, S. Gregorius Thaumaturgus, Tertullianus, sanctique ante hos Clemens Roman⁹, & Dionysius Areopagita, atque alij plerique omnes vnà cum Iacobi, Clementis, Basilij, Chrysostomi, & Latinorum liturgijs, hymnis quoque quos vocant τριαδικὰς tanquam ab Apostolorum temporibus deductam satis ostendant. Itaque nec ab inuocatione sanctissimæ Trinitatis abstinuerunt. Nam & precationes ad eã τριαδικὰς, qualis vox cernitur in ijs, quæ subijciuntur Liturgijs D. Basilij: Et cum D. Dionysio, Diuus Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, ac denique reliqui Patres Trinitatem esse inuocandam suis extemplis docuerunt. Ille enim τὴν ἀγαθαρχικὴν, inquit, καὶ ὑπεράγαθον ἐπικαλεσάμενοι τριάδα; hoc est, Principem omnis boni, atque eminẽter bonam inuocantes Trinitatẽ. Ac rursus Τριὰς ὑπερθεε καὶ ὑπερθεε, καὶ ὑπεράγαθε τῆς χριστιανῶν ἐφορε θεοσοφίας ἐθυνομημένε ἐπὶ τὴν τῶν μυστικῶν λογίων ὑπεράγνωστον, καὶ ὑπερφανῆ, καὶ ἀκροτάτων κορυφὴν, ἵνθα τὰ ἁπλᾶ, καὶ ἀπόλυτα, καὶ ἄτρεπτα τῆς θεολογίας μυστήρια κατὰ τὸν ὑπέρφατον ἐγκεκάλυπται τῆς κρυφιομύστου σιγῆς γνόφον, ἐν τῷ σκοτεινοτάτῳ τὸ ὑπερφανέστατον, ὑπερλάμποντα, καὶ ἐν τῷ σκότῳ ἀναφῶς, καὶ ἀοράτως τῶν ὑπερκάλων ἀγλαϊῶν, ὑπερπληροῦντα τοὺς ἀνομμάτους νόας. Et quasi tot ante secula Lutheri blasphemias præsensisset, addit alibi· χρὴ καὶ ἡμᾶς ταῖς εὐχαῖς πρώτον ἐπ' αὐτὴν ὡς ἀγαθαρχίαν προσανάγεσθαι, καὶ μᾶλλον αὐτῇ πλησιάζοντας ἧττον μυεῖσθαι τὰ παντάγαθα δῶρα τὰ περὶ αὐτὴν ἱδρυμένα, καὶ γὰρ αὐτὴ μὲν ἅπασι πάρεστιν, οὐ πάντα δὲ αὐτῇ πάρεστι, τὸ δὲ ὅταν αὐτὴν ἐπικαλώμεθα, παντάγγνοις μὲν εὐχαῖς, ἀνεπιβολοτάτῳ δὲ νῷ, καὶ τῇ πρὸς θεὸν ἑνοειμενεστάτῃ ἐπιτηδειότητι, τότε καὶ ἡμᾶς αὐτῇ πάρεσμεν. Quæ Diuina verba, Latinè sic habẽt: Trinitas quę essentiã, Diuinitatẽ, bonitatẽq; transcendis, Diuinę Christianorũ sapiẽtię præses, dirige nos in id, q̃ de arcanis oraculis valdè incõprehensibile est, splendorẽq; omnẽ superat, & in altissimum eorũ verticẽ, vbi simplicia, & soluta, & immutabilia Theologię mysteria in perillustri arcani, mysticiq; silẽtij caligine abdita sunt in tenebricosissimo loco clarissimã lucẽ emittentia, & in prorsus intractabili, inaspectabiliq; perelegantiũ radiorum mirabiliter opplẽtia mẽtes oculorũ expertes. Et alibi: Oportet enim nos orationibus ad ipsam veluti bonitatis principẽ, puehi, & propius ad illã accedentes in hoc discere perquã optima dona ipsi esse circũpositа. Nã & ipsa quidẽ adest omnibus, non aũt illi adsunt omnia. Vbi aũt ipsam purissimis precibus, defecatoq; animo, & ad Diuinãvrionẽ accõmodato inuocauerim⁹, tũc nos illi quoq; adsum⁹. At D. Greg. Nazian. ne quid de D. Dionys. p tuo Luth. cauilleris, sic ait: ὦ τριὰς ἁγία, καὶ προσκυνητὲ, καὶ μακρόθυμε, μακρόθυμε· γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον ἀνασχομένη τὴν σὲ τεμνόντων, ὦ τριὰς ἧς ἐγὼ καθήξιώθην, καὶ λάτρις εἶναι, καὶ κήρυξ ἐκ πλείονος· ἀνυπόκριτε· ὦ τριὰς ἡ πᾶσι ποτε γνωσθησομένη, τοῖς μὲν τῇ ἑλλάμψει, τοῖς δὲ τῇ κολάσει, δέχοιο καὶ τούτους προσκυνητὰς τοὺς νῦν ὑβριστάς. Hoc est, ô Trinitas sancta, & adoranda, & longanimis: Es enim lõganimis, quę tãdiu scindentes te toleras. O Trinitas cuius habitus sum cultor, atq; preco iã pridẽ non simulatus. O Trinitas quę ab omnib⁹ aliquãdo cognoceris, partim illustratione, partim punitione, susципe etiã istos, vt qui nũc te cõtumelia afficiũt, adoratores efficiãtur. Sic Chrys. τριὰς ἁμίγε, μονὰς ἡ παντουργός, καὶ παντοδύναμε, ὁ πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, σύ θεός μου, καὶ φῶς καὶ σὲ ἀνυμνῶν προσκυνῶ, Id est: Trinitas partitionis expers, vnitas omnium opifex, omnipotensque pater, filius, & spiritus sanctus, tu Deus meus, & lumen, teque celebrans adoro. Hæc ille. Atqui & antea quoque D. Ignatius à spiritu sancto edoctus fuit, canticũ illud ab Esaia auditum, sanctus, sanctus, sanctus, in Ecclesia Antiochena in sacro cantaretur. Ac postea miraculo comprobata est ea inuocationis necessitas, cùm pueri duo in aera Diuinitùs sublati, deinde delati in terram, iussi sunt Proclo Patriarchæ dicere, mandaret vt Trisagion illud ad terræmotum sedandum ab omnibus caneretur, sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis miserere nobis, sicque cessauit illa calamitas: sed & per sanctissimam Trinitatem sanctissimè Christiani iurabant, & per eandem reliquos adiurabant in grauissimis causis, quẽadmodũ in Concilio Chalcedonensi cernitur. Nam & in Græco Acumicensium codice, hæc verba sunt. Per sanctam Trinitatem vos adiuro, quæ custos est principum, quamque colitis, & in qua baptizati estis, cuius quoque inuocatione saluamini, iubete preces meas relegi. Quæ cùm ita sint, ac tamen ausi sunt, in tantum impietatis barathrum ruere: Quantoperè initia superbiæ cauenda sunt, exque minimarum rerum contemptu maxima quæque deinceps despiciantur, perlegat pius attentè, quæ Dorotheus scripta reliquit. Is ergo: Memini (inquit) fratres mei vidisse me aliquando huiusce modi hominem, qui in hanc miserrimam seditionem incidisset. Et initio quidem si quis è fratribus locutus quippiam esset in alterius commendationem & laudem, statim illũ spernebat, ac quasi conspuebat dicens: Quis est ille? Non est alius præter Zosimam, & qui cum eo sunt. Post cœpit & illos cõtemnere, ac dicere, neminem alicuius esse pretij præter Macharium: & paulò pòst: Quis, ait, Macharius? nullus est præter Basilium & Gregorium. Atque etiam non multò pòst hos quoq; cœpit pariter spernere, & nullum pretij vllius existimare, nisi Petrũ, & Paulum. Cui ego prædixi, quod euenit, fore, vt hos quoq; tempore contemneret. Quod sanè factum est: nam eos spreuit, & nihil esse habendum in pretio præter Trinitatem asserere cœpit, statimq; in Deum quoque factus est insolentior, exarsit, intumuit.

Caluini impietas.

Synodi quatuor generales.

Iustinus li. de expositione fidei quem inscripsit de Trinitate.

Athenagoras in Apologia.

Gregorius Thaumaturgus in fidei formula, quæ extat apud Eusebium hist. Eccles. lib. 7. ca. 24.

Greg. Nazianz. orat. 2. de pace versus finẽ

Dionys. c. 3. de Diuinom.

Naz. subfi nem orat. de pace.

Vide Ephesinũ Concilium ad sanctissimam Trinitatem. Act. prima Chalcedo. Concil.

D. Dionys. exordio libr. de mystic. Theologia.

Dorotheo Doctrina 2. de humilitate. Nota.

ATHEISMVS TERTIVS LVTHERI
contra nomen ὁμοούσιον siue consubstantiale à Patribus Nicænis receptum.

PROGREDITVR impietas, & quem hominem satanas fermentare cœpit, nõ deserit, quousq; fermẽtetur totus, siãtq; nouissima illius peiora prioribus. Lutherus igitur clausтris pudoris semel pruptis, vbi sensim bellũ indixit Sanctissimæ Trinitati, iam apertius se prodidit, cùm aduersus Latomum scribens, vocem illam in Synodo Nicæna constantissimè receptam ὁμοούσιον, hoc est, consubstãtialem, se inquit odisse. Anima mea (inquit) odit hoc nomẽ. Quid ita? ob ipsamne vocem, an ob notionem vocis? Neutri potes respondere, nihil enim aptiùs hac inueniri poterat ad hæresim Arianorum iugulandam, & ad vnicam, planeque eandem numero, ac certè ipsissimam Dei essentiam indicandam. Id quod cùm ægerrimè ferrent Ariani, & Catholicos contemptim vocarent Homousianos, vides quã bonus illorũ fautor fuit Helias vester: Et verò quanti Nicænę Synodi decreta in re tanta feciſtis, qui in vestra confessione Augustana tantoperè hãc Nicęnam fidem extollitis. Itaque aut certè Lutherus crediderit oportet personas sanctissimæ Trinitatis non esse eiusdem, & vnius essentiæ (quod sanè omnem perfidię metam excedit) aut sanè dicendum est ipiritu illo contendendi adactum à dæmone fuisse, vt quod ignoraret, blasphemaret. Sin autem nomen ipsum Homousion oderit, quòd parum Græcũ sibi Germano: vel consubstantiale, siue consubstãtiuum (vt Aphri apud Vandalorum Arianorum Principem interpretati sunt) sibi (videlicet elegantissimo) parum Latinum videretur, sapientissimum omnium se iactet necesse est, qui cùm nihil meliùs afferat, vniuersam tamen illam antiquissimã & purissimam Ecclesiam ingenio, spirituque admirabili prędita, infælicissimus morio, & apostata se putet superasse. At nomen hoc, neque externum, nec barbarum est, sed Christianum, Ecclesiasticum, significantissimum. Quod si malebat dici ὁμοιοούσιον, id est, similis substantiæ (vt quondam Ariani volebant) intelligis cuius spiritus erat magister vester. Et D. quidẽ Basilius Arianis ea lege concesit hanc alterã vocem, si fuisset adiectum ἀπαραλλάκτως: tum enim ὁμοιοούσιον idem designasset, quod ὅμοιον κατὰ πάντα. Sin autẽ id reiecit, quoniam in Scriptura expressum non est (quãuis profectò in illa altissimè impressa sit eius notio, ac veritas) vides quonam, & Synodos illas quatuor, & quę fidei Symbola vos publicè admittere videmini, ac denique spiritũ illũ, qui Synodos direxit, abigitis. Et certè Lutherus ignorare nõ poterat, vocẽ illam in Cõcilio Nicęno aduersus Arianos veritatis auctoritate (vt S. inquit Augusт.) & auctoritatis veritate fuisse firmatam. Verũ (inquies) & D. Hieron. (vt ait Lutherus) nomen homousij ferre nõ poterat, nec tamen tantũ illi, quantũ nostro Lutheро piaculũ ascribitis. Agnosco ipsius Lutherи, & qui eũ imbuit, Satanę astutias. Patres enim cũ vnanimes & vni⁹ labij sint in re fidei, sic repellitis, vt ne flocci quidẽ faciatis: at si tantillum apparet, quo per illos ædificium fidei prosternere possitis, tum eorũ auctoritas vobis est sacrosancta. Sed vt in primis frau dẽ Lutheri agnoscas, nunquã

Lutherus aduersus Iacobum Latomum

D. Augusт. libr. 3. contra Max. c. 14.

Hæreticorum in Patrum auctoritate recipienda ars.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Hieronymus vocabulum homousij odio habuit, aut omittendum esse iudicauit. Sed ab hypostasis voce cauendum esse opinabatur, quòd hanc cum voce essentiæ Ariani sic confundebant, vt cùm vnum, & idem esse videretur, ij propterea tres essentias callidè insinuarent. Neque verum est, quod in libro de cõcilijs Lutherus adiecit his verbis: Sanctus Hieronymus vehementer perturbatus, lamentabiles scribebat ad Episcopum Romanum Damasum literas, & cupiebat expungi vocabulũ homousion. Extant enim duæ illius sancti viri epistolæ hac de re ad Damasum, in quibus nulla homousij expungendi mentionem facit. Quin verò alteram sic concludit: Obtestor Beatitudinem tuam, per crucifixum Mundi Salutem, per ὁμοούσιον Trinitatem, vt mihi epistolis tuis siue tacẽdarum, siue dicendarum hypostasum detur auctoritas. Quibus verbis vt Lutheri impostura, sic & virorum illorum sanctissimorum, ac doctissimorum, qui antiquas Apostolorum semitas terebant, cernitur pietas, atque modestia, cùm ad Summum Pontificem Romanum de rebus fidei confugerent. Itaque & veræ humilitatis fructum retulit, quippè qui in fide Catholica stetit, neque terminum transgressus est Nicænæ, quam cũ adorabilem vocat, quo muro fortissimo (inquit) cõtra arma diabolica statuto, hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, vt pater & filius, vnius Diuinitatis, vnius virtutis, vniusque magnitudinis debeant credi, vniusque essentiæ, siue substantiæ simul & Spiritus Sanctus. Neq; verò sapientiùs quidquam ea voce poterat inueniri. Essentia enim pro natura rei accipitur, qua vnumquodq; constat, quæ quatenus multis indiuiduis, & hypostasibus est communicabilis, quasi quoddã vniuersum est, ac proinde latiùs patet quàm hypostasis: significantior item est, quàm substantia. Hæc enim etsi nihil ab essentia differre dici possit, quoniam tamen videtur quædam esse accidentium sustentatio, non tam propriè Deo conuenit, cui omnia insunt per modũ essentiæ, non item accidentis. Quo fit, vt quæcunq; in Deo sunt, Deus esse rectissimè dicantur. At hypostasis siue persona, quam Græci πρόσωπον, Latini quoq; suppositum dixerunt, magis adhuc (vt cũ scholis loquar) essentiæ specificat existentiam, vt quæ subsistentiã & incommunicabilitatem in sua propria definitione contineat: quare & illam Boethius indiuiduam naturæ rationalis esse substantiam circumscripsit.

Damasus epistola 5. quam cũ 90. Episcopis qui ad se venerãt scripsit Episcopis Illyricis.

Lib. de duabus naturis.

Hanc igitur vocem Patres adsciuerunt ad diuinam essentiam in tribus personis docendam, ne quis vel Sabellianus tres hypostases esse chimeras arbitraretur, vel Arianus tres essentias in Deo statueret.

Ac Christiani quidem à D. Paulo edocti hoc ipsum antea crediderunt, nam & propterea D. Dionysius, atque alij Dei vim μονάδα, & ἑνάδα τρισυπόστατον vocarunt: Ac cùm post Sabellij hæresim (sicut Rufinus scribit) orthodoxæ huius fidei doctrina latiùs patuisset, Ariani tamen in eos scopulos impegerunt, vt tres hypostases pro tribus naturis, siue essentijs existentibus in tribus personis crederent, atque fallaciter (vt diximus) Catholicis obtruderent.

D. Cæsar contra Arianos.

Secuta sunt deinceps posteriora secula, quibus per vocem Homousij non solùm reiecta est Sabellij crapula (vt D. Cæsarij fratris D. Basilij verbis vtar) ac loco hypostasis etiam personę nomen Græci à Latinis mutuarunt, verùm etiam per vtramq; vocem fides Catholica stetit inuicta. Itaque nos Lutheranam abijcientes rabiem, & odium quo aduersus hanc veritatem & vocem feruntur, dicamus cum Epiphanio: Filius est homousios patri, non συνέσιος, id est, simul habens essentiã, sed homousios, id est, non extra Patrem genitus, vt quidã ironicè iactant, positu, sine adoptione volentes esse filium, non veritate. Consensus autem est fidei dicere ὁμοούσιον; id est, eiusdem essentiæ, si enim dixeris homousion soluisti Sabellij vim. Non enim vnam hypostasim significat hæc vox, sed in se subsistere patrem, in se subsistere filium, & in se subsistere Spiritum sanctum. Præterea etiam non alienum ab eadem Deitate declarat, sed Deum ex Deo filium, & Deum spiritũ S. eiusdẽ Diuinitatis, non tres Deos. Ille sic Græcè: υἱὸς ὁμοούσιος τῷ πατρί, οὐ συνέσιος, ἀλλ' ὁμοούσιος, οὐκ ἔξωθεν τοῦ πατρὸς γεννητὸς ὥς τινες ἐρωνεύονται, φέροντας, θέσει θέλοντες εἶναι τὸν υἱόν, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ. συνδεσμὸς δὲ τῆς πίστεως ὁμοούσιον λέγειν· ἵνα γὰρ εἴπωμεν τὸ ὁμοούσιον λύσωμεν τὸ σαβελλίζειν τὸν υἱόν. μία γὰρ ὁμοούσιος μιᾶς ὑποστάσεως δηλωτικόν, ἀλλὰ καὶ ἀνυπόστατον συμαίνει τὸν πατέρα, καὶ ἀνυπόστατον τὸν υἱόν, καὶ ἀνυπόστατον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. πάλιν δὲ τὸ ὁμοούσιον οὐκ ἄλλο τριὸν τῆς αὐτῆς θεότητος σημαίνει, ἀλλὰ θεὸν ἐκ θεοῦ τὸν υἱόν, καὶ θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς θεότητος, οὐ τρεῖς θεούς.

Epiphan. in Ancora 10.

ATHEISMVS QVARTVS MELANCHthonis aduersus Essentiæ Diuinæ vnitatem & personarum æqualitatem.

AT Melanchthon verè nunc Melanchthon, ex quo plura vasa Chytræe ad contumeliam sunt efficta, Magistri terens vestigia, quàm bellè doctrinã Nicenæ Synodi imbiberit & alios docuerit, audi: Necesse (inquit) est in filio aliquid esse Diuinæ natu-

Melanchthon loc. commu. 1559 pag. 8. & p. 10.

næ naturæ, non totum. Ac post aliqua: Necesse est (ait) aliquam esse in Christo naturam Diuinam. Hæc ille anno huius seculi trigesimo nono. Sed postea quadragesimo quinto (vt errores alij ex alijs enasci solẽt) spiritum sanctum ait esse aliquid essentiæ Dei. Ait enim loquens de spiritu sancto: Testatur per Ioelem Deus, non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentiæ Dei. Quibus verbis nihil aliud designare potuit, quàm aut multas esse naturas diuinas, aut certè multas eiusdem essentiæ partes. Id quod & perfidum est, & iustissimè antiquæ hæresi tributum, ab ea antiquitate ad quam prouocas. Ac locis communibus editis anno quinquagesimo octauo: Non est (inquit) lacerata Diuina natura filij, sed tamen fuit obediens Patri suo: quæ sanè Ariana fuit hæresis. Tum alibi, nouo loquendi more inuecto, Diuinas personas tres singulares intelligentes substantiuè vocat: Qui loquendi modus quantopere cohæreat cum sancto Athanasio, qui Nicænæ Synodo interfuit, tu ipse intelligere potes. Cùm enim in eius Symbolo dictum sit, non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens, profectò non tres intelligentes, sed vnus intelligens dici debet. Ergo non ita sunt locuti S.S Dei homines, quẽad modũ impius iste pædagogus. D. enim Athanasius ait: Istiusmodi igitur absurdis præter veritatẽ emergentibus, necesse est id quod integrè & solidè ex substantia Patris editum est, eius esse proprium filium. Nam integrè & solidè impartiri patrẽ idem est, ac si dicas ex Patre gigni. Iam genitum esse, quid aliud significat, quàm filij naturã? Hæc ille.

In locis cõmu. an. 45. pag. 53.

August. li. de hæresib. hæresi 74. Melanch. loc. com. pag. 40.

Philip. Melanch. locis comm. anni 45. & 58. pag. 22.

Oration. 2. in Athanas.

Prætereà D. Augustinus (vt alios eorum seculorum complures omittam) Omnes (inquit) quos legere potui, q ante me scripserunt de Trinitate, quæ est Deus, diuinorum librorum veteres, & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt, secundum scripturas docere, quod pater & filius, & S. sanctus, vnius eiusdemque substantiæ, inseparabili æqualitate, diuinam insinuet vnitatem. Ideoque non sint tres dij, sed vnus Deus: quamuis pater filium genuerit, & ideò filius nõ sit qui pater est: filiusque à patre sit genitus, & ideò non sit Pater qui Filius est: Spiritusque sanctus nec pater sit, nec filius, sed tantum patris, & filij spiritus. patri & filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinẽs vnitatem. Sic D. Augustinus. Sed & Picardi Valdenses in Bohemia, & Morauia, sua illa pestilenti confessione, quam huius sęculi anno septuagesimo quarto ediderunt, similem blasphemiam euomuerũt. Dei enim opera ad extra ita secundum distinctas personas diuidunt, & opus creationis autumant adeo peculiare esse Dei Patris, vt id neque ad filium Dei, neq; ad Spiritum sanctum vllatenus spectet. Ex quo efficitur, tribus sanctis. Trinitatis personis, nõ eandẽ esse deitatem, nõ eandem naturam, non eandem potestatem, non eandem sapientiam, non eandem coæternam maiestatem: Si quidẽ distinctas formas, & naturas habeant necesse est, quorum operationes, & actus diuersi sunt. Ecquid autem isti aliud agunt, quàm quòd filium Dei sua Diuinitate spoliant, & ita latissimè viã per Arianismum ad Atheismum complanant? Credo igitur Chytræe non tanti vnquam fecisses Melanchthonem, quem maximum condum opum æstimasti, aut Picardicam sectam Ecclesiæ Christi Catholicæ non anteposuisses, si initio medullam veterum gustasses, neq; verò priùs illius pædagogi tui placitis imbutus, & cœcatus ad omnem postea solem cum reliquis cœcutijsses.

Tom. 3. de Trinitate lib. 1. cap. 4.

Picardi sua confes. an. 1574. art. 3. fol. 9.

ATHEISMVS QVINTVS CALVIni, continens hæresis Sabellianæ & Arianæ quædam semina, hæresimq; nouam Autotheanorum.

ATQVI Lutherus, & Melanchthon; quantum subinde Caluino, mox cęteris ostium patefecerint, primò ad conuellendam, deinde ad pernegandam sanctissimam Trinitatem: sic quidem, vt nec patrem tanquam primam personam, neq; filium, neq; spiritum sanctum inuocatione dignentur, neque per eam iurare iam velint, tu ipse non diffiteberis, si vis veritatis è corde tuo possit verum exprimere. Primùm igitur, cùm nullis Theologicis fundamentis innixus ex rabula θεολογώτατος, ac tanquam oraculum Caluinus voluisset haberi, illicò tanquam scrutator maiestatis est oppressus à gloria. Cùm enim ignorasset duobus perfici vnãquamque personam sanctissimę Trinitatis, altero quòd est essentia existens: altero, quòd proprietas est, prius ille omisit, sequenti solo retento. Sic verò cùm præcipuum omisisset, quòd dat existere, atque operari ipsi personæ, nõ solum se perfidum Sabellianum ostendit, qui personas in Trinitate tanquam nudas proprietates, & qualitates in vnica Dei essentia residentes fecerit, verùm etiam subsecutę labis Arianę se suscitatorem egregiũ indicauit. Ariani enim (quòd S. scripsit Hilarius libro de plurib' Synodis, quibus eorum hæresis damnata est) nescio quam incorpoream & spiritualem dilatationem essentiæ Diuinæ faciebant, vt capacem trium personarum redderent. Ac verò Caluinus commentatus est, Diuinæ essentiæ habẽti vnam tantum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

modò existentiam inesse latitudinē quandam spiritualem, & incorpoream, in qua ordine tres proprietates resideant, ac si in ligneo baculo satis lato tria foramina dispositа essent, vnam quidem essentiam & vnam existentiam habentia: Verùm enim uerò in latitudine tres foraminum proprietates cerneremus, quarum prioris proprietas non posset esse secundi, neque secundi ea quæ est tertij. Atqui cùm hac similitudine inferatur Filium non habere à Patre essentiam, siue (quòd in idē recidit) essentiam Diuinam filij non communicari à Patre, quin verò æquè ei radicalem & primitiuam, atque Patri esse, quid effecerit, & qualis Lutheri discipulus fuerit, Christiani & docti iudicent. Certè etiam ille σωτὴρ σ. id est, simul habentem essentiam, non ἐμ. ὄντ. id est, consubstantialem filiū fecit: vti supra vberius exposuimus.

Prætereà ignorauit, & ignorans negauit filium & spiritum sanctum esse Patris natiua germina βλαστὸς φυσικωτάτης, vt sapientissimè D Dionysius inquit: Quo sensu alibi dixit Patrem esse Diuinitatem fontanam θεότητα πηγαίαν. Sic enim patres nostri inter cæteras causas, cur vnus duntaxat sit Deus, non tres, hanc attulerūt, quòd pater sit principium Diuinitatis: quòd ad ipsam tanquam ad fontem cæteri referant suam Deitatem: quòd (auctore D. Paulo) qui sanctificat, & qui sanctificatur ex vno omnes: Quòd denique à Deo patre omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur. Et verò Tertullianus asseuerat filio Diuinitatem traditam esse, atque porrectam. D autem Hilarius significantissimè, & expressissimè: Nihil (ait) nisi natum habet filius. Et sanctus Iustinus Martyr: Si pater (inquit) innascibiliter habet essentiam, filius nascibiliter, Spiritus autem sanctus per processionem, inter eos sanè distinctionem versari licet cernere. Quibus verbis liquet, vnde agnoscat distinctionem inter Diuinas hypostases, nempè eam quæ sola sumitur ex esse ingenito, genito, & procedente. Ille Græcè sic, primò quidem: ἵνα γὴν διαφορὰν ᾖ πατρὶ πρὸς τὸν υἱόν, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον, τὸ δὲ ταυτὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον: Deinde subdit: ἡ μὲν γὰρ ἀγεννήτως ἔχει, τὸ δὲ γεννητῶς, τὸ δὲ ἐκπορευτῶς, τὰ τῆς διαφορᾶς ἐπιβεβαιοῦσθαι πέφυκε.

Porrò Christus Dominus testatur, Patrem, sicut habet vitam in semetipso, sic & dedisse filio habere vitam in semetipso. Et ego (inquit) viuo propter Patrem. Ego scio eum. Ego ab ipso sum. Quòd Pater mihi dedit, maius est omnibus his. Clarifica tu me Pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset apud te.

Tertul. lib 4. Trinit. Hilarius libr. 4. de Trinit. in initio. Iustin. in Exposit. fidei de Trinitate.

Ioan. 5. 6. 7. 10. 17.

Quare Caluinus Christum fecit αὐτόθεον, hoc est, per se Deum, tresque Deos loco trium personarū nouus Trideita confinxit, vnde mox noua hæresis emersit Autotheanorū. Ignorauit igitur diuinas personas, licet non solùm sint per se, verùm etiam in se (hoc est, non tantum hypostases, sed & enypostata) sic tamen vniri inter sese, & vt ita dicam immeare inuicem sine vlla cōfusione, vt (quemadmodum loquitur Nazianzenus) Pater, Filius, & Spiritus sanctus sint ἀλληλόχρεοι, καὶ ἀσύγχυτοι, vnioq; illa inseparabilis, atque distinctio simul sit, quā Græci περιχώρησιν, nostri circumincessionem appellarunt. Prius illud Epiphanius, posterius hoc diuinè D. Dionysius (si quis vnquā alius) attigit. Nam cùm Epiphanius ageret aduersus Noetianos: Non dixit (inquit Dominus ego vado, & ego veniam. Sed ego, & ille, vt significaret vtrumque tam filium, quàm spiritum esse enypostaton, id est, in se subsistētem. Rursum, vt idē declararet de Patre, qui & ipse est enypostatos, adiecit, spiritus veritatis, qui à Patre procedit de meo accipiet.

Hæresis Autothеanorum.

Vide D. Bernard. serm. 80. in Cantica aduers. errores, Gilb. Porretani.

At D. Dionysius, cùm de diuinis nominibus generatim esset locutus, nempè quanam ratione cognosci Trinitas à viatoribus posset, iam quid de Deo per eiusmodi nomina enunciaretur, quidúe commune tribus personis, siue quid distinctum seu proprium esset, cùm diuinè agere incepisset, sic inquit: Mutua, & reciproca (si ita dicendum sit) principalium hypostaseon mansio, & sedes planè supra omnem modum vnitur, nullaque parte confunditur, similis lucernarum luminibus, vt exempla domestica, & quæ sub sensum cadunt vsurpem, quæ cùm in vna domo ardent, tota in se totis insunt, & cùm pura sint, certamque habeant alia ab alijs peculiariter consistentem distinctionem, vniuntur ipsa distinctione, & distinguuntur ipsa vnione. Nam certè in domo multis luminaribus positis, constat in vnum aliquod lumen omnium lumina coniungi, ac vnum indistinctum splendorem emittere, adeò vt nullus, opinor, possit huius lucernæ lumen à cæteris ex aere omnia lumina complectente distinguere, & alterum sine altero cernere, quod in totis tota sine permixtione temperata sint. At verò si quis vnam facium, è domo subduxerit, ita simul educet vniuersum eius lumē, vt nec quicquam aliorum luminum cum ipso attrahat, aut de ipso alijs deferat. Erat enim ipsorum (vt dixi) totorum per tota completa, absolutaque vnio, absq; vlla prorsus miscella, & alicuius partis confusione, quippè cùm lumen re vera in aere corporeo, & ex materiato igne penderet. Vbi quidem superessentialem

D. Dionys. li. de diuinis nom. cap. 2. μονὴ καὶ ἵδρυσις τῶν ὑπαρχικῶν ὑποστάσεων.

» sentialem vnionē longè superare dicimus,
» non solùm corporeas coniunctiones, ve-
» rùm etiā illas, quæ in ipsis mentibus, intel-
» ligentijsque existunt, quas sine mixtione,
» & modo natura superiore habent lumina
» illa supercœlestia, Deoq; similia, tota per
» tota iuxta participationem, ipsis, qui vnio-
» ne omnia superante participant, conue-
» nientem. Ille ita Græcè, & aptissimè:
ἡμῖν ἀλλήλαις, οἷς οὔτε χρὴ φάναι, τῶν ἐνυπαρχικῶν ὑποστάσεων μονὴ, καὶ ἵδρυσις, ἀλλαχῶς ὑπερνομένη, καὶ οὐδενὶ μέρει συγχεομένη, καθάπερ φῶτα λαμπρὰ μᾶλλον, ἵνα ἀδήκτοις καὶ οἰκείοις χρώμενα παραδείγμασιν, ὅντα ἐν οἰκείῳ, καὶ ὅλα, ἐν ἀλλήλοις ὅλοις εἶεν ἀκραφνῆ καὶ ἀκριβῆ τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἰδικῶς ὑφισταμένων ἔχει διάκρισιν ἡνωμένα τῇ διακρίσει, καὶ τῇ ἑνώσει διακεκριμένα. καὶ γὰρ ἐρῶμεν, ὅτι ἐν πολλοῖς ἑνόντων λαμπρῶν πρός ἕνα πάντα ἑνούμενα, τὰ πάντων φῶτα, καὶ μίαν ἀχλὺν ἀλιάκριτον ἀναλάμποντα, καὶ οὐκ ἂν τις ἐξ οἰμαι δύναιτο τὸ δὲ τὸ λαμπρὸν τοῦ φωτὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλων ἑκάστου πάντα τὰ φῶτα περιέχοντος ἀφ' ἑαυτοῦ διακρῖναι, καὶ ἕκαστον ἄνευ θατέρου θατέρου, ἄλλοις ἄλλοις ἀμιγῶς συγκεκραμένων. ἀλλὰ καὶ εἰ τὸν ἓν ἐκ τῶν πυρσῶν ὑπεξαγάγοι τὸ ὁρατικὸν, συμπεξελεύσεται καὶ τὸ οἰκεῖον ἅπαν φῶς, οὐδὲν τῷ ἑτέρῳ πάντων ἐν ἑαυτῷ τινὸς ἐπαφιέντων, οὐδὲ παρ' ἑτέρου πάντων ἐν ἑαυτῷ τινὸς ἐπαλλάττων. ἦν γὰρ αὐτῶν, ὅπερ ἐρῶ, ἕνωσις ἀμιγὴς καθόλου, καὶ οὐδενὶ μέρει συμπεφυρμένη, καὶ ταῦτα ὄντως ἐν σώματι δή φημι, καὶ ὑπὸ ὑλικὸν πῦρ ἡτιμωμένῳ τῷ φωτὶ, ὅπερ ἐκ τὴν ὑπερβάσιον ἕνωσιν ὑπερίδρυσθαι φαιμὲν οὐ τῷ ἐν σώματι μόνον ἑνώσεων, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν ψυχαῖς αὐταῖς, καὶ ἐν αὐτοῖς νόοις, ἃς ἔχομεν ἀμιγεῖς, καὶ ὑπερχοσμίους, διὰ ἓν ἕνωσιν τὰ θεοειδῆ, καὶ ὑπερῳφυῆ φῶτα κατὰ μέθεξιν ἀναλόγων τοῖς μετέχουσι, τῶν πάντων ὑπερμενοῦς ἑνώσεως. Sed dies me deficeret, si persequi velim, q̄ alij Apostolici viri viuacissima fide, eruditissima doctrina, castissima vita, martyrio etiā ipso de tanto mysterio disseruerūt, vt à me sanè auertatur oratio, Atheorū istorū sordes cum Catholicorum gemmis necessariò conferēte. & quasi commiscente, nisi quod retecta illorum effronti, & blasphema inscitia, video id verum esse, quod inquit Tertullianus: Hæreses nosse, debellasse est.

ATHEISMVS SEXTVS LVTHERI, Melanchthonis, & Schmidelini contra diuinarum personarum aqualitatem.

SED iam peperit vipera, & disrupta est, ac infausta atheismorum soboles simul erupit: itaque vbi horum vnus caput exeruit, ecce quam multos aptos, & nexos inter sese attrahit secum. Diximus Melanchthonem scripta reliquisse hæc verba: Natura Diuina non est quidem lacerata, aut mortua, sed fuit obediens Patri, quieuit, cessit iræ æterni Patris. Hæc ille. At nunquid simile in Luthero eius duce legitur? Et legitur, & quonā in pretio habuerit fidei Symbola, quæ cantillaris, intelligitur. Prætereà quanā arte populis ad æternam perniciem illuserit, liquidò cernitur. Is enim in suis magnis Postillis ait, imperitos quosdam facere Christum hominem omnipotentem. Quòd sanè Catholici semper rectissimè dixerunt, qui Christum hominem Deum crediderunt, & credunt. At Nestoriani Lutheranam istam prædicationem libenter excepissent, sicq; Lutherus, iam Arianus, & Nestorianus apparet. Quā labem, vt nō tam abs se abstergeret, quàm vt initio non inhærescere sibi ostenderet, mirum est quātum satanas ipsi nouorum errorum insillabat, perque cum miserrimis populis, ac (quòd sanè dolendum est) nimis credulis quibusdam Principibus ex eodem poculo propinabat, vnde vsque ad fœcem biberat. Alibi enim: Mihi (inquit) negotium fuit nuper cum Nestorianis, qui pertinacissimè contra me disputabāt, defendentē quod niuinitas posit pati. Et infrà. Oportet dicere: Hæc caro, hic sanguis, & cælum, & terram condidit. Videsne Chytræe ex Ariano, & Nestoriano non Magistrum, sed monstrum istud tuum euasisse Eutychianum? vt simile aliquid illi iam competat: Πρὸ Δαΐλεω, ὄπισθεν δὲ ἄκεω, μέση δὲ χίμαιρα, hoc est: Ante Leo, retro draco, medium q̄ chimæra. Sed dices: Absit vt Lutherus in Eutychianā foueam inciderit. Si enim id de illo quæsiuisses, hoc præcisè negasset. Sanè si hæc dicis, nescis quid dicas. Ego verò quòd ipsemet Lutherus scriptum reliquit, in ipsum retorqueo, vt constet me iure posse & illi hoc dicere: Ex ore tuo te iudico serue nequam. Et alterum illud: Est qui non solùm quæsierit, & iudicauerit, verùm etiam æternum te punierit. Tam enim multa, & omnem nequitiam superantia hac de re eodem in libro enomuit, nemo vt sit, qui, si paulò cordatior esset, Lutheranas ilicò hæreses non abominaretur, atq; abijceret. Nam nō satis habuit asserere Eutychem nō fuisse hæreticum, sed adiecit fore in die iudicij cum Christo aliquos hæreticos iudices, inter quos cum Nestorio numerat Eutychem: Leonem autem addit cum Cyrillo damnatum iri. Oro te Chytræe per æternā salutem tuam, cernisnè hinc Apostatam vnum nouos iam assessores cælesti Regi ex inferno attribuentē; ac verò impudentissimè insultantem duabus ex quatuor prioribus Synodis Ephesinæ, & Chalcedonēsi quibus interfuere tot verorum Theologorum agmina, totq; sapientissimi antistites, & quarū decreta te dicebas constanter amplecti?

Conc. de natali Domini.

Lib. de Cōcil.

Lutheri error turpisticum, sed adiecit fore in die iudicij cum simus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lutherus Saluator Lutheranorum.

plecti? Ac tamen (quòd certè suffusus pudore vestri vix audeo scribere) quasi Redemptor & Saluator vester esset Lutherus, adhuc nescio qua re detineamini, quin respiscatis. Sed quidquid sit de noua Eutychiana & Nestoriana hæresibus, de quibus paulò post susiùs agam, Nunc ad Melanchthonẽ reuertor. Quæro igitur de Melanchthone: Quæro item de ijs qui nouam in Saxonia præeunte chorago Andrea Schmidelino concordiam fabricârunt, nónne isthic facitis Dei filium minorem Patre? Minorem (inquam) secundum Diuinitatem? Habet enim expressè Nicænum & Athanasij symbolum: Filium esse Patri consubstantialem, Deum verum de Deo vero, æqualem secundum Diuinitatem. At fabri illi concordiæ discordis Christum & ipsi (inquiunt) non solùm vt hominem, sed item, vt Deum fuisse obedientem. Qui error cùm veram Christi Diuinitatem destruat, non es certè tam nescius (opinor) quin & hinc Atheismum astu satanæ effictum videas. Quòd si locum scire aueas, vbi istam blasphemiã inseruerint, is est tertio controuersorum articulorum capite.

Pag. 556. Credimus (inquiunt) docemus, & confite»mur magno consensu, quòd Christus qui»dem verè sit nostra iustitia, sed tamen ne»que secundum solam Diuinam naturam, »neq; secũdum solam humanam naturam. »Credimus autem Christum totum secun»dum vtramque naturam esse nostram iu»stitiam, in sola videlicet obedientia sua, »quam ille Patri ad mortem vsque absolu-

Pag. 662. »tissimam præstitit. Hæc illi. Sed & paginis sequentibus (cùm hoc illis videretur sesellarum complanasse viæ ad præcipitium) »operosiùs rem exponunt. Tota (inquiunt) »totius personæ Christi obedientia, quam »ille Patri vsque ad ignominiosam crucis »mortem nostri caussa præstitit, nobis im»putatur. Et infrà. Cùm autem obedientia »Christi non sit vnius duntaxat naturæ, sed »totius personæ, & quæ sequũtur. At ecquid hoc est boni viri? Num satis non fuerat dicere, personæ? Nequaquam: vtrique enim naturæ obedientiam haud tribuissetis, nisi totius personæ dixissetis. Nam & per totam personam significari à vobis duas naturas nouo dicendi modo vos Theologissimi eodem in libro testamini. Sed aliter

Pag. 727. Christus nos docuit, secus locutæ sunt veræ Synodi, per quas spiritus sanctus veram concordiam peperit: Alio modo doctissimæ Academiæ docuere, vnà cum vniuersa Christi Ecclesia, quæ (frangamini licet) fuit, est, erit firmamentum atque columna veritatis. Itaque cùm Christus mortuus non sit secundum Diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illam quoque naturam obediuit, secũdum quam mortuus est, non secundum Diuinam. Nam ipsa mors obedientia fuit summa, & absolutissima.

Ac certè vt hoc ex charitate addam: si satanas corda vestra non auerteret à recto verbi Diuini intuitu, rectiùs ac sine tot ambagibus, quas ne vos quidem capitis, poteratis cum Apostolis loqui: Diuus enim Petrus cùm de Christi Domini obedientia 1. Petr. 4. in morte scriberet, disertè ait, Christo igitur in carne passo, &c. & Apostolus antequã illa dixisset: Humiliauit semetipsum philip. 2. factus obediens ad mortem, scripserat: Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Quibus verbis diuinè præmonuit, non secundum formam Dei, qua æqualis est Patri, sed secundum formam serui, qua minor est patre, CHRISTVM obedientiam vsque ad mortem DEO Patri præstitisse.

ATHEISMVS SEPTIMVS CALVIni et Bezæ duas in Christo personas insinuantium, Christi humanitatem omni super hominem gratia & præstantia spoliantium, passionis Christi efficaciam, Dei omnipotentiam negantiũ: Lutheri Deum, vt Deum passum affirmantis: Caluini rursum & Melanchthonis Christo anxietatem, dubitationem tribuentium: Bremij denique atque Bezæ verba Lucæ Act. 2. deprauantium.

AT Caluinus ne infæcundior Luthero, & Melanchthone haberetur, primò reprobat hanc sententiam: Trinitas est Epist. 2. ad vnus Deus: Deinde Patrem ait esse Deum Polon. per excellentiam: Filium minus eximiè. Tum addit, minimè sibi, ac veritati aduersari, quòd Gentilis quidam, quem Bernates necârunt, dixisset, Deum habuisse vim Lib. contra Gentil. in gignendi, quia voluit. Id quod si ita esset, respon. ad neq; necessariò, nec naturaliter genitus fuisset, sed & Patri esset inæqualis. Quæ sanè omnia statuunt Arianismum non minus, quã cùm Apostoli verba expendens, (Qui Instit. Cal. subiecit ei omnia) hæc ad Christi naturam lib. 2. ca. 14. diuinam, & humanam refert: cumque ait, 1. Cor. 15. Filium impropriè dici creatorẽ, & Deum de Deo, lumen de lumine. Quod quid est aliud quàm hũc facere cũ alijs creaturam? Et tamen maximè proprius loquendi modus, ille fuit, quẽ item ad Arianos & alios Ibidem. Athanas. & alij. hæreticos refellendos, sapiens vsurpauit antiquitas. Habes igitur Caluinum ex ista vestri Lutheri reformatione, plus quàm satis Arianum: sicut Sabellianum superius agnoscere potuisti. Nunc accipe Nestorianum, videlicet gradatim incedentem versus Mahometismum & Atheismum, quem omnium hæresum esse finem meritissimẽ

Calu. li. 1. Instit. c. 13. ritissimè D. inquit Augustinus. Cùm igitur Caluinus dicat susceptam esse extra tẽpora ab æterno Dei verbo personam mediatoris: Et hanc quidem personam non ab officio, sed à re ipsa desiniat, quẽadmodum ex Boëtio fecit, nonne apertè indicauit, credere se cum Nestorio duas esse personas, temporalem alteram, alteram æternam? Magistrum autem apertius prodidit Beza cùm aduersus Brentium scripsit, duas in CHRISTO esse vniones hypostaticas, vnam in corpore, & in anima simul personaliter vnitis, alteram in λόγῳ & homine ad vnum CHRISTVM personaliter constituendum coeuntibus. Quo de errore admonitus dum eum corrigere studuit, eructauit verbum malum, & nouis blasphemijs auxit. Sed & antea Caluinus ipse, vt omnes articulos fidei de sanctissima Trinitate, deque Christi Domini incarnatione, passione, descensu ad inferos, infirmaret, ausus est in Lausanensi conciliabulo, cùm negasset per hypostasim significari personam, adijcere hæc verba: Se Athanasij Symbolo, nec credere, neque discredere, donec ad scripturarum gnomonem illud examinasset. At quam egregium examinatorem, & quantum Geometram? videlicet Caluinus, qui ne perceperat quidem notionem illarum vocum, quas vel ab Apostolis traditas, vel ex Diuinis scriptis formatas edidere sapientissimi Nicænæ, & reliquarum Synodorum Patres, erat denique post tot secula expectandus, vt esset definitarum rerũ examinator, & iudex: aut verò vniuersæ Christi Ecclesiæ malè prospexerat spiritus sanctus, qui in Lutheri, & Caluini tempora, in duos nempè eiusmodi homunciones (quoniam si Deo placet, tam rectè inter sese, ac cum Christi Ecclesia conuenerunt) definienda primarum quatuor Synodorum decreta non reiecerit: Verùm enimuerò non solùm in salebris istis hæsere Caluinus & Beza: sed & currum (vt est apud vos Germanos in prouerbio) protruserunt vlterius, sicque in omne præcipitium & cœnum corruerunt. Tum verò quidquid Erasmus, Lutherus, Melanchthon, Centuriatores, aduersus verbum Dei incarnatum effutiuerunt, ipsi vel alijs verborum circuitionibus (vt ipsi viderentur semper nouarum rerum auctores) vel deteriora (si quæ possint esse alia) in sua scripta transfuderunt.

Theodorus Beza in lib. Placidi & modesti resp. ad nett. Brentiu. pag. 23.

Beza lib. de hypostatica duarum in Christo natura contra vnione aduers. Iacobi Andreæ assert. p. 64. & 65.

Caluini superbũ dictũ

Damasc. li. 3. c. 8. l. 4. c. 3

Ac primùm, humanitatem illam Christi sanctissimam, omni super hominem gratia, & præstantia spoliarunt, innixi obliquè ijs Apostoli verbis: debuit per omnia fratribus similari, excepto vno pec- Hebr. 2.

cato. Etenim quas Dominus ex vnione Diuinæ naturæ cum humanitate supra reliquorum Beatorum sortem singularissimas dotes consecutus esset, ignorantes, ne dicere quidem (id quod verè reproborum est) voluerunt. Tum enim cognouissent, carnem assumptam sic deposuisse imperfectiones suas, vt licet proprietates haud amiserit, nouas tamen vires acquisuerit, quibus præstare id posset, quod antea non poterat. Id quod cùm ex alijs, tum ex ignitis ferri similitudine Patres quàm potuerunt aptè monstrarunt. Et ferrum enim essentiali vna facultate retenta, vim tamen nouam, multis accidentibus depositis acquirit, qua non fuerat antea prædita: Et corpori etiam alia sunt idiomata, idque alias exerit functiones, cùm animatum est, quàm cùm anima caret. Quamobrem si quis diceret, quoniam ferri proprium est non lucere, nec vrere, propterea id non lucere vnquam, aut vrere, facilè redargui posset, cùm ei responderetur, id effici ex alijs proprietatibus, quas per vnionem proprietatum ignis obtinuit.

AT neque hæ similitudines tantæ sunt, vt vnionis, & (vt ita dicam) fœderis, quod humanitati cum Diuinitate arctissimum, ac perpetuum intercesit, eminentiam queant exprimere. Singularissima enim ista hæc vnio est. Quare quamuis tanta non sit, quanta est trium personarum in vna essentia diuina, longè tamen est maior, quàm vt quæ in solius gratiæ, gloriæ, & virtutis communicatione sit posita. Propterea enim Nestorium personas filij Dei, & hominis diuidentem, & copulari illas dicentem eiusdem potestatis nexu & communicatione, Synodus Ephesina refutauit, his verbis: Non potest vnire naturas sola dig- Vide ite V. nitatis, aut potestatis æqualitas. Dicere Deum & hominem sibi inuicem velut dignitatis, & auctoritatis vnitate con- Synodum. iunctos, nouitas vocis est, & nihil aliud. Hæc illa. Quæ Synodus cùm duorum item Apostolorum exemplo rem hanc illustrasset, qui licet æquali essent maiestate, dignitate potestate constituti, non tamen inde fiebat, vt in vnam & eandem personam coalescerent, refutationi erroris anathema adiunxit: Si quis (inquit) in vno Chri- Anath. 3. sto diuidit subsistentias post vnitionem, sola societate coniungens, ea quæ secundũ dignitatem est, vel etiam auctoritatẽ, aut potestatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus est, naturalem, anathema sit.

Ex earum ergo dotium humanitatis Christi denudatione, quam Sacramentarij audacter inuexerunt, ecquid aliud consequi

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequi poterat, quàm vt carni Christi viuificatio adimeretur, & naturæ humanæ à Diuinitate assumptæ adoratio, ac denique inuocatio subtraheretur? Quod quidem cùm faceret Nestoriani, qui vtait D. Cyrillus) cœlum & terram suggillantes, Catholicos anthropolatras, id est, hominis adoratores vocitabant, omnium Patrum Catholicorum armis, & Ephesinæ Synodi anathemate cõfossi sunt. Necessario (inquiunt) & hoc adijcimus. Annunciantes enim sicut secundum carnem mortem vnigeniti filij Dei, id est, IESV CHRISTI, & resurrectionem eius, & in cœlum ascensionem pariter confitentes incruentam celebramus in Ecclesijs sacrificij seruitutem: sic etiam ad mystica benedictiones accedimus & sanctificamur, participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis CHRISTI, omnium nostrûm Redemptoris effecti, nó vt communem carnem percipientes (quod absit) nec vt viri sanctificati, & verbo coniuncti secundum dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed vt verè VIVIFICATRICEM, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, vt Deus exiliens, quia propriæ carni vnitus est VIVIFICATRICEM eam esse profitetur. Et ideò quamuis dicat ad nos: » Amen, Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius » sanguinem, non tamen eam vt hominis vnius ex nobis, existimare debemus. Quomodo enim iuxta naturam suã VIVIFICATRIX caro esse poterit? sed vt verè propriam eius factam, qui propter nos filius hominis est factus, & vocatus. Et hæc quidem Diuinitus illi Patres vnanimes. Quæ tamé fidei consensio semper fuerat, quemadmodum & ante concilium Ephesinum D. Hilarius ostenderat: Et multò antea D. Ioannes Euangelista Antichristos eiusmodi homines nominárat, quoniam soluerent Iesum. Et postea concilium Hispalense scriptum reliquerat his verbis: » Si humanitati Christi diuinitatem quis demat, siue humanitatem diuinitati detrahat, Christum » sacrilega infidelitate, & blasphema præ» dicatione dissoluit. Sed Epiphanius cur Christum adoremus sequentibus & ipse » verbis planè declarauit: Sancta ergo Dei » Ecclesia non creaturam adorat, sed filium » genitum, patrem in filio, filium in patre » cum spiritu. Et horrendus, ac horribilis » Angelis filius patris citra ambiguitatem » ab his qui vitam cupiunt, creditur & a» doratur. Et, si nondum regnat, quo» modo semper reperitur adorari ab ange» lis, & Archangelis, & ante aduentum in » carne, & in aduentu in carne, vti de ipso scriptura dicit: Cùm induceret in or» bem terrarum primogenitum, adorent ip» sum omnes angeli eius? Sic quoque dilu» cidè D. Hieronymus in dictum illud Pau» li: Ipsius factura sumus, ait: Multi ti» more ne Christum creaturam dicere com» pellantur, totum Christi mysterium ne» gant. Nos liberè proclamamus non esse pe» riculum eum dicere verum esse Deum, & » hominem, & crucifixum, & maledictio» nem tota spei nostræ fiducia profitemur. » Ecquid hic trepidaremus, aut non clama» remus. quâ talem, hoc est, quâ hominem es se creaturam: cùm Paulus apertè scribat, hunc Dei filium factum esse ex semine Da» uid secundùm carnem, factum ex muliere, factum sub lege.

Cyril. in explicat. Nicænæ Synod. Vide epistolam Alexandrinorũ ad Nestorium

Obserua q decreta quatuor Synodorũ admittatis, ad hic de Sacrificio Missæ deq; veritate Eucharistiæ differtissimè agatur.

Ad Ephes. 2

Galat. 4.

QVAMOBREM præter id quod aduersus hæreticos, qui Catholicos appellabant idololatras D. Athanasius scribens dicebat: In Arianos & Ethnicos id delirium competere: In nomine verò IESV omne genu esse flectendum, neque carnem, verbo DEI ignominiam attulisse: quin, verò carnem per verbum DEI esse glorificatam & non creaturam adorari, sed creatorem creato corpore indutum: alibi pulchrè respondet his verbis. Respondebitis, (inquit) nos rem creatitiam non adoramus. O stulti cur non cogitatis creatum Domini corpus? num auferre adorationé eius vultis qui increatus est? Et quia increati corpus factum est, ideò eius corpus dicitur, cuius factum est: ac ei proinde sacra offertis, vestram adhibentes adorationem, eaque de caussa legitimè adoratur, & diuina colitur adoratione. Deus enim verbum est, cuius proprium est corpus Ideò cùm accessissent ad eum mulieres, pedes eius tenuerunt, & Deũ adorauerũt. Hęc Athanasius. Sed præter eam testiũnubem, quam huc ex omni antiquitate inferre possemus, videat qui ista non legit quæ doctissimus nostri temporis Episcopus, cùm hac de re plurima lectu dignissima collegisset, alicubi scripsit. Patres enim aliquibus de caussis Christum hominem, & omnia quæ in ipso sunt, vnica adoratione latriæ pronunciarunt esse adoranda: tum quia vnicum in Christo suppositum filij Dei manet saluum, cui latria debetur, quę propter res assumptas nullo modo imminui potest, vel vitiari: tum quia suppositum communicatur omnibus, quæ ad se assumpsit. Fit enim homo, fit caro, fit anima humana: ideo etiam meritò ipsi in his redditur eadem latria, quoniam ista nihil aliud sunt, quàm filius Dei animatus, & incarnatus. Itaq; ob eas caussas Christo homini, animę, & carni eius, vnica cum filio Dei dispen-

Athan. in Arian. orat. 5.

Athan. de Incarnat. Christi.

Claud. Sanctes rep. 9. de adoratione Eucharistiæ.

Vide Epipha. in Ancorato.

dispensatur latria, propter vnicum filij DEI suppositum latriæ fundamentum, quod omnibus assumptis sit commune.

PORRO & inde factum est, vt hanc naturarum concomitantiam in Eucharistia Caluinus Nestorium imitatus (vt idé Episcopus sapienter notat) negaret, & negandam toti mundo (quantum in se fuit) proponeret. Nestorius enim sic arguebat: Hoc est non diuinitas mea, sed corpus meum. Caro Christi comeditur, & diuinitas edi non potest, caro igitur Christi diuinitatem non habet. At ij qui Alexandriæ cõuenerant, quique Ephesinæ Synodo cum Cyrillo interfuerant, responderunt non fuisse dictum à CHRISTO: Hæc est diuinitas mea, sed hoc est corpus meum, siue diuinitatis meæ: cùm aliud corpus viuificandi virtute non polleat, nec à diuinitate submoueatur in Eucharistia, tanquam ibi subiaceat communis, & non filij Dei caro, nec verbum visibile esse queat per se: sicut nec patibile: sed per carnem, nec viuificare possit nisi per eandem diuinitatẽ: » Quemadmodum ergo (inquit) diuinitas » non est esibilis, nisi per carnem, ita nec hu» manitas est adorabilis, vel viuificatrix, ni» si per diuinitatem. Ideoq; vbique illas con» uerti oportet, & maximè in Eucharistia vt » mutuas dent operas, & suas vires exerant. Hæc ille.

Buceri religio.

AT verò Bucerus, quem morientem scribunt esse professum nondum natum esse Messiam, sectarijs latiorem viam strauit, qua non vnum fidei articulum rederent incertum ac dubium: sed quid dico dubium? quinimò prorsus eximerent ex animis Christianorum. Sic enim callidissimus serpens intelligebat vim, effectũque redemptionis imminutum iri, si de CHRISTI descensu ad inferos secus quàm oporteat crederetur: varios varijs insudit errores, vt incertitudinem secuta perfidia, aut tolleret, aut blasphemè interpretaretur tantum fidei articulum, quem Prophetæ, Apostoli, prædicatione, epistolis, Symbolo: Deinde Synodi atque vniuersa CHRISTI Ecclesia credendum esse liquidissimè declarauerunt. Caluinus autem aliud quiddam impium commentus est, cuius hæc verba sunt: Nec verò descensum Christi ad inferos omittere conuenit, in quo ad Redemptionis effectum non parum est momenti, vt eo præterito multum ex mortis Christi fructu depereat. Nihil actum erat, si corporea tantum morte defunctus fuisset Christus, &cæt. Hæc Caluinus. Nihil ergo (inquit) actum erat? At quomodo is, qui veritas est dixit in cruce, consummatum est? Quomodo & illud quod Apostolus dixit: Nos cùm inimici essemus, Deo reconciliauit per hostiam sui corporis? Et aliud: Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam in odorem suauitatis, vt reconciliet ambos (populos) in vno corpore Deo per crucem interficiens inimicitias in semetipso? Et illa quoque: Reconciliauit nos in corpore eius per mortem iustificati in sanguine eius? Rursus: Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius? Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius propter remissionem præcedentium delictorum? Quantò magis sanguis Christi mundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Et: Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos? Et: Vt per mortem destrueret diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis erant obnoxij seruituti? Videat igitur mihi Caluinus, an ita locutus est is, qui raptus ad tertium cœlum vidit res diuinissimas. Sed & Patres non aliter scripserunt. Itaque istius sacrificij in cruce peracti plenissimos fructus perpendens Diuus Augustinus, sic inquit: Quis ergo tam iustus, & sanctus Sacerdos, quàm vnicus filius Dei, qui non opus haberet per sacrificium sua purgare » peccata, nec originalia, nec ex humana vi» ta quæ adduntur? Et quid tam congruen» ter ab hominibus sumeretur quod pro » eis offerretur, quàm humana caro? Et » quid tam aptum huic immolationi, quàm » caro mortalis? Et quid tam mundum pro » mundandis vitijs mortalium, quàm sine » vlla contagione carnalis concupiscen» tiæ, caro nata in vtero, & ex vtero virgi» nali? Et tam gratè offerri & susci pi pos» set, quàm caro sacrificij nostri, corpus esse » ctum Sacerdotis nostri? Vt quoniam qua» tuor considerantur in omni sacrificio: cui » offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, » pro quibus offeratur, idem ipse vnus, ve» rusq; Mediator, per sacrificiũ pacis nos re» concilians Deo, vnum cum illo maneret, » cui offerebat, vnum in se faceret pro qui» bus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, » & quod offerebat. Hæc D. Augustinus. At » mitto ipse alia sexcenta, quibus horrenda blasphemia Caluini refellitur asserentis Christũ nihil in cruce, sua morte egisse. Et verò infernalis in anima necessariò perpessum esse pœnas, neque ad limbum descendisse, ad educendam inde captiuitatẽ, quam in cœlũ euexit, quemadmodũ Propheta prædixit.

Ephes. 5. Ephes. 1. Coloss. 1.

Rom. 5.

Ephes. 1.

Rom. 3.

Hebr. 9. Hebr. 2.

Inst. Cal. ca. 16. nu. 8. 10.

August. de Trinit. li. 4. cap. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Naucler. in Chron.

ARQVI vt Satanas agnoscatur architectus huius Lutherani, Caluiniani, Ariani Atheismi, qui multos alios secum inuolnit, cùm ex Bertholdo Rorbarensi, qui ante ducentos annos Spiræ combustus est, pestilens illa vox erupisset, Christum in cruce ob dolorum acerbitatem de animæ suæ salute dubitasse: nõ satis habuit Lutherus, cum eo sentire, (licèt siue ad tempus huiusmodi quædam reticerer, siue primò per suos emissarios (vti sæpe solebat) id sparger et in vulg⁹, dum procliuiorum ad impietatem hominum corda tentaret) verùm & Deum vt Deum esse passum apertè aduersus Zuinglium pronunciauit. Melanchthon item eandem Christo Domino dubitationem, & anxietatem tribuit, quam deinceps Caluinus, abominandis verbis cumulauit, cùm diceret: Torqueri Dominum oportuisse hac conscientiæ anxietate, ac si à Deo derelictus fuisset, imò ac si Deum habuisset infensum, diroſque in anima damnati, ac perditi hominis cruciatus pertulisset. At Beza quid? Hic quod scriptura diserte dicit: Non derelinquas animam meam in inferno: quodque ad litteram de Christo citatur à D. Luca, inaudita impudentia Euangelistam corrigés, seu potiùs deprauans sic inuertit: Non derelinques cadauer meum in sepulchro. Brentius autem aliquando minus malè, sed posteà pessimè: Nihil enim (inquit) aliud est descendere ad inferos, quàm perire. Sed & hunc articulum Ariani curabant è Symbolo expungere, & alij postea, qui ex eorum semine prognati nouos atheismos pepererunt.

Luth. li. de concilijs. Lib. 2. Iust. c. 12. n. 8. 10.

Act. 2. Beza in annot. in acta Apostolorum. 2.

ACCEDIT ad hæc, ex negatione carnis viuificantis, & ex aliarum dotium supernaturalium humanitatis Christi, negatio sanctissimæ Eucharistiæ: ex hac verò occasio sumpta omnipotentiæ Dei euertendę. Sic enim Beza in ea confessione fidei (licèt identidem edita) quam in conuentu Possiaco protulit, nunquam hoc attributum Dei, seu vocem omnipotentiæ inferi voluit. Et Caluino, vel ipsi quoq; hæretici obiecerunt, eũ nunquam pluribus laudib⁹ Diuinã potentiã extollere solere, quàm cùm eam minueret, vel obscuraret. Vetus omnium hæreticorum ars hæc fuit, astu satanę inuecta per Sadduceos, quos, cùm resurrectionem negassent, Christus reprehendit errantes, quod nescirent scripturas, neque virtutem Dei: per Marcionistas, quos Tertullianus (vt diximus) redarguit, confitentes quidem Dei nomen, sed substantiam eius, & amplitudinem negantes: per Arianos, quos D. Hilarius & reliqui: per Valentinianos quos D. Irenæus: per Origenistas, quos Epiphanius tanquam Atheos accusant, quòd suis erroribus omnipotentiam Dei (licèt Deum quadantenus fatereturr) tollerent. Hanc igitur virtutem Christi, in quo viuificandi erant omnes, quiq; carnem nobis suam edendam admirabili modo, sed verissimo tradidit, cùm Sacramentarij negent, quonam modo omnipotentiam Dei sartam tectam tuebuntur? Et Beza quidem easdem omnipotentiæ Diuinæ exceptiones, quas Plinius atheus affert, depromit, vt suo se iudicio prodat, qualis intrinsecus in Deum sit. Ac Caluinus dum ridet sapientem Theologorum distinctionem, quæ passim non in scripturis solùm, sed & in ipsis rebus cernitur, quas præter naturæ ordinem, & naturarum proprietates Deus edidit potestatis nempè Diuinæ, alterius ordinarię, alterius extraordinarię & absolutæ, in idem recidit, cùm istam potestatem abditam mutato nomine vocare coactus est. Ac cùm Diuinitati omnipotentiam adimeret, eamque non solùm intra naturalium proprietatum cancellos, verùm intra priuatum suum iudicium cohibere ausus fuisset, ecquid humanitati Christi, ecquid Diuinę Eucharistiæ iniuriæ non irrogasset? Verùm enimuerò cùm & alij excellentes viri blasphemias istas attigerint, præcipuè ij, qui de Caluini atheismis perdoctè scripserunt, id satis esto, neminem vnquam Patrum, aut Euangelistarum, & Apostolorum, aut denique Prophetarum locutum esse ita de Deo, Diuinisque mysterijs, sicut isti sceleratissimè fecerunt. Mirandum vt non sit, si, cùm Diuino iudicio factum est, vt Nestorij (sicuti refert Euagrius) linguam vermes corroserint, Caluinus quoque corpore à vermibus exesò fœtentem animam ad inferos exhalauerit.

Heshusius & alij.

Matth. 22.

Tertul. aduersus Marcionem. P. Hilarius de Trinit. Iren. 5. li. Epiphan. de Origenistis

Claudi⁹ Sanctes Genebrard⁹ Stapleto n⁹ & alij.

ATHEISMVS OCTAVVS LVTHERI,

Brenty, aliorumq; Lutheranorum, Christi humanitatem Diuinitati æquantium, doctrinam Catholicam de communicatione idiomatum, adeoq; complures Symboli articulos conuellentium.

DIXERAM, Lutherum non solum Arianam, & Nestorianam, verùm etiam Eutychianam hæresim amplexum fuisse. Sic enim decebat omnem iniustitiam, & perfidiam implere eum qui tam bellè Synodos, Academias omnes, Ecclesiam totam reformaturum se iactabat. Id ergo nũc planius faciam. Ac primò, quèadmodum cùm timeret permiscere naturas, diuisit (vt ostendimus cum Nestorio personas: sic dum vitare Nestorium voluit, incidit in Eutychis impietatem, prorsus vt in eum illud quadrauerit, quod quidam Poeta cecinit:

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt.

EXTAT Lutheri liber, quem inscripsit de cœna Domini. In ea Sacramentarios reprehendit, soli humanitati, non item Diuinitati passionem CHRISTI tribuentes. Deinde ipsam Domini humanitatem euehit in Deitatem, quippè qui ait: Necesse est eam Christi essentiam, quę est cum Deo vna persona, longissimè extra creaturas collocare, ideoq; tam longè, quàm Deus ipse extra creaturas est. Quibus verbis ordinem ac dignitatem, nõ locum aut spatium notat. Nam eodem libro affert, vbique esse Christi humanitatem. Et alibi: Credimus (inquit) quod CHRISTVS IESVS sit iuxta humanitatem super omnes creaturas collocatus, & omnia impleat. Et posteà: Et habeat omnia in sua manu, & sit vbiuis præsens. Ex quibus verbis iudicium verorum Theologorum esto, quàm prorsùs illud colligatur, si Christi humanitas extra ordinem creaturarum sit, non esse creatam naturam, sed essentiam increatam: quare nec amplius humanitatem, sed diuinitatem esse dicendam. Quin verò si tantum humanitas Christi abstità creaturis (quod ad dignitatem attinet) quantum abest ipsemet Deus, erit infinitæ dignitatis, atque eminentiæ: Quamobrem aut erunt duæ naturæ, aut CHRISTI humanitas erit conuersa in deitatem. Aperiant igitur oculos seducti.

Lutherus serm. de Sacram. cœnę Domini

Philip. 4.

Ioan. 12.

Origo hæresis Vbiquitariæ.

BRENTIVS autem, quique hunc secuti sunt (licèt posteà, quæ hæresum natura est, inter se pugnantia scripserint) cùm quæcunque attribuuntur verè personis attribui posse pariter naturis opinati essent, personam Christi cum ipsius humanitate confuderunt: idiomatum enim communicationem non minus in naturis, quàm in personis fieri putarunt: cùm tamen naturæ eam inter se haud possideant communitatem, quam in eo assequũtur, in quo coadunantur, & subsistunt.

HINC igitur suam vbiquitatem, siue Παντυπαρξίαν, & omnipotentiam statuerunt, dum seruore quodam disputandi, & primas ferendi abrepti, arcem suam collocarunt in ijs scripturæ verbis: Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Patris. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Dedit illi Dominus spiritum sine mensura: Omnia subiecit sub pedibus eius: Pater diligit filium, & omnia dat in manus eius. Qui sanè ratiocinandi modus, sine caussarum & peristasum ponderatione hæreticos semper adegit in præcipitia. Equis enim tam stupidus sit, qui asserat, cùm omnia cum Christo, dicat Apostolus, nobis esse donata, ideò electos dicendos esse omnipotentes? aut quoniam idem ipse dixit, omnia possum in eo qui me cõfortat, sibi quoque communicatam fuisse omnipotentiam? aut quia Christus dixit: Omnia trahã ad me ipsum, non esse id cum aliqua limitatione intelligendum, quo sanè modo intelligebat CHRISTVS: hoc est, eos esse trahendos, qui velint ipsi quoque trahi?

Ioan. 20.

1. Cor. 15.

Ioan. 13.

LVTHERVS autem satis habens superseminare Zizania, & abire, in maiori confessione, nolle se (inquit) cum quoquã contendere de vbiquitate, tanquam de re mini mè necessaria: cùm non alia quærenda sit ratio corporalis præsentiæ Christi, quàm ipsius verba. Melãchthon verò prodigiosã, & vetustati eruditę ignotam esse vbiquitatem dixit, quam tamen (vti supra monstratum est) Lutherus Eutychen laudans satis approbauit: Id quod ex eo adhuc satis liquidò colligi potest, quod neque is, neque Philippus suus in confessione Augustana, vel in Apologia Eutychianæ hæreseos, vti neque Nestorianæ mentionem fecerint, quam tamen superiorum hæresum fecerant, eo fuco vili damnasse, quas re ipsa in corde fouebant, sicuti monstratum est.

Discordiæ, Lutheranorum.

EX Lutheranis deinde se opposuere nonnulli ministri, atque vt quidam referunt, Nicolaus etiam Selneccerus. Id ego scio cùm Dresdę essem, à fide dignis accepisse me, eum concordiam Schmidelinianę contrariam Franckfordiæ ad Oderam edere voluisse, sed alicuius hortatu, ne id lubibrio Catholicis esset, destitisse. Alij verò (vt Illyricus) ea de quæstione dubitarunt.

Chemnitij⁹, Ioachimus Mo linus, P. Eberus, Nicolaus Hemingi⁹, Victor Strigelius.

SCHMIDELINVS denique ipse cum ijs, qui homini quadantenus adhærent, nescius resipiscentiæ, vbiquitatem istam mordicus retinuit; quamuis sexcenties fuerit conuictus. Extat defensio disputationis Ingolstadij habitę à Theologis Societatis nostræ, contra eundem Schmidelinum, edita ab Alberto Sperlingio: Ex qua disputatione Claudius Sanctes Episcopus fatetur ingenuè complura se excerpsisse, quę quarta repetitione de veritate Eucharistiæ aduersus Vbiquitarios accuratè est persecutus. Prodijt item non ita multò antea Gregorij Valentiæ Theologi nostri erudita aduersus duas sectas Vbiquitariorum, & Sacramentariorum tractatio, quæ penitus Schmidelini diuerticula, atque commenta nouissima retexit, atque reiecit.

Thes. 60. 57. 62. 80. 102.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dresdæ anno 1571.

AT Ministri, qui Dresdæ ante quatuordecim annos conuenerunt, planè isti errori
» repugnarunt. In eo enim (præter alia) le-
» guntur hæc verba: Commentitia ista com
» municatio physica, quæ nostro tempore
» cum Vbiquitate corporis Christi introdu-
» ci cœpta est, vniuersæ orthodoxę Ecclesię,
» & toti orbi Christiano, inde vsque ab ini-
» tio incognita fuit, atque etiamnum à Ponti
Nota. fici) reijcitur, & taxatur acerrimè. Posteà
» infrà. Commentitia illa vbiquitas horren-
» dum in modum corrumpit oēs penè articu
» los fidei de Christo, ac discrimen Diuinæ
» & humanæ naturæ in Christo delet, atque
» euertit. Hæc tū Lutherani ministri Catho-
licos secuti. Quæ cùm ita sint, (fateor) vehe
menter miratus sum, cùm Misnensium ad humanitatem atque prudētiam natorum ingenia experirer, sic tamen nescio qua verecundia, vel respectu complures Christianam mentis vim, & lucem amisisse, vt cùm post decennium de ista nouissima Schmidelini concordia Dresdæ non vnus conuentus est habitus, prorsus contrarium decerneretur, & haberent pro sacrosanctis articulis fidei, quæ paulò antea pro prodigijs, & portentis reiecerant. In quo nó dubito Chytræe, conscientia tua moneri te, cæterosque cordatiores ab vestris ædificari in vanum, quia nempe Dominus non ędificat, neque in medio vestri est.

SED age dispiciamus adhuc, quanti momenti in re fidei sit, ab Catholico tramite recedere, eaq; reuocare in dubiū, quæ semel optimè definita sunt: Luther⁹ enim nō adeò magnū se cōmisisse facinus existimabat, cùm diceret, quæstionem de omni præsentia humanitatis CHRISTI haud esse magni momenti: sed tunc in solitas spiras sese contorquebat satanas, vt cauda, vel si bilo pestilens venenum in multorum animas infunderet. Simili astu, & arte (vt huc non inutiliter digrediar) vsus est, cùm ab initio per Lutherum conuellere purgatorij fidem vellet. Rem enim (dixit Lutherus) non esse tanti, vt licet illud esse crederet, tamen ad id credendum cogeremur: sic etiam de vtraque specie Eucharistiæ, pugnantissimis modis primò locutus est. Verùm vbi ferus aper tantillum sepem aperuit, mox varijs bestijs aditum in eam patefecit, atque omnia susque deque inuertit, & denique vtrique speciei istis ambagibus, tanquam per cuniculos veritatem, ac rem ipsam vniuersam subtraxit: Nam qui Laicis Diuina mysteria cōficiendi (qui tamen nihil conficiunt) potestatem à Deo concessam mentiebatur, & consubstantiationis inauditum commentum inuexerat, quid hoc erat, si non erat, vitalem Ecclesiæ cibum è faucibus Christianorum eripere, Sacramentarijs autem interea quidlibet audendi licentiam pessimo exemplo porrigere, vt & ipsi eandem veritatem altercando funditus euerterent? Iam verò cùm de purgatorio dubios plurimos reddidisset, nullo negotio huc illuc impellere potuit ædificium, vt actis iam tot rimis ad terram prosterneretur. Quamobrem animæ iam non paucæ ad omnem illam conscientiæ licentiam, non libertatem solutæ, purgatoriū primò, deinde inferna, postremò cœlestia, Diuinaque pernegarunt. Istius ergo vbiquitatis semine tanquam venenato telo (latenti tamen) iugulum ipsum, vt ita dicam Symboli fidei petitum est. Quod enim nullius momenti erat Luthero, en quò tandem euasit? Si enim omnia Diuina attributa humanitati CHRISTI communicata sunt: iam CHRISTI Domini conceptio, natiuitas, passio, mors, descensus ad inferos, resurrectio à mortuis, ascensio ad cœlos, descensus ad iudicandum è plurimorum animis sublatus est, ipsaque in primis Diuinitas oppugnata. Nam non magis Diuinitatis quàm humanitatis Christi erit opus ipsa mundi creatio (& quidem tanquam ab effectiuo principio) cùm tamen hæc vni diuinitati competat: creaturæ nequaquam. Sic item humanitas CHRISTI fuerit ante incarnationem, & ante conditum mundum, si æternitas, quæ principio & fine carens connumeratur inter diuina attributa, ipsi tribuatur humanitati. Ecquid verò obstabit, quo minus æquè in vtero aliarum mulierum atque Beatissimæ virginis eodem tempore fuerit Christus? Nam si per istos Christus (vt homo) per hypostaticam vnionem omnipotens factus est, necesse quoque inde fit, vt vbique adsit. Quæ omnia (vti reliqua pleraque absurdissima, & blasphema) reijcienda sunt.

Satanæ astus quo Lutherum in fœdiores errores paulatim præcipitauit.

Articuli fidei à Lutheranis sublati.

Blasphemiæ Vbiquitariorum.

ANIMAE porrò cum corpore vnio, quæ similitudo à Patribus vsurpata ratione attingit hypostaticam, potuisset aliquatenus istas dispellere tenebras, si ea qua decet methodo in diuinissimis istis mysterijs (sicut nostri Theologi faciunt) progredi voluissent: sicut enim (aiunt) duæ in homine naturæ sic distinguūtur, vt tamen non duas personas hominesue, sed indiuiduum vnum ex duplici natura spirituali, & corporea constituant, ita in CHRISTO fit, vt non duo Christi euadant, sed duæ naturæ sic cōiungantur, vt tamen (sicuti diximus) non confundantur, aut altera in alteram transeat, vel commutetur. Ac quemadmodum anima cum corpore coniuncta corpus animatum denominat, sic Diuinitas

tas cum humanitate hominem Deum. Prętereà vt animæ cum corpore sunt quædam actiones communes, quales sunt sentire, appetere, tristari, gaudere, amare: Quædam autem propriæ, intelligere, velle: Sic Diuinitas quasdam actiones seu ἐνεργείας humanitati Christi communicat, rerum nempè omnium peritiam, & miraculorum effectionem: Quasdam autem suæ naturæ proprias, & quas ad sui perfectionem natura humana non requirit, sibi reseruat, cuiusmodi sunt omnipotentia, æternitas, & si quæ aliæ sunt eiusmodi. Vt verò anima multa per corpus gerit, per quod legit, ędificat, ferit, plura verò per se sine corporis adminiculo administrat, vt cùm quasi soluta carnis contagione meditatur, & contemplatur æterna: Sic Diuinitas multa per Christi humanitatem exercuit, per quam miracula edidit, cœlestem sapiętiam nunciauit mundo, salutem nostram est operata, in Eucharistia corpus ipsum Christi, & gratiam confert, corpora mentesque alit, Pontificis & mediatoris officium obit, & pleraque alia exequitur maximè salutaria. Verùm enimuerò, vt anima nó omnia verè & essentialiter cum corpore communicat, sed duntaxat verbo tenus: Corpus enim humanum non dicitur rationis, consilijque particeps nisi per accidens: Rursumq; corpus non communicat cum mente omnia, quæ sibi sunt propria nisi quadam consecutione: neque enim secabilitatem, morbos, mortalitatem, & similia ei tribuit: Ita Diuinitas non vniuersas suas proprietates humanitati largitur, & vicissim humanitas, suas Diuinitati nō tribuit, nisi per idiomatum cōmunicationem. Sic enim Christus homo æternus dicitur, omnipotens, vbique consistens, quia Deus etiam est, cuius hæc sunt attributa, & quasi notæ propriæ. Postremò quemadmodum actiones vtriusq; toti compositi verè tribuuntur, quæ alioqui naturis separatis tantummodò cóuenirent, sic enim homo intelligit, vult, ratiocinatur, medicinam facit, negotia exercet, ęgrotat, cùm tamen intelligere, velle, ratiocinari, functiones sint animæ propriæ: ægrotare verò, sitire, esurire corporis: reliquæ vtrique communes: ita toti personæ Christi omnia absolutè tribui possunt, quæ singillatim de altera naturarum prædicantur. Christus enim ęternus est, & temporalis, infinitus & finitus, vbique, & non vbique, cótraria profectò multa propter diuersas naturarum proprietates in se vnum colligens.

HAEC cùm ita sint, illa interim attentè retinenda sunt, quę iidem Theologi addunt. In primis non sicut anima & corpus hominem secundum substantiam componunt, ità non esse intelligendum Diuinitatem & humanitatem partes esse CHRISTI constituentes. Deinde si vnio Diuinitatis humanitatisque æquaret vnionem animæ & corporis, diuinitas esset forma humanitatis, eaque vnio esset essentialis, cùm tamen sit tantum personalis. Prætereà vnum efficiunt hominem anima & corpus, sicut potestas & actus, sicut materia & forma. Atqui vtraque natura hic actus est, & velut forma. Rursum ex anima & corpore efficitur tertium quid, q̄ nec anima est, neque corpus, scilicet homo vtraque natura constans. Sed n. Christus tantum significat vnam personam habentē duas naturas. Postremò ex anima & corpore fit quoddam, quod neque proprium est corporis, neque animæ, sed vtrique commune. Ex natura autem Dei, & humana, nullum suppositum efficitur, sed id quod erat Diuinum suppositum, sustentat vtramque naturam.

CVM igitur ab hæreticis plus quàm satis importunè in quæstionem vocaretur, qualisnam assumpta natura humana per vnionem cum Diuino verbo euaserit, non quidem essentialiter, hoc est, ex se, aut physicè, neque subiectiuè (nec enim hac de re agebatur, cùm planè constaret non posse sic esse, nisi talem, qualis est natura cæterorum hominum) sed ineffabili modo; Patres Synodi Chalcedonensis cùm essent oculatissimi: nec ad Nestorianos & Sacramentarios, qui peruersè colligebant, neque ad Eutychen atque Vbiquitarios qui falsum in argumentando sumebant (quemadmodum superius demonstratum est) declinarunt. Itaque sapienter definierunt, per vnionem haud fuisse sublatam naturarum differentiam, sed vtramque magis permansisse inconfusam.

CVM verò ex ijs quæ diximus Theologi eam esse idiomatum communicationem intelligant, quæ non vni naturæ ea quæ sunt alterius, sed vni suppo- D.Thō. 3.p. q. 6. art. 6.
sito vtriusque naturę proprietates tribuit, Gratiam vnionis cordatissimè dixerunt esse ipsum ESSE personale: quod gratis datum est assumptæ naturæ humanæ in persona verbi. Id quod etsi sine men- D.Tho. 3.p. qu. 7. art. 11. ad 1.
sura, hoc est, cum tota plenitudine Diuinitatis verbi fuit datum, sic tamen fuit, vt ipsa humanitas nullo modo illud sit, sed (quod superius quoque satis innuimus) vt subsistat per illud.

EAM proinde (de qua locuti sumus) similitudinem à Diuo Athanasio allatam adhibuerūt dicentes: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, sic Deus & homo

vnus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Epistola ad Nestorium

vnus est Christus. Quamuis enim (inquit D. Cyrillus) verbum habitauerit in nobis, & dictum sit habitare in CHRISTO omnem plenitudinem Diuinitatis corporaliter: attamen intelligimus, cum talem sibi fecisse habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad propriũ corpus.

Epist. 3. ad Volusianũ. Vide Aug. ad Darda nũ epist. 57. Enchirid. cap. 36. Lib. de Trinit. variis in locis. Lib. de Trinit. & vnitate Dei. Tractat. 57. in Ioanne. Iustin. Martyr. in expositione fidei. Cyril. ca. 8. lad Clidonium.

At D. Augustinus ad Volusianum: licut (ait) anima vnitur corpori, vt homo sit, ita in vnitate personæ Deus vnitur homini, vt Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animæ & corporis, in hac persona mixtura est Dei, & hominis: si tamen recedat auditor à consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, vt neuter seruet integritatem suam. Quanquam & in ipsis corporibus aeri lux incorrupta misceatur. Ergo persona hominis vnio est animæ & corporis: Persona autem Christi vnio Dei & hominis. Hæc illi: Quos Diuinitus inspiratos cùm fidei magistros habuerimus, equidem non video, cur istam nouorum Atheorum fecem, iam ampliùs saltem apud se tolerent ij, qui se Christianos vocant, & veram fidem in Christum Dei filium profitentur.

ATHEISMVS NOVVS LVTHERI MElanchthonis, & Aliorum contra Arbitrij libertatem.

SED isti impietati tot errorum varietatibus circumamictæ tanquam insidiosissimę bestiæ iam omnis larua detrahenda est: Et quando comprobata tot rationibus veritas exploditur, obijcienda propius est ægrotorum oculis, ipsa prauitas morbi, vt Deus iustificetur, si minus resipiscere velint, qui diligũt magis tenebras quàm lucem.

Satanæ artes.

AD superiora igitur stratagemata satanæ hoc accesit etiam, vt cùm reliquæ artes in decipiendis mentibus sibi non successissent, iam fuco aliquo insigniore se adornaret, ne terribilis bestia agnosceretur: Intereà verò inescaret innumeros ad perditionem. Ille nempè, (inquit Lactantius) insidiatur vniuersis, sed eos qui Deum

Diuin. Instit. lib. 3.

» nesciunt errore impedit, stultitia obruit, » tenebris circumfundit: eos autem qui » Deum sciunt primùm dolis, & astutia aggreditur, vt cupiditate, ac libidine irretiat, & peccati blandimentis deprauatos, » impellat ad mortem. Quod si dolo nihil » profecerit, vi & violentia deijcere conatur. » Hæc Lactantius.

Ideo ergo in omni hæresi verisimum fuit, Eò autem veriùs est hoc tempore, quòd habet iram magnam, qui scit modicum sibi tempus superesse, quo suas exerat artes, ceteroquin nocendi peritissimus, quòd per tot secula profecit ætate, atque perfidia.

Itaque colligit omnia, vt quàm amplissimum suum reddat Regnum, ac deniq; molę sua tanquam fulgur iterum in abyssum ruat.

Lutherani verboten' Deum laudant.

NEQVE verò valentiore machina detrahere ad se cuncta putauit, quàm si quosdam eo veneno infecisset, Diuinam vt bonitatem obliquè carperent. Quid igitur fecit? Vrsit Lutherum eiusque sectatores, vt eam verbotenus summis laudibus extollerent, sæpeque illud vsurparẽt omnia nobis per filium gratuito donata fuisse: & Mediatoris fidem vnicum salutis portum esse. Hactenus haud malè. Sed tamen hæc satanas præmisit, vt tentato vado in hominum simpliciorum corda altius sese latenter immergeret, quos vbi reddidit securiores de nescio qua fidei non viuæ iustitia, ecce tibi laruata bestia cornibus se prodidit, quibus Diuinam bonitatem ferire conaretur. Iustitiam verò illam tantam, nihil tamen in nobis deniq; efficere, nisi imputatione asserunt. Viden' ad Lutheri caponã hederam sine vino? Quin verò cùm clamare incepisset, spiritum sanctum nobis esse datum, qui gratuita illa dona obsignaret, siduciamq; nobis, & certitudinem suo testimonio confirmaret, mox alterum erexit cornu, quo Christi Domini meritũ, ac vim re ipsa tolleret. Docuit enim mox audacissimè Diuinum eundem spiritum, non intus cor tangere: non aciem mentis illustrare: non animos imbuere: neminem intus inflammare: Quid ita? sanè vt ex omnium cordibus, omnis ad pietatem stimulus eximeretur: ac protinus salutaris ille timor abiiceretur, qui initium est sapientiæ, quiq; vrget, vt à peccatis resipiscamus, atque addit calcar ad ritè colendum Deum, & ad Christi gratiam custodiendã? Quibus fundamentis subrutis ecquid in mentibus hominum aut fidei, aut religionis non concidisset? Erexerat igitur primus hoc impietatis vexillum Simon Magus: Explicuere Marcion, Cerdon, & alij: At qui altius illud sustulerunt, seseque hoc tempore antesignanos non vocati exhibuerunt, fuere Lutherus, Melanchthon, Caluinus, Beza, & reliqui. Et illi tamen antiquitus nunquam sunt ausi tam præsens venenum euomere, vt apertè Deum facerent peccati auctorem. Quinimò eorum nonnulli maluerunt duos Deos, duóue principia, boni alterum, alterum mali cõstituere, quales fuere Cerdon, Marcion, Manichæus, quique Gnostici (id est sapientes) vocabantur. Adeò erat adhuc in eis aliquis pudor extrinsecus, ne prorsus insipientes haberentur.

Maiores hæreticorũ huius temporis.

Tertull. Iustinus Augustinus.

QVAERES quanam arte adeo euidentem blasphemiam satanas inuexit? Dicam.

Qua ratione adducti sunt hæretici, vt Deum auctorem malorum facerent.

Illi cùm

Illi cùm liberum arbitrium homini deme rent, hominis lapsus Deo sensim tribuere inceperunt: cùm verò id facerent, iam Dei bonitatem æternam negarunt: Neque enim qui Deum esse bonum diffitentur, hi vel Deum esse fatentur. Qua de tota re acerrimè Tertullianus cùm alibi, tum secundo aduersus Marcionem libro agit. Id verò vt faciat, docet inprimis bonitatem Dei creatoris esse æternam: præsertim ex hominis & mundi factura, atque ex ea quæ præscripta est homini lege. Neque enim hominis lapsum Deo, sed hominis libero arbitrio esse imputandum. Hæc enim (inquit) erit ius Diuinę gratiæ, potentior vtique natura, habens in nobis subiacentem sibi liberam arbitrij potestatẽ, quod αὐτεξούσιον, dicitur: quæ cùm sit & ipsa naturalis, atque mutabilis, quoquo vertitur,

Tertul. hæreticis Deum auctorem malorum causantibus aduersus Marcionẽ.

» natura conuertitur. Inesse autem nobis τὸ » αὐτεξούσιον naturaliter, iam & Marcioni o» stendimus. Hæc ille. Sed aliquanto post: » Nisi n. (ait) homo deliquisset, optimũ so» lummodo Deum nosset ex naturæ proprie » tate. At nunc etiam iustum eum paritur ex » caussæ suæ necessitate, tamen & hoc ipso o» ptimum, dum & iustum. Et bono enim iu» nando, & malo puniendo iustitiam exhi» bens vtramque sententiam bono præstat, » hinc vindicans istud, inde remunerans il» lud. Sed cum Marcione plenius disces. An » hoc Dei sit rorum. Hæc igitur quoque Tertullianus. Qui postea rationibus alijs hoc ipsum genus argumenti accuratissimè persequitur, quas ipse summatim huc inferam. Prorsus enim docet, homini delictum esse imputandum, quem ad rectè viuendum creauerat Deus. Neque propterea DEO id ascribendum, quod afflatus DEI sit anima, quæ deliquit, quia habet quidem vtiq; anima illas lineas Dei, qua immortalis, qua libera sui arbitrij, qua præscia plerunq;, qua rationalis: tamẽ & in his imago duntaxat Dei, non vsque ad ipsam vim diuinitatis. Neque etiamsi in diabolum transcriberetur culpa, vt instinctorem delicti, propterea in creatorem dirigendam, vt in auctorem diaboli, vtpotè qui angelus à Deo, & bonus factus sit, non diabolus, id est, delator.

PORRÒ si post delictum hominis, iudex & seuerus fuerit Deus non ad malitiam, sed iustitiam pertinere. Quæ iustitia cùm perpetuò in DEO cum bonitate conspirarit, non rectè seorsum deputari Deum bonum, & seorsum Deum iustum: Imò verò omne iustitiæ opus, bonitati DEI procurare: quippè cum timor iudicij ad bonum, non ad malum conferat. Si quando itaque DEVS legatur condens mala: de malis pœnæ non culpæ intelligi. Iustitiam proinde esse, atque adeò bonitatem DEI, quæ seueritas videatur. Et iudici non exprobranda quæ iustitiæ accidunt: non magis quàm medico ferramenta quæ secant, inurunt, amputant, & constrictant. Denique totum ordinem Dei bonitatis ostendit ex eius misericordia in errantes, patientia in non resipiscentes, & præstantia in merentes.

DEINDE ad antitheses veniens Marcionis, etiam ad bonitatem Dei pertinere probat talionis pœnam, ciborum immundorum prohibitionem, & sacrificiorum onera. Nec minus etiam legales quasq; disciplinas, ne illi, momento vocarent à Dei respectu. Imò verò etiam rapinam argenti & auri mandatam à DEO Hebræis in AEgyptios: pluris enim valuisse sexcentorum milium operas per tot annos, & filiorum iacturam, quos merserant. Nullam verò etiam contrarietatem esse in Deo, prohibente Sabbatis operari, & iubente arcam circumferri, etiam in Sabbato. Neque enim similitudinum prohibitarum legi, refragari ænei serpẽtis, aut Cherubin & Seraphin aureas effigies: quæ longè diuersas habebant caussas ab idololatria, de qua vetans similitudinem fieri, subijcit: Non adorabitis ea, neque seruietis eis: fuisse enim etiam rationalem Dei institutionem sacrificiorum, auocantis ab idolis, quę tamen rursus reiecerit.

NON rectè etiam leuem Deum dici, cùm reprobat aliquando probatos, aut probat quandoque reprobandos: nihil enim magis bono etiam iudici conuenire, quam pro præsentibus meritis & reijcere, & adlegere. Proinde pœnitentiam apud Deũ prauè interpretari Marcionẽ: Nam & in Græco sono (vtpotè μετάνοια) pœnitentia nomen, non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est.

Ex his igitur quæ aptissimè scripsit Tertullianus, intelligi potest, quantum in eo desudauerit, satanas, vt tot impietates in mundum importaret: quas antea vel solo naturæ lumine illustrati Philosophi quidam, vt Plato, quem citat Theodoretus aduersus affectiones gentilium, vel Iudæi qualis fuit Philo, vel denique Apostoli, & Irenæus contra Florinum, & Blastum, & Iustinus, ac reliqui omnes detestati sunt. Lutherus autem in easdem asserendas, sic toto pectore incubuit, vt ex assertione articuli trigesimi sexti, liberum inquiat arbitrium esse figmentum in rebus, & titulum sine re, quia nulli est in manu sua quippiam cogitare boni, vel mali, sed omnia de necessitate absoluta euenire, quod & Poeta voluit quando dixit, certa stant omnia lege, & CHRISTVS Matthæi sexto,

Theodoretus li. 5. affec. Græc. Phil. li. de Agricultura. Et in li. de Trãsfugis. Iacobi. 1. Irenæus cõtra Blastum & Florinũ. Vide Euseb. l. 5. c. 20. hist. Iustin. sine qui auctor fuit li. de q. Gentiliũ & Christianorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

folium arboris non cadit in terram sine patre vestro. Et infrà: Non est dubium satana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen, Liberum arbitrium. Sic Lutherus. Quin verò vt omnem sibi, alijsque viam præcideret ad emendationem, in eadem præfatione sic fuerat præfatus. In cæteris articulis de papatu, de concilijs, de indulgentijs, alijsque non necessarijs magis ferenda est leuitas, & stultitia papæ, & suorum. Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerum nostrarum summa est, dolendum ac flendum est miseros sic insanire. Hæc ille. Quibus vides habitam à se fuisse pro optimo articulo, & rerum Lutheranarum summa, negationem eius rei, sine qua Dei bonitas & iustitia consistere vel apparere neutiquam potest. Variauit postea Melanchthon modo aiens, modo negans: vt & aliquando liberum arbitrium fateretur, aliquando autem omnem libertatem, atque contingentiam tolleret. Is enim, concedendum » est (inquit) quod scriptura Apostolica » tribuat homini etiam nunc post lapsum, » libertatem aliquam deligendi ea, quæ » sunt subiecta rationi. Et infrà: Hæc Ma» nichæa imaginatio (quæ videlicet liber» tatem, & contingentiam tollit) horribi» le mendacium est: & ab hoc errore men» tes abducendæ sunt, & docendæ agere ali» quid liberum arbitrium. Aliquando ve» rò hic ipse Melanchthon Vallam aduer» sus Ecchium tutatus, quod ille liberum ar» bitrium conuelleret, in locis posterioribus » deinde pugnantia dixit. Valla (inquit) & » pleriquealij, non rectè detrahunt volun» tati hominis libertatem. Et in Epitome mo » ralis Philosophiæ. Stoicas illas (ait) de fato, » seu Vallę absurdas imaginationes, quæ pro » pter Diuinam gubernationem adimunt li» bertatem voluntatis, fugiamus.

Lutheri insania.

Melãchthonis inconstantia.

In locis posterioribus.

In com. ad c. 8. epi. ad Rom.

Sed & alibi contrarium docuit, Deum inquiens caussam esse peccatorum: Sicut e» nim (inquit) fatemur proprium Dei opus » fuisse Pauli vocationem, ita fatemur opera » Dei propria esse, siue quæ media vocan» tur, vt comedere, bibere, siue quæ mala » sunt, vt Dauidis adulterium, Manlij seue » ritatem. Constat enim ex capite primo ad » Romanos, Deum omnia facere non per» missiuè, sed potenter. Ergo non est (ait) cur » frigidum glossema admittamus Deum ma » la permittere, non etiam facere. Et hæc quidem eo in loco Melanchthon. At vi» deamus num sibi semper constiterit, post» quam videlicet Catholicos Theologos plus aliquid sapere intellexit, quàm eius Grammatica complectebatur. Is igitur » in locis, de caussa peccati. Est (ait) vera » hæc, & pia sententia vtraque manu, & verius toto pectore tenenda, Deum non » esse caussam peccati. nec velle peccatũ. Et » infrà: Nec figuræ illę verborum in sermo» ne Hebraico pugnant, cum hac sententia, » Indurabo cor Pharaonis, & similia. Certũ » est enim Hebraica phrasi significari permis» sionem, non efficacem voluntatem. »

Ex quibus antithesibus nemo sic truncus fuerit, quin intelligat, quàm ista cohęreant secum, & cum ijs Lutheri verbis, in quibus aiebat summam esse omnium rerũ suarum, in negatione liberi arbitrij. Quin verò istos duos, qui confessionis Augustanę fabricatores fuerunt, vide mihi quàm bellè eam tutati sunt ac docuere suis vel interpretationibus, vel apologijs. Quanti ité discipulus Melanchthon fecit infamen illam Magistri Lutheri iactationem, qua cũ religiosorum statum apostata oppugnaret, sic scriptum reliquit: De mea doctrina ita certus sum, vt per eam & vester, & Angelorum futurus sim iudex: Et, qui meam » non amplectitur doctrinam, nec potest nec » debet saluari.

To. 7 p. 495 ann. 22. V Vittebcr.

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? Horat. Poet

Sed audistis Thrasonem, ac parturierũt montes, & nati sunt tot ridiculi mures, qui nunc se suaq; quoti die corrodunt.

Qvi verò illos subsecuti sunt Lutheranæ farinę homines, visi quidẽ sunt interdũ nonnihil melius sapere, cùm docuerunt voluntatẽ à coactione peccandi esse liberam, spontaneam scilicet, qualis est voluntatis actio circa naturalem suum finem, attamẽ negarunt necessitate peccandi ineuitabili liberam esse mentem humanam. Itaq; nec fibras, neque ipsam huius tantæ blasphemiæ radicem succiderunt. Quæ cùm remãserit, liquidò patet, nullam per hos fuisse vim meriti, gratiæq; Christi efficacem ad tollendum originale peccatum. Quamobrem & peccati regnum validissimè constabiliuerunt, quicquid huic nescio cuius imputationis tanquam externi malagmatis vmbraculum ad tegendam perfidiam admouerint. At nos Catholici & credimus, & propter hoc loquimur, Christi Iesu Mediatoris nostri aduentum, mortem, gratiam ad peccati destructionem sic fuisse præordinata, vt prorsus illud efficeretur, quod Euangelicis, & Apostolicis testimonijs grauissimis constat: Dominum sanè Matth. 1. venisse, vt saluum faceret populum suum Ioan. 1. à peccatis eorum: vt esset agnus Dei qui tolleret peccata mundi, vt prædicaretur Lucæ 24. in nomine eius remissio peccatorum per omnes gentes, vt dissolueret opera diaboli. Sic item mortem acerbissimam pati voluisse, vt de peccato, damnaret peccatũ in carne, vt emundaret cõscientias nostras

Somnia nouorum Lutheri de lib. arbitrio.

stras ab operib⁹ mortuis & ad destructionẽ peccati per hostiã suam appareret. Sic denique spiritus sui gratiam potissimum ideo in corda nostra misisse, vt per legem vitę, liberaret nos à lege peccati, & mortis, in qua venundati eramus, & vt peccatum amplius in nobis non dominaretur, qui non iam sub lege, sed sub gratia sumus, quoniam ille est, qui cùm omnia possit verbo virtutis suæ, purgationẽ peccatorum facit. Qui sit benedictus in secula.

Sed quam vidimus teterrimam istam in Luthero doctrinam herbescentem, iam vberes spicas in Caluino proferentem cernamus: cùm enim duo illa pessimè declarassent, naturæ nostræ corruptionem, & Dei præscientiam: Ex ista potissimum Caluino satanas præcipitium fecit ad apertissimos Atheismos. Deum enim asseruit voluntate efficaci, siue actiua non permissiua tantum velle ipsum peccatum. Neque verò hoc tam ad suos fines ordinare, quàm operari in nobis: Quin verò sic operari vt nos excitet, atque re ipsa præmoneat, ne (quod Catholici dicunt) putemus à Deo duntaxat nos deseri, aut diuina interdum gratia in peccando destitui. Imo & addidit, ad peccandum nos à Deo destinari, ac necessitate plus quàm fatali impelli. Beza eadem adhuc operosius scriplit, eo libro, quem aduersus Sycophantam, hoc est Castalionem inscripsit: & de hac tota re suis illis, quos iam se comperisse iactabat aphorismis (rectius atheismis) est persecutus. Eorum autem quarto scribit DEI consilium non solùm in eo esse situm, vt gubernet ac rectè dirigat opera creaturarum suarum sicut (inquit) Pallas Pandari sagittam direxit, sed vim ei operantem, atque efficientem in omnibus rebus attribuit. Vigesimo autem tertio, Deum docet ita per suas creaturas quæ sunt eius organa operari, vt eas non tantum sinat agere, & operari, & earum actionum exitum dirigere, sed excitare, impellere, mouere, regere, quodque adhuc deterius est, eò illas creare, vt faciant quicquid statuerit. Ac tamen posteà subdit, hoc quidquid est à Deo rectè, ac sine vlla iniustitia fieri. In quo vides infamem atheismum, qui vbi sceleratissimè Deo caussam omnium scelerum efficacissimam ascripsit, mox illum breui encomio laudat. Quod si quæras vnde in tam vesaniam impij ceciderint, ex Luthero quidem primùm id factum est, qui ostium (vt dixi) tãtæ nequitiæ patefecit. Deinde ex infixa altius, quã oportebat, in Caluini corde praua opinatiõe de prædestinatione Dei ad malum. Atqui & ex ijs quæ supra diximus, quæue ex Tertulliano aduersus Marcionem attulimus, pestilẽs ista doctrina corruit. Cùm verò vix vnquam ne ijs quidem, qui solo naturæ ductu agerentur, tale aliquid in mentem venerit, sapientes Theologi vniuersam hanc rem explicuerunt, vt quoniam arbor bona malos fructus facere non potest, & radix si sancta sit, ramos quoque sanctos esse oportet, ac Deus lux sit, nec tenebræ in eo vllę esse possunt: propterea sanctissima Dei voluntas à peccati (quatenus deformitatis, & defectus à recta regula seu rationis, seu voluntatis diuinę) vel operatione, vel volitiõe, vel iussione liberrima sit. Sed & a Caluinus (vt mentiretur iniquitas sibi) cùm contra Libertinos, & Anabaptistas scribẽret, à veritate coactus est fateri, tria esse quę in sua illa blasphemia latent venena, quæ ipsemet vocat valdè execranda: Nimirum si Deus auctor peccati statuatur. Nihil enim, ait, inter Deum & satanam discrimine esse futurum: homines posthac tãquam bruta præcipites, nullius nempè conscientiæ freno in pessima quęq; ruituros: Quantacunque facinora approbatum iri, tanquam res honore, laudeue dignissimas: stupra nimirum, homicidia, sacrilegia, cęteraque adhuc abominabiliora. b Iudicet igitur seipsum de suo ore impius: & qui vel ab ipso Bernensium senatu eo de articulo damnatus est, sentiat nunc quàm fidam satanæ remuneratori operã præstitit. Cæterũm qui præter antiquissimos Patres aduersus hunc teterrimum atheismum (qui quidem maximè viget inter hęreticos penè omnes, & in Anglia potissimum regnat) calamum & studium acuerunt, hi præcipui fuerunt D. Thomas, cæterique scholastici doctissimi, vnà cum Valdensi aduersus Viclephum: Sanctes item proprio Gallico libro, quem imitatus Thomas Stapletonus accuratissimè (vt solet) imposturas Caluini retexit, quibus tantam impietatem callidè tegere satagebat.

doctrinã.

b Anno 1555. 3. Aprilis præsentibus ministris quorum præcipui erant, Andreas Zebedæ⁹. Nonnẽsis minister, & Ioannes Angelicus ministerBursini D. Tho. 1. p. q. 13. art. 16. & q. 19. art. 9. ad arg. Itẽ. 12. q. 79 art. 3. & q. 87. art. 2. Thom. Valdẽsis in doctrinali fidei l. 1. c. 28 Sãctes tractatu de Atheismes de Caluin. art. 10. Que Dieu n' est point auteur des pechez. Thomas Stapleto. l. de Iustific. xii. per totũ. vbi agit de caussa peccati.

Institit. li. 1. c. 16. sect. 1. Matth. 12. Rom. 11. 1. Ioan. 1. a Caluinus c. 23. aduer. Libertinos Caluini in constans

ATHEISMVS DECIMVS LVTHERI doctrinam Catholicam de animarum post mortem locis labefactantis.

Cvm verò ex ea pestilenti doctrina sequeretur, in renatis, qualiacunq; bona & adeò Christiana opera esse damnabilia, mirum est, quantos satanas in corde Lutheri descensus posuerit. Nullam enim bonorum operum mercedem forè hinc sensim tortuosus intulit serpens. At sublata mercede Christianarum virtutum, & operum tollebatur & pœna. Vtroque

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem hoc submoto, Deus ipse (quantus quantus nomine tenus ab hæreticis istis vsurparetur) negandus fuerat. Id quod varijs artibus semper etiam in Ethnicis, atque Philosophis accidit, qui quod in virtute summum bonum ponerent, licet eius perfectionem nondum agnoscerent, humani tamen generis hosti omninò placere non poterant. Quare sic illos est persecutus, vt aduersus eos qui hac de re melius saperent, easdem alijs quas hoc seculo Lutheranis fecit, rationes instillauerit: Primò Stoicis, postea Epicureis, denique Theodoro Cyreneo, atque Diagoræ, sicuti & Protagoræ fecerat. Nam cùm à Stoicis virtutis præmia negarentur, intulit Epicurus, ne DEVM quidem igitur punire mala, nisi remuneraret bona, ac proinde nullam esse DEO curam inferiorum rerum. Quod cùm alij excepissent, adijcere sunt ausi, ne DEVM quidem esse: Tam facilè ruit, qui semitam rectitudinis deserit. Ac quidem puto Carneadi, siue alijs eius scholæ nunquam venisse in mentem, vt ex suorum placitis blasphema illa Epicureorum, atque atheorum dogmata sequerentur. Sed ita fit, cùm bestia tangit montem, & ad diuinarum rerum splendorem cum luto, & sordibus accedit. Poterat igitur Lutherus, & reliqui ijs saltem vocibus vti mercedis, præmij, spei, quibus Christus ipse vsus fuerat, cuius sapientia nec suæ bonitati derogat, cùm sua in nobis dona coronat, neq; meliores Euangelij sui interpretes, quàm qui per quindecim secula fuerant, expectabat. Quod si quis interroget, cur Lutherus tanto præcipitio ostium aperuerit, citò me expedio. Quoniam hæresis ad atheismum, vti ad suum centrum, aut sphęram semper properat.

Hæresis cẽtrum Atheismus.

CVM hæc ita sint, mirum non est si quidquid cœlestium coronarum pijs, aut inferni pœnarum impijs diuina scriptura proponit, sic ille exposuerit, vt etiam hinc latissima ad atheismum via complanaretur. Quis enim de inferno, ac reliquis locis, quos recta fides nos docuit, nutare incipiens, iam amplius de religione fuerit certus? & sceptici quidem vt sextus Philosophus de Pyrrhonijs diatyposibus inquit, nulli rei incertæ, & controuersæ assentiebantur: Imò verò ne tùm quidem dogmata statuebant, cùm voces scepticæ institutionis pronunciarent, nimirum vel hanc οὐδὲν μᾶλλον; hoc est, nihilo magis: aut illam οὐδὲν ὁρίζω, hoc est, nihil definio. Quas voces cùm in tanto religionis negotio vsurpet Lutherus, an sceptică non Christianam voluerit statuere religionem non nemo intelligit. Certè quæ ad articulos fidei stabilissimos attinebant, incertissima reddidit, reddita facillimè è cordibus hominum, vt fecit, euulsit.

PRIMVM igitur stultitiam Papistarum taxat (sic enim ille pro sua modestia loquitur) qui post mortem fecerint „
quinque loca, infernum damnatorum: in- „
fantium non baptizatorum: purgatorium: „
limbum patrum: Deinde (inquit) in nouo „
testamento addiderunt Paradisum propter verbum Christi: Hodie mecum eris „
in paradiso: denique cœlum apertum. „
Hæc ille. Quibus verbis quantò magis cogito, equidem non video, quid sibi Lutherus vellet, nisi quòd non solùm non curaret paradisum, & cœlum apertum, sed stultitiam hæc esse omnia (vt dixit) ita crederet, ac deniq; ne prorsus impius haberetur, Christi nomine (ac si sine vllo loco is esset noster paradisus) omnem perfidiam sublato etiam inferno tegeret. Sed videamus tam certi Euangelistæ tam incerta quæ sequuntur. Primum (inquit) locum dicunt esse damnatorum, qui est cruciatus ignis æterni. Verùm an impiorũ animę torqueantur statim post obitũ non possum adfirmare, &c. Apparet eos etiã dormire, & quiescere, sed nihil adsero.

Lutheri hæsitantia in rebus fidei.

To. in Genesim c. 25. p. 154. impress. Norimb. anno 1556.

Secundus locus est non baptizatorũ infan „
tium, illos dicunt quidem damnatos esse, „
sed non pati pœnã ignis, aut vermium. Sed „
tantum carere visione Dei. „

TERTIVS circulus est purgatorij, in „
quod nec damnati, nec infantes ingrediun- „
tur, sed qui credunt quidem, & tamen non „
satisfecerunt pro peccatis. Quartus est lim- „
bus Patrum, ad quem descendisse Christũ „
dicunt, & effregisse & patres liberasse, non „
ex inferno, sed ex limbo, qui affligebantur desiderio, & expectatione Christi, non „
pœnas, aut cruciatus sustinebant vllos. „
Hisce nugis repleuerunt Ecclesiam, & orbem terrarũ, nos radicitus ista omnia euertimus. &c.

De quing. Animarũ receptaculis. S. Basil. 2. Examer. & in deos. cap. 9. S. Cle. & Clem. Alex. li. 7. Strom. Damasc. li. de fide ortho. cap. 6. Apoc. 20. 2. Cor. 5. Luc. 16. Act. 2. Gen. 37. Aug. ad lit. li. 12. cap. 33. Hilarius de Synod.

HAEC quidem vt blasphemè, sic impiè Lutherus. Nam Ecclesia Christi ex multis Diuinę scripturæ locis, ex Apostolico Symbolo, ex spiritu Dei, qui eam regit, discrètè testatur, & inferos esse sub terra, & Christũ ad patrum limbum descendisse, & sanctos cum Christo regnare, ac sequi agnum quocunque ierit. Purgatorium autem esse sic credit, vt tamen Luthero, & alijs eiusmodi eum locum haud obtigisse certò sciat, cũ non minus quàm Dathan, Abiron, & Core ad inferna descenderit.

Et supremum quidem illud cælum, quòd cùm nullo motu cieatur, sanctissimæ Trinitatis est thronus: quodque cùm domicilium sit intellectualium entium, recte intellectuale, sicut à D. Basilio Empyreum

Matth 11. Rabi Dauid Kimi in cõmẽt. pl. 9. & in Gen. 37. & in pl. 133. Num. 16. 1. Reg. c. 28. Iosep. li. 6. antiq. ca. 15. Iustin. dial. cũ Trypho. Basil. ep. 80. Ambr. in 1. c. Lucæ. Hiero. in 7. c. Isaiæ. Aug. li. de cura pro mort. c. 15.

reum est vocatum, tum ex indito, tum ex cœlitum splendore in ipsum redundante, eò magis cognitum est Theologis, & pijs, quàto minus patuit vel olim Philosophis, & Astrologis, quorum sensus eò conscendere non poterant: vel hoc sæculo hæreticis, qui eruto sibi fidei oculò aciem intendere nequeunt in ciuitatem illam, quæ (vt habet scriptura) non eget sole, neque luna, vt luceant in ea: Nam claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius est Agnus.

At & inferna loca esse sub terra passim Diuinæ scripturæ docent, atque Ecclesia profitetur. Quare D. Augustinus ad Euodium scribens: Quis ergo (inquit) nisi infidelis negauerit fuisse apud inferos Christum? Atque alibi ait, sicut diuersæ custodiæ sunt agentium in officio, sic diuersas custodias esse mortuorum, & diuersa merita resurgentium. Septuaginta verò Interpretes, ac Græci idipsum monstrârunt, cùm non sepulchrum, neque τάφον (vt quidam temerè) sed ᾅδην & τάρταρον, hoc est infernum verterunt. Quod & Rabini præstantiores per Scheol intellexerunt: ac D. Hieronymus post Chaldæum paraphrasten vertit Gehinnon, sicuti Christus Dominus antea Gehennam vocauerat.

Sic Purgatorij locum sexdecim Synodi varijs temporibus, ac locis docuerunt. *a* Carthagin. III. & *b* IIII. *c* Viennense, *d* Valentinum, *e* Aurelianense II. *f* Bracharense I. & *g* II. *h* Antisiodorense, *i* Vormaciense, *l* Triburiense, *m* Toletanum, VII. *n* Epanense, *o* Cabilonense, *p* Lateranense Maximum, *q* Cõstantiense, *r* Florentinum, *s* Tridentinum.

Idem de limbo patrum, & de receptaculo puerorum nõ baptizatorum, cùm illud ex varijs D. Scripturę locis, tum hoc efficacissimis rationibus ex D. iustitia petitis astruxit, quæ videlicet suum vnicuique distribuit.

Sicut enim in prælijs occasio sese multiplex offert meriti, demeriti, victoriæ, casus. Signo autem receptui dato, cernis hos triumphantes, illos ob prædam lætos, alios (licet victores) accepta vulnera non sine dolore curantes, reliquos vel fugatos cum dedecore, vel amissis omnibus captiuos, aut interfectos: Sic multò magis post hanc vitam, quam D. scriptura militiam non sine caussa vocat, cùm primum est pugnę finis indictus: Animæ victrices aliæ, liue olim ad limbum patrum quasi in portum sese recipiebant: siue post Christum ad cælum euntes plenissimũ gaudium assequuntur: aliæ victrices quidem, sed quæ adhuc vulneratę quasi per ignem (vt inquit Apostolus) expiandę, ad Purgatorij locum descendunt. Reliquę addicuntur æternis pœnis. Cùm interim ij, qui inter milites per sacramẽtum fidei nondum conscripti occubuerũt, vt laborum, aut vulnerum fuerant, sic & triumphi, aut doloris sunt expertes.

Matth. 25. Luc. 16. Iren. libr. 5. Greg. lib. 13. moral. c. 22. Damasc. li. 3. cap. vlt. Bedã lib. 3. in Iob c. 7. Inno. 3. ca. maioris ut. de bapt. Nota pul. Vide Athenæum fabulas Theologicis rebus immiscentem.

ATHEISMORVM COLLVVIES A Lutheri & Caluini discipulis Nestrianis, Sabellianis, Samosatenicis, & Ebionitis in orbem inuecta.

CAPVT VII.

SED quam diximus in Luthero impietatem apparuisse herbescentem, in Caluino autem spicas (seu potius spinas) proferentem, iam videbimus in nouis Arianis, Sabellianis, Samosatenicis, & Ebionitis sic maturuisse, vt illud in eos quadrare possit, quòd inquit Psaltes: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ terræ. Quamprimùm enim cecidêrunt istę hęresum tenebręsuper bonã Germaniæ, ac Gallię partem, exilicre os antris immanes ferę, quærentes quos deuorarent, & sua quęq; aconita euomentes. Tum apertum bellum indictum est Deo, duoque à satana Geneuam, atq; ad Bernates Heluetios, tanquam ad propriam officinam missi sunt, reliqui in Poloniam, & Vngariam, atque in Transsyluaniam iuere, quòd hæ Prouincię Maometanis proximę, pestilentibus quibusq: atheismis fouendis, & propagandis materiam, vires, tutelam, essent suppeditaturæ. Nos commentarijs Transsyluanicis, quibus eam historiam à mille quingentis annis vsque ad nos persecutis sumus, ea quæ de istis Atheorum dogmatibꝰ ipsi vidimus, ob oculos omniũ posuimus. Nunc autem quando, quóue loco, & per quos vniuersa colluuies atheismorum hoc vno seculo ex seminibꝰ Lutheranis & Caluinianis erupit, dicendum est planius. Sic enim satanę astus liquidissimè ad Dei gloriam innotescet, & vnusquisq; intelliget, quàm vera illa sint, quę Diuina scriptura præmonuit: Qui modica spernit, paulatim decidet. Quæue D. Augustinus: Quomodo enim (inquit) coluber nõ apertis passibus, sed squamarum nisibus repit, sic lubricus deficiendi motus minutatim occupat.

Psal. 103.

S. Aug. lib. 12. de Trin. ca. 10. & 11.

Anno igitur huius seculi trigesimo secundo, Michael Seruetus Hispanus apparuit, qui aduersus sanctissimã Trinitatem, Deique essentiam dimicationem suscepit. Nullam enim esse distinctionem personarum in diuinis blasphemauit, atheismũ Praxeæ iam ante mille & quadringentos

Seruetus li. 5. de Trinitatis erroribus pag. 189. Et in dialogo 1. pag. 229. & in respons. ad art. 1. ex his quos collegerat Caluinus. Ita ministri Transsyluanici libro 2. cap. 4. Aug. lib. de hæresibus §. 40.

annos à Tertulliano, & alijs expugnatum ab inferis reuocãs, ac Noeti, & Sabellij, quæ à D. Augustino recitantur, Pauli item Samosateni, atque Photini hæreses suscitans, sicut ostendit S. Hilarius: *b* Adiecit; Christum ante Beatissimã Virginem nihil, sed solum ideam in mente Dei fuisse, quomodo nos fuimus ab æterno. In quo Ebionem, & Cerinthum, Samosatenumque, & Photinum licet agnoscere: quamuis à Praxea, & à Noeto dissentiret, qui Christum asserebant esse æternum, & patris personam cum filij persona confundebant, vnde & Patripassiani vocati sunt. Sed & Deum Patrem sic homini Christo suam cõmunicasse Diuinitatem sensit, vt non per æternam generationem, sed per vnitionem gratiæ fuerit quidem Deus, at factus, at temporalis, at minor patre. *c* Nestorij itaque laqueo præter aliarum hæresum nodos implicitus est docentis, Christum fuisse Deum per inhabitantem Deum, tanquam in templo. Denique hic Geneuæ flammis *d* traditus est, à Caluino, qui hanc historiam conscripsit, homo vt auram inanis gloriæ vndequaque captans, sic ne sibi quæstus periret, si quis alter nouator Geneuensem thronum subriperet, satanæ officium diligenter exercuit, qui solitus est sic amicos per alios amicos suos accipere.

b Seruetus li. 3. pag. 97. de erroribus Trinitat. Translylua nici mini stri lib. 2. c. 3. & 4. Irenæus lib. 1. c. 25. & 26. Aug. 5. 44. de hæres. & 45.

c Theodor. li. 4. hæret. fabularũ.

d Anno 1555.

Ac & *e* triennio post eadem in ciuitate Geneuę satanas nouum cudit Arianismum per Valentinum *f* Gentilem, Gribaldũ, & alios. Gentilis autem eo in errore deprehẽsus, *g* coactus recantare id fecit. Mox fugiens Cracouiam, quæ Poloniæ minoris est ciuitas, Paulum Pseudopastorem Cracouiensem seduxit, & ex improbo Caluinista facilè pessimum fecit Arianum. In habentibus enim Symbolum facilis est transitus. Itaque & non dubia spe metendi id quod seminabat, dum diligenter in hoc incumbit, à Zuinglianis *h* necatus, eam tamen pestem reliquit in Polonia viuam, cuius hæc erant præcipua capita.

e Anno 1558.

f Benedict. Aretinus de supplicio Valentini.

g Acta publica Geneuæ.

h Anno 1565.

Patrem, & filium, ac spiritum sanctum tres esse æternos spiritus *i* essentiali numero differentes: Antiquas enim illas sordes & ipse corrasit eorum, qui à Theodoreto Peratæ vocati docebant tres personas esse tres mentes, & tres Deos: quem errorem postea exceperunt ferè ante annos mille *m* Philoponus, recentius autem Abbas Ioachimus, atque alij, quos omnes Lateranensis Synodus damnauit.

i Gentilis prothesi 26 & 33. & Benedictus Aretinus.

l Theodor. de fabulis hæreti. lib. 1. cap. 17.

m Suidas in verbo Philoponus. Niceph. li. 17. ca. 48. Abbas Ioachimus libro contra Lombard. Lateranen. Syn. c. 2. in decretalib.

Deinde *n* patrem esse longè maiorẽ filio, ac Spiritu sancto. Patrem enim aiebat essentiatorem, reliquas duas personas essentias: Arianos secutus cuius hanc ipsam hæresim, à Synodo Nicæna conuictam, & condemnatam fuisse *o* Epiphanius præter alios meminit.

n Prothesi 11. & 21.

o Epiphan. hæres. 69.

Sed & aliam adiunxit hæresim, cùm filium, ac spiritũ sanctum *p* docuit esse ex nihilo, vel ex tempore, & non ab æterno productos. Id quod *q* Ariani antiquiores prædocuerant, filium aientes creaturam esse, & factum ex non extantibus, licet posteà recentiores (vt aliæ semper inter istos ex alijs scissuræ erumpunt) cœpisse esse filium asseruerint.

p Prothesi 11. & 21.

q Aug. de Trinit. lib. 6. cap. 1. Et contra Maximin. lib. 1.

His ergo fundamentis iactis cœpit superstruere Satanas, quod sibi proposuerat, vixque septennium agebatur, cùm satis lignorum ad excitãdam flammam sibi visus collegisse, fecit, vt colloquium in Polonia noui Ariani peterent ijs de rebus quæ ad religionem spectabant: petitum igitur obtinuerunt non bono exemplo, magno sanè damno, tam insignis & pij Regni. Ex ijs verò, quæ Petricouiæ acta sunt, vbi locus conuentui delectus est, intelliget quisque cordatus, quonam res euaserit, & quãtum perfidia est audax, nisi freno iustitiæ, ac veritatis cohibeatur.

SVMMA COLLOQVII CVM NOuis Arianis Petricouiæ in comitijs, in Regno Poloniæ habiti 1566. ante Dominicam quæ dicitur Latare.

Oppugnatur hæc enunciatio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sũt vnus Deus. Quasi vnus Dei nomine solus pater intelligendus sit.

Cvm Petricouię comitia haberentur, in quibus de salute Reipublicæ contra immanem hostẽ Moscum deliberabatur, placuit magnæ nobilitatis parti, Rege Sigismundo permittente publicum colloquium de religione instituere. Primùm igitur ex parte altera erant selecti quatuor testes futuræ actionis viri Illustres, duo ex minore, totidem ex maiore Polonia. His adiũctus erat Scriba, vir nobilis. Totidem fuere aduersariorum & testes, & ministri, quorum ministrorum hæc, sunt nomina: Gregorius Paulus dux hæresis Tritheitanæ, Lutomirius, Paclesius, Homanus: Scriba verò homo nobilis, qui contra duas epistolas Caluini ad fratres Polonos scripsit, Ioannes Cazanouius. Sed quæstio erat de præside, quis & an vnus esse deberet. Placebat alteris, vt alternis diebus, vnus ex vtraque parte præesset: vbi cùm discordes esset, tandem duo electi sunt, vnus vnius, alter alterius partis. Porrò cùm iam ad rẽ ipsam accederet, summus Regni Magister, quem Marschalcum vocant (is autem erat vnus ex testibus) præfatus est, & ad colendam pacem ac reditum, aduersarios inuitabat, his verbis subiectis: Iam igitur, inquit, constituta propositione qua de agendum est, in

in Dei vnius in Trinitatis nomine exordimini. Vbi protinus quidam eorum toruè inspiciens respondit: Nos verò hic non dicimus, Amen. Neque enim nos nouimus istum Deum Trinitatem. Tum alij: Nulla iam alia (inquiunt) propositione nobis opus est, cùm se hæc obtulerit. Nos autem DEO fauente & volumus, & parati sumus demonstrare, quòd Spiritus sanctus non alium nos DEVM in scriptura doceat, nisi solum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, id est, DEVM vnum in Trinitate. Is erat ad rem accessus, verùm vt eò melius res ipsa percipiatur, poterit tota ista actio in tria capita distingui.

I. In primis quatuor sessionibus nihil aliud, quàm veri ac puri verbi DEI testimonia in medium afferebamus, idque ideò quòd aduersarij sententijs verbi DEI gloriari, seque iactare apud vulgus soleant, vt illud tantò facilius decipiant, inque hæreses inducant. Primùm igitur legebatur nostrum scriptum, cuius hæc erat sententia. Nos quidem, ô amici, haud difficulter poterimus vobiscum eam rem transigere: Nam vbi primùm Biblia aperueritis, & initium veteris & nouæ legis consideraueritis, statim offendetis id ibi asseri, quod vos pernegatis. Sic enim Geneseos primo, scriptura loquitur: Faciamus hominem ad imaginem nostram. Nostram, inquit, non meam; posteà verò addit: Et fecit DEVS. Nouæ autem legis initium, hoc est: Verbum erat apud DEVM, & verbum erat DEVS. Videtis vt in veteri lege loquatur, vnus DEVS tanquam de tribus; hîc verò, quod filius verbum æternum (Nam quod ab initio erat æternum est) erat apud DEVM. Et erat idem non alius, vti vos perperam interpretamini, DEVS. Multa & alia sunt nobis verbi Diuini testimonia: Verùm ne longiùs progrediamur, videtis vt statim ab ipso Bibliorum principio redarguamini. Isti verò secundo confessu scripto nostro responderunt, quod ipsorum responsum, quàm à nobis tertio scripto funditus euersum fuerit, ille demùm intelliget, quicunque illud leget. Sed & extremum eorum responsum idem testatur. Vbi cùm iam planè nihil directè respondere possent, obiecerunt nobis quasdam æquipollẽtes enunciationes minimè ad rem pertinentes, & quasi ex alia theca petitas. Iserat primus insultus colloquij quatuor actibus absoluti.

II. In secundo conflictu tanquam in tabula depicta consensionem primitiuæ Ecclesiæ ad nostra vsque tempora deductam, quàm manifestissimè demonstrauimus. Nempè quòd non alia vnquam doctrina in Ecclesia DEI viguerit, quàm qua filius DEI est verus DEVS. Nemo est autem qui nesciat, non nisi duos posse esse Deos verum aut falsum. Quod si filius DEI verus est DEVS, non potest esse alius quàm vnus ille, quem concordi conuentu celebrat vniuersa Sancta scriptura. Audi Israel: Dominus Deus tuus vnus est. Et ego sum DEVS, ante me non est alius DEVS, & post me non erit, & præter me non est. Hic aduersarij huic nostro veterum Ecclesiarum consensui, contrarias eorundem scriptorum sententias opposuere, quibus tamen nihil ostendebant, nec quicquam aliud afferebant, quàm illud suum: vnus est DEVS Pater. Quas sententias vbi ad satietatem vsque recitassent, studuimus eas paucis verbis refutare. Concedimus quidem, dixerunt nostri, vnum esse Deum Patrem, sed DEVM Patrem sapientem, & spirantem, hoc est, vnum cum filio, & Spiritu sancto. Ad quæ illi: Quandoquidem (inquiunt) Patrum testimonia tam vestra quàm nostra vera sunt, consequens erit, vt illi Patres sibi ipsis sint contrarij. Faciant igitur isti. Nos verbo Dei inhæreamus, quibus orthodoxi. Vos verò inquiunt, quemadmodum neque verbum Dei, quod vobiscum faciat, sicut iam ostensum est, ita neque consensum Ecclesiæ, quo magis confirmemini habere potestis. Patres autem illi sancti non sibi ipsis aduersantur, neque enim amentes fuere, nec bilingues, vti vos eos traducitis, sed ad scripta eorum intelligenda necesse habetis arcana quadam clauc. Hic vbi clamantes asseuerarent, eos sibi ipsis esse contrarios: Nostri illis proposuerunt ex ijsdem Patribus desumptos eiusmodi locos, contra quos nihil poterant mutire, quibus in locis seipsos interpretantur, & declarant manifestè, videlicet nihil inter duo enunciata interesse, immò æquipollentia esse. Vnus est DEVS, hoc est, DEVS Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & vnus est DEVS pater. Nam illi semper intelligunt Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

patrem esse vnius cum filio, & Spiritu sancto essentiæ, prout inquit Tertullianus: cùm, inquit, nominatur Deus pater, intelligitur & filius, etiamsi non nominetur. Hic erat finis alterius congressus, tribus actibus absoluti.

III. Porrò in tertio conflictu ad historias ventum est. Nam vbi & testimonijs verbi Dei & cõsensu sanctæ Ecclesiæ conuicti essent, receperunt se ad historias, quas iam in promptu habebant, quas illi cùm proferrent, studuerunt potissimum duplici turpissima reprehensione fidei Christianæ auctoritatẽ derogare. Prima fuit, cùm pertinacissimè assererent, quasi hęc nostra fides in Niceno primùm concilio fabricata, & in lucem edita esset: Altera cùm dicerent, quasi magna vi à Cæsare Constantino, & ab illis Episcopis constituta, atq; stabilita esset, vbi se dolore affici professi sunt ob causſam illorum quinque discipulorum Arij nolentium approbare verbum ὁμοούσιον, carpentes sanctos illos Patres Athanasium, Cyrillum, Augustinum, Epiphanium, Chrysostomum, & illos præstantes Imperatores, Gratianum, Valentinianum, & Theodosium, qui suis edictis fidem Christianam sanxerunt. Quæ omnia scripto complexi nobis obtruserunt. In quo scripto palàm vituperarunt Concilium Nicænum, sanctos Patres, & pios illos Imperatores, fidemque eorum. Contrà verò comprobârunt Concilium Arianum Syrmij habitum, eique subscripserunt, laudantes tam discipulos illos Arij, fidemque ipsorum, quàm Constantium Cæsarem fautorem Arianorum. Hęc nos vbi audiuimus, scriptumq; eorum magno cũ animi nostri dolore accepimus, huiusmodi eos verbis postremo consessu allocuti sumus: Non sine graui animorum nostrorum mœrore id ex vobis amici intelleximus, quod vos palàm profitemini, Arij esse amatores. Nos verò omninò parati eramus demonstrare fidem vestram, quàm ea recens, quàm vana sit, non tantum sanctis literis, consensu Catholico, ac historijs, sed quocunque tandem voluisſetis scriptorũ genere. At quoniam expressis verbis contestati estis vos Arianarum partium fautores esse, præclusistis iã hoc pacto, viam & nobis vobiscum, & vobis nobiscum deinceps hisce de rebus differendi. Non enim vos latet, quàm Arius fuerit hostis omnis Catholici nominis. Nobis autem, qui exigua fidelium pars sumus, neque conuenit, neq; nos decet causſam totius orbis Christiani transigendam suscipere. Quod si faceremus, neminem esse existimamus, qui non hoc nobis vitio potius vertat, quàm tribuat laudi: præsertim cùm & Apostolicis mandatis, & legibus Romanis ab eiusmodi curiosis quæstionibus arceamur. Attamen ecce vobis scriptum, quo ostendimus, non ex mutilatis, sed certis & fidei probatę historijs verbum ὁμοούσιον adeo doctrinam de Deo vno, & Trino ante Nicęnum concilium fuisse, illosque trecentos decem & octo Episcopos qui illic aderant, nihil aliud quàm antiquam, & à maioribus acceptã fidem (quos nos nescimus, quid noui inuexisse putatis) clariorem reddidisse. Sed neque vis cuiquam, vti vos existimatis, vlla illata est, quod testatur historia Socratis l. 1. ca. 8. Ad hęc omnes historici testantur, Constantinum illum religiosissimum Imperatorem nihil ausum fuisse in consensu illo amplissimo eloqui, nisi prius ab Episcopis petita venia. Vos verò cùm omnia perperam interpretemini, Dei ideo vindictam aliquando experiemini. Iam verò videmus nullam vobis ampliùs esse sortem in hac hęreditate.

De hoc cõcilio lege Nicepho. l. 9. cap. 31.

His illi auditis vale nobis dixerunt & verbis, & scripto. Hic verò cùm vnus surrexisset, ad precandum omnes cohortatus, Deum aduersarijs propitium precatus est. Tandem cùm finis actioni imponendus esset, cecinimus vulgatum Hymnum sacrosanctum in hęc verba: Deo patri, & filio, & spiritui sancto omnipotenti Deo laus sit, & honor perpetuus, Amen. Vbi statim aduersarij cùm hęc verba ferre non possent, cœperunt sese subducere, negantes se velle dicere, Amen.

Is fuit finis colloquij. Deinde die Dominico, qui Lętare dicitur, conuocatus est vniuersus nobilium cętus, vt rem gestam agnosceret, vbi summus Regni Magister ex consensu reliquorum testium professus est totum negotium, ita quemadmodum hic perscriptum est, gestum, atque transactum esse. Idque ipsimet etiam testes comprobarunt.

Colloquij cum Trinitarijs finis.

VELITATIONES ALIAE ARIANORUM, & Antitrinitariorum in Transsyluania aduersum Deum.

ET hæc sanè agebantur in maiore Polonia cùm interim in Transsyluania noui indies cudebantur Atheismi, mutuaque sibi operas pręstabãt Sarmatę & Daci. Non diu igitur post prodijt pestilentissimus liber, quem bipartitum de falsa & vera vnius Dei patris, & filij & spiritus sancti cognitione inscripsere, qui sese dictitabant Ministros Ecclesiarum in Sarmatia, & in Transsyluania. Vt verò popello fucum facerent, consentire inter sese vtriusque eius Regni Ministros initio libri placuit addere. Quo libro quoniã plurimi ad æternum interitum fascinati sunt, expedit omninò altius reperere quędam, quæ satanæ modum aperiant, quem tam horrendis blasphemijs insinuandis adhibuit, tum verò quid liber ille contineat dicam.

A LATERE Ioannis Sepusij adolescentis Transsyluaniæ Principis Medicus nõ discedebat, qui olim in Transsyluaniam venerat, & Georgius Blandrata vocabatur. Hic iam vsque ad sæces epoto Serueti, & Valentini Gentilis veneno, operam dabat, vt latè diffunderetur. Principẽ igitur quẽ vtriusq; speciei prætextu, à fide Catholica auerterat, sensim in Lutheranismum tanquam in secundum gradum præcipitij deducit, Dionisij Alexij Lutherani concionatoris opera, quem, cùm Claudiopoli pastorem ageret, ad id munus à principe in aulam euocari curauerat: vbi verò principem ea in hæresi satis promotũ videt, Dionysium submoueri ex aula, & in eius locũ Franciscum Dauidis subsitui curat. Hic enim è Catholico factus Lutheranus, mox in Caluinismum ruens, paulò post Blandratæ, & aliorum insidijs in Arianismum, deinde & in Samosatenismum decidit. Aulicis autem quibusdam interioribus, & apud Principem gratiosioribus secretò hac ipsa labe iam aspersis, paulatim Caluini dogmata principi propinantur, quæ cùm temerè hausisset, satis commodè eum in Arianæ impietatis barathrum præcipitarunt. Adiuuabat infaustum rei progressum Medicus alter Italus Franciscus Stancarus, qui medicinam specie profitens, re ipsa satanæ regnum propagans, & in proceris Hungari domibus latitans, eadẽ quoad eius fieri poterat venena spargebat. Per tentatis igitur alijs, cùm (si ad suas impostu ras accessisset auctoritas principis) cogitassent rem multò vberius processuram: Franciscum Dauidem eò adigunt, vt præsente principe sanctissimam Trinitatem ex suggestu perneget, Christi Dei filij Diuinitatem blasphemet, sicut in æde D. Petri Segesuariæ fecit. Id autem vt res magis innotesceret, & noceret, reseruauerant in tempus comitiorum, quæ in ea Transsyluaniæ ciuitate anno huius seculi sexagesimo sexto erant habenda. Prædicatam impietatem alij libenter exceperunt, alij detestati, sed pauci hiscere ausi sunt ob reuerentiã principis. Tunc Lutherani, & Caluiniani inter sese agere, vt Eniedi, & Albæ Iuliæ Arianos ad disputationem prouocarent, haud intelligentes, vbi fidei vnitas non est, veritatem inde haud posse eluceſſere: hæc verò si desit, inde quoque longissimè abesse Deum. Et sanè nisi Dominus ædificauerit, frustra laborant, qui cùm extra Ecclesiam sint, Ecclesiam putent extruere. Tum igitur consiliarij politici ad principem facilè se adiunxerunt, quem quò magis ruere cernebãt, eò magis grauiore peccati mole impulsi & ipsi ruinas aceruabant. Porrò verissimum illud est, agentes, & consentientes pari non solum pœna, sed prius culpa puniri. Interea suis calcar addebat satanas, vt Trãssyluaniæ finibus haud cõtenti, in Vngaricam quoq; planiciem descenderent, in qua virus illud spargerent: ij igitur diabolico sanè astu vnà cum principe Varadinum ad disputationem deligunt. Conuenere Ministri reliquarum hæresum Petrus Melius Dobricinensis, Petrus Caroli, Georgius Czegedius, & alij eius farinæ. Ibi post vehementem vtriusque contentionem Franciscus Dauidis auctoritate principis nixus, quem cùm haberet discipulum callidè tamen iudicem isti controuersiæ delegerat, licentissimè triumphum inclamat, ac si Christum de solio infælicissimus deiecisset. Hæretici sanè alijcùm scripturas citassent, & ab Arianis earundem scripturarum vim, varijs commentis audacter eludi viderent, intellexere, quàm sibi antiquæ fidei regula ex Patribus & Synodis erat necessaria. Itaque etsi hucaccurrissent, noluit tamen Deus hæreticorum opera aduersus hæreticos vti in veritate asserenda. Nam & propterea non sinebat Iesus se à dæmonibus nominari: Et verò à spiritibus qui obsederant quosdam, responsum fuit Iudęis, qui eos adiurabant: Iesum scio, & Paulum noui, vos autem qui estis? Blandrata deinceps, & Franciscus Dauidis cristas erigentes, spe concepta, forè, vt breui quoquouersus ea impietas serperet, aliquos deligunt iuuenes, quos ea prauitate imbutos Patauium mittant, vt comparata maiore literatura, si quem ea in Academia decipere possint, id faciant. Cæterum suo tempore in Vngariam redeant, latius pestem illam disseminaturi. Patauij cùm se Catholicos finxissent, & quicquid addiscebant, id ad Christi Diuinitatem negandam detorquerent, posteà de studijs suis monstrarunt, quàm illud nimis verum sit, vnumquodque recipi per modum recipientis. Rediere igitur in Transsyluaniam, quorũ vnus infęlicissimè mortuus est, cùm præceps è scala collum fregisset, alijs, si qui supersunt paulò post sensuris, (nisi resipiscant) nõ defuturum causę suæ Deum.

Aestus hæreticorum in Principe in fidedo sua labe.

Francisci Dauidis in religione ea constantia.

Ex disputatione cũ Arianis Protestantes intelligunt fidei regulã esse necessariam.

Act. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

um. Ex Germania item accersitum Ioannem Somerũ hominem loquacem, sed qui Græcè nosse videretur, cùm à Lutheranis defecisset, Claudiopolitanæ scholæ præficiunt: In huiuslocum, quòd vnà cum vxore & socru pestilentia correptus diem non multò post obijt, Matthiam quendam Polonum tanquam Hebraicæ linguę peritum sic sufficiunt, vt tamen ei præesset Iacobus, qui se Paleologum vocabat, & in Græcia natus fuerat. Huic mandant tanquam Greçcas literas vti Græco callenti, vt Biblia corrigat, correctionem eam intelligentes, qua vulgatam, & à multis seculis à Christi Ecclesia receptã versionem depraua ret, atq; ad sua dogmata aptaret. Sic enim & Lutherus, & Caluinus, & alij fecerant, vt de suis quisque lapidibus gladium non Diuini verbi, sed suum acuentes facilius mentes Christianas à veritate auerterẽt. Sed tamen & hic postea nouis suis dogmatibus cũ illis pugnãs aufugit, donec ante bienniũ ad
Anno 1583. ductus Romam hæreses, & Atheismos abiurauit, ac postea in easdem relapsus, combustus est. Ea igitur dũ agerentur, librum, vt
Ann. 1567. diximus, ediderunt, teterrimæ & infernalis blasphemię plenissimum, quem in duos distribuerunt, quorum summam huc adijciens eò breuius refutabo, quòd magna pars superius refutata sit.

SVMMA ET REFVTATIO PESTIlentißimorum duorum librorum, quos Transsyluanici ministri contra Sanctißimam Trinitatem euulgârunt.

AC primùm libri illi sine auctoris nomine prodierunt. Quo vno nomine se prodidit impietas. Qui enim malè agit, odit lucem. Id sanè nũquam in vllo perspectũ est antea cõtigisse, qui esset missus à Deo.

DEINDE vt radicitus tollant quicquid Christus Dominus hactenus per sexdecim secula suæ afflauit Ecclesiæ, à Christo inqui
Li. 1. cap. 1. unt, & Apostolis prædictum fuisse, post ascensionẽ ilicò venturum Antichristũ, Christi fidẽ penitus aboliturum, itaq; parum durasse Christi Regnũ. At impij in caput suũ mentiũtur. Diuina enim vox prolata per
Luc. 1. Angelũ, dicẽtem de Christo; Et regnabit in domo Iacob in æternũ quomodo consistet? Et illud Aggei: Quia hæc dicit Dominus ex
Agge. 2. ercituum: Adhuc vnum modicũ est, & ego cõmouebo cœlum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gẽtes, & veniet Desideratus omnibus gentibus, & implebo domum istam gloria dicit Dominus exercituũ. Meum est argentum, & meum est aurũ dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ, plus quàm primæ dicit Dominus exercituum? Atque ite-
Isaiæ. 60. rum illud Esaiæ: Et aperientur portæ tuæ iugiter die ac nocte, non claudentur, vt asferatur ad te fortitudo gentium, & Reges eorum adducantur. Gentes enim, & Regnum quod non seruierit tibi peribit, & gentes solitudine vastabuntur? vt mittam sexcenta alia id ipsum testantia. Quin verò si Christi Regnũ fuerat ilicò penitus abolendum vbinã reseruatum erat exemplar, cp istis asseruaretur, vt ad illud omnia instaurarẽt? Deinde cũ is dici posit Antichrist⁹, qui contrarijs studijs, & professione doctrinæ, ac moribus contrarios Christo fines doceat, ecquid vel doctrinæ, quæ ab Apostolorum tempore fuerit sublatum est à Catholicis? Aut ecquid ab ijsdem obtrectatũ est virginitati, præstantibusq; alijs virtutibus quæ in Apostolis Christi viguerũt? Sed nec tẽpus Antichristi, nec quę de hoc à Daniele, à D. Ioanne Euãgelista, & ab alijs scripta sunt, vlla ratione cum illorum blasphemijs cohærent, vt alibi docuimus.

Vide scriptũ meum traditũ Magno Duci Moscouiæ hac de re, & Theses Thyræi de Antichristo doctißimas.

PORRÒ aiunt, Christum & Apostolos docuisse vnum esse Deum Patrem, & vnũ hominem Christum. Sed paulò post, à Catholicis tres Deos seu Trinitatem, coq; vno duos Christos factos fuisse. At & hæc blasphemia est, & sine vlla fronte mendacium. Nec enim nisi vnum Deum agnoscimus, hunc q; simplicissimum. Neq; in tribus personis sanctißimæ Trinitatis plus quàm vnam simplicissimam essentiam profitemur, ac disertissimè in Symbolo vnam numero diuinitatem, & cum Diuo Athanasio passim canimus: Non tres Dij, sed vnus est Deus. Sed & hæc superius à nobis confutata sunt, & impietas ista omni anathemate confossa est ex Dei verbo, & vnanimi Patrum consensu.
Li. 1. cap. 5.

ADDVNT, cœptam fuisse tempore Diui Ioannis Euangelistæ prædicari Trinitatem, atque omnes Patres deinceps, & ipsum adeò Athanasium, atque alios eam doctrinam propagasse, quę insuper eodem Athanasij tempore ferro, & flammis ab ijsdem fuerit defensa. Sed neq; primum illud verum est. Cur enim D. Ioannes, qui scripsit aduersus Cherintum, cæteroscque istarum pestium præcursores, non scripsisset aduersus alios? Cùm enim post Christi Domini resurrectionem sexaginta & octo annos superstes fuisset, quidni hæc vidisset, ac confutasset? Deinde quinam fuere isti, qui eo tempore Trinitatem prædicare cœperunt? edant origines si possunt. Cùm autem Polycarpus D. Ioannis Euangelistæ fuisset auditor, cumque istum vidisset D. Irenæus, qui Valentinum, Marcionem, & reliquas illas fęces spiritu veritatis extinxerũt, sicuti & Iustinus Martyr, atque Tertullianus, qui eadem penè ętate fuerunt, cur non aliquam certè mẽtionem

nem illorum feciſſent? cur inquam non feciſſent, cùm tamen istas nouorum Arianorum, & aliorum etiam tũc blasphemias oppugnasset?

Tertull. de præscript. cap. 36.

ET sanè Tertullianus quænam Apostolorum doctrina ex ipsorum epistolis, quæ passim asseruabantur, ostendit, cùm ait:
» Age iam qui voles curiositatem melius ex
» ercere in negotio salutis tuæ, percurre Ec-
» clesias Apostolicas, apud quas ipsæ cathe-
» dræ Apostolorum suis locis præsidentur,
» apud quas ipsæ authenticæ literæ eo-
» rum recitantur, sonantes vocem, & repræ-
» sentantes faciem vniuscuiusque. Proximè
» est tibi Achaia, habes Corintham. Si non
» longè es à Macedonia, habes Philippos, ha-
» bes Thessalonicenses. Si potes in Asiam ten
» dere, habes Ephesum: Si autem Italiæ adia-
» ces, habes Romam, vnde nobis quoq; au-
» ctoritas præsto est: Statu fælix Ecclesia, cui
» totam doctrinã Apostoli cũ sanguine suo
» profuderunt: vbi Petrus passioni domini-
» cæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu
» coronatur, vbi Apostolus Ioannes postea-
» quam in oleum igneum demersus, nihil
» passus est, in Insulam relegatur. Videa-
» mus quid dixerit, quid docuerit, quid
» cum Aphricanis quoque Ecclesijs contes-
» serãrit. Vnum Deum nouit creatorem
» vniuersitatis, & CHRISTVM IE-
» SVM ex virgine Maria filium Dei crea-
» toris, & carnis resurrectionem: Legem, &
» Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis
» literis misces, & inde potat fidem eam: a-
» qua signat, sancto spiritu vestit, Eucha-
» ristia pascit, martyrio exhortatur, & ita ad-
» uersus hanc institutionem neminem reci-
» pit. Hæc est institutio, non dico iam quæ
» futuras hæreses prænunciabat, sed de qua hę
» reses prodierunt, sed non fuerunt ex illa,
» ex quo factæ sunt aduersus illam. Etiam
» de Oliuæ nucleo mitis & opimæ, & ne-
1. Ioan. 2. cessariæ asper oleaster exoritur, etiam de
» papauere nici gratissimæ & suauissimæ vẽ-
» tosa, & vana caprificus exurgit. Ita & hære-
» ses de nostro fructicauerunt non nostræ: de
» generes veritatis grano, & mendacio sylue
» stres. hæc Tertullianus.

DEINDE falsissimum est, D. Athanasij tempore doctrinam de sanctissima Trinitate ferro & flammis fuisse defensam, (licet Arianorum libri à Constantino Imperatore prohibiti sunt.) Quin verò diristima quæque ab Arianis (vt hoc tempore à Caluinianis) pertulere Catholici in vniuerso orbe terrarum, quæ tam nota sunt, quã quæ notissima.

PRAETEREA Ioachimum Abbatem aiunt, & fratrem Bernardum de Luxemburgo, hoc autem seculo Erasmum, Seruetum, & cæteros quosdam secum in doctrina consentire. Sed vide & hic impias frontes sine fronte. Ioachimus enim, cùm tres doceret distinctas essentias, hi verò cùm vnam asserant, ecquid simile habent? At quod inquiunt, superatum fuisse Lombardum à Ioachimo in Synodo Lateranensi, Gregorio nono Pontifice, & hoc mendacium est. Quęnam enim vnquam isto Pontifice Synodus fuit coacta? sub Innocẽtio quidem tertio Lateranensis habita est, sed & ante hãc Lombardus, & Ioachimus, è quibus excesserant. Quæ cùm ita sint, videamus quænam alia impietatum fragmenta suis istis sordidis vestibus adsuant. Probant enim Coranum Mahometis legem boni Turcæ præcursores: Mox agunt de imaginibus sanctissimæ Trinitatis, nec contenti simpliciorum quorundam picturas conuellere, eas item quæ ab Ecclesia Catholica ritè vsurpatæ sunt, scommatibus, & blasphemis carminibus proscindunt, quæ tota res quoniam optimè ab Apostolicis viris & à Synodis, ac Patribus, ac denique à Concilio Tridentino rursum explicata, non ita verò pridem pereruditis thesibus à Petro Thyræo Societatis nostræ Theologo ex diuino codice, ijsdemq; grauissimis testibus collecta est, habeant Sarmatæ, & Daci ex eodem Thyræo, quæ istis ad sanctissimæ Trinitatis vnius Dei gloriam respõdeant. Neq; enim nos illo melius hæc digerere in ordinem, aut ad captum cuiusque proponere sciremus. Sic autem inquit.

DE SACRIS DEI IMAGINIBVS, quibus apparitiones occasionem dederunt, deq́e ipsarum multiplici vsu.

1 EX dei apparitionibus, & manifestationibus, quædã imagines apud Christianos in vsu esse cœperũt. Quod. n. scriptura fecit verbis: hoc artifex effinxit signis: nec peccatum putabat incurrere penicillus, vbi sine crimine fuit calamus. Licita censebatur imago, vbi probabatur litera. Petri Thyræi Theses pereruditæ de sanctissimæ Trinitatis imagine, & alijs.

2. Illæ verò numero tres sunt: Vna Dei patris est, altera spiritus sancti, tertia superbenedictæ Trinitatis. Nam filij personam quæ repræsentant, non ex similibus apparitionibus profectæ sunt, sed habitus, quo vt homo, inuẽtus est, per omnia nobis; præterquam in peccato a similis, ipsis occasionem certissimam præbuit. a Hebr. 4.

3. Pater vno eodemq; modo figuratur, vt speciem senis, & dierũ antiqui referat. Spiritus sanctus vna similiter columbæ forma exhibetur. Trinitatis alia, atq; alia imago reperitur.

4. Com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

4. COMMVNIOR est illa, qua vnà cum patre, & specie columbæ pingitur filius, eo quo nobiscũ in terris conuersatus est modo. Altera, qua tres viri ita figurantur, vt nullus alio aut forma, aut ætate videatur maior. Tertia qua vnus quasi homo cum triplici vultu aut capite exhibetur. Quartę cuiusdam mentionem facit Ioannes Gerson *a* qua ita in virginis vtero formata perhibetur, vt tota carnem humanã assum psisse videatur.

a Gerson in ferm habito Parisijs in Natiuit. Domini To. 4. f. 47.

5. Ex his duæ à grauissimis viris improbatæ sunt, *b* duæ verò pium vsum habere possunt. Reiicitur quarta quod grauis erroris occasio sit, & quasi tota Trinitas carnẽ assumpserit, videatur demonstrare. Reprobatur tertia, quod Trinitatem nescio quale monstrum oculis nostris obijciat: vtraque parum habet decoris, parum, vel nihil Christianam pietatem promouet.

b Lauomus de cultu imagin. Io. Hessels in Decalogo c. 60. Anto p. 3. t. 8. c. 4. §. 11.

6. SECVNDAE illi occasionem dedit visio Abrahamo exhibita, *c* de qua sic B. Augustinus: *d* cùm (inquit) tres viri visi sunt, nec quisquã in ijs vel forma, vel ætate, vel potestate, cæteris maior dictus sit: cur non hic accipiamus visibiliter insinuatam per creaturam, visibilem Trinitatis æqualitatem, atque in tribus personis vnam, eãdemque substantiam?

c Genes. 18.

d Aug. li. 2. de Tri. c. 11.

7. PRIMAM verò, & Ecclesiæ auctoritas, & Patrum consensus, atque ipsa approbat sacra scriptura: quæ patrem proponit tanquam antiquum dierum, *e* spiritus sancti præsentiam in specie columbæ demonstrat, *f* Filium denique humanam naturam ex virgine assumptisse varijs rationibus cõfirmat.

e Daniel. 7.

f Matth. 3.

8. COMMENDAT has imagines, in primis veneranda antiquitas. Habuit Nolensis Ecclesia ante annos mille, & amplius sanctæ Trinitatis imaginem, cum ascriptis à S. Paulino his versibus: *a*

Pleno coruscat Trinitas mysterio,
Stat Christus agno, vox Patris cœlo tonat,
Et per columbam spiritus sanctus fluit.

a Paulin. Epist. 12.

Columbas aureas & argenteas in forma spiritus sancti super Diuina lauacra & altaria appensas fuisse asserit, & iustè defendit contra Seuerum hæresiarcham Synodus Constantinopolitana Secunda. *b* In colũba Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus, *c* Meminit eiusdem picturæ semel atq; iterum S. Paulinus.

b Synod. Constant. T. 3. fo. 416.

c Meminit Amphilochi in vita Basilij. Paulinus in carmi. duode cimæ epist.

9. Quod si antiquissimus vsus est agni, digito præcursoris demonstrati, atque ipsum Tharasius in confessione fidei suæ *d* inter alia rectè decreta recipit: Si Constantinus, illo antiquior *e* in labio sõtis, vbi baptizatus est, eandem imaginem maximis sumptibus constituit: quid est, quod vel de patris, vel de spiritus sancti, vel de totius Trinitatis imaginibus dubitare possimus?

d Synod. 7. act. 1.

e Teste Damasc. in Syn. uestro.

10. Si quod scriptura fingit verbis, hoc artifex potest signis: quid prohibet, aut omnibus temporibus fuisse Dei imagines, aut certè omnibus esse potuisse?

11. Esto quandoque prohibitæ, & populo Iudaico interdictæ fuerint Dei imagines: *f* Sed tamen non ob id interdictæ fuerunt, quia de genere earum essent rerum, quæ per se malæ sunt: sed quod periculum esset, ne ipsas pro Dijs coleret, neue incommutabile nomen lignis tribueret & lapidibus *g*: sed nec vnquam tam necessarius imaginum vsus fuit, quin ob certas causas interdici potuerit.

f Exod. 20.

g Sap. 14.

12. Reperiuntur verò homines, qui prorsus ipsas è medio sublatas volunt. Et alij quidem propterea, quod imagines sint: alij quod spirituũ sint imagines, quos certa forma effingere, nihil sit aliud, quã grauissimo errori occasionẽ præbere. Priores vniuersis imaginibus bellũ indicunt: posteriores has Dei de quibus sermo est, tollunt.

13. Priores illos, iam veneranda antiquitas *a* veteris nouique testamenti exempla, *b* grauissimorum conciliorum auctoritas, *c* Patrum omnium sensus atque consensus, *d* mirabilia quæ per imagines olim DEVS, nostrisque temporibus exhibuit, condemnant. Posterioribus illud breuiter sit dictũ, non minus rudiores, posse in errorem induci, sacrarum scripturarũ auctoritate quę Deo membra tribuit, quàm simulachris & imaginibus, quæ quod scripturæ auribus inferunt, oculis obijciunt.

a Genes. Damasc. l. 4. de fide orthodox. c. 17. Concil. Nicænum 2. act. &c.

b Num. 21. Iosue. 24. Galat. 3. Exod. 32. &c.

c Concil. Antioch. Nic. 2. 6. Constantinop. ca. 82. & 72. 8. Constant. cã. 3. & 7. 20 d'Tertul. l. 2. cõt. Marc. Dionys. de cœlest. hier. c. 15. Euseb. l. 7 hist. c. 14. Basil. in oratione in S. Barlaam Chrysost. tom. in S. Meletiũ. Aug. l. 1 de cõsens. Euãg. c. 10. Greg. l. 20. epist. 7. epist. Epist. 51. Damasc. l. 3. de fide ortho. c. 16 17. &c.

d Damasc. l. 4. Eccl. hist. c. 26. Nicæn. 2. act. 4. &c. Simeõ Metaphr. in vita D. Luc.

13. Nulla igitur iniuria fit Deo, quando eius imago figuratur. Nihil incommodatur rudi populo: quia instruendus est, vt rudis esse desinat. Addo cum Greg. *b* qd abs re non facimus, si per visibilia inuisibilia demonstramus: quia & Apostol. ex ijs quæ sensibus nostris obuia sunt, docet mẽtem potuisse ad diuinitatem cognoscendã assurgere. *c*

b Greg. li. 7. epist. 53

c Rom. 11.

14. Non quod est Deus, imago docet. Sed quibus se figuris spectandum proponit, demonstrat. Nec imago naturam: sed personam, quæ oculis sese & sensibus offert, effingit. Neque enim cùm imaginem hominis videmus, dicimus nos animal ratione prędi tum, sed hominẽ videre. Inuisibilis Dei natura, per imaginem exprimi nullo modo potest. Non debemus (inquit Apostolus) æstimare auro, aut argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis diuinum esse simile. *c* Cui enim similem faciemus Deum? aut quam imaginem ponemus ei? *f*

c Greg. lib. 7. Epistol. 109. Nicæn. 2. Greg. Nyss. orat. in Theodo. martyr.

15. Quocirca, oportet hic locum habeat, quod grauissimè definit Synodus Tridentina. *g* Quod si aliquando (inquit) historias, & narrationes sacræ scripturæ, cùm indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit: doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporis oculis conspici vel coloribus, & figuris exprimi possit. Miserabilis (inquit Augustinus) animæ nostræ seruitus est: signa pro rebꝰ accipere, & super creaturã corpoream, oculõ mentis adhauriendũ æternum lumen leuare non posse. *a*

Nulla ta

16. Nulla igitur iniuria fit Deo, quando eius imago figuratur. Nihil incommodatur rudi populo: quia instruendus est, vt rudis esse desinat. Addo cum Greg. *b* qd abs re non facimus, si per visibilia inuisibilia demonstramus: quia & Apostol. ex ijs quæ sensibus nostris obuia sunt, docet mẽtem potuisse ad diuinitatem cognoscendã assurgere. *c*

17. Quod si mysterium Trinitatis, vniuerso populo Christiano credendum in Symbolo proponitur: certè quo manifestiùs illæ Propheticæ visiones per quas Trinitatis personas sacræ literæ insinuãt, oculis rudium, per conuenientes picturas exhibentur, eò magis in eo diuino proposito satis fieri posse videtur.

18. Neque enim populus per conciones tantùm instruendus est, sed etiam per imagines iuuandus: & perfectiùs hærent, quæ subiecta sunt oculis, quàm quę demissa per aures: Et pulchrè docet B. Gregorius *d* eos qui literas ignorant in parietibus videndo legere dum picturas intuentur, quæ in codicibus legere non valuerunt.

19. Valet igitur ante omnia hic imaginũ vsus ad Dei, Trinitatisq; qualemcunq; cognitionem populo Christiano insinuandam, & diuinam illam maiestatem, quantum per humanas vires licet, quomodocũque obumbrandam. Sed & docti, hoc imaginũ Dei, atque Trinitatis vsu ea, quæ vel didicerunt, vel legerunt, in mentem reuocant, memoriamque confirmant: quemadmodum sacrorum Bibliorum historiam facillimè discet, qui identidem insignium virorum gesta in talibus depicta intuebitur. *e*

d Greg. lib. 7. Epistol. 109. Nicæn. 2. Greg. Nyss. orat. in Theodo. martyr.

e Damasc. li. 4. ca. 17. Augusti. li. 22. contra Faustũ ca. 79.

20. Quid, quòd eædem imagines, & beneficiorum, & humanitatis Dei nos commone faciunt? quando nunc ipsum cum Adam atq; Noe familiarissimè conuersantem, *a* & generis propagationem, numerosamq; prolem promittentem: nunc dona sua in Apostolos profundentem pictura objicit. *b*

a Genes. 7.

b Actuũ. 1.

21. AT nec instruunt solùm, nec solũ memoriã iuuãt, beneficiaq; collata ad mentẽ reuocant, verùm etiam amorem nostrum erga Deum imperant, & quasi extorquent, quia non in ipsa pictura hæret animus, sed picturam animum ad Deum quem repræsentat, deducit. *c* Certè à fletu sibi non temperabat Gregorius Nissenus *d* quando picturam Abrahæ filium Isaac immolantis conspiciebat. Et B. Chrysost. ex cera futilem picturam, pietate plenã amauit plurimùm. *e*

c Greg. lib. 7. epist. 5. d Actio. 4. in 7. Syno. e Chrysost. in oratione quod vere rus & nouũ testamenti vnus sit legislator.

DE DVPLICI CVLTV, QVI DEI imaginibus à Catholicis exhibetur.

22. HIC vtus imaginum Dei atque Trinitatis apud Catholicos. Quocirca manifestum est maximis de causis, illas & retinendas, & magno loco habendas esse. Cultus verò qui ijs Christiano ritu exhibetur, nõ ob iam dictas causas præstatur: sed idcircò, quia imagines sunt, defertur.

23. HIC duplex esse potest. Nam aut idem cum illo est, quem ipsi creatori exhibemus, aut longè illo inferior. Idem erit, si mens per imaginem in creatorem transferatur, longè alius, si in ipsa imagine hæreat, eamq; vt sacram quandam rem reuereatur.

24. SANCTAE siquidem & sacræ sunt imagines, non propter materiam, non propter colores, non per manus impositionem, sed hoc ipso, quod ad aliquid Sanctũ significandum sunt constitutę. Quemadmodum & sanctæ literæ sunt, quia Christi Euangelium continent.

25. HONOR & cultus, qui imagini vt rei sanctæ exhibetur longissimè distat ab illo, qui Deo præstatur: longè ab illo, qui Sanctis cum Christo regnantibus: longè ab illo, qui virtute præditis hominibus: in hos enim propriè potest honor conuenire. Verùm quemadmodum sacra sunt, & in honore habentur, quæ ad diuinum cultũ sunt destinata, templa, vasa, quibus in templis vtimur, aliaq; id genus: ita etiam sacris imaginibus suum honorem deferimus.

26. HOC est q̃ his verbis expressit Nicæna Synodus *a* secũda: venerandis & sanctis imaginibus salutationem & honorariam adorationem omnes exhibeant, non (secũdum fidem nostram) veram latriam, quæ solùm diuinę naturæ competit: sed quem admodum typo veneranda & viuificantis crucis, & sanctis Euangelijs, & reliquis sacris oblationibus suffitorum, & luminarium reuerenter accedimus.

a Synod. Nicæn. act. 7.

27. Nam si cultus & honor, rei oportet respondeat dignitati: ex eoque summæ dignitati, summus honor debetur, mediocri mediocris conueniat: cũ etiam sacris rebus maior insit dignitas, minor verò ijs, quæ res sacras significent, certè honor aliquis in imagines est conferendus. Et paulò pòst.

28. QVOD si nulla vestis, tàm verè corpori vnitur vestito, quàm imago illi rei, quam repræsentat, eo saltem tempore, quo rem præsentem exhibet: vestigiumque cum corpore verè eundem cultum absq; crimine tribuimus, quod peccatum est, Deum in imagine tanquam in veste adorare?

29. B. Augustinus *a* humanam Christi naturam, quæ filio vnita est, cultu latriæ adorari posse, docet exemplo purpuræ Regię, quam simul cum Rege tuto adoramus: & non poterit idem honor Deo, ipsiusq; imagini exhiberi, quando ipsa Deum repręsentat

a Augusti. de verbis dom. ser. 51.

Q sentat

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentat,animusq; inter Deum & ipsam non distinguit,sed Deum & cum imagine,& in imagine,& per imaginem videt?

30 Certè non duo sunt hic,quæ adorantur,sed vnum colitur in alio,& tantùm abest,vt in hoc negotio Idololatriæ crimen admittatur,& diuinus honor ad creaturas transferatur,vt etiam multò minùs imagini in hoc adorationis genere, quàm in priore illo tributum esse videatur.

31 Nempè omnem hic cultum Deo tribuimus,imagini nihil. In hunc sensum loquitur Ambrosius: *b* Qui coronat(inquit) imaginem Imperatoris, illum vtiq; honorat,cuius imaginem coronauit: & qui statuam contempserit Imperatoris, Imperatori vtique cuius statuam conſputauerit, fecisse videtur.

b Ambros. sermo. 10. in Psalm. 118.

32 Docuit natura gentes virorum Illustrium statuas ponere, atque in statuis ipsos celebrare. Tulit non minus acerbè Theodosius depositã fuisse ab Antiochenis Placillæ statuam, quam si viuæ vxori contumeliam intulisset *a* B.Chrysostomus Theodosium ob imaginum subuersionem & læsum & contumelia affectum conqueritur.*b*

a Trip. lib. 9.ca.32.

b Chrysost. ad pop. Antioch.ho. 2.& 3.& Trip. lib. 10.cap.15.

33 Quocirca in his Dei Trinitatisq; imaginibus,ante omnia illud obseruandũ, quod rudem populum docendum decreuerit Synodus Tridentina *c* nouerit scilicet Deum non ijsdem , quibus depingitur membris circumscribi. Tum deinde sciendum non statim reprehendẽdos pictores,quod quędam in picturis exprimant,quibus ipsæ historiæ, vnde imagines petuntur, nullã certam authoritatem præbent.

c Trident. sess.25.

34 Quæ enim à pictoribus adiunguntur, & scripturarum sacrarum non nituntur authoritati, illa si aut necessariò addenda censentur,aut certè conuenienter, & probabiliter, & communi Ecclesiæ consensu permittuntur, omni meritò reprehensione vacare debent.

35 Sed nec omnium,quæ in his imaginibus inueniuntur,quærenda ratio est. Hic locum habere debet,quod in parabolis Euangelicis obseruandum docuit Chrysostomus,*d* vt non nimia cura angamur, sed vt cùm,quid per parabolam intendatur, didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlteriùs anxio conatu inuestigemus. Et hæc quidem Thyræus,quæ ad sanctissimæ Trinitatis imaginum blasphematores pertinent.

d Chrysost. hom. 48. in Matth.

Sequenti porrò capite Transsyluani ministri,quã ipsi doctrinam de sanctissima Trinitate non capiunt(nec enim Athei id possunt)eam vocant Sophistarum, ipsi nõ tam diabolares, quã certè diabolici Sophistę. Affingunt aũt Catholicis cõmentum quaternitatis,cũ ipsimet essentiã,à tribus putidissimè,tanquã noui Luciani secernant,vt illud in eos optimè quadret::Quod ignorãt,blasphemant. Vbi verò adscripserunt summã librorum sancti Augustini de Trinitate,idq; cõcisè,& aridè, ne quis ergà diuitias illorũ librorũ afficiatur, suas insigni mendacio blasphemias cumulant: neq; enim verũ est,quod aiunt, August. docuisse,posse creaturã suis viribus solo lumine naturali venire ad cognitionẽ distinctam essentiæ Dei. Quippè qui tantũ inquiat,in anima hominis,quasi in speculo imaginem esse Trinitatis.Cæterũ qui acerrimè Pelagianam hæresim expugnauit, optimè nouerat,puteum istũ altum esse, & non esse nobis, in quo hauriamus. Proinde fidei nõ rationis atq; humanæ scientiæ donũ esse sanctissimam Trinitatem credere. Hoc autẽ filiũ Dei, qui est in sinu patris enarrasse,cũ distinctè & doctissimè dixit:Ite,prędicate, docete, baptizate in nomine patris,& filij,& spiritus S.Quã sanè fidẽ tot eminentibus miraculis cõprobauerat,vt nisi eius verbis crederent,isti operibus saltem fidẽ adhibere debuissent. Certè D. August.vt mentes nostras altius euehęret , nec puriorem,nec magis incorpoream, neq; magis spiritualẽ, nec remotiorẽ, à simulachro rerũ, & qualitatum corporearum afferre similitudinẽ poterat, licet inferiora hęc nostra longissimè distant à Diuino illo mysterio æternis temporibus tacito.Sicut enim(inquit)memoria fœcunda purè, & impatibiliter generat intellectũ, & per intellectum vel cũ intellectu voluntatẽ, ita pater purè,& impatibiliter producit filium,& cũ filio spiritum sanctum. Et sicut tria hæc sunt vna animi essentia, ita & hi tres vnum sunt,siue vna essentia.Et sicut tria hæc sunt purè spiritualia, corporis expertia, ita hi tres. Sed hæc illi non intelligunt, quia nec credunt.Scriptum est enim, nisi credideritis, non intelligetis.

Addvnt verò Erasmum secum sentire,qui licet in multis alijs rebus præceps & insolens fuit,(vt suo loco monstrabitur)& nouis Arianis viam strauit, quemadmodũ suo loco ostendemus,sanè si viueret, vel egregiè istos exciperet, vel se qualis erat intus,manifestiùs foris proderet. At cũ hæc omnia non satis habere firmitatis sentirẽt, ad blasphemias redeunt,notionemq; & essentiã,atq; eiusmodi alia diuinitus prolata ad mysterium sanctissimæ Trinitatis enũciandũ vocant portenta,ipsi profectò monstrosi & portentosi. Deniq; nugacibus,& apertissimis contradictionibus priorem librum absoluunt,cùm cordatissimas Theologorum scholasticorũ distinctiones more malorum dæmonum subsannant. Is enim est mos satanæ,vt quos videt nõ posse prosterni,hos(quasi victor euaserit)irrideat. Porrò si quis huius libri contextum attentiùs obseruet,intelliget, impios sibi telam istam non tantũ ex lana & lino, (vt prohibet scriptura)sed ex commentis priscorũ Atheismorum , ac (tanquã araneas)ex visceribus,& veneno texuisse. Sed ad secundum librum venio.

In eo igitur in primis iactant Ecclesiæ hoc seculo à Deo purgatæ rationem hanc initam fuisse. Nimirum Lutherum,& Melanchthonem, quasi alteros Moysen,& Aaronem venisse , per quos absterſi fuerint crasiores errores:subsecutos esse Zuingliũ, atque Caluinum,& Petrum Martyrem,ac alios tanquam Prophetarum agmina, qui subtiliora correxerint. Deniq; Seruetum, tanquã Christum: & Erasmum tanquam D.Ioanem Baptistam Præcursorem apparuisse,per quos ab omnibus erroribus liberata sit Ecclesia.Itaque & sese primò Luther doctrinæ, mox lumine scientiæ aucto Zuinglio,& Caluino: Denique circumquaque iam veritatis luce perfusos(hoc est penitus cœcos factos)Seruetо adhæsisse. Sed & hîc vide mihi quantum gloriantur sese profecisse. Quid enim si qui,& quidẽ plurimi ex ijs in Mahometismum,aut Iudaismum postèa ruerint? Nam hi quoq; se denique raptos esse vsq; ad tertium cœlum gloriabuntur, vbi mysteria nouerint,quæ nemini antea effari licuerit Pręterea impudentiæ essentiam vide. Prophetæ enim,ac Prȩcursor nunquã inter sese dissenserunt. At & Lutherũ, cum Caluino pugnasse ipsi fatentur,ac res ipsa clamat, licet ne ipsi quidem fatererntur. Deinde Lutherus & Caluinus inter sese, atq; alij aduersus istos non solũ calamum, verùm & faces adhibuerũt, quibus Seruetus cõbustus est, Valentinus necatus, vt diximus. Itaq; si Prophetæ,aut D.Ioannes Baptista Prȩcursor Christũ crucifixissẽt,sanè videri poterat aliquid inter istos simile fuisse. Verùm crescentibus nõ lumine(neq; enim lumen pugnat cum lumine)sed tenebris crasioribus,quę ex peccato emerserunt,factum est, q; Deus aiebat per Prophetã: A seculo confregisti iugum meum,rupisti vincula mea,& dixisti: Nõ seruiã.In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix.Quęnã etenim adeò abominanda vnquã hæresis fuit,cui illicò isti sese nõ subiecerint?Sed & nunc prȩclari isti liberatores veritatis cùm alij Trideita, alij Ariani,alij Samosatenici sint, ac Ebionitæ cuiusnam Christi quem tam multiplicem fingunt,erunt prȩcursores?.

Ier.2.

Neque verò,vt ad Lutheranos,& Caluinianos mea conuertatur oratio,propterea putent se quicquam effecisse,quod hi videntes suos greges imminui ,tum denique scripserint aliquid contra noua ista Arianorum monstra,quæ ipsimet sese peperisse non negant,vt Lutherus, Gastius, Antonius Coruinus, Bucerus, Anabaptistę, Tritarij,& Balthasar Pacimontanus scriptũ reliquerunt: Aut igitur isti scribentes,vt fidem sanctissimæ Trinitatis tuerentur, in pessimas alias hæreses iusto Dei iudicio prȩcipitârunt: * Aut si quid ea de re solidi euulgarunt, in vitula nostra arauerunt,nimirũ ex nostris Synodis, & Patribus,quos prius blasphemè accusauerant , tanquã ex fidis ârmamentarijs tela omnia petere coacti sunt:Quos non dubito,quin dum versarunt, sæpè expallauerint,reclamantemq; conscientiam senserint, atq; inde agnouerint,quãtò tutius sit columnis illis firmissimis,quàm putridis istis hæreticorum ârundinibus inniti.

Lutherus in Gen.pa 609.
Gastius lib. 2.de exor. & erroribꝰ Anabapt.
Iud.4.
Coruinus in dialog. de Anabapt.
Bucerus in 3.ca. Marc.
* Nota.

Sed quod attinet ad alterum posterioris libri caput, eandem sapit ingentẽ summa cum impietate imperitiam. Cùm enim quicquid de discrimine inter legẽ & Euangelium tradunt,mendacium sit, profectò & mentiuntur,cùm inquiunt D. August. cæterosq; Catholicos tribuere Patribus veteris testamenti,vitã æternam,hancq; cum iustificatione confundere. Primùm enim, nec D.August. nec nostri vitam æternã,& iustificationẽ veteri testamẽto tribuerũt tanquã ex vi veteris testamenti: sed ex fide Christi,& meritis eiusdem venturi. Deinde et si vnam,atq; simplicem dici rectissimè posse diuinã legẽ, non dubitamus,cùm eius auctorem, & scopum præcipuum spectemus, tùm quòd Deus vnicus est omnis terræ,omniumq; tẽporum legislator,tùm quòd eò tota refertur,vt hominẽ in hac,atque altera vita cum Deo coniungat(sic enim Apostolus ait,vnus est Deus,qui iustificat circumcisionẽ ex fide, & præputium per fidẽ)attamen diuidi eam fatemur,& ex parte diuersi status, & modi, siue in Dei mente , siue in humanis mentibus per fidẽ & gratiam:Et ex diuersitate temporis,quo vtriusq; testamenti lex fuit promulgata. Et ex diuersitate perfectionis, nihil enim ad perfectum adduxit lex. Et è diuersa ratione impellendi homines ad finẽ. Breuis enim(inquit D. August.)est differentia legis,& Euangelij:Timor,& amor. Et ex parte materię multò perfectioris , in qua lex versatur Euangelica:Et deniq; ex parte efficatiæ,quippè quæ iustificet: Virtus enim Dei est(inquit Apostol.)in salutem omni credenti.Et lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me, à lege peccati , & mortis: Ex operibus autem legis non iustificabitur omnis caro corã illo. Quæ omnia quomodo

Rom.3.

Cont. Adim. Manichę. ca. 17.

Rom.1.

Rom.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do intelligenda sint, Tridentinum concilium apertissimè explicuit: Theologi orthodoxi aduersus hæreticorũ blasphemias sæpissimè tutati sunt: Thomas verò Stapletonus, & Gregorius Valentia Theologus Societatis nostræ accuratè sunt persecuti, ille suo insigni opere de iustificatione, hic breui disputatione Theologica de vera & falsa differentia veteris & nouæ legis cõtra fundamentum Lutheranæ doctrinę à Calvino etiã receptũ, & à Melanchthone, Kẽnicio, & alijs passim sectarijs repetitum, quo vanissimè posuerũt promissiones Euangelicas, non sicut promissiones legis veteris ab obseruatione mãdatorum tanquã à conditione pendere.

Ingolstadij anno 1580.

TERTIO capite agunt Transsyluanici ministri de λόγῳ, & Christum inquiunt vocari verbum, quod verba Dei prædicauerit: quę expositio eò magis est impia, quò affertur ad diuinitatem Christi pernegandam: Neq; verò isti aut vnanimẽ Ecclesiæ consensum à tempore Apostolorum obseruãrunt, qua saltem putassent, testibus omni exceptione maioribus plus esse spiritus datum ad diuinas literas scrutandas, ac veritatẽ venandam, quã vni vel alteri hæretico ad atheismum rectissima, & præcipiti via tendenti: Aut aduertere animum noluerunt ad eam vocẽ, de qua loquitur psaltes, cùm inquit vox tonitrui in rota: Nam & ideò filij tonitrui, filij Zebedæi dicti sunt, quorum Ioannes alter fuit, qui diuina altissimè inspiciens, & profundissima verbi diuini cõsubstantialis Patris eructãs, aquila etiam volans est dictus, atq; prædictus. Sanè verò nouarum istarum pestium labem agnoscentij, qui antiquissima illa Ecclesiæ lumina, & S. Cyrilli Alexandrini proœmium in Ioannem, Nicephorum autẽ de reuelatione Euangelij tempore Iuliani Apostatæ, et Anastasium Antiochenum libro de rectis fidei dogmatibus attentè perlegent. Si enim hìc (inquit) quę extrema sunt diuini opificij neutiquã à nobis mortalibus exactè cognoscuntur: Quis enim altitudinem cæli dimensus est? aut quis apprehendit maris profundum? Quonã pacto hanc creatricem rerum omnium naturam se arbitrari posse comprehendere non extremę sit desipientiæ? Intonet igitur supernus ille filius tonitrui, è cœlo edoctus sapientia? Hæc ille. Sed & S. Ioannes Chrysostomo. Moses (ait) exorditur: In principio fecit Deus cœlum, & terram. Ioannes verò: In principio erat verbum. Quantum creator à creatura distat, æternus ab eo, qd non nisi cum tempore extitit, &c. Verùm enimuerò, cùm isti se magnos quosdã Hebraicarum linguarũ interpretes haberi velint, qui interim è lacunis Iudęorũ, qui diuinam scripturã mirificè depraũarunt, blasphemas istas sordes absorbuerũt, ne Christus agnosceretur Deus, mirum videri possit, (nisi impudens cœcitas in ipsam lucem impingeret) quin cùm huius verbi Dauar apud Hebręos multiplex sit acceptio, cùm vel factum, *a* vel acceptum, *b* vel iudicium, *c* vel sermo hominum, & Dei *d* designentur, non viderint tamen (quoniã & adhuc sine intellectu sunt) tum filium Dei potissimum ea voce designari, cùm summa illi Maiestas, summaq; Dei operatio tribuitur: Qualia illa sunt, verbo *e* Domini cœli firmati sunt. Misit *f* verbum suum, & sanauit eos: Expressiùs verò à D. Ioanne, tum Euãgelij sui initio, tùm tertia Epistola sua. Certè Targum, & sapiẽtes, ijq; antiquiores Rabbini profundum huius sanctissimæ veritatis thesaurum non solũ agnouêre, sed suspicientes adorauerant. Vbicunq; enim occurrit Tetragrãmaton Iehoua, legunt summã ob nominis reuerentiam, * Meimar Chaldaica voce, quę verbum significat. Sic vbi Isaias inquit: Israel saluatus erit in Deo (Iehoua) saluatione seculorum, vel sempiterna: habet Ionathæ Targum; Israel saluatus erit, Bemimeri, id est, in verbo, vel per verbum Dei saluatione sempiterna. Is porrò locus promissionem de Christo habet, atq; consummandam per eum salutem: nam & ideò IESVS est dictus. Qui ab eodem Propheta vocatur Hebraicè Iehoua, quod solius Dei nomen est: & ab Chaldaico interprete Meimar, id est, verbum. Sic in Oseæ: Et domus Iuda miserebor, & saluabo eos Baihoua, Elohehem in Domino DEO suo. Id quod Chaldaicus interpres vertit: Et super domum Iuda miserebor, & saluabo eos in verbo Domini DEI eorum. Sic etiam Isaias alibi: Adiecit Dominus loqui ad me. Quod Targum habet: Adiecit verbũ Dei loqui mecum. Et rursus: Ego, inquit, auxiliator tui ait Deus, & Redẽptor tuus sanctus Israel. Quę sic Chaldaica versio; VERBVM meũ in auxilio vestro dixit Deus & Redẽptor noster sanctus Israel. Rursus: Manus quoq; (inquit) mea fundauit terrã, & dextera mea mensa est cœlos. Quod Targum sic: In verbo, vel cũ verbo, quoq; meo fundaui terram. Et Hierem. Si à facie mea non formidabitis, &c. posui arenã terminũ mari. Chaldaica versio habet: Si corã verbo meo non formidabitis, quæ posuit arenã. Et Amos: Ecce formans mõtes, & creans ventũ, & annuncians homini eloquium suum, & gradiens super excelsa terrę Dominus Deus exercituum nomen eius. Septuaginta verò interpretes loco illorum verborum: Eloquium suum, verterunt, Christum suum. Ac quod Dauid habet: Quoniã magnificasti super omne verbum tuum. (sic enim te-

Pſalm. 76.

Ezech. 1. c.

Niceph. li. 10. c. 33.

Anaſt. Antioch. li. 1.

Chryſ. ho. 2. in Ioan.

a Exod. 16. Nõ est bonum verbum q facis. 2. Reg. 2. Amos 3.

b Non aduersus verbũ hoc quod præcepi vobis.

c Deut. 19.

hoc est verbũ homicidæ & Iosue 5.

d Ier. 1. De verba mea in ore tuo.

e Psalm. 32.

f Psal. 107.

Ose. 1.

Isa. 1.

Isa. 41.

Isa. 48.

Hier. 5.

Amos 4.

Psal. 137.

ſte D.

te D. Hierony. Hebraicus habet codex) septuaginta verterunt pro verbo Sanctum tuum: Et vbi ait: Dixit Dominus meus Domino meo, sede à dextris meis. Targum habet: Dixit Dominus verbo meo, qui Psalmus euidentissimè tribuitur Messiæ Christo. Sed & Ecclesiasticus, & Sapiens disertè pronunciant, sermonem omnipotentem, hoc est, verbũ æternum venisse de solio Regio. Et huc facit illud. Ego ex ore altissimi prodij, primogenita ante omnem creaturam. Et cùm eandẽ sapientiam, seu verbũ Dei vocat vaporem virtutis DEI, Emanationem quandam claritatis omnipotentis Dei, sinceram adeò, vt nihil inquinatum incurrat in eam: candorem lucis æternæ, speculum sine macula, Dei Maiestatis, imaginem bonitatis illius: non secus atq; Apostolus ad Hebræos scripsit, cùm Dei filium sapientiam vocauit, & virtutem, & splendorem gloriæ, & characterẽ personæ eius.

Eccl. 1. 4. 24. Sap. 18.

Vide Zoaretem.

QVIS verò de eodem verbo Dei increato apertissima est mentio apud antiquos, & secretiores Hebræos, nulla vt ratione accipi queat pro verbo sacris literis cõsignato, sed pro Dei filio vero DEO. Affert verò alia loca eruditissimus vt in alijs, tum in Hebraicis Genebrardus, quibus Trinitarios, Samosatenicosq; confecit, ex quibus illa præsertim: Quod Dominus Mosi fatetur, se tantum apparuisse Patriarchis nomine Dei omnipotentis, nec verò nomen suum Adonai eis manifestasse. Targum enim Ierosolymitanus sic interpretatur: Et reuelaui me per verbum meum Abrahæ, Isaac, & Iacob in Deo cœlorũ: Nomen autem verbi Domini non notum feci eis. Quin etiam habent hoc peculiare reliqui Chaldæi Paraphrastæ, vt plurimam mentionem faciant verbi Domini, maximè locis ijs, in quibus Deus inducitur loquens cum homine, quasi ipse fuerit λόγος Dei, qui aderat Patribus, & sub varijs figuris, & imaginibus nunc Angeli, nũc nubis, nunc flãmæ ipsis loqueretur. Ego (ait Moses) sequester, & mediator fui inter Deum, & vos, hoc est, iuxta Onckelum: Ego steti inter verbum Domini, & vos. Non præualebunt (inquit Hierem.) tibi, quia ego tecũ sum, vt seruem te, hoc est, (interprete Chaldæo Ionatam) non præualebunt tibi, quia in auxilio tuo verbum meum est, vt eripiã te. Cuius etiam rei opinio Philosophos ipsos inbuit. Nam Philo Iudæus, siue id habeat ex suis, siue è Magistro suo Platone nihil hoc loco interesse videtur, sæpè λόγον τοῦ θεοῦ inculcat. Apud Mercurium Trimegistum nihil extat λόγῳ DEI frequentius, nihil crebrius. Apud Chalcidium in Platonis Timæum Stoici nõ tantum constituũt spiritum, qui designauerit in hanc venusta tem, speciem, ordinem, mũdum, prout nostra Genesis prodidit, sed & per essentiam rerum ire dicũt λόγου, hoc est, vt ille vertit rationem solidam, atque vniuersam. Hanc verò rationem (ait) ipsum esse opificem volunt. Et paulò pòst: Licet cuncta corpora aliquo diffluãt, syluam tamen (sic ὕλην quã materiam nominamus) transfert: sylua, inquam, semper est, itemque opifex Deus, ratio scilicet (λόγος) in qua fit fixũ, quo quid tempore tam nascatur, quàm occidat. Eodem libro scribit Platonicos, ideam intellectum æterni DEI, æternum dixisse. Item principalem speciem iuxta vos esse primũ intelligibile, iuxta Deum perfectum intellectum DEI. Hæc autem nostram de verbo Dei sententiam confirmare apparet ex Amelio Platonico Philosopho, qui lecto principio Euangelij nostri Ioannis questus est, eum in suum ipsius librum transtulisse Magistri sui mysteria, & quæ erant Platonis arcana, sua, propriaque fecisse: per Iouẽ, inquiens, barbarus iste cum nostro Platone sentit verbum Dei in ordine principij esse constitutum.

Genebrar. li. 2. de Trinit.

Exod. 6.

Genebr. de S. Trin. l. 2.

Deu. 5.

Hiere. 15.

Auguſt. li. 10. de ciui. c. 29. & l. 2. confeſſ. Chriſtum eſſe Deum Hebræis.

ET hæc quidem ille, quę posteà efficacissimis ex D. scriptura argumentis prosequitur, à quibus supersedemus, cùm eius liber extent, quosq; hæc nõ mouerint, in reprobum sensum esse datos, satis queat haberi pro certo.

VIXERE autem mille quadringentos ante annos Iustinus Martyr, Tertullianus, & alij, qui dum vel ipso sanguine istos Antichristi errores conuincebant, quos nunc Samosatenici Transsyluanici disseminãt, gentibus & paganis vetustissima ante Christum Dominum testimonia depromũt ex ipsis gentilibus, quibus maximã fidem habebant: Quemadmodũ sunt, quę Orpheus, & alij, ac præcipuè Sybilla Erithrea: qui omnes diuino oculo maximum aliquid prouidente coacti sunt in hanc rem multa ante secula, quæ Christi aduentum præcesserant, aliqua planissimè eloqui. Sic igitur Orpheus:

Iuſt. ſerm. exhort. ad gentes.

Orpheus.

εἷς δὲ λόγος θεῖος ἐλίξας, τόδε πρόσθεν ἔειπε,
πᾶσιν μὲν κραδίης νοερὸν κύτος, ἐν δ' ἀνιδρῶτε
ἀτραπιτὸν, μῆνιν δ' ἐσορᾷ κόσμοιο ἅπαντα:
εἷς ἐς δυσμενέας, ἠδ' ἐς λαγόνα πάντα τέτυκται.

Vide Cyrillũ Alex. lib. 1. contra Iulia. norat enim & hoc.

Tu verò diuinũ verbũ intuens huic assidere, Dirigens cordis mẽtale vas, & rectè insistere, Viam, solumq; intuere mundi Regem: Vnus est per se genitus, & ab eo vno cuncta prognata sunt.

EÒ verò id quoque spectat, quod idem Orpheus, & Poetæ alij pro patre & filio, & spiritu sancto, Phanetem, Vranõ, & Chronon, & pro filio DEI ex substantia patris ab æterno genito, Mineruam ex cerebro Iouis natam: Ac Sabini Sanctum, Fidium, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

semipatrem dixerunt, nempè Satana fabulis Poetarum tradita antiquissimæ fidei mysteria inuoluente; Suidas autem de Mercurio Trimegisto sic scriptum reliquit:

Mercurius ter maximus, is fuit Iapiens Aegyptius. Floruit autem ante Pharaonem, & ter maximus appellatus est, quoniâ de Trinitate oraculum edidit, in Trinitate dicens vnam esse diuinitatẽ, his verbis; Erat lumen intellectuale, & erat semper mens mentis luminosa, & nihil aliud erat, quàm horum vnitas. & spiritus omnia continens. Sed videat qui velit D. Augustinum alia de hac re afferentem ex Platonicis in libris de ciuitate Dei.

Lib. 10. ca. 28. & 29.

At Erythrea Sybilla ante Christi aduẽtũ,

Καλὸν ἡ Βηθλεὲμ πατρὶς θούλεκτον ἔλεγεν.

Dicta legi Bethleé est diuino patria nutu.

Et certè Sybillarum eiusmodi testimonia maximi fecere omnes antiquissimi Patres. Nam & Clemens Alexandrinus asserit Paulum adhortatum fuisse gentiles, vt legerent Sybillarum oracula. Et Eusebius, Lactantius, Augustinus, atque alij ea ex illis commemorant, quæ ab omni antiquitate etiam inter gentes diuinitus seruata, & obseruata sunt, vt etiam plerique stupidi Barbari animum erexerint ad tantarum rerum de verbo Dei IESV fidem.

Clem. li. 6. Strom.

Sed & eandem posteà semitam triuêre, qui secuti sunt omnibus seculis oculatiores Theologi, ac sanctiores Patres. Itaque necessitatem ponendi VERBVM DEI filium, diuinasque personas, inde quoque perceperunt, quod Deus omnium gradus creaturarum infinities superemineat.

Cùm verò naturæ cuiusque intellectualis proprium sit verbũ, quod alteri naturæ non conuenit: Nam de intellectus ratione est, vt is aliquid formet, vt paulo infrà exponam, sanè summæ & Angelicæ naturæ verbo Deus VERBVM innumerabilibus nominibus antecellit. Et cùm verbum quidem nostrum prius sit potentia, quàm actu, ac proinde imperfectè, neque per se subsistens; verbum id est, Filius Dei, semper actu est, itaque nec cogitationis nomen verbo DEI propriè conuenit. Cùm autem verbum diuinum eiusdem sit naturæ cum DEO, idcircò necessarium est, vt sit aliquid subsistens in natura diuina.

Vide D. Thom. in 1. c. Ioan. Euang.

Huc verò pertinet (vt Christianis aliquatenus hoc loco satisfaciamus) id, quod sapientissimè Theologi addiderunt, cùm ad hanc rem vtcunque insinuandam deduplici verbo oris & cordis locuti, alterum dixerunt id esse, quod exterius profertur: Alterum, quod interius concipitur.

Eructauit (inquit per psaltem Regium Deus) cor meum verbum bonum: verbũ autem cordis imago est quædam, & similitudo rei per intellectum producta, & immanens, id est, quoddam simulachrum intellectu formatũ, & ei inhærens, vnde meritò partus cordis, & filius mentis posset nuncupari. Est enim à natura vis talis insita omnium menti, vt rerum exteriorum in se ipsa velut in tabula quadam imagines pingere ac formare queat. Quamobrem cùm intelligimus imaginari dicimus, quia per intellectum rerum imagines cognoscendo formamus. Mira profectò intellectus facultas, vt in se ipso producat (vt propriè cum scholis loquar) in esse cognito, quicquid Deus produxit extra in esse reali. Et sicut Deus omnium creator est, ita quoque omnium plasmator quodammodo intellectus sit. Quodnam miraculum maius, quàm vt in mente alius mundus intelligibilis sit, qualis extra ille sensibilis est? ibi cœlum, sol, astra, maria, & cæt. ibi arbores, ibi aues, &c. Quapropter sapientissimè Aristoteles: Intellectus (inquit) agens est, quo est omnia agere: Intellectus passibilis, quo est omnia pati, id est, recipere imagines. Ergo rerum simulachra intellectu producta, & immanentia sicuti diximus, verba dicuntur.

Psalm. 44.

At differt ab intellectu increato creatus noster intellectus, quòd hic formas fictitias, & imaginarias, quas intelligendo in se ipso fingit, intellectus verò diuinus veras, & reales ob infinitam sui virtutem atque efficacitatem ad extra producit. Et ideo sic intelligendus est Deus, mundum istum sensibilem condidisse, sicuti cùm aliquis mundum alterum in sua mente intelligendo format. Intellectus enim noster intellectus diuini similitudinem quandam habet, vt sit ipse (inquiunt scholastici aptissimè) effigiatiuus, quorum & ille formatiuus.

Hic igitur intellectus tam efficax & potẽs, qui non fictitia in se ipso, sed realia ad extra verba intelligẽdo, & dicendo producit, nunquid essentiam ipsam infinitam, & increatam diuinitatis, sicut creabiles essentias non intelligit? sanè inquient. Quæro iterum: An Deus propriam intelligens essentiam, sicut in cæteris, per intellectum verbum producat, necne? Ecquis vel proteruus Philosophus verbum in diuinis negauerit? Absurdissimum enim esset, vt qui ad essentias creabiles, & finitas tam potẽs, & fœcundus est, ad se ipsum & essentiam suam infœcundus, & sterilis inueniretur. Quamobrem per Isaiam ait. Nunquid ego qui alios parere facio: ipse non pariam? & qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero?

Quasi diceret. Num qui ad alias naturas fœcundus, infœcundus ad me ipsum, atque ad meam naturam fuero?

ATQVI, licet naturalis ratio nequeat in Dei notitiam euehi, nisi quatenus is principium est, & causa conditarum rerum, principium inquam & causa per suam ipsius virtutem, sapientiam, bonitatem, in quibus vnitæ non distinctæ sunt diuinæ personæ, non tamen non credendum est sanctissimæ Trinitatis mysterium, quod mens nostra id non capiat. Quot enim sunt alia isto articulo inferiora mysteria, quæ tamen credit, & si non percipit? Quin verò ab ipsis naturalibus rebus, in quibus non minima est cum sanctissima Trinitate similitudo nonnulla possunt adminicula peti, ex quibus diuina verbi generatio, ac spiritus sancti processio, siue spiratio certiorem intusam earum fidem in nobis foueãt. Neque enim aliquis negauerit, cùm effectus quisque suam causam conetur imitari, iam mentes humanas è creaturarum processione siue emanatione sese aliquatenus posse attollere, vt diuinas illas processiones contemplentur. Cùm enim haud paucæ in creaturis processiones sint, hæ quantò sunt perfectioris naturæ, tantò interiores, atque perfectiores reperiuntur. Et quidem in ijs, quæ anima carent quandam essentionem quis neget? sub aspectũ enim oculorum cadit ignis generatio ex igne. At quoniam generatio hæc ad geniti materiam (nempè extrinsecus) transit, nec verò residet in gignente, propterea imperfecta est, minusque intrinseca. In plantis autem quibus est anima vegetans, interior, atque perfectior generatio cernitur. Quicquid enim è plãta genitum est, ab eo quod est ipsius intimum proficiscitur, & initio generationis cum ipsa coniunctum est, cuius & vnum quoddam est. Ac cùm posteà id ab ea separatur, fit, vt nõ omninò perfecta, prorsusue intrinseca sit ista processio. Animalium eò perfectior, ac magis intrinseca, quod potius spiritualis sit, quàm corporea, cùm operatio, & actus siue functiones sensuum sint, quæ in ipsis sensibus manent. Sed & neque penitus interior est ista processio, actuum enim eorum causa est extrinsecum aliquod obiectum. Quamobrem perfectior, & magis intrinseca generatio est, quæ fit per intellectum, qui vbi id, quod intelligit, concepit, sine extrinseca ea ope, edit intrinsecus operationes suas: Ac format verbum, atq; similitudinem cognitæ rei, erga quam item afficitur. In quo sanè ea Trinitatis imago intelligitur, quã intellectus, verbum, amor, quæ sunt in nobis non obscurè designant. Et tamen ne id quidem adhuc est perfectum. Cùm enim omnis nostra cognitio ortũ ducat à sensu, ac proinde ista hæc haud tota intrinseca, processio sit, inde fit, vt adhuc sit manca, neq; omninò perfecta. Angelicæ igitur naturæ interior atq; perfectior est processio: quippè è sensib⁹ nequaquã oritur, sed intrinseca est vniuersa. Sed enim quoniã ipsi quoq; Angeli à Deo pẽdent, verbi & amoris in ijs processio non adeò intrinseca dicenda est, quin ab aliquo extrinseco sic pendeant, vt aliquid imperfecti in ijs sit reliquum. In Deo igitur, qui sit superbenedictus in æternum, cùm is naturas omnes, & creata, quæ sunt opera manuum suarum infinities, vt dixi superemineat, perfectissimè omniũ, ac penitus intimæ hæ processiones sint necesse est, cũ neq; ab extrinseco aliquo procedant, nec ab eius substantia differant. Ex quo æterna verbi generatio, spirituſq; sancti spiratio necessariò creduntur, vti & quadãtenus colligũtur. Sed hæc vt dixi, miris alijs modis, vt sapientia Dei suppeditat abundanter ijs, à quibus colitur, diuinitus passim tractata sunt, atq; quatenus fas est, euoluta: Quãobrem hæc nunc fuerint satis.

IAM verò in quarto secundi libri capite pergunt Transsyluanici Ministri de vno Deo, eiusque potentijs omnibus sic loqui, vt non minus vnam personam, quàm vnã naturam ipsius esse doceant. Addunt varias quidem huius vnius naturæ, atq; personæ potentias esse, quarũ vna dicatur filius, altera spiritus sanctus. Filium verò, & spiritum sanctum intelligunt Dei voluntatem atq; imperium. Porrò potẽtias illas aiunt) nullo modo à Deo distingui haud secus, quàm veri Theologi de diuinis attributis enunciant. Ex quo sanè efficitur, naturam filij Dei apud eos æquiuocum esse: vt signi ficet filiũ Dei, qui aliquando non fuit: ac Dei voluntatẽ quæ semper fuit, sed à Deo nõ distinguitur. Superioribꝰ aũt atheismorum refutationibus hęc omnia quẽadmodum & ijs rationibus, quas paulò antè attulimus, corruerunt.

QVATVOR sequentibus capitibus diuersas quatuor eiusdem sententiæ explanationes promunt, in quibus & eiusdem impietatis cum eadem imperitia coniũctæ vestigia produnt, ac venenum euomunt, quo à Satana imbuti alios conantur inficere. Septimo enim capite Christum hominem inquiunt posse vocare Deum, & quidem DEVM verum, eumque esse DEI filium proprium, cùm non è virili semine, sed ex Spiritu sancto conceptus fuerit. sic tamen verum Deũ, quod summus ei Deus diuinitatem suam veram impertierit, non quidem per generationem diuinam (quæ cõstans Catholicorum est fides) sed per gratiæ vnitionem, & inhabitationem. Verum

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc cuncta superius tanquam Nestorianæ blasphemiæ plena explosa sunt. Cùm verò Catholicis linguæ Hebraicæ inscitiam affingunt, ex qua omnes de Trinitate errores extitisse inquiunt, suam ipsi eiusdem linguæ maleuolam ignorantiam produnt. Aiunt enim apud Hebræos esse varia nomina, ex quibus solũ Iehoua Deo vero sit proprium, reliqua verò alijs interdum tribui. Quamobrem necesse non esse, vt cùm Christum esse Deum dicimus, hunc esse verum Iehoua intelligamus, sed elohim, quo quidem nomine Angeli quoq; vocentur. Sed errant ipsi, qui temerè arcem Hebraismi sese tenere putarunt. Etenim hæc nomina Ia & El, de Christo quoque verè enunciãtur, ac Iehouam ipsum designãt, & Deo vero verè, proprieque tribuuntur.

NONVM & decimum caput sequitur, quibus dum nituntur aduersariorum argumenta refellere, in nouos errores, & laqueos incidunt, qui satis ex superioribus rationibus apparuere.

VNDECIMO capite, inaudito modo primũ D. Ioan. Euangelij caput non tam exponunt, quàm prophanant, cui prophanationi si Patrum & Christi ipsius, ac D. Ioannis expositiones, & verba obieceris, spiritum veritatis facilè quisq; in Catholicis, vertiginis autem & impietatis in istis Antichristianis agnoscet.

DVODECIMO, ac tertiodecimo quod est postremũ secundi libri caput, conantur quædam loca duarum Epistolarũ D. Pauli ad Colossenses, atque ad Hebræos, ad suas easdem impietates detorquere: Ad quæ vt satis fuerit dicere, nunquam ab Ecclesia Christi eum in modum fuisse exposita, sic verè stipites essemus, si paucos perfidos (quorum ne nomen quidem (vt dixi) ausi sunt eo libro adscribere) præ tanta testium nube, atque adeò præ ipsa Christi veri Dei enarratione æstimaremus, hoc est, si CHRISTVM Francisco Dauidis postponeremus. Qui quidem cùm posteà pernicios issima, & sibi pugnantia protulisset, vniuersam eius impiæ farraginis, quæ duobus illis libris Transsyluanorum ministrorũ comprehensa est, doctrinam funditus euertit.

FRANCISCVS DAVIDIS CVM NEfarias Theses quasdam publicè aduersus Christum proposuisset, à perfidia, de qua dictum est, in profundiores impietates delapsus, publicè in Transsyluania Comitiorum consensu à Christophoro Bathoreo Transsyluaniæ Principe capitis damnatur, & infœlicissimè moritur.

ERGO noua noui alterius Christi per istos sycophantes potius quàm Transsyluanicos ministros apparitio, libriq; illius pestilentissimi conscriptio, quales fructus pepererit, quamúe paucissimorum annorum spatio ea doctrina durauerit, vel in ijs, qui illam in publicum sparserunt, Franciscus Dauidis, qui cum Blandrata rem cõtexuerat, in se ipso monstrauit. Per hunc enim (vt alibi scripsimus) tanquam emissarium Blandrata virus istud & atheismos longè, lateque curauerat spargere: Sed non est consilium aduersus Dominum, neque aduersus Christum eius: Ac verò super quem ceciderit hic lapis confringetur. Frãciscus igitur Dauidis Claudiopoli in Trãssyluania natus, cùm pessima quæque Iudæis adhærens ex putidissimis recentiorum rabinorum lacunis hausisset, viam sibi strauit ad Christum omninò è mentibus (si potuisset) hominum tollendum, atque hoc præcipuè per theses quasdam Christi gloriæ aduersas prorsus & contrarias, quas integras hûc ascribere non libet, ne Christianas mentes offendam, summa tamen earundem capita recensebo, vt lector hominis agnoscat impietatem, nouiq; Euangelij fructus, ac ne venenum tam pestiferum cuiquam nocere posset, tanquam antidoton breuem annotationem adiungam, adhibitis literis alphabeti: vt annotationis ipsa ratio melius intelligatur.

PRIMA THESIS, ID EST, Blasphemia.

IN earum igitur thesium prima Christum A contemptim hominem illum IESVM Nazarenum Ioseph vxoris filium vocat, ex eiusdemque Ioseph semine B cõceptum asseuerat impius.

ANNOTATIO.

PRIMÒ vide hic plurimũ blasphemiæ spiritum. Hominem illum vocat Christum, quem ne virum quidem dignatur appellare. Quẽ sanè DEVM, DEI viui filium, Iehoua, & Emmanuelem, Deum fortem, verbum Dei, & alijs eminentissimis nominibus, Prophetæ, Apostoli dixerũt, vniuersaq; Christi Ecclesia vocauit, nec dæmones ipsi veritate coacti potuerunt diffiteri. A

QVA fronte ex Ioseph semine conceptum, & natum dicit, quem antea cum alijs Ministris Transsyluanicis, è spiritu sancto conceptum affirmauerat? sic verò proficit impietas semper in peius. B

II BLASPHEMIA.

IN altera Christum rursum hominem illum nuncupans, C per spiritum D propheticum locutum pernegat, adeoque omnia, quæ dixit, ex DEI ipsius ore E processisse.

ANNO-

ANNOTATIO.

C ITERVM perfidus vt conceptam, è Christianis animis fidem de Christi diuinitate eximat, hominẽ illum contemptim vocat. Vt oculatus quisq; animaduertat, à satana hæc verba impio eius cordi dictata fuisse.

D ERGO per Arianos, & Samosatenicos ne Christus quidé fuit Propheta: Nec Propheta magnus surrexit in nobis, sicut Euangelij vox est: Nec quæ ipse Dominus prædixit de templi destructione, de vnctione Magdalenæ in vniuerso orbe terrarum annunciãda (vti reipsa fit) deq; exitu D. Petri, significans qua morte clarificaturus erat filium Dei: ac de alijs innumeris, quæ ne mundus quidem (ait Euangelista) capere posset, ad prophetiam atrinent. Quin verò si D. Ioannes Baptista plus quã Prophetà à Dei filio nominatus est, ecquem nos DEI ipsum filium nominauerimus? Luc. 7. Ioan. 21.

E Eò igitur satanæ spectabat iniquitas, vt quamuis per spiritum S. locutum diceret (in eadem thesi) Christum IESVM, non tamen ex ore DEI processisse, quæcunq; dixisset, asseueraret.

III. BLASPHEMIA.

III. THESIS habet Christi & Apostolorum verba ad Mosaicæ legis F & aliorum Prophetarum normam expendenda esse, quæ sola inquit G morum vitæ & diuini cultus regula nobis esse debet.

ANNOTATIO.

F ET hinc videtis Lutherani & Caluiniani quorsum euaserit illa à vobis mordicus retenta opinatio, vel potius hæresum vestrarum contectio, cũ reiecta Ecclesiæ fidei regula ad vnum ipsum verbum scriptum prouocabatis. Quid igitur hic facietis, cùm modò Euangelia reijcienda Franciscus Dauidis satis apertè dicat, nisi cum veteri testamento conueniant? Quis igitur istius interpretationis fuerit iudex? Anne autem vos partem Euangeliorum pro vestris erroribus exponentes, partem subtrahentes, intelligitis ansam dedisse istis pernegandi Christi?

G HOC est, vt ad Iudaismum quisque reuertatur, posteà in Mahometismum ruat. Id quod amandata iam Euangelij recitatione Claudiopoli fieri suprà ostendimus.

IIII. BLASPHEMIA.

IIII. Adiungit assertionem, de differentia veteris & noui fœderis, quam huiusmodi inquit esse, vt in nouo spiritus H in veteri literæ ministerium fuerit, adeò vt hoc per illud nec antiquatum, I nec immutatum fuisset.

ANNOTATIO.

ET quodnam venenum hic subsit, quid eque discriminis veri sit inter vetus ac nouum testamentum, superius dictum est, cùm secundi libri Transsyluanicorum Ministrorum alterum caput refutatum est. H

PORRÒ quidquid satanas per impium hunc loquitur hoc loco, eò spectat, vt prorsus diuinarum literarum vsus ipse quoque tollatur. Id quod per Schuenckfeldium, & alios occultius, nunc per Nearianos apertius tentatur. Et vt animi elatio, reliquaq; in peccatis obduratio simus est, per quem vberrima seges eorum excrescit: Sic non desunt, qui eodem scelerum cœno obruti (neque verò resipiscentes) mercedem hanc errorum in seipsis sentiant, vt & ita credãt, hoc est, vt nihil credant.

REDIERE igitur typicæ, ac legales ceremoniæ in Transsyluaniam & aliò apud multos, vt ipsi vidimus: Redijt Mosaicæ legis cum Christiana commixtio, contra quẽ Apostoli, spiritu sancto dictante, decreuere in prima Hierosolymitana Synodo. Excitata est iterum sepulta cum honore Synagoga, vt cum dedecore Christiana sepeliretur Ecclesia. Sed hæc latiùs in meis commentarijs Transsyluanicis. I

V. BLASPHEMIA.

QVINTA affirmat Christianam religionem ad Hierosolymæ vsque excidium L perduraſſe tantũ, nec locum nisi ex parte habuisse in orbe aut habiturum esse, donec Iesus, iterum ad nos redierit, & in hoc mundo in ipsa vrbe Hierosolyma instaurata super carnali populo Iacob, vt cæteri M Reges terræ solent, iustissimè tamen ac sanctissimè regnauerit.

ANNOTATIO.

ET id quoque ex vestra officina, ô Lutherani, & Caluiniani prodijt. Cùm enim per quindecim secula per vos Ecclesia Christi euanuerit, donec nouum, & inauditum Eliam, Incestuosum nempè Apostatam Lutherum, depositò scapulari, erectis cornibus vidimus, quidni perbreue Christi regni tempus fuerit? Sed pereat impietas, viuat Christi veritas. Ciuitas supra montem posita abscondi non poterat: Bonum semen in agro Dominico crescere debebat, & debet vsque ad messem, nimirum vsque ad seculi consummationem, atque quod prædictum est in omnibus gentibus prædicandum esse Euãgelium, id sine impedimento currere per medios hostes debebat, vt facit. Itaque cum Donatistis anathema estote, (vt aiebat D. Augustinus) qui pestilentem hunc errorem reuocastis in lucem. K Matth. 5. Matth. 13. L

CAETE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

M CAETERVM Iudaismum, & Originistarum errorem sapit, quidquid Franciscus Dauidis de CHRISTI temporario regno huius mundi mentitur. Nec enim regnum eius erat, nec futurũ fuerat de hoc mundo.

VI. BLASPHEMIA.

VI. THESIS definit CHRISTVM regem populi Dei esse N designatione tamen sola, quoniam inquit ex omnium Prophetarum oraculis certum est illum nullum aliud regnum, quàm terrenum, & quale supra dictum est, habiturum.

ANNOTATIO.

N VIDE vt sensim satanas nomen, & potestatem Christi Iesu labefactare nititur. Nam quod addit, ex omnium Prophetarum oraculis CHRISTVM nullũ aliud regnum, quàm terrenum habiturum blasphemia in spiritum sanctum est. In diebus autem regnorum illorum (dixit Deus per Danielem) nempè post Chaldaicum, Persicum, Græcũ, Romanum, suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur: & Regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & consumet, vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum: secundum quod vidisti, quod de mõte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentũ, & aurum. Deus magnus ostendit Regi, quę vẽtura sunt posteà, & verum est somnium, & fidelis est interpretatio eius. Atqui vt Regni Christi præcipua in eo potestas erat futura, vt animas cum suo fine, id est, cum Deo coniungeret, idque & imperium & iudicium perpetuò gerere debebat, quod per Dauidem prænunciatum fuit, dicentem: Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis. Et rursus: Da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ, sic verum illud futurum erat, quod Angelus Danieli prædixerat forè, vt auferretur peccatum, & adduceretur iustitia in sempiternũ, & vngeretur Sanctus Sanctorum.

Daniel. 2.
Psalm. 71.
Psalm. 85.
Daniel. 9.

VII. VIII. & IX. BLASPHEMIA.

VII. VIII. & IX. Thesi de CHRISTI P regno terreno nescio quæ impia iam confutata somniat, præterea nihil in terra nũc Christum agere, ac nec Deum quidẽ amplius dici posse, quemadmodum inquit, cùm in mundo versaretur, fortasse poterat ratione officij.

ANNOTATIO.

P QVOT syllabæ, tot hìc sunt blasphemię, & atheismi. Ascendit enim ad dexteram patris Christus, de quo dictum erat: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: & cui potestas adhuc vt hominì data fuit in cœlo, & in terra, quicq; vt filius Dei & hominis cœlum, terramque, & hominum corda possidere debebat iure creationis, merito redemptionis, & dono Patris, vt D. inquit Bernardus. Itaque & curam suorum habet, & lucerna cœli est Agnus, quem sequuntur Sancti quocunque ierit, & factum est imperium super humerum eius, quod nunquam auferetur in æternum. Si igitur impius iste sic sensisset, vt diuina scriptura disertissimè ostendit, nunquam in tantam impietatis abyssum prolapsus fuisset.

Psalm. 110.
Bernar. l. 5. de consider. ad Eugenium

X. BLASPHEMIA.

X. Thesis habet CHRISTVM adorandum haudquaquam esse, S nec dum vitam in terris ageret, alio quàm ciuili honore affici rectè potuisse.

S

ANNOTATIO.

DATO vno inconuenienti plurima sequuntur. Caluiniani, & ante eos Lutherani vix quidquam magni momenti afferre à plerisque putabantur, cùm Sanctos non esse venerandos, hosce non orare pro nobis asseuerarent. Si caussa quærebatur, respondebant ne fieret Christo Mediatori iniuria, quodque iam mortui essent, nec nostra intelligerent: Homines autem non esse venerandos. Tum igitur per ruinam Sanctorum struebat sibi satanas gradus ad Christum paulò pòst pernegandum, quem nunc iste atheus, nec præsentem esse, nec adorandum dicit. Sed de hoc nos superius egimus abundè. Nam & quod Lipsiæ reuocatum fuit in dubium, & publicis thesibus propositum, an humanitas Christi esset adoranda, ijsdem rationibus refutatum fuit, & quonã spectaret adoratio, declaratum.

XI. BLASPHEMIA.

XI. Asseuerat cultum T nullum Christo deferendum, nisi quemeius præcepta seruando ipsi deferimus.

T

ANNOTATIO.

VTINAM dixisses: credendo: & posteà obediendo. In fide enim & charitate æquè nos radicatos esse oportere sapienter dixit Apostolus, nimirum ne præcepto rum obseruatio secerneretur à fide. Nam vt nõ inuocas in quem non credis, quomodo obedies, quẽ inuocandum, & cui fidem esse habendã pernegas? Sed mirũ est, quonã modo hæretici suo se laqueo suspẽdant. Dũ Lutheranus & Caluinianus esset Frãciscus Dauidis, solã fidem in Christũ ad veri cultus rationẽ adhibendã censebat. Nunc factus Arianus, seu Samosatenicus solam præceptorum obseruationem necessariam putat, reiecta fide.

XII. BLASPHEMIA.

XII. Thesis V definit nos nec Christo cõfidere debere, nisi quatenꝰ ea, q̃ nobis dixit vera esse credamꝰ, & q̃ nobis Dei nomine promisit accepturos nos esse, firmiter speremꝰ.

AN-

ANNOTATIO.

VIMPLICAT & hoc contradictionem. Nimirum ne Christo confidamus, ac tamen firmiter speremus nos ea, quæ promisit esse accepturos. Et verò ea esse vera, quæ dixit credamus. At se filiũ Dei dixit, idque omnibus rationibus & miraculis monstrauit. Deinde dixit: Qui credit in filium Dei, hic habet vitã æternam. Et qui in filij nomine non petit, nunquã exauditur à patre.

XIII. BLASPHEMIA.

XIII. Thesis X Christũ inuocare omninò prohibet.

ANNOTATIO.

X HVc scilicet spectabat satanas, vt quẽad modũ ex Sanctorũ intercessione (sicut paulò ante diximus) inuocatio Christi de medio tolleretur, sic modo ex inuocationis Christi negatione, tantò magis Sancto rum charitas, communio, lux, & lumen, in quo omnia conspiciũt, infirmaretur. Qua de tota re copiosè nos alibi cõtra te Chytræũ, copiosissimè aũt & accuratissimè (vti verissimè) Ecclesia Christi passim egit.

Ant. Poss. lib. de impostur. Chytræi.

XIIII. BLASPHEMIA.

XIIII. Continet Christũ Y in præsentia interter Deũ & nos mediatoris officio minimè fungi.

ANNOTATIO.

Y ET vides lector, superbiam & perfidiã semper ascendere, digna vt isthæc sint lacrymis potius quàm argumentis. Cæterũ quorsum illud, quod Apostolus dicit Christum Apostolum esse & Pontificem cõfessionis nostræ? Quare enim Apostolus est confessionis nostrę, nisi quia, sicut Synodus Ephesina prima dicit, sacrificat Deo & Patri fidei nostræ confessionem, quæ à nobis ipsis, & per ipsum ipsi Deo Patri incessanter offertur. Quemadmodum etiam docet D. Cyrillus. Quorsum etiam illud D. Ioannis: Et si quis peccauerit, aduocatũ habemus ad Patrem Iesum Christum iustũ?

Heb. 3.
Lib. 11. in Ioan. ca. 7. & l. 12. de rectâ fide ad Regin.
1. Ioan. 2.

XV. BLASPHEMIA.

XV. Thesis Christi Z Sacerdotiũ negat, & si modò Sacerdos reuera vnquã fuit, tũc re ipsa finem habuisse affirmat, cùm in cruce exspirauit, nec alia ratione eius oblationem nobis prodesse, aut prodesse posse, quã propter ipsius oblationis (quamuis iam transactæ) efficaciam, quæ perpetuò duret.

ANNOTATIO.

Z QVOD veteris testamenti omnes figuræ & Prophetię sacrificium fore ostẽdebant, id satanas per istius Athei impurissimi spurcissimam animam negare est ausus. Accùm oblationem fateatur expiandis peccatis efficacem fuisse, & Sacerdotiũ habuisse in perpetuum dicat, cur in dubiũ vocat sacrificium ijs verbis? (si modò Sacerdos re vera vnquam fuit; sanè quem diabolus agitat, huc illùc circumfert, ac denique mergit in profundum, sicut plumbum in aquis vehementibus. Quem verò spiritus sanctus animat, sistit in petra firmissima, & venerunt venti, & fluxerunt torrentes, ac stetit, & stat fidelis anima Catholica.

XVI. BLASPHEMIA.

XVI. Thesi IESVS Christo in sua quiete placidè versari dimisso, nihil inquit, nũc ab eo nos iuuari apud Deũ, vel credamus, vel curemus, nisi quatenus dum hìc inter nos fuit, salutisq; viam nobis ostẽdit, & ad Deum accedendi modum docuit.

ANNOTATIO.

PLVS Mahometi Turcæ, quàm latro iste Christo Dei filio tribuit. Et cũ Christus sit via, veritas, vita, ostium, mediator, Aduocatus per redemptionem, per quem Angeli, & Sancti in cœlis, viuentes autem adhuc in hac miseriarum valle accessum habẽt ad pãtrem, audet istud diaboli mancipium eundem vnica thesi de gradu diuinitatis velle deponere. Videt igitur Blandrata, qui se passim in Transsyluania iactabat esse medicum corporis & animæ, vt illi in Albana disputatione exprobratũ fuit, quantum discipulum fecit, vt ab huius fructibus præceptorem agnoscere possis. At tamen (proh hominum cæcitatem) audent adhuc illum nescio quem magnum æstimare, vel summum scribere. Sed similes habent labra lactucas. Porrò Turcę talem non tulissent aduersus Mahometem suum blasphemantem: Eius verò aduersus Christum discipulos debacchantes, sapientissimi quidem non solùm ferũt, sed efferunt. Id verò quod Christus dixit: Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum, perquirant de se ipsis, num aliquando futurum sit, vt Christus ipse quærat & iudicet. Et certè quæret ac iudicabit, qui non irriderur Deus.

A

CVM igitur ex his thesibus, alijsque perniciosissimis hæresibus factum esset, vt anno huius seculi septuagesimo octauo à Christophoro Bathoreo Transsyluaniæ Principe nobilitas euocata, vnà cum cæterarum hæresum Transsyluanicis ministris Franciscum Dauidem morti adiudicaret, calculum Blandrata suum in comitijs adiecit, ne videlicet amici sui veteris, quẽ ad eas blasphemias dudũ lactauerat, periculum, & ipse subiret, si consentientium ordinum sententiæ se opposuisset. Sic sapientia DEI iustificata est, vt à quo miris artibus Franciscus Dauidis fuerat deceptus, ab eodem admirabiliore iudicio Christi

1578

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti Domini condemnaretur. Plerique; nobiles ea labe infecti, nec ipsi ausi sunt hiscere. Hortatibus amicis, vt saltem Christum fateretur esse nostrum saluatorem, respondit, quid ego saluatorem illũ fatebor, qui nec seipsum seruare potuerit? Iudaicam sanè, & plus quàm impiam blasphemiam. Itaque & antea dudum pœnam in corpore luebat atrocem. Sic enim viuus fœtebat, vt ad iudicium tribunal vxor ipsius vocata, quòd cum coniuge agere nollet, quid (inquit) mãserim apud eum, cuius viuentis est intolerabilis fœtor? Superstes autem erat adhuc eadem mulier anno superiore, quo in Transsyluania fui, cùm Pontificis Maximi Gregorij XIII. & Stephani Poloniæ Regis sumptibus seminarium ei genti Catholica fide excolendæ institutum est. Qua occasione plurima istorum nequissima facinora & audiui, & vidi, propter quod & loquor. Atantea Franciscus Dauidis in arcem Deuam, quæ propè Marisium sita est coniectus in carcerem, vt de eo extremum supplicium sumeretur, in insaniam incidit. Turmæ dæmonum apparenti dixit: Ecce qui me comitem itineris expectant. Sic os illud impium, quod filij DEI inuocationẽ negauerat, cùm DEVM inuocare non potuisset, infæliciſsimam animam dæmonibus tradidit. Cui Demetrius quidam Claudiopoli successit. Hic vero (cùm adhuc impunè extent Francisci Dauidis libri) plurimos ea in impietate fouet. Eoque deuentum est, vt Euangelijs reiectis, veteris testamenti prophetias sabbathis Iudaizantes legant, Christiana omnium penè reijciant, stupidiſsimos autem eatenus errores exuxerint, vt mulieribus quoque non paucis animam non esse persuaserint. Hi igitur fructus feralis libri, nimiæque conniuentiæ tantæ impietatis fuerũt, vt ex his omnib' qd Lutherana, & Caluiniana semina produxerint nemo, qui nõ sit truncus, haud intelligat. Et Lublini in Polonia superiore hoc anno cùm à quodam malè feriato Italo Samosatenici inniserentur, alios errores prioribus pestilentiores receperunt: sensimque satana suam telam texẽte eò præcipites ruerunt, vt scripturam omnem haud esse necessariam dicant, spiritus verò sui teterrima commenta pro nescio qua spirituali perfectione, ac vera religione, similes in hoc Schuenckfeldij vẽditent. Inuisenti igitur eos Italo cœtus ille malignantium de multis admonitus, quasi nouum ijs sydus emicuisset, ecce nos (inquiunt) ad pedes tuos, quæcunque iusseris faciemus. Et hic homo ex ijs est, quos pauciſsimos Ministri Transsyluanici eo de quo egimus illorũ libro testantur tãquã Apostolos cælitus fuisse demissos, Videlicet (si Deo placet) vniuersa Christi, ac omniũ seculorum anteactorũ Ecclesia sapiẽtiores, hoc est, Mahometi, atq; Antichristo viam sedulò cõplanantes. Ite igitur heretici, & digna hæc patellis opercula deligite, vt idem dæmonũ casus, qui Franciscũ Dauidis abripuit, vos siue in corpore, siue extra corpus maneat. Sanè ex ijs, quæ hactenus allata sunt liquet, nullum in Symbolis vel Apostolico, vel Niceno, vel Cõstantinopolitano articulum esse, quẽ vos huius seculi hæretici & Athei euertere non fueritis conati. Quod non ita pridem Germanicè editum est, quo ab hæreticis omnes articulos fidei euerti planè constat. Id autem Latinè redditum, & aliquibus locis nunc à me auctum sic habet.

1582.

Fructus noui Euangelij.

Ecclesiæ non obediunt, insano tamẽ homini statim obtemperãt.

SYMBOLVM PSEVDOEVANGELICORVM Ministrorum omnium.

CAPVT VIII.

QVAM perperam vulgo à sectarijs hoc tempore persuadeatur, quod in controuersijs istis nũc tritis fidei, religionisue eorum, qui seipsos ab Ecclesia Romana separauerunt, & contra illam insurrexerũt, non multum sit momenti, & quod de rebus tantùm viliſsimis, ac si lites, & discordiæ essent tantummodò familiares, in his agatur: Quam verò ijdem Pseudoeuangelici concionatores deuastationem & Babylonicam confusionem in totã fere Germaniam, ac quocunq; potuêre (proh dolor) inuexerint, hinc facillimè colligitur, quòd in toto Symbolo Apostolico nullus articulus sit, quin ab impijs istis hominibus mutatus, atque corruptus sit.

Contra primum enim articulum Christianæ nostræ fidei:

Credo in Deum Patrem, creatorem cæli & terræ, *Lutherus impiè errauit.*

LVTHERVM enim arguunt sanctiſsimæ Trinitatis osorẽ verba illa subłata in sua versione, quæ quidem verba vulgata editio Apostolicę Epistolę D. Ioannis habuit. Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Quæ verba qui antiquitus omittebãt, eos infideles, & perfidos interpretes D. Hieronymus non iniuria vocauit. In versione Lutheri Germanica.

EVNDEM eiusdem sanctiſsimæ Trinitatis osorem arguit, sublata illa ab eo precandi formula: Sancta Trinitas vnus Deus miserere nobis. In reformatione precum.

2 CAROLSTADIVM arguit Lutherus adeò impium, atq; peruersum fuisse, vt nõ crediderit vel in terris, vel in cælis vllum Deum existere.

3 CALVINVS blasphemat, Deum non solũ impiorũ auxilio vti, verũ etiam eorũ cõsilia & cogitationes efficaciter dirigere, auctorem q; non minus esse peccatorum, quàm bonorum: Id quod Lutherus & alij negantes liberum arbitrium producere in medium inceperant. Calu. Instit. l. 1. cap. 9.

Thilman. Heshusius. cõ Caluinum & Bezam.

4. Quidam Zuinglianorum, quales sunt Theodorus Beza, & Petrus Martyr negant Omnipotentiam Dei, quod facta vt infecta sint, facere nequeat: quasi hoc ad Omnipotentiam Dei spectaret, sed de hoc actũ est supra.

5. Præsertim autem tantam potentiam Deum non habere inquiunt, vt naturale corpus in sua essentiâ vno ac eodem tempore in multis locis simul esse possit: qui si crederent CHRISTO, captiuarent intellectum suum in obsequium eius, & plus eum posse, quàm natura possit credere.

Heshusius in ep. ad Illyricum de peccato originali an sit substantia. Epist. 6. ad Caluin.

6. De Illyrico scribit Heshusius ex ipsius doctrina sequi, quod non Deus, sed diabolus animas hominum creauerit.

7. SERVETVS somniat DEVM in ligno, lignum: in lapide, lapidem: in arbore, arborem esse. Nempè quod formam & substantiam ligni, lapidis, & arboris verè habeat.

Aduersus secundum articulum,

Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum: *docent.*

Vide supra in Atheismis.

1 LVTHERVS contra Latomum scribens ferre non potest hanc vocẽ ὁμοούσιον; consubstantialem, dici de Filio Dei.

2. Melanchthon partem substantiæ, non totam essentiã accepisse Christum à Patre in locis communibus non semel asserit.

3. Caluinus facit Christum & spiritũ sanctum per se Deos, vnde Autotheanorum hæresis orta.

Petrus Caroli. in explicat. cõt. Georg. Blãdrat.

4. Georgius Blandrata, Franciscus Dauidis, & sectatores eorum nolunt hoc fateri, aut admittere, Deum habuisse naturalem Filium, à Patre ab æterno genitum, neque esse illud æternum verbum cui duplex natiuitas videlicet diuina, & humana ascribi debeat: Inde purum ex illo hominem faciunt, cumq; præ cæteris hominibus aliquã habuisse prærogatiuam, ante assumptionẽ autem carnis non fuisse. Neque necessariũ putant eum Redemptorem, & Saluatorem tanquam Deum & hominem in mundum venisse, sed sufficere eum fuisse hominem. Audent quoq; dicere, non alium in scriptura filium Dei inueniri, quàm eum, quẽ virgo Maria in hoc mundo peperit.

Stancarus contra Pinczouianos.

5. Sarnitius, Lismaninus, Georgius Niger, Budnæus, & alij vt Stancarus testatur, Arianismum rursus excitarunt, & docuerunt filium minorem esse patre: reijciuntque interim Symbolum in Concilio Niceno decretum, & Symbolum Athanasij blasphemè nominant Satanasij, hoc est satanę symbolum.

6. Theodorus Beza dicit filium Dei non esse natum ex substantia, & essentia Dei. Beza in 1. cap. ad Rom.

7. Idem Theodorus Beza duas in Christo personarum vnitates fingit, vnam animæ cum corpore, alteram diuinitatis cum humanitate, quod nihil aliud est, quàm damnatam Nestorij hæresim ab inferis reuocare. Idem Beza in 1. de hæret. Christologica duarum in Christo naturarũ vnione.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in Christum Iesum filium Dei Dominum nostrum, quem proferunt non esse filium Deum.

Orantes in secreto veram negant diuinitatẽ Christi in eo, quod docent, nõ Christum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,

Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 BVCERVS cùm animam ageret fassus est, verùm Messiam adhuc non venisse, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se ipso, & non ex virgine Maria hominem factum esse, atq; ita in Christo vnam tãtum esse naturam. Li. 1. de Trinit. cap. 17. & 18. & epistola 1. & 3. ad Caluin.

3. Seruetus tanquam electum satanæ instrumentum adeò est impudens, vt in sanctiſsimæ Trinitatis contumeliam scripserit, Christum non solùm virtute spiritus sancti, verùm etiam ex substantia Dei patris, hominem esse natum: itaque duas Christo tribuit personas, vnam ex DEO, & alteram ex virginali vtero Mariæ genitam.

In Collo. quo V virg. Marian. Beza in 1. cap. ad Rom.

4. Mennon etiam excogitauit, Christũ è cœlis ex substantia patris secum corpus detulisse: Quemadmodum & Schuenckfeldius sensit: quod sanè conuenit cum Sarcerio de Anabaptistis scribente, christum cœlestem, & spirituale secum è cœlis corpus detulisse, & ex virgine Maria nihil assumpsisse, sed corpus eius tanquam per canalem pertransisse: Carnem verò ex elementis huius mundi attraxisse, quam denuò mundo reliquerit, cùm in cœlum absque carne ascenderit. Sarcerius in Postilla de festo Natiuit. Mariæ.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit, & inquit: Quemadmodum Christus vna tantum est persona, sic vnã naturam, & non plures habuit. Cassander de duab. in Christo naturis.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit impietatem, vt asseruerit, Christum etiam secundum humanitatem verum esse existimandum Deum, & non creaturam, & magnã putat esse blasphemiam, humanã Christi naturam nominari creaturam. Li. de Diuina Maiestate humanitatis Christi.

Vitemberg. contra Illyricum.

7. ILLYRICVM VVitembergenses arguunt, quod senserit ex sacra scriptura probari non posse filium Dei æternum illud verbum, & figuram substantiæ patris dici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caluinus Institutione aduers. Anabapt. & Libert.

8. Anabaptistæ non credunt, Christum fuisse verum hominem, sed faciunt ex corpore ipsius phantasma, hoc est, nudam apparentiam, siue corpus apparens.

Luth. sup. epist. ad Hebræos interprete Bucero.

9. Portétosi huiusmodi errores inde plerunque orti sunt, quod Lutherus expressè docet, humanitatem Christi non omnia sciuisse, neque cogitasse, & hominem ipsum Christum non fuisse omnipotentem. Item Christum ab initio suæ conceptionis, & natiuitatis non fuisse plenum gratia, sed cùm successiuè creuerit corpore, sic etiam donis Dei creuisse.

In confess. ad Carolũ art. 1.

10. Sic & Zuinglius docuerat Christum creuisse sapientia cùm secundum humanã naturam finitus, & terminatus fuerit.

Contra quartum articulum,

Passus sub Pontio Pilato, &c.

Caluin. cõtra Libert.

1 LIbertini docent, Christũ nõ veri, sed tantum per phantasma mortuũ esse.

Staphil. in defensiõe.

2. Andreas Musculus contrarium sentit, videlicet diuinitatem Christi etiã passam, & mortuam fuisse.

Dubitãtius dialog. 1. cap. 3.

2. In qua sententia item fuit Lutherus, vti ex libro ipsius de concilijs constat.

Stancar. li. de Trinit. & mediato re Christo.

3. Stancariani volunt, Christum tantum secundum humanam naturam Mediatorẽ nostrum esse.

Videsuppli cem libellũ Naumburgi. Principibus oblatũ, & Illyricũ cõt. Osiand.

4. Osiander econtrario affirmat, Christum esse iustitiam nostram quo ad diuinitatem tantum, & docet totam Christi diuinitatẽ eo modo in nobis realiter habitare, quemadmodũ, & in homine Iesu habitauit.

Loss. in 14. c. Marci.

5. Lossius & alij somniant, Christum nõ solum impatibiles inferni dolores, verùm etiam cruciatus æternæ damnationis passũ fuisse, cùm in mõte Oliueti calicem passionis suæ extimesceret.

Caluin. in harm. Euang.

Eodem modo & Caluinus scribit, Dominum absq; ratione, & spiritu orasse ijs verbis, transeat calix iste: Orationem istã nec cogitanti sibi excidisse, & proinde emẽdasse.

Bẽtius in Ioã. hõ. 54. Idem in catechis. anni 54.

Brentius inquit, Deum aliter placari noluisse, quàm vt Christus pœnas peccatorũ susciperet: Hoc est (vt ipse loquitur) crucius, & dolores mortis, & inferni. Præsertim autem verba hæc Christi; Deus Deus meus quare me dereliquisti, explicuit: Christũ doloribus inferni circumdatũ, & flãmis infernalibus accensum fuisse.

Brentius in Luc. par. 2. hom. 54.

Robertus Stephanus respons. ad catalog. 4. error. art. 47.

Quidã impudenter asserunt, Deũ in ara crucis adeò Christũ dereliquisse, vt nec diei lumẽ illi cõcedere dignatus fuerit. Hinc etiam Christum nõ aliter existimasse, & sciuisse, quàm se fuisse derelictum, quin verò etiam omninò desperasse. Caluinus itẽ in Harmonia Euangelica ait, Christũ emisisse vocem desperationis.

AEpin. cõment. in psal. 16.

His omnibus Aepinus defendere ausus est, Christum post mortem crucis, æternam flammam, & infernalem cruciatum passum fuisse, vt pro animabus à corpore separatis satisfaceret.

Contra quintum articulum,

Descendit ad inferos, &c.

Brẽtius in catechi. anni 51.

1 DEscendere ad inferos significat secundum Brentiũ idem quod mori.

Dubitant. dialog. 1. cap. 3.

2 OEcolampadius inquit: Hæc verba descendit ad inferos tantum esse declarationem dictionis illius (sepultus.)

Li. 2. Instit. cap. 41.

3 Caluinus vult, hũc descensum ad inferos significare certamen cũ horrore mortis.

Bucer. c. 27 Matth. Caluin. lib. 2. Instit. c. 16.

4 Doctrinam de Lymbo Patrum, Lutherus, Bucerus, & Caluinus existimãt tantum esse somnium, & fabulam, & fictitiã quandam. Imò verò Lutherus & Paradisum, & infernum, & Purgatorium tollit, vti suprà ostendimus.

Li. 3. Epist.

5. Zuinglius docet, Christum non realiter, sed potentialiter descendisse.

Li. decimã præsentia Christi.

6. Beza scribit, Christum non resurrexisse per sepulchrum clausum hoc modo, vt corpore illud penetrasset, sed sepulchrum cessisse corpori resurrecturo.

Sicut Chrysost. ad monet in 1. c. Matth.

7. Schuenckfeldius vult, Christum post resurrectionem non habuisse amplius humanam naturam, sed eandem in diuinam commutasse. Sic Vbiquitarij, Brentiani, Andreas Schmidelinus, & reliquæ illæ pestes Tubingenses, ac VVirtembergenses.

Beza in li. de omni præsentia carnis Christi.

8. His & Bullingerus assentitur, vbi inquit Christum in assumptione sua super omnes creaturas exaltatum fuisse, atque ita creaturam esse desijsse.

Contra sextum articulum,

Ascendit ad cœlos, &c.

Tiletan. de Sacram. cõtra Remonstrãtium.

1 ILlyricus negat ascensionẽ CHRISTI esse factam, sed fingit eleuationem ad locum aliquem constitutum, per quam ad cœlos, hoc est, ad aërem ascendit, ad ostendendam gloriam suam.

Bẽtius in Lucã. par. 2. hom. 50. & cõt. Bulling.

2. Brentius contradicit, & ait Christum, & humanam ipsius naturam quadragesimo die ad cœlos primò ascendisse, sed ab initio incarnationis in cœlo fuisse. Nunc autem non solùm in cœlo, & in venerabili Sacramento, verùm etiam vbiq; & in omnibus locis adesse.

Schmidel. in disputat. Tubing. cõ.

3. Sedere ad dexterã, Brentio, & Schmidelino non aliter significat, quàm corpus Christi omnipotenti maiestate, integra & vbiquitaria præsentia, & alijs diuinæ naturæ proprietatibus esse præditum.

VVesphalus libellus cõtra Iohã à Lasco.

4. VVesphalus iniquum putat dictionẽ hanc (sursum) quasi locum esse explicandã. Is verò contra dictionis sensum, contra sententiam Patrum, contra consensum omnium Christianorum, Christum inquit ascendisse ad cœlos non aliud designare, quàm euanuisse.

5. Petro Martyriani, Bezani, & præsertim Caluiniani, hoc modo Christũ ad dexteram Patris alligant, vt nec in pluribus locis, nec in venerabili Sacramento realiter esse possit.

6. Contra Brentiani, vel Vbiquitarij adeò vbiquitatem suam extendũt corporis Christi, vt etiã in herbis, lapidibus, & omnibus creaturis sit re ipsa, & (vt dicunt) realiter.

Contra septimum articulum,

Inde venturus est, &c.

Calu. Instit. li. 2. ca. 17.

1 CAluinus in eos inuehitur, qui putãt Christum per merita cõsecutũ fuisse, vt sit Iudex mundi, caput Angelorũ, & Imperium habeat summũ. Audet propterea blasphemè negare, Christũ sibimet promeritum esse aliquid, dum mortali carne hic in terris vixit.

Lindã. dialog. cap. 3.

2. Recentissimi huius temporis hæretici pleriq; omnes nõ credunt Christũ secundum merita cuiusq;, sed secundum fidem iudicaturum esse.

Contra octauum articulum,

Credo in Spiritum sanctum, &c.

In eius ad Caluin. ep. In cap. 4. epistolæ ad Rom.

1 CAsanouius negat processionem sancti spiritus à patre, & filio.

2. Petrus Martyr inquit, Theologorum Ecclesiæ Græcorum & Latinorum de processione spiritus sancti disceptationẽ esse purè scholasticam.

Georg. Maior contra Bãdratam. Trinitarij in concilia bulo Tordano, ex cõfessione. Dobriciné. PetriMelli, sicut etiam dicitur de Farelistis.

3. Trinitarij Vngarici volunt non posse probari spiritum sanctũ in sacris literis nominari verum Deum.

4. Idem non admittunt, filium, & spiritum sanctum esse personas, sed tantũ virtutes Dei. Et ex spiritu sancto faciunt creatam motionem in Sanctis, vel operationẽ Dei, vel singulare aliquod donũ à Deo prouenies. Vt ipsum autem diuinitate priuent, nolunt ipsum tanquam Deum coli, & adorari.

5. Quidam dicunt: Quemadmodum filius est minor patre, sic quoq; spiritus sanctus minor filio.

Vide supra in Atheismis.

6. SERVETIANI omnino excluserunt spiritum sanctum ex Trinitate, cuius non esse tertiam personam impiè blasphemant.

Contra nonum articulum,

Sanctam Ecclesiam Catholicam.

Passim vide supra de verbo Dei, & de atheismis istorũ.

1 LVTHERVS & Caluinus contra verã puritatem & sanctitatẽ Ecclesiæ docent: Plebem Dei semper manere impurã, semper peccatis conspersam, & non aliter purificari, quàm sola imputatione, hoc est, quod Deus omnes puros esse existimet, cùm tamen reuera sint impuri.

2. Libertini explicuerunt Sanctorum cõmunionem ad bona temporalia tãtummodo pertinere.

Contra decimum articulum,

Remissionem peccatorum.

Vide supra

LVtherani, & Caluiniani docent perfricta frõte remissionem peccatorum nõ veram, sed tantum imputatã esse, quę Christianis absque bonis operibus, absq; Sacramentis, & per solam fidem imputatur.

Contra vndecimum articulum,

Carnis resurrectionem.

Lindan.

DAuid Georgiani negant carnis resurrectionem. Libertini autem admittunt, prælata tamen spirituali eorum renouatione. Resurrectionem autẽ carnis, quæ in hoc articulo intelligitur iam dicunt trãsijsse.

Contra duodecimum articulum,

Et vitam æternam.

In prælect. 1. Genes. Vide supra

1 LVtherus asserit, animas Sanctorum ante resurrectionem non esse in cœlo, neq; faciem Dei intueri, sed in singulari quodam loco detineri, & quiescere, probi quidem in lætitia, improbi verò in timore & tremore.

VVirtẽbergẽses in fũdamento.

2. VVirtembergenses in fundamẽto paulò ante edito arguunt Iacobum Andreę tã cœlum quàm infernũ negare, ex eo quod tantum allegoriam, hoc est nudam significationem, & sic Talmudillicum, & Alcoranicum cœlum faciat.

Contra totum Symbolum generatim docent aliqui Pseudoeuangelici concionatores.

Canisius in præfat. de corruptelis verbi Dei contra Magdeb. vbi de D. Ioãne Baptista & de minis strorũ Vngaricorum impietate. In colloq. Albæ Iuliæ habito, & in concilia bulo Tordano. Ex epi. Tigur. Pastor. ann. 53. ad Scrutetum. Beza in li. de omni præsentia carnis.

1. Aliqui in Trãssyluania non aliter tria illa Symbola ab Ecclesia approbata suscipere volunt, nisi cum illa protestatione, si cum verbo Dei & sacra scriptura conueniant.

2. Præsertim autem blasphemant quidã eorum, Nullã esse Trinitatem, sed tantũ vnum Deum Patrem.

3. Eodem modo & recentiores Trinitarij, cum Seruetо blasphemant contra sanctissimam Trinitatem, & nominant illam spectrum satanæ, monstrum marinum, & cerberum tricipitem. vide tu verò istos spectra satanæ, monstra marina, & cerberos tricipites.

4. Aliqui Prædicantium in Polonia dicũt tres esse deos, tres omnipotentes, tres æternos, & tres essentias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5. Heshusiani negant vnitatem harum trium personarum sanctissimæ Trinitatis.

Symboli a symboli Atheorum finis.

SYMBOLVM APOSTOLORVM Ecclesiaq; veteris.

CAPVT IX.

At horrido isto eiulatu, dissonoq; atheorum strepitu iam omisso, osculetur nos osculo oris sui benedictus Dei, sonetq; Christi Ecclesiæ vox in auribus nostris, priscã illam matorum fidem, vt num Catholici eã retinuerint, quam constat hæreticos deseruisse, intelligi queat. Vox enim ipsius dulcis, & facies eius decora.

Symbolum Apostolicum in duodecim distinctum articulos.

ARTICVLVS,

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ:
2. Et in Iesum Christum, filium eius vnicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.
7. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.
8. Credo in spiritum sanctum:
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem:
10. Remissionem peccatorum:
11. carnis resurrectionem:
12. Vitam æternam. Amen.

Designatio Catholicæ, & Apostolicæ fidei à Nicæna Synodo expositæ, sub Deo amabilissimo Rege Constantino, in consulatu Paulini, & Iuliani Illustrium, anno ab Alexandro 639. mense Iunio ante 13. Kalend. Iul. indictione 23 in Nicæa Bythiniæ Metropoli

CRedimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium, & inuisibilium factorem. Et in vnum dominum nostrum Iesum Christum, Filiũ Dei de patre natum, vnigenitum, id est, de substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, ὁμοούσιον patri, hoc est, eiusdẽ cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis, & quæ in terra, qui propter nos, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: erat aliquando quando non erat, & antequam nasceretur non erat: & quia ex nullis subsistentibus factus est, aut ex alia subsistentia vel substantia, dicunt esse τρεπτὸν aut conuertibilem, vel mutabilem Filium DEI, anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.

SYMBOLVM ATHANASII.

QVICVNQVE vult saluus esse: ante omnia opus est, vt teneat Catholicam fidem.

Quam nisi quisque integram, inuiolatamq; seruauerit: absque dubio in æternum peribit.

Fides autem Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate: & Trinitatem in vnitate veneremur.

Neque confundentes personas: neque substantiam separantes.

Alia est enim persona patris, alia filij: alia spiritus sancti.

Sed patris, & filij, & spiritus sancti vna est diuinitas: æqualis gloria, coæterna maiestas.

Qualis pater, talis filius: talis spiritus sanctus.

Increatus pater, increatus filius: increatus spiritus sanctus.

Immẽsus pater, immensus filius: immensus spiritus sanctus.

Æternus pater, æternus filius: æternus spiritus sanctus.

Et tamẽ non tres æterni: sed vnus æternus.

Sicut non tres increati, nec tres immẽsi: sed vnus increatus, & vnus immensus.

Similiter omnipotens pater, omnipotẽs filius: omnipotens spiritus sanctus.

Et tamen non tres omnipotentes: sed vnus omnipotens.

Ita Deus pater, Deus filius: Deus spiritus sanctus.

Et tamen non tres dij: sed vnus est Deus.

Ita Dominus pater, Dominus filius: Dominus spiritus sanctus.

Et tamen non tres Domini: sed vnus est Dominus.

Quia sicut sigillatim vnamquamq; personam Deum ac Dominum confiteri Christiana veritate compellimur: ita tres Deos aut dominos dicere Catholica religione prohibemur.

Pater à nullo est factus: nec creatus, nec genitus.

Filius à Patre solo est: non factus, nec creatus, sed genitus.

Spiritus sanctus à patre, & filio: nõ factus nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Vnus ergo pater, non tres patres: vnus filius, nõ tres filij: vnus spiritus sanctus, nõ tres spiritus sancti.

Et

Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales.

Ita vt per omnia, sicut iam suprà dictũ est: & vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda sit.

Qui vult ergo saluus esse: ita de Trinitate sentiat.

Sed necessarium est ad æternam salutẽ: vt incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.

Est ergo fides recta, vt credamus, & confiteamur: quia Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, Deus & homo est.

Deus est ex substantia patris ante sæcula genitus: & homo est ex substantia matris in seculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali, & humana carne subsistens.

Æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem.

Qui licet Deus sit & homo: non duo tamen, sed vnus est Christus.

Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum.

Vnus omnino non confusione substantiæ: sed vnitate personæ.

Nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus.

Qui passus est pro salute nostra, descendit ad inferos: tertia die resurrexit à mortuis.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis: & reddituri sunt de factis proprijs rationem.

Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.

Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterq; crediderit: saluus esse non poterit.

SYMBOLVM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.

EDITIO I.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium conditorem. Et in vnum dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, ex patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homousion patri, hoc est, eiusdem cum patre substãtiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, Homo factus, passus est sub Põtio Pilato, ac sepultus, & tertia die resurrexit. Ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris, inde venturus est cum gloria iudicare viuos, & mortuos. cuius regni non erit finis. Credimus in spiritum sanctum, dominum & viuificatorem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum. Qui locutus est per prophetas. Et vnam Catholicam & apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma in remissionem peccatorum, expectãmus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi. Amen.

EXPOSITIO SYMBOLI Niceni Ioanne Theophilo interprete.

Dilectis & amantissimis, Anastasio, Alexandro, Martiniano, Ioanni, Paregorio, presbyteris, & Maximino diacono, cæterisq; orthodoxæ fidei patribus, monachis, vobiscumq; monasticam vitam agentibus ac in fide Dei sodalitatis, Cyrillus in Domino salutem.

CHARITATEM vestram, eruditionis simul ac virtutis amantem, nunc quoque haud mediocriter commendare possum, atque adeò omni encomio dignã esse dico. Etenim diuinas doctrinas desiderare, & vt sacrorum dogmatum rectitudinem assequamini, omnem operam impendere, quo pacto quis non valde admiraretur? Hoc enim opus vitam sine termino ac beatam conciliat, neque irremuneratum erit tale studium. Dicit enim alicubi ad cœlestem patrem & Deum dominus noster Iesus Christus: Hæc autem est vita æterna vita, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Iesum Christum. Ioan. 17.

Recta sane & irreprehensibilis fides, quam fulgor ex bonis operibus comitatur, omni bono vos implet, & decoram nactos gloriam ostendit. At operum fulgor, si expers videatur esse rectorum dogmatum, inculpatæque fidei, humanæ animæ nullo modo mea sententia vtilis fuerit. Nam sicut fides absq; operibus mortua est, ita si vertas & dicas opera absque fide mortua, verum esse fatemur. Igitur simul fulgeat cum honestæ vitæ gloria, etiam immaculatæ fidei candor. Integri enim ita erimus ac perfecti, iuxta sapientissimi Mosis legem: Perfectus enim, inquit, eris coram domino Deo tuo. At qui cõtempserunt rectam habere fidem discereque noluerunt, quamuis honesta vita sese ornent, comparantur, nimirum viris ingenua quidem faciei forma, oculis verò distor- Comparatio. Iacob. 2. Deut. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis & hinc inde errantibus: atque adeo cõpetit in eos, quòd à domino per Hieremię vocem ad Hierusalem, Iudęorum matrem, dictum est: Ecce non sunt oculi tui, neque cor tuum rectum. Oportet igitur, vt † ante alia sanam in vobis mentem posideatis, & sanctæ scripturæ memores sitis, alloquentis & dicentis: Oculi tui rectè viderunt. Visus autem rectus internorum & absconditorum oculorum est, posse sermones, qualescunque de Deo fiant, pro suo virili videre limpidè & exactè. Videmus enim in speculo & ænigmate, & cognoscimus ex parte: quippe reuelans tenebrarum profunda, lumen veritatis infundit his qui ipsius cognitionem rectam capere volunt? Operæprecium autem, vt coram Deo procumbentes dicamus: Illustra oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Quandoquidem si à sacrorum dogmatum rectitudine excidero, nihil aliud fuerit, quàm manifestè in morte obdormire: à qua rectitudine excidimus, quando scripturas diuinitus inspiratas non sequimur, sed vel minimè laudatis opinionibus, vel exhortationibus circa fidem non rectè incedentium capti, inclinationem metis eorum tollimus, & nostras in primis animas incommodamus. Eundum igitur rectam fidem parare sibi studentibus, ad id quod sacris prędicationibus videtur, quas & per spiritum sanctum tradiderunt nobis, qui ab initio spectatores & ministri fuere verbi, quorú vestigia sequi studuere etiam celeberrimi patres nostri, qui venerabile & vniuersale fidei decreuerunt symbolum, in Nicea olim congregati. Quibus sanè & ipse Christus assedit, qui dixit: Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, illic sum in medio eorum. Nam quod præsederit inuisibiliter sanctæ & magnæ illi synodo, quomodo ambigeretur? Basis etenim quædam & fundamentum immotum & inconcussum per vniuersum orbem iactum est, synceræ irreprehensibilisque fidei confessio. Adhæc quo pacto abfuisset Christus, quandoquidem ipse est iuxta sapientissimi Pauli vocē fundamentū. Fundamentum enim aliud nemo ponere poterit, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus. Eapropter expositam ab illis & determinatam fidem seruárunt inculpati etiam hi, qui secuti sunt eos, sancti patres populorumque pastores, & ecclesiarum luminaria, ac opportuni sacrorum doctores. Nihil autem omninò prætermissum vel contemptum ex his, quæ vtilia & necessaria viderit quis in Patrum confessionibus, hoc est, expositionibus, quas de recta & inadulterata fide fecerunt ad deprehendendum & subuertēdum vniuersas hæreses ac impias blasphemias, & ad solidandum ac confirmandum eos, qui in fide rectè incedunt, & quibus fulgidus illuxit lucifer, diesque (vt scripturæ dicunt) insulsit, sanctique spiritus gratia veritatis lumē immisit.

Hier. 22.
† inter
Esaiæ. 30.
1. Cor. 3.
Psalm. 12.
† πρόσεχε.
Luc. 1.
Matt. 18.
1. Cor. 3.
1. Pet. 1.
† nobiscū.

Quoniam autem vestra pietas scripsit, quod nonnulli pro sua libidine torqueāt verborum symboli virtutem, vel non intelligentes rectè, vel etiam quorundam scriptis dediti, in sensum reprobum elati, & quod etiam ego debeam super illis sermonem vobis parare, manifesteque expositionis virtutem interpretari. censui ea quæ nunc animo occurrunt, cursim dicenda. Sequentes autem modis omnibus sanctorum patrum confessionem & opinionē rectè & citra vllā deflectionem, quæ ab illis dicta sunt, examinabimus.

Porrò nunc & sancta synodus Ephesina ista, quæ iuxta voluntatem Dei congregata, aduersus Nestorij peruersam opinionem, sententiam tulit & sanctā & diligentem, simulque pari sententia condemnauit aliorum vaniloquentiam, quotquot vel post illum, vel ante illum fuere, qui eadem cum illo saperent, dicereque vel componere auderent. Etenim cõsentaneum erat, cõdemnato semel ob tam prophanam vaniloquentiam viro, vt non vnus duntaxat feriretur, sed (vt sic dicam) vniuersa illorum hæresis atque calumnia, quam contra sua pia Ecclesiæ dogmata fingentes, duos introducunt filios, & impartibilem diuidunt, cœlumque ac terram anthropolatriæ, hoc est, hominis cultus sugillant. Vnicum enim dominum nostrum Iesum Christum, & superiorum spirituū sancta multitudo † vobiscū adorat.

Vltra, ne ignoretur à quibusdam vis symboli, quod in omnibus Ecclesijs Dei authoritatem obtinet, & prædicatum est, sanctorum patrum sententias, hoc est, expositiones, in commentarios illic factos referri iusit: vt scirent hi qui eos legunt, quomodo sanctorum patrum expositionem, hoc est, syncerum rectæ fidei symbolum, intelligi conueniat. Opinor autem & vestræ charitati eum libellum obuenisse, quem de hisce rebus conscripsimus: illum & nunc tractabo, & vbi iuxta verba sua symbolum proposuero, singula quæ in eo traduntur, manifestè, vti decet, interpretabor. Scio enim Petrum maximè venerabilem scripsisse; Parati semper sitis omnibus qui petunt, ad reddendam eius, quæ in vobis est, fidei rationem.

Credimvs, in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium factorem: Et in vnum dominum Iesum Christum filium Dei, genitū ex Deo patre vnigenitum, hoc est, ex substantia eius, Deum de Deo, lumen de lumine, Deū verū de Deo vero, genitū, nó factum, consubstantialē patri: per quē omnia facta sunt, tam ea quę in cœlo, quā quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostrā salutem descendit, & incarnatus est, homoq; factus est. Passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in cœlos, & venturus est ad iudicandum viuos & mortuos. Et in vnū spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt; Erat aliquando, quando non erat, & antequam nasceretur, non erat, & quod ex nihilo factus sit, vel ex alia subsistentia vel essentia dicunt esse, vel conuertibilem vel commutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apostolica Ecclesia.

1. Pet. 1.

Credendvm dicentes in vnum DEVM, funditus quodam modo gentilium opiniones amouent: qui cùm se crederent esse sapientes, infatuati sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis DEI, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & volatilium, quadrupedumque ac reptilium: coluerunt autem & creaturam super creatorem, elementisq; huius mundi seruierunt, multos & innumerabiles esse deos suspicantes. Igitur ad subuertendum erroré qui multos deos tradit, vnum Deum nominantes, sacras scripturas omnibus modis imitātur, & veritatis honestaté vniuersis, q in toto mú do sunt indicant. Hæc & sapiētissimus Moses statuēs, manifestè dicit: Audi Israel, Dominus Deus tuus, dominus vn⁹ est. Et idē qui omniú natiuitatis author ac dominus, alio loco inquit: Nō sint tibi dij alij præter me. Prætereà & per vocē sanctorū Prophetarum; Ego Deus primus, & Deus post hac, & non est extra me. Insuper celeberrimi patres, optimæ fidei fundamentum iacientes sentiendum & asserendum, quod vnus & solus sit & natura vereque DEVS, dixerunt credendum in vnum Deum.

Rom. 1.
Deut. 6.
† γνησίου γόυ.
Exod. 20.
Esa. 42.

Patrem Omnipotentem.

Eundē & agnominauerūt patrē omnipotentē, vt cū patre simul & filij manifestaretur illatio, per quē est pater, qui simul subsistit, semperq; coexistit. Neq; enim per tem p⁹ factus est pater, sed erat, quod est, semper pater existens super omne quod factum, & in summis dignitatibus. Nam imperare & dominari omnibus, splendidam adeoque incorruptibilem ei dat gloriam.

A b ipso autem condita esse dicunt omnia, quæ in cœlis & quæ in terris, vt & hinc, nullā ei cú vlla creatura cognatione esse, cognoscatur: incomparabile enim discrimen est factoris & facturæ, ingeniti & geniti, naturæque subditæ ac seruilis, & dominij dignitatibus sublimatæ, quæ Deo dignam & ornatissimam gloriam sortita est.

Porrò meminerunt & filij, ne videantur nomen commune ipsi attribuere, id quod fortè & nobis quoque accommodaretur. Vocati enim sumus & nos filij Dei, & sic solertissimè adijciunt ea, per quæ videre licet dignitatem naturalis gloriæ, quę in ipso est supra omnem creaturam. Genitum enim, & non factum, esse dicunt. Sanè per hoc quod nó est factus, intelligunt eum creaturis non esse* coordinatum substantiabiliter: affirmantes autē ipsum esse genitum ex substantia Dei & patris, sine tempore & incomprehensibiliter. Erat enim verbum in principio, posthac & partus veritas. Humano autem more & hoc dictum * sit, designantes admodùm conuenienti † sermone, Deum dixerunt Deo natum filium. Hic enim omninò vera natiuitas, illic autem omninò intelligendum & dicendum genitum ab eius, qui genuit, substantia non esse alienum, sed eius propriam, quia & ex ipsa, iuxta rationem illa dignā & assimilē. Incorporeum enim, nó vt corpus nascetur, sed magis sicut lumen ex lumine, sicut in fulgurante lumine, quod ex radijs fit, lumen intelligitur, & ex illo secundum ineffabilem & indicibilem processionem, & in ipso secundum vnionem & identitatem naturalem. Sic enim esse dicimus in patre quidem filium, in filio autē patrem: Nam filius in propria natura & gloria patrem suum describit. Proinde apertè dicit ad vnum sanctorum discipulorum, Philippus is erat: Non credis quod ego in patre, & pater in me est? Qui videt me, videt & patrem: Ego & pater vnum sumus. Igitur consubstantialis est filius patri. Proinde hac ratione Deus verus ex Deo vero natus esse creditur. Et natiuitatis quidem nomen, etiam in creaturis positū inueniemus, iuxta id quod de natis ex sanguine Israel, à Deo dictum est: Filios genui & exaltaui. Porrò appellationē hāc per gratiam illis factam esse, lucrum erat at de naturali filio nihil tale pabulum verbi dictum est, sed omnia verè. Et propter hoc solus ex omnibus dicit: Ego sum veritas. Itaque certas ac securas reddunt animas nostras, patrem & filium vbique ac natiuitatem nominantes, & Deum verum ex Deo vero, lumenque ex lumine effulsisse dicentes, vt natiuitas simplex quiddam ac incorporeum sonet, & existens ex illo & in illo, & ali⁹ in propria persona intelligatur, (Pater. n. est pater, & non filius: & filius natus, & nó pater) & in identitate naturæ proprium vtrumque esse quod est. Cæterùm omnium factorem, tàm visibilium quàm inuisibiliū, affirmātes patrem, per filiū omnia facta esse dicunt. Nō minorē gloriā, quasi forte quadā illo digna, ei tribuerunt? Minimè. Vbi. n. omnino minus vel etiā mai-

† coaduna tum.
* for. esse designātes.
Ioan. 14.
Ioan. 10.
Isaiæ 1.
Ioan. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in identitate substantiæ videri potest? sed quod Deus & pater non soleat alio modo operari, quod & creare, quàm per filium in spiritu, sicut per virtutem ac sapientiam suam. Psalm.32. Scriptum est enim: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Adhæc & sapientissimus Ioannes inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Adiecit necessariò, quòd omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Ioan.1.

ἰσοκλεὲς καὶ ἰσοβρυγόν.

IGITVR quia demonstrârunt consubstantialem, eiusdemq; gloriæ & operationis cum patre filium, opportunè commemorant ipsum hominem factum, dispensationisq; cũ carne sacramentum declarãt, bene nimirum scientes hanc esse absolutissimam, & in nullo deficientem fidei traditionem. Non enim sufficit ita credere in ipsum, vt sentias solùm, quòd Deus de Deo patre natus sit, consubstantialisque illi character substantiæ eius sit, sed etiam necessarium, vt ad hęc scias, quod propter salutẽ ac vitã omnium, demiserit se in euacuationem, assumpta serui forma, & processit homo natus secundũ carnem ex muliere, propter hoc q; dicunt; Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, incarnatus est, homo factus est. Vide quàm appositè, & quàm decorè sermo illorum progreditur? Descendere enim dixerunt, vt per hoc super omnia intelligamus esse et natura & gloria, qui ꝓpter nos humiles, visitando voluit nostrã similitudinẽ assumere, & cum carne apparere mundo. Scriptũ Psal.49. est enim in libro psalmorũ; Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Intelligi autem poterit descensus, si quis voluerit, etiã alio modo, nẽpè ex cęlo, & supernè. Scripturæ mos. Solet enim sancta scriptura, ea q; mentẽ excedunt, verbis nobis familiarib⁹ significare. Vnde cũ sanctis discipulis suis loqueretur, Ioan.16. dicit: Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrẽ. Ioan.8. Et iterũ: Vos de infernis estis, ego de supernis sum, Insuper & hoc dicit: Ego à Patre exiui, & venio. Scribit autẽ sanctus etiã Ioannes: Qui de sursum venit, supra omnes Ioan.16. Ioan.3. est. Nam quamuis in summa celsitudine esset, & cum patre suo secundũ substantiam super omnia, vt potè identitatis naturæ cũ ipso coronã ferens, non est tamen arbitratus rapinam, se esse æqualem Deo, sed seipsum exinaniuit accepta forma serui, in similitudinẽ hominũ factus: & habitu inuentus vt homo, humiliauit seipsum. Enimuero quoniam Deus verbũ erat, nostram quidẽ carnem indutus est, mansit autem & sic Deus. Et propterea sacratissimus Paulus Deum in similitudinẽ hominis factũ esse Phil.2. dicit, inuentumq; esse vt hominẽ figurã. Erat enim Deus in specie humana. Nec assumpsit carnem inanimatam, sicut hæreticis quibusdam sentiendum videtur, sed animatam anima mentali. Ipsum igitur verbum, quod ex substantia patris progressum, & filiũ vnigenitũ, Deũ verum de Deo vero, lumẽ de lumine, ipsum per quẽ omnia facta sunt, descendisse dixerunt patres: incarnatumq; esse & hominem factũ, hoc est, habuisse natiuitatẽ secundum carnem ex muliere, & processisse in specie simili nobis. Hoc enim est, hominem esse factum. Igitur vnus dominus Iesus Christus, idem vnigenitus, Dei patris verbũ, factus est homo, non relinquens autem esse quod erat. Mansit enim in humanitate Deus, & in serui forma dominus, & in exinanitione simili nobis plenitudinẽ habens diuinitatis, & in infirmitate carnis virtutum dominus, & in mensuris humanitatis proprium habens, quod super omnem creaturã. Etenim quæ erat ante carnem, irrepudiabiliter habet, vt quod Deus erat, & filius verus, & vnigenitus, & lux, vita & virtus. Quę verò non erat, ea adsumpsit: vnde propter dispensationẽ videtur. Nam quæ carnis erant, propria fecit, non enim erant alterius cuiusdã sed magis eius, quę inenarrabiliter Ioan.1. ei erat vnita, carnis. Ita & sapiens Ioannes: Verbum, inquit, caro factum. Factum autem est caro, non secundum translationem vel conuersionem vel commutationẽ, transformatione facta in carnis naturam, neq; habens temperationem, vel cõmixtionem, vel (vt à quibusdam prædicatur) consubstantiationẽ. Impossibile enim esset, quoniam secundum naturam, incommutabiliter & inconuertibiliter se habet. Carnem autem ex virgineo & illibato corpore, vt dixi, anima mentali animatam assumpsit, & suã propriam fecit. Cęterũ mos est scripturæ diuinitus inspiratæ, ab sola aliquando carne totum hominem significare. Effundã enim, inquit, de spiritu meo super omnem carnẽ. Neque tunc promisit Deus gratiam spiritus carnibus, anima mẽtali non animatis, sed magis hominibus, ex corpore & anima constitutis. Itaq; verbum non reliquit esse, quod erat: factum est homo, sed in specie simili nobis apparẽs, mansit verbũ. Et non prius homo intelligitur Christus, deinde sic progrediens, ita vt esset Deus: sed Deus existens verbum, factum est homo, vt in eodem Deus simul & homo intelligatur idem. Qui autem ipsum in duos diuidunt filios, & audent dicere, quod ex semine Abrahæ hominem sibi ipsi adaptarit Deus, & communicarit illi dignitatem gloriæ & honoris ac filiationis, & præpararit illum vt

Caro quid Iohel.2

vt ferret crucem, moreretur, & reuiuisceret, inq; cœlum ascenderet, & ad dextram sederet patris, vt ab omni creatura honoretur, & honorem propter Deũ, in quem respicitur, sortiatur: primùm quidem duos filios introducunt, deinde Sacramenti virtutem imperitè subuertunt. Non enim ex homine Deus factus est Christus, vt dixi: sed Deus existens verbum, factum est caro, hoc est, homo. Exinanitus verò esse dicitur, eo quod ante exinanitionem plenitudinem habuit in propria natura, secundum quam intelligitur Deus. Non enim ex eo quod inanis quispiam sit, ad plenitudinẽ peruenit: sed magis ex diuinis dignitatibus & ineffabili gloria humiliauit semetipsum, non humilis existens homo exaltatus & glorificatus. Accepit autem formam serui, * vt liber, non seruus fort. † & liber. existens, ad libertatis redijt gloriam. In similitudine hominum factus est, qui in forma & in patris æqualitate, non homo existens, vt fieret in similitudine Dei, secundum participium locupletatus est. Quid igitur subuertunt dispensationis sermones, & veritatem circumscribunt? contra omnes diuinit⁹ inspiratas scripturas insurgẽtes, quę Deũ esse sciũt, & hominem factum filium, vnumque ipsum vbique nominant, vnde & in libro Creationis mundi Genes.32. scripsit Moses, quod transmisit quidem diuinus Iacob flumen Iabec pueros suos, & mansit solus, luctatusque est homo cum eo vsque ad manè, & vocauit Iacob nomen loci eius, Species Dei: Vidi enim, inquit, Deum facie ad faciem, & saluata est anima mea. Ortus est autem ei sol, quando trãsijt species Dei, Iacob verò claudicauit coxa altera. Nam patriarchæ Deus anteà ostensus est, quod & homo futurus esset olim vnigenitus eius verbum, & quod obluctantem habiturus esset Israelem, & quod coràm eo non essent rectè incessuri. Claudicant autem quodammodo, sicut ipse in- Psal.17. quit per psallentem lyra: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Hoc enim opinor significare, quòd Iacob altera coxa claudicârit. Veruntamen illud considera, quod cùm homo luctatus sit cum eo, vidisse se dicit Deum facie ad faciem, & speciem ipsam nominat Dei. Manst enim verbum Dei & homo factus, in forma patris: secundum spiritualem, inquam, imaginem, & secundum omne quod incommutabiliter habet. Proinde dicebat ad Philippum, characterem substantiæ patris seipsum ostendens etiam cum carne: Qui videt Ioan.14. me, videt & patrem. Et cùm quendam cœcum à natiuitate, quem curauerat, offendisset in templo, Tu credis, inquit, in filium Dei? Illo autem ad hoc dicente: Quis est domine, vt credam in eum? Respondit, dicens: Et vidisti Ioan.9. eum, & qui loquitur tecum, ille est. Vidit autem ipsum cœcus non nudum, vel sine carne, sed in specie simili nobis: & credidit in eum quem vidit, non tanquam in filium alteri filio vnitum, sed tanquam in vnum natura & verè, qui non absq; carne hominibus apparuisset. Porro Moses in benedictionibus inquit: Date Leui Deut.33. manifestationem eius, & veritatem eius viro sancto, quem tentauerunt tentatione, & obiurgati sunt apud aquam contradictionis. Qui dicit patri & matri, Non Exo.28. vidi te, & fratres suos non agnouit. Ordinauerat quidem vniuersorum Deus, poderem fieri Aaron varijs modis contextam, quam soli summo sacerdoti gestare licebat, & concedebatur. In pectore autem summi sacerdotis fuere lapides quidam elaborati numero duodecim, in quorum medio figuratum erat, Manifestatio & Veritas, duo iterum alij lapides. Cæterum per hos, duodecim Apostolorum chorus ænigmaticè demonstrabatur, quasi in circulo Emmanuelem cingẽs, qui est Manifestatio & Veritas: Manifestauit enim Ioan.14. nobis veritatem cultus eius qui in vmbris & figuris, finem imponens. Quoniam autem pontifex factus sit nobis vnigenitus Dei verbum, quando & homo factus est, quomodo dubitari potest, cùm diuinus Paulus scribat; Considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei qui fecit ipsum. Enimuero sacerdotij dignitas, humanitatis mensuris (vt non absimilis) rectè intelligitur: & minor quidem, vt Dei verbi naturæ ac gloriæ competat, non dedecet autem dispensationem cum carne facta enim eius, sunt humana. Igitur date, inquit, Leui (hoc est, sacerdoti) manifestationem & veritatem. Quasi autem dicit Leui, hoc est sacerdoti, declarauit, dicens: Viro sancto. Non enim fecit peccatum dominus noster Iesvs Christvs. Vndè Paulus de eo scribit: Talis decebat vt esset nobis pontifex Heb.7. sanctus, innocens, impollutus, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus: Illum tentauerunt in tentatione, obiurgati Num.20. sunt eum apud aquas contradictionis. O rem admirabilem. Virum dicens eum, Deũ statim declarauit. Quem enim exacerbauit & tentauit Israel & in eremo, & adaquam contradictionis, fideliter indicauit psaltes, dicens: Dirupit petrã in eremo, Psal.103. & potauit eos in abyssо magna, & eduxit a

quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam de petra, & deduxit quasi flumina aquas. Et quid posthoc? Et tentauerunt, inquit, eum in corde suo, & locuti sunt contra Deum, & dixerunt: Num poterit Deus præparare mensam in eremo, qui percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt? num & panem poterit dare, vel parare mensam populo suo? Intelligis igitur quomodo obiurgati fuerint mirificum Deum, quem certè & virum
1.Cor.10. dicit Moses. Nam & diuinus Paulus sic intelligens, scribit: Biberunt enim ex spirituali sequente petra. Petra autem erat Christus. Vir igitur cui obiurgabantur, ipse erat ille, qui nondum incarnatus, tentabatur ab Israelitis. Neque enim alius erat filius, qui ante carnem: alius autem ab ipso, qui ex semine Dauid, sicut audèt quidam
Ioan.1. dicere, sed vnus & idem. Ante incarnationem quidem erat verbum: post partum autem, qui ex sancta Virgine, incarnatum & homo factum, sicut scripserunt diuini patres. Alio quoque signo comprobauit Moses. Nam cùm interrogaret quispiã, & discere cuperet, de quoniã viro mentionẽ fecisset, quẽ & tentasse & obiurgasse Israelitas diceret, tantũ nõ protensa manu Iesum
Deut.32. monstrat, & inquit: Qui dicit patri & matri, Non vidi te, & fratres suos non agnouit. Meminimus autem vnum sanctorum Euangelistarum scripsisse, quòd docente aliquando & quosdam erudiente Christo, astiterunt mater eius & fratres: deinde accurrente quodam ex discipulis, & dicente;
Marc.3. Ecce mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre, extensa manu sua in discipulos suos, dixit: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui audiunt verbum Dei, & faciunt. Qui enim fecerit voluntatem patris mei in cœlis, hic frater meus, & so-
Deut.32. ror, & mater est. Hoc (opinor) est id, quod Moses dixit, inquiens: Qui dicit patri & matri, Non vidi te, & fratres suos non agnouit. Vltrà & sapientissimus Daniel in
Dan. 7. specie simili nobis, Visum est, inquit, vnigenitum Dei verbum. Vidisse enim se dicebat antiquum dierum sedentem super thronum, & mille millia millium astantium, & millia millium ministrantium, & interserit inter hæc, quæ addit: Videbam ego in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli, quasi filius hominis veniens, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & coràm ipso adducta sunt, & ei data honor & regnum, & omnis tribus & linguæ seruient ei. Ecce enim iterum manifestè & euidenter vidit Emmanuelem, ascendentem ad eum qui in cœlis est, patrem & Deum.
Act. 1. Nubes enim suscepit eum, quem & non hominem simpliciter, sed tanquam filium hominis, dicit. Deus enim erat verbum factum in similitudine humana, quomodo & sapientissimus Paulus intelligens, in
Phil.2. similitudine hominum eum factum esse dicit. inuentum autem vt hominem habitu, & in similitudinem carnis peccati visum esse his, qui super terram. Si autem homo fuisset, & ob copulationem cum Deo, tanquam Deus honoratus, dixisset propheta quasi Deum, vel quasi filium Dei, eum qui cum nubibus venit, vi-
Dan. 7 sum esse: sed hoc non dicit, sed illud dicit, Sicut filium hominis. Vidit vtique Deum existentem, & hominem factum filium, hoc est, in similitudine hominum factum, iuxta Pauli vocem. Veruntamen, quamuis in carne apparuerit, vsque ad antiquum dierum peruenit, hoc est, ad sempiterni patris redijt thronum. Et ipli data sunt honor & regnum, & omnis tribus & linguæ seruient ei. Id nimirum est, quod
Ioan.17 ab ipso dictum est: Pater, glorifica me gloria quam habui, antequàm mundus esset, apud te. Quòd autem incarnatum verbum Dei confideat, & æqualis gloriæ sit cum Deo & patre, etiam in carne, tanquam vnus existens filius, etiam quando factus est homo, manifestat sapientissimus
Heb.8. Paulus, scribens: Talem habemus pontificem, qui sedet in dextera throni magnitudinis in sublimibus. Præterea & ipse Dominus noster Iesus Christus, interrogantibus ipsum Iudæis, nunquid ipse esset verè Christus? Si dixero vobis, inquit, non
Luc.22. creditis: & si interrogauero, non respondebitis. Amodò erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Igitur etiam incarnatum filium in diuinitatis solio sanctorum prophetarum chorus contemplatus est. Videamus autem & noui testamenti præcones, totius orbis doctores, quibus
Matt.10. ipse Christus dicebat: Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Inueniemus igitur dicentem diuinum Baptistam: Post me ve-
Matt.3. nit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Deinde quomodo qui post ipsum erat, prior ipso fuit? Quia enim Christus secundum tempus carnis, tardiùs venit quàm Ioannes, quomodo non omnibus manifestum? Quid igitur ad hæc dixerit quis? Soluit nobis ipse saluator, quod quæritur; dicebat enim Iudæos alloquens: Pri-
Ioan.8. usquàm Abraham fieret, ego sum. Nam erat quidem & ante Abraham diuino more. Intelligitur autem post ipsum, secundum quod homo apparuit. Deinde & Patre clamante manifestè, Gloriam meam
Esa.42. alteri non dabo, (Deus enim alius præter ipsum nullus est) dixit nobis Christus: Quando venerit filius hominis in gloria patris sui cum sanctis angelis. Quòd autem
Marc.8. expe-

expectamus filium hominis de cœlis descensurum, iterum scribit sapientissimus
Tit.2. Paul': Apparuit enim gratia Dei saluatoris omnibus hominibus, vt abnegantes impietatem & mundanas cupiditates, sobriè & ἐπιεικῶς. iustè & piè & placidè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & illustrationem gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Dicebat autem & in alio
Rom.6. loco, mentionem faciens de carnalibus Israelitis, quòd ipsorum sint promissiones, & legislatio, & testamentum, & ex ipsis secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula, amen. Igitur vestigia patrum sequentes, & non deflectentes, ipsum diximus ex Deo patre natum vnigenitum filium, incarnatum esse & hominem factum, passum, mortuum, tertia die resurrexisse ex mortuis. Nam * impassibilis, citra controuersiam, quantum ad suam naturam attinet, est verbum Dei, & nullus tam attonitus est, qui putare possit naturam quæ super omnia, passionum capacem. Quia autem factus est homo, propriam fecit carnem quæ ex sancta virgine. Hoc igitur modo, dispensationis verba sequentes, in carne propria passum esse humano more eum, qui extra omnem passionem est, vtpotè Deum, affirmamus. Nam si Deus existens, factus est homo, minimè autem cessauit esse Deus, si factus est creaturæ portio, & mansit super creaturam: si legislator existens, factus est sub lege, & legislator erat adhuc: & dominus existens, diuino modo serui formam induit, & minimè abijciendam obtinet dominij dignitatem: si vnigenitus existens, factus est primogenitus in multis fratribus, & est vnigenitus: quid est mirabile, si carne passꝰ humano modo, impassibilis & sic intelligitur diuino modo? Hinc
ἀνθρωπινῶς θεικῶς. est quòd & sapientissimus Paulus eum, qui Verbum, quod in forma & æqualitate Dei & patris erat, eundem subditum esse factum dicit, & vsque ad mortem, mortem
Col.1. autem crucis. In alia autem epistola sua de eodem dicit: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipso condita sunt omnia, tàm quæ in cœlo, quàm quæ in terra: & ipse est ante omnia,
1.Cor.15. Coloss.1. & omnia in ipso condita sunt: & datũ est, inquit, caput Ecclesiæ, factum autem & primitias dormientium, & primogenitum ex mortuis, quamuis vita & viuificans sit verbum ex Deo & patre, vtpotè & ex vita natus eius qui genuit eum. Deinde quomodo factus est primogenitus ex mortuis & primitiæ dormientium? Nam quia mortis susceptiuam carnem propriam fecerat gratia Dei, sicut dicit sapientissimus Paulus, pro omnibus gustauit mortem carne, qua ipse pati potuit, non abiecto autem eo, quod ipse erat vita. Itaque etiam si diceretur carne passus esse, non natura deitatis suscipiet passionem, sed (vt iam dixi) propria caro, quæ passiones capit. Vnde & B. propheta Esaias, hominem factum
Esa. 53. Deum carne cognoscens, dicebat de illo: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coràm tondente, sine voce fuit, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudicium eius sublatum est, & generationem eius quis enarrabit? quia aufertur de terra vita eius. Quamuis autem si quidem aliquis fuisset homo, & specialiter intelligeretur filius coniunctus Deo, sicut dicunt impiorum dogmatum introductores: quomodo adhuc difficile inuenietur, qui generationem eius enarrabit? Factus igitur est ex semine Dauid & Iesse. Dei autem verbi natiuitatem, hoc est, natiuitatis modum, quis dicere poterit? AuferEsa. 53. tur enim à terra vita eius, hoc est, existentia, posuit enim, pro existentia, vitam. Sublimè autem fertur, natatque super omnes qui in terra, Dei ineffabili natura sermo, excellit enim omnem cogitationem, humanæque menti accessum non concedit. Adiungam autem & hoc dictum superioribus: Vnus dominus, vna fides, vnus baptismus, sicut dicit sacratissimus Paulus, I-
Ephe.4. taque cùm vnus sit dominus, & vna fides, & vnus baptismus: quis Dominus, & in quem credimus, & baptizati sumus? Attamen decere dixerit quis, verbum quod ex Deo patre est, vt dominetur nobis, & credamus in eum, in ipso autem consummatum esse & salutare baptisma, sic enim sanctis Apostolis præcepit, dicens: Euntes,
Mat.28. docete omnes gentes baptizãres eos in nomine Patris & Filij & spiritus sancti. Cæterùm diuinus Paulus dominationis gloriam, & fidei confessionem, & sancti baptismi virtutem manifestè tradit, dicens: Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in
Rom.10. cœlum? hoc est, Christum deducere, vel quis descendet in abyssum? hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit scriptura? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo, quod si dixeris, Dominus Iesus, & credideris in corde tuo, quòd Deus ipsum excitauit ex mortuis, saluaberis. Scribit autẽ iterum: Nescitis quòd quicũq; baptizati sumus in Christum Iesum, in
Rom.6. mortem eius baptizati sumus? Ecce, oro, quàm solerter & manifestè vrget dominationis & fidei confessionẽ, ipsamque sancti baptismatis gratiam, in eum qui passus est mortem, & resurrexit à mortuis. Credimus igitur in duos filios? Igitur prætercurremus verbum quod ex Deo patre effulsit, alteriqúe ab illo qui passus est filio, dominatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nationis gloriam attribuemus? ipsam quo que fidei confessionem,& cœlestem gloriam? Adhæc,quomodo non stolidum est, & indubitanter impium, sic sapere vel dicere? Quid igitur dicemus? Vnus dominus verè, vnaque fides, & vnum baptisma. Etenim est vnus filius & dominus, verbum: quod non hominem secundum connexionem suscepit,& participem illum suarum dignitatum declarauit, communicauitq; ei filiationem & dominationem, sicut dicunt quidam delirantes: sed ipsum verbũ Deus ex Deo,& lumen de lumine, incarnatum & homo factum est, in eius mortem baptizati sumus, qui passus quidem ip se est humano modo in propria carne, mã sit autem impassibilis diuino modo,& viuit semper. Vita enim est ex vita Deo & Patre. Sic victa est mors, quæ in vitale corpus insultare ausa est. Aboletur autem sic & in nobis corruptio,& infirmatur sic mortis ipsius imperium. Proinde dicebat Chri stus: Amen amen dicó vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis Ioan. 6. eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis ipsis. Viuifica igitur sunt, sanctum corpus & sanguis Christi. Corpus enim, sicut dixi, est non hominis cuiusdam, qui vi tę particeps est, sed potius proprium vitę se cundum naturam: perspicuum autẽ quod vnigeniti.

HAEC sentit nobiscum amantissimus Christi, sanctorum patrum chorus. & Proclus ipse, qui nunc sanctę Constantinopoli tanæ Ecclesiæ thronũ adornat religiosissim'te piétisim' pater & coepiscop'. Scripsit .n.& ipse ad Orientales pijssimos episcopos in hæc verba: Et incarnatus quidé est absq; Luc. 2. conuersione, qui speciei expers: nascitur autẽ secundum carnem, qui principio caret: proficit verò secundũ corpus ætate, qui natura perfectissim' est: & passiones sustinet, qui passionibus superior, non quo erat, sustinuit contumelias, sed quo factus est, susceptis corporis passionibus. Reprehenditur igitur vbiq; praua fides illa hæc scribentium vel sentientium, vtpotè prophanè lãguida,& veritatis dogmatibus diuersa continens. Postquã autem beatissimi patres sermonem de Christo absoluerunt, Spiritus sancti mentionem faciunt, credendum enim dixerunt in illum simili modo, videlicet vt in patrem & filium. Est enim ipsis consubstantialis: & profunditur quidem, hoc est, egreditur sicut à fonte Deo & patre, conceditur autem creaturæ per filium. Vn dè inspirauit in sanctos apostolos, dicens: Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum. Igitur ex Deo & Deus spiritus est, & non alienus à substantia, quæ super omnia est: sed ex ipsa,& in ipsa & proprius eius.

IPSA est sanctorum patrum rectissima & ab omni errore aliena fides, hoc est, fidei confessio. Verùm vt Paulus dicit, Deus se- 2. Cor. 4. culi huius excœcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illustratio Euangelij gloriæ Christi. Itaque nonnulli relicta veritatis via, eunt per petras, non intelligentes neq; 1. Tim. 1. ea quæ loquuntur, neque ea de quibus affirmant. Vrgentes enim filiationis gloriam in solum verbum, quod ex Deo patre natum, quasi filium alium, qui ex semine Iessæ & Dauid, coadunatum ei dicunt, partici pemq́ue filiationis ac diuinæ gloriæ, & inhabitationis verbi ipsius,& ab ipso habuisse omnia, proprium verò omninò nihil. De istiusmodi, vt opinor, scripserunt Sal- 2. Pet. 2. Tim. 3. uatoris discipuli: subingressi enim sunt & 4. homines quidam impij, de quibus & olim in hoc iudicium anteà scriptum, qui transferunt Dei gratiam in procacitatem, & vnicum horum & dominum nostrum Iesum Christum abnegãtes. Iesus autem Christus nominatur meritò verbũ, quod in humana forma apparuit, quia interrogã tibus scripserunt aduersarij, qui præ multa insipientia Nestorij & Theodori opinio- Locus obscurus. nem & scripta non cauent: Eum qui ex sancta virgine, non finite esse Deum, & filium verum Dei & patris: illique soli tribuite passiones,& amouete ipsum verbum, vt ne dicat Deus passibilis. Hæ sunt diligentiæ illorum adinuentiones, & cogitationum confusio. Igitur nec nominetur Christus vel vnctus, specialiter & seorsim verbum, quod ex Deo patre, quemadmodùm enim alienum ab eo est pati, quando extra carnẽ intelligitur, sic & vnctio incõgra, & aliena ab eo. Iesum enim à Nazaret vnxit Deus spiritu sancto, perfectum autem omnibus Act. 10. modis verbum Dei,& non opus habet vnctione, quæ per spiritum sanctum est. Igitur negate dispensationem, spoliate vnigenitum à sua erga mundum charitate, ne nominetur Christus à vobis. An non indignũ ipsi, q' in his mensuris, sicut nos, factus est? Igitur quia & hoc indignum est, eo nemo confiteatur quod factus sit homo, vt & ipsis dicit Christus: Erratis neq; scientes scriptu- Matt. 22. ras, neque virtutem Dei. Igitur eos qui hãc opinionem delegerunt, vt hostes veritatis habentes, fugiamus ipsorum pernicioſam vaniloquentiam, sequamur autem sanctorum patrum sententiam & sanctorum Apostolorum Euangelistarumque traditionem. Ipsum enim verbum, quod caro factum est, loquebatur in illis, per quod & cũ quo, Deo & Patri honor, gloria, impe rium cum sancto spiritu in secula seculorum. Amen.

Diffi-

DIFFINITIO CONCILII CHALcedonensis,

EDITIO I.

DOMINVS noster & saluator Iesus Christus notitiam fidei discipulis suis firmans, dixit: pacem meam do vobis, pacẽ meam relinquo vobis: vt nullus dissonet à proximo circa dogmata pietatis, sed vt pariter veritatis ostenderent prædicationem. Quia verò non desinit per zizania sua diabolus contra semina pietatis insurgere, & semper aliquid nouum contra veritatem inuenire? propter hoc Dominus (vt consueuit) prouidens humano generi, pijssimum & fidelissimum ad æmulationem erexit Imperatorem, & vndique sacerdotij præsides ad se conuocauit, vt gratia domini omnium nostrum Christi operante, omnem quidem mendacij à Christi ouibus pestilentiam remoueret, floribus autem veritatis eas pinguescere faciat. Quod & perfecimus communi iudicio dogmata expellentes erroris, & inenarrabilẽ patrum renouauimus fidem, symbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes. Et eos, vt proprios patres etiam asscribimus, qui postèà in magna Constantinopoli congregati sunt centum quinquaginta, & eandem fidem ipsi quoque cõ firmauerunt. Diffinimus igitur, ordinem & omnes formulas custodientes, quæ de fide sunt constitutæ,& nos à synodo quondã in Epheso facta, cuius præsides fuerunt sanctissimę memorię Celestinus Romanorũ, & Cyrillus Alexandrinorũ, præfulgere quidem rectæ & immaculatæ fidei expositionem sanctorum & beatissimorum trecẽtorum decem & octo patrum, qui in Nicea temporibus piæ memoriæ Constantini Imperatoris congregati sunt, seruari autem & ea, quæ apud Constantinopolim à sanctis quinquaginta patrib' decreta sunt, ad expellendas quidem omnes germinantes hæreses,& ad confirmationem eiusdem Catholicæ & Apostolicæ nostræ fidei.

ALIA DIFFINITIO CHALCEDOnensis Synodi, comprehendens eorum, quæ in conciliis Niceno primo, Constantinopolitano primo, Ephesino primo decreta sunt, approbationem, & duarum naturarum in vna Christi persona assertionem.

EDITIO I.

AD cognoscendam quidem confirmandamq; perfectissimè pietatem, consultissimum satis hoc diuinæ gratiæ symbolum, saluberrimumque sufficeret. De patre namq;, & filio, ac spiritu sancto quod plenissimæ fuerat institutionis, edocuit, & incarnationem Domini fideliter excipientibus euidenter insinuat. Verùm quoniam quidam ea, quæ syncera veritas prædicat, deprauare conati, nouas auditu suas hæreticas perfidias ediderunt: & alij quidem dispensationis dominicę sacramẽtum, quod nostri caussa est celebratum, ausi fuere corrumpere, dum à sancta virgine partum processisse diuinum, vocis abnegatione dissimulant: & alij confusionem siue permixtionem rursus inducunt, vt vnam esse naturam diuinitatis & carnis stulte confingunt, ac per hoc vnigeniti confusione portentuosa, diuinam naturam passibilem esse significant: Eapropter ab vniuersa contra veritatem machinatione veniente, volens eos excludere, quæ modò præstò est, sancta & magna hęc Synodus, quod antiquitus in fide prædicatur, immobile hęc dicens, ante omnia statuit, vt trecentorum decem & octo patrum venerabilium fides illibata permaneat. Et propter eos quidem, qui cùm spiritui obuiare nituntur, eam traditionem, quæ in augustissima Constantinopolitana vrbe posteà, cõgregatis centum & quinquaginta patribus, de substantia sancti spiritus fuerat decreta, confirmat. Hanc etenim cunctis innotescere memorati fecerunt, non quasi aliquid deesset precedentibus, indicentes, sed de spiritu sancto quid ipsi sentirent, contra illos, qui eius potestati refragari conati sunt, sanctarum scripturarum testimonijs illustrantes. Propter eos sanè, qui dispensationis dominicę tentauêre peruertere sacramentum,& hominem solùm de sancta Maria virgine procreatũ esse vaniloquijs suis autumant impudenter, sancti Cyrilli, qui Alexandrinę fuit pastor Ecclesię, synodales epistolas ad Nestorium scriptas atque orientales, vtique sibi conuenientes, amplexa est, ad arguendum quidem Nestorianam dementiam, interpretationem verò desiderantium pio zelo concipere saluberrimi sacramenti sententiam. Quibus epistolam quoque beatiss. Romanę antiquioris vrbis antistitis, ac venerabilis Papę Leonis, Flauiano sanctę memorię Archiepiscopo scriptam, ad expugnandam prauitatis Eutychianę perfidiam, vtpotè maximi Petri confessioni satis conuenientem, & velut monimentum cuiusdam statuę communis extantem, contra cunctos hæreticos meritò copulauit, vt recto dogmati sua firmitas inconcussa permaneat. Nam & in duos filios dispensationis tentantibus diuidere Sacramentum restitit hostiliter, & eos, qui passibilis audent dignitatis vnigenitum dicere, collegio sacerdotali detrudit, & confusionem & commixtionem in duabus Christi naturis excogitantibus re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

luctantes, & cœlestem vel alterius cuiusdam subsistantiæ esse, quam de nobis assumpsit sibi formam seruilem, delirantes, exterminat: nec non & eos, qui duas quidem ante vnitionem, vnam verò post vnitionem naturas in Christo fabulosè confingunt, anathematizare non cessat. Beatiss. igitur sequendo patres, vnum & eundem filium confiteri Dominum Iesum Christum, concordantibus omnes institutionibus edocemus, eundem in deitate perfectum, eúdem in humanatione perfectum, Deum verè & verè hominem eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialem patri secundù deitatem, cõsubstantialem nobis eundem secundum humanitatem, per omnia similem nobis sine sorde peccati, ante secula quidem à patre progenitum secundum deitatem, in vltimis verò diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem ex Maria virgine, quæ Deum peperit secundum incarnationem vnum & eundem Christum, filium Iesum, Dominum, vnigenitum, quæ in duabus naturis inconfusè & immutabiliter, indiuisè atq; inseparabiliter omnes agnoscimus, nusquam sublata differentia naturarum propter vnitionem, sed potius vtriusque naturę proprietate seruata, & in vnam concurrentem personam, non in duas deductum diuisúmue personas, sed vnũ & eundem filium, Deum verum, Dominum Iesum Christum, sicuti nos ab initio prophetæ de eo & ipse nos Iesus Christus instituit, & paternum nobis tradidit Symbolum.

His igitur à nobis vndique cum omni deliberatione ac diligentia pariter ordinatis, decreuit sancta atque vniuersalis hæc Synodus, aliam fidem nemini licere proferre, siue conscribere, aut exponere, vel sentire, vel aliter tradere. Sed eos, qui audent vel componere aliam fidem, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud Symbolum volẽtibus ad cognoscendam se conuertere veritatem ex ritu pagano, siue Iudaico, vel qualicunque hæretico: eos, siquidem Episcopi siue clerici sunt, alienos esse Episcopos ab episcopatu, & clericos à clero: Quòd si monachi vel laici fuerint anathemathizari.

„ Et post lectionem definitionis, omnes „ reuer. Episcopi clamauerunt: Hæc fides pa„ trum. Metropolitani modò subscribant. „ Quæ benè definita sunt, dilationem „ non suscipiant. Hæc fides Apostolorum. „ Huic omnes consentimus. Omnes ita sapi„ mus. Magnificentiss. & gloriosiss. Iudices „ dixerunt: Quæ à sanctis patribus statuta „ sunt, & omnibus placuerunt, manifesta fiãt „ diuino vertici.

„ Atqve hæc Chytræe de præcipuis quatuor primarum Synodorum decretis, & de gregalium tuorum Atheismis ijsdem repugnantibus: quæ satis ostendunt, quàm vobis Synodi faueant, & quàm tu impudẽter ad easdem prouocaris. Ac sufficere ea quidem possent, quia tamen alia suppetũt non minus efficatia ad tuam impudentiam coarguendam, quæ ex earundem aliarumque vel gestis, vel canonibus colligi possunt, nec ea prætermittenda videntur. Afferamus igitur quæ fuerint instituto nostro opportuna. Et verò quamuis possent fortasse vna sectione omnia comprehendi, in plures tamen tribuamus, vt clarior ac dilucidior sit tractatio. Et à Nicæni Synodi definitione de anni & Paschæ emendatione ordiamur.

DE ANNI ET PASCHAE Emendatione, Sectio IIII.

OLIM A NICAENIS PATRIBVS facta, ac nunc ab Ecclesia Catholica ad pristinam normam ac rationem reuocata: Quæ ab hæreticis nescientibus quid loquantur reprehensa satis ostendit, quanti Chytræus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatarum, & puræ, quam vocant, Ecclesiæ faciant.

Iam verò te Chytræe non fugit, quanto studio laboratum sit in Synodo Nycæna, vt post rectissimam de Dei filio fidẽ expositam sacrosanctum Paschæ festum ritè celebraretur, schismaq; tolleretur inter magnam Orientalium partem, atque Ecclesiam orthodoxã. Nec Patres ea de re tam tulisse decretum, quàm Apostolicum canonem renouasse, Pontificumque Romanorũ, qui antecesserant, vestigijs institisse atque ad extremum non destitisse, quousque Christianus orbis vniuersus tanti momenti rem executioni demandasset, vniusque labij in eius festi celebritate cerneretur. Qui posteà secus facerent, ij & cũ Audianis, & Quartodecimanis hæreticis sensisse, & iniuriam Deo inferre voluisse deprehensi, anathemate percutiebantur, atque ab Ecclesiæ communione eijciebantur. Id autem studij an procurrente tempore Romanæ inprimis Ecclesiæ Christus Dominus reseruari voluerit, spero nõ inficiaberis, si summatim in tanta deliberatione causas, & rationem decreti Nicæni altius repetiero: ac cùm idem ostendero nouissimè à Romano Pontifice fuisse diligentissimè, ac iustissimis de causis reuocatum ad vsum, simul intelligas vtrinetu, tuique, an nos Catholici purioris Ecclesiæ, ac priorum Synodorum decreta pluris faciamus.

LABORA-

LABORATVM AB HEBRAEIS, ETHNICIS, & Christianis in motu Solis & Lunæ exæquando, vt dies festi rectè disponerentur.

Caput I.

Qvi labor Hebræos, & Christianos exercuit, illos ad suum, hosce ad nostrũ Pascha, ac deinceps ad reliqua festa inde pẽdentia ritè celebranda, idem Ethnicis ad suos fastos (seu potiùs nefastos) disponendos negotium fecit. Cùm enim Lunaris annus cum Solari non concordet, ac motus cæleste (quos non sine caussa mathematici surdos vocant, quoniam vix vnquam certò possunt deprehendi) eiusmodi sint, vt semper aliquid numerãdum relinquatur, propterea variæ hypotheses, & rationes antiquitus excogitatæ fallaces fuerũt. Et Hebræis quidem atque Chaldæis, sicut & Arabibus annus erat trecentorum, & quinquaginta quatuor dierum: ac proinde superabatur ab anno Solari nostro vndecim diebus. Itaque Hebræi, vt ratio Lunæ motui solis responderet, tertio quoque, & interdum secundo anno lunarem mensem intercalabant, quod hodieque faciunt, & annum tredecim mensium efficiunt, ijque dies ἔμβολα, Epactæ vocantur, sicut qui mẽsis ab ijs intercalatur, eum cum hac copula Veadar nominant, quasi duplex Adar, qui in nostrum Februarium incidit, & ijs postremus est anni mensis, licet etiã veteres Hebræi solerent interdum repetere Martium, vt mensis intercalaris esset venisan, quoniam Nisan ijs dicitur Martius. AEgyptij autem cùm in portiones, id est, menses duodecim annum solarem distribuissent, singulis quidem mensibus tres dierum decades attribuentes, cuoluto deniq; anno quinque etiamnũ superadijciebant dies, quadriennijs verò exactis diem intercalabant in ortu caniculæ, exactumque illud quariennium vocabant ἐνιαυτὸν κλικχὸν, διὰ κυνικὸν, annum solarem, Dei, canicularem, quanquam & præter hũc, qui constabat ex quatuor annis Aegyptiacis, & die ex quatuor quadrantibus conflato, maior alter canicularis erat ex 365. magnis compositus, ac deinceps maximus, qui Toth, quique item in ortum caniculæ incidebat.

Testatur autem Plinius eam quarto quoq; anno vnius diei intercalationem Aegyptijs ex obseruatione Eudoxi fluxisse, cum libro secundo ita loquatur: Omnium quidem si libeat obseruare minimos ambitus, redire easdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modo, verùm & reliquarum tempestatum ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. Verumtamen ipsorum temporum decurrentium ratio docuit tantam rem esse adhuc accuratius obseruandam, ipsumque annum corrigendum.

Graeci autem antiquitus in solis cursu obseruando, & anno in decem menses partiendo, viderunt ipsi quoq; procedente tempore non ijsdem semper intercalationibus correctionem anni esse adhibẽdam. Qui item eos sunt subsecuti, hi quamuis ad veritatem propius accessissent, haud tamẽ integrè assequebantur, curriculum solis Zodiacum obeuntis: Quare & inter sese tum de horis, tum de horarum partibus, atque momentis variárunt. Quod sanè fecit, vt tantillo subinde mutato, vniuersa penè ratio temporis obseruandi esset immutanda: & quidquid excideret, id noua subtractione, vel quasi deuoratione corrigendũ, aut adeò intercalatione supplẽdum. Nam & propterea Græci dies quosdam vocabãt tanquã insititios ἐμβολίμους, & alij ἀπαγομένας ἡμέρας, qui dies anno æquabili extra ordinem mensium adiecti explendis anni spatijs potiùs adijciebantur, quàm inserẽrentur. Inde item voces illæ Græcorũ diebus eiusmodi attributæ πρόσθεσις, ἐξαίρεσις, ὑπερβατὸν, περίττωμα. Quamobrem qui Græcorum menses cum Latinorum mensibus comparare conati sunt, sicut Theodorus Gaza fecit in libello de mensibus Atticis, nequicquam laborarunt. Nam & illi tam instabiles erãt, vt semper incerti vagarentur, & annus Romanorum lege Iulia definitus, qui certissimus habebatur, ita solstitiorum & æquinoctiorum sedes anteuertebat, sicuti dicetur.

Hinc igitur patuit Leostrati ὀκταετηρίδας mẽdosas fuisse: nec annum Methonis, qui belli Peloponesiaci tempore vixit, certum prebuisse vsum. Is autem annus aureus fuisse numerus, à Diodoro scribitur, atq; ab astronomis vocatus Cyclus decennouennalis, quoniam ab eo credebatur vnde viginti annis luna cunctas suas varietates absoluere, & ad sua principia reuerti. In quo quidem Cyclo descripti erant ortus omnes, & occasus, prognostica quoq; tempestatum, serenitatum, & status totius illius temporis. Sed trecentis ac decem octo post annis, dies vnus, & penè duodeuiginti supererant horę, quo solis cursus lunã ãteibat. Itaq; ἐνδεκαετηρίδας Methonicas, edi tio primę periodi Calippicę aboleuit: à qua deinceps reliquę periodi Calippicę ad tépora Cęsariana erãt deducẽdę. Sed & hæ minus omninò quadrãrũt. Calippus enim haud rectè putárat, cùm existimasset sua periodo annorũ sex supra septuaginta nihil reliquũ fieri de scrupulis lunę cũ rationib' solis, seu nullã superesse ὑπερόχὴν κλικχὴν hoc est, excessum solarẽ supra lunam.

Ann. mundi 1630.

Diodor. libro 12.

Io. Leo in descript. Africæ. pag. 42.

Iul. Africa. in primũ cap. Gen.

Plin. 2. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET Hipparchus quidem, qui summi vir iudicij, & à Plinio naturæ consiliorũ particeps, & à Ptolemeo vir veritatis amicus φιλαλήθης vocatus est, non solùm plura, quę pertinebant ad cælestes motus emendauit, verùm etiam cum Chaldaicas obseruationes, atq; calippicas rationes cum veris & medijs sizygijs contulisset, primus è Græcis animaduertit μιτάπτωσιν cursus lunaris intra quatuor periodos calippicas fieri, q. ppè q lunã duorũ trientiũ diei suis tẽporib' priscas calippi neomenias anteuertere ępè animaduerterat. Itaq; ait: ἡμῖν δὲ μήνας μὲν ὅλους ὑφισκομένους περιεχομένους ἐν τοῖς ιθ ἔτεσιν, ὅπερ ἐκεῖνοι (hoc est Methõ, & Calippus) τὸν δ' ἐνιαυτὸν καὶ ἔτι τὸ τεταρτημορίου ἔλαττον ἐπιλαμβάνοντα μάλιστα μοίρᾳ μιᾶς ἡμέρας ὡς ἐν τοῖς τῶν ἐτῶν ἐλλείπειν παρὰ μὲν τὸν μέτωνα ἡμέρας πέντε, παρὰ δὲ τὸν καλλίππου ἡμέραν μίαν. ac tamen cùm nouilunium cum æquinoctio cõiungens. προεμπτώσεις ἰσημερινὰς, καὶ σελήνας, easdem esse existimasset, falsus est, cũ in 304. annis non solùm lunam, sed & æquinoctia vno die priscas sedes anni Iuliani anteuertere sit deprehẽsum. Sic & Philolai, ac Democriti, vt Oenopidæ, & Aphrodisij fallaces anni, cycliq́ fuerunt.

Hipparchus ἐν τῷ περὶ ἐνιαυσίου χρόνου.

AT Romani (inquit Plutarchus in Numa) initio hoc vnum duntaxat obseruantes, vt dies 360. annus contineret, ἐν μὲν φυλάττοντες, ὅπως ὀξήκοντα, καὶ τριακοσίων ἡμερῶν ὁ ἐνιαυτὸς ἴσος, septingentos totos annos & eò amplius eorum vestigijs insistitere, qui nondũ ista optimè callebant: quare intercalationem omnem aut omittebant aliquando, aut nõ rectè adhibebant: vnde intercalarium ea varietas extitit, vt ratio fastorũ mox etiã æstiuis mensibus immutare tur, vti Suetonius refert. Superuenit Iulius Cæsar, qui vir cũ iudicij acris esset, ac pro more illius gentis Pontifex Maximus, curam illorũ sacrorum (quæ tamen erant execranda) haberet, omnẽ illam temporum inconstantiam, vagã adhuc, & incertam in ordinem statutæ definitionis per Sosigenem coegit, & dies omnes, qui confusionẽ parere potuissent, cõsumpsit. Quãobrem anno cõfusionis in 444. dies protenso ad numerum Solis, qui diebus circiter 365. & quadrante cursum conficere tunc putabatur, annus directus est, decem diebus veteri obseruationi superadiectis, quartoq́ue anno dies vnus est iussus, vt intercalaretur. Sed & 30. post annos ab Augusto Cæsare correctus est annus, cũ ex anteuersa ratione intercalandi, tres dies plus, quàm opus fuerat à falsis illis Sacerdotibus intercalati fuissent. At verò tẽpus ipsum, & solertior obseruatio docuerunt, istã quoq; anni quantitatẽ non omninò congruere cũ solis annua reuolutione, cũ eo nempè tempore, quod sol à principio arietis duodecim obit Zodiaci signa. Atq; idcircò experimẽto probatũ est, quod æquinoctiũ vernum Iulij Cæsaris tempore fuerat octauo Kalẽdas Aprilis, hoc est, 25. Martij id recessisse in sextum, vel quintum Idus, hoc est, in decimam, vel vndecimam Martij diem, quoniam annus ille veram anni quantitatem excedebat.

POST CHRISTI DOMINI ADVENtum, eâdem in re quoque fuisse variatum, sed semper vt magis tempus procedebat, ita liquidiorem cœlestium notitiam creuisse.

CAPVT II.

PTOLEMEVS verò, qui Adriano Imperatore vixit, annum constare ait 365. diebus, & quarta vnius minus trecentesima parte diei, hoc est minutis quatuor secundis quadraginta octo, ex horis videlicet quinq;, minutis quinquaginta quinq; secũda 12. Quare annis ab Kalendarij emendatione per Cæsarem procurata plus quinq; diebus anticipasse æquinoctium colligere tur, sed multò plures anticipasse iam certo certius deprehensum est. Atqui præter Eusebium Cæsariensem, & alios, ac præter Dionysium Abbatẽ cognomẽto μικρὸν, qui cyclum Paschalem ab eodem Eusebio cõditum se emendasse putauit, cùm eum cũ cyclo solis composuisset, eq́; ambobus cyclis periodum magnam confecisset annorum 532. quæ ab eo vocatur periodus Dionysiana, cuius initium consurgit ab anno Actiacę victorię 39. in quem Christi natalem conferti Maximus quoque Monachus Heraclio imperãte volumen magnum in lucem edidit de computo annali aliquot annos ante quàm Beda libros de temporibus suos scriberet anno Domini 641. isq́ue liber inscribitur ὁρισμὸς τῶν τῆς ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης δρόμων ἐκ τῆς μεγίστης τοῦ μονοχρ. Cũ aũt Albategnius Arabs, qui post septingẽtos annos secutus est Ptolemeũ, propius in anni quantitate obseruanda ad veritatem accessisset, & hanc alibi alij acutiùs inspicerent, errorem qui latè serpebat, orbi terrarũ indicárunt. Trecenti verò elapsi sunt anni, cũ Europa penè vniuersa atrocissimis bellis afflicta, Orientalibus item Asiaticis ingens illud bonarum literarum naufragium passis, miserè iacebat in tenebris: Ex quibus inter cæteros primi illius Alphonsi qui suę Hispanię leges dedit, filius Alphõsus & Rex, & eruditissimus, mathemata Regijs sumptib' illustrauit. Quadringenta enim millia aureorũ expẽdisse fertur ad eorum restitutionem, atq; ad remunerandos Mauros, & Saracenos, quos eo nomine Corduba, & ex Africa euocauerat. Nã hi disciplinas

Ptol. 3. Alm. de vera anni quantitate elicienda.

plinas eas ab Aegyptijs, atque ab Arabibus siue inuentas, seu conseruatas adhuc integriores retinebãt. Tum igitur anni mensura diligentiùs expensa est. Extantq́ue notæ omnibus tabulæ, quæ dicuntur Alphõsinæ, quas postea præstantissimi apud Latinos viri magnoperè æstimárunt. At deinceps alij suas addiderunt obseruationes. Quamobrem tandem neque temerè, nec sine magno diuinæ Prouidentiæ consilio nõ iam à Iulio Cæsare Pontifice Ethnico Romanorum gentilium, sed à Gregorio tertiodecimo vero sub Christo põtifice Christianorum, annus ad rationem Nicænæ Synodi correctus est, id quod sanè alij Romani pontifices tentauerant, sed ob bellorũ motus, quibus quatiebatur Christiana Respublica, assequi non potuerant, cùm rei huius perficiendæ hora nondum venisset, ab eo, qui facit omnia in pondere, in numero & in mensura. Qui sit benedictus in secula. Caussas porrò Chytræe si quæras, cur hanc inæqualitatem permiserit Deus, non ita multò pòst tangam.

QVAE A SYNODO NICAENA DE Paschæ obseruatione decreta sunt, ea prius fuisse ab Apostolis decreta.

CAPVT III.

PRIMÒ autem satis constat nihil à Nicænis patribus noui decretum fuisse, cùm decretum de Paschа ederetur: vnde efficitur, nec aliquid à Romano Pontifice fuisse nouatum, sed quo spiritu Nicænos, eodem nunc Latinos patres Apostolorum constitutionem, quanam rãtione omnes ritè obseruarent ostendisse.

EXTANT B. Cyrilli Patriarchæ nouẽ & triginta paschales Homeliæ, quas ille cùm vocet ἑορτασικὰς, duob' & triginta annis, quibus Alexandrinam rexit Ecclesiam, ad populum habuit. In his quidquid hac de re in Nicæna Synodo tractatum est, id Apostolicas vocat traditiones, atque Euangelicam tum traditionem, & prædicationem, tum constitutionem. Id ipsum Epiplianius asserit apertissimè, qui Audianos refellens, licet apud multos inquiat esse dubiam Apostolorum constitutionem, (eo nempè tempore, quo hæretici Iudaizantes in pascha vocabãt illã in dubium) ait tamen non solùm nõ esse reprobatam, sed omnem regularem ordinem in ipsa contineri, nihilque à fide adulteratum, nihil à confessione, neque ab Ecclesiastica gubernatione ac regula alienum.

Epipha. aduersus Audianos.

εἰς τοῦτο δὲ (inquit) οἱ αὐτοὶ Αὐδιανοὶ προφέρονται τὴν τῶν ἀποστόλων διάταξιν ὑπὲρ μὲν πολλοῖς ἐν ἀμφιλέκτῳ, ἀλλ' οὐκ ἀδόκιμον, πάσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικὴ τάξις ἐμφέρεται, καὶ οὐδὲν παρακεκραγμένον τῆς πίστεως, οὐδὲ τῆς ὁμολογίας, οὔτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, καὶ κάνωνος, καὶ πίστεως.

CVM verò schismatici illi Synodũ carperent, atque ab ea dicerent propter personarum acceptionem relictum fuisse patrũ ordinem de pascha celebrando, diemq́ue transmutatum in officium Constantini Regis, quod cũ huius instaret natalis dies, tum pascha transmutassent, respondet Epiphanius: Et sanè, si eadem die pascha quotannis celebraretur, & decretum esset, vt hoc fieret, probabile erat, quod ab ipsis dicitur. Quando verò singulis annis non potest sic ordo in eadem supputatione hærere, corruit ipsorum sermo, διέπεσεν ὁ αὐτῶν λόγος.

NON enim (inquit) propter natalem Rex hoc curauit, sed propter Ecclesiæ vnionem. Deinceps inserius. Hi verò (ait) non intellecta mente Apostolorum, & sermone, qui in constitutione habetur, putauerunt oportere cum Iudęis pascha peragere: οὐ γὰρ διὰ τὸ γενέθλιον ὁ βασιλεὺς ἐπεμελήσατο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας. & infrà; οἱ δὲ μὴ νοήσαντες τὸν νοῦν τῶν ἀποστόλων, καὶ τὸ λόγον τὸ ἐμφερόμενον τοῦ ἐν τῇ διατάξει ἐνόμισαν μετὰ τῶν ἰουδαίων καὶ πάσχα ἐπιτελεῖν.

AC postquàm plura de Audianis locutus est, qui Ecclesiam sciderant, quiq; multò antè à Romanis Pontificibus oblatrauerant, addit, si cum Audianis pascha fuisset celebratum, tum bis pascha peractum iri ante & post æquinoctium, tum totum opus erroris non item veritatis plenum inuentum. Denique ad extremum infert: Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neque implebitur circulo cursus ex Deo hominib' cõstituto, nisi præterierit Aequinoctium. Et poterant (subdit) de hoc multa dici, quomodo rectè fecerunt patres, imò potiùs per ipsos Deus correxit Ecclesiam, vt tota veritatis certitudo huius colendissimæ festiuitatis, post æquinoctium fieret, & quæ sequuntur, &c. καὶ ἓν μὲν περὶ τούτου πολλὰ λέγειν, ὡς καλῶς ποιήσαντες οἱ πατέρες, μᾶλλον δὲ ὁ διὰ τούτων ὁ θεὸς κατόρθωσε τὴν ἐκκλησίαν τὸ πᾶν ἀκρίβωσμα τῆς ἀληθείας τῆς παντοδάσμου τούτης ἑορτῆς παναγίας μετὰ ἰσημερίαν μὲν ποιεῖσθαι.

ACCEDIT ad Epiphanium Acesius ille Nouatianorum Episcopus. Sic enim Diuinæ sapientię placuit astutos comprehendere in astutia sua, & facere, quod dicit Psaltes: Inimici nostri sunt Iudices. Is ergo post latam Nicænæ Synodi definitionem Constantino Imperatori ipsa in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Synodo interroganti, vtrum vellet definitioni fidei ac celebratiõis Paschæ assentire, respondit: Nouum nihil Imperator Synodus constituit. οὕτως γὰρ ἀνωθεν ἅπαντες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων παρειλήφαμεν, καὶ τὸν ὅρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς, hoc est: Sic enim omnes à principio à sedibus Apostolicis accepimus, & definitionem fidei, & tempus festi Paschæ. Eusebius autem Cæsariensis: Mota est (inquit) eo tempore haud parua quæstio, ex eo quòd cunctæ per Asiam paræciæ, velut ex antiquiore traditione 14. luna salutaris Paschatis festum celebrandum esse putabant: qua die Iudeis agnum immolare præceptum fuerat: quasi omninò eadem luna in quamcunque illa septimanæ diem incidat, ieiunia sint soluenda, cùm reliquis Ecclesijs per vniuersum orbem consuetudo non esset ad hûc modum celebrãdi Paschæ, quæ ex Apostolica tradi tione morem hactenus durantem seruat, quod videlicet ieiunia nullo sint alio loco, quàm resurrectionis Saluatoris nostri die soluenda.

PRAETEREA idem Eusebius libro 5. cap. 27. Qui verò (inquit) in Palestina erãt Episcopi, quorum paulò antè meminimus Narcissus, & Theophilus, & cum eis Cassius Ecclesiæ Tyri, & Clarus Ptolemaidis Episcopi, & alij, qui cum istis venerunt, postquàm de traditione celebrandi Paschæ, quæ ad ipsos ex successione Apostolorum descenderat, multis tractassent, circa calcem scripti sui ista ad verbum subiecerunt: Satagite autem nostræ epistolæ exemplar per totam paræciam mittere, ne rei simus erroris eorum, qui suas animas tam facilè seducunt. Significamus autem vobis, quod & Alexandriæ eâdem die, qua nos Paschæ festum agunt. Et quæ sequuntur. Causa autem, cur Orientales in eodem errore perstarent, illa potissimum erat, quam affert Theodoretus libro tertio in Epitome hæresum cap. de Quartodecimanis. Profitentur enim (inquit) Ioannem Euangelistam in Asia prædicantem docuisse celebrare Pascha decimaquarta luna, ac prauè intelligentes Apostolicam traditionem vsi sunt falsis actis Apostolorum, alijsque apocryphis libris, vnde & Polycrates eadem mutuasse credendũ est. Atqui hoc ipsum attigit magnus Athanasius in epistola ad Episcopos Africanos, cùm de Synodis Arimini, & Seleuciæ habitis loqueretur. Syros nempè & Cilices, & qui in Mesopotamia degunt, in Pascha cum Iudæis celebrando claudicasse. Sed gratiæ (inquit) Domino nostro, quia & de fide, & de sacro illo festo in concordiam itum est.

EXTAT autem in Bibliotheca, quæ Romæ est in Vaticano, ad quam Orientales Patriarchæ confugere solebant, cùm Ariani, alijque hæretici Synodos ipsas corrupissent, decretum de Pascha descriptum ex actis sanctæ Nicenæ Synodi à Ioanne, cui cognomen erat ἀπὸ τῶν σχολαστικῶν Patriarcha Constantinopolitano, qui Iustiniano Imperatore decreta Synodorum collegit, & in vnum volumen redegit. Is autem sic habet:

Περὶ τοῦ δεῖν οὕτως τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συνελθοῦσι ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θεοσεβοῦς, καὶ μεγάλου βασιλέως Κωνσταντίνου, ἵνα οὐ μόνον τοὺς προγεγραμμένους ἐπισκόπους εἰς ταυτὸν εἰρήνην ποιήσωμεν τῷ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ συμπαρῶν τὴν τέλειον ὁμηγύρει συζητεῖ τὰ συμφέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος περὶ τοῦ δεῖν συμφώνως ἄγειν τὸ πάσχα ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν κυρίως τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφώνως ποιοῦνται ἡμῖν, καὶ ἀλλαχόθεν ἥκουσι, καὶ ἀλεξανδρεῦσι, ἐν ᾧ κλίματι τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦμεν, ἔδοξε πᾶσιν ζητήσεως περιαιρεθείσης, καὶ ἀντιλογίας, οὕτως ἄγειν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἀγνοοῦσι μᾶλλον, καὶ ἀλεξανδρεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν, καὶ ὑπέγραψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς, οἱ διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς ἄλλους. hoc est: Sic autem acta sunt, quę omnibus placuerunt, qui in sancta Synodo conuenerunt, temporibus pij in Deum, & magni Imperatoris Constantini, qui non solùm Episcopos superius descriptos in vnum congregauit, vt pacem nostrę genti faciat: Sed & ipse in eorum cœtu præsens conquirit, quę Ecclesię Catholicę conducunt. Quia igitur postquàm excussum, & expensum est, oportere ab vniuersis, qui sub cœlo sunt vno modo agitari Pascha inuentę sunt tres partes Orbis, quę Pascha concorditer agunt, cum Romanis & Alexandrinis, vna verò Orientis dubitat & disceptat, visum est sublata omni quæstione & controuersia, ita etiam agant fratres qui in Oriente sunt, sicut Romani & Alexandrini, ac cęteri omnes, vt omnes vno die Pascha celebrent, & subscripserunt omnes Orientales, qui in alijs discrepabant.

SED iam benè habet: Romanos in primis Apostolicam semitam institisse: Orientis partem ab ea tum recessisse. Nunc superiora adhuc secula recensemus, ac diligenter inspiciamus, & per quosnam diuina sapientia voluerit Ecclesiam dirigi, si quando in scopulos eiusmodi impingeret, aut schisma in ea contingeret: & à quibus nam purioris (vt dicis) Ecclesię decreta seruentur.

VRSERANT igitur olim Asiatici, quorum primus erat Polycrates Ephesius decima quarta die lunę, (vti soliti erãt Iudæi) in quamcunque diem incidisset hebdomadæ Pascha, id esse celebrandum. At quis attollere signum veritatis debebat, ad quod accurrerent orthodoxi? Si Orientales id fecissent, erant eorum castra plena turbarum, atque dissidij: si quis alius id sibi sumpsisset, auctoritate, quãta opus erat nõ erat fultus. Itaq; ad eũ hoc attinebat, in quo Christi Domini promissa, & data vigebat auctoritas, nempè confirmandi fratres suos. Sic igitur Victor Romanus Pontifex & Martyr, qui decennium Ecclesiam rexit, sartam tectam eandem de qua dictũ est, Constitutionem Apostolicam tenuit, & ex Apostolorum principis traditione, Synodique Romæ coactæ decreto docuit, non nisi Dominico die, quo Saluator à mortuis resurrexit, ieiunium esse soluendum, festumque illud celebrandum. Tum Galliarum Episcopi Præside Irenæo, deinde Narcissus Hierosolymitanus, & Theophilus Cæsariensis: Prætereà Ecclesię Põti, quibus præfuit Palma vir Apostolicus: Deniq; Achaicæ quoq; præsidente Bachillo Corinthiorum præsule varijs Synodis conuocatis B. Victorem D. Petri successorem sequendum esse censuerunt. Sic verò, hic Theophilo Episcopo, cęterisque Christianis, qui Alexandriæ agebant, inter cętera scripsit.

» MVLTA mihi gratulatio est dilectis-
» simi fratres, quod manifestato (sicut optamus) per gratiam Dei lumine Euangelicę
» claritatis, & ab Ecclesia iam magna ex parte pernicioso erroris nocte depulsa, creditæ
» nobis dispensationis fructus crescit, & augmentatur in Domino, celebritatem sancti Paschę die Dominica agi debere, & præ
» decessores nostri iam statuerunt, & nos vobis illud eâdem die celebrari solenniter
» mandamus: quia non decet, vt membra à
» capite discrepent, nec contraria gerant. A
» quartadecima verò luna primi mensis vsque ad vigesimum primum eiusdem mensis diem eadem celebretur festiuitas. Hæc
» Victor.

QVI cùm prædecessores dicit eos, qui se antecessêre, designauit sanctos Eleutherium, Soterem, Anicetum, Pium, Higiniũ, Thelesphorum, Xistum, Alexandrum, Euaristum, Anacletum, Clementem.

CAETERVM vt in ijs, quæ ad sacrum Pascha, ritè celebrandum pertinebant, ab Orientalibus aut ab alijs, qui nolebant acquiescere, dimoueri nunquam potuit, quo minus diuinitus sibi concesso munere fungeretur, sic obijcientibus multa schismaticis, ipse tamen præualuit. quippè prętera lia videbat ea ratione Iudaismum in Ecclesiam inuehi, quèadmodum Blastus quidã sensim tẽtabat. Factum est aũt, post aliquot

annorũ decades, vt Nicæna Synodus eandẽ Romani Põtificis sententiam cõprobauerit, atq; per vniuersum orbem promulgari iusserit, nõ minus quã idem ille Victor Apostolicã constitutionem inuictus defenderat, quam S. Clemens D. Petri successor scriptam reliquerat his verbis:

Διὰ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ τοὺς δι' Χριστοῦ τιμίῳ ἐξηγορασμένους αἵματι δεῖ ἡμέρας δ' πάσχα ἀκριβῶς ποιεῖσθαι μὴ πάσης ἐπιμελείας μὴ ζοπκὴν, ἰσημερίνην, ἵνα τοῦ μὴ δοῦναι τῷ ἐνιαυτῷ ἐνδε παθήματος μνείαν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἅπαξ τὸ ἔτους τοῦ πάσχα ἀποθανόντος. μηκέτι δὲ παστρούμενοι μετὰ ἡδαίων ἑορτάζειν, δυδεμία γὰρ κοινωνία ἡμῖν νῦν πρὸς αὐτούς, πεπλάνηνται γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ὥραν, ἣν νομίζουσιν ἐπιτελεῖν, ὅπως παντὰχόθεν ὦσι πεπλανημένοι, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεσχοινισμένοι, ὑμεῖς δὲ φυλάσσεσθαι ἀκριβῶς τὴν ἰσημερίαν τροπὴν τῆς ἑαρινῆς ὥρας, ἕτις γίνεται δεκατέσσαρα καὶ ἑπτὰ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ἕως ἑβδόης, ἐπιτρέποντος ἑως ἑπτὰ δ πρώτης σελήνης, καὶ πλάνης γινομένης ἀγνοίᾳ δός τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιτελέσωμεν τὸ πάσχα, ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἑορτάσωμεν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀνάστασιν ἡμέραν, ἀλλ' ἐν κυριακῇ μόνῃ. Clem. lib. 6. cap. 16.

HOC est: Oportet ergo fratres, vt qui pretioso sanguine redempti estis, dies festo paschę accuratè, & diligẽtissimè post æquinoctium celebretis, vt neq; bis eodem anno vnius passionis memoriam renouetis, sed semel quotãnis memoriã semel mortui peragatis. Nec verò amplius cum Iudęis tempus celebrandi Paschæ obseruetis, quãdoquidem nullã iam nobis cu eis communitas est. Falsi enim sunt in ipsa ratiocinatione, quã se absoluere existimant. Quãobrẽ omninò aberrarunt, atq; à veritate sunt separati. At vos æquinoctij verni conuersionem diligenter obseruate, quæ cadit in vigesimum secundum diem duodecimi mẽsis, qui est Dystros, notantes vsque ad vigesimam primam lunam, ne in aliam hebdomadam incidat luna quartadecima, & per errorem bis vnoquoque anno Pascha agitemus, aut diem resurrectionis Domini nostri Iesu Christi alio die prætęrquam Dominico tantum celebremus. Hactenus Apostolica constitutio.

DYSTRON porrò eundem à Græcis fuisse vocatum mensem, quem Romani Martium nominarunt obscurum non est. At verò AEquinoctium vernum CHRISTI Domini, & Beati Clementis tempore 22. die mensis Dystri agebatur, qui cùm quarto die mensis Martij inciperet, & ab eodem quarto die vsque ad vigesimũ quintũ, viginti duo dies numerentur, fit vt æquinoctium vigesima quinta die Martij fuerit, cùm Dominus noster pas-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euseb Cæsar.

Anastasi' Antioche.

cha cum discipulis suis egit. Confirmat hoc id, quod Eusebius Cæsariensis in omnimoda historia canonum chronicorum scripsit, quod quidem Anastasius Antiochenus in libro variarum quæstionum recitat. Postquàm (inquit Eusebius) vmbrosum pascha cum discipulis suis comedit, & pascha auctoritatis præcipuæ introduxit, quinta die hebdomadis, qui erat lunæ decimus quartus, mensis verò Martij 22. Indictione 15. ipsa eâdem nocte in eiusdem mensis diem 23. ferente traditus est, ac illo ipso die crucifixus, resurrexit 25. die Dominico.

PORRÒ idipsum, quod B. Clemens fusius scripsit, in eo qui circumfertur Apostolicus canon, (licet breuissimè) sic habetur: Si quis Episcopus aut presbyter, aut Diaconus sanctum diem paschæ ante vernum Aequinoctium cum Iudæis celebrauerit deponitor. Græcè sic: ἐι τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.

DEVM SAPIENTISSIME, VT IN alijs plerisque rebus, quæ hoc seculo contigerunt, sic in hac anni correctione iuxta Nicænæ Synodi decretum, permisisse, vt laboraretur, tum vt vna Catholica Ecclesia Romana magis agnosceretur, tum vt hæretici manifestiores fierent.

CAPVT IIII.

SI vllo seculo post natum Dominum, exeruit se mirabilem diuina sapientia, quo quidem seculo traditam Ecclesiæ suę potestatem ad sui maximam gloriam, promissionumque constantiam, ob oculos omnium poneret, hoc sanè fuit. Ignotum igitur primò alterum orbem aperuit. Ad quem itum est? Ad sedem Apostolicam, ad Romanum Pontificem, vt inde propagandę Christianæ religionis, & cœlestium donorum aperiendæ inter remotissimas gentes officinæ auctoritas, & gratia deriuaret à Deo, vnde ad reliquum orbẽ Christianis mysterijs imbuendum profecta superioribus seculis fuerat. Tibi (dixerat Christus Dominus) Petre dabo claues regni cœlorum, quæ solueris in terris soluta erunt in cœlis. Petrus igitur & Petri successores aperiant, quę clausa sunt. Inter Hispanos aût & Lusitanos, orta erat Christiana æmulatio non vt tẽpla, & altaria, & virginum, ac religiosorum cœnobia euerterent in Europa, sed vt hæc eadem antiquissimæ Apostolicę Ecclesię signa notissima & firmamenta certissima inueherent, innouas terras, Euangeliumque matureſcente mundo quaquauersum annunciaretur. Ventum igitur est quoque ad Romanum Pontificem, omnia vt pacatè fierent: Noui mundi sua quæque pars regibus Catholicis, & religiosissimis obtingeret, operarij verò qui mitterentur, non qui seipsos intruderent, eò verbum Dei inferrent. Nihil itaque in tanta re dissensionis à Deo pacis est consecutum. Sic vnanimes pectora, & regna ipsi reges in alia regna effuderunt. Quamobrem & ditiores quàm auri fodinę animarum myriades ad Christi fidem reiectis idolis, atque perfidia per Catholicos, Romanique Pontificis duntaxat administros accurrerunt, hodięque accurrunt.

FREMEBAT deinde Satanas immensas illas prouincias ab Christianis regibus, dum pacem domi haberent, sanctissimo crucis explicato vexillo liberè peragrari: Quare inter Christianos reges seminata discordia bella horrenda exciuit, neque solùm Ethnicos & hæreticos, verùm etiam ipsas regum Catholicorum maiestates inter sese commisit. Hic quosnam amabo pacis & compositionis auctores voluit Deus? Romanos vtique Pontifices, Apostolicam sedem. Nulla inter Catholicos & Christianissimos reges solida pax, nulla prouinciarum restitutio, nulla armorum depositio prius consecuta est, quàm ijs hortantibus, allegatisque suis, per quos ea denique omnia Deo iuuante ad effectum perducta sunt.

INTEREA magis quoque infremuit Satanas, quòd regna, quæ in abditis mundi partibus excitauerat, & diuturna possessione retinuerat, sibi summa cum ignominia vidit adempta, quare omnes explicuit artes, vt in Europam inuaderet, iniuriamque idolis illatam Christi diuinitatis pernegatione, sanctorumque eius veneratione, imaginibus quoque rabidè sublatis & idolis vocatis, vexauit hominum mentes, quæ emotę sic nutarunt, vt integrę prouincię pestilentibus hęresibus hausti venenum passim euomerent: sic verò prę sentibus pestibus vbique serpentibus corda hominum auocarentur à contemplanda Dei gloria, quę iam in Orientalibus, & Occidentalibus Indijs splendidissimè emicabat, nimirum Christo Iesu innumera edente per catholicos ipsos miracula. Quid ergo factum? Itum est ab omnibus Regibus, & ab Antistitibus Christianis ad Romanum Pontificem, atque ad vnam illam Romanam Apostolicam sedem. Inde autem conuocata legitima Synodus ex omni gente, quæ sub cœlo est, Satanam eiecit, hęreses anathemate confodit, Christianos principes & Episcopos in vna immobili petra statuit. Illa verò, quæ hęretici tanquam simię conuenticula habuerunt, abiere in fumum, ac tantum abest, vt quicquam certi constituerent, vt cùm de componenda inter sese pace crebro agitassent, inde semper magis discordes euaderent. Cùm autem vnam vel alteram hæresim attulissent, decem inde referrent.

FVREBAT item Satanas, & Turcis in viscera Christianorum introductis, ac rebellibus ensem aduersus legitimos Reges stringentibus, opus erat fœdere, subsidioque firmiore. Properatum igitur est ad Romanos Pontifices. Tum principes vna fide, vnoque amore coniuncti: dexteræ datæ; atque auxilia, de Romanis Pontificibus accepta sunt. Sic Turcica vis, terra, marique repressa est: Hæresis denique plus viginti prælijs profligata, reliquit ampliora Regibus spatia, quàm putauerat, & bella ipsa, quæ excitauerat, cecidisse in suam perniciem, & rebellium internecionem, paulò pòst sensit. At cùm antea per vnum Lutherum Apostatam Satanas cornua sustulisset, ac ille desertis, castris bellum omni pietati indixisset, is ipse Deus, qui alijs seculis laboranti Ecclesiæ sæpè subsidiarias religiosorum ordinum copias miserat, afflauit pauperum animos, & Ignatium nostrum cum prioribus illis paucis Societatis nostrę Ducibus ad Romanum Pontificem misit, cuius auctoritate muniti operam Ecclesiæ suam nauauerunt intrepidi: Sic impijs pij, hæreticis Catholici, dissentientibus vnanimes restiterunt, iamq; hi non solùm in nouo orbe, verùm etiam in vestris visceribus collegia & seminaria, veras nimirum pietatis officinas, suppeditante omnia eodem Romano Pontifice, aperuerunt vbique: vt quantò hæresis sicut fluctus in scopulos illisa vehementius dissipata est, atq; in dies dissipatur, tantò hi magis indies vinciantur vnanimes, ac roborentur, vicariamque inter sese operam ponentes, & aliorum sanctorum in Eccles: a ordinum vestigia terentes, vides Chytræe, quid paulò pòst Christi beneficio effecturi sint: Nempè cũ tot adolescentum millia, tot ciuitates & populi ad pietatem eruditi Christianæ Reipub. maturuerint, atq; interim alij multò plures ijsdem quasi in hortis, ad frugem adoleuerint.

POSTREMÒ qui per aliquot secula tẽporum incertus ordo labi fuerat animaduersus, dum docti Reges, & alij ea in re insudabant: vel bellici tumultus pleraq; omnia (vt dictum est) impediebant, reseruata tota res est Romano Pontifici, totaq; illa variatio, & incertitudo per eundẽ sublata est, quę item antiquitus exercebat Ecclesiam.

QVOD si adhuc quæris, cur præter hasce, quas attulimus rationes cœlestium conuersionum incertitudo à Deo permissa sit, vt in hoc seculum præcipuè caderet, ne id quidem celabo.

PRAECLARE Epiphanius cũ quartadecimanos reprehenderet nolentes cum Ecclesia Catholica legitimum Paschæ tempus celebrare, causam affert, cur istam anni inæqualitatem Deus permisisset. Anni (inquit) contraria transgresione tardantes, propter diuersos inter se solis ac lunæ cursus hanc inæqualitatem efficiunt, nõ quod offendiculum à Deo sit decretum, sed exacta certitudine hac à Deo ordinata iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est proprio seculo, dum definita ordinauit lumina, & tempora, annos item ac menses, & solstitia, & dum prouidis hominibus harum rerum studium, ac curam contribuit, ex sua erga homines benignitate. Quæ ille sic Græcè: οἱ γὰρ ἑαυτοῖς ἀνθυπεράτως ὑστήκοντες διὰ τοὺς διαλλαγμένους πρὸς ἀλλήλους ὁρόμους ἥλιος καὶ σελήνης ταύτην τὴν ἀνισότητα ἐκτελοῦσιν, οὐ σκάνδαλον παρὰ θεοῦ ὡρισμένον, ἀλλὰ τῆς ἀκριβείας ταύτης ἐκ θεοῦ τεταγμένης, κατὰ τὴν πάνσοφον αὐτοῦ διοίκησιν, ἣν ἐχαρίσατο τῷ ἰδίῳ αἰῶνι τοὺς ὡρισμένους τάξαι, φυλάξαι τε, καὶ μενῶν, καὶ ἑαυτῶν, καὶ τρόπων, καὶ προνοητικοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας, ἐπιμελείας.

AC prorsus ita est, vt in reliqua suæ Ecclesiæ œconomia, sic in solemnium gestorum Christi partitione, ac quasi in propriarum sedium collocatione, admirabilem extitisse multiformem sapientiam Dei. Neque verò statim voluisse, vt quod, tanquã depositum, suis dispensatoribus crediderat, id statim omnibus aperiretur, nisi quo tempore expediret; tum rectissimæ fidei statuendæ, ac pietati instaurãdę, tum Christianæ religionis oblatratoribus conuincendis. Itaque vt Satana cribratore, Ethnicis persecutoribus, & Iudæis, schismaticis, hęreticis oppugnatoribus permisit sapientissimè Deus, vt ex mutua cum Catholicis contentione veritas prędicata roboraretur, & maiorem claritatem emitteret, sic nostro seculo reseruata est præclarissima omnium, quotquot vnquam fuere victoria. Ac cùm Petri primatus à Christo in Ecclesia institutus, hoc potissimum seculo esset à plurimis impetendus, futurumq; vt penè pedibus conteri videretur, quippè qui & Antichristi regnũ, & idololatriæ seminarium à pessimis quibusque esset (vti quondam est factum à Manichęis, & id genus alijs) blasphema voce appellandum, varia, & quidem prępotentissima tot venenis antidota Dominus Iesvs animarum nostra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostrarum optimus medicus præparauit. Itaq; varijs rationibus, inter quas Kalendarij correctio fuit, occasione diuinitus præbuit, vt potestatē à se in Ecclesiæ bonū Petro ac eius successoribus traditā redderet manifestissimam, neque ad alios quàm ad quos factus est sermo Dei, eam spectare ostenderet. Nā & quod scriptum est, claues regni, non vnius cœli, sed plurium cœlorū (sicut aptissimè dixit Origenes) Petro datum iri, cùm in primis ad spiritualium rerum scientiam impertiendā, & iudicium exercendum pertineret, suo etiam tempore, ac modo referēdum erat ad cœlestes cōuersiones liquidius manifestandas: quandoquidem ad diuinæ potentiæ gloriā potissimum futurum erat, vt non à mathematicis tantum proficisceretur, sed ab eo potissimū, cui dictū est, cōfirma fratres tuos, & pasce oues meas: præterea qui per vicarium visibilē suum, regit Ecclesiam, diuersaq; in corpus hoc mysticum influit dona, donec euadat in virum, & in mensurā plenitudinis Christi, is est, qui baptizat, qui docet, qui claudit, & aperit: quiq; Petro propterea claues pollicitus, quibus absc̄ōdita à seculo subinde, ac suo tempore referarentur, eas & dedit, cū fidelis sit Deus, qui repromisit, vti docet Apost. Sanè D. Augusti. qui sapientiā Christi altissimè gustauerat, sic loquitur sapienter: Nunquid perfectè de Trinitate tractatū est, antequā oblatrarent Ariani? nunquid perfectè de pœnitentia tractatū est, antequam obsisterent Nouatiani? Nunquid perfectè de baptismo tractatum est, antequā contradicerent foris positi rebaptizatores? Hæc ille. At nos quę ad Catholicā religionem ab omnibus omniū oppugnationibus vindicandā pertinēt, ea videmus hoc seculo rursus ita ijsdem modis claruisse, vt nihil supra. Hæreses autem cū antea separatim exortæ diuinum ordinem perrumpere nequiuissent, quo violentius cuncte quasi conglobatim sese aduersus Ecclesiā hoc tempore intulerunt, eō miserius tanquam ab immobili petra fluctus dissipatæ fuerunt. Ad ipsam porrò auctoritatē Pontificis Maximi q̄ attinet, quandoquidē ea nō propter illum, sed propter gregem Christianum instituta est, Deo adhuc præsentiora mundo labenti remedia referuanti, placuit, vt cœlestium conuersionū ad rectissimum Ecclesię ordinē statuendū certior cognitio haberetur, sicut nouus orbis, vt diximus, penè ex Oceano emersit. In quo quidē orbe aut fidei fundamēta collocari, aut tēpora ritè disponi, nec Græcis concesserit quantumcunq; orbis terræ Patriarcham se vocitet Constantinopolitanus, aut Iudicem Alexandrinus: neq; Spithamā eius terræ permisit hæreticis, qui iactantes Euangelium, nec Euangelio credentes, ipsam in qua poterant esse Catholicam Ecclesiam, dissecti in plurimas sectas, perditè deseruerūt. Quæ cū ita sint, docemur hinc quoq; altitudinem diuitiarum Dei tantò omnium mentibus esse eminentiorem, quantò maior est domo, qui fabricauit illam.

Hom. 6. in Matth.

Lucæ 22. Ioan. 21.

Ephesi. 4.

Matth. 16. Hebr. 10.

D. August. enarrat. in Psalm. 54.

ACCEDIT quòd cū prętер sublunariū rerum generationem, & conseruationem, quæ à cœlestibus motibus pendent, alia ex alijs Deus ex ingenti suo illo penu semper depromat, verissimè id testari quoque nos possumus, quod D. Antonius olim quibusdam sapientiam eius mirantibus, Bibliothecā haud videntibus respondit, inquiēs: Meus liber (Philosophi) est ista mundi machina.

SANE verò si cùm primum facti sunt cœli cuncta nobis patuissent, consuetudine viluissent, vel torpuissent ingenia, vel altius hæsisset in multorum animis, qui soli sapere viderētur, labes illa pertinax: Aeternum fuisse mundum, nunquam interiturum, agere Deum necessariò, & quæcunque plurimi cōbiberunt, ex quibus Deum cognoscentes non sicut Deum glorificauerunt.

SIC porrò cùm moles illa solis immensa ad vnius hominis imperium substitit, & regnante Ezechia retrogressa est, quantacūque aduersa conuersione cœli raperentur, id attulit multum & spei credentibus, & lucis, Philosophis, vt iam humanis gradibus cælestia ne temerè conscenderent, neq; naturæ circino diuinam omnipotentiam metiendam esse arbitrarentur.

INDE autem magnus ille nobis constat fructus, quòd cùm perpetuam istorum cœlorum rationem cernimus, cogitare debemus, eos nobis rotari, propter quos siue prętерita, siue instantia, siue futura, siue terrena, siue cœlestia facta sunt ab eo, qui nos ex nihilo immensa sua charitate creauit, redemit, aluit, docuit, & continenter docet.

ATQVI ne Astronomi ad diuinationes, & ad alia, incertos Planetarum cursus obliquè transferrent, prænoniti fuerunt isla cœlestium motuum variatione, nihil inde constantissimæ præcognitionis ad ea, quę cogitarunt, iudicia de humanis rebus ferenda existere posse, ac proinde ordinatissimæ prouidentiæ Maiestatis Diuinæ (non autem horoscopis, non fato) quæcunque eueniant, esse asscribenda: Sic Chaldęi, qui mille quingentos annos in eo studio posuerunt, cùm orbis octaui motum, Ptolemæus item cùm motum trepidationis ignorassent, ecquid certis alijs de re-

Contra Astronomos iudiciarios pulchrè.

rebus inde consequentibus statuere potuerunt? Cùm verò Zodiaci partes, & signa integrum mutasse locum sapientes viderint, vnicuique cordato licet intelligere, quàm incerta fuerint, quæ ipsi tanquam oracula credi voluerunt, cùm gentiū mores, aut futuros humanos casus inde prædicerent, aut adeò imperiorum, & regnorum conuersiones, quę videbantur in idem temporis spatium, vel momenta recidere, superiorum orbium influxibus attribuerēt, aut deniq; ausi sunt ad reliqua omnia prænoscenda, canones, & aphorismos præscribere. Quæ sine dubio incertiora fuerunt, quàm ipsa motuum incertitudo, cùm sequētia secula multum aut horarum, aut dierum, ne dicā momentorum exhausisse videamus, quibus aspectus illi, atque concursus omninò variauerunt. At cùm hæc ita sint, videant pij, atque ij præsertim, qui de Imperatorū dignitate gloriantur, quibus rationibus Constantinus Magnus sancti Paschæ legitimum diem conatus est quoquouersum inuehere: vt si qui rationibus solis haud moueantur, ij certè & rationibus, & auctoritate permoueantur ad ea, quæ pacis, & cōsensionis atque imprimis Christianæ erga diuinum cultum reuerentiæ sunt. Is igitur sic.

EPISTOLA MAGNI IMPERATORIS Constantini ad omnes vbique Ecclesias, de sanctæ Synodi actis, & de sancto Pascha.

CAPVT V.

„ EXPERIENTIA edoctus, perrerum publicarum prosperitatem, quanta sit „ diuinæ potestatis gratia, illum mihi propo „ situm esse debere finem iudicaui, vt à bea„ tissimis Catholicæ Ecclesiæ populis fides „ vna, & syncera charitas, consentiensque in „ Deum pietas seruetur. Sed enim cùm aliter „ omninò fieri non posset, vt ordo stabilis „ & firmus constitueretur, nisi simul omnes, aut certè plures Episcopi conuenirent, & de re qualibet ad sanctissimam religionē pertinente dijudicarent, eius rei gratia quā fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (num enim negauerim, quo maximè lætor, conseruūve strū me esse?) præsente vsq; adeò „ omnia in debitā sunt disquisitionem vocata, quousque rerum omnium inspectori „ Deo placita sententia, ad consentientis vnitatis concordiam stabiliendam in lucem „ est protracta, ita vt nihil iam, quod ad dis„ sensionem, aut professionis fidei ambiguitatem facere posset, sit relictum. Vbi cùm de sanctissimo etiam Paschæ die quæstio esset exorta, sententijs omnium decretum

Sacrarum Synodorū vtilitas & auctoritas.

Imperialis humilitas & submissio.

Hæreses sublatę per Synodum.

est, conuenire, vt id eodem tempore ab omnibus vbique peragatur. Quid enim nobis esse potest vel pulchrius, vel gratius, quàm si is dies festus, vnde spem immortalitatis percepimus, vno ordine, & celebri ritu ab omnib' certò, & inuiolabiliter peragatur? Ac primùm quidem indigna res fuit, sanctissimum eum diem imitatione, atque consuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus suis nefario flagitio contaminatis, non iniuria quoque animis sunt excæcati, homines scelerati. Quidni enim liceat gente ea reiecta, rectiore, verioreque ordine, quē à primo passionis die hucusq; seruauimus ad futura quoque secula obseruationis huius ritum transmittere? Itaque nihil nobis commune sit cum infestissima Iudæorum turba. Aliam siquidem à Saluatore accepimus viam. Propositus est sacratissimæ religioni nostræ suus cursus, & legitima, quæ illam deceat regula, quam vnanimi consensu complectentes, nos ipsos à fœda illa conscientia, & societate retraha mus fratres Reuerendissimi. Et profectò omnium absurdissimum est, illos gloriando iactare illis obseruandis nos sufficere non posse, absque illorum doctrina, & præscripto. Quidnam verò illi rectè sentire aut sapere possunt, qui post illam Domini cam cædem mentibus capti, non rationē aliqua, sed impotenti impetu, quocunque eos insitus impellit furor, ducūtur? Quam ob causam, cùm in hac quoque parte verū non perspiciant, sed vti semper affectu vitioso transuersi rapiantur potius, quàm errorem corrigant, eodem anno bis pascha peragunt. Qua igitur de causa eos sequemur, qui graui errore se implicatos esse cōfitentur? Bis equidem eodem anno Pascha celebrare haud vnquam sustinuerimus. Atque etiam si hæc vobis non exponerentur, conueniret tamen, vos pro mentis vestræ sagacitate, semper & studere & optare, ne cuiuspiam similitudine, & exemplo puritatem animarum vestrarum pollueretis, neue hominum modis omnibus malorum consuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoq; considerandum venit, in re tanta, & tam solennibus religionis nostræ ferijs dissensionem extare aliquam lōgè esse impijssimum. Vnum namque nobis libertatis atque redemptionis nostræ diem, sanctissimæ scilicet passionis suæ Saluator noster dedit. Vnam esse Catholicam suam Ecclesiam voluit, cuius tametsi partes in multis varijsq; sunt dispersæ locis, vno tamē spiritu, hoc est, diuino arbitrio soluetur. Cōsideret porrò Sāctitatis vestrę solertia, quā graue sit, & indecorū, per eosdē dies, alios quidē ieiunijs intentos esse, alios verò conuiuijs vacare: & post Paschæ dies, hos

Celebrandi Paschæ consensus.

Infestus Iudæis Constantini animus.

De Iudæorum cæcitate.

Paschæ festas minimè cū Iudæis celebrandas esse suadet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vna in toto orbe Catholica Ecclesia.

hos quidem feriari & cõquiescere, illos autem Italis iciunijs macerari. Quapropter hanc rem pro eo atque decet corrigi, atque
» ad vnum institutũ formamque perduci, di
» uina vult prouidentia, quantum equidem
» extra ommem affectum positus perspicio.
» Itaque cùm hoc sic corrigere conueniat,
» ne quid nobis cum Domini percussoribus
» sit commune, & decens exterior ordo, quẽ
» omnes occidentalium, & meridionaliũ, se-
» ptentrionaliumque habitabilis orbis par-
» tium Ecclesiæ, & quibusdam quoque in lo
» cis orientales obseruant ea de caussa in præ-
» sentia omnibus conuenire visum est, ipse-
» que adeò id solertiæ vestræ placiturum es-
» se recepi, vt quod per vrbem Romanam, I-
» taliam, Africam, omnem Aegyptum, Hi-
» spanias, Gallias, Britannias, Lybiam, cun-
» ctam Græciam, Asianam atque Ponticam
» ditionem, & Ciliciam, vno atque consen-
» tienti seruatur consilio, id libenter quoque
» prudentia vestra suscipiat: secum ipsa per-
» pendens non modo ampliorem Ecclesia-
» rum in eis, quæ diximus, locis numerum,
» verum etiam idem cõmuniter omnes sen-
» tire, & velle, esse quàm sanctissimũ. Quin
» & strictior ipsa, atq; exactior ratio flagita-
» re videtur, ne qua nobis sit cum Iudęorum
» periurio communio. Et tandem summam
» rei breuiter dicam. Communi omnium
» iudicio placuit sanctissimas Paschæ ferias,
» vno eodemq; die peragi. Minimè namque
» decet in re tam sancta, aliquam extare dis-
» sensionem. Et pulchrius est eam sequi sen-
» tentiã, in qua nulla sit alieni erroris & pec-
» cati contagio. Ac cùm ita se res habeat libẽ-
» tibus animis cœleste hoc, & verè diuinum
» suscipite præceptum. Quidquid enim in
» sanctis Episcoporum agitur conuentibus,
» id ad diuinam refertur voluntatem. Itaq;
» eis quę scripsimus omnibus dilectis fratri-
» bus nostris significatis, iam rationem hanc,
» & obseruationem sanctissimi diei suscipe-
» re, atque instituere debetis, vt cũ in pietatis
» vestræ (quod dudum mihi fuit in votis) cõ
» spectum venero, vno eodemq; die sanctas
» vobiscum celebrare valeam ferias, & rebus
» omnibus vnà vobiscum ex animo delecter
» feritatem diabolicam per vim diuinam o-
» peribus nostris sublatam, vestramq; vbiq;
» fidem, pacem, & concordiam vigentem cer
» nens. Deus vos seruet fratres dilecti.

QVEMADMODVM HAERETICOS & schismaticos antiquitus, sic eosdem hoc tempore agnitos esse, quod Nicænæ Synodi decreto de Anni emendatione, & sacrosancto Paschæ festorũ peragendo non acquieuerunt

CAPVT VI.

HABES Chytræe grauissimas causas, quibus Ecclesia adducta vnà cum legitimis filijs, & alumnis Regibus, ac Cæsaribus anni emendationem, siue antiquitus, siue nouissimè ad normam Apostolici, ac Nicæni decreti promulgauerit. Quam quidem promulgationem, quòniam vos alij, quantum potestis detrectatis, etiam ex hoc perspicere potestis, quo spiritu veritatisne & pacis, an falsitatis & hæreseos, vnà cum priscis illis Quartadecimanis agamini. Id quod vt adhuc liquidiùs constet, operępre tium erit adiungere, quid Græci, Ruthe ni, quosque vos alij vocatis Protestãtes, obiecerint, qui tamen omnes falsitatis, & ignorationis, vti & elationis animi, conuicti sunt.

GRAECI ET RVTHENI.

ERGÒ inter Christianos Reges, qui anni emendationem à Gregorio XIII. Pontifice Maximo editam admiserunt, Stephanus huius nominis primus Polonię Rex fuit, qui tanta in vastitate Prouinciarum, ac varietate nationum & rituum, addo, schismatum, & hæresum nihil prius habuit, quàm vt Ecclesiæ deliberatio de tanta re exciperetur ab omnibus. Restitere vehementer Rutheni, quos concepti schismatis tumor, & altissima Theologiæ, ac bonarum disciplinarum, linguæ item Græcæ ignoratio, mirificè suis cõsuetudinibus implicitos tenet. Itaq; miserunt Byzantium, vbi euocato Alexandrino Patriarcha, Ieremias, qui Constantinopolitanam sedem non ita multò ante obtinebat, Synodicam epistolam scripsit, qua Ruthenis, & Grȩcis interdicebat, ne Gregorianam anni emendationem admitterent: rationes autem eius interdictionis Ieremias tũ alias, de quibus mox dicam, tum eas afferebat, quod sibi nondum omninò Latinorum argumenta, & rationes innotuisse diceret. Ad extremum misit ad eos canonem, quo in obseruando Pascha vti deberent. Quæ quidem omnia cũ ipso autographo, chirographoq; eorundem Patriarcharũ extant apud me, cui Constantinus senior Dux Ostrouiæ Illustrissimus, & inter Ruthenos primarius hęc omnia fidenter dedit, suorumq; cum Latinis vnionẽ, atq; concordiã variis acceptis rationibus, misso item Byzantium homine dedit operam vt procuraret. Factum est autem, siue ijs rationibus, seu potius paterna summi Pontificis charitate ac sedula diligentia, vt idem Patriarcha Constantinopolitanus veritate victus, nõ solùm ei assenserit, verùm etiam legationẽ ad vrbẽ miserit, qua se idipsum inter suos curaturũ polliceretur, ingenui animi signũ prębens, & Christiano deinde pectore Patriarchatus, quã veri tatis iacturã perpeti malens. Nam paulò post in custodiam cõiectus est calumnijs oppressus à quodam Cæsareæ Epis-

Episcopo, qui pecunia Turcis data, in eius locum suffectus est: neque sanè absque suspicione, quod hæretici quidam, qui alio prætextu Constantinopoli degunt, egerrimè ferentes à Ieremia primùm quidem vestras hæreses pluribus censuris fuisse confossas, deinde etiamnum Kalendariũ Romanum emendatum recipi, Turcarum Imperatorem ad eum relegandum accenderint. non minus quàm egregij pergunt esse artifices in turbanda pace, quæcunq; inter Christianos Principes à pijs Catholicis procuratur.

PORRÒ rationes, quibus Græcorũ obiectiones dilutæ sunt hæ fuêre. Nihil nouatum fuisse à Romano Pontifice, sed sedulò curatum vt Synodi Nicęnæ decretum obseruaretur, à quo orbis Christianus recesserat, quòd rectam intercalationem posteri haud adhibuerunt.

QVOD si quid Græci nouatum à Pontifice Maximo putassent, qui rem olim cõstitutam iterum tractari curauerit, eodem argumento Nicænæ Synodi Patres, atque ante eam sanctissimos Martyres (& quidem ipsos quoque Romanos Pontifices) percelli, quasi Apostolicum canonem nouauerint, quẽ identidem executioni mandari studuerint, cùm Asiatici ab eo recessissent.

TABELLAM autem siue ordinem Kalendarij, quem Patriarchæ illi ad Ruthenos misissent, vel ipsi obseruabant, non omnino manasse à patribus Nicænæ Synodi: quare neque inde quidquam effici, quo Romana correctio conuelli posset. Porrò ijsdem canonibus, quos proponebant, ne Græcos quidem vti scire, præterquã quòd etiamsi rectum de æquinoctio canonem habent, errãt tamen in annis conditi mundi, ipsaque in chronographia: Errant item in aureo circulo, quem non esse amplius eundem temporis ipsa processio euidenter monstrauit.

QVOD ad Ptolemeum attinet, quem eã in re ijdem aiebãt sequi debuisse Latinos, ne Græcos quidem illum sequi: Neque verò Latinorum Ecclesiæ libros præstantissimi illius viri ignotos esse, quos passim Catholicæ Academiæ versant, & prælegunt: Nec adeò Ptolemeum ipsum voluisse, vt suis hypothesibus addiceremur, si quando à tempore, cuius filia est veritas, veriores aliæ ostenderentur.

AD Theologos quod spectat, quos Patriarchæ scribebant satius fuisse vt Romanus Pontifex consuleret, quàm Astronomos (sic enim inquiunt probabiliorem, & veritati plus consonam eius deliberationem fuisse futuram, nihil fuisse prętermissum. Aliquot enim annos durasse œcumenicam Tridentinam Synodum, quæ correcti Kalendarij promulgationem antecesserit: nec semel patres illos ea de re inter sese egisse, cùm de Breuiario emendando loquerentur: postea omnibus Theologorum Academijs, eam correctionem per vniuersum Catholicum orbem fuisse à Romano Pontifice missam, ac deinceps prodijsse in lucem, ac iussam, vt obseruaretur: Id quod multò antea in rem collatum fuisset, si in sapientia emendantis, aut in potestate iubentis duntaxat, non autẽ in consensu quoque & auctoritate Christianorum Principum approbantium posttum fuisset. Nullam vero cõfusionem esse subsecutam: confusionem sanè apud eos remansisse, qui confusionibus hæresum, & multiplici schismatis malo premuntur. At Catholicã disciplinam, & ordinem tenere interim prosperum cursum, quacunque in regione fides vna eaque antiquissima martyrum sanguine consignata est, atque aucta. Nouum item orbem terrarum, in quẽ sola ipsa Romana Ecclesia idolis dejectis Christi Euangelium inuexit, eodem illo emendato Kalẽdario iam vti, vt is ipse orbis in iudicio surrecturus sit, & Orientales condemnaturus, qui cùm primitias spiritus olim acceperint, spiritui pacis, & vnitatis aduersari non cessant.

IAM quod temeritas, & alia eiusmodi Catholicis obijciebantur, hæc facilè in gratiam Christi Schismaticis condonata sæpe fuisse, atque item nunc libenter condonari, si redire ad cor velint. Illud certum esse, quæ ex officina mendacij iacula emittuntur, ea solere in aere perrumpi, vel in capita intorquentium recidere. Quod si quis etiam altius ista perpendisset, eum cognoscere potuisse, in eos illud quadrare, quod quidam Græcus poeta dixit: Imperitiam & ignorantiam parere audaciam: atque illud Apostoli: In quo alterum iudicas, teipsum condemnas. Rom. 2.

ET verò Orientales, qui summum Ecclesiæ Catholicæ Pontificem licentius incusassent, potuisse Patriarcharũ antiquiorum sanctitate permoueri, qui in iudicio fidei, primas semper Romano Põtifici detulêre. Id autem fuisse reuocãdum ad memoriam, quod semper gerunt in oculis: nempè vltricem Christi dexteram, cùm quanto longius à Petri sede se subtraxissent, in tanto grauius Saracenorũ, & Turcarum iugum incidissent. Quod ipsum etiamnum reliquos experiri, qui cum Diuino tribunali sese subduxerint, iam cuiuscunque Apostatę iudicio stent: vel nescio quorum Politicorum (velint, nolint) mancipia fiant.

PORRÒ vix credibile videri, Pontifi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cis Romani rationes de emendato Kalendario Byzantium haud peruenisse. Tot enim ibi esse Catholicos: & tam multos alios eò identidem appellere, vt quæ iam pridé excusa typis ad Indias vsq; remotissimas perlata fuerint, sanè illuc quoque peruenerint. Sed verè tamen negari peruenisse, quod quæ vel non percipiuntur, vèl improbantur, ea longissimè abesse dici recte possit. Esse præterea Catholicos in Creta Episcopos, vnde ista reseiri potuerint: Nec Romanam Apostolicam sedem operæ aut sumptibus peperciisse, quæ cùm initio ad Tridentinam Synodum sacrosanctam Orientales inuitasset, postremò quoque Kalendarij corrigendi rationes Byzantium miserit. Philadelphiæ deniq; Archiepiscopo, qui diu Venetijs substiterat, Romam euocato peramanter rem totam expositam fuisse, qui item ea de re ad Patriarcham Constantinopolitanum nauigauerit. Quæ omnia temeritatisne, an prudentiæ atque charitatis fuerint indicia, ad ipsarum conscientiarum Orientalium tribunal, Catholici prouocabant.

A D extremum quæ de Spiritus sancti à patre, & filio processione Romanæ exprobrabantur Ecclesiæ, vt eò verius ista Kalendarij correctio perstringi videretur: ex ijs multò liquidius intelligi potuisse mirum nó esse, si negata processionis Spiritus sancti veritas in hoc altero negotio perspiciendo Schismaticis non affuerit. Diuini autem verbi claritate, ac probatissimarum Synodorum, & vnanimi sanctorum Orientis patrum consensu istam non minus hęresim, quàm calumniam dudum explosam fuisse. Præterquàm quod superiore seculo in Florentina Synodo Patriarcha ipse Cõstantinopolitanus, & reliqui Græci vnà cum eorum Imperatore veritatem hanc agnouerint, chirographoque consignauerint. Quam si posteri retinuissent, iam nec infinita animarum multitudo naufragiũ fidei esset passa: Neque Turcis in immensum auctæ fuissent vires: Nec in eorum manus (proh Diuinæ iustitiæ miraculum) Constantinopolis ipsis diebus Pentecostes venisset, quoniam nimirum spiritus sancti perfectam processionem pernegauerat.

ET his quidem, atque alijs rationibus, quas supra attigimus responsum est ad Synodicam illam epistolam, atque insuper additum, quid cum ipsis Regibus, atque Academijs, & ipsa quoque Cracouiensi actum fuerat, ne Rutheni in hoc Regno temerè quidquam deliberatum fuisse putarent. Ad totam enim rem maturè omnibus perpendendam iussu Romani Pontificis hæc, quæ sequuntur, quoquouersum scripta sunt.

CVM Sacrosanctum Christianorũ Pascha, quod summa religione summoque nostræ redemptionis mysterio cõtinetur, ex Diuinæ legis præscripto & SS. Patrum, qui Nicæam ad conciliũ conuenerunt, decreto celebrari debeat à decima quarta die lunæ vsque ad vigesimam primam primi mensis, ea verò sit, quæ in æquinoctiũ vernum incurrit, aut illud ipsum proximè sequitur, permagni interesse illi patres censuerunt, tum æquinoctio, tum decimæ quartæ lunæ certos ac definitos dies in Kalendario designari: ne, quod sæpe antea contigerat, discordia deinceps aliqua in eo celebrando, aut dissensio posset existere. Et quidem æquinoctij sedes in eo concilio ad XII. Kalend. Aprilis collocata & constituta est, quam fore stabilem, & firmam propemodum sibi persuaserunt. Decimam quartam verò lunam ex aureo (vt vocant) numero, qui Kalendario aptatus fuerat, perpetuò, ac facilè inueniri posse prisci patres crediderunt. Verùm æquinoctium locum suum non facilè tenuit, sed statione deserta incertis pasibus ad ante diem quintum iam, aut etiam sextũ Idus Martij errans vsque peruenit. Cui errori nisi maturè obuiam eatur, ad id tempus, quo nunc bruma conficitur, accederet aliquando, neque tamen ibi terminus statueretur, quin in infinitum procedat. Quod quantam perturbationem rebus omnibus (sed Ecclesiasticis maximè) sit allaturum, & multi antehac scripserunt, & eius libri auctor subtiliter, & copiosè disserit. Decimaquarta verò luna adeò ab illo aureo numero discrepat, vt eũ secuti, non iam ab ea ad vigesimam primam, sed frequẽter contra diuinum præceptum, & maiorum instituta ad vigesimam quintam, atq; adeò ad vigesimam sextam lunam Pascha celebremus, serpetque obscurè hoc malum, & manabit latius in dies, nisi necessaria aliquando medicina adhibeatur. Atque equidem ea iam inde à Fel. record. Nicolao V. cuius ætate meliores litteræ, & liberalium artium studia, quæ diu neglecta iacuerant, reuiuiscere, & recreari cæperunt, magna summorum Pontificum cura atque studio tentata, sed nihil cõstitui posse videbatur, quod non in magnam aliquam difficultatem incurreret. Nam quod ad Astrologiam attinet duæ potissimum res obstare, atque officere videbantur. Primum ipsius anni vertentis iusta certaque mensura, quę quoniã à doctissimis, diligentissimisq; mathematicis diuersis tẽporibus alia atq; alia reperta est, nõ eadẽ, semperq; sui similis esse conuincitur. Cùm ergò sol tãvaga, atque mutabili ratione labatur, difficillimum factu erat intercalationes ita dispẽsare, vt æquinoctia æuo perpetuo certas & fixas habeant in Kalendario sedes, cùm à Iulio Cęsare, qui primus hanc anni formam, & intercalandi rationem induxit, tredecim, aut eò amplius dies constitutam tunc sedem antecedant. Verùm huic difficultati eius libelli auctor afferre se medicinam, & quidem perpetuam pollicetur. Proponit enim sibi anni Alphonsini mensuram, quæ inter varias, media est, atque ideo errori minus obnoxia, ex qua subductis calculis efficitur, vt in annis plus minus CXXXIIII. Æquinoctiorum loca integrum anteuertant diem. Quo posito hos tredecim dies, quos diximus, seu quod magis existimat esse ex Ecclesiastica dignitate, decem illos qui à tempore Nicæni Concilij excreuerunt, intermissis decem intercalationibus, in his quadraginta annis, qui proximè sequentur, eximendos censet. Atque ita reducto Æquinoctio verno ad XII. Calend. Aprilis, quo loco in eo concilio fuit constitutum, finitaque omni confusione anno Domini M. D CXX. à quo iam melioribus auspicijs anni procedere incipient, in omne posterum tempus hanc intercalandi rationem restituit, vt centesimi quique anni qui intercalares omnes esse solent, ab eo tempore non omnes, sed tres primi quique communes, quartus verò quisque intercalaris sit. Ita vt millesimo septingentesimo, millesimo octingentesimo, millesimo noningentesimo nullus intercaletur dies, bis millesimo verò vsitato, & consueto more intercaletur. Atque eodem modo reliquis, qui deinceps cõsequentur, annis, siue quoniam alij non putant expectandum esse, dum quadraginta illi anni transeant, vt reliqui in suam rationem reuertantur. Sed illos decem dies simul eximendos, molestiamque eam semel deuorandã censent, anno id M. D. LXXXII. quo mense aptius deuorabitur, fiet, deincepsq; is ordo seruabitur, qui infrà in tabella descriptus est. Porrò huiusmodi varietatibus centesimos quosque potissimum annos eligit, qui notabiles magis sunt, quo minus negligentia aliqua, aut huius diuersitatis obliuio possit obrepere. Hæc ratio id habet incommodi, quod litteræ Dominicalis circulis, primis his quadraginta annis, qui communes esse debent, nulli vsui esse potest, deinceps verò non nisi exactis quadrigentis annis ad idem initium redit. Sed id non est tanti, præsertim cùm ei rei peculiaris quædam tabella sit dedicata. Alterum quod restituendo Kalendario, veræque Paschatis rationi tradẽdæ impedimentum afferre videbatur illud est, quod nullus cyclus decẽnoualis repericbatur, q Kalẽdario appositus præstare posset, vt ijdem numeri perpetuò lunam nouã, atque ex ea decimam quartã Paschalem ostenderent. Idque ea ratione, quod luna, non vt antiqui illi existimarunt confectis suis cursibus decem & nouem annorum numero ad idem caput ita refertur, vt per ea rursus vestigia penitus reuoluatur, sed vt ab alijs subtilius inuestigatũ, & deprehensum est, suos orbes, conuersionesq; sic moderatur, & conficit, vt trecentorum, & aliquid amplius annorum spacio discordet. Atq; inde effectũ est, vt quatuor iam, & eò amplius dies aureus ille numerus, à veris locis fuerit euagat⁹. Et vt ante diximus Pascha aliquãdo vigesima sexta luna non sine piorum hominum dolore, maleuolorumque irrisione celebremus.

Antonij Lij libel.

Hęc tabella & alię fuẽre postea typis editæ, & passim extant.

CVM igitur hæc ad Poloniæ Serenissimum Regem Stephanum ex vrbe peruenissent, his ille verbis Epistolam Cracouiensi Academiæ scripsit.

EPISTOLA SERENISSIMI REGIS Poloniæ Stephan. ad Academiam Cracouiensem.

CAPVT VII.

VENERABILIBVS, AC EXCELLENtibus viris, Rectori, Doctoribus & Magistris, præsertim Professoribus facultatis Mathematicę Vniuersitatis Cracouiensis deuotè, & fidelibus nobis dilectis.

STEPHANVS Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Russię, Prussię, Mazouiæ, Samogitiæque &c. Princeps Trãssyluaniæ. Venerabiles, ac Excellentes, fideles, nobis dilecti. Cùm ad omnem Diuinorum pariter & humanorum rationem ritè constituendam ordo temporum requiratur, sapienter atque non minus piè à multis prudentibus & pijs viris in hoc studio desudatũ erat, quo vera anni ratio, ipsiusq; sacrosancti diei Paschæ celebratio (q̃ cætera sequuntur) suo tẽpori restitueretur, aut ad certiorem formam restringeretur. Obseruatur enim iam hoc non à paucis temporibus annum à Cæsare Iulio institutũ successu temporum non modicè suis terminis egressum esse. Quoniam autem summus Pontifex, cuius nos auctoritatem libenter in omnibus sequimur, inter cæteras pastoralis officij sui curas, etiam in eam rem incumbit, quo restitui Kalendarium possit, meritò Christianis omnibus hoc illius sanctissimum studium gratum esse debet. Et tantò quidem magis, quòd omnium Christianorum Regum, ac Principum ea de re sententias explorare, ac cognoscere velit. Vt quod ad omnem & temporũ, & Prouinciarum statum pertinet, etiam id

Universidad de Deusto
Biblioteca

ante ab omnibus ritè perpendatur, ac examinetur. Cùm igitur eius sanctitas nobis ea de re scripserit, ac compendium nouæ rationis restituendi Kalendarij miserit, requirens etiam consilium, & iudicium Mathematicorum nostrorum. Illud fidelitatibus vestris mittimus, atque hortamur, vt eam rem diligenter in manus assumãt, de eaque intercalatione vel augenda, vel minuenda, vel mutanda, vel ea, quæ offertur approbãda, ita rationes omnes conferant, quo & nos intelligamus studium vestrum, & industria vestra cùm vobis ipsis, tum Regno nostro, ac vobis ipsis honorifica apud suam sanctitatem & homines cæteros existat. Benè valeant. Datum Varsauiæ die 7. mens. Aprilis. Anno Domini 1578. Regni nostri anno secundo.

AT neque hæc tantum Græcis, & Ruthenis exposita sunt, verùm etiam ostensum, si tabella eorum firma Paschæ ratio inueniri potuisset, nihil Ecclesiam Catholicam cunctatam fuisse, quin omnibus vlnis eam excepisset. Quorsum enim tanto labore ab omnibus Academijs, atque à Mathematicis per tot sæcula conquisitum fuisset, quod erat in promptu? Sanè cùm Catholici deprehenso antiquorum errore, quo in Pascha celebrando pertrahebantur, non erubuere semetipsos corrigere, quanto minus erubuissent alios imitari, qui rectius sapuissent? Verùm enimuerò, ne tabellam quidem illam, qua Græci nunc vtuntur, à Nicenę Synodi patribus esse profectam, facilè aliquis probauerit: A quibus nisi prodijt, quid tanti eam Rutheni nunc faciunt, cùm suo tempore diuina sapientia rectiorem nobis suppeditauerit?

Et sanè quidquid hac in re Græci vnquam post Synodum Nicænam adhibuere, euidens coniectura est, eos à Latinis mutuasse: tabella enim qua ipsi adhuc vtuntur, licet sit Græcè conscripta, Latina tamen retinet nomina Martij & Aprilis, in quos cadebat Aequinoctium Vernum, & quæ sunt reliqua ad legitimi Paschæ ritus tempora dignoscenda.

Prætereà ne Epiphanius quidem, neque Cyrillus Alexãdrinæ Ecclesiæ Archiepiscopus tabulæ, aut rationis eiusdem, alteriusque quasi perpetuæ, & immutabilis futuræ mentionem faciunt. Ac tamen ij Nicænæ Synodo fuere propiores, & de Paschatis festo diligenter (vt diximus) scripserunt.

Certè si quo tempore Sanctus Epiphanius vixit, idem cum hoc sæculo erat eiusdem tabellæ vsus in Oriente, manifestum est Græcis nihil fuisse certi ac solidi in Epactis rectè supputandis, & intercalationibus faciendis, cùm in anni solaris magnitudine non mediocriter Epiphanius errauerit: ait enim vbi de Audianis sermonem fecit, annum iuxta solarem cursum compleri trecentis sexaginta quinque diebus & horis tribus.

Deinde Epactarum, id est adiectitiorum dierum, vt Lunæ cursus cum solari æquetur numerum expendit, satis fallacem. Ex quo fit, vt Græci Kalendarij dispositio (siue certè eius sæculi) falsa quoque fuerit, ac multum & vagum recessum paritura. Sed & constat B. Cyrillum Alexandrinum Patriarcham librum de cyclo Paschali annorum 95. scripsisse, atque homilijs Paschalibus aliquando denunciare solitum esse, quoto die, quoti mensis proximæ quadragesimæ initium futurum esset, quoto item sequentis mensis initium magnæ hebdomadæ, & quoto eiusdem mensis ieiunium soluendum vespera sabbathi ad multam noctem, & illucescente Dominico Pascha celebrandum. Quorum patrum scripta, si cum tabella ista conferantur, patebit, aliam inueniendi Paschæ rationem, posterioribus temporibus essa initam, prout cuique peritiori rectius fore temporis ipsius obseruatio indicauerat: vel sanè non vnam, sed diuersas, & dissonas tabellas interdum fuisse apud Orientales. His ergo & alijs rationibus auditis Ieremias Patriarcha Constãtinopolitanus, veritatem (vt satis notum est) agnouit, & (quod in illo fuit) omnibus qui ab eo pependissent proponendam esse decreuit, id quod feciisset, nisi à Deo sapientissimè permissum fuisset, vt veritati tantum testimonij pro absconditæ Diuinæ prouidentiæ ordine satis esset hoc tempore, ac tamen dum Turcæ, atque Schismatici eius conatibus resisterent, restaret locus in quo Dei sapientia diuitias suas sensim humanis captibus ad sui gloriã alio tempore exereret.

PROTESTANTES ET POLITICI quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à se, priusquam à Pontifice Romano non fuisse promulgatam emendati anni rationem, quanto plura commenti sunt ne promulgationem admitterent, tantò grauiora testimonia veritati vel inuiti reddiderunt.

CAPVT VIII.

AT Protestantes in Germania (vt etiam in hoc saperẽt post factum) cùm tabescerent inuidia, quòd qui sese reformatores, & Spiritum sanctum habentes, atque Euangelicos, addo etiam Mathematicos insignes bonæ Germanorum simplicitati dudum venditassent, id ipsi non ante-

anteuertissent, quòd vni Catholicæ Ecclesiæ DEVS reseruauerat) mirum est in quam multiplices formas se mutarunt, vt eandem anni correctionem excuterent, ac si possent, euerterent: eo sanè animo, vt si quid à Romano Pontifice fuisset commissum aduersus rectæ putationis temporum præcepta, suæ existimationi aliqua ratione consulerẽt. Quod vbi nõ successit, tunc, ne non nihil feciisse viderentur, in hoc toti incubuere, vt dispiceret, si qua expeditiore ratione intercalatio, totaque istius rei dispositio effici potuisset. Sed dum etiam in hoc frustra sudant: atque (vt ille) dolium in cranio versant, idem qui vos in alijs omnibus rebus agit spiritus vertiginis, sic cœpit vestros circumferre, vt cùm singuli suam sententiam pronunciassent, siue in conuentibus, quos ea de re habuerunt, siue in epistolis quas ad Principes scripserunt, diffiteri non possent, annum fuisse corrigendum, & suam tamen pertinaciam, atq; imperitiam pugnantibus commentis proderent. Reliqui nequitiam addidere, tumultuq; & seditionibus agere cœperunt, quemadmodum Augustæ Vindelicorum est factum. Sed cordati Senatores acutius re inspecta, vt correctionem Romani Pontificis admisere, sic seminiuerbium quendam, inter populares, hæreses prædicantem turpiter & iustè è ciuitate eiecerunt. Alij verò cautiores facti, (vti Chemnitius & alij) Romani quidem Pontificis consilium veritate victi agnouerunt, verùm ne Catholicæ Ecclesiæ adhærere viderentur, cogitandum esse etiam atque etiam Protestantium Principibus scripserũt, ne si correctum Kalendarium admitteretur, Pontifici Romano subdi sese putaretur: Vt nimirum agnoscereminì, quanto studio feramini veritatis amplectẽdæ, à qua tamen bonum est vinci, cùm à quocunq; pronuncietur, à spiritu sancto sit. Cæterùm nonnulli inter eos, vbi sese eandem correctionem euadere non posse intellexerunt, iam non tanquam à Pontifice Romano, sed ob publicam quietem, & politiam admissuros polliciti sunt. At certè si ob politiam Pascha celebrauerint, Diuinum cultum nihil se facere satis indicabunt. Quamobrem neque ad illos ea lætitia & solemnitas pertinebit, de qua spiritus sanctus per Dauid prophetauit, dicens. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.

Lucian⁹ de scribẽda hi storia, vbi agit de Dionæo.

Psalm. 117.

Porrò hoc consilium arripientes alij, quos meritò Græci ἀμφοτεριζοντας, D. Augustinus neutrales vocauit, dum sapientissimi videri vellent, ad Cæsarem (quasi ad ipsum anni correctio pertineret) rem referebant. At postquam euincere nequiuerũt, quin ad Ecclesiam hoc totum spectaret, quidquid autem secuturę commerciorum confusionis obijciebãt, id à Catholicis refutatum esset, denique (vel nolentes) herbam (vt est in prouerbio) & ipsi porrexerunt. Ecclesiæ enim rectè constitutæ ordo tantum abest vt humana negotia turbare possit, vt turbulẽtissima, ac penè nulla sint ipsa Regna, & Imperia, vbi Catholicæ religionis ordo non seruetur integerrimus. Et maior sanè futura turbatio fuisset, si penè toto iam orbe Catholico eam anni emẽdationem admittente, hæc ob paucos nescio quos mirificè inter se dissectos vocari debuisset in dubium. Præterquam quod ita sapienter initio ea correctio est ante biennium promulgata, vt neque nuptiarum tempus contrahendum fuerit, neque ieiunium Quadragesimæ prorogandum, aut Quadragesimalium nundinarum dies immutandi, aut vllum prorsus afferendum mercibus incommodum. Quæ quidem omnia sequentibus annis (licet hoc quoque Romanus Pontifex prospexerit, remediumque quoad eius fieri potuit adhibuerit) æquè commodè effici non poterant. Nam & anno huius sæculi octogesimo quarto, quatuor hebdomadis integris sanctus Paschæ dies citius celebratus est ab omnibus verè Christianis, quàm ab alijs, qui Kalendarij correctionem haud admiserunt. In qua re nisi Catholici vnanimes conuenissent, minimè contigisset (quemadmodum S. Leo Magnus scripsit) vt Diuinæ pacis consortio sicut vna fide iungimur, ita vna solemnitate ferremur. 1584. Ad episcopos Gal. & Hisp.

Sed & non defuit quidam in Gallijs, quasi postliminio erumpens, qui librum satis magnum de anni emẽdatione edidit. Qui si ad cæteras ingenij dotes obedientiã fidei adiunxisset, quã in ea, quæ firmamentum & columna veritatis est Ecclesia ab omnib⁹ Christianis necessario requirit Apostolus, neque verò nimis fidenter ea momordisset, quæ sapientissimè à Patribus Nicænæ Synodi decreta sunt, nec de quartadecimanis siue τεσσαρες καιδεκατιται, quasi iniustè fuissent cõdemnati, liberius quàm par erat, scripsisset, nomini suo, & aliorum vtilitati melius consuluisset. At vt tantam Gregorij tertij decimi Pontificis Maximi diligentiam adhibitam in anno ad Nicenę Synodi normam reuocãdo sub Liliani anni nomine carpat, vnusque ipse omnium velit haberi perspicacior Lynceus, qui tandem methodum ipsissimã reppererit, credo satis iustę causse videri peritioribus Catholicis posse: si pauca hæc de illo attigimus, alij enim copiosè ad eius methodum, quę nõ vno nomine vitiosa est (sicuti sunt pleraq; alia quę affert atq; ad reliquas penè omnes quę hactenus extitere aliunde ob- Iosephus Scaliger. Christo. phorus Clauius Societatis Iesu insignis Mathematic⁹ Romæ ad omnia respondit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iectiones respõderunt, qui quidem totam hanc rem, vt plures annos eodem Pontifice Maximo mandante, cum præstantissimis quibusq; Catholici orbis Astronomis accuratissimè pertractarunt, sic iam habẽt in promptu, vt breui emittendæ sint in lucem.

Bartholomæus Sculteus Gorlicensis.

Interea verò (vt hoc obiter addam) non defuit inter ipsos Protestãtes, qui cùm pritùm Gregorianum Kalẽdarium prodijsset, illud ipsum apud eosdem ederet, Lusatiamq; adeò vniuersam eò perduceret, vt (sicut ingen ie fecit) amplecteretur. Atqui &cùm ipse nouissimè Lusatiam pretergrederer, illemet qui Gorlicij Mathematicũ & Senatorem agit, alterum mihi librum ostendit, quem prælo erat daturus, quo libro errores, & pertinaciã oppugnantium eam veritatem fusius aperit, & refutat. Sic igitur patrocinium veritati suscitat vndique diuina sapientia, factura vt etiam inter vestros, si homines tacuerint, lapides clament: vobis autem, id quadret, quod Aristophanes in Nebulis scripsit, cùm lunam inducit cũ Athenienſibus alieno anni tempore solemnes cultus & ferias insipienter celebrantibus, expostulantem his verbis:

Κ' οὔτ' ἄγειν τὰς ἡμέρας, ἐνόει ὀρθῶς, ἀλλ' ἄνω τε καὶ κάτω κυδοιδοπᾶν.

EX LIBRO BARTHOLOMAEI Sculteti Mathematici, qui inter Protestantes viuit, quæ aduersus Protestantium vanas obiectiones respondet.

CAPVT IX.

AT pauca de multis (ne quis istorum aliquid falsi nos comminisci putet) ex eodem Sculteti libello huic tractationi loco coronidis adiungamus. Is igitur sic habet:

Hoc ordine diligentius inquisito, patebit maxima vtilitas cum delectatione propter mutuã collationẽ examinis vtriusq; Kalendarij, quæ in eius exercitio experiri licebit: melius enim, & penitius arborum natura & fructus alia quàm hac ratione perspici, & considerari nõ poterit. Et cùm hæc sint clarissima luce comprobata, non immeritò improbanda eorum sunt insolentia iudicia, quibus conantur vetus deprauatum Kalendarium huic innouato, & correcto anteponere, cùm nondum eruditione sua qualitatem vtriusque collatam introspexerint, quatenus hoc melius, & perfectius illo existat. Et multò magis refellendæ obiectiones quas effutiũt, qui arbitrantur impedire publicationem ipsius, elaborando, ne melius substituatur peiori, & insudando, vt corruptum loco correcti retineatur. Eiusmodi homines cur non videanturplus amare tenebras, quàm lucem? Correctum enim Kalendarium tantam lucem confert omnium sęculorum historijs, restituendo ipsas in veros terminos reuolutionis solaris & locum primitiuum, quarum quasi memoria haberi possit: qualem vsum vetus Sosigeneum, nec vllum aliud peregrinum Kalendarium communicare nobis valet. In nouo enim retinentur certis terminis cardinalia solis puncta, & quatuor anni tempora figuntur suis statis diebus, atque in tali curriculo clauduntur, vt definitiua sua puncta nũquam transgredi patiantur, vetus autem singulis fermè centenarijs decedit, lõgius fugiendo ab historiarum terminis eorũdemque attacta memoria. Ista in hoc nostro exercitio ita manifestè infinitis exemplis demõstrare possumus, vt stupidissimus, & prorsus alienus à mente sit, qui ea nõ percipiat. Quid ergò proderit clarissimę luci contraire. & inferre tales opiniones, quæ cum recta ratione pugnant? A quibus nam verò ordiuntur suam contradictionem? à persona, vt non quid, sed quis dicat sit spectandus: quasi res ipsa per se optima ob maleuolentiam iactam in personam, non sit procuranda, sed simul cum eadem sit reijcienda. Alij vsum notationis temporis, & obseruationis anni temporum vilipendẽdo, arguunt minimè curandum, quando aut vbi locorum memoria rerum sacrarum in Kalendario significetur celebrãda, vt propter hanc ordinis restitutionem neutiquam sit correctio ineunda: quæ opinio homine ratione prædito minimè digna censenda est. Alij sunt qui ex incognita persuasione vaticinari cupiunt, mutationem Kalendarij consequi mutationem regnorum: Rursus alij vaniloqui putãt calculo Astronomico, aut tabulis motuum cælestium inde accersiri scrupulum: qui sermo in primis indignissimus arbitrante se peritum esse in hac doctrina statuendus est. Opinantur enim esse id illud quod nũquam est, aut fieri potest. Quod & alij de mundinarum, censuum, fationis, nauigationis, & similium rerum à terminis annuis diuulsione inijciunt, leuissimum est argumentum: Non enim est perpetuum quod vnius est principij, hocque minus metuendum ideò intellexerũt maritimi, & terrestres, quibus nunc vsus noui Kalendarij perdurat: scrupulus enim est periodo vnica absoluẽdus, propter quẽ ratio notationis melioris, subsequendi ordinis in perpetuum durantis, non est negligenda. Et postremum superaddere solent, & si minus priores obiectiones spectandæ forent, sicuti verè vilissimæ sunt æstimationis, tamen quod propediem finis mundi præ foribus expectetur, non esse vetus Kalen-

Kalendarium amouendum, nouumq; ob breuem durationem sustinendum: hi sunt vates, sed non diuinitus adflati. nec etiamsi hoc anno mundi terminum possent prædicere illis est credendum. Si annus Sosigeneus, qui erat correctio decemuiralis præcedẽtis obseruationis primum Christi aduentum humiliatæ carnis exceperat, cur non quoque Gregorianus, qui est correctio Sosigenei maiore perfectione ab eo constãs præuenire valeat, alterum eius aduentum in gloria Maiestatis æternæ? Et quæ præterea solent alia irrationabilia in medium spargere, quibus imperitæ plebi, aut alijs conniuentibus fumum obducere, alienamque mentem aduersus correctum Kalendarium efficere moliuntur, Illa inter prædictas obiectiones enumerari possunt. Quæ in ista præfatione examinare, & refellere nostri non est instituti, alibi enim (vt cap. 9. de Kalendario Romano ad Romanam Cæsaream Maiestatem) satis sunt refutata, & quærentibus solutionem eò loco satisfactum est. Hæc ille.

QVENDAM MICHAELEM MAESTlinum, qui se scribit mathematicum Tubingensem, dum nouissimè conatus est altero (vt vocat) examine à se edito Kalendarium emendatum carpere, non solum imperitiam, & vanitatem suam prodidisse, verum etiam (licet inuitum, ac non cogitantem) magis confirmasse Gregorianam emendationem.

CAPVT X.

ET denique cuiusdam hæretici Michaẽlis Mæstlini, qui se Tubingensem Mathematicum scribit, erupit nouissimum examen, quo Gregorianum Kalendarium conatur euertere. Contra quem quoniam ijdem, de quibus supra locuti sumus, abundè respondẽrunt, hoc vnum satis fuerit dicere. Nempè gloriosam illam inscriptionem, qua vniuersos prouocat ad respondendum, nisi (inquit) velint haberi impostores, aut imperij turbatores, satis ostendere hominis ventosum ingenium ac proinde in eius scripti recessu, multò minus esse, quàm fronte promittat. Nam vt pleraque in eo sunt putida, certè cùm fateatur tabulas tam Alphonsinas quàm Prutenicas exactè cum cælo non congruere, cur item de æquinoctiali termino non dubitabitur, an sit exactissimus, quẽ exorbitatione sua opponit medio loco in 21. Martij ex auctoritate Nicæni Concilij affixo? Veruntamen & eo conatu comprobat ipsomet calculo Astronomico 11. diem permanere intermedium inter vtramque exorbitationem, versus 19. & 24. dies Martij. Quamobrem Gregorianum computum astruit magis, quàm negat, confirmat quàm infirmat, ac veriorem illam esse omnibus alijs notationem annorum ciuilium inuitus etiam fatetur.

DE QVIBVSDAM ALIIS NIcænæ, & aliarum Synodorum Canonibus & constitutionibus, præcipuè de ijs quæ ad cœlibatum spectant, occasione quorum de Clericorum cœlibatu fusè disseritur.

SECTIO V.

ANTE NICAENAM SYNODVM extitisse alias Synodos, & constitutiones Apostolicas, ad quarum amussim Concilia insequentia coacta & Canones lati sint.

CAPVT I.

QVONIAM verò cùm prouocasses ad decreta primarum Synodorum Canones quosdam detorsisti ad Sacerdotum cœlibatum, ad visibilis Ecclesiæ primatũ, & ad sanctum altaris Sacrificium, atque ad eos qui hinc percipiuntur fructus oppugnandos, propterea operæpretium fuerit, aliquid altius repetere, quòd cùm ad ordinem Ecclesiæ Apostolicum, tum ad propositi nostri finem pertinet: deinde eorum Canonũ materiem præcipuè persequi, quibus eadem omnia propugnantur.

Ac primùm ignorare non debes extitisse monimenta primarum Synodorum, & constitutionum Apostolicarum, ad quarum tanquã amussim Synodi reliquæ coactæ, canones (etiam ante Nicænam) lati sunt, qui vim suam pro loco, tempore, personis obtinerent. Posteà verò quæ per Generalia Concilia cõsentientibus Ecclesiæ Antistitum animis promulgata sunt, hæc eò plus roboris esse assequuta, quò magis vniuersale bonũ (quod ideò Diuinius est) tractauerunt.

Inter cæteros Tertullianus, qui exeũnte secundo Christiano sæculo vixit, sic inquit: Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis cõcilia ex vniuersis Ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. Et hoc quàm dignum fide auspicante congregari vndique ad Christum. Vnde quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum, hoc tu psallere non facile nosti, nisi quo tempore cum cõpluribus cœnas. Conuentus autem illi stationibus prius, & ieiunationibus operari, dolere cum dolentibus, & ita demum con-

Tertul. aduers. Psychicos c. 13.

Sic hæretici psallere non facilè nouerunt, nisi quo tẽpore cum compluribus ad ebrietatem cõ potarunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

„ congaudere gaudentibus norunt. Si & ista
„ solemnia, quibus tunc patrocinatus est ser-
„ mo, nos quoq; in diuersis Prouincijs fungi-
„ mur in spiritu inuicem repræsentari, lex
Cap 14. 2. Corint. 9. Rom. 6. est Sacramenti. Hæc ille. Qui paulò post subdit: Quòd si noua conditio in Christo sepulti perseuerat, iam noua, & solemnia
„ esse debebût, aut si omnem in totum deuo-
„ tionem temporum & dierum, & mensium,
„ & annorum erasit Apostolus, cur Pascha
Nota statones, & quartæ ac sextæ feriæ obseruantia. celebramus annuo circulo in mêse primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus? cur stationibus quartum & sextum sabbathi dicamus, & ieiunijs parasceuem. & sequuntur. Hæc ille de Synodis generatim.

Iam verò quænam habita sunt Concilia Hierosolymis, & Antiochiæ actis Apostolorum D. Lucas scriptum reliquit, siue de electione Matthiæ, siue in Pentecoste, siue de electione septem Diaconorum, siue deniq; de decisione Legalium, cùm Apostoli ea verba pronunciarunt: Visum est spiritui sancto, & nobis, &c. (quod sanè B. Irenæus tanti fecit, vt ex illius Synodi verbis vnum Deum probauerit aduersus Marcionem) siue cùm Apostolorum Canones, & constitutiones Apostolicæ à B. Clemente postea in scriptum redactæ fuerût editæ (quarum cum Nicæna Synodus, & antiquitas omnis mentionem fecissent, Magdeburgenses autem Centuriatores voluissent tantam veritatem obscurare, apertè tum ab alijs, tum præcipuè à Francisco Turriano nostræ Societatis Theologo redarguti sunt nequissimæ insciticæ) siue cùm Iacobus frater Domini electus fuit in Episcopum Hierosolymitanum, quemadmodum Eusebius ex Clemente Alexandrino meminit: siue de Antiochena Synodo, in qua segregati sunt inuicem Beati Paulus & Barnabas, siue de Ephesina, ad quam Paulus omnes Presbyteros, & Episcopos Ephesiorum, atq; (vt inde colligitur) Asiæ vniuersæ conuocauit, siue de Corinthiaca, in qua multa de ritu Eucharistiæ (vt inquit D. Augustinus) egit Apostolus, & Corinthijs promissum præstitit, quod antea scripserat ijs verbis: Cætera cùm venero disponam.

Act. 1. Act. 2. Act. 6. Act. 15.

Iræn. lib. 3. cap. 12.

Li. pro epi. Pontif. li. 1. c. 1. & præf. in Clem. Euseb. lib. 2. cap. 1. Clemens Alex 6. hypotyposeõ.

Act. 13. Act. 20.

Aug. epist. ad Catulanum. 1. Cor. 12.

Canone 37. At cùm Apostolico Canone statutum fuisset, vt bis in anno Synodi celebrarẽtur, sanè vbicunq; fidei semina fuerunt sparsa, (nec tamen Ethnici, aut hæretici obstiterunt,) eæ passim habitæ sunt, canonesq; editi. Quare perspicuum fit digitum Dei necessario hic fuisse, neq; Ecclesiam potuisse delitescere, posterioraq; concilia vel renouasse superiores canones, qui ab hæreticis abolebantur, aut ab incurijs sacerdotibus non obseruabantur: vel orbi Christiano varias varijs morbis medicinas postulanti, nouos edidisse. Certè Romanorũ conciliorum sub Clemente primo Anacletus, sub Alexandro primo, & Sixto primo, atq; Telesphoro hi ipsimet decretalibus suis, sub Victore Eusebius, sub Syluestro, & Damaso Isidorus, & alij, atq; adeò ijdẽ Pontifices meminerunt. Deniq; aliorum quæ per totum orbẽ terrarum congregata sunt, plenæ sunt historiæ Ecclesiasticæ. Nam & hi conuentus à Tertulliano per Græcias, & Africam habiti fuisse dicũtur: quibus intererant Catholici Episcopi, & reliqui sacerdotes. Stationibus (ait) prius, & ieiunationibus operati: primitiuæ nimirum Ecclesiæ consuetudinem obseruãtes, qua ieiunia solebant præmittere, vti factũ fuisse in Synodo Apostolorum Antiochena, acta ipsa declarant.

Anacl. epist. Euseb. li. 5. c. 20. seu 22. Niceph. lib. 4. cap. 30.

Act. 13.

CANONVM NICAENAE SYnodi numerus.

CAPVT II.

VErum vt ad Nicænam Synodum veniamus, Octoginta Canones ab ea fuisse promulgatos, quiad numerum septuaginta fuerint redacti scribit B. Athanasius, non negat B. Marcus Romanus Pontifex, ad quem ille de ijs recuperandis scripserat. Plures verò fuisse omninò quàm viginti illos, quos commemorat sextum Concilium Carthaginense, non solùm qui aliquot ante secula nos antecessere, Isidorus, & alij, verùm etiam antiquissimi alij sunt testes, quos quoniam accuratè enumerat, & probat Alphonsus Pisanus Societatis nostrę Theologus, qui plura de Nicęna Synodo scripsit, & verò passim liber ille extat, ad eum te refero. Est autem in Vaticano manu scriptus Græcus codex nomine Syntagmatis, siue commentarij de rebus quę contigerunt in Synodo Nicęna, quo in libro mentio fit τῶν διατυπώσεων, hoc est, constitutionum vt diximus, & τῶν ὅρων, id est, canonum. Eę verò certò haud scitur quot fuerint, cùm qui illas forsan cũ canonibus connumerarunt fieri possit, vt octoginta quatuor canones fuisse Nicęnos crediderint, vti putauit Onuphrius. In eodẽ tamẽ Græco codice Diatyposes tantum adscriptę reperiuntur: licet auctor pauca de multis dicat sibi sese descripsisse. Prętereà viginti ij canones, quos Synodus Carthaginiẽsis actis suis inseruit. Sed & Arabicum octoginta canonum concilij Nicęni exemplar extabat in Bibliotheca Marcelli secundi Romani Pontificis, cuius simile ex Alexandria Aegypti Romam attulit Ioãnes Baptista Romanus Societatis nostrę, cum iussu Pij IIII. Pontificis Maximi, ad Alexandrinum Patriarcham nauigasset, vt eum ad Synodum Tridentinam inuitaret: quam quidem Sy-

Athan. epist. ad Marc. Marcus ad Athan. & ad Argyropũ Epiſcopos. Iul. 1. epist. 3. Sardicense Cõcilium. Antiochenum Concilium. Vide lib. 4. Alphonsi Pisani in Concilium Nicænum.

Onuphrius in Chronico Ecclesiastico.

Synodum postea eo ipso Ioanne Baptista procurante, & Gregorio XIII. mandante Episcopi Montis Libani ad miserunt. Erat autem in ipso Arabico exemplari vulgati viginti canones, ordine alio dispositi, priore tamen excepto. Quod quoniam multa habet, quæ ad Ecclesiasticam Hierarchiam, & singulorum in ea graduum potestatem attinent, quædam item ex ijs quę Iulius primus Epistola secunda tanquam Nicæna citauerat, nonnulla item quæ vel in Synodo Antiochena, vel in Concilio Sardicensi repetita sunt, propterea primũ diatyposes ipsas è Græco, quæ passim non extant, huc afferam, quãdoquidem ad reliqua faciliorem aditum sternunt.

DE DIATYPOSIBVS ECCLESIAsticis sermo Dogmaticus.

CAPVT III.

VErsabimvr in luce, quæ est Christus, tanquam ipsi propinqui existẽtes, & ipsum aspicientes. Sic in sanctificantibus precationibus exercebimur. Preces enim sanctificant, si Diuinum verbum adoremus. Verbum autem Diuinum adest, vbi cor, & pura vitæ institutio in humilitate conseruatur. Laborabat Israel sacrificia perficiens, clamabant Prophetæ ad Deum: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Illi clamabãt, & nos accepimus. Alij laborauerunt, sicut Christus dixit, & nos in laborem ipsorum introiuimus. Venit enim ad nos CHRISTVS dicẽs: Ego sum lux, ego sum veritas, sine labore accepimus gratiam: sed cum labore oportet nos gratiam conseruare.

Psalm. 42.

Ioann. 4.

Ioann. 8. & 14.

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων, λόγος διδασκαλικός.

Ὁμιλήσωμεν φησὶ, ὁ Ἰησοῦς ὁ χριστὸς, ὡς πλησίον αὐτοῦ ἑστῶτες, καὶ ὁρῶντες αὐτόν. Οὕτως πολιτευσώμεθα τοῖς ψυχαῖς τὰς ἀγιαζούσας. Εὐχαὶ γὰρ ἁγιάζουσιν, ἐὰν λόγῳ θείῳ προσευχώμεθα. Λόγος θεὸς πάντοτε, ἵνθα καρδία, καὶ πολιτεία καθαρὰ ἐν ταπεινοφροσύνῃ φυλάττεται. Ἐκαμεν ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ὑπερτελῶν, ἐκραξεν ὁτι προφῆται πρὸς τὸν θεὸν ἐζωσεν ἐλεον τὸ φῶς σου, καὶ τὴν ἀλήθειαν σου ἐκέκραξεν ἡμῶν: καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν: ἄλλοι κεκοπιάκασι, καθὼς εἶπεν ὁ κύριος, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθαμεν. ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος λέγων: ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς, ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ἀκαμάτως ἐλάβομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτου δεῖ ἡμᾶς φυλάξαι τὴν χάριν.

ANNOTATIO.

PErspiciant hic Christianę mentes, quibus vocibus sanctæ illæ Episcoporum animæ vel Christianam confessionẽ profitebantur, vel promulgabant Ecclesiasticas constitutiones. Nam & in luce Christi, non in humanis inuentis versari sese, cùm eas tradebant: & precationibus homines sanctificari, diserte pronunciabant. Cùm verò apertè faterentur à Christo Domino, qui lux & veritas est, gratiam sine labore, hoc est gratis sese accepisse, apertè item Christianam docuerunt Ecclesiam, oportere nos gratiam conseruare, atque (vt inquit Apostolus) gratię Dei cooperari. Ecquid igitur Ecclesiasticas leges in Christi luce latas, quasi humanas traditiones conuellitis? Quid verò post Christi gratiam acceptam, vos alij aut orationi sanctificationem, aut Christianis operibus necessitatem, ac vim (quod & in Diuina scriptura passim meritum, & merces vocatur) adimitis? Quòd si Nicænæ Synodo spiritum sanctum adfuisse non inficiamini, cùm & Symbolum sanctorum illorum Patrum recipitis (id quod tamen vt supra ostendi, re ipsa non facitis, cur & non loquimini, vt illi locuti sunt, nec creditis, vt illi crediderunt?

De his qui dicunt, non oportere Christianos laborare.

ALiqui nolentes laborare, sed curiosi esse malè accipiunt illud, quod Dominus dixit: Ne sitis soliciti animę vestræ, quid manducetis, &c. Quòd sequentes aiunt, non oportere laborare Christianos. Demonstrandũ est, non sic dixisse Dominum. Possumus enim laborare, & non soliciti esse, scientes, & credentes, quod operum nostrorum incrementum, & fructus ipsos Dominus det, qui dixit: sic est Regnum Dei, vt si homo iaciat semen suum in terram, & dormiat, & surgat nocte, & die, & semper germinat, & crescit, & non nouit ipse.

Marci 4.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν χριστιανοῖς ἐργαζεσθαι.

Ἐπεί περ τινὲς οὐκ ἐργάζεσθαι βεβούλωνται, ἀλλὰ περιεργάζεσθαι ἐκλαμβάνουσι κακῶς τὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν φωνάς: μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε. ὡς δὴ χρῆναι λέγοντες, ἀκολουθοῦντας τῇ φωνῇ τοῦτο ἐργάζεσθαι εἰς τὸν χριστιανὸν. ἀποδεικτέον ἡμῖν μὴ οὕτως εἰρηκέναι τὸν κύριον. ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ ἐργάζεσθαι, καὶ μὴ μεριμνᾶν, εἰδότας ἡμᾶς καὶ πείθοντας, ὅτι τῶν ἔργων ἡμῶν τὴν αὔξησιν, καὶ τοὺς καθ' ἑκάστους αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσιν, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἴσον ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἂν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς

Universidad de Deusto
Biblioteca

γῶν, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρεται νύκτα, καὶ ἡμέραν, καὶ βλαστάνει, καὶ μηκύνεται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.

ANNOTATIO.

CVm idem inculcet Synodus quod superiore constitutione attigerat, mirari nō debes Chytræe, si libro de tuis impostoris meo ea verba de vestris verè protulerim, quibus fidem illam vestram cum Apostolo vocauerim dæmoniorum, mortuam, atque inter cantharos demersam. Sciebant igitur Nicæni Patres, quoniam Euangelio non fictè credebant, sicut erat laborandum Christianis, ita his operum incrementum, & fructus ipsos Dominum daturum. Sciebant (inquam) animas Christi sanguine irrigatas haud sterilescere, nec verò ex gratiæ semine cōcepto si quæ ederent opera Christiana, hęc dici debere, aut esse peccata: Quod quidem tantus ille nouę fidei preco nempè blasphemus Apostata Magister vester in Christi iniuriā euomuit. Sciebāt denique ex ipso verbo Dei, Regnum Dei, hoc est Ecclesiam, semper germinaturam, & crementa habituram, ne quid Donatistæ, cæteriq́ue gregales vestri obstreperēt, quasi Ecclesia de orbe terrarum perijsset, atq; à sesē iterum tandem nescio vnde excitata fuisset.

Luther.

De clericis sacri ordinis.

CLerici sacri ordinis esse debēt typus, & imago cælestium: Episcopus quidem debet esse typus Dei, tanquam caput post illum Ecclesiæ, quā recepit. Presbyter tenere debet sedem & locum seraphicum, Diaconus verò cherubicum. Minister autem, (hoc est hypodiaconus) qui ὑπηρέτης, debet ministrare his.

περὶ τῶν ἱερωμένων.

τοὺς ἱερωμένους εἰς τύπον, καὶ εἰκόνα χρὴ εἶναι τὸν τόπον τοῦ κυρίου, ὡς κεφαλὴν μετ' αὐτὸν ἔνια τῆς ἐκκλησίας, ὡς παρίληφε· τὸν δὲ πρεσβύτερον τὸν σεραφικὸν ἐπέχειν τόπον· τὸν δὲ διάκονον τὸν χερουβικόν· τὸν ὑπηρέτην εἰς διακονίαν τέτων εἶναι προσήκει.

ANNOTATIO.

Vide B. Dionys. Areo. de hierarc. Ecclesiast. D. Clem. in constitut. Apost. Ex recentioribus Turria. de Hierar. ordinationib. & Stapleton. de Ecclesiastica

CHristianæ Ecclesiæ si sacer ordo clericorum hoc est Episcopi, presbyteri, Diaconi, & hypodiaconi desint, eam neq; typum, nec imaginem cælestium, neque adeò Ecclesiam esse posse, hinc planissimè liquet. Vident igitur cordati Christiani Clericorum ordinem hic dici sacrum, qui execrandus habetur ab hæreticis, quoniam hæretici sunt. Tu quoque Chytræe vides, quàm meritò chimeras istas odisse debeas; quas quisque vestrorum hæresiarcharum, veræ Ecclesię loco, electis Episcopis, presbyteris, & alijs sacri ordinis clericis excitauit. Sed an Christi Ecclesia esse possit, vbi iste ordo sacer non sit, alij quidem copiosè, nos autem in responsionibus nobilissimo Septentrionali datis, pressius demonstrauimus, quamobrem eò hęc tractatio spectat.

sue de principibus monstrabilibus.

De eo quòd non oportet Laicos in suggestum ascendere.

NOn licere prętер canonicos Psaltes, id est, qui regulariter cantores existunt, quiq́ue pulpitum ascendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in Ecclesia psallere.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν ᾧ ἄμβωνι.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν ᾧ ἄμβωνι, πλὴν τῶν τεταγμένων ἀναγινώσκειν, ἢ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκφοραῖς.

ANNOTATIO.

HAbetur in Concilio Laodiceno, hic ipse Canon: quo etiam in inferioribus ordinibus ordinatissima fuisse omnia (vti adhuc sunt in Ecclesia Catholica) licet intueri. Iam verò inter hæreticos omnia susque deque sunt inuersa: fullones, caupones, propolæ, & qui non? carnifices quoque, mulierculæ itē alicubi pulpitum ascendunt, de codice legunt, & postea scilicet ad Euāgelicam, & Apostolicam normam Ecclesiæ vestræ sunt institutæ.

De sancto Baptismate.

BAptisma nostrum non oculis corporis considerandum est, sed mentis oculis. Aquam vides, considera virtutem Dei in aquis absconditam. In sancto enim spiritu, & igne baptizari nos docet Euangeliū. In fide enim baptizantis, & fide baptizati per sacram inuocationem plenas sanctificatione spiritus, & ignis Diuini aquas considera. Ipse enim, inquit, baptizabit spiritu, & igne. Descendit itaque qui baptizatur reus peccatorum, & obnoxius seruituti corruptionis: Et ascendit liberatus ab hac seruitute, & peccato, factus filius Dei, & hęres eius gratiæ, cohæres autem Christi, indutus ipsum Christum, sicut scriptum est. Quicunque in Christum baptizati estis, Christum induistis.

Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Τὸ βάπτισμα ἡμῶν ὃν τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς κατανοητέον, ἀλλὰ τοῖς νοεροῖς. ὕδωρ ὁρᾷς; νόησον τὴν ἐν τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τοῦ θεοῦ δύναμιν. ἐν γὰρ πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ βαπτίζεσθαι ἡμᾶς οἱ ἱεροὶ διδάσκουσι λόγοι. ἐν γὰρ πίστει τοῦ

ἁγίου τοῦ βαπτίζοντος, καὶ ἐν πίστει τοῦ βαπτιζομένου διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως πλήρη τὸ ἁγίασμά τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ θείου πυρὸς νοεῖ τὰ ὕδατα· αὐτὸς γάρ, φησὶ, βαπτίσει ἡμᾶς πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. καταίρεται μὲν οὖν ὁ βαπτιζόμενος ὑπὸ πνεύματος ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς φθορᾶς δουλείας ἐνεχόμενος· ἀνέρχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς τοιαύτης δουλείας, καὶ τῆς ἁμαρτίας, υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονὼς, συγκληρονόμος δὲ χριστοῦ· αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν χρισόν.

ANNOTATIO.

ITa quoque habet Cuthebertus Tonstallus lib. 1. de veritate corporis & sanguinis Domini. Cæterùm hic cernis an Romana Ecclesia cum Nicænis patribus consentiat, vestri verò ab ijs dissentiant, qui Sacramentā nouæ legis impiè negent esse efficacia gratiæ signa & instrumenta. Plenas, inquit Synodus, per sacram inuocationem esse sanctificatione spiritus, & ignis Diuini aquas. Quid ita? quoniam id ipsum ex Euangelio perspicitur. Ipse enim ait, baptizabit spiritu & igne. At & hoc inde cernitur, quod (ait Synodus) baptizandus, qui descenderat reus peccatorum, & obnoxius seruituti corruptionis, ascendit liberatus ab hac seruitute, ac peccato, & quæ sequuntur. Quanto igitur satius fuerit, cum Christo, cum Apostolo, cum Synodo Nicæna loqui, quàm & mōstrosa dogmata de peccato originis per baptismum haud abolito, de seruitute Christiani hominis de fide imputata, (non autem inhęrente) inuehere: & blasphemum illud simplicibus, ac rectè colentibus Deum obijcere, quod idololatriam exerceāt, quoniam sancta ista mysteria (vt decet) venerantur?

DE DIVINA MENSA, ET DE EO, quod in ipsa est, mysterio corporis, & sanguinis Christi.

ITerùm etiam hic in Diuina mensa ne humiliter intenti simus ad propositum panem & poculum: sed attollentes mentem fide intelligamus, situm in sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à sacerdotibus immolatum, & pretiosum ipsius corpus & sanguinem nos verè sumētes credere, hæc esse nostræ resurrectionis Symbola: propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, vt sciamus, quòd non satietati, sed sanctimoniæ sumimus.

Περὶ τῆς θείας τραπέζης, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ.

Ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης πάλιν καταπαυόμενοι τῷ προκειμένῳ ἄρτῳ, καὶ τῷ ποτηρίῳ ταπεινῶς προσέχομεν. ἀλλ' ὑφάσατε ἡμῶν τὴν διάνοιαν πῶς νοήσωμεν κεῖσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα, καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ τοῦτο γὰρ δύο τὰ πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ' ὀλίγον· ἵνα γνῶμεν οὐκ εἰς πλησμονὴν, ἀλλ' εἰς ἁγιασμόν.

ANNOTATIO.

ET hoc apud eūdem Tonstallum ibidem extat. Porrò quot verba, tot iacula hic sunt, quæ Caluinianas, tuasq; à te celebratas Picardicas impietates confodiant. Nam vt satis iam corde Picardicus sis, talpæ ipsæ iam nouerint, quidquid Lutheranæ, laruæ retineas adhuc, ad regendā inconstātiæ notam. Diuinā igitur & sacram mensam (siue altare) situm item in sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à sacerdotibus immolatum, & pretiosum ipsius corpus & sanguinem nos verè sumētes credere, hæc esse nostræ resurrectionis Symbola: propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, vt sciamus, quòd non satietati, sed sanctimoniæ sumimus. Quæ cùm semper Ecclesia Catholica crediderit, & Romani Pontifices semper docuerint, ac doceant, vtros putas magis idololatras, vósne alios, qui panem pro Christo obtruditis, Diuinasq; mensas contriuistis & conculcastis, an Catholicos Sacerdotes, qui verū Christum offerunt, & porrigunt? Hac ergo vnica Nicænę Synodi cōstitutione, aut crede Chytræe, & ita loquere, vt fidelem decet, aut certè morere, ac te damnatum vsque ante mille ducentos annos agnosce.

De resurrectione ex mortuis.

NOn simpliciter Dominus suā ipsius carnem pro nobis passioni, & morti tradidit, sed vt nostræ salutis negotium gereret, quamuis liber esset à morte, vt sermo superius demonstrauit. Clamat Propheta quasi ex persona ipsius, prædicens futurum eius secundum carnem dispensationis mysteriū. Factus est (inquit) quasi homo, sine adiutorio inter mortuos liber. Quis autem liber à morte nisi Deus? sed iuxta prius ostensas demonstrationes incarnatus propter hominum dilectionem factus est, quasi homo sine adiutorio, humilians vsq; ad mortem, mortem autem crucis, suam ipsius carnem: quæ & resurrexisse prędicatur, vt nos immortales faciēs, spem nostræ resurrectionis pro imperio constitueret nobis per ipsas primitias nostras liberatis, vt nō amplius serui essemus æternę mortis: sed liberi, quemadmodum & primitiæ nostræ Christus, deinde hi qui sunt Christi in aduentu ipsius. Et ipsum Saluatorem hunc Dominum nostrum Iesum CHRISTVM, DEI & Patris filium vnige-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnigenitú expectare nos in cælis, cùm noſtra corpora ex ſepulchris excitauerit, teſtatur dicens: conuerſatio noſtra in cælis eſt, vnde & Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Sic enim oportet corpus noſtrum clarificari, ſicut & corpus Domini, vt miſeriam, & eas quæ nunc ſunt paſsiones ſuſcipere nequeat, liberum à morte, & à peccato purum, vt in nouitate vitæ cum ipſo poſsimus ambulare in cæleſti lumine, ſemper cũ ipſo Chriſto regnantes. In hac enim ſpe ſanctum baptiſma percepimus, & ſalutarem ſanctorum eius membrorum participationem accepimus, iuxta Eccleſiæ Catholicæ dogmata.

Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.

Οὐχ' ἁπλῶς ὁ κύριος τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν εἰς πάθος, καὶ θάνατον, ἀλλ' ἵνα τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματεύσηται, καίπερ ἐλεύθερος ὢν τοῦ θανάτου, καθὼς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε. βοᾷ ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ, προαναφωνῶν τὸ μέλλον τῆς καθ' ἁρπαγὴν σαρκὸς αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον. ἐγενήθην φησὶ ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. τίς ἐλεύθερος θανάτου ἐμοῦ θεός; ἀλλὰ καθ' ἁρπαγὴν τῆς προαποδειχθείσης ἀποδείξεως σαρκωθεὶς διὰ φιλανθρωπίαν γέγονεν ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ταπεινώσας τὴν ἑαυτοῦ σάρκα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· ἵνα καὶ ἐγηγερθεὶς κυρώσῃ, ἵνα ἡμᾶς ἀπαθανατίσας, ἀφθαρσίαν ἡμῖν τοῖς ἀπεγνωσμένοις διὰ αὐτὸν τῆς ἡμετέρας ἀπαρχὴν τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα, ὅπως μηκέτι ὦμεν δοῦλοι ᾧ ἁμαρτίᾳ θάνατος· ἀλλ' ἐλεύθεροι· καθάπερ καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν χριστὸς, ἔπειτα διὰ τοῦ χρίσαντος ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ᾧ σωτῆρα αὐτὸν ἡ τάξις τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν τὸν θεοῦ καὶ πατρὸς υἱὸν μονογενῆ ἀπεκδέχεσθαι ἡμᾶς ἐξ οὐρανῶν, ἀναστήσοντα ἡμῶν ἐκ τῶν τάφων τὰ σώματα ὅπερ μαρτύρεται λέγων· ἡμῶν τὸ πολίτευμα φησὶν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, οὕτως γὰρ δεῖ τὸ σῶμα ἡμῶν δοξασθῆναι, ὡς τὸ τοῦ διαπόντου ἀνιπδεικτον κακίας, καὶ πάντων τῶν νῦν παθῶν, ἐλεύθερον τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἅγιον, ἵνα ἐν καινότητι ζωῆς σὺν αὐτῷ περιπατῆσαι δυνηθῶμεν ἐν φωτὶ ἀφράστῳ, συμβασιλεύοντες ἀεὶ αὐτῷ τῷ χριστῷ. ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἐλπίδι καὶ τὸ ἅγιον εἰλήφαμεν βάπτισμα, καὶ τὴν σωτήριον τῶν ἁγίων αὐτοῦ μελῶν μετουσίαν ὑποδεχόμεθα, ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα.

Scripturam interpretabátur, contra quam Lutherum, Caluinum, & cæteros feciſſe oſtendi, vbi eorum Atheiſmos excuſsi.

Cernis item Catholicum eſſe dogma credere nos inuicé orationibus & reliquis pietatis officijs iuuari, neque verò mirandum eſſe, quod Eccleſia Chriſti pendens à ſuo capite, à quo & omnia dona optima accipit, deriuare poſsit defluxum cæleſtium gratiarum in reliqua membra. Inſiti enim per ſanctũ baptiſma corpori Chriſto myſtico, ſalutarem (ait hæc ſancta Synodus) ſanctorum eius membrorum participationem accepimus, iuxta (inquit) Eccleſiæ Catholicæ dogmata. Iverò poſteà Chytræus & triumpha in eo, quod iterum imponis, cùm dicas vnicuique tantum ſuam fidem prodeſſe, non alienam. Verùm enimuerò vos alij communionẽ Sanctorum non creditis, neque enim poteſtis, quoniam in ſanctorum communione non eſtis.

ANNOTATIO.

CErnis quonam modo ſancti illi Patres Spiritu ſancto afflati de Chriſti Domini paſsione, morte, fructu, diuinam

Quod vna ſit Eccleſia Dei.

Περὶ τοῦ μίαν εἶναι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.

ΜΙα ἡ ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς, ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς. ἐν ταύτῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἵπταται αὐτῇ. αἱ ἔξω ταύτης οὖσαι αἱρέσεις, ἃς ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐκ εἰσὶ διδασκαλίαι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, οὐδὲ τῶν ἀποστόλων· ἀλλὰ τοῦ σατανᾶ, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου. τὰ γὰρ ἐκείνου ἁρμόζει, καὶ ἑλλένων ἑτέρῳ σχήματι ἐκδιδάσκειν, ἵνα ἀφέλωνται τῶν ἀνθρώπων τὴν ὄντως ζωήν.

Cernis quonam modo ſancti illi Patres Spiritu ſancto afflati de Chriſti Domini paſsione, morte, fructu, diuinam ne, & miniſtrorũ eius. Quare Chytræe & hinc confirere hoc vno propterea te cœcũ, & ex patre diabolo eſſe, niſi ad vnã Catholicam Eccleſiam conuoles.

De prouidentia Dei, & de Mundo.

MInor mundus per prouidentiam factus eſt. Præuidit enim Deus peccaturum eſſe hominem. Idcirco nouos cœlos, & nouam terram ſperamus iuxta ſacras litteras, apparente nobis præſentia, & Regno Magni Dei, & Saluatoris Ieſu Chriſti. Et tunc (vt ait Daniel) percipient Sancti regnum altiſsimi, & erit terra pura, ſancta terra viuentium, & non mortuorum: quam oculo fidei prouidẽs Dauid clamat: credo videre bona Domini in terra viuentium, terra manſuetorũ & humilium. Beati (inquit) mites, quoniam ipſi poſsidebũt terram. Et propheta: & calcabunt ipſam (ait) pedes manſuetorum & humilium

Περὶ τοῦ θεοῦ προγνώσεως, καὶ τοῦ κόσμου.

Μικρότερος ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωσιν. πρόγνω γὰρ ὁ θεὸς τὸ ἁμαρτήσειν ὁ ἄνθρωπος. διατοῦτο καινοὺς οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα, φανομένης ἡμῖν τῆς ἐπιφανείας, καὶ βασιλείας τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. καθαρὰν λέγουσι τότε, κατὰ φησὶ Δανιὴλ, τὴν βασιλείαν, ἁγίου ὑψίστου, καὶ ἔσται ἡ γῆ καθαρὰ ἁγία γῆ ζώντων, καὶ οὐ νεκρῶν· ἣν δαβὶδ ὁ θεσπέσιος ὀφθαλμῷ θεοῦ, πίστιν ἔχειν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῇ ζώντων, γῆ ὡραίαν, καὶ πανάμωμον, μακάριοι γάρ φησι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· ὁ προφήτης, καὶ πατήσουσιν αὐτὴν πόδες πραέων, καὶ τρυφῶν.

ANNOTATIO.

CVm hic multa de Diuina Prouidentia dici poſsint, quæ maximam in animis piorum conſolationem gignere ſolẽt, ſatis ad rem præſentem fuerit, hinc firmiſſimè noſſe Nicænos Patres credidiſſe nunq; eandem Prouidentiam Eccleſiæ ſuæ viſibili in terris defuiſſe, nec defuturam. Et certè cum cœleſtibus orbibus intelligentias, ſpeciebus item rerum creatarum angelos, ac rebus publicis moderatores, Iudices ac præſides addixerit, ac verò nouos cœlos propter nos ſit facturus, peculiarioris prouidentia ſine dubio vſus eſt, atque vtitur in ijs, quæ & noſtram ſalutem attingunt, pro qua dignatus eſt pati, & ad perpetuam in cœlis hæreditatem conſequendam pertinent, ex qua illuſtrior illius gloria apparebit.

DE CANONE QVARTO SYNODI Nicænæ.

CAPVT IIII.

IAm quoniam de quarto Nicæni Synodi Canone, qui eſt tertius vulgatus, ſic agis, vt quæ de eo ſcripſeram oppugnes, & illum ad euertendam in hominibus ſacris cœlibatus legem (vt dixi) detorqueas, eum primò afferam, & planius exponam: Mox reliquas à te allatas auctoritates, & aliorum Conciliorum Canones ſic percurram, vt rectũ eorum ſenſum haud ex meis coniecturis, ſed ex ijs potiſsimum deſumam, qui quatuor ipſis generalibus Synodis, quas admiſiſti, interfuerunt: deinde item ex alijs quibusdam eiusdem Nicænæ Synodi canonibus, vt ſperare velim, etiam tibi, qualem qualem te in gratiam neſcio quorum oſtendis iuratum hoſtem cœlibatus, & Eccleſiaſticarum legum, fore vt innoteſcat liquidior aliquis aſſequẽdæ huius veritatis modus.

Tertius Canon vulgatus Synodi Nicæni.

INterdixit omnino ſanctum Cõcilium, neque Epiſcopum, neque Presbyterum, neque Diaconum, neque ex toto eum qui in clero eſt, habere ſecum ſubintroductam mulierem, niſi fortè matrẽ aut ſororem, aut eas ſolas perſonas, quæ refugiunt omnes ſuſpiciones. Græcè ſic:

Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἀπαγορεύσεως καθόλου ἡ ἁγία σύνοδος κωλύει παντελῶς, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τῶν ἐν τῷ κλήρῳ λειτουργούντων, γυναῖκα συνείσακτον ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μήτερα, ἀδελφὴν, θείαν, ἢ ἃ μόνον πρόσωπα διαφεύγει πᾶσαν ὑποψίαν, καὶ παρὰ ταῦτα ποιῶν κινδυνεύσει περὶ τὸν ἑαυτοῦ κλῆρον.

Canon quartus de cohabitatione mulierum propter cœlibatum prohibita.

DEcernimus, vt Epiſcopi non habitent cum mulieribus, neq; Presbyter viduus, nec illas comitentur, neq; cum eis multum loquantur, neque familiarem cõ ſuetudinem cum eis habeant, nec in eas ſtudioſè aſpiciãt. Idẽ decernitur de omni Presbytero cœlibe, idemq; de diaconis viduis. Hoc autem intelligendum eſt ſiue mulier pulchra ſit, ſiue deformis, ſiue puella virgo, ſiue ancilla adoleſcens, grandis vel parua, ſiue puella orphana prętextu educandi eã propter charitatẽ. Siquidem diabol⁹

Universidad de Deusto
Biblioteca

huiusmodi armis religiosos, Episcopos, Presbyteros, & diaconos oppugnat, & immittit eis ardorem libidinis, sin autem fuerit anus, & prouectæ ætatis, aut mater, aut soror, aut amita, aut auia, licebit cum eis habitare, vt qui viderint, nihil habeant, quod illarum causſa dicant.

EXPENDITVR ACCVRATE COElibatus Clericorum, & firmissimis argumentis ex Antiquitate petitis comprobatur.

CAP. V.

AD hunc igitur Canonem, (vt item ad plerosque alios) rectè intelligendum, maturè perpendendum est, quænam rationes permouere poterant sanctam illam Synodum, vt Apostolicorum Canonum de cœlibatu obseruationem à pluribus intermissam in vsum esse reuocandam proponerent. Nam quod Apostoli eam legem tulerint, & libro aduersus te meo, ostendi clarissimè, ex Epiphanio, & ex primitiuæ Ecclesiæ proximis Synodis, & Patribus: atq; in progressu huius disquisitionis planius faciam. Sanè verò (præter alia quæ suo loco dicam) eæ rationes fuerunt, quæ ad Diuina mysteria ritè tractanda, ad immaculatum Christi Domini corpus offerendum, & manducandum: ad Euangelium sanctius, & sine terrenarum curarum impedimento liberius exponendum pertinere poterant, id quod & tu in Hussitis sacerdotibus factum siue benè retentum agnoscebas: reliquas autem rationes à Diuis Hieronymo, atq; Augustino ex eodem meo libro repetere poteris, in quibus fusius ostendunt, Diuini ea de re verbi vim, Christi & Apostolorum exempla, vniuersæ antiquissimæ purioris Ecclesiæ Canones consentientes, ac potissimum illius, quam sanguine suo Beati Petrus & Paulus Romæ cõsignarunt.

At cùm ipsi Apostolicæ obseruationi in vsum reuocandæ, vsus ipse multorum in Oriente qui cœlibatus habenas laxauerũt, & Canones in Prouincialibus quibusdam Synodis condiderant, vehementer incommodaret: ac verò, cùm nonnulli voto continentiæ sese non obstrinxissent, tantò liberius cum vxoribus etiam, postquam fuissent sacerdotes, commiscebantur, difficillimum erat homines auellere ab eo vinculo, quod alioquin ratione coniugij prætextum honestatis habebat: Ideo Nicæna Synodus, ne non tentaret, quicquid ad perfectionem sacerdotalis vocationis, atq; in primis ad sui officium in emendanda Ecclesia spectabat, id proposuit, quod erat decentissimum. Quod quidem si ab omnibus haud admissum fuisset, intelligebat certè Diuinæ sapientiæ, ac iustitiæ iustificandæ futurum satis. Itaq; vbi perdifficilé exitum vidit, sapienter hunc tertium Canonem statuit, ijs verbis, quæ altius inspecta nemo veritatis peramans non intelliget, neq; Paphnutio patrocinari, nec sacerdotum cœlibatum reddere laxiorem.

Quod vt liqueat, litem equidem haud fecero meam, sitné iuris Diuini coniugium sacerdotum necné: Id scio, tantum Virginitatis, & Eunuchismi Euangelici consiliũ, ac prẽmium ex Christi pectore non frustra prodijsse: Discipulis autem suis qui Magistri erant futuri orbis Christiani nullas cũ leges de carnalibus filijs post sacerdotium præscripsisse: Omnes Apostolos vixisse postea cœlibes, vti post dicemus: D. Paulum ijsdem Christi vestigijs Euangelicis in virginitatis, & continentiæ consilio, tanquam spiritum Dei habẽtem (vt ipsemet inquit) institisse: vtrosq; beatos Petrum, & Paulũ in Ecclesia Occidẽtali eò firmius reliquisse iacta cœlibatus fundamenta, quò nationes istæ, ac deinceps Africana Euangelicæ perfectionis lucẽ auidius, ac firmius excepe rant. Quæ postea perennis in toto Occiden te obseruatio fuit, legib. interim coerci-a. & decretis, sicubi vel ob Orientaliũ haud perfectum exemplum, vel ob carnis licentiam, quæ solet esse præceps magistra, Occidentales, qui ad sacra erant adhibiti, à rectissima illa semita aut deflexissent, aut deflectere alicubi voluissent.

Porrò ea variatio inter Orientis partẽ, & vniuersum Occidentalem tractum, tantum abest, vt dimouerit quemquam eorũ, qui rectè Diuinam mentem perceperant, ad cœlibatum à sacerdotibus arcendum, vt potius affecerit (& adeò afficere debeat) vnumquemq; ad illum statuendum, ac verò vbi explosus est ab hæreticis, reuocandum. Cùm enim tanta contentione, ac carne ipsa, quæ tãquam improbus & adeò inhærens consiliarius causam suam agit, ac suadet, actum sit, vt ne frenum istud continentiæ sacerdotibus inijceretur, ac tamen tot Synodi, Patresq; sanctissimi per sexdecim Christiana sæcula in eodem proposito, atq; in ijsdem legibus de cœlibatu idẽtidem renouandis perstiterunt, profectò Christianæ mentes iudicent hinc necesse est, aliquid fuisse, quo id neq; non potuerit proficisci nisi à spiritu sancto, qui suam regit Ecclesiam, & certè intelligant (nedicam oculis cernant) Græciam in tot Schismata, & hæreses collapsam satis suę libertatis, & indecentioris vitę non minus sententiam pro Occidentalibus tulisse, quàm pœnas acerbissimas dedisse.

Neq; verò litem quoq; fecero meã, vtrũ mu-

mulieres, quæ in Canone Nicæno σωνεισακτοι à vetere interprete subintroductæ, ab alijs extraneæ dicuntur, vt & Ancyrana Synodus vocat, siue has, siue alias συνεισακτους, pro sacerdotum vxoribus accipiendæ sint, necne. Id non dubito, te quoq; intellecturum, dum affers aliqua ad eam vocem designandam, tanto magis sacerdotum cœlibatum abs te ipso fuisse astructum. Nam cùm ais συνεισακτους dici, non vxores legitimo coniugio iunctas, sed contubernia mulierum non cõiugatarum, atq;, vt hoc comprobes, D. D. Chrysostomũ & Gregorium Nazianzenũ citas: illum, sermone πρὸς ἔχοντας συνεισάκτους: hunc, eo tetrastycho, quod fortè ex Budæi commentarijs tuo libro adscripsisti.

Pag. 62. & Pag. 63.

Τὰς δ' συνεισάκτους, ὡς ἔδη φασκουσιν ἅπαντες
οὐκ' οἶδ', ἢτε γάμῳ δάσσαιδο, εἴτ' ἀγάμους
Θέλομεν, εἴτε μέλλοντι φυλάξομεν· οὐ γὰρ ἐγώγε
Κἂν μὲ λέγητε κακῶς, τὸ πρᾶγμ' ὑπαινέσομαι.

Vide quid effeceris. Si enim istos áucto res respicis, vterq; cœlebs non solùm calamos, sed & lumbos strinxit, vt cœlibatus in sacerdotibus integer seruaretur. Noti sunt passim eorum libri, & carmina de virginitate, de castitate, de continentia sacerdotum. Præterea ipsa D. Gregorij carmina cœlibatum, & virginitatem mediæ vitæ, hoc est coniugio satis anteponunt, cumq; nomine subintroductarum, aut cohabitantium mulierum intelligi posse ostendat nõ solùm innuptas, verùm etiam nuptui dandas, quid prohibet, quo minus cum alijs seu virginibus, seu alijs, vxores queq; proprias, si in conclaue post continentiam promissam admissæ fuissent, Synodus Nicæna sapienter, si non præcisè, & apertè ea voce nominãuerit, saltem designauerit, eò præsertim magis, quòd (vt diximus) occasionem præbere nolebat incontinentioribus expressiore voce, vt reclamarent, sed cupiebat, vt sensim educerentur ad id, quod sacros homines propius decebat, iuxta Apostolicam, & perfectiorem viam.

Addo, cùm, qui verè Græcas litteras interiores calluerunt, quales fuere Budæus, & reliqui, inquiant à Græcis συνεισακτον dici comitem, sociámue cœlibatus, an ne satis etiam in Oriente cœlibatum fuisse diligenter obseruandum non ostendunt? Qui ti fuit, quonam modo cum eo cohærebit vxorum concubitus legitimi continuatio?

Porrò cùm idem D. Gregorius dicat: ἄρτιον πανταχοῦ, συνείσακτον δὲ μέλισσα, nónne indicat, qualemcunq; item mulierem, quæ in cubili versetur, esse arcendam?

Quæ cùm ita sint, iterum cogita nunc attentius, cur magna illa Synodus cùm præter matrem, sororem, materteram, siue amitam, (vt & alia versio habet) aut eas solùm personas quæ ab omni suspitione liberæ fuissent, prohibuisset Episcopo, presbytero, diacono, atq; vlli omninò clericó habere συνεισακτους, vocem tamen hanc vxoris non expresserit? sed & indefinitè, hoc est in vniuersum alias omnes, συνεισακτους dixerit. Nempè sapientissimè reticuit, tum ne ijs qui minus sanctè, atq; contra limatos Apostolicos canones (vt vocat Epiphanius) coniugia post ordinem sacrum exercuissent, maiorem præberet ansam ad commercium cum vxoribus iam conuersis (de quibus post) iterãdum, si cum exceptione matris, sororis, & materteræ, vxorem item excepissent: tum verò vt simul quæcunq; aliæ aut virgines, aut mulieres de consuetudine cum sacris viris suspectæ esse potuissent, illa ipsa vna voce comprehenderentur: cùm hoc alterum ad eos quoq; pertineret, qui in minoribus ordinibus essent constituti, licet his solis alioquin vxorum vsus nunquam fuit interdictus, quemadmodum ex Apostolico Canone passim constabat. Can. Apo. 26.

Verùmtamen & D. ipse Gregorius verba illa scripturæ sanctæ interpretans, erunt duo in carne vna) inquit, conuenire etiam in coniuges, qui sese non tangunt, hoc est, qui sunt continentes. Coniugium (ait) continentium exemplo sancit Apostolus subiungens in Epistola ad Ephesios Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Bonum est vxori Christum honorare per virum: & bonum est viro Ecclesiam, honorare per Ecclesiã, scilicet continendo. Id quod etiam B Sixtus Martyr, & Methodius sic exposuerunt. Sixtus lib. de castitate. Methodius de Sympo. sio decem virginum.

Sed & alibi D. Gregorius ait:

ἐλθι μοι ἀξυγίων βίε οἱ θεότητι
εἴσι πύλαι, παθαρῆς, σαρκὶ δ' ἀσώματε δόμοι.

Quo carmine beatam cœlibum vitam, & tanquam propinquam cœlesti, atque vt εὐαγγέλιον celebrat. Vtar enim non solùm antiquo, sed etiam vsurpato ab Hieremia Patriarcha Cõstantinopolitano, dum fidei nostræ missas ad eum professiones, non ita pridem, triplici censura sic reiecit, vt (sicut doctissimus, & amicissimus meus Socolouius aduersus nugacem Tubingensium eadem de re præfationem his mensibus editam scripsit) ad tertiam vsq; conformem (vt aiunt iureconsulti) latam aduersus eos sententia nullus amplius tergiuersandi, neq; prouocandi locus vobis relinqueretur. Is autẽ Patriarcha sic loquitur:

Rogamus itaq; vos, ne posthac labores „
nobis exhibeatis: neq; de ijsdem scribatis, „
& scripta mittatis. Nam Theologos qui „
Ecclesiæ lumina fuerunt, alias aliter tra „
ctatis: & verbis quidem honoratis eos, ex-,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obserua lector quid hæreticis asscribat Patriarcha Constantinopolitanus.

Anno 1581. Iulij 6. die Prothonotario Theodosio scribente.

tollitisq; factis verò reijcitis: armaque nostra inutilia nobis efficere vultis, excutere scilicet de manibus nostris, verba illorum sancta & Diuina: quibus nos ad scribẽdum & contradicendum vobis, vti potuissemus. Quamobrem quantum ad vos attinet liberalis nos curis. Vestram ergo viam euntes, ne amplius de dogmatibus. sed amicitiæ tantum causa, si volueritis scribite. Hæc Patriarcha, quę ita vos Latinè, ille hic Græcè:

Ἀξιοῦμαι ὑμᾶς τῶν ἐκ τῶν μικρόν τι παρ-
εγκεκλικότων περὶ τούτων γράφειν, καὶ δια-
λέγεσθαι ἐφ' οἷς ἐκκλησίαις φωνῆσαι, καὶ διὰ
λόγους ἄλλοτε ἄλλως μεταχειρίζεσθαι: καὶ τοῖς
λογοις τιθέντες αὐτοῖς, καὶ ἐναίροντες, τοῖς
ἔργοις ἀθετεῖτε: καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἀχρηστα ἀπο-
δεικνύτε, τοὺς λόγους αὐτῶν τοὺς ἁγίους, καὶ θείους,
οἷς ἂν ὑμεῖς γράφειν, καὶ ἀντιλέγειν ὑμῖν ἐγχει-
ρήσωμεν. ὥστε, τὸ καθ' ὑμᾶς ἀπωλέσατε τῶν φρονη-
σάντων ἡμᾶς. τὴν ὑμετέραν οὖν σὺν τῷ ἐμῷ, μικρὸν
μὲν περὶ δογμάτων, φιλίαν μόνην ἔνεκα,
εἰ βούλεσθε, ἀσπάζεσθε.

At superius eodem quod est vltimum tertij ad vos responsi caput Constantinopolitanus Patriarcha de cœlibum, & monachorum vita præsius vos repræsserat, inquiens:

Ἀθετεῖτε δὲ καὶ ὁμολογεῖσθαι ἀλλήλοις, καὶ
γνησίους τούτους τὴν μοναστικὴν πολιτείαν, καὶ
ἰσάγγελον: καὶ ἡμεῖς πρὸς ταῦτα φαμέν, ὅτι τὰ
περὶ τούτων θεῖα ῥητα, οὐχ' ἑρμήνευσαν θεολόγοι
τοιοῦτοι, ὁποῖοι ἐστε ὑμεῖς: οὐδὲ ὁ θεῖος χρυ-
σόστομος ἢ ἄλλος πότε τῶν μακαρίων, καὶ κατ'
ἀλήθειαν θεολόγων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥσπερ χει-
μάρρους πορευτήριον. Αλλ' αὐτός τε, καὶ οἱ κατ'
αὐτὸν θεῖοι ἄνδρες, πλήρεις ὄντες ἁγίου πνεύματος,
καὶ θαύματα ποιοῦντες παράδοξα ζώντες, καὶ θανόν-
τες, ἑρμήνευται ὡς ἔχομεν, καὶ τὰς τιμίους παρ-
αδόσεις ἀσυλήπτους, ὡς ἀναγκαίας, καὶ εὐσε-
βεῖς ἀλληλοδιαλόχους ἡμῖν φίλους παρεδώκα-
σιν. ὧν ἐνίοις καὶ ἐπρεσβεύσαμεν ἐξ ἡμῶν φυλάττειν, καὶ τέρ-
χεσθαι: ἡμῖν δὲ πόθεν οὖν ὑμεῖς κρείττονες τῶν παλαιᾶς, καὶ νέας ῥώμης σκαφίδιοι, τὰ μὲν τῶν ἀλλο-
δαπῶν θεολόγων ἀφίκατε: τὰ ἑαυτῶν δὲ ὡς προ-
λειότερα ἡγεῖσθαι, ἐκ τῆς πηγῆς, τῆς Ἑβραΐ-
δος. Ἀλλ' ἡ καταφρόνησις τῶν ἁγίων εἰς πάντων δῆ-
τα καὶ θείων λειψάνων, παρ' Ἑβραίων ἔσχε τὴν ἀρ-
χήν: ὡς ἐκ τῶν ἱερῶν μαθόντας. τὰ αὐτὸ δὴ
πολλάγε καὶ ποικίλα ὄντα, τὰ τῶν λατίνων
Ἑβραῖοι εἶναι, ὡς ἀκούσθη. ἐυσέβειαν ὑποκρινά-
μενοι, παρεισῆλθον, καὶ διέφθειραν. καὶ δῆλον, ὡς ὁρᾶτε, προκόπτουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ δυσμέρειαν αὐξάνουσιν.

Vestri autem Latinè sic:

Reijcitis item mutuam alterius ad alterum confessionem: præterea Monasticam vitam, Angelis æqualem: Ideo nos ad hæc respondemus: diuina dicta, quæ de his extant, non interpretata, exposita; esse à similibus vestri Theologis: neq; Diuinum Chrysostomum, aut alium quẽquam beatorum illorum, & reuera Theologorum, vnquam instar torrentis abstractum fuisse. Ipse verò, & ipsius similes Diuini viri, spiritu sancto pleni, miraculis à se editis stupendis in vita & morte clari, sic interpretati sunt, quòmodmodum habemus: cęteriq; traditiones tales cùm approbassent, vt necessarias & pias, continua successione per manus veluti tradentes ad nos vsq; propagârunt: quarum aliquas vetus etiam Roma obseruat, & nobiscum amplectitur. Vnde igitur vos rectius & melius, vetere nouaq; Roma sapuistis, vt verorum Theologorum scriptis relictis, vestra ista, meliora, potioraq; duceretis? Ex Hebręo fonte. At contemptio sanctarum imaginum in hac vrbe, & Diuinarum reliquiarum, ab Hebręis initium habuit, sicut historię testantur. Et Schismata, quę apud vos sunt, quę multa, varijq; generis sunt, Lutheranorum, Hebręi aliqui, vt fama fert, pietatis simulatione introduxerunt, ac disseminauerunt. Nunc etiam, sicut oculis cernitur proficiunt in peius, & quotidie crescunt.

Ac paulò pòst: Peccata quoq; (inquit) iuxta Diuinã Scripturam inuicem confiteamur, & eam quę similis est Angelicæ, ac Monasticę vitę est veneramur: nec vlla ratione permittimus, vt qui iugum istud subierint, retro conuertantur, si quidem velint ad cœleste Regnum esse idonei. Ille sic Græcè:

Ἐξομολογούμεθα δὲ καὶ ἀλλήλοις κατὰ τὴν
θείαν γραφὴν, καὶ τὸν ἰσάγγελον, καὶ μοναστικὸν
ἀσπαζόμεθα βίον: καὶ τοῖς ἑλομένοις τὸν ζυγὸν
τοῦτον μηδαμῶς γραφῆναι ὀπίσω κελεύομεν: οὐ γὰρ
βούλονται εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

Hęc igitur Græci ipsi recentiores illi, quos olim oratione tua iactabas tanquam vestra mox recepturos.

Sed vt ad Græcos antiquiores, & quidem à te summopere commendatos redeam. Diuus ipse Chrysostomus licet eadem ipsa homelia, quam tu citasti aduersus virginibus aburentes, & concubinarios, tantummodo ageret, varijs tamen tanquam floribus orationem suam asperfit, vt virginitatis, & continentię dignitatem, & obseruantiam auditoribus suis ostenderet. Hinc illud: Audimus (inquit) & hoc nostro sæculo nonnullos ferro totum corpus obligantes, & sacco vestientes, & ad verticem montium currentes, & in continuis vigilijs ac summa media viuentes, & omnem disciplinæ seueritatem ostendẽtes, ab omnibus mulieribus segregari, ascendere in domunculam & tugurium, vt hac ratione seipsos castigantes concupiscentiæ furorẽ comprimant. Hinc item eiusdem auctoris, alterum superiore sermone de regularibus fœminis, ne cum viris cohabitent: Inter Græcos sanè (ait) quidam, licet pauci, ita philosophati fuerunt, vt opum essent cõtemptores, & iram vicerint, virginitatis autem flos nullo modo apud illos floruit, in qua semper nobis concesserunt primam dignitatem, ingenuè fatentes, rem supra naturã esse, & nõ humanam, & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus. At mitto quæ de vita Monachorum, quęue ad solitariam vitam agentes, quæ etiam sex libris de Sacerdotio scripsit, vt promissam continentiam communiret ac cœlibatum defenderet: certè pro pluribus duo illa loca, quorum alter extat homelia de adolescente vidua εἰς παστοφίλιαν χηρευσαν, alter περὶ μοναν δρίας nunc hoc loco suffecerint, vt te pudeat tanti Scriptoris auctoritate vti, nisi (quod ille, Catholicaq; Ecclesia semper ingenuè fecit,) cùm statum vnum extollis, alterum ne deprimas, cumque vna de re aliquid affers, vnicuique des suum, seu virginitati, seu cœlibatui, seu continentiæ promissæ, seu deniq; coniugij Christiani Sacramento. Is igitur primũ sic: Hoc (ait) verbo καταχρῆσθαι, hoc est luxuriari (Paulus) in ænigmate significat istas quæ viros amiserunt pro illis Christo desponderi. Deinde vti ostenderet huius desponsationis lenitatem, & æquitatem τῶν ἀνομοίων τὸν ὁμοίων ποιεῖν δοῦναι, καὶ ἐπιτρέπειν ponit hoc: cùm luxuriatæ fuerint in Christum, tanquam in virum quendam æquum, & nõ cum imperio eis vtentem, sed potius liberè eas viuere sinentem, nubere volunt. Hoc est vinculum fidei leue, quo sunt Christo desponsatæ liberaliter, velle infringere, ac irritum facere. Sed altera homelia adhuc planius: Vides (inquit) quomodo non eas, quæ viduæ esse volunt, sed quę nubere volunt, postquam viduæ factæ sunt, prohibet Paulus viduas esse, & in chorum illum sanctum cooptari, idque prudentissimo consilio? si enim, inquit, vis iterum nubere, ne promittas viduitatem, siquidem non præstare quod promiseris, longè peius est, quã omnino non promittere. Vt igitur Apostolus coniugibus permisit frequentes coitus, non quod hanc legem eis ferret, sed quod hoc eis indulgeret, sic hic propter alterum maius malũ secũdas nuptias imperauit, dolens esse hoc veniæ accómodatæ ad infirmitatem multorum, infirmitatem dico, non potentiæ, sed voluntatis. Vt enim virgo, si postquam virginitatem promisit, violari se permittat, crimen adulterio grauius sit: sic vidua, quæ semel promisit, & postea pactionem cũ Deo factã conculcauerit, in peccatum incidet, & eodẽ supplicio tenebitur. Immo si dicendum est, quod nimirũ videatur, fortasse grauiore, non. n. par est, & æquale, vt principio dixi, expertam virũ, & non expertam, in easdem tentationes lapsas esse.

Iam D. Basilius præter Ascetica, regulasque monachorũ & præter libros de virginitate, deq; alijs huc spectantibus, vide quãto pere in ipso Oriẽte (vbi pleraq; cũ plerisq; in hoc negotio dissimulabantur, ob duritiam cordis eorum) cœlibatum, votumq; continentiæ ex ipso Synodi Nicænæ Canone tutatus sit. Ad Gregorium enim Presbyterum scribens, sic hominem vrget: Nos verò, Gregori, neque primi, nec extremi legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo dicatis habitarent. Lege Canonem editum in Concilio Nicæno, qui planè vetuit habere has domi mulieres. Cœlibum verò hæc est gloria, & splendor, mulierum conuictu carere, vt iam qui castimoniam nomine profiteatur, re verò ipsa ea faciat, quæ facere solent, qui cum mulieribus habitant, perspicuum sit, hunc decus & dignitatem ipsam virginitatis aut castimonia, appellatione tantum consectari, ab ipsa verò non honesta voluptate non se temperare. Eò verò magis oportuit te precibus nostris facilè acquiescere, quod teais liberatum esse omni libidine, & corporis lasciuia. Nã neque te credo annos natum septuaginta, libidinosè & incontinenter cum vxore viuereneque quasi aliquid turpe feceris, decretum fecimus: sed quoniam nos Apostolus docuit, ne offensioni aut scandalo essemus fratri. Scimus autem, quod à quibusdam integrè fit, solere alijs occasionem peccandi præbere: hac de causa præscripta sanctorum Patrum secuti, iussimus, vt vxorem excluderes. Quid igitur Chorepiscopum criminaris, & veterum simultatum memores? quid de nobis quereris, quasi facilè calumnijs aliorum excipiendis aures patefaciamus? ac non potius reipsum accusas, qui non passus fueris ab ista vxoria consuetudine auelli? Eijce ergo eam, domo, & include in monasterium: sit illa inter virgines, & tibi ministrent viri, ne nomen Dei per vos blasphemetur. Quamdiu verò in hac labe & macula perstiteris, nihil te iuuabunt tam multa ista, quæ ad me scribis, quin potius vsque ad extremum vitę à sacrorum administrationeque vacabis, vacationisque tuæ ratione reddes Deo.

Cœlibum vita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

„ res Deo. Quod si ausus fueris, antequam vi
„ tâ exueris, culpamq; emendaueris, sacerdo
„ tio fungi, eris vniuerso populo anathema,
„ vt qui te receperint, omni Ecclesiastica cô
„ munione priuentur. Hactenus Epistola
„ Basilij.

Lib. 9. c. 33. hist. trip. et 3. c. 22.

Sed & non potuit diffiteri Socrates suo adhuc tempore Theodosio iuniore imperâ te moré fuisset ab Illustribus quibusdã Ecclesiarũ per Orientẽ rectoribus, & Episcopis obseruatum, vt quam lege duxerat vxorem, priusquã clericus factus esset, si cũ illa dormiuisset, alienus fieret, & abdicaretur à munere clericatus: eaq; caussa sine dubio fuit, cur & tacitè Synodus Nicæna cohabitationem illam qualiumcunque mulierũ à cellis insinuare voluerit, & Occidentalis Ecclesia apertissime eiusdem Synodi desiderium, & mentẽ non solùm decretis, sed factis semper constanter indixerit. Porrò Græcè Socrates ait: γενόμενος κληρικὸς ἐκεῖ ἣν νόμῳ γαμήσας πρὶν κληρικὸς γένηται μετὰ τὸ κληρικὸς γενέσθαι συγκαθεύδησας αὐτῇ ἀποχήρευτος γένηται. Et D. Epiphanius disertè ait: Nicolaũ vnũ è septem diaconis ab Apostolorũ collegio electum fuisse, quod postquam diaconus fuisset electus ad vxorem suam, quam formosam habebat, ὡς κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, vt canis ad proprium vomitum, reuerti non erubuisset. Qui quidẽ Epiphanius aduersus hæreses cataphrygũ, & catharorum asserit ab Apostolis hunc Ecclesiasticũ sacerdotij Canonem fuisse cõstitutũ: cuius vestigia seu obseruatio multò ante Nicenę Synodi tempora ex testibus omni exceptione maioribus, qui Orientales fuerunt, liquidissimè liquet. Permulti profectò (docet B. Iustinus Martyr) sexus vtriusq; & sexaginta & septuaginta annos nati, qui à pueris sectati sunt Christi disciplinã incorrupti, & cœlibes perdurant. a Athenagoras autem inquit, Virginitas & Eunuchismus propius ad Deum nos adducũt. Sed & b Origenes non vno loco, & c Eusebius Clericorum ab vxoribus continentiam describunt. Hic verò Apostolica illa verba: Honorabile coniugiũ in omnibus, & illa, Si se non continent nubant, ostendit non dici de sacratis, nec de ijs qui Deo castitatem vouerint. Itaque Diuus Ambrosius: Discite (inquit) quantas Alexandrina, totiusque Orientis, & Africana Ecclesia quotannis sacrare consueuerint. Quę sanè omnia & aduersus te, & contra imposturas Magdeburgensium centuriastarum, vnde tua corradis, ac contra mendacia infælicis Beati Rhenani, quæ scripsit in Tertullianum, dicta sint.

a Athenag. orat. pro Christian.
b Origẽ. hõ. 23. in Num. cap. 11. & li. 8. aduersus Celsum: & l. de singularitate Clericorũ. inter opera Cypriani.
c Euseb. li. 1. c. 9. & lib. vlt. ca. vlt. Ambros. l. 3. de virginib.

Quoniam autem de Africana Ecclesia locuti sumus, age, memorabo quæ Tertullianus, & SS. Cyprianus, atque Augustinus, præter ipsas eius tertiæ Mundi partis celebres Synodos plurimorum Episcoporum attulerunt. Voluntarios enim spadones, & qui sese spadonatui assignant, quiq; statim à lauacro carnem suam obsignant Tertullianus inter illos enumerat, qui cœlibatum, votumque continentiæ susceperũt. Quò etiam spectat, quid quid libro de velandis virginibus acriter vrget, cùm contrariam consuetudinem prætexentes, contra quam Apostolus iusserat, non ipsæ tantum nuptæ ac (vt inquit) virgines hominum, quæ nempè seculares, cùm essent, ad spirabant ad nuptias virorum, verùm etiam virgines Dei, quæ Christo nupserant, in Ecclesijs potissimum caput haud velarent: quod quidẽ antea apud Græcos, & Latinos demonstrauit esse faciendum.

Tertull. de cultu fœmin. l. 2. ad vxorẽ. Apologet. c. 6.

I.

In primis, n. (quod ad hoc attinet) docet consuetudinẽ aduersus veritatẽ nõ præscribere, q. regula fidei vna irrefragabilis manẽte, cætera disciplinę, & conuersationis admittant nouitatem correctionis.

II.

Præsertim quũ Ecclesiarum, quas Apostoli, seu Apostolici viri condiderunt, consuetudo oppugnatur, nobis autem, & illis vna fides, vnus Deus, idem Christus, eadem spes eadem, lauacri Sacramenti, vna Ecclesia.

III.

Proinde quum arbitrio cuiusque permissa res esset, vt quæque voluisset aut velari, aut non tegi, licut & nubere, temerariam audaciam reprehendit, qua virgines hominum ambibant aduersus virgines Dei, quod aliter (velatæ inquam) illæ inciderent, immò sacrilegis manibus dicatum Deo habitum à virgine electum detraherent.

IIII.

Neque verò (ait) obstare quod opponitur, nullam mentionem virginum ab Apostolo factã, vbi de velamine præfinit, sed tantũ mulieres nominatas, quia spiritus sanctus vno nomine mulieris, etiam virginẽ intelligi voluit, vtpotè quòd generale sit vocabulum, vti & fœmina.

V.

S. autem Cyprianus, quod Christus Dominus Eunuchis dixit, qui se castraturi erant ob regnum cœlorum, quodq; ad votũ continentiæ pertinet, ad hanc totam materiam refert.

Cyp. l. 3. ad Quirin. in Mar. ep. epist. 62. ad Pomponiũ de virginũ. raie & habitu virginum.

VI.

De Diuo Augustino, si tibi tantus, & tam grauis antiquitatis testis aliquid sapit, relege, quæ plura meo priore de impostu ris tuis scripsi. Etenim is cùm Diuinum codicem attentissimè versauisset, stimulumque carnis, & Manichæus, & factus Catholicus, expertus (alio licet modo) fuisset, vestras omnes carnales apologias vnus propemodum potest dissoluere: Solemus (inquit) eis proponere continentiã Clericorũ, qui plerunq; ad eam sarcinam subeundam capiD. Aug. l. de adulterinis coniug.

capiuntur, eamque susceptam vsque ad debitum finem Deo adiuuante perducunt.

Iam verò cùm legitimæ sequentes Synodi, legitimarum superiorum Synodorũ sint legitimi testes, lege secundam Synodũ Arelatensem, quæ Nicæni Concilij Canonem sequens, ante mille ducentos annos
„ secundo Canone sic statuit: Si quis de clerici
„ cis à gradu Diaconatus in solario suo mu
„ lierem præter auiam, matrem, sororem, fi
„ liam, vel neptẽ, vel conuersam suam vxo
„ rem acceperit, à communione alienus ha
„ beatur. Videsne Chytræe conuersam vxorem dici clerici sacri ordinis, quoniam cùm vir suis sacris initiaretur, assensa est, ac proinde & ipsa continentiam spopondit.

Lib. de Impositis Chytræi.

Nec quidem ex vna hac Synodo, verũ etiam ex Africanis, quas priore meo libro attuli, & ex Hispanicis, ac Gallicis, alijsq; pe
„ nẽ omnibus id perspici potest. Omnibus
„ placet (inquit secundum Carthaginiense
„ Concilium) vt Episcopi, Presbyteri, diaco
„ ni, vel qui Sacramenta contrectant, pudici
„ riæ custodes etiam se ab vxoribus abstine
„ ant, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa
„ seruauit antiquitas, nos quoque custodia
Conc. Carthag. 3 can. 3. mus. Id quod & Concilium Carthaginien
African. can. 37. se quintum, & Africanum habent, & verò Aurelianense tertij secundo Canone, sic decretum est: Vt nullus clericorum, à subdiacono, & suprà, quos vxores in propositi
„ to suo accipere inhibetur, propriæ (si forte
„ iam habeat) misceatur vxori. Quod si fece
„ rit, laica communione contentus, iuxta
„ priorum Canonum statuta ab officio de
„ ponatur. Quem si sciens Episcopus suus in
„ hac vilitate permixtionis viuentem, ad of
„ ficium postea admiserit, & ipse Episcopus
„ ad agendam pœnitentiam tribus mensibus
„ sit à suo officio sequestratus.

Atqui & secundum Turonense cùm de familiaritatibus mulierum repellendis decimo, & vndecimo Canone egisset, disertè
„ mandat: Vt Episcopus coniugem, si quam
„ habuisset, iam non vt vxorem, sed vt soro
„ rem habeat. In quo cernis, quàm aptè Lutherum, reliquamq; illam turbam Apostatarum tot ante secula damnauerit. Sic verò sextodecimo Canone deinceps infert:
„ Episcopus coniugem, vt sororem, ha
„ beat, & ita sancta gubernatione gubernet
„ domum omnem, tam Ecclesiasticã, quàm
„ propriam, vt nulla de eo suspicio quaqua
„ ratione consurgat. Et licet (Deo propitio)
„ clericorum suorum testimonio viuat,
„ quia cum illo tam in cella, quàm vbicun
„ que fuerit, secum habitent, eumq; sequan
„ tur, & Presbyteri, & Diaconi, vel deinceps
„ clericorum turba iuniorum (Deo adiuto
re) conuersantur: sic tamen propter zelo
„ tem DEVM nostrum, tam longè absint
„ mansionis propinquitate diuisi, vt nec hi
„ qui ad spem recuperandam clericorum ser
„ uitute nutriuntur, famularum propinqua
„ contagione polluantur.

Quin verò cùm per ipsos Apostolicos Canones ipsimet Canones Apostolici optimè declarentur, extat vigesimus septimus, quo exponitur: Ex ijs, qui ad clerum
„ accesserunt, coniugio liberi, ac soluti, le
„ ctoribus tantum & cantoribus permitti v
„ xorem ducere: quæ verba tantum abest, vt
„ Diui Pauli doctrinæ aduersentur, quem
admodum euadere non valentes conati sunt Magdeburgenses ei Canoni fidem adimere, nihil vt planius sit, ad monstrandum, non licuisse Episcopis, & sacerdotibus vxorem ducere, aut si quam habuerint, operam filijs dare. Id enim & Apostolus, (vt alibi diximus) non obscurè significauit, cùm scripsisset, Episcopum qui vnius vxoris vir assumendus erat, debere esse postea non solùm castum, & pudicum, σώφρονα, verum etiam continentem ἐγκρατῆ, sicut alibi adnotauimus. Sed & Diuus Ambrosius: Inoffensum (inquit) exhibendum, & immaculatum ministerium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoscitis. Et cùm Leo primus Pontifex Maximus Anastasium Archiepiscopum Thessalonicensem à sede Apostolica rebus de religione in Oriente administrandis delegatum admoneret, omnium (scribit sacerdotum, tam excellens est electio, vt qui in
„ alijs membris Ecclesiæ vacant à culpa, in
„ illis tamen habeantur illicita. Cùm enim
„ extra clericorum ordinem constitutis nu
„ ptiarum societati, & procreationi filiorum
„ studere sit liberum, ad exhibendam tamen
„ perfectæ continentiæ puritatem, nec sub
„ diaconis carnale connubium quidem con
„ ceditur, vt & qui habent, sint tanquam
„ non habentes, & qui non habent, perma
„ neant singulares, & innupti. Hæc ille.
Quæ pleriq; alij omnes viri sanctissimi & grauissimi testes, qui proximè quatuor antiquissimarum illarum Synodorum, ad quas prouocasti, secula attigerunt, eodem sensu (vt erant eodem in fide Catholica consensu) constanter scripserunt. Vt mirum non sit, si D. Epiphanius ad finem operis sui ordines in Ecclesia recensens sic inquit: Prima, velut crepido, & fundamentum vtriusq; sexus, virginitas, sequitur monachismus, mox continentia, post viduitas, tum nuptiæ, præsertim vnæ, ac etiam priore coniuge mortuo, alteræ: vertex autem, & omnium parens sanctum sacerdotium ex virginibus, vt plurimum, aut ex solitarijs, aut, si hi ad ministerium

Ad Tit. 1.

Lib. de Impositis Chytræi. Amb. lib. 1. de officijs cap. vlt.

Leo l. ep. 9.

Siricius ep. ad Himerium cap. 7. Innocen. l. epi. ad Victricium, c. 9. ad Exuperium cap. 2. Gregorius l. lib. 3. epi. 34. Ordines in Ecclesia ex Epipha. nio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non fuſſecerint, de his qui à proprijs vxoribus continẽt, & ſi quis ab initio continens viduus fuerit, habere locũ poteſt Epiſcopi, presbyteri, diaconi, hypodiaconi. Lectorũ autẽ ordo ex omnibus cõſtat ordinib⁹, virginibus, monachis, continentibus, viduis, cõiugatis, ac etiam ſi opus fuerit, poſt prioris vxoris obitũ, renuptis. Lector enim vt lut ſcriba ſermonis eſt, non verò ſacerdos. Itaq; Chytræe, ſi bona fide te gereres, iſtos ingenuè recitaſſes, Diuinumque iudicium (quod certè non tardabit) perhorreſcens Chriſti Eccleſiæ ſenſum, atq; intellectum hæreticis, & carnalibus chimæris anteferres.

Sed & reſponſum eſt mea priore reſpõſione ad id quod ex Apoſtolorũ Canonib⁹ ſcribis. Neq; enim eo oſtenditur, poſt ordines ſacros cum vxoribus ab Epiſcopis cõtinuatum eſſe concubitum, ſed vt ne prætextu pietatis vxores, quæ maritorum ordinationi aſſenſerunt, abijcerentur, ac deſererẽtur. Et dubitandum non eſt, quin Eccleſia, quę tũ adoleſcere incipiebat, ſi monaſteria virginum, aut earum quę continentiam vouiſſent, vbique iam conſtituta habuiſſet, eò illas imponi ad caſtimoniam rectius ſeruã dam procuratura fuiſſet.

DE CANONE XIII. SYNODI ſextæ Conſtantinopolitanæ, quem obijcit Chytræus,

CAPVT VI.

IAm quæ de Synodi ſextæ Conſtantinopolitanæ Canone decimo tertio obijcis, quo Patres in Trullo congregati coniugij vſum ex Apoſtolico decreto ſacris viris fuiſſe relictum teſtantur, id primum nihil efficit, etiam ſi verus, & ratus (quì tamen non eſt) canon fuiſſet. Quòd enim Græci Sacerdotes hanc ſibi libertatem non edito continentiæ voto antiquitus vſurpauerint, haud inficias iuimus. Sed illud merum mendacium eſt, eam Apoſtolicam fuiſſe traditionem, aut legem, quaniti voluiſſe viſi ſunt Græci. Ecquis enim iſte Apoſtolicus eſt Canon, vbi hoc præcipiatur? ſi quintum dicis, in eo nulla de cõmunione thori fit mentio (quidquid neſcio quis magis collector antiquitatis, quã diſcretor veritatis ſatis imprudenter attulit) ſed tantum ne prætextu religionis eijciatur, aut deſeratur, quæ antea vxor habebatur. Sin Apoſtolorum vitam poſt Apoſtolatum actam acutius inſpexeris, eadem contra hunc Canonem faciet, vt paulò poſt dicemus. Si D. Epiphanij teſtimonium aduerſus peſtilentes Nicolaitarum, & aliorum hæreſes memineris, is prorſus contrarium vnà cum alijs eminentiſſimis viris aſſeruit, & cœlibatus obſeruationem poſt Sacerdotium ab Apoſtolis fluxiſſe oſtendit. Sin ipſum, quem paulo ſuprà attulimus, vigeſimum ſeptimum Apoſtolicum Canonem perpenderis, intelliges, quantopere continentiam clericis, & naſcẽti Eccleſiæ (ſenſim, ſed efficaciſſimè) inſinuabant Apoſtoli. Aiunt enim: τὸν δὲ κλῆρον προσελθόντα μὲν ἀγάμους, κελεύομεν βαλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας, καὶ ψαλτὰς μόνους. hoc eſt: Et ijs qui cœlibes in clerum peruenerũt, iubemus, vt lectores tantum, & cantores (ſi velint) nuptias contrahant. Si denique ipſos Trullanos Canones attentius conſideres, eos nunquam ab Eccleſia Catholica (ac præſertim hunc quem affers) fuiſſe approbatos reperies. Quin verò cùm in Canone illo hæc verba habeantur: In Romana Eccleſia loco Canonis traditum eſſe cognouimus, vt ij qui digni habendi ſunt ordinatione Decani, vel Presbyteri, profiteantur ſe deincepscum vxoribus ſuis non congreſſuros. Si de Canonis illius Trullani cõditoribus quæſiuiſſes, quamdiu in Romana Eccleſia ea lex, ſeu conſuetudo loco Canonis, viguiſſet, aut à quibuſnam Occidentalibus, & Africanis, paſsimque in Oriente ad plurimos perueniſſet, quid putas quæſo reſpondere potuiſſent? Certè cùm nulla vnquam alia conſuetudo Romæ, alijsue in locis, quos diximus appareret, ad Diuos Petrum & Paulum, qui Chriſtianæ Eccleſiæ ibi iecere fundamenta, eandem (vel inuiti) retuliſſent. Accedit, quod ſexta Conſtantinopolitana Synodus ea eſt, cui Conſtantinus Pogonatus Imperator Domnũ Romanum Pontificem per epiſtolam rogauerat, vt ſua auctoritate miſsis ab Apoſtolico throno legatis adeſſe dignaretur. Hæc enim ipſamet Conſtantini Imperatoris ſunt verba: Quos legatos deinceps is qui in eius demortui locum ſucceſsit Agatho, cùm miſſet Abundantium, Ioannem, Theodorũ, Georgium, inter alia, quæ eidem Imperatori, & reliquis Auguſtis ſcripſit, hæc ſunt: Licentiam (inquit) proinde eis dedimus apud ſerenitatem veſtram, dũ iuſſerit, ſimpliciter ſatisfaciendi ſecundum ea dunta-xat, quæ eis iniuncta ſunt, ita vt nihil præſumant augere, nihil minuere, vel mutare, ſed traditionem huius Apoſtolicæ ſedis, vt à prædeceſſoribus meis Apoſtolicis Pontificibus conſeruata eſt, enarrare. Hæc ille. Quibus & ea ſubiungit: Apoſtolicam Romanam ſedem nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexiſſe; (quod tamen ſæpe, ac quidẽ etiam tunc Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ in hæreſi Monothelitarum acciderat) Et eiuſdem Eccleſiæ Romanæ auctoritatem (inquit) vtpotè Apoſtolorum omniũ Principis ſemper omnis Chriſti Eccleſia, & vniuerſales Synodi fideliter amplectẽtes in cũctis ſequutæ ſunt. Omneſque venerabiles Patres Apoſtolicã doctrinam amplexi &c. Et ſancti quidem doctores orthodoxi venerati, atque ſequuti ſunt, hæretici autem falſis criminationum odijs inſecuti. Et quæ ſequuntur.

Trullani Canones.

Cõſtantini Imp. ad Pont. epiſt.

Agathonis Pont. Max. ad Conſtantinũ Imp.

Cùm igitur & lecta, & ab omnibus in ea Synodo approbata fuiſſet epiſtola illa, & ab Imperatore Chriſtianiſſimo rogarentur vniuerſi, num ſuggeſtionibus eius conſentirent, toto animo, primus Georgius Conſtantinopolitanus Patriarcha abiecta cõtraria (quam ante defenderat) Monothelitica hæreſi profeſſus eſt, toto ſe animo illi conſentire, amplectique ſententiam ſedis Apoſtolicæ. Poſt quem, & cæteri Epiſcopi in ea ſimilia verba (quæ in actis illius Synodi habeantur) per ſe quisque reſponderunt.

VI Synod. Conſtantinopol. act. 18.

Sed poſtea Synodo abſoluta, idem ipſe Conſtantinus cùm ad alteram Synodũ Apoſtolicæ ſedis antiquæ Romæ (ſic enim habet exemplaris illius inſcriptio) literas gratulatorias dedãata Byzantij Monothelitarum hæreſi miſſiſſet, inter alia multa ſic ſcripſit: Suſcepimus enim non tantum ex beatitudine eius, (id eſt Agathonis Pontificis Maximi) verùm etiam à ſanctitudine veſtra directas nobis literas, quæ prolatę, lectæ ſunt, & veritatis verũ ſtylum declarauerunt, orthodoxamq; fidem depinxerũt. Totę enim conuenienter, & non differenter, poſitæ ſunt ad imitationem: & tam Synodicis, quàm & paternis doctrinis conſentiunt. Neq; enim negleximus, ſed diligẽtius eas comparauimus: idcirco omnes conſonanter mẽte & lingua concredimus, & ſimiliter confeſsi ſumus: & tanquã ipſius D. Petri vocẽ, Agathonis relationẽ ſupermiramur, nemo enim diſcrepauit, niſi vnus. Namq; nemo ex omnibus perijt, niſi filius interitus, pater contumaciæ: & hic vnà cũ proprijs diſcipulis ſpontè aſſumptus eſt ab angelo ſibi decibili, & ſuo execrabili choro. Quem cùm Propheta conlugere, opportunũ eſt, eò quod condolemus: Qualiter cecidiſti ex cœlo ſacerdotij culminis, õ Lucifer, q manè oriebaris? Luce certiſsimæ ſ; ciẽtiæ fidelium animas luſtrare ordinatus es, & in nubibus ponere arrogantię ſedẽ vanis dogmatib⁹ elatus es? Quomodo fuga lapſus es, vitato agmine tantorum ſacerdotum? Au ſuperbiæ alis ad altã ruinam eleuatus, à myſtica menſa temetipſum alienaſti, æmulator factus Iudaicæ, diſceſsionis?

Cùm autem Legati ſedis Apoſtolicæ ab Agathone ad Conſtantinopolitanam VI. Synodum miſſi, Romam rediiſſent, Leo ſecundus qui Agathoni ſucceſſerat collaudato per Epiſtolam Imp. Cõſtantino, eam Synodum, quæ Apoſtolicã in omnib⁹ regulã, & probabiliũ Patrũ ſecuta eſſet & definitionẽ (inquit) rectæ fidei plenisſimè prædicauit, quã & Apoſtolica ſedes B. Petri Apoſtoli (cuius licet impares miniſterio ſungimur) veneranter ſcripſit, idcirco & nos & per noſtrum officiũ hęc veneranda ſedes Apoſtolica concorditer ac vnanimiter his quæ definita ſunt ab ea, cõſentit, & B. Petri authoritate confirmat, ſicut ſupra ſolidatã petrã qui Chriſtus eſt, ab ipſo Domino adeptus firmitatem. Propterea ſicut ſuſcepimus atq; firmiter prædicamus ſancta quinque vniuerſalia Cõcilia, Nicęnum, Conſtãtinopolitanum, & Epheſinum primum, & Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum ſecundum, quæ & omnis Chriſti Eccleſia approbat & ſequitur: ita & quod nuper in Regia vrbe pioveſtrę ſerenitatis adnitu celebratum eſt ſanctum ſextũ Concilij, vt eorum pediſſequi interpretes, pari veneratione atq; cenſura ſuſcipimus, & hoc cum eis dignè connumerari, tanquã vna & æquali Dei gratia congregatum, decernimus.

Papa Synodum VI. cõfirmat.

Matth. 16.

Subſecutus eſt Iuſtinianus huius nominis ſecundus Conſtantini filius, qui ſcribens ad Ioannem Quintum Romanum Pontificem, quid procuraſſet ea de Synodo manifeſtanda & autographo conſeruãdo, ne quid hæretici corrumpere, aut ſubmutare poſſent, ad extremum ſic inquit: Ad inſinuandum itaque veſtræ paternæ beatitudini huiuſmodi capituli motiones, præuidimus, & earum ſcientiam notam feciſſe beatitudini veſtræ. Et manu Diuina. Diuinitas te ſeruet per multos annos, ſanctiſsime, ac beatiſsime pater. Data decimo tertio Calẽdas Martias Conſtantinopoli in Imperiali domo, piiſsimoq; perpetuo Auguſto Iuſtiniano Imperatore, anno ſecũdo: & poſt conſulatũ eius anno ſecundo indictione decima quinta. Hæc ille. Quæ cò adſcribenda hic exiſtimaui, vt in primis tu, veſtrique cognoſcerent, nullos canones in ſexta Synodo latos fuiſſe, quos Romani pontifices ignorare potuiſſent. Si quid verò aduerſus Romanæ ſedis leges, & traditiones à tempore Apoſtolorũ Petri & Pauli in Occidẽtali & Africana Eccleſia, & in magna Orientis parte eatenus inuiolabiles ſeruatas decretum fuiſſet, nulla ratione eoſdem Pontifices Synodum illam confirmaturos fuiſſe, nec legatos, qui eorum nomine Synodis generalibus præerant, vt & primi ſedebant, & primi ſubſcribebant, permiſſuros fuiſſe (ſi cui eiusmodi Synodo, aut tractationi interfuiſſent) vt quidquam eiuſmodi decerneretur. Quòd ſi poſt aliquot annos Trullani Canones, è quibus tertium decimum tu citaſti, promulgati ſunt, ij præcisè ad ſextã illam Synodũ, quæ confirmata eſt à Romana Apoſtolica ſede, quam-

Epiſt. Iuſtiniani 2. Imper. ad Ioãnem 5. Põt. Max.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamq; omnes Catholici semper susceperunt, nulla ratione pertinent. Ac quibus verarum series historiarum ex probatorum auctorum medulla non ex carie tui Charionis, aut similium hæreticorum chronographorum innotuerunt, ij sciunt, patrũ illorum Orientalium, qui in Trullo Iustiniano Constãtini Pogonati filio, vigesimo septimo anno post sextam Synodum (vt Theophanes Tharasij Constantinopolitani Syncellus scribit) conuenerunt, canones illos fuisse, eumque conuentum Quini sextum fuisse vocatũ, quod neutra in Synodo œcumenicâ Generali (siue quinta, siue sexta) canones vlli editi fuissent, sed earũ esset quasi supplementũ: vnde intelligere potes eos in sexta Synodo approbata nequaquã fuisse receptos. Cùm enim ex ijsdem canonibus qui centum supra duos numerantur, aliqui à recta traditione fidei Catholicæ dissentiant, ideo admissi non sunt, quòd manifestè non solùm Apostolicæ sedi Romanæ, verùm etiam reliquis eiusdem Synodi canonibus aduersantur, vt mirum nõ sit, si supposititios (& saltem falsos) esse viri fide ac doctrina præstantes scripserunt. Ac sapienter Humbertus Cardinalis eruditissimus scripsit aduersus Græcos sextam Synodum ad destruendam hæresim Monothelitarum, non autem ad tradendas Romanis nouas constitutiones congregatam fuisse. Quod si (Chytræe) librum meum sæpe iam editum legisses de responsionibus adquendam Regium septentrionalem, ad cuius libri calcẽ ostenditur, quanam ratione Diuina scriptura, patres legendi, & Synodi dijudicandæ sint, ne quis hæreticas, & nõ approbatas pro Catholicis, & probatis accipiat, discere potuisses, Catholicos non fuisse legitimæ Synodi decreto repugnaturos, ipsos autẽ Romanos Pontifices, & reliquos Episcopos, ac sacerdotes libentissimè eiusmodi decreto assensuros, si à spiritu sancto profectum fuisse cognouissent: cùm præsertim caro, mundus, & declinandarũ aliarum voluptatum species quædam, ac denique ipsa Regum & Imperatorum consilia, & auctoritas id facilè persuadere potuissent, nisi veritas, quæ omnibus rebus
» est potentior, & conscientia obstitis-
» sent.

» Porro eius quem dixi libri mei verba
» hæc sunt: Aliqua Concilia generalia par-
» tim confirmata, partim reprobata sunt,
» quoniam quædam eorum rectè concluſa,
» quæ & legitima auctoritate cõuocata, quę-
» dam in progressu eorum non legitimè, nec
» ritè tractata fuerunt. Hæc nominantur Sar
» dicense, Quinisextum, in quo Canones
» Trullani continentur, concilium Constan
» tiense, & Basilience: In Basilienſi enim con cilio aliquando recedẽtibus Episcopis, qui,» legitimè vocati fuerant, & ad legitimum» concilium euntibus Ferrariam, atque Florentiam, priuatorum autem ex schismate,» Sacerdotum (quod nũquam antea factum» est) quodam numero conuocato aliquà tra» ctata sunt, quæ post in eodem concilio ite-» rum ritè coacto fuerunt abrogata. »

EXPENSIO ALTERA ACCVratior ipsius decimi tertij Canonis Trullani.

CAPVT VII.

HAEC cùm ita sint: Canonem ipsum decimum tertium expendamus attẽtius: deinde cum alijs quibusdam eiusdem Trullanæ Synodi conferamus. Is verò sic habet:

Quoniam intelleximus morem esse Ec- Canon. 13
clesiæ Romanæ Canonis loco, vt videlicet dist. 31.
qui in numerum atque ordinem diaconorũ, & presbyterorum eligendi sint, nõ amplius cũ vxoribus suis rem se habituros pro» teantur: Nos autem Apostolicæ eiusdem» perfectę regulæ legem, ac canonem sequi,» coniugia legitima sacerdotum posthac» firma, rataque esse volumus, ita vt nec eos» disiungamus, nec consuetudine vxorum» commodis temporibus priuemus. »

Primum igitur hic habes Romanã Ecclesiam, hoc est Occidentalem vniuersam id de cœlibatu sacerdotũ obseruasse, quod etiam nunc in sacerdotibus, & reliquis sacris ordinibus obseruatur. Quod cùm antiquissimum fuerit, certè non tyrannidi Pontificum Romanorum, sicuti Melanchthõ blasphemat, ascribi debuit, nec aliunde, quàm ab Apostolis Petro, & Paulo fluere potuisse certo certius est. Ac cùm in Occidente solidior fidei Christianæ regula semper fuerit, atq; à Romana sede reliquæ omnes Synodi legitimæ aut vocatæ, vel confirmatæ sint, non est, cur leuiter putemus vno externo canone, quem nunquã constat fuisse approbatum conuelli posse tot alios canones, atq; constãtem eorum Patrũ legem, qui & atramẽtum, & sanguinem pro Christi Ecclesia propugnanda profuderunt. Deinde cùm Trullanus canon habeat hæc verba: Nos antiquum canonẽ Apostolicę perfectionis ordinisq́ue seruãtes, hominum qui» sunt in sacris coniugia deinceps ex hoc tẽ-» poris momento firma, & stabilia esse volumus, &c.

Quæro vbinam ista Apostolici canonis verba extent, quem quidem non viderint Nicæni Patres? Qui enim ausi fuissent legẽ de cœlibatu seruando aduersus tam liquidum, & contrarium canonem Apostolicũ proponere?

Addo,

Addo, cur Paphnutius (de quo post) eum potius canonem, quã alia ea de re Synodo Nicænæ diserte non obiecit?

Præterea non cohærent, quæ celeberrimi Patres, & Græci, & Latini testata reliquerunt, de Apostolica cœlibatus traditione cum isto Trullano canone, quo astruitur coniugij vsus in Sacerdotibus. Et aut Apostoli ũbi è diametro contrarij fuerint necesse est, aut Trullanos aliquos Patres, vel quicunque eum canonem supposuerunt egregiè fuisse mentitos.

» Cum verò subdat canon: Sed neq; ordi-
» nis tẽpore ab eo postuletur, vt profiteatur
» se à legitima vxore abstenturum, ne ex eo
» à Deo constitutas, & sua præsentia benedi-
» ctas nuptias iniuria afficere cogamur, Euã-
» gelica voce exclamante: Quæ Deus coniũx
» it, homo non separet. Et Apostolo docente:
» Honorabiles nuptias, & thorum immacu-
» latum, &, Alligatus es vxori, ne quære dis-
» solutionem.

Ergo & hic alterũ habemus pro nobis testimonium ab ipsismet Trullanis Patribus (si illorum hoc fuerit) Nempè in Oriẽte, id quod ex antiquissimis alijs ostendimus consueuisse quæri de ijs qui sacris ordinibus essent initiandi, num in posterum à coniugio essent sibi temperaturi. Qua in re nulla vis inferebatur; haud secus quàm hodieque fit in Ecclesia Catholica. Nec porrò sine consensu vxoris, quæ idem pro se sponderent, aliquis in sacrum ordinem coptabatur. Alioquin prodant veras historias, præsertim ex legitimis Synodis peritas, vnde constet, iniuriam, aut vlm vnquã vxoribus ea de re illatam fuisse, caſue publicè fuisse conquestas. Præterquã quòd cũ istum Trullanum canonem sex magnę illę Synodi (Nicæna verò in primis) antecessissent, mirum est, cùm ea inquisitio in promouẽdos haberi soleret, ac (quod caput est) ij qui ne ore quidem profitebãtur cœlibatũ, continentiæ obseruandæ vinculo (quoniã tacuissent) obstringebantur, cur nulla earum Synodorũ Canonẽ aliquem sanxerit, quo antiqua libertas, quam iactant integra vnicuique staret: curque Nicæni Patres attentauerint, vt omnes cœlibes in sacerdotio viuerent.

Sed & quæ ex euangelio, atque ex Apostolo verba inseruntur in canone, nihil officiunt. Primo: quoniam nunquã dissoluit Ecclesia Catholica matrimoniũ, quod ratum fuerit, & verũ. Nec alterutro coniugum superstite (etiamsi alter cœlibẽ vitã ineat ex alterius consensu, votumq; continentię voueat) alterutri licet cum alio coniungi. Qui igitur dixit: Quos Deus coniunxit homo non separet: is ipse quoq; eodem vno capite dixit, Non omnes capiunt verbum istud. Et rursus: Sunt Eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter Regnũ cęlorũ. Et iterũ: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & sequere me. Ac denique respõdens Petro: Ecce nos reliquimus om
» nia, & secuti sum' te, quid ergo erit nobis?
» dixit: Amẽ dico vobis, quòd vos qui secuti
» estis me, in regeneratione cùm sederit fi-
» li' hominis in sede Maiestatis suæ, sedebi-
» tis & vos super sedes duodecim, iudicantes
» duodecim tribus Israel. Et omnis qui reli- Matt. 19.
querit domũ, vel fratres, aut sorores, aut pa
» trẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut a-
» gros propter nomen meũ, centuplũ accipi-
» et, & vitã ęternam possidebit. Multi autẽ e-
» runt primi nouissimi, & nouissimi primi.
» Mitto illa: Si quis ponit manũ ad aratrũ, &
» retro respicit, non est aptus Regno cęlorũ.
» Et: aliud semẽ protulit semen trigesimũ, a-
» liud sexagesimum, aliud centesimũ. Quod
» que ipse suæ Ecclesiæ perfectissimus institutor voluit in se, suaq; Beatissima matre,
» ac suis Apostolis facto ostendere, quinam
» gradus Euangelicæ perfectioni propior
» esset futurus. Præterquam quòd si ij quos
» Deus cõiunxit separandi nõ sunt ab homine, multo minus ab homine separãdi sunt,
» quos Deus secum ipso coniunxit. Quid igitur se ipsum, & Sanctimonialem à Christo
» infælicissimus Apostata Lutherus separauit?

Præterea, qui dixit honorabile connubiũ Heb. 13.
» thorus immaculatus, dixit itẽ, Virgo, quæ
» permanet virgo, cogitat vt sit sancta cor-
» pore, & animo, & qui seruat virginem
» suam, potestatem habens voluntatis suæ,
» melius facit. Dixit & alio loco, habentes
» damnationem, quia primam fidem irritã
» fecerunt, quod iterum nubere vellent.
» At & cùm illud de honorabili connubio
» cum ijs loqueretur, qui non essent sacerdotes, aut qui continentiam vouissent, quid
» inde pro Canone ad rem tuam facit? Et
D. Chrysostomus ait: Bonum quidem nu- Chryſ. ep.
» ptias & ipse confiteor: honorabiles, inquit, 6. ad Theo-
» nuptiæ, & cubile immaculatum, fornicato dorum lap
» res autem, & adulteros iudicabit Deus. Sed sum.
» te iã (ad monachũ lapsum scribit) seruare
» nõ conuenit priuilegia nuptiarũ. Angelo-
» rũ enim societati semel iunctum, illã relin
» quere, & vxoris laqueis implicari, adulte-
» rij crimẽ incurrere est. Quamuis frequẽter
» hoc ipsum nuptias vocas, ego tamen & a-
» dulterio illud tanto peius affirmo, quãto
» maior ac melior mortalibus angelus. Neq;
» vllus tibi fortè persuaserit dicens: Nihil de-
» non accipienda vxore Dominus præcepit.
» Nec me ignorare cõfiteor, quod adulterium
» interdixit, non nuptias vetuit, verùm in te
» adulterij nomẽ accipiet, si volueris vnquã,

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

» quod absit, nuptias cogitare, &c. Atq; vt il
» lud reperam (inquit) quod in principio po
» sui epistolę: si militiæ vincula non tenerét,
» quis tibi desertionis crimen obijceret? nũc
» nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui
» tanto imperatore militare cepisti. Eadem
Li. contra Iouinianũ. est Hieronymi sententia: Si nupserit virgo
(inq.t) nõ peccauit, nõ illa virgo quę semet
» Dei cultui dedicauit: harũ enim si qua nup
» serit, habet damnationẽ, quia primã fidem
» irritã fecit. Virgines enim quæ post conse-
» crationẽ nupserint, non tam adulterę sunt,
L.i. de vera virginitate quàm incestæ. Et Basilius: Cùm virgini-
tatem (inquit) Deo professæ sint, carnali
» postea voluptate male blanda delinitæ, ac
» deuictæ stupri scel' honesto cõiugij nomi-
», ne obtegere cupiũt. Quid Augusti.? Proinde
L.i. de bono viduitatis. (ait) quę se nõ cõtinent nubãt. antequam
continentiã profiteantur, antequã Deo vo
» ueant quod nisi reddant, iure dãnantur.

Accedit, quod magno iudicio Apostolus, cùm in seipso cœlibẽ vitã ita accuratè seruasset, vt vellet omnes sui similes esse, etsi laicis coniugatis dixit, connubium esse honorabile, mox tamen addidit, thorus immaculatus. Qui fortè in vestri matrimonij tantis assertoribus (Sacramenti autẽ eiusdẽ matrimonij negatoribus) rarior est, quàm velint de se homines credere.

Eò item spectat illud. Alligatus es vxori, ne quære dissolutionem. Sed & eò spectat id quod alibi dixit, ac nos paulò ante attigimus. Habentes damnationẽ, quia primam fidem irritam fecerunt.

Porrò de Synodo Carthaginiensi ait Ca-
» non Trullanus: Scimus autem & qui Car-
» thagine conuenerunt, & ministrorum gra
» uitatis, honestatisq; curã gerentes dixerũt,
» vt subdiaconi, qui sacra mysteria contre-
» ctant, & diaconi, & presbyteri proprijs ter
» minis à consortibus abstineant: vt & quod
» per Apostolos traditum est, & ab ipsa vsq;
» antiquitate seruatum nos quoq; similiter
» seruemus tempus in omni re scientes, & ma
» ximè in ieiunio, & oratione.

Cõcil. Carthag. 1. cã. 2. Sed hic proprio gladio se iugulat Canõ Trullanus. In primis quod Carthaginien-
» sis Synodi Canonem haud verè recitat, is
» enim sic habet: Ab vniuersis Episcopis dictũ
» est: Omnibus placet vt Episcopi, presbyte
» ri, & diaconi, vel qui Sacramenta contre-
» ctant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxori-
» bus se abstineant. Ab omnibus dictum est:
» Placet, vt in omnibus, & ab omnibus pu-
» dicitia custodiatur.

Iam ergo hunc canonem cum tuo illo tertio decimo Trullano cõfer, & vide cùm de canone Carthaginiensi nulla vnquam in Ecclesia Catholica dubitatio, vel mutilatio fuerit, quid cogitandum sit de Trullano, qui incertus, neq; approbatus illum alterum falsauerit. Quare equidem neminem esse puto paulò cordatiorẽ, quin iam intelligat tui illius canonis editores (quales, quales fuerint) cùm illum ab antiquitate, à constanti Ecclesię Occidentalis cõsuetudine, ab Africanis Patribus, & à concilio Carthaginiensi discrepare viderent, laborasse vehementer, quanam ratione ex suo cum vxoribus commercio gratiorem notã apud Orientẽ non incurrerent: proinde veritatẽ miris inuolucris modò infuscasse, modò eleuasse, licóque viã omnis carnis licentius decurrisse. Ac cùm mendaces in recitando Carthaginiensi canone fuerint, mirandum non est, si itidem sine vlla fronte traditionem esse Apostolicam dixerint, quam Apostolicæ traditioni prorsus cõtrariam esse Carthaginienses ipsi antea cum plerisque Orientalibus testati fuerant. Eorum autem Carthaginiensium eò maior auctoritas est, quòd Trullani illos sibi testes afferunt, qui sunt Trullanorum accusatores manifestissimi. Pungebat nempè luxuriãtes Græcos, quidquid Africa rectius sapiens susceperat perfectioris obseruationis, meliori Ecclesiæ parti adhærens. Itaq; Græcis imposuit Græcia medax: q̃ quãto sese magis tegere voluit, tãto magis & suas, & vestras impostura retexit.

Addit Trullanus canon. Oportet enim
» eos qui Diuino altari assident, sancto-
» rum tractandorum tempore esse omni-
» nò continentes, vt possint id quod à Deo
» simpliciter petunt, obtinere. Hæc illi. Sed
» & hic vide implicitum & mendax verbo-
rum inuolucrum. Quæro enim si honorabile connubium est, & thorus immaculatus, ecquid opus est sanctorum tractandorum tẽpore esse omninò continẽtes? Quid si vxor debitum petat, & dicat Christus dixit: Quos Deꝰ coniunxit homo nõ separet: Vir mulieri debitũ suũ reddat, &pleraq; alia, q̃ male sana caro facilè ad se detorquet? cernis istius tui canonis tricas. Sed q̃d si Catholica Christi Ecclesia respõderet in hæc eadem verba: Vos ipsimet Trullani negare non potuistis, oportere sanctorũ tractãdorũ tẽpore esse ónino cõtinẽtes, vt possint id q̃ à Deo simpliciter petitur obtinere. Propterea rectissimè cũ Apostolis seruandũ esse cœlibatũ à spiritu sancto accepi. Nempè ne mihi cõreditã animarũ salutem deserã, eisq; id obtineam q̃ necessariũ est. Si ing id Ecclesia (vt tamen re ipsa facit) respõdisset? q̃d dicere Trullani potuissẽt? Cũ etiãsi per Apostolũ laicis cõiugatis licebat ex cõsensu vsũ cõiugij ad tẽpꝰ ꝓpter orationẽ intermittere, nõ ita magnũ fuerit, si is qui ex numero cõiugatorũ cõsentiẽte vxore assumitur ad sacerdotiũ, iã Deo assignatus debeat & posit, Christo Dño (q̃ eũ ad id ꝓ Ecclesiã suam

Vide D. Ambrosiũ in epist. 1. ad Timotheum, & Innocent. tertiã ep. ad Exuperium. vocauit) aspirante, continentiam in posterum seruare. Et sanè (vt hoc addam) si sacris initiatis vicis suæ tẽpore in Orientẽ propriarum vsus vxorum interdicitur, quantò iustior, & decentior erit Occidenti seruata constitutio, vbi perpetuò pro populis, qui semper hoc egent, sacrificia, & orationes debent offerre?

EX TERTII DECIMI CANONIS Trullani cum alijs quibusdam Trullanis canonibus collatione cernit, quàm sibi ille sit contrarius, vel suppositius.

CAPVT VIII.

SED qui canon hunc tertium decimum præcedit liquidius adhuc id, quod dixi, patefacit. Sic enim duodecimus canon habet:

Canon 12. PORRÒ hoc quoque ad nostram cog-
» nitionem peruenit, quod in Africa, & Ly-
» bia, & alijs locis, quidã ex ijs, qui illic sunt,
» religiosissimi Præsules, cum proprijs vxo-
» ribus, etiam postquam ad eos processit or-
» dinatio, vnà habitare non recusant, ex eo
» populis offendiculum & scandalũ afferen-
» tes. Cùm itaque studiũ nostrum in eo ma-
» gnoperè laboret, vt omnia ad gregis in ma
» nus nostras traditi, nobisq; commissi vtili-
» tatem fiant, nobis visum est, vt nihil eius-
» modi deinceps vllo modo fiat. Hoc autem
» dicimus, non ad ea abolenda, & euertenda,
» quæ Apostolicè antea constituta sunt, sed
» populorum salutis, & ad meliora progres-
» sionis curam gerentes, & ne status Eccle-
» asticus vllo probro afficiatur. Dicit enim
» Diuinus Apostolus: Omnia ad Dei gloriã
» facite: sine offendiculo estote, & Iudæis, &
» Græcis, & Dei Ecclesiæ, quemadmodum
» & ego omnibus in omnibus placeo, nõ quę
» rens meam vtilitatem, sed multorum, vt
» saluentur. Imitatores mei estote, sicut & e-
» go Christi. Si quis autem tale quid agere
» deprehensus fuerit, deponatur.

HINC igitur & Africanæ Ecclesiæ cõsuetudinis testimonium magis roboratur: & contraria canoni decimi tertij Apostoli ca traditio ob oculos ponitur. Cùm verò Episcopis prohibeatur, ne cum proprijs vxoribus habitent ob Dei gloriam, neue scãdalum Ecclesiæ Dei contingat, saluti autẽ proximorum sic consulatur, atq; vt semitam Apostolicam reliqui Episcopi imitantes Apostolum, terant, cur in cæteris sacerdotibus hę ipsæ rationes, & causſæ ad cœlibatum retinendũ validissimę non fuerint?

DEINDE si quis Africanorum Episcoporum concupiscentia tentatus, & illectus duodecimo isti canoni prętextu verborũ illorum, honorabile connubiũ, &c. reluctatus fuisset, quonam modo vis vtriusque canonis nempè in vno prohibitio, in altero mandatum commercij cum vxore stetisset, atq; illum à proposito potuisset auertere? Deinde si Apostolica traditio erat ipse vsus vxorum post sacerdotium, cur ausi sunt Trullani Patres eam infringere in Episcopis, qui cùm sint & sacerdotes, & sacerdotum duces, debent in tanta re prælucere alijs exemplo, atq; doctrina?

AT (quod amplius est) excipit canon trigesimus Trullanus, etiam eos, qui sunt in Barbaricis Ecclesijs, qui ita habet:

» AD Ecclesię ædificationẽ omnia facere
» volentes, etiam sacerdotes, qui sunt in Bar
» baricis Ecclesijs, dispensare constituimus.
» Quare si Apostolicum canonem de vxore
» non ejcienda pietatis ac religionis prętex-
» tu se transgredi debere existimant, & vltra
» ea quę sunt constituta, facere: & ideò com
» muni cum suis consortibus conuentione,
» & consensu inito à mutua consuetudine
» abstinẽt, statuimus eos non amplius cũ illis
» vllo modo cohabitare debere, vt ex eo no-
» bis perfectã sui promissi demõstrationem
» prębeant. Hoc autem illis non propter a-
» liud, quàm propter eorum pusillanimitatem, externosque ac non satis firmos mores concessimus.

QVOD cùm ita sit, intelligis, quanti apud ipsosmet Trullanos, siue alios si qui canonem XIII. supposuerunt, fuerit, & exclamatio illa Euangelica, & vox D. Pauli, & traditio Apostolica, quas in eodem cano ne iactabant, pro coniugio à sacerdotibus exercendo. Soluant igitur hos nodos politici, qui cùm sępè sibi solos sapere videantur, curtam deinde intelligunt sibi cœlestis sapientiæ suppellectilem esse, cùm res ipsæ seriò excutiuntur.

OMITTO quosdam alios canones, nã omnes non improbauit Ecclesia Christi: commiscuerunt enim hi cum malis, plerosque bonos. In quibus Trullani vel fatẽtur de digamis exactissimum fuisse canonem sanctissimæ Romanorum Ecclesię (hæc enim ipsa canonis tertij verbà sunt) vel in primo canone Concilium illud Aphrorũ recipiunt à S. Cypriano coactum, in quo statutum est hęreticos ad Ecclesiam se recipientes iterum rebaptizandos. Quod tamen constat non esse faciendum: quodque prohibitum ab alijs Synodis fuit.

SED vt cuncti canones hi certissimi essent, quã multa sunt in ijs, quę vestras presentis seculi hęreses damnant? Quid autẽ Luthero, eiusq; commilitonibus facies, si quarto, & sexto canoni Trullano sua stet auctoritas? his enim ita sancitum est.

Canon. 4. SI quis Episcopus, vel presbyter, vel di-
» aconus, vel subdiaconus, vel lector, vel cã-
» tor, vel ostiarius, cum muliere Deo dicata

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex 24. cap. Apost. & 27. q. 1. Si quis. Can. 6. dist. 32. Si quis eorũ.

coierit, deponatur, vt qui Christi sponsæ vitiũ attulerit: Sin aût laicus, segregetur. Et:

QVONIAM in Apostolicis canonibus dictum est, eorum qui nõ ducta vxore in clerum promouentur, solos lectores, & cãtores vxorem posse ducere: & nos hoc seruantes decernimus, vt deinceps nulli penitus hypodiacono, vel diacono vel presbytero post sui ordinationẽ cõtrahere liceat: si aute fuerit hoc ausus facere, deponatur.

QVAE eò afferre volui, vt intelligas, nisi ab Agathone Pontifice Maximo is canõ, quẽ attulisti agnitus & approbatus sit, eum non esse ratũ, aut verũ, nec adeò apud Ecclesiam Catholicã vllum põdus habuisse, vel vnquam habiturum: ac licet libertatẽ illam Græcis cõcubituum suorum cũ vxoribus Pontifices Romani sic permiserint, vt nunquam concesserint, sæpè tamen dehortati sunt.

AT vt ad vos alios redeam, mirum est, cũ Germania à Romana Apostolica sede Euangelium, Sacramenta, fidem acceperit, ac proinde eius canones, & leges sartas tectas tueri deberetis, vos tamen ab ea subtrahentes, schismaticas quasq; fæces lambere ab ijs, à quibus & nunc (vt ostendimus de vestris Tubingensibus) turpissimè tanquã falsi theologi, & circulatores hæretici vocati, ac reiecti fuistis. Habes igitur Chytræe quod possis mandere in isto canone, in quo tantoperè exultabas, cũ & quorũ presbyterorum, & diaconorum mentionem is ille canon facit, eorum vos memoriam, & rem ipsam vnà cũ Christiano Sacerdotio prorsus tollere cupiatis.

APOSTOLOS FVISSE POST susceptum Apostolatum cœlibes.

CAPVT IX.

QVÒD autem D. Petrum (quem rectè aduersus tuos vocas Principem Apostolorum) coniugali vsum consuetudine asseris, si id post Apostolatum susceptum putas, falleris, & fallis. Nã quidquid vnus vel alter dixerit, non sine suspicione librariorum, qui id Clementi Alexandrino, siue alicui alteri inseruerunt, id certam fidem haud facit: eò magis, quod qui ex Clemente id mutuantes scripserunt, aduersus eos, qui nuptias reprobabant, sic inquiunt. An & Apostoli (ait Nicephorus, nam de Ignatio postea dicam) improbant? Petrus enim ac Philippus & vxores habuerunt, & filios procrearunt, & filias viris nuptui dederunt. Paulus etiam non veretur comparis suæ mentionem facere, & quæ sequuntur. Hoc inquam fidem nullam facit. Mitto enim, quod ifthinc nihil probatur, vnde cõstet post Apostolatum Petrũ, aut Philippum, aut Paulum operam procreandis liberis dedisse, certè & Euangelio, & actis Apostolicis, & antiquitati reliquæ vniuersę, atque ipsimet Nicephoro, perspicuè aduersatur. Nam Iouiniano Petrum, eiusque socrum ex Matth. 8. & Luc. 4. proponenti Hieronymus respondet inter eos, qui legi seruierant, numerari debuisse. Nec enim (ait) Euangeliũ ante Christi crucem, iuxta quam regulam Petrus, & Coapostoli (vt ex superfluo (inquit) concedamus) vxores eo quo Euangelium tempore nesciebant, acceptas habuerunt, post in Apostolatum accepti, officium coniuga le relinquunt. Nam Petro ex eorum persona dicenti. Ecce reliquimus omnia Matth. 19. respondit Dominus, neminem qui inter alia vxorem dimisisset non multò plura recepturum. At Tertullianus: Petrum (inquit) solùm inuenio maritum per socrum. Deinde D. Pauli locum exponens hæc subdit. Vbi ea subiungit de victuaria exhibitione, abstinentiam eius ostendunt, dicentis: Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducẽdi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? Non vxores (ait) demõstrat ab Apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quæ illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes ministrabant. Hæc ille. Quod quidem neq; ille solùm, verùm etiam alij, aut Latini aut Græci Græcæ linguæ peritissimi præter Ambrosium, Oecumenicũ, Theodoretum, Theophylactũ, eodem modo sunt interpretati.

Nicepb. li. 2. cap. 44.

Hieronym. adu. Iouinianum.

Tertul. li. de Monogamia.

AC (vt tam multi non essent) certè sum mi momenti ea Christi Domini responsio fuit, qua locutus Eunuchis, qui sese essent ob Dei Regnũ castraturi, admirantibus, & propter rei difficultatẽ interrogantibus. Quis ergo potest saluus fieri? dixit. Qui potest capere, capiat. Videlicet, neq; illos ableganssad vxores, & sapientissimè innuens posse capi tantùm donum, quod vbi ab aliquibus fuisset acceptũ, non esset abijciendum, nec retro respiciendum. Verũ & quæ de D. Philippo ac de D. Paulo affert Nicephorus, manifestè pro nobis facit. Polycrates Ephesius (inquit) Episcopus Victori Romano duarum Philippi eiusdem filiarum meminit, sicut & Philippi diaconi quatuor eque virgines, & prophetissas Lucas facit, quas etiam prophetasse ob virginitatem, quam habere dignæ factæ erant, obseruat Epiphanius aduersus Antidicomarianitas, quorum etiam Caius Proclo commeminit. Multis autem (pergit Nicephorus) eisque magnis apud nos viris non videtur Paulus coniugem habuisse, idq; ex verbis

Matth. 19. Obserua Apostolos, vel Diaconos si quas ante Apostolatum virgines habuerunt, eas non genuisse.

Actor. 21.

1. Corinth. 7. Philip. 4.

bis eius colligunt, quibus virginitatem, & cœlibatum commendat dicens: Peruellem equidem omnes esse, vt ego sum. Illud verò salue mihi, & tu compar, viro cuipiã ita fortè nominato, non autem mulieri dictum putant. Hæc ille.

CAETERVM antequàm ad D. Paulum veniam, vix cuiquam ignotum est, quod de D. Ioanne Apostolo Beatus Hieronymus cum pluribus alijs testatus est, & ipsa credit Ecclesia. Eum enim (inquit) talem fuisse Eunuchum, animi scilicet voluntate, non debilitate corporis Euangelistam Ioannem Ecclesiasticæ tradunt historiæ, quem Iesus amauit plurimum, quod virgo electus, virgo in æuũ permanserit. Ac Diuus Epiphanius testatur. Ioannem, & Iacobum Zebedei filios nuptias haud contraxisse, non proprijs quidem manibus membra resectos, sed proprio corde decertantes, & gloriam huius certaminis coronam reportantes. Quare cùm hi & Apostoli, & Episcopi non duxerint vxores, quid dices Chytræe? An ne poterit in Ecclesia Christi Episcopus reperiri, qui non sit Episcopus, quoniam non est vnius vxoris vir? An non inquam Apostoli & Episcopi illi fuerint, quibus non erant vxores, quæ penderent à latere? Taceo autem quæ de Petronella Petri filia vsque ad mortem permanente virgine, Flacco videlicet Procomite contempto, quæue alij de perpetua D. Thomæ Apostoli castitate scripserunt, quæ siue sint certissima necne, id certè abest ab omni dubitatione; nunquam post Apostolatum ad exercendum coniugium, eos qui prius vxores habuissent, redijsse: Neque verò illud parui momenti esset, quòd tam illustrium Ecclesiæ preconum, qitales Apostoli fuere, si filios genuissent haud extaret memoria, quibusnam eorum filij, vel filiæ traditæ nuptui fuissent, quinamúe fuerint eorum nepotes, & posteri, cùm præsertim plurium, quos habebant discipulorum, tot seculorum spatia memoriam non deleuerint: præterquã quòd cùm quas ante Apostolatum ex legitimo coniugio filias susceperunt, hasce omnes legamus conseruatas esse virgines, ecquid eos ad hoc permouit? Nam D. Petrus Petronellam, Philippi (alter Apostolus, alter diaconus) sex filias, D. Paulus Theclam, D. Matthæus Iphigeniam in virginitate summo studio seruarunt, vt adeò eorum aliquis pro hac ipsa vnius illarum (vti pro reliqua Euangelicarum virtutum perfectione) mortem haud exhorresceret? Hæc certè Euangelij non erat futura minima nota ad Christi gloriam. At vestrorum Apostatarum Chytræe, nec difficilè est enumerare filios, & filias, quas ex incestu genuerunt, superstites enim sunt plures (tu scis quales) & difficillimum fuerit ex ijs vllos vnquam cœlibatum, aut virginitatem in tanta Euangelij, de qua gloriamini luce, posse ostendere.

Hieron. in Esa. c. 56. & ad Principiam. Cyprian. de passione. Albinus. Beda.

Epiph. cõt. Valesios.

Beda. Hufnardi Martyrologium Kal. Iunij. Petrus Natalis lib. 5. cap. 69. Volater. l. 18. Sigeb. anno 758. Abdias.

SED & D. Paulum adhuc, quantus esset in cœlibatu obseruando, Tertullianus, præter ea quæ ex hoc auctore attulimus, ijs verbis ostendit. Nusquam (inquit) nuptias ita permittit Apostolus, vt non potius ad exemplum suum nos eniti malit. Fælicem qui Pauli similis extiterit. Cupio (inquientis) omnes meo exemplo perseuerare. Qui viduas & innuptas integritati perseuerare mauult, qui nos ad exemplum suum hortatur, vndique ostendens, quid nos velit esse, id est continentes. Hæc Tertullianus. Quo loco satis indicat, quid ipse expedire iudicabat, cùm qui presbyter esset, ad vxorem iam ante sacerdotium ductam sic scriberet. Et verò cùm Apostolus innuptis, & viduis continentiam, quibus nec docendi, neque offerendi munus in Ecclesia incumbere poterat, proponeret, videt incorruptus quisque oculus, quàm friuolæ fuerant futuræ rationes eorum, qui Apostolos ideò vixisse cœlibes autumant, quoniam ijs credita erat Euangelij prædicatio: proinde reliquis cœlibatum, & continẽtiam non esse obseruandam. At & non solùm cœlibem, verùm etiam virginem agnouit Apostolum D. Hilarius. Præterea qui hunc ipsum Hilarium inoffenso pede decurri posse ait D. Hieronymus, sic scribit, & ipse de Apostolo. De virginibus, inquit Apostolus, Domini præceptum non habeo: cur? quia vt virgo esset, voluntatis fuit, non imperij. Nec enim audiendi sunt, qui vxorem habuisse confingunt, cùm de continentia differens, & perpetuam castitatem suadens, intulerit, volo omnes esse sicut meipsum: & bonum est, si sic permaneant, sicut ego: & lib. 1. in Iouinianũ, si iuxta Pauli sententiam non erunt Episcopi nisi mariti, Episcopus ipse esse non debuit, qui dixit, volo, &c. Idipsum affirmat D. Ambrosius. Volo vos imitatrices esse tanti Apostoli, vt vitam eius sequamini, qui coniugij vinculum refugit, vt vinctus esset Christi, ad tãtam Apostolatus gratiam non peruenturus, coniugij contubernio alligatus. Vir doctrina præstantissimus, tantum esse iudicauit, si abstineret ab vsu copulæ coniugalis: ideò sic mansit, ne plurimum muneri suo decerperetur, quod semper nec orationi vacare, nec diuinis intendere mandatis liceret, quem coniugij cura reuocaret, vt placere vxori necesse esset. Et ad Pauli locum, Non diceret, bonũ est innuptis vt sint, sicut & ego: nisi esset

Lib. ad vxorem, & de exhortatione castitatis.

Hilar. pict. 127. Hier. ad Eustoch.

Ambros. exhort. ad virgines.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpore integer. Non item diceret, omnes homines volebam esse, sicut meipsum, si vxorem habuisset. Sic enim virgines essenollet, sed absit. sed sic à pueritia spiritui seruiuit, vt huius rei, (vxoriæ scilicet) studium non haberet, iuuenculus à Dei gratia anticipatus. Sic D. Augustinus: Apostolus (inquit) fortibus summum esse ostendit, non attingere mulierem, cùm ait, vellem omnes homines esse sicut meipsum. Et alibi, Paulus summam certè castitatem professus, dicit vellem, &c.

Aug. ad finem libri de moribus Eccle. Catholicæ, & de opere Monachorũ. c. 23. Epiphan. in Valesios & Antidicomarianitas.

HABET propemodum eadem B. Epiphanius, cùm in Valesios exectos, ac discipulorum exectores docet, D. Paulum sine coniugio, ac continentem permansisse, non autem ab hominibus exectum, idque vt alij eius similes fierent, non mutilatione membrorum, sed continentia. Neque verò hoc solùm de eo S. Epiphanius asserit, sed & aduersus Antidicomarianitas ait, Theclam, cùm in S. Paulum incidisset, à nuptijs fuisse solutam sponsum iam habentem, virum vrbis primarium, generosum, diuitem, pulchrum, vita illustrem, terrena que sanctam contempsisse, vt cœlestium fieret particeps. At quod paucos ante annos edita sit Græcè S. Ignatij Epistola, D. Paulum adnumeransijs, qui vxorem habuerunt, non admodum certum est. eam ita habuisse, verus enim antiqua translatio, quæ in vaticano asseruatur, id non habet, & verisimile est, eos qui cœlibatum odissent, verba hæc adiecisse, quandoquidem & aliquando id ipsum in Synodis legitimis fecerunt. vt eas ad suas hæreses, & schismata deprauarent.

SOLVITVR QVOD DE D. Ignatio Chytræus obijcit.

CAPVT X.

QVòd verò ex D. Ignatio addis, nihil ad rẽ facit. Nã ne vnicũ quidẽ, verbũ extat, quo Episcopos, aut sacerdotes exercẽdę post sacerdotiũ copulę addictos fuisse dixerit. Et vnà cũ illo sanctissimo martyre Ecclesia Catholica multo magis, q̃ vos nouę similiæ, dãnauit, & damnat eos, qui legitimam commixtionem, & liberorum procreationem putant, aut nominant φθορὰν καὶ μολυσμὸν, id est, corruptionem, & pollutionem. Ac cùm ipsa Matrimonium vsque ad sanguinem tueatur esse à Christo institutum, non ad officium solùm, & remedium incontinentiæ, verùm etiam ad Sacramentum (id quod vestri blasphemè pernegant intelligis quorsum reciderint plumbea ista, quæ in aerem iacula intorsisti. Præterquam quod si Beatis. illum martyrem alloqui posses, suam vt tibi mentem exponeret, de ea commixtione, quam legitimam vocat, ecquid amabò putas responsurum de Ochino, Bucero, Petro martyre, Occolampadio, Luthero, & alijs, qui Monachi cùm essent, ac sacerdotes, virgines tamen sanctimoniales, & alias ad infamem & execrandam commixtionem pellexerunt? sanè nec legitimum istud fuisse, & tales apostatas, apostatam illum in se (vt ille ait) draconem habitantem non minus fouisse, quàm Tatianos, Marcionitas, Manichæos, nuptias esse à Deo inficiantes, sicuti spiritu præuidebat Apostolus, disertè pronunciasset. Ac demum haud mitioribus verbis istam nefandam apostatarum impuritatem plecti curasset, quàm ante annos mille Turonense Concilium fecit, quod ita habet. Si qui in monasterio conuerti sunt, nullatenus habeant licentiam euagandi, nec (quod absit) vllus eorum cõiugem ducere, & qui vxorem duxerit excommunicetur, & de vxoris malæ sociatę consortio, & iudicis auxilio separetur. Qui infælix monachus tali coniunctione fœdatus, si per cuiuscunque patrocinium se conatus fuerit defensare, & is qui in hac pertinacitate perdurat, & illi qui eum susceperint defensandum, ab Ecclesia segregentur, donec reuertatur ad septa monasterij, & indictam ab Abbate, quádiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, & post satisfactionem reuertatur ad gratiam. Sed & extat octaui Toletani Concilii sextus canon, quo decretum in Ecclesia fuisse ostenditur, vt qui post sacros ordines vxoribus copulantur, sub pœnitentiæ oneribus vsque ad extremum vitæ ad monasteria relegarentur: cùm & secunda Toletana Synodo antea statutũ fuisset, vt qui post sacros ordines vxorem ducerent, aut ad eam redirent, à cuius contubernio iam recesserant, ij tanquam sacrilegij rei ab Ecclesia haberentur extranei.

Castimonia Prouectis in sanctimoniabus violandis.

Concil. Turonense 2. can. 20.

Concil. Toletan. 4. can. 2.

QVAE eò libentius attuli, vt qui videri vis antiquorum canonum (si ijs placet) restitutor, Philippum tuum veritus agnoscas veteratorem, quàm (quoniam nos ex vniuersali orthodoxa Ecclesia cœlibatum in sacerdotibus tuemur) satis temerè tales nos (imò potius in nobis Ecclesiam Christi) vocas. Nam quod Melanchthon dixit, veteres canones suspendisse quidem ob cõiugium sacerdotes ab officio, Ecclesiam verò Catholicam eos suspendere ab arboribus, & illud vnum satis est, quod te Chytræe conficit, & hoc egregiè ipse mentitus est. Neque enim apostatæ, aut eiusmodi homines propter coniugia, sed propter sacrilegia iustis disciplinæ legibus, & pœnis afficiuntur. Non damnantur (inquit Beatus Augustinus) viduæ quæ nubunt, posi vo-

Melanch. in apolog.

Lib. de bonis viduit. c. 9. & cap. 12.

tum,

» tum, quia coniugalem fidem posterius in-
» ierunt, sed quia continentiæ primam fi-
» dem irritam fecerunt. Quòd si (vt hic ipse paulò pòst docet) lapsus viduarum, quæ post simplex continentiæ votum nubũt, adulterijs peiores sunt, ecquid de lapsu diceret sacerdotum, qui post solemne votum contrahentes haud verum coniugium, sed sacrilegium contrahunt, & vxorum nomine concubinas ducentes coniugium simul & sacerdotium violant? Ecquid porrò diceret, si cerneret huiusmodi homines docere: Vota continentiæ haud esse præstanda, nonne non solùm sacrilegos, verùm etiam hæreticos, atque ab arboribus suspendendos dixisset? Quæ cùm audis, agnosce impudentiam hæreticam, id est, tuam, qui decretum Siricij Pontificis sancti, & quod Catholica Ecclesia semper venerata est, vocas impudentissimum. Nam cùm vel ipse inter opera carnis vnà cum D. Paulo intellexisset, concubitus illorum, qui & votis castitatis obstricti, & sacris addicti ordinibus, spirituales filios iam gignere soluti omnibus curis secularibus debent, nempè, vt sint non diuisi, sed sancti corpore, & animo, quid tu infœlix id torques ad honorabile connubium. atque ad legitimas nuptias, quarũ nos Catholici (quod sanè vos hæretici haud facitis) tria bona semper Ecclesia prædicauit, fidem, prolem, Sacramẽtum? In istis igitur apostatis (iterum dico) non permanebit, neque manet spiritus Dei in æternum, quia carò sunt, & positam manum ad aratrum retraxerunt, ac retro abierunt: Et propterea cum Apostolo fidenter dicimus, eos damnationem habuisse, qui primam fidem irritam fecerunt.

INANES AC FVTILES ESSE obiectiones Chytræi, quas ex quorundam Episcoporum Matrimonio desumit.

CAPVT XI.

IAM quod Hilarium, Polycratem, Spiridionem, Charemonem, atque Nysenum, ac, si qui alij fuerunt, scribis, aut progenitos fuisse ex parentibus Episcopis, aut ipsos vxorem duxisse, & prolem suscepisse; non ego istos tibi solùm, sed centurias asserre possem si vellem. Quis enim negat potuisse pluribus maritis vxores suas fuisse, natosque, cùm tamen postea ad Episcopatuum munera adsciti, consentientibus vxoribus cœlibem ex Apostolica traditione vitam traduxerint? Tu igitur mihi filios saltem aliquos D. Hilarij narrasses, quos post Episcopatum genuisset. Quod cùm efficere non posses, cumulasti imposturas impostur is, vt thesaurizares tibi iram in die iusti iudicij Dei.

DE D. HILARIO.

SED & D. Hilarius, quid filiæ de virginitate seruanda sapientissimè scripsit, vt eius animum ab imminentibus nuptijs auerteret, quemúe ea de re hymnum scripserit identidem ab ea recitandum, quidque vt ea moriens ad sponsum suum migraret, orauerit, denique quid de continentia senserit, cùm diceret, vouendum esse Deo contemptum corporis, & castitatis cu stodiam, notius est, quàm vt sit opus, huc omnia conferre. Itaque quidquid ex Baptista Carmelita de D. Hilario subiungis, id omne plus quàm subdolè à te recitatum est. Poteras enim primò afferre, quæ doctus ille Theologus de virginitate, septem libris edidit, quos Parthenices inscripsit, dum Beatissimæ Dei Matris, & aliarum virginum, Margarethæ, Agathæ, Luciæ, Appolloniæ, Ceciliæ, virginitatem, & martyria cecinit. Poteras (inquam) quæ de alijs cœlitibus encomia edidit, cùm dies sacros pangeret, ac tum sinceriore fide gessisse reputassent ij, qui, cùm ea omittas, reliqua verò succidas, aut delumbes, iam te qualis sis interius, agnoscunt ita vt detestentur. At verò cùm ea carmina de D. Hilario protulisti, vide quàm tibi semper similis sis. Vt enim Baptista Carmelita ostenderet, virũ sanctum, & ab omni ambitione alienum fuisse ex ordine coniugatorum delectum in Episcopum, carmina illa edidit, non autem quasi post Episcopatum vxorem duxerit, vel ea vsus sit, ac filios genuerit.

Vide Fortunatum in vita D. Hilarij.

In Psal. 64.

QVIN verò constanter refellit, quæ hęretici quidã (vti vos facitis) audebãt obijcere aduersus cœlibatũ, & quadragesimæ ieiunium: ac paucis carminibus consequentibus, duodecies, his vocibus vtitur, Dicunt, aiunt, memorant, ne quis illius id fuisse cõsilium putet.

QVOD cùm fecisset, ac de Græcorum consuetudine aliqua adiecisset, mox infert.

Sed quo mẽte vagor? video, mea lõgior æquo est
Ebasis, ad sancti festum redeamus Hilari.
Hic pater à superis castum ne fortè pudorem
Perderet, obtinuit magno pro munere mortem
Coniugis, immundum veneris sic oderat ignem:
Impetrauit idem natæ, quæ nomine dicta est
Appia, & ad cœlum, quo peruenturus & ipse
Post breue tẽpus erat, misit cum matre puellã.
Cura viro munire fidem primaria semper
Cum foret, ex libru armamentaria sacris

Vide lector an q d quant colligi hinc posit, Φ sacerdotũ cœlibatui aduersetur & agnosce pestilentissimũ ingeniũ Chytræi, & cæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tertiũ hæreticorum cũ aliquid ex Catholicis citant.

Fecerat, & cõtra Christi se armauerat hostes.

Ex quibus habes, quàm castè cœlibatum vir sanctus post sacerdotium assecutum coluerit.

Et sanè certissimum est virum sanctum, & ab Arianis, atque Constantio plura perpessum, multos autem annos huc illuc vel relegatum, vel discurrentem ob Arianæ cladis procellam cœlestia tantum tractasse, Diuinisque rebus totum se addixisse. Ac cùm Beati Hieronymus, & Augustinus fuerint sacerdotalis cœlibatus inuicti propugnatores, profectò eũ non ita celebrassent, si deflexisse cognouissent à rectissima regula continentiæ, quam Episcopi, & sacerdotes in Occidente & in Africa, in qua D. ipse Augustinus fuit Episcopus, integram semper seruauerant, ab ipsis quoque Galliæ Synodis persæpè sancitam.

Quin tu ergo si per scripta Carmelitarum spatiari cupiebas, & illa integra tuo responso non adscripsisti, & Thomæ Valdésis Angli eiusdem ordinis Theologi præstantissimi nonnulla saltem de multis, quæ de cœlibatu sacerdotum à Viclefistis vestris præcessoribus obiecta doctissimè refutauit, in medium non attulisti? Quod cùm non feceris, propinabo tibi hæc pauca, quæ ipse de suo, mox de antiquis Ecclesiæ Christi patribus appositissimè deprom

Tho. Valdẽsis To 3. tit. 7. de ordinis Sacramentalibus c. 76.

" plit. Ex hac scriptorum (ait) congerie, con-
" uincitur Guillelmus (hæreticus) falsum
" dixisse de Christo, quod ipse cuilibet triũ
" statuum Ecclesiæ, inter quos sunt clerici,
" nubendi legem instituit: quia ad contra-
" rium inuitauit, dicens cunctis futuris cle-
" ricis. Qui potest capere capiat: antequam
" ceperit per votum, videat si possit imple-
" re promissum. Nullus, inquit Beda, sine
" hoc voto, vel vt virgo existens, virgo per-
" maneat, aut contracta vxoriæ coniunctio-
" nis fœdera soluat, consecrari permitti-
" tur: nulli præcipitur, nullus penè iam co-
" gitur inuitus, sed qui iam consensit esse sa-
" cerdos, voto castitatis se spontè constrin-
" xit. Qui potest, inquit, capere capiat. Non
" potui capere, inquis Guillelme. Aetatẽ ha-
" bebas, de te ipso loqui poteras, annum vi-
" gesimum quintum agens. Cur hoc non di-
" xeras ante consecrationis officium, immò
" magis cur facto, te posse dixisti cum alijs
" sanctis ingredi in sancta præsumens, te an-
" tistiti te consecraturo sponte presentans?
" tunc capere potuisti, de cętero reatum ob-
" ligationis tuę cœpisti. Tunc, inquis, potui,
" modo non possum. Ergo alium te fecisti,
" quàm Deus condidit: imo ipso Cain dete-
" rior factus es, cui Deus ait, qui mentiri nõ
" potest: sub te erit appetitus tuus, & tu do-
" minaberis illius. Et notanter ad has falsas

Nota.

Gen. 4.

excusationes virorum carnalium tollendas dicit Moral. 17. super epistolam ad Hebræos Chrysostomus. Non enim dicere oportet, non possum, & accusare conditorem. Si enim impotentes fecit nos, qui iubet accusandus est. Qualiter igitur ais multi non possunt? Quod non volunt, dic: si enim voluerint, omnes potuerint. Propterea & Paulus ait. Volo omnes homines esse, vt meipsum, quia sciuerat, quòd omnes esse poterant, vt ipse. Non enim si dem. impossibile esset, hoc dixisset. Vis fieri: velle primum assume solum. Dic mihi. In omnibus artibus cùm voluerimus in eis fieri, contenti sumus, solo autem velle tangimus res, quale est quod dico. Vult quis fieri gubernator, non dicit volo, & in hoc contentus est, sed rem tangit. Absenta ri rursus vult, sed non dicit volo, sed rem tangit. In longinqua vult proficisci, sic nõ tantum dicit volo, sed etiam rem ipsam aggreditur. Demum in omnibus non sufficit velle solùm, sed sufficit velle cum opere: quia assumit rem quæ laboratur. Dicamus enim cooperatorẽ, & congestatorem Deũ, solum velimus, solum operi offeramus, in re solum solliciti simus. Hæc ille. Pergit autem postea. Iam dignè responsum est huic prætensę rationi carnalium, Non possum. Ergo conditor reus est suę iussionis, quam tibi dixit, qui te impotentem fecit. Casu & in ipso contingentiæ, quem habemus præsentem, Apostoli votum inducitur dicentis: Vellem omnes homines esse, tanquam meipsum. Quòd si non omnes potuissent, non hoc ipse dixisset, ait Chrysostomus. Ad hoc dicat impossibilis, seu impotens noster Guillelmus contra Apostoli sententiam, dicat, fatue sic Paule vouisti, qui non omnes hoc possunt, quod tu esse meruisti: Quòd si non fatuum hoc eius votũ erat, potuit (audeo dicere) Guillelmus continere. Potuit, inquit Chrysostomus, primum, sed noluit demum: si velle suum facto coniungeret, quia Deus ipse volenti cooperari non desinit. Hoc ex omnibus tibi dico, noli fallere Deum, quia vouisti, iam astrinxisti, ait Augustinus. Aut quas tibi grates, si iam adesset, redderet Augustinus, quod rapuisti ei argumenti exemplum de grandi continentia clericorum, cùm interderet deprimere peruicaciam laicorũ cauſantium se continere non posse. Libro secundo de adulterinis coniugijs in fine Augustinus. Si modò hoc non posset infirmitas hominum, multò minus id posset sexus infirmior fœminarum. Vnde istos, qui virilem excellentiam non putant, nisi peccandi licentiam terremus, quod adulterinis coniugijs inhærendo pereant in æternum: solemus enim ijs præponere etiam

Chrysost. Tom. 4.

1. Corin. 7.

Augustin. Tom. 6.

continen-

» continentiam clericorum, qui plerunque
» ad eandem sarcinam subeundam capiun-
» tur inuiti, eamque susceptam vsque ad de-
» bitum finem domino adiuuante perdu-
» cunt. Dicimus ergo eis. Quid si & vos ad
» hoc subeundum populorum violentia ra-
» peremini, nonne susceptum castè custodi-
» retis officium, repentè conuersi ad impe-
» trandas vires à Domino, de quibus nunquã
» antea cogitastis? Sed illos (inquiunt) honor
» plurimum cõsolatur: respondemus & vo-
» bis, timor multò amplius moderetur: si e-
» nim hoc multi Dei ministri repentè, atque
» inopinatè impositum susceperunt, sperantes sẽ illustrius in Christi hæreditate fulgere, quantò magis adulteria cauendo vigilare continenter debetis, metuentes nõ in
» Regno Dei minus lucere, sed in gehenna ignis amplius ardere? Hæc ille. Valdensis
» autem iterum subiungit. In toto isto passu
» non venit ad calamum Augustini, quomodo tales ad clericatum rapti possent licitè
» nubere, & eò licentius, quò causari possent
» donum illud continentiæ non eis desuper
» datum esse, sed sub eàdem sarcina contie-
» nentię cuncta ad bonum finem perducũt,
» & ad illos quærulos de impotentia contiꝫ nendi audaciter supponit, eos castè custodi
» turos officium, quia si repentè conuertetꝫ rentur, impetrarent vires à Domino, quas
» antea nunquam cogitarent. Sed noster Gu
» illelmus cùm antea potuit, sacerdos factus
» non potest esse castus, ab alijs gentibus lon
» gè semotus: fragilis in natura, ita quòd non
» sit similis ei in terra. Et quod torques in
» Papatu, qui legem instituit post millena-
» rium Christi, quid hoc tibi proderit, Papæ
» ue noceat? Mora temporis, Christi legem
» non excludit, vt si manè non fiat, saltem
» seriò fiat, quod lusserit. Iam omnes Sancti
» clamant hanc continentiam clericorum
» necessariam legi Christi. Ipsi vetusti Pa-
» tres item infra millenarium tuum annis sexcentis omnes, qui in illo glorioſissimo
» Nicæno Concilio, vbi proiectus est Arius
» ille sti pula mundi: ibi omnes inhibuerũt
» non nuptias tantum modò clericorum ma
» iorum, sed & introduci fœminas in domos
» clericorum, quæ suspicionis notam possent attrahere.

tes vnquam hortati sunt ad coniugium, neque verò si ipsimet ante sacerdotium duxissent vxores, amplius vnquam sese cum illis miscuissent. Atqui B. Gregorius Nazianzenus ob puritatis retributionem sæpè Christũ manifestè in somno, & meditatione nocturna videbat, & Gorgoniam sororem sanctissimam virginem tam sæpè & commendat, & acuit, ne quem alium, quã Christum sponsum, & amatorem habeat.

Greg. presbyter in vita eius.

Iam D. Basilius fuit Pater monachorum, qui omnes continentiam ex voto profitebantur, quorum adhuc & Græcia, & vtraque Sicilia, & Russia, & Moscouia plena est, si non antiquam eruditionem, atque Catholicam religionem penitus, certè in pluribus & hanc, & cœlibem vitam obseruantium. At cùm D Basilius Gregorium illum, de quo supra diximus, dehortatus esset, ne domi mulierem apud se retineret, cur putas iusserit, vt in monasterium introduceret? sanè si soluta, vel virgo fuisset, cur potius vt in matrimonio collocaretur, non persuasit?

Quare cùm tu ad istorum parentes respexeris, qui tamen post Episcopatum cœlibes fuêre, neque solùm ad continentiam, verùm etiam ad virginitatem filios & filias antea ex matrimonio susceptas instituerunt, intelligis, quis te spiritus egerit, cur eorundem filiorum virginum exempla tanquam perfectionis Euangelicæ propria, & proxima, auditoribus tuis potius non proposueris? At vt vt tu, vestriqúe sic sese gerant, spero equidem de Dei bonitate futurum, vt discipuli tui aliquando vbi attentè perlegerint Diuos Basiliũ, & Gregorium, cupiant te flagris affectum, iustius ad legitimum Ecclesiæ Magistratum posse reducere, quàm prisci illi Ethnici adolescentes fecerunt, qui pædagogum proditorem plectendum ab hostibus suis in patriam reduxerunt.

DE DIVIS GREGORIO Nazianzeno & Basilio Magno.

At cùm Diuos Gregorium Nazianzenum, & Basilium honoratissimos agnoscas, diffiteri autem nequeas illos parentibus suis doctrina, sanctitate, miraculis multò fuisse illustriores, certè & plus parentibus suis sapuisse negare non potes, qui neque cùm possent, astringi vinculo matrimonij voluerunt, nec alios sacerdo-

DE SYNESIO.

Synesivm deinde ais in summo honore sui temporis, & admiratione totius posteritatis fuisse, qui testatus sit, se in Episcopatu, non vt adulterum clã vxoris suæ consuetudine vsurum, id enim minimè iustum esse, sed cupere se Episcopum etiam multos, & bonos ex ea cultores Dei suscipere. Hæc tu. Quę qui tantummodò legat, & credat, quis non putauerit, Synesium etiam Episcopum fuisse, ac etiam tunc voluisse filios gignere? At ille cùm ista scriberet nec Episcopus, nec sacerdos, nec adeò integrè Christianus erat, qui Ethnicus fuerat, & Platonicus. Historiæ suę Nicephorus epistolam eiusdem Synesij ad Euopium fratrem adiũgit tunc scriptã, cũ à Theophilo

Niceph. li. 14. cap. 55.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alexandrino Episcopus Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis Synesius designabatur. Qua epistola multas sibi deesse dotes & animi, & corporis, quæ tantum onus subleuarent, candidè aperitiséq; nolle, inquit, nec posse (si fieret Episcopus) vxorem deserere: nec posse item credere, quæ de anima, de mundi interitu, quæue de resurrectione Christiana edocet fides, quæ quidem omnia opiniones siue opinationes vocat. Si-

Synesius ad Euopium.

quidem (ait) cùm res meas in medium protulerim, & potestati eius (Theophili) quicquid velit de me statuendi permiserim, quomodo crimini alicui obnoxius sim? Mihi & Deus ipse, & leges, ipsaque sacra Theophili manus vxorem dedit. Quapro pter omnibus prædico, testatumque esse volo, me illam prorsus deserturum non esse, neque cum illa mœchum clandestinam consuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimum est. Quin potius & volo, & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipsum electionis authorem, & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiã nostri Paulus, & Dionysius, quos legatos hanc ob caussam à populo lectos esse audio. Illam verò rem Theophilo non significari, sed in memoriam tantum reuocari opus est. De ea autem fusius dicam, cum qua vna quisquam alia omnia collata parua esse iudicat. Difficile est, atque adeò fieri omninò non potest, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & scientiam in certam necessariamque persuasionem euaserint, fluctuare, & in dubium vocari sinat. Nosti porrò, philosophiam admodum diuulgatis istis Christianorum aduersari opinionibus. Itaq; haud vnquam adducar, vt posterius animam quàm corpus gigni credam, neque mundum ipsum, & partes alias interituras esse dicam. Resurrectionẽ deprædicatam, sacrum quiddam, & minimè vulgandum esse dico, neque conceptis vulgi opinionibus assentiri possum. Mens philosophia exculta verum perspicit. Ea necessitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem, seu proportionem suam lumen ad veritatẽ, vt oculus ad mentem. Quatenus ergo oculus lumine copiosiore in deterius abutatur, aut lippis tene bræ commodiores sint, hactenus mendacium quoque populo vtile esse, & veritatẽ noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quòd si sacerdotes nostri hæc mihi permittunt, potero sanè ego quoq; sacerdotis munere fungi, qui domi quidem philosophiæ incumbo, in publicum aũt progressus sermonibus, & colloquijs hominũ delector, non ego quidẽ docens, neq; tamẽ vetera dediscens, & noua addiscens, sed in anticipata opinione quemq; persistere permittens. Sin illi sacerdotẽ ita animatũ, & opinionibus populare esse oportere dicãt, omnibus palã ostendere nõ intermiserim. Quid rei est populo cũ philosophia? Rerũ enim diuinarum veritatem minimè vulga ri oportet. Populus autem more, & assuetudine alia indiget. Rursum igitur, & sæpius repetens dicam, nulla cogente necessitate, neq; arguere, neque argui sapientis esse. In sacerdotum autem ordinem cooptatus, nõ cõmittam, vt dogmata præter animi sententiam assimulem. De his Deum, de his homines testes inuoco. Veritas Dei, ppria est, apud quem in rebus hominibus inculpatus esse volo. Hoc vnum tantum nõ dissimulo. Quandoquidem ioci, & ludorum studiosus sum, ita vt iam inde à puero crimen illud sustinuerim plus quàm deceret armis me, & equis delectatum esse. Seuerus & tristis ero? Quid enim facerem si charissimos canes feras nullas persequi, & fugitas à teredinibus exesas esse viderem? Et cõ stantiam, si Deus voluerit, obtinebo: atque quamuis à curis alienus, macerabor, caussarumq; & negotiorum quantũuis graue ministerium hoc, Deo confisus sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non tegam, neque mens à lingua dissentiet. Hoc si cùm & sentiam, & dicam, Deo placere puto: neq; sermonis illius de me occasionem relinquere volo, me quòd qui fuerim ignoratus sim, electionis suffragia rapuisse. Cæterùm Dei amantissimus Pater Theophilus, cùm me norit, postquam mihi se id scire significauerit, sic tandem de me consilium, quid statuat, capiat. Tum enim aut in instituto meo viuere me, & philosophari patietur, aut postea, vt me in iudiciũ vocet, vel sacerdotum ordine moueat, sibi ipsi potestatem non relinquet. Aliæ insuper opiniones & sententiæ omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, satis scio, Deo esse gratissimam. Sed enim sacrum caput tuum, atq; in primis veritatis tutorem, & inspectorẽ Deum testor, ægrè mihi esse. Quomodo enim non sit, cùm quodammodo ex vita solita, in vitam aliam transeundum mihi sit? Hæc Nicephorus ex Synesio, qui vbi adeptus est Episcopatũ, an liberis operam dederit, neque tu verè, nec aliquis antiquorum protulit. Quin verò, cùm factus Episcopus errorem suum de resurrectione reiecisset, quemadmodum sperauerat Theophilus, mirum non est, si item Ecclesiæ ac Prouinciæ illius moribus, & cœlibatui seruando se attemperauerit. Cernis ne igitur Chytræe, quid hinc dicturi sint tui, qui in istis erroribus hac illac tuum cerebrũ tam miserè rotas?

Sinesius.

Vxorẽ legitimã propter presbyterij seu Episcopi magistratum dimittere non vult.

Platonicæ sententias cũ Christianis dogmatibus pugnantes retinendas esse censet.

Philosophia quandoque admittit mẽdacium.

IN CANONE STEPHANI PONTIficis citando Chytræi fides desideratur, & in Concilio Ancyrano nihil esse cœlibatui contrarium ostenditur.

CAPVT XII.

ADDIS. Extant etiam in ipsis iuris Pontificij canonibus testimonia, quę sacerdotes iam ordinatos consuetudine cõiugali vsos declarant. dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, nã earum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi in matrimonio copulatur. Hæc tua respõsione. Sed & hic sincerior in recitando tuà desideratur fides. Vt enim modo non quæram, Num iste canon fuerit Stephani Pontificis Maximi (de quo alibi dixi) is ita habet. Occidentalis non Orientalis Ecclesia castitatis votum obtulit. Aliter se Orientalium Ecclesiarum traditio habet, aliter huius Romanæ Ecclesiæ. Nam eorum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi in matrimonio copulantur. Istius autem Ecclesiæ, vel Occidentalium Ecclesiarum nullus sacerdotum à subdiacono vsque ad Episcopum licentiam habet coniugium sortiendi, &c. Cuilibet Christianorum antequàm vouit cœlibis vitæ castitatem, licet ducere vxorem, si vir est: si fœminã, nubere. Postea verò quàm vouit, vt abstineat necesse est. Hæc ibi. Sed neque in vniuersa Orientali Ecclesia, vti ex ipsismet Orientalibus gratissimis testibus planum fecimus, licebat connubium exercere post sacerdotium. Ac cùm in tot sacerdotibus, qui assumuntur ex Monachis in Archimandritas, & Vladicas, siue Episcopos, res adhuc antiquum, & Apostolicum in Græcia morem obtineat, nonne vides, quoquo te verteris, etiam per traditionem Orientis Ecclesiarum, Luthe ri, & aliorum apostatarum vestrorum conubia anathemate esse damnata?

Lib. de imposturis Chytræi.

Nota quonam in ista tu erat, & quemad modũ affectus, cùm scriberet Synesius, quæ pro le mendaciter affert Chytræus.

Episcopos Rutheni vocant Vladicas.

DE CONCILIO ANCYRANO.

PERGIS. Cumque de Græcis Ecclesijs præcipuè inter nos agatur: Id enim oppugnat Posseuinus, quod maritos à sacerdotio apud Græcos non arceri in oratione mea scripsi: omissis Occidentalibus, Græcas seu Orientales Synodos ab ipso Possenino citatas consideremus. Allegat Concilium Ancyranum, quod manifestissimè testatur, etiam post ordinationem licuisse diaconis matrimonia contrahere, qui licentiam ab Episcopo habuerunt. Poterant itaque Episcopi dare facultatem ducendi vxores diaconis iam ordinatis. Et: Canon X. Diaconi, quicunque cùm ordinantur, in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes velle se habere vxores, nec posse continere, hi postea si ad nuptias venerint, manebãt in ministerio, propterea quòd his Episcopus licentiam dederit.

Concilio Ancyrano

RESPONDEO primùm. Ad id, quod de Hieromonachis, è quibus in Græcia etiamnum Episcopi assumuntur nihil prorsus dixisti: nihil item de Monachis, & Sanctimonialibus, quæ votum castitatis apud eos seruant. Id quod nec Monachos vestros fecisse, & ab his sanctimoniales omnes ad vnam fuisse edoctas, & adactas, vt fidem Christo datam frangerent, manifestissimum est. Præterea quod dicis, te omissis Occidentalibus ad Græcas, & Orientales à me citatas descendere, perspicuum est, id te facere, vt solidum illud & constans Ecclesiæ per tot secula in vniuerso Occidente, ac parte magna Orientis de cœlibatu testimonium silentio inuoluas. De Cõcilio Ancyrano, quæ dixi vera sunt: Nec solùm in sacerdotio, verùm etiam in diaconis tacitam ipsam, ne dicam voce pronũciatam (vt in Ecclesia Occidentali semper est factum) professionem sic valuisse, vt si ad nuptias venissẽt, à ministerio, vel clero cessare debuissent. Quicunque (habet canon) sanè tacuerunt & susceperunt manus impositionẽ professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio, vel clero cessare debebunt. Nam quod attinet ad canonis verba illa, quæ præcedunt: Diaconos quoscunque cùm ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes se velle vxores, nec posse se continere, hi si postea ad nuptias venerint, manere in ministerio, quoniam his Episcopus licentiam dederit. Quid hinc effici putas? sanè nihil aliud, quã quod Græci tanti faciebant obligationem voti cœlibatus, vt nisi protestati fuissent, se nolle continentes viuere, intelligerẽt sibi perpetuò cœlibatum esse obseruandum, aut sese reijciendos à clero. Et num aliud? Id quoq; consueuisse in Oriente non paucos, continentiam vel verbo, vel tacitè vouere. Illud item. Antiquam fuisse traditionem hoc in Ecclesia faciendi. Præterea illud etiam. Diaconos nisi ab Episcopo licentiam habuissent, non potuisse matrimonia postea contrahere. Vestros ergo diaconos, & sacerdotes, cùm à nullo vnquã Episcopo, qui in fidei Catholicę communione fuerit, ducendi vxorem licentiã habuerint, hoc ipso canone tot ante secula fuisse condemnatos, quanquam & si aliquis facultatem cõcessisset, ea nihil valuisset. Sed quid amplius? Potuisse (inquis) Episcopos illis dare facultatẽ ducendi vxores. Quorsum hoc? videlicet, vt tuũ consilium quidã sequẽtes, istud ipsum à summo Põtifice (velit ille, nolit) extorqueãt. Sic enim demq; Coryphęus Septentrionalium fuisses.

Universidad de Deusto
Biblioteca

At si potuerũt Synodi Ancyranæ Episcopi, qui tamen non fuere plus quàm duodeuiginti, concedere diaconis, qui non vouerant, facultatem, vxores ducẽdi, patere tu & concoque nunc, si nostri nolunt ijs, qui professi sunt castitatem, permittere id, quod nunquam Ecclesia concesit. Et patere (inquam) si Episcopi Ecclesiæ Christianæ quàm plurimi ac præsertim summi Pontifices, ad quos attinet de quibus, eandem facultatem iustissimas ob causas semper denegauerint, ac negaturi sint. Neque enim sine causa Petro & successoribus eius claues Ecclesiæ datę sunt ab eo, in cuius manu cuncta, & propterea in primis corda Pontificum sunt posita.

Albertus Pighius cõtra 15. de cœlibatu sacerdotũ.

Sed cũ Philippo Melanchthonici, ex quo ista omnia despumasti, Albertus Pighius vir doctus liquidissimè responderit, ad eũ te refero. Melanchthon enim sic aiebat.

» Manet adhuc hodie mos ille in Græcanica
» Ecclesia, vt sacerdotes nubant, & non so-
» lùm mariti eligantur ad sacerdotium: nec
» vt nubant semel tantũ, sed quoties voluerint, etiam decies, si ita tulerit res. Hæc ille.

Mos Græcæ Ecclesię circa sacerdotũ, &c. coniugia.

At Pighius post alia respondet: ipsa rei euidentia Melanchthonem conuinci impudentissimi mendacij. Quandoquidem (inquit) omnibus notum est, quibus mos Græcæ, quem ádhuc hodie obseruat, Ecclesiæ notus est: admitti quidem apud eos maritos ad sacerdotium, sed qui semel tantum
» vni eique virgini nupserunt: at qui sacer-
» dotes iam sunt, & altaris ministros diaco-
» nos, non nubere. Quod si cuius, quam ante accepit, vxor obierit, illum, reliquum vi
» tæ tempus in sacerdotio cœlibem viuere
» oportere: & quæ sequuntur. Vbi deinceps.

Ancyrana Synodus. Pighij euidenter cõuincitur. Melanchthon & Chytræus.

Non hoc (inquit Pighius) decreuit Ancyrana Synodus, quod Melanchthon ille impudentissimè & mẽdacissimè affingit: sed de altaris ministris sub sacerdotibus ita decreuit, vt si qui eorum adhuc cœlibes, & nuptiarum inexpertes, ab Episcopis ad eum gradum vocati, & ordinati, de hoc expres-
» sè protestati fuerunt suæ ordinationis tem
» pore, quod continere non possent, sed vel-
» lent nubere, nec vlla ratione eam à se liber-
» tatem abdicare intenderent: si ijdem post-
» ea venirent ad nuptias, quod id sine sui gra
» dus & ministerij periculo, aut iactura face
» rent, eò quod sub ea velut licentia, ab Epi-
» scopo ordinati fuerant, id quod alijs, sine
» gradus sui periculo nõ licebat. Citatur hoc
» decretum XXVII. di. c. diaconi: cui duo il
» le intrusit mẽdacia. Primũ, quod loquere-
» tur de diaconibus, qui cœlibes, sed siue ex-
» presso voto cõtinentiæ, ad eum gradũ eue-
» cti fuerant: cũ de illis non loquatur, sed de
» his, qui expresè protestati sunt suę ordina-
» tionis tẽpore, quod continẽtiæ obligari nõ luerunt, nec abdicare libertatẽ contrahendi matrimoniũ: velut, intelligentes quidẽ tacitè includi in susceptione gradus istiusmodi, professionem cõtinentiæ: tamen expresè protestãtes, nolle se ad eandẽ astringi: nec eiusmodi ministeriũ sub ea obligatione suscipere, sed si Ecclesia opus haberet, atq; vti vellet eorũ ministerio, id permissa sibi pristina illa nubendi licentia faceret. Nam sine expressa istiusmodi protestatione contraria, quisquis cœlebs susceperit diaconat⁹ ministeriũ, eo ipso tacitè in dotẽ intelligebatur, etiã secundum verba eiusdẽ Ancyrani canonis, professus continentiã. Ita enim habent eius verba. Quicunq; sanè tacuerint, & susceperint manus impositionem continentiã professi, si postea ad nuptias conuenerint, à ministerio cessare debebunt. Notabis autem, & diligenter consideres, qd dicitur: Si tacuerint, & susceperint manus impositionem, continentiam professi. Quæ verba susceptionem gradus diaconii, cum taciturnitate, aut sine expressa protestatione, quod obligari nollent ad cõtinentiam, tacitam habere professionem continentiæ clarissimè significant. Nam si vt obligarentur velut professi continentiæ, ea ipsa illis ex presè vouenda fuisset, & esset, non dixisset, si tacuerint, & sic susceperint. Quomodo enim qui tacẽt expresẽ vouet? Alterum mendacium quod eidem Ancyrano decreto Philippus intrusit, imò quo ipsum impudẽter falsificauit, est, quod dicit ipsum loqui de diaconibus in cœlibatu sed sine expresso eius voto promotis, quod si ijdem postea ad superiorem gradũ euecti vxores ducant, ipsis concedendum hoc esse, sine gradus aut officij sui iactura aut periculo. Nam Ancyranum illud decretum nihil loquitur de diaconibus, quomodo dictum est, promotis, & postea euectis ad gradum superiorem, nempè sacerdotiũ: nec dicit, quod ad illum iam euectis in eo licuerit nubere: imò Philippi sunt hęc addimenta & mendacia. Sed solùm de his, qui ad diaconatus gradum cùm ea, quæ dicta est protestatione promoti sunt, dicit, quod si in eo ipso, nõ verò in sacerdotio de quo non loquitur, postea cõtraherent nuptias, non propterea priuandi essent suo officio ac ministerio, cùm illud quod tacitè inerat susceptioni gradus contraria protestatio excluserat: Hæc ille.

Susceptionem facerdotij aut diaconatus tacitè excludere professionem contrariã.

HISTORIAM DE PAPHNVTIO meritò reyci, & eam cœlibatui non aduersari.

CAPVT XIII.

Nvnc venio ad Paphnutium illum vestrum, sed postea non adeò tuum, vt quem obieceris aduersus sacerdotũ cœlibatum pugnasse, Nicænosq; Patres à lege de

Inconstantia Chytræi Ieuitæ

de cœlibatu ferenda coërcuisse, mox eundem asseueris non rectè, aut ex verbo Dei sensisse, cùm sacerdotes post sacerdotium vxorem ducere non posse cum vniuersa Ecclesia crediderit. Te videlicet pupugerunt ad viuum hæc verba, quæ tuas retegẽs imposturas sic scripseram:

Pag. 28. 29. Silentio deniq; inuoluunt, quod vel
» ipsi Socrates, & Sozomenus scribunt, Paph-
» nutium, dũ permittendas esse sacerdotibus
» vxores diceret, quas ante susceptos ordines
» sacros duxissent, simul adiecisse, non esse
» permittendum, vt sacris ordinibus initi-
» ati, postea ducerent. Quamobrem si spiri-
» tu S. dictante, Paphnutij sententiam sancta
» Nicæna Synodus recepit, planissimè efficitur, vt Lutherus, Lutheranique omnes, qui
» violata votorum fide post sacerdotium vx
» ores duxere, scelus horrendum patraue-
» rint aduersus Paphnutium, aduersus Con-
» cilium Nicænum, aduersus spiritũ S. Hęc ego.

Pag. 66. Tv verò quid? post multa verba sic in-
„ quis: At multò antiquior, & sacratior est
„ traditio ipsius Dei verbi, Ecclesiæ tradita,
„ quæ & in veteri testamento sacerdotes, qui
„ bus quotidie sacrificium Deo offerendum
„ erat, vxorem ducere iubet: & in nouo testa
„ mento, vxorem & liberos habere Episco-
„ po & presbytero concedit, & honorabile
„ coniugium in omnibus (etiam sacerdoti-
„ bus) & castitatem esse cum propria vxore
„ consuetudinem coniugalem affirmat.

Hæc quidem tu. Sed vester iste boni viri mos est, idem vt aiendo, & negando solidi nunquam quicquam afferatis: idem verò afferendo, & eodem tempore auferẽdo, nihil vt vnquam habeatis. Cæterũm (nè mihi excidat) Quod dicis in veteri testamẽto sacerdotes, quibus quotidie sacrificium Deo offerendũ erat, vxorem ducere iussos, cur non addidisti, anno vicis eorum, quo victimas (licet vmbratiles, & carnales) offerebant, non tamen eis licuit, cum vxoribus nec adeò domi suæ habere commercium? Sed hæc postea nos ex antiquis Patrib⁹ suo loco. Nescio verò, quàm nẽ illud quidem vestris ministris arrideret: Id vereor, vestros ipsam quoque Synagogam non minus, quàm Christianam Ecclesiam, desertu ros, si tam diuturnam parenthesim inter se se, & vxores passuros se intelligerent. Sed cùm dixisti Ecclesiam concessisse in nouo testamento vxorem, & liberos habere Episcopo, & presbytero, cur non addidisti, quod Patres antiquissimi, ijdemque eruditissimi notauerunt: aliud esse habuisse vxores, aliud duxisse post sacerdotium? Denique, cur addens illa verba: Honorabile coniugium in omnibus, inseruisti hęc (etiam sacerdotibus) ac mox dixisti. Et castitatem esse cum propria vxore consuetudinem coniugalem? Scribebat enim Apostolus non sacerdotibus, sed laicis. Quare cùm illis dixisset. Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: & non ita multò pòst. Obedite præpositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris: illud quoq; subdidit. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: quæ ad eos, ad quos scribebat, potissimum attinebant. Itaque & B. Ephrem inquit, dictum id esse τοῖς βιωτικοῖς, ἤγουν τοῖς ἀποστακτικοῖς, hoc est secularibus, siue ijs, qui mundo non renunciauerint: sicut id quoque: Nisi continent se, nubant. Quod quidam Monachi κακῶς ἐκλαμβάνοντες (inquit Eusebius) ἐις γάμων τράπεταμ, καὶ οὐκ οἶδασι, ὅτι μετὰ τὰς συνθήκας τὰς ἐις θεὸν γενομένας οὐ λέγεται ἔτι γάμος, ἀλλὰ πορνία. hoc est, obliquè detorquentes ad nuptias conuersi sunt, nec intellexerunt, post pacti sponsionem cum Deo interpositam, non iam coniugium, sed fornicationem dici. At redeamus ad Paphnutium. Interea (inquit) nullius momenti apud Posseuinum est, quod in præsenti controuersia præcipuum est, quod hi storia Ecclesiastica de Paphnutio refert.

Pag. 62.

Tv quidem vera nunc dicis Chytræe: nempè nullius apud me momẽti esse, quod in præsenti controuersia præcipuum opinaris. Nempè quod historia Ecclesiastica de Paphnutio refert. Nam neque apud tẽ, qui hoc exaggeras, fuit denique apud te alicuius momenti (vt paulò antè dixi) quod Paphnutius de non ducenda post sacerdotium vxore constanter vnà cum eo Patrũ theatro credebat. Sed & illud ipsum, quod de Paphnutio Catholicis obijcis, tu ipse affirmas non fuisse tanti, vt propterea Patres canonem illum ea de re sanxerint. Quorsum igitur tãtoperè collaudauerint, cuius sententiam decreto non confignauerint, præsertim si (vt supra diximus) Apostolicæ traditioni quadrabat? vides in quos laqueos vos alij sapientissimi pedes inseritis.

Nec porrò Diuus Gregorius solùm eam Paphnutij historiam (si historia sit) improbauit: sed Epiphanius quoq; & Græcus auctor & sanctus Paphnutium ruisse in sectam Meletianorum est testis. Ac quem Ruffinus Episcopũ fuisse scribit, eum scriptor syntagmatis seu commentarij Græci de Nicæna Synodo, vti confessorem tantum agnoscit. Atque vt in Epiphanio, tempus Constantini Imperatoris, Regio AEgypti, Paphnutij nomen, confessoris celebritas eundem Paphnutium esse probant, non est cur quisquam tergiuersetur.

Epiphan. hæres. 68.

Ruff. lib. 2. hist. Ecclesiast. ca. 4.

Dę

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Meletio autem, licet primò habebatur in summa æstimatione, ac maiore quã ipse Paphnutius, ipse tamen Sozomenus inquisitum fuisse aduersus eum, à Synodo » scribit Istud quidem (ait) Synodo æquum » videbatur, cùm secum perpenderet, quàm » temerario & præcipiti impetu ad minis- » tros Ecclesię creandos, tum Meletius ipse, » tum suæ opinionis fautores ferri consue- » uissent. Et Epiphanius, Vtinam (inquit) ij- » dem Meletiani, qui summam instantiam » veritatis demonstrabant, cũ lapsis post actã » pœnitentiam communionem habuissent, » potiusquàm cum Ario, & sectatoribus ip- » sius: Contigit enim ipsis hoc iuxta prouer- » bium. Fugientes fumum in ignem incide- » runt. Neq; enim Arius potuisset habere sta » tum, & dicendi libertatem, nisi per huiusmodi occasionẽ, quæ mala coniunctio ipsis vsq; in hunc diẽ accidit. Permixtè enim » sunt hi, qui quondã purè degebant, & sum » mè iusti erant, ac fide Meletiani cum Arij » discipulis, & plerìq; iam inclinati sunt, ma » la Arij fide emoti in his temporibus. Qui- » dam verò etiamsi manserunt in vera fide, » non tamen alieni sunt à cœnosis sordibus, » propter societatem cum Ario, & Arianis. Sozom. li. 3. cap. 23.

Hæc Epiphanius. Quæ placuit adscribere, vt intelligas, qui singulares esse volunt, & plus quàm Ecclesia Catholica sapere, (etiã si quid speciosum interdũ afferunt, ac multis dotibus præditi fuerint) hosce tandem in scopulos impingere, eorumq; tumorem iustissimo Dei iudicio deprimi, nisi sese Catholicæ Ecclesię in omnibus subdant.

AFFERAM autem in simili re haud dissimile exemplum, quod in Synodo Tridentina paucos ante annos contigit. Erant legati quidam seculares, qui nescientes quid dicerent, vrgebant istam in sacerdotibus libertatem, & vsum Eucharistiæ cum laicis sub vtraque specie. Erat item Episcopus, qui doctrina, moribus, & auctoritate habebatur excellens. Quem si audiuissent loquentem, aut illa eadem quæ dixi, calidè insinuantem, sapientissimum, ac decies plus quàm Paphnutium vestri collaudassent. Quid factum? Non ita multò pòst ipse & sacerdos, & Episcopus, & vir specie tantus, Episcopatum quidem abiecit, quia inter Turcas cùm esset, nil inde redituum percipiebat, reliqua verò retinuit, vxorem denique duxit: nec contentus vtraque specie, hæreses vel pridem conceptas, vel quæ postea concepit, deinceps peperit. Præterea librum aduersus sanctissimam Trinitatem scripsit, quem Stephanus Poloniæ Rex dum princeps Transsyluaniam administraret, traditum sibi ab Vngaro procere in ignem proiecit, Regium illud effatus, satis in Transsyluania pestis habemus, necesse vt non sit nouã istius pestilentis libri labem adiungi. Sed & pleriq; norunt eundem illũ tantum Episcopum, superiore anno eandem impietatis Arianæ professionem in Poloniã misisse. Ecquid igitur, si quis vestrum de illo tale aliquid actis Tridentinæ Synodi adijceret, vti factum est de Paphnutio? Iam enim & tu nescio quid submurmuras de vtraq; specie, qua de actum in ea est Synodo. Habere ne propterea deberet apud cordatos homines fidem?

NICAENI igitur patres admittendam esse vbiq; purioris Apostolicę traditionis de cœlibatu obseruationem cordatissimè insinuauerant, si qua ratione opem ferre potuissent Orienti in schismata, & alia dãna collabenti, sicut spiritus S. qui Synodũ regebat, præuidebat, sed quoniã auersam plerorumq; mentem videbat, difficillimũ autem esse intelligebat homines, qui erga cœlestem disciplinam non afficerentur, solis legibus posse ad officium redigi, sapientissimè fecit, ne alia quæ imminebant, & iam deliberata fuerant, nouarum tractationũ occasione relinquerentur inchoata: sicque fides orthodoxa de Christo vero Deo, & alia (vti factum est) sine impedimẽto promulgarentur, cætero quin sciebant in ijs, in quibus vocanti Christo nolũt homines assentiri, Diuinam ipsius deniq; sapientiam testatiorem fieri, quippè quę suis temporibus non desistit semitam omnem veritatis ostendere, atq; huius capiendę vires, & gratiam (si qui velint) offerre. Et sanè videmus in Comitijs, quæ Cęsar, & Reges indicunt, planè similia multa contingere, quæ aut prudenter differũtur, ne aliqua non absoluãtur, aut etsi ad publicum cõmodum, & ad ipsam quoq; Christianã fidem propagandam maximè facerent, (ac proinde à Deo proficiscerentur) vnius tamen vel alterius seditiosi factione plerũq; interturbari. Adeò libera fecit Deus hominũ ingenia, vt varijs rebus exercita, ij præmiũ Christianę virtutis nihilominus cõsequerentur, qui veritatẽ ac perfectionẽ tuerentur, etiãsi omnia in rẽ conferre nõ possent: reliqui verò interea dãnarentur, qui propositarũ bonarum rerum vias ad exitũ qualicunq; prætextu pręciderent.

QVOD verò ais nullã mentionẽ Socratis à Gregorio fieri, sed Sozomenum solùm à sede Apostolica nõ recipi in ijs, quæ de Eudoxio, & ipsius sectatoribꝰ dãnatis scribit: Esto, quid inde consequetis? Multa sanè extant in historia Ecclesiastica, quę nõ solũ à D. Greg. (cuius tamen testimoniũ plus ponderis habet, quã omniũ hęreticorũ vniquã habuit, aut habebit) verũ etiam à sede Apostolica, ac proinde à Catholica Ecclesia approbata non sunt, ac tamen non propterea reijcitur earum rerum historia, vbi cum antiquissimis & legitimis Synodis, alijsq; scriptis Patrum cohærent.

Sed & Socrati quantum fidei adhibendum sit, vel in earum rerum narratione, quæ tempore Nicæni Concilij contigerũt, vel in ijs quæ suo tempore Romæ fieri cõsueuisse scribit, manifestissima illa mendacia quæ non vno in loco habet, capite vigesimo primo, libro quinto, abundè testantur. Compertissimũ est enim à Nicæna Synodo (quemadmodum & posuimus) decretam fuisse Paschæ celebrationem Domini ca die post æquinoctiũ, id quod B. a Athanasius, b Eusebius, sanctic Epiphanius, & d Ambrosius, ac reliqui omnes scriptũ reliquerunt. Ac tamen Socrates audet asserere, nihil ab Ecclesia de festo Paschæ fuisse constitutum. Et verò ex D. e Augustino, scimus eo tempore solitum fuisse Romæ ieiunari die sabbathi: D. aũt f Leonẽ (cuius tempore idem Socrates vixit) testari, quadraginta dierum ieiunium Romæ (quod & S. g Gregorius meminit, in more fuisse: quæ tamen omnia negat Socrates, id vnum afferens, tribus tantum hebdomadis ibi in quadragesima ieiunari solitum fuisse: vt si ille tam turpiter de rebus quæ suo tempore fiebant, mentitus sit, mirari non debeamus, si in antiquioribus vel studio, vel temere lapsus fuerit.

a Athanas. epi. de Syn. Ariminen. & Seleuc. b Euseb in Vita Const. c Epiphan. hæres. 70. d Ambro. l. 10. ep. 83. e Aug. epi. 86. ad Casulan. f Leo serm. 4. de quadrag. g Greg. ho. 16. in Euag.

Pag. 63.

Addis. Quod si huic de Sozomeno Gregorij Epistolæ tantum tribuit Posseuinus, an igitur proximè præcedentis epistolæ » testimonium idem momentum habere vo- » let, vbi fidenter affirmat Gregorius, Quis- » quis se vniuersalẽ Episcopũ vocat, vel voca » ri desiderat, in elatione sua Antichristum » præcurrere, quia superbiẽdo se cæteris præ » ponit. Hæc tu. Cui quoniam locus hic non » est de Romani Pontificis in Ecclesia principatu agendi, (quod tamen postea faciam) satis nunc sit, ex tanto, & tam sancto Pontifice posse à vobis intelligi quàm celeres eitis Antichristi præcursores, cùm qui ad Ecclesiæ administrationem legitimè vocati nunquam fuistis, vos tamen superbiendo cunctis Synodis, Patribus & Pontificibus anteponatis.

SIRICIVM PONTIFICEM MAXIMVM *improbè & impudenter à Chytræo impudentem nominari.*

CAPVT XIIII.

SIricium item vocas impudẽtissimum, qui tamen cùm quindecim annos Ecclesiam eo tęculo sanctissimè rexerit, quo priores quatuor Synodi œcumenicæ partim habitæ fuerunt, partim non ita multò post conuenerunt, cunctas autem hæreses, ac præcipuè Manichæos vir ille castissimus repressérit: neq; verò vlla vnquã synodus, vel aliquis celeberrimorum Patrum ei quidquã eiusmodi (sicut tu facis) obiecerit, interrogare impudentem istam conscientiam tuam potes, ex quonam spiritu tantum blasphemiæ crimen Ecclesiæ Christi Rectori tam sancto inferre sis ausus. Quòd si cœcitatis velamine cor tuum ita contectum est, vt salutare no possis remedium arripere, lege, quę Mediolanensis Ecclesia, cui tum B. Ambrosius præerat, Siricio, & relege, quæ Siricius Himerico Tarraconensi scripsit. Vt enim ego defensionem tanti viri suscipiam, fateor non esse meum, qui vtinam dignus essem, vmbram illius sanctitatis, ac doctrinam attingere. Et D. quidem Ambrosius, ac reliqui sic Siricio scripserunt. Impudentia Chytræi efferõt.

Recognouimus literis sanctitatis tuæ bo- » ni pastoris excubias, qui diligenter cõmissam tibi ianuam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias, dignus, quem omnes Domini audiant, & sequantur. Et ideò » quia nosti ouiculas Christi, lupos facile de- » prehẽdis, & occurris quasi prouidus pastor, » ne isti morsibus perfidiæ suæ, feraliq; vlu- » latu Dominicum ouile dispergant. Lauda » mus hoc, Domine frater nobis dilectissi- » me, & toto celebramus affectu. Nec mira- » mur, si luporum rabiem grex Domini per- » horruit, in quibus Christi vocem non reco » gnouit. Agrestis enim vlulatus est, nullam » virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem seruare, promiscuè omnia velle cõfundere, diuersorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationũ inducere, quasi Christo vna sit palma, quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Simulãt » se ista dare coniugio. Hæc illi. Referiptũ episcoporum Ambrosii, Sabini, & aliorum ad Siricium Pont. Max. Nota Chytræe. Notate Sacerdotes.

Sed malè te habuit Chytræe, quòd tantus Pontifex ante mille ducentos annos incestas Lutheri, tuorumq; Magistrorum libidines adhuc acrius perstrinxerit, cùm præter efficacissimas alias rationes, quas attulit, hæc subiunxit.

Præterea monachorum quosdam, atq; monacharum, abiecto proposito sanctitatis, in tantam protestaris demersos esse lasciuiam, vt prius clanculum, velut sub monasteriorum prætextu, illicita ac sacrilega se contagione miscuerint: postea verò in » abruptum cõscientiæ desperatione perducti, de illicitis cõplexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges, & Ecclesiastica iura condemnant. Has ergo impudicas, detestabilesq; personas à monasteriorũ cœtu, Ecclesiarumq; conuentibus elimi- » nan- Nota fœdes Lutherana.

Universidad de Deusto
Biblioteca

» nandas esse mandamus: quatenus retrusæ
» in suis ergastulis, tantum facinus continua
» lamentatione deflentes, purificatorio pos-
» sint pœnitudinis igne decoquere, vt eis vel
» ad mortem saltem solius misericordiæ in-
» tuitu, per communionis gratiam, possint
» indulgentia subuenire. Et quidem hic sanctus vir & Pontifex Siricius.

GANGRENSIS SYNODI CANONES fraudulenter & ineptè à Chytræo contra cælibatum adferri.

CAP. XV.

POST priores posteriorem imposturam oblinis fuco auctoritatis Gangrensis Synodi, cùm autem ordo postulasset, vt prius de primo, mox de quarto canone ageres: de quarto prius, mox de primo egisti, nimirum vt inde hunc ad tuũ sensum commodius pertraheres, alterumq; cum altero canonem confunderes, vnum nimirum è duobus faceres, quos Patres illi non sine caussa secreuerunt. Ais igitur.

Chytræus pa. 66.

Quod si Gangrensem quoq; synodũ, quæ non longo interuallo Nicænam secu-
» ta est, citare tibi libuisset: multò illustrio-
» ra veritatis testimonia aduersus ὁμόψηφον
» tuum Eustachium, qui sacerdotum in con-
» iugio viuentium benedictionem, & com-
» munionem fugere tanquam abhominatio
» nem iussit, reperisses. Ita enim canone IIII.
» definit. Quicunq; decernit presbyterum
» coniugatum, quod propter coniugium
» non oporteat eo ministrante de oblatione
» percipere, anathema sit. Et can. I. si quis vi-
» tuperat nuptias (sacerdotum vel alias) &
» dormientem, cum viro suo fidelem ac re-
» ligiosam detestatur, aut culpabilem existi-
» mat, velut quæ in Regnum Dei introire
non possit, anathema sit. Hæc tu.

Sed in primo canone nulla de sacerdotum nuptijs mentio fit, id quod tu pro tua videlicet sinceritate prætermisisti. Patres enim illi canonem primum Græcè sic ediderunt.

εἴ τις γάμον μέμφοιτο, καὶ τὸν καθεύδουσαν μετὰ τῆς ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν, καὶ εὐλαβῆ βδελύσσοιτο, ἢ μέμφοιτο, ὡς μὴ δυναμένην εἰς βασίλειαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Latinè autem sic:

Si quis nuptias accusat: nec non dormientem cum viro suo fidelem, piamq; detestatur, ac vituperet, quasi nequeat in Regnum introire, anathema esto.

Quod autem contextus Græcus habet, εὐλαβῆ, id rectè vertimus, piam, ne quis dum in Gratiano hãc vocem (religiosam) legit, putet, monacham, & ἀσκὴν ζῶσαν dici.

Quartus autem canon sic habet.

εἴ τις διακρίνοι παρὰ πρεσβυτέρῳ γεγαμηκότα, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντα αὐτῷ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω.

hoc est:

Si quis existimat de presbytero qui vxorem duxerit, quod eo sacrificante, non oporteat ipsius oblationi, vel sacrificio cõmunicare, anathema esto. Sic autem Zonaras quoq; & ante illum Socrates. Socrates li. 2. cap. 43.

Et verò tu pro sacrificante, vox hęc (ministrante) tibi magis arrisit: nimirum, vt incruentum Ecclesiæ Christi sacrificium longè ab hominum mentibus ablegares. Præterea nihil hinc necessariò efficitur, vt quoniam sacerdotum coniugatorum mentio fiat, id propterea ad vsum coniugij post sacerdotium referri debeat. Cùm enim Eustathiani negarent nuptias, & abhominandas dicerent, mirum non est, si eos etiã auersarentur, qui ad ordinem sacrum ex cõiugatis assumebantur.

Deinde taces, quod Gratianus ipse, quẽ citas, in eandem synodum Gangrensem, quæ localis fuit; & μερικὴ paucissimorum Episcoporum scripsit. Is enm sic.

Argumentum ex Gratiano in Concilium Gangrense.

SYnodus Gangrensis, post Nicænam legitur fuisse, in qua Patres sex decim »
» statuerunt canones viginti, propter quasdam »
» necessitates Ecclesiasticas, maximè contra »
Eustathium, qui dicebat, quòd nullus in »
» cõiugali gradu positus, nec vllus fidelis, »
qui non omnibus renunciaret, quæ possidet, spem vllã ad Deum haberet. Et multa »
alia venenosa, quæ enumerare longũ est. »
Et infra alio loco. Item opponitur ex Con »
cilio Gangrensi, si quis discernit presbyte- »
rum coniugatum tanquã occasione nuptia »
rum, quod offerre nõ debeat, & ab eius ob- »
latione, ideo abstinet, anathema sit. Sed no »
tandum est (inquit Gratianus) quod secun »
dum Isidorum, pleraq; capitula ex caussa, »
ex loco, ex tempore, ex persona considerãda sunt. Hinc etiã Gregorius ait: Regulæ »
sanctorum Patrum pro tempore, loco, & »
persona, & negotio instante necessitate tra »
ditæ sunt. Illud ergo quod in Cõcilio Gan »
grensi legitur, ex caussa consideratur, & ex »
tempore. Causa fuit hæresis Manichæorũ, »
qui coniugium detestabantur, sicut etiam »
quorundam superstitio, multa in Catholicorum detestationem introduxisse inueni »
tur, contra quos in Gangrensi Concilio »
statutum legitur. Hæc Gratianus.

Reiectio impostur. Chytræi.

Præterea silentio inuoluis, quod ipsemet ea de synodo attuleram his verbis. Si quæ altera (Synodus Gangrensis nimirũ) increpat Manichæos, atq; alios, qui simpliciter nuptias contempserunt, hoc ad sua »
car-

» carnis desideria, & ad sacerdotum connu-
» bia permittenda malitiosè hæretici tor-
» quent. Tacent interim synodum illam re-
» probatam fuisse à Sergio Pontifice, vt Be-
» da in vita Constantini declarat.

Ergo quoniam non satis fuit tibi Chytræe, calumniari Catholicos, & quæ ad vos ipsos pertinent in nos transferre, nisi etiã rerum historias mutilares, & causssas reticeres, dicam adhuc dilucidius, quænam sexdecim Gangrenses Patres non ita multò post Nicænam synodum ratio mouit, cur Gangris oppido Paphlagoniæ conuenerint: Quisnam Eustathius fuit, contrà quem egerunt. sic enim vel tu posthac silebis, ac te ipsum melius pernosces: vel certè tui te quos decepisti discipuli, interius satis imperitum, ne dicam malignum agnoscent.

Epiph. hæres. 75. Basil. epist. 78. Socrates c. 44. lib 2. Sozom. li. 3. cap. 14. Nicep. li. 9. cã 16. & 45. & Suidas.

Sebastiæ Ponti vocatæ (inquit Epiphanius) regionis minoris Armeniæ fuit Episcopus Eustathius (qui tuo in libro dictus est Eustachius) Hermogenis successor, & filius Eulalij, qui eum, vt pessimè se gerentem, deiecit ab Ecclesia. Is discretos & selectos à reliquis homines, victum, vestitiũ, festiuitates, precationes, consuetos in Ecclesia conuentus, atq; antiquas omnes Ecclesiæ ceremonias innotauit, rituum nouitate insolentissimus, & singularis haberi volens. Quod satis erat superbiæ indicandæ; quæ (vt S. inquit Augustinus) mater est omnium hæresum. Itaq; vt sermone vehemens, & vt historiæ tradunt κοσμικώτατος plurimos in suam sententiam alliciebat, Arij alioquin in cuius Germanissimis & γνησιωτάτοις discipulis (ait Basilius) annumerabatur, & Macedonij dogmatum pertinacissimus sectator, atq; Aerij, pariter Armenij, & hæretici σωσσχολασταὶ atq; in monachatu socius. Quamuis Aerius, quod in Episcopatu Sebastiæ eum sibi præ latum vidit, secesserit ab illo, cui factus inimicus perstitit tum in ijs, tum in alijs hæresibus, quas D. Augustinus & alij commemorant. Eustathius igitur, quem (vt ait S. Epiphanius) οὔτε ὡς βλάψειν τὸ διαγεγραμμένον διωρθώσατο, hoc est, ne tribulationes quidem persecutionum correxerunt, cùm satis ex Nicænæ synodi decretis, & fidei professione ob Arianum dogma esset damnatus, ab Episcopis, qui Gangras conuenerunt, de cæteris nouationibus anathemate percussus est. Isq; impietates eiurare simulans, atq; ad Liberium Pontificẽ profectus, licet veniam deprecatus sit, redijt tamen ad vomitum: ac veneno, quod tegebat, quoscunq; poterat, inficiebat. Extat synodica epistola à patribus Gangrensibus ad Armeniæ Episcopos Græcè scripta; in qua inter alia sic de Eustathio eos monent.

Aug. cont. epi. Manic. cap 2. Sozomen. Epipha. in hæres. 75. Basi. ep. 72. παροιμίαις scripta.

Anno 356.

Καὶ γὰρ ἐκ τοῦ καταλιπεῖν αὐτοὺς τὸν γάμον, καὶ ὑποτίθεσθαι, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐν γάμῳ ὄντων, ἐκπόδιον παρὰ θεῷ ἔχει, πολλαὶ γυναῖκες ὑπανδροι ἀπατηθεῖσαι, τῶν ἑαυτῶν ἀνδρῶν ἀνεχώρησαν, καὶ ἄνδρες τῶν ἰδίων γυναικῶν, ἄτε μὲν καὶ μεταξὺ μὴ δυνηθεῖσαι ἐγκρατεῖς, ἐμοιχεύθησαν. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἀνεθεματίσθησαν.

hoc est:

Nam ex eo, quod illi nuptias damnarent, & edocerent, quòd nullus eorũ, qui »
sunt in coniugio, habet in Deo spem, seduc- »
tæ mulieres multæ suis subditæ maritis, »
ab ipsis maritis discesserunt: Et à proprijs »
vxoribus viri. Sed interim, dum continere »
non valent, adulterium cõmiserũt. Itaq; de »
caussa diffamati sunt, & probris insimulati. »

Patres autem illi ὑπάνδρους γυναῖκας vocarunt, id est coniugatam, & quæ (vt D. Paulus simili voce vsus ait) sub viro est mulier. Facilè verò fuerat in vicinia illa plures sectatrices reperiri, cùm aliquando ad amnem Thermodoõtem in ora Cappadociæ Amazones sedẽ habuissent, quæ matrimoniũ pro seruitute ducebãt, & maritorũ, nõ aliorum hominum, vsum detrectabant.

Epist. Syn. Gangrẽsis.

Eustathiani quoq; nonnulli (inquiunt Gangrẽses patres) sumere carnes, & his vesci detestabantur. καί τινες (ait) αὐτῶν μὴ [ἀλλ]ὑσεις κρεῶν βδελυσσόμενοι. quę omnia de Tatianis, & futuris Manichæis & alijs prædixerat Apostolus nuptias, & esum carniũ prohibituris, aduersus quos plus quàm satis Ecclesia Catholica, & Romani Pontifices non semel anathemata inflixere: nullum aũt esse naturale malum, nullam q; substantiam per se esse malam ostenderunt.

Aug. de moribus Manich. c. 2. lib. 2. De morib. Manichæorum.

Eruperat verò olim hæc hæresis in Asia (relegato D. Ioanne Euangelista in Insulã Parhmon) sub Ebione, Cherinto, & Marcione, quos idem Euangelista Antichristos nominat; & quorum Magistros Nazaræos D. Paulus sæpe pupugerat. At illi cùm inuecherentur in nuptias, ne Christum quidẽ fuisse Deum credebant, quoniam de muliere natus esset, atq; hęc viro per matrimonium fuerat iuncta. Et quoniam sataras dũ stabat virtus castitatis, difficillimè poterat Euangelicæ perfectioni obsistere, eadem virtutis specie, (quasi velo) superbiæ vitium contexit, ac sensim vnà cum hæresibus in animos multorum infudit. Itaq; in alterum extremũ pleriq; incauti incidêrũt, atq; insolescentes ex virginitate, vel cœlibatu, quoslibet alios aspernati sunt, facies suas extenuantes hypocritæ, & lachrymas tantum, atq; flagella, & longissimas preces cum ieiunijs præ se ferentes, cæterum virtutem ipsam, & pietatẽ abnegantes. Eiusmodi fuere (Christo adhuc in terris agente) Esseni, Nazaræi, Pharisæi quidam, Sadducæi: micant autem latius Euangelio Cherin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rinthiani, Ebionei, Valētiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Seueriani, Tatiani, Valesij, Cathari, Manichæi, post quos Hieracitæ, mox Ariani, postea Eustathius, & Aerius cum suis asseclis. Hi verò neq; ad mensas coniugatorum accumbere, nec agapas agere, neq; si quis maritus vnius vxoris vir (necessitate Ecclesiæ tunc ita exigente) factus fuisset sacerdos, de eius manibus Eucharistiam capere volebant. Contra hos igitur omnes Irenæus, Tertullianus, D. Augustinus, S. Epiphanius, ac plerig; alij omnes diligentissimè scripserunt. Quodque semper fecit Ecclesia Catholica, vt neque coniugium damnaret, & tamen sacerdotalis muneris puritatem ostenderet, suum cuiq; defendit officium, & Sacramentum. Diui autem Paulus & Ioannes Euangelista se illis acerrimè sic opposuerunt, vt tamen neq; viduas & virgines dehortarētur à vita continentiore, nec quenquam à proposito castitatis ob pietatem suscepta auerterent: & verò matrimonium, ad quod ritè accessissent, in alijs assererent esse honorabile, si thorus esset immaculatus, & viri vxores suas diligerent, vt Christus dilexit Ecclesiam. Quæ res permouit D. Ioannem Euangelistam, vt reuersus ab exilio, & ab omnibus Asiæ Episcopis coactus, altius aliquid, quàm cæteri fecerant, de Diuina Christi natiuitate scriberet. Quod cùm indicto communi ieiunio fecisset, deq; Christi Diuinitate tonitru illud edidisset: In principio erat verbum, deinceps & hoc carnem esse factum, & verbum incarnatum nuptijs in Cana Galileæ interfuisse scripsit, vt nuptias haud esse malas ostenderet. Ac tamen propterea neq; Christum duxisse vxorem, neq; se nupsisse, nec alios Apostolos operam post Apostolatum liberis dedisse satis indicauit, quippè quòd nec sacerdotum cœlibatus exercentibus legitimè coniugium: Neq; hoc cœlibatui sacerdotum præiudicare debebat. Hæ igitur causæ item fuerunt, cur Patres Gangrenses primum, quartum, nonum, decimum, & vndecimum canones ediderint. Quorum tres vltimi sic habent.

Hieron. in proœmio super Matt.

Εἴ τις παρθενευοντι, ἢ ἐγκρατευοντο, ὡς ἂν θελήσωσιν τῶν γάμων ἀναχωρήσας, καὶ μὴ διὰ τὸ σκληρὸν, καὶ ἅγιον τῆς παρθενείας, ἀνάθεμα ἔστω. Latinè sic:

Can. 9. Si quis virginitatem custodiat, aut in
» continentia degat: ac velut abhorrens nu-
» ptias, secedat, & solus agat. Non ideo, quia
» sancta sit virginitas, neq; propter ipsum
» virginitatis bonum. Anathema esto. Deinde.

Εἴ τις παρθενευόντων διὰ τὸν κύριον, καταφρονοῖτο τῶν γαμικῶν, ἀνάθεμα ἔστω. Hoc est:

Can. 10. Si quis virginitatem seruans ob Dominum, superbiat, ac se supra coniugatos extollat. Anathema esto. Præterea.

Εἴ τις καταφρονοῖη τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποιεόντων, καὶ δεῖα μὴ ἐν τῷ κυρίῳ συγκαλοῖτο τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ βούλοιτο κοινωνεῖν τοῖς κλήτοις. Id est:

Si quis illos despiciat, qui Agapas in fi- Can. 11.
de faciunt, & fratres inuitant in honore
Domini: Neq; velit his inuitationibus cō-
municare: Per hoc vilipendens, quod agitur. Anathema esto.

CHYTRAEVS, VBI SATIS PRAEfidij non repperit in antiquis Synodis ad suas contra cœlibatum sacerdotum impostoras tuendas, eas esse traditionem humanā dicit, & emendicatis trium vel quattuor huius seculi recentium scriptorum verbis, quæ nec verè citat, nouas conatur offundere tenebras legentibus.

CAPVT XVI.

AD extremum, inquis, in re manifesta pluribus verbis nihil opus esse, tantummodo enim humanis Episcoporum statutis prohiberi coniugium: scriptores autem Pontificis, in quibus aliquid conscientiæ est, relaxari cupere legem de cœlibatu, scelera verò loco cœlibatus inuecta esse perplura. Itaq; & Erasmum, & Auentinum, & Aeneam Syluium, & alium, quem non nominas, ac Baptistam Carmelitam (de quo satis dictum est supra) Apostolicis ipsis, & reliquæ Christi Ecclesiæ, quæ sanissimam doctrinam tenuit, temerè ac falsò obijcis.

Ego verò Chytræe de te aliquando spē eam conceperam, forè, vt qui videbare libros antiquorum libenter euoluere, si quē ducem itineris, & si quid lucis inter varios hominum sensus, ac quasi anfractus, habuisses, non diu futurum, cùm ex istis hæresum laqueis te expedires: nisi quod experior ad te illud maximè pertinere. Accedentem ad Deum oportet credere. Et illud: Nisi credideritis, nō intelligetis. Quā- Hebr. 6.
obrem hæreses istas eiura, & Christus tibi Isai.
illucescet, atq; omnia liquidissimè percipies. Nulla enim adeò sancta res est, quam conuellere nequeat hominum astus, & prauus affectus: Quare si vitia, & pronitates hominum ad malū tantummodo spectentur, leges ipsas Regum, quoniam humanæ sunt, vnusquisq; rebellis absq; periculo criminis læsæ Maiestatis infregerit, prætexens earum laxationem & autonomiam, (vt anarchiam) conseruandis Regnis esse aptiorem. Quod quidem sua illa conscientiæ libertate, vestri hæretici in tot Regnis effecerunt. Tu verò nescio an ita scribens senseris, concidere prorsus omnia, quæ ex sexta Synodo, quæue ex Gangrensi Synodo

do, & cæteris falsò, vt citasti, sic postremò nunc affers. Sanctimonialium enim & Monachorum, atq; aliorum cœlibum vota, quæ tum ex illis ipsis Synodis, & canonibus inuiolata manserunt, ac constanter vsque ab Apostolis tanquam diuinitus proposita, & constituta perdurarunt, illico tollerentur. Vnusq; ipse Chytræus, qui esse ex coniugatis assumendos homines in Episcopos dicit, quoniam non semel quendā pseudoarchiepiscopatum in Septentrione, vel aliquid simile bonus grāmaticus prensabat, anteferretur omnibus Ecclesiæ Christi Pontificibus Max. omnibus sanctiss. Episcopis, omnibus legitimis sexdecim sæculorum Synodis.

At quoniam Erasmi testimonium producis (etsi locum non adnotasti) qui scripserit, inter Catholicos esse, qui sub vmbra castitatis libidinantur, neq; mirum fuisse, si ætate Augustini dictæ sint aliquot virgines sanctimoniales nupsisse, cùm hoc sæculo tot dicantur esse monasteria, quæ nihil aliud sunt, quàm publica lupanaria, haud equidem miror hominem, qui monachus fuerat (loquor de Erasmo), de quo alibi plura) suæ vocationis, & voti pertæsum, & in Germania maximè versatū, hæc potuisse de vestris monasterijs dicere, in quibus gliscebat tacitum virus hæreseos, & vestri videlicet Euangelici iactebant fundamenta impietatis: septa verò sacrarum virginum, quæ vos alij, qui tanquam secundi Heliæ, ac tertij Catones ad reformandam Ecclesiam de cœlo decideratis, debuissetis clamare, vt sanctè custodirentur, apostatis tamen & ebriosis aulicis pandebatis, atque adeò istud esse Euangelium purum, putum, Lutherus facto non minus, quàm verbo blaterabat, quò puritas omnis in exilium ablegaretur. Quod si D. Augustinus, quoniam aliquæ sanctimoniales nupserunt, non propterea ipse libidini habenas remisit, sed factum acerbissimè reprehendit, cur Augustinianus Monachus Lutherus, & Monachus Erasmus tam insignem Monachorum patrem, & hæreticorum malleum non sunt imitati? Ac tamen idem Erasmus melius interdum sapiens, initiaq; vestræ deformationis cum Ecclesia Catholica conferens, vide quid contra vos pseudoeuangelicos hac de re scripserit.

Eras. in ep. contra pseudoeuangelicos.

Circumspicite (ait) mihi sodalitatem istam Euangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot alijs vitijs infames. Et hoc
» habent etiam in delicijs, tantum abest, vt
» vitent. Apostoli quò magis vacarent Euan
» gelio, aut abstinebant ab vxoribus, aut le-
» gitimè ductas vertebant in sorores. Nunc floret Euangelium, quòd sacerdotes, & monachi contra certè leges humanas, contra professionem suam ducunt vxores: condonetur hoc: circumspicite, num castiora sint eorum coniugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis. agnoscis opinor, quas fabellas tibi possim referre, si liberet. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus sit adulteriorum? Quid Argentorati fiat, nescio, quid alibi compertum sit, mecum nouit populus. Iam vt dona nemus istis Euangelij preconibus, esse fas vxores ducere, quis non admiretur, quos iugulas mactationi destinatas, nihil in hoc mundo quærentes præter Christi gloriam, tot curis distractos, & afflictionibus obnoxios (quibus accedit & paupertas, onus cùm mi serū, tū graue) non posse viuere sine vxoribus? quas tamen multi ob leuiores causas aut nō ducunt, aut ductas nollēt. At istis omnis tragœdia exit in catastrophē comicā. Vbi cōtigit vxor, occinitur, valete & plaudite. Quæ (malū) est ista tanta sagacitas, quā tot mala non possunt excutere? vnde tanta carnis rebellio in ijs, qui se iactant agi spiritu Christi? Dices: nihil tam fuit vnquam fœlix in rebus humanis, quin malorū admixtu vitiaretur: ad bonos verte oculos. Fieri potest, vt mea sit hæc infœlicitas: mihi adhuc neminem contigit nosse, qui non videatur se ipso factō deterior: vos (inquit) strenuè clamatis in luxum sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrānidem Romani Pontificis, in garrulitatem sophistarum, in preces, ieiunia, & missas, nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omninò quicquam in receptis placet, sed zizaniam euellitis cum tritico, aut (vt melius dicam) triticum euellitis pro zizania. At quid interim nobis profertis melius, & Euangelio dignius, vt ab assuetis recedamus? circumspice populum istum Euangelicum, & obserua, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quàm faciunt hi, quos detestamini? Profer mihi quem istud Euangelium ex commessatore sobrium, ex feroce, mansuetum, ex rapace liberalem, ex maledico benedicū, ex impudico reddiderit verecūdum? Ego tibi multos ostendā, q facti sunt seipsis deteriores. (& paulò post) Nunquam eorum Ecclesias fum ingressus, sed aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo spiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam, ac ferociam miram præ se ferentibus. Sic opinor, discedunt mi lites à concione Ducis ad prælium exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiscentem? Et alio loco. At ille inquit, populus tam Euangelicus etiam Turcarum Principi dicitur

Lutheri doctrina fuit homines deteriores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

» detestabilis, quê ait seditioni natum: quos » subinde tumultus excitat? quoties quàm » leuibus de caussis procurrit ad arma? ne » fuis quidem Ecclesiasticis satis obtempe- » rans nisi dicant blanda auribus: profligan- » di etiam, si liberius in vitam eorum inue- » hantur, aut ab opinione dissentiant. Initio » tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc » ijsdem prorsus delirat, quod nouũ de Eu- » charistia dogma non recipiat. Nouam ve- » rò libertatem, impunè facere, sentire quod » cuiq; libitum est. Hæc Erasmus, quem in- telligis quàm pro te facit.

Ex Auentino autem nihil est, quod solidos Catholicos morari debeat, quicquid vnus vel alter princeps secularis (vt ille refert) pro abundantia sensus sui loquutus fuerit. Neq; enim scriptum est: Illis. Sed tibi Petre dabo claues Regni cœlorum. Administrent igitur ij rectè suas ditiones, & leges antiquas sartas tectasq; tueantur, ac quæ sunt Dei Deo reddant: & videbis quãta castitati, & cœlibatui fenestra aperietur, quamq; omnis honestas redibit eò, vbi nũc tot germina turpitudinum in dies pullulant, quas teterrimas de vestris ministris si dixero ipsosmet Reges, ac Iudices mihi cũ maxima animi indignatione retulisse, nõ mentiar. Sed & plura, quàm voluissem oculis conspexi, & multicrosos sacerdotes in Moscouia, & in alijs prouincijs, quæ magis ad Orientem vergunt, vidi, quàm sine vllo spiritu, sine vlla penè doctrina, ac tanquam cœci ad res sacras passim euntes feruntur.

De Aenea Syluio (quicquid etiam ille in Boemia versatus inter schismatica ingenia (bonos semper excipio) potuit loqui, sperans minore malo posse maius præcidi) tu non eum vti Pontificem Maximum pro te citare debebas. Aliud enim vt Syluius, aliud vt iam factus Põtifex Maximus, hoc est Pius II. sensit. Quippe ad Pontificatum euectus, & alio quàm priuato spiritu actus, neq; laxauit sancti cœlibatus legem, & id quod antea scripserat, postea ingenua pietate (vti de alijs rebus fecerat D. Augustinus) retractauit. Et sanè Chytræe mirum videri posset, ei, qui non nouerit, quæ vos agunt intemperiæ: tam nempè acres vitiorum, & libidinis hostes vos æstimari velle. Sed cùm oculos ad sanctissima loca conuertimus, quæ more priscorum hæreticorum, & gentilium eratistis, ne vllum castitatis, aut virginitatis excolendæ vestigium cerneretur: & cùm animum aduertimus ad Patrum exempla, qui priusquam scriberent, castitatem castissimè coluerũt: ac deniq; cùm videmus si quis seriò vel pœniteat, vel lachrymis lectum suum eluat, vel aliquis sacerdos sine culpa appareat, his vos statim tanquam hypocritis oblatrare solitos esse, iam pridem intelligimus astũ satanæ haud ferentis, sed quacunq; potest arte, omne per vos destruentis bonum.

Iam verò quoniam videri vis etiã Theologos nostros versasse, & Caietanum, deinde Innocentium Pontificem Maximum dicis scriptum reliquisse, Matrimonium ex constitutione tantum Ecclesiæ prohiberi in sacerdotibus: (mitto nũc, quæ tuo more supprimis, quibus illi sacerdotij cœlibatum autumant, & quanam occasione in vno vel altero, vel paucissimis dispensari contigit, qui non ex seipsis illecti à concupiscentia, sed propter pacem Regnorum, Regnisq; ipsis vrgentibus, & Christi vicarium enixè rogantibus, inuiti plerunq; ad procreandam legitimam sobolem adducti sunt) hoc vnum pro omnibus fuerit tibi responsum, si ex constitutione Ecclesiæ Matrimonium est sacerdotibus interdictum, stet igitur constitutio Ecclesiæ, quã quoniam non audis, esto Christi voce damnatus, & habeare sicut Ethnicus, & publicanus.

ALIAE AB ALIIS ADVERSVS cœlibatum excusationes obiectæ diluuntur.

CAP. XVII.

SED iam materię huic honestissimæ finem imponam, si hæc pauca adiecero. Inprimis Orientem, quem tantopere iactas, scelerata ista vestra commenta explosisse. Nam præter illa, quæ superius attuli, respondet Epiphanius ijs, qui dicebant quibusdam in locis liberos adhuc à sacerdotibus gigni. At hoc non est (inquit) iuxta canonem, sed ex hominum, qui per tempus elanguerũt, vitio. Ac paulò post. Nam quod decentius esse Ecclesia benè à spiritu sancto disposita viderit, didicit, & apparare statuit, vt Diuini cultus indistracti perficerentur, & spirituales necessitates cum bona conscientia peragerentur. Et alibi. Non ceu inhonestæ nuptiæ obliterantur, sed à Prophetis, & à Pontificibus, ob maius ministerium cohibentur. Eusebius autem, cùm vitam Christianismum amplexam, in duas species diuisisset, alterum communem, alterum perfectis noui testamẽti documentis ad Magistri (ait) nutum conuenire. Ac cùm non pauca in eam rem dixisset, deq; sacerdotibus loqueretur, qui non vnius, nec duorum liberorum, sed aceruatim innumerabilis multitudinis educationem, sanctamq; disciplinam susceperint, non ita multò post subdit. Oportere enim dicit sermo Diuinus, Episcopum vnius vxoris virum esse: eos tamen, qui sacrati sunt, in Dei cultu, & ministerio occupati: conti-

Hæres. 59.

Hæres. 78. aduers. Antidicomarianitas.

Euse. Cæs. lib. 1 dem. Euã. c. 9. & 10. Hom. 4. & 8 in Leuit. Hom. 23. in Num. Vide eundem lib. 7. dẽ. Cels.

continere deinceps à commercio vxoris decet: ad tantum autem sacerdotij munus non assumptis idem Dei sermo indulget, &c. Nec semel huiusmodi aliqua affert Origenes. Nam & possunt (ait) in Ecclesia sacerdotes, & doctores filios generare, sed in Christo per Euangelium. Et alio loco: Solius, inquit, eius esse indesinens sacrificium offerre, qui indesinenti, & perpetuæ se vouerit castitati.

Plato sub finem dial. 6. de legib. Cic. 3. de legib. Can. quædam etiã leges. Distin. 2. Lege pen. de nuptijs. Legevlt. de infir. pœn. cœlib. c. 10. lib. 16. Euseb. li. 4. de vita Cõstiant.

Nec verò me latet, cur secundũ ciuiles leges politici hoc negotiũ metientes, vltra humanos limites progredi haud potuerunt. Assenserunt enim Platoni in cœlibes cœlibatus pœnas statuenti, & legi duodecim tabularum, ac legi Papiæ (siue Põpeiæ, vel Poppeæ) quam iterum Augustus tulit de maritandis ordinibus. Et veteres leges (scribit Eusebius) priuant orbos liberis, eorum successione, qui liberos gignunt.

Τοὺς ἀπαδοπαλαιοὶ νόμοι στέρησιν τῆς γονίμων διαδοχῆς ἐζημίουν.

Verùm enimuerò imprudenter hæc omnia lata sunt: Euangelicæ aũt legis virtus tanto cõprobatur apertius, quanto Christus sapientia Patris æterna Apostolos cœlibes, eo, ipso tempore, quoquouersum diligentius mittebat, quo leges illæ inualuerant, virginesq; & alios ad castitatem perpetuò colendam per eosdem Apostolos serio non solùm hortabatur, sed sæpe sanguinis Apostolici, virginumq; martyrijs inuitabat. Et videt ne iã politici vias Christi nõ esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac cùm Augustus non tam pœnis, quàm præmijs omnes ad capessenda matrimonia vocaret, vacatione quippe triennij à publicis munijs proposita omnibus, maioraque vt deinde essent pro maiore filiorum numero præmia, atq; immunitates, quis cogitasset è Christi pectore prodire debuisse, tantum (vt videbatur) obicem Euangelio propagando, cùm eius rei prædicatio, & exempla vbiq; à Christianis proposita non solùm pœnis, & præmijs Imperatorum, sed & insitæ naturali ad coniugia propensioni aduersaretur? At ita Deus comprehendit sapientiã sapientum, & stultos facit principes Taneos, & re ipsa probat excellentiores, suo (non hæretico) Euangelio reseruasse vias, quas si mundus non caperet, eas tanto magis ipse vult esse probatas, & fixas.

l. 2. ff. min. De his qui nunc lib. sexcus. l. 1. 10. c. instit. de excu. tuto. vel cura. in prin.

Euse. de vita Constãt.

Quamobrem & Constantinus Magnus leges illas abrogauit, & eius filij aboleuerunt, vsusq; ille est his verbis aduersus inquisitissimam legem. Per infirmitatem (inquit) naturæ priuatos suo magno liberorum gignendorum desiderio, misereri magis, quàm mulctari conuenit. At rei melioris amatorem non quidem punire, sed admirari maximè dignum est. Hic rei melioris amatorem κρείττονος ἐραστὴν vocabat, qui se Dei sacerdotio consecrasset, ac pudicitiã seu virginitatem professus, castæ vitæ addixisset.

Sed reliquis, inueteratam hominum labem, & sacerdotũ lapsum in magnis diœcesibus arbitrantibus haud eximi posse nisi vxorum concessu, respondeti potest: Nescitis scripturas, neq; virtutem Dei, si addamus aũt) nec pœnitentiæ vim, quæ meretrices (si ad cor redeant) virginibus interdum æquat, atq; ex contumeliæ vasis, vasa honoris, & gloriæ Dei facit.

Vt aũt alijs exemplis supersedeã: Ex ijs qui diœceses ad officium reuocarũt, vnus nobis Carolus Borromeus Cardinalis sanctæ Praxedis æterna dignissimus memoria viginti quattuor annorum spatio, quibus suum Archiepiscopatum vnà cum pluribus alijs Episcopatibus rexit, planissimè hoc re ipsa ostendit. Sic enim Parochos, & reliquos sacerdotes in vinea illa ingenti Mediolanensi, in qua vna sunt nouies cẽtena hominũ millia, in cœlibe ac pura vita seruauit, nihil vt penè sanctius passim cerneretur: ipsique Heluetij Zuingliani, vel Rheti qui ditionẽ illã propè Mediolanensium fines ad ministrant, mittere iam solebant ad eundem Cardinalem plectẽdos sacerdotes, quos ad illam diœcesim spectantes videbant haud esse continentes. Surgẽt igitur illi in iudicio, & condemnabũt gentem istam politicorum, qui quoniam ipsi non inuigilant, neq; bonis Episcopis manus porrigunt, quibus incontinentium licentia sacerdotum arceatur, mox coram Christo iudice intelligent, quàm serò sapuerunt, qui in tempore non resipuerunt.

Deniq; alij ætatem, qua vota ediderũt, non aptam fuisse obtendunt iudicandis proprijs viribus in sustinendo cœlibatus onere. Sed cur non idem quoq; prætexant in deferendis vxoribus laici, quibus onera plerunq; intolerabilia ex re vxoria incumbunt? Itaq; ei qui diceret: Non solùm, immaturo consilio, verùm etiam vi adactus, initiatus sum sacris, quare & peto per Canones mecum dispensari: responderi potest. Quid si te vel minus maturum consilium, vel alicui⁹ vis adegisset, vt vxorẽ adolescens duceres, deinde aliquot post annos eam reijcere velles, num vllum tibi canonem patrocinari putares? sanè non dubito, quin plures laici mallent vxore carere, quã pij sacerdotes, matrimonio iungi. Licebit ne igitur illis diuortium à Christo prohibitum facere, ac (quod æterna esset non minus infamia dignum, quàm pœna) causas nectere, cur nunc illam, iam alteram,

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo nullam vxorem aliquis habeat? sed vt hæc abesse ab ipsis laicorum mentibus debent, sic multò magis illa facessant à sacerdotum cordibus, qui ad cæleste vitæ genus vocati, ab omnibus se abstinēt, vt sint sancti corpore, & animo, ac proximè Deo adhæreant.

DE SEXTO VVLGATI SYNODI Nicænæ, deq; alijs reliquarum Synodorum Canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Ecclesia à Chytræo conuulsa defenditur.

SECTIO VI.

CANONEM SEXTVM NICAEnum Romani Pontificis Primatui suffragari.

CAPVT I.

ET hic restat Chytræ proprius locus, ad quem ordine referenda erat tractatio de Romani Pontificis auctoritate, quā varijs locis responsi aduersus me tui, quasi aliud agens, (sed huc potissimū collimās) tela venenata intendisti. Vt verò ne & ipsi saltationes istas tuas extra chorum sequentes aberrem» à scopo: In primis videamus, quid priores quatuor Synodi ea de re ex Diuino verbo, & mandato crediderint, tum cur D. Gregorius Magnus inuectus sit aduersus Ioannem Patriarcham Constantinopolitanum, qui primæ, & vniuersalis sedis honorem sibi vendicabat. Denique cur aliquibus suaseris, vt ab Romano Pontifice, cuius potestatem nunc negas, quædam dispensationes extorquerentur.

Extat igitur sexti vulgati Niceni canonis pars, quæ ita habet. Antiquiores obti-
» neant, qui apud Aegyptum sunt, & Lybi-
» am, & Pentapolim, ita vt Alexandrinus
» Episcopus horum omnium habeat solli-
» citudinem, quia & vrbis Romæ Episcopo
» similis mos est. Similiter autem & circa
» Antiochiam, & in cæteris prouincijs priui
» legia propria reseruentur Metropolitanis
» Ecclesijs. Græcè sic.

» Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὡς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις.

At integrior est canon in Arabica versione, qui est octauus numero, & ita habet.
» Constitutum est, vt Episcopus Aegypti,
» id est, Patriarcha Alexandrinus præsideat,
» & habeat potestatē totius Aegypti, & omnium locorum, ciuitatum, & castellorum,
» quæ sunt circum eam, quia sic conuenit.
» Siquidem similiter Episcopus Romæ, id
» est successor Petri Apostoli, potestatē ha-
» bet omnium ciuitatum ac locorum, quæ
» sunt circa eā: Ac similiter Episcopus An-
» tiochiæ, id est Patriarcha, potestatem ha-
» beat Prouinciæ illius totius, & eorum lo-
» corum, quæ circum eam sunt. Et in alijs
» item locis seruari debet, quod in præteri-
» to constitutum est. »

Hunc verò canonem liquidius adhuc declarat eiusdē Arabicæ versionis, & Nicænæ Synodi canon trigesimus nonus: cuius hæc sunt verba. Consideret Patriar-
» cha, quę Archiepiscopi, & Episcopi eius in
» Prouincijs suis faciunt, & si quid reperiat,
» secus quàm oporteat factū, mutet, & dis-
» ponat, vt sibi videbitur, Siquidem ipse est
» pater omnium, & illi filij eius, & quamuis
» sit Archiepiscopus inter Episcopos tan-
» quam frater maior, qui curam habet fra-
» trum suorum, & ei debēt obedientiam,
» quia præest, est tamen Patriarcha loco pa-
» tris, sub cuius dominatu, ac potestate sunt
» filij eius. Sicque præest Patriarcha ijs om-
» nibus, qui sub potestate eius sunt, sicut il-
» le, qui tenet sedē Romæ, caput est, & prin-
» ceps omnium Patriarcharum. Quando-
» quidem ipse est primus, sicut Petrus, cui
» data est potestas in omnes principes Chri-
» stianos, & omnes populos eorum, vt qui
» sit Vicarius Christi. Domini nostri, super
» cunctos populos, & cunctam Ecclesiam
» Christianam. Et quicunque contra dixe-
» rit, à Synodo excommunicatur. »

Ex quibus omnibus id colligitur, Romanam sedem non in honore tantum, sed & in potestate primas partes semper obtinuisse: atq; inde tanquàm ἐκ τῆς ἀρχαίας ordinem, & auctoritatem ad alios Patriarchas in subditas, & attributas ipsis diœceses manasse: Deinde ab alijs Patriarchalibus sedibus, atque itidem ab vniuerso orbe Christiano ad Romanam, non ad alias sedes fuisse de maximis quibusque rebus prouocatum. Quare & rectè vniuersalis Ecclesiæ pastorem dici debere Pontificem Romanum, id quod alijs Patriarchis nulla vnquam ratione tributum est.

Hoc autem ipsum testatur D. Athanasius, qui Nicænæ Synodo interfuit cùm eiusdem Nicæni canonis auctoritate probat, se qui iam esset Alexandrinus Patriarcha, & reliquos Aegyptos Episcopos à Pontifice Romano qui ijs præerat, aduersus Arianos defendi debere. Vos ergo (ait cùm sextum canonem citasset) qui in summa speculagratia Dei estis positi, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant.

Athanas. ep. 2. ad Ep. licem Pōt.

Sed

Sed & ipse canon priscam fuisse hanc auctoritatis Petri, & Romanæ sedis consuetudinē perspicuè dicit, natura nempè, & ratione consistentem, atque ab Apostolis Ecclesiæ traditam, qui & Petrum Apostolorum verticem, (quem & tu principem Apostolorum vocasti) agnouerunt. Itaq; & à B. Sylvestro Nicæni, & à Damaso Cōstantinopolitani, atque B. Cælestino Ephesini, vt à S. Leone Chalcedonenses patres, vel normam fidei, qua de agebatur, vel robur, & confirmationem Synodorum acceperunt.

Lib. 2. hist. Eccl. cap. 4. Anael. ep. 3 Anicet⁹ ad Epis. Gallię

Iulius verò huius nominis primus, cùm causſam B. Athanasij ad se euocasset, secutus est (inquit Theodoretus) Ecclesiasticā legem, & eos qui se præcesserant, Pontifices Romanos, atq; Anacletum, & Anicetū, canonemque Apostolorum trigesimum quartum.

Sic, Paschasinus Episcopus, Legatus ac Vicarius sedis Apostolicæ, cùm vellet in Chalcedonensi Concilio authoritate, ac testimonio Synodi Nicenæ primatum Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam voluerant quidam, canone per fraudem clam addito, quædam Priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchæ, canonē sextum Nicenæ Synodi in actione 14. produxit, & citauit: quo ostendit fuisse declaratum à trecentis & duodequinginti patrib⁹ Romanam Ecclesiam semper obtinuisse primatum: Itaq; cùm Paschasinus vice proemij admonuisset, quid eo canone continetur, hunc ipsum, quem diximus canonē subiunxit. Huic autem canonis sententiæ patres Synodi Chalcedonensis minimè cō tradixisse non solū ex ipsa actione 14. perspici potest, sed Liberatus quoq; Archidiaconus Carthaginiensis, in Breuiario causę Nestorianorū c. 13. testatur. Sic enim ait: Legati cōtradictio à iudicibus Concilij, & Episcopis omnibus susceptа est.

Sic quoque canō vigesimus octauus, quē Chalcedonensis Synodi actis Græci interseruerant, à S. Leone Ireiectus est: ac verò ipse Anatholius Patriarcha Constantinopolitanus, qui callidè Synodi Chalcedonensis Patres prensauerat, reclamantibus Romani Pontificis Leonis legatis, & vicarijs, ab infaustis ambitionis consilijs, quæ postea Ioanni Patriarchæ viam ad præcipitium strauerunt, animum reuocare coact⁹ est: Quamobrē Centuriatores conuicti, cū sextum canonem negare non possent, etsi scripserunt se prolixè in centuria quinta ostensuros, à Romanis Episcopis in Synodo Carthaginiensi falsatum fuisse, nihil tamen postea præstare sunt ausi.

Sed & Illyricus quærens effugium non euasit, qui inde effici voluit, vt cæteri Patriarchæ Romano æquarentur. Secus enim synodus Chalcedonensis, primatū Pontifici Romano tribuit, sec⁹ prouocatio ex omnibus prouincijs de ijs, quę alia ratione à cęteris Metropolitis vel Patriarchis cōponi nō poterant: Aliter ratio, & Apostolica traditio docuerunt, quæ quoniā abundè præter omnem antiquitatē doctissimi Theologi paucos ante annos docuerunt, nō est qd hic actū agam. Hinc igitur factum est, vt S. Leo primus ad Martianum Imperatorē de Anatholio Episcopo Cōstantinopolitano Pōtificis scripserit, eū proprio detrahere meriro, si illicito crescere optabat augmēto. Ac mox satis illi sit, quod vestræ pietatis auxilio, & mei fauoris assensu Episcopatum tantæ vrbis obtinuit, ac paulò post: Priuilegia enim Ecclesiarū SS. Patrū canonibus instituta, & venerabilis fidei nixa decretis nulla ſtaunopoli tanum. possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. Hæc S. Leo. Quē secutus D. Gregorius aduersus Ioannē alterum eiusdē ciuitatis, ac tumoris anatholij successorē, vbi totius Ecclesiæ curam fuisse Petro Apostolorum principi cōmissam ex Euangelio monstrasset, nec se priuatam, sed omnipotentis Dei & Vniuersalis Ecclesiæ causſam vēdicasse ostendisset, plures Cōstantinopolitanos ob superbiam corruisse in hæreses voraginē scripsit. Quare vt ipse hunc vniuersalis honorē (licet iustè à synodo Chalcedonensi Pōt. Romano tributum) noluit præ submissione arripere, sic verissimè dixit, Ioannē Constantinop. superbè id sibi vendicantē cùm nec illi deberetur, neq; à quoquā collatus fuisset, Antichristum præ currere?

Nota à Pō mei fauoris assensu Epi scopatum tantæ vr Rō. obtine ri solitum Archiepis copatū Cō stantinopoli tanum.

D. Greg. ep. 32. cap. 70. Ioan. 2. Luc. 22. Matth. 16.

Sed cur Chytræe cū ex Niceno canone cō stet, singulis Prouincijs ac Metropolitanis sua priuilegia esse seruanda, q̄ Græci significantius vocant πρεσβεῖα, (hoc est diœceses) in quib⁹ legatione sua fungūtur pro Christo: cur inq Romano quoq; Pontifici, per quē ad illos priuilegia manarunt, sua nō reseruas? Et verò Bonifacius & alij ad vos missi sunt, qui Euangelium ab Apostolica Romana sede in Germaniā inferrēt, Ecclesiamq; ijs ritibus, & Sacramētis instituerēt, quæ sunt ab Apostolis in vsum passim adducta, vt si quod frōtis haberetis, puderet vos quidquam Græcis attribuere, quod in primis Romana Pontifici tribuendum nō esse existimaretis.

Ac tamē bene habet, quod Deus & in hoc astutos in astutia sua cōprehendens pervos aliquot ante annos fecit. Nā vbi de instauranda Ecclesia consulti respondebatis petendas esse à Romano Pōtifice dispensationes quasdam, nonne eadem opera vos eius auctoritatem, & primatum agnoscere testabimini?

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE DIVINA EVCHARISTIA, & sanctissimo Missæ sacrificio, quod semper in Ecclesia pro viuis, & defunctis fuisse vtilissimè oblatum priorum Synodorum tempore, ostenditur: Inuocatio quoque sanctorum, cæteraq; fidei dogmata paucis, sed efficaciter comprobantur.

SECTIO VII.

EVCHARISTIAE OBLATIONEM, seu Missæ sacrificium ex Concilio Niceno planissimè colligi, & Diaconum neq; Eucharistiam consicere, nec Episcopum, aut presbyteris eandem porrigere fas esse.

CAP. I.

PERGIS Chytræe multa blasphemè de sacrosancto altaris sacrificio obloqui, ac super eo tamquam maceria diruta arietes tuos locas ad demoliendum purgatorij locum, & cœlum. Nos igitur ad Christi gloriam hac ipsa die, quæ feriæ quintæ maioris hebdomadæ (hoc est sanctissimi sacramenti anniuersariæ institutioni) sacra est, materiam ab alijs quidem diligentissimè, & à me aliquatenus multos ante annos tractatam, hoc aggrediar ordine, vt quando Diuini huius sacrificij in quatuor prioribus Synodis, ad quas prouocasti, manifestè mentio fit, quàm breuissimè potero sub aspectum oculorum subijciam Apostolicæ Ecclesiæ formam, ritus, & vim incruenti sacrificij corporis Christi, quod tu cerimoniale ex Melanchthone nominas. Porrò synodi Nicenæ vulgatus canon decimusquartus sic habet.

» Peruenit ad sanctum & magnum Con-
» cilium, quòd in quibusdam locis, aut ciui-
» tatibus, presbyteris gratiam sacræ commu
» nionis diaconi porrigant, quod neq; ca-
» non, neq; consuetudo tradidit, vt qui po-
» testatem offerendi non habent, his qui of-
» ferunt, corpus Christi porrigant. Sed etiã
» hoc quoq; innotuit, quod quidam diaco-
» ni ante Episcoposcontingant Eucharistiã.
» Omnia igitur hæc amputentur, & mane-
» ant diaconi in proprio ordine: scientes
» quod episcoporum quidem ministri sunt,
» presbyteris autem inferiores existũt. Acci-
» piant autem ex ordine Eucharistiam post
» presbyteros, eis dante aut Episcopo, aut
» presbytero. Sed nec sedere eis in medio
» presbyterorum liceat. Quod si hoc fiat,
» præter Canonem, & præter ordinem pro-
» batur existere. Si quis autem obtemperare
» noluerit, post hanc diffinitionem cesset à
» diacono. Græcè sic:

ἦλθον εἰς τὴν ἁγίαν, καὶ μεγάλην σύνοδον, ἐν ἐνίοις τόποις ἢ πόλεσι πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν, οἱ διάκονοι δίδασιν, ὅπερ οὔτε κανών, οὔτε ἤκουσθη παρέδωκε τοὺς ἔξω ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν τούτοις τὶς προσφέρῃ δίδόναι τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ, κακῶν καὶ ἐναρίδων, ἐν ἔθει ἐστὶ τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τὴν εὐχαριστίαν ἅπτονται. ταῦτα οὖν ἅπαντα περιῃρεθῶ, καὶ μενέτωσαν οἱ διάκονοι τῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τῶ μὲν ἐπισκόπω ὑπηρέται εἰσὶ, τοῦ δὲ πρεσβυτέρου ἐλάττονες τυγχάνετε. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τῶ ἐπισκόπω αὐτοῖς δίδοντος, ἢ τῶ πρεσβυτέρω. ἀλλὰ μέτε καθέδρα ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἔξεστι τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γάρ, καὶ παρὰ τάξιν ἐστὶν τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν, καὶ μετὰ τοὺς ὅρους, πεπαύσθω, τῆς διακονίας.

Arabicæ autem versionis, qui est canon decimus sextus ita:

Diaconus non debet cõmunicare, prius » quàm Episcopus, neque prius quàm presbyter, quia gradus diaconi infra gradum » presbyteri est: scirecq; debet officij sui esse » ministrare Episcopo, & presbyteris: sciatque diaconus facultatem suam, cui neque » licet communicare, nisi postquam Episcopo, & presbyteris ministrauerit. Neq; rursus ei licet ministrare sacramentum communionis sacerdoti. Siquidem ministrare » hoc sacramentum proprium est sacerdotis, & non diaconi. Sacerdotibus enim data » est hæc gloria. Neq; decet, vt diaconi inter » sacerdotes sedeant, nec ambulent, aut sint » ad latus eorum, neq; intus in sacrario, vbi » est altare, neq; foris, nisi de sententia eorũ, » quandoquidem gradus diaconi inferior » est gradu illorum. Diaconi qui huic decre- » tõ contradixerint, eijciantur à gradu suo, » & à synodo excommunicantur. Sic ca- » non.

Ex quo vides omnia ordinata fuisse in Ecclesia. Nec Episcopis sacerdotes, neque his diaconos, nec istis plebem fuisse æquatam. Præterea offerre Eucharistiam, & porrigere non esse idem: oblationem porrò sacrificij præcedere porrectionem: Quæ oblatio cùm ad sacerdotes pertineat, sacrificium rectissimè dici, & esse. De hoc igitur cùm dicendum sit, cœnam primò vestram pendamus, quænam denique sit, & num illam ad verbi Dei normam celebretis.

COENAM LVTHERANORVM, Caluinianorũ, & aliorum sectariorum quam vocant dominicam, non esse eam, quam Christus instituit, quámue & Apostoli, & vniuersa Ecclesia fecerunt, ac facit.

CAPVT II.

VT ordiamur à manifestissimo argumento, variatio cœnarum, quas Lutherus vno, Bucerus altero, Caluinus alio, Georgius Maior, Basilienses, & reliqui suis quisq; modis agunt, sola posset esse satis ad conuincendos hæreticos, nihil abs sese in ea Euangelicũ geri. Nam quòd eodẽ tẽpore, ijsdemq; in locis, quibus ista eorum cœna tanquam in scenam prodijt, ilico de illamet implacabiles inter eos dissensiones extiterint, nequaquam potuit à Deo proficisci, quæ alioquin (cùm à sacerdotibus ritè sit) sacramentum est, & porrectio pacis, ac symbolum vnitatis, quoniam & rueram Christi corpus continet, qui est pax nostra & veritas, ac vita.

Lutherus lib. de Miss priuata, & vnctione sacer. tom. 7. impresso VVittemb. ann. 1558.

Inprimis igitur Lutherus cœnam suam se didicisse à Satana apertè dicit, cum quo dudum luctatus, ac tãdem persuasus, quod à diabolo acceperat, hoc & tradidit vobis.

Lutherani autem nunquam potuere ea de re conuenire cum sacramentarijs. Itaq; & paucos ante menses ex Rhenano tractu ad vnum omnes confusionis Augustanæ protestantes electi sunt, vti & Caluiniani in Saxonia ea de causa aliquanto antea vel suppressi, vel capite etiam plexi, vel denique fugati, aut perpetuo carceri addicti fuerant.

Cap. 17.

Ijdem verò Augustanæ confusionis ministri, qui sese Antuerpiam intruserant, & Martinistę dicebantur, cùm confessionem suam edidissent, distertè hæc verba scripserunt. Caluinistarum liturgia non vno sacrilegio vitiata, contaminataq; est, eaque proh dolor) innumeras animas æterno exitio inuoluit.

Nota quid Lutherani de cœna Caluiniana

De re igitur cùm discrepent, mirum nõ est, si in ritibus, alijsq; rebus differant, atq; laruatas formas (cœnæ Euangelicæ loco) singulæ sibi sectæ confinxerint.

Lutherani præmittunt generalem confessionem proprio ministro seorsim factã, & ante ipsa verba consecrationis plerasq; omnes preces adhibent lingua populari, præter symbolum, & trisagion, quod Latinè decantant, & in altari celebrant, atq; superpellicijs vtũtur. Sed inter sese in eo dissentiunt, quod cùm omnes communicaturi geniculentur, & in ipsa communionis actione generalem confessionẽ pronunciẽt, & Vbiquitarij panem adorẽt, & ex sententia Lutheri (quem Chemnitius ideo citat) adorandum doceant: Illyricani tamen, & alij cõfessionistę ab adoratione abhorreãt.

In examine decretorum Concilij Trident. Institt. Cathol. lib. 4. ca. 17. sect. 43.

Caluinus formulam administrandi sacramenta Ecclesiæ Geneuensi præscripsit, in qua formam suæ cœnæ tradidit, quam tamen Heluetij reliqui (licet sacramẽtarij) noluerunt admittere.

Anglocaluiniani nouam formam, quã is Magistratus proposuit, habent, ac superpellicijs vtentes, cæterum ad sacramentarios accedentes communicant, vel stantes, vel etiam ad mensam sedentes, vel deniq; iuxta phase Iudaicum transeuntes, vt quidam in Anglia Puritani faciunt.

Rursum Lutherani verba consecratoria enunciãt, & præsentiam mysterij agnoscunt, quod quia Caluiniani non credunt, vt consecrationem omittunt, ita nudam afferunt Euangelicæ historiæ recitationẽ, quam Heluetij actionem Dominicam vocant, reijciuntq; confessionem omnem, vtentes inter cœnandum excommunicatione teterrima, quam neq; Lutherani, neque Anglocaluinistæ vsurpant.

Cùm verò Caluiniani Dominicis tantum diebus cœnam suam peragunt, Lutherani alijs quoq; festis, atq; interim profestis communicant.

Quæ cum verissima sint, dispiciamus attẽtius, num ista qualiscunq; vestrum cœna cum Euangelio vlla ratione consentiat. Nam si rem ipsam attendas, quidquid panis ab hæretico sumitur, aut consecrari putatur, cùm sacerdos non sit, nil sanè conficit. Quod si quis olim sacerdos catholicus fuit, ac tamen nihil iam credat esse vi consecrationis in Diuino Eucharistiæ sacramento, quod Lutherano more velit conficere, intelligis ne hunc quidem aliquid nisi ad sui damnationem facere? Porrò si materiam cogites, Euangelica cœna in azymo confecta est, quod quidem vos alij omnes non item facitis. Si formam consecrationis prolatam à Christo pendamus, vos nullam retinetis. Nam modo fidei, modo vsui, & actioni (vt dicitis) transeunti perfectionẽ tanti sacramenti ascribitis: sin vestrorum ministrorum auctoritatem perpenditis; ecquis eos sacris initiauit, ac quibusnam isti successere, aut à quibus manuum legitimam impositionem acceperunt? Si præparationem, quænam ista est vestrum, qui pœnitentiæ sacramentum, sacerdotes, & claues negatis, absolutionem autem idem esse, quod prædicationem dicitis? Si probationem, vbinam concors animorum vnio est? Vbi dijudicatio corporis Christi, quã requirit Apostolus? vbi ciuitatum, Episcopatuum, monasteriorum, rerum Diuinarum sacrilegè direptarũ restitutio? si manducationem, ecquid editis præter panem? si tẽpus quo cœna instituta est, ne id ipsum quidem, qui videri vultis euangelicissimi, seruatis; si numerum cernitis, in Euangelio, duodecim tantum communicasse legimus: quin igitur tantum duodecim vos etiam communicatis? Si ægrotis dandum est opportuno tempore viaticum, cur pleriq; iam oẽs id cum Caluinianis reijcitis? sed

neq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

neq; gratiarum solemnis actio, nec mortis Domini annunciatio, nec hostia, nec sacrificium, nec mysteria vlla, nec Christiana adoratio, quam D. Ambrosius, nec omnis tories repetita signatio, quam in hac mystica cœna fulgere S. Chrysostomus ait, in vestra ista cœna verè cœnosa conspiciuntur. Quamobrem ite nunc, & pandoram istam vestram pro ipsissima Euangelica cœna, tamquam Ecclesiæ Dei restituta, venditate.

Amb. de Diuinis myster. D. Chryso.

COENAE DOMINICAE, AC VERI Christiam sacrificij, quod Christus instituit, Apostoli, & reliqui omnes in Ecclesia obseruárunt, integerrima esse omnia apud Catholicos.

CAPVT III.

SED apud Catholicos eadem, quæ semper viguerũt in vniuerso orbe Christiano de Euangelica cœna, & sacrosancto altaris sacrificio fides, consecratio, oblatio, eleuatio, adoratio, manducatio ritus, vsus, vtilitas, nomina, & extant adhuc, & seruantur integerrima. Nec quantæcunq; tenebræ Aegyptum, Aethiopiam, Armeniam, aut schismata, & hæreses reliquum orientem peruaserunt, tantæ rei delere memoriã, aut abolere vestigia potuere, quin etiamnum altaria, templa, & antiquissimarum liturgiarum vsus, doctrinæ Romanorum Pontificum Euangelicæ de saluberrimo Missæ sacrificio testimonium perhibeãt. Quibus locis hæc idcirco fuisse instituta, & mille sexcentis annis perdurasse, vt ijdem Romani Pontifices tyrannidem exercerent, aut pecuniam è sacrificijs corraderent, nemo nisi impius sentire, nisi hæreticus calũniari potest. At cùm templa, sacerdotes, sacrificium secundum ordinem Melchisedec Deo vero deberi, etiam Dæmones agnoscant, peiores etiam dæmonibus existimari potestis, qui ea omnia furenti rabie sustuliſtis.

B. Aug. tõ. 2. epi. 49. q. 3. ad Deo gratias. Templum, sacerdotes, & sacrificium Deo vero deberi, & Dæmones agnoscunt.

Hoc sanè (inquit B. Augustinus) nec in ista breuitate prętereundum est, quod templũ, sacerdotem, sacrificium, & alia, quæcunq; ad hæc pertinentia, nisi vni vero Deo deberi nossent: Dij falsi, hoc est, Dæmones, qui sunt præuaricatores angeli, nunquam hæc sibi à cultoribus suis, quos decipiunt, expetijssent verùm cùm hæc exhibentur Deo, secũdum eius inspirationem atq; doctrinã, vera religio est: cùm autem Dæmonibus secundum eorum impiam superbiã, noxia superstitio. Quapropter qui Christianas literas vtriusq; testamenti sciunt, non hoc culpant in sacrilegis ritibus Pagano-rum, quod construant templa, & instituãt sacerdotia, & faciãt sacrificia, sed qd' hæc idolis & dæmonijs exhibeant. Hæc ille, qui postea subdit. Quemadmodũ enim vnus idemq; homo, si Deo manè aliud offerat, aliud vespere, pro congruentia diurni temporis, non Deum mutat, non religionem, sicut nec salutem, qui alio modo mane, alio vespere salutat: ita in vniuerso tractu seculorum, cùm aliud oblatum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis qui nunc sunt offertur, non humana præsumptione, sed auctoritate Diuina temporibus congrua sacra mysteria celebrantur, non Deus, aut religio commutatur.

Idem ibidẽ sub finem quæstionis. Mutatio sacrificiorũ Prophetis prædicta.

CONSECRATIONEM EVCHARIstiæ apud Catholicos ex Christi instituto & verbis fieri, aliamq; esse ab ea, quæ alijs nouæ legis sacramentis adhibetur.

CAPVT IIII.

VInum & aqua (inquit D. Iustinus martyr) cum gratiarũ actione, cõsecrantur. Neq; enim hæc vt communem panem, vsitatamq; potionẽ capimus, sed per preces sermonis, quem à Domino accepimus, consecratus hic cibus est: eumq; carnem, & sanguinem Iesu Christi esse accipimus.

Iustin. Apolog. pro Christ.

Et B. Augustinus: Benedicimus (ait) & gratias agimus in omni eius munere non spirituali tantum, sed etiam corporali. Non ster autem panis, & calix certa consecratione fit mysticus, nõ nascitur. Proinde quod non ita fit, panis & calix alimentum est refectionis, nõ sacramentum religionis.

Cõt. Faust. lib. 30. c. 1.

At Ireneus. Quando (inquit) factus panis, & mixtus calix percipit verbum Dei, fit Eucharistia.

Irea. lib. 4.

Hac consecratione, quoniam operatorius, & efficax est Christi sermo, (inquit B. Ambrosius) & sanctificatur vt sit, tam magnum sacramẽtum operante inuisibiliter spiritu Dei. (dicit D. Augustinus) & mutari naturas elementorum (docet S. Cyprianus) & quasi rursus exinanire sese filiũ Dei, vt capi possit ostendit Methodius martyr. Quam exinanitionem D. Cyrillus condescensum συγκαταβασιν (vt B. Franciscus humiliationem) nominauit. Quare tanto, & tam continenti Diuinæ bonitatis miraculo attonitus ita exclamat D. Cyrillus: Sic enim sapientia, quæ per se subsistit, corpus suũ veluti panem distribuit. & sanguinem suum viuificum velut vinum addit. O tremendum sacramentum, ô dispensatio inexplicabilis, ô condescensus, qui comprehendi non potest, ô misericordia non vestigabilis. ὦ μυστηρίου φοβεροῦ, ὦ οἰκονομίας ἀφράστου, ὦ συγκαταβάσεως ἀκαταλήπτου, ὦ ἐυσπλαγχνίας ἀνεξιχνιάστου.

Aug. tom. 2. lib. 3. de Trin. c. 4. Hesych. 22. lib. 2. Methodius in Symposio de cena virginum. Cyril. Ser. de domin. cœna. B. Francisc. exhort. ad fratres. Insignis locus Cæsarii de S. Eucharistia.

Sed Cæsarius, siue eius frater D. Gregorius Nazianz. sanctissimè vt perelegantur. Vi-

Lib. quæst. Theologicarum de locis scripturæ sanctæ.

Videmus (inquit) illum panem sanctum hodie in altari incruento, tempore Diuinę & mysticæ consecrationis super mensam puram propositum, non similem imagini salutaris corporis Dei, neque rursus simi-
» lem ipsi sanguini immixto calicem vnà
» cum pane propositum, non similem dico
» formatione membrorum, nec qualitate
» carnis, ac sanguinis. hoc enim videtur ro-
» tundum, facilè ad frangendum, inanima-
» tum, exangue, immobile, diuersæ rei simi-
» le, credimus tamen verbo Dei, & non qua-
» si simile, aut æquale, sed propriè, & firmè
» esse Diuinum corpus, quod super mẽsam
» sanctam consecratur, & inexhaustè partici-
» patur. nec enim sol finem facit prębendi
splendorem indigentibus luce: neq; mare per suppeditationem salis impertitum, de
» vasta magnitudine decedit: nec ignis infi-
» nitas lucernas incendens flaccessit, aut im-
» minuitur, nõ deficiente qui flammam ex-
» citet: neq; rursus aer respiratione omnium
» animantium decrescit. Sic autem Græcè:

Pulcherrimum.

Οὕτω δὲ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἄρτον τήμερον ἐν τῇ ἀναμάκτῳ θυσιαστηρίῳ κατὰ τὴν χορηγίαν τῆς θείας, καὶ μυστικῆς τελετῆς ἐπὶ τῆς ἀχράντου προτεθέντα ὁρῶμεν ζαπίζης, μὴ λογικὸν τὴν εἰκόνα τῆς σωτηρίου σώματος τοῦ θεοῦ, μηδὲ αὖ πάλιν ἐν ἐγκεκριμένῳ αὐτὸ ὁμοῦ τὸ συμπαρεληλυθὸς ἄρτον ἐν ἄρτῳ ποτήριον τῷ οἴνῳ τὴν τῶν μελῶν διαρθρώσει, οὐ τῇ σαρκικῇ καὶ ὑλικῇ ποιότητι. πάντα γὰρ δοκεῖ περιφρῆς, εὔθρυπτον, ἄψυχον, ἄναιμον, ἀκίνητον, ζαπίζῃ λογικόν. πιστεύομεν δ' ὅμως τῇ θεολογίᾳ, καὶ οὐχ' ὡς ὅμοιον, ἀλλ' ἴσον ἀλλὰ κυρίως, καὶ ἀληθῶς αὐτὸ ὑπάρχειν τὸ θεῖον σῶμα τοῦ ἐπὶ τῆς θείας ζαπίζης ἱερουργουμένου, καὶ ἁλήθως μετεχόμενον. οὐδὲ γὰρ ὁ ἥλιος λέγω τοῖς ὁρωμένοις τὸ φέγγος παρέχων, οὐδὲ θάλασσα διὰ τῶν ἄλλων μετεχομένη τὴν κάτω ὑφέτηται. οὐδὲ τὸ πῦρ μυρίας ἐφάπτον λαμπάδας μαραίνεται, ἢ μειῶται, λέγουσι καὶ τὸν πυρσὸν ἐγείρουσι. οὐδὲ αὖ πάλιν ὁ ἀὴρ τῇ ἀναπνοῇ πάντων ἐμψύχων βραχύνεται.

Ita verò reliqui Græci, Latini, Aphricani, Christianus orbis vniuersus credidit, propter quod & loquutus est: Quare & nos ita loquimur & credimus: Ac qui sumus sacerdotes, Deiq; filio firmissimè credimus, mysterium (licet indignissimi) tantum conficimus.

Cùm autem istam vim consecrationis Catholici omnes Christi verbo tribuant, perfidus erit non Euangelicus, qui ei fidem aulit adimere. At cùm hæc verba: Hoc est corpus meum, & quę sequuntur, eò spectent, quò Christi mens sapientissima ea enunciauit, quis hic non intelligat consecrari Eucharistiam in cibum, & sacrificium? Et quidem in cibum, cùm quod antea promiserat dicens: Caro mea verè est cibus, &c. tum pręstitit, inquiens: Hoc est corpus meum. Accipite, manducate. In sacrificium verò, cùm dixit: Hoc facite. In sacrificium inquã actionis gratiarũ (quamobrẽ & egit gratias, & Eucharistia vocatur.) Nec solum actionis gratiarum verùm etiam commemorationis cùm dixit, vt fieret in sui memoriam: Et expiationis, propitiationis & remissionis peccatorum: Nam inquit. Hoc est corpus meum, siue expressius τὸ σῶμα μοῦ corpus mei ipsius, quod pro vobis tradetur, Hic est sanguis qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum: Quod tamen ne referri solùm ad cruentum crucis sacrificium aliqui opinarentur (præterquam quòd panis, aut calix pro nobis crucifixus non est) Apostolum Spiritus Sanctus afflauit, vt in actione cœnę Dominicę enarranda scriberet κλώμενον, quod frangitur (non frangetur) & Diuum Lucam, vt diceret διδόμενον, quod pro vobis datur, hoc est offertur. Si enim vt tantum daretur fuisset Eucharistia instituta, ecquid erat opus dicere pro vobis? Sic verò item Diuus Ioannes Euangelista bis Christum Dominum carnem suam se daturum sub specie panis promisit, cùm diceret: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: offerenda quippe erat sub specie panis pro remissione peccatorum eadem caro, quę sub eadem specie panis in mundi cibum, & vitam erat porrigenda. Nam & alibi, inquit: Et pro eis sanctifico meipsum. Quamobrem & Diuus Iacobus, & Beati Chrysostomus, atque Basilius suis Liturgijs, Apostolum ad Corinthios scribentem imitati, hanc consecrationem vocarunt benedictionem, & sanctificationem. At quoniam reliqua nouæ legis sacramenta non in consecratione materiæ efficiuntur, quemadmodum fit Eucharistia, sed in applicatione ad eos qui ijs initiantur, aut sanctificantur, ideo è varia sacramentalium verborum prolatione sapientissimus Iesus ostendit, voluille, vt corpus suum conficeretur mutata panis & vini substantia, remanentibus accidentibus, quæ Diuus Cyprianus effigiem vocat. Quod si eadem aliorum sacramentorum, quæ fit in Eucharistia, consecratio esse debuisset, quidni æterna Patris sapientia dixisset: Hæc aqua est spiritus sanctus, &c. vti dixit: Hoc est corpus meum, non autem (Erit) (vt quidam è vestris dicunt) actione transeunte? At cùm dixisset baptizate, De pane autem pronunciasset. Hoc est corpus meum. Quis à limine Diuinas literas (ne dicam grammaticen) salutauit, qui non percipiat aliam his verbis, quàm alijs illis subesse notionem? ac propterea intelligat meritissimò Patres omnes obstupuisse in hoc Eucha-

Ioan. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

charistiæ mysterio, quod summis encomijs (sed non quantis adhuc fieri deberet) extulerunt, neq; sacramentum duntaxat (vti reliqua) sed & sacrificium verissimũ, ac verè propitiatorium esse confessi sunt. Ac certè vbi glorificata ipsissima hostia Christus inest, qui alijs sacramentis tantũ per gratiam adest, cur non fuerit excellentior & efficacior hæc, quàm aliorum sacramentorum consecratio?

OBLATIONEM QVOQVE Eucharistiæ in sacrificio Missæ apud Catholicos ex Christi verbis, & instituto fieri, & frustolas esse aduersariorum in contrarium obiectiones.

CAP. V.

QVot apices literarum extant in Euangelio, tot mysteria sunt: Et quidem potissimum in Diuino Eucharistiæ sacramento. Nam & ad hoc reliqua omnia sacramenta referuntur, ac per illud ipsum perficiuntur, vt D. inquit Dionysius. Dominus igitur Iesus dixit: Hoc facite, id est, offerte. Nam si ad esum, & ad distributionem tantummodo hæc verba pertinerent, sicuti vestri quidam cum Caluinianis interpretantur: Nónne illa fuissent satis, Accipite, manducate, distribuite? Et quidem scio alios ex vestris interpretatos esse, Hoc facite, id est, credite. De quibus si quæsiueris, cur igitur non credunt Christo dicenti: Hoc est corpus meum, ecquid obsecro respondebunt?

Ac memini cùm viginti ante annos in Gallijs Petrus Viretus, tresq; alij Geneuenses ministri aduersus libellum de Missæ sacrificio meum biennio toto scripsissent, hos obiecisse mihi Sanctem Pagninum, ex quo, cùm literas Hebraicas calluisset, aiebant perspici posse, ecquid de istiusmodi oblatione esset dicendum. Is videlicet erat miserorum portus, & fucus. Respondi igitur Geneuensibus. In primis cauerent à Rabinis quibusdam, qui eò profecti, & sese simulantes Christianos, nihil minus credebant, quàm Christum. Euangelij verò medullam ad corticem, & duritiem veteris testamenti, imò ad Talmudicas fabulas auertebant. Seruetum, Valentinum, & cæteros reminiscerentur, qui ad Geneuenses nundinas euntes, vbi facilè suas merces exponerent, Christum denique omninò negassent esse Deum. Sancti Pagnini Isagogẽ ad sacras literas, si viri illius fidem de hoc mysterio liquidius vellent agnoscere, perlegerent attentè, vbi de Eucharistia de manna Christiano, de panibus propositionis ac de huiusmodi alijs verbi Diuini, & Ecclesiæ Christi ex vniuersa antiquitate sensum collegerat. Addidi, sacram veteris Testamenti scripturam indicem & interpretem fore, an verbum hoc Facere idem in his rebus esset, quod offerre. Et Hebræis enim actionem omnium nobilissimam eo verbo designari, qua quidem actione nulla nobilior est, quàm sacrificium: Septuaginta interpretes trecentos annos ante Christum natum, quum Diuinum codicem diuinitus vertissent (quam postea versionem non vni loco explicando Apostoli adhibuerunt) vbi hæc vox Hebraica sacrificandi esset, vertisse Græcè ποιεῖν, quo facere signatur, & Hebræis verbum hoc ab radice Hassah, deduci, id est, sacrificauit. Sic in Deuteronomio. vt facias phase, Septuaginta vertisse θύσεις, hoc est, sacrificabis. Quodque libro Iosue scriptum esset, fecisse populum phase ad vesperas quartadecima die mensis: Hebraicè idipsum haberi. Quod rursus esset scriptum Leuitici capite nono. Immola pro peccato tuo, Græcè & Hebraicè esse ποίησον, vahasse. Quod item vigesimo septimo, vt offeratur, Septuaginta eosdem interpretes vertisse, ποιήσεις, Hebraicè aũt esse iahassot, hoc est, ad offerendum & sacrificandum. Id ipsum in libro Numerorum extare, Latinè, Græcè, Hebraicè, vti sæpe alijs locis. Itaque & Euangelistas ita locutos fuisse eò magis, vbi de Pascha, deque sacrificio agebant manifestum est, cùm & aliarum rerum narratio, quæ ad verissimam oblationem ac sacrificium spectabant, ostenderet, istud ea voce designari. Apud te facio Pascha, dixit Christus: hoc est non typicum tantum, quantum sui ipsius agni immaculati. Nam & ideo alibi addidit, Desiderio desideraui Pascha manducare vobiscum. Non sanè vetus, quod aliàs fecerat, sed nouum, in quo Diuini sacramenti mysterium erat consummandum, atque Aaronico sacrificio subrogandum: Quod quidem futurum erat perpetuò, secundum ordinem Melchisedech. Iterum vt facerent secundum consuetudinem, inquit Diuus Lucas, cùm de veteribus sacrificijs loqueretur, hoc est, vt offerrent in sacrificium. Qui in sacrario operantur (Corinthijs Apostolus scribit) οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι. Qui offerunt, & sacrificant. Sic igitur Christus verissima veritas inquit: Hoc facite, id est, offerte. Quare summo iudicio Patres doctrina præstantissimi, pietate Apostolica imbuti Diuus Ambrosius Synodique ipsæ Agathensis, Toletana, Mileuitana, non dicere, vel distribuere, vel edere, aut credere Missas, sed Facere, haud semel sapientissimè dixerunt.

Deut. 16. Ios. 5. Leu. 9. 8c 7 Num. 28. Matt. 26. Luc. 22. 1. Cor. 9. S. Amb. in 3. epi. ad Cõc. Agath. 21. cap. Toled. 8. cap. Milenin. cap. 12.

At obijciunt vestri ex Apostolo, vnicã esse oblationẽ, qua redempti sumus. Christum

stum esse sacerdotem sine successore. Quare nec sacerdotio, nec sacrificio altero opus esse, atque addunt D. ipsum Paulum nullam altaris mentionem facere, cùm scribit Hebræis.

Respõdeo: Sola in cruce oblatione Christus cõsummauit sãctificatos nõ solùm noui, verùm etiam veteris testamenti. Sed vt ea oblatione factũ non est, quo minus antiqua sacrificia, quæ diuersa erant propitiatoria, pacifica, holocaustorum, veræ oblationes dicerentur, & essent, hæque in virtute futuri in cruce sacrificij vim suam obtinerent: sic nihil prohibet, quominus Nota. Christianum altaris sacrificium oblatio dicatur, atque ex præterito crucis sacrificio vim eò maiorem sit assecutum, quò præsens virtute consecrationis inest hostia illa, quę omnium gratiarum fons est in exhaustus. Et Apostolus Hebræis loquebatur, qui cùm nondum sacrosanctæ Christi passionis virtutem haud pernouissent, virtutem redemptionis brutorum animalium sacrificijs, non Christi oblationi tribuebant. Neque verò eo loco aliquid agit de remissione peccatorum, aut sacrificatione. Alioquin negandum fuerat (quod maximè esset impium) baptismo, fide, oratione, sanctisque alijs operibus virtutem factæ in cruce oblationis continenter nobis communicari.

At dicitis, Ista oblationum iteratione sacrificium crucis euacuatur. Et baptismi ne iteratione putas euacuari quod à Ioãne baptismã Dominus accepit, aut vim illã, quam non minus huic, quàm alijs sacramentis comparauit redditam esse obscuriorem, an verò potius inde factam illustriorem? Quòd si euacuatur, quidni vestræ cœnæ iteratione Christi crucem & cœnã euacuabitis? sed sanè cœna vestra Christi crucem, & cœnam euacuat, quæ vacuũ Christo panem & credit, & tradit.

Nec porrò in nostro altaris sacrificio iteratur hostia, quæ semper eadem & vnica est Christus, licet alio modo offeratur, sicut ipsemet instituit. Vna verò oblatione Ephes. 4. 1. Tim. 4. D. Paulus rem ipsam oblatam, sicut alibi fidem, aut spem, pro suo obiecto, hoc est, pro re credita, vel sperata significauit.

Verùm adhuc vrgetis, si valida prior oblatio fuit, quorsum tot aliæ? Quoniam inquam prior est valida, ideo semper ad eandem accurrimus, quemadmodum Dominus docuit. Quotidie in morbum incidis, quotidie ad medicinas & medicum accedis. Christus Iesus præsentissimum antidotum est, quod & à Patre petimus, & Patri offerimus, vt nostris vulneribus admoueatur, cùm is sit oblatio munda, & verissima, non audentes sine tanto medico, & redemptore non solùm hic in terris humana, sed ne cœlitum quidem è cœlis conquirere præsidia, licet beati illi spiritus, nulla iam peccati labe infecti sint. Et elegantissima ex Diuinis libris similitudo existit, qua tota hæc res dilucidius patet. Deus vnica illuminatione dici potest Mundum illuminasse, nempe vt vniuersalis causa. Ac tamen particulares quotidie illuminationes fiunt, quæ tantum abest, vt vniuersali illi aduersentur, vt sine his nec illa prior innotesceret, nec prorsus prodesset quidquam. Sic verò Diuina illa verba intelligenda sunt. Illuminat omnem hominem venien- Ioan. 6. tem in hunc mundum, hoc est, vniuersali quadam illuminatione, quę licet vnica sit, maximeq; sufficiens, atq; perpetua, nisi tamen particulares aliæ fuerint illuminationes, quibus vnaquæq; mẽs illustratur, vim quidem illuminatio vniuersalis in se conseruat suam, verùm nihil in alijs ex erit. Idem ergo de Christi in cruce oblatione dicendum est, quæ etsi in se ipsa vnica est, vniuersalis, vberrima, maximè sufficiens, & sempiterna ad sanctificandum, nihil tamẽ in nobis efficit absq; istarum, quę quotidie fiunt oblationibus. In his verò, cùm eadẽ hostia, sublectũq; sit, vt diximus, necessaria nulla est aliarum hostiarum multiplicatio, aut diuersitas, vti Iudæi opus habebant.

Iam quod sacerdotium Christi quoniam æternum est, nec successore nec alio sacrificio opus habere dicitis, sanè quid Christi sacerdotium, sacrificium, successione sit, non intelligitis. Quantò enim magis Christus sacerdos permanet, tantò necesse est magis, vt eius sacerdotium, & sacrificium permaneat secundum ordinem Melchisedech, non quidem in cœlis, vbi vultui Patris visibilis apparet, & ipsis cicatricibus commemorat sacrificium crucis, sed inuisibilis in terris sub tanto mysterio. Et quidem successor is est, qui in alterius locum plenissimè sufficitur, eiusque præcessor aut morte, aut abdicatione officium suum iam deseruit, sicut Aaron, cui Eleazarus, & huic alij successerunt. At quis vnquam catholicus ausit dicere, Christianæ sacerdotes Ecclesiæ esse Christi successores? Sancti Ireneus, Augustinus, Optatus, ac pleræque aliæ splendidæ lampades ex Romanorum Pontificum successione (quæ nunquam in hæreticis fuit) certissimum ducunt argumentum solidissimæ Catholicæ veritatis. Verùm enimuero nemo vnquam eos Christi, sed Petri successores vocauit. Nec item ad Christiani populi aures à Catholicis ea vox peruenit, qua nostri sacerdotes redemptionis nostræ dicerentur operatores, sed tantum mysterio

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.4. rum Dei dispensatores. Quis autem fuerit adeò mentis inops, qui quoniam ab Episcopo videt vicarios, aut alios administros mutari, vel aliò ablegari, propterea dicat Episcopum, adhuc superstitem, suo munere esse defunctum, neq; in suo Episcopatu iam amplius esse Episcopum?

Porrò Apostolus disertissimam altaris nostri mentionem fecit, siue cùm ad Hebræos scripsit. Habemus altare de quo non habent potestatem manducandi ij qui tabernaculo deseruiunt: siue cùm Corinthios auertit ab hostijs, & altaribus gētilium,

1.Cor.10. Primasius in epist. ad Heb.c.13. Chrys.ho. 33.in eundē locum. Aug.cont. aduer.legis & Proph. sed & vide Aug. de ciuit.Dei,lib. 18.c.27. & epist.1.ad Innocentium.

ac Iudæorum, quibus altare, calicemque Christianum opposuit, quem locum Primasius, D. Chrysostomus, & alij verbis, & re ipsa interpretati sunt, cùm vbiq; constituta, à tempore Apostolorum altaria & ipsi excitauerint, & mundus ipse passim cernat extantia.

Id præterea notandum est, Apostolum, qui loqueretur Hebræis, reticuisse multa, quæ ij nondum capere possent, Incarnationem, conceptionem Domini, & id genus alia: cumq; in Melchisedechi mētionē incidisset statim subiunxit. De quo nobis

Heb.5. » grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis » ad audiendum. Etenim cùm deberetis magistri esse propter tempus, rursum indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa » exordij sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis » enim qui lactis est particeps, expers est ser» monis iustitiæ, paruulus enim est. Non

Vide Hieron. in ep. ad Hebr. quoniam (docet Euagrium D. Hieronymus) ea non potuisset interpretari, sed quoniam tum opportunum non erat, cùm Hebræis, hoc est Iudæis, persuaderet, non fidelibus, quibus manifestandum esset sacramentum.

ALIAE ADHVC OBIECTIONES refutantur, & impostura Lutheri, Caluini, & aliorum in depranada scriptura indicantur.

CAPVT VI.

DIxi de Melchisedecho loquentem Apostolum supersedisse longiore narratione, quoniam mysteria Diuiniora Hebræi percipere non poterant. Quæ caussa mihi quoq; satis imperaret silentium vobiscū loquēti, si qualescunq; hosce labores ad incredulos tantum modo putarem peruenturos: Sed quando Septentrionalibus omnibus eos addixi, age breuissimè dicamus, quid perspicuè figuræ Melchisedechi, quid item tam manifestissimis Prophetijs Danielis, & Malachiæ de hac oblatione obstrepant vestrates.

Dicitis: Nō obtulit Melchisedech Deo, sed proposuit Abrahæ panem. Per vos igitur quicunque offerent hospiti transeuntes panem erunt sacerdotes Dei altissimi. nam & ita Melchisedech ibidem dicitur: Sed quis hoc asserat? Quòd si eo loco Geneseos sacrificij panis & vini Melchise- Gen.14. dechi mentio distincta non fiat, vbinam istam inuenias?

Danielem autem iuge Missæ sacrificium prædicentem, quod ab Antichristo summo conatu sit tollendum, quàm infœliciter detorquetis? Si enim (vti plerique dicunt è vestris) præteritum tempus illa prophetia respexit, quorsum Daniel antea meminerat Dominicæ incarnationis, eaDan.c.9. rumque rerum, quæ hūius Diuinæ œconomiæ tempore erant euenturæ? Quod si iam Antichristus venit (id enim & objicitis) resurrectio igitur facta est, quam tamen haud fore ante Antichristi aduentum Apostolus planissimè Thessalonicensibus 1.Thessscribit: Sin ad Euangelij prædicationem, non ad sacrificium altaris, ea prædictio pertinet, cur ea cessatura est tribus tantum annis cum dimidio, quam per quindecim penè secula prorsus delisse dicitis, donec videlicet abiecta cuculla frontem exeruit, & cœli scilicet cataractas vnus aperuit Lutherus? Nec verò tribus illis annis cum dimidio cessabit prædicatio, cùm venturi sint duo Prophetæ, qui munus id præApoc.11. stent.

Malachiæ item mundam, nouam, vniuersalem ab ortu solis vsque ad occasum futuram oblationem, & sacrificium inter Christianos prophetanti quantam miseri vim insertis? quidquid enim ipse Prophetaapertissimè, atque hunc Diuus Irenæus, & reliqui ad nostræ oblationis continuationem referunt, id nullius momenti apud vos est. Qui verò pro oblatione laudem & gratiarum actionem intelligi volunt, non vident, cum hæc oblatio noua esse debuerit, id consequi: nēpe nulla mantea laudē, nullam gratiarum actionem extitisse. Qui verò mūda esset, si nihil è nobis, quibº omnem inhærentem iustitiam adimitis, & scaturiginem omnium scelerum perpetuò insitam dicitis, prodire possit, quod non sit tamquam pannus menstruatæ? Minus autem ad crucis sacrificium spectat, quoniam hæc in vniuerso Mundo facta non est, sed in vno caluariæ loco. At Caluinus ad prædicationem attinere dicit: Id quod si verum esset nec cessasse Euangelium, neque latuisse per tot secula, sed vbique gentium promulgatum, semitas vbique veritatis, & Diuini cultus reliquisse solidissimas, contrà quam ille alibi mentitur, necesse est. Veruntamen neque hæc omnia,

8. Præcipui ministri imponunt panem, & calicem super altare.
9. Confessio, & laus habetur Deo.
10. Pontifex orat.
11. Pontifex lauat manus.
12. Sistit se ad altaris medium.
13. Circunstant qui altari inseruiunt.
14. Pontifex consecrat.
15. Offert, Deo & ostendit attollens sanctam Eucharistiam.
16. Pontifex annunciat pacem.
17. Salutantur osculo.
18. Commemoratio sanctorum fit, tam viuorum quàm mortuorum.
19. Pontifex communicat sanctæ Eucharistiæ.
20. Porrigit alijs D. Eucharistiam.
21. Agit gratias.

8. Obseruatur à Diaconis, & subdiaconis.
9. Obseruatur, primò quidēin generali confessione, sed & in symboli Trisagij, vel aliarū prosarum recitatione.
10. Obseruatur in secretis, & Memēto.
11. Obseruatur.
12. Obseruatur.
13. Obseruatur.
14. Obseruatur.
15. Obseruatur.
16. Obseruatur post consecrationem.
17. Obseruatur honestissimè data omnibus pace.
18. Obseruatur.
19. Obseruatur. a Lib.3.c.25. hist.eccl.
20. Obseruatur vbi sunt, qui dignè velint accedere. b Lib.de monogamia.
21. Obseruatur. c In oratione funebri de obitu fratris Satyri.

SACRA LOCA, VESTES, ORNAmenta, luminaria, vasa, quæue alia Liturgica Patres antiquissimi dixerunt esse extraditione Apostolica adhibita sacrificio altaris rite offerēdo, ac nunc quoq; apud Catholicos esse omnia.

CAPVT VIII.

VErùm tam Diuino sacrificio peragēdo sacratissima loca fuisse addicta si quis neget, is è Templorū antiquissimorū molibus adhuc extantibus facilè mēdacij conuincitur. Et cùm Cōstantinus Imperator leges de restituendis Christianorū Ecclesijs tulerit, intelligit multòantea eas fuEuseb. de vita Constan. lib.2.c.42.& c.43. Euseb.hist. eccles.lib. 6.c.27.

isse excitatas in oriente, atq; alibi, vbicūq; persecutorum gladius Christianos minus afflixerat. Nam Apostolorū tempore, atq; aliquanto post, dum primi illi Duces bellū mundo & carni indixerāt, ac proinde procella persecutionum vndiq; fuisset exorta, fideles in priuatis piorū domibus, atq; adeo in subterraneis cryptis ad tantum my

Tertul.apol.c.& li.2. ad vxorē. Cypr.ser. 3.de lapsis. sterium conueniebant, ac fiebat (ait Tertullianus) furtiua signatio, sacrificium cū scrupulo, muta benedictio, ad absentes delatio, & in arcis asseruatio Diuinæ Eucharistiæ: sed vbi postea pax Ecclesijs est data, cryptas exceperunt ornatissimæ, & sacratæ ædes, quæ dictæ sunt, κυριακαί, i. Dominicæ tanquam Domino consecratæ, ac Basilicæ, quasi Regiæ in formā nauis plerunq; extructæ, quòd per nauim Ecclesiam ipsam mystice Christus sapiens architectus designauerat. Vestium aūt, & ornamentorum sacrorū, petaliscue seu mitræ Episcopalis) quod D. Ioannē gestasse retulit d Polycrates Ephesi Episcopus, meminit Eusebius. Infulæ, b Tertullian°. Orarij seu Stolæ c D. Ambrosius, Concilium d Bracharense primū, e Toletanū quartum. Pluuialiū, seu cappę, quæ ζιβωνας vocat, f Epiphanius. Albę diaconi, Concilium g Carthaginense quartū, quā ϛοιχάριον h D. Chrysosto. in Liturgia sua nominat. Pallæ, seu Aulæorum, quibus ornātur altaria i Theodoretus. Linteamina, & velaminum, quibus cooperiuntur m Altaria, l Optatus. Sacratæ talaris vestis ἁγίας ποδήρους m Eusebius. Amictus, cyguli, casulæ, manipularij, corporalis, Beati Chrysostomus & Basilius, qui ea & fuisse huic sacræ functioni dicata testantur, ac in suis Liturgijs vocāt ὠμοφόριον, ζώνας, φαιλόνιον, τὰ λώρια, τὰ ἄλλα. Quibus qui ad prophanas res fuissent abusi, ij impij habebantur, nec impunè abierunt, sicut de Thymelico saltatore, qui emptam sacram vestem in theatro gestans subito expirauit, sicut de hoc refert n Theodoretus: ac de altero o Beda id ipsum narrat.

d Can.32. e Can.39. f Hæres.15. & 16. g Can.4. h Chrys.in Liturgia. i Hist.eccl. lib.2.c.31. l Lib.6.cōt. Parmenia. m Lib.10. ca.4. n Hist.Trip. lib.5.c.37. o Hist.Ang. lib.1.c.29. Cōc.Laodicen.c.23. Cōc.Arelaten.ca.13. Basil.in reg. breuiorib. q 310. Hieron. ad Fabiolam. Ambr.off. lib.2.ca.28. Greg.Naz. in oratione ad Arianos & de seipso. Theod.lib. 3.c.11. Optatus li. 1.cont.Parmenianū.

At præter antiquissimas synodos, & Patres extant monumenta sacrorum vasorū, quæ Diuino altaris Christiani sacrificio addicta, in alienos vsus nisi summa necessitate redimendorum captiuorum, vel aliarum eiusmodi rerum, sub anathematis pœna conuerti non poterant. Nam & ideo D. Gregorius Nazian. inquit, ab hominibus lai-

Universidad de Deusto
Biblioteca

laicis eadem non esse contingẽda in sacros vsus destinata, & non nisi in summa Ecclesiæ necessitate prophananda. Qui quidem Nazianzenus post D. Athanasium testis est luminarium, quæ accendebantur, dum Euangelium recitaretur: Id quod vel rutilãte sole fieri consueuisse ostendit S. Hieronymus contra Vigilantium.

Greg. Naz. orat. in Pascha. Athan. in exhort. ad orthodox. Hieronym. aduer. Vigilantium.

DIVINAE EVCHARISTIAE (VT sacramenti) vberrima vtilitas ostenditur.

CAPVT IX.

SED quando (vt dixi) Diuinam Eucharistiam tanquam cerimoniam aliquam, tu cum Melanchthone, alij autem vel nudam, vel simplicem esse asserunt, aut si quicam visi sunt aliquanto maiore in pretio habere, nunquam tamen ita locuti estis, vt CHRISTVS Dominus, ipsique Apostolici Patres de ea loquebantur, neque verò fructus eius vberrimos siue vt Sacramenti, siue vt oblationis, & sacrificij vti necesse erat exposuistis (Nam & hucdeniq; spectabit, quod de purgatorio igne dicẽdum erit, aduersus ea quæ hinc ex tuorum thecis deprompsisti) propterea de Diuinæ Eucharistiæ, vt sacramentum est, vtilitate primùm agamus.

Duo sunt in vniuersum, ad quæ vtilitas hæc refertur: Vita, & vnio. Vitam autem dico Diuina illa dona, quibus cœlestis huius sacramenti digna sumptione anima ditatur, & corpus ornatur, ac roboratur. Itaq; panem vitæ Dominus vocauit, quẽadmodum, contrà fructus mortis is fuit, quem in terrestri paradiso comedit Adamus. Diuina dona cùm dicimus, gratiã cœlestem intelligimus, qua efficiuntur emundatio peccatorum, quæ mortem gignunt, & mentis illustratio. Primum illud Patres vnanimes explicuerunt, qui sanctam Eucharistiam compararunt carboni ardenti, quo labia Isaiæ purgata sunt integro homini instaurando, & sanctificando: sicuti & ebrietati depellendæ, ac sobrietati, & pudicitiæ conseruandæ: cùm Christi sanguinem esse vinum illud quod virgines faciat, & præsentissimum esse remedium testati sunt.

Chryſ. ho. 7. in Matt. Cypr. de cœn. Dom. Chr. hom. 82. in Matt. Ad populũ Antioch. 21. & 61. Chr. hom. 27. ad Corinth. & de non contemnẽ. myst. Ecclesiæ & deluda proditore. Auguſt. de verbis Dom. ſer. 28.

At mentis illustrationem, & voluntatis inflammationem, ignem nempe illum quem Dominus Iesus venit mittere in terram, vt arderet, ea designarunt, quæ antiquæ legis tempore tradita, Patres ductu Spiritus sancti huc retulerunt. Mel quo Ionathas post hostes deuictos Ionathæ oculi lucem receperunt. Panis Heliæ subcinericius quem sumens eò peruenit, quò à Deo vocabatur: & sanguis agni, quo angelus exterminator, exterminabatur. Ac certè & hic illud fidenter dicere possumus. Nemo nouit, nisi qui accipit, quique gustat, quàm suauis sit Dominus. Nam quod anima sursum ad cœlestium amorem attollatur, quod Angelorum efruatur commercio, quod ignem (vt inquiunt Beati Chrysostomus, & Cyprianus) expectore emittat, ignem inquam dilectionis, & quòd martyres inde animentur ad proprium sanguinem pro Christi amore profundendum, quodque aduersus satanæ insidias, & mortis acerbitatem validissimum sit hoc sacramentum, quare asseruabatur tradendum moribundis in viaticum, Vniuersa Christi Ecclesia docuit, & indies Catholici, hac pij experiuntur.

Chr. hom. de nõ contemnen. eccl. myst. Cypr. de lapsis, lib. ad Martyr. Euſe. lib. 6. c. 38.

Ad corpus quænam ex Diuinæ Eucharistiæ sumptione redundet vtilitas.

ET totum hominem is, cuius omnia opera perfecta sunt, sanum facit benedictus Iesus. Quare & corpori maxima commoda accedunt ex D. Eucharistia. Optima plerunq; valetudo in hac vita: Resurrectio verò ac glorificatio corporis in altera. Nota sunt quæ Apostolus Corinthios admonuit, cur pleriq; imbecilles essent, & multi dormirent, hoc est morerentur, qui dignè ad altare haud accedebant, & ea quæ Patres scripta reliquerunt de Diui Gregorij Nazianzeni sorore, deq; fratre sancti Ambrosij, quorum illa contuluit, hic è naufragio liber euasit: deq; Dæmonibus fugatis è corporibus obsessis, nè plura huc congeram: Nam & quod in Paradiso terrestri pomi comestio non solum animo, verùm item corpori malo, & mortem intulerit, huc facit, vt tanto magis contrarium fieri in D. Eucharistia credamus, cùm re ipsa Christum sumamus non in signo & fide solum, sed vt Diuus Chrysostomus, ἐμ πέφυκε, καὶ ἀπολάυειν. De resurrectione autem certissimum illud Domini testimonium est aientis, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quod postea Patres perpendentes docuerunt. Tertullianus, qui Diuina Eucharistia dicit animam & corpus de Deo saginari, vt suo tempore reuiuiscat. Sanctus Cyrillus qui corpori vitam instillari, vt ad æternitatem paretur. D. Ireneus, qui carnem nostram sensim hoc cœlesti sacramento ad immortalitatem disponi, sicuti vitis excipiens imbrem paulatim efformat, & suo tempore fert fructum.

Ioan. 6. Tertul. de carnis resurrect. Cyrill. in Ioh. lib. 4. Iren. lib. 5

Vnio siue coniunctio, Diuinæ Eucharistiæ vtilitas altera.

mnia, quæ in ea prophetia sunt, prædicationi conueniunt. Prædicatum est enim ante Christi aduentum, nec immunda sanctorum Propheratum prædicatio fuit, vt mũdam tantummodo Euangelicæ legis prædicationem fuisse dicendum sit. Atqui cũ Deus per Prophetam dixisset, se nolle amplius holocaustomata, victimas, & thura Iudæorum, illico intulit. Ab ortu enim, & occasu offertur nomini meo oblatio munda: Et quæ sequuntur. Nempè vt sacrificiũ sacrificio successurum ostenderet. At verò nec Nomini Dei, sed nomen Dei prædicatur; nec suis Liturgijs Sancti Basilius, & Chrysostomus nomen homeliarum impo fuerunt, sed Liturgiarum, vt videas quo se cumq; conuoluerint vestri, non potuisse tamen euadere. Sic verò cum istis Zuinglius, Lossius, Bullingerus, dixerunt idem esse baptizari, quod erudiri, ac doceri, euangelium, cùm de D. Ioanne Baptistã loquũtur. Sic ligari, & remitti peccata, nihil aliud erat Caluino, quàm annunciare Euangẽlium. Quod si obiecteris, Lutheranos nõ ita interpretatos fuisse, audi quantam Caluinianis viam Lutherus complanauit, dum inuocationem nominis Domini ad altare, ac proinde oblationem, & sacrificium pro prædicatione falsauit.

Gen. 4.

Scriptum est: Iste cœpit inuocare nomẽ Domini. Quod dũ ille debuisset vertere.

Dieser fing an des Herren Namen anzuruffen. Vertit:

Zu derselben zeit/ fing man ahn zu predigen/ von des Herren Namen.

Et iterùm: Aedificauit quoq; ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius: quod vertendum erat,

Vnd bauwet daselbst dem Herren einen Altar/ vnd rieff an den Namen des Herren. At ille sic:

Vnd er bawet daselbst dem Herren einen Altar/ vnd predigt von dem Namen des Herren.

Mox item: In loco altaris, quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini. Quod rectè Germanicè dicendum erat.

Eben ahn dem orth/ da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnnd er rieff ahn daselbst den Namen des Herren. Ille autem peruersè.

Eben ahn dem orth/ da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnnd er predigt alda den Namen des Herren.

Ac rursus: Abraham plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi nomen Domini: Hoc est:

Abraham aber pflantzet einẽ Wald zu Bersaba/ vnd rieff daselbst ahn den Namen des Herren. Lutherus autem subdolè sic.

Abraham aber pflantzet Bäume zu Bersaba/ vñ predigt daselbst von dem Namen des Herren.

Et hæc quidem Lutherus sicut alia illà Caluiniani addiderunt: indignissimi profectò omnes tanta oblatione, qua sublata, vim sacrificij crucis non posse in nos deriuari satanas dudum animaduertit.

ORDO, RITVS, ORATIONES Sacrificij altaris ab ipsis Apostolis, & ab vniuersa Christi Ecclesia semper celebrati recensentur, & ex D. Dionysio Areopagita, D. Pauli discipulo, aliisq; comprobantur.

CAPVT VII.

SVmmus quidem sacerdos orationem sacram super Diuinum altare perficiens, ex ipso adolere inchoans, in omnem venit sacri chori ambitum, rediensq; itẽ rum ad Diuinum altare incipit sacra psalmorum melodia, concinente ei psalmistica sacram orationem omni Ecclesiastica dispositione. Deinde verò per ministros, sacræ scripturæ fit lectio. Et post hanc foris fiunt sacro ambitu catechumeni, & cum ipsis energumeni, & qui sunt in pœnitentia. Manent autem diuinorum adspectu, & communicatione digni: Ministrorum verò alij quidem stant ad portas templi conclusas: alij verò aliud quid pro prij ordinis operantur: alij autem ministra toria dispositione discreti, cum sacerdotibus super diuinum altare proponunt sacrum panem, & benedictionis calicem, cõsessa ante ab omni Ecclesiæ plenitudine Catholica hymnologia. Cum quibus Diuinus Pontifex orationem perficit, & sanctam pacem omnibus promittit, & omnibus salutantibus inter se inuicem mystica sacrorum voluminum prædicatio perficitur. Et lauantibus manus summo sacerdote, & sacerdotibus aqua, summus quidem sacerdos in medio Diuini altaris stat, circunstant autem soli cum sacerdotibus ministrorum selecti. Et sacras diuinas actiones summus sacerdos laudans, sacrificat diuinissima, & sub conspectum ducit laudata, per sacrè procumbentia symbola, & donationes diuinorum actuum ostendens, in communionem eorum sanctificans, ipseque venit, & alios adhortatur. Accipiens verò & tradens diuinam communionem, in Eucharistiam sacram desinit. Multis quidem in sola diuina symbola prospicientibus, ipso autem semper Diuino spiritu ad sancta perfectorum principia in beatis & intellectualib⁹ speculationib⁹ hierarchi cæ in puritate deiformis habit⁹ ascendẽte.

Dion. 3. cæl. hier. eccl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Tim.2. At ea ad quæ Apostolus Timotheum hortabatur, vt fierent obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, quiq; Corinthijs de hoc Diuino mysterio scripserat in hæc verba. Cùm venero cætera disponam. hæc omnia cùm antiquissima seruauit Ecclesia, tum D. Augustinus ad altaris sacrificium pertinere monstrauit. Aug.ep.59. ad Paulin. To.2. Post introitum enim, & Psalmodiæ partem oratio publica habetur, quæ cùm totius Ecclesiæ in templo collectæ nomine recitatur, collecta vocatur. Orationem sequitur lectio, mox Euangelium, deinceps interpretatio. Quæ omnia Apostolus adnotauit, cùm inquit: Cùm conuenitis vnusquisq; vestrum psalmum habet, doctrinam habet, interpretationem habet. Intermediæ verò collectæ meminit D. Chrysostomus: communes preces (inquit) à sacerdote & populo fiunt, & omnes vnam dicunt orationem: orationem misericordia plenam. Id quod fieri (inquit) antequam excluduntur catechumeni. 1.Cor.14. Clement. constit. a. post.lib.3. c.63. Qui quoniam cum pœnitentibus, & energumenis absoluta homilia dimittebantur, ea catechumenorum missa seu dimissio dicta est. Chryf.ho. 18.in 2.ad Corinth. At Euangelij recitationi cùm solerent astantes assurgere, sic finita adhortatione surgebant iterum omnes, & precabantur; Cõcil.Carthag.4.can. 84. cõclusisq; precibus (inquit D. Iustinus martyr) panis & vinum cum aqua offerebantur, hoc est altari cõsecranda primò apponebatur, idq; offertorij nomẽ adeptum est. Conc. Agathen. cano. 60. Nicęph. li. 9 ca.18. Iustin. mar tyr. apol.2. Tum depellendis malis obsecrationes adhibebantur, quas Apostolus ad Timotheum scribens ἐντεύξεις vocat, quas (inquit D. Augustinus) facimus, antequam illud quod est in Domini mensa incipiat benedici. Theod.hist. eccle.lib.4. c.17. & lib. 5.ca.17. Has excipiunt προσευχαὶ, hoc est, orationes vsq; ad orationem Dominicam, inter quas præfatio est, & hymnus ζ ωγ ω, quo ad tremendi mysterij sanctissimam peractionem mirifice animi eriguntur. Norũt (inquit D. Augustinus) fideles, in quo sacrificio dicatur, Gratias agam⁹ Domino Deo nostro. Id quod ipse non semel, reliqui itẽ antiquiores Patres Græci, & Aphricani cõ- 1.Tim.2. Augustin. ad Dardanum ep.57. & li 2.c.13.de bono persuer. & lib. de spiritu & litera ca. 10.& ser.44

meminerunt. At is qui dicitur canon, cùm in prolixioribus Diuorum Basilij atque Chrysostomi cernatur, tũ ab Cyrillo Hierosolymitano, & à D. Ambrosio penè ad verbum in eorum operibus cõscriptus est. In quo canone habentur item commemoratio viuorum, & mortuorum, cõsecratio, & oblatio ex ipsissimo (sicuti ostensum est) Christi institutio: deinde Dominica oratio decentissimè disposita (quæ res Apostolica fuit, vt inquit D. Gregorius Magnus) ante sumptionem Diuinæ Eucharistiæ, signũq; crucis sæpe iteratur, signo enim Crucis (ait D. Augustinus) consecratur corpus Dominicum, & omnia quæcunq; sanctificantur cum inuocatione Christi nominis in hoc signo consecrantur, & cum sacratissimo cibo (inquit B. Chrysost.) alimur, crux adest, & vbiq; victoriæ id insigne nobis assistit. Chryf.ho. de Encæniis, & de Eucharistia Tom.3. Cypr.in expositionis Dominic. & Iustin.apol.2. Cyril. Hierosolo. in Catechesib. Amb.li.4. cap.5. Aug.serm. 181 de tẽp. Chryf. hom 55.in Matt. Chryf. ho. 18.in 2.ad Corinth. Greg.Mag. lib.9.ep.63.

Attolli, & ostendi solitam esse in altaris sacrificio D. Eucharistiam S. Dionysius Areopagita, & Beati Basilius, atq; Chrysostomus planissimè referunt, clamante olim Diacono τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. De adoratione idem vniuersa antiquitas testimonium reddit, ac sanè perfidum est si quis, cũ Christum fateatur esse in sanctissima Eucharistia is adorationem ei demat, qui in præsepio, in Aegypto, Hierosolymis, in Galilęa in Bethania, in cruce, in limbo, in cœlis, quoniam non homo tantum, sed Deus est, fuit adoratus, & est adorandus in secula. Dio.Areo. eccle.hiero. c.3.§.3. Lib.de spir. sanct. c.27. Hom.3. de incõprehẽs. Dei nat. Aug. in Psal. 21.ep.117.& 120 ad Honor. 27.& in ps.98. Greg. Naz. in Epitaph. Gorgo. fratris suæ. Chr.hom. 21 ad pop. Antioch. Alexã.Põt. ep.ad orth. Theod.in 2.dialog.

Sequitur postremo loco post collectam posteriore, quæ postulationis est pars, gratiarũ actio. Quæ enim (inquit S. Chrysost.) ad gratiarum actionem pertinent, cõmunia sunt omnia. Neq; enim ille solus gratias agit, sed & omnis populus. Prius enim accepta illorũ voce, deinde congregatis illis (dũ dicit Oremus) vt dignè ac iustè hat, gratiarum actionem incipit. hoc enim scribit fieri post pacem communicatam. Syno.Agathẽ.can.47. Aurel.1. can.28.

Deniq; benedictio datur ex more antiquissimo, vt Synodi Agathẽsis, & Aurelianẽsis testãtur. Ex his igitur omnibus ordinẽ Ecclesiæ Romanæ veteremq; in tabula quasi depingamus, vt cuiq; esse Apostolicum liquidius pateat.

Ordo Missæ ab Apostolis factæ.

1. Pontifex orat ad altare.
2. Offert thus.
3. Circumit altare.
4. Psalmos cum Ecclesiasticis personis concinit.
5. Recitantur Diuinæ scripturæ.
6. Emittuntur Catechumeni.
7. Aliqui ministri adstant portis.

Ordo Ecclesiæ in Missa quæ hodie recitatur.

1. Obseruatur.
2. Obseruatur.
3. Fit.
4. Id fit, nã & plerique omnes introitus & versus ex aliquo psalmo deprõpti sunt.
5. Leguntur Prophetiæ, epistolæ Apostolicæ, Euangelia.
6. Seruatur in Indijs nunc, & vbi aliqui grandiores natu ad baptismum accedere volunt.
7. Obseruatur, siue portæ sint chori, ne

ALtera Diuinæ Eucharistiæ vtilitas est, qua cum Christo, deinde cum proximo anima mirificè vnitur, nam & propterea communio vocatur. Primam cum Christo coniunctionem ipsemet Dominus promisit dicens. Ioan. 6. Qui mãducat meã carnem, & bibit meum sanguinẽ, manet in me, & ego in eo. Hinc enim & Domini mandatorum obseruatio, & laborum pro Christo tolerantia (quam communicationem cum Christi passionibus vocat Apostolus) consequuntur: hac enim manducatione effecti (vt Diuus inquit Cyrillus Hierosolymitanus) consanguinei, & concorporales Christi, iam in tanti cibi virtute ambulamus, nec aliquid quantumuis asperum detrectamus. Galat. 6. Heb.2. Cyril.4. mystag. Quod si particeps calicis Dęmoniorum aliquis factus, & corpori meretricis adhærens, vnum (inquit Diuus Paulus) fit cum vtroque, ecquis ambigat vnum nos effici animo, & voluntate cum Christo percipientes Diuina eius mysteria, in quibus se ipsum verè dat nobis? Sed quoniã qui capiti adhæret, adhæreat & corpori necesse est: hinc & communio, & amor cum proximis firmissimus oritur. 1.Cor.6. Iustin.apol.2. Tertul.apol.39. Sic Græci Synaxim, & Agapem vocarunt, hoc cœleste conuiuium, quo Apostolus Christianos dicit vnum esse corpus, & vnum panem in Christo. Quare & pacandis animis, ac dirimendis litibus efficacissimum remedium est Diuinum hoc sacramentum. Nec horret quidquam satanas amplius, quàm frequentem (sed dignam) cœlestis Eucharistiæ manducationẽ. quandoquidem vna hæc præcidit neruos impietati, ac longissimè omnes quas ille serit inter fratres, dissensiones abigit. Neq; euidentiore alio argumento hæreticæ prauitatis, quàm detractione Diuinæ Eucharistiæ Ecclesia degeneres filios notare potuit, quippe quos meritissimò Dei, hominumque eorum vnione priuat, qui Deo & hominibus aduersantur. Neq; denique hæretici ipli sese passionibus Christi, sed labori pistorum communicare possunt offendere, quàm cum putidam illam cœnam & panem loco Diuinæ Eucharistiæ manducant vt faciunt. 1.Cor.10.

DIVINAE EVCHARISTIAE (TAMquã sacrificij) fructus vberrimus pro viuis & defunctis ex perpetuo Ecclesiæ vsu ostenditur.

CAPVT X.

SED & ipsa Diuinæ Eucharistiæ oblatio admirabiles parit vtilitates, quarum nonnullas in hunc locum reseruaui, vt rectiore ordine ad tua Chytræe confutanda, atque inprimis ad Ecclesiæ ex quatuor primis Synodis faciem, ac fidem ostendendam accederem. Ac sanè sat esset credere nihil non augustum, aut maximè salutare ex ea oblatione proficisci, in qua cùm ipsa hostia Christus sit (quemadmodum superius dixi) tum nihil gratius, vel maius ad testificationem Diuinæ gloriæ potest offerri.

Veruntamen ne vllus cauillationi locus relinquatur, ex ipso perpetuo offerendi sacrificij, (& quidem visibilis) vsu id semper fuisse necessarium comprobatur. Quis enim instinctus principes humani generis Adamum, Abel, & reliquos agebat, vt Deo sacrificarent, nisi indita Dei lex, atque afflatus Diuinus? Nam etsi animo tamquam spirituali hostia creatori suo litabant, exteriorem tamen hunc alterum cultum Deo maximè debitum modum esse necessarium intellexerunt. Itaque deinceps lex scripta sacrificia sua habuit, sed Euangelica tanto præstantius, quanto excellentius præ alijs Christus nomen hæreditauit, ac sacerdotium habuit. Et hoc est quod semper agnouit Ecclesia Christi, sacrificium secundum ordinem Melchisedech, quod successit (ait Diuus Augustinus) omnibus illis sacrificijs veteris testamenti, quæ immolabantur in vmbra futuri: quodque completum est noui testamenti oblatione, quam (Sanctus inquit Irenæus) Ecclesia suo tempore iam offerebat Deo per totum mundum, nempe ante mille quadringentos annos. Aug.Tom. 5.de ciuit. Dei, lib.17. ca.20.

Deinde quidquid in veteris legis sacrificijs fuit, quo vel expiarentur peccata, vel pax peteretur, vel agerentur gratiæ, vel denique reliqua postularentur, id omne ad Christianum sacrificium relatum fuit, in quo Christus, qui in cruce pro sua reuerentia exauditus promeritus est omnibus sacramentis, & Ecclesiæ suæ, ac præsertim huic suo mysterio, quidquid habent virtutis, & efficacitatis. Et meo quidem de sacrificio Missæ libro Italico fusius (licet breuissimè) attigi ea omnia, pro quibus sacrificium altaris offerebatur, pro salute viuorum, pro cursu nauigantium, pro pœnitentibus, pro pace, pro bello, pro obsessis, pro expulsione dęmonũ, pro morbis aspellendis ac præcipuè pro mortuis. Impressus Lugduni anno 1561.

DE IGNE PVRGATORIO & oblatione pro defunctis.

CAPVT XI.

SEPTIMAE impostura tuæ refectione dicebam, putauisse te parum sce-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sceleris patrasse, qui Christi nomini meritum animab' in purgatorio ademeras, nisi spiritu superbiæ inflatus, quę semper ascēdit, Christi membris, ipsiq; adeò gratia plenæ virgini Dei matri bellū intulisses. Adieci, Ioanni Euangelistæ reuelatum fuisse, Antichristum, & sectatores eius os aperturos in blasphemias ad Deū, vt blasphemarent nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cęlis habitant. Quæ omnia cùm languentem animam tuam sanare debuissent, in phreneses diriores te à satana obsessum egerunt. Itaq; hinc inde corrasis aliorum hæreticorū quisquilijs, aperuisti iterum os tuum, & nouas peiores prioribus blasphemias aduersus animas, quæ in purgatorio sunt, & in sanctos, qui sunt in cælis euomuisti.

Sed quando hoc postremum in controuersiam vocas, teq; implicas modò aiens à patribus in liturgijs oratum fuisse pro ijs, qui ex hac vita decesserunt, modò negans purgatorium ignem, (hoc est, nesciens, nec credens, quid de vtraque re blatieres) propterea sensum & cōsensum Ecclesiæ Christi vndequaque à tempore Apostolorū hac de re indagabimus, si prius dixerimus ab ea te tuosq; pridem hæreseos in Aerio dānatos fuisse, qui suffragia pro defunctis (vt alia quoq;) negabat, homo perfidiæ arianę sectator, deinde istius quoq; hęreseos aggregator, deniq; proficiēs in peius, ac propterea aptè cum scarabeo à S. Epipha. collatus.

Epiphan. August. de hæres. ad quod vult Deum Philaster.

Africani igitur Tertullianus, Beati Cyprianus, & August. Victor, & Carthaginiēses in Synodo Patres, (vt meo de impostoris tuis libro scriptum est) id manifestissimè declarārunt. Anniuersaria verò, quæ Tertullianus pro demortuo marito præstāda esse ab vxoribus, & suffragiorum vtilitas, quam ipse commendat: Quæ suffragia haud esse facienda pro ijs, qui neglecto prouinciali decreto decesserāt (vt scripsit S. Cyprianus) ac fructus, quos ex altaris sacrificio ab animabus percipi sæpe D. Aug. ostendit, grauissima testimonia sunt, quæ Chytræum Grāmaticum inter hæreticos natum, & viuentem, facilè temeritatis, vt falsitatis arguant.

Tertull. l. 2. ad vxor. De corona De anima. Cypr. lib. 1. ep. 9. Aug. enchirid. c. 110. De ciuit. li. 20. ca. 9. ep. 46.

De cura p mortuis.

At oriens apertissimè. Nam quod Ecclesia ab Apostolis acceperit ad leuamentum mortuorum, vt hæc oblatio pro defunctis fieret, D. Chrysost. cum D. Iustino martyre, docēt. Ac D. Gregorius Nazianzen. pro anima sui patris eandē Deo offerebat. Extant Liturgię D. Basilij & B. chrysostomi, & aliæ, de quibus dixi, vbi hac de re planissima fit mentio. D. Athanasius, quoniam non erubuit veritatem credere, nec dicere erubescit, hostiam incruentam, & sacrificium esse pro animabus defunctorū pro-

Iusti. martyr. hom. 3. ad Philip. Greg. Naz. oratione pro defunctis.

pitiatoriū. Cyrillus Hierosolymitanus id solitum effici post consecrationem in sua Ecclesia Hierosolymitana ingenti demortuorum auxilio, & Eusebius sepultum fuisse cum Liturgia Constantinum Imperatorem referunt.

Cyril. Hieros. myst. 5. Euseb. libr. 4. de vita Constantini.

De occidentali Ecclesia, nemo est tam impudens qui neget. Extant Missa D. Ambrosij: B. autem Hieronymi, & S. Gregorij Magni, omniumque Ecclesiarum testimonia, quandoquidem passim omni sæculo continenter sacrificium altaris pro viuis & mortuis oblatum est.

Ex tot autem lapidibus viuis, tu nihil ignis purgatorij excutere potes: nimirum quia nihil tibi illucescit, quantumuis sit splendidum. At ignē tamen vocat Apostolus (siue tribulatiōis, siue cruciatuum is sit, nec enim de nomine, sed de re quæstio est) vocarunt item Ecclesia Catholica, quique adeò Florentinæ Synodo præstantiores Græci interfuere, quam tu ipse, nescies quid dixeris, citas. Celebris autem præter alios in ea fuit Georgius, qui postea Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus dictus fuit, & Christianæ pacis amator, elegantissimis concionibus ad vnionem suos Græcos cum Latinis permouit. Accùm postea quinque Græca syntagmata, siue commentarios, de quinque capitibus controuersis inter Latinos & Græcos edidisset, quę adhuc extant, tertius eorum est περὶ τοῦ καθαρτηρίου hoc est de purgatorio. In quo ex diuinis literis & fide Ecclesiæ Christi perfidiam istam Purgatorium negantem manifestè conuicit: Nam cùm Florentinæ Synodi canonem de purgatorio recitasset, statim insipiētiam quorundam qui nesciebant, quid dicerent, adiecit. Porrò decretum eius Synodi tale est.

εἴπ τὰν δι ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀπεθάνοσιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπᾳ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἐξαποτοῖσαι περὶ τῶν ἁμαρτημένων, ὁμῶ, καὶ ἠμελημένων, τὰς τοιούτων ψυχὰς καθαρτηρίοις πιμωρίοις καθαρεύεσθαι μετὰ θάνατον. ὥστε ὦ ἀποκυρίζεσθαι αὐτὰς τῶν τοιούτων τιμωριῶν, λυσιτελεῖ αὐτοῖς τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ὀρθοχρήσας: δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, καὶ ἰυχὰς, καὶ ἐλεημοσύνας, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἰυσεβείας ἔργα, ἃ τίνα παρὰ τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἀλλήλων πιστῶν ἔωθε γίγνεσθαι κατὰ τὰς τῆς ἐκκλησίας διατάγματα.

Inde orientales Patres affert præter Ioannem Damascenum, quem cùm tu blasphemasti, ille tamen cum vniuerso oriente collaudat, & μέγαν ἡλίαν ὀφθαλμὸν, hoc est magnū orientis oculum appellat. Deinde affert, quæ B. Dionysius, Chrysost. Athanasius, & alij ex Diuinis literis, & Apostolica traditione contestati sunt. Quid verò scirpum in nodo quæris, qui cùm negare

gare nequeas an sit orandum, & offerendum pro mortuis, delaberis ad ignem purgatorium pernegandum, & quod Regius psaltes dicit: In circuitu ambulas? Nomines igitur (per me licet) aut ignem, aut pœnas emendatorias, sicut D. Augustinus fecit, vel cruciatus; altaris autem oblationem ijs pœnis leuandis vtilissimam esse non neges, cùm inde expientur, & animæ liberētur, vt abs te ipso citata Florētina Synod⁹ testatur, facilè tibi vocis istius vsum tantisper cōdonabo, dum gressum in fide Catholica promouere didiceris.

Porrò cùm eadem ad verbum ex Illyrico desumpseris, quibus libros Machabeorum conuellis, D. quoque Dionysij Areopagitæ clarissima de oblatione sacrificij Christiani pro mortuis verba nescio quò detorqueas, ego verò euidentissimè istas fraudes antea retexerim, propterea te doceat ipse Iodocus Rauenstein, Tiletanus Theologus Louaniēsis, qui præter innumeros alios eadem Illyrici verba, vigesimo sui libri capite, vbi agit de purgatorio, doctissimè & Christiano corde cum tuis istis ramentis refutauit.

Sed pulchrè sanè Lutherum tueris, cùm fatearis ab eo purgatorium, & primatum Pontificis Romani creditum fuisse, qui postea (inquis) illustrata certaminibus veræ doctrinæ luce, ita hunc quoque de cruciatibus, & pœnis piè defunctorum apud inferos dogma (vt tu ais) refutauit. Et putaueram ego nouos Helias, & prophetas qualem Lutherum fuisse non semel dicebatis, cùm primū insiluit in eum spiritus quo Ecclesiam deseruit, & Catharinæ Borę nupsit, nunquam vel initio, vel procedente tempore opus habuisse, doctrinam vt suam ipsi refutarent. At video secus factum, & multa alia esse, quæ iam eidem objcitis, tanquam infirma firmamenta, quibus ędificium suum inniti voluit. Prętera quænam mihi narras certamina, qui b' illustrata est veræ doctrinæ lux? ad Synodúmne vllā, aut Academias eruditissimas iuit apostata, an potius Andabatarū more inter ferales istas tenebras, & cantharos sublatis omnis veræ doctrinæ antiquissimis luminibus blasphemias eructauit? quas cū modo tegatis, (licet plurimi vestrūm eas agnoscant, & damnent) hæreses alias ex alijs aggeratis, obsistente nimirum superbia, qua fit, vt veram Euangelij lucem nequeatis inspicere.

DE SANCTORVM INVOCATIONE & Intercessione.

CAPVT XII.

IAM VERÒ quonam modo Ecclesia Christi cœlites inuocaret, & venerare-

tur, atque vt semper in vniuerso orbe Christiano id obseruatum fuisset, quáve ratione illi nostras preces inaudirent, rebusque nostris adessent, ex diuino verbo, ex synodis, & patribus, ex templis ad Dei gloriam pro honore martyrum excitatis, ex miraculis veris editis vberrimè exposui. Tu verò relictis omnibus, dum videri vis Beatissimæ virginis laudator, laudem illi omnem adimis, & qui pergis in caput tuum esse versipellis, inuocationem, & adorationem latriæ, quæ vni Deo debetur, affingis Catholicis, quasi seruis Dei eandem ipsam exhibeamus. Quod cùm perpetuò Catholica Christi Ecclesia negauerit, ecquid ego cum effronte veteratore amplius agam, nisi vt sinam in tuo te cœno volutari cum tuis?

Ac tamen vt meis in Christo charissimis septentrionalibus, atramento in Dei caussa defendenda non parcam, qui pro eorum salute Deo miserante, sanguini meo effundēdo, (si dignaretur me Deus) non parcerem, remissis & istis domum tuam in sanctos blasphemijs, pauca in eorundem septentrionaliū gratiam addam.

IN primis igitur cùm dicis non negare te laudes quæ Beatissimæ Matri Dei tribuuntur, sed inuocationem & reliqua non concedere, videris mihi alter Parmenian⁹, aduersus quē Optatus scribēs dixit. Vt Christo vnciā concedas totā illi libram auferre conaris. Pater enim (ait) dū donat, nihil excipit. Vos vt concedatis vnciam, » totam libram auferre conamini, & adhuc » nitimini suadere hominibus, apud vos solos esse Ecclesiam, auferentes meritum » Christo, negantes præstitutum à Deo. » Hæc ille.

Optat. lib. 2. cont. Parmenian.

QVAE quàm in hoc negotio quadrent in te ac reliquos similes tui nemo non viderit, qui maturè perpenderit, cur tam acriter Ecclesia, & Africani potissimum patres inuecti sint aduersus Donatistas. Ecclesiam enim hi interris scindebant, seque quibus sol in meridie illuxisset, ac tabernaculum suum ibi collocasset, solos esse, impudentissimè dicebant. Vos autem Ecclesiam, quæ in cœlis est scinditis, & vos solos esse temere dicitis, quibus idem sol iam inflexo cursu in Septentrionem (reliquo videlicet ambitu mundi relicto) illuxerit. Ij item summum ea in re Christo sese habere honorem iactabant, cùm tamen Regnum Ecclesiæ in terris destruerent: vos eidem Christo summam adorationem nomine tenus, (ac iam ne nomine quidem tenus, vt de atheismis vestris ostendi) Regnum Ecclesiæ in cœlis noui gigantes euertere satagitis, quod tamen nunquam efficietis. Illi dum

distra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

distrahebant Ecclesiam in terris, Christianas & quotidianas precationes, ac proinde Diuinas laudes, & mutuum auxilium aut prorsus tollebant, aut certè magnoperè impediebant. Vos dum cælestes choros, quasi superiora, & illustriora corporis mẽbra à nobis seiungitis, purissimas & efficacissimas cælitum precationes, ac proinde Diuinæ magnitudinem gloriæ, promptissimamq́ue angelorum de nobis curam, & amplissimum Christi Domini meritum, atq; eiusdem charitatis vim in amicis suis, quibus omnia nota fecit, mutuum deniq; consensum, atq; eorũ erga nos præsidium auertitis. Quamobrem (iterum dico) ea in te quadrãt Chytræe, quæ Parmeniano obijciebat Optatus, vt Christo inquam, vnciam concedas, totam illi libram auferre conaris.

Sed vt istam impietatem gladio tuo iugulem, quæro de te, visné ampliùs eorum stare iudicio, ad quos initio prouocasti, siue qui Synodis quatuor generalibus interfuerunt, siue ijs qui (vt tu ipse dicebas) fontes doctrinæ Christi, & Apostolorũ Græcis literis primùm nobis traditos illustrarunt, quales (aiebas) fuisse Basilium, Nazianzenũ & alios? negabis, opinor: aut si concesseris, dabis nobis dexteram, & Catholicam fidem amplecteris. Horum enim omnium, cùm eadem, quę Catholicę Ecclesię nunc est, fides vna fuerit, de Inuocatione & Veneratione Sanctorum, cumq́; (quemadmodum ex ijsdem aduersus te probaui) Diuinum cultum, quò S. Epiphanius respiciebat, Deo, non sanctis deberi λατρείαν scribebat, non solùm nõ obscurari, sed illustrari magis, consentiens Christianus orbis semper crediderit, ecquis putauerit viros adeò à te celebratos idololatriæ argui? Accedit, quòd cùm suprà ex constitutione Concilij Nicæni patuerit vnam esse Ecclesiam quæ in terris, & cælis est, ac propterea consequi, vt vno, & eodem spiritu regatur, ecquis erit tam stipes aut bardus, qui compati, & congaudere inter se eiusdem Ecclesiæ membra negauerit, cùm spiritus ipsius sit spiritus charitatis, & vnitatis?

At vos quibus articulus Symboli de cõmunione sanctorum non sapit (neq; enim quid hoc sit potest in animos ab ipsa communione Ecclesiæ abscissos cadere) miranda non est, si animũ auertistis ab inuocatione Sanctorũ, à quibus auertistis & fidẽ.

Interea magis mirandum est, cùm ad quatuor Synodos priores prouocastis, non vidisse vos, ab ijs nulli vnquàm Patrũ fuisse hunc errorem obiectum de inuocatione Sanctorum, cùm plerique omnes hanc suis scriptis consignassent, atque adeò in ipsis synodis elegantissimas, & sanctas ea de re orationes, (præsertim in Ephesina synodo) publicè habuissent.

Nam Ephesi cùm tot Patres conuenissent, vt Beatissimæ virginis Deiparæ [θεοτόκου] honorem sartum tectum ea in ciuitate tuerentur, in qua (quondam ab Ethnicis Dianę ac dæmonibus dicata) ipsa Dei mater diu vixerat, quot laudes, quot acclamationes, quot inuocationes illius ex Patribus ijs exauditæ sunt? quibus certè testatissimum mundo fecerũt tantum Christi organum nó inutile, nec frustra pro nobis esse in cælis: quæ cũ in terris multa posset à Deo per filium consequi, eandem scirent multò magis illic solitam esse fidelibus obtinere.

Et verò scimus, cùm Nicephorus Patriarcha Constãtinopolitanus in Synodo VII. (quæ fuit secũda Nicæna) fidem septem œcumenicarum Synodorum ordine confessus esset, nõ solùm nihil ex ijs aduersus sanctorum inuocationem, & intercessionem pronunciasse, verùm etiam ipsummet his verbis tota de hac re fuisse locutum.

Exosculor (inquit) nihilominus, & expeto sanctorum apud Deum patrocinia, & intercessiones. Primò quidẽ præcipueq́ue, & sanctiss. & immaculatissimæ semper virginis, ac dominę nostræ Dei matris. Mox verò Diuinarum cęlestiumq́; virtutum, sanctorum, laudatissimorumq́; Apostolorũ, beatorũ Prophetarum, glorioſissimorum, inuictissimorumq́; Martyrum, Diuinorũ Patrum, ac omnium deniq; sanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerũt, & absque vllo omninò fine in ipso & per ipsum viuũt (animæ enim iustorum in manu Dei sunt) vt qui maximam hinc animæ, corporisque salutem consequar.

Adoro item, & exosculor venerandas illorum reliquias, quippè quæ certã animorum, corporumq́ue morbis salutem, medicinam que conferant. suspicio propterea ac laudo venerandam, Diuinamque illorum conuersationem, celeberrimosq́; eorũdem agones, & pugnas. Honoro quoq; & veneror sacrosanctas illorum tumbas, & sepulturas. Dignos deniq; illos ipsos censeo, qui summis honoribus decorentur, maximisq́; laudibus euehantur, quoniam pro gloria Dei omnium nostrum Saluatoris sanguinem suum profuderunt, & fluxã hanc præsentemq́; vitam, ob suam in Deum charitatem animosè spreuerunt, vinificasque ac salutares illius perpessiones imitati sunt. Complector itidem suscipioq́;, non solùm venerãdas Christi omnium Saluatoris nostri iconas, & venerabiles sanctissimæ Dei matris imagines, verùm sacras quoque sanctorum omnium effigies, eamque veneratione illis exhibeo, quam honor eorum meritò

Sãctorum patrocinijs & inuocatio. Diui omnes pũ inuocãdi. Sapient ti sancti pię inuocati animæ & corpori salutem adferunt. Diuorum reliquiæ, vt quæ sa medicinã animo & corpori cõferant, honorãdę. Nicephor. Patriarcha Constantinopolit. quid de diuorum inuocatione decęnium dem reli quijs, imaginibus, & mausoleis sentiendũ sit, lacuica ter exponit. Nicephorus Episcopus Constantinopolitanus 2. Nicæne Synodi, q appellatur vixit.

Imaginũ cultus ab initio Ecclesiæ obtinuit.

meritò postulat. Et paucis interiectis.

Syn. Nicęn. secũda præcedentium omnium dogmata confirmauit.

Recipio tandem septimam sacram 150. sanctorum Patrum Synodum nostro hoc ævo in ciuitate Nicæa denuò celebratam, quæ oẽs præcedentes sacras Synodos, earumq́; dogmata, ac decreta confirmauit & quodam modo obsignauit, sacrarumq́; ac venerabilium imaginum cultum, venerationemq́; iam inde ab initio Ecclesijs traditam, susceptum, definiuitq́; non secus venerandas esse, atq; viuificę crucis effigiẽ. Eos proinde ex Ecclesijs eijciamus, qui in harum contumeliã & euersionem furili garrulitate Christianis insultant, quasi deorũ loco hactenus illas habeant, venerenturq́;, quales sunt Theodosius, Basilius, & Sisinnius, qui Dei permissione Episcopalibus sedibus præfuere. Hæc ille.

Sic igitur Christianæ synodi, sic Christi Ecclesia credidit & locuta est. Quamobrem vbi præter Diuinum verbum rectè intellectum, ac præter innumeros Theologos, & confessores, habes quoq; mille & septigentorum octoginta sex Episcoporum, quibus totidẽ populos, vel regiones Deus subiecit, vnanimem hac de re, ac de alijs omnibus fidem (tot enim Episcopi septem illis œcumenicis synodis interfuerũt) propterea ne mirere, si vni vel alteri apostatæ Luthero aut Melanchthoni minus fidei, ũ illis habeamus. Cæterùm quæ tu de idololatria, deque superstitionibus garris, & aduersus conscientiam tuam scis te mentiri, Vide Cõc. Trid. eius farinæ sunt, cuius cætera vestra fuere semper maledicta. Ecclesia enim Catholica Romana omnes superstitiones reijcit, docetq́; accuratissimè quid fugiendum, quid sequẽdum sit. At verò Christum Iesum adoramus vnicam primariã spem nostram, per quem & habemus accessum ad Patrem. In cuius nomine Oceanũ, & quantum Ecclesiæ Catholicę commissum est populorum non desunt qui imperterriti decurrant, ac libentissimè dent ceruices pro hac veritate, quotiescunq; ferat occasio.

A SERENISSIMIS FERDINANdo Cæsare, à Galliæ Regibus, ab Alberto Bauariæ, & à Ioanne Basilij Magno Moscouiæ Duce, condemnari Chytræum mendacij, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriusq́; speciei Eucharistiæ fallaciter abusus sit.

SECTIO VLTIMA.

CAPVT I.

POstremum hoc erit caput Refutationis meæ ad responsum tuũ, vt qui principio ad serenissimum Sueciæ Regem prouocans ab eodem fuisti condemnatus, nũc item à Ferdinando optimæ memoriæ Imperatore, atq; à reliquis ad quos prouocasti, damneris.

Ac vt à Mosco incipiam, non rectè facis, qui à schismaticis subsidium petis. Et tamen qualiscunq; ille Dux fuit, is tuæ causę minimè patrocinatus fuisset, cùm præsanctificaris (vt Græci, & Mosci) interdum vteretur, quæ tantum sub specie panis sumunt. Vide Autoris Moscouiam.

De Galliæ autem Regibus, falsum est quod ais. Neq; enim semel interfuimus, dum Diuinæ Eucharistiæ sub vna specie participes fierent. Nec à Clodoueo primo Gallorum Christiano Rege quẽquam eorum facilè comperies, qui vrserint, vt populis passim sub vtraq; specie Eucharistia traderetur. Ac cũ Ecclesię Catholicæ vndecim propè secula, Regnum illud magno præsidio, & ornamento fuerit, inuictum absq; vllis prævalentium eiusmodi hæresum monstris perstitit.

At quod ais, scire me, Ferdinandum & Albertum Bauariæ Ducem concessionem calicis in synodo Tridentina procurasse, quin tu eò ibas, vt causam istam euinceres? Sed sanè scimus, quæ tantorum Principũ mẽtes fuerint, piæ videlicet, ac sanctę. Quilicet quædam eiusmodi proponi sinebant (cùm ipsi vna tantum specie constantissimè vterentur) quidquid tamen à sancta illa Synodo, ac demum à sede Apostolica ea de re decretum fuisset, id certissimè à spiritu sancto profecturum fuisse, non dubitabant. Cùm verò Albertus tentaturus an hæreses, quæ in Bauaria fuecrescebant, possent calicis cõcessione succidi, eundẽ procurari permisisset, ac Pius IIII Põt. Max. ad quẽ tota res à Synodo, fuerat delata, id intergrũ ijs cõditionibus reliquisset, quibus Cõstantiensis Synodus, alicubi permitterat, nõ tam citò in rem conferri cum laicis cœptũ est, cùm vidit non hæreticos ad vnitatem Ecclesiæ, sed ab hac, Catholicos ad hæresim eodẽ calice abduci. Quare & intellexit Tridentinæ Synodi Patres non sine caussa diu ei concessioni fuisse aduersatos, quippè qui hęreticorũ ingenia nossent, eo quasi cuneo, eandem Ecclesiæ vnitatem findere studentium. Quamobrem argenteis vasis retractis, quæ ad liquidæ speciei decentiorem vsum curauerat effici, ijsq́;, Ratisbonæ infici iussis, mandauit, vt vnicam de omnibus dogmatibus, & ritibus Catholicam religionem subditi sui complecterẽtur. Qui parere nollent, hi ex patria statim emigrarent. Is verò idem Princeps anno huius seculi 78. litteras ea de tota re ad ipsum Sereniss. Io. Suecię Regẽ scripsit, ne tu putes hęc ab eo ignorari, aut istas quoq; tuas impostoras agnitas non fuisse.

Accũ pmissus calix in Stiria, Carinthia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Austria, Boëmia nihil postea profuerit, nō semel astū satanæ eò liquidius cognouerūt omnes boni, quod ex eius calicis falsa cupiditate, latenter in dies venena simplicibus alia propinarētur. Ac nos quoq; vidimus, quidnam cōsequentibus tot annis, ex isto calice effectum sit, quænam fuerint hominum ad Catholicam fidem conuersiones, quæ maior pietas, quæue inita Concordia, qui sedati apud vos fluctus, quàmue repressæ technæ VVittembergensium ac Tubingensium, vt nemo nisi cœcissimus, intelligat iam esse optimum nolle hariolari, sed Catholicæ Ecclesiæ in omnibus acquiescere, quæ vt magis sobrios conatus ad Christi gloriam promouendam adhiber, sic sapientiore charitate, quàm vos, furientibus Diuinum panem frangit, & in omnibus materna suis vbera semper admouit.

Habes Chytræ responsum ad omnes prouocationes tuas. Nam quod ad Augustanam Confessionem, atque ad Picardicā sectam, & ad Erasmū, attinet, de quibus aliqua tuo scripto insperssisti, cùm ego de ijs propria tractatione alibi egerim, non est quod hic eadem iterem. Inde autem intelliges, quàm indignè ad hæreticum tribunal appellaueris, qui prius ad verbum Dei, ad Synodos œcumenicas, & veteres patres prouocaueras. Sanè cui isti non fuere satis, mirandū non est, si ad tetras illas sordes, (Picardicam quoque sectam Catholicæ anteponens Ecclesiæ) descenderis: Vtinam verò qui hactenus non tā mei, quàm multorum ruina gradum tibi ad infamē gloriam facere nō erubuisti, attollas oculos ad Christum, & ex ista hæresum caligine emergēs, cernas hæc tandem: quæ vt pro vna ipsa veritate tuenda, sic non odio tui, prolata sunt.

Vide libell. Auctoris de conf. Augustana, de Picardica secta, & de Erasmo.

RETECTIO IMPOSTVRARVM CVIVSDAM DAVIDIS CHYTRAEI, QVAS IN ORATIONE QVADAM INSERVIT, QVAM DE STATV Ecclesiarum, hoc tempore in Græcia, Asia, Africa, Vngaria, Boëmia, inscriptam edidit, & per Sueciam, ac Daniam aduersus orthodoxam fidem disseminari curauit.

DAVIDIS CHYTRAEI IMPOSTVRAE, QVAS IN ORATIONE ROSTOCHII in lucem edita inseruit, quam de statu Ecclesiarum hoc tempore in Græcia, Asia, Africa, Vngaria, Bohêmia, inscriptam curat per Sueciam, & alibi dissemi-nari.

Vide Harmoniā Augusta. Confessionis Coloniæ editā collectore & autore Fabricio Leodio

QVOD paulò antea Grammaticus iste Chytræus fecerat, cùm mendaciorum farragine fine capite, ac pedibus, titulo Confessionis Augustanæ inscriptam edidit (quæ quidem mendacia Serenissimi Bauariæ Ducis Consiliarius, Fabricius Leodius iampridem aperuerat, & confutarat) id etiam, in hoc nouitio partu, vt sui semper similis sit, miser effecit. Nā vbi fallaci prætextu interpretādi Charionis Chronici sermonē detorsit ad ea, q̄ ad religionis statum pertinent, tam apertè secum ipse pugnat, tamque confusè mentitur, vt facilè sit, ex isto exiguo scripto non solùm inconstans & vanissimum eius ingenium, verùm etiam hominem nullius esse religionis deprehendere. Id verò an ita sit, obsecro per Iesu Christi sanguinem, attentè vt sequentia perpendantur.

IMPOSTVRA PRIma Chytræi.

INitio (inquit) de Græciæ, postea de Asiæ, Vngariæ, & Boëmiæ Ecclesia dicturus, æterno Deo conditori & custodi Ecclesiæ suæ toto pectore gratias ago, quòd immensa bonitate, & misericordia Ecclesiā sibi æternam publica Euangelij voce ex genere humano, passim toto orbe terrarum colligit & conseruat. Nā in ipsa Græcia hodierno die nō modo doctrinā & ritus Christianæ religionis: verùm etiam ordinem, & gradus Episcoporum, totamque politiam & iurisdictionem Ecclesiasticam sub Turcica tyrannide tolerari, & defendi cognoui.

IMPOSTVRAE Retectio.

ATT paulo post Chytræus in Græcia, & Asia fatetur, esse ritum orandi pro viuis & mortuis: inuocandi item Beatissimam pagina 11 12. 13. 14. 15.

mam virginem, et Sanctos alios Dei seruos: his porrō & pijs eorum imaginibus, adhiberi ait venerationem: Ordinem autem & iurisdictionem Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Monachorum, monialium cerni, De iustificatione plerosque sententiā D. Basilij in ore habere, quę in homilia de pœnitentia extat, eadem pagina, vbi de filio prodigo celebrem illam vocem edit, μόνον θέλησαι, καὶ θεὸς προσπαντᾷ: Tantùm velis, & Deus præoccurrit. Quid iustum est apud iustum Deum? paucorum meminisse, an multorum obliuisci? Appendantur lances, & qua mēsura mēsi fuerimus, remetietur nobis; Si plura peccata erunt, iniustus erit: sin plura bona opera, iustus erit. Quæ omnia cùm Lutherani, & alij Hæretici conuellere soleant, ecquid hæc ad Lutheranismi, ac non potius ad Catholicæ antiquæ fidei comprobationem faciunt?

D. Basilius.

In Africa itē, cùm vel in reliquis prouincijs Mahometismus, & gentilitas vigeat, vel in amplissima illius ditione, qui Presbyter Ioānes dicitur, ita catholici ritus multa extēt vestigia, vt & Chytræus fateatur, ab eo literas & legatos ad Clementē VII. Pontificē Maximū fuisse missas, vt Ecclesię cōciliaretur, quidnam hoc pōderis habet, ad recentes hæreses astruendas?

In Vngaria verò, & Bohemia, cū, vbi Regna illa sese ab vna Catholica Romana Ecclesia segregārunt, ex sola Lutheri hæresi tot sectæ pullulauerint, aut reuocatæ fuerint ab inferis, Anabaptistarū, Picardorum Caluinianorū, Trinitariorum, Lutherano rū rigidorum, & mollių; palmariū ne hoc ad Chytræi errores confirmādos videtur argumentum?

Quin verò cùm ipse eodem in loco subdat, à plerisq; Græcis D. Thomæ Aquinatis scripta, & præcipuè summam in Græcū sermonem conuersam, magna cum subtilitatis, & acuminis disputationū illi⁹ admiratione, studiosè legi solitā, suoſe gladio iugulat; & velit, nolit, vim Catholicę fidei inter Schismaticos quoq;, quanta sit, prodit.

SECVNDA CHYTRAEI impostura.

GRęci Missas absq; communicantibus celebrare non solent.

IMPOSTVRAE Retectio.

PRimò obseruandum est, Græcos, quib⁹ tāquam Patronis vti velle simulabat, à Chytræo superstitionis, idololatriæ, errorumque plurimorum non ita multò post argui: Ac tamen vt Catholicos mordeat, ex illis petit exempla, qbus vaga ista sui ceri-bri somnia confirmet. Interea verò stupidè ignorat, nullā posse dici priuatam Missam, quæ pro toto Christi Domini corpore mystico (vt ritè à Catholicis fit) celebretur. Prætereà falsum est, Græcos (id quod ille ait) omnes facere. Si enim in Corcyra, Creta, Chio, Mitylenis & Perę, quę est, prope Byzantiū, & in qua Christiani frequētes commorantur, fuisset, ipsissima Catholicorit⁹ in plurib⁹ vestigia vidisset. Mitto Calabriæ seu magnæ Græcię, & Siciliæ monasteriorum S. Basilij, Rusiię itē, & eorum qui Leopolim incolunt, non exiguas reliquias ex quibus impostura ista facilius deprehēdi potest. Nec verò Sāctissimi sacrificij Missæ vis pendet in primis ex præsentia pluriū, aut etiā ex eorum, qui intersunt sumptione: sed ex Christi præsentia, & oblatione, in memoriam cruētę illius oblationis, in qua Dominus pretiosissimum suū sanguinem immensa charitate pro nobis (vt ita dicam) prodegit. Ac tamē nec Sacrificij, participatio deest, cùm Sacerdos, qd⁹ Deo oblatum est, sumit, cumque in tota Ecclesia iugis eiusdem ipsius Sacrificij, quod nō potest esse non vnum, plurimi alij participes eadem hora, & momento alibi fiunt. Vt mittam in vniuersa Ecclesia Catholica frequentissimos Laicos octauo quoq; die, ne dicā quotidie, solitos esse cōmunicare.

TERTIA CHYTRAEI impostura.

IN Græcorum Missis nulla sacrificij, & sanguinis Christi pro redemptione viuorum & mortuorū oblati mentio fit: Sed λογικὴς λατρείας, precum, gratiarum actionum, laudum Dei, Eleemosynarum in vsum pauperū præcipuè offerri solitarum, vt verba canonis sonant τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέρομεν.

IMPOSTVRAE Retectio.

ET meméto (inqt in sua Liturgia D. Basilius) omnium dormientium in spe resurrectionis vitę æternę, & refrigera eos vbi visitat lux vultus tui. An hic non fit mētio sacrificij pro mortuis oblati?

Eadem ferè verba in Missa S. Ioannis Chrysost. habētur: Et memor (ait) esto omnium in Domino dormientium, in spe resurrectionis vitę æternę, ac requiem præsta eis, vbi lumen vultus tui superintendit, ac precamur te, &c.

Similia sunt in D. Iacobi Missa, cęterisq; Apostolorū liturgijs, quę ad modū vel ex alijs, vel ex D. Dionysio Areopagita, colligere licet, de quo quidē Dionysio aliqua post:

Quin verò Chytræus, vt, (quemadmo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum dictum est) sui semper similis sit, id est, vt pugnãtia loquatur, subdit, morem in Græcia inoleuisse, orãdi, & sacrificium seu Missã offerendi, pro viuis ac mortuis.

Sin autem ex limpidis Theologiæ fontibus veritatis lucem hausisset, intelligeret, opinor, quàm vel ea solùm cogitatio plena blasphemiæ sit, qua existimet aliquis, passionis Domini oblationem mancam esse modò, neque vti profuit in cruce, ita etiamnum viuis & mortuis prodesse: Qui enim passus est pro omnibus, quique ad inferna descendit, thesaurum ibi quoque infiniti sui meriti effusurus, quomodo is ita exhaustus sit, vt iam vtrisque non prosit? Nisi Chytræus putat locum illum, in quo Patres, & alij vincti tenebantur in lacu, in quo non erat aqua, (sicut ait Propheta:) Sic vim Christi meritorũ exhaustisse tunc, vt deinceps ijsdem meritis nullæ posterorum animæ iuuari possent. Quòd si ita sit, cur idem pro viuis factum quòque non arbitretur? Scilicet, otiãdum vt sit, & inter cantharos perpetuo torpore viuendum. sola verò nescio qua dæmoniorum fide, facinora quæque delenda, nec verò vlla ratione pro viuis orandum, vel offerendum, ne (si Deo placet) Christi Domini meritum obscuretur.

Verùm suas ipsemet Chytræus impostoras apertiùs retegit, cùm verba illa ex Græco Missæ canone, τὰ σὰ, ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, tua ex tuis tibi offerimus, quod Latinus Canon habet, de tuis donis, ac datic, &c. ad eleemosynas torquet. Ea enim post consecratam Eucharistiam dicuntur, vt cùm summum omnium donum, qui est CHRISTVS IESVS, præsens habeamus, idem deo offeramus sic, vt donum agnoscentes, dicamus: Quæ de manu tuà accepimus, hæc & reddimus tibi. Ecquis autem ita stolidus sit, qui hæc de Eleemosynis, quę nobis, non autem de ijs, quæ Deo offeruntur, interpretari ausit? Sed & suo se indicio Chytræus prodit, cũ haberi inquit, in Missa mentionem τῆς λογικῆς λατρείας, quod tamen Latinè non vertit. Id autem est, rationalis cultus & adorationis. Aperiat igitur D. Ioannes Chrysostomus, & alteram istam Chytrei impo
» sturam. Adhuc (ait) offerimus tibi ratio-
» nabile, ac incruentum hoc obsequium, &
» precamur, ac supplicamus & deposcimus,
» vt mittas Spiritum sanctum tuum super
» nos. & super hæc apposita munera. Quale autem istius oblationis genus est, quod rationabile, & incruentum dicitur? nempè quòd Græca semper Ecclesia ἀναίμακτον θυσίαν incruentum sacrificium; ἱερὸν Sacrum; μυστήριον, mysterium; quodque μυσταγωγίαν, & ἱερουργίαν, Sacram operationẽ Diuus Gregorius Nazianzenus; Arcanam verò, & mysticam expiationem, τελετὴν ἀπόῤῥητον, Synesius appellarunt: Ita verò quoque sanctus Dionysius Areopagita τελετὴν τελετῶν, & Apostoli (vt colligitur ex eorum actis) λειτουργίαν, & ἁγίαν προσφορὰν, Sacram oblationẽ vocârunt; quemadmodum cõstat ex Canone tertio & septimo ipsorum Apostolorum. At & Martyr S. Ignatius idipsum postea, & Concilia Neocæsarienses 9. ac Nicænum προσφορὰν vocant, vt mittam Iustinianum, qui etiam προσκομιδὴν, qua designatur oblatio; & multò antea Iustinum Martyrem, qui eam ex Malachia Propheta sacrificijs antiquis substitutam προσφερομένην θυσίαν, & verò καθολικὴν οἰκονομίαν, cultum œconomiæ Epiphanius nominauit. Quare Chytręe istam ficti Theologi laruam depone, ac te, si sapis, intra Grammaticę cancellos actutum recipe.

QVARTA CHYTRAEI impostura.

INtegrum Sacramentum, siue vtraq; species, etiam populo à Grę cis distribuitur.

IMPOSTVRAE Retectio.

ET hæc impostura & mendacium simul sapiunt. Toto enim quadragesimæ tempore cùm Græci Missarũ solemnia exceptis Sabbatis, ac Dominicis minimè celebrent, præsanctificatis, quæ illi προηγιασμένα dicunt, (sicut Catholici in die sancta Parasceues) vtuntur. Atque ita tunc qui communicant, sub vna id specie faciunt. Nec verò vnquam Græcis cum Latinis vlla de vtraque specie contentio fuit, quippe qui scirent, integrum Christi Domini corpus & sanguinem æquè sub vna, atque sub vtraque specie sumi; si quidem à Catholicis Sacerdotibus ritè consecrantibus Eucharistia porrigatur. Sed de vtraq; specie, vt ordine ad reliqua, quę ille hac de re tractat, descẽdamus, postremo loco fusiùs aliquid dicemus.

QVINTA CHYTRAEI impostura.

APud Græcos mariti à Sacerdotio non arcentur.

IMPOSTVRAE Retectio.

AT & hoc non omnino verum est. Vt enim mittam, neminem Græcorum iam sacris maioribus initiatum, seu Sacerdotem post ordinationem ad nuptias accedere, aut si quam antea virginem duxerat, illa demortua ab eo alteram postea vxorem

rem non duci, certissimum est, Episcopos qui apud Græcos interdum ex Hieromonachis deliguntur esse perpetuò cælibes. Quod quidem non in Græcia solùm, verùm etiam in Oriente, & Syria apud Libani montis incolas, hoc ipso tempore diligenter obseruatur. Sed cùm eos Chytræus citet, qui ab antiquæ puritate Ecclesiæ deflexerunt, cur qui ad Apostolicæ Ecclesiæ normam suas hæreses ędificatas esse conatur exprimere, ipsiusmet Apostolicę, & primitiuæ, vel adeò vniuersę Græcę Ecclesię ante septingentos annos, quo tempore deinde peccata peccatis maioribus, Græci cumularunt, exempla nõ affert? Scilicet, odio sa ægris lux est, & animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, nec enim potest. Audiat igitur in nomine Iesu Chytræus, sine inuolucris veritatem, ac qui nonnunquam minus sincerè legens antiquorum Patrum scripta, se à mensa & lecto proripuit, & humi prostratus clamare cogebatur se damnatum esse, quod & fidei Catholicæ contraria doceret; ac quæ nolebat, ea in patribus expressa reperiret, idem de se sinceriore animi demissione sentiat, & ad cor redeat, minimamque humanæ vitę, & falsæ existimationis, maximam verò & summam, ne perpetuò damnetur, æternę vitę, ac dignitatis rationem habeat.

Primũ itaq; si Euangelicę legis perfectionẽ non sensũ carnis suæ, sed spiritu Dei metitus fuerit, scio cogitabit, summã in Sacerdotib' puritatem decentissimã, & necessariam fuisse, sic quidẽ, vt non solum casti, sed continentes, quique cùm propius Deo seruirent, diuisi nõ essent, sed vnus spirit' (vt inquit Apostolus) efficerentur cum eo.

Deinde facilè intelliget, à tempore Apostolorũ quicunq; ob sanctitatem Episcopi, aut Sacerdotes in honore ab Ecclesia Dei habiti fuère, nunquam eos vxores duxisse, aut si ante ordinationem duxerant, ab earũ postea concubitu prorsus abstinuisse. Quod quidem non humano inuento, nec à Siricio tantùm Pontifice, sed Spirit' sancti monitu in Ecclesia vbique antiquitus, decretum fuit. In GERMANIA per Concilium Aquisgranense primum, per VVormacien se, per Moguntinum. In GALLIA per Concilium Arelatense secundum, per Aurelianense, per Turonense primum & secundũ, per Agathense. In ITALIA, per Romanum Concilium sub Syluestro. In HISPANIA, per Elibertinũ, per Toletanum secundũ, quartum, & octauũ. In AFRICA, per Carthaginẽse secundum, quo loco hanc de cœlibatu Sacerdotum inquit fuisse ab Apostolis traditam legem, per Carthaginẽse quintum, per Africanũ. In GRAECIA seu ORIENTE per Concilium Ancyranum, per Neocęsarienſe ante annos mille ducentos: per Nicęnum primum Canone tertio; Cuius mentionẽ fecit S. Basilius ad Gregoriũ Presbyterum cui è domo iussit, vt vxorẽ ejiceret, & in monasterio inter virgines collocaret.

Præter hæc facilè cognoscet Chytræus, Græcos, & orientis antiquissimos patres, qui semitam Apostolicæ vitę, ac doctrinæ triuerũt, vnanimi consensu (qui solet in re fidei certũ esse diuinæ volũtatis argumentũ) cœlibatum in Sacerdotib' Christianis ita cõmendãsse, vt q. secus verbo vel facto docerent, pro Hęreticis haberentur, atque anathemate ferirentur. Extat Origenis Homil. 3. in Numeros, Epistola item multorum Patrum orientis de Paulo Samosateno Hæretico ad Dionysium Pontificẽ Romanum, quo Paulum illum Sacerdotibus vxores permittentem Dionysio accusant, Cyrillus Hierosolymitan' in VII. Catechesi, S. Ioãnes Chrysostomus Homil. 2. de patientia Iob, Maximus in quæstionib' & responsis ad Thalassium, Eusebius Cæsariensis libro primo Euangelicæ demonstrationis, Gregorius Nyssenus S. Basilij frater lib. de Virginitate Epiphanius non solùm vbi contra Nicolaitas agit & in compendiaria doctrina in fine operis: verùm etiam secundo in libro aduersus hæresim Catharorum. Et ipsi, inquit, dum omnia " simul miscere voluerunt, omnia rursus a- " miserunt: ac cùm non intelligerent perfe- " ctam Dei doctrinã, in errorem lapsi, ad a- " liam viam se verterunt, ignorantes, hanc " esse Scripturæ diuinæ traditionẽ, ac conse- " quentiam, quæ enim tradita sunt ad Sacer " dotium pertinentia propter sacri ministe- " rij excellentiam, hæc ad omnes fortitan p- " tinere, arbitrati sunt; cùm audissent, Opor " tere Episcopum sine crimine esse, Vnius " vxoris virum, continentẽ. Similiter & Dia " conum ac Presbyterum. Reuera enim san " cta Dei prędicatio post Christi aduentum " non permittit, vt post primas nuptias mor " tua vxore, iterum vxorem ducant, prop- " ter præstantiam honoris Sacerdotalis, atq; " hęc quidem sancta Dei Ecclesia diligentis " mè seruat: imò & eũ, qui adhuc dat operã " liberis, (alioqui vni' vxoris virũ) non ad- " mittit, nisi illum, qui aut viduus est, aut ab " vna se abstinet, tum Diaconus, tum Pres- " byter, tum Episcopus & Hypodiaconus: at " que hoc illiẽ potissimũ seruatur, vbi sunt " limati, ac perfecti Canones Ecclesiastici. "

Sed age Chytræe, cõuerte iterũ oculos ad Apostolos ipsos, & ad ipsa, quæ attuli orię tis lumina, & vide num quis post Sacerdotij ordinationẽ operam liberis dederit, aut horũ nomina gestaue vlla, tanę carnalia illorũ monumenta, historiæ cõmendãrit? Age inquã, id ipsum de Occidẽtalis Ecclesię

Libr. 7. hist. Eccles. Eusebij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Patribus, ac dispice, quęnam illos causse adduxerunt, cur istam cœlibatus legem tam imperterrito pectore defęderint. Inde fortasis intelliges, cur ij tot libros ediderē de virginitate, de cōtinentia, de pudicitia Sacerdotum: cur item aduersus Nicolaitas, Catharos, Iouinianū, cæterosq; eius farinæ homines ipsū Christi vitæ doctrinęq; gladium, & calamum strinxerint, qd' quidē nunquam vllus eorum fecit, quos tu heri enatos cùm noueris, vnde & quanam ratione prodierint intelliges, ac si frontē habes, sordidas te & à Satana sparsas eorū fęces lambere pudebit.

Quod si ad Africanos Patres antiquissimos respexeris, hi tibi omnes verbo, & facto respondebunt, Sacerdotum cœlibatum diuinæ conformem esse doctrinæ, nec vlla ratione honorabile vnquam habitum fuisse coniugium, aut thorum immaculatum inter Sacerdotem, & solutam, seu voto virginitatis obstrictam, inter Monachum & Monialem, sed vt fœditatis & turpitudinis plenum, ita corā mundo & diuinis oculis abominabile.

Rationem autem si quæras, cur, cùm bonum sit nubere, ordinatis tamen haud iam liceat cōuenire, ipsa ex multis eiusmodi q in operibus D. Augustini leguntur, sequentia te doceant.

» Putabam, inquit, me miserum so»re, si fœminæ priuarer amplexibus, & »medicinam misericordiæ tuę ad eandem »infirmitatem seruandam non cogitabam: »quia expertus non eram, & propria»rum virium credebam esse continenti»am, quarum mihi non eram conscius, »cùm tam stultus essem, vt nescirem, sic»ut scriptum est: Neminem posse esse »continentem, nisi tu dederis. Vtique da»res, si gemitu interno pulsarem aures
Nota. tuas, & fide solida in te iactarem cu»ram meam. *To. primo lib. sexto Confes. cap. 11.*

» Illi qui Virginitatem Deo vouent, »quanquam ampliorem gradum honoris »& sanctitatis in Ecclesia teneant, non »tamen sine nuptijs sunt; nam & ipsi »pertinent ad nuptias cum tota Ecclesia, »in quibus nuptijs Sponsus est CHRI»STVS. *Tomo nono in Euangelio Ioannis tractatu nono.*

» Gaudeat puella (*loquitur de Demetriade Virgine*) nobilis genere, nobilior sanctitate, quòd sit per diuinum consortium, præcipuam in cœlis consequutura »sublimitatem, quàm si esset per humanum connubium prolem propagatura »sublimem. Generosius quippe elegit »Aniciana posteritas tam illustrem fa»miliam beare, nuptias nesciendo, quàm »multiplicare pariendo, & in carne iam imitari vitam Angelorum, quàm ex carne adhuc numerum augere mortalium. Hæc est vberior fœcundiorque felicitas, non ventre grauescere: sed mente grandescere: non lactescere pectore, sed corde candescere: non visceribus terram, sed cœlum orationibus parturire. Dominarum honore dignissimæ filiæ, perfruamini in illa quod defuit vobis, perseueret vsque in finem, adhærens coniugio, quod non habet finem. Imitentur eam multæ famulæ dominam, ignobiles nobilem, fragiliter excelsæ excelsius humilem, Virgines quæ sibi optant Aniciorum claritatem, eligant sanctitatem. Illud enim quantalibet cupiditate quando assequentur? Hoc autem si plenè cupierint, mox habebunt. (*& in calce Epistolæ*) Velationis apophoretum, ait, gratissimè accepimus. *Tomo 2. Epist. 179. ad Probam & Iulianam.* Velationis apophoretum.

Præsumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vouetis, & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens seculum, sed propter regnum cœlorum. *Tom. 9. de Virginitate, ca. 29.*

Nam diligenter interrogata doctrina Christiana, primas nuptias iam isto tempore, nisi incontinentia sit impedimento, contemnendas esse respondet. Qui enim dixit, Si se non continent, nubant: potuit dicere: Si filios non habent, nubant. Sed post resurrectionem prædicationemque Christi, quando iam ex omnibus gentibus filiorum spiritaliter gignendorum tanta suppetit copia, tale officium esset ex carne filios propagare, quale primis temporibus fuit. *Tomo quarto de bono viduitatis, cap. 8.*

Nec sanè Spiritus sanctus tacuit, quod contra istos impudentissimè, ac dementissimè peruicaces apertum, atque inconcussum valeret, eorumque beluinū impetum ab omnibus suis inexpugnabili munitione repelleret. Cùm enim dixisset de Spadonibus: Dabo eis in domo mea, & in muro meo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorum, atque filiarum. Ne quis nimium carnalis existimaret in his verbis aliquid temporale sperandum, continuò subiecit. Nomen æternum dabo eis, nec vnquam delebitur: tanquam diceret: Quid tergiuersāris impiā cœcitas? quid tergiuersaris? quid serenitati veritatis nebulas tuę peruersitatis offundis? quid in tanta scripturarū luce, tenebras vnde insidieris, inquis? Quid temporalē tantummodo vtilitatem promittis continētibus sanctis? Nomen æternum dabo eis. Quid ab omni concubitu im-

»immunes, & eo quoque ipso quo hinc sese »abstinent, ea quæ sunt Domini, cogitātes, »quomodo placeant Domino ad terrenam »commoditatem referre conaris? Nomen »æternum dabo eis. Et si fortè hic ipsum »æternum pro diuturno conaris accipere, »addo, accumulo, inculco: nec vnquam deerit. Quid quæris amplius? quid dicis amplius? Æternum hoc nomen, quicquid illud est spadonibus Dei, quod vtiq; gloriā quandam propriam excellentemq; significat, non erit cōmune cum multis, quamuis in eodem regno, & in eadem domo cōstitutis. Nam ideò fortasis & nomē dictū »est, q̄ eos quib⁹ datur, distinguit à cæteris. »*Tom. 6. de Sancta virginitate. ca. 25. Vide in hanc* »*sententiam plura cap. 22. & seq.*

» Sed fortè dicatur. Scilicet & bonum est »nubere, cur sacerdotibus non licet vxores »habere: id est, vt ordinatis iam non liceat »conuenire? Quis nesciat vnumquodq; fuam legem habere? Est enim quod omninò »generaliter omnibus non liceat: est item »quod alijs licet, & alijs non licet: & est q̄ »aliquando licet, & aliquādo nō licet. Fornicari omnibus semper non licet; negotiari verò aliquando licet, aliquando non licet. Antequā enim Ecclesiasticus quis sit, »licet ei negotiari: facto iam, non licet. Propter dies enim processionis aliquando nō »licet conuenire: quia etiam à licitis abstinendum est, vt faciliùs impetrari possit, »quod postulatur. Vnde Apostolus: Ex cō »sensu, ait, abstinendum ad tempus, vt vacetur orationi. Nam secundùm legem in »ieiunio cædi, & iurgari nō licet, postea licet: quia maior reuerentia debetur Dei »causis: Nunquid omne, quod ante cæteros »licet, ante Imperatorem licet? Quantò magis in Dei causis? Ac per hoc Antistitem »eius puriorem esse cæteris oportet, ipsius »enim personam habere videtur: est enim »vicarius eius, vt quod cęteris licet, illi non »liceat: quia necesse habet quotidie Christi »vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et non solùm huic concubitus non licet, verùm etiam ministro »eius, quia ipse mundior debet esse, quia »sancta sunt, quæ ministrat. Nam sicut ad »comparationem lucernæ tenebræ non tam »tùm obscuræ, sed etiam sordidæ sunt, ad »comparationem autem stellarum lucerna Pulcherrimè. caligo est, ad solis verò comparationem Stellæ nebulosæ sunt, ad Dei autem claritatem Sol nox est. Ita & quæ ad nos licita »& munda sunt, ad DEI autem dignitatem quasi illicita, & immunda sunt: »quanquā etiam bona sunt. Dei tamen personæ non cōpetunt. Nunquid non tunica »mediocris hominis, quamuis munda, Imperatori tamen sordida, & illicita est? » & similiter Saxonica senatori: ac per »hoc Antistites Dei puriores esse debent, »quàm cæteri, quia & CHRISTI habent »personam, & ministros Dei mundiores »esse oportet. Nemo enim Imperatori ministrat, nisi vestimentis claris & mundis »indutus: Deus autem quia natura clarissimus est, ministros eius natura magis, »quàm vestibus mundos esse oportet. *Tom. 4. quæstione ex vtroque testam. mixtim 129. sub finem.*

Atque hæc quidem D. Augustinus, cuius solidam pietatem, atque doctrinam cùm Lutherus etiam vbi fuit apostata negare nequiuerit, an non pungent ista quantumuis saxeum cor, cui minima scintilla lucis affulserit? Quin verò eadem Chytræus magis approbabit, quòd, quos in suo scripto ad cœlum vsque extollit Sacerdotes Hussitas, hosce (vrgente veritate) confessus est, ab vxoribus prorsus abstinere, vt scilicet minus (ait) onerentur auditores a quibus aluntur, atque vt commodiùs & expeditiùs Ecclesiæ seruire queant. Ac certè ex Sacerdotum coniugio, muliebrique illa consuetudine sexcenta perniciosissima sequuntur incommoda, quæ quamuis iam manifestissima sint, initio tamen eò minus cerni videbantur, quod ad tegendas turpitudines institutum à CHRISTO DOMINO pœnitentiæ Sacramentum hæretici sustulere. Iam verò testimonia istarum calamitatum plusquam euidentia sunt, templa ipsa omni cultu destituta, pauperes & ægroti hiantes, ac nosodochijs, non vno in loco euersis non habentes quo se recipiant. Virgines item aut orbatæ parentibus, aut quæ libenter seruare virginitatem sanctissimum Euangelicæ Religionis vestigium cuperent, pueri denique qui cùm literis, & pietate antiquitus à Catholicis excolebantur, nunc grauissimo Reipublicæ ac posteritatis dāno deseruntur, aut pestilentibus erroribus imbuuntur. In Græcia item, vbi hic propterea morbus inualuit, id an contigerit, cùm ibi iam pridem omnes bonæ artes, & auctores antiqui pene siluerint, testis esto is ipse, qui hæc quę de Græcia dicit Chytræus, ad illum nouissimè ex oriente perscripsit. Mitto prodigiosas libidines, quæ inter istos symmistas ex frequenti ancillarum conspectu & præsentia contingunt; cùm & Deus spurcas diuina mysteria tractantium manus abominetur, quæ totæ in patrimonium filijs augendum, in idola sua, id est, concubinas ornanda, in dotes filiabus comparandas incumbunt. Quamobrem nec Episcō- Vencesla⁹ Budouuitz a Budouua in literis 9. Octobris 1579.

Universidad de Deusto
Biblioteca

porum (quis enim sanæ mentis vocauerit Episcopos) istorũ visitationes p diœceses, nec reliquos properare vnquam videas (id quod relictis omnib' Catholici faciunt) ad maria in Indias vsq; traijcienda, vt gentiles Christũ Dominum agnoscãt. Interea verò ex carneis cõplexibus nihil ij in suggestum aliud afferũt præter Sycophantias, quas vt fœditates suas operiãt, diuinis quoq; Scripturis quas deprauârunt, & ipsi quoque B. Virgini impudentissimi affingunt.

An igitur forsan, quoniam Lutherus, et alij fabulam aliquam de Paphnutio, vel similibus suæ libidini obtendunt, illico Ecclesia Dei omnis leuissimè reijcietur? Aut cùm Magdeburgenses Centuriatores innumeris mendacijs ramenta sua inferserint, subtrahẽtes interim (quãtum in ijs fuit) ex Academiarum vsu, hominumq; conspectu priscos ipsos omnes authores, quos citant, statim omni hæresum vento, & carnis impetu circũferemur, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus?

Magdeburgensium Centuriatorũ innumera mendacia.

Age igitur Chytræe, vt tibi bonum pro malo reddatur, quã breuissimè, vnde cœlibatũ illi sæpius oppugnant, ac tu quasi aliud agens hunc, (scio à quibus excitatus) latenter euertis, argumenta pendamus.

Paphnutium aiunt, cæteris Nicæni Concilij Patribus aduersãtum fuisse, eiusque consilium permittẽdi Sacerdotibus vxores præualuisse. Socratis autem & Sozomeni, vnde postea reliqui hauserunt, historiam afferunt: Verùm subdolè interea tacent eorum historiam in pluribus mendacẽ, ac qđ hic Nouati hæresim sequeretur, Ecclesiæ Catholicæ (vti inquit Gregorius) nunquã fuisse probatam. Tacent eam præcisè aduersari tertio Nicæni Concilij Canoni, cui tot Patres sanctissimi quos attulimus, Sanctus item Hieronymus, Ruffinus, Epiphanius, Basilius centum ante annos Nicæno Concilio, in quo nihil extat eiusmodi, viciniores quàm ipsi, tum aduersantur, tum eius rei nullam faciunt mentionem. Silentio denique inuoluũt, quod vel ipsi Socrates & Sozomenus scribunt Paphnutium dum pmittendas esse Sacerdotibus vxores diceret, quas ante susceptos ordines sacros duxissent, simul adiecisse, non esse permittendũ, vt sacris ordinibus initiati, postea ducerẽt. Quamobrem si Spiritu sancto dictante, Paphnutij sententiam sancta Nicæna Synodus recepit, planissimè efficitur, vt Lutherus, Lutheraniq; omnes, qui violata voto rum fide post Sacerdotium vxores duxere, scelus horrendũ patrauerint aduersus Paphnutium, aduersùs Concilium Nicænum, aduersùs Spiritum Sanctum.

Greg. lib. 6. Epist. 31.

Hieron. l. 1. aduers. Iou.

Eiusdem generis sunt alia mendacia. Nã si qua in Synodo legerunt, Clericis permissas fuisse vxores, reticent id minoribus quidem ordinibus fuisse permissum, sed maioribus vt Hypodiaconis, Diaconis & Sacerdotibus prorsus interdictum.

Toletan. Concil. 4. Can. 42. & Can. 18. Gangren. Cõcil. Can.

Si quę altera designat & increpat Manichæos, atque alios qui simpliciter nuptias contempsere, hoc ad sua carnis desideria, & ad Sacerdotum connubia permittenda mãlitiosè torquent. Tacent interim Synodum illam reprobatam fuisse à Sergio Pontifice, vt Beda in vita Constantini secundi declarat.

Si Epiphanius, vel Zacharias Pontifex quosdam reprehenderint, qui cũ essent Sacerdotes genuere filios, vel si Innocentius primus Macedonios de bigamorum admissione ad ordinationem, de reprehensionibus ne verbum quidem Hæretici faciũt, coniugium Sacerdotum, inde impura calliditate astruentes.

Epiphã. hæres. 59. Zachar. Pont. Bonifacio Innocent. c. 1. Epist. 22. ad Episcopos Macedonios.

Si quæ decreta haud omnino rectè citata è Gratiano afferuntur, quibus caueatur, ne vxores à sacerdotibus abijciantur, tacent, non de thoro, vel cohabitatione, sed decura vxorum loqui, nempè vt illis aut in monasterio, aut alibi necessaria vitæ ministrentur.

Con. Tur. 2. c. 8 Trul. Ianũ. c. 48.

Sicubi adhuc in ipsis Gratiani decretis legitur, consilium nõ præceptum fuisse cœlibatũ, non ipsum Patrum contextum afferunt, sed Gratianum pro Augustino afferunt, aut aliud simile.

Si Stephanum Pontificem referunt dixisse, in orientali Ecclesia solere Presbyteros matrimonio copulari, nihil pensi habent certanè auctoritatis sit ille Canon, cuius nulla in Epistolis Stephani mentio fit, nihilq; indè elici, vnde ante ordinationem coniugio cõpulari dicantur.

Alij naturali necessitate coniugij necessitatem tribuunt, quasi Euangelij tempore gratia naturę vires haud antecellat, vel petentibus sua dona negauerit Deus. Quod verò benedictionis initio fuit verbum dei in propagatione generis humani, id quasi ad præceptum, cui omnes addicti sint ad perfectionem Sacerdotij Christiani in satis hominibus repleta terra infringendã malitiosè transuertunt.

Melanchth. art. 23. Confessionis Augustanæ. Tertullia. Apolio. Cyprian. de habitu virgin. Hieron. lib. 1. contr. Iouin.

Ita miserrimè Caluiniani, cùm vident pu ritatis plusquam volùissent firmissima patrocinia, omnes quidẽ veteres Patres in Episcopali ordine aiunt approbãsse coniugiũ, sed nullũ adferũt, & neminẽ vnquam è Patrib' permisere, vt in lucẽ ederetur. Qui enim malè agunt, lucem oderunt.

Augustin. de sancta Virginitate cap. 8.

Nec verò defuere, q Epistolã sancti Vdalrici nomine confictã inseruerũt, edito quodam libro Basilæensi tanquam ad Nicolaum Primum, pro Sacerdotũ coniugio scriptam, sed neq; eius Epistolæ aut rei vllã mẽtio

tio vnquam extitit in Augustano Episcopatu: Et vt sanctus ille Vdalricus multos annos post Nicolaũ primum natus, ita ante Nicolai secundi Pontificis Maximi creationem plures quoque annos est mortuus.

Vide Chronicõ Ecclesiæ Augustanæ, Naucleri, Abbatem Vsperg.

Si quis aut Apostolos, aut alios antiquos, vt Patrem Gregorij Nazianzeni, vel Gregorium Nyssenum vxores habuisse legerint, callidè omittunt, eos vel cum illis non habitasse amplius, vel nunquam postea rẽ habuisse coniugij. Ecce nos (inquiunt Apostoli) reliquimus omnia, et secuti sumus te, id est Patrem, matrem, vxorem, sorores, vt Christi ipse Dominus explicat.

Mat. cap. 9.

Si quis vnus, aut alter Paulo Apostolo vxorem fuisse dicunt, tacent constantẽ omnium antiquorũ Patrum consensum, quo id mendacium esse testantur. Afferunt verõ vel vitiatos textus, vel deprauatas versiones, aut codices antiquissimos non respexere, qualis locus est Ignatij ad Philadelphenses, cuius Epistolę multi codices nil de Paulo habent, sed de Petro. Interea verò vulpino astu dissimulant nescire, Paulum in numero se innuptorum & continentiũ numerare.

Si piarum quarundam mulierum Apostolis ministrantium, vt & eiusmodi quędã Christum Dominum sequebantur, fit mentio; statim oculus carneus ad carnem respicit, sibique quales ipsi sunt hæretici, tales fuisse Apostolos, vel cogitant, vel vt computrescant in suis fœditatibus, nulla, cum fronte mentiuntur.

Si loquitur Apostolus, ne quis ad Episcopatum, qui fuerit bigam' eligatur, illico flatuunt, vxorem diuino Episcopatui esse annexã, ac verò sensum Apostoli, Christique ipsius Domini, & eorum, qui sanctissimi, vel ex Apostolis fuerunt Episcopi, nec vnquam vxorem duxere ad carnis normam inuertunt. Quamobrem neque in his vnquam spiritus Dei permansit, nec permanebit in æternum, quandiu caro sunt.

Si Paul' idem futuros suo tẽpore proximè hæreticos designat, qui nuptias essẽt, prohibituri, id pessimè cõtra Catholicam Ecclesiam torquent, quæ tantùm abest, vt nuptias legitimas dánauerit, vt earum Sacramentũ à Christo institutum agnoscat, qđ Hæretici negãt; Ac nuptias interea Christianas tollentes, concubinatu, & incestis sunt contenti. Porrò ille (vt & Augustinus ait) prohibet nubere, qui hoc malũ esse docet, non qui huic dono melius anteponit.

August. T. 6. cont. Faustum Manichæum l. 30. c. 6.

Postremo itaq; vbi clarissimã solis lucem tot mendaciorum caligine occultari non posse viderunt; vel peccata enumerant, q à Sacerdotibus committũtur, quasi omnes eiusmodi sint, quales illi blasphemãt; Deo autem iustitiæ suę exequendę vis desit, etiã aduersùs eos qui nolint sancta sanctè tractare; aut quasi optimi politici & pacifici quidã mediatores aiunt, se à sancta Apostolica Sede dispensationes cupere, non intelligentes lubricos nimis &, præcipites ad sublimium mysteriorum tractationem gradũ esse carnales. Cùm verò propter innumeras humani generis fornicationes, nihil de præcepto suo aduersùs eas, Deus vnquã remiserit, sanè nec Spiritus ipsius ob aliquorum peccata in Ecclesia Catholica Sacerdotalis castitatis, præscriptos terminos voluit vnquam perrumpi.

Ex ipsa igitur tot testium nube, ex ipsis rationibus, ex Ecclesię antiquissimo cõsensu, ex Apostolorũ, atque adeò Domini nostri Iesu Christi exemplo, quid amplius obstrepat humani generis hostis cœlibatui Sacerdotum? Sanè si quærat humanum ingenium meliorib' legibus Christianã munire Rempub. quam ijs, quas Spiritus sanctus perfectissimè sanxit, excordem & stupidũ se fateatur necesse est. Quod si D. Augustinum appellat Iouinianum, quod aliquas Sanctimoniales in nuptias deiecit, ac cum (vt idem ait) virorum Sanctorum sanctum cœlibatum, commemoratione Patrum coniugatorum, & prædicatione frangebat, sancta Ecclesia fidelissimè ac fortissimè restitit, quale tandem monstrũ vocaueris eum, (cui quidẽ fortissima fide resistẽdum sit) qui non solum suasu, sed facto ipso Monachus cum pluribus Monachis, sanctimonialem cum pluribus Sanctimonialibus in matrimonium & duxit, & auctor fuit vt ducerentur.

To. 2. Lib. 2. retract. Cap. 22.

SEXTA CHYTRAEI impostura.

REcentiores etiam formæ, & si mortuorum animas in requie & luce vultus diuini collocari petũt, tamen oblationem pro animabus exigne purgatorio liberandis nullã faciunt. Et quanquam tria loca discedentium ex hoc vita Græci discernunt: eorum enim, qui vixerunt, & in Domino mortui sunt, beatas animas rectà in cœlum transferri; Impiorum verò, qui sine pœnitentia obierunt, recta ad inferos detrudi docent: Eos autem, qui in fine vitæ primùm ad Deum conuersi sunt, alio in loco, media conditione inter beatos & damnatos collocant, vnde eos Eleemosynis & precationibus viuorum liberari sentiunt: tamen hunc locum ignem purgatoriũ non appellant.

Pag. 18.

I M.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IMPOSTVRAE Retectio.

IN primis hoc loco obseruãdum est, Chytræum, vt ad ignis purgatorij, & S. Ioannis Chrysostomi liturgiæ fidem eleuandã sibi aditũ paret, aliqua paulò antè de dissimilibus eius Patris Missarum formis attingere. Quæ (subdit) varietas liturgiarũ falsò eas Chrysostomo tribui, & haud dubiè eius ætate multò puriorem, ac sinceriorem adhuc liturgiæ formam fuisse manifestè demonstrat. Hæc ille. Nos autem qualis fuerit eius ætate liturgiæ forma præsertim in negotio, de quo agitur, ex alijs eiusdem Patris operibus, quæ ne Hæretici quidem negant, diligentiùs expendamus.

Chrysost. Pro vniuerso (ait sexto de Sacerdotio libro S. Chrysostomus) terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorq; est apud Deũ Sacerdos, vt hominum omnium nõ viuentium modò, sed etiam mortuorum propitius fiat. Atqui si per Sacerdotẽ Deus propitius sit viuentibus & mortuis, inde fit, quia in Missa pro vtrisq; victima illa offertur & dispensatur, qua (vt eodem penè seculo aiebat D. Augustinus) Chirographũ deletum est, quod aduersus nos erat.

Lib. 12. Confess.

Chrysost. Homilia verò vigesima prima in acta » Apostolorum, non frustrà (inquit) oblatio » nes pro defunctis fiunt, non frustra preces, » non frustra eleemosynæ: hæc omnia spũs » disposuit, volens, vt nos mutuo iuuemus.

Hic habet Chytræus & oblationes fieri pro defunctis, & has ab eleemosynis distingui.

» Deinde paulò pòst addit. Non simpliciter » minister clamat pro his, qui defuncti sunt » in Christo; & pro his, qui illorum memori» am faciunt. Non Diaconus est, qui talem » illam vocem emittit, sed spiritus Domini.

Rursus homilia quadragesima prima » ad Corinthios: Non est temerè hoc excogi » tatum, nec frustra memoriam mortuorum » inter sacra mysteria celebramus, aut accedi » mus, pro illis agnum illum iacẽtem, & pec» cata mundi tollentem deprecantes, sed vt » his cõsolatio aliqua fieret: Nec temerè, qui » altari assistit, inter horrenda mysteria cla» mat. Pro omnibus in Christo dormienti» bus, & pro his qui in memoriam celebrant » illorum. Nunquam ita fierent, neq; hæc di » cerentur, si pro illis commemorationes nõ » fierent. Neq; enim scena iam ampliùs no» stra sunt, sed spiritus ordinatione fiunt. O» pitulemur igitur his fratres, & memoriam » pro ipsis faciamus. Nam si Iob illius liberos » patris victima purgauit, quid dubites, è no » bis quoq; si pro dormientibus offeramus, » solatij quiddam illis accessurum? Gratifi» cari Deus propter alios alijs solet, quod » Paulus hic ostendit: vt ex multis, inquit, personis pro dono in nos collato, per multos gratiæ pro vobis agantur. Ne defatige» mur mortuis auxilium ferendo, preces pro » ipsis offerendo: communis totius orbis vi» ctima preces sunt. Hinc pleni fiducia pro » toto etiam orbe supplicamus. Inter Marty » res, inter Cõfessores, inter Sacerdotes, mor » tuos recensemus. Vnum enim corpus om» nes sumus, sint membra licet alia alijs illu» striora: vndiq; veniam ipsis impetrare li» cet, precibus pro ipsis effusis, muneribꝰ da» tis, consortio eorum, inter quos velut com » mune corpus referuntur. Quid ergo dolens? » Quid lachrymaris? cùm impetrandæ mor» tuo veniæ tot extent rationes? »

Denuò Hom. 3. ad Philip. Non frustra » ab Apostolis sancitum est, vt in celebratio» ne venerãdorum mysteriorum, memoria » fiat eorum, qui hinc discesserunt. Nouerũt » illis multum hinc emolumentũ fieri, mul» tum, vtilitatis. Stante siquidem populo v» niuerso, manus in cœlos extendente, cœtu » item Sacerdotali, verendoq; posito Sacrifi» cio, quomodo Deum non placaremus pro » istis orantes? Verùm istud quidem de illis » dicimus, qui in fide abscesserunt. »

Vides igitur Chytræe, quàm sibi veritas semper cõstet, fallitas aũt & secum ipsa perpetuò pugnet, atq; homines leues ad pauca respicientes adigat, ad impostura aduersùs id quod verissimũ est, cumulandas.

Sed & facili negotio scire poteris, quid Missa, cur tradita, quæ illius vtilitas, qui ritus, & ordo in oblatione ac precationibus ipso tẽpore fuerit, si loca D. Chrysostomi legeris, q̃, ne nos eadẽ retexamus, Claudius Sanctius Episcopus Ebroicẽsis Theologus optimus, & Iacobus Pamelius vir eruditissimus in suis liturgicis demonstrarunt.

Ceterùm ad purgatorium igné, si possES, extinguendum adhuc addis Dionysiũ quem Areopagitam vocant, quemq; non multis annis Chrysostomi ætatem antecessisse Erasmus etiam coniectat, cùm diligentissimè oẽs suo tempore ritus in Ecclesia vsitatos recitet, nullam prorsus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem facere.

Sed primum quicquid coniectet Erasmus, homo plus Grãmaticus quàm Theologus, ac cuius cùm vellet esse omnium iudex, cuncta ferè iustissimo Dei iudicio ab Ecclesia explosa iam sunt, sanè haud ita opinor loquereris, si legisses, quę de illo præter recentiores *a* Franciscum Turrianum, *b* Ambrosium Camaldulensem, Marsilium Ficinum, Dionysium Carthusianũ, & antiquiores Ioannem Scotum, *c* Ioannem Saracenum, Michaelem Syngelũ, Hilduinũ, Anastasium Bibliothecariũ, *d* Nicephorus quoq; *e* Damascen⁹, Sophroni⁹ in epistola, de ordinat. lib. 2. Hierarch. ordinatio. 1 In præfat. ad Dionys. Areopag. 2 In scripta de diuin. nom. cap. 20. a Orationes de defunct. & lib. 2. de ordinat. Con-

Concilium tertium Constantinopolitanũ annos plusquam supra nongentos, S. *f* Gregorius Magnus, Origenes item scriptum reliquêre. Germanos enim fuisse Dionysij Areopagitæ fœtus, qui eius nomine inscripti sunt libri, & ab Angelico spiritu non ab humano ingenio (vt ait Suidas) fuisse profectos magis admirareris. At cũ ex Apostolorum ritibus, cum quibus versatus est Dionysius Areopagita, cuius item extãt ad Ioannem Euangelistam, huiusque audi torem D. Polycarpum, & ad Titum S. Pauli discipulum Epistolæ, videres sanctam Romanam Catholicam Ecclesiã inter medias omnes Tyrannides, atque hæreses integram fidem seruãsse, procul dubio vnico illo tamgraui teste tuos errores deponeres, sinceramq; iam veritatem, ad quam non semel magnos à Deo stimulos, & propensionem scio te sensisse, amplectereris.

f Hom. 34. in Euan. *g* Hõ. 2. ad diuersos ep. 1. 9. 7.

Cæterum quòd subdit Chytræus à Dionysio nullam prorsus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem fieri, id etiam vel temere vel fallaciter prolatũ est. » D. enim Dionysius sic prorsus habet: Ora» tio igitur diuinam bonitatem precatur, vt » remittat defuncto quæcunque per huma» nam infirmitatem peccauit, eumq; collo» cet in lumine & regione viuentium, in si» nu Abrahæ, Isaac & Iacob, in loco vnde fu» git dolor, mœstitia, & gemitus. Porrò ora» tionem hanc Sacerdotes offerunt, non so» lùm quemadmodum quiuis de plebe, ve» rùm in primis vt personę publicæ, & ὑπο» φῆται (vt sanctus inquit Dionysius) τῆς θείας δικαιώσεως, hoc est, diuinæ iustificatio» nis subnuntiatores, & administri, qui po» testatem ligandi & soluendi à Domino ac » ceperunt. Piè enim defuncti (ait) quasdam » secum maculas ferũt, humana infirmitate » inustas. Accedit, quod & precatio hæc fit, » quo tempore tremendum illud Sacrificiũ » (quod Græci non sine caussa φρικωδεστά» την θυσίαν, terribilissimum Sacrificium » vocarunt) offertur. Nullum ne ergo Chytræe oblationis pro mortuis hinc vestigiũ cernis?

Denique quod inquis Græcos etiam si tertium locum statuant, vnde suffragijs piorum animæ liberentur, illum haud ignem Purgatorium appellare; id mendaciũ est. Ac licet vbi dere conuenit, videri posset superuacanea de nomine disceptatio: hoc tamen ad temeritatem coercendã non recentiorum modò, verum etiam anti quissimorum Græcorum testimonio refellimus. Primùm autem sciendum est, in ore Græci populi adhuc sæpe versari nomen hoc καθαρτήριον, quo nomine Purgatorium designant. Deinde prò omnibus defunctis præter eas quæ prò singulis ὁrationes & oblationes identidem fiunt, commemorationem haberi bis in anno, solennem semel die Sabbathi ante Dominicam Quinquagesimæ, quam ipsi vocant Dominicam aduentus Domini: Iterum perpigilio Pentecostes. Præterea S. Maximus Græcus author, Græci autoris S. Diadochi locum interpretans, in quo ille scripsit, iudicandos esse aliquos per ignẽ, ac post hanc vitam purgandos in futuro, sic ait: Quibus » perfecta charitas erga Deum est, quique a» nimæ alam virtutibus in sublime sustule» runt, hi in nubibus rapientur, neque in iu» dicium venient. Qui verò nõ omnino per» fecti fuerunt, sed peccata cum virtutibus » habuerunt admixta, hi veniunt in iudiciũ, » vbi examinatis bonis & malis operibus quã » si πυρὶ δόκιμοι, hoc est, igne probati, bonorũ » operum lance præponderante purgantur » supplicio. Atqui & præter S. Maximum, at que Ioannem Damascenum, Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, proprio hac de re libro, D. autem Basilius nonum Esaiæ caput explanans, & Gregorius Nyssænus in sermone de mortuis, manifestè Catholicã de purgatorio ignis fidẽ confirmant. Nyssenus. n ad epistolę ab Apostolo ad Corinthios scriptæ locũ respiciens, in qua per ignem probandos, ac tamen saluos futuros dicit, asserit, vel in hac vita per virtutis studium: vel in altera multos per ignis purgatorij fornacem expurgandos: ἢ μετὰ τὴν τελευτὴν μεταδιδασκομένους διὰ τῆς τοῦ καθαρσίου πυρὸς κολάσεως. Adderem alios, & ipsum Theodoretum à D. Thoma hac de re citatum, in lib. quem aliqua ante secula conscripsit aduersus errores Græcorũ, & Armenorum, nisi quem locum sanctus Ille Theologus attulit, ex ipsius Theodoreti codicibus non leuis esset coniectura, in Græcia fuisse olim ab Hæreticis erasum. Sed & cò spectat, quæ de loco tenebricoso S. Dionysius Areopagita scriptum reliquit, inde enim vt animę ad lucentem locum φωτινὸν educantur, orat Sacerdos, quę ue erant diuinę quasi iustitię compedibus vinctę, vt laxentur à vinculis, & in ea regione statuantur, vnde fugit dolor, mœror, & gemitus. Quod quidem ipsum (præter id quod Dominus in Euangelio carcerem vocauit, quem D. Ambrosius cum alijs Patribus purgatorium interpretatus est) ipsa quoque ab Apostolis iam ante quindecim secula profecta constitutio planissimè testata est

S. Diadochus l. de perfectiõe spirituali cap. 100.

καθάρσιον πῦρ.

Clemẽs in constit. Apost. lib. 8. ca. 31.

Possem addere, quòd qui ex Græcis huiusmodi errorem olim conceperant, hi aut antiquitus ab ipsis Patribus Græcis (vt Epiphanius adnotat) habiti sunt Hæretici, quales Aeriani fuere, aut postea in magna Florentina Synodo eum publicè abiurarunt, quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

quę quidem Synodus etiam Græcè extat. Sed cùm in vniuersa Dei Ecclesia hoc de purgatorio dogma semper fuerit certissimum, qua etiam veritate coactus Lutherus & in disputatione Lipsica, & in 3.7. Assertionum articulo dixit se credere, consulere, ac suadere credendum esse purgatorium, demiror Chytræe, quid probans esse purgatorium, id tamen improbes, nisi quod cùm ad fideles pœnitentes id credas pertinere, nihil tamen spectare ad Hæreticos rectissimè putes cũ perpetuo igne cruciandi sint. Qui enim non crediderit, iam condemnatus est.

SEPTIMA CHYTRAEI impostura.

SYri liturgiæ suæ autorem laudãt D. Basilium, sed Sanctorum commemoratio, in quorum intercessione latere, & per eos ad Deum accedere cupiunt, aliquanto impudentior, & oratio pro mortuis prolixior est, &c. (suprà verò de Græcis dixerat) Nec tantùm intercessione, & precibus, verùm etiam meritis, & auxilijs Sanctorum confidant, ac terræ, & idololatricæ inuocationis non modò exempla in eorum templis, quotidie cõspiciuntur, verùm etiam formulæ in illis ipsis precibus horologij Græcorum solemnibus in singulis horis præscriptæ sunt, vt in Mesonyctico. Σὲ τὸ ἀπόρθητον τεῖχος, τὸ τῶν σωτηρίας ὄχυρωμα βεβαίωσαι παρθένε ἱκετεύομεν, τὰς τῶν ἐναντίων βουλὰς διασκέδασον: Te in expugnabilem murum, & munimentum salutis Dei genitrix Virgo oramus, inimicorum consilia dissipa, &cet.

Pag. 13.

IMPOSTVRAE Retectio.

PArum sibi sceleris patrãsse videbatur Chytræus, qui Christi Domini meritum animab⁹ in purgatorio denegauerat, (quod quidem facinus animarum cædem Synodus Carthaginẽsis vocauit) nisi superbia, quæ semper ascendit, cornua vsque ad cœlos attollens, Christi membris, ipsique adeò gratia plenę Virgini Dei matri bellũ intulisset. Quasi vel ipsa, vel sancti Idola essent, ac Dij gentium, quæ quidem Idola nihil in Mundo sunt, ac tantò minus sunt, quantò ipsimet sancti, vt illa euerterẽtur, sanguinem, & quidquid habuẽre, libentissimè profuderunt. Scilicet, impleri oportebat omnia, quæ de filio hominis, deque eius regno prædicta sunt à Prophetis. Porrò S. Ioanni istud quoque, de quo agimus, reuelatum fuit in Pathmo. DATVM EST (inquit) EI (id est, Antichristo & Sectatoribus eius) OS LOQVENS MAGNA, ET BLASPHEMIAS. Et paulò post. APERVIT OS SVVM IN BLASPHEMIAS AD DEVM: BLASPHEMARE NOMEN EIVS, ET TABERNACVLVM EIVS: ET EOS QVI IN COELIS HABITANT. Hæc ille; quib⁹ breuissimè ingeniũ hæreseos graphicè descripsit. Quæ cùm diuinitati aliquando, mox humanitati Christi bellũ atrox indixisset, mox exacuit dentẽ aduersus Sãctos, quos qui spernunt, & mordent, nonnè ij Christum eorum caput eodẽ Christo nunquam mentiente spernunt & mordent? Et quidem antea præter Eustachiũ, Vigilantium, Eunomium, Heluidium, reliqua illa antiqua hæreseos fœx id inchoârat. At quanta accessio à recentioribus Lutheranis, & alijs ad eos facta sit, non ita fortasis omnes nôrũt. Nam vbi Christũ Dominum de proprio solio deturbare conati sunt, Primò vel antiquos Patriarchas, & Moysen (vt *a* Caluin⁹) vel Iob & Hieremiã (vt *b* Brẽtius) vel Ionã Prophetam, & opera pœnitẽtiæ à Niniuitis susceptа, & à Christo cõmendata (vt *c* Pomeranus) petulãter incusarunt: Inde item iam non amplius Deiparam, sed Christi tantùm matrem vocarunt, ac ne matrem quidem esse, ex qua filius Dei carnem sumpserit, ausi sunt postea dicere Anabaptistæ. Christianos verò quosq; (modo nudam habeant fidem) nihilo minore esse sanctitate, quàm beatissimã illam Virginem (vt Lutherus) In hac reliquias peccati mansisse (vt Lossius *a* & Brẽtius) eam in fide nutasse, & Christum ignorasse, atque adeò penè desperasse, (vt cum suo *b* antesignano Luthero reliqui *c* blasphemi) euomuerũt. Sic alij, vt omnẽ iniquitatis mensuram implerent de Petro ac Paulo (vti *d* Centuriatores) Paulum itẽ indoctum (vt Aegeranus) Vas fractum, ac Ioannem stolidulum, Matthæum fœneratorẽ, ac Petrum Abnegatorem Christi præcontemptu nominârunt, vt & Quintinus Anabaptistarum caput in Gallia fecit. Hinc verò machinas omnes adhibuere, quibus vix permitterent, vt nomina Apostolorũ in baptismo aliquibus imponerentur; Sed & furenti illa rabie, quantum potuerunt, effecere, ne templa eorum extarent, ne libri cernerentur, quibus Sanctorum vitæ, doctrinaq́; continentur, ne ipsi quidem eorum cineres locum haberent, vbi cum honore quiescerent.

a In cẽtes. super Gen. In c. 42. *b* In c. Iob & homil. 28 in Lu. par. 3. *c* In expos. sit. prophetæ Ion. & Matth. 12.

Agedum igitur Chytræe, qui tuum quoque impurum os aperuisti ad blasphemandum tabernaculum Dei, & eos qui in cœlis habitãt, cur Virginis beatissimę et Sanctorũ laudes tibi adeò fœtent? Laudant (inquies) Græci supra modum beatissimam Matrẽ Dei. At scito, & supra modum eam fuisse cœlestibus Charismatibus imbutam. An verò cũ illa cõmendatur, is à quo hæc dona accepit, Deus in ipsa nõ laudatur? Tu autẽ cùm Regem aliquem compellas, vel ad eum scribens, Potentissimum & Inclytũ, ac Serenissimum vocas, teque Epistolę subscribens, semper eum te colentẽ adscribis, nec verò vnquam illum alloqueris, quin honoris ergò, sacram eius & Regiam Maiestatẽ appelles: si te velim criminis arguere, quod Idololatriam committeres, quod, quæ Dei sunt, homini tribueres, verane ego proferrem? non diceres opinor. Cùm enim omnis potestas à Deo sit, in Regia dignitate diuinam Maiestatem reueremur; cùm verò eos in seculari administratione Iudices, protectores, vindices, orphanorũ & afflictorum spem, patronosq; ac Dominos vocamus, certè nullam diuinæ clementiæ, aut potestati iniuriam facimus. Et verò ordinatissimum diuinæ prouidẽtiæ ordinem in ijs agnoscimus, quæ sic per superiores potestates in subditos, vt per cœlestia, & elementa sublimiora in ipsam terram diuitias suæ bonitatis semper influxit. Quod si specie zeli, aut diuini honoris prætextu legitimum Regum tribunal subditi detrectarent, aut falsa clementiæ Regiæ existimatione Regum Consiliarios spernerent, eorumque opera nulli vsui esse putarent: an non essent ex ijs, quos cum D. Petro S. Iudas tanquam ad Antichristi membra spectantes, prædixit Dominationem spreturos, & Maiestatem seu glorias blasphematuros.

In Chytræus cùm serenissimo Regi Suetiæ scribẽbat.

1. Pet. 1. & Epistola Iudæ. καὶ μιάνοντα σὰρκα μὲν ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν.

Hìc igitur Chytræe, te in nomine Iesu adiuro, cõscientiam vt tuam interroges, desq; ad æternam tuam salutem sine malo pudore honorem Deo. Cur (inquam) cùm Ecclesia omnis sciat, credat, fateatur, quicquid in Virgine beatissima cæterisque cœlitibus est boni, id ab ipso Deo manãsse, ac verò ancillæ & seruorum honorem ad Dominum redundare, tu teipsum maceras, quòd à Deo vocatis amicis, luci, fundamẽtis, pastoribus honor adhibeatur, & per eos ad communem Dominum aditus pateat? Cur item in primis sanctissimę Virgini à Deo per tot prophetias & figuras prænunciatæ, benedictę, plenę gratię, organo Spiritus sancti. Portatrici Christi in mundum, salutatæ ab Archangelo, qua ne Deus quidem in tanto redemptionis opere vti instrumento dedignatus est, tu homuncio honorem, salutationem, preces ab hominibus inuides? Sed vtinam nullis alijs erroribus (si dicendus error hic sit, qui est gratissimus Deo cultus) Græci non fuissent impliciti. Staret enim adhuc apud eos libertas, qui quamdiu sese ab Apostolicę sedis obedientia penitus haud sciunxerunt, nec Turcicum iugum perpessi sunt, nec viderunt à pectoribus Christianorum parentum liberos (vt modò fit) tributi loco singulis annis ad eiurandam fidem Christianam auelli.

SIN verò qua recentiores facis, eadem non audes labe Græcos sanctissimos Patres antiquiores aspergere: audi Diuum *a* Athanasium & *b* Methodium ex DEI *c* verbo beatam Virginem MARIAM DEI tabernaculum, sanctumque Germanum Patriarcham Constantinopolitanum eam animatum Dei templum ναὸν θεῦ ἔμψυχον, cœlum & sedem *a* Dei, puritatisque tabernaculum οὐρανὸν, καὶ θρόνον θεῦ, καὶ δοχεῖον καθαρότητος, vocantes. Lege item, quæ de illa Sergius Hierapolita, Damascenus, sanctus Cyrillus Alexandrinus, Proclus Episcopus Cyzici, Achatius Episcopus Melitensis in Synodo illa ex quatuor primarijs frequentissima aduersùs Nestorium tanquam in theatro totius Christiani orbis, Spiritu sancto dictante, de Dei Matre ad Christi eius filij honorem dixere: Vt omittam Ephremum, ac Nicænæ secundæ Synodi Patres, & reliquos innumeros; cum quorum vita, doctrina, sanctitate, miraculis, ecquis ex istis apostatis audeat suas tenebras conferre?

a In Euangel de Dei para. *b* In Hypopante Domino. *c* Psal. 45. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. *a* In Psal. 44. *b* Tom. 6. cap. 6. & seq. Conc. Ephesi.

QVOD si te circumseptum illa vniuersæ antiquæ Ecclesiæ corona videres, nonne erubesceres, nisi, cum sancto Gregorio Nazianzeno veritatẽ confessus, Matri Dei eundem, quem ille ante mille ducentos annos cecinit, hymnum concineres? Ita enim beata illa vox pronunciabat.

Χαῖρε δι' ἧς χαρὰ πάγκαρτε, μῆτερ παρθένε,
Καλλίστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οὐρανιώτερον ταγμάτων ὑπερτέρα,
Θεσπεσία, παντάνασσα, χάρμα τῶ γένους,
Λέγει σοτ' ἐυφρονοῦσα τυγχάνοις γένοι
Κ' ἐμοὶ μεγίστη παντάχοῦ σωτηρία.

Aue parens, virgoq́, plena gratiæ.
Tu virginum longè omnium pulcherrima,
Exercituq́, cœlitum potentior
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium,
Nostrum genus benigna semper aspicis;
Mihiq́, opem tu fers vbique maximam.

Sanctorũ Inuocatio.

SED dices, laudes audio Sanctorum, Inuocationem non ostendis. Breui igitur sic habeto. Nullo vnquam seculo à Domini morte in eius Ecclesia Sanctos non fuisse inuocatos; quod certò certius esse tum ijdem & reliqui grauissimi testes, ac templa ipsa, tum verissima Sanctorum miracula semper declarârunt. Vt verò omittam Africanos Patres, & vniuersam Ecclesiam latinam, in qua ne ipsi quidem aduersarij iã

Universidad de Deusto
Biblioteca

negare audent. Sanctorum inuocationem in vſu fuiſſe. An illa inuocatio eſt, qua D. a Athanaſius beatiſſimam Virginem ſic compellat: Ad te clamamus, recordare noſtri Sanctiſſima, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti. Sed & alibi orat B. Cyprianū: Ac cum Martyres quadraginta D. b Ephrē vnà cū B. Baſilio, ac ſancti c Nectarius Theodorum Martyrem, Gregorius d Nazianzenus Gorgoniam, Euſebius e Emiſenus, Epiphodium, Alexādrum, & Geneſium, S f Chryſoſtomus, g Origenes & S. Martialis Chriſti Domini diſcipulus Sanctos inuocent: h Irenæus verò Beatam Virginem nominet aduocatam, nullius ne erunt fidei tot ſanctiſſimi vel Martyres, vel Euāgelicę colūnæ ad Sanctorū inuocationé aſtrudendam? Aut verò hęc ab vno, vel altero Pō tifice non ita multò antea prodierunt?

Verum & feſtorum inſtitutio, ipſaque Templorum extructio euidentiſſimum inuocationis Sanctorum, toto orbe terrarum eſt argumentum. Apoſtolica verò cōſtitutione præteralia docemur, vt in diebus Apoſtolorum, qui eſſent mortui, & B. Stephani Protomartyris Chriſtiani vacarent, ac reliquis diebus Sanctorū Martyrū qui Chriſtū vitę ſuæ anteposuerunt. Vacarent (inquā) ſic, vt (quēadmodum ait Apoſtolus) meminiſſent præpoſitorū ſuorum, qui ijs locuti ſunt verbū Dei, quorū intuentes exitū conuerſationis, imitarentur & fidē. Ita ſchiſmatici ab i Optato vocati ſunt Donatiſtæ, vt ab Eccleſia habitus eſt Hæreticus Euſtachius, quia non cōmunicabant memorijs martyrū, quas quia Felicis Pontificis tempore extingui vnà cum eorum veneratione curabant, Synodo cautum eſt, vt tanto magis inſtarent, vt ſuper memorias Martyrum miſſæ celebrarentur. Sancti vero k Martialis templi à ſe edificati in memoriam B. Stephani Protomartyris, menſiol. Paulitionem facit, vt & reliquis Apoſtolis aliquibus fuiſſe ædificata, niſi ipſis credatur l hiſtorijs parietibus certè ipſorum templorum antiquiſſimis, velit nolit ſtulta hæreſis credat neceſſe ſit. Atqui templa & feſta inſtituta ſunt ad *m* orandos Sanctos, eorūque vitas recolendas, ac ſedulò imitandas.

Ad hæc omnia, accedunt perpetua temporum ſerie, ad reliquias Sanctorum migracula diuinitus effecta: quibus eos non ſolum innocuos fuiſſe, verum etiam vota precantium audiuiſſe manifeſtiſimū eſt. Sed & neminem conſtat in catalogum Sanctorum hactenus fuiſſe conſcriptum, cuius ſanctitas à Deo miraculis haud fuerit cōprobata. Quæ res maximi quoq; ponderis eſt ad Eccleſiæ, veritatiſq; Catholicę certā notam indicandam, quā neq; Hæretici vlli, neq; Ethnici, aut Mahometani vnquam habuere: ac propterea vinculis miraculorum ſe in Eccleſia Catholica teneri aiebat ſanctus Auguſtinus. Quæ miracula Catholicis nunquam, ſi contra rectum Religionis cultum Sanctos orāſſent, fieri permiſiſſet. Quæ ſi quis non credat accidiſſe, is & omnipotentiam Dei pernegat, & vniuerſę antiquitati grauiſſimiſq; omnium ſeculorum teſtibus (quos tamen Hæretici ipſi ſanctiſſimos interdū agnoſcunt) omnem auctoritatem detrahit. Quòd ſi alij, quemadmodum blaſphemi illi Cēturiatores Magdeburgenſes fecerunt, eadem miracula vocant pręſtigias Dęmonum, agnoſcant tum neceſſe eſt, ſeſe ex eadem ſchola prodiiſſe, ex qua vel a Manichæi, vel Pagani, vel poſt Manichæos alij Hæretici, vel ipſi adeò Phariſæi, & Scribę prodierunt; ij enim omnes ſimile conuitium in Chriſtum Dominum, eiuſq; ſanctos Martyres iaciebant, cùm ille cœleſtem ſuam doctrinam ſequētibus ſignis ad Sanctorum corpora præter naturę ordinem editis confirmaret, atque ora malignantium obſtrueret. Quidni verò negabunt iſti patrata miracula per Apoſtolos, quorum ſine vlla ſuperſtitionis ſuſpicione vmbra, ſemicinctia, ſtrophiola, ægrotos tangentia mirabiliter ſanabant? ſcilicet Dominus IESVS qui veritas ipſa eſt, mendacium pronunciabāt, cùm maiora quàm ipſe de his rebus fecillet, miracula facturos diſcipulos ſuos prædixit. Porrò nemo niſi impius ea vnquam negauit, quemadmodum b Tertullianus, atq; Lactantius fusè docuerūt. At Luthero, Caluino, Illyrico, & cęteris eiuſmodi ſordibus fidem adhibere, quā Chriſti Domini Eccleſię neges, quęnam eſt, ſi non hęc diabolica ſuperſtitio eſt? Sin autem ad fidem plantandā, aut ad extraordinarias à Deo miſſiones perſuadendas miracula ſemper neceſſaria fuere, ſicut ex vtroque c Teſtamento, ac d Patribus planiſſimum eſt, quodq; vel Melanchthō, (licet Hęreticus) coactus eſt fateri, cur Magię, aut Antichriſti impoſturis ac ſignis mendacibus tribuas, quod dexterę Dei nū quā abbreuiatę, qui mirabilis ſemper fuit in Sanctis ſuis, tribuendum eſt.

In Indijs ſanè nouoq; orbe Chriſtiano ſurdis & mutis redditio ſenſus, vitaque de mortuis reſtituta, morbi itē alij vel ſolius aquę in nomine Domini benedictę, vel Baptiſmi Sacramento accepto ſanati, dubia poſſent hoc noſtro ſeculo eſſe miracula, niſi eadē in primitiua quondā Eccleſia contigiſſe ſciremus. Niſi inquā Euangelij propagationem, quę ijs in regionibus per ſolos Catholicos fit, conſequuta fuiſſent, quę per Apoſtolos Dęus operabatur antiquitus, Idolorum euerſio, crucis vbiquę trophæi erectio, ſcelerum nefandorum horror, martyria, lumen deniq; veritatis, diſpulſa gentiliū errorum teterrima caligine, ſplendidiſſimum. Videre autem à Catholicis pauperibus, inermibus, atque omni penè humano præſidio deſtitutis tot maria ęmenſa, ignotaq; lingua ad Chriſti Domini fidem conuerſos fuiſſe tot populos, qui non ſolùm humanum ſanguinem ſitiebāt: verùm etiam non ita pridem, humana quoque cadauera iam fœtentia, exhumare ſolebant ad cibum: Videre inquam verbo Chriſti à Catholicis tantùm prædicato iniecta iam Orienti, Occidenti & Meridiei frena pietatis, an vt hoc euidentiſſimum miraculum miraculorum eſt, ita etiam id, quod paulò antè diximus, manifeſtè deſignāt, miracula in Eccleſia ſemper fuiſſe, atque hæc ad veritatem fidei Catholicæ, & ad ſigna Antichriſti, atq; falſorum magorum dignoſcenda maximè facere?

Sed vt redeamus ad id, vnde digreſſi ſumus, priſci Orientis Patres, ijq; grauiſſimi teſtes pleni ſunt miraculorum, quæ fiebāt ad martyrum ſepulchra; quamobrem & hæc cū mauſoleis Imperatorum conferuntur à D. a Ioanne Chryſoſt. & ijs ille dæmones torqueri, ait, ſicuti & puluere ſancti Cypriāni D. Gregorius Nazianzenus; atq; oſſibus beati Theodori, Gregorius Nyſſenus, ac reliquijs quadraginta Martyrum, & beati Mamantis, ſanctus Baſilius, & B. Babylæ Martyris mutum fuiſſe redditum dæmonem apud idolum Apollinis Daphnæi Nicephorus; Atque ex ſepulchro & oſſibus B. Euphemiæ Martyris in Concilio Chalcedonenſi conſecutam illam admirabilem diſputationis diſcuſſionē ſcriptum reliquerunt; præter ſexcēta alia, quæ huc minimo negotio ex Theodoreto, & alijs antiquiſſimis Gręcis poſſent afferri.

Quare i modò Chytræe, & Catholicā Eccleſiam Idololatriæ teterrimæ argue. Qui ſi Grecæ Eccleſię teſtimonium ad cōprobandas hæreſes tuas iterum accerſis, conferes iſta cum tuis, qui te ad hanc impietatem lactārunt, & videbis ab omni antiquitate iſtas Lutheranas blaſphemias fuiſſe ſemper exploſas. Deſines verò tandem cum Vigilantio vereri, ſanctos, quoniam hinc corporeis vinculis ſunt ſoluti, audire petentium preces, ac propterea non eſſe inuocandos. Audiunt enim mira celeritate ea percipiendi, quæ Deus vult, vt aduerſus Vigilantium D. Hieronymus ſcripſit, ac vult quidē Deus, vt ſeſe collaudent, & eam, quæ nunquam Apoſtolo teſtante charitas excidit, continenter exerceant. Audiunt item S. Angelorum miniſterio, cuncta, vt D. inquit Baſilius, perluſtrantium, cùm in diuino quoque verbo, in quo relucent, ac quaſi in ſpeculo cernuntur, oēs creaturæ ea intueantur, quę ad ſeſe, ad glorię ſuæ perfectionē attinent, quemadmodum D. Gregorius, & Fulgentius dixerunt. Ecquid aūt non viderint ad charitatem ſuorū ſpectans, qui Agnum, vt S. ait Euangeliſta, ſequuntur, quocunq; ierit, ac videntem omnia vident? ſcilicet Sancti & Martyres adhuc in corpore cōſtituti (vt S. aiebat Hieron.) cū adhuc pro ſe eſſe debēt ſoliciti, poſſunt orare pro cæteris; quantò magis poſt victorias, poſt coronas, poſt triumphos? vnus homo erat Moyſes, ſexcentis millibus armatorū veniam à Deo impetrat. Et Stephanus imitator Domini ſui, & primus martyr in Chriſto pro perſecutoribus ſuis veniā deprecatur, & poſtquā cum Chriſto eſſe cœperint, minus valebunt? Paulus Apoſtolus, ducentas ſeptuaginta ſex animas ſibi dicit eſſe condonatas, & poſtquam corpore reſolutus, cœperit eſſe cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro ijs qui toto orbe ad ſuum Euangeliū credi derunt, mutire non poterit, meliorq; erit Vigilantius canis mortuus, quàm ille Leo viuus? Et hęc quidem D. Hieronymus.

At præterea ſi voluntatis & Spiritus imperium omnia membra noſtra ſentiunt, licet per ſe ſurda, ſi quod membrum benè vel malè habet compatiuntur, aut congaudent, & alterius mentem vel per atramentum cernimus, ac mortui, Lazarus, & Thabitha vocem Chriſti Domini, & Petri exaudiuerunt, & Prophetę aliorum abſentiū cōſilia & ſecreta cognouerunt, Vti Eliſeo cum Giezi, & cum Rege Syriæ, & Petro cū Anania & Saphira contigit, Spiritu nimirū ſancto, qui pro nobis poſtulat (ὑπερεντυγχάνει) gemitibus inenarrabilibus, id operante, poſtea dubitabimus, quin multò magis, cùm Chriſtus Dominus in terris hoc pro ſua reuerētia exauditus impetrauerit, ij pleniſſimè in cœlo ſint aſſecuti? Rogo (aiebat) te Pater, vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, &c. Claritatem quam dediſti mihi, dedi eis; vt omnes vnū ſint, ſicut & nos vnum ſumus; quam quidem claritatem (exponit ſanctus Hilarius) vult intelligi honorē, affirmās ſanctos Dei, nō voluntate mētis tantū vnū eſſe in Chriſto, verū naturali quadā per gratiam impertita vnione, vt ſicut ipſe viuit per patrē, ita & ipſi viuāt vita Chriſti; & impleatur dictū illud D. Petri, quo dicit: Sanctos diuinę cōſortes eſſe naturę, atq; illud Domini: Ego ſum vitis, vos verò palmites. At viuere per Patrē, ac cōſortes eſſe naturę diuinæ, & palmites eſſe Chriſti, quid hoc eſt, ſi non eſt, & in eiuſdē Patris lumine videre lumen, quic quid aduerſus expreſſum Dei verbum mētitur Caluinus, & operari per gratię participationē, id quod Chriſtus per ipſam ſui

a In Oratione de B. Maria, & Oratione 19. in Cyprian.
b D. Ephrē in oratio. in 40. Martyres & in lament. Mariæ ad crucē ſtantis, Et Baſi. in oratio. in 40. Martyr.
c In orat. in Theodorum Martyrem.
d Orat. in qua inuocat Gorgoniam.
e In orat. de S. Martyr. Epiphodio & Alexand. & homil. de natali D. Geneſ.
f In c. 2. Epiſt. Pauli ad Philemonem.
g Lib. con Celſum ad finem b. lib. 3. ca. 43.
Aurelianus in vita S. Martialis.
Li. 8. conſtit. Apoſtolorum c. 32.
Theodoretus in Epiſtol. Paulitionem ad Heb. c. 13.
Epiſt. ad Heb.
i Epiſt. 2. Felicis in Tom. Concil.
k Epiſtol. ad Burdegal. & Aurelianus in eius vita.
l Abdias l. 5. & 6. hiſt. Euſeb. lib. Eccle. hiſt. c. 16. m D. Baſil. in reg. fuſius explicatis in reſpō. ad 40.

a Chryſoſt. hom. 29. in 12. c. 2. Epiſt. ad Corint. & in orat. de virtutibus & vitijs.
Niceph. li 15. cap. 5.

Miracula Sanctorū. Aug. li. de vtilitate credendi. & lib. contra Epiſt. fundamenti cap. 4.

a Auguſt. lib. vno cont. Manichęos c. 16.

b Tertull. in Apologet. c. 21.

c Exod. 4. Matt. 10. Mar. vlt.
d Aug. li. 22. de ciuit. Dei c. 8.

Caluin. li. 3. c. 20. art. 23. hiſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

essentiam, vnionemque cum diuinitate, ac meritum & audit, & operatur.

Cæterùm ob respiscentem animam Angeli lętantur, qui plus super vno peccatore pœnitentiam agente gaudent, quàm super nonaginta iustis, ac non solùm veteris legis, sed & noui Testamenti tempore phialas aureas odoramentorum, & incensa multa offerunt Deo, quę vt scriptum est in Apocalypsi, sunt orationes Sanctorum, ac postea verebimur, quin odorē odoramē torum, & incensi, id est, vota & preces Christianorū à Sanctis audiantur in cœlo?

Quòd si superioribus solidissimis rationibus prætermissis, plumbeum à Caluinianis petens argumentū vrgeas Sanctorū, haud eandem esse, quæ Angelorum est ratio, quod hi, non illi administratorij Spiritus sint, imprudentissimè id facis. Neq; enim agimus, nū Sancti mittantur ad nos, sed, num orent pro nobis, nostrasq; precationes inaudiant. Romani certè non erant administratorij spiritus, & tamen Apostolus rectissimè eos rogabat, vt pro se orarēt. Quibus vt alijs Christianis vitam hanc etiamnum agentibus, nisi ratio defuit, qua desideria nostra cognoscerent, quantę nā stoliditatis erit, cogitare vbi est summum Ecclesiæ triumphantis eum hac militante vinculum atq; communio, & vbi vtriusque spiritus, idem Deus cœlestem illā Sion admirabili & immensa luce perfundit, vt ibi vota nostra non innotescant.

Quòd si animalis homo capere posset ea, quæ Dei sunt, nemo est, quin planissimè intelligeret, nullam præter incredulitatē atq; hęresim esse causam, cur Sancti, q sunt in cœlo, & nos nō audiant, atq; pro nobis nō orent. Vt enim vtrūq; nō fieret, quatuor omninò causę afferri posset, quarū cū nulla sit vera, claudat necesse est ora pfidię & obmutescat. Vt S. Ambrosij verbis vtar.

S. Ambr. in ca. ad Bonesum.

Porrò caussæ illę sunt, quòd Sancti in cœlis, aut res nostras ignorant, aut pro nobis orare nequeunt, vel nolunt, aut deniq; ne id faciant, à Christo vnico mediatore prohibentur.

Verùm in primis non ignorant ij, quæ fiunt apud nos, tum ob eas rationes, quas paulò antè attulimus, tū quod illi miserias nostras plus satis experti sunt. Qui verò Angelorū apostatarum ruinas erāt impleturi, Angelis itē (vt inquit Christus) futuri erant æquales, eodemq; in lumine nostra cogniturī, in quo eadē Angeli nostra cognoscunt. Ac de Angelis quidem nulla ne apud Hæreticos quidē est dubitatio, quin nostra cognoscant, quòd etiam ex historia Cornelij liquidissimū est. Veruntamen & manifestissimum est, Sanctis eandē fuisse per suum sanguinē comparatā prerogatiuā à Christo, ac proinde ex verbo Dei atque ex historia Abrahami, qui preces existentis in inferno (tanto licet chao interiecto) audiuit, a S. Patres hanc veritatem vt comper tissimam astruxerunt. Sed & illud inuictū est argumentum in Apocalypsi, vbi nō Angeli tantùm, verùm etiā seniores & alij ora tiones eorum, qui sunt in terris offerūt Deo: Ac cùm b beatus is sit, qui habet omnia, quę vult, & nihil vult mali; cumq; Sancti (quē admodum scripsit D. c Augustī.) velint etiā intelligere, quæ apud nos gerantur, vix beati, aut pij esse possent, si ea, quę necessaria sunt, & ad tantam pietatem pertinent haud cognoscerent.

a S. Augustī. li. 2. de cura pro mortuis agenda ca. 14. & 15.
b Cyrill. 9. li. in Leuit.
b Augustī. lib. 13. de Trin. c. 6.
c in Psal. 108.

An verò, qui carnis pondere pressi diligentissimè pro alijs orabant in mundo, id iam omni deposita sarcina in cœlo facere nequeant, vix stupidissimus aliquis dixerit. Sanctorum enim mentes cum Deo, qui purissimus est actus, proximè cōiunctæ im mensam, & inexcogitabilē (vt ita dicā) perfectionem sunt assecutæ, vt longè quàm in mundo fuere, sint potentiores. Nec verò amici Dei esse desierunt, quibus cū in terris maxima mysteria, excellentioremque charitatis viam Christus Dominus ostenderit, hęc eadem multò magis in cœlis ijs aperuit, atque diffudit, qui admirabilem illam charitatem, ac gloriam in hæreditatē perpetuam sortiti sunt.

S. Ambro. lib. de viduis, vbi triplici ratione sanctos inuocandos ostēdit.

At si neges, Sanctos velle pro nobis orare, alterutrum fatearis necesse est, vel voluntatē (quod absurdissimum est) de mortuo corpore interijsse; vel si eam habent, nefarium esse cogitare eam frustra esse, quę ad charitatis actum (vt Philosophi aiunt) non reducatur, quippè cùm certò sciant, continentem nobis esse colluctationem cū aereis potestatibus, quæ nos circumeunt, vt deuorent; videant aūt nos (vt Apostolus inquit) factos esse spectaculum Angelis, & mundo, quāobrem & promptissimi sunt ad petēdum nobis ab eo Duce subsidium, qui per eos non solùm sine vlla sui iniuria, verùm etiam cum insigni clarificatione tot miracula, & munera charitatis erga humanum genus impleuit.

Restat igitur, id quod ad faciendum simplicibus fucum commentus est per hæreticos Satanas, nimirum, hoc intercedendi pro nobis officium solius esse Christi, quasi hoc ita alijs prorsus indixerit, vt piaculum sit, si quis per Sanctos ad Christum adire tentauerit.

Primùm autem neque vspiam legitur à Christo id Sanctis fuisse interdictum, ac si Christo iniuria irrogaretur, quod Sanctos inuocamus, iniuriā Apostolus intulit Christo, cùm Philemonem & Romanos rogauit, vt pro se orarent. At Paulus (inquies) orabat

orabat viuos, nò mortuos: Tātò ergo maiorem irrogabat iniuriā Domino, cū ijs vteretur intercessoribus, qui essent, necne, amici aut inimici Dei ignorabat. Porrò non sunt mortui Sancti, qui cum Christo, qui vita est, vitam viuunt verissimam. Iustorum (inquit sapiens) animæ in manu Dei sunt, visi sunt oculis insipiētium mori, illi autem sunt, in pace. Non legistis (inquit Christus Dominus) quod dictum est à Deo: Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Iacob, non est Deus mortuorum, sed viuorum: atque alibi. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Iam minor non erat iniuria (scriptum est aduersus Iulianum Apostatam in historia Tripartita) minorq; contemptus Baptismum perfusionem, aut Christum Galilæum appellare, quàm Sanctos, qui cum Christo viuunt & regnant, appellare tantùm mortuos.

Sap. 3.
Matth. 22.
Apoc 12.
Hist. Tripart. lib. 6. ca. 44.

At iterum vrgebis: Christus est aduocatus noster. Scilicet id nesciebamus; non est autem scriptum eum sic esse solum aduocatum, vt alijs prorsus hoc munus fuerit ademptū; alioquin facinus esset inexpiabile alterum pro altero homine orare; Christo enim eadem in terris potestas & officiū est, quæ est in cœlis. Sed cùm ille aduocatus est, id habet, quod alij non habent, vt, quēadmodum ipsemet Euangelista subdidit; sit redemptio pro peccatis nostris, soluat ipse pretium, sit inquam non solùm ipse, verùm etiam in alijs aduocatus. Cur me persequeris? dicebat Saulo, cùm Sanctos persequeretur. Addo, Aduocatus est, non solùm qui interpellat pro nobis, quod cuiuis licet, verùm etiam quoniam potestatem habet quicquid petit concedendi: qui enim in instanti (vt Theologi loquuntur) suæ cōceptionis consummatā gratiam & gloriā adeptus est, tum quicquid in vita promeritus est, id promeritus est nobis. Itaque quicquid petit, id ei iure debetur, sic suo innititur iuri cùm petit. At Sancti non suo, sed Christi iuri atq; misericordiæ innituntur, cū orant pro nobis. Id ep fida Christi Sponsa Ecclesia disertissimè ostēdit, cū orationibus Sanctorum addit, per Christū Dominum nostrū; atq; in Litanijs à Christo misericordiam, à Sanctis orationem ad eam à Christo impetrandam petit.

1 Ioan. 2.

Cur igitur (inquis) Paulus ait, vnum esse mediatorem Dei, & hominum? Nempè, quod natura mediator vnic⁹ est, quatenus vnus idemq; verus Deus cum Patre, qui nostris sceleribus erat offensus. ac veruis homo nobiscū, qui Deum offenderamus. Deinde quod is vnicus est mediator officio redemptionis, quod nemini alteri vnquā cōuenit, ipse enim se dedit redemptorem & ἀντίλυτρον pro omnibus. Præterea qua ratione interpellat pro nobis sic interpellat, nulla vt pro se egeat interpellatione. Mediatio autem Moysis (ait Cyrillus) sicut serui est, Christi sicut filij. Ad hæc accedit ea, quæ impulit Apostolum, caussa, cur hāc de Christo mediatore ita veritatem inculcaret. Ephesij enim ac Græci alij vicini, quorum Episcopus erat Timotheus, ex Simone Mago angelos habendos esse pro redemptoribus putabant: quod & ex a Actis Apostolorum diuus b Hieronymus ad Algasiam, & sanctus c Chrysostomus atque d Theodoretus exponunt. Cæterùm quis ita hebeti sit ingenio: vt, quoniam e Apostolus inquit: solùm Deum habere immortalitatem, illicò inferat, neque Angelos, neq; animos esse immortales? Alia enim ratiōe Deus immortalis est, qui (vt verbis vtar f Iustini Martyris) ex propria natura, non item ex aliena voluntate immortalitatem habet; alia angeli, & animi non tam natura sua, quàm Dei voluntate. Ita alia ratione Christus Propheta, alia reliqui Prophetæ, alia ille fundamentum, alia Apostoli fundamēta: Sed tamen vtriq; Prophetę, & fundamēta, alia ille intercessor, alia sancti intercessores nostri. Christi natura, qua ne⁹ & homo: sancti gratia, quia sunt homines. Christus sanguine & orationibus; sancti nō sanguine, sed precib⁹. Itaq; quoniam cū fundamentū sit, cętera fundamēta nō euertit, supra se posita, ita quoniam intercessor est, reliquos nō abnuit, quibus adeò intercedendi vim, & facultatem præstat.

Act. Apō. ca. 19. & 7.
a Act. Apost. c. 19. & 7.
b Hieron. quæst. 10. ad Algasiā
c. Chrys. in 2. c. Epist. ad Colos.
d Theodo. in priorē epist. ad Timotheū. et. Tim 6.
f Iustinus in quæst. Christianis propositis.

Hac responsione reliqua concidunt in Hæreticos tela, quæ in Catholicos intorserunt. Quod enim Christus sit ostium per quod habemus accessum ad Patrem, non propterea mutua, vel inter homines, vel inter cælites nobiscum oratio tollitur. Ad idem enim ostium ijdē nos ducunt, qui orāt pro nobis, nec per aliud ingredi quàm per Christum ad Patrem audemus. Si verò ad ægrotos (inquit S. Ambrosius) nō ipsorum sed aliorum precibus inuitetur medicus, certè nos quibus mens ægra est, & peccatorum vinculis impedita, debemus nos, non nostris, sed Sanctorū intercessionibus Deū medicum animæ inuitare.

Caluin. li. 3. ca. 20. arti. 21. Instit.

Nec (quod Caluiniani mentiūtur) propterea dubitamus, quin Christus det nobis qd⁹ petimus, quasi seuerior esset, nec verax. Gratissima enim semper fuit humilitas Deo. Zachæus indignū se putabat, qui coram Deo se sisteret, Centurio puerum ad Christū mittit, nec tamen minùs aliquid de Deo quā æquum esset sentiebant, qui vt Iob verebātur opera sua, nec sibijpsis aliquid dignitatis adscribere audebant. Deniq; quas Caluinus affert rationes, hæ omnes euanescunt, cū homines pro hominibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus,& Angelos pro nobis item orare demõstratum sit. Qui verò tot media nobis proposuit Deus, vt ad eum per Christum accederemus,is tanto magis bonitatẽ suã & sapientiã multiformem exeruit,cũ per innumeros riuos ex inexhausto illo infinitę charitatis fonte gratiã in Ecclesię hortũ vndequaq; deriuet. Itaq; Hęreticis illud dici potest:cur tu nequã es, cũ Deus ita sit bonus?

S.Amb. de Isaac & de anima.

Simile est, quod ex eodem Patre affertur.Christum esse os nostrũ, per quod loquimur cum Patre, nostrum oculum, quo videmus Patrẽ, &c. os enim, & oculus nostrum,qui sumus in terris, & Angelorũ ac beatorũ Spirituũ,qui sunt in cœlis,est Christus.Itaq; vt nostræ,ita Sanctorũ orationes in Christi nomine exaudiuntur, sicut,qd' paulò antè dicebamus, Vniuersa per Christianum orbem canit Ecclesia Catholica.

Addunt in Concilio Carthaginensi,Patres prohibuisse,ne qua oratio in altaris Sacrificio referretur ad Sanctos; sed decipiuntur cùm alios tẽtãt decipere. Neq; enim eo in Concilio de orationibus ad Sanctos, sed de sacrificio ipsi Deo offerendo habita fuit mentio. Ita B. August. respondebat Manichæis,idipsum Christianis obijcientibus, Sacerdotes Christianos non offerre Sacrificia Martyribus,sed Deo. Cæterùm orare Deum, vt Martyrum meritis consocientur & orationibus adiuuentur.

Lib.20. cõ. Faust. Manichæum. ca.21.

Artic.24. Inst.Caluin.

At Sanctis,inquiunt, adimitur requies, cùm orantes pro nobis nostris orationibus distrahuntur. Hic verò vide sensum verè hęreticum & animalem. Quid ni item Angelis,atque adeò ipsi Christo tanquam homini adimetur requies, cùm vndique ad eum orationes fundimus?

In Phil.1. siue occasione siue veritate Christ. an nuntiatur.

Sed & aiunt, Chrysostomus pronunciat, non esse nobis opus patronis, nosque facilius Deum per nos, quàm per alium quemuis exoraturos. At mirum est, cùm vbique D. Chrysost. Sanctorum inuocationem acerrimè tueatur, sexcenta loca apertissima ab Hæreticis relinqui, vnum afferri,quẽ tamen(vt solẽt)vaferrimè ad se detorqueãt. Aiebat autẽ in eo loco, aduersus Sacerdotes quosdã,qui se ita Sanctorum patrocinio committebãt, vt interea nihil ipsi nisi peccata committerent. Quibus certè nihil Sanctorum orationes prodesse alibi beatus affirmat Chrysostomus. Homilia enim in
» Matth. Si(inquit)negligentes fuerimus ac
» desides, nec per aliorum quidem merita
» possumus saluari. &c. Hæc autem dici-
» mus, non vt pro peccatoribus supplican-
» dum esse,sanctis negemus; sed ne nosmet-
» ipsos in otium ac desidiam resoluamus:&
» dormientes ipsi alijs tantummodò nostra
» curanda mandemus.Et homilia 5.in Matt.
» ait. Etiamsi Abraham Patriarcha pro nobis supplicet,qui in suis vitijs permanendo immedicabiliter ægrotant, abibit Deus, relinquens rogantem, ne vocem pro talibus interuenientis exaudiat, &c. Non igitur quasi oscitantes & desides ex aliorum meritis pendeamus. Habent enim vim pro nobis,& quidem maximam,orationes,supplicationesq; Sanctorum, sed tunc profectò, cùm nos quoque ad ipsum per pœnitentiam postulamus, & ad studia meliora cõfugimus.Et homilia 45.in Genes.Quando (inquit)quod ex nobis est, simul afferimꝰ, & accedit intercessio Sanctorum, plurimũ nobis confert, quòd si ipsi negligentes fuerimus, & spẽ in illis solis collocauerimus nostræ salutis: nihil ampliùs nobis prodest. Non quòd infirmi sint iusti, sed quia propter nostram desidiam nos ipsos perdimus. Et homilia prima in priorem Epistolam ad Thessalonicens.ait. Quid mihi opus est,inquis, aliorum precibus, quando ipse sedulus fuero? nunquã hoc dixeris homo: necesse est, & multa prece necesse est, &c. Ac vbi multis rationibus Sanctorum imploratione summoperè nobis necessariam cõprobauit,sic deniq; orationem cõcludit. His itaq; cognitis, nec Sanctorum preces contemnamus, nec totum in illas proijciamus: hoc quidem ne temerè insidijs opprimamur.illud verò,ne extra multum lucrum,& profectum excidamus:Sed oremus etiam,vt pro nobis precentur,manumq; porrigant,ad hæreamusque ipsi virtutis studio, vt bona diligentibus Deum promissa consequi valeamus.

Porrò neque obliuiscimur Abrahami in nostris precibus, sicut Caluinus calumniatur;extat enim in ijs illud, omnes S. Patriarchę & Prophetę orate pro nobis. Apostolos quidem ac reliquos alios quosdam nominatim inuocamus, quod Christianã Ecclesiam, in qua nos sumus,fundârunt, quod miraculis,ac sanguine illustrem reddiderunt,eosque nobis Saluator Doctores nominatim tradere dignatus est.

Ad hæc blasphemiam cæteris nectunt, cùm blasphemiam esse Catholicorum dicunt,qui Mariam Virginem orantes,vocamus spem nostram.

Sed interim virus impietatis hoc fuco tegunt,Pater enim est Deus,ac tamen haud blasphemamus, cùm vocamus aliquem Patrem: nec blasphemabat Apostolus, cùm scriberet per Euangelium, ego vos genui. Lux & lumen est Christus, nec tamẽ Christi blasphemia fuit dicentis: Vos estis lux mundi. Spes nostra primaria & corona,& gaudium,& gloria est Christus: Nec tamen Paulus fuit blasphemus, cùm Thessalonicenses compellans: Quæ est enim (inquit) nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ?

2. Thess. 2.

riæ? nonne vos ante Dominum nostrum IESVM CHRISTVM estis in Aduentu eius? Vos enim estis gloria nostra & gaudium.Quod si sano sensu illi de hominibus adhuc in terris versantibus dixêre:Ecquid de beatissima Virgine cæterisque dicemus, quorum nobis certissima charitas est? quique ante conspectum Dei coronas immarcesibiles sunt assecuti?

At esto,inquiunt,ita inuocentur Sancti, illud autem,quòd per Virginis beatissimę, atque aliorum Sanctorum merita oretur Deus, ferri non potest. Sed his respondendum est,eò magis Christi meritum celebrari,quò eum non sibi soli; gloriam & merita,sed nobis ac tantò magis Sanctis promeritum fuisse confitemur. Ipse enim, qui se nobis dono dedit quomodo secum non nobis omnia donauit? In capite quidẽ plenitudo sensuum est: At si neges membra moueri, vel sentire, aut capiti iniuriã inferri,si ipsi moueantur, id prorsus erit plenitudinẽ sensuũ,etiã in ipso capite tollere.Si quoniam qui ex fonte scaturiunt riui, hos putas fonti honorem demere, deceperis:cũ ij vbertatem fontis magis ostendant. Porrò nec de palmite negamus racemum prodire,licet in primis è vite & palmitem ac racemum oriri sciamus. Ac ramus quidem syluestris arboris bonæ insitus oliuę(vt Apostolica similitudine vtar) quia particeps fit radicis & pinguedinis illius,eundẽ fert fructũ.Et homines igitur insiti Christo,non eundem fructum ferent, aut tantę pinguedinis gratia inefficax erit, nihil vt valeat ille fructus, aut nihil vt mereatur? Quòd si in veteri Testamento per Sanctorum merita, Deus multa posteris bona elargitus est; Et, verò propter hominum peccata,plagas acerbissimas populis inflixit; quid noui Testamenti diuitias spernimus, aut negare audemus, per obedientiã Christianorum Deum præmia, quæ tam constanter pollicitus est,pijs præstitisse? Quicquid ergo blaterent Nouatores, Catholicũ hac de re dogma verissimum est. Moyses orat Deum, quiescat Domine ira tua,& esto placabilis super nequitia populi tui, recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorum.Azarias quoque apud Danielem: Ne tradas nos in perpetuum,neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuũ, & Israel electum tuum. Quorsum putas eos seruos,dilectos, electos vocari,nisi quoniam,quæ illis impertita fuerat à Deo gratia,& cui ipsi legitimè cooperati fuerant, ea adhuc in posteris fructus misericordiæ germinabat? Quin verò Salomoni concessum est, ne eo superstite, propter Danidem eius patrem scinderetur illius Regnum, atque Abiæ data est proles à DEO ob eundem Dauidem eius Patrem, ac dixit DEVS se protecturum ciuitatem propter se,& propter Dauidem seruum suum, scilicet, quia(vt scriptum est) Dauid fecit rectum in oculis Domini omnibus diebus vitæ suæ. Itaque non est quòd dubitemus, quin quo tempore Christus Dominus abyssum charitatis suæ in suos effudit, multò item magis quàm veteris Testamenti Patribus, vt alijs bona mereri possint Apostolis, & reliquis Patribus nostris concesserit. Videat plus quæ homil. 48. in 18.cap. Geneseos ex ijs quæ produximus testim onijs disertè D. Chrysostomus disseruit.

Exod. 32.

Dan.ca.3.

3.lib.Reg.c. 11. & 15. & 4. Reg. 19.

1.lib.Reg. c.15.

Ad extremum ergo Hæretici ne vllam se habere cum Sanctis communionem ostenderent, ac verò nihil, quod Ecclesia Catholica facit, non morderent:duo illa obijciunt. Alterum quod coram B. Virginis,aut alterius Sancti imagine, orationẽ Dominicam pronũtiamus:alterum, quod Angelicam salutationem recitando rosario sæpè repetimus. Interea verò miseri nondum didicere,Sanctos à nobis vt socios ad orandum tanquam fratres pijssimos & dignissimos assumi, sensumque ipsum,si quo ad bonum vterentur, eos docere potuisse ad imitationem,ad dolorẽ ex peccatis,ad spem de diuina bonitate concipiendam nos acriùs moueri, cùm imagines eorum,qui quondam apud nos sanctè vixerunt,aspicimus;quàm si varijs cogitationibus,& rerum caducarũ specie subinde nobis occurrentiũ, mentem auertamus à cœlestiũ rerum contẽplatione.Quẽ enim pœnitentem dum orat, non moueat imago B. Magdalenæ lachrymas fundentis,mundo renuntiantis,crucem amplectentis, vitam deinde totam perpetua abstinentia,& rerũ quibus delectabatur nuditate traducentis? Quis tum alto de corde suspiria non trahat,& non exclamet, ô Sancta,quod remedium à Christo nacta es,id nobis procura, nostrarũq; miseriarum, quas olim es perpessa,sic miserere, vt misericordiam eandẽ nobis à Deo per Christum exores.

Iam quod ad Angelicæ salutationis iterationem attinet,si ponatur id, quod plusquam satis probatum est, beatissimam Virginem vti gratissimum Deo instrumentum, fuisse omnibus seculis(quod nec Hæretici iam negant) in vniuerso orbe Christiano inuocatam. Diuinæ verò bonitati semper placitũ fuisse, per eã in merito vnigeniti filij sui, in quo & ipsa multa merita cõsecuta est, plurima beneficia cõferri,nemo mirabitur, Angelicã salutationẽ,piasq; alias orationes iterari. Quod enim per se pium & sanctũ est, id iteratum non modò

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidquam sanctitatis amittit, verùm etiã sanctitatẽ in animis piorum maiorem gignit, & sancit.

Sed & antiquissima est, ad calculos orationum iteratio, sicuti in Palladij historia extat. Ac nulla penè in vniuerso orbe terrarum est regio, vbi Apostolicę atq; Catholicæ Ecclesię vestigium aliquod sit, quin adhuc in ea extet pia consuetudo beatissimæ Virginis salutandæ, per hunc rosarij modum: Armeni, Indi, Græci id faciunt, vt mittam vniuersam Ecclesiam Catholicam, quæ purissimam doctrinę, ac pietatis regulam semper seruauit, ac seruat.

Quare quibus id orationum genus haud arridet, ij meminerint, S. Augustinum dixisse, insolentissimæ insaniæ esse, velle abrogare id, quod per totum mundum vniuersa obseruat Ecclesia.

At meritò inquit Dauid, Beatum esse eũ, qui posuit ascensiones in corde suo, dispositin valle lachrymarum. Hæ enim sunt ascensiones sanctæ meditationis & orationis, quando recolentes œconomiam salutis nostræ ascendimus, quasi per quosdam gradus; ab incarnatione & initijs vitæ Domini nostri, vsq; ad passionem, & denique ad posteriores glorias, & beatitudinem illam æternam, in qua per merita vitæ Domini nostri IESV CHRISTI regnant cum Christo omnes Sancti, quisq; pro mensura gratiæ, quam in hac vita consecutus est. In ascensionibus autem istis adhibemus calculos, vt in illis veluti gradus aliquos memoriæ caussa constituamus. Porrò ad singula mysteria recitatur decies salutatio angelica beatissimæ virginis, quia numerus denarius pertinet ad perfectionem laudis diuinæ, sicut scriptum est: In decachordo psalterio psallam tibi. Facimus autem hoc propter memoriam incarnationis filij Dei ex Virgine, & quia ex hoc mysterio cætera omnia salutis nostræ opera profluxerũt. Quamobrem post singula mysteria ad hũc veluti fontem reditur, vt eò maiores gratiæ pro tanto beneficio vnde cætera promanârunt, diuinæ Maiestati agantur, & Virgo beatissima pro nobis intercedat ad filium, per quam ipse datus est nobis.

Cur autem non optimum est, cùm quinquies orationem Dominicam recitem, vt quinq; illa, quę pro nobis Christus accepit vulnera, offerã Deo, siue cùm decies vt decalogi præcepta seruandi gratiam consequar, siue triginties, aut tricies, vt singulos vitę Christi annos, eiusq; immensos labores pro humano genere exanlatos, ac pro nobis sanctissimè traductos meminerim, ac per eosdẽ labores meritũ Christi assequi studeã, eandẽ Dominicam orationẽ recitẽ, vel denique sępiùs adhuc ipsam angelicam salutationem repetam, perpensa interim immaculata B. Virginis vita, quã & imitari conemur, & nobis aduocatam vti ante mille, & quadringentos annos S. Irenæus eam vocasse diximus, accersamus?

Scilicet si sępè ijsdem hominibus eodem die, plusquam diuinum cultum exhibuerimus, & demissas genuum flexiones, ad quælibet verba adhibuerimus, ac (quod belluinum sapit) si canthari ad ebrietatem quotidie centies iterabuntur, scómatisque Ecclesia Dei frequenter traducetur, sancti que & tabernaculũ Dei creberrimè blasphematum fuerit, hæc omnia purum verbum Dei, purũ Euangelium erunt: orare autẽ sæpe, & iterata cum amicis Dei habere colloquia, salutationesq; repetere, cùm iam nec aduenę, nec hospites, sed ciues Sanctorum simus, idololatriam sapiet?

Quòd si quis superstitioni tribuerit numerum illum precum ita frequentem, sentiet opinor si paulò aduertat animum conscientiam reclamantem, ac dicentem: o homo tu quis es; qui alienum cor iudicas? Cũ enim nunquam probaueris vim pietatis in numero, quatenus numerus est, ab Ecclesia poni, quid frustra pietatem, quæ ad omnia valet, quæque nullis terminis circumscripta est, vis in terram defodere?

Nec verò liberæ desinunt esse precationes nostrę, quasi numero ac tempore astringantur; quæcunq; enim à Deo sunt, ordinata sunt, nec item propterea illis interdictũ est, quin si legitimè impediãtur aliquid sibi demant earũ, aut item maiorem earum mensuram adsciscant, quantum nempè & charitas erga Deum, ac recta ratio dictet.

Atqui si id, quod de numero inuidiosè ab hæreticis obijcitur, verũ sit, cur eadẽ ratione nõ cõuellatur Daniel, in hostili solo ter orans in die, q; quidẽ in singulis etiã locis antiquissimè, id est, Ecclesia nascẽte fieri consueuisse, in Apostolicis cõstitutionibus inuenitur? Cur itẽ Christus Dominus nõ accusetur in oratione pernoctãs, ac ter ipsa, qua traditus est nocte, ad Patrẽ orandum accedens, eademq; ipsi non semel offerens: Ecclesia item sępties in die (quod & Dauid faciebat) orans; quã Apostolorum traditionẽ Oriens primò, deinde occidens post horribiles illas persecutionũ clades, vbiq; recepit? Nam & Græci orationẽ in septem tempora distinctã adhuc retinent, vtramq; enim cõiungunt primam cum matutino, quas μεσονυκτικὸν ὄρθρον, πρώϊον, τρίτον, ἕκτον, ἑσπερινὸν, ἀπόδειπνον seu ἐπὶ λύχνιον vocant, quibus respondent ex Latinæ voces nocturnorũ, matutini seu laudũ, primę, tertię, sextę, nonę, Vesperarũ & cõpletorij seu lucernatis, q̃ perpetuò

Clem. vbi sup.

In eorum vitis.

Hist. Tripar. lib. 8. cap. 1. Pall. hist. 61.

Clem. lib. 7. constit. Apostol. c. 25.

Clem. Alex. post. cõstit. lib. 2. c. 24. Cassianus lib. 3. de instit. Cathol. l. c. 4. & Act. 3. & 10.

IMPOSTVRAE RETECTIO.

ET in his omnibus quoque suo se gladio iugulat Chytræus. Dum enim de prouincijs & regionibus hisce loquitur, vt vnam ibi vigere doctrinam ab antiquis tẽporibus ostendat, quæ cum hæresibus Germanicis conueniat, Catholicæ quidem Ecclesiæ vestigia prodit antiquissima, velit nolit, qualia sunt, quæ de eorum Liturgijs, & Sanctorum commemoratione & inuocatione, de Monachis, de cœlibatu Sacerdotum, de plerisque omnibus penè ritibus disertè confitetur.

Ac de Armenijs dicit inuocationis & intercessionis Sanctorum & oblationis Sacramenti, pro alijs ex presior & prolixior, quàm in veteribus Græcorũ Liturgijs mentio apud eos fit. Pag. 22.

De Syris, Maronitis, ad montem Lybanum, ait eos nunc solos ferè in Asia Latinæ conformes Ecclesię esse. Pag. 23.

Hierosolymæ non negat esse templa Christianorum cum Christo Domino, dũ eius seruis, qui sunt in cœlo S. Michaeli, S. Iacobo, S. Teclæ, S. Ioanni Baptistæ, S. Georgio, S. Demetrio, S. Catharinę, dicata; Varios item Monachos esse, ac præcipuè Franciscanę familię, qui præcipuè ipsum Christi sepulchrum, non sine diuini numinis, magna prouidentia, custodiunt. Pag. 24.

Ex Aethiopia, eoque ex pretiosi Ioannis ingenti Imperio fatetur, cũ ab illo Christiana religio colatur Patrum nostrorum memoria ad Sixtum IIII. & postea ad Clementem VII. Pontifices Maximos venisse Legatos, à quibus sese pendere, & dirigi vel le, & sanctam Sedem Apostolicam agnoscere, liquidissimè testati sunt, quin verò Aethiopes illos, qui Abyssini dicuntur, Romam religionis caussa venire, inquit, vbi & in Vaticano (quod verum est) proprium cum domo templum possident. Pag. 28.

In Pannonia non deesse Concionatores (vt ille inquit) Pontificios dicit, & in ea trans Danubium circa fluuium Araboně Patriã agnoscit sancti Martini, in qua arx & sepultura sit S. Stephani primi Vngariæ Regis Christiani insignis, quorum vtrumque cùm Sanctos nominet, videat qua doctrina, & sanctitate vterque fuerint, Ecclesia verò eorum tempore viguerit; similẽ enim prorsus præsenti Catholicę Ecclesiæ reperiet.

In Bohemia Husitas omnia ferè Pontificia, in cæteris articulis retinere, nisi quòd maluntex Senatus Ecclesiastici Pragę paucos ante annos facti, quàm ex summi Pontificis à Christo instituti, auctoritate pendere ac regi. Pag. 41.

Quæ

tuò vniuersa Occidentis Ecclesia decantat ad gloriam Dei, & ad Christi passionis gesta quotidie recolenda, quemadmodum Apostoli declarârunt.

Verùm & compertum est, sanctos illos Aegypti Patres consueuisse ardentes identidem orationes in cœlum iaculari, ac D. Bartholomęum Apostolum centies in die, ac tantundem nocte genua flectere: Sanctumq; Apollonium Abbatem idem adhibitis quibusdã precationibus facere; Paulũ Abbatem, 500. Monachorum Patrem in finibus Africæ nullo die quidquam prius agere solitum fuisse, quã trecentas orationes Domino obtulisset, quas calculis in sinum ingerendis, numerabat.

Accedit ratio ad veritatem, atq; consuetudinem, quæ tria cùm aliqua in re inueniuntur, nihil firmiùs (vt inquit S. Augustinus) est retinendum.

Qui enim legere nesciunt, aut iter habentes recitare orationes nequeunt, vel animo iam meditationibus aut non assueto, aut fatigato, aliquid tamen ad diuinam gloriam boni dicere, quàm nugas effutire, aut inanium rerum obiectu distrahi malunt, percommoda hæc ijs ratio orãdi proposita fuit. Atq; inde summa cum pietate factum, vt qui sacræ sese militiæ addixerunt, hi numerum aliquem precationum Dominicarum & Salutationum indies recitantes, quasi pensum aliquem armis licet tecti, & aduersùs hostes progredientes, persoluere possent.

OCTAVA CHYTRAEI IMPOSTVRA.

APud a Armenios, in Syria b quoque & Perside, ac latiùs Asia & c Africa, præcipuè autem in d Aegypto, amplissimis Aethiopiæ regnis, & in ca e Africæ parte, quam vnà cũ 40. regnis, tenet potentissimus Monarcha, quem incolæ Belungian, nostri corrupta voce Presesan appellãt, in f Pãnonia quoq; & Trãssyluania, & in g Bohemia h Ecclesiæ, in vera doctrina Deo iuuante firmæ & stabiles permanent, ac Doctores pietate, doctrina, constantia & zelo singulari lupos ab ouilibus suis arcentes benignè & constanter fouent. Ac postea. Hæc de Ecclesiarum Græciæ, Asiæ, Vngariæ & Bohemiæ, conditione præfari hoc loco Chronici lectioni, quam vsq; ad Augustum, & nati Christi tempora deduximus, volui; nam ea de caussa præcipuè scribi, & extare Chronica Deus voluit, vt vbi & qualis semper fuerit in mundo Ecclesia, sciremus.

a Pag. 20. b 21 c 24. d 27. e 29. f n. g 32. h 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ cùm ita sint, quid Chytræus effecerit, iudicium esto sobriè sapientiũ Christianorum. Nam cùm eorum quæ ad religionis substantiam pertinẽt, antiquissima adhuc ibi vestigia appareant. Et verò vel ibi nunquam Romanos Pontifices fuisse sciamus, ne quid illis tanquam dominantibus inuectus ille ritus tribuatur, consensu totius orbis terrarum, velit, nolit, proprio gladio, vt diximus, hæresis iuguletur necesse est.

At, inquit, alicubi ijs in Prouincijs aut sacrum vulgari lingua cantatur, aut Sacramentum sub vtraque specie datur.

Quidni igitur, cùm inde ad veritatem antiquitatis, & Ecclesię veræ cruenda argumenta petuntur, ea quæ magis ad substantiam religionis pertinent, non admittit in primis?

Et quidem (inquam) si admittenda sint hæc, quæ tamen non ita prorsus habent, vt iste mentitur: Neque enim in Græcia, lingua vulgari in Liturgijs vtuntur. Nec quæ ab aliquibus alijs populis vsurpata est, ea passim ab hominibus de plebe prorsus intelligitur. Nec sub vtraque specie sic sumitur vbique Sacramentum, vt etiam sub vna, quemadmodum superius attigimus, interdum non sumatur, præterquam, quod nunquam ij Catholicis vnquam insultârunt, quòd sub vna specie sumerent D. mysteria. Qua de tota re, vt adhuc apertius imposture Chytræi aperiatur, hęc quæ sequuntur adijciamus.

DE EVCHARISTIAE SANCTISSIMÆ sub vtraque specie sumptione Chytræi & aliorum, seu Hæreticorum siue Schismaticorum retectio, manifestior, &c.

INPRIMIS iustissimum Dei iudicium perpendendum est, quale in ijs fuerit, ac sit, qui vrsêre, vrgentúe petitionem vtriusque speciei nesciẽtes quid petant, aut quid velint, nisi libertatem, quæ ex Deo non est. Iamdudum enim (quæ certè infœliciſsima calamitas est) nullos Episcopos aut sacerdotes legitimos: itaque nec Ecclesiam habent: extra quam nullas salus est. Quòd verò vbi desint Episcopi & sacerdotes veri, ibi nulla Ecclesia sit, S. Patres ex Dei verbo rectè intellecto, ipsáque ex ratione plenissimè docuerunt. Ecclesiam inquit S. Cyprianus esse Episcopo adunatam, & Episcopum esse in Ecclesia, & Ecclesiam in Episcopo. Et S. Hieronymus Ecclesiam ait non esse, quæ non habet sacerdotes. Quod & probatur ex D. Paulo qui scriptum reliquit; Et ipse (Christus Dominus) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes, &c.

Vide in resp. ad sept. cen. S. Cypria. Epist. 4. libr. 4. Hieron. li. cont. Luciferanos.

Ephe. 4.

Ac Dominus ipse ostendit gregem Pastoribus destitutum necessariò perire. Mercenarius autem (inquit) fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. An verò in Germania, ijsque in locis, vbi se ab Catholica Romana Ecclesia populi, & regna seiunxerũt lupi rapuerint oues, videant sobrij Iudices veritatis. Quòd cùm non nisi impudentissimè inficiari nequeunt, fateantur id effectum esse absentia verorum Sacerdotum & Episcoporũ, sine quibus, vt dictum est, Ecclesia nulla est. Ioan. 10.

Accedit diuinum alterum, idque horrendum iudicium, quod stupida cœcitas, & ceca superbia non sentit, sensura paulò pòst nisi ante mortem haud resipiscat. Idque iudicium est, quod Christum in Eucharistia nunquam accipiunt, cùm ab ijs sumant, qui legitimi Sacerdotes non sint.

Præterea hi fructu Baptismi, ac reliquorum omnium Sacramentorum miserrimè carent, quæ à Christo Domino instituta, queque vasa gratiæ diuinę sunt, per quę nẽ pè pretiosissimum Christi Domini meritum in nos deriuatur: Nec tamen & huius rei iacturam sentiunt, quod certum est, diuinę reprobationis argumentum.

Sic neque Patrum doctrinam habent, qui quidem Patres Ecclesiam, veræ & Apostolicę fidei cõfessione, ac sanguinis profusione ædificârunt. Nam & horum lectionem haud vsurpant, sed pro ijs consentientibus & qui fuêre sanctissimi, Apostatarum, & impurorum, eorumque inter sese dissidentium hominum libros vsurpant. Sic hęreses anathemate percussas, & damnatas excitarunt, fœdissimeque in nouas Sectas quotidie scinduntur.

Sic religioni sibi non ducunt, quòd bona Deo dicata, aut sacrilegè furentur, aut impiè possideant, aut non restituant vsque ad minimum quadrantem, cùm scriptum sit: Non furtum facies, & reddite quę Dei sunt Deo: Itaque & ad æternos cruciatus infeliciſsimi descendunt.

Sicque inter ebriosos, vetere interea & nouo Testamento, modò ab vno, modò ab altero Apostata deprauatis ad speciem, & hypocrisim, non ad pietatem & humilitatem vtuntur: cumque impiè iactitent, velle sese tantummodò verbum Dei, nihil iam habent, nisi verba apostatarum & Hæreticorũ, qui sese inuicem miserrimè dilacerant.

Sic denique diuino iudicio factum est, vt qui sese propter Calicem ab Ecclesia sancta Catholica, Romana separârunt, ab sola eadẽ dispẽsationem eiusdẽ calicis petierũt, ac petũt, cui, pinde volẽtes nolentes regni cœlorum claues, & ligandi atque soluendi fuisse traditas, consitentur.

HAEc cùm ita se habeant, si quis ex istis salutem sitit, & seriò credit vitam æternam, mente reuoluat, quæ olim Michael Vehus Theologus Germanus, quæq; alij contra istiusmodi calicis petitores scripsere, quorum quidem adnotatis in fine huius scripti eorum libris sat fuerit hæc pauca, quæ sequuntur, attingere. Sic itaque ille optimè de vtraque specie loquens, aduersùs Pomeranum dicebat.

IN quolibet negotio optimum fundamentum est veritas, qua hæretici prętermissa libros cõtexunt ordientes à mendacijs. Itaq; eorũ calumnię domũ eorum remittẽdę sunt, donec sua probẽt mendacia. Quòd si verò nescij sunt, quid illis probandũ incũbat, nos haud grauatim eos docebimus.

PRIMVM quidem planum faciet, calicem ex Christi mandato ab omnibus necessariò sumi oportere; id quod illi adhuc cũ suis nõ fecerunt, neq; facere vnquam valebunt. Si enim pro suo fundamento afferãt, id quod Hussitę solebãt afferre: Nisi mãdu caueritis carnẽ filij hominis & biberitis eius sanguinẽ, &c. Iã Lutherani, quos sequitur Pomeranus, docent in ijs verbis nullã mentionem fieri Eucharistię, quæ necdum instituebatur. Sin aũt afferunt illud: Bibite ex hoc omnes: planissimum est ad Apostolos id spectâsse: Neq; Ecclesiam, aut Patres, vnquã ex ijs verbis necessitatem, alicuius præcepti credidisse, vel docuisse; cùm & in Euangelio apertè declaretur, qui sint illi omnes: Et biberunt ex eo omnes; hoc est, duodecim Apostoli, inquit Euangelista.

QVIN verò si Pomeranus suos hic consulat, inueniet suæ sectę primarios, id etiã negare, dicereque Christum, neque alterã speciem, neque vtramque speciem sumendam ab omnibus præcepisse.

DEINDE si hoc quoque poneremus, ea verba necessariam habere prœceptionẽ; iam illud nihilominus esset probandum, quòd ad singulos speciatim, nõ ad omnes generatim fuissent dicta: sicut illud; Crescite & multiplicamini. Certũ est enim, non singulis speciatim, sed omnibus in genere hoc esse dictũ: cũ & multi sint ad generationem minùs idonei, & ipse Dominus laudet eos, qui se castrauerunt propter regnũ Dei, & Apostolus oẽs velit esse sicut seipsum. Atqui hoc etiã concesso, dicta ea esse speciatim ad singulos, esset præterea probandũ, etiam huius prœcepti verba ad singulos pertinere. Cõcurrunt enim huc multa: benedicere seu cõsecrare, facere, seu offerre, edere, bibere, in memoriã eius facere, seu mortẽ eius annunciare. At hoc certè planum nunquam illi efficient, nisi consecrandi munus velint ad singulos rusticos, atque adeò ad ipsas mulieres pertinere.

PRæterea restat adhuc illis probandum, Christum, accedente necessitatis periculo, & alijs rebus vt schismate, & hęresi, ex illis verbis praue intellectis concepta, non reliquisse id liberum Ecclesiæ, cui dedit infallibilem, ac perpetuam spiritus S. assistentiam, & dispensationem, seu administrationem Sacramentorum.

Restat inquã probandum, Ecclesiã, tali occurrente casu, nõ esse hac auctoritate prędita, vt eiusmodi posit edere constitutionẽ, qua id periculi euitetur. Hęc ille.

Sed præterea nemo, vix etiam literis sacris tinctus, nisi datus sit in reprobum sensum, negauerit, tam vnius, quàm vtriusque speciei mentionem, in Euangelijs & Actis Apostolorum fieri, vt id, pro ratione temporum & personarum, posse ac debere statui in Ecclesia, intelligeremus, quòd ad maiorem Dei gloriam esset, & ad pacem retinendam, cuius hoc potissimum Sacramentum est symbolum.

Nemo item, nisi planè stupidus sit, negauerit, calicem Corinthijs, vtpotè ex gentilitate ad Christũ conuersis, datũ esse, vt nempè calicem Dæmoniorum gentilibus suauiter adimerent Apostoli: Sed cessante postmodũ illa causa, sublatũ esse vsum vtriusq; speciei, paulatim ex se ipso in multis populis Christianis, satis planè liquet.

Nemo item ostendet ex Actis Apostolorum, aut ex Euangelio, fuisse Laicis Iudæis calicẽ datum; quandoquidem, ne in Testamento quidem veteri participes erãt liquidorum, quæ in Sacrificijs offerebãtur: itaque erant frequentes in fractione panis, vt est in Actis Apostolorum.

Iam verò cùm integer Christus sit in vnaquaque mica, vel stilla, frustra anguntur ij qui deserunt Christum, nisi habeant vtramque speciem; cùm species ipsę accidentia tantùm sint.

Ex historijs itẽ antiquissimis, quoniã modò sub specie panis, modò sub specie vini tantũ, Eucharistia sumpta sit ab aliquibus: neminem ex Patribus scimus, Ecclesię Catholicę vllã propterea erroris notã inusisse. Quòd si afferunt Gelasiũ vel Leonem Pontificẽ iussisse, vt sumerentur integra Sacramenta, id est, species integrę Eucharistiæ; afferant etiã, si ingenue & Christianè se velint gerere, causam, cur id præceptum fuerit. Manichęi enim, qui sanguinem omnium horrebant, & eũ à malo deo creatum dicerent, ne deprehẽderentur hęretici, soliti fuêre inter eos Catholicos cõmunicare, qui vna tantùm specie vtebantur. Itaq;, vt illi retegerentur, eam tulit legẽ Pontifex: nec tamen vbique, sed vbi hæresim suam

Mani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Manichæi spargebant; qua hæresi sublata, integrum relictum est Ecclesiæ, vt qui vellent vna specie vti, ea vterentur.

ATQVI ex hoc quoque iugulant sese aduersarij, qui cùm dicant, in Ecclesia vsum vtriusq; speciei semper, ac præsertim paucos annos fuisse, iam fatentur ante tot secula, etiam vnius speciei in Ecclesia Catholica vsum inualuisse.

ACCEDIT, quòd vt non minùs baptizatus est, qui vna mersione, quàm qui trina tingitur: ita non minùs accipit Christum, qui sub vna, quâ sub vtraque specie sumit.

QVIN verò ex hoc auctoritas à Christo Domino, in bonum Christianorum Ecclesiæ tradita cernitur, quòd sicut varijs de causis vnica mersione vsa est, id est, ad indicandam vnam in tribus personis essentiam; & trina, ad ostendendum aduersùs hæreticos trinitatem personarum: ita primùm quidem Eucharistiæ sub vtraq; specie ministratione, & calix idololatrarum gentilibus ademptus est, atque Manichæorum hæresis retecta. At vero Husitæ, Lutherani, & eiusmodi alij, erant vnius tantũ speciei Eucharistiæ porrectione manifestandi, & sui erroris arguendi: quippè qui non propterea destituuntur vtraque specie, quòd Ecclesia non cupiat ijs integrum Christum tradere; sed quod ipsi putant, se integrum Christum haud sumere, si sub vna sumpserint; voluerint autem à Christo Laicis præceptum fuisse, vt sub vtraq; communicetur: quod quidẽ nunquã præcepit.

ITAQVE quod in ijs est, conditiones tentant Spiritui sancto & Ecclesiæ præscribere, qui debent intellectum in obsequiũ fidei captiuantes obedire; cùm Ecclesiam Spiritus sanctus (non Ioannes Huss, aut Lutherus, vlliue similes Apostatæ) regat in perpetuum. Id quòd si quis negauerit, iam verbum Christi expressissimum neget necesse est: ac proinde indignum se reddit, cui non solùm Eucharistia, sed alia quoq; Sacramenta negentur, vti re ipsa fit.

EX IIS, QVI DE VTRAQVE SPECIE, an danda sit Laicis, scripserunt, sequentium auctorum libri perutiles hæc capita continent.

IOANNES Hosman Episcopus Misnensis, peculiari libro tempore Concilij Constantiensis, aduersus Bohemos conscripto, id ipsum pertractat, atq; hic Venetijs anno *1561.* iterum editus est.

IOANNES ECKIVS, in suo Enchiridio breuissimè, sed efficaciter id ipsum ostendit, post sanctum Martyrem IOANNEM ROFFENSEM.

IOANNES HESSELS, Theologus Louanienſis, post alios multos, in libro suo de vtraque specie, aduersus quendam consultorem, qui se pacificatorem Ecclesiæ venditabat, quatuor capita pulchrè & perdoctè attingit.

Ex Scriptura omnibus locis, quæ aduersarij solent citare, nullum extare præceptum de sumendo à Laicis calice.

Ex Patribus, Ecclesiam veterem, nulla ratione sensisse, communionem vtriusq; speciei esse præceptam à Christo Laicis.

Nõ plus spiritualis fructus ex vtraq; Sacramẽti specie sumpta percipi, quã ex vna. II.

Non licere cuiquam Superiori illis annuere vsum calicis, qui eum ex errore petũt. III.

EDMVNDVS AVGERIVS, Theologus Societatis Iesu, in libro suo de Sacramentis Gallicè conscripto, & Parisijs edito, agit de hac ipsa materia eruditè & rationibus efficacibus: Atq; ex Ecclesiæ Africanę, Orientalis, & Occidentalis praxi, eandem, quę alia methodo ab alijs Theologis tractantur, veritatem ostendit.

CLAVDIVS SANCTES, Episcopus Ebroicensis, in lib. *10.* suarum repetitionum de Eucharistia, fusè hac de re agit, cùm ibi multa, quæ item attigerat Ioannes Hessels, penè ad verbum ex eo referat.

GVLIELMVS ALANVS, Anglus, insignis Theologus lib. 1 de Sacramentis, ca. 2. & sequentibus, hanc ipsam materiam (alia licet methodo) perdoctè & profundè pertractat: ostendit enim:

Totum Christum esse sub vtraque specie. I.

Totam rationem seu significationem Sacramenti, sub vna tantùm specie esse. II.

Totam Sacramenti gratiam vna specie acquiri. III.

Nec institutionem, nec præceptum, nec exemplum Christi efficere, vt vtraque species cuilibet cõmunicanti sit necessaria. IIII.

Pro vnius speciei communione, exemplũ Christi & Apostolorum extare. V.

Praxim Ecclesię post Apostolorum tempora, pro indifferentia vtriusq; vel vnius speciei. VI.

Asseruationem in vnica specie panis multò communiorẽ inueniri, quæ & ad sanctissimi Sacramenti reuerentiam, semper est visa commodior. VII.

Quæ ex decreto Gelasij obijciuntur, dilucidè & planissimè declarantur. VIII.

Assertiones Theologicę, de communione sanctissimę Eucharistię sub vna specie, defensę publicè Viennę, anno *1580.* à Georgio Seckera de Pissnicz Morauo. Ex his breuiter, & fœcundæ rationes, & loca D. verbi atq; Patrũ, impostura æque Hęreticorum ac schismaticorum percipiuntur.

Henricus Blyssemius Theologus societatis Iesu hanc nouissimè materiam perdiligenter ac doctè vniuersam excussit.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV, EPISTOLA AD STEPHANVM PRIMVM, POLONIAE REGEM SERENISSIMVM, DE STATV *Ecclesiæ præsentis aduersus quendam hæreticum.*

EPISTOLA AD SERENISSIMVM STEPHANVM PRIMVM POloniæ Regem.

QVO die, Serenissime Rex, ijs de rebus, de quibus ad te sum missus, Regiam Maiestatem tuã adij, eodem oblatus est mihi Volani cuiusdam liber, eidem Maiestati tuæ inscriptus, & superiore hoc ipso Mense proximo exeunte editus in lucem, aduersùs Petrum Scargã, & Franciscum Turrianũ Societatis Nostræ Theologos: Qui liber, cùm Proceribus istis obtrudatur, passimq; (licet clàm) inter alios quoque disseminetur, ea continet, quę victoriã, quam iustè speras de hostib' tuis, & præclariores cęteros conatus tuos possint retardare, ne dicam impedire: Si nempè, qui tecum in bello isto gladium stricturi sunt, ea labe aspersi, à veritate, & spe, quæ est in Christo Iesu exercituũ Deo, animum auocarent. Itaq; à bonis admonitus, etsi ad alia mihi est properandum: statui tamen hanc Maiestati tuæ Epistolam relinquere. Neq; enim verentur itidem boni, quin pro sapientia & perspicaci illa mente, qua te diuina bonitas insigniuit, vbi hęc legeris, proiectam hominis decepti audaciã interiùs agnoscas, & mendaciorũ atq; seditionis semina, quæ ille spargit in simplex vulgus, quã primùm extinguas. Requirit autem Deus ipse, qui Maiestatem tuam ad istud fastigium euexit, euecturus altius, si fidelem ei præstiteris operam, vt verbis, & re declares, te omnino ab istis pestibus, quę (vt inquit Sanctus Augustinus) Christum aduersus Christum portant, abhorrere: eò verò magis, qd', qui talibus flagitijs patriniũ optimi Regis aucupari conantur, ij tibi fallaci inscriptionum prætextu notam hæreseos Orthodoxo, & Catholico Regi sensim inurũt: qui nisi (quod cupimus) resipiscant, intelligere debent, vt autoritatem, ita voluntatem, & verè Regiam animi fortitudinem haud deesse, qua aduersus istiusmodi ora impudẽtia seuerè (ne interim alij cadant) animaduertas. Quod quidem sanctissimi & fortissimi alij Reges summis etiam Reipub. ac bellorum perturbationibus impliciti, propter ipsius Christi Domini gloriam, felici exitu perfecẽre.

Quæ igitur Volanus, & alij scribunt, qui huic inramentis libri illius ex Caluini, eiusque farinæ Hęreticorum doctrina colligendis operam commodarunt, eiusmodi sunt, qualia fidei hostes solent dicaciter oblatrare aduersùs Pontificiam in terris à Christo Iesu dignitatem institutam; deinde ad mystici corporis illius (quæ est Ecclesia) dilacerationem; ac denique ad ipsius Christi Domini corporis in Eucharistia negationem, aliaque huiusmodi à Catholicis sexcenties propugnata, & ab omni Hęreticorũ impetu vindicata. Quãobrem ad ea prudentissimo Regi satis sit dicere, Orientis, Occidentis, & Africę Ecclesiam, per sexdecim pene integra secula nunquam in Pontificem Maximum Christi Vicariũ, nunquam in reliqua (vt isti faciunt) esse loquutam: alioquin, Patrum antiquorum librum aliquem eo titulo inscriptum, & eodem conscriptum exemplo, proferant, si possint. Cõtra verò, est inuictũ illud veritatis argumentum, istis heri natis Satanę spiritum adesse, quod cùm neq; miracula, neq; solida doctrina, nec vitę probitas vlla fidem ijs conciliarint, tum vbi erupère, statim inter sese dissecti, iã centũ varias hæreses excitãrunt. Antiquitatis autẽ libros omnes diligentissimè sustulerunt; Neque hoc contenti, ipsum Dei codicem, hoc est, sacra Biblia, contrarijs inter sese versionibus deprauarunt; vt si Zuinglij, cũ Lutheri, hæc cum Caluini, horum cum reliquis hęreticis, aut scripta, aut versiones conferas, manifestissimè nõ spiritũ Dei, (qui est pacis nõ dissensionis Deus) sed vertiginis, & eius de quo dictum est, Satanę spiritum deprehendas.

Ecquid autem, Serenissime Rex, de illo statuas, qui ad tribunal tuũ vocato aduersario, huius ad se bona pertinere clamitet, quòd ea de re apud se dicat, iuris sui formulas, & reliqua esse omnia, seq; proinde maiorum suorum possessionem iustissimè repetere, legitimo possessore depulso. Vbi verò iusseris, vt ista integra proferat, illico quicquid ea de re scripti, quicquid signi ad

Nota Lector.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Veritatis testificationem inuenerit, id aut igni tradat, aut mutatis notis, vel erasis aliis, tantùm fragmenta vel frusta proponat. Si quid denique ex his aduersùs ipsum faciat, id non ex legitimi iudicis sententia, sed ex sui ipsius commento pronuntiandum esse contendat. Si Maiestas tua diuersum cum Senatu pronuntiet, contra hoc tandem armis ipsis, & tumultu excitato audacissimè irruat. Num tu isti cauſſam adiudicaueris? Lutherus certè, vbi cum sacra vesse pudorem abiecit, & prostitutæ virginis antea Deo dicatæ concubitum, connubij nomine conatus est tegere, votis autem perfidè violatis, in Ecclesiam Dei debacchari cœpit. Tua Maiestas ignorare non potest, quid de antiquissimorum & Apostolicorum virorum scriptis, quid de Concilijs omnibus Ecclesiæque decretis secerit, cùm ea omnia publicè vel concremârit, vel flocci fecerit. At Caluinus, cùm ex tot Geneuensibus Typographijs sua, & aliorum aliquot Hæreticorum scripta innumerabilia manauerint, ecquè vnquam Apostolicæ testem Ecclesiæ prodire, curauit: vbi post Farellum, & Viretum in eius Episcopi & Subaudi Principis ciuitatem fraude vsurpatam irrepsit?

Vide historiam Fontani aduersus mendacia Sleidani.

Iam verò cùm deceptus iste Pontificè nominat Antichristum, deque illo ad iudicium Maiestatis tuæ prouocat, non intelligit miser, quantam irroget iniuriâ Deo, quem in isto spernit, infamiq; titulo (quod nemo vnquam Patrum antiquorũ fecit) dedecorat. Nec verò itè intelligit infelix, quantũ pœnarũ daturus sit, qui dentem aduersùs Deum acuit, & blasphemias istas dignis pœnitẽtię fructibus haud deleuerit.

Nicolaus Sãderus quonã modo in li. iniustitia argumentis euincat præsentis temporis hæreticos esse Antichristos.

Ac de Antichristo quidem (ne alienos labores huc inferam) leget aliquãdo Maiestas tua, quæ Nicolaus Sanderus vitæ, ac doctrinæ laude excellens, 8. lib. de visibili monarchia scripsit, cùm Protestantes & Caluinistas cæterosque istos qui ex nobis exierunt, (sed non erant ex nostris) iniuictis ex verbo Dei, ac totius Ecclesiæ consensu argumentis, éuincat eos membra esse Antichristi, viasque ad huius aduẽtum sternere planissimè demonstret. Illud certissimum est, Pontificem Maximum neq; Antichristum habendum esse, neque vnquã habitum fuisse à quoquã, nisi à procacissimo aliquo Hæreticorum, qui sicut latrones magistratum, ita hi potestatem diuinitus institutam ferre non possunt. Quare nec Pontifex Antichristus est, q; ad doctrinã fidei attinet, in qua cum vniuersa cõsentit Ecclesia: Neq; quòd ad Sacerdotalis ordinis gradum legitimè ac ritè susceptũ spectat. Nec quoniam Concilia omnia, diuinámq; inprimis scripturam, vnà cum veterum Patrũ scriptis perpetuò tanquam depositum fidelissimè asseruârit: Nec quia hæc identidem edita quoquo versus disseminare curauerit (vt scilicet antiquæ semper Ecclesiæ facies, Euangelicęque veritatis splendor vbique cerneretur) Nec quoniam Christi Domini nomen & gesta, atque inter hęc infinitum illud meritum nobis ante oculos diligentissimè & assiduè ponì curat, quod effuso pretiosissimo sanguine filius Dei, humano generi comparauit. Cùm enim hæc omnia nulla inter missione, Euangelicis autem quotidianis lectionibus & declarationibus, ceremonijs, signis, & imaginibus ipsarum rerum, iam inde ab Apostolorum tempore vsurpatis, festisque solemnioribus anniuersarijs, in mentis aciem Christianis (procurante præsenteque Pontifice) defigantur. An ille erit Antichristus qui Christum toto corde adorandum proponit? Non inquam erit Antichristus, qui vt latiùs Christi nomen & fides propagetur, operarios ad vltimas quasque orbis partes indies mittit; qui quidem pro ipsius Christi nomine subinde martyria non pauci subeunt. At neque certè, quod seruos & amicos Dei honore afficiendos, eorumque charitatem expetendam & fructuosam esse, vnà cum antiquissima credat Ecclesia. tnouit enim id ad æterni Regis gloriam redundare: eos verò (quod S. Hieronymus dixit) vt securos de suæ, ita sollicitos esse de nostra salute. Et erat quidem, optime Rex, Babylon ipsa Roma & vt (inquit Tertull.) magna, & Regnorum superba, & Sanctorum Dei debellatrix: quo tempore Sanctorum Martyrum sanguis à Tyrannis fundebatur, trecentosque integros prope annos Pontifices ipsi, vitam pro Christi nomine penè omnes profundebant. Sed vbi collum Euangelico iugo subdidit, quæuè erat discipula erroris, facta est magistra veritatis, tũ cessauit esse Babylon. Idololatria verò omni extincta, suum ius palàm obtinuit à Christo Iesu, Ecclesiæ principatui traditum, de quo aduersùs Donatistas Catholicam Ecclesiam, de terrarum orbe perijsse mentientes, scriptum est à S. Augustino, superbas inferorum portas non victuras Apostolicæ ac Romanæ Cathedræ petram esse successionem.

Vide Canones Apostolorum constitutiones Apostolicas & Clementinas, & scriptas & quicquid S. Dionys. Areopagita. S. Bas. ad Amphilochium. S. Aug. Epist. ad Ianuarium Epistola 1. & 118. ad Probum Cõcilia & primæ generalia. S. Aug. in Psal. contra partem Donati. Centuriæ Illyrici & aliorum Historicorum mendacissimæ.

Et verò si contra, ego esse hæreticos istos asseram Antichristi membra, mendacem me, Rex, vtique non agnoueris. Quæ enim veteres de ijs Historiæ referant, tum ex ipsis fontibus (non ex Centurijs, nescio quibus mendacissimis) hausisti. Et vides & sentis, q̃ in Germania, Galliis, Anglia, Scotia, Belgio ab istis (si Deoplacet) fidelibus Euangelij prœconibus patrata sunt, & patrentur identidẽ. Antichristi enim membra sunt Rex, qui à nemine missi, currunt, qui sanguinẽ innocentium populorũ fuderunt, qui deo dicatas virgines temerario ausu polluerunt, vel ne quod Euangelicæ atque Apostolicę puritatis vestigiũ exraret, è sacris locis abegere; qui dãnatas omnes antiquas hereses ab inferis excitarũt; qui tẽpla inuasere, in quibus omnia pietatis auitę ornamenta aurea & argentea libentius quàm lignea, sancto scilicet illo idololatriæ (an Christi Domini memoriæ abolẽdæ zelo?) diripuerũt; qui sacrilegè direptis sacris vestibus, ipsas etiam quæ primam fidem irritam fecerunt, virgines, ad omnẽ incestum ornarunt, qui Regias (quę à Deo sunt) Maiestates, & potestates instructis rebelliũ copijs euertere, si possent, Reges autem ipsos obtruncare nituntur; qui spirituale Christi Regnũ, quod est Ecclesia, dominatibus tẽporalibus subijciendum esse perstrepũt. Quod quidem S. Athanasius agnouit esse verã abominationem desolationis, cũ etiã isto astu inescatis principib⁹ & reliquo magistratu, ipsi sese tamen Apostaræ ministri que Hæreticorũ, Regnis & Regibus præfici velint. At iste vrget carnificinã procurari à Pontifice; hunc neminem docere, ac proinde non esse pastorẽ. Idololatriam autẽ tueri, & propagare, vix ter in anno missam facere; deniq; nihil, quod nõ pessimũ sit, agere. Itaque de te ingentia aduersùs istũ (quẽ vocat Antichristũ) sperare se scribit, scilicet, vt à recuperandis, quas Moscus inuasit, Regni tui ciuitatibus, vt à frangenda infidelium, & hæreticorum superbia istum equitatum & copias aduersùs ipsum Pontificem Maximum abducas, te in Ecclesia totius cauſſa iudicẽ statuas, te denique Caluinismi, quem meritò tantopere odisti, vindicem omnino declares.

Vide S. Aug. Epist. 48. & 50. & l. 2. cõt. Lar. Petil. 184. et Historiã li. 2. c. 15. & Cod. de S. Trinitat. & fide Cat.

Vides Rex, quæ tibi ab hæretico trophæa proponuntur. Sed si istam primò carnificinam expendamus: ea deniq; eiusmodi est, ac si Regni huius decreta conuellentes, tuaque ista moderatione animi abutentes, seseque ipsos aduersus Rempublicam insidiosè armantes, sæpe verò patienter admonitos, nec denique resipiscentes, ac tamen seditiosissimos rumores in vulgus dissipantes, iustissimo iudicio coerceres. Tu verò nõ ignoras, quàm salutare fuerit semper, si quod Christus vult seriò effici, id diligenter curetur, vt Hæretici ab ipsi⁹ ouili arceantur. Qua in re conficienda, patrocinium & opem incredibilem attulit dextera Dei præstantissimis Imperatoribus Theodosio, Valẽtiniano, Martiano, Carolo Magno, S. Ludouico Galliarum Regi, quorũ consilia & leges in summis rerum difficultatibus latas, vtinã omnes proceres ac Sena-

Alphonsus de iusta Hęreticorum punitione. Item Ioan. Lælaus Belgiolanus Theologus Louanien.

tores tui perlegant, atq; ad earũ amussim Rempub. istam in tanta re, quanta salus æterna est, administrent. Sed & nosti ab antiquissimis omnibus Synodis, Hæreticos anathemate plexos, atque vt putrida membra ab Ecclesiæ corpore resectos. Scis autẽ verbo Christi pronuntiatos, vt Ethnicos et Publicanos, qui Ecclesiã non audierint, ac quo ardore beata illa Apostoli anima optabat, vt qui Christianos varijs hęresibus cõturbabant, ij abscinderentur. Vides autẽ q. tot variarũ hæresum morsib⁹ discerpti huius Regni sit status, cũ vigẽte Catholica Religione, & sancto fœdere hæreticos, pcul amouente, inuictũ esset, & omnibus bonis affluentissimũ Montfortius Aquitanus, exiguus licet Princeps, quadraginta totos annos Catholicã Religionẽ aduersus Albingenses Sacramentarios hæreticos propugnauit: itaq; continuatæ spei non defuit Deus. Cùm. n. mille tãtùm equites haberet armatos, quos confessionis, & Eucharistię Sacramentis prius expiari curauerat, centum hostium millia fortissimè fudit, qui cũ Aragoniæ Rege in subsidiũ Tolosani Comitis aduenerant, viginti nẽpe hostiũ millia cęsa sunt, Rex q; ipse trucidatus, reliqui dispersi & spoliati, aut capti. Deniq; Tolosan⁹ Comes nõ ita multò post resipuit, & ex Gallia monstrorum diu ignara lues ea teterrima expulsa est. Cùm autẽ Regnũ illud mutilatum, morumq; corruptione, atq; hæresum peste lacerũ esset, Rex ipse Ludouic⁹ sancta Montfortij cœpta prosequens, in splendorẽ pristinum restituit. Sciebat enim sibi, si iustè Regni diadema gestare vellet, causã Regis Regum esse suscipiendam, cui⁹ opes plusq̃ copijs nix⁹, quemq; sępissimè orabat, ad sanctissimarum legum obseruationem Regnum illud reuocauit.

Sis respõdens libello cuiusdam hæretici hęreticorum pulsionem esse iustã negantis.

Nostro quoq; tempore, vix aliquando iustis prælijs de Catholica religione discep tatum est armis, quin hæretici semper fuerint superati. Ac nisi Catholica manſuetudine retẽti Principes sanguinẽ odissent, ad internecionem fuissent deleti. Ita Heluetij Catholici paucissimi, magnas Hæreticorũ copias Zuinglio interfecto fudere, ac Tigurinos æterno iureiurando (q̃ extat adhuc) obstrinxerunt, vt Catholicam religionem esse veram, faterentur: Se verò nunquam illaturos Catholicis pagis iniuriam in posterum sponderent. Centum rusticorum millia in Germania, ac deinde alio bello Lutherani Principes aduersus Carolum V. Cęsarem, ita repente oppressi sunt, vt illa ex Carolo vox prodierit, veni, vidi, Christus vicit. Caluiniani ad arma cõtra Carolũ IX. Galliæ Regem quater exciti, & prius ad vnũ interfecti, aut magna clade accepta turpissimè diffugerũt. Quod si ij qui propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæresim pœna mulctati sunt, in vniuerso orbe terrarum, hosce cum Catholicorum numero conferas; quos quidem hæretici sine aliqua legum, Regumque autoritate trucidarunt: nullos fuisse eos planè iudicaueris. Et inter hos tamen, qui perfidiæ suæ pœnas haud indicta causa dederunt, plures errorem agnouere, supplicium autem publicè sibi subeundum intellexerũt, quò audacia repressa, quas proximo asperserãt maculas facilius eluerent: vt iam ex Ecclesiæ gremio, in Christi sinum exceptis, Lutherus, Caluinus, & reliqua sex inuideat, æternosque illos cruciatus cum eorũ tam fructuosa, & momentanea pœna libenter cõmutarent si possent. Et sanè vbi Clodoueo, ad fidem Christianam conuerso, Catholica cœpit in Gallijs religio latiùs patere: non ita multos (vndecim quamuis seculorum spatio) inuenies, de quibus ob hęresim suppliciũ, (re diligẽtissimè prius examinata) sit sumptũ. At hoc seculo soli[a] vn decẽnij spatio, iustitio extorto, pruptisq; iudiciorũ & potestatis Regiæ tribunalib[a] quingenta minimũ hominum millia hæreticis omnia turbantibus in Gallia, Belgioque sunt interfecta. Quot Serenissime Rex (quarũ ego rerum haud exiguam partem toto illo tempore in Gallijs vidi) quot inquam, virgines, quibus ab hæreticis vis est illata, mammillis deinde intra arcarum seras compressis, quòd Catholicam fidem nollent eiurare, miserrima lentaq; morte perierunt? Quot innoxij religiosarum familiarum viri, & Sacerdotes, quoniam Euangelium Christi sequuti, rebus sese mũdi omnibus exuerunt, alij viui in terram defossi, alij abstracta cute, clauisq; crania transfixi, alij sibimet humum ad sepulturam effodere coacti, diritatẽ Caluinianorũ experti sunt: quoties ex Sacerdotum adhuc spirantium ventribus discissis, atque inter ipsa gementium piorum viscera iniecto hordeo, equis ipsis, insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? cùm etiam ex aliorum Sacerdotũ naribus & auri[b] absciscis, frena sibi equites hęretici ornãssent, alijs autẽ ingessus in ora tormentari[a] puluis, atque ignis admotus, capita in minutissima frusta discerperentur, & in aerẽ euolarẽt. Plures & nobiles quidem multi amicè ab Hęreticis conuiuio excepti, de turribus & montibus post ipsa fercula statim præcipites acti, mulierum adhuc prægnantium & viuentium vteri secti, earumque ob oculos palpitantium embrionum membra saxis illisa, pueri vagientes in ignem iniecti: alij venibus appliciti, atque alligati, & ad ignem tosti cùm sacris precationum Catholicarum paginis contortis, tanquam suillo abdomine infarti fuissent, furentem istam & famelicam hæreseos rabiem exsaturarunt. Extãt horum multoque plurium facinorum, (quæ nõ sine lachrymis memoria repeti possunt) historię, veritatem posteritati contestaturæ: atq; ipsi adhuc parietes cruore fidelium hominum, & innoxiarum virginum cernuntur asperſi. Quæ verò erant olim omnis pietatis Scholæ, nosodochia, cœnobia, septa seu sacrarũ virginũ monasteria, ægrotis & pauperib[a] alendis pfugia, ea ne vni quidẽ Hęretico ministro cum sua filiorum & mulierum turba capiendo vel alendo sufficiunt: & in Senatus Parisiensis regestis acta leguntur, quibus Poltrotus equorum discerptioni traditus pœnas dedit, quẽ Theodorus Beza verbis promissisq; pellectum, ad Illustrissimi Ducis Frãcisci Guisij proditionem, & cædem inflammauit: ipsi autem si loqui possent lapides, & arę sacræ ad propitiandum Deum, ab ipso pene Apostolorum tẽpore erectæ, horruisse sedite rent, cùm vel Caluinianorum stercore sagitijsque conspurcatæ, vel antea Caluini iussu ad sternendum supplicij locũ deportatæ, innoxiorum corpora ad necem excepere, inter hos autem militũ præfecto, quẽdi alicuius sibi propositæ, nec animum neq; manus applicare voluerat, Caluinus ipsa die nascenti Christo sacra, caput, in Geneuẽsi foro, super ara ędis sacræ, curauit amputari. Ita nouum litandi genus viderunt Geneuẽses, & anniuersarij illius die sublata est celebratio, quo ineuntis nostrę salutis commemoratio semper est habita. Sed & ignota sęuissimis barbaris feritate in mortuos sæuitum est, nec Euangelicæ isti Caluinianæ iactatę puritati, & videlicet charitati visum est esse scel[a], si post fœdata & conculcata, quæ fuerunt à Dei filio instituta Sacramenta, si post sanctorũ Virorũ reliquias aut incẽdio consumptas, aut in Ararim, alioue proiectas capitibus ipsorum Regum exhumatis ad ludibrium pro pila abuterentur. Et audet adhuc impurus homuncio Volanus carnificinæ Catholicos, & ipsum adeò Põtificem insinuare coram Christiano Rege, aut deceptis nobiliũ mentibus faces admouere, quibus tantum quoque in Lituania moliantur incendiũ; qui tamen si saperent, acerbosque nouę istius fidei fructus meditatiùs inspicerent, pristinã illã maiorũ suorũ (discussa hæresum caligine) lucẽ vtiq; reciperẽt. Ac sanè, si proceres tui, (sicuti quondã huius in Regni VVladislaus Iagello, Sigismũdusq; ipsi Reges post oblatũ sibi Bohemiæ Regnum, quoniã hęresib[a] scatebat, æterna cũ laude resipuerunt) ipsi quoq; sordes istas, quæ tantũ dedec[a] & damnũ Polonico ac Lituanico nomini attulere, longissimè amio

Li. vitarũ nouem Colorũ Regum Franciæ. Liber de direptionibus templorũ scriptus à Claudio de Sainctes.

Alter liber Gallicè aduersus Hugonem Dodonæum, & alij. Vide Sanderum de visibili Monarchia, vbi de matyribus Anglię sub Henrico octauo & alijs.

Cromerus in fine operis.

lirentur, sancitò sanctissimo illo antiquo aduersùs omnem impietatẽ fœdere, nunquam paucorũ transfugarũ, & Apostatarũ fœdos concubitus, atque latrocinia priuilegio nobilitatis tuerentur, aut tegerent.

Habes Rex de carnificina. Quòd si ex istâ hæresũ colluuie alias Christiani sanguinis effusiones, & strages aliquib[a] cognoscere libuerit, liquidius nosces ex eo, quem tu libenter versas, Osorio Episcopo, qui ea de re, ac de Regni administratione Epistolã Reginæ, librosq; tres Haddoni Cancellario Angliæ facunda veritate perscripsit.

Osorius. Vide etiam Sanderum de schisma te Anglico qui extat m.s.

ADDIT porrò deceptus doceri neminẽ à Pontifice, huiusq; generis alia ex alijs mẽdacia nectit, quæ nisi in hac Sarmatia, longissimè nempe ab vrbe, rudibus ac simplicib[a], quibus etiam debitores sum[a], ita ferè obtruderẽtur, ne attingerẽ quidẽ. Ignorat autẽ cùm de summis rebus Põtifex, quique apud eũ sunt cõsiliarij quotidie agãt, id maximè ad docẽdos populos attinere. Et otiabitur scilicet Pontifex, neq; suis ouibus pabulũ procurabit, cùm in cœtu Cardinalium singulis hebdomadibus ãgit, de Euangelio in Indias, interq; gentiles inferendo, de reuocandis ad ãuitam fidem septentrionalibus, & orientalibus; de diuino cultu vbique restituendo ac propagando, de arcẽdis ab ouili Christi lupis; de mittendis ad omnes Reges, aut nuntijs, aut operarijs; De creãdis aut sufficiendis in demortuorum locum Episcopis, deq; alijs ad religiosa officia Ecclesiæ promouendis; de Synodis cogendis, aut de coactis examinandis; de pijs in vrbe Roma, totãque Põtificia ditione operibus (de quibus aliquid dicã pòst) conseruandis & augendis; de componendis Catholicorũ dissidijs, litibusue dirimẽdis; quæ vndequaq; ad tribunal Romanũ referuntur; cùm denique Episcopos & Cardinales ac Reges, & singulos quosque indefesso labore decrepitus licet, tum vocẽ tum literis ad religionẽ, & pietatem Christianam cohortatur.

QVID igitur si te, Rex optime, explicãdis Regni huius difficultatibus obnixè operam sic dantem, vt neque somnum, neq; ipsum aliquando cibum capere possis, audeat aliquis otij socordięque arguere? An nõ vel ille rerũ imperitus, ac proinde temerarius: vel certè si hæc cogitare debuit, nec fecit, audacis impietatis plenus censeatur?

IAM de Sacro quod ter in anno duntaxat fieri à Pontifice dicit, ignorat infelix non publicè solùm diebus solennioribus, sed singulis hebdomadibus priuatim, præsentibus suæ familiæ primarijs, à Pontifice Sacrosanctam illam Christi hostiam, pro vniuersa Ecclesia Deo offerri. Ignorat item singulis diebus ab eo supplicationes haberi, hymnos autem & psalmos septies in die, diuinaq; ex scriptura lectiones recitari, præter assiduos illos gemitus, & suspiria q̃ ad neũ de credita Petro naui ad portũ appellenda; sanctus nauclerus effundit.

QVIN si contra seductus iste æqua lance perpẽderet, negotiorum & orationum tempora; quæ à Catholicis D. cultui adhibentur: quamúe isti ministri ad deformandam Ecclesiam sedulitatem adhibent, sanè pectus tunderet, ac si quid pudoris haberet reliquum, veniam digno pœnitentię fructu deprecaretur. Quæ enim in Catholica Ecclesia à virginibus & Sacerdotib[a] ad celebrandas diuinas laudes horæ impenduntur, istis Volani ministri bene poti, aut aliquam deniq; ad ferenda inter Christianos dissidia, concionem eructant, aut tunc in fœdissimo suarum voluptatum cœno volutantur.

AT vrget, quicquid Pontifex ãgit, id ad Idololatriã tuendã vel propagãdam pertinet, cùm transubstantiationis nomine inuento, idolũ in terris statuit, & creatas res adorandas proponit. Hic ergo, Rex, animum quæso mihi adhibe. In hoc enim cardo videtur esse præcipuus, in quo versatur istorum fucatus zelus, quo Catholicã Christi Domini religionem ex ãnimis omniũ euertendam sibi esse persuãserunt. Primũ autem, hoc iterum quæro Synodine vllæ; aut Patres vnquam idololatrię, aut artolatriæ Pontificẽ, Ecclesiamúe Catholicã actusarunt? Agnoscit enim Volanus sanctissimos (vt eius verbis vtar) & orthodoxos, ãc magisterio Spirit[a] sancti edoctos & vitæ sanctimonia excellentes Augustinũ, Chrysostomũ, Ambrosiũ, Gregoriũ Naziãzenũ; & reliquos. At horũ ad Pontifices honorificentissimæ extãt Epistolæ, quibus & eorum dignitatem à Christo institutam, & verissimi corporis Domini oblatione in altaris sacrificio, sincerissimè Deo cultum exhiberi, planissimè confitentur. Ostẽdat igitur Volanus istam idololatriã, editis ipsorum integris libris, non autem detortis ad blasphemiã suis terriculamentis, si possit: tum dicat cur ipsi Manichæi, & Pagani (S. Augustino teste) Cereris & Bacchi adorationem Christianis exprobrabant, nisi quòd à Dei Ecclesia videbãt Christum in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento adorari, idq; à Patribus constantissimè doceri. Adde, cur sacrosanctũ hoc Eucharistię sacrificium, ex diuino & Apostolico verbo, S. Augustinus idololatrico gentilium, & vmbratili Iudæorũ opponit, & peracti in cruce sacrificij memoriam (inquit) celebrari, sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi? Et verò nũ ipsos Manichæos arguens, nõ arguit item

Aũgust. li. 20. in Faust. c. 13. Chrysost. hõ. 24. in 1. ad Corint. & hõ. 81. ad populum Anti. Ambros. lib. 3. de Spirit. S. Aug. Psal. 98. & lib. 20 cõt. Fau. c. 21. & Epist:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caluinianos, cùm sequẽtia verba cõrra Faustũ scribit? Manichæi (verò ait) nescientes quid damnandũ sit in sacrificijs gentium, & quid intelligendum in sacrificijs Iudæorum, & quid tenendũ, vel obseruandum in Christianorum sacrificio, vanitatem suam offerunt diabolo, qui eos decipit, recedentes à fide, intendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi mẽdaciloquorum. Et hæc quidem beatus ille Vir. Sed vt diuini istius mysterij vim adhuc testatiorem faceret, quid illum Spiritu S. afflatum impulit, æternæ vt memoriæ consignaret, quod 8. c. li. 20. de ciuitate Dei asserit, sacrificij nempe corporis Christi oblatione ab vno è suis Sacerdotibus facta, dæmones qui multam cladem attulerant, loco abactos fuisse, protinusq; calamitatem ipsam cessasse. Cur item matris suæ testimonium, ac memoriã sui ad altare fieri desiderantis recitat? cui nullius (inquit) diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimã sanctam, qua deletũ est chyrographũ totius mundi, quod contrarium nobis erat? Si isthæc erat idolatria, quid cã aut tanto exẽplo muniuisset vir sanctus aut tot secula permisisset Deꝰ, acerrimus alioquin tãti criminis vindex? Iã Chrysostomi libros sex de Sacerdotio, & tum ipsius, tum S. Basilij illius æqualis liturgię, vnà cũ D. Ambrosij missa, ordoq; ipse tanti sacrificij obseruatus ab Apostolis, non solum Dionysio, & Clemente, verũ etiam S. Augustino, testibꝰ euincũt: tantũ abesse, vt quoniã illa in vniuerso Christiano orbe celebratur idololatriæ nota sit inurenda Põtifici, nihil vt ex hoc ab eo ardentius, quã ipsissimum Dei cultum procurari intelligatur. Et in Africa quidẽ, aut in Asia, nõ ipse erat Pontifex, tũ cùm sacrosanctum missę sacrificiũ in ijs longinquis regionibus sacra frequẽtabat Ecclesia. Quis igitur hanc quã deceptꝰ iste voce blasphema vocat idolatriã, eò primus inuexit? edant hæretici originẽ si possint, ac cùm originẽ nõ inuenerint, prouocẽt ad antiquissima illa Apostolicorũ virorũ secula, indeq; integros illorũ libros (quòd sępe dicẽdũ est) promãt, & ex scripturis nomina (si Deo placet) & ꝓphetias de Luthero, Caluino & eiusmodi nudũ ꝓ vero Christo pané supponẽtibus, tanq; futuris Ecclesiæ instauratoribꝰ eruãt.

Cæterum quis totante secula Græcos ad idem vbiq; celebrãdum mysteriũ, Christumq; in Eucharistia adorãdum adduxit? nisi quod Apostolica traditione edocti, & ipsi, & Aethiopes, alijq; in toto oriẽte Christianæ fidei aut nomen, aut fidem adhuc retinent, cùm hoc vbique prẽstiterint, falsissimæ calumnię arguunt impostores hæreticos: Trecentos verò totos annos nascens Ecclesia, martyresq; plurimos Pontifices habens, cùm neque ad luxum diuitias quæsiisse, nec ad quæstum sacra fecisse possit, nisi, impiè argui, anne missæ sacrificium vnquam vel inter compedes, & inter sepulchra martyrũ, vel in cryptis omisit? Quis autem Pontifices illos tam fortes Christi athletas spiritus animabat ad hũc cultum vsque ad mortem retinendum, nisi is ipse Christi Domini spiritus, pro quo eadem in fide omnes, sicut pro eiusdem nominis gloria sanguinem effundebant? Et sanè in vniuerso orbe (Romę item) dæmonum & idolorum insinuato olim antiquissimo cultu Satanæ regnũ stabat incolume, cùm ijdem ipsi Pontifices & martyres, qui sacro sanctũ missę sacrificiũ quotidie offerebant, oracula Deorũ muta reddidere, & idola, cęteraque illa portenta, aras ité syluestres deiecére: quamobrẽ Græci, potentissimum ac terribilissimum hoc sacrificiũ vocârunt.

Sed recentiora, & ipsa quidem in hac Lituania, Sarmatiaque tota paucis recenseamus. Colebant pro Dijs Poloni, & cæterę Slauici nominis gentes Iouem, Martem, Plutonem, Cererem, Venerem, Dianam, quos Iessam, Ladum, Niam, Marzanam, Ziziliam, Zieuanam vocabant: his sacra & aras dicârat antiquitas, vt difficillimum esset, eos ab idololatriæ tam inueterata consuetudine abducere. Vxores septem barbarico more duxerat Miecislaus, Anno à Christo 1000. is qui denique abdicatis illis Dambroucam Boleslai primi, Bohemorum Regis filiam duxit. Iam verò proauorum nostrorum ætate, eodem adhuc morbo Lituania laborabat, sic, vt ignem pro Deo coleret, eum perpetuò seruans, & Percuno, id est, fulmini, diuinum tribuebat honorem: Si verò arbores dæmonibus dicatas ferro aliquo violâssent, hi dæmonum vi interibant; serpentibus autem & viperis, lacte libato, gallinaceis item gallis immolatis, eos vt Deos colebant: Hæc autem omnia exterminata sunt, cùm antistites ipsi à Põtifice Romano delecti, Catholicam religionem cum Euangelio inuexerunt. Miecislaum verò, ac deinde longo post tempore Iagellonem, baptismate initiarunt. Iã noui orbis, ingentisq; illius terrarum tractus, ad occasum, nouę Hispanię, atq; Americę, qui ipsam pene Europã æquant magnitudine: deinde ad meridiem Brasiliæ: reliquarũ de niq; ad Orientẽ remotissimarum Indiarũ cõuersionem, ad Christũ indies fieri nemo non ignorat, qui nostro adhuc tẽpore idola multa colebant, atq; homines dæmonibꝰ immolabant, & viuos ad escã trucidabant, cũ vxores sese maritis demortuis in accensum rogum inijcerent. Si quis igitur nescit à summo Põtifice, ad eas omnes prouincias auocandas ab ijs erroribus missos, & singulis annis operarios mitti, qui diuinę miseri cordiæ cooperantur, is ne viuum quidem se audeat dicere. Quin ergo Caluiniani isti tam insigne bene gerendæ Euangelicæ rei studium non sunt amplexi? cùm præsertim plures, religiosarum, & catholicarũ familiarum viri, patria, parentibus, mundo relictis, eò intrepidè traijciant, non pauci verò sanguinem pro Christi nomine fundãt, miracula virtute Christi edant, Regna ipsa cum Regibus ad fidẽ diuina ope conuertant. An verò cùm hoc ita sit & Catholici eò sese conferant, vt ad nos ampliùs non redeant, id scilicet faciunt, vt sacerdotia dignitatesque Romanas consequantur, quod deceptus iste blasphemando mentitur? Quin inquam Caluiniani, tã insensi idololatriæ hostes, non sese illuc inferunt, vbi prodant fidem illã suã, & spiritum Euangelicum de quo tantopere apud stupidos sibi gratulãtur?

Sapientiæ itaque Maiestatis tuæ iudiciũ esto Rex, quinam Christi nomini propagãdo, Euangelioq; & verissimo cultui passim inferendo veriorem operã nauent. Catholici enim, quo tempore traditam ab Apostolis Religionem hæretici spreuerunt, ad gentes sese conuerterunt: Inter eas Spiritu sancto quicquid reliquũ futurum est, mystici corporis viuificante, diuinum verbum per vniuersum illum orbem à Catholicis dũtaxat annũciatur. Hi soli destruẽtes idola, trophæum vbiq; crucis erigunt, efferasq; illas nationes ad omnem sanitatem in obsequium Christi redigunt.

At dum hæc fiunt, hęretici non Ethnicorum delubra, sed tẽpla Christianorũ euertunt: nec gentium auferunt idola, sed Christi ipsius imagines delent: nec barbaricæ impietatis superstitionem, sed Catholicæ Ecclesiæ ritus Apostolicos tollunt: atq; vt synceri Euangelij memoriam sensim ob liuio deleat, ipsas potius veteris, quã noui Testamenti figuras, & historias proponi patiuntur; liberis autẽ, suis iam ne Apostolorũ quidem nomina volunt imponi. Cũ autẽ Christi reliecerunt imaginem, Caluini tamen, Melanchtonis, Lutheri, & reliquæ illi diabolicę sordis imagines proponũt, ac de collo pendentes ferunt. Interea verò ne pedem quidem extra domesticam, & muliebrem illam turbã efferunt, nisi spoliandi alicuius templi, aut diripiendarum ciuitatum non incerta spes affulserit.

Verùm (inquiunt) & nos Oceanum pręternauigamus, cursumque non semel versus Indias direximus. Scimus, nec sacinora istorum egregia Hispanos & Lusitanos latẽt. Hi enim aduersus piratas Caluinianos, qui ex Anglia, & Rupella excurrunt, classem emittere coguntur, quo transmittentes maria, Catholici ad oras illas salui possint appellere. Sed si hos, qui auri Indici, non animarum Christo lucrandarum spe illecti, ad id auferendum nauigant, cum Catholicis illis, operarijs conferas, horum certè Christianum, hæreticorum autem Piraticum Euangelium dixeris. Scimus autem Richerium vbi è sacro Carmelitarum ordine, in Caluini castra conuolauit, ementito habitu cum Villagagnone equite Rhodio Catholico in Galliam Antarcticam semel traiecisse, sed suis denique fraudibus ab ipso Villagagnone detectis, re infecta Geneuam redijsse. Vix enim (quòd animaduersione dignissimum est) reperias vnquam, vt vbi antea fidei Christianæ, à Catholicis iacta non sint fundamenta, eò Christi nomen ab hæreticis, aut alijs infidelibus potuerit importari. Extant Villagagnonis perspicaci ingenio viri, aduersus Caluinianos ea de re, ac de transubstantiatione eleganter & eruditè conscripti libri. Scimus denique paucos antè annos duabus nauigationibus ab istis Euãgelicis piratis, medio in Oceano, sexaginta nostræ Societatis Iesu socios, vario mortis genere interfectos, qui in Brasiliam ad Euãgelium prædicandum, idololatriamq; exterminandã transmittebantur. In ea enim ad meridiem India, vti in reliquis Indijs collegia, domosq; Societas habet, inquibus Canibales etiam ipsos continẽti labore, ad omnem pietatem excolunt.

Agnoscis hinc Serenissime Rex, è fructibꝰ vel potius ex spinis fœcundã istã hęresũ syluã. Quamobrẽ nemini cordato verẽdũ est amplius, quin miserrimã huiꝰ Regni faciem velit constituere, qui Christi Domini præsentiam nobis adimat, illud autẽ ita certò loco affigat, vt inde se dimouere nõ possit: ꝙ & tu indignũ diuina ꝑsentia, miserũq; adeò à Caluinianis effici Christũ, dix- Dictum Serenissimi Regis Polonię aduers. hæreticos. Volanus similiꝰ Genuæ lactatus quid tandẽ euomat.

Tertull. de præscript. aduersus hæreses. Optatꝰ Milcitanus. Lyrinẽsis.

Augustl. li. Cõfess. 9. c. 13.

120. cap. 17. Aug. Tom. 6. cõt. Faustũ libro 28. cap. 18. & Tomo. 5. de ciuitat. l. 10. c. 7. & ca. 20. To. 6. li. 5. con. aduer. leg. & prophetarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipso antidoto, non in languentis desiderijs sitam: ita in tanto mysterio ipsum Domini reale corpus, nō in decepti hominis phātasmate à Deo ipso edocti cōstituimus. Et cum Apostolo cōstāter dicere (licet vita, p fundēda sit) possum⁹, scimus cui credim⁹.

Si verò Maiestas tua quęsierit, cur ita trāsubstantiationem in hoc mysterio oderit hæreticus, respondet, vocem illam in Euangelio non reperiri: si vrgeas, nec vocem item esse Trinitatis, cùm satis sit, esse rem ipsam alijs verbis idem significantibus expressam: tum, vel quo nitebatur, Achilles concidit, vel viam sternit, ad ipsam quoq; Trinitatis vocem pernegandam, quam quidem sibi displicere, ausus est ore blasphemo Caluinus, aliquando proferre. Qui vērò transubstantiationem negasset, author tamē fuit nescio cui⁹ canalismi, cùm pcārnem velut per canalem, aut syphonem vitam, quæ in Deo Patre residet, in suos diffundi affirmaret: Itaq; & carni Christi viuificationis titulum tribuit, & diuinum spiritum per ipsam manducatum nos accipere confessus est. Sed subdolus, vbi aliquid commentus ad Valentinum hæreticum accederet, Mariā Christi canalem esse somniantem; tandem negatione Christi in Eucharistia lectores eludit.

Caluin⁹ in 6. Ioan. & instit.

Ergo, Rex, Catholici & verè fideles sunt, qui non Caluino damnato, sed Christo clarificato credunt. Hic enim verba vitę ęternæ habet, hic mentem suam disertis, atque ijsdem verbis per suos Euangelistas exposuit: qui & historicè loquebantur, cùm & Dominus testamentum conderet, à quo abesse debent omnes tricæ, occasionesque errorū: & testaméti veteris figuras, non inanibus vmbris impleret, atq; etiam sciret extituras hac de re maximas abhęreticis lites, sensu carnis suæ omnia metientibus; quas quidem lites ille dirimere sapientissimus legislator, & iudex cùm volebat, & poterat tum dixit & fecit. Sciebat (inquam) futuros, qui negaturi essent modò consubstantialitatem, quia vox hæc in scripturis haud esset; modò duas Christi vna in hypostasi naturas; modò humanitatem; modò realem in Sacramento pręsentiam, atque substantiam seu transelementationē (vti Theophilactus) aut immutationē (sicut Chrysostomus) vel (vti cæteri Pātres) cōuersiōnē, aut carnem (vti Diuus Cyprianus) Omnipotentia verbi Dei factam, seu transubstantiationem, quemadmodum vniuersus Christianus orbis, ad euellendam radicitus istam hæresim nominārunt. Itaque cùm Catholici nitantur eo Christi ęternæ Patris sapientiæ verbo: Hoc est corpus meū, intelligunt eos qui id negant, diuinā quoq; omnipotentiam & incarnationem filij Dei deinceps negaturos. Ita vocem hāc diuinæ omnipotentię in conuentu Poissiaco omissam à Theodoro Beza in fidei suæ confessione, Theologi Parisienses animad uertentes perfidum Apostatæ Symbolū explosere. Præter autem illa, quę inter illos Caluinianorū duces dissidia fuerunt, Marloratū olim Augustiniani ordinis, sed postea laqueo suspensum ob Rothomagēsem proditionem, Petrum martyrem Canonicum quondam regularem, sed deinde ad Zuinglianos deficientem, Bezam (vt mittam modò pugnantem cum illis, Lutheranam panis & Christi in Sacramento, Christi consubstantiationem) alij illi Caluini, Bezæque Atheismi eruperunt. Et istas autem impietates haud mirum est, si tot denique superstitiones, & magicæ impostur̄ sint inter hæreticos consecutæ, facili vt negotiō deprehenderetur, inter quos Satanas regnet.

Geneuæ quidem lamiarum turba, non ita pridem fuit tanta, vt ipsi ministri, nisi fœdere cum dæmonibus icto, horum sibi studium conciliāssent, iam citiùs quàm denique fiet, sese deturbatum iri, ad teterrimas illas tenebras, præsensissent. Sed audi Rex, id de quo Deus scit, quia non mentior; Cùm Geneuam ex Galliæ prouincia Massilien si abducta ab hæreticis fuisset adolescentula, Missam detestari est iussa, quæ dęmone deinde suggerēte, ipsum etiā Deū apertius conceptis verbis, traditaque dæmoni schedula pernegauit: Ex eo tempore cum incubis rem habere, & facinora quæque committere, ac publicè testari cœpit (vbi in eandem Prouinciam redijt) neminem à se, pręter Satanam agnosci aut coli dicebat. Itaque ne ipsius quidem Dei nomen pronuntiare voluit coram senatoribus ijs, qui fortè adhuc Auenione superstites sunt, quię; cùm apud sese iudiciū de illā haberent, totius rei seriem in acta publica retulerunt: Tandem exorato Deo resipuit, & cùm quadraginta dies ad supplicii, quo fuerat mulctata, se pararet, mirata est diuinam erga se clementiam, quam lachrymis ante iudicum subsellia extollens, Sacramentis expiata, ad locum supplicij accessit. Quid Deus optime (cùm & ipse adessem) retulit de Hęreticorum fallacissimis fraudibus, mulier moritura & mortem (vt diuinæ iustitię Christō miserante satisfaceret) non detrectans, cùm tamen haud difficile ex custodia potuisset aufugere.

Lamiæ & superstitiones inter hæreticos.

Sed & propria habem⁹. Volanus iste, qui tuę Maiestati librum inscripsit, pecuniā ante paucos dies perdidit, famuli culpa id accidisse suspicatus, Cracouiensem istum hariolum Vilnæ commorantem, alios ité sciscitatur, quanam ratione posset argentum reperi-

Nota Volani egregia facinus.

reperire; responsum accepit, chartam in casei frustum imponat, adscriptis quibusdam diabolicis verbis: sic diuisi in frusta casei, & data famulis de quibus dubitabat, portione, eum qui hunc deglutire non posset, pecuniam esse furatum. Consiliū ergo Volanus iste tantus Euangelicus, ab omni scilicet superstitione, & idololatria abhorrens, arripuit, idq; in rem conferenti sus adfuit Satanas, qui deluso homine famuli fauces impedire videbatur, quominus caseum deglutiret, tum Volanus misellum in vincula conijci curauit, præclarumq; istud suæ in diabolum fidei specimen ante octiduum ita amicis retulit, vt iam illustribus istis Proceribus tuis, ac magistratui eo ipso referente innotuerit.

Responsio Catholicorū qui, ppe Genecuam sedes suas habent, cur Caluinianā doctrinam nunquā admiserint.

Talia ergo & ipsi proximi Geneuēsibus pagi atque oppidani, ad Sabaudum Principem spectantes cognouerunt: qui quoniam semper in Catholica fide perstabant, à viro prudente sunt interrogati, cur nouū illud Euangelium, Catholico abiecto non dum admissent, cùm præsertim ad eam rē sedulò & sępè fuissent inuitati, ac verò longinquæ tot regiones eo contagio auidè inficerentur. Ad ea responderunt; minimè quidem hoc esse mirandum; longius enim Caluinianorum verba, libellosque plenos fuci & mendaciorum, quàm scelerū historias inde exportari. At nos (inquiunt) qui singulis hebdomadis, Geneuam ad forum nundinasve conuenimus, qui Regnum illud Diabolicæ confusionis plenum etiam ex ipsa oculorū inuersa acie cernimus. Videmus autem hinc inde ad eum asylum tātum modo trāsfugas, apostatas, exules, quotidie accurrentes. nunquam patiemur nos deduci de recta religione, quam plenam pacis, & fidei erga Deū & principes fuisse, maximo nostro bono experimur: quæ nisi essent omnia, certè is qui olim Catholicæ ac modò eiectis antiquis ciuibus hæreticæ Geneuę est status, in hac nos sententia magnopere cōfirmaret. Quamobrem in fide stant, & præfecturæ iam aliquę finitimæ sensim ad fidem Catholicam redeunt.

Ministri Caluiniani cum Turcā colloquiū & Caluinia nę cū Mahometana secta collatio

Dignum autem illud est, quod tibi, Serenissime Rex, Hungaro narretur, quod in Hungaria paucos ante annos accidit Caluiniano cuidam ministro, qui cùm prę fectum Turcarum vrgeret, vt sectam ipse suam captiuis Christianis, sine periculo posset exponere, afferebat, hęreticorum, id est, suum Euangelium Corano siue Mahometis legi non adeò esse dissimile: Sanctorum enim, aiebat, virorum qui sunt in cœlis, preces, purgatorium item, & alia (vti vos Mahometani facitis) nos quoque Caluiniani negamus. Antiquas bibliothecas & Synodorum memoriam, vti vos feciſtis, ipsi etiam sustulimus. Quòd edixit Mahometes, ne quis aduersùs suam legē disputaret, eam verò iureiurando obstrictus fateretur, id nos item Geneuę cauemus. Nā vel expueris nouam fidei nostræ confessionē à nobis tātum editam, extorquemus, & hos, quamuis quod recitant non intelligant, ad præstandum tamen iusiurandum cogimus. Plures aliquādo vos Mahometani vxores aut cōcubinas ducitis: Et nos Caluiniani mulierē superstite licet marito, posse seiungi, & cum alio viro coniungi (alterā licet hic habeat vxorem) non ita ingens facinus arbitramur. Sacraria templaque in Synagogas siue Moscheas mutāstis, aut destruxistis. Nos quoque sacrarijs direptis eadem vel in nostra consistoria, vel in equorū stabula, vel armamentaria cōuertimus, vel denique solo æquauimus. Scripta de virginitate, deque alijs eiusmodi Apostoli cæ Ecclesiæ veſtigijs non agnoscitis. Nec verò qui virginitatem voueant habetis. Nos item Caluiniani nihil vnquam pro virginitate cæterisque huiusce modi rebus in lucem edidimus, quin verò & cœnobia virginum antiquissima erasimus: conscientiæ libertatem, vnicuique in vestris ciuitatibus permittitis, hanc nos quoque, & à Regib⁹, & à Rebus publicis vel armata manu exigimus, nisi quòd in nostris locis nemini eandem libertatem concedimus, ac ne Catholicum quidem librum retineri libenter sinimus. Ad hęc Turcarum præfectus quem Bassam vocant. Quin, ait, iam vos Caluinianos, & nos eosdem breui futuros video, nisi quòd relicto nobis aquæ potu, vos tamen vinum omnino retinere, eoque inebriari voletis.

Verum his omissis ad vrbem Romam, quam Volanus omniū scelerum officinam vocat, veniamus. Et primùm de Pontifice ipso, ætas, rerum vsus, frugalitas, in pauperes autem effusa liberalitas, doctrina, solicitudo omnium Ecclesiarum & reliqua q̄ supra de illo attigi, hominē mendacijet calumniæ possent conuincere, nisi fascinatus oculus ad lumen magis cœcutiret.

De Romana verò officina, age, aliquid expendamus: Si primū istud statuemus; ex legitima ipsarum legum promulgatione, non ex aliquorum vitijs veritatem, illarum esse perpendendam; alioquin nec instituta à Christo familiam, in cuius aliquem (vt sanctus inquit Augustinus) scelus peruasit, nec Apostolicam Diaconorū ordinationem, ex quibus Nicolaus cecidit, neque omnino Ecclesiam vnquam Regesve vllos (licet præstantissimos) à calumnia vindicaueris. Et legib⁹ quidē Ecclesiæ, quæ ad mores attinēt, cū antiquis veritas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas, recentibus autem falsitas, ab istis ascribatur, tu optime Rex, qui sanctam Tridentinam Synodum integram ante biennium perlegisti, cognoscis, quàm impudenti mendacio hæretici Romanam Ecclesiam onerant.

Catechismus Roman⁹ elegantissima & illustrissima veritate conscriptus.

Iam de doctrina fidei satis dictum est, quam item ex ipsa eadem Synodo, & Catechismo Romano, quem libenter versas, solidissimam esse intelligis. Hic autem liber si à proceribus istis abiecta ramentorũ istorum & hæresum sorde, attentiùs legeretur: nihil ipsi in eo aut illustrissimæ veritatis, aut elegãtissimi styli desiderarent. Sin verò q̃ Romę pietatis opera eduntur, addũcimus in mediũ, non deerit in quo tanquã in speculo vberrimum pietatis exemplum eluceat. Plurima enim in ipsa vrbe templa ędesve sacræ numerantur, in quibus, vbi olim dæmonibus, & turbæ illi falsorum Deorum litabatur, iam per tot secula psalmi, preces, & Sacra Deo Optimo Maximo offeruntur. Plures ibi sunt Virginum, & hominum familiæ religiosæ, quę cùm Patrem, Matrem, Fratres, Sorores, mundũ atque adeò animas suas, Euangelium Christi secutę, reliquerint, certant bonum certamen, expressumque in seipsis antiquissimę vestigium Ecclesiæ seruant, vbiq; quotidie verbum Dei explicant, & ad ipsius normam animas exercent. Sodalitates autem plurimas videres, quarum hę custodiarum publicarum inuisendarum, & è manibus infidelium redimendorum captiuorum, alię sepeliendorum pauperum mortuorũ, illæ Virginum legitimis thoris iungendarũ, aut orphanorum alendorũ, vel pauperibus erubescentibus subsidij ferendi, aut denique; reliqua charitatis officia præstãdi curã gerunt. Vna inter alias sanctissimæ Trinitatis nomini dicata, multorum nobiliũ sodalitas est, quę vna centum & viginti peregrinorum millia, ad pia vrbis loca, ex vniuerso orbe Christiano confluẽtium, ante quadriẽnium ipso vno anno excepit, aluit, viatico denique iuuit. Illustrissimi Principes, & Reuerendissimi Cardinales, paupẽrũ pedes lauare, & inungere, atq; his publicè ac priuatim ad multam noctem cibum ferre, & inseruire non erubuerunt. Iam in sancti Spiritus, quod dicitur nosodochio, & in eis, quę Beatissimæ Virginis, sanctorũ Ioannis, Iacobi, & alię vocantur hospitales domus, cęterisq; pijs in locis, si dixerim supra Centum aureorum millium numerũ, in pauperes ęgrotos singulis annis impendi, fortasse non mentiar. Domicilia verò excipiendis, quæ ad castitatem resipiscũt, meretricibus, & ijs quibus ob parentũ improbitatem aut penuriam, vel externorũ vitam impuram, periculum aliquod imminet, hęc desunt, & hę Pontificis Cardinalium, & aliorum piorum hominũ eleemosynis sustentantur. Tu autẽ Rex non ignoras, Collegia ibi esse plura, Oriẽtale, quod Græcorum dicitur, Germanicum seu septentrionale, cui vni plus duodecim nummorũ aureorũ millibus, in singulos annos à Põtifice hoc fuere perpetuò attributa. Anglorum item & Romanorum clericorum, atq; Neophitorum seminaria taceo, cùm & alia tot Pontificis sumptibus instituta fuisse, & institui modò singulari tua cum lætitia cognoueris. Quæcùm ita sint, eruntne hæc tanti, vt si aliquorũ illinc peccata, hinc autẽ virtutem & pietatem omnem aliquis cernat, non potius ei quod bonũ est (si bonum quærit) cogitatione inhæreat? Quę autem Pontificis & Catholicorum præcipua mens sit, hinc facilè non deprehendat? Mitto Sacratum ædium extructiones, cultum, sumptus in easdem familias religiosas ingẽtes, quicquid verò, nulla recuperandi spe, vel Regib⁹, vel alijs missum est, & ad Turcam, atq; ad rebelles à vastatione ac direptione Regnorũ & templorum arcendos ex vrbe prodijt, id certè opinionem multorum superat. Romani autem populi, religio, & resipiscentiũ conuersiones, qui à remotissimis finib⁹ ad expiãda sua facinora, ad vrbẽ, pperant, & ablata restituũt, ac deserta pietatis castra repetunt, & cœlibatũ iterũ amplectuntur, quãtę, qualesve sint, ex ipsa Pœnitentię & Eucharistiæ Sacramẽtorum quotidiana perceptione cernuntur.

Quin igitur, qui tot probris impudentissimè (quia scilicet isti Caluiniani tantũ carnalia sectati sunt) vrbẽ afficiunt: hæc potiũ non meditantur, atq;, vt ęgroti faciunt, qui cùm conualescere cupiunt, non aliorũ morbos, sed suam ipsorum valetudinem cogitant & curant, ad illas quas diximus, pietatis officinas, oculos & animos potiùs quàm (vt muscæ ad scabiem, relicto toto corpore sano) ad fœditatem aliquorum conuertunt. Verùm & scorta (inquit Volanus) et alia scelera, & luxus à multis exercentur. At & hæreticus sciat, suggestibus vndique à Catholicis concionatoribus, ipso Pontifice iubente & præsente, talia increpari, publicaq; detestatione remoueri. Ne nunc attingam, quæ de multis supplicia sumuntur. Qui autem pœnitentium confessiones excipiunt, dispositi sunt, vbiq; & hi pietate Christiana, vt continenter peccatores obiurgant, ita redeuntes ad cor, oleo, & vino vulneribus appositio, ad sanitatem reuocant. Cæterum sacrilegia, & lapsus reliquos, si quis dixerit Pontificis, & sanctę sedis Apostolicę decreto, vel doctrina defendi, is aut hæreticus, aut lęuissimus, & impudentissimus sit.

Si qui

Si qui autem, cùm cæteris lumen præferre deberent, ij turpis vitæ edunt exemplũ, nemo negat, quin iustissimo iudici (nisi resipuerint) casuri sint, ac Christi bonis ad luxum ad auaritiam, ad fastum abutentes, æternis doloribus sint amarissimè excruciandi.

Scis autem ex varijs Prouincijs, plures ad vrbem (vt alibi quoque fit) accurrere, vel ambitionis, vel aliarum cupiditatum stimulis incitatos. At quid hæc ad veritatem doctrinæ, ad leges optimè sancitas, ad Sacerdotij dignitatem, ad illa clarissimæ pietatis vestigia infirmanda faciunt? Quid inquam, ad Pontificem, & vrbem ipsam mordaci dente conuellendam? Prophetæ, & alij sanctissimi viri, si vitia exprobrarunt, nunquã ritus Ecclesiæ aut Sacramenta, vel pietatẽ, quæ residebat in bonis reprehenderunt, nunq̃ item templa euerterũt. Sed & ipsi pontifices, atque alij antistites edi, & in alias linguas conuerti, ac legi eorũ libros, sedulò curarunt, qui malos mores in Ecclesiam irrepentes, vehementiùs accusarunt. Quòd quidem Catholicæ ac sinceriss imæ ingenuitatis esse indicium, nemo pius non intelligit: Hæc igitur est officina Romana, & præcipuus vrbis status. Quòd si Regum aliorumq; Principum studio caueri possit, ne, qui ex eorum ditione Romam malè morati commigrant, alieno patrocinio in flagitijs aduersus omnẽ magistratus diligentiam tegerentur, haud tantopere laboraremus.

Ceterum iniquum est, aliquos ad dignitates falsa à Laicis commendatione, & narratione Pontificibus obtrudi, eorumque promotiones interdum quoque minis tẽtari, atque omnes adhiberi machinas ad turbandum Ecclesię ordinem: deinde verò in Vrbem contumelias iaci, & ipsa etiam pecunia conducere nonnullos, qui ad quæstũ scriptitantes, scandala omnia colligunt, vt pietate obscurata, iniquitas vbiq; disseminata, latissimè pateat. Sed & tu, Serenissime Rex, intelligis, in tuo regno quorsum Romana studia spectant, & cùm nihil non rectum tibi inde scribatur, vides tamen quãtæ difficultates in minimo quoque negotio cõficiẽdo existunt. Intelligis enim, Maiestati tuæ continẽti studio à Pontifice proponi, vt dignis sacerdotia conferantur, vt suum cuiq; ius tribuatur, & ij, qui ouibus præsunt, ouilia ne deserant. Si qui ex pluribus sacerdotijs reditus, & pecuniã improbasiti corradũt, ij vno contẽti sint, cũq; ita pascẽdo Christi gregi plures sint futuri, suũ etiã diligentius officiũ prẽstare possint: Vt itẽ in Catholicis Academijs, aut collegijs Iuuentus instituatur, vt deniq; Rutheni, Liuones, Mosci, Tartari, te Ecclesiæ studio studiũ tuum adiungente, Christũ rectè colãt, nempe vt aliquando cum eis sempiterno omnes æuo, perfruamur.

Nota de iis qui ad Principũ tribunalia fidei causas reuocare nituntur.

Hæc verò cùm ita se habeant, cogita, an isti, qui ad iudicium & autoritatem tuam de Romana Ecclesia prouocant, tuæ Maiestati de alienatis Ecclesię ac Reipublicę bonis, quidquam vnquam proposuerint, rati onẽ scilicet vt inires vt quæ Dei sunt, Deo, quæ tua sunt tibi redderentur: quòd cùm subdola calliditate prætermiserint, ista verò pronuntiẽt, sentis qua pœna eorum linguæ essent à iusto Rege coercendę, nedicam præcidendæ.

Quod si adhuc de istis queras, vndenam tibi de Ecclesia iudicium sumes? quid obsecro respondebunt. Tu certè inquies, Christus Dei filius, non Stephano Poloniæ Regi, alijsve Regibus, sed Petro pascẽdas oues tradidit, in controuersijs autẽ fidei finiendis, diuinisq; eloquijs ad sancti spiritus mentẽ exponendis, quæ à Christianis, & præstantissimis Regibus inita est ratio, vt ad Christi Vicarium adirent, eandem me sequi fas est, si Rex & Regum qui ex Deo regnarunt similis esse voluero.

Sed fac, vt in negotio religionis pro voluntate Caluinianorum decernatur, num fœderati socij, qui alijs hæresibus sunt imbuti, iniuriam istam deuorabunt? Sin autẽ ab antiquissimis Synodis, ad verbi Dei & Spiritus sancti amussim pertinẽtes hæreses iã explosę, iam iterũ examinandę sunt, incertius quàm mundanum erit diuini numinis tribunal, in quo postrema promulgata sententia nemini licet hiscere. Atcùm deceptus putat, quoniã Apostolorum tempore de Messię aduentu, Iudęi scripturas scrutabãtur, idipsum quoq; ab vno quoq; semper (sublato licet illo Iudaico velamine) esse faciendũ, non videt infælix q̃ inde consequũtur incommoda. Iam enim Symboluni Apostolicum iterum exploditur, & Christus ipse negatur Deus, ac deniq; cùm nullus futurus sit (vt inquit Tertullianus) quærẽdi finis, fiet, vt veritas inuenta omnino perdatur. Sic itaq; diuersarum hęresum procella multos semper inuoluit, & in Atheismum tandem præcipites agit. Tertull. de præscriptione.

Iam verò quartum pene elabitur seculum, cùm de transubstantiatione hęretici pertinaciter disputare, & virus suum vbiq; serere cœperunt. Conuenẽre cum Romano Pontifice Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus Patriarchę. Archiepiscopi septuaginta, Episcopi duodecim supra quadringẽtos, Abbates, et Priores mille ducẽti, & quindecim; Legati affuere Græci & Romani Imperatorũ, Regum itẽ Christianorũ Hierosolymæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ; in eo exactissimè verbum Dei, veritasque

Universidad de Deusto
Biblioteca

tasque examinata est. Et vniuersus orbis Christianus, diuinâ sententiâ per vniuersâ Ecclesię cõsensum, incredibili veritatis prędidio excepit. Quis igitur erit ille nunc adeò excors, vt vel in dubium definita reuocet, vel ad vnius perstreperi corui volatum timeat, si Christi, & Christi Ecclesiæ potiùs, quàm hæretico homuncioni, fidem inconcussam adhibeamus?

Synod. Tridentina.

Duodeuiginti annos Satanas omnem lapidẽ mouit, interturbando sacrosanctæ Tridentinæ Synodi progressu: Ad hanc de controuersijs, quæ nostro hoc seculo emerserunt, hæretici sunt euocati, ab ipso etiam Cæsare, & Regibus, à Principibus omnibus ferè Christianis, fides publica ijs missa est, vt si perstare in errore voluissẽt, impunè ac liberè abirent: Cæsaris autem & Regum atque aliorum Principum oratores affuerunt, neque verò Romæ, sed inter fauces hęreticorum (vti sæpissimè alias à Pontificibus Maximis procuratum est) Synodus habebatur. Ad illã ex Indijs, Lusitania, Hispanijs, Gallijs, Italia, Germania, Polonia, Hungaria, Dalmatia, Græcia, Asia, Episcopi vita doctrinaque excellentes, & Theologi alij plures confluxere, & ipsi quoq; Reges ac Principes, Theologorum numerum qui Synodo interessent, cum suis oratoribus miserunt. Hos autem omnes neque Gallici tumultus, nec marium pericula, nec immensi itinerum tractus, neque Lutheranorum metus, aut ignotæ linguæ perterruerunt, quò minus, vbi Ecclesiæ erat corpus, eò tanquam aquilæ conuolarent. Cur hæretici tum, qui ad terrenorum Principum tribunal diuinam causam reuocant, ad eandem Synodum non iuere? scilicet, aut in carnali illo suo cœno latitabant, aut Germaniam & Gallias excitabant ad diadema de Caroli IX. Galliarum Regis capite decutiendum. Si verò ab inermibus Episcopis, alienoque in solo commorantibus sibi metuebant, vbi erat illa Spiritus sancti vis, verbique Christi virtus, qui ore suo interficit impios, vbi infractus ille Euangelij propugnandi animus, qui toti spirituales ob diuinam gloriam se iactant omnia passuros? Sed demus hoc talium Prophetarum trepidationi, illud autem quanam excusatione tegent, quòd neque eo tempore, neque postea vnquam cum Lutheranis, nec cum reliqua hæreticorum colluuie, in fidei causa quicquam vnanimes statuere potuerunt? Proferant Hæretici Synodum aliquam suam, quæ extet adhuc. Conciliabula sanè scimus fuisse nonnunquam, quę item latrones cogunt. Sed & ea in irritum illicò veritate elucescente recidisse, nemo vix literis tinctus, ignorat.

Nunquam hæretici inter se cõuenire potuerunt.

Hæc res causa fuit, prudentissimè Rex, cur Germanica natio alioquin viribus ac virtute prędellens, fortitudinem animi haustis hæresibus ita amiserit, vt postea aduersùs Christiani nominis hostes, nunquam arma alacriter sumpserit. Et tu quidem intelligis, non ita alacri animo, Imperatorem in aciem copias educturum, in quibus variæ sectę cùm sint, varia item dissidia gignunt. Ex his enim aut detrecta tur imperium, aut tardiores progressus habet victoria: ac si quando ex inimicis per inimicos suos, Deo supplicium sumente, aliquid fortius patratur, id denique (quod ad eos attinet) vim nullam soliditatẽq; habet. Et tamen Volanus ex calice illo Geneuensi ebrius, cùm nihil videat, nisi quod velit, audet asserere, Heluetios vnicas Ecclesiæ Dei colũnas esse, quib⁹ inter sese cõcordibus, Academiam quoque Parisiensem succubuisse mentitur. Diuinum autem virũ, honoris causa, Bezam appellat.

Heluetiorũ, meliores Pagos esse Catholicos.

Sed de Heluetiorum concordia videmus. Quinque enim nobiliores pagi, quorum primarius est Lucernensis. Catholicam ita fidem retinent, vt hæreticos iustis prędijs hosce totos annos in Gallijs sępe vicerint, & collegium non ita pridem Societatis Iesv Lucernæ instituerint, vti & alterum sit Friburgi. Ex quibus tanquam seminarijs prodibunt, qui denique illud Geneuense impietatis antrum euertent. At neque inter ipsos hæreticos pagos de religione idem est sensus. Nam inter eos monasteria sunt ingentia, & Abbates, quibus non minima pars obedientiam, & omne officium, vel contrà ipsos Sacramentarios præstant.

Bezæ vocatio, & progressus in hæresi.

De diuino verò isto Beza, Lituanis forsan venditari posset ab hæretico fucus: Sed qui vocationis, seu fugæ illius miseri, ad Geneuenses, initia & progressus norit, tam impudentis tituli mendacium horrebit. Beza enim Sacerdotio (quod olim obtinuerat) duobus eodem tempore diuendito, vt maiorem pecuniæ summam conraderet, Candida autem sartoris adhuc superstitis vxore, quam ille deperibat, abducta, Geneuam nouus Paris, & patriæ conflagrator ausugit. Hic se ad Caluinum adiunxit, qui cùm antea Canonicus Nouiodunensis in Gallia fuisset, ac deinde à Catholica religione deficiens, in Germaniam esset profectus, homo versipellis & superbus, etiam à Lutheranis, quorum dogmata conuellebat eiectus, sedem sibi Geneuam delegit. In hac plures annos cùm vixisset, eiectis ciuibus, & exulum manu in Rempub. introducta, Galliam bello inflammauit, denique sparso latè veneno, quartum iam cõiunx, quòd sine carne spiritualis ille tantus vir viue-

Caluini vita & mors.

uere nunquam potuisset, incidit in fœdissimum morbum, vermibus autem scatens, extremos cruciatus ferens, vt Herodes, qui cædem tot Innocentium patrârat, aut sicut Antiochus, qui Dei templum polluerat, miserrimus ad inferna descendit. Hi igitur sunt Dij Volani (Rex) hi sanctissimi scilicet & diuini viri, qui eũ ad istud virus euomendum lactârunt.

Quòd si Ignatij Loiolæ, quem iste toties vnà cum Societate nostra plaustris contumeliârum onerat, initia, progressus, exitũ, cum istis suis hæresiarchis contulisset, næ aut mutiret ille, aut si saperet, sanctas Christi Domini vias suspiciens, & resipiscens veneraretur. Quo enim tempore Lutherus ad sordes, ad carnem, ad Germaniæ diuisionem, à religione secesserat, ille alter à seculo, à nobili, quæ est in Cantabria familia, relictis omnibus, ad pœnitentiæ opera, & ad eremum confugit. Lutherus scholas pietatis, & religiosas domos euertit: Ignatius eas Deo adspirante, vel excitauit, vel iuuit. Luthero, Satanas ad bonarum literarum studia, & diuinam scripturam deprauandam; Ignatio, Christus Dominus ad collegia instituenda, diuinumque verbum rectè exponendum, est vsus. Illo Magistro Luthero plerique discedentes à fide naufragium passi sunt: Ignatio laborante plurimi vel facinorosi ad probitatem, vel hæretici ad Ecclesiam Catholicam, vel gentiles ad Christi fidem accesserẽ. Luthero quasi fibicine suscitata, aduersùs Christianos Principes bella subditorum; nulla vnquam seditio, nulla ex Ignatij disciplina, nulla vnquam in ciuitate commotio est orta. Qui ex schola septicipitis Lutheri prodiere, sectas penè innumerabiles, vel ipso superstite peperere: Ignatius etsi antequam moreretur, centum collegia in omnibus omnium fermè nationum Regnis instituit, summa tamen suorum consensione Christi Regnũ, aduersùs omnes sectas promouit. Lutherus se in Pontificis conspectum dare detrectans (quòd reorum est proprium) vel iusti tribunalis, vel legitimæ Synodi præsentiam, vel Academias omnes celeberrimas, vbi hæreticum virus cępit spargere, declinauit. Ignatius primò multam pœnitentiam egit, summis autem laboribus exantlatis, cùm maria traiecisset, Christi Domini patientis loca inuisit, inde in Salmanticensi, Complutensi, Parisiensi Academijs, opera literis strenuè data, ad Ecclesiæ tribunal, ne in vanum curreret, accessit. Retrò respiciente Luthero virginitatis cultus, & cœlibatus, ieiunia, Sacramentorum vsus, ac reliqua eiusmodi cęlestia exercitia conciderunt: Eadem plurimis in locis Ignatio ad aratrum nunquam

Lutheri initia, progressus, exitus cũ Ignatio conferuntur, qui fuit fundator Societatis Iesu.

reuocatam manum ponente stetêre, & in pristinum statum rediere. Ex corde calamoq; Lutheri libri virulenti exierunt, quibus Cæsaris, & Regum omnium atque aliorum Principum nomina prosciss sunt: Ex corde calamoque Ignatij spiritualium exercitiorum liber, qui Christi Domini vitæ capita, seriemque mirabili Spiritus sancti artificio proponit, Sanctæ item & ab Ecclesia approbatæ constitutiones editæ sunt in lucem. Neque verò ex eius Societate liber vnquam, ne aduersus quidem ipsos Ecclesiæ Dei inimicos Principes prodijt. Denique (vt multa prætermittam) Lutherus Imperio, Germaniaq; labefactata, cùm vespere bene potus, contumelijs in Ecclesiam editis cubitum iuisset, in lecto repertus est mortuus, quicquid ad eius vitæ, corporisq; fœtorem tegendum, procurauerit Ionas de illius morte mentiri: Ignatius cùm tot virtutis seminaria, quæ indies augentur, reliquisset, præuisa ante aliquod tempus morte, rebus Societatis explicandis, & orationi sedulò vacauit, deinde Sacramentis munitus, Iesvm identidem appellans in pace animam efflauit. Neque verò orba tali parẽte Societas in varias sectas discissa est, sed qui supersuere Patres, stetere animis, ac per omnes ordines insolita suauitas Spiritus, & mẽtium vigor effecit, vt quoquouersum incredibili alacritate cœptum strenuè cursum tenerent, ac teneant.

Cur hæretici omnes Catholicã Ecclesiam oppugnãt, à qua omnes expugnantur.

Sed redeo ad te Rex, ad quem iste tanquam ad veritatis vindicem prouocat. Venisti non ita pridem ad hanc ciuitatem Lituaniæ caput. Hic vides ex altera parte perfidos Tartaros & schismaticos Ruthenos, ac varia hæreticorum genera, ipsos autem ex altera parte Catholicos plurimos. Et Tartari quidem, quoniam Mahometem sectantur, Ruteni autem quoniam cum schismate multos errores hauserunt, ac denique hæretici, qui à recto fidei tramite deflexerunt, quid est hoc, quod ipsum Catholicæ Ecclesiæ iugulum caudis iuncti, diuisi capitibus, omnes petunt? Ipsa verò vna Catholica Ecclesia, veritatis firmamentũ, istos scopulos tuta prætemauigat, & sola improbi auri, & fallacis metalli specie tanquã index certissimus prodit? Sanè, quod vnum consentiensque est, id verum atque adeo solum est.

Nota. Sicilia, Sardinia, Cyrnus, Baleares, Balcanides, aliæ Insulæ Catholicæ Lusitaniæ & Hispaniæ Insulæ.

Iam vniuersum Christianum orbem circumspice. Siciliam, Sardiniam, Cyrnũ, Baleares, atque Adriatici, & Aegæi maris nonnullas Insulas. Catholicam hæ omnes fidem antiquissimam profitentur. Lusitanię Regnum, quæque ad illud oppida in Africa, Insulę in Oceano pertinent. Hispania vniuersa eundem ritum, & religionem colunt. In Gallijs verò (ne Volanus ipse si

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galliæ primariæ omnes ciuitates.

bi nescio de qua prophetia, & Galliarũ interitu glorietur, Lutetiæ, in qua sunt minimum ad Quadringenta millia hominum, Rothomagus, Aurelia, Tolosa, Lugdunũ, Gratianopolis, Auenio, Massilia, Burdegala, Burgundia vniuersa, Campania, Morini, Turonensis regio, & pleræque aliæ integerrimam à Regno Clodouei per vndecim secula Catholicam fidem seruant. Italia Catholica est, quæ vna plusquam ducentos partim Archiepiscopatus, partim Episcopatus habet, populis scilicet frequẽtissima. In vno enim Archiepiscopatu Mediolanensi nongenta, id est, nouies centum millia hominum sunt. In Brixiensi quingenta millia, totidem in alijs nonnullis.

Belgiæ ordines è multis ciuitatibus hæreticos eiecerunt.

Belgium autem, licet ab hæreticis afflictũ, non minima tamen ex parte fidem tuetur auitã, ita vt Duaco, alijsq; ex ciuitatibus, & ex Artesia tota, non ita pridem hæresum pestem eiecerit, quòd sub præsidij specie sensit tardius quàm expediebat, in sua viscera callidè insinuatos, ex Anglia puritanos, ex Hollandia, & Zelandia Anabaptistas, ex tractu Rhenano Caluinianos, ex interiore Germania Lutheranos.

Iam verò plures Germani Principes Catholici sunt, & magnum Catholicorum numerum habent, aut ciuitates integras, non ita difficili negotio ad Catholicam fidem indies reuocant. Rodulphũ Cæsarem auditi Rex, Flaccianam Manichæi hæresim ab Opitio olim tutore Ratisponensi in uectam, vnico penè momẽto, Vienna prorsus expulisse. Idem iam fit in Morauia, in qua Anabaptismus, & aliæ pestes grassantur: Et Olomutij, quæ regionis illius primaria est ciuitas, nullum est templum, in quo ritu Catholico sacra non administrẽtur. Cùm etiam septingenti ibi sint adolescentes, quos Collegium Societatis nostræ pietatem cum literarum studijs docet. Bohemiæ Regno Catholici non desunt. Nam præter Illustr Rosembergij ditionem, aliaque loca, Pilzna est insignis ciuitas, quæ aduersus Ziscam, & reliquos Husitas cùm fortissimè pugnasset, antiquissimam semper fidem retinuit.

Vienna electi oẽs hæretici ministri.

In Bohemiæ Regno multi Catholici, Pilzna ciuitas Catholica.

Iam Pragæ Pontificium est seminariũ, Cæsareo Collegio adiunctum: in quibus aliquot adolescentum centena ad omnem pietatem à Catholicis erudiuntur. In comitatu Tyrolensi nemo hæresim docere audet, prohibente Serenissimo Ferdinãdo Archiduce Austriæ. Augusta ipsa Vindelicorum cùm bonam Catholicorum partem contineat, in pace, & spe restituendæ fidei administratur. Bauariam superiorem atque inferiorem, Illustrissimus Princeps Albertus, omni prorsus hæreseos exercitio purgauit. Hic rogatus à multis apud Pontificem egerat, ijs qui vtramque speciem cuperent, ea vt porrigeretur, ratus ea ratione complures hæreticos ad Ecclesiam Catholicam sese adiuncturos. Verùm deinde expertus eam porrectionem (vt ille dicere solitus est) fomitem esse hæreseos, turbinem illum schismatis sustulit, & vasa ei rei destinata publicè effringenda curauit. Is Germaniam vniuersam (si Principes velint) Catholicam illicò futuram non dubitat, cùm ipse vniuersam Bauariam varijs infectam hæresibus, & à Prouincijs hæreticis totam penè circumseptam, iam ab aliquot annis Catholicam, DEO iuuante, reddiderit. Quæ quidem ditio in centro penè Germaniæ sita, Academiæ Ingolstadiensis, Collegij Monachiensis, domus Lanspergensis, aliarumque in primis religiosarum familiarum opera, fructus longè lateque in finitimas regiones Catholicos immittit. Is ille est Princeps, qui cùm vitas omnes Apostolorum, & Martyrum, atque aliorum sanctorum à Surio collectas legisset, eas in Germanicam linguam edi magna impensa, & in vnaquaque Parœcia haberi curauit, vt populi Apostolicæ Ecclesiæ, ac consequentium seculorum statu perspecto, neque omni vento doctrinæ circumferrentur, & ad pietatem accenderentur. Eiusdem Principis iussu Concilium Ephesinum, ex sua illa celeberrima bibliotheca depromptum, & à Theodoro Peltano in Latinũ versum est. Quod ego cùm tuę Maiestati obtulissem, vidisti quanam ratione Theodosius, & Valẽtinianus Imperatores sartam tectam Catholicam religionem, contra istiusmodi hæreticos conseruârunt.

Pragæ Seminarium Pontificis & collegiũ Cæsaris.

Comitat' Tyrolensis Catholic'.

Bauaria vniuersa Catholica.

Sed ad id, vnde digressus sum redeo. In primarijs ferè omnibus Germaniæ ciuitatibus, & aliquibus item oppidis, Collegia iuuentutis, vel domus Catholicæ institutę sũt. Præter eas quas superi' attigi, Treuiris, Coloniæ, Moguntię, Spirę, Herbipoli, Fuldæ, Oeniponti, Dilingę, Augustę, Brunę in Morauia, Viennę in Austria, Græcij in Stiria, vt mittam Belgica, Gallica, Hispanica, Lusitanica, atque adeò illa, quæ in tuo Regno isto iam adolescunt. Quin ipse quoque Illustris. Saxoniæ Dux, fœdas monasteriorum ruinas ex inuecto Lutheranismo non semel deplorauit, multisque Caluinianis ministris capite mulctatis, reliquos in exilium egit. Et cùm in Saxonia ipsa spirantem adhuc noua genera veneni videat hæresim Lutheranam, ægerrimè ferat, peramans pacis Princeps, inter Saxones ministros nulla ratione conuenire, & cùm se mutuis libellis & ferro perscindant, sentit, quantum ab illa vetere Saxonia mutati sunt populi, quos olim vna fide Catholica &

Seminaria & Collegia Catholicorum instituta in Germania ciuitatibus.

Illustris. Saxoniæ Dux.

Saxoniæ ministri deliberant.

ca & cultu sinceriss imo coniunctos Deus ipse aduersus omnem Christiani nominis hostem, reddebat impauidos. Itaque & conuentu ministrorum indicto, si quâ ratione conuenire possent, vidit denique nihil, nisi discordissimam concordiam esse consecutam. Inter eos autem nec de lana caprina, nec de quæstionibus ad acuenda ingenia propositis (vt interdum salua religione inter veros Catholicos fit, quod deceptus in diuersum blaterando detorquet) sed de Dei filij ipsius natura, deque alijs eiusmodi lites extitere grauissimę, quas Ecclesia Christi iamdudum omni anathemate confodit.

Ex toto igitur Catholici orbis theatro, ad quem ingentes noui orbis regiones ad solis occasum & ortum, & ad meridiem (ne dicam & ad septentrionem) vbere populorum conuersione, sese indies aggregant, istum mihi Zizaniorum, & lolij manipulũ, istud mihi Vilnense Caluinianorum latibulum, quod nouissimè aduersus edictum tuum extructum est, & reliquas paucas Synagogas ebriorum ministrorum cum Catholica Ecclesia confer, Serenissime Rex; ac demum dispice, num verum sit, quòd ille gloriosè effutit: ipsum nempè tantùm Caluinismum efflorescere. Catholicam autem vbique religionem prorsus extingui, monachosque cerni hiantes. Atqui verum est, Monachos à Iudæis, ab Hæreticis sperni, sed ab ijs, qui veri Christiani & Catholici sunt, non item. Quadringenti (vt de sacris & pijs Dominicanorum & aliorum ordinibus taceam) Franciscani sunt in hoc Regno, quos Bernardinos vocant. Hi pro tua Reipublicæque salute assiduè Deum orant, & abiectis omnibus mundanis rebus summa cum honestate cultum diuinum exercent. Populis autem istis pijs magno solatio sunt, & Euangelicæ veritatis exemplo. An igitur isti extincti iam sint prorsus Volano? Vnum Hæreticorum ostendat ipse, qui ea vitæ sanctitate (re inquam ipsa) abiecta carnali sarcina, ita vnquam vixerit, aut in tota Polonia nunc viuat. Sed & in hac ciuitate ex iis triginta sunt, quibus templa non desunt. Cùm præter illud, quo integro vtuntur, maius alterum templum piorum ope hisce diebus instauratum sit, quòd capiendis Catholicis, alterum esset angustius. Quingenti verò discipuli, præter alios ipsius Parœciæ centum, qui in Vilnensi nostro Collegio Societatis IESV instituuntur, non ita post multos annos latissimè Aegyptias istas Hæreticorum tenebras discutient, discutiendas vtiq; latius, vbi tot centena adolescentum peruenerint ad frugem, quæ in reliquis Collegijs tui Regni Brunsper-

gæ, Posnanię, Iaroslauię, & alibi, vti quoq; Pultouię, vbi fratris tui filium Illustrissimum Andream, admirabili pietate adolescentem, doceri curas, erudiuntur. Interim Cracouiensis Academia magno huius Regni bono Catholicam religionem tuetur, ac docet. Queq; sempiterna cum laude à Reuerendissimis Poloniæ, atq; Lituaniæ Episcopis Synodus Tridentina recepta est, Synagogas istas deijciet, ac Deo iuuante (quòd omnibus istiusmodi latebris semper accidit) funditùs euertet. Ac tute quidẽ pro tuo perspicaci iudicio intelligis, quàm facile in antiquas suas sedes, etiam in hoc Regno veritas restitui vbique possit, dum sese isti inuicem dilacerant. Iamq; semina iniquitatis fata pestilentes istas Arianismi, Anabaptismi, Caluinismi pestes, & sexcenta alia portenta efficacissimo Dei iudicio protulerit. Cùm verò Illustrissimi Radiuilij fratres perpetua cum gloria viã, ad Lituaniam purgandam, fortissimè patefecerint, vides Rex, quàm facile alijs proceribus sit, præclarissimum illud gestum, in suis ciuitatibus imitari. Ij enim, Aui, Ataui, Tritaui, & suorum maiorum pietatem, magnanimamque illam in abstergenda à sua nobilissima familia hæreseos labe fortitudinem ostenderunt, cùm scilicet domesticum istud latibulum ad terram deiecere. Typographiam autem, qua errores & verbum Dei deprauatum cudebantur, ad diuina eloquia incorrupta, atque ad pios libros sanctorumque Martyrum, Virginum, & Apostolorum vitas edendas conuerterunt. Itaque pessimè habet Volanum, quòd ramenta ista suorum præceptorum, cernat iam fordescere ijs, qui cauſſas tanti morbi acutius inspiciunt. Et hæc est causſa, cur primùm Illustrissimos Radiuilios inanibus terroribus tentat à via Christi auertere. Denique antiquos Patres (quos tamen interdum Caluinus suus blasphemo ore asinos vocat) sanctissimos & castissimos verbi Dei interpretes iam nominat. Promat igitur, (vt ad pœnitentiæ hoc semel hoc dicam) illorum integra scripta. Hæc in Polonicam linguam (si veritatis zelo mouetur) conuertat, atque ita non adeò egebunt ipse Volanus, & alij infelices doctissimis, & modestissimis præceptoribus, Scarga & Turriano, qui omnes istius libri errores iam plenissimè refellerunt.

Caluin. in Instit. de Sacramento pœnitentiæ.

Quòd si Serenissime Rex, quemadmodum nunc ad restituendum Reipublicæ splendorem, & ad aduocandos pro Transsyluania Catholicos operarios incumbis, ita id semper defixum in animo habeas, quòd tam altè à puero tibi, tuęque Illustrissimę familię inhęsit, nihil vt decernas, quin Deo prius sedulò commendes; Con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

filiarios verò eos tibi adhibeas, qui terrena prudentia Samariam cum Hierosolyma non cõiungãt, neq; in boue & asino (quod diuina Scriptura prohibuit) arent, certissimè verò tibi persuadeas, eos qui Deo inimici sunt, nec Maiestati tuæ amicos esse; Interim autem caueas, ne pestes istæ libellorum, & seditionum hæreticarum peruolent in manus eorum, qui apud te sunt, rẽ dignam Christiano & Catholico Rege facies, tuaq; isti coronę alteram splendidiorem, & immortalem adiunges. Vilnæ ipsa die Pentecostes.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV,

RESPONSIONES AD NOBILISSIMI ET REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERROGATIONES QVI DE

salutis æternæ comparandæ ratione, ac de vera Ecclesia cupiebat instrui. Additus est modus, quo verbum Dei, & Patrum libri legendi, ac legitima Concilia, ab illegitimis discernenda sunt.

RESPONSIONES AD REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERrogationes, de vera Ecclesia.

INTERROGATIO I.

Num ij, qui omnia Ecclesię Catholicæ dogmata non credunt, possint æternam salutem consequi, dum tamen profiteantur se in Christũ credere, & peccata odio habere?

RESPONSIO.

De fide ad Petrũ c. 38.

SANCTVS Augustinus respondet: Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non solùm omnes Paganos, sed etiam omnes Iudæos, Hæreticos atq; schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.

Ibidem ca. 39.

Rursus. Firmissimè (inquit) tene & nullatenus dubites, quemlibet Hæreticum vel Schismaticum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ Catholicę non fuerit aggregatus, quantascunque Eleemosynas fecerit, & si pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet vnitatem, neq; Baptismus, neque Eleemosyna quamlibet copiosa, neq; mors pro Christi nomine susceptа, proficere poterit ad salutem quamdiu in eo hæretica vel schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortẽ.

Rursus. Nunquid potest (inquit) vis Baptismi maior esse, aut potior quàm Confessio, quã passio, vt quis coram hominibus Christum confiteatur, & sanguine suo baptizetur; & tamen neq; hoc Baptisma Hæretico prodest, si quãuis Christũ confessus, extra Ecclesiã fuerit occisus, quia charitatẽ non habuisse cõuincitur, de qua Apostolus dicit: Etsi tradidero corpus meũ, vt ardeam, charitatem autẽ non habeam, nihil mihi prodest. Quod si propter hoc, quia charitas deest, passio nihil prodest, nec illis prodest, quos in inuidia intus, & maleuolẽtia sine charitate viuere, Paulus dicit.

S. item Cyprianus lib. de vnitate Ecclesiæ sic ait: Esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est: Ad regnum peruenire nõ poterit, qui eam, quæ regnatura est, derelinquit. Et infra: Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt: Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti bestijs animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: occidi talis potest, coronari non potest.

Tom. 7. de natiuit. lib. 4. cap. 17. Similia Tom. 2. in Euan. Io. tract. 6. post fine.

Porrò nemo integrè credit in Christũ, qui oẽs fidei Articulos nõ credit, quorũ vnus est: Credo Ecclesiã Catholicã. quæ firmamentũ est & colũna veritatis. 1. Tim. 3.

INTERROGATIO II.

An Schismatici saluari possunt, cũ ea, quæ ad fidem pertinent, omnia ferè credant?

RESPONSIO.

CVM qui in vno peccat (vt habet S. Iacobus) factus sit omnium reus, procul dubio, si quis, quæ docet Ecclesia, dicat se credere, non aũt illi obediat, vel non obediendũ esse illi doceat, reijcitur in æternũ à Deo, cui obedientia plus placet, quã victimæ. Itaq; rectissimè ait B. Augustinus. Neque Schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter vbi charitas nõ est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi, malũ nõ operatur, quã si haberẽt, nõ dilaniarẽt corpus Christi, q̃ est Ecclesia.

To. 7. Lib. 1. de Sen. Do. c. 9. & To. 4. quæst. ex Matt. 9. ca.

S. Cyprianus de simplic. Præl. sit ue de vnitate Ecclesiæ. Aug. To. 7. fer super gest. cũ Emerito vltra mediũ.

Auelle (inquit S. Cyprianus) radium solis à corpore, diuisionem lucis, vnitas nõ capit: frange ramum ab arbore, fractus germinare nõ potest. A fonte præcide riuum, præcisus arescit.

Salutem autẽ (inquit S. Augustinus) non potest habere, nisi in Ecclesia Catholica: extra Ecclesiã totum potest præter salutem, potest habere honorẽ, potest habere Sacramẽtum, potest cantare Alleluia, potest respondere, Amen, potest Euangelium tenere, potest in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. fidem, & habere, & prædicare, sed nusquã nisi in Ecclesia Catholica salutem poterit inuenire.

INTERROGATIO III.

Cùm inter Lutheranos ij nominentur Sacerdotes, atq; Episcopi, qui res Spirituales & Sacras administrant, nõné hi sunt aliqua saltem ex parte Sacerdotes & Episcopi?

RESPONSIO.

NEC nomen, neq; rerum Spiritualiũ tractatio, sed ritè susceptа Consecratio, Sacerdotiũ, aut Episcoparum efficiũt. Si enim quæratur à quonam isti consecrati sint, respondebitur, ab Episcopo. Si verò rursum vrgeatur, ecquis Episcopum illum creauerit, ad id venietur, vt à seculari Magistratu eum fuisse creatum intelligamus. Itaque prudenter ac verè Sereniss. quidam Rex dixit, hosce qui prodierunt, ex laica potestate, nec aliud quã ex Cancellaria seculari literas habuere, nõ esse aut Sacerdotes, aut Episcopos veros. Cùm enim Consecrãtio sit opus supernaturale, & Charisma istud diuinum atq; character, quem veri Sacerdotes accipiunt, nunquã magistratui à Deo concessum fuerit, vt ab eo conferretur, ac ne tributus quidem sit vnquã (neq; enim minor potestas in maiorem agere potest) cumq; Lutherus à quo ista falsorum Episcoporum, & Pastorum turba prodijt, nunquam Episcopus fuerit: cumq; nullus eorum impositionem manuum ab ijs habuerit, qui legitima ab Apostolis successione descenderunt: nõne ex eorum numero sunt, quos in Asinio non veros Senatores Cicero, atq; in Nouatiano Pseudoepiscopos, & Pseudoparochos S. Cyprianus designãrunt? Nã Asinius (inquit Cicero) quidã Senator voluntarius, lectus ipse à se apertã curiam vidit post Cæsaris mortem, mutauit calceos, Pater conscriptus repentè factus est. Sic isti cum expulsis, aut trucidatis ab Apostata Luthero veris Episcopis & Sacerdotibus, apertam curiam vidissent, illicò (sicut momento penè temporis ex putredine fungus enascitur) Superintendentes, ministri, cæteraq; fex eruperunt. Nouatianus verò (ait S. Cypria.) in Ecclesia non est, neq; Episcopus cõputari potest, qui Apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ordinatus est. Ac infrà: Aut Pastor haberi quomodo potest, qui manente vero Pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succedanea præsidente, nemini succedens, & à seipso incipiens, alienus fit & profanus? Quæ quidem causæ sunt, cur laici non solùm Sacerdotum officium impiè assumunt, verùm etiam Reges sese tandem velint constituere: Quemadmodum & in Ciuitate Monasteriensi non ante multos annos tentauit quidam Anabaptistarum Dux: & his annis Galli, & Belgæ quidam tentarunt in Gallijs, & Belgio. Quos autem conscientię stimulus in rebus Sacris vsurpandis & retinẽdis non mordet, multò minùs mordebit, ad ciuitates Regnaq; conuellenda, & ad Reges eijciendos. Quamobrem vbi hæresis altas egit radices, semper eam denique aut Ethnicismus, aut barbara aliqua secta, (vt in Africa & Asia cernimus) aut cùm rerum Diuinarum obliuione, pestilens tandem anarchia, vel Rẽgnorum mutatio est consecutа.

lib. 1. Epist. 6. ad Magnum.

Cicero in 1. Antoniana.

INTERROGATIO IIII.

Ecclesiáne dici potest alicubi esse, vbi Sacerdotes, & Episcopi veri, ac legitimè consecrati non sint?

RESPONSIO.

RESPONDET S. Cyprianus Martyr: Loquitur, inquit, illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ecclesia, Ecclesiæ nomine docens, & ostendens, quia etsi contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamen à Christo non recedit, & illi sunt Ecclesia plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærẽs. Vnde scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: Et si qui cũ Episcopo non sint, in Ecclesia non esse: & frustrà sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei nõ habentes, obrepunt, & latenter apud quosdã communicare se credũt. quãdo Ecclesia Catholica vna est, scissa nõ sit, neq; diuisa, sed sit vtiq; connexa, & cohærentium sibi inuicem Sacerdotum glutino copulata. Hæc Cyprianus.

Epist. 69. ad Pub.

S. autem Hieron. in Dialogo contra Luciferianos: Cùm (inquit) homo mortuus sit Hilarius (videlicet quidam Hæresiarcha) cum homine pariter interijt & Secta: quia post se nullum clericum Diaconum potuit ordinare: Ecclesia autem non est, quæ non habet Sacerdotes.

Ex his habes, vbi desunt Sacerdotes, quorum glutino copulatur Ecclesia, & vbi Pastore legitimo populus non adhæret: ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

homines frustrà sibi blandiri de Ecclesia, q̃ nullã, & proinde nec vllã salutem habent.

Porrò vt Regnum nó est, cui Rex. Cõsiliarij, Legiferi, Præfecti legitimè delecti, leges itê ipiæ desunt: ita neq; Ecclesia (quæ cum Regno in Scriptura sæpè cõparatur) dicẽda est, in qua antiquæ Ecclesiasticæ Leges silent, Archiepiscopi, Episcopi, Canonici, Sacerdotes, Monasteria, Spiritualisq; omnis potestas, & decor adempti sunt. His enim Ecclesiæ facies, & ordinis Hierarchici forma & dignitas stabat & cernebatur. Cùm verò ab aratro ad altare traductis bubulcis reliqua omnia, quę Dei erãt, conuersa sint in rapinã & sacrilẽgium, atq; hæc nõ solùm tolerentur adhuc, verùmetiam ipsi: verus omnis Ecclesiæ status explodatur: quis ibi Ecclesiam esse dixerit, qui tenebras lucem, lucem tenebras non dicat?

Huc quoq; pertinet, aliorum Ecclesiæ nominum consideratio, quibus eam Spiritus S. expresit: Turris, de qua mille clypei pendent: Vineæ, quã cœlestis plantauit agricola: Castrorum aciei ordinatæ, contra quam inferi portæ nunquam essent præualituræ: Corporis, quod vnum sit, & vnum spiritum habeat. At hic nullam turrim, nisi Babelis, nullum speculatorem, nisi falsos Superintendentes subintroductos, nullos clypeos cernis: sed montes Gelboe, vbi neq; ros, neq; pluuia vnquam decidit, vbi sterilis fides est, vbi abiecti sunt clypei fortium, vbi populus miserè perijt, aut turpiter in manus Philistinorum, id est, Apostatarum deuenit.

Ita quoq; nec vllam vineę faciem vides, cùm Apostolicis Constitutionibus & antiquissimis ritibus antiquatis, sepes, qua vinea sepiebatur prostrata sit: cumque nullus palmes cum vite, nulli digni pœnitẽtiæ fructus, nullum torcular, canalia verò perrupta, & Sacramenta maxima ex parte sublata: nullus Paterfamilias & cœlestis agricola, nullum opus bonum fructuosum, vnde mercedem denarij, qui laborãrunt, accipiant, apparent. Ferus enim aper ex sylua, id est, ex multiplicium errorum tenebris, in vineam irrupit, hãcq; omnibus direptis atque fœdatis exterminauit, & sicut cucumerarium dereliquit.

Præterea nec vllam castrorum aciem ordinatam isthic intueri potes. Quis enim aciem vocet, vbi nullus Imperator legitimus, nulla certa vexilla & signa, nullæ excubiæ & vigiliæ nocturnis precibus, nullus sufficiens commeatus, nullæ tubæ, quę certum dent signum, sed confusus variarum hæresum strepitus conspiciuntur aut exaudiuntur? Cùm autem turbatis ordinibus talis iam Sacerdos sit, qualis est populus, diuinisq; humana sint permixta: anne abominationẽ istã desolationis sentis, quã S. Athanasius esse dicebat, cũ Laici creare Episcopos & Sacerdotes, res spirituales administrare, diuinisq; mysterij ac verbi tractationem sibi vsurpare, intolerabili temeritate sunt ausi?

Iam verò nec deniq; vnũ corpus isthic cernimus, cp vnum spiritum habeat: tum quoniã monstrum esset corpus, quod duæ animę regerent, (vnius verò formę, atq; animę, vna primaria operatio est, nec discors, & secũ pugnans, qua quidẽ discordia cùm hæresis agatur, nó vnum, sed varios ea spiritus habeat necesse est) tum etiã, quòd cui propria deest operatio, huic, quoq; ipsa vita deest, ac spiritus. Cũ verò isti quandã solùm fidẽ informem ac mortuã agnoscant, ecquam Ecclesiam aut corpus viuum agnoueris? Præterea si euerso fundamento omnia ruunt, fide aũt ac religione, & reliquis pleriſq; Articulis fidei deficientibus, in horum locum errores ijdem succedere, quos euidentissimum est antiquitus ab Ecclesia fuisse damnatos, nullum hic tu iam corpus aut Ecclesiã mihi ostendere poteris. Si quis autem præcisis in animãre neruis, fibris, venis, primarijs item membris, corde, hepate, cerebro amotis, corpus tamen viuere dixerit, vtiq; cadauer potius istud fuerit, ad quẽ corui, id est, Apostatæ confluxerunt, quàm corpus illud, ad quod (testante Christo) Aquilæ, hoc est, sapientissimi, & perspicaces Patres à terrena vita procul euolantes, vna nimi cõsensu conuenerunt. Sed audiamus B. Augustinum. (To. 10. Ser. de tempore 180.

Videtis quid faciat anima in corpore? omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat: omnibus simul adesse membris vt viuant, vitam dat omnibus officia singulis. Non audit oculus, non videt auris, non videt lingua, nec loquitur auris & oculus: sed tamen viuit, viuit auris, viuit lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei, in alijs Sanctis facit miracula, in alijs Sanctis loquitur veritatẽ, in alijs Sanctis custodit virginitatẽ, in alijs Sanctis custodit pudicitiam virginalem, in alijs hoc, in alijs illud: singuli, propria operantur, sed pariter viuunt. Quod autẽ est anima corporis hominis, hoc est Spiritus S. corporis Christi, quod est Ecclesia: hoc agit Spiritus S. in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris vnius corporis. Sed videte quid caueatis, videte quid obseruetis, videte quid timeatis. Contingit vt in corpore humano, imò de corpore aliquod præcidatur membrum, manus, digitus, pes: nunquid præcisum sequitur anima? cùm in corpore esset, viuebat, præcisum amittit vitam. Sic & homo Christianus, Catholicus est dum in corpore viuit, præcisus, hæreticus factus est: mẽbrum ampuratum non sequitur Spiritus. Si ergo vultis viuere de Spiritu Sancto, tenete charitatem, amate veritatem desiderate vnitatem, vt perueniatis ad æternitatem. Hæc ille.

Cùm verò ex ipsis Euangelijs, Actis Apostolorum, Canonibus Apostolicis & antiquissimis Synodis constet, nullam vnquam habitam fuisse Ecclesiam, quam quę ijsdem ritibus & ordine constituta est, quibus Catholica consistit: sanè nemo cordatus sibi imponi patietur, si quem dicentem audierit, Ecclesiam ibi esse, in qua antiquissimæ totius Ecclesię, ne vllum quidem vestigium existat.

INTERROGATIO V.

Cùm Baptismus in Septentrione verus administretur, nonné saltem qui eo initiantur, ad Catholicam, id est, veram Ecclesiam spectant, licet veros Sacerdotes non habeant?

RESPONSIO.

Nihil sanè prohibet: in fide enim Ecclesiæ baptizantur, quotquot ritè baptizantur: ac nisi extra Ecclesiam per hæresim aut perfidiam exeant, sunt è nostris, Catholicique sunt, æternam verò salutem consequi possunt, si fidei fundamento superædificent aurum, argentum, gemmas, sicut Apostolus scripsit: aut si in peccata prolapsi, denique verè resipiscant. Verùm quotusquisq; est qui cùm adoleuerit, haud istis falsis Sacerdotibus adhæreat, eorum erroribus non imbuatur, falsa pro veris Sacramenta non sumat, atque etiam vbi vnà cum ijs Ecclesiam Catholicam (quę est corpus Christi) blasphemare didicerit, tum moriens pestilenti pane, nõ autem vero Sacramento & corpore Christi Domini accepto, miserrimè non pereat? Vnus (inquit S. Augustinus) est Deus, vna fides, vnum Baptisma, vna incorrupta Catholica Ecclesia: nõ in qua sola vnus Deus colitur, nec in qua fides retinetur: nec in qua sola vnus Baptismus habetur, sed in qua sola vnus Baptismus salubriter habetur.

INTERROGATIO VI.

Licebit né alicui ob metum mortis, aut ob rerum suarum amissionẽ, vel propter spem alios ad Catholicã fidem conuertendi, simulare Lutheranismum aliãue hæresim, aut publicè profiteri se nolle Catholicæ Ecclesiæ obedire: etiam si clàm velit esse Catholicus?

RESPONSIO.

Falsum bonum est verum malum, sicut vel ipse Philosophus dixit. Mala autem (inquit Apostolus) facienda non sunt, vt veniant bona. Itaque si quis hæresim simulet, quæ res alijs scandalum & pernitiem semper attulit, is flagitium Christiana veritate indignum committit. Deus porrò, qui veritas ipsa est, neque ad veritatis ædificium extruendum mendacio nostro eget, nec vsus est vnquam. Quod si aliquando ante Synagogę & Mosaicę Legis sepulturam (Christianæ scilicet initio nascentis Ecclesię) aliquid Apostoli visi sunt in obseruatione simulasse, id nõ erat hæresim fingere, (quod semper habitum fuit immane scelus) nec facinus aliquod perpetrare, cùm Euangelio nondum plenè promulgato, lex illa (quę fuerat ad tempus à Deo instituta, neq; ex se mala erat) vim aut saltem dignitatem quandam tam diu obtineret, donec Euangelij lux altiùs exoriens, præteritarum rerum vmbram prorsus abigeret. Itaq; cùm quidam antiquitus idolo oblatis vescerentur (& si non ad eum finem, vt viderentur idololatrię cõsentire) quoniam aliqui scandalum patiebantur, eos damnat Paulus acerrimè: quantò acriùs damnasset eum, qui licet non hæreticus nec idololatra, vnà tamen cum hæreticis voluisset sentire videri? 1. Cor. 8.

Accedit exemplum Eleazari, cui cùm sub capitis pœna iussum fuisset, vt carnes suillas ederet, & secretò carnes alias nõ prohibitas, quę speciem porcinæ haberent, amici offerrent: intrepidus mori, quàm fingere maluit, nempè ne aliqui putarent, ipsum legem transgredi, & cum idololatria sentire. Quantò igitur minùs licebit hæresim simulare, aut hęreticorum falsis Sacramentis, vel eiusmodi alijs rebus, vnde alij vel erroris, vel confirmationis in errore occasionem sumunt sese immiscere?

At etiam innumerabilia sunt exempla Martyrum, qui cruciatus acerbissimos pertulere, ne vel solo nutu perfidiæ signum aliquod ederent, & Ecclesiam, quam Dei Filius veritate & amarissima morte fundauit, mendacio polluerent, & vitę fœda cõuersione desererent.

Accedit veneranda illa, & tremenda Christi sententia: Si quis me erubescet corã hominibus, & ego erubescam eum coram patre meo. Quam si quis verè æstimat, fateatur necesse est, eum, qui capitis sui & caducarum rerum, quàm Christi Domini maiorem rationem habet, ac terrę cœlum postponit, nunquã cœlum (nisi resipiscat) consecuturũ. Kursus (inquit Apostolus) Corde creditur ad iustitiã, ore fit confessio ad salutẽ. Quamnam igitur salutem speret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui cùm esse debeat paratus, vnicuique de ea, quæ in nobis est spe interroganti rationem reddere, confessionẽ fidei suæ opportuno tempore non faciat? Addit porrò Apostolus: Ab omni specie mala abstinete vos. Atqui hoc habet specié mali, quare & peccatum est: quin verò cùm ab aliquo aliquid fit, vt hæreticus videatur, id non speciem solũ, sed rem quoq; mali habet, præter quã quòd actiuum scandalũ (vt cũ Theologis loquamur) ex se (licet inde alij scãdalo non afficiantur) peccatũ est contra ius diuinũ & naturale. Quamobrem quis erit in sui & proximi salutẽ tam excors, vt naturalem ac diuinam legem, quam Christus venit implere, pro leuitate nostri capitis, (qui vermiculi sumus) putet esse abrogandam? At verò cùm ea, quæ ad diuinũ cultũ, fidemq; pertinent, ad primam Decalogi tabulam spectent, legesq; alias omnes, vel naturalia præcepta præcellant, sanè vbi agitur de fide sincerè testanda, diuinus honor, intrepidè nostræ vitę præponendus est. Nec verò metus mortis, aut mundanarum rerum amissio est expauescenda. Timete enim (ait Dominus) qui potestatem habet mittere in gehennam. Atque alibi: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suę detrimentum patiatur? Quamuis autem fidei Catholicæ confessio semper & vbique (hoc est sine necessitate) facienda non sit, nunquam tamen hæreticos nos esse, aut ipsorum ritibus nos adhærere ostendendum est. Quin verò eò magis esse Catholicos testari debemus, cùm ex nostra taciturnitate scandalum consequeretur aliorum. Quod quidem ad eos præcipuè pertinet, qui publicam personam vel magistratum gerũt. Si qui autem putant sibi licere hæresim nõ solùm fingere, verumetiam ijsdem de causis, quas attigimus, iuramento confirmare se non esse Catholicos: ij legant B. Augustini libellum de Mendacio, & ad Quod vult Deum de hæresibus, inter quas illos ab Ecclesia Dei damnatos enumerat, qui cùm hoc ipsum sentirent & facerent, Carmen illud vsurpabant:

1. Thess. 5.

Iura, periura, secretum pandere noli.

INTERROGATIO VII.

Licet ne Sacro interesse, vel Eucharistiã sumere, vbi Sacerdos ritè quidem olim Sacris initiatus sit, verũ posteà fuerit, & adhuc habetur Lutheranus, atq; ideò nescitur, an Ecclesiæ Catholicæ sit recõciliatus?

REPSONSIO.

In. Ioan. Tom. 9. tracta. 50.

EXCOMMVNICATVS ab Ecclesia, ligatur in cœlo, vt S. Augustinus ait. Agit enim (vt ille ipse inquit) in Ecclesia excommunicatio, quod agebat in veteri Testamento interfectio: omnisque excõmunicatus, Satanæ traditus est, quemadmodũ præter B. August. S. Paulus ostendit, & corporibus inflictæ à Dęmonibus pœnę, initio nascentis Ecclesię cũ aliqui excommunicabantur, apertè designabant, quã horrendum sit incidere in excommunicationem, ex qua multò grauiùs animæ affliguntur, quàm cùm corpora patiebantur. Apostoli verò atq, Concilia, & Patres, hac excommunicatione non vt politico remedio, vel vt Poëtico spectaculo, sed vt ignis gladio, quemadmodum eam ab Apostolis esse vocatam, (testis est S. Clemens Romanus) pertinaces & impios semper ab Ecclesia resecârunt.

To. 7. quæsti. super Deut. li. 2. cap. 19. To. 2. Epist. 79.

S. Clemens constit. Apost. c. 24. 43. 47.

Hi verò (vt extat in Apostolicis constitutionibus) ex Ecclesia eiecti, sunt meritò abscisi à cœtu Domini, & à vita immortali & gloria reiecti, atq; apud iustos & pios homines inhonorati & inglorij, atq; apud eundem Deum dãnati: quibus abscisis, Ecclesia Dei magis quã antea ornata est, cùm erat in ea aliquod membrum superuacaneum, & ab ea alienum.

Quæ cũ ita sint, esto iudicium eius, qui seriò & sincerè ad vitã æternã aspirat, num Christiano liceat de manibus excõmunicati, & apud Deũ & Ecclesiã publicè dãnati Sacerdotis, Sacramẽtum accipere, aut eius Sacro interesse? Quę enim participatio lucis ad tenebras, inquit Apost. At de manibus pestilẽtis hominis, cibũ ob contagionis metum nõ audemus accipere, & verò ab homine ab Ecclesia triumphãte ac militãte abscisso, diuinã Eucharistiã sumemus? Peccãt igitur multùm qui hoc faciunt. Nec illo quoq; non grauiter à Deo plecteretur, qui verbo, aut ipso nutu id licere, honestum ob finẽ aliquem esse assereret. Quod enim sua natura malum est, id bonum esse nunquã potest. Quare non tantùm qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, eãdem digni sunt pœna. Atqui cùm Sacerdos, cui ab Ecclesia Sacris interdictum est, Sacrum facit, aut Sacramenta ministrat, lethale peccatum cõmittit: quamobrẽ, & qui ipsi peccandi occasionẽ præbet, eodem se miserrimus laqueo implicat. Quod si (vt inquit Scriptura) mẽdacium Deus abominatur: quã in negotio fidei erit abominabile, ipso Sacramento, & re Sacraméti abuti? quæ quidem Christus Iesus, qui seipsum nobis in Eucharistia misericordissimè dedit, vt præter alia certissimum fidei veritatis atq; vnitatis Christianę symbolum esset, certè ab ijs, qui ab vnitate ipsa sunt pręcisi, nulla ratione vult sumi, vel ministrari: nec denique vult vt à nobis in diuinis rebus vlla cum ijs communio retineatur.

INTER-

INTERROGATIO VIII.

An ab Orientis Ecclesijs, qualis est hoc tempore Alexandrina, atque aliæ eiusmodi, regula credendi, & Sacerdotum consecrandorum facultas peti iustè possit?

RESPONSIO.

PELAGIANI antiqui hæretici cùm fide & auctoritate Occidẽtalis Ecclesiæ, à B. August. sic premerentur, vt nó possent euadere, ad Orientis Episcopos se prouocare fingebant, quibus ille ita respondet:

To. 2. Con. Iuli. Pelag. lib. cap. 2.

Iterum (inquit) te admoneo, iterum rogo, aspice tot ac tales Ecclesiæ Catholicę defensores atq; rectores. Vide quibus tam grauem, tamq; nefariam irrogaris iniuriã. An ideò contemnendos putas, quia Occidentalis Ecclesiæ sunt omnes, nec vllus in eis est commemoratus à nobis Orientis Episcopus? Quid ergo faciemus? cũ illi Græci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum suorũ voluit Deus gloriosissimo Martyrio coronare: cui Ecclesię præsidentem B. Innocentium, si audire voluisses, iã tunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit vir ille S. Africanis respondere Concilijs, nisi quòd antiquitus Apostolica Sedes & Romana, cũ cæteris tenet Ecclesia? Et paulò pòst: Non est ergo quòd prouoces ad Orientis Antistites, quia & ipsi vtiq; Christiani sunt, & vtriusque partis terrarum fides ista vna est, quia & fides ipsa Christiana est, & te certè Occidentalis terra generauit, Occidentalis regenerauit Ecclesia. Et pòst citatum Gregorij Nazianzeni testimoniũ: Audis omnes vno corde, vno ore, vna fide idipsum dicere, & hanc esse Catholicam fidem non dissonante contestatione firmatam. An tibi parua in vno Gregorio Episcoporum Orientalium videtur auctoritas? est quidem tanta persona, vt neque ille hoc, nisi ex fide Christiana omnib⁹ notissima diceret, nec illi cùm tam clarum haberent, atque venerandum, nisi hæc ab illo dicta, ex regula notissimæ veritatis agnoscerent. Sed si vis, addimus & huic S. Basilium, imò velis nolis, addendus est. Et paulò pòst: Videiam vtrum sufficiant tibi ex Orientis Patribus duo isti tam insignes viri, & tam clara præditi sanctitate, & sicut fertur, etiam carne germani? Sed dic non sufficere. Habemus alios Oriẽtales Episcopos quatuordecim, Eulogiũ, Ioannẽ, Ammonianũ, Porphyrium, Eutoniũ, Porphyriũ Fidũ, Zozymũ, Zoboenum, Nymphidiũ, Chromatiũ, Iouinum, Eleutheriũ, Clematium, quos vno loco simul inuẽtos, in istum consessum introducere valeam⁹. Et hæc quidem B. Augustinus.

Ex quibus facilè colligi potest, sufficere nobis debere Occidentalem Ecclesiam, in qua tot Martyres, tot ac tales Ecclesiæ defensores, ipsa à CHRISTO instituta veritatis cathedra sunt, à qua ista quoque Regna Catholicam fidem acceperunt: ac proinde non sine crimine schismatis ab eiusdem ordine, ritibus ac legibus, nemini esse recedendũ. Quod si tamen ad Orientis Ecclesias & Episcopos etiamnũ prouocetur, cur non prouocatur ad antiqua Orientis lumina, quorum cùm Romana Ecclesia, vna fides eadem q; Ecclesia fuit? Neque. n. aut legem cœlibatus inter Sacerdotes violatã, aut hierarchicum Ecclesiæ ordinẽ turpiter à laicis corruptum, ex antiqs Orientis Patribus poterunt afferre, qui Apostolicã normam secuti, nunquam suo tempore id permisere: quales fuere Sancti Alexãder, Athanasius, Cyrillus Alexãdrię, Sanctus Chrysostomus Bizantij, Diu⁹ Basili⁹ Cæsareę, B. Gregorius Naziãzi, S. alter Cyrillus Hierosolymæ, B. Epiphanius Cypri, B. Theodoretus Cyren. & plerique oẽs alij Episcopi. Octingenti verò propemodũ anni sunt, quib⁹ Græci & Oriẽtales permulti, non solùm in ritibus, verùmetiã in præcipuis fidei articulis, atque adeò in Spiritus Sancti processione à Patre & Filio aberrantes, antiquos quoq; Canones, laxata disciplina respuere cœperunt, quos quidẽ Canones, in ipsis Orientis Cõcilijs, ipsi Patres vniuersa cum Ecclesia, vnanimi consensu olim ediderant. Quamobrem iusto Dei iudicio factum est, vt qui dum Ecclesiæ Catholicæ adhæserunt, per octingentos fermè superiores annos, octo generalia concilia, plurimosque sanctissimos & doctiss. Patres habuerunt, sequentibus octo iam seculis, nullã ampliùs Synodum, nullos habuerint Sanctos, aut integros in Orthodoxa fide Theologos, pręter eos qui ab Ecclesia catholica seiungi noluerunt: corpora item, & scripta Patrum antiquorum amiserunt, quæ ad Catholicos omnia, tanquam iusta ad veros hæredes possessio (recusantibus ipsis eorum Patribus, cum degenerib⁹ filijs remanere) trãslata sunt: Græci verò libertãte deniq; corporũ perdiderũt: ac qui Põt. Max. & Apostolicę Sedi primariæ à Christo institutæ aduersari præsumpserunt, etiã barbarorum turpissima mancipia sunt facti. Itaque ab istis Ecclesię formã fideique regulam petere, quid aliud est, quàm ex ruderib⁹ & ruinis potiùs, quã ex integro, solido, pulcherrimoq; palatio, formã ædificãdi, aut ex abscisso ac demortuo membro, potiùs quàm ex viuo capite viuendi spiritum petere?

IN

Universidad de Deusto
Biblioteca

INTERROGATIO IX.

Quid ergo? si quis triumphantis Ecclesiæ fidem & antiquorum Patrum doctrinam sequatur, nonné saluari possit?

RESPONSIO.

Rom. 8. ECCLESIA triumphans, nullam iam fidem, aut spem habet: nam quod videt quis, inquit Apostolus, quid sperat? Et Sanctorum quidem hinc eno lætium in cœlum, fides & spes cessárunt, charitas verò manſit, nec vnquá excidet. Eorum autem viuam fidem dum in terris versabantur, si quis in hac vita sequutus fuerit, saluari sine dubio poterit. At eam re vera sequi nemo dicendus est, qui in Ecclesia militanti cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana, perpetuum bellum non gerat: nec in alijs castris, vel sub alijs vexillis, aut alijs tesseris & Sacramentis pugnandũ est, quàm quibus ijdem Sancti, cœleste stipendium meruerunt. Porrò ij prius integerrima cũ fide & maxima cum humilitate, in Ecclesia Catholica vixerunt, tantumq; abest, vt metu aliquo sese ab ea seiunxerint, aut in re fidei simulauerint, vel leges ipsas Ecclesiæ præuaricati fuerint, vt pro his omnibus vitá, durissima inter cruciamenta profuderint. Quamobrem nec nobis temerè triumphus ante victoriam canendus est; cùm qui coronari, & triumphantium in cœlo felicitatem assequi velit, is legitimè priùs credat, & certet necesse sit.

Iam quod ad Patrum doctrinam pertinet, cũ hoc ipsum, quod de triũphante Ecclesia diximus, referri huc possit; tum ex eorum Patrũ vitis & libris, hauriẽda nostræ vitæ, doctrinæq; ratio est: vtrumq; autẽ horum si quis fecerit, saluari sanè poterit. Veruntamen inprimis (vt dixi) seriò eorũ fidem teneat, vitamq; imitetur, nec sibi frustra de alterutro blandiatur, si neutrum faciat, aut sententias Patrũ (nec eas forsan omninò intelligens) duntaxat aliquas legerit, vel audierit. Cæterùm qua ratione diuina Scriptura, & Patres legendi, intelligendique sunt, posteà dicetur.

INTERROGATIO X.

Quid verò, si quis obiecerit, Ecclesiã quoque Catholicam defeciſſe, aut ita ægrotã esse, vt sensum veritatis amiserit, num quis differre ad Catholicos reditum debet?

RESPONSIO.

NEQVE Ecclesia Catholica vnquam defecit, aut deficiet, neque ægrota est, ac proinde nemo differre debet, quin Catholicus fiat. Audi verò B. Augustinum illi quæstioni respondentem: Sed illa Ecclesia (inquiunt de Catholica hæretici) fuit omniũ gentium, iam non est, perijt. Hoc dicunt (respondet Augustinus) qui in illa non sunt. O impudentem vocem, illa non est, quia tu in illa non es; Vide ne tu ideò non sis: nam illa erit, & si tu non sis. Hanc vocẽ abominabilem & detestabilem, præsumptionis & falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, pernicioſam, preuidit Spiritus Dei. Hæc ille: qui & alibi aduersus Donat. libro 3. de Bapt. cap. 2. adhuc pressiùs hoc ipsum vrget. Aut ista (ait) Ecclesia, quę nunc apparuit, antea perierat, & nunc resurrexit; aut non perierat, sed tantùm latuerat, & nunc extulit caput. Nõ primùm, quia tunc non potuissent renasci ipsi, si mater perierat: Si perijt, vnde ergo bonitas apparuit? de qua terra germinauit? ex quo mari emersit? de quo cœlo cecidit? Hoc igitur & nos Catholici aduersus hos Lutheranos afferre possumus, qui sicut Donatistæ faciebant, de toto orbe terrarum Ecclesiam perijsse mentiuntur.

Præterea si Ecclesia defecit aut ignota est, id contigisse dicendum est, vel ob doctrinæ immutationem, vel propter Sacramentorum numerum ab antiqua diuersum Ecclesia, vel ob nouum in ea ordinem (qui olim non fuerit) institutum: sed hęc tantùm abest, vt quidquam immutationis acceperint, nullo vt seculo non eadem fuisse credita aut vsitata ipsimet Lutherani Magdeburgenses fateri ex ipsis Patribus coacti sint. Alioquin tempus, locus, personæ monstrentur, quibus cerni possit, noua Sacramenta, nouumque ordinem sacrum institutum à Catholicis fuisse: aut à legitimo aliquo & approbato Concilio superiora fidei dogmata conuulsa; vel Patres & Ecclesiæ Doctores post quæstiones aliquas ab Ecclesia decisas, nouam è proprio capite eadem de re doctrinam inter populos sparsisse; vel aliũ in Ecclesia Primatum summãq; auctoritatem à Christo institutã agnouisse, quàm quę nunc sit. Quod si ita est, quid istos Lutheranos prohibet, quo minus antiquissima Concilia, Patres ipsos Apostolis vicinissimos, potiùs quã noua Apostatarum deliramenta ad verbũ Dei ritè exponendũ, & antiquę statũ Ecclesię ostendendũ populis proponãt? At quãdo istos sepeliũt, nec ex ijs docẽt, & pro verbo Dei sua figmẽta venditãt, & singuli varias & discordes Chymeras nõ Ecclesias excitant: corda tus quisq; iudicet, quàm impudẽti fronte, Ecclesiæ Catholicæ notam interitus (quoniã ipsi interierunt) vellent inurere.

Nota.

In Psalm. 101. Con. 2.

Restat igitur, vt fortè sic ægrotãrit, vt quoniã qui præsunt in ea, improbi sunt, propterea Spiritus S. illã prorsus deseruerit. At

At auctoritas eorum, cùm à Christo pendeat, neque super hominibus tantùm, sed super Christo sit fundata, & in aliorum bonum tradita, aliaque officij, alia vitij ratio sit, illa vel probitate augeri, vel improbitate minui nequit. Alioquin Apostolorum tempore nascens Ecclesia in morbum grauissimum incidisset, ex quo nunquam cõualuisset. Intercederet item potestas omnis secularis, à deo, inferiore licet gradu instituta, si statim ob peccata alicuius ægrotare & ineruari deberet.

Sed fac Ecclesia sensum veritatis ex eiusmodi morbo amiserit, quinam noui Galeni, vel Paracelsi, nouo aliquo medendi aut distillationis genere, saniei non purgatę cicatricẽ volentes obducere, eam sanabũt? certè diuinæ oculus, puidentię immẽsa suа sapientia, in Ecclesia tanquã diuite officina (sicut eã S. Basil. vocauit) aduersus omnium generũ morbos, omnia medicamentorũ genera olim locauit in perpetuũ. Quæ pharmaca per generalia legitimaque Concilia, perq; alias rationes, erroribus & vitijs extirpandis, à legitimis medicis adhibita semper fuerunt & profuerunt, neq; Ecclesiæ vnquã defuerũt aut deesse possunt. Frustrà ergo sibi quisquã illius sanandæ curam vsurpat, suis quã quisq; morbis depellendis, nili velit esse insanabilis, procurare ab ipsa vna Ecclesia debet.

INTERROGATIO XI.

Suntne aliquæ proprietates tam certæ, vt ijs Ecclesiam Catholicam ab omnibus alijs Ecclesijs dignoscere possimus?

RESPONSIO.

SVNT sanè, atque ita certæ, vt articulos fidei in Symbolo cõprehendãtur. Sed in primis illud statuendum est, Ecclesiam esse visibilem cętum, in qua qui sunt, ij eũdem Baptismum, eandemque fidei Catholicæ professionem habent, subiectionem verò, & obedientiam legitimis Pastoribus præstant.

Catechis. Rom.

Cùm itaque audis Ecclesiam, quæ vox euocationem significat, statim diuinæ gratię benignitas, & splendor menti tuæ illucescat: intelligatque Ecclesiam ab alijs Rebuspublicis maximè differre. Illæ enim humana ratione nituntur: hæc autem Dei sapientia & consilio constituta est. Vocauit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum & prædicatorum opera, aut ministerio. Et quidem Synagoga (vt docet Sanctus Augustinus in Psalmo septuagesimo septimo & octuagesimo primo) ita vocabatur, quia pecudum more, quibus magis congregari & cogi conuenit; terrena & caduca tantùm bona spectabat: Christianus verò populus Ecclesia dicitur, quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, cœlestes, & æternas tantũmodo consectatur.

Contrà Parme. lib. 3. cap. 4.

Cùm verò aliquis nullam visibilem, sed inuisibilem Ecclesiam esse dixerit, ab hoc fuge tanquam à facie colubri, & prophanas vocum nouitates deuita. Nulla est enim (vt ait S. Augustinus) securitas vnitatis, nisi apud Ecclesiam, quæ supra montem posita abscondi non potest: & ideò necesse est, vt omnibus terrarũ partibus nota sit. Itaque vbi Ecclesia manifesta non est, ibi nec Christus quidem (eodem testante) manifestus esse potest, qui per Ecclesiam non solùm hominibus, sed Principibus, & potestatibus in cœlestibus innotescit.

Augustin. ad Vincent. Epi. 48.

At cùm eandem Ecclesiam esse intelligis cœtum, hunc non solùm plebem, peculiaremque ac nouam esse Rempublicam, quæ per Baptismum nomen Christo dederit, eiq; consecrata sit credere: sed & ipsos Ecclesiæ præfectos, atque antistites, in quibus potestas huius Ecclesiæ potissimum reidet: verissimum enim illud Aristo. est, ciuitatẽ id maximè esse, q; est in ea principale.

Ethic. 4.

VNITAS, ECCLESIAE PROprietas.

CHRISTIANOS autem ante omnia Spiritus sanctus edocuit, vnam esse Ecclesiam, quia hac proprietate attẽtè perspecta, ipsa se Ecclesiæ pulchritudo, & veritas mirificè exerit. Nec porrò vna tantùm dicitur ob eundem finem, spemq; felicitatis ęternę: vel ob eadem media, Sacramenta nempè & leges, aut propter eundem Spiritum S. à quo gubernatur, & diuisiones gratiarum accepit, perinde ac ab anima corporeis membris vita tribuitur: verùm in primis propter membrorum, id est, fideliũ cum suo capite; & inter sese admirabilem vnitatem, atque connexionem.

Cùm autem caput dico, Christum intellige, sed eum, qui pro nostro captu sapientissimè nos regat. Itaque quẽadmodum verũ est, quod ab Apostolo dicitur: Ipsum dedit caput super omnẽ Ecclesiam: ita verum illud est, quod ipsemet Christus dixit Matth. 16. Et ego tibi dico Petre, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam, &c. Et Ioan. 21. Pasce oues meas: Neque verò quoniam Prorex in Regno cõstituitur, Regis potestas tollitur, sed saluti omnium melius prospicitur. At cùm ordinatissimè omnia faciat Deus, non tantùm quid ille absoluta potestate facere queat; quã quid nos deceat, spectare debemus. Alioquin si visibile demas Ecclesię caput, eadem ratione Pastores omnes tollas necesse est, quos & fundamenta, & lapides, & rectores,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctores, ac tanquam visibilia quædam capita, loco Christi in priuatis Eccle. dedit, ad consummationem Sanctorum in ædificationem corporis Christi.

Christus itaq; caput est super omnẽ Ecclesiam, id est, triumphantem, & militantem, quæ est corpus eius, vt sit Deus omnia in omnibus: quia (vt inquit Theodoretus) natura diuina circũscribi nõ potest. At nõ est hîc omnia in omnibus, siquidem hîc alij sunt impij, alij sceIerati, & peccatis dediti: Deus autem habitat in ijs, qui timent eum, & sperant in misericordia eius. In altera vita, tributa immortalitate, & depulso interitu, & peccatis omnibus eiectis, erit omnia in omnibus, quando (sicut ait Sanctus Ioannes) similes ei erimus. Hæc ille. Tale igitur Ecclesiæ caput est Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam submin istrationis, secũdum operationem in mensurã vniuscuiusque membri augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate.

Petrus autem, quique illi succeSSere, vt
Leo ser. in die anniue assumpt. suæ. auctoritatem, ita vim omnẽ ab eodem capite acceperunt, vt rectissimè S. Leo Primus, ita loquentem Christum faciat: Ego (inquit Christus) inuiolabilis petra: ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoq; petra es, quia mea virtute solidaris, vt quę mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.

Itaque nec aliunde (vt inquit S. Cyprianus) schismata, & hæreses obortę sunt, quã quoniam visibili in Ecclesia Pastori pro tempore à Christo constituto, tota fraternitas non obedit, Ecclesięque Romanæ ob
Ire. li. 3. c. 3. In lib. cõ. Iouin. in medio, & Epist. ad Damasc. potentiorem (vt inquit S. Irenęus) principalitatem non accedit: ac propterea (vt S. Hieronymus docet) profan' est, qui cathedrę Petri non consociatur, & extra hanc domũ agnum vult comedere: Si quis verò obijciat (inquit B. Ambrosius) Ecclesiam vno capite sponso Iesu Christo contentam, præterea nullum requirere, in promptu respõsio est. Vt enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum, non solùm auctorem, sed intimum eius præbitorem habemus (nam ipse est qui baptizat, & qui absoluit, & tamen is homines Sacramentorũ externos ministros instituit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo Spiritu regit, hominem suæ potestatis Vicarium & ministrum prę fecit. Nam cùm visibilis Ecclesia, visibili capite egeat, ita Saluator noster Petrum, vniuersi fidelium generis caput, & Pastorẽ constituit (cùm illi oues suas pascendas, verbis amplissimis commendauit) vt qui ei succesSisset, hunc eandem planè totius Ecclesię regendæ & gubernandæ potestatem habere voluerit.

Cæterùm non cum capite solùm, sed inter sese quoque hæc vnitas est, ad quam significandam, huic articulo fidei, verba illa adiecta sunt: Credo communionem Sanctorum. Quare eadem Sacramentorũ communione Catholici colligantur, participesque fiunt omnium timentium Deum. Ac licet multa sint membra, vnum tamen corpus cõstituunt, in quo singula proprio, non autem omnia, eodẽ munere funguntur. Sic porrò ita apta inter se, & connexa sunt, vt si vnum doleat, aut gaudeat, condoleant & congaudeant reliqua, mutuamque operam sibi prestent. Atque denique ad subleuandam aliorum miseriam prompta sint semper, atque parata.

Accedit id, quod infrà inseremus, omnes scilicet Scriptores sacros, mirabiliter in omnibus, quæ ab Ecclesia fuere decreta, consensisse, quamuis diuersissimi illi, temporibus ac linguis, & in locis diuersissimis fuerint: quę res tanquã diuina à S. Augustino monstratur, lib. 18. ciuit. cap. 41.

Prętera omnia Conciliorum atq; Pontificum decreta, mirificè in omnibus dogmatibus, consentiunt: licet edita sint à diuersis hominibus, varijs in locis, temporibus, occasionibus: & contra diuersissimas, immò sæpè contrarias hæreses. Quod vt est apertissimum signum, vnius & eiusdem Spiritus, sanctam Ecclesiam gubernantis: ita hoc esse verissimum, ostendit silentium hæreticorum, qui licet omnia diligenter euoluerint, tamen nihil alicuius momenti inuenerunt, qp possent reprehendere, vti doctissimi Catholici scriptores ostendũt.

Quę omnia si in hęreticorum congregationibus considerentur (qui istam non solùm cum capite visibili, & inter nos, sed inter nos quoque & Ecclesię triumphantis ciues, communionem negant) nulla apparet vnitas, nulla Sanctorum communio, ac propterea nulla inter eos Ecclesia est. Quot enim hæreses, & antiquo tempore & etiam hoc nostro ex sepeticipiri illa hydra Lutherana enatę sunt, quæ de fundamentis fidei, deque ipso Christo, de Sacramentis, de personis ipsius sanctissimæ Trinitatis, mirificè dissident, plus notum est, quã vt dici queat. Proinde schismatici (vt superius monstratum est) nullam Ecclesiam habent, quos cum ramis, riuulis, & radijs, ab arbore, fonte, sole, præcisis, apertissimè collatos Optatus ait esse, protentos de mendacio, non de radice veritatis. Non ergo, ait S. Augustinus, insultent hæretici per partes concisi: non se extollant, qui dicunt Ecclesiæ: hîc est Christus, ecce illic. Qui dicunt ecce hîc, ecce illic, ad partes inducunt.

Vnitatem promittit Deus. Reges in vnum collecti sunt, non per schismata dissipati. Sed fortè (subdit) illa ciuitas, quæ mundũ tenuit, aliquando euertetur? absit: Deus fundauit eam in æternum. Quid times? ne cadat firmamentum? Iam igitur vnam certissimam Ecclesię proprietatem habes, ex qua item intellige, non mirum esse, si qui populos ab Ecclesia separârunt, eos tam aiuidè & à Regibus terræ tandẽ Regna diuellere, atque Ciuitates, & omnia præcipiti casu diripere, misericordissimo autem Dei iudicio esse factum, vt ipsi inter sese semper diuiderentur, vt Scriptura impleretur: Diuisum est cor eorum, nũc interibunt: & omne Regnum in se diuisum desolabitur. Quod an omnibus Hæresibus Schismaticisque euenerit, ipsa res clamat.

SANCTITAS, ALTERA ECCLESIÆ proprietas:

Catechis. Rom. ECCLESIA dicitur Sancta, quia tanquam corpus cum suo capite Christo, totius sanctitatis fonte coniungitur, à quo sanctificatur & eius sanguine abluitur, solaque legitimum sacrificij cultum, salutaremque Sacramentorum vsum habet, per quæ tanquam efficacia diuinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit: nec tamen quoniam sancta est, peccatores non habet: Apostolus enim Corinthios sanctificatos, & sanctos vocat, in quibus nõ nullos fuisse perspicuum est, quos vt carnales, & grauioribus etiam nominibus acriter obiurgat. Hi enim quãdiu à corpore Ecclesiæ abscisi non sunt, mortua licet membra sint, iuuantur tamẽ à reliquo corpore, vt charitatis defluxum accipiant.

Sancta item Ecclesia est, quia religio quam profitetur, nihil falsi in doctrina fidei, nihil iniusti in doctrina morum vnquam admisit. Lex Domini (inquit Dauid) immaculata, testimonium Domini fidele, præceptum Domini lucidum. At Gẽtilium, Mahometanorum, & Hæreticorũ sectæ omnes absurdæ, pugnantes, leues, inconstantes, libertatem carnis, & sexcenta alia monstra continent, nec Lutherani, & recentiores alij hæretici sanctitatem quidem vllam in Sacramentis agnoscunt, nec merito Christi, & libertati, qua nos donauit, tantum tribuunt, vt veram nobis & inhærentem iustitiam sit impertitus, ac tanquam horridi præcursores Antichristi, iuge Christi sacrificium omni conatu abolere nituntur.

Sancta præterea est Ecclesia, quia doctrina eius est efficax atque conuertens animas, vt ait Scriptura. Itaque sola Ecclesia Catholica, vbique fidei fundamenta iecit, & Christo annuntiato, nullis armis, nulla vi, nulla eloquentia, sed in virtute Spiritus tantùm, homines non ad delitias, & carnis libertatem, sed ad perfectissimam vitam, ad cruces atque angustias pro Christo perferendas conuertit: sicque falso dæmonum cultu sublato, veram religionem constituit. Quod vt antiquitus in omnibus prouincijs accidit: ita hoc seculo in noui mundi, atque Orientis, & Occidentis Indiarum conuersione, euidentissimum est. Verùm neque Philosophi quantumuis celeberrimi, vnquam populos ad virtutes solidas conuerterunt, neque hæretici vnquã alicubi prima Euangelij fundamenta iecere. Hoc enim (vt inquit Tertull.) negociũ est illis, non Ethnicos cõuertendi, sed nostros euertendi: nostra suffodiunt, vt sua ædificent. Quare Dominus de Pseudoprophetis dixit; Venient ad vos: cùm de veris Apostolis, legitimisq; Ecclesiæ Pastoribus dixerit; Exibunt in omnem terram, incipientes ab Hierusalem, prædicantes pœnitentiam in remissionem peccatorum, & populum, qui erat dispersus, congregantes in vnum.

Ad hęc sancta est Ecclesia, quoniam in ea primùm Patriarchæ atque Prophetæ; deinde Apostoli & Euangelistæ; Doctores item, qui aduersus singulas hæreses fortissimè dimicârunt; atque institutores Ordinum Religiosorum, adeò sancti, casti, pij, & sobrij fuere, prorsus, vt in his nihil habeant aduersarij, quod mordeant, nisi nimiam sanctitatem; quẽadmodum de Monachis, ac de Doctoribus sui temporis, fecisse hæreticos, refert S. Augustinus. Quam sanctitatem, quia nunquam in aliquibus ex suis ostendere potuerunt, seque (vt inquit Apostolus) desperantes tradiderunt impudicitijs: mirum non est, si non solùm peccent, sed peccando nunquam se peccasse fateantur, superbiam colentes; quę vna omnium hæresum mater eos genuit.

Accedunt miracula, quibus Ecclesia semper vsque ad hęc secula, suę doctrinæ vim atque sanctitatem testata est. Quamobrem necessaria fuisse miracula, vt mundus crederet, S. Augustinus dixit: ac plura suo quoque tempore ad memorias, reliquiasq; Martyrum contigisse scribit, quæ neque Lutherani Cẽturiatores diffiteri ausi sunt, sed veriti, ne tantis testimoniis, eorum fallacia commẽta ruerent (sicut Pharisæi & Scribę) potentię Christi splendorem, Satanę potiùs quàm Deo, perfidè blasphemantes tribuerunt. Ac verò pręter miracula, lumen Prophetarum fuit in sola Ecclesia Catholica: qua item proprietate, sanctitatem Ecclesię à Spiritu sancto impertitam, Dominus sæpè indicauit. Agabus enim, & Philippi filię, quarum mentio fit in Actis Apostolorum; B. Antonius, de quo S. Athana-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus in eius vita; Abbas Ioannes, de quo D. Augustinus: ac reliqui innumeri, de quibus D. Hieronymus, S. Gregorius, & grauissimi alij testes & historici, testimonium ferunt, multa diuinitus prædixerūt; quod neque Ethnici, nec Hæretici vnquam fecerint, quia nulla apud eos Ecclesia est, cùm in hac Sancta & Catholica sola Ecclesia, dispertiatur gratias suas Deus.

Itaque tot præsidijs à Christo munita Ecclesia, deficere atque errare nunquam potuit, ac ne poterit quidem.

Primùm, quoniam verax est Deus, cuius verbo, merito, instituto, non humanis præsidijs ipsa nititur: cœlum enim ac terra transibunt, verba autem Christi nō præteribunt. Et verba Christi sanè sunt hæc: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et, ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi: Et, Spiritus veritatis suggeret vobis omnē veritatem: & tu Petre confirma fratres tuos. Ac rursus per Apostolum: Ecclesia quæ est Domus Dei viui, firmamentum & columna veritatis: vt nemo nisi perfidus impiè se inde subducat, vnde omnem veritatem orbi Christiano suppeditauit, & suppeditaturus est Deus. Verùm hanc sanctitatem, id est, firmitatem atque soliditatem, Prophetæ quoque priùs declamauere, cùm scriptū sit, desponsandam à Christo in fide Ecclesiam, foreque vt is eam teneret, nec dimitteret: & Dominum electurum esse Sion in habitationem sibi. Hæc enim (inquit) requies mea in seculum seculi. Cumque in æternum Deus præparaturus esset semē Dauidis, quod est Christus, & Christi Regnū futurum esset in æternum, quoniam Deus fundauit terram super firmamentum eius: meritò, inquit S. Augustinus, firmati non inclinabimur in seculū seculi. Nihil enim firmius isto fundamento: Infirmus fueras, sed firmum fundamentum te portat. In te firmus esse non poteras, firmus eris semper, si ab illo fundamento non recedas. Nō inclinabimur in seculum seculi: ipsa est prædestinata columna, & firmamentum veritatis.

Iam verò Christus perpetua testificatione istam Ecclesiæ firmitatem commendauit; cùm & in primis illis peracerbis Iudæorum oppugnationibus, deinde irruentibus persecutionibus Imperatorum per 300. toros annos, quibus etiam Pontifices omnes Maximi, cruices pro Christi fide dederunt: postremò à ducentis varijs hæresiarchis circumquaque pulsata, atque cribrata Ecclesia, non solùm permanserit, verùm etiam creuerit; sicut vineæ (inquit Iustinus Martyr) ad vbertatem putatione prouocantur. Id quod præsenti seculo etiam manifestissimè patuit. Neq; enim tam citò Lutherus cœpit hæresibus Ecclesiam velle labefactare, cùm eodem momento Deus in Indias, populosq; frequentissimos, (vbi vna ciuitas plus hominum, quā integra aliqua Regna, continet) fidem Catholicam inuexit, quæ in dies longè, lateque propagatur.

At contrà, omnes hæreses à Christo passo, (summos licet Imperatores ac Reges fautores habuerint) sic euanuere, vt neque vlla scripta, ac ne nomina quidem ipsa hæreticorum iam extarent, nisi hęc à Catholicis, qui eos redarguerunt, memorię mandata fuissent. Quamobrem & qui nos hoc tempore exercent Hæretici, ad nihilum (vt Dauid prophetauit) deuenient, tanquam aqua decurrens. Non ergo vos (inquit Sanctus Augustinus) terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes: decurrit aqua ad tempus, perstrepit, mox cessabit: diu stare non possunt: multę hæreses iam emortuę sunt, cucurrerunt in riuis suis quantum potuerunt, decurrerunt, siccati sunt riui, vix eorum memoria reperitur, quia fuerint. Hæc ille: Veruntamen neque solùm sancta hęc Ecclesia Hereticos, quicq; eis fauerūt, virtute diuina in nihilum redegit, tetra morte cladeque afficiens Iudęos, Herodem, Pilatum, (qui seipsum interfecit) Neronem, Domicianum, cæterosque Imperatores, vnà cum hęresiarchis; qui Catholicos persecuti sunt: sed & imperia Regnaque Imperatorum eorum roborauit, & auxit, qui Catholicę Ecclesię ex animo fuere addicti: quales fuerūt Constātinus Magnus, Theodosius senior, Martianus, Honorius, Theodosius iunior, Iustinianus, & Heraclius, (donec hi duo Catholicam religionem tenuerunt) Carolus Magnus, S. Ludouicus, Galliæ Rex, atque alij, qui ex Deo regnarunt.

VNIVERSALITAS, TERTIA
Ecclesiæ proprietas.

ECCLESIAE Christianę tertia proprietas est, vt Catholica sit, hoc est vniuersalis, nullo scilicet hominum, locorum temporum genere definita aut circumscripta. Redemisti nos Deo in sanguine tuo (inquit per S. Ioan. ipsamet Ecclesia) ex omni tribu, & lingua & populo & natione, & fecisti nos Deo nostro Regnum. Ad qd' Regnum, etiam quicunque in Christum credentes, Christū præcesserē, idcirco pertinent, quoniam in eo angulari lapide, qui fecit vtraque vnum, & pacem ijs qui propè & qui longè annuntiauit, (cùm ipse sit primarium fundamentum) constituti fuere atque fundati Prophetę & Apostoli.

Catholi-

Catholica item dicitur, propter vniuersalem atque communem fidem, quam omnes, qui salutem æternam cupiunt, cōplecti debent: alioquin errorum diluuio submergendi, quemadmodum contigit ijs omnibus, qui extra arcam Noe fuere.

Catholica deinde, quòd sola contra omnes errores semper pugnauerit, ac pugnat, à nullo autem errore expugnatur. Credamus (inquit S. Augustinus) Ecclesiā Catholicam: ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia vna, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans, pugnare potest, expugnari non potest: Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa: Ipsa autem manet in radice sua, portæ inferi non vincent eam. Hæc ille, de Symb. lib. 1. cap. 1.

An verò contra omnes errores sola semper pugnauerit Ecclesia Catholica, inde euidentissimum est, quòd cùm primùm aliqua hæresis sese exeruit, statim signo dato se in Synodis tanquam in acie castrorum ordinata coegit, eamque hæresim anathemate percussit. Sicq; Patres aciem eandem secuti, scriptis, predicatione, ac sanguine, hęreses omnes euellere curārunt. Quod autem contra hęreses fecit, idipsum contra errores omnes præstitit. Quamobrem quacunque aditus patuit, imperterrita per maria, per ignem, ad omnes barbaras nationes penetrauit, ac continenter penetrat: vt extirpato idolorum ac vitiorum cultu, ibi simulachrorum fana, in Christianorū templa conuertat, crucisq; trophęum passim excitet. Quæ vna res, tam illustrem hanc Catholicę Ecclesię proprietatem reddit, vt cùm ea tanquam sol radios suos, in vniuersum terrarū orbem, iuxta Prophetarū prædictiones, semper diffuderit: Lutheranas quoq; & Caluinianas atq; alias sordes, latitantes in suis angulis & tenebris, patefaciat omnibus, quicunq; vident istos, qui se Euangelicos mentiūtur, neq; inter barbaros, neq; vltra maria, ad inferēdū Euāgelij lumen vnquā nauigāsse, contentos ex Ecclesię Catholicæ ruina, sibi suisq; mulierū turbis antrum constituere, vnde fœtores sub verbo Dei prętextu exhalant.

Iam verò si omnia secula percurramus, non aliunde Prouincias ad Christum fuisse adiunctas cernemus, quàm ab ijs, qui ex Catholica Ecclesia prodierunt. Nam vbi iam Apostolicus sonus in vniuerso orbe terrarū inauditus est, ducibus illis primis, vbique bellum aduersus mundum, carnē, Satanam indicentibus; Catholica Romanorum fides, sicut ijs Apostolus gratulatur, passim ad omnes peruasit: quæ postea tanquam vitis adhuc latius palmites extēdens sparsa est: quemadmodum per omnes regiones nunc cognitas, ipsi suo tempore, id est, ante mille circiter quadringentos annos testati sunt, Sanctus [a] Irenęus, & Tertullianus, Clemens autem ipse Alexandrinus, cùm Orientis peragrasset Ecclesias, vt antiquarum Apostolicarū traditionum vestigia cerneret, eandem vbiq; reperit.

At Sanctorū Cypr. [d] Athanasij, [b] Chrysostomi, & Hieronymi, [c] Augustini, [d] Theodoreti, [e] Leonis primi consecutā sunt tempora, quibus ipsi Catholicam Ecclesiam vbique viguisse docuerunt. Per Sacram (inquit Leo) Beati Petri Sedem, caput orbis effecta, latiùs prędes religione diuina, quàm dominatione terrena: quāuis enim multis aucta victorijs, ius imperij tui terra marique protuleris, minùs tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quā quod pax Christiana subiecit. Cęterum Sancti alij Pontifices, Hilarius, Simplicius, Symmachus, Hormisda, & alij vsq; ad S. Gregoriū Magnum, & post hunc multi sancti Pontifices, alijque percelebres Doctores secuti sunt, quorū seculis videmus eandē Catholicā Ecclesiā semper mansisse. Id quod ipsi qui varijs in prouincijs erant, primū re ipsa, & doctrina, & loco, deinde literis quas per vniuersum orbē scribebant, planissimū faciūt, prętер ipsas Generales Synodos, quæ ex omnibus omniū orbis partiū Episcopis collectę, idem manifestissimè comprobāt.

At & hoc dilucidiùs fit, primò, si quæ Patres antiquissimi scripsere, de moribus Ecclesiæ Catholicę; ea conferantur cum nostris tēporibus. Eadem enim in ijs prorsus videbunt extitisse, quæ apud nos (vt superius diximus) & manent, & aliò propagantur: Tu verò lege S. Augustinū de moribus Ecclesię Catholicę, eiusq; Epistolas ad Ianuarium, Epi. 118. & 119. Patres autem vetustiores, vsq; ad beatum Dionysium Areopagitā: ac deinde Apostolorum Acta, & ipsa Euangelia; facileq; & verbum Dei scriptum, & quidquid Spiritus S. promisse veritatis, suggesit semper Ecclesiæ, agnosces. Deinde cogita (vt antiquiora secula omittam, de quibus nulla controuersia est) Anglos Paganos, tempore S. Gregorij Magni, missis à Pontifice ad eos Monachis, fuisse ad Christum adiunctos: sequenti seculo, per S. Chilianum à Summo Pontifice missum, Francones Christianos factos: posteriore seculo ingentem Germaniæ partē accessisse ad Christum, per sanctum Bonifacium, Episcopum & Martyrem, ad eam à Zacharia Pontifice Maximo missum. Post ea à Corbiensibus Monachis Vandalos, ab alijs autem Suecos, deinde Bulgaros, Sclauos, Danos, Morauos fuisse conuersos. Ita postea S. Adalberti Bohemiæ, ac Methodij Morauiæ Præsulum opera, plures populos,

a Ire. lib. 1. cap. 3. Tertullia. lib. cont. Iud. cap. 7. Cypr. li. de vnitate Ecclesiæ. a Atha. de humanit. verbi. b Chrysost. & Hier. in cap. 24. Matth. c August. in epist. 78. & 80. ad Hesydiū. d Theod. l. de legib. e Leo se. 1. de SS. Petro & Paulo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulos,ac deinceps Hungaros,per alios à Pō
tifice Maximo missos, se ad Christianam
Catholicam Ecclesiam aggregâsse. Quod
D. Anto. 3. p. hist. tit. 23. ca. §. 4. succedentibus temporibus, cum multis Sa
racenorum millibus, Sancto Vincentio
prædicante; & in vniuerso iam nouo terra
rum orbe, ad Occasum, ad Meridiem, ad
Orientem, nostro hoc seculo factum fu
isse, atque continēter effici, à sola (vt dixi
mus) Ecclesia Catholica, nunquam verò
Lib. 13. cō. Faust. c. 12. ab hæreticis, clarissimum est. Quamobrem
rectissimè Beatus Augustinus comparat
hæreticos, non solùm cum sarmentis prę
cisis, quæ vbi cadunt, cùm præciduntur, i
bi manent: verùm etiam cum perdicibus,
quæ congregant pullos, quos non peperē
runt: cùm contrà Ecclesia sit fœcundis
sima columba, quæ nouos pullos quotidie
parit.

Præsentis ergo seculi hæreses, non so
lùm quia nullos vnquam populos ad Ec
clesiam Catholicam adiūxerunt: verum
etiam, quia neque omni seculo, neque vbi
que, nec inter omnes gentes cognitę, recep
tæ ue fuerunt, Ecclesiam nullam habent.
Quod si Septentrionalis terræ angulum oc
cuparunt, illicò item in varias Sectas erū
pere, nullum ferè oppidum vt sit, ne di
cam domus, quod idem omninò sentiat.
Sin verò alię quondam hæreses, variis in lo
cis eodem tempore exortę sunt, & hæ quo
que suis dissidijs, vinculum Ecclesię Ca
tholicę indissolubile, vniuersalemque &
communem Christianorum, verorum fi
dem, apertiùs declarārunt.

Aug. li. de Pasto. ca. 3. Ecclesia enim (ait S. Augustinus) vna
& eadem vbique, hæreses autem non eędē,
sed diuersissimę, quæ se inuicē nō nouerūt,
ac proinde nulla earum Catholica dici po
test Ecclesia.

Quare vt hoc Catholicum nomen, in
eadem Ecclesia, eundem Patrem Augusti
num cōstanter retinebat: ita Hæretici (prę
terquam quòd ipso testante, illud Catho
Con. ep. fund. c. 4. licæ nomen, sibi nunquam vendicare po
tuerunt) etiam nostro tempore sic exhor
ruerunt, vt è cōmuni Christianorum Sym
bolo, vocem ipsam Catholicæ sustulerint.

Verumenimuerò, vt plebi facerent fu
cum, Lutherus ipse initio sui Euangelij, bi
ennij spatio, Papatum abolitum iri, cæte
rique hæreses suas, vniuersum orbem, non
ità multum pōst occupaturas dictitarunt.
Sed hi omnes tanquam plumbum demersi
sunt in aquis vehemētibus. Papatus autem
stetit, ac Christo non mentiente vsq; ad cō
summationem seculi stabit. Cùm illud prę
terea sit absurdissimum, Ecclesiam Catho
licā, post sexdecim secula, à VVittember
gensibus aut Geneuensibus, in vniuersum
terrarū orbem, in quem olim Apostolorū
sonus exiuit, esse diffundendam: qua de re
ante annos tantùm à Christo nato quadrin
gentos, Donatistarum idem de se glorian
tium stoliditatē, S. Augustinus irrisitatq;
redarguit.

In ipsa igitur Ecclesia Catholica (sapien
ter docet Vincētius Lirinensis) ad quā non
vna natio, nō vnus angulus, sed maris mul
titudo cōuertitur, id teneamus; quod vbiq;
quod semper, qđ ab omnibus creditū est.
Hoc est enim verè proprieq; Catholicū, q
ipsa vis nominis, ratioq; declarat: quę om
nia hæc verè vniuersaliter comprehendit.

Quæ cū ita sint, ille est verus germanusq;
Catholicus, qui quicquid vniuersaliter an
tiquitus Ecclesiā Catholicam tenuisse co
gnouerit, id solū tenendum, credendumq;
decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps
vno præter oēs, vel contra omnes, nouum
& inauditū subinduci senserit, id non ad re
ligionem, sed ad tentationem potius intel
ligat pertinere. Et hæc Lirinensis.

ORIGO AB APOSTOLIS ET SVCcessio, quarta Ecclesiæ proprietas.

NOn solùm ob successiones Episco
porum ab Apostolis, verùm & pro
pter doctrinæ consanguinitatem (vt ver
bis Tertulliani vtar) vera Ecclesia, vocatur Tertul. lib. de præscr.
Apostolica. Itaque in Symbolo Patres, di
nitùs addidere Apostolicam; vt fidei no
strę origine cognita, iam nunc eam primū
haud nasci, neque esse recentem, nec verò
per aliud ministrorum genus, quàm per A
postolicū à Spiritu S. regi intelligeremus:
qui cùm ei præsideat, fuit quidem initio Catechis. Rom.
tributus Apostolis, sed deinde summa Dei
benignitate semper in Ecclesia permansit.

Sicut autem in populo Dei, qui per car
nalem generationem tempore veteris Te
stamenti propagabatur, nulli censebantur,
nisi qui originem ducebant à duodecim fi
lijs Iacob; nec vlli habebantur Sacerdotes,
nisi qui descendebant à Leui per Aarō, quā
obrem diligentissimè successiones tunc
seruabantur:) Ita in populo Noui testamē
ti, qui spirituali generatione multiplica
tur, nulli sunt Christiani, nisi per Apo
stolos, vel eorum successores, aut ab alijs
missos conuersi; nullique Episcopi, nisi
qui eisdem legitimè succedunt. Quare Pā
tres ita diligenter Episcoporum succes
siones adnotārunt, quoniam per eas Catholi
cæ fidei claritas (inquit Epiphanius) osten- Epiphā. 27. hære. Cō. Carpo. lib. de præscr.
ditur, & hæresum obscuritas producitur.
Edant (inquit Sanctus Tertullianus) origi
nes Ecclesiarum suarum, euoluant ordi
nem Episcoporum suorum, ita per succes
sionē ab initio decurrentē, vt primꝰ ille E
piscopus aliquē ex Apostolis, vel Apostolici
viris habuerit auctorē, & antecessorē.

Hoc

Hoc enim modo Romanorum Ecclesia
Clementem à Petro ordinatum refert. Cō
fingant tale aliquid Hæretici. Hæc ille.
Iren. li. 2. cap. 3. Verùm Irenęus ante mille circiter quadrin
gentos plus minùs annos, successionem E
piscoporum Romanorum à Petro vsq; ad
Eleutherium: Eusebius, Hieronymus, &
In Chron. Prosper, qui Chronicon Eusebij continuā
runt: Epiphanius aduersus Carpocratitas
Hær. 27. Optatus Mileuitanus contra Parmenianū,
Lib. 2. à Petro vsque ad Syricium: S. Augustinus
Aug. epist. 165. ad Ge ne. & in Psalm. cū Donat. & co. epist. fund. c. 4. ab eodem vsque ad Anastasium, qui tunc
sedebat, & alij diligenter enumerārunt.
Quamobrem aduersus Manichęos (inquit)
In Ecclesia Catholica tenet me ab ipsa Se
de Petri Apostoli, cui pascendas oues suas
Dominus commendauit, vsque ad præsen
tem Episcopatum successio Sacerdotum.
Quæ successio si tanti ponderis ad fidem
adstruendam apud eos erat, quòd in Cathe
dra Apostolica duodecim aut viginti, vel
quadraginta tantùm Pontifices Maximi,
vsque ad ea tempora sedissent: quanti nam
momenti fuissent, plusquàm ducenti Pon
tifices sibi succedentes, quos Ecclesiam sci
mus administrāsse? præsertim cùm Sedes
alię defecerint plures; Imperij autē Roma
ni forma in ipsa vrbe Roma, toties immu
tata sit, tum Cæsaribus aut interdum Re
gibus Gothorum; tum Græcorum Exar
chis, aliquando verò Cōsulibus, siue iustè,
siue iniustè dominantibus? Accedit ad hęc
omnia, quòd cùm ipsa Vrbs non semel e
uersa, totq; Pontifices ense fuerint per
cussi, innumeraq; Hæreses (vt diximus)
tanquam hostiles acies, Schismaticosque a
cerrimos aduersarios passa sit; nunquam
tamen eius successio defecerit: quæ omnia
non nisi diuino consilio facta fuisse, quod
nunquam dissolui potest, exploratissimū
est.

Iam verò quòd aliqui vel hæretici, vel
Hæreticorum libros tantùm tractantes, a
liquādo Schismate, vel muliere, nescio qua
Anglica virilem sexum mentiente, fuisse
interruptam istam successionem dicunt,
id prorsus mendacij, calumnięque cum im
peritia mixtę plenum est. Etsi enim aliquā
do Schismatici, nomen Pontificis sibi vsur
pārunt, quare & Antipapæ vocabantur; nō
defuerunt tamen ijsdem temporibus, qui
legitimè creati Pontificatu fungerentur.
Itaque & Antipapę coacti sunt falsa Ponti
ficatus insignia deponere; & si quis legiti
mus Pontifex se Pontificatu ob quietem,
aut pacem abdicauit, is ipse alterum in sui
locum legitima potestate sufficit. Quòd
autem hæretici blaterant, de Eugenio de
iecto à Concilio Constantiensi, vel etiam
Basileensi, noluerunt cœci lumen videre.
Nam & ipsamet Concilia, quæ Pontificis
Legato plurimisque Episcopis absentibus,
priuata aliquorum Sacerdotum (quod nū
quam contigerat) authoritate aliquandiu
manserunt; tandem legitimè iterum con
uocata, quod temerè decreuerant, rescide
runt, sesēque errore agnito, Pontificis Ma
ximi potestati iudicioque subdidere; sicut
Lausanensis Synodus, quæ continuatio
quędam fuit Basileensis Concilij Nicolao
Quinto, qui tunc sedebat, se subiecit. At
quod de Ioanne quodam inquiunt, qui
cùm esset fœmina, sexum mentita in Pon
tificatum irrepsit, id etiam blasphemum,
est. Quod autem Platina hoc mutuatus à
quodam Martino Polono, vel Sigeberto
scripserit; id cùm ijdem ipsi pro certo non
asserant, sed dicant (vt fertur, vel vt aiunt)
ostendit iam tunc ab ijs quoque tanquam
commentitium id habitum fuisse. Cæte
rùm Anastasius Bibliothecarius, qui vitas
Romanorum Pontificum vsque ad Nico
laum, Benedicti III. successorem scripsit,
florebat eo tempore, & electionibus Ponti
ficum, Sergij II. Leonis IV. Adriani II. &
Ioannis IIX. interfuit, nec vllam tamen
Ioannis illius fœminæ mentionem fecit.
Sed quibus alijs solidis auctoritatibus & ra
tionibus affictū illud mendacium proda
tur, cerni potest in Dialogis Alani Copi,
atque Pontificum historia ab Onuphrio Vide Gale finium in vitis Platinæ.
conscripta, Luitprandum Ticinensem il
lorum temporum scriptorem citant. Ac
denique fusiùs in Frācisci Turriani 3. lib.
de dogmaticis characteribus: Postea verò
in secundo libro, quem de Ecclesia & or
dinationibus ministrorum Ecclesiæ edi
dit, aduersus Andreā Freyhubium, Docto
rem Academię Lipsien. Nunc autem (vt re
deam ad id, vnde digressus sum) scien dum
est, veteres Patres non aliorum Episcopo
rum æquè ac Cathedrę Romanę successo
res enumerāsse, quoniam ex illa, tanquam
vniuersalis Ecclesię Pastoris, argumentum
aduersus hęreticos inuectum afferebant.
Itaque & propriam Episcopalium sedium
nomina omittebant; quemadmodum S.
Augustinus, Optatus, & ante eos beati, Cy
prianus & Irenęus, fecerunt: quòd Cathe
drę Petri dignitas, vt in eminentiore specu
la constituta sita perpetuò successionis pro
misso à Christo fuerat munita.

In Romana Ecclesia (inquit S. Augusti
nus) semper viguit Apostolicæ Cathedræ
Principatus: quamobrem neque nouo
rum Episcopatuum institutio, ad nemi
nem vnquam particularem Episcopum
spectauit (par enim non agit in parem) sed
ad eū, qui toti præest Ecclesiæ; quales fue
runt oēs Apostoli. Petrus quidē ex officio,
cæteri verò ex delegatione: quare qui per

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostium hoc, ad regendam Ecclesiam non intrauerit, is est fur & latro.

Cùm verò ab Apostolis aliquem Episcopum originem duxisse dicimus, vnà cũ successione, legitima ordinatio intelligenda est, quę sine duorum vel trium legitimè ordinatorum consecratione nunquam est facta. Quod in Paulo Actorũ 13. (licet nec ab hominibus, neque per homines vocato) Chrys. ibi. in Timotheo, 1. Tim. 4. cum impositione manuum Presbyterij, (Presbyteriũ enim ibi intelligitur Episcoporum aliquis numerus;) in Apostolicis Canonibus, in Iacobo ordinato Hierosolymæ, à Petro, Iacobo, & Ioanne; In Concilio Nicęno, & Carthaginensi, plus quàm perspicuum est. Inde autem factum est, vt veteres hæretici, quò faciliùs populis imponerent, similarũ more eandem ordinationis formam vsurparent. Sed vtrumque in hæreticis nostri temporis deest, primus enim V Vittembergę cum Lutherus Episcopus dictus est; Basileæ Oecolampadius, vt adhuc in eius sepulchro extat; Tiguri Zuinglius; Geneuę Caluin⁹; hoc ipso credere sese Apostolicã Ecclesiam nunquam ante se fuisse ostendere runt; quippè quòd nullos antea ijs in ciuitatibus fuisse Episcopos, suo illo (si Deo placet) primatu testati sunt. Neque verò ab Episcopis vllis ordinati sunt, aut vllam habuere manuũm impositionem, per quã ipsi Timotheo gratiam fuisse collatam in consecratione disertè docet Apostolus. Quamobrem iam tandem Septentrionales, oculos aperiant, & videant, num (quod & initio superius diximus, in responsione Cyp. l. de simpl. prælator. quarta, ac nunc iterum vrgemus) in istos illud B. Cypriani quadret: Hi sunt (inquit) qui se vltrò apud temerarios conuenas sine diuina dispositione præficiunt, qui se prępositos sine vlla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante Episcopi nomen assumunt.

At neque apud hæreticos doctrina eadem, quæ fuit antiquis (quam, doctrinę vt dixi, consanguinitatem vocabat Tertullianus) si enim (quod etiam antea obiter attigimus) Catholicam cum hæretica doctrina conferas; Patres omnes à nobis stare eò magis constat, quòd ipsi Lutherani, & Sacramentarij, licet inter sese dissidentes, toti antiquitati se dicant, aduersari, eique idololatriam impiam obijciant, iacientes blasphemias aduersus Christum, quasi promissis non steterit, aut per mille quingentos annos falsum in sua Ecclesia cultum tolerauerit. Centuriatores autem Magdeburgenses omni propè seculo nascentis Ecclesię, eadem apud Patres fuisse dogmata, quę Catholici retinent (velint nolint) veritatem coacti confitentur; quę illi næuos Patrum, nouelli & impij censores vocant. Quare quod Brentius Apostata dixit, apud Catholicos fidem defeciisse, vel quod alij hæretici, post S. Gregorium Magnum, irrepsisse errores in Catholicam Ecclesiã commenti sunt: hi vel nihil legerunt in Patribus; vel sordes, quas ex farragine istorũ hauserunt, euomunt, nescientes quæ loquãtur, aut de quibus affirment. Sed illud absurdissimum est, quod idem Brentius somniat, quoniã nempè Apostoli à Caipha ordinati non sunt, & tamen Episcopi fuerũt; ita quoque Lutheranis hoc licere. Nesciunt enim, aut prę cordis cœcitate reminisci ille non potuit, Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech institutum, à Christo incepisse, cuius Sacerdotij non autem Aaronici primitiæ fuerunt Apostoli.

INTERROGATIO XII.

Quid igitur est, quòd Lutherani, atque alij verbum Dei, & Sacramentorum administrationem, proprietates ac notas Ecclesiæ esse dicunt?

RESPONSIO.

SI eæ tam certæ essent proprietates Ecclesiæ, vt qui verbum Dei & Sacramenta tractaret, Ecclesiam habere dicendus esset; certè nec Spiritus S. in Symbolo, quod est verè credentium tessera, istas proprietates reticuisset, nec verò vbi verbum Dei, & Sacramenta qualescunque profiterentur, vllum dissidium esse posset. Sed cùm Anabaptistæ à Lutheranis, & Caluinianis, in baptismo, ac plerisque alijs Christianæ doctrinę capitibus; Lutherani à Sacramentarijs in Eucharistiæ negotio, vt missa alia faciam: atque ideò ipsi inter sese Lutherani de numero Sacramentorum, deque verbo Dei mirificè dissideant: quanam ratione fidelis, per verbum Dei, & Sacramentorum administrationem, veritatem dignoscet? scilicet eò tandem veniendum est, vt credamus Christum Dominum, Ecclesiã tanquam tribunal certissimis illis proprietatibus sapientissimè constituisse, in qua Spiritus S. per legitimos Doctores veritatẽ omnem doceret, atque ostẽderet, Lutheranos autem & Sacramentarios, cæterosque Hæreticos atq; Schismaticos, quantumlibet Verbum Dei (vt & Satanam fecisse scimus) ac Sacramenta iactent, Ecclesiam tamen nullam habere, quamdiu in vna Sancta, Catholica, & Apostolica non sunt.

INTERROGATIO XIII.

An vt in Deum, ita in Ecclesiam credendum est?

RESPONSIO.

IPSA Romana Ecclesia, suo nos Catechismo docet, sic inquiens: Tres Trinitatis perso-

nas, Patrem & Filium & Spiritum S. ita credimus; vt in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, Sanctam non in Sanctam profitemur, vt hac etiam diuersa loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia diuinę bonitati accepta, referantur.

INTERROGATIO XIIII.

Cùm iam tot certissimis argumentis hic de Ecclesia fidei articulus constet, quænam sunt causæ, quæ retinent homines in hæresi, nec verò citissimè tanto se laqueo exuant, antequàm mors, quæ singulis horis imminet, ad nos properet?

RESPONSIO.

CAVSAE sunt non omnium eædẽ, quę tamen sunt, vel timor offensionis suorum, vel obdurata consuetudo, vel torpor quærendæ Catholicæ veritatis, aut maledicorũ linguę: vel falsa persuasio, quod nihil interfit, in qua quisque parte sit Christianus: ac deniq; metus fluxę dignitatis, & vsurpatorũ bonorũ amittendorum, vitęq; licentia, aut suppliciorum timor, At beatus, qui in consilio impiorum nõ abijt, nec in cathedra pestilentiæ, atque irrisorum stetit: aut si steterit, quàm primùm istis nocentissimis laqueis exutis, resipiscat, & tanquam de somno letargico emergens, in salutem vnitatis, vel sanguine pro veritate profuso euigilet.

To. 2. epist. 48. ad Vincen. propè medium. Audi verò B. Augustinum nonnullas earundem cauillarum de sui temporis hæreticis afferentem. Alię (inquit) sententiæ multę mihi nominatim commemorabantur, vt ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac caussa rectè intelligi posse, quod scriptum est. Quàm multi enim (quod certò scimus) iam volebant esse Catholici, manifestissima veritate commoti, & offensionem suorum reuerendo, quotidie differebant? Quã multos non veritas (in qua nunquam præsumpserunt) sed obduratę consuetudinis graue vinculum colligabat, vt in ijs compleretur diuina illa sententia: Verbis non emendabitur seruus durus: Si enim & intellexerit, nó obediet? Quàm multi propterea putabant veram Ecclesiam, esse partem Donati, quia eos ad cognoscendã Catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigrosq; faciebat? Quàm multis aditum intrandi obserabant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos in Altari Dei ponere iactitabãt? quàm multi nihil interesse credentes, in qua quisq; parte Christianus sit, ideò permanebant in parte Donati, quia ibi nati erãt, & eos inde discedere, atque ad Catholicam nemo transire cogebat? His omnibus harum legum terror, quibus promulgatis Reges seruiunt Domino in timore, ita profuit, vt nũc alij dicant, Iam hoc volebamus; sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, iamq; faciendi, & dilationum moras amputauit. Alij dicũt, hoc esse verum iam sciebamus, sed nescio qua consuetudine tenebamur: gratias Domino qui vincula nostra diffrupit, & nos ad pacis vinculum transtulit. Alij dicunt, nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed nos ad eã cognoscendam metus fecit attentos; quo timuimus, ne fortè sine vllis rerum æternarum lucris, damno rerum temporalium seriremur: gratias Domino, qui negligentiã nostram stimulo terroris excussit, vt saltẽ soliciti quęreremus, quod securi nũquam nosse curauimus. Alij dicunt, nos falsis rumoribus terrebamur intrare, quos falsos esse nesciremus, si non intraremus; nec intraremus, nisi cogeremur: gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, expertos docuit, quã vana & inania de Ecclesia sua mendax fama iactauerit: hic iam credimus, & illa falsa esse, quæ auctores huius hęresis criminati sunt, quãdo posteri eorum tam falsa, & peiora finxerunt. Alij dicunt, putabamus quidem nihil interesse, vbi fidem Christi teneremus: Sed gratias Domino, qui nos à diuisione collegit; & hoc vni Deo, congruere, vt in vnitate colatur, ostendit. Et paulò pòst: Seruiãt Reges terrę Christo, etiam leges ferendo pro Christo.

INTERROGATIO XV.

Quinam libri, & quomodo legendi sunt ab eo, qui veritatem veræ religionis assequi velit?

RESPONSIO.

Biblia, id est, vetus & nouum Testamentũ. In hac verò Scriptura diuina legenda sequens ratio adhibenda est.

PRIMÒ, vt eam ab hæreticis depraua-tam nunquam legamus, neque enim tunc verbum Dei, sed errores hæreticorum legerentur. Nam & Satanas verbo Dei vsus est, vt Christum Dominum tentaret, Verbum Dei, ad suas fraudes detorquens, & ex gemmis pulcherrimæ statuę, imaginẽ serpentis effingens, vt monet S. Irenęus.

Secundò, Biblia à Luthero versa plenã deprauationũ sunt, quemadmodum adnotauit Hieronymus Emserus, & reliqui alij permulti. Idem dicò de Biblijs Caluinianis, Zuinglianis, & aliarum Sectarum. Itaque ea legendã nõ sunt: alioquin, qui amat periculum, cadet in illud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertiò, Antiqua vulgata editio Bibliorum, quæ per multa secula ab Ecclesia Catholica vsitata est, legatur.

Quartò, Si qua Germanica versio legéda sit, legantur Biblia à Dietenbergio traducta, & Euangeliũ à Hieronymo Emsero in Germanicam linguam conuersum.

Quintò, Scripturæ sanctæ non secundũ proprium sensum, sed secundum antiquæ & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & generalium Conciliorum approbatorum (de quibus post) interpretationem intelligendæ sunt. Alioquin id eueniet, quod inquit
Tom. 9. in Euang. Io. tract. 28. B. Augustinus. Neque enim (ait) natæ sunt hæreses, vt quædam dogmata peruersitatis, illaqueantia animas, & in profundum
" præcipitantia, nisi dum scripturæ bonæ in
" telliguntur non bene, & quod in eis non be
" ne intelligitur, etiam temerè, & audacter
Tom. 3. de Genesi ad litt. lib 7. cap. 9. To. 8. Psalm. 10. " asseritur. Et alibi. Nec ob aliud (inquit) sunt hæretici, nisi quod eas (scripturas Catholicas) non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem perui caciter asserunt. Dum enim (significat idem Sanctus Pater alibi) Christus apud hę
" reticos quæritur, amittitur.

Sextò, In legendis scripturis sanctis, & præcipuè nouo testamento, ea sunt in primis obseruanda, quæ ad remedia & præcepta pertinent, quibus & virtutes altissimè in nobis plantentur, & vitia extirpentur: Deinde perpendendus est Ecclesiæ ordo, & firmitas ex promissis, merito, & instituto Christi Domini nostri.

Præterea, quid ad introducendam fidẽ, ac verum Euangelium cœperint prædicare Sanctus Ioannes Baptista, mox Christus Dominus, deinde Apostoli; nempè Pœnitentiam in remissionem peccatorum, fidem, & obseruationem mandatorum Dei, obedientiam erga Ecclesiam, opera pietatis, orationis frequentiam, Sacramentorũ vsum. Ad hæc auctoritatem à Christo Petro collatam: denique vitam ipsorum Apostolorum, & discipulorum Christi, nimirum num post susceptum munus concionandi Euangelium, & administrationis Sacramentorum Apostoli & discipuli eorũ dederunt operam generandis carnalibus filijs, aut ijs rebus faciendis, quæ Lutherani faciunt.

Post hæc omnia, considerentur septem Sacramenta, quæ illi tanquam vasa gratiæ pro diuerso statu Ecclesiæ administrabãt: Signa item ac miracula, quæ consequebantur, vt etiam, quemadmodum scriptum est in Actis Apostolorum, vmbra Petri & semicinctia Pauli, Deo cooperante, redderent ægrotis sanitatem.

Septimò, cùm vnusquisque in diuersos sensus possit trahere verbũ Dei, expediet, vt antea legatur ex antiquis Patribus Vincentius Lirinensis in suo commonitorio. Ex recentioribus autem Cardinalis Hosius Varmiensis, in libello de verbo Dei, quod extat inter eius opera: Et Petrus Canisius in præfatione vitę, & actorum S. Ioannis Baptistæ, aduersus Magdeburgenses. Quòd si quis esset doctior, prælegere item vtilissimè posset libros de doctrina Christiana scriptos à S. Augustino.

Illud verò in primis ad Dei verbum, & voluntatem intelligendam, perneccssariũ est, vt prius credamus, quàm curiosè scrutemur res Dei. Nisi enim credideritis, inquit Esaias, non intelligetis, & scrutator Maiestatis opprimetur à gloria, inquit Salomon. Itaque captiuemus intellectum in obsequium fidei, vt ait Apostolus, ac bene viuamus, & si quid alijs debemus, honorem, bona, vel alia, ea reddamus: Scriptum est enim à Dauide, à mandatis tuis intellexi; Et à Sapiente: In maleuolam animam non introibit sapientia. Deniq; illud semper nobis infixum sit cordi, quod per Prophetam Deus locutus est. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilẽ, & trementẽ verba mea? Rursus per Apostolum. Noli altum sapere, sed time, si enim naturalibus ramis non pepercit, vide ne & tibi parcat. Et iterum per æternam Sapientiam Filij sui. Pauperes euangelizantur. Quippè humilitas credendi tutissimos nos facit, & hæc illa virtus est, quam esse primam secundam, tertiam, quartam, ob sui necessitatem, atque præstantiam, scripsit ad Dioscorum B. Augustinus. Esa. 7.

CVR ET QVINAM SANCTI PATRES *antiqui legendi sunt.*

PRIMÒ Sancti Patres lectitandi sunt, quoniam (vt refert Apostolus) Christus Dominus Apostolos, Prophetas Pastores, & Doctores in Ecclesia dedit ad cõsummationem Sanctorum, ne simus sicut parui fluctuantes, ac ne omni vento doctrinæ circumferamur. Quod si dubitandum non est, quin antiqua in Ecclesia veritas fuerit, certè hæc ab ijs testibus petenda est, qui cùm eandem sanctitatẽ vitæ, scriptis, sanguine, miraculis illustrauerint, incorrupti sunt testes, quos præsentis seculi affectæ mouere non potuit, vt plus vni, quàm alteri parti faueant.

Secundò, quòd (sicut S. Petrus scriptum reliquit) in scripturis sunt quædam difficilia, & obscura intellectu, quæ homines instabiles deprauant in suam ipsorum perditionem, & volentes esse sapientes (vt B. Paulus inquit) stulti facti sunt, nescientes quæ loquuntur, aut de quibus affirmant. Itaq; si vnaquæque disciplina (ait Sanctus Augusti-

Augustinus) quanquã vilis & facilis vt percipi possit, Doctorẽ, aut Magistrũ requirit, quid temerariæ superbiæ plenius, quã diuinorum Sacramentorũ libros ab interpretibus suis nolle cognoscere? cùm aũt post diuinas scripturas aliqui interpretes legendi sunt, hi præcipuè sunt versandi, quibus (vt S. Augustinus dicit) post Apostolos sancta Ecclesia plãtatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, Pastoribus, nutritoribus creuit. Itaq; & aduersus Iulianũ Pelagianũ, idem S. Augustinus subdit: His eloquijs, & tanta auctoritate
" Sanctorũ profectò aut sanaberis Dei mise-
" ricordia donãte, quod quantũ tibi optem;
" videt qui faciat: aut, si, q̃ abominor, in ea-
" dem, quę tibi videtur sapiẽtia, & est magna
" stultitia, perduraueris, nõ tu iudices quæsi-
" turus es, vbi causam tuã purges, sed vbi tot
" sanctos Doctores egregios, atq; memorabi
" les Catholicæ veritatis accusęs, Irenæum,
" Cyprianũ, Reticiũ, Olympium, Hilarium,
" Gregoriũ, Ambros. Basilium, Ioannem, In
" nocentiũ, Hieronymum, cæteros q̃; socios,
" ac participes eorũ, insuper & vniuersã Chri
" sti Ecclesiã, cui diuinæ familiæ dominica
" cibaria fideliter ministrãtes ingenti in Do-
" mino gloria claruerũt. Aduersus hanc aũt
" miserabilẽ quam Deus auertat insaniã, sic
" respondendũ video libris tuis, vt fides quo
" que aduersus te defendatur istorum, sicut
" contra impios Christi professos inimicos
" etiam ipsum defenditur Euangelium.

Quartò, quoniã Patres quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt, q̃ didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt, vt idem Pater testatur.
Ibid. Aug.

Quintò, quòd ita persæpè Ecclesia errores hæreticorũ reuicit, atq; damnauit: In Ephesino Cõcilio Nestoriũ; Hier. Eluidiũ; Basil. Eunomium, Spiritus S. Diuinitatem negantem; Aug. Donatistas & Pelagianos; Leo Papa Eutychem, & huius Sectatores. Sic item Agatho Pontifex Maximus, comprobauit dogma de duplici Christi voluntate & operatione: Theodoritus actiones Cõcilij Alexandrini; sic alij plerique omnes alia orthodoxa dogmata confirmarunt.

Etsi verò hæretici aliquando Patres laudant, vt hac fraude populis persuadeant, se ipsos cũ antiqua Ecclesia sentire, tamen nõ sine causa eosdẽ Patres nunquã ex professo docuerũt in Scholis, nec libenter, aut incorruptè vnquã eos ediderunt in lucem, neque vnquam in linguas populis cognitas cõuerterunt; intelligebant enim hæreses, & errores suos ita retectũ iri, & ipsos populos facilè cognituros laudes, quibus Lutherus, atque alij Apostatæ extolluntur à suis, esse tanquam coronas ebriosorũ, sicut de sui temporis hæreticis rectissimè contra Iulianum Pelagianum dixit August.
Nota.

August. ad Honoratũ c. 7. de vtilitate credendi.

To. 7. con. Iulianũ Pelagianum li. 1. versus finem.

QVINAM EX PATRIBVS LEgendi sunt.

QVICVNQVE à tẽpore Apostolorũ, per consequentia secula in Catholica, id est, in vniuersali Ecclesia floruerunt. Horum autem B. Hieronymus in libro de viris illustribus (etsi non omnium) vsq; ad sua tempora Catalogum scripsit, quem doctiores versare possunt, discernentes quemnam eorum auctorũ aut relinquere, aut circumspectè legere debeant, quos ille hæresi, aut erroribus aliquibus infectos fuisse scripsit. Reliquorum autẽ, sicut & eorum Catholicorum Scriptorum, quorum S. Hieronymus mentionem facit, nomina Xistus Senensis in sacra Bibliotheca sua (sic enim librum inscripsit) diligenter collegit. Porrò quinam illustriores Doctores vnoquoque seculo fuerunt, id tum ex Chronologia Ingolstadij edita, tum ex folijs prioribus operi magno Catechetico Petri Canisij adiunctis perspici potest.

ORDO, ET MODVS IN LEgendis Patribus.

QVAMVIS autem certus ordo præscribi nequeat in Patribus legendis (quoniam & illi varia scripsere, & qui ad eos accedunt, non omnes id ipsum cupiunt legere) is tamen ordo, & ratio adhiberi poterit, vt primùm eorundem Patrum, quos velimus euoluere, legamus vitam attentè. Hinc enim Ecclesiæ eius seculi status agnoscetur: Sanctitas scriptoris legentem ad pietatem excitabit; ac quænam hæreses extitere, cognoscetur. Ex quibus omnibus cautarum, & aliarum circumstantiarum non exigua lux haurietur.

Præterea quæ illi spectantia ad mores Christianos cõponendos scripserũt, magni momenti erũt, si perpendantur. Ex eorum enim lectione, quantam eorum scripta pietatem spirent, & quàm facilè hæreticorum rapsodiæ atque blasphemiæ fordescere incipient, experiri vnusquisque poterit.

Quod si inuestigare placeat, num cum Ecclesia Catholica, vel cum Lutheranis, aut alijs eiusmodi hominibus Patres cõsenserint, primùm legi poterunt ea scripta, quę de hæresibus sui temporis generatim, & breuius ediderunt, vt:

Tertullianus de præscriptione aduersus hæreticos.

S. Augustinus ad Quod vult Deum de hæresibus.

Epiphanius de octoginta hæresibus.

Theodoritus Cyri Episcopus, de fabulosarum hæresum narratione, atque ita alij. In ijs enim libris apertissimè cernitur, easdem prorsus hæreses à Lutheranis, Caluinianis & alijs Sectarijs fuisse ab inferis

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc seculo excitatas, propter quas antiqui hæretici ab Ecclesia vniuersa ex verbo Dei, vnanimique Patrum consensu fuere damnati.

Si quis verò nosse cupiuerit, quibus rationibus ipsa hæreticorum dogmata fusius ab ijsdem Patribus confutata sint, petat à perito aliquo Catholico, vel ex auctorum ipsis indicibus, quosnam de quaque re libros ediderunt.

Exempli gratia, S. Hieronymi, qui contra Vigilantium, negantem Sanctorum intercessionem; Et contra Iouinianum negantem cœlibatus & ieiuniorũ meritum, aduersus item alias hæreses proprios tractatus scripsit. Hos igitur libros legere poterit.

At S. August. cùm aduersus plures, Africæ hæreses, quę suo tempore, ebullierũt, multa opera ediderit, quæ quidem non ita facilè quiuis potest propter Scriptoris ingenium eminens, variasq; ac perdifficiles tractationes intelligere, magnum auxilium sentiet, ex eius Patris materijs penè omnibus per loca propria fideliſsimè à Hieronymo Torrensi, Societatis nostræ Theologo dispositis in libro, qui Confessio Augustiniana dicitur, qui certè labor fuit vtiliſsimus.

In omnibus autẽ Patribus legendis hoc statuere primùm oportet, eos maximè consensisse in ijs, quę ab Ecclesia Catholica in generalibus & legitimis Concilijs decreta sunt. Quòd si quis aliqua in re aliquando vel errauerit, vel dubitauerit, id sanè ante Ecclesię determinationem contigit, quem admodum accidit S. Cypriano de rebaptizandis hæreticis: si quis verò vnus, vel alter Patrum nutauerit, eum item ab Ecclesia fuisse notatum sciat.

Præterea (vt inquit Vincentius Lirinensis) antiqua sanctorum Patrum consensio, non in omnibus diuinę legis quæstiunculis, sed solùm in fidei regula nobis certò est sequẽda, atq; in ijs præcipuè quęstionibus, quibus Catholici dogmatis fundamenta nituntur.

Itaque si quis aliquid obijciat, quo auctoritas Patrum (vel ipsis Patribus, testantibus) eleuetur, id eiusmodi esse intelligendum est, quod vel non ad fidem pertinebat, vel ad ea, quæ iam ab Ecclesia decreta non erant, sed priuato cuiusque iudicio libera linquebantur. Alia enim sunt (ait B. Augustinus) in quibus inter se aliquando etiam doctiſsimi atq; optimi regulę Catho "
licę defensores sălua fidei compage non cõ- "
sonant. Alia verò quę ad ipsa fidei funda- "
menta pertinent. Lib. adu. Iulia. c. 2.

Prẽterea, si quis hęreticus ipsos Patres aduersus Ecclesiæ Catholicę dogmata citauerit, ea citatio sic omninò suspecta esse debet, nulla vt ratione credatur. Quamobrẽ vrgendus est hereticus, vt ipsum auctorem in fonte ostendat, quem fortè nunquam legit, sed ex Philippi Melanchtonis, vel alicuius eiusmodi fallaciſsimis communibus locis mutuauit. Prẽterea iterum vrgendus est, num putet eundem auctorem pro Catholicis alibi facere. Quod si affirmet, cur quæ apertè alibi dicit, ea potiùs, & candidè ab hęretico non afferuntur? Sed de tota hac Patrum auctoritate, ac de modo eos legendi, ij qui erũt doctiores, petere multa poterunt ex septimo libro locorum communium Melchioris Cani, qui Caluinum, reliquosque Fidei & Patrum aduersarios solidis rationibus, eorum fraudes aperiens, euincit.

INDEX

INDEX OMNIVM CONCILIORVM NVMERO 212.

CONCILIA GENERALia Catholica & confirmata à Romanis Pontificibus.

Anno Dñi.		
325.	1.	Synodus Nicena 1. Episcoporum 318. contra Arium, confirmata à Syluestro. tom. 1. fol. 339.
381.	2.	Constantinopolitana 1. Episcoporum 150. contra Macedonium, confirmata à Damaso. to. 1. fol. 481.
430.	3.	Ephesina 1. Episcoporũ 200. contra Nestorium, confirmata à Celestino. tom. 1. fol. 598.
451.	4.	Calcedonensis Episcoporũ 630. contra Eutychem, confirmata à Leone I. tom. 2. fol. 1.
553.	5.	Constantinopolitana 2. Episcoporum 165. contra Petrũ Gnaphæum, confirmata à Vigilio. tom. 2. fol. 409.
681.	6.	Constantinopolitana 3. Episcoporum 170. contra Manothelitas, cõfirmata à Leone II. tom. 2. fol. 899.
789.	7.	Nicena 2. Episcoporum 350. contra Vonomacos, confirmata ab Adriano I. tom. 3. fol. 598.
868.	8.	Constantinopolitana 4. Episcoporum 383. cõtra Photium, cõfirmata ab Hadriano II. tom. 3. fol. 531.
1123.	9.	Lateranensis 1. Patrum 900. pro terra sancta, Præside Calixto II. 0000.
1230.	10.	Lateranensis 2. Patrũ 1000. pro iure Cleri, præside Innocentio II. 0000.
1160.	11.	Lateranensis 3. Episcoporũ 300. pro reformatione, præside Alexandro III. tom. 3. fol. 626.
1215.	12.	Lateranensis 4. Patrum 1215. hoc est Patriarcharum 2. Archiepiscoporum 70. Episcoporum 412. Abbatum 12. Priorum cõuentuum 800. nec nõ oratorũ vtriusq; Imperij, & quinque Regnorum pro varijs rebus, Præside Innocentio III. to. 3. pag. 734.
1244.	13.	Lugdunensis 1. tum pro terra sancta, tum contra Fridericum II. Præside Innocentio IIII. 0000.
1273.	14.	Lugdunensis II. Patrũ 1560. quorum Episcopi erãt 500. De processione spiritus Sancti à Patre & Filio, contra errorem Græcorum, Præsi. de Gregorio X.
1311.	15.	Viennensis Episcoporũ 300. p terra sancta & alijs rebus, Præside Clemente V.
1438.	16.	Florentina pro vnione Græcorũ cum Latinis, Præside Eugenio IIII. to. 4. fol. 366.
1513.	17.	Lateranens. 3. pro varijs negotijs Præside Leone IX. dicto X. to. 4. fol. 320.
1545.	18.	Tridentina Episcoporum 410. hoc est Cardinalium 6. Patriarcharum 3. Archiepiscoporum 25. Episcoporum 168. Abbatum 7. Generaliũ Ordinũ 7. Procuratorũ absentium 39. Oratorum Principum 19. Doctorum 136. Contra Protestantes anno 1545. inchoatur, 1563. absoluitur, 1564. à Pio IIII. confirmatur, to. 4. fol. 891.

Ex his 18. Generalibus Concilijs quinque non extant, nempe Lateranensia primum, secundum, Lugdunens. primum, secundum, & Viennens. sed eorum meminit Platina.

Generalia partim confirmata partim reprobata.

Sar-

Anno Dñi.

340. 1. Sardicens. synodus Episcopo rum 376. de hæresi Arij: diuisa est synodus in duas partes. Et Occidentales Episcopi qui erant 300. Fidem Ortho doxam confirmarunt, atque hæc pars cõfirmata est à Leo ne I I I. vt habetur dist. 20. c. de libellis: ac verò Orientales 76. seorsim conciliabulum celebrantes in hæresim Arianam subscripserũt, quo circa hæc pars alia reprobata est, & ratione huius partis Conciliũ Sardicen. hæreticũ esse dicitur ab Augu. lib. 3. in Cresco. c. 34. quod tamẽ ratione alterius partis dicitur Catholicũ ab Hylario lib. de Synodo. vide Historiam Tripartitam, lib. 4. c. 27. & Apologiam 2. Athanasij.

687. 2. Synodus Trullana seu Quini sexta, Episcoporum 284. quæ authore Iustiniano Imperatore conuenit in Trullo, atq; edidit Canones 102. nomine 6. Synodi, quibus Sergius Papa, qui tunc sedebat, nun quã subscribere voluit, imò apertè repugnauit, auctores sunt Beda lib. de 6. statibus in Iustiniano, Paulus Diaconus, lib. 8. de gestis Roma. c. 9. Et Platina in Sergio. Cantamen 82. probatus esse videtur in 7. Synodo ac. 34. 5. & 6. to. 2. fol. 1038.

1415. 5. Cõstantien. Cardinalium 29. Patriarcharum 4. Archiepiscoporum 47. Episcoporum 270. contra Schisma, Præside Martino I I I. dicto 5. Confirmata est hæc Synodus à Martino, quantum ad ea quæ pertinent ad fidem contra hæreticos VVicleffum & Ioan. Hus, ac quantũ ad alia, & præsertim quod Concilium sit supra Papam nõ est probata, sed potius reprobata, vt patet ex Concilio Lareranens. sub sub Leone X. Sess. XI. tom. 3. fol. 769.

1431. 4. Basilien. quæ celebrata est contra Eugeniũ IIII. reproba ta est in Concilio Lateranen. sub Leone X. Sess. xj. exceptis illis decretis, in quibus agitur de Cẽsuris & causis beneficiorum, quæ probata sunt à Nicolao V. tom. 4. fol. 1.

Generalia Hæretica & penitus reprobata.

Anno Dñi.

361. 1. Synodus Mediolanens. Episcoporum 300. pro hæresi Ariana stabilienda.

361. 2. Ariminensis Episcoporũ 600. pro eadem hæresi confirmanda.

363. 3. Seleuciẽsis propter idem negocium.

363. 4. Syrmiensis propter idem negocium.
Vide de istis quatuor Concilijs. Ruff. lib. 10. hist. c. 20. & hist. Tripart. lib. 2. c. 36. & lib. 5. c. 20. & Hylarium lib. de Synodis.
Nota duas esse Synodos Syrmienses, vnã hæreticã, cui interfuit Hosius Cordubens. & hæc non extat nisi in lib. de Synodis Hylarij: Alteram Catholicam contra Photinum celebratam, cuius etiam meminit Hylarius, & hæc extat in summa Conciliorum, sed malè confunditur cum priore, diciturq; illam esse cui interfuit Hosius, quod est falsum. non patet ex Hilario.

449. 5. Ephesina 2. pro Dioscorio & Euthicle, cui adfuerunt Legati Papæ Leonis. sed illis reclamantibus statuerunt hæresim, & fuit postea reprobata in Concilio Calcedonen. nõ extat. Vide Leonẽ ep. 15.

687. Quini 6. vide supra.

737. 6. Constantinopolitan. Episcoporum 300. cõtra sacras imagines: coacta fuit à Leone Imperatore, & reprobata in 7. Synodo. act. 6.

1536. 7. VVitembergen. 300. fere ministrorum Præside hæresiarcha Luthero, quam Lutheranĩ generalem vocant. Vide hist. Surij, pag. 370.

Concilia particularia tam probata, quàm non probata.

266. Concilium Antiochenũ 1. à Dionysio Papa. to. 1. pag. 264.

308. Anxiranum probatum tom. 1. p. 293

325. Arelatense 1. à Sylueſtro tom. 1. p. 368

326. Arelaten. 2. to. 1. p. 375

340. Antiochenum 2. to. 1. p. 400

322. Aquileiense to. 1. p. 472

426. Aphricanum to. 1. p. 570

438. Agathense to. 1. p. 709

444. Arausicanum 1. to. 1. p. 717

445. Arelaten. 3. to. 1. p. 726

443. Arausicanum 2. to. 1. p. 722

516. Aurelianen. 1. to. 2. p. 371

535. Aurelianen. 2. to. 2. p. 603

536. Aurelianen. 3. to. 2. p. 604

536. Auernense to. 2. p. 633

552. Aurelianen. 4. to. 2. p. 638

553. Aurelianen. 5. to. 2. p. 650,

613. Antisiodoren. to. 2. p. 715

670. Anglicanum 1. to. 2. p. 891

670. Anglicanum 1. to. 2. p. 891

670. Anglicanum 2 to. 2. p. 892

780. Arelatense 4. to. 3. p. 268.

816. Aquisgranense 1. to. 3. p. 293

833. Aquisgranense 2. to. 3. p. 409

848. Aquense to. 3. p. 428

1225. Alemanien se to. 3. p. 757

1548. Augustense to. 4. p. 797

335. Concilium Carthaginen. 1. confirmatum à Leone IIII. d. 20. cap. de libellis. to. 1. p. 378

338. Colonien. sub Iulio I. to. 1. p. 397

396. Carthaginen. 2. probatum ab eodem Leone ibidem, to. 1. p. 500

397. Carthaginen. 3. probatur ibidem, to. 1. p. 503

398. Carthaginen. 4. probatur ibidem tom. 1. p. 522

402. Carthaginen. 5. probatur ibidem, tom. 1. p. 519

418. *Carthaginen. Episcoporum 217. contra Pelagium, probatum à Zozimo. Aug. epist. 47. Prosper in Cronicis.*

425. Carthaginen. 6. probatum à Leone IIII. to. 1. p. 564

426. Carthaginen. 7. probatum ibidẽ, to. 1. p. 369

Vide August. epi. 47. 90. 91. 92. 93. 94. & alibi.

444. Carpentoratense to. 1. p. 725

514. Cæsaraugustan. to. 2. p. 375

650. Cabilonense 1. to. 2. p. 874

887. Colonien se 2. to. 3. p. 544

1536. Colonien se 3. to. 4. p. 747

1549. Colonien. 4. to. 4. p. 833

798. Cabilonen. 2. to. 3. p. 278

1479. Compluten. diœcesanum summa Conciliorum, confirmatum à Sixto IIII.

325. Elibertinum to. 1. p. 362

494. Epacinense to. 2. p. 321

622. Bracaren. 1. to. 2. p. 746

624. Bracaren. 2. to. 2. p. 749

653. Bracaren. 3. to. 2. p. 888

242. Francicum to. 3. p. 39

790. Francofordien. to. 3 p. 227

791. Foroliuien. to. 3 p. 257

Florentinum Præside Victore I I. 0000.

324. Gangrense probatum à Leone 4. d. 20. 1. p. 369

526. Gerundense to. 2. p. 74

51. Hierosolymitanum, Præside D. Petro Act. 15.

580. Hispalense 1. to. 2. p. 667

622. Hispalense 2. to. 2. p. 718.

Hierosolymitanum pro restitutione Athanasij. 0000

499. Illerdense to. 2. p. 355

390. Laodicænum to. 1. p. 451

900. Lateranen. Præside Gregorio I. to. 2. p. 714

643. Lateranen. Præside Martino I. to. 2. p. 763

580. Lugdunen. 1. to. 2. p. 677

596. Lugdunen. 2. to. 2. p. 680

Lateranen. sub Hadr. I. Episcoporum 153. 0000.

410. Mileuitanum to. 1. p. 554

580. Matisconen. 1. to. 2. p. 678

598. Matisconen. 2. to. 2. p. 682

813. Moguntinum 1. to. 3. p. 285

883. Moguntinum 2. to. 3. p. 421

845. Meldense to. 3. p. 453

853. Medardense to. 3. p. 469

888. Moguntiacense to. 3. p. 546

888. Metense to. 4. p. 551

1549. Moguntinum to. 4. p. 856

1566. Mediolanen. conf. à Pio V.

1570. Mechnien se 0000

312. Neocæsarien se probatum to. 1. p. 315. à Leone IIII. d. 20

Nannetense to. 3. p. 569.

829. Parisiense to. 3. p. 358
836. Pistense to. 3. p. 486
552. Parisiense 1. to. 2. p. 648.
554. Parisiense 2. to. 2. p. 654.
1050. Papiēse sub Leone 1 X. Herman. Contract.
200. Romanum sub Victore I. de quæstione Paschatis. Euseb. lib. 5. cap. 23. hist. Eccles.
260. Romanum sub Cornelio. 0000. Euseb. lib. 6. c. 33.
328. Romanum sub Sylvestro, to. 1. p. 354.
329. Romanum sub eodem to. 1. p. 355
340. Romanum sub Iulio I. to. 1. p. 396
380. Romanum sub Damaso 0000.
390. Romanum sub Siricio 0000.
436. Romanum sub Sixto 3. tom. 1. p. 701.
450. Romanum sub Leone I. 0000.
465. Romanum sub Hilario tom. 2. p. 200
444. Romanum sub Gelasio tom. 2. p. 318.
500. Romanum Episcopi Zimachi, to. 2. p 328.
500. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 329
501. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 331.
502. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 334
503. Romanum sub eodem, Episcopo rum 218. to. 2. p. 347.
504. Romanum sub eodem, tom. 2. p. 350
390. Romanum sub Gregorio I. tom. 2. p. 688.
517. Romanum sub.... 0000.
607. Romanū sub Bonifacio 3. 0000.
Romanū sub Vetalionio 0000
708. Romanum sub Greg. 2. to. 3. p. 18.
Romanum pro sacris imaginib⁹ Præside Constantio Papa. Abbas Vspergensis. 0000.
Romanum pro sacris Imaginibus sub Gregorio 3. Patrum ferè 1000. Palmerius. 0000.
813. Remense to. 3. p. 291
438. Rhegiense to. 1. p. 698
Romanum sub Paschali. 0000.
Romanum sub Nicolao I. Episcoporum 113. Platina. 0000.
Romanū sub Ioanne 12. Sigebertus. 0000.
Romanū sub Gregorio V. in quo sancitum vt pro 7. Electores imperator creetur. 000.
1049. Romanū sub Leone 9. } Herma-
Romanum sub eodem } nus Cō-
Romanum sub eodem } tractus.
Remense sub eodem }
1057. Romanum sub Nicalo II. tom. 3. p. 599.
1070. Romanum sub Gregorio 7. contra Berengarium qui tum 3. cecinit palenodiam: nam 1. eam cecinerat in Concilio Turonen. II. In cōcilio Romano, 3. in hoc. Tho. VVald. to. 2. de Sacramentis, c. 43.
1700. Remense sub Eugenio 3. 0000. D. Bern. serm. 8. in Cantica.
245. Simessanum to. 1. p. 286.
742. Suessionense to. 3. p. 40.
Salegustadien. to. 3. p. 572.
1528. Senonense to. 4. p. 716.
369. Sirmiense contra Photinum: extat in summa Conciliorum, & falsò ibi dicitur in eo Concilio adfuisse Hosium Cordubensem.
390. Tolense à Siricio to. 1. p. 499
390. Tarninatense to. 1. p. 526
395. Toletanum 1. à Leone. to. 1. p. 521
480. Turonense 1. to. 3. p. 278
486. Tarraconense to. 2. p. 290
534. Toletanum 2. to. 2. p. 386
552. Turonense 2. tom. 2. p. 641
580. Toletanum 3. to. 2. p. 668
622. Toletanum 4. to. 2. p. 725
624. Toletanum 5. to. 2. p. 739
625. Toletanum 6. to. 2. p. 741
636. Toletanum 7. to. 2. p. 759
643. Toletanum 8. to. 2. p. 854
645. Toletanum 9. to. 2. p. 867
646. Toletanum 10. to. 2. p. 870
653. Toletanum 11. to. 2. p. 879
681. Toletanum 12. to. 3. p. 1.
684. Toletanum 13. to. 3. p. 9.
798. Theodonen. to. 3. p. 269
799. Turonense 3. to. 3. p. 274
856. Ticinense to. 3. p. 480
895. Triburiense to. 3. p. 553
1057. Turonen. 4. contra Berēgarium, 0000
1548. Treuerense 1. to. 4. p. 821
1549. Treuerense 2. to. 4. p. 881
Trecassiniū sub Paschali 2. 0000
371. Valentinū in Gallia to. 1. p. 491
451. Vasense to. 1. p. 720
451. Veneticum to. 2. p. 276.
502. Valentinum in Hisp. tom. 2. p. 358

Ver.

753. Vernense to. 3 p. 473.
855. Valentinum 3. in Gallia tom. 3. p. 475.
868. Vormatiense to. 3. p. 529.
1050. Vercellense contra Berengarium, 0000.
1160. Verelliacum 0000.
Veronense contra Turcas sub Lucio 3.

Particularia Reprobata.

255. Reprobatum Carthaginense sub Cypriano, reprobatum à Papa Stephano. Aug. lib. 5. de Bapt. c. 23.
308. R. Carthaginen. tempore Eusebij Papæ, quod August. in breuiculo collationis dicit fuisse iniquum. Hoc Concilium hęretici nostri tēporis dicunt esse Carthaginen. 1. in quo pueriliter labuntur, nam Carthaginen. 1. fuit sub Sylvestro.
325. R. Elibertinum, in eo quod dānat Imagines nunquam ab Ecclesia receptum fuit, to. 7. p. 367.
340. Tyrense contra Athanasiū 0000. Rusti. lib. 20. hist. c. 16.
340. R. Antiochenum contra Athanasium, hist. trip. 0000.
860. R. Constantinop. sub Photio, reprobatum in 8. Synodo.
959. Romanum coactum ab Othone Imperatore contra Ioānem 12. Papam, non multò post ab eodem Ioanne reprobatum.
1506. R. Pisanum contra Iulium 2. reprobatur in Concilio Lateranen. Sess. 2.
1534. R. Constantiense auctore Bucero pro pace componenda inter Lutheranos & Zuuinglianos. Surius in historia, p. 310.
1535. R. Smalcaldicum protestantium, in quo est decretum non esse eundum ad Concilium generale indictum à Rom. Pont. Surius in hist. p. 360.
1536. R. Tigurinum, vbi decretum est à Zuuinglianis edendam esse Apologiam contra Lutherum. Surius in hist. p. 362.
1536. R. Arouiense pro pace Zuuinglianorum cum Luthero. Surius p. 362.
1536. R. Basileense 1. 2. 3. & 4. Zuuinglianorum. Surius p. 370.
1536. Tigurinum 2. Zuuinglianorum. Surius p. 370.
1536. R. Arouiense 2. eorundem. Surius p. 370.

In his omnibus Conciliabulis Zuuinglianorū illud maximè singulare fuit, quod nullum habuerunt Episcopum, cùm tamē Cōcilium nil sit aliud quàm Episcoporum legitima congregatio. Concilia antiqua vt 4. Arelatēsia, Duo Arausicana, Vnum Laodicenum, 13. Toletanum, Quinque Aurelianensia, 4. Turonensia, Tria Bracharensia, Duo Hispalensia, & vnum Agatense magnæ sunt auctoritatis: tametsi enim eorum aperta cōfirmatio non inuenitur, sunt tamen tacita quadam Ecclesiæ consensione, & Pontificum, ac Doctorum, his ea citantibus comprobata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVÆSTIONVM IN HOC LIBELLO EXPLICATARVM.

PRIMA: Vtrum, qui non omnia Ecclesiæ Catholicæ dogmata credunt, possint æternam salutem consequi: dum modò profiteantur se in Christum credere, & peccata odisse? fol. 316.

II. Vtrum Schismatici saluari possint, cùm ea, quæ ad fidem pertinent, credant ferè omnia? fol. 316.

III. Vtrum inter Lutheranos, aliqua ex parte, Sacerdotes & Episcopi dicendi sint, qui res spirituales & Sacras administrant? fol. 317.

IIII. Vtrum Ecclesia ibi esse dici possit, vbi Sacerdotes & Episcopi veri & legitimè consecrati non sunt? fol. 317

V. Vtrum, Qui Baptismo in Septentrione initiantur, ad Ecclesiam Catholicam spectent, licet Sacerdotes veros non habeant? fol. 319

VI. Vtrum liceat alicui ob metum mortis, aut rerum suarum amissionem, vel spē alios ad Catholicam fidem adducendi, Lutheranismum, aliamué hæresim simulare, aut publicè profiteri se nolle Ecclesiæ Catholicæ obedire, etiam si clàm velit esse, vel sit Catholicus? fol. 319.

VII. Vtrum liceat Sacro interesse, vel Eucharistiam sumere, vbi Sacerdos ritè quidem olim Sacris initiatus sit, verùm postea fuerit, & habetur Lutheranus, atque adeò nescitur, an Ecclesiæ Catholicæ sit reconciliatus? fol. 320

VIII. Vtrum ab Orientis Ecclesijs qualis est Alexandrina, & similes, regula credendi, & Sacerdotum consecrandorum facultas peti iustè possit? fol. 321.

IX. Vtrum ille, qui triumphantis Ecclesiæ fidem, & antiquorum Patrum doctrinam sequitur, saluari poterit? fol. 322.

X. Vtrum, Si quis obiecerit, Ecclesiam Catholicam defecisse, aut ita ægrotam esse, vt sensum veritatis amiserit: ideò differre ad Catholicos reditum debeat? fol. 322.

XI. Vtrum sint aliquæ proprietates Ecclesiæ Catholicæ tam certæ, vt ijs cognosci, & ab alijs dignosci certò possit, & quænam illæ? fol. 323.

XII. Vtrum verbum Dei & Sacramentorum administratio sint Ecclesiæ notæ & proprietates, vt hæretici volunt? fol. 330.

XIII. Vtrum sicut in Deum, ita in Ecclesiam credendum sit? fol. 330.

XIIII. Quæ causæ retineant miseros in Hæresi? fol. 331.

XV. Quinam libri, & quomodo legendi sint ab eo, qui veritatem veræ religionis assequi velit. fol. 331.

Ac quomodo legitima ab illegitimis Concilijs discerni possint. fol. 335.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, IVDICIVM, DE CONFESSIONE (VT VOCANT) AVGVSTANA, ac num admittendi sint hæretici ad colloquium publicum de fide: De Desiderio Erasmo, ad quem noui Ariani prouocant: De Picardica secta, mixta Caluinismo & Anabaptismo.

Sequenti Epistola lector habes
Causas scriptionis huius Iudicij, & præstantem Principis indolem, ac perfectam formam ad
quam se efformet.

SIGISMVNDO BATOREO TRANSYLVANIAE PRINCIPI ILLVSTRISSIMO, ANTONIVS POSSEVINVS SOCIETATIS IESV.

CVM Transyluaniam obirem, ac veniſſem Cibinium: Lutherani miniſtri, qui in ea prima maria tua ciuitate docent, me adierunt atque enixè rogarunt, vt quod ſtudium quibuſdam controuerſijs eo tempore pacandis impendebatur, id in primis, catholicis cum proteſtantibus coniungendis adhiberem. Perplacuit quæ videbatur ex beneuolo pectore profecta petitio. Itaque ratione qua id effici poſſet, paucis expoſita, & ea de re vnicuiq; libellis traditis: cùm primum Albam Iuliam ad te redij, is qui videbatur inter eos eſſe primarius, aliquid eiuſmodi per litteras à me iterum petijt, quod ſcribebat ſe inter ſua κειμήλια (vt eius verbo vtar) repoſiturum. Reſpondi tum, quantum ad alia properanti mihi per temporis anguſtias licebat. Idem autem cùm Caſſouiæ de me à principe viro pauciſſimos poſt menſes, quæreretur, pluribus autem cum eo egiſſem, facilè intellexi, quæ ſolent eſſe Germanorū ingenia ad pacem, & ſimplicitatem nata, non difficillimè etiam eos, qui in hæreſes altius decidiſſent, ad auitam religionem redituros, ſi opportunè ac breui atq; ad omnium captum origo & variatio Lutheranorum, aliorumq; dogmatum illis poſſet oſtendi. Quam ad rem cùm maximè facere videretur eorum, qui confeſſionem neſcio quam Auguſtanam ſequuntur, ac reliquarum ſectarum cum œcumenicis ſynodis, & ſymbolo fidei collatio, ac præcipuè artificum eiuſdem confeſſionis interior cognitio: illud tanquam operoſius reiecci in alterum librum, quem de notis verbi diuini, & de fide ac facie

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolicæ Ecclesiæ in lucem edidi : hoc in id tempus distuli, quo acceptis quibusdam Germanicis scriptis, liquidius ea cognoscerem, quæ huc pertinere posse putabam. Id quod cùm deinceps essem consecutus, iudicium de Confessione Augustana, addita perutili tractatione de colloquio cum hæreticis publico à Regibus declinando, portentaq; Picardicæ sectæ breuiter, ac verè conscripsi, quibus nonnulla inserui de Desiderio Erasmo, quoniam & ad illam, & ad hunc reliqui sectarij & noui Ariani, tum alibi, tum imprimis qui sunt in Transyluania, plures libenter prouocabant. Hæc autem mitto ad te Sigismunde Princeps illustrissime D. bonitate fretus, te qui ætate ac virtute quotidie proficis, vbi altius illa perceperis, nõ permissurum, quin Saxonicis istis Transyluaniæ ciuitatibus tuis idem de tuo lumine lumen amanter offeras, oblatum persuadeas vt admittant, admissum vt retineant. Experiere enim & ad restinguenda hæresum venena remedium hoc esse præsens, & ad ipsos quoque Tureas ad fidem Christianam alliciendos non incommodum : quippe qui (vel naturæ ipsius ductu) hæreses istas vehementer oderint, quòd norunt ab alijs faces aduersus legitimos principes sæpè hoc sæculo fuisse subministratas : Ad Transyluaniam verò tuam tutandam, quæ Christiani istius tractus, est (vt ita dicam) arx arcium, non minimo præsidio futurum, cùm ex eadem collationis ratione statui possit vera religio, qua nullum munitius propugnaculum, aut nexus cum DEO arctior vnquam reperietur.

Quæ omnia, si de alio vnquam Principe fuerunt expectanda, vt ad effectum perducerentur, equidem eo quoque nomine de te speramus, quod istius Principatus habenas non ambitione, aut artibus vllis, sed ea innocenti ætate es assecutus : quæ vix ea cogitare, ne dicam prensare potuerat : Quodque Stephani patrui regis, ac Christophori parentis, & Stephani aui tui, qui Transyluaniam summis temporum difficultatibus administrarunt, istam tibi Prouinciam sic tradidit Deus, vt habens quos imitarere, non desponderes animũ, si qua inciderẽt eiusmodi, quibus vel ob fidẽ Christianam, vel ob Turcicæ ditionis viciniam quatere te, aut ab susceptopropositoauertere nonnulli conarentur. Diuina quidem prouidentia, quæ nihil est aliud quàm suijpsius perpetua rebus omnibus præsentia, longius ista prospexit, cùm auum tuum, quo tempore alij in Transyluania, & Vngaria templa demoliri satagebant, excitantem sacras ædes, & Catholicam religionem sartam tectam sustinentem, tibi tanquam è specula ducem ac stratorem itineris præparabat. Quem secuti filij Stephanus Rex & Christophorus princeps, atque Andreas eorum frater viam tibi ad omnia summa complanarunt. Quę sine dubio consequeris, si eandem (vt facis) semitam perrexeris insistere quã isti tibi triuerũt. Et verò recordaris Christophori parentis tui,

tui, quàm Heroico, hoc est Christiano pectore, dum quasi compedibus vel podagræ doloribus, vel Transyluaniæ dissidijs ob varias sectarum factiones distineretur, difficillimas tamen res aggressus explicuit, ac peste illa Franciscí Dauidis (publica sentẽtia ordinum) extincta, & exstructis vel assignatis cultui Catholico templis, frenoque satanæ iniecto per Catholicos sacerdotes, quibus sui tuique curam demandauit, ostium isthic fidei aperuit, per quod plurimi nondum baptismate initiati, licet prouecta essent ætate, ceruicem CHRISTI iugo auidè subdentes principatus tui, quæ iam imminebant initia, quasi consecrarunt. Hæc vir ille non aui tui tantum, quantum Stephani Regis imitatione, ac monitis impulsus cùm paulò post omnibus sacramentis catholicissimè munitus ex hac vita decederet, hæredem te dignitatis, virtutis, Catholicæ Religionis reliquit, atque euolauit ad cœlum. Illhinc igitur cogita eundem (quandoquidem charitas nunquam excidit) tua nunc apud CHRISTVM sedulò curantem, quòd perennes tibi victorias cupiat, quas cœlesti ciuitati inscriptas eorum cernit, qui pro custodita fidei, ac vitæ integritate, & pro administrata iustitia, & imprimis pro Catholica religione latius promota occubuerunt. Quos cùm ille intueatur æterna fælicitate fruentes ane ambiges, Adolescens illustrissime, easdem tibi filio suo ipsum cupere, ac serio flagitare? Et capit ergo, ac flagitat : Et familiæ isti tuæ antiquissimæ, quæ non in Vngaria solùm, verùm etiam in ipsis Hierosolymis recuperandis atque in perfidis non vno prælio domandis, fortitudinem suam summo cum decore testatam posteritati reliquit, procurat tibi cœlestes illas coronas, quæ semper virescunt, nunquam exarescunt : Qua spe circundatus, quid est tandem quod & tu aut non perrupturus sis arduum, in Christi fide propaganda? vel in quo te ipsum non sis victurus, vt deinceps victorias de alijs iustè reportes?

Sanè si præsentem Transyluaniæ statum contuleris cum eo, qui non ita multos ante annos fuit, habebis vnde erigat sese altius spes tua, teq; interim studijs ac virtutibus ornes, quæ diuinæ gratiæ aditum quodammodo patefaciunt; Quamuis & ipsa verarum virtutum dona donentur ab eo, qui cùm ob iniustitias, & dolos auferat regna & principatus, sic propter iustitiam, atque pietatem eosdem corroborat, & munit.

At cùm præter parentem tuum, quem habes regnantẽ in cœlis, habeas etiam regnantem in terris Stephanum regem patruum tuum, qui indies non ipsas modò rationes ostendit, sed etiam suppeditat tibi regendę rectè iuuentutis, & Transyluaniæ tuæ : hinc; magnarum rerum amplitudine, istinc verò iactis pietatis fundamentis egregiè te incitẽt ad ea quæ principe Christiano sunt digna, nihil est

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam sublime ad quod aspirare non debeas, proposita tibi Dei gloria, & familiæ tuæ dignitate. Itaq; cùm tu sentis qua animi constantia is idem Stephanus Rex vnâ cũ fratribus suis, inter sæuissimas Religionis Catholicæ procellas, in ditione familiæ vestræ religionẽ veram conseruauit impauidus, tu ne vnquam timeas, à facie alicuius, sed in Christi nomine quãto obstabunt magis, qui nesciunt quid faciãt; tu contra tanto audentior ito. Neq, enim vnquam deest causæ suæ Deus. Cùm aũt ad memoriam reuocas ab eodem Rege ita deuictos fuisse rebelles, vt simul seipsum vicerit, illos expugnans simul & ijs parcens, ac filios eorum in patrocinium suscipiens, & hos Catholica fide institui curans: & tu quoq; ad easdem regias dotes adipiscendas, animum tuum compara. In quo obsecro vt tibi persuadeas nihil tam difficile futurum quin superare possis, si vitæ innocentiam seruaueris, teq; in conspectu Domini semper demiseris: Tum enim re ipsa intelliges viua nobis ista maiorum exempla à Deo concedi, vt quãto magis ad eorum normam vitam nostram efformabimus, tanto diligentius ad nostram, reliqui, qui nos subsequentur, suam exprimere nitantur, sicq; vera & apta inter se quædam Diuinorum in nos beneficiorum series semper eluceat. Prætereà cogita quibus gradibus Rex Patruus tuus ad illum principatum: deinde à victorijs ad regnum hoc maximum, mox ex hoc Regno ad prouincias alias isti regno adijciendas, spiritu sancto tarda molimina nesciente, peruenit. Sanè ij fuêre, Dei timor, pudor, honestas, inuicta animi fortitudo, atq; alto sub pectore diu retentum diuinæ gloriæ augendæ desiderium. Itaq; neq; eum torpor vnquam à rebus gerendis, nec iuuentutis illecebræ abduxerunt à tramite virtutis, nec summa pericula pauidum reddiderunt, nec; torrẽs tot hæresum, quantus se in istum Orientis tractum infuderat, ab ipsa Catholicæ fidei firma petra dimouit. Ex quo factum est, vt cùm iam torrens earundem hæresum Transyluaniam vniuersam Lutheranismo primùm, deinde Caluinismo, denique Arianismo inundasset, Sacerdotesq; Catholici omnes tum fugati, tum cædibus expositi passim essent, ille tamen in patrimonij vestri ditione cultum Catholicũ aduersus omnes summo conatu tueretur, ac specie venationis persæpe se in syluas abderet, vt sacrum à Catholico Sacerdote posset audire: Mirandum vt non sit, si paulò post quàm ad Principatum Deus illum euexit, incepit Viennam, & Romam literas de operarijs Catholicis in Trãsyluaniam euocandis diligenter mittere, ac seminaria pietatis vrgere, quæ intelligebat fore præcipua restituendæ fidei firmamenta. Cùm verò subsecuti essent, qui adducto in viscera Transyluaniæ exercitu eam ad se auertere cogitassent, magnanima fortitudine ab eo fugati, & eorum copiæ fusæ, ac pars illarum ad internecionem cæsa, eò illustriorem ipsius virtutem reddiderunt, quanto eam ij obscurare magis, atque ad nihilum redigere curauerunt. Quamobrem latius micans tanti Herois virtus ad regnum hoc inuitata fuit arden

tius,

tius, ac poscentibus eum aliquot ordinibus in Regem, is eo nomine in primis annuit, quod ab ijsdem scribebatur, se propterea expeti; vt intermissum bellandi studium restitueretur, nobilisque illa huius regni gloria, armis, & arcendis fidei hostibus tanto olim studio comparata, non solùm reuiuiscceret, sed & maiora quædam quàm antea patraret. Quare nescius ocij adfuit, creatusque Rex nulli se dedidit voluptati; nulli fastui, luxui nulli. Sed hinc calamus ad explicanda negotia atque ad Catholicam fidem per libros & solidas rationes continenter adhibitus, illhinc ensis, & exercitus ad Gedanenses ad officium reducendos, ad Polociæ Ducatum, ad Liuoniam de Mosco repetendam præsto fuerunt. Quæ omnia cùm deinceps confecissent, quasi rediuiuæ meliorum Regum effigies, & animi in vno Stephano Rege apparuerunt. Nam sexennio ista omnia effecisse, & annum anno eructasse victorias, maioraque interim animo fuisse molitum, atque moliri, humanam profectò spem, ne dixerim captum, excessit. Sed hoc integro decennio, quo regnauit & regnat, eundem vitæ tenorem oculis omnium obiecisse, quem quondam in Vngaria inter alios primarios proceres, vel in Transyluania Princeps secutus fuerat, ac verò peruigilem, & summum castitatis vindicem fuisse, Diuinum certè est donum, ac proinde tibi (vt alterum Sanctum Emericum, Sancti Stephani Regis pudicissimum filium referre possis) precibus ac omni conatu à Deo procurandum. Id enim te non lateat, patruum tuum Regem inter alia curasse, vt quàm minimum labis, ab impudicitia, vel copijs quotiescunque eas eduxit in expeditionem, vel aulæ suæ aspergeretur. Itaque & illud constantissimi erga pietatem pectoris indicium fuit, quod cùm inhonestæ mulieres exercitus sequi, & inter aulicos sese intrudere plerunque tentassent, ac licet præmonitæ atque additis minis deinceps deterritæ, non tamen audacibus flagitijs parcerent, has denique Rex proijci iussit in profluentem: quæ demersæ aliarum omnium improbitatem repressêrunt. Et quidem nota sunt tibi, Sigismunde Illustrissime, Stephanum primum Vngariæ Regem sic bello operam dedisse; vt simul in vniuerso Vngariæ Regno Catholicam religionem statueret, erroresque suorum radicitus euelleret: qui nosset hominibus à Deo præfectos tam diu meritò præesse, quandiu toto pectore incumbunt in id, vt subditi in omnibus D. Maiestati & seruiant & subsint. Sic igitur & Stephanus Rex patruus tuus in hoc Poloniæ regno longè lateq; fecit quod & in Transyluania non omiserat. In medijs enim tormentorum fragoribus, ac displosionibus: in maxima negociorum mole: cùm conuentus, & comitia, aut exercitus ingentes sub signis habuit (& quidem in media Moscouia, cœloque ob

fri-

frigus inclementissimo) in tentorijs (non in hypocaustis) in ipsis etiam syluis dum venandi exercitatione ocium excutit, ac valetudini operam dat, aut sæpè, quæ non omnes cogitant, maiora ad rem Christianam amplificandam in solitudinibus illis concoquit, putásne eum vnquam aut sacra quotidie, aut Catholicos concionatores prætermisisse, quominus illos statis diebus etiam ocreatus currum ad iter ascensurus audiret: vel dum arces in hoc regno instaurat, aut tuas communit, non habuisse primam curam Diuini cultus, ita vt templa, collegia, seminaria passim institueret? Videlicet ex istis sine sanguine populos ad Christianam fidem reuocari: in Asiam verò sensim religionem Catholicam inuehi posse nouo ac tacito Christianæ militiæ genere sapiens Rex vnà cum Ecclesiæ CHRISTI spiritu sapienter intelligit.

Ac propterea habes iam Albæ Iuliæ, & Claudiopoli, ac Varadini quas non multo antea sacerdotum stationes, at Academias excitauit: cumque Gregorius decimus tertius Pontifex Maximus seminarium ad orientem iuuandum in media Transylua-nia cordatissimè constituisset, non te fugit patruum tuum Regem noluisse tantam de CHRISTO benè merendi sibi occasionem elabi. quamobrem Regia magnanimitate tantos ei rei perpetuos reditus quantos Pontifex Maximus fecerat addixit, testatus facto sese Apostolicæ sedis & filium & optimum æmulum, ac in prouehenda religione socium esse.

Sed & Polonia, Lituania, Polocia, Liuonia vident in dies assurgere muros, & augeri hominum cœtus, quos ille ad huiusmodi præsidia euocat: quæ (satana iam Regios conatus horrescente, ac hæresibus his machinis per sese concidentibus) sic firmat, vt dubium non sit progressuram longissimè pietatem: &, qui postea successerint reges, eos vberrimam messem ex tot seminibus percepturos, speculum quidem lucidissimum habituros, in quo regnandi ex DEO formam aptissimam semper inspiciant. Quibus vestigijs cum te puerum his oculis viderimus incedentem, iam verò grandescentem & ijsdem consilijs atque exemplis innixum sistere firmiores gressus audiamus, summo omnes perfundimur gaudio. Nam vitia & hæreses detestaris, ac ijs qui in eas prolapsi sunt, ita compateris, vt tamen non conniueas, ne licentia deteriores fiant: foues autem eadem collegia piorum, ac seminaria patrocinio tuo, quæ tibi vnà cum Principatu Rex tradi curauit: studijs verò literarum operam nauas, librosque, quos pene nunquam Rex ponit de manibus, assiduè tu quoque versas. Es verò in ista orbis

orbis parte non tam vt istam modereris, quàm vt pro reliquo orbe Christiano propugnando videaris impositus. Accedunt ornamenta illa præclara tum Andreæ Patruelis tui in Cardinalium numerum honorificentissimè delecti, tum Grego. XIII. & Sixti V. Pontif. Maximorum erga te studia, qui paternæ charitatis vlnis curam istarum prouinciarum amplexi amantissimis literis cum vniuerso orbe de ista indole gratulati tibi magnũ calcar benè currẽdi addiderunt, satis disertè declarãtes, sese maximã de te spẽ concepisse. Macte igitur donis cœlestibꝰ Princepꝰ, decurre fidẽter in nomine Domini vsq, ad vitæ metã intrepidus hoc iter, quod cepisti: hæcq; tibi eædem sint artes & studia, q̃ nosti in Stephano Rege patruo, & Christophoro Principe parente tuo viguisse: Ea verò notitia, quam vel ex hac tractatione, vel ex alijs huiusmodi libris hauries, perge tuum pectus imbuere, vt cùm doctrinam ad pietatem, & ad auctoritatem adiunxeris, populos istos Deo lucreris, quos propterea is ipse, Deus tuæ fidei, atq; administrationi conercdidit.

ANTO,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, IVDICIVM DE AVGVSTANA CONFESSIONE, CVIVS VARIATIO, ET PENE ANTEQVAM PRODIIT in apertum, meritus examinantur.

Num vlla fidei Confessio Augustana vnquam reipsa fuerit, ac si fuit, quænam illa censenda sit.

CAP. I.

ETSI nomine Confessionis Augustanæ aures septentrionalium ita personant, vt nemini ferè venire possit in dubium, ea ne fuerit aliquid, rectissimè tamen ambigi, ac quæri potest, an quidquam re vera fuerit. Primùm enim, si qua fidei Augustana Confessio vnquam fuisse dicenda sit, eam fuisse, ac dicendam esse, quæ Catholica fuerit, necesse est: quam quidem, ij, qui christianum in Germania promulgarunt Euangelium, initio inuexere: quâuè adhuc & Augustanus Episcopatus, & Ecclesiæ Catholicæ prædicationis certissima vestigia testantur. Sin verò eam accipimus, quam hæretici anno huius seculi trigesimo, Augustæ, Carolo Quinto, & ordinibus obtulerunt, ea non vna, sed plures fuerunt, & quidem dissidentes inter sese, nec ab ijsdem auctoribus profectæ, vt planè quid ista sit ignoretur. Et Principum quidem quorundam confessioni subscripsere Norimbergenses, ac Reutligenses: verùm quæ ab alijs quatuor Imperij ciuitatibus oblata est, alia erat, nec illæ inter sese conuenire potuerunt. Zuingliani enim nomine earum ipsarum quatuor, suam & ipsi Augustæ confessionem eodem tempore per Gasparem Hædionem proposuerunt, quæ à reliquis erat alienissima: sed & cùm triplex non verbis solùm, verùm etiam sententijs, variatio exemplarium vnius & eiusdem confessionis Protestantium prodijsset, incertum est ex quibus linteamentis certa ipsius facies agnosci possit. Eadem quidem omnibus erat inscriptio, qualis procurantibus Luthero, & Melanchthone Carolo Quinto tradita fuerat. At exemplaria nec eadem erant, & inter sese pugnabant, vt diximus. Ac cùm prior decem & septem, secunda viginti octo articulos comprehenderit, Lutherus autem plures alios sub eiusdem pallij nomine texerit, & quasi aliud agens multa in sinuauerit, quibus religionis & Imperij publicæ pacis iugulum petebat, mirificè nutarunt, qui in re tam lubrica, pedem figere voluerunt. Accedit quod statim enata, plures annos delituit, vt vbinam gentium esset, ac quibus in archiuijs iaceret, ne sciri quidem posset: Quò verò tota res altius occuleretur, varia supposita sunt, vt Apologia Melanchthonis, & alia. Quamobrem non confessio, sed inficiatio, atque negatio Euangelicæ, auitæ, christianæ, ac veræ Augustanæ fidei iure optimo vocanda est.

Argentina Kostnitz. Memingē. Lindau. Vide Cochleum de vijs præparatorijs ad concordiā. Luth. cōt. Ambr. Catharinum, de Pontificatu, & de imperio, de potestate seculari. De Capt. Baby. De Confess. ad Francisci cōtra duo Cæsarea mandata.

VARIATIONEM EIVSdem Confessionis Augustanæ ab ipsismet hæreticis agnitam, atque ab eorum plerisque eandem confessionem fuisse reiectam.

CAP. II.

ET plures quidem protestantium Diuino iudicio cogente non vno loco fassi sunt eandem confessionem sæpe fuisse mutatam, renouatam, ac redditam incertam. Et Melanchthon anno trigesimo huius seculi die 22. Maij, Luthero in hæc verba scripsit. Quotidie multa mutamus: Articuli enim fidei subinde mutandi sunt, atq; ad occasionem accommodandi. Itane verò? certè, quoniam calcei vestri ad pedes vestrorum, non vestri pedes ad calceos Ecclesiæ aptandi erant. Sed ea mutatio cùm euidentior fieret, quàm vt posset abscondi, eminentiores quidam, Augustanis alijs comitijs, ne quasi per nasum abducti ab vno, vel altero Apostata fuissent, prorsus erubescerent, dixerunt, sese Augustanam Anno trigesimo editam confessionem (quam videlicet sapientissimi nec viderant, nec quo astu conscripta fuisset cognouerant) nunquam sese desertu-

In lib. cōt. epi. Regis Angliæ de ind. Christianę congre. Contra falsò nomina tum statu Ecclesiast. De humanis traditionibus. De abrogan. missa priuata sermo. de S. Cruce.

Chytræus fol. 30. 31. 222 227. in hist. de confess. Aug. Nota Protestantium originem Euangelij.

ros. Ac Geneuenses, Magdeburgenses, Mansfeldenses, Ratisbonenses, vnà cum Flaccianis odio acti aduersus Melanchthonem, & Vittembergenses idem testati sunt. Quamobrem articulos Schmacaldicos, Catechismum Lutheri, & Saxonicarū Ecclesiarum confessionem in vnum colligentes, corpus (quod rectius dixissent cadauer) doctrinæ nominarunt, & Philippum Melanchthonem accusarunt, tanquā impium, & proditorem, qui confessionem Augustanam mutilauerit, auxerit, mutauerit, Inter eos verò Ioannes Sturmius est, de quo Schmidelinus sic loquitur. Sturmius librum edidit, ne concordiæ consentiretur. Quare? quod Philippus ea damnetur. Fateor, & perspectum est omnibus nostram de Sacramentis doctrinam sarcimuis loco duxisse, & quod grauius est, cōdemnasse. Fatendum quidem non esset, at negare non possum. Doleo certè, sed dicere cogor. Philippum nostrum doctrinam artolatricam iudicasse. Hæc Schmidelinus. Qui cùm interesset colloquio Confessionistarum non multos ante annos manifestissimo testimonio Melanchthonē fuisse sacramentarium comprobauit: eo inter alia nimirum argumento, quòd Philippus ad Fridericum Rheni Principem literas dedisset, quibus Lutheri doctrinam respuebat, affirmans nec in pane Christi corpus, neque sub panis speciebus contineri, sed nuda esse corporis signa. Quę vt vera esse constaret ipsas literas Schmidelinus deprompsit, & ijs, qui aderant ostendit.

Nota Schmidelini de Melanchthonis confessionis mutatione.

Docte ista cuiusdam nouatoris de sacramentis hæreticis ha bend a.

Sturmius autem, Philippus (inquit) ad Caluinum frequentes literas misit, quarū initijs Reuerendiss. semper Dominum & fratrem compellat: quibus verbis monstrauit, quàm sibi confessionis Augustanæ præcipuus artifex constitit.

Peucerus item, cui postea ob nouam hæresim vita est à Lutheranis adępta, ab nullo se vnquam homine ita in Caluinismo, quemadmodum à socero suo Philippo cōfirmatum fuisse testatus est.

Hessusius quoq, & Vigandus, ac Kirchamer Lutheranæ hæreseos buccinatores librum ediderunt, quo Philippum propria epistola verbis eius Altēburgi exaratis Caluinianæ prauitatis condemnant. Sed vt id, quod verissimum est, dicam, non tantùm Caluinianus fuit Melanchthon, quàm regula quædam Lesbia, siue potiùs obliquitas impia, quæ dum sese ad omnes hæreses studebat aptare, sæpè item Catholicam fidem iterum amplecti velle indicabat, & dum omnes suspensos tenebat, ab omnibus interim haberi singularis mediator, siue potiùs arbiter, artificiosa & latente superbia sedulò curabat, spargens interim proprium virus, & libros, ac scholas quaquauersum in septentrione excitans, vt in ijs nil penè aliud, quàm eius libri prælegerentur. Vt verò ad confessionem Augustanā reuertamur, Flacciani (vt semper in deterius labuntur hæreses) eam reijcere cœperunt, quippè quā ab vno Luthero, & Philippo consarcinatam, ac præterea mutatam atq; corruptam, indignam esse dixerunt,

quæ nomina retur Forma veræ religionis t quare & difertè protestati sunt, sese illam non recipere, & sua illa protestatione vigin ti rationes, cur id non facerent, attulerunt.

Neque enim Illyricus tacuerat, cùm ad uersus Melanchthonem scriberet, articulos confessionis Augustanæ, ab eo, non tam *oppugnatos, quàm omnes pæne fuisse deletos.*

Bohemi quoque, qui vocantur Fratres, inter alias causas, cur Augustanam confessionem, quæ anno quadragesimo primo edita est, haud recipiunt, eam adscribunt, quod eius articuli tāta arte conscripti sunt, vt quilibet ad suum sensum illos facile detorqueat, si velit. 1541.

Sed Heidelbergenses contra Schmidelinianæ concordiæ librum, Lutherum nec fuisse Prophetam, nec Apostolum, nec vlla miracula edidisse, dicentes, ostendunt etiā p luribus in rebus eiusdem cōfessionis Augustanæ eundem ipsum Lutherum sibi cōtradixisse. Iel quod paucissimos ante menses fecit, vt edicto omnes ministri Lutherani, ex Palatinatu Rhenano solum vertere coacti sint. Quod cò dicere velim, ne Daniel Tusinus hæreticus nescio quis effrons Caluinianus multū glorietur, quòd in eo solùm substantiam confessionis Augustanæ sitam potissimum esse dixerit, vt Pontificia (quemadmodum ille blasphemat) abominatio tollatur. Eodem scilicet argumento dixisset, & Turcas, & perfidos quosque, quoniam Catholicam religionē non admittant, pallio confessionis Augustanæ contegi posse.

Lib. suæ cō solationis. Item de Augustana.

Iam de corpore doctrinæ Lutheranæ idem paulò pòst accidit, quod de confessione Augustana contigerat. Nam cùm alterum corpus primò Vittembergæ editum fuisset, mox alterū prorsus diuersum prodijt. Vnde inter Lutheranos crudæ illæ controuersiæ, atq; ad rauim vsq; clamores excitari fecerunt, vt Mansfeldensis quidā concionator tentauerit, num duobus istis cadaueribus informans aliquis spiritus inspirari posset, quo fierent in aliquam animam viuentem: sed ociosè & frustrà omnia. Qui enim simul cohæreant duo sibi cōtradicentia? Aut ecquid monstrosum non erit, cui cùm duo aduersę speciei capita, & corpora fuerint, id ab vna tantum anima regatur? Sed hæc structores illi egregij destruentes se, & hæ illius tam reformatę religionis fuere priores formæ, ac symbola incertissima. Quæ tamen pro sua videlicet sapientia vel hæretici, vel politici quidam existimarunt in summam Christi iniuriam, pacandis animis esse posse remedia.

Otho buccinator Mansfeldensis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVGVSTANAM, QVAM vocant confessionem, cùm vniuersæ antiquitati repugnauerit, nec Euangelicum aliquod sapere, nec verò aliquid reuera fuisse, vt ad eam Christianus aliquis prouocare debeat.

CAPVT III.

ILLVD verò euidentissimum est aduersus Augustanam confessionem argumentum, atque iudicium, quod cũ vniuersæ antiquitati repugnauerit, nihil eam veritatis, aut Euangelicum sapere certissimum sit. Vt enim mittam, nusquam terrarum eiuscemodi dogmata habita fuisse, aut prædicata pro veris, atque Catholicis. Nullam nationem, nullam ciuitatem, nullum doctorem, scriptorem nullum, nullum Principem, aut Imperatorem, vel Regem, nullum omninò hominem fuisse, qui anteà vnquam omnia illa crediderit, vel docuerit, quæ ista malè conciliata chymera prodidit, nullũ deniq; vspiam templũ, nullum sacellum extare, vbi antequam Lutherus aduersus Christi Ecclesiam irrumpere conaretur, eius doctrina proposita fuerit: certè & illius, & Melanchthonis, & protestantium omnium testimonium nimis apertè contra eam clamat, quæ omniũ seculorum Patribus non minus impiè, quàm impudenter detraxit. Et poterat verò quicquam arrogantiùs, aut magis blasphemum quisquam proloqui, quàm quod fecit Lutherus, cùm D. Hieronymum *a* inquit, fidei, & veræ religionis, ne semel quidem in suis scriptis meminisse: Origenem iam olim abs se fuisse excommunicatum: Chrysostomum nullo se loco habere: Nihil esse, nisi loquaculum: Basilium nihil planè valere, totum esse monachum, se ne pili illum facere: Apologiam Philippi superare omnes Doctores Ecclesię, & ipsum Augustinum? Quin te Hieronyme *b* (alibi ait) conculcamus cum tua Bethleem, cucullo, & deserto. Ac præter alia pestilentissima dicere *c* audet, Patres tot seculorum planè cęcutijsse, imperitissimos fuisse sacrarum literarum, tota vita erasse, & nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere. Quæ quidem conuitia, & à *d* Melanchthone, & ab *e* alijs, atque *f* vt tanquam aspides è viperis illis venenum exuxisse viderentur, aduersus Antiquitatem, & (vt sic loquar) venerandam Ecclesię caniciem iacta sunt. Quamobrem aut nũquam vllam Ecclesiam fuisse dicendum est, aut quod est verisimum, nec Catholicam, neq; Apostolicam, nec Christianam fuisse confessionem istam Augustanam planissimũ est. Sed & ostensum est alibi Synodos sanctissimas pari impudentia ab istis carpi solitas fuisse. Quamobrem efficitur cõfessionem Augustanam meritò esse dicendam nouam, (vti nec diffitetur ipse Lutherus) ac proinde quę à fugitiuo monacho temerè est excogitata, hanc sapienter à cordatis Catholicis esse reijciendam: tantum abest, vt ad eam sie prouocandum.

Viale Auctoris Libri vltimi Chytræi.

Chytræus in Cõpendiaria confessionis Augustanæ cramentalis.

DAMNATIONEM EIVSDEM Confessionis Augustanæ ab omnibus Synodis, & seculis: ab omnibus legitimis Imperatoribus, & Regibus: ab omnibus Academijs: ac deniq; à seipsa, quæ de seipsa incertæ prouocauit ad futurum Concilium: quam uis postea ne ad ipsum quidem hæretici iuerint, aut promissis steterint, validissimũ esse argumentum, eandem confessionem nihil esse, præter impiam fraudum & mendaciorum farraginem, ac ideò esse abijciendam.

CAPVT IIII.

ET ipsa orbis Christiani penè omni seculo lata sententia aduersus eosdem errores Augustanæ confessionis validissimũ argumentũ est, eam esse omnium veterum hæresum, atque impietatum farraginem. De Synodis, & aliorum seculorum iudicibus iam constat. De hoc seculo age ostendant hæretici, an Synodus œcumenica Tridentina, ad quam visi prouocare, postea pedem receperũt, an inquam reliquæ Prouinciales Synodi, quæ à Christianis Episcopis celebratę sunt, an Academię vllę Catholicę ill ãadmiserint. Imo verò an ijdem ipsi hæretici ipsam admiserint: Certè in præfatione eiusdem confessionis, cùm, quo primũ tempore, in Augustanis comitijs ea de re actum est, omne desiderium pacis, & beneuolentię Catholicis, anteśignani protestantium polliciti essent, ac verò nisi cõcordia de omnibus fuisset consecuta ad Concilium generale liberè prouocassent, apud quos ipsos doctrinę suæ rationem reddituros promittebant, id consilij Carolo V. & ordinibus vehementer probatum est, & delecti sunt vtrinq;, qui eam rem agerent, qui & cum nostris penè de omnibus cõsenserunt. Extat verò de vijs præparatorijs ad concordiam, Ioannis Cochlęi (qui ex Catholicis Carolo V. mandante disputationi interfuit) ad Norimbergenses liber, in quo hæc inter alia continentur.

Chytræus hist. de cõfess. August.

Etenim (ait Cochlæus) sciunt Reuerendæ & Magnificæ D. V. ante annos decem in celeberrimo conuentu imperiali Augu-

a Lib. de colloq. mẽsalibus apud aurifab.

Nota modestiã Lutheri.

b Luther. in Genes. c. 22. p. 319.

c Lib. de seruo arbitrio.

d In respõs. ad artic. Bauar. & in 1. ad Cor. 3.

e Cal. l. 4. instit. cap. 12. sect. 9.

Magdeburgen. c. 4. circa fin.

f Chytræus li. de Theol. studio inchoãdo.

Via V. præparatoria ad cõcordiã.

Augustę habito, factum fuisse delectum septenarum ex vtraq; parte personarum, quæ amico tractatu, & colloquio quærerent piam & Christianam super exhibita protestantium Principum & Ciuitatum confessione redintegrandæ vnitatis, pacisque & concordiæ viam. Id quod ab illis satis diligenter est factum, adeò vt sedula partium disquisitione, & amica interpretatione dictorum ad multorum confessionis articulorum vnanimem sensum, & cõcordiam partium peruentum fuerit. Petimus igitur, vt nunc quoque placeat partiaduersæ, quod tunc ei placuisse constat. Est enim antiqua, & trita honestatis regula, vt quod semel placuit, amplius displicere non debeat, & quod tunc pro vero habuerunt, nunc quoque pro vero habeant. Non enim à casu, aut fortuna, neque ab auctoritate, aut voluntate hominum, neque à longitudine, aut mutatione temporum, sed ab eo, quòd res est, vel non est, oratio vera aut falsa dicitur. Si ergo hanc, à parte aduersa petitionem (quæ non nisi æqua & honesta, atque etiam pro temporis breuitate necessaria videri potest) nunc obtinebimus (licet eam Serenis. Rex Romanorum, &c. Hagenoiæ à Legatis & Oratoribus aduersæ partis nuper obtinere non potuerit) optatum habebimus ex vtraque parte compendium, breuioremque methodum ad inueniendam diu iam ab omnibus viris desideratam concordiam. Nam cùm sint tantum 28. articuli confessionis in eo tractatu super 16. articulis plenè, in multis verò alijs semiplenè (vt sic loquamur) cõcordatum fuisse constat. Hæc Cochlæus, qui postea pergit.

Vt cõcordata Augustiæ habeãtur.

ARTICVLI CONCORDIÆ Augustensis colloquij.

ETENIM in primo articulo, qui est de Trinitate personarum, & vnitate essentiæ Diuinæ, per omnia concordatum est, similiter & in tertio, qui est de duabus naturis, & vna persona in Christo, & quidem absq; omni disputatione, aut contradictione. In secundo autem, qui est de peccato Originali, post nonnullam disceptationem in hæc verba cõcordatum est, quod peccatum Originale sit carentia originalis iustitiæ, quæ exigit fidem fiduciamque & timorem Dei, quodque concupiscentia ex peccato originali orta, remaneat in homine: Culpa verò originalis peccati per baptismum tollatur. Id est, quod peccatum originale tollatur, quoad formale, sed maneat quoad materiale. In quarto deindè quintoque & sexto articulis ita concordatum est, vt omitti debeat hæc vox sola, quando de fidei iustificatione loquimur, ne de cætero dicatur, nos sola fide iustificari. In septimo postea, & octauo articulis iterum concordatum est, per declarationem huius verbi sanctorum, quod vtraque pars fateri debeat: In Ecclesia in hac vita esse etiam malos & peccatores. In nono, qui de Baptismo est, & in decimo, qui est de Eucharistia, plenè concordatum est. Ad iecto vno verbo, Realiter, quando dicitur in Eucharistia corpus & sanguinem Christi verè adesse. Additum est, contra Sacramentariorum fraudulentias, Realiter, Teutonicè **Wesendtlich**. Sic & in 13. 14. 16. 17. 18. & 19. piè ac benignè concordatum fuit, ita vt nullus in eiusmodi articulis remaneret inter nos dissensionis scrupulus. In cæteris verò, etsi non per omnia concordare potuerimus, operę tamen precium videtur nobis, Reuerendis & Magnificis D. V. commemorare, quibusnam in punctis ipsi suis proprijs scriptis, & attestationibus consenserint nobis.

De fide iustificante.

Cõcordata de peccato originali.

Etenim circa xij. articuli examen, hanc nobis dederunt suam in hæc verba scriptu ram, & sententiam. Non recusamus tres partes Pœnitentiæ ponere, scilicet contritionem, quę significat terrores incussos cõscientiæ, agnito peccato. Confessionẽ, sed in hoc oportet respicere ad absolutionẽ, & illi credere. Non enim remittitur peccatum, nisi credatur, quod propter meritum passionis Christi remittatur. Tertia pars est satisfactio, videlicet digni fructus pœnitentię. Sed propter satisfactiones concorditer sentimus, non remitti peccatum, quòd ad culpam. Verùm de hoc nondum conuenit, vtrum necessariæ sint satisfactiones ad remissionem peccati, quòd ad pœnam.

De tribus partibus pœnitẽtię.

Et circa articulum 21. admiserunt nobis, quòd omnes Angeli, & Sancti Dei, in cœlo orãt, & intercedunt pro nobis, quodque vsus Ecclesiæ, quo sanctorum commemorationes, & festa celebrat, Deumque orat, vt sanctorum nos intercessio adiuuet, piè, Christianè, & rectè seruatur. Et circa sequentes articulos in scripto quodam suo Teuthonico confessi sunt, & admiserunt, vt sequitur.

De cultu sanctorũ.

Nempè circa articulum xxij. qui est de vtraque specie Sacramenti Eucharistiæ, consentientes nobiscum, dixerunt, Sacramentum illud non debere sumi absq; confessione præuia. Et rursus in scripto quodam suo amplius mentem suam nobis declarantes, ita dixerunt: Indicauimus vobis, non esse partis nostræ opinionem aut sententiam, quòd prædecessores nostri defuncti, aut alij Christiani in alijs terris, & nationibus degentes, qui sub vna tantum specie vniuersale Sacramentum corporis,

De vtraq; specie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sanguinis Christi sumpserunt, aut sumunt, sint damnandi. Hanc enim vobis (inquiunt) informationem in scheda quadam fecimus, quod institutio quidē Christi & ad sacerdotes, & ad laicos pertineat, verùm tamen sit ceremoniale præceptum, dispensabile in quibusdam casibus necessitatis. Idcircò existimatur, ac minimè dubitatur, quòd multi defuncti, & viuentes in Christianitate, qui sic sub vna tantum specie sumpserunt, & adhuc sumunt, non sint propterea damnandi, sicut & nos ob id eos nequaquam damnamus. Hæc ibi. Sed & in hoc concordarunt, quod nobiscum credant, verum Christum, verū Deum & hominem cum corpore & sangui ne esse sub vtraque specie, & sub qualibet. Imò & hoc in amica illa disputatione admiserunt nobis, quod non existiment eos, qui sub vna tantum specie communicant, peccare. Hactenus Cochlæus.

Sed videamus, an fidem datam vel in consensu retinendo, vel in alijs promissis præstiterint. Lutherus enim ista inaudiens, Nec placet (inquit) nec placere potest pacis conditio, ira feruco, ira penè disrumpor. Philippum deinde monuit, vt domum rediret, rediret inquam celerrimè, siue clàm, siue palàm effugeret. Vide furentis & omnem compositionem auersantis cacodæmonis rabiem. Sic itaque illi abierunt retrorsum, & Norimbergenses cōquesti Melanchthonem nimium descendisse, ad eum scripserunt, Monasteria & cerimonias admittere, quid aliud est, quàm missam tolerare? Pœnitentiam trium partium tolerasti, & confirmasti: intercessionem Angelorum, & Sanctorum, quod non oportebat, admisisti. si ista Episcopis concedis, Luther dogma destruis. Prætereà commonefecere Lutherū, caueret diligentissimè ne sua doctrina euerteretur. Ex quo vides quem vitulum Samaritæ sibi conflarunt, conflatum excitarunt, excitatum adorauerunt, & Christi loco adorent adhuc. Atqui a-

Notare ō viri, quib' est cor.

stum quoque Satanæ, ac Lutheri eius in eo perspice, quòd hic ad Generale Concilium prouocans, nihil minùs quàm hoc cogitabat: Epistolam enim Tomus Germanicus Ienensis continet, quæ est quinta ad Philippum Melanchthonem scripta, anno 30. die S. Margaritæ sacra scripta. Verumtamen posteaquam (ait) isthæc mendacissima diabolorum capita ludunt in permittendo Concilium liberum, sic volo & ego cum eis ludere, voloq; ab eorū somnijs appellare ad illud ipsum Concilium, quod tamen nūquam futurum est, vt ego interea in pace agam. Hæc ille. In quibus vides, quorsum spectauerit. Nempè vt latiores progressus hæreses suę impunè facerēt, Co-

Lughenhafftige Teuffels köpffe.

Auff das ich die weil friede hette.

acta est enim œcumenica Synodus Tridenti, in libera ciuitate. Interfuere Principum penè omnium Christianorum Legati: fides publica data; Iudices ijdem, & assessores fuère, qui ab Apostolorum seculo & semper fuerunt, & quos ipsi hæretici Augustæ legitimos esse cōfessi fuerant. Si quis Tridentum aduenit ex Protestantibus, impunè abijt, licet perstiterit in sua pertinacia. Ex omnibus interim partibus concurrerunt intrepidi Episcopi per media maria, & Regna, quæ non minus bellis, quàm illa fluctibus, & pyratis excurrentibus seruebant. Soli Apostatæ demorātes cum suis monialibus non venere: sed interim moue runt bella, ciuitates ademerunt imperio: cœnobia erasere: fœtús hæresum multipli ces pepererunt, viam ad atheismos spaciosam, & latam complanarunt: & ecce confessionis Augustanæ, atque Euangelicæ istius doctrinæ præclarissima trophea.

An verò Academiæ vllæ Gallicę, Hispanicę, Italicæ, Germanicæ, Belgicę, eandem confessionem approbauerint, nemo non nescit. Confutatam enim, & damnatam vnanimes, & oculatissimi omnes Theologi reiecerunt, & anathemate confoderunt.

Carolus autem Quintus, ad quem tanquam ad iudicem visi sunt confessionis artifices primò prouocasse, si quo modo ad suas partes Christianissimum Principem illicere potuissent, ne illam quidem, cùm sibi fuisset oblata, attingere voluit. Testati sunt id Saxonici ipsi ministri in colloquio Altenburgensi 22. Decembris, fol. 143. cū scripta reliquerunt hæc verba. Ita inuictissimo Imperatori Carolo Augustana confessio displicuit, vt neque nomen illius audire æquo animo posset. Germanicè illi sic. **Nach dem dem groß mechtigen Keyser Carolo V. die Auspurgsche Confession so verleidet vnd zu wider gewesen, das er auch dieselbe nicht hat nennen hören mögen.**

Et Melanchthon ad Ioannem Obernburgerum, qui erat à secretis Caroli V. In Comitijs Augustanis (inquit) tristi, ac atroci sententia damnati sumus.

Lib. 1. epist. à Peucero editarum Vitebet. 1570. pag. 408.

Sed & in recessu Imperiali Augustæ, Carolus Quintus hæc ipsa verba scribi iussit. Et licet doctissimorum diuersarum nationum virorum ea (confessio Augustana) fortissimis sacri Euangelij, & sanctæ scripturæ argumentis refutata sit, & reiecta, non tamen hoc ab illis obtinere potuimus, vt cum nostris Principibus, alijsque ciuitatum multarum ordinibus de omnibus articulis fidei consentirent. Germanicè ille sic.

Vnd

Vnd wie wol wir nach gehalten vnd bestendigen rath fürtreflicher gelerter Theologen aus vielen Nationen/ solch jr Augspurgische Confession mit dem H. Euangelion/ vnnd der H. schrifft gutten grundt wider legen vnd ableinen lassen/ so hatt doch solchs bey jnen so viel nicht vermöcht/ das sie sich mit vns Fürsten / vnd andern gemeinen stenden in allen artickeln vergleichen hetten.

Quæ cùm ita sint, anne adhuc intelligunt, rem vndique damnatam haud esse legitimum tribunal, ac ne aliquid quidem ex quo sententiam vllam meritò pro se ferant, aut hæreses suas fulcire possint? Certè putidissimum est, & magni defectus fidei indicium euidens, cùm eam coniungendam esse cum religione Catholica aliqui putent.

EX LVTHERI MISSIONE, qui confessionem Augustanam primus texuit, effici hanc à Diabolo fuisse, ac proindè ad illam non esse confugiendum.

CAPVT V.

SED & ipsa Lutheri aduersus Ecclesiam irruptio (non missio) cùm de cœlo non fuerit, etsi isti, qui sunt extra omnem ordinem, extraordinariam illam esse olim cōminiscebātur, certissimum est signum, cur confessio ista vndique vnà cum alijs hæresibus explodēda sit. Licet (vt ipsimet Deo vrgente, sese in dies magis produnt) & hāc & Caluinianam deinceps, mox pleraque alias explodunt, dum apud eos tragicæ istius fabulę scæna non solùm quinto (vt iubet ille) verùm & centesimo fit productior actu. At quod non à Deo, sed à cacodæmone Lutherus in istam palæstram descenderit, cetera quidem, quę hactenus scripsi, testantur, verùmtamen & quæ sequuntur liquidiùs adhuc rem ipsam ob oculos ponūt. Primum igitur esto diabolicæ missionis signum blasphemiæ spiritus, qui aliquot annos hominem pessimè habuit, dum satanas illius sic volentis ingenium formabat ad Christi scindendam Ecclesiam. Ego autem (inquit) qui me, vtcunq; monachus irreprehensibilis viuebam, sentirem corā Deo esse peccatorem inquietissimæ conscientiæ, nec mea satisfactione placatum confidere possem, non amabam, imo odiebam iustū, & punientem peccatores Deum: tacitaque si non blasphema, certè ingenti murmuratione indignabar, Deo dicens: Quasi verò non satis sit miseros peccatores & æternaliter perditos peccato originali, omni genere calamitatis oppressos esse per legem Decalogi, nisi Deus per Euangeliū dolorem dolori adderet, & etiam per Euangelium nobis iustitiam, & iram suam intentaret: furebam itaque sæua, & perturbata conscientia. Ac non ita multò pòst. Igitur quanto odio vocabulum, (Iustitia Dei) oderam ante, tanto amore dulcissimum mihi vocabulum extollebam: ita mihi iste locus Pauli fuit verè porta paradisi: postea legebam Augustinum de spiritu & litera, vbi præter spem offendi quod & ipse Iustitiam Dei similiter interpretatur, qua nos Deus induit, dum nos iustificat. Et quanquam imperfectè hoc adhuc dictum sit, ac de imputatione non clarè omnia explicet, placuit tamen iustitiam Dei docere, qua nos iustificemur. Hæc Lutherus.

Hora. in Poe.

Ex quibus dum nutantem hominis animum, & sæuam ac perturbatam (vt ille suam vocat) conscientiam intelligimus, non difficili negocio quisque spiritualis vir cernit, Satanæ vias, Apostatæ illius præcipitem mentem, omnium hæreticorum lapsus. Dum enim Lutherus in Catholica Ecclesia nimia trepidatione Diuinæ iustitiæ, ac scrupulis ageretur (nempè quòd latebat aliquis serpens in herba) à seniore quodam monacho (qui putabat hominem ad spem meliorem erigere posse) persuasus, vt non solùm, remissionem peccatorum in genere datam iuxta symboli tenorem, verùm etiam firmissimè crederet sibi esse remissa peccata, atque hunc esse illius articuli sensum: excepit lutulentum vas quæ sibi à Dęmone infundebantur, atque illicò ad alterum extremum præcipitatus monstrosa illa dogmata euomuit de sola & speciali fide iustificante, de imputata iustitia, de Christiana quadam inaudita libertate, ac de pluribus alijs quondam damnatis hæresibus, seque in cœnum omnium voluptatum pronoluit. Qui sanè si perpendisset, dum timore diuinæ iustitię (licet nimis seruili) tenebatur, vixisse se tamē & monachū, & (vt ipsemet ait) irreprehensibilem, profectò agnouisset astutias satanę amātis extrema, scrupulosque & culices hominibus proponentis, vt eos primò colantes, tędio denique virtutis afficiantur, sicque in omnem licentiam effusi camelos deglutiant. De iustitia verò Diuina sic in bonitate sensisset, vt & illam vnà cum Diuina misericordia posse stare credidisset, nec detorsisset Apostolum ad insanos mentis suę fluctus, in quibus fidei naufragium fecit, neq; Dei verbo sensum ademisset, vt impia cuiusdā solius fidei voce suppositā cōstantem Ecclesiæ, ac quidem etiam ipsius Augustini doctrinam euerteret. Qui vnus inter alios pluribus locis euidentissimè,

In præfat. Tom. 1.

Melanchthō in præfat. in to. 2. operū Lutheri.

August. de natura & gratia c. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quænam iustitia fidei sit, exposuit. Et hanc (inquit ille) iustitiam (nempè nõ qua Deus iustus est, sed qua iustos nos facit) non in præcepto legis, quo timor incutitur, sed in adiutorio gratiæ Christi, ad quam solam vtiliter legis veluti pædagogi timor ducit, constitutam esse qui intelligit, ipse intelligit, quare sit Christianus.

Lib. de missa priuata.

Sed alterum fuit satanicæ Lutheri missionis indicium: Priuatæ nempè missæ diabolico (vt ipsemet ait) instinctu abs se procurata abrogatio. Neque enim si Missa res mala fuisset, eam satanas omnium malorum cupidissimus Lutherum abrogare docuisset.

Hierony. Empserus, & Cochlæus in actis Lutheri.

Tertium est: finis, quò totam istam tragœdiam excitans præcipuè spectauit. Non enim ob Deum id agere testatus est idem Lutherus, & in disputatione Lipsica monitus ab optimi Georgij Ducis Cõsiliarijs, nihil vt per iram, sed omnia modestè ageret: Non propter Deum (inquit) hæc res cœpta est, nec propter Deum finietur.

Luth. To. 7. epist. ad Argent. &. Et in confes. parua testibus ad monit. ad lib. cõcor.

Quartum: Perturbatio animi, tum ex odio, erga Pontificem Maximum, quam obrem vel Carolstadio in veritate Euchastiæ pernegãda assentire extensis (inquit) omnibus neruis cupiebat. Perspiciebam enim (ait) hac de re Papatui cumprimis me valdè incommodare posse. Tum ex inuidia, qua contra Indulgẽtias disputauit, iniquè ferens earum promulgationem à suis Augustinianis ad Tetzelium Dominicanum fuisse delatam. Orta tamen controuersia fatetur se non fuisse progressurum longiùs, si aduersarium suum Tetzelium compressissent.

In præfat. Tom. 1. circa finem.

In præfat. Tom. 1.

Ad odium verò, & inuidiam accesit falsæ gloriæ cupiditas, qua se incensum fuisse in controuersia de indulgentijs persequenda testatur. Et fouebat me vtcunque (inquit) aura ista popularis, quod inuisæ iam essent omnibus artes, & Romanationes illæ. Quod sanè superbię signum vel ipsi hæretici Tigurini in eo notarunt, cùm pro Zuinglio scribentes dixerunt: Prophetę & Apostoli Dei glorię nõ priuato honori, non suæ pertinaciæ & superbię studebant. Lutherus autem sua quærit, pertinax est, insolentia nimia effertur, & in omnibus correptionibus suis plurimum habet maligni spiritus, quàm vt eum amici, & paterni animi habere deprehendatur. Hæc illi.

Tigurini in respon. ad Luthe tum pro Zuinglio.

Quintum: animi impotentia, æstusque philautiæ, qua vniuersam Ecclesię vnitatem scindere maluit, quàm vel minimum de sententia sua decedere, licet de sua doctrina dubitaret. Ego verò, ait, tam confidens, & certus non fui: multa enim ignorabam, quę nunc scio. Deniq; de indulgentijs quid essent, prorsus nihil sciebam.

Sextum: Irruptio temeraria & casu, nõ voluntate, nec studio (quantò minus afflatu Diuino) facta, ad grauissimas de rebus fidei controuersias pertractandas. Solus (inquit) primo eram, & certè ad tantas res tractandas ineptissimus, & indoctissimus: casu enim non voluntate, nec studio in has turbas incidi, Deum ipsum testor. hæc ille. Quod si solus initio fuerat Lutherus, ergo tunc in nulla erat Ecclesia. Ethnicus igitur & publicanus Christo ipso iudice, ac suo ipsius iudicio condemnatus fuit.

Præfat. to. 1. & præfati. ad propositiones suas de viribus homin. Notate Protestantes & erubescite.

Septimum: Apostasiæ ipsius initium eodem signo consignatum, quo hæreticos consignatum iri Apostolus docuit, inquiens. Et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs. Nam & ipse sacra virgine incesto sibi connubio copulata, ac bello virginitati, ac omnis continentiæ votis indicto, Euangelici pudoris septa reserauit, & infernalis impudicitiæ gurgitem scelleratissimus oppleuit. Nam & inde pronunciauit illud infœlix verbum. Ideò es conditus à Deo, vt sis maritus aut vxor. & alibi. Si non vult vxor, veniat ancilla.

In cap. 30. Genes. pa. 55.

Octauum: Perpetua in articulis fidei dubitatio. Id quod cũ de illius Atheismis liquidò alibi monstrauimus, tum passim ipse suis scriptis ostendit. De Noe enim differens. Ac profectò insignis (inquit) fuit Noach fides, qui huic Dei voci potuit credere. Ego profectò (ait) non credidissem. Et alibi. Ego (inquit) circiter triginta annos legi Biblia summo studio, & diligentia, tamen nondum ita sanatus sum, vt plena fiducia acquiescere queam remedijs diuinitus ostensis.

In cõmen. in Genes. Luth. to. 7. in Genes. to. 6. pag. 105. & in. 45. pa. 664.

Nonum: Quod reclamante conscientia decennium (vt ipse de se fatetur) aduersus Ecclesiam pugnauerit, ac proinde in hæresi perstiterit. Vltra decennium (inquit) auctoritate, conscientia, multitudine martyrum, Episcoporum, Pontificum, Conciliorum & Academiarum sic motus sum, vt incredibile esset hanc Troiam tanto tempore tot bellis inuictam posse aliquando capi. Et alio loco: Cũ omnia argumenta superassem per scripturas, hoc vnũ cũ summa difficultate, & angustia tandem (Christo fauente,) (imò diabolo instigãte) vix superaui: Ecclesiã esse audiendam.

To. 2. si de seruo arbitrio, & in præfat. ad propositiones suas de viribus hominis To. mo 1.

Reliqua sunt. In primis: Maledicentissima illa insolentia, qua & seipsum Euãgelistam passim vocat, & omnes alios præ se despicit, cũ & scripserit, Certus sum me habere mea dogmata de cœlo. Neque ego, ait, quæro quid Ambrosius, Augustinus, Concilia, & vsus seculorum dicunt.

Lib. cõtra Henricũ Angliæ Regem, & pisi. ad Argentinen.

Deinde sordidissima verba, quæ vbiq; vel

Ish. admonitor. ad Bergen. cõcor.

vel dixit, vel suis scriptis insperšit, de quibus cùm libellus cuiusdam Flasci nomine paucos ante annos euulgatus fuisset, Lutherani quidam ex operibus Lutheri easdem sordes magno labore elidere conati sunt, quæ etsi ita detonsa in lucem ediderunt, tantò tamen impudentiùs mendacium apparuit, quantò pleniora sunt omnia Germaniæ loca librorum Lutheri sæpius emissorum, quibus illa continentur.

HISTORICI ET THEOLOgi huius seculi, qui confessionis Augustanæ variationes & impostu ras vel retexerunt, vel euidentissimis rationibus ex Dei verbo petitis refutarunt.

CAPVT VI.

CETERVM ne hic longum faciam, & huius loci non est proprium: & verò vt bonis mentibus Septentrionalium pateat, vnde confessionis Augustanæ articuli omnes cognosci, & refutari possint, adda mus hæc pauca. Legant igitur primò librũ non adeò magnum, cuius hæc est in fronte inscriptio.

De quadruplici concordiæ ratione, & consideratione, super confessione Augustana Protestantium quorundam Romani Imperij Principum, ac Statuum Cæsareæ Maiestati Augustæ exhibita, quo libro Ingolstadij quadragesimo tertio huius seculi anno edito authore Ioanne Cochlæo, & ex parte Arnoldo Vesalienši hæc continentur.

I.

Breuis ad singula puncta confessionis responsio Augustæ priuatim scripta Anno trigesimo.

II.

Compendiosa explicatio actorum Augustæ in septenorum tractatu Hagenoiæ, Serenissimo Regi Romanorum, &c. tradita, Anno Quadragesimo.

III.

Septem vię præparatoriæ ad ineundam per colloquium cõcordiam Vormaciæ ad Præsidentes colloquij scriptæ Anno 40.

IIII.

Discussio omnium confessionis & Apologię Augustanę articulorum, quidnam in eis possit, & quid non possit à Catholicis approbari, ac recipi, Ratisbonę elucubrata, Anno 47.

Deinde legant Fridericum Staphylum de Trimembri Theologia, & successione discipulorum Lutheri. Qui vnus Staphylus pro sexcentis sufficit.

Georgium Craderum Olomucensem.

Harmoniam confessionis Augustanæ ab Andrea Fabricio Leodio editam, in qua & iudicium, & condemnatio à Carolo V. Cęsare, & omnium in ea articulorum confutatio collecta est, tum ex ipso Fabricio, tũ ex Ioanne Cochlęo, Alphonso Viruesio Episcopo Canarienši, Ioanne à Dauentria, Ioanne Hoffmeistero Theologis doctrina, & morum honestate prestantibus.

Ruardum Tapperum, & Iacobum Latomum, Theologos Louanienses, Ioannem Fabrum, qui & libellum conscripsit de Antilogijs Lutheri.

Ioannem Cochlęum, Fontanum, Surium, Genebrardum, Lutheranorum acto rum historias scribentes.

In Postilla minore super Dominicã 1. Aduentus pa. 1. & c. b. epi. ad Galatas. & ca. 23. in Gen. p. 327. & Schmidelinus cõcione quadam sua. 2. Petri 2. 2. Tim. 3. Cypria. li. 4. epist. 2. August. in Psalm. 57. Anasanaf. sermone contra omnes hæreses.

Tertull. de præscr. hæret.

Mitto verò deprauationem sacrarum literarum, quod que hæreses omnes Luther i tum omnium Conciliorum, & Patrum consensione damnatę, tum per illum ab inferis excitatę fuerint. Deniq; quod ille non ad Ethnicos vel Indos ad Christi Ecclesiã adiungendos, sed ad Christianos solùm peruertendos omnem conatum adhibuit. Nimirum Deo sapientissimè prouidente, vt & illud Euangelicum agnosceretur. A fructibus eorum cognoscetis eos (homines enim ex Lutheri prædicatione (vel ipso testante) pessimi effecti sunt) & vt verissimum id esse constaret, quod tot ante secula Tertullianus de hæreticis adnotauit. Quibus (ait) negocium est non Ethnicos conuertendi, sed nostra euertendi, nostra (inquit) effodiunt, vt sua edificent. Cernitis, qui confessionem Augustanam pro Christiana estis amplexi, quodnã par idolorũ vel vitulorum, Lutherum nempè & Melanchthonẽ, quos coleretis vobis excitastis. Qui si quid sapitis, & iustum Dei iudicium, quod est præ foribus, exhorrescitis, sanè ad Catholicam Ecclesiam properè festinabitis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Guilielmum Damasi Lindanum Rure mundensem Episcopum, tam in Apologetico ad Germanos pro religionis Catholicæ pace, atque solida Ecclesiarum in vero Christi Iesu Euangelio concordia, quàm de concordia discordi Saxonica.

Fœlicianum Ninguardam.

Georgium Ederum Cæsaris Consiliarium.

Thomæ Stapletoni secundam editionem librorum de principijs demonstrabilibus & de iustificatione.

Laurentium Faunteum Arturũ, qui aduersus quendã hæreticũ Antonium Sadeelem scripsit præter alia pereruditũ, ac vtilissimum librum de Christi in terris Ecclesia, varijs in locis, sed potissimum cap. 30.

Et ipsam inprimis sacrosanctam Tridentinam Synodum.

Etsi autem quicunque de fidei dogmatibus scripserunt, huc referendi sunt, ex his tamen præcipua fundamenta peti possunt, quæ aduersus confessionem Augustanam faciunt.

Interea Roberti Bellarmini Theologi nostri volumina doctissima aduersus omnes hæreses expectamus, quæ sunt sub prælo Lutheranis, Caluinianis, & qualiũcunq; aliorum fraudibus aperiendis, & euertendis futura tanquam fidelissimæ eruditionis, & doctrinæ vberrimum penu.

Caroli Quinti Imperatoris Edicta duo aduersus doctrinam omnem Lutheri.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV,

TRACTATIO, NVM EXPEDIAT PACANDAE REIPVB.

ADMITTERE HAERETICOS AD COLLOQVIVM PVBLICUM de Religione, coram Seculari Principe, aut ex omnibus sectis solam confessionem (vt vocant) Augustanam tolerare vnà cum Catholica religione.

AD STEPHANVM POLONIÆ REgem Serenissimum.

SI IS QVEM V. R. Mtas. nouit, aliquo veri desiderio permotus vrgeat amplius, vt colloquio de religione instituendo intersit; hæc responderem.

Primò, velitne Maiest. vestræ iudicio stare, vbi quæ hæretici proposuerint, audierit. Quod si consentiat, tum dici posset scire quidem vest. M. quæ illorum sectariorum dogmata sunt, ac quibus fundamentis nituntur, ac proinde frustra terendum non esse tempus, aut respondẽdum, cùm omnia illa & antiquitus, & nostro seculo diligentissimè excussa, explosaque sint, atque adeò anathema in eos latum, qui eadẽ sentirent, aut crederent. Sin autem neget, ac ad verbum Dei scriptum, tanquam ad iudicem totum illud colloquium referat: scio responsurum sapientissimum Regem, quod D. Constantinus Magnus in Concilio Niceno respondit, sibi Imperij, non religionis habenas esse commissas, neque se iudicem Ecclesiæ esse constitutum, qui eius filius sit, ac (quod ad religionem attinet) eidem debeat esse subiectus.

Si verò idem adhuc vrgeat, pertinere ad Regẽ, vt tot populorũ saluti, atq; adeò suę cõsulat, fierique posse, vt hęreticorũ rationibus auditis melius sapiat, eos certè non putet amplius hęreticos, aut de ijs secus quã hactenus fecit, sentiat: dici ad hęc poterit, pertinere ad Regẽ, qui Christianus sit, nec omni vẽto doctrinæ circũfertur, quiq; antiquas historias perlegerit, & velit iusiurãdum seruare, quo Regni cura suscepta sese Catholicę Ecclesię tutãdæ obstrinxit, vt q; Dei est, sibi nó vsurpet, neq; Ecclesię claues sibi vẽdicet, ne iusto nei iudicio fieret, vt ijs vẽdicatis & claues Ecclesiæ, & clauũ huius Reip. simul perderet. Porrò scire Maiest. Regiã, quęnã depromant sectarij pro suis erroribꝫ tutandis, quæq; ꝓ illis damnãdis, & cõuincendis Ecclesia Catholica responderit, cui nisi fidẽ habeant, quid Regiæ Maiest. crederẽt? Vidisse deniq; in ipsa huiꝰ Regni administratione, quã sue saluti, & Reipub. bono aduersarẽtur ij, pro quibus omni dignitate ornãdis, & Regni propagatione muniẽdis, pecuniã, Hungaros suos, & quęcũq; poterat, ac tantũ non vitã ipsam ꝓ degerit, vt vix in animũ inducere queat, hominẽ illũ, N. quiq; eius vel asseclę sunt, vel cliẽtes haberi volũt, velle in re fidei nũc aures patiẽtes adhibere eis, q̃ à Theologis Catholicis mandãte Regia M. proponerẽtur.

Prẽterea Christianos Imperatores, & Reges, quorum nomen ob rerum gestarũ amplitudinem, & propter pietatis prẽstantiam est adhuc post tot secula celeberrimum, quotiescunque à sectarijs eadẽ re, id est, de colloquio inter catholicos, & hęreticos instituendo, actum est, omnia ad id tribunal, quod in Ecclesia Catholica à Christo Domino institutum est, retulisse. Itaque Synodos legitimè coactas fuisse, de quę ijsdem hæresibus sententiam prorsus eandem, quæ à Sta. Synodo Tridentina lata est, fuisse promulgatam. Quæ si quis quãtuscunq; Rex videatur in dubium vellet reuocare, intelligere se primùm quidem salutis suæ iacturam, quæ vix vnquam sarciri possit esse passuram; sed & eodem momento orbi Christiano testaturum, se Imperatorum illorum, & Regum Christianorum celeberrimorum fidem, consilia, pietatem improbare: probare autem eorum, qui illis dissimillimi fuere, ac propterea Imperia, & Regna pessundedere, impietatem, temeritatem, perfidiam: quales habiti sunt Constantinus, Iulianus Apostata, Valens, Copronymus, & reliqui, quorum memoria in maledictionẽ est, & animæ æternis cruciatibus afficiuntur.

Eosdem porrò Christianos Imperatores & Reges, pseudoepiscopis eadem arte vtentibus, qua hæretici nostrates vtuntur, respondisse, an in verbi Dei explanatione iudicio tantum suo, vel vnanimi Patrum, & eorum qui Apostolorum discipuli fuere, crederè voluissent? Qua responsione sic fuisse perculsos aliquando pseudoepiscopos, vt amplius hiscere non auderent. Cur enim (aiebant veri illi Imperatores, & qui regnabant ex Deo Reges) non creditis Synodis legitimè habitis? cur, si Patres à vobis stant, & antiqua ipsa Ecclesia, ad hanc non prouocatis? cur illorum scripta non editis, ac profertis?

Præterea euidentissimum est, non ita multos ante annos, vel cùm (Sigismundo imperante) Boëmi defecerunt à fide Catholica: vel cùm Vormatiæ, & Augustæ eiusmodi colloquia instituti Lutherani petijssent, vel Carolo nono Galliæ Rege cũ in conuentu Posiaco idem actum fuisset, nihil deniq; aliud consecutũ fuisse, quàm vbique funestissimas clades. Atqui hæreticos initio tanquam cuneum sese inserere, in causam religionis conatos fuisse, q; vbi aliquorũ oscitantia, & fide nimis imbecilla, (sed nescio quo politico prætextu) permissum est, tum miras scisturas extitisse, ac postea ab vno, & ab altero apostata pependisse Principes illos, qui salua religiõe Catholica, Deũ ipsum propitium: Pontificem Maximum Patrem amantissimum: Reges, ac alios Principes fratres: subditos deniq; obsequentissimos habituri fuissent.

Sed & cùm eadem colloquia haberi cœpta sunt, erupisse quæ hæretici antea conceperant, non vinculũ pacis, non erga Reges obedientiã, sed teterrimas coniurationes, quibus non tantũ diademata de eorundem Regum capitibus decuterẽt, verùm etiam ipsa capita si potuissent, ac Deus permisisset, à corporibus Regum detruncassent.

Quod si tam stupidos existiment esse Catholicos, vt neq; præsenti Belgica defectione, nec dissentientibus inter sese alijs hæreticis, neq; cõfœderatione ista Polonica ex Arianismo, Iudaismo, Mahometismo, Caluinismõ, Anabaptismo, Lutheranismo, Picardismo, schismateq; conflata exci tentur ad ipsum, q̃ isti, qui V. Maiest. aures obtundunt, elatis supercilijs moliũtur, saltem hunc Regio nomini, & capiti honorẽ habeant, ne in istud quatuor vel sex Ministrorum Apostatarum (si Deo placet) consistorium, tanquam ad tribunal, Regiam Maiest. audeant isto fallacissimo astu accersere. Neq; enim tam citò aliquid controuersum in disputationem veniret, quin statim audiretur prouocari non ad Dei, sed ad Caluini, ad Lutheri, & eiusmodi reliquæ fecis verbum, atq; iudicium.

Neque porrò ij sunt omnes, qui eiusmodi conuentui, quem petunt interessent, quibus datũ à Deo sit, vt dogmata ipsa percipiãt, cũ ceteroquin populus sensu magis quàm fide ducatur, si in fide nutare incepe rit. Quamobrem hæc publicè coràm ijs agi, qui Theologica non tractãrunt accuratè, ijsque adiudicare aliquid in Ecclesia iuris, quæ putrida membra sunt: ab ijs autem ferri iudicium, quos nemo vnq; iudices constituit, iudicet cui vel mica salis sit in pectore, quid deniq; hinc cõmodi vel dignitatis cõsequi posset. Cæterùm vt isti erubescant, amplius Regiæ Maiest. negocium facessere, vel certè vt aperiant oculos, aut acutiùs inspecta veritate eam amplexentur, hæc ipse adijcerem.

Num ad verbum Dei rectè exponendum Synodos aliquas velint saltem antiquas, quibus sanctissimi, doctissimi, ijdemque fortissimi martyres interfuêre. Num item admittere velint Patres eos, qui aut in Oriente primas tenuêre: aut in occidente, cùm vocati sint, & essent reuera Doctores, easdem, quæ nunc vigent, hæreses confutârunt. Si hoc probent, cur loco tot hæreticarum fabularum edi, doceri, & ex eis verbum Dei exponi non curant? Si eos errasse, & homines fuisse dixerint, cur idem de suis ministris potiùs non sentiant?

Deinde, si sibi concedi cupiant publicũ de religione colloquium, cur primi non sinunt à Catholicis idem ijs in locis institui, vbi aurita fides floruit, & Euangelij sparsa per Catholicos semina sunt, ac miraculis, & populorum, ac Regum consensione religio conseruata, & aucta fuit?

Præterea prodant suæ confessionis symbolum tot diuersarum sectarum sectarij, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt intelligatur, num id Caluinianorũ, an Lutheranorum, am aliorum nomine vrgeãt. Ac forsan V. M.tas Regia illicò videbit, id accidere, quod Vormatiæ contigisse cùm omnibus notissimum est, tum mihi, qui ei colloquio interfuit Emanuel Sabaudiæ Dux Serenis. dixit, nempè ipsos inter sese Lutheranos, vbi eorum fidei professio à Catholicis petita est, alterum post alterum recessisse fœdissimo illo suo Euãgelij, & nouorum de cœlo videlicet descẽdentium commento, dum inter sese ea de professione mirificè dissentirent.

Cùm verò colloquium istud petunt: aut de sua, quam vocant, religione sunt certi, aut ambigunt adhuc. Si certi sunt, quorsum id, nisi ad audientium subuersionem, ad suam superbiam fouendam, ad Regiam, & rectam (si vnquam possent) mentem dimouendam, vtque eam Ecclesiæ caput constituant, spectant? At ab hæreticis caput constitui, ecquid aliud est, quàm si quis à prædonibus, & plagiarijs Dux constituatur? Sinautem incerti sunt, cur templa Catholicorum identidem prophanant? Deo dicata in alienos vsus auertunt? de ipsa re quasi iudices, qui tamen iudices nunquam fuere, sentẽtiam ferunt? Regijs ciuitatibus ius ipsum Catholicæ religionis adimunt, quod in suis prædijs & pagis ne attingi quidem volunt? Scilicet, hoc esset subdola fraude sceptrum Christi, Regię manui imponere, & spinea non Regia corona caput Regium afficere, ac statim quasi sedenti pro tribunali illudendo dicere: Prophetiza quis te percussit, quis tibi tributa aliò detorquet: quis omnem religionem auferre, quis deniq; perpetuam Regno tuo ac Regi tibi perniciem parere sedulò conatur.

At & illa maximi ponderis sunt, de quibus interrogari possunt: Num aliquo vnquam seculo putant hæretici apud Christianos integram Ecclesiæ fuisse formam. Quod si confessi fuerint, iam igitur illam promant, per eos, quos habent testes antiquitatis: nam ijs testibus non detrectabitur à Catholicis fides. Sin nullam post Apostolos fuisse asserant, putidissimum mẽdacium, ac Christi Domini sapientissima prouidentia indignissimum, Regio iudicio explodendum est. Et aut denique necesse fuerit, vt putent à Regia Maiest. nouam instituendam esse Ecclesiam, aut à seipsis ex proprio capite post sexdecim denique secula aliquam effingendam, cui an alij hæretici dexteras daturi sint, Regię Maiest. Vestræ iudicium esto.

Interea si quid ex illegitimis Synodis citauerint, vnde fucum simplicioribus facere studeant, viderint ij, quæ in calce responsionum ad septentrionalem nobilissimũ virũ ea de re scripsi. Ipsorum autẽ hęreticorum falsis citationibus si quis cordatus Theologus ita vtatur, vt eorum fraudes ex ipsis fontibus aperiat, facilè conuincentur sese semper mentiri, nisi sanari voluerint.

Ad extremum, interrogentur, num vllam vnquam hæresim fuisse perspectum habeant ex annalibus antiquissimis, aut ex ipsismet Patribus, quos interdum magnoperè extollunt, vt simplices decipiant. Nũ in quam abusam fuisse ipsa Diuina scriptura aliquam sectam possint, non callidè, sed syncerè allatis eorum Patrum libris, non suis detorsionibus ostendere. Quòd si ita sit, quemadmodum ex D. Augustino, D. Hieronymo, Theodoreto, Epiphanio, Damasceno, & alijs, præter ipsas legitimas & vetustissimas Synodos constat, hæreses eædem inde illis obijciantur, vbi tanquam in speculo suas fœditates aspicient. Et aut erubescent, vt sanentur, aut si pergant, esse insanabiles, sanè laruas istas hypocritarum Catholici facilius agnoscent.

Quoniam verò R. Maiest. V. nouit, non semel à quibusdam fuisse dictitatum, nullum aliud prę sentius adhiberi posse remedium grassantibus tot hæresibus, quã si intra quasdam metas furor iste coerceretur. Quod tũ effici posse existimabant, si tantũ Catholica religio, & cõfessio Augustana in Regno fouerẽtur. Ideò hìc mihi liceret adscribere, quę perniciosissimũ istud consiliũ labefactarent, nisi satius ducerẽ, probatissimi Senatoris istius Reipub. responsum ea de re, licet alio tempore, & alia occasione conscriptum afferre. Is aũt fuit Cardinalis Hosius, qui Remp. Christianam diu, summa cũ sanctitatis, diligentię, atq; constantię laude, & in hoc Regno, ac in varijs legationibus administrauit, cuius (vt aliorum meliorum qui iam è viuis excesserẽ) consilia & sententias repetere, prudentibusque quibusdam obijcere, vtilissimum esset.

Quærenti igitur Paulo IIII. Pontifici Maximo ipsius sententiam, sic respondit. Quare coniungere cum Christiana cõfessionem Augustanam, eodem vtramque loco habere, ex æquo propugnationẽ vtriusq; suscipere, quid est aliud, quàm eodem loco mendacium habere quo veritatem, & simul colere velle Christum, & Antichristum? quo quid absurdius? quid non iam dicam pietati Christianæ, verũ vel ipsi minus consentaneum est rationi humanę? Rectè dictum est à Propheta: Si Dominus est Deus, sequimini illum, si autem Baal, sequimini illum. Nemo potest duobus dominis seruire, dicit veritas. Et erit aliquis, qui

qui contrà veritatem hanc se posse Christo putet, & satanæ stipendia facere? Quæ societas luci ad tenebras? quæ participatio iustitiæ ad iniquitatem? quæ conuentio Christi ad Belial? Præclarè dixit ille, coan gustatum est stratũ, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non potest. Aut Augustana confessio decidat necesse est, aut Christiana; stratum humani cordis angustius est, quàm vt vtrumque capere possit; pallium breuius est, quàm vt vtrumque possit operire. Quàm autẽ terribilis est illa vox Dei: Scio opera tua, qd neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, neque frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Non alio loco tepidum habet Deus, quàm quòd frigidum, totum sibi vendicat hominem, neque ferre potest, vt ex dimidia parte Satanę, ex altera dimidia sit addictus. Qui cum Christo non est, Christi aduersarius est, sicut ipse dixit Christus, qui non colligit mecũ, dispergit. Nulla societas fidei & perfidiæ esse potest. Fides non est, nisi vna, nec dici fides potest, si non sit vna: cùm per quàm scitè scriptum sit ab Hilario: Quidquid præter vnam fidem est, perfidiam esse, non fidem. Non possunt duæ fides ab vno defendi, nisi perfidiam simul defendendam suscipiat, quòd à Rege Catholico Christiano, & orthodoxo cũ primis alienum esse debet, qui sicut fidem pro virili sua tueri, sic perfidiam omni ratione persequi tenetur. Iam quod in ea constitutione scribitur, liberum esse cuique debere integra fama fideque sua, se ab Ecclesia Dei separare, quid hoc est aliud, quàm sacrilegium schismatis approbare? Atqui, si congerantur in vnum hominem omnia quotquot excogitari possunt crimina, quamlibet ea sint enormia, cum hoc tamen schismatis crimine collata, festuca sunt cum trabe comparata, vt esse integra fama fideque post factã ab Ecclesia Dei sacrilegam separationem, nihil aliud sit, quàm vacare crimine, post omnia quotquot sunt in orbe flagitia designata. An huc non rectè quadrat illa Prophetę comminatio? Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, ponentes dulce in amarum, & amarum in dulce. Non ignorat Stas. Va. quod N. agnouerit, quàm absurda, quamque impia multa decretum hoc in se contineret, quodque multum restitans, multis prius profusis lachrymis inuitus subscripserit, cùm à nulla re magis, quàm à tali subscriptione mens illius abhorreret. Est hoc adhuc pię mentis indiciũ, quam non potest Stas. Va. non laudare. Sed quæ necessitas adegit N. vt subscriberet? nunquid illi facere non licuit, quod à Catholicis Regibus in caussa non dissimili factitatum esse meminerat? vt saltem de certis capitibus ad sanctam sedem Apostolicam referret? Nihil est necesse longius abire, priscorumque seculorum exempla proferre. Quæ Vormatiæ ante triginta & octo, quæ Augustę ante viginti octo annos à Serenissimo Carolo V. Imperatore fuerint postulata, tenet procul dubio memoria. Num autem statim assensus is est ad ea, quæ petebantur? minimè gentiũ, verùm ad sanctam sedem retulit, cuius proprium esse de rebus eiusmodi cognoscere testificatus est, An aliquid simile in ista re factum est? fuit in eo vel verbo saltem vno facta mentio sanctæ sedis Apostolicę? scilicet, vbi de confirmatione Regis agitur, vbi Romanus Pontifex agnoscitur, vbi de religione agitur, ibi vel verbo illius meminisse fas non esse ducitur. Quale est hoc per Deum immortalem? an alienus à religione Christiana Pontifex esse censetur? Videat autem N. num se tam dura seruitute premi deceat? Priusquam coronam acceperit, iureiurando se N. obstringet, quod sanctam sedem Apostolicam, & sanctitatem suum rectorem illius exaltare velit secundum suum posse. Quæ poterit autem esse spes facturum id N. si vel ipsum Papæ nomen inter hæreticos edere non audet? Quod ardentissimis votis expetunt omnes, vt vna sit Electorum fides, etiam si colloquia millies fuerint instituta. Nihil est autem quod speret aliquis euenturum id vnquam, nisi prius ad vnum hunc vnde discesserunt, cui clauum, & claues Ecclesiæ suæ Christus tradidit, redierint ij, qui discesserunt: clamat hoc res ipsa. Quid enim esse caussæ putamus, quod qui discesserunt ab hoc vno, nullum à se quoque discedendi finem faciunt, & suę voluntatis inclinatione nunc in hanc, nunc in illam sectam propendent, nisi quod retineri fidei non potest vnitas, vbi non præest vnus Ecclesię. Documento nobis esse possunt vel ipsi nostri temporis sectarij. Inter quos cùm nemo sit, qui cęteris excellere non cupiat, nec vt vnum aliquem superiorem agnoscant, animum inducere queant, quanta sit inter eos opinionum varietas, quanta & animorum disiunctio, quantò flagrent ipsi inter se odio mutuo, non ignorat N. Nec Philippo Schneppius, aut Illyricus, nec Schneppio Philippus, nec vtrique cedunt ij, qui de iustificatione dogma sequuntur Osiandrinę quid interim dicatur de Caluino, de Schuenkfeldio, decq; hęreticorum reliquis portentis, quę nõ modò nulli mortali, sed ne Deo quidẽ cesserint immortali, cuius honorẽ ad se translatũ cupiunt,

dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum,quamlibet ipsi dissideãt inter se,suũ tamen verbum eorum quisque Dei verbũ vocari vult. Vel ex hoc itaque perspicuum cunctis esse potest,quàm sit ad vnitatem fidei retinendam necessarium, vt vnus aliquis Ecclesię Dei præsit vniuersæ, ex quo salutem etiam illius pendere scribit D. Hieronymus,vt si non exors quædam & eminens ab omnibus ei detur potestas, tot in Ecclesijs effici schismata necesse sit, quot sacerdotes, vt quantùm quisque salutem amet Ecclesiæ, tantùm illius auctoritatem saluam esse cupere debeat. Sed excusabit N. se fortasse, quòd cùm ingens telũ sit necessitas huc adacta fuerit, vt nonnihil ab officij sui religione declinaret, ac à quibus animus illius plurimum abhorrebat, ad ea suum assensum præstaret. Etenim præsens à NN. periculum imminebat, aduersus quos vt auxilia per ordines decernerentur, aliter illis persuaderi non potuit, quàm si quorundam importunæ petitioni nonnulla prius per eum concessa fuissent. Quid aũt? An in eos, qui talia suggesserunt ei consilia, non rectè dici poterit illud à Prophetа quõdam dictum: Nunquid nó est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Itane fuerunt à Beelzebub auxilia petenda, potius quàm à Deo Israel? Scilicet, nisi contrà NN. nobis Deus Accaró succurreret, nihil erat, quod in Christo, qui verus Deus est Israel, præsidium vllum haberemus. An Christus, prius negandus, & ita demum victoria de Christi perduellibus est expectanda? Certè concedere qualia fuerunt in comitijs illis postulata, nihil aliud fuit, quàm Christum negare. Quam autem fœliciter hactenus illi cesserunt expeditiones istę, irato Deo susceptæ. Longè præstabat quaslibet etiam duris conditionibus inducias cum illis facere, quàm ad has cum ijs, qui se præciderunt à Christi corpore, tam iniquas, & indignas pactiones descendere. Porrò corrigendi quæ sunt errata ratio hęc esse potest, vt quod peccatum est hactenus conniuentia, pensetur deinceps tantò maiore diligentia, suas in eo vires N. contendat omnes, quò sibi subiectos Principes, & populos ad vnitatem Ecclesiæ, vnde aberrárunt, reuocare possit, quod ita demùm effectum iri spes est, si quibus rationibus adduci queant, vt more maiorum suorum Sanctę sedi Apostolicæ subiecti esse velint, & ei se filios præstent obedientes. Quod eo rerum statu, qui nunc est, fortasse minus difficilè toret illis persuadere, quandoquidem & oculis ipsi suis vident, & modò nó manibus contrectant, quàm varia, quamq; multa, & horrenda schismata nullo non & impietatis, & blasphemiarum genere scatentia ex eo tempore nata sunt, ex quo separationis ab hac sancta sede consilia sacrilega sunt suscepta. Vnus igitur Pastor, vnum vt sit ouile necesse est, si volumus, vt id ipsum sentiant, id ipsum dicant, idem sapiant, vnam & eandem fidem vnanimes retineant omnes: Absque hoc, si millies habeant colloquia, nunquam inter eos, & ab Ecclesia Dei, & à seipsis dissentientes vnitas constabit. Sed si maius id quoddam ac difficilius esse videtur, quàm vt ab N. præstari possit, non exigit Sanctitas V. quæ supra vires sunt.

Est aliquá prodire tenus, si non datur vltra.

Saltem conatum hac in re suum ostendat, quod si facultate destitutam illam esse cognouerit, facilè vel in eo solùm Va. Stas. acquiescet. Non potest ijs, qui minus illi coniuncti sunt, quosque sibi minus arctis vinculis obstrictos habet persuadeat illis, in quos plus aliquid sibi iuris & potestatis à Deo concessum est: saltem in illis terris quæ sibi hæreditario iure deuenerunt, hæreticis receptum dari non permittat, ac procul ab illis arceat Satanę ministros, qui se transfigurant in Apostolos Christi, suumque verbum imperitæ multitudini pro Dei verbo venditant. In primis autem si quid habet apud se ex NN. eos sensim ab leget. Ista certè, qua N. hactenus vsus est conniuentia nihil aliud, quàm illecebra quædam hæreseon fuisse videtur: & est illud longè verissimum quod error, cui non resistitur approbatur. Fieri nó potest quin pertrahantur in errorem plurimi, cùm in oculis illius, eadem illa, quæ vel Vittembergę, vel in media Saxonia nemine prohibente prædicari audiunt. Quod si non putat N. ita subitò se cunctos exterminare posse, qui sunt prauis hęreticorum opinionibus imbuti, saltem operarios illos subdolos, qui prædicatores Euangelici videri volunt, è terris suis primo quoque tempore facesseré iubeat. Nequecommittat vnquã vt aliquem subiecti sibi populi metũ præse ferat, à quibus eum Deus metui voluit, ibi præsertim vbi Christi caussa agitur, vbi sacrosancti corporis eius mystici laceratio prohibetur. Nunquam deerit Diuinę Maiestatis auxilium Principi caussam illius fideliter agenti. Quod si maximè tanta vis, tantus etiam esset furor multitudinis, vt sine discrimine Christiani Regis officio ipse fungi non possit, si cuique alteri, sibi præcipuè dictum esse Principes existimare debent. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & corpus & animam perdere in gehennã. Hunc qui timet, mortalium timet neminem, nam & defensum iri se illius protectione non dubitat, si sic illi visum fuerit expedire. Hac si fortè minus defendatur, vt effugiat supplicia maiora, nó grauatim perferet minora, cùm præsertim certò persuasum habeat, illa tantis æternæ gloriæ præmijs iri compensatum, vt eorum contemplatione suus cuiq; spiritus vilis esse debeat. Hoc igitur in primis esse curę debebit illi, etiãsi fractus illabatur orbis, vt nullius tamen neq; hominis, neq; dæmonis metu terreatur, quò minus impuros illos nõ dei, sed sui verbi ministros si nõ potest ex alijs, saltè è suis hæreditarijs terris protinus exigat. Deinde quæ sunt in comitijs malè vel promissa, vel constituta, mutare studeat. Quod interdixit N. iudicibus, vt ne vel in ius vocét eos, qui per summã iniuriãm suis bonis Ecclesiasticis, pios sacerdotes auerterent, vel ea repetétibus ius dicãt, quandoquidem id cõtra ius & fas omne fecit, rectè mutare potest, cũ præsertim in coronatione sua iureiurãdo se prius obstrinxerit, q quæ sunt Ecclesijs collata & reddita, inuiolabiliter velit obseruare. Contra q iusiurandum suũ venire postea nunquã potuit. Iam verò quod parum cõsideratè promisit æquè se defensurum eos, qui sunt hæreticæ atque eos, qui sunt Christianæ & Catholicę cõfessionis, & eodé vtroſq; loco habiturum, est in eo grauius erratum, quã vt vno sermone satis explicari queat. Sed est ingens Dei misericordia, qui præclarã nũc dedit occasionẽ, per quam inuitare ipsum videtur, quę tam turpiter & pernicioſa promissa sunt, vt ea summa cum honestate rescindat. Confudit enim Dominus linguas eorum, qui sunt Augustanæ confessionis, vt non audiat vnusquisq; vocem proximi sui, vt se mutuò nõ intelligant, vt capitalibus odijs inter se certent, sibiq; sint inuicé cõtrarij (id q re vera sunt omnes hæretici) vt penes quos cõfessio sit Augustana, satis liquere non possit. Quare si nulla iam est Augustana confessio, aut qui pertineant ad illam, sciri non potest, etiamsi rem licitam ipse promisisset, non tamen iam promisso tenetur, cùm & hoc facilè quiuis non prorsus hebes intelligat, nihil esse nunc aliud confessionem Augustanam, quàm credere, quod quisque vult, vt posteaquam ab vna fide ad aliam atque aliam prosilierit aliquis, nihilominus Augustanæ confessionis esse iactet, vel ob hanc solam caussam, ne ab hoc fœdere sit exclusus. Hic itaque nodus quò ad propugnationem Augustanæ confessionis attinet, solutus iam est, vt nullo modo ipse ad eam obstrictus esse videatur. Cæterùm est quiddã in illa deliberatione, & iuri, & æquitati maximè consentaneum, cùm ne quis audeat famosis libellis famam cuiusq; proscindere prohibetur. Atqui si cuius alterius existimatio maledicis hoc genus libellis lædenda non est, tum eius præcipuè de quo scriptum est, Principi populi tui non maledices. Interea verò quid est, quod maiore cũ impunitate fiat, quã quod fama Romani Pontificis laceratur, & omni maledictorum genere proscinditur; in quo conuitijs incessendo quantò quisque fuerit petulantior, tantò maiori cum plausu oratio eius excipitur. Quid autem in caussa est, quod huius tam iusti decreti nulla fit executio, quòd nec in eos, qui scribunt vlla fit animaduersio, nec eorum libri prohibentur, quin publicè prostant etiam in ijs terris, quæ iure quodam hęreditario sunt illi subiectæ? Sed insciẽte se factum esse dicet. Credat Stas. Va. si iam admonita, deinceps hęc non tulerit, & pesti huic si minus ex omnibus terris, saltem ex hęreditarijs suis proscriptæ aqua & igni interdixerit. Ad hunc modum si errores suos non agnouerit modo, verùm & correxerit, si sui magis quàm verbi Dei ministros improbos, & seditiosos à suis ditionibus omnibus exterminandos curauerit, si de ijs, qui Pontifices maledictis incessunt, quæ iuxta leges debentur pœnas expetiuerit, si denique fecerit omnia, vt omnes intelligant, ex animo sibi dolere, quod suo, hoc est Christiani Regis officio parum nauiter hactenus aduersus hæreticos functa fuerit, nec vllam pro peccato suo satisfactionem recusauerit, ad hunc modum si se gesserit, nihil est, quod obsequens filius de patre plena viscera charitatis habente sibi non rectè possit polliceri.

Quantum citra Diuinam offensionem facere S.tas V. poterit, libenter in omnibus illi gratificabitur, nec vllum in se beneuolentissimi Patris officium re quiui patitur.

ANTONII POSSEVINI SOCIETATIS IESV, Alterum iudicium de Desiderio Erasmo, ad quem noui Ariani prouocant.

PRIMVM dicam, quis nam fuerit Erasmus, deinde cur in varios errores deciderit, postremò, quã meritò damnatus sit. Ho enim & oculis nouorũ Arianorũ aperiendis, q ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum prouocant, fortaſsis proderit: & alijs, ne plus nimio fides ijs adhibeatur, retegendis conducet, qui quoniam neque ſolidis Theologiæ fundamentis innixi ſunt, nec vlla auctoritate publica muniti, cenſores eſſe voluerunt Eccleſiæ, meritò ab ea ipſa exploſi ſunt, ac tanquã vapor euanuerunt.

Vide in catalogo Illuſtrium Germaniæ ſcriptorũ.

Eraſmus igitur Batauus ex ciuitatis Gondanæ Roterodamo vicinæ Parocho genitus eſt, qui cũ ex famula ſuſcepit, quã præguantem, quò crimen celaretur, in proximam ciuitatem ablegauit, natus autem anno ſuperioris ſeculi ſexageſimo nono, obijt huius trigeſimo ſexto Baſileæ. Adoleſcens Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſe dedens profeſſus eſt monaſticen Canonicorũ D. Auguſtini regulariũ in Monaſterio Stein propè eandem Gondam Batauiæ oppidũ. Nouennio pòſt ſacris initiatus, & votorum ſuſceptorum pertæſus monachatum deſeruit, vaguſque per Europæ Academias obambulans, cùm æſtu humanæ gloriæ ferueret, ingenioque & memoria abundaret, plurima concepit, quæ quoniam vnus ipſe concoquere non poterat, neque verò iudicium aliorum adhibebat ad limam ſuorũ ſcriptorum, quantò plures edidit libros, tãtò crebriores cumulauit errores, maior futurus (vt Scaliger dixit appoſitè) ſi minor eſſe voluiſſet. Siniſtro igitur (vt ita dicam) omne inter prima illa, vnde ſibi nominis famam conciliauit, Moriam edidit, Lucianum & Satyricos imitatus, ſacerdotij dignitatem, & decorum oblitus. Inde, vt ſolemne eſt equis freno ſolutis, atq; furentibus, vt quò licẽtiùs currunt, eò grauiùs huc illuc paſsim impingant ex cenſura Patrum antiquorũ, quam nulla fultus auctoritate legitima, (nec certè vera Theologia) ſibi temerè vſurpauerat, eodẽ ſuperbię typho lutulentos pedes in diuinos codices inſeruit, ac feneſtrã patefecit nouis Arianis ingentẽ, quemadmodũ Tranſſyluani miniſtri, vti alibi oſtendimus, teſtati ſunt. Cumq; hinc falibus & iocis amarulentis, illinc mordaci vęſania bibliothecas ſuis partubus refer ſiſſet, inuecta eſt in animos multorum noua quędam eius ſceptica doctrina, qua plures de Chriſto Deo, deq; alijs omnibus articulis fidei, (ſicut illi primò cõtigerat) dubitarent. Has feces cũ pleriq; lamberent, Lutherus quoq; hauſit, vt non immeritò poſtea illud prodijt in vulgus: Eraſmus innuit, Lutherus irruit: Eraſmus parit ouã, Lutherus excludit pullos: Eraſmus dubitat, Lutherus aſſeuerat? id quę aliud: Ἠ ἐραστμοσ λουθηρίζει, ἢ λουθήροσ ἐρασμίζει. hoc eſt, vel Eraſmus Lutherizat, vel Lutherus Eraſmizat. Sic & Lutherus Sanctiſsimam Trinitatem, & cum hoc Caluinus Chriſtũ verbum & Deum, & alij diuinas omnes perſonas impetere, reliqui audacter & blaſphemè pernegare ſunt auſi. Ac quum Eraſmus addubitaſſet de Euangelij D. Marci auctore, atq; inſcriptione, erupit clanculũ Muſculus, qui poſtremũ D. Marci caput arrodens abſcidit. Accũ Lutherus Apocalypſim D. Ioannis impiè dãnaſſet, Eraſmus eãdem à nouo Teſtamẽto trũcauit, & vtercq; celeberrimum de ſanctiſsima Trinitatis vnitate teſtimoniũ ex priore D. Ioan. Epiſt. eraſit, non inanẽ apud Arianos gratiam ſibi conciliantes, ac ſi aſcitiũ, & aliundè, (vt Ariani quondã dicebant) ab homouſianis fuiſſet intruſum. Paraphraſes itẽ Eraſmus in Euangelia edidit, quæ magnis ſcatent erroribus: quos qui noſſe velit, Natalem Bedam Theologum Pariſienſem præter alios conſulat, qui de ijs, vti & de Iacobi Stapulenſis erroribus librum ante aliquot annos conſcripſit. Vt verò Satanas per præceps Eraſmi ingenium viã ſibi patefaceret ad infirmandã Apoſtolici ſymboli fidem, initio Præfationis eiuſdẽ Paraphraſis in D. Matthæum Eraſmus cõſtanter fatetur, neſcire ſe, num Symbolum illud ab Apoſtolis manauerit. Id q̃ tamen affirmant veteres Ruffinus, D. Auguſt. & alij. De Patribus autẽ, cùm ſibi eandẽ cenſoriam notã ſumpſiſſet, & extra fines humaniorum literarum exiliret, mirum eſt, quàm multus fuit in lapſibus, dum præter Diuos Cyprianum, Hilarium, & reliquos Beatos quoque Hieronymum, & Auguſtinum, quaſi ab ijſmet ipſos auellit. Extant Mariani Victorini Reatini ſcholia in D. Hieronimum, quibus ſexcẽtos, & adeò plures Eraſmi in eius patris epiſtolis cõmiſſos lapſus redarguit: quæ poſtea reſtitutæ à Paulo Manutio prodierunt in lucem. Percenſet Hieronymus Torrenſis Societatis noſtrę Theologus plures locos ex Diui Auguſtini operibus, in quibus Eraſmus non tam videtur hallucinatus fuiſſe, quàm malignè iudicaſſe. Nam & quod duos de communi vita, & moribus clericorum tractatus vtiles originem, & inſtituta vitæ monaſticæ continentes ſuſtulerit, quos inter illius Patris opera Poſidonius, qui quadraginta annos cum B. Auguſtino (vſque ad eius nempè mortem) vixit, ſuo adſcripſit indiculo, non adeò mirandum eſt, cùm vix vllus vnquam Apoſtata, & qui cucullam excuſit, potuerit eiuſmodi ſcripta æquo animo ferre. Videat Catholicus Lector, quæ ſcripſit Ricardus Cenomanus Theologus Pariſienſis, contra centuram Eraſmi aduerſus regulam Monachorum à Diuo Auguſtino conſcriptam. Nec verò Eraſmus intra iſtos limites ſeſe continuit, ſed modò aiens, modò negans, infernum cœlo miſcuit, ac Socratem,

Andreæ Muſculus.

Ruffinus expoſitione in ſymbolum Apoſtolorũ. Auguſtinus lib. de Trinitate. Paulinus. Hieronymus Torrenſis in præfat. in confeſſionẽ Auguſtinianã. To. 1. operũ D. Auguſt. in Enchirid. ad Laurentium. Eraſmus in Purgat. aduerſ. Lutherum.

Iul. Cæſ. Scaliger in fine lib. Poëtices.

Vide librũ Authoris de Atheiſmis hæreticorum huius ſeculi.

Vide librũ de Atheiſmis.

In Collegio naufragij nomine Adolphi.

Vide Petri Caniſij op. Marianũ, vbi de Eraſmo plura.

Tullium, atq; alios tũ Græcos, tum Latinos tantũ non ab inferis excluſit: per dilucida tamen interualla (cùm antea de Beata virgine indigniſsima garriuiſſet) in ſe rediens, votũ nuncupatum ei Laureti perſoluit, & hymnos Latinè ac Germanicè à ſe cõſcriptos in eius laudẽ, & inuocationẽ edidit, & Ioãni Iung Canonico, atq; in ſpiritualibus (vt aiũt) vicario Friſingenſi dicauit. Hęreticis aũt modò blandiẽs, modò ſtylũ aduerſus Lutherũ acuens, de eo ſcripſit hęc verba: Hic homo nihil crepat niſi Satanas, diabolos, laruas, lamias, megeras, aliaſq; voces plus quã Tragicas. Quæ cũ Eraſmus ferret, data interim Catholicis (licet callidè) ſpe reſipiſcentię, iudiciũ Eccleſię aduerſus ſe nõ ſemel declinauit. Sed interim dũ bona de ſe polliceretur ſiue Bedę Natali, ſiue Thomę Moro Anglo martyri, à quibus admonitus fuerat, vt exemplũ D. Auguſt. ſecutus, quę minus orthodoxè ſcripſerat, ea retractaret, nec ramẽ vnquã promiſſum præſtitiſſet, tandẽ acerbũ diem obijt, relicto quidẽ nomine, ſed pleno crimine: quare & pleraq; ipſius ſcripta, vt erat commeritus, proſcripta ſunt, & vtinam eius anima requiem inuenerit.

Hæc cũ ita ſint, intelligunt iſti, qui putãt maximum neſcio quẽ, & tanquã oraculum fuiſſe habitum, vel habẽdum Eraſmum, num meritò ſiue alij, ſiue ipſe meis ſcriptis Rhetoré illum pluſquã Theologum vocauerimus: quãue cauendum ſit iſtorũ iudicium ſequi, quorum audacia, & à nominis claritate, pfecta confidẽtia precipites illos egit cũ plurimarum animarũ diſpẽdio, atq; pernicie. Quod ſi quis (poſtquã huc deueni mus) velit aliorum noſtri temporis Theologorum ſobriè ſapientium iudicia, & labores in Patribus ſuſceptos pacatè perpendere, iſtoſq; ſemicatholicos (vel itẽ aliquos prorſus hæreticos) Paraphraſtes cum ijs cõferre, optima quęq; de eo ſperare auderem. Ecquis enim ſi Iacobi Pamelij edita ſcholia in Tertullianum, cum ijs, quæ B. Rhenanus ſcripſerat, aut eiuſdem Pamelij de operibus D. Cypriani, vel Victorij Reatini, quẽ paulò ſuperius nominaui, iudiciũ de Epiſtolis D. Hieron. cum eo, quod tulit Eraſmus, contulerit, clariſsimam lucẽ in ijs, præ iſtorũ denſiſsima caligine, non videat? Extant duorum Torrenſium Theologorum noſtræ Societatis, alterius cui nomen Hieron. in libros D. Auguſtini, alterius aũt cui nomen Franciſcus in veterum Pontificum Epiſtolas vtiliſsimi labores. Prodierunt item confeſsiones collectæ ex Sanctis Ambroſio, atq; Hieron. B. verò Irenæum emendatum, & cum declarationibus eruditis Franciſcus Feuardentius: D. Gregorium Nazianzenũ, Biliusalij alios edidere purgatos à mendis, ſi quæ in eos ex antiquorũ amanuẽſium errore, vel ex recentium Typographorum lapſu, irrepſerãt, & alij quoque alia præſtitere. Qui labores vt acre ingenium & Chriſtianum pectus redolent, ſic contra facilè monſtrant, quã deteſtanda rabie, vti & craſſiſsima rerum antiquarum ignoratione hæretici gloſſemata, cenſuras, argumenta, coronides, falſatos indices, appẽdices, corrollaria, caſtigationes, Antidota, ſexcentaq; alia ad auertendas à veritate hominum mentes contexuerunt.

Hieronymus Torrenſis in præfat. in confeſſionẽ Auguſtinianã.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV,

EXAMEN PICARDICAE SECTAE, QVAE MIXTA EST EX LVTHERANIS, CALVINIANIS, & Anabaptiſticis hæreſibus.

Anno 1582.

ETſi Picardica Secta radices in Boemiæ Regno, atq; in Moravia ſatis altas egit, nõ erat tamen ita omnibus (ne ipſis quidem Boemis) cognita. Ad Venceslaus Sturmius Societatis noſtræ Theologus, cùm ante quadrienniũ Litomiſlij, quę Boemię ciuitas eſt, patria lingua librũ de illa ſatis grandẽ, atq; eruditum, edi curaſſet, inconſtantiã, & impietatẽ eius ſectæ patefecit, ac mirificè perſtrinxit. Ex eo igitur potiſsimũ, deinde & ex ipſis Regũ Boemię edictis, quorũ authographa vidimus, ea quæ huc ſpectant paucis attingam.

Picardici Valdenſes, quos in Boëmia Boleslauienſes fratres appellãt, de ſuis dogmatibus perſæpè ſecum ipſi pugnãrunt: quę vna res ſatis oſtendit, à Deo, qui vnus, & cuius vna Eccleſia, & vna fides eſt, Picardicam ſectam haud eſſe profectam.

Etenim cũ ſcriptis, & cõfeſsionibus quaſi ſupplices cõtinenter rogẽt, vt ſibi certior, & magis ſalutaris doctrina oſtẽdatur, quã libẽter (vt inquiũt) ſint amplexuri, cõuincũtur & ad ſanã doctrinam nunquã peruenisse: & iſta hypocriſi Catholicam fidem tanquã iugum excutere, atq; hæreſes alias omnes (id q̃ faciunt) præ ſua deſpicere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Portò inter Picardos ij doctiores habẽtur, qui Lubanczium (sic vocant) opp idũ Moraviæ incolunt, quos constat ne Latinè quidem nouisse, atque originem suam, vt ab hominibus à fide Catholica, sic ab omni pietate alienis duxisse. Neq; enim ipsimet diffitentur se initio à Rokizana Boëmo Parocho, atq; ab eius asseclis sacerdotibus grauissimis erroribus, de quibus sollicitam (vt aiunt, si Deo placet) cõscientiam gerebant, fuisse liberatos: nempè cùm ex ipsius Rokizanæ consilio libros, & scripta Petri Kelsicensis attentè legissent.

Vide pag. 70. & 71. Sturmij.

Atqui postea Rokizanam hoc ornant elogio, quòd homo superbus sibi in doctrina non constiterit, ne propter veritatem Dei persecutionem pateretur; eiusq; opera factum esse aiunt, vt fraudulenter Taboritæ homines sancti & pij (sic eos vocant) funditùs extirpati fuerint.

Sturmius pag. 44.

Præterea & ipse Petrus Kelsicensis quẽ Ducem in religione constituerunt, sequentes errores immanes docuit.

Fol. 81.

Notate Principes.

I. Nullos Christianis Magistratus esse gerendos in Republica.

II. Non esse ad prophanos Magistratus ob sui defensionem confugiendum.

III. Nec fures, neque latrones in vincula conijciendos, aut plectendos esse.

IIII. A Christianis nec pendenda tributa, neque operas Dominis esse præstandas.

V. Præterea damnauit omnes leges humanas, Imperatorũ, Regũ, Prouinciarũ, & Ciuitatum. Deniq; spreuit oẽs ordines Patricios, & Equestres, ac quoscũq; nobiles, quorũ etiam imagines contemptim varijs addictis ludibrijs, qui eum secuti sunt, pingunt.

Perniciosissimè verò ijdem cum illo docent infantes ad futuram fidem, & ad futuram remissionem peccatorum esse baptizandos, quasi dum baptismus cõfertur nõ conferatur eodem tempore & peccatorum remissio, & fidei donum.

Præterea blasphemant, Baptismum infantibus illis, quibus fides propria & aliena ferre non potest auxilium, nequaquã prodesse. Ex quo per istos efficitur, infantes licet baptizatos, reuera tamen per baptismũ nec esse participes Christi, neque ex sancto Spiritu renasci, nec peccati originalis culpæ, siue reatus remissionẽ assequi. Quare ecqua istis sine baptismo erit via salutis? sed & ipsimet Picardi non negant Baptismo verum Christianum non effici: quamobrem eos, qui ante vsum rationis, atq; (vt ipsi loquuntur) ante annum duodecimum moriuntur, dãnari putant. Item infantem credunt in hæresi natũ, esse rebaptizandũ. Et ad eas redacti insanias, vt neq; baptismum, nec alia sacramenta quidquam in homine existiment operari, opus esse aiunt, vt ante baptismũ, atq; ante alia sacramẽta, per propriam fidem quis iustificetur. Hinc igitur Christi & sapiẽtię, & instituto, & merito passionis, maxima infertur iniuria.

Fol. Ee. & 4. & & fol. K & 2. & ad 4. K 6.

Quod si quis de ijs quærat, cur igitur ipsi baptizent infantes? Respondent. Vt ob ligentur parentes, & adsciscantur suscepto res, qui baptizatos in fide, & bonis moribus ad annos vsque discretionis instituant, donec propriam fidem, per quam iustificentur, profiteri queant. Sic isti nouã susceptorũ & baptismi adhibitionẽ pepererunt, non ad regenerationẽ, sicut Christus instituit.

Sturmius pa. 205. & 221.

Illud autem aduertendum est (vt sibi nunquã falsitas constat) plures iam fateri sese ab illorum fuorum Apostolorũ orbita, seu potius cœcitate deflexisse. Recenti enim confessione edita errorem de Baptismo retractãrunt. Fatentur enim se ex scripturis deniq; intellexisse iterationem Baptismi in Ecclesia non esse necessariã. At sanè potuissent ante 1500. annos ab Ecclesia Catholica hanc veritatẽ doceri. Et vt poterant edoceri, ita corrigere apertè debe rent, istũ de Baptismo insantum errorem, nisi cũ iam illum non doceant. (& tamen callidè occultent) subdolè alios in suorum maiorum pedicas incautos trahunt.

Anno 1574 art. 22.

Quod verò adhuc in eodem errore versentur, testatur præfatio eiusdem nouæ illorum confessionis, cùm suæ sectę originẽ scribũt. Hi enim sunt (inquiũt) nostri Principes, Auctores, & maiores, quorũ doctrinã, & pia studia hactenus imitamur. Hæc illi.

Confessio Anno 1574 edita pa. 6

Et liquidiùs in confessione Regi Ladislao oblata affirmant, Baptismum maiore cum certitudine esse in hominibus ratione vtentibus. Verũ enimuerò Ecclesia & credit & credendum præcipit omnes infantes in nomine Patris, Filij, & Spiritus S. aqua salutari ablutos, si in illa innocentia, antequam mortaliter peccare possint, ex hac vita decesserint, certissimè vitam consequi æternam.

Anno 1574 pag.

Præterea cádem confessione Picardi omnes homines in peccato concipi, & nasci, & natura filios iræ fieri dicunt, & eius peccati fructum esse æternam damnationem.

Anno art. 4. & 12. & 13.

Quòd autem Sacramenta nihil (vt blasphemant) in hominibus operentur, ac propterea opus sit ante baptisma iustificari, ex tat eorũ scriptum, quod ita habet. Fratres nostri ita docent, q̃ Sẽacramta per se, & ipsis, seu externo illo opere, (porrectione videlicet, & acceptione, vel vsũ) nulli, qui non sit prius per Spiritum S. viuificatus, & qui (vt dicunt) bonos motus in se non habeat, præbeant gratiam, neq; iustificantem neq; viuificantem fidẽ, atq; ita non iustificetur in spiritu, neq; regeneretur. Itaq; & hunc si discesserit ante annos discretionis esse damnandum opinantur.

De hac re de baptismo in confessione Anno 1574 pag. 6

Addunt

Addunt impium, & pestilentissimum errorem aduersus Sanctissimam Trinitatem. Dei enim opera ita ad extrà secundũ distinctas personas diuidunt, & opus creationis autumant adeo peculiare esse Dei Patris, vt id neque ad Filium Dei, neque ad Spiritum S. vllatenus spectet: Ex quo essicitur tribus Sanctis. Trinitatis personis, non eandem esse Deitatem, non eandẽ naturã, non eandem potestatem, non eandem sapientiam, non eãdem coæternã Maiestatem, si quidẽ distinctas formas, & naturas habeant necesse est, quorũ operationes & actus diuersi sunt. Ecquid autem isti aliud agunt, quàm quod filium Dei & Spiritum sanctũ sua Diuinitate spoliant, atq; ita latissimè viã ad Arianismũ sternunt? Cæterũ Picardi sua confessione de fide Sanctis. Trinitatis apertè hoc, q̃ diximus, enũciãt.

Pag. 170.

Negant itẽ verum corpus, & sanguinem Christi esse in sanctis. Sacramento altaris.

Anni 1574. art. 3. fol. 9. pag. 351.

Accedit eorum dubitatio in fide, ipsaq; ignoratio necessariorum ad salutem articulorum. Etenim respondentes ad tertiũ Lelicensium scriptum, narrant inter sese ortum esse disidium, in primis: Num iuramentum à fratribus exigendum sit. Deinde: Num qui Magistratum gerit, locum in Ecclesia, & salutem consequi possit? Neq; enim multò antea existimabant barbaros esse, idololatras, ac paganos, qui Rempub. administrant. Quos errores reliquorum suorum fratrum agnoscit Lucas quidam, respondens scripto alterius, quem sua lingua vocant Kalencz, anno huius seculi 23. eaq; respõsio Boleslauiæ edita est, in qua ijdem errores extant, se verò, inquit, istũ errorẽ emendasse, deq; eo pœnitentiã egisse.

Fol. 70.

Fol. 83. & 5. cap. 3. Fol. 47.

Præterea scriptis cõtra Lelicenses editis apertè asserunt, se dubitasse, quidnã de cœna Domini esset credendum, cũ enata fuisset inter Taboritas ea de re, & alios sacerdotes acris dissensio. Sic enim eorũ quinquaginta in syluas, & montes Ziambergenses sese cõtulere, homines rudes, & prophani, tanquã ad nescio q̃ Synodi genus de tota re deliberaturi: id quod scripto cõtra Lelicenses ipsimet recensent. At & fatentur se processisse ab illa Husi parte, in qua sacerdotes vtrãq; speciem porrigentes Catholicæ Ecclesiæ ritus, & mysteria celebrant: Ecquis igitur (bone Deus) vno momento tam rudibus, neq; verò vel Episcopis, vel sacerdotibus, nec legitimè vocatis tradidit facultatẽ docendi, & administrandi Sacramenta, atq; eos recipiendi, quos sacerdotes ementito nomine creabant, siue quos ad se ipsos seducebant? Si quis autem ei sectæ se addixisset, hunc iterum esse baptizandum, deinde infantes baptismo initiari in fidem futuram, & remissionem peccatorum futuram, atq; alia eiusmodi commenta impia (vt & superius diximus) commenti sunt.

Fol. 51.

Cùm autem maiores illorum docuissent in Ecclesia esse ab ipso Dei filio septẽ instituta Sacramenta (quòd ex eorum confessione edita, & Regi Ladislao oblata liquet) postea respondentes contra Lelicenses, duo tantum esse asserunt ad salutẽ necessaria à Christo: cætera verò quinque ab Ecclesia sancta ob ministerium multorũ singulare constituta, quæ cùm veritati inseruiant, hæc sese nomine constitutionis humanæ non reijcere: Neque verò hîc constiterunt. In decreto enim articulo, vbi quærunt, ecquis instituerit Sacramẽta, scripserunt tria à Christo fuisse instituta, reliqua verò suam veritatem, & dignitatẽ ex tribus alijs consequi. Nempè Ordinem sacrum, Matrimoniũ, & extremam vnctionem, quæ tribus alijs contineantur, quæq; suo tempore sint necessaria, & ad salutem vtilia: Verũ illud omittunt, num fuerint à Christo, an ab hominibus instituta. Deinde eodem decreto vbi agunt de ministerio ad sacram vnctionem octo docent esse Sacramenta: Sic enim aiunt: Notum sit, quem admodum rationem de Sacramentis, ex R. Magistri scripto subducentes, nos octo Sacramenta crẽdimus vsque ad extremã vnctionem. Hac verò (aiunt) vsos fuisse initio, sed denique omisisse: postea verò ob varias causas discutiendum iterum suscepisse, an ea vti deberent.

Anno 1574. art. de numero & differentia Sacramenti, fol. Num. 2. Fol. 287.

Nota.

Quo iudicio absoluto vnctionem sustulere, nisi quis eam necessariò cupiuisset, potissimũ is qui egeret testimonio remissionis defectuũ, qui ratione sensualitatis (vt vocant) corporis profluxissent. Sic pro sua libidine numerum, essentiam, vsumq; Sacramentorum mutare sunt ausi.

Fol. 44.

At nondum finis; Paruo enim Catechismo tam docent duo tantùm esse Sacramenta, Baptismum, & Cœnam ab ipso Christo esse instituta. Et olim dicebant malum sacerdotem Sacramenta polluere, responsione edita aduersus Lelicenses. Postea in Confessione tradiderunt res illas ministeriales ex se non conferre sanctitatem, ad quarum administrationẽ, si malus sacerdos accesserit, eas pollui dicunt.

Anni 150. fol. N. 3.

Verùm aduersus hoc rursum hac noua Confessione asserunt Sacramenta vim suã nunquã amittere, sed semper eam ex Christi instituto retinere, siue probus, siue improbus sit sacerdos, siue hypocrita, siue occultus peccator.

Artic. 21. fol. 70.

Quãobrem aliquãdo docẽt Sacramẽta esse vera, nouãq; generationẽ ex virtute dei, & remissionẽ peccatorum cõferre, idq; virtute sibi in Christi sanguine data operari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quanta autem sit distinctio inter nouæ & antiquę legis Sacramenta docēt eo scripto,
Fol. 44. 92. 104. 259. 288. quod contra Lelicenses ediderunt.

Rursus alibi his contradicunt, Sacramenta, aientes, nuda esse tantùm signa, inuisibilis gratiæ, & promissionum Christi, quare & cum circumcisione, ac cum alijs veteris legis mysterijs comparant.

Anni 1574. Quodque Sacramenta nihil in homine operentur, neque nouam generationem,
art. 11. fol. 54. neque remissionem peccatorum. Vide no uam eorum Confessionem de Sacramen-
Fol. H. I. 1. tis in communi. Librum item de iterando Baptismo. Denique in articulo decreto de sacro ministerio baptismi iterando.

Accedit ad hæc omnia, fraus, & inconstantia in mutilandis, mutandisque quot subinde aut à maioribus suis libros accepe runt, aut ipsi ediderunt. Verbi gratia: Ex-
Anno 1521. tat bis de iterando baptismo liber, primò Belæ impēsis Vlrici Velensis, à Minchovv: Deinde iterum editus, sed cui nec tempus, nec locum adscripsere. In vtroque autem magnoperè variatum est, tertiamque partem primi à secundo edito abscíderunt.

Ediderunt quoque nouissimè nouam fi-
Anno 1574. dei confessionem, quā tandem habeant ceu testem certissimum, & fidelissimum doctrinæ, ac fidei illius, quam à sanctissimis (inquiunt) maioribus suis primis Ecclesiæ Christi repurgatoribus acceperunt. Proin de hanc volunt certissimam esse regulam, ac normam, secundum quam intelligantur tum maiorum suorum scripta, quæ vel huc vsque ediderunt, vel si qui in posterū edituri sint hi emendentur, & corrigantur. Attamen & hanc ipsam bis eodem anno cùm Boēmicè euulgassent in lucem, variè immutarunt, inuerterunt, auxerunt, id quod tum alibi, tum certè vno articulo duodecimo de baptismo liquet. Mira profectò regula, quæ nunc recti, nunc curui formam accipit. Sed neque recti quicquā ea habet, quippè quod inanem gloriam & lucrum quærunt, non quæ sunt Christi. Itaque ad tempus, & ad rationem personarum sese tantùm attemperant.

Quæ cùm omnia, idem Venceslaus Sturmius Theologus copiosè prodidisset, atq; optimè confutasset, ij veteribus exemplaribus omissis, & suppressis (quoad eius fieri potuit) alia edidere, erasis, & immutatis quę contra sese facerēt, Lutheranos, & Caluinianos in hac quoque arte imitati. Quāobrem nec habent quid respondeant, si quis de illis quærat, num Spiritum sanctū, verāq; fidē maiores sui habuerint: si enim habuerunt, cur fidem illorum isti non sequuntur? cur è contrario libros & scripta eorum reformant? cur diuersum ab illis dicunt, & quidem in regula fidei, atque vbi prorsus contradictoria proferuntur? Quod si Spiritum illi sanctum non habuēre, cur pro patribus agnoscunt? cur sese illorum discipulos iactant? cur aiunt illos ad Papisticam idololatriam repurgandam fuisse missos à Deo?

Et verò hoc magis esset mirandum, nisi Diuino iudicio sic omnes solerent hæretici eadem prorsus facere, quorum alios arguunt, in quos illud rectissimè quadrat: Inexcusabilis es, ô homo omnis, qui alium iudicas. Nam in quo alium iudicas, te ipsum condemnas. Sanè contra Lelicensium scriptum vehementer illis indignātur, quod omnes (inquiunt) communitates, quę cum illis non consentiunt, sic spernant & damnēt, vt sese solos à deo missos glorientur. O miseri (aiunt) seniores de Lelicz quantum facinus ausi estis? adeò licenter quamlibet factionem, quæ vos non audierit, scripturęque sacræ nixa vestris mentibus haud satisfaciet, pro Ecclesia Antichristi ducitis, Fol. 161. & impiè condemnatis? Quid verò de Lu- Anno 1538 fol. 15. 50. thero dicant, cui nec parcunt, extat in libro 53. 54. edito aduersus VVoitechum à Pernstain. Quo in libro eosdem Lelicenses grauissimè obiurgant, quòd ob sui singularem amorem proprium, (hoc est superbiam) statuerint, sectam sibi ab omnibus alijs segregatam, & dissidentem. Ac verò temerè nouum sacerdotium excitauerint, quod officijs, consuetudine, sensu, (vt verbis eorum vtar) ab alijs prorsus sit disiunctum.

Quod quidem veluti crimen contra conscientiam grauissimum vehementer exaggerant, quippè quod (aiunt) in Ecclesia pariat schismata & dissensiones: Hæc illi. At cùm ipsimet initio secesserint ab Ecclesia Catholica, nouosque ministros, & alia instituerint, ecquid sceleris sepatrasse putauerint? Certè in confessione sua fatē- Anni tur sese ab omnibus alijs secreuisse alio im- 1574. Prologo fo. pulsos spiritu, quàm Taboritas: nouamque 6. feciſſe secessionem, quæ quidem quàm absurda, & impia fuerit, Sturmius ipse in Bo- Pag. 61. vs- emico suo libro accuratè & doctè perse- que ad 96. quitur.

Atqui in eo libri Prologo quem aduersus VVoitechum scripserunt, huic vitio vertunt, quod cùm neque sacerdos, neque Theologiæ Doctor creatus sit, scripturæ tamen interpretandæ, & Ecclesiasticarum rerum administrādarum sibi ius vsurpet. Quę si à Catholicis obijciantur Picardis, quid dicent? Cæterùm nobilis ille vir, cur ad eiusmodi fratres à Religione Catholica secedere noluerit, rationem reddidit fidei suæ, non autem ea sibi vsurpauit, quæ Picardi viro constanti, & probo obiecerūt. Quasi verò fratres isti cùm sint rudissimi artifices, & operarij, atque à sliua abstracti

ti potuerint sacerdotium, & munus Episcopale, ac ipsam Christi Domini auctoritatem sibi vsurpare, & nouos Apostolos, Episcopos, Sacerdotes, Diaconos, nouam societatem, nouos ritus instituere, ac verò præscribere pseudoepiscopis, & pseudosacerdotibus suis, quanam ratione scripturam exponere, Sacramenta administrare, & alia id genus facere debeant: Catholico autem viro non licuerit fidei suæ ratione reddere? Num autem sacerdotes sint ipsi Picardorum Ministri, iudicium esto omSturmius à pag. 108. vsq; ad 135. nium, qui Theologica vel summis labijs degustarunt. Sturmius autem id fusiùs, & doctè suo libro contrarium ostendit apertissimè.

Verumenimuerò, quando hæc non essent, quibus ista secta à Satana profecta esse manifestò deprehenditur, vel vnum sat esset, cùm dicunt, sese credere, sentire, docere, quod docent, sentiunt, & credunt omnes Ecclesiæ, quæ post Lutheri tempora ab vnitate Ecclesię Catholicæ sese subduxerunt: cùm tamen notissimum sit tot sectas inter sese dissectas planeque inuicem oppositas, cùm anathematibus sese mutuò confodiant, à solo Sathana agi. Quod autem
Pag. 15. ita senserint, & locuti sint, extant eodem in libro aduersus Voitechum ipsorum aduersus seipsos testimonium. Aiunt enim se credere Ecclesiam Catholicam ministerialem esse omnem Christianitatem sub toto cœlo, suam verò vnitatem esse tantum partem illius, velut & Romanam, Boemicam, Lutheranam, Zuinglianam, Caluinianam, & alia id genus. Et confessione
Anni 1574. anni 1574. articulo octauo de Ecclesia sancta sic habent. Interim docent fratres nos-
ar. 8. pa. 40. stri de sua congregatione, vel vnitate sentire id, quod de alijs Christianis paruis, vel magnis vnitatibus sentire decet, quod ea non sit sola Ecclesia, sed tantum pars eius veluti fuit Corinthiaca.

Pag. 6. Ac tamen cùm hæc dixissent rursus scripto suo contra Lelicenses contrarium pronunciarunt. Nempè memoratos hæreticos inter se nec sensit, nec doctrina, neque interpretatione cum sacra scriptura esse concordes. Quælibet enim (aiunt) vnitas Christiana scripturis sacris, prout optimè norit, vtitur: Nec vlla ex his sectis moueri se sinit, aut doceri, vel sacræ scripturæ expositionem recipere audet, timens ne hac tanta de religione discordia decipiantur ab aliquo.

Qui ergò fieri potest, vt inter has, quæ non solùm inuicem, sed inter sese, vt ostensum est) sint diuisæ, sit aliquis ordo, vnanimitas, concordia, charitas, & in primis vnus Deus, vna fides, vnus verus sacræ scripturæ sit intellectus? Quem ergo habebunt spiritum sapientiæ, intellectus, consilij?

Cùm olim Taboritę cum sacerdotibus, & magistris Pragensibus (præter alios articulos fidei) potissimum de corpore Christi in venerabilissimo Sacramento conuenire nequiuissent, grauisque inter eos dissensio per multos annos extitisset, mutua item bella inter eos orirentur, omnes Regni Boëmiæ ordines sub vtraque specie communicantes, nullis laboribus, vigilijs, & sumptibus pepercerunt, vt eos ad cōcordiam adducerent, nec tamen quicquam ef- Annō fecerunt. Tandem Pragæ conuenientes sta- 1443. tuerūt, vt sabbato post festum sancti Procopij tam Taboritarum, quàm Pragensiū sacerdotes conuenirent, deque articulis, qui controuertebantur, colloquerentur. In quibus autem consentire inuicem non possent, eos proximis comitijs post trium Regum festum celebrandis scriptos propo- Anni. nerent. Ac quidquid in ijs secundum scri- 1444. pturas, & sanctos Patres in scripturis legitimè fundatos esset probatum: id omnes vnanimes admitterent, crederent, docerent, neque verò alios sacerdotes, Parochos, aut Concionatores in suis ditionibus ferrent. Idque sub grauissima pœna: nimirum amissione ipsius caussæ, atq; adeò ipsius honoris (vt dicunt) & famæ. Quę omnia pactis, conuentis, literis, iuramentis, ac propriorum sigillorum appressione, atque appensione se seruaturos inuiolabiliter mutuò promiserunt. Quod tamen postea in irritum cesit: Valdensibus & reliquis, per talia conciliabula, iterum, atq, identidem pacem quærentibus, & non inuenientibus. Iam de hypocrisi, de baculo, & pera, de voce exili, de externa demissionis, & humilitatis larua, quibus antea vsi sunt, donec erumperent, superuacaneum est loqui. Hęc enim iam ita sese prodiderunt, vt alię quoque hęreses à Picardica metuant.

Itaque hinc viderint omnes, quibus Picardica secta sapere incœpit, quàm temerè eam commendent, aut ad eam prouocēt, eam certè Synodis omnibus legitimis, hoc est Apostolicę doctrinæ, quam vna ipsa Catholica Ecclesia semper tenuit, anteponere, aut delirum, aut perfidum caput sapit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV EPISTOLA: DE NECESSITATE, VTILITATE, AC RATIONE DOCENDI CATHOLICI CATECHISMI. Rationes item, quibus inter summas quasque difficultates diuinum negocium debeat & possit promoueri.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, ET ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO STANISLAO KRANKOVSKI, DEI GRATIA ARCHIepiscopo Gnesnensi, Legato nato, Primo Regni Polo-niæ Principi, &c.

DVLRA erant, quæ nos in admirationem tui (Præsul amplissime) sic rapiebant, vt immortales Deo gratias ageremus, te nobis tam accisis rebus Archiepiscopum, qui clauum huius regni spiritualem regeret, diuinitùs fuisse concessum. Nam præter peruigilem illam vigilantiam, qua res susceptas promoues: ac prætet impauidum illud pectus, quod quantælibet ruinæ feriant, non prosternunt tamen: præter denique castitatem & eloquentiam, quam vnam vel tuendæ Reipub. vel diuinæ voluntati exponendæ continenter adhibes, candor ille atque sinceritas in rebus agendis faciunt, vt Deum, qui hæc tibi largitus est, & à quo eadem agnoscis, inprimis in te suspiciamus, & laudemus. At verò assidua ista sedulitas, qua vel quaqua versum Catholicos & pios libros curas disseminari, vel vndequaque eruis, quos tuis sumptibus in luçem edas, & meliora ingenia ad scribendum excitant, & ex quo fonte istam charitatem hauseris, facilimè ostendit. Quippé inexhaustus ille diuinæ bonitatis fons, qui nihil vult, nisi, vt bonum in corda hominum dimanet, tibi istam mentem suppeditauit, quam tu facto exeris, vt ex capite in barbam Aaronis suauissimus fidei pietatisq; liquor, vbique, id est, non in hoc tantùm amplissimo regno, verùmetiam ad omnes orbis Christiani partes diffundatur. Quo in rerum genere, cùm multa perfeceris, certè quæ mihi nouissimè præcepisti; vt ederentur in lucem, quo haberes in futura Synodo tua in promptu, quibus artibus facilè Sacerdotes & Concionatores, atque Gymnasiarchas ad bene merendum de Repub. accenderes, ea vehementer animum meum affecerunt. Ac non vereor, quin Deus, qui facit, vt per superiora deriuentur ad inferiora defluxus diuinæ gratiæ, effecerit, vt post celebrem illum Petri Canisij Catechismum, quem mihi iubes vt Typographus prælo quamprimùm committat, ad tuas manus peruenerit Epistola hæc, quam mihi edendam misisti, Antonij Possevini de Societate Iesu, viri clarissimi, de Christiana & de nostra repub. optimè meriti, & illa quidem ad rationem instaurandæ pietatis tam efficax: quàm ij quidem intelligent, qui eam semel atque iterum perlegent, verùm multò magis experientur, qui eadem, quæ ille proponit, quæque dudum in pluribus mundi prouinciis ipsemet exercuit, in rem conferent. Ad quam Epistolam cùm eiusdem Antonij Possevini rationes quædam versarentur in manibus eorum, qui strenuè pietati operam nauant, ac verò eædem ab illo quondam in Gothia perscriptæ, magnoperè faciant ad Catholicam fidem, inter summas quasque difficultates latissimè propagandam, eas ego adieci, tuoque omnia nomini Illustris. dicaui. Itaque quæ de manu Dei per te accepimus, eadem & per te illi, ac tibi, vt eius tam primario ac fidelissimo dispensatori offerimus: precati, vt cùm hunc annum veræ correctionis futurũ esse speremus (quandoquidem Kalendariũ nouum à Summo Põtifice Gregorio tertiodecimo, Patre nostro Sanctissimo correctum, quasi nos omnes admoner, vt noua fiant omnia) vetera omnia á tua ista tanta prouincia & Diœcesi, si quæ irrepsêre incommoda, recedant, ac manipulos amplissimos in diuinum horreum reportes. Vale Præsul humanissime, Cracouiæ, die sanctissimo Epiphaniæ Domini. 1583.

Reuer. & Illust. D. tuæ

Addictissimus seruitor.

Thomas de Plaza, Plebanus ad S. Stephanum Cracouiæ, Canonicus Vislicensis.

SEQVENTIS EPISTOLÆ PRAECIPVA CAPITA.

Necessitas Catechismi, pueros, atque adeò quosuis non solùm rudes, sed & doctos edocendi.

Exempla item summorum Theologorum, quibus præter eruditissimas alias rationes idipsum probatur: & obiectiones quædam etiam Gersoni Cancellario Parisiensis Academiæ olim obiectæ refutantur.

Vtilitas summa Rerumpublicarum; & extirpatio hæresum, per Catholicum Catechismum, vbi aduersariorum alia vanissima argumenta diluuntur.

Ratio docendi Catechismi, qua item Concionatoribus, quantumuis præstantibus, plura perutilia proponuntur.

ANTO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV,

EPISTOLA AD IVONEM TARTERIVM

MAIORIS ECCLESIAE TRECENsis in Gallia Decanum.

DE NECESSITATE, VTILITATE AC RATIONE DOCENDI CATHOLICI CATECHISMI; CVM À QVIBVSDAM EA DE RE IDEM DECANVS VEHEMENTER OPPVGNARETVR.

CAPVT I.

AGO Diuinæ bonitati immortales ex animo gratias, qui te legitimè certantem, ac benè currentem, impellat indies acriùs ad æternæ gloriæ brauium, dum tu operatius inconfusibilis veritatem fortiter tueris, & eam non modò in iniustitia non detines, verùm etiam candelabrum, lucens isti ciuitati super mensa proponis, vt videant, & glorificent Deum, ac Patrem Domini nostri Iesu Christi. Ergo macte pietate promoue, quod mouisti: nec pectoris tui constantiã aduersariorum impetus, quasi irruẽtes fluctus deterreant. Flabit enim non ita multò pòst benignissimus Dominus, & ecce trãquillitas magna. Quòd si, veluti docta, & mihi iucundissima Epistola tua, decimo tertio Kalen. Septembris data, significasti, laboras adhuc in remigãdo, scito necdum expedire, vt appellas ad portum: multiformis enim Dei sapientia vberiores ita percipit fructus, pergitque virtuti tuæ occasionem præbere, qua & omne os obstruatur loquentium falsa, & aliquando immarcessibilem, ac verò splendidiorem coronam patientiæ consequare. Scis autem veritatẽ oppugnatam, sed Christiano conatu defensam, altiores in multorum animis radices agere, tum victricem erupturam, cùm diuinæ dispositionis maturuerit tempus. Quòd si quis ad eandem veritatem obsurdescit, per os infantium, qui Catechismum sitiunt, modò clamantem, immensa tamẽ illa Dei longanimitas tantò efficacior, & iustior apparebit, quantò sæpiùs lucem recusantibus obijcit, nec desistit ingratis benefacere, suo denique tempore ab ipsismet hostibus iustificanda: quorum æternum præmium esset in cælis, si saperent & intelligerent, ac veritati patrocinarentur.

Te verò interim ista constanti perseuerantia animum multis addente, spero fore, vt saltem id, quod maximum est, consequamur: ne scilicet in nostra causa deteriores, aut imbecilliores habeamur, & simus, quã qui in pestilenti sua fuerunt hæretici, dum per tela, per ignem, falsissimum Catechismum quoquouersum inuexere, maximo istius Regni malo, tacentibusque tum, quãdo maximè loqui oportebat ijs, qui nunc, quando minimè expedit, contra verissimã & Catholicã institutionem linguas acuũt, nescientes quid dicant, aut quantum sibi & alijs exitiũ parent: aduersus quos, si quid pro re perneccssaria, & cui certa Regnorũ salus innititur, fusiùs attigero, tu eò æquiore animo patieris, quò me identidem ad hoc præstandum pro tua modestia inuitas.

Quod igitur aiunt, saluti Reipub. Christianæ non meliùs consultum iri, quàm si quisque in qua enutritus est simplicitate permaneat, hoc vtique obijciendum erat hæreticis, quo tempore in arcem fidei Catholicæ adulterinis Catechismis primò inuaserunt; at disseminato veneno, & latiùs vndequaq; serpente antidotum prohibere: quid hoc est, si non est animarum saluti inuidere, diuinique nominis propagationem efficacissimè (quòd in eis est) impedire? Nam præterquam quòd aduersus generales Synodos, quarum semper (vt S. inquit Augustinus) saluberrima fuit auctoritas, aduersus (inquam) Christi Domini Vicarium, sanctissimosque & doctiss. Patres ac Martyres, consuetudinem denique meliorum Ecclesiarum pugnant, sanè haud ignorant, nec cœcum, neque claudum animal sistendum esse coram Deo. Ac licet de Simplicium side sanctissimè, pieque Ecclesia credat, arcet tamen à se, ac iustissimè damnat crassam ignorantiam ea negligentium discere, quæ ad salutem pertinent: scitque diuinam illam stare sententiam, ignorans ignorabitur. Inde autem & publica symbolorum recitatio, & continens pastorum doctrina in corona populi, & sacrarum cerimoniarum vsus, inde tot scriptiones, tot exempla martyrum proponuntur, vt (quẽ admodum inquit Clemens) quæ malè colligauit ignoratio, ea pulchrè resoluat agnitio: sicut autem (ait) imperitia peritia soluitur, & inuenta certa via dubitatio; ita illuminatione tenebras deleri necesse est. Tenebræ verò sunt ignoratio, per quã in peccata incidimus, circa veritatem hallucinantes.

Verùm & illæ magni ponderis rationes sunt, quas de necessitate sciendi, quæ à nobis credenda sunt, Beatus affert Augustinus: nempè, quòd iustus ex fide viuit: & cũ corde creditur ad iustitiam, confessio fiat ad salutem: eaq; fides, inquit, exigit à nobis officium & cordis, & linguæ: quemadmodũ in sempiterna iustitia regnaturi, à præsenti sæculo maligno salui fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam opere profiteamur fidem, quã ore gestamus. Quæ fides, ne fraudulentis calliditatibus hæreticorum posit in nobis aliqua ex parte violari, pia, cautaque vigilantia prouidendum est.

August. 3. To. de fide & symbolo. Abac. ca. 2.

Quòd si Baptismo initiatus, idem est, qui illuminatus, si illuminatus, qui ex tenebris erutus: quonam modo illuminatus sit, qui adhuc ignorantiæ tenebris obuoluitur? eramus enim tenebræ, qui nunc debemus esse lux in Domino, ait cum Apostolo Clemens Alexandrinus.

Sed neque perpendunt, quid illud sit, In duimini Iesum Christum, hoc est, vt omnibus modis eum referamus opere, exemplo, doctrina: qui quidem Samaritanam, Martham, cæterosque propè innumeros interrogans, id que per dialogismum, an crederent, quæue & quanta eorum esset fides: quanam fiducia, & quonam modo orare, quid facere, timere, sperare deberent, ipsemet optimus Catechista edocuit. Neq; inquam, memoria tenent, quid illud D. Pauli sit, vbi se, ait, dedisse lac, tanquam infantibus: & loquutum de sermone inchoationis Christi. Catechumenos autem esse debitores suis Catechistis in omnibus: adeò enim diuinum beneficium est spiritualia hæc tradere documenta, vt iure suo fideles in hac re pastores, præter cœleste illud & admirabile præmium, temporalia quoque hic in terris metere possint.

Rom. 3. Matth. 19. Mar. 10. Luc. 18. Matth. 25. Matth. 5. 1. Cor. 13. Hebr. 5. Galat. 6.

Venio nunc ad reliqua, quæ tibi obijciuntur: siquidem etsi validis rationibus tuis coacti iam isti non diffitentur, primis nascentis Ecclesiæ seculis locum fuisse Catechismo erga baptizandos, eosque iam adultos & pro captu humano tantorum mysteriorum capaces, haud tamen ferendum esse inquiũt, vt infantes & pueri ediscant, quæ Catholico Catechismo continentur. Quæ quidem argumenta per se ipsa ruunt, si non dicam temporum necessitatem, quę noua nouis morbis remedia semper adhibuit, non sanctæ Catholicæ Ecclesiæ auctoritatem, nõ testium sacrorum nubem, sed id tantùm, quòd res est, modò intueamur. Scilicet, initio nascentis Ecclesiæ non adultos solùm, verùm etiam pueros, vt nũc fit, Baptismo in corpus Christi mysticum cooptatos. Quo concesso, cùm illius antiquissimæ Ecclesię consensum vnanimẽ videamus, vt quisque Catechismo in Catholica Religione, roboraretur, nemini dubium est, quin etiam erga pueros, quando Baptismi tempore nondum intelligerent, quę ab eis exigebat Ecclesia, neque adeò vllam penè vocem efformarent, perneccssariũ hoc pietatis opus per dialogismum exercerẽtur, cui & susceptores, quasi sponsores, vti erant responsores, adhiberentur.

Baptizatos igitur fuisse infantes antiquitùs, ac proindè cùm primùm fari potuerũt, educatos in disciplina & præceptis Domini, testes grauissimi sunt, S. Ignatius martyr, Dionysius Areopagita, Iustinus martyr, aut quisquis auctor fuit responsionum earum, quibus respondit ad gentilium quæstiones, aduersus Christianos. Tertullianus, item & Origines, ac Concilium Gerundense. Iam Clemens Romanus, tempo ribus Apostolorum, & Diui ipsius Petri Successor, disertè monet eos, ad quos spectat puerorum cura, vt illos enutriant in disciplina, & in ea, quam tu optimè in cõcione tua attulisti νουθεσια τοῦ κυρίου: id est, monitis Dominis, atq; hoc in ipsa quidem infantia. Ait enim: docete eos à pueritia literas sacras, & vestras, & diuinas, omnemq; diuinam Scripturam eis tradite. At quæ & illud deniq; adijcit: Si parentum incuria filij in vitia inciderint, rei animarum ipsorum sient: ac non animarum tantummodo rei, verùm & in causa sæpè sunt, cur infantes moriantur, quod castigationis pater næ defectui S. Iustinus Martyr ascribit. Quamobrem obseruatione dignissimum illud est, quod (aliam licet ob causam) ad rem tamen nostram facit: quodque B. Dionysius Areopagita scriptum reliquit, infantibus, qui in disciplina Domini non aluntur, accidere, vt casum illum non genitum, vitaque ac luce carentẽ habituri sint, quemadmodum qui nunquam perficiuntur, nec manibus obstetricum tractantur abortiui, & emortui cadunt. Quod si ex ipsis Ethnicorum libris rationes petamus, mirum est, quod nostri fidei lumine illustrati, ijque non indocti, clarissimam lucem non cernant, quam Ethnici, solo naturæ ductu, viq; veritatis impulsi intuentes, salutem Rerumpublicarum in hac vna rẽ sitam, constantissimè asseruerint. Quod quidem cum duorum canum exemplo docuit Lycurgus, tum fecit, vt tritæ illæ sententiæ proferrentur: assuescere à teneris multum esse: dedoceriq; difficiliùs, qui errorem

S. Ignatius ad Philadelph. Epistola 6. S. Dion. Areop. in Eccle. hierar. c. de Bap. tis. S. Iusti. martyr. in respon. 56. quæstion. quas gentes propo. Christianis. Tertull. in Apol. lib. de Bap. Orig. lib. 5. com. in cã. 6. Epist. ad Rom. Cõc. Clem. ex const. Apostol. lib. 4. c. 10. Iustinus martyr q. 80. ad orthodox. Dio. 3. cap. Eccles. Hier. Plut. in li. de disciplꝰ puerorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

errorem hausit, quàm omninò rudem doceri Sed & an non Aristoteles non parum, sed totum esse, inquit in Politicis, qua quisque à pueris doctrina imbuatur? An non, qui vbiq; vixerunt, ei, quem diuinum putabant cultum, operam tenera adhuc ætate dederunt Aegyptij, Persæ, reliqui? Iam qui Philosophi minùs obliti sunt insitę cuique legis, hoc ipsum docuere Pytagoras, & eius generis alij. Quantò magis Prophetæ, atque idem ipse ante illos Deus, qui neminem Præceptorum suorum ignarum esse, verùm etiam religionem Paschatis doceri filios voluit? vt si cognosci oportuit typum & vmbram, gratia veritasque nouæ legis ignoranda à Christianorum filijs nequaquam sint. Hæc enim omnia contingebant illis in figura, scripta sunt autem, ac proinde maturè item docenda sunt ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.

Virgil. Quintil Aristotel. in Polit. Exod. 12. 1. Cor. 10.

Sed agè (optime vir) causſam adhuc orphanorum & puerorum, alijs etiam rationibus & exemplis tueamur, vt vna cũ Domino constantissimè clamemus: Sinite parvulos venire ad Christum: sinite eos Catechismum doceri, sinite qui scientiæ clauẽ habetis, eos introire in atrium Domini, dũ paternæ reuerentia, obedientiæque vis in pectoribus illis hæret adhuc, dum ex tenera argilla vas faciliùs ducitur, quod ex dura non posset: dum denique (vel ipso Aristotele testante) iuuenes faciliùs eruditur à lege. Tute enim experiris, quàm difficile sit in cordibus, quæ diuturna peccatorum consuetudine, totiusque pietatis ignoratione obduruerunt, insculpere hæc elementa doctrinæ.

Aristotel. Ethic. 2.

Quid verò in tam collapsa morum disciplina agat desideriorum vir? quam rationem tam attritis rebus, tam ruentibus ineat faciliorem, minusque periculosam iuuandæ Reipublicæ? Scilicet hoc vnum restat, vt à pueris inchoemus, & teneræ illæ Christi Domini plantę excolantur. Populi verò inprimis operum bonorum exemplo excitentur ad omne opus bonum. Hoc alloquatur pietas, charitas, diligentia, quando otium, inuidia, impietas, tanquam cunei sese inseruerunt in eorum animos ad findendam Religionem, ad dexteras patrũ in filios, horum contra parentes armandas. Quæ sanè consecuta non essent, si, quæ pestilentem hæretici Catechismi doctrinam solent præire damna, velut malorum denique omnium præcursores, & emissarij, ea non solùm, quasi clauus clauo extrusa, verùm etiam orthodoxo Catechismo (quòd quidem facilimùm erat) cæterisq; pijs operibus fuissent anteuersa.

Et certè nullis cuniculis faciliùs Christi ana res labefactata est, quàm cùm siue peccatis alijs, siue potissimum veneno illo errorum iuuentus infecta, quantò maiores in ætate progressus fecit, tantò validiores concepit vires ad omne impietatis ac defectionis genus. Nã hęc ipsa sunt (inquit vir sanctiss. August.) quę pædagogis & magistris, à nucibus, & pilulis, & passeribus, ad prefectos & Reges, aurum, prędia, mancipia, hęc ipsa omninò, quę succedẽtibus maioribus ætatibus transeunt, sicut ferulis maiora supplicia succedunt. Ita, inquam, nullis machinis concussa est vehementiùs Ecclesia, quàm cùm Iulianus apostata clausit Christianorũ scholas, impiorum aperuit. Et captiuitatem, clademque antiqui populi diuinarum rerum ignorationi ascribit Propheta, siue potiùs per Prophetã Deus. Et alibi, impossibile (ait) esse benefacere, cùm didiceritis male. Fateturque idem acerrimi iudicij vir D. Augustinus, se adhuc puerum audiuisse verba de vita æterna promissa, altè autem retinuisse Christi nomen, quo tenerum suum cor mater in ipso adhuc lacte cibauerat. Et D. Gregorius illud parentibus horribile affert exemplum pueri annum circiter quintum nati, qui in sui patris gremio, cuius blasphemijs cùm teneilę aures assueuissent, eas item ore suo pronuntiabat, à Satana palàm interemptus, & ad inferna deportatus est: vt cũ in tam teneram ætatem posit blasphemię virus instillari, dubitandum nõ sit, quin à multis adhuc pueris cœlestium rerum elementa percipi possint, ac nisi percipiãtur, Satanę manibus obijciantur & tantùm nõ tradantur. Quæ quidem rationes Carolũ Magnum impulerunt, vt seminaria in Ecclesijs, scholasq; propè templa instituerit, vbi serui, ingenuiq; religionem Christianam cum disciplinis docerentur. Episcopos autem ac Concionatores monuit, vt quę propriè (vtar eius verbis) ad salutem deducunt, exponerent. Summum scilicet decus est (ne dicã impietas) cernere à Turcarum pueris edisci Coranum pestilentissimam Maometis legem, à Iudæis autem, quorum adhuc cordibus hæret velamen cœcitatis, Biblia sacrosancta perlegi ferè ab incunabulis: Origenis quoque tempore solita: hæreticos denique infantibus venenata dogmata sub specie pietatis propinare, quæ aut nunquam aut sanè quàm difficillimè (vt experti sumus) deponant. Fidei verò Catholicę rudimenta, quę facillimo ordine in Catholicis Catechismis traduntur à Christianis ignorari.

Lib. 1. contes. 20. S. August. lib. 18. de ciuit. Dei c. 25. Ierem. Confess. li. 1. 2. 6. Vide & 7. c. 1. Lib. 4. dialog.

Iam verò quàm sanum consilium sit, vt pueri vitiorum & hęreseon calicem gustẽt vsque ad fecem, priusquam lac diuinę sapientiæ bibant, iudicent: qui Christi spiritũ habent.

Cap. 68. li. 1. leg. Franc. Concil. A. quisgran. cap. 135. sub Lud. Pio Imperat. Concil. Alexand. 2. c. 15. Concil. Later. sub Innoc. 3. cap. 11. Concil. Trident. vbi de Semin. Origenis. sup.

D. Hieron. ad Lętum.

habent. Quæ quidem rudimenta, si, cùm primùm infantes Ecclesiæ sistuntur, credenda, aliorumq; ore quando ipsi fari nequeunt confitenda ad salutem sunt: sanè qui Christi discipulus dici vult, horreat si professionem suam ignoret. Quod si Catechismus vnicuique necessarius est ante Baptismą, certè turpissimum est, neque ferendum, eo accepto professionem suam non intelligere, sicut militi si tesseræ vim post datum militiæ nomen nesciat. Quæ verò omninò docenda sunt, ne pro lacte pueris solidior cibus detur, suo mox loco dicetur. Interea certissimum illud sit, nihil rebus publicis melius posse contingere, quàm si cùm primùm solutis linguæ nodis puerile se ingenium vix explicat, tum in primis pro suo captu ad salutarem Domini doctrinam capescẽdam & loquendã assuescat. Ita domus fundata supra firmam petram vix vnquam concidet, & cùm credita sibi talenta maturiùs ad vsuram dare poterit adolescens, tum ab ipso patria non repercutiatur, quasi contrarijs flatibus prauorum morum. Quod accidisse ijs, qui posteriora & inferiora potiùs sectati sunt, quàm meliora, & præstantiora tellis grauissimus est Augustinus. Quòd si animantia rationis expertia solo naturæ ductu ad contrarias herbas accurrunt, vt sagittas abijciant: certè venenatus error tollendus est præsenti antidoto, & exundanti perfidiæ à nobis, quibus ratio fideique lumen affulsit, doctrina orthodoxa tanquam solidissimus agger obijciendus est. Nulla verò ad hoc aptior ætas quàm puerorum, qui Christianæ Reipublicæ semina sunt, & portio Domini certissima. Quæ quantò recentiora vasa sunt, tantò diutiùs vbi sunt imbuta cœlestibus donis, odorem suauissimum seruabunt, Angelis, B. Virgine matre, Domino, qui ex eorum ore laudes cupit, innocentissimæ ætati fauentibus.

S. Ant. 14. tit. 2. c. 4. & 5. Iauell. œconom. Christianę in li. de tribus Theologg. tract. 3. de regimine filiorum ca. 3.

Tom. 3. lib. 1. de doctrin. Christ. fusa à Tertull.

Docet autem hoc natura, quę & agricolas afficit erga teneriores plantas, & omniũ acuit ingenium ad bruta quàm primum vel cicuranda, vel ad laborem instruenda, non expectata maturiore ætate. Artes item quę ferè omnes faciliùs à pueritia discuntur, vt cùm in omnibus disciplinis sua sint initia, ordo, cura: ij qui artium (vt D. inquit Gregorius) artem tractant, id est, curam animarum, hanc in formandis Christianorum animis omninò debeant adhibere.

Cęterùm cùm firmissimè credenda sint fidei nostrę initia: fideique sua sint incrementa, neutrum facilius assequimur, quà cùm pueri vix vllo peccato, aut dolo grauiore occurrente ea fugimus, & repetitis sępè cogitationibus fouemus: cumque consuetudo sensim sit altera natura, vt si pro Catholica religione moriendum sit, nec imparati, nec titubantes in fide inueniamur. Nequeenim filiolus matris olim ad martyrium festinantis vestigia tam propere fuisset insecutus, nisi cœlestia, & reliqua eiusmodi persępè ordineque percepisset, nec id parentibus auunculoque D. Dominici laudi datum esset, nisi paruulum erudijsset, omni genere sanctitatis, qui paulò pòst vita, faceque diuini verbi tenebras Albingensium depellens, splendidissimum orbi Christiano intulit lumen. Verùm neq; Serenissimi Reges (vt mittã nunc Iosiam, Salomonẽ & cęteros antiquiores) tam pręclara pro fide, iustitiaque potuissent patrare facinora, nisi parentes diligenti Sanctorum hominum doctrina teneras adhuc animas imbui curassent. Diuum Ludouicum, quia puer sapientissimam audiebat matrem hęc verba sępè pronuntiantẽ: vtinam fili mi potiùs morerere, quã capitale peccatum committeres: tanta incessit religio, vt nec sanctiorem Gallia, nec rectiorem orbis terrarum habuerit Regem. De Athalarico omnia summa expectabantur, quandiu mater, & Iustinianus illum consilio disciplinaq; instruebant, sed ab ijs, qui mundum sapiebãt, cùm æstu auulsus esset, voluptate, cœnoque vitiorum immersus perijt. Adeò verum est, quod Hesychius inquit. Quemadmodum puer paruulus, nulliu sij; capax malitiæ, vbi prestigiatorẽ quempiã videt lętatur, & sua simplicitate ductus illum imaginum effictorem sectatur: sic animum nostrum, cùm simplex sit & bonus, hunceque in modum à bono suo Domino creatus, delectari illusorijs suggestionibus Diaboli, & deceptum properã temque id quod deterius est, pro bono amplecti. Vtinam igitur ipsorum ferè lactentium oculi dum virtutes quasi sigilla mollibus ceris facilè imprimuntur, honestissimis imaginibus (qd' & Ethnici docuerũt) assuescant, aures q; personent, eorum recitatione, quæ sanctissimi viri gesserunt, potiùs quam lasciuorum Poetarum (quę certissima adolescentum pestis est) vel impiorum quorundam, vnde prius omni genere sordium obsolescunt, quàm solidam vl lam veram pietatis effigiem teneant. Nam & Plato (vt inquit Plutarchus) scitè subijcit nutricibus, ne cõmemorent pueris, quasuis fabulas: quod ijs sine dubio tenerę mentes facilè corrumpi possunt. Sed quæ consecuta sunt, quia ab hoc opere cessatum est, incommoda & damna, faciliùs quidem sentiuntur, quàm amouentur. Nam & pueri, puellęque hæreticę nobilissimis Theologis insultantes sacra omnia execrantur: & per vicos publicè, & in stabulis, atque adeò

Aristot. Rhetor. 2.

In vitæ Lipom. Io Garzo n. 9 D. Dominici vitam scripsit. Arcad. Honor.

Ludouic. Paul. Aemil.

Hesych. cent. prim. mæ 43. ari.

Plá. 2. dialog de leg. Arist. 7. polit cap. 17. Plutar. lib. de educatione puerorum.

Cessatio nem Catechismi docendi summa incommoda esse consecuta:

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ipsis templis adolescentuli, & plerique alij, licet Catholicum nomen gerant, audacissimè tamen Domini nomen blasphemant, nullo interea, neque interiore, neq; exteriore cultu augustissima altaris mysteria prosequentes. Et quæ hactenus Græci φοβερὰ καὶ φρικωδέστατα, hoc est, tremenda & terribilissima appellarunt, nostri ne sancta quidem nominant: sacerdotes exsibilantur: Magistratus despicitur: vt si quis ex Thracibus, aut Scythis venerit, ex operibus eos considerans, nescio quales cogitet parentes, susceptores, Gymnasiarchas, Pastores, (bonos semper excipio) qua pietate, qua religione?

Hinc alia Reipublicæ calamitas, quam si quis intelligat, nemo est tã excors, quin hanc omni studio docendi Catechismi prouinciam suscipiat. Turcarum, inquam, cõtinuæ excursiones ad venandas animas Christi. Hi enim cùm Christianorum greges abducant in Africam & Asiam, quid miramur, si fidem abnegent, dexteras paulò pòst aduersus Christum Dominum armaturi, qui fidem pietatemque non edocti, quid credant, vnde fortitudinem in tormentis petant, quomodo precẽtur Deũ, haud didicerunt?

Nec tamen quia multi absunt à maritimis oris, spectare ad eos hæc cogitant, quasi qui mercaturam exercent, non ineunt Societatem, commerciaúe cum illis; non persæpe ad eos cõmeent, non sæpissimè, continentis incolæ intercepti ad Turcas & Mauros, aut ad hæreticas Insulas transportentur; vt si quo in loco doceri oporteat Catechismum, id in primarijs ciuitatibus pernecessarium sit.

Par etiam alterum calamitatis istius Regni genus est: Hærerici tot oppida, ciuitatesque ceperunt: Catholici multi tum metu, tum imperitia tyrannidem, vafriciemque illorum aut non sentiunt iam, aut etiam laudant, quod præsentissimum reprobationis est signum. Ita quia non antea firma fidei fundamenta in teneris animis iacta sunt, procul à Christo nũc, procul sunt ab Ecclesia. Mitto quàm multi ruerunt in Atheismum, vix vnquam reuersuri, nisi benignissimus Deus extraordinaria illos misericordia respiciat.

Atque hinc quoque fit, quòd baptismi vis, quę in ijs, qui iam adulti baptizabantur, haud obscurè vigebat, in paruulis nostris non ita eluceat, quodque cùm adoleuerint, non ita se exerat: parentum enim indulgentia prius implicantur vitijs, quibus contristatur in Baptismo acceptus spiritus, quàm religiosè ad pietatem restituantur. Quòd vt rectius fieret, & in Cœnobijs filij nobiliorum tradebantur institu-

Ephes. 4.

endi, antiquis illis Sanctorũ Basilij, Gregorij Magni, Benedicti temporibus.

Accedit ad hæc omnia, q̃ plurimi sunt, qui cũ peruenerint ad summã senectutem, nec quid, nec quantũ sit Cõfirmationis Sacramentũ didicisse, nec verò putare, se, vllius criminis reos dicant, si prudentes id, ac scientes omiserint. Vt mirandũ non sit, qui leuissimã alicuius hæretici impressionẽ senserint, eos tam facilè de fidei statu dimoueri, vt inde statim prolapsi in omnes hæreses, atque in eam, in quam Nouatus incidit perniciem incurrerint.

Quotus autẽ quisq; Clericus est, qui nisi ab ineunte ætate quæ ad Christianam doctrinam attinent, eo quo decebat ordine didicerit, minorẽ sanctis altaribus, quã raberarũ, aut domesticis mensis honorem non deferat? aut è quorũ cultu, ac mũditia, qui circũstant animari ad pietatẽ cupiant, inde scandalum sumat hæreditas Christi?

Ad Gersonem venio. Hic quo tempore schismatis turbo peruertebat Ecclesiã, videns animarũ pacationem nunquam futurã, nisi quasi seminaria iuuentutis instaurarentur, curam puerorũ ad fidem pietatẽque instituendorum ipsemet suscepit. Ad-eò (vt S. Bernardus ait) vbi amor est, ibi nó est labor, sed sapor. Id igitur vbi diligenter aggressus fuit, ecce procellã obtrectantium, non ferentium tantum Theologum & Concionatorẽ, atq; adeò Parisiensis Academiæ Cancellarium ad hęc quæ videbantur aut inania, aut vilia, aut laboriosiora, vel certè captui puerorum incommoda debere se demittere. Ille autem, vt sicut fidelis seruus paruulos tueretur, quorum patrocinium Dominus IESVS susceperat, tractatum edidit de paruulis ad Christũ trahendis. Ac cũ in hac re ageretur spiritu dei, sciretq; inflare scientiam, nisi intra humilitatis, & charitatis terminos contineretur, ab illo Domini verbo: Sinite paruulos venire ad me, &c. libellum suum aureum inchoauit, in quo plurimas affert rationes, quibus esse Theologis in sanctum hoc negotium incumbendum, plenissimè ostendit. Verba Gersonis hæc sunt, quæ sequuntur.

Auctoritate nobilis Theologorum, tantonibus, expliis, cadocendi Catechismi necessitas cõprobatur.

Vt res (inquit) rècentes sunt proliquoribus optimi, nouellæ præterea plantationes quę sequuntur leuiter, quò docentis manus deflexerit, omnia hęc secùs in sentibus plenis dierũ malorum, quos citius fragas, quã flectas. Si potest (inquit Hierem.) mutare Aethiops pellem suam, & Pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum. Quòd si iuxta deductionẽ hanc, reparatio Ecclesiæ & eius cultura initianda esset à paruulis (sicut esset) vbi precor efficatius sanctissimum opus

Gerson. 3. parte sermonum operis tractatus de fidei primordijs.

opus exercebitur, quàm in celeberrima ciuitate Parisiensi? isti enim sunt paruuli, qui per vniuersalem dispergentur Christianitatem. Esse quoque poterunt aliorum doctores, instructores quàm commodissimi, maximè domesticorum. Ex hac præterea consideratione consequens est, nullum magis inimicari Ecclesiæ, & præparare omnia Antichristo in demolitionem eius, quàm facto aut verbis, clàm, vel palàm obuiantem voci Christi dicentis: sinite paruulos venire ad me. Deinde interalia subdit. Paruuli nominatim tot quotidie pessimis alloquijs vrgentur ad malum, & nullus vltrò contradicit, nec virtutum partes agit, pro incitamentis ad bonum. Denique paruuli dira fame spiritus excruciati petunt panem, & nemo erit qui frangat eis, quin etiam obstabitur frangentibus. Non ita docuit Christus, non hæc egit. Nã in congregandis animabus cõparauit se gallinæ, qua nullum aliud animal erga fœtus suos (vt August. ait) magis infirmatur pietate, demittuntur alæ, plumæque hirtæ fiunt, rauce scit vox querula, obliuiscitur ipsa cibi, & incredibili supra vires animositate pullos tuetur. Et nos qui Christi sectatores dici volumus, in hoc ópere torpescemus? obseruabimus tempora? mensibus totis quiescemus? absit. Inueniuntur autem plures modi reponendi paruulos in via ducente ad Christum. Vnus est prædicatio publica, alius admonitio secreta, alius magistralis disciplinatio: reliquus & hic Christianæ religioni proprius, Cõfessio. Sẽtiat alius q̃ voluerit, ego in simplicitate mea iudico. Confessionẽ (si modo rectè facta fuerit) esse directricẽ efficacissimã ad Christum. Hæc ille, qui cùm nonnulla respondisset, ijs qui frequẽtem peccatorum confitendorum vsum reprehenderẽt, eodem in capite subiungit.

Dicet aliquis mihi, vel alteri, operas suas circa paruulorum monitiones, vel confessiones impendenti. Stulto labore consumeris. Cur ita? quia nimirum vel fingunt, vel mentiuntur, vel recidiuant ad vomitum. Sed respondemus, primò, ad vltimum, quia grandæuis etiam Presbyteris, quotidianus est reditus ad peccatum, nec propter hoc desinunt confiteri, nunquid sentinam nauis exhauriens idcircò deserit opus, quia redit tantundem aquæ, quantum expulerit?

Et ne quis cogiter, hæc à Theologo illo suaderi tantùm rectoribus puerorum, audi sequentia. Ideò (ait) si ruina multiplex immineat, quis admirabitur? Adeò iam indignum videtur apud multos, si quis ex Theologis, aut famatus in literis, vel Ecclesiastica dignitate præditus ad hoc se opus inclinauerit, præsertim circa paruulos: quod mihi (quia in talibus putor momenti alicuius) in fabulam & improperium cesserit. Et sanè mihi videntur discipuli Domini adhuc tunc cœlestium parum capaces, hac in sipientia laborasse, prohibentes paruulos offerri Christo, reputantes videlicet indignum esse, si tantus Magister & Doctor eorum Christus huic humilitati subiaceret.

Cùm etiam ad hæc respondisset Gerson, alia quæ sibi à beneuolis obijciebantur, enumerat. Comminantur (inquit) vel mihi, vel paruulis, ne accedant ad me: & hoc alij multiplici ratione, signanter qua druplici id arbitrantur rectè facere. Allegant quippè disparitatem morum mihi cum paruulis: allegant officij dignitatem occupandam ad maiora, dehinc cauſſantur loci, & temporis importunitatem. Postremò metuunt insuetudinem ab æmulis calumniabilem.

Hæc cùm diluisset vir bonus, tandé ait.

Calumniabuntur (inquit) aduersarij nouitatem istam, vel de curiositate, vel de fictione, vel de infructuositate, vel de nimia leuitate, aut aliquod huiusmodi. Hæc non mihi noua sunt, ô amici charissimi, omnia dudum præcogitaui, & mecum ipse peregi. Nam qualis vnquam fuit actio hominis cogniti, quæ vel reprehensione, vel siniſtra, aut stulta interpretatione caruerit? Obsecro tamen per illam quam expectamus salutẽ, & obtestor coram pauendo tribunali iusti iudicis Dei, quoniam nemo nouit quę sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est, quatenus iuxta regulam Christi, in hac re à fructibus meis me cognoscant. Et si quid in doctrina, vel operatione falsum, impudicum, nefariumúe deprehenderint, non refugio. Iudicet tunc lupus rapax in vestitu ouium. Si autem fructus operis boni cernuntur extrinsecus, non damnetur postulo arbor intentionis de malitia intrinsecus, alioquin peccatum incurritur temerariæ dijudicationis fraternæ, & scandalum ponitur paruulis, quorum aduentus per hoc ad Christum nonnunquam impeditur. Portabit quisquis talis erit, onus suum: ego liberatus extitero.

Hactenus Parisiensis Cãcellarius. Quid de Catechismo Catholico dicturus, si puellas, tres, quatuorúe annos natas (q̃ non sine lachrymis experti sumus) audisset (quoniã fallacissimũ Caluini Catechismum edidicisset) fidem Catholicã publicè oppugnãtes, veritatiq; vix delibatas hæreses ipsis Theologis opponentes. Quid Diuus Thomas? (Aquinatem dico) qui libellum scripsit aduersus retrahentes homines à religione?

S. Thomas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gione? Pati scilicet nō poterat sydus illud Ecclesiæ,paucos, qui à Christo vocarentur ad cœlestia, à mundo retrahi ad terrena: quantò minùs tulisset pueros, & populos integros rudes,esurientes,auocari à Catholica disciplina, sine qua concidat necesse est, vniuersum ædificium Christi?

Ac præuisum quidem iam nutantis Ecclesiæ casum vterque Theologus, auertere simili ratione curarunt. Hic euulgato libello de articulis fidei,& Sacramentis, quem postea Bohemico schismate sæuiente, vt Germani docerentur, Pontifex Maximus decreuit. Ille autem compendio Theologiæ, alteroque scripto edito, quod inscripsit opusculum tripartitum. Hunc librum, quod iam tum neque iuuentus, neque reliqui rectè ad charitatem instituerentur, obnixè rogat Episcopum, vt Sacerdotes, & Ludimagistri exponant, laicique omnes, Monachi quoque discant, doctrina verò illa tabellis conscriptâ, vbique, id est, omnium conspectui in publicis locis, in Parœcijs, Gymnasijs, Cœnobijs, Valetudinarijs affigatur.

Vide Hugonis etiã libellum inscriptũ Didascalicon.

Sancta etiam Synodus Tridentina in Catechismo ad Parochos edito, vbi hortata est, hanc vt docendi viâ Theologi ingrediantur, tandem ait. Neq; verò cuiusquam studium in docendo retardari debet, propterea quòd interdum necesse est auditorem earum rerum præceptis instituì, quæ leuiores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab ijs potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, vt in carnis nostrę humilitate cœlestis vitæ præcepta nobis traderet, quem nō cōpellat charitas Christi, vt paruulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fouens filios suos ita cupidè proximorum salutem desideret, vt quod de seipso Apostolus testatur, eis velit nō solùm Euangelium Dei, sed & animam tradere.

Synodus Trident.

Thess. 2.

Denique non pigeat addere (quando à quocunque veritas pronuntiatur, à Spiritu sancto est) quæ vir quidam perdoctus locum illum Euangelij exponens, Discipuli autem increpabant eos, scriptum reliquit. Quis (inquit) non stupeat, videns Discipulos Christi impedire pueros, ne veniãt ad Christum? si Diabolus, caro & mundus vetuissent, non mirarer: sed quod discipuli Christi partes agant Diaboli, auertentes pueros à Christo, quis non doleat? Spiritus Christi congregat pullos sub alas Christi, clamat: Si quis est paruulus, veniat ad me. Et Dominus, venite ad me: at discipuli vetant, & vetant paruulos qui magis Christi egent ope? Re vera ita est, maiores quidã nostri, qui totis viribus erant annisuri paruulos ad Christum adferre, hi eos auertunt à Christo. Si enim ipsi ad opes, honores & delicias inhiant, ad eas etiam paruulos inhiare docent: igitur planè eos auertunt à Christo. Non audeo dicere multos eorum ferre non posse, quod paruuli frequenter ad orationem, & confessionem, ad communionem accedant. An non vides discipulos, qui paruulos à Christi auocent accessu? Hi audiant Christum dicentem, sinite paruulos, nolite prohibere eos accedere ad me. Pro his mori volo, pro his me ipsum sanctifico: his ius Regni cœlestis tribuo, sinite eos venire ad me. Vt enim ipsi nullo, nisi me delectantur, ita & ego vehementer delector amplexu, in eorum osculatuo, &c. Quàm verò securus est, qui inter amplexus Christi est? quàm timebit Leo, & Vrsus, & Lupus ab eo, qui Christi amplexibus gaudet? Hactenus ille.

Palatius in Matth.

CAPVT II.

DE CATECHISMI CATHOlici vtilitate, vbi Aduersariorum aliæ obiectiones diluuntur.

ERGO nisi nos piorum Patrum reuocata iam consuetudo, & Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ auctoritas: nisi me mouerent exempla Pantæni Martyris, Cyrilli Hierosolymitani, Gregorij Nyssæni, & eorum, per quos stetit Orientis Ecclesia, deinde res ipsa denique, & commoda, quæ inde monium quotidie experimur, ad hoc suscipiendum prorsus impellerent. Nam & Catechistæ faciliùs in magnos & non fucatos Concionatores euadunt, qui ordine, ac perspicuè populis, & pueris exponere diuina mysteria consueuere. Et Parochi, qui fortasse imperitia, vel timore maius illud concionandi munus aggredi non audebant, promptiores fiunt ad frangendũ suis panem: ac certissimo hoc quasi indicio cognoscitur, an Pædagogi, & Gymnasiarchæ discipulos ad pietatem fidemque orthodoxam instituãt: præsertim si quæ scripta sunt in catholico Catechismo, ea curent, vt memoriæ à discipulis mandentur: parentes autem amore filiorum allecti, non solùm libentius ad templa veniunt, atque erga Pastores fiunt propensiores, verùm etiam promptiores ad interrogandos, docendosq; filios de ijsdem rebus. Pueri item, quoniam ita diuina rũ rerum maiestatẽ suspicientes magis afficiuntur ad cœlestia, ad precandum quoq; Deũ ad sanctorum opẽ implorandam, facilius, & ardentius animantur: ne dicam quot animæ Deo conseruentur, cùm priusquam seductores hæretici vacuas mentes occupent, in earũ, quasi possessionem hac instru-

Gregorius Nyssenus in oratione Catechetica, & de perfectione ad Stephanum.

instructione Catholica veniatur. Hinc Clerici erga Sacramenta & diuinum reliquum cultum sanctius afficiuntur, & Reges nullis arctioribus amoris vinculis sibi deuincire subditorum animos vnquam potuerunt: cum contra qui prauis dogmatibus fuere à pueris imbuti, infensissimi Regib⁹, Reipublicis, parentibus, & pastoribus probis esse soleant. Intellexerunt igitur hæc (licet aliquanto serius) Ferdinandus Imperator, Caroli Quinti Imperatoris frater, Catholicique alij Germaniæ Principes: qui idipsum vt cadens Imperium starer, edicto sanxerunt vt vbiq; doceretur. Et iam Viennæ, Pragæ, Dilingæ, Herbipoli, Ingolstadij, Monachij, Oeniponti, Coloniæ Agrippinæ, ac plerisque alijs in ciuitatibus collegia instituta sunt, ad quæ & frequentes Lutheranorum, Hussitarum, Anabaptistarum, & aliorum hæreticorum filij concurrunt, vt Catechismum Catholicum discant, qui à parentibus ad ea liberè mittuntur, fatentes, quia Catholici hoc studium erga suos omninò intermiserant, se suosque liberos iuisse ad hæreticos ministros, quamlibet hi secùs sequerentur, vt saltem aliquam (alioquin falsam) potiùs quã nullam haberent speciem religionis. Præclarissimum ac recens est testimonium Indicarum rerum: pueri conuersi ad fidẽ cum per compita & vias die, noctęq; sicut in Italia, & in Hispanijs fit, doctrinę Christianæ capita cantare consueuissent, etiam pro illa iam confessioni veritatis assueti maximos cruciatus, mortem denique pro Christo fortissimè pertulerunt. Legat vir pius (quæ tibi ignoræ non sunt) Surij Carthusiani nouissimas historias. Legat Didaci Payuæ nobilis Lusitani priorem librum aduersus Germanię quosdam hæreticos, ne quid de Indicis literis dicamus, queque de religione in Gallijs, in Germania, in Hispanijs, in Italia, non vno idiomate conscripta prodierunt in lucem.

Clemens in Pedag.

Hæ fuerunt causę, cur post antiquissimos illos Clementem Alexandrinum, qui Græcè integrum librum de institutione puerorum scripsit: post Cyrillum Hierosolymitanum, qui suas nobis Catecheses iã à mille & trecentis circiter annis reliquit: post D. August. qui & de catechizandis rudibus, & primùm suarum Confessionum, ac doctrinę Christianę libros edidit: insigniores ætatis nostrę Theologi, alio licet ordine (vt ferebant tẽpora) Catechismos cõscripsere, Sõnius in Belgio, Petrus à Soto in Germania: Victoria & Dominicus à Soto in Hispanijs: plerique alij in Italia: vt interim omittam Petri Canisij Catechismum, quem vniuersus penè orbis Christianus libentissimè excepit: præsentemque Emundi Augerij, quem tota Gallia reiecto Caluiniano perlegit: Rhemensemque, qui primus lingua vulgari euulgatus est iussu magni illius Cardinalis Lotharingij, priorib⁹ autem belli tumultibus, cùm cum primò docere Lugduni cœpissem, præsentissimum ei ciuitati antidotum ad venena, flammamque Catechismorum Geneuensium reprimendam fuit. Horum autem pietati, qui Catechismos conscripsere, nec Spiritus sanctus per sacram Tridentinam Synodum derogauit, & in maiore Catechismo, quem Parochis scribendum decreuit, satis graue tulit testimonium, eiusmodi Catechismos prodesse Reipublicæ Christianæ.

Quamobrem videat qui squis hæc haud cogitauerat, tantam animorum & prouinciarum Catholicarum consensionem, nō posse sine Spiritu Dei esse, vt aliquãdo magis Christianum sit, reddere in obsequium pietatis Christi captiuum ingenium: quàm pueris, quorum innocentia Deo acceptissima est, quorumque simplicitatis & castitatis amantissimi Angeli labores huiusmodi numini diuino offerunt, panem hunc esurientibus negare. Ac verò antea doctissimi Academię Sorbonicæ, siue alij aliarũ Prouinciarum Theologi Catechismos Typographis edendos dedere, adhibita honorifica testificatione: qui enim mẽbra Ecclesiæ sunt, non possunt non consentire cum capite, quæ est Petri Cathedra, ex qua sola Spiritus veritatis hauritur.

Venio ad exempla domestica. Nulla propè ciuitas in isto Regno est, quæ Catechismi fructu percepto, hæresibus auertendis vires admirabiles haud conceperit. Et vix vlla vnquam in manus perduellium venit, quæ hoc præsidio munita fuisset. Ac cum plurima alia Emundi vnius Catechismi exempla passim essent euulgata, de Typographo Parisiensi ipse audiui, ad quadraginta millia exiguo tempore Parisijs fuisse distracta: cui tot populorum Catholicorũ consensui, vt vnus, aut alter audeat obstrepere, mirandum sit, nec vllo modo ferendum. Secardus autem Academiæ Sorbonicæ Decanus, ac Borbonij Cardinalis Illustrissimi, Vicarius Generalis, quos ad hanc Catechismi rationem hortari poterat, id strenuè faciebat. Nec mentiar, si dixero eum mihi auctorem fuisse, vt non solùm in eius Parœcia, verùm in duabus alijs dum Rothomagi concionarer, hoc officium ne intermitterẽ. Videratenim per Catechismum vir ille cordatus, qui excellentem doctrinam semper cum summa ingenuitate coniunxerat, populum maiores in fide & pietate progressus facturũ, quàm ipsis celebrioribus concionibus plu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

res ante annos facere potuisset, id quod res ipsa docuit. Nam vnico mense Typographi Rothomagenses sexies eiusdem Catechismi editionem procurare coacti sunt: ac cùm Dieppam iuissem, eadem ratione ciuitas illa, cuius magna pars antiquis hæresibus erat inuoluta, sic eo lumine excitata est, vt plus mille quadringentis hominibus & mulieribus hæresibus publicè abiuratis ad Ecclesiæ Catholicæ gremium redierint: idem verò Catechismi vsus deinceps latissimè ad vniuersam Normandiam manauerit. Et ipse igitur Secardus, cùm hoc prospexisset, testatus est mihi, se quoque Catechismum illius quem docebam, similimũ olim scripsisse, cùm necessarium diceret nouis morbis esse remedium nouum: si nouum aut recens dicendum sit, quod iam Ecclesia nascente in vsu fuit, sed incuria (vt verissimè ac Christianè loquamur) nõ nunquam intermissum. Itaque prudenter ille non expectandum existimabat, dum hæreseon face totum Regnum conflagraret, vt deinde nulla esset spes illius restinguendæ. Hoc cùm Rothomagi primùm cogitasset, ciuitas illa ante aliquot annos capta est: Catechismus item ipsius Theologi surreptus. Ita sancto conatui non minus tum inuidit Satanas, quàm sub pietatis specie torpescentes, nunc inuident, qui vix contra hæreticorum Catechismos hiscere audent, aduersus autem Catholicos infelicissimi oblatrant. Quid igitur si tunc admota fuisset manus operi sanctissimo? Quid si tunc adolescentes, qui iam in plurimas familias creuêre, ita per capita doctrinam sanam didicissent, vt deletis impiorum Catechismis, Deo, Ecclesiæ, Magistratui suam fidem integram seruassent? Certè nec ciuitas fuisset capta, nec nobilissima Galliæ prouincia cladem accepisset à suis: neque aditus externis fidei hostibus patuisset, nec summi Duces Rege tum puero summo Reipublicæ malo interijssent: & innumerabiles animæ, quæ nunc ad Regnum Satanæ pertinent, aut fletissent in fide, aut facilius reuocatæ fuissent ad Christum. Sed quantum ea in re peccatum sit iam iam intelligent, qui malint resipiscendo veritatem amplecti, quàm pertinaciter de errore sibi blandiri. Præuidit etiam non ita multos ante annos nobilissimus Senatus Rothomagensis huiusmodi procellam: ac (quod ad illum attinebat) edicto cauit, omnes vt pueri Catholicam fidem docerentur, qui ex Parentibus hæreticis orti, si hæresim & ipsi imbibissent, numerum impiorum breuissimo temporis spatio essent aucturi; lex, edictumque per sanctum. Amissa tamen tanta occasio est. Quòd si cùm prosperum cursum tenere secundo vento possumus, nec vela tamen pandimus, ac si qui sunt, qui ad remigandum toto animo, viribusque incumbunt, ex ijsdem ordinibus alij inhibent cursum, ominari horreo, quid futurum sit breui: vtinã liceat cùm velimus. Quot autem nunc habemus fidei hostes, tot familiæ paulò pòst ne sint. Qui verò videntur stare, si minus tanquam agri animati excolantur, & quasi pharmacis futurus morbus non remoueatur, ne in viam carnis, & hæreseos ingressi insanabiles denique sint, atque ex ijsdem seminibus eadem procreentur incommoda. Neque enim tam ferax vllus est campus, quin nisi colatur, edat tribulos, ac spinas: neque tam nihil ferens, quin si colatur, aliquê tandem fructũ præbeat.

Quid ergo? si ita posthac fiat, existimabit populus aut hoc manasse ab alijs, aut hactenus nos dormitasse: Atqui vt verum vtrumque est, ita Christiani hominis est potius culpam suam agnoscere, quàm Reipublicæ periculo tegere priuatum vitium. Ecquid verò hoc est, si non est iniustitiæ Deum arguere? quasi ipse, nõ desidia multorum inuexerit pestem, quam cernimus malorum in Ecclesiam: Cùm iam nemo sit, qui non sentiat in se reclamantem conscientiam, & in otio atque pace ista, quam quisque sibi cupit, amaritudinem iam omnium rerum amarissimam non gustet. Quòd si Catholicus Catechismus sancta res est & vtilis, quid peccantes aduersus Spiritum sanctum, agnitamque veritatem moras in caput nostrum nectimus? Quid operi sanctissimo non accingimur, vt scrutatori cordium Deo elapsi temporis detrimentum diligentia resarciamus? Sin verò vtilem esse inficiamur, quorsum tot melio rum populorum, quasi viua Dei vox, tot Theologi, Pontifex Summus, Ecclesia, tam auidè hanc docendi rationem restituerunt in vsum, aut restituendam censuerunt? At Academiæ id non faciunt. Atqui inquam Academijs præstanda Parochorum culpa non est, quarum tamen auctoritate Catechismi vtilitas iam indicata est, & comprobata. Cæterùm, satis suo muneri faciunt erudiendis auditoribus: sublimiora q; Theologię mysteria aperientes. Quòd si iam percepta reliqui gregibus suis non tradent, hi Domino suo (qui certè non irridetur) cadêt. Sed (aiunt) docetur in Catechismo: Quid Trinitas, Sacramẽtaq; sunt, quę cũ in primo, quarto q; Magistri sententiarũ contineãtur, pertinent ad Scholas, nõ ad Ecclesias. Et præcepta ité, virtutes q;, ac Domini incarnatio tractãtur à Magistro, quę tamẽ cũ in Scholis altius, in Ecclesijs tamen commodius pro captu auditorũ necessariò explicantur, vt interim taceam Sancti Athanasij

Refutatur contrariæ argumentatio.

nasij Symbolo, & Constantinopolitano, quod quidem in sanctissimo Missæ sacrificio publicè, tum cùm Roma adhuc Latinã linguam intelligeret, decretum est, vt populo audiente cantaretur, & sancti Cyrilli catechesibus, qui fusiùs de Sacramentis populum docebat. Ac denique Catechismo Pontificio, in quo Parochi monentur, vt eadem vnicuique è suis ostendant, nugacissima ista commenta explodi.

Alij verò alia aggressi via (quia non facilè deflectunt à sententia ij, quorum cordibus interior pietas non hæsit) ipsi quoq; (inquiunt) hæretici, hac docendi ratione vsi sunt: hæreticos ne tu imitari æquũ ducis? minimè certè omnium. Repetimus enim nostra, non vsurpamus aliena. Furatur autem (ait S. Basilius) nostra Diabolus, & suis ea largiri conatur. Ita D. Ioãnis Euangelica scripta Numenius transferebat in sua volumina. Ita Proclus, Iamblichus, Plotinus, reliqui Platonici, multis è sanctis Dionysij Areopagitæ libris vsi sunt, tanquã suis: diuinisq; contra diuina (vt ipsemet Areopagita inquit) vsi sunt: transfigurante scilicet se Satana in Angelum lucis. Et imitari igitur hæreticos censent, qui Catholicè Euangeliũ interpretantur? aut qui sermone, scripto, libris orthodoxis, qui quãquauersum disseminentur aduersus impuram, impiamq; illorum lucem verissima dogmata quotidie profitentur? Certè, (inquiunt, quia ipsi fuisse auctores videntur Catechismi. An ergo auctores Euangelij sint, qui suas hæreses sub nomine Euangelij vẽditant? At sanè (dicent) non negabis, Catechismi vocem hanc vsurpandam non esse, quippè quę hæreticum dicendi morẽ nimis redoleat. Has verò ineptias, quis ferat? Quid (inquam) (etsi de re disputatur, non de nomine) si olim Cyrillus Hierosolymitanus, S. Augustinus, (vt prætereà omnes recentiores Theologos) Ecclesia vniuersa ab Apostolorum tempore, Synodus ipsa Tridentina, cui qui Spiritum Sanctum doctorem præfuisse, & affuisse negauerit, is certè impius atque hæreticus sit, condemnẽt illam Catechismi vocem aut retinuerint, aut vsurparint? Sed non negabis (aiũt) spectare hoc ad susceptores, quos & Iustinus offerentes, & Tertullianus sponsores vocant, vt pro quibus fidem suam ad fontem sacrum interposuerint, eos vt doceant. Sanè (inquam) Quid verò, si ne ipsi quidem susceptores sciunt? Quid si qui sciunt, nil tamen curant, vt fiat? tu ne pastor cùm sis, si gregem videris (gregem dico tuarum oulum ratione carentium) à mercenario deseri, huic tu oues diu relinquas? non relinques, opinor. An verò nisi debitor soluat, vadem non vrgeas? vrgebis scio. At animas Christi Domini, pro quibus quod fide iusimus iam signatum est in conspectu Dei, non ignoramus pretiosiores animantibus ijs, quorum cum corpore spiritus interit. Pertinere autem inprimis ad Parochos, quod Apostolus ait. Si quis suorum maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. At Parochi nimio subijcientur oneri, si pueros, adultosque iam ætate rudiores edoceant: Vtinam verò ne grauissimum horrendi iudicij diuini periculum subeant, qui cùm esse spirituales parentes profiteantur, cumque filijs æternitatem thesaurizare debeant, id minimè curant. 1. Tim. 5.

Quid verò (inquam) si horam quisque Parochus singulis diebus Dominicis impendat, proprio gregi pascendo, aut salutem Romani Catechismi paginæ recitandę, pueriq; salutari doctrina imbuendis, tantumne hoc fuerit negocij? Iam enim (vt diximus, & vtinam eadem iterantes aliquid proficiamus) vel inopia, vel luxu magna populi puerorumque pars quid agat, quodnam vitæ genus instituat, quorsum Christianus sit, quanti vitam illam sempiternam, quam expectamus æstimet, vix vnquam vllo constanti ordine didicit. Et verò amari quod nescitur, aut scitur incertissimè, quo pacto potest? Preclarè autem nobilissimę virtutis Episcopus. Huic impiæ (inquit) in Deum cõtumeliæ, id est, q; summa irreuerẽtia (vt illius verbis vtar) accedant imperitissimi doctrinę Catholicę: ad Sacraméta vt aliquando possit occuri, & anteuerti, & æquũ sanè, & necessarium foret, quàdiu Sacramentorum vsus in vnaquaq; vigebit Christiana concione, siue Ecclesia (qui tamẽ perpetuò durare debebit) vt Catechismus nunquam intersilesceret, & vnà cum ipso Sacramentorum vsu in singulis Ecclesijs etiam assiduè erudiretur populus, scire vt possent tam iuniores, quã proiectiores, quomodo Sacramenta ad gloriam Dei, suamque ipsorum salutem percipere deberent, & qua ratione vitam omnem, moresque suos ita instituerent, vt iuxta votum, quod semel Deo in Baptismo nuncuparunt, probos, integros, ac inculpatos illi se Christianos exhibere, atque ita tandem promissam à Deo Regni cœlestis hæreditatem adire possent. Hæc ille. Eadem igitur ratio reliquos mouit Episcopos, qui Tridenti de religione conuenerant, vt is, quem dixi Parochis Catechismus scriberetur, in quo præcipuè illud his mandatum est, quæ mysteria visibilibus Cerimonijs designantur, ea vt accuratè aperirẽt populo, quò animi ad cœlestia excitati maiorem posthac reuerentiam ad-

Dionys. Areop. ad Polycarpum.

S. Dion. ea de Bap. Iustin. quę sit ratio. Tertul. lib. de bapt.

Michael Merspurg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

biberent erga diuina, quæ alioquin Synodus profanæ multitudini (vt S. inquit Dionysius) sciebat non esse tangenda. Ita pro tempore ratione Thesauros bonitatis suę, admirabilis Dei sapientia, profert ac explicat.

CAPVT III.

DE RATIONE DOCENDI Catechismi, ac primum de pietate.

VERVM cùm hæc ita sint, petis etiam, qua ratione commodius, vberioreue cum fructu Catechismus tradendus sit. Quod quamuis ex te libentiùs cognouissem, dicam tamen (vt tibi morem geram) quas mihi hac de re nonnunquam leges cũ ex ipso nostræ Societatis vsu, tum etiam ex obseruatione aliorum collegi. Primum autem illud fuit. Duabus quasi alis, pietate & perspicua docendi ratione magnos progressus facturum Catechistam: & quasi ex bene satis seminibus copiosam messem breuissimè collecturum. Hæc autem facilè comparabit, si meminerit, sicut nutricem esse se, quæ nisi bono cibo alatur, & lactemalum, & morbi grauissimi alicuius caussam infanti præbeat. Itaque antea sic Catholica dogmata ipse Catechista percipiat, vt nihil non cócoctum, purumq; sit, priusquam alteri tradat. Charitas illa est, quæ conficiendi cibi & verbi diuini ignis est. Ac cùm non dissimilis discentium, atque vescentium sit ratio, videat quantum obsoniũ conuiuiumúe instruat ijs, quibus vnica beneque præmansa esca necessaria est. Cumque pueri diutissimè retineant, quæ ineunte ætate inspexerint, non solùm verba, verùm etiam gestus, cæteraq; omnia ita componat, vt perpetuum ijs, cùm adoleuerint speculum virtutis, ac modestiæ relinquere possit. Nullum irati, nullum leuis, aut intemperantis animi signum præ se ferat, ne quod verbo docturus est, imprudens & infidelis dispensator opere destruat.

Vide Cle. Alexand.

Inprimis cæteros Catechistas, & concionatores oratione iuuet: significetque lætitia affici se, cùm alios præclarè hoc munere fungi audiat. Nihil inuidia magis mortiferum est, atque nocentius: nihil charitate viuacius, atque ad conciliandam diuinam beneuolentiam fortius. Abdiam legimus, quod Prophetis aqua, paneque subuenit, id ipsum à Domino Prophetiæ donũ accepisse. Adeo fidelis retributor est Deus, vt cui aliquid boni cupiamus, id tum illis augeat, tum etiam nobis maiora rependat.

Charitas.

1. Epist. ad Diosc.

Et antequam opus aggrediatur, primum semper fundamentum in se ipso iaciat, humilitatem, aureumque illud S. Augustini dictum persæpè meditetur. Non aliam tibi ad capescendam & obtinendam veritatis viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressuũ nostrorum tanquã Deus videt infirmitatem, ea autem prima est humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas. Ita potiùs à Spiritu sancto agi se, quàm à suis opinionibus sinet, non ignorans æquam interim partem futuram eius, qui manserit ad sarcinas, & descendentis ad prælium. Fietque sæpè, quòd sanctissimus & Seraphicus vir Franciscus dicebat, vt illud Annę impleatur. Quæ sterilis erat, peperit plurimos, & quę multos habebat filios, infirmata est id est, vt priuata oratione plures Christo lucrifaciat, quàm ij, qui summi concionatores, patresque multorum habiti rumores posuerunt ante salutem. Postremò sibi diffidens spem collocet maximam in Deo, frequentique orationi fortitudinem ad difficultates superandas à Domino petat. Is vocem, sensaque suppeditabit, qui humilium linguas disertas facit: purissimum verò ab omni peccato animum ad rem, quam dicturus est, asserat. Vt quasi se in ipsam transferat, ac mutet. Magnum scilicet pondus ad persuadẽdum habet oratio, cùm ex interiore animo res ipsa promitur. Atq; è corde, nõ è labijs profecta, ad corda item, non ad aures tantùm audientium peruadit.

Humilitas.

Fides in Deum.

Ratio docẽdi Catechismi.

Et hæc quidem, quę diximus, ad Catechistę pietatem attinent, quæ (vt inquit Apostolus) ad omnia valet. Cæterùm cogitandum est, è quibus libris doctrinã hauriat, quaúe elocutione, modo, personis, loco, tempore optimè ad Catechismum docendum vtatur.

Perlegat igitur Catechista bis, terue Catechismum, priusquam opus aggrediatur, ita vt seriem illius doctrinæ omnem quasi manu teneat, suoque deinceps loco propria membra tractet. Quòd si per aliquod dierum spatium ad precationes adhibeat earundem rerum meditationem, quę in Catechismo continentur, vix dici potest, quãtum ex eo docenti, discentique vtilitatis accidet. Nam vt Catechizanti se Deo Catechista prius communicabit, ita Catechistæ docenti se communicabit attentius puer: cui non tam homo, quàm ipse Spiritus Sanctus præceptor futurus sit.

Cùm autem plures à pluribus Catechismi in lucem editi sint, hi quidem sunt, qui iam ferè ab omnibus, vt diximus teruntur: Emundi Augerij maior & minor in Gallijs. Petri item Canisij maior & minor in vniuersa Europa & Indijs, qui cum præter ea, quę ad fidei dogmata pertinent, optimo contineat ordine, ea, quæ de vitijs ac virtutibus tractanda sunt, tum efficax est ad insinuandam in animos cum

cum fidei doctrina pietatem, quæ (vt ait Apostolus) ad omnia valet: minorum autem maiores illorum Catechismi tanquã paraphrases, ac quasi interpretes sunt. Vtriusque tamen Pontificius Catechismus Romanus summam affert lucem, qui Ecclesię consensu editus, non solùm docendi, verùm etiam plura inueniendi rationem aperit. Frequenti autem horum lectione Catechista nil nisi solidum, atq; ad rem loquetur. Sibi interim (nisi iam ad altiora ascenderit) viam straturus ad sublimiorem Theologiam, atq; ad publicas cõciones habendas.

Catechistæ autem si Patrum desit Bibliotheca, extant volumina auctoritatũ, quas cùm Canisius in suo Catechismo proponat, pius alius vir ex diuinæ Scripturæ, ac Patrum fontibus collegit. Hic pro multis vnus ad copiosè tractanda capita Christianæ doctrinæ sat erit.

Si frequentiores adeant ad audiendum, & rudior Catechista siue Parochus sensim maiora cupiat attingere, Theologiam Christianam Iauelli non ita pridem euulgatam, Viguerium, Sancti Thomæ opuscula faciliora perleget. Nam de eisdem rebus dilucidè, pieque & appositè ad indoctiorum etiam captum optimi illi viri scripserunt.

Sæpè verò pueri intelligant, Catechismos, doctrinamq; hęreticorum, non solũ secum ipsis pugnare, verùm etiam esse fugiendos, ac tanquam pestilentissimũ morbum vitandũ. In quibus autẽ & inter sese, & à nobis dissentiant, ea doctissimè breuissimeq; Federicus Staphylus indicauit eo libro, quem de trimembri Theologia Lutheri vtilissimum conscripsit.

Si Iudæos, qui conuertuntur ad fidem edoceat, IESVM ex Prophetis & sancta Scriptura annuntiet, quam ad rem præter D. Augustinum, & alios veteres Patres magnopere proderit, si legerit, quę Franciscus Turrianus de Societate nostra ex lege & Prophetis annuntiando perdoctè ante aliquot annos tractauit.

Si res postulet, vbi de Sacramentis aget, vitæ Christianæ officia, seu conscientiæ aliquem casum (vt vocant) explanet, idque breuissimè, sed perspicuè ac dilucidè fiat. Quę verò facile perspici nõ posse senserit, ea in aliud tempus differenda sunt, ne interim ex finibus Catechistis egrediatur.

Loca diuinarum Scripturarum, & Patrum dilucidissimè interpretetur, eaq; nõ multa sint. Nam vt multiplex illa rerum sylua, sicut ventriculum lautissima conuiuia, subruunt hominum ingenia; ac sicut nimius splendor aciem mentis obtundit, ita plerũq; allatę plures auctoritates ad memorię doctrinæq; ostentationem proferri existimantur. Et qui labor ad gloriã Domini salutemque audientium prodesse poterat, is hac opinione frustrà consumitur, facilimeq; ex animis audientium euanescit.

Vulgata editione Bibliorum vtatur: hęc attẽta lectione & animo versẽt, vt nõ mẽtem modò, verùm etiam voluntatem afficiat, nec verò vt curiosiùs Ethnicos, & scripta inutilia legat, facilè sanctissimos libros deponat è manibus.

Et Dominus quidem Iesus ita simplicitatem, puritatemq; diligit, vt omnis inaniũ verborum spuma quasi sordes abijciendæ sint. Cũ verò pueros alloquimur, pueri & humiles simus, vt eos Christo lucrifaciamus. Exempla similitudinesque, non illæ quidem crebriores mentem, memoriamque iuuabunt audiẽtium. Quamuis autem aliquis donum eloquentię habeat, caueat tamen, ne quasi arbor luxurians corticem, foliaq; potiùs quàm medullam & fructus edat. Quamobrem hic per viscera misericordię Christi obsecrandus est, perq; illud primum ac sanctissimum castitatis votum, quod multi vouerunt, vt casta oratione, eaque propria & congrua sit contentus. Optimus modus (ait Sanctus Augustinus) docendi est, quo fit, vt qui audit verum audiat, & quod audit intelligat. Et quid (inquit) prodest clauis aurea, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus nisi patere, quod clausum est?

Elocutio Catechistę

Lib. 4. de doctrina Christian. Vide S. Ambro. Epist. 63. lib. 1. epi. octaui ad Iustũ.

Cùm autem eloquentiæ studiosos alloquimur, hoc etiam optandum est, quàm quod maximè, toto vt animo abhorreant ab impuris scriptoribus, quorum multi, qui minus id fortasse existimabant, ad impuram labem, atheismumque fenestram aperuerunt: quales Pantagrueles, Amadisius, ac nescio qui Poétæ; qui cùm Deum superosque collaudare potuissent, ad facinora tamen & Veneres, Cupidinesque celebrandos, tanquam noui idololatræ omnem dicendi ornatum, & copiam conuerterunt. Quasi verò non satis haberet Satanas ministrorum ad alliciendas animas, nisi ipsi faces illas impudicissimas animis adolescentum iam efferuescentibus subiecissent.

Ergo cùm impudicarum rerum lectio & ab Ethnicis, atque in primis ab Ecclesia quę est domus Dei vlui prohibeatur, quod nam spirituale ædificium cogitabit extruere Catechista, qui super Ecclesiæ obedientia suam dicendi vim in primis non collocauerit?

Plato li. 2. de Repub. Dionys. li. 54. de Cæs. Sueto. in August. Plutarch. in vita Numæ Pompilij. Act. Apostolo.

Quòd si Apostolus docet, non facienda esse mala, vt veniant bona: purgandusque nobis est animus, quò diuinam illam lucem

Universidad de Deusto
Biblioteca

19. Synod. Constantiens. art. primo. L. damnato. Carolus Magnus L. Franc. cap. 73.

Index libr. prohibitorum Trident. Syn. reg. 5. 7. 8. 9. Cle. Alexand. orat. one ad hor. ad gẽtes. August. li. 1. confess. cap. 16. Seneca ad liberalem de arte lib.

lucem intueri posimus: nec quicquam mẽti officit magis, quàm cùm honestas, & puritas quasi in exilium aguntur à turpissimis cogitationibus. Quid miserrimi versant eorum scripta, è quibus omnium scelerum formæ conceptæ, portentosa tandẽ iniquitatum monstra in legentium animis pepererunt?

Cæterùm non desunt optimi libri, è quibus pietas cum eloquentia, doctrinaq; hauriri queat; siue qui à probis hominibus nostra ætate, communique lingua prodierunt: siue qui è Græco, Latinoue fonte in nostros vsus deriuati sunt.

Multiplex itaque illa synonimorum sylua pene omnis amputanda est, quæ ad Grammaticorum scholas potius, quàm ad suggestus Ecclesiarum pertinent.

Et vt pauciss imis absoluam, quisquis pectus suum sanctis meditationibus armabit, remque ipsam, de qua dicturus est, optimè nouerit, tantamque, quantam tempus feret, materiam suscipiet declarandam, hic Domino miserante, loquenteque per os eius, verè eloquens, ac disertus euadet.

Et antequam rem incipiat Catechista, facultate à Catholico Archiepiscopo, Episcopoue impetrata, signet cruce frontem: pueros vt idem, recteque faciant hortetur; quo exemplo prouectiores, qui aderunt, vt idem facere consuescant, docebuntur: Adolescentulos moneat, vt initio Dominicam precationem, salutationemque Angelicam recitent, petantque à Domino gratiam proficiendi, vt & reliquus populus id ipsum agat, cùm ad maiores diuini verbi prædicationes audiendas adierit. Sciant verò pueri, cur ad Virginem sanctissimam ante prælectionem orationes fundant: Sanctissima nimirum illa virgo, quæ Christi secreta nouit, verbúque ac lucem in mundum attulit, potentissima est ad verbi ipsius fructum nobis impetrandum.

Pueris suo loco positis, vt à puellis distincti certis ordinibus sint, non intermixtis adolescentibus, vtrumque sexum alloquatur, familiari voce, & charitatis plena.

Quam prælectionem expositurus est, eius in primis voces, quæ maioris momenti sunt, ac difficiliores, interpretetur; ne ijs ignoratis reliqua minus innotescant; neue cũ fastidio, & sine fructu tempus teratur. Eiusmodi sunt IESVS, Christus, Redemptor, Sanctificator, Sanctificatio, Ecclesia, Religio, Symbolum, Mysteria, atq; alia; quibus etiam mentes puerorum excitatæ magis afficientur ad Dominum precandum. Et cũ earum vocum etymon docendum sit, q; & materiam dicendi vberẽ sæpè præbet, atq; illarũ vim in audientium cordibus firmiùs insculpit; tum interponẽda interrogatio est, ad renouandos, cogendosque animos pueriles, qui facilè distrahuntur; deinde capita rerum pauciss ima dilucidè sunt exponenda.

Vide quæ D. Aug. de Catechiz. rudim.

Hic verò caueat, ne tenellos animos seuriore obiurgatione deterreat, si qui fortè nõ sint attẽtiores; blandissimè aũt ipsę per se res suo tẽpore timorem, attentionẽq; afferent, tum cùm enumerandis peccatorũ pœnis, iudicio Dei, flagelliscq; imminentibus, ac præcipuè Regni cœlestis pulchritudine, & beatitudine (qua maximè puerorum animi excitantur) mens cuiusq; commouetur.

Si quis puer Catechismũ memoriæ non mandauerit, aut metu aliquo (vt fit) publicè nõ audeat integram lectionem recitare, hunc corã audientibus excusare satiùs fuerit, eũq; lenissimè hortari, vt animũ recipiat: alijs quoq; subdat Catechista hoc euenisse. Hoc cò spectat, vt puer ne Ecclesiam, catechismũq; deserat, q; fortasse aliquãdo, vbi minus hoc cauebatur, euenit: Honestũ verò aliquẽ virum moneat, vt curet sedari ſtrepitus, qui à pueris fiunt, vt si etiã seueri corrigẽdi sint, id ab alijs fiat, nõ à Catechista. Parẽtes verò sæpiùs hortãdi, vt modestiã, cultumq;, ac reuerentiã pueros doceãt, qua ex re cũ adoleuerint, iam Ecclesiæ, sacrisq; maiorem honorem habebunt.

Vbi interrogatis pueris Catechismi lectioni finis imponetur, roget parẽtes, & pædagogos, vt vespere ad puerorũ memoriã reuocent, q; ipsi maturiùs percepẽre. Pueros autem incitet, vt seruos, seruasq;, si nomen Dei execrẽtur, si quid turpe proloquãtur, vt reprehendant, quo assueti magis veritati tuendæ sanctissimam apud Deum laudem, Angelorumq; patrocinium ipsi quoque promereantur.

Postremò cũ pueris precetur Dominũ, & gratias agat, vt precari Dominum, & agere gratias etiam ipsi discant. Si quid verò periculi Reipub. impendeat, id siue Litanijs, siue alijs orationibus breuissimè à neo Catechista deprecari petat, vt domi quisq; quid petendum sit, sciat. Ita pueri cognoscent bonitatis illius fontem, sine quo nihil non exarescit omnium cogitationum, operumq; nostrorum.

Orandum aũt esse sciãt in primis, p Pontifice Max. Sanctaq; Ecclesia Catholica, p animis Principũ ad diuinã gloriam propagandã conciliandis, pro operariorũ missione in vineã Domini, pro peccatorũ, infidelium & Hæreticorũ conuersione: ac pro animabus defunctorũ: deinde pro consequẽdis ijs omnibus, quæ ad diuinam gloriam, nostramque salutem pertinent.

Et

Locus vbi Catechis. exponi debeat.

Et optimus quidem sacris tractandis locus templa sunt, propè quæ item scholæ antiquitus ea de re extruebantur, vt doctrina cũ religione disceretur. Si quæ ædes publicis scholis, Parœcijsq; maioribus vicinior es fuerint, tãtò manabit ad plures sanctę huius doctrinæ vtilitas.

Cùm verò nihil adeò bonum sit, quin oppugnetur initio, cogitet prudens Catechista, in minore ne ac remotiore loco docendi sint initio pueri, vbi & pauperes faciliùs euangelizantur, & altiorem radicem agere possit sanctissimum hoc semen: nisi tamen insigniori præstantique charitate Concionator aliquis cui non tam facilè resistitur, vellet ipse in maiore Ecclesia hoc munus suscipere. Quo in loco quò communius, eò diuinius bonum consequetur.

Ratio cuocandi pueros ad Catechismũ.

Vt autem ad templum conueniant pueri, eadem quæ Romæ sit ratio poterit adhiberi. Cùm enim in vnaquaque Parœcia sint eorum nomina descripta, qui Cathechismo imbuendi sunt, eorum aliquis suo ordine statim ã prandio per vicos Parœciæ vadit, atque campanula & alta voce pueros, puellasque omnes ad doctrinam Christianam, Catechismumque discendum inuitat, qua vna re præter sexcenta alia pietatis officia, quæ in hac vrbe exercentur, nihil ad pueros excitandos, nihil ad eorum parentes erga Parochos, Pastoresque animandos, nihil ad auertendam iram Dei, ciuitatesque firmiore disciplina, vel suaui ore ratione administrandas efficacius esse potest.

Alter locus, Collegia, Scholæque sunt, in quibus diligenter huic studio operam det Præceptor. Quòd si Angelus præstantissimum Dei organum vnius hominis indiuiduus est comes, & custos: tum quòd humanę animæ pretium agnoscit, tum in primis, vt diuinæ pareat Maiestati, ecquid a nobis misellis faciendum est, quos Deus plurimis sæpè adolescentibus custodes, & suæ voluntatis internuntios addicit? vt qui negligens in hac re sit, neque hoc ad maiora vsurus sit Dominus: & verò negligenter opus suum facientibus, maledictionem etiam sit illaturus. Sed cuius cor Christiano iam igne arserit, ad hoc etiam incitatior erit, si cogitauerit, quantò latius pãtebit hoc bonum, quod ad plures familias breuissimè per pueros, quasi per tiphones dimanabit, tantò sibi splendidiorem coronam parari, qui præceptum etiam Domini impleuerit, quo monemur, vnicuiq; mandatum esse de proximo suo, præsertim verò ei, qui non vt mercenarius, sed vt filius seruitutem suam saluti proximorum propria vocatione deuouit.

Et cùm vbique diebus saltem Dominicis docendus sit Catechismus, tum quo tẽpore animi paratiores videntur ad verbũ Domini percipiendum, capienda videtur occasio. Cùm autem Synodorum tempora sæpè, præsertim in Gallię aliquibus diœcesibus, in Pentecostes, omniumque Sanctorum solennitates cadant, tum ei rei antea per aliquot dies opera dari poterit, vt qui frequentissimi vndique Parochi conuenerint, ad hoc ipsum peragendum cum suis gregibus doceantur, & animentur: cò verò præmitti poterunt Bibliopolæ, qui plurimos Catechismos compactos ferant, maiores, minores, Pontificium seu Romanum, Tridentinum Synodum, summas casuum conscientiæ Cyrilli Hierosolymitani, Catecheses, confessionem Augustinianam à Hieronymo Torrensi de Societate nostra collectam, cæteraque alia, quæ Catechista, vel Concionator Parochos hortari poterit, vt emant, nihil à Deo benedicto non promeriturus, qui ita momento horæ ingentem portam ad bonum patefaciet.

Tempus.

Ac verò à docendo Catechismo abstineat Catechista, quo tempore cæteri Concionatores concionantur: aut maius sacrum fit, aut horæ Canonicæ summa cum pietate, & vberrimo populi fructu recitantur: eandem item quam ipsi materiam vix tractet ad vitandam inuidiam, nisi se necessariò offerat: nec in longiùs hora spatium lectionem producat: cuius finis sit breuissimus epilogus, vt pueri se profecisse intelligentes, libentiùs ad sequentem reuertantur.

Sacerdotes autem nisi facinus plus quã publicum ac Reipublicæ damnosissimum esset, Catechista ne increpet. Si qua de re omninò monendi sint, id faciat opportunè, & secretò: Vbi non est auditus, sermonem haud fundat, meminerit verò charitatem non inflari: omnia sufferre, vt oẽs lucrifaciat, cõpassionem, vt S. inquit Gregorius habere, non indignationem.

Habes vir optime, quę de Catechismi Catholici docẽdi necessitate, vtilitate, ratione voluisti vt scriberẽ: nonnulla fortasse aliquando additurus, cũ vel per otiũ, vel per diuturniorem huius lucis vsuram, à Domino fuerit nobis concessum. Nam vt diutius viuamus, circundati ærumnis, grassanteque pestilentia, vix est quod sperem. Cæterùm, quando siue moriamur, siue viuamus Domini sumus, Domino qui fecit nos fidelissimã te operã in hoc perfancto Catechismi negotio positurũ vsque ad mortem, non solùm spero, verùm etiam singularis amor erga te, Gallosque meus facit, vt à te obnixè petam, totisque animi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mi mei viribus contendam. Nec verò garrulam illam,& loquacem, de qua doctissimis ad me literis tuis scripsisti,turbam obstrepentium,& lucem tenebras facientium pertimescas:sed pro ea quantò magis aduersatur, tantò tu ardentiùs Deum ores, qui ex lapidibus potest suscitare filios Abrahæ,& conuertere corda patrum in filios: Memineris autem, si suis temporibus metuissent Sanctissimi illi antiqui Galliæ Doctores & Martyres,quæ maleuoli aduersus illorum labores obtrectabant, nec ad cœlum nobis viam doctrina, fortitudine animi,ipso suo sanguine libentissimè aperuissent,nec complanassent; neque adeò forsan Christiano adhuc nomine cẽseremur; sed (vti qui in remotissimis regionibus Barbari , atque Indi nunc commorantur) in obscurissima errorum nocte adhuc & ipsi versaremur.Ergo age benedicte Domini,quando te & religiosissimi , atque amplissimi Cardinalis Pelleuei , & Reuerendissimi Nuntij Apostolici, præstantissimi autem Theologi , Episcopique Ebroicensis Claudij Sancti auctoritas,addo etiam, optimus Archiepiscopi Viennensis editus à se nouissimè Catechismus veritatis causæ fauent.excita,qui apud te sunt,Gymnasiarchas,Parochos,Theologos,qui verò longiùs absunt, eos tuis grauissimis Epistolis cohortare: Hos rationibus,& auctoritate, per IESV Christi charitatem,& viscera misericordiæ eius ne cesses accendere ad Sanctissimum hoc opus. D. Augustinus zelo propagandæ pietatis incensus,etiam in alienas diœceses, seruata tamen ordinis iustitiæque charitate,prudenter lumen doctrinæ suæ intulit; vt aliquando dictum sit, nobisque traditum, ab illo vno viro Africam vniuersam,tertiam tum mundi partẽ, quę iacebat in tenebris, eratque propemodum emortua, excitatam fuisse, Catholicamque effectam. Et nos quoque post tot secula,pietate illius vigilantissima, scriptisque ad vniuersi Christiani orbis bonum manantibus adhuc fruimur, frueturque posthac semper Ecclesia Dei. Quid non facit,non dicam improbus, sed Christianus labor,atque vigilantia,si seriò negotio Domini susceptо,fidelis seruus dat talentum ad vsuram,vimque cœlestis gratiæ in seipso expertus,alijs quoque sine inuidia,negligentiaue communicat, ac quasi de suo lumine candelabra aliorum innumerabilia sine suę lucis imminutione statim accẽdit? Iam quod ad fidei dogmata pertinet, permultum(præcipuè in Gallijs)à doctissimis viris est scriptum: Vtinam tantundẽ iuuentuti ac rudibus, quatenus satis sit,edocendis, tantundem etiam lachrymis, precationibus, quibus præter doctissimas disputationes Alexander Arium extinxit, pietati,promisse paupertati , obedientiæq; fuisset datum. His enim firmissimis machinis nullum est cor sic adamãtinũ, quin tandem aut expugnetur, aut frangatur. Greg. Nazian. oratione 2. defipso.

Mitto ad te nouas peccatorum indulgentias, quas Gregorius XIII. Pontifex Maximus,præter alias, quas tum ipse,tum sanctæ memoriæ Pius Quintus concesserat, ijs impertitur,qui doctrinam Christianam seu Catechismum per dialogismum docent,vti Romę, atque propemodum vbiq; fit. His tu indulgentijs seu condonationibus vtere,ac fruere: Et pro vita incolumitateque tanti Pontificis, proq; Italia & me ipso,obsecro ne desinas ad Dominum orationes tuas continenter effundere. Vale. Romæ ipso die D. Michaelis Archangeli. M. D. LXXVI.

RATIONES, ET *EXEMPLA, QVIBVS ADduci debeamus, vt inter summas quasque difficultates, atque in locis Hæreticorum, & aliorum, qui nolunt ad fidem aut probitatem redire, negotium diuinum alacriter agere possimus ad gloriam Dei, & Domini nostri Iesu Christi.*

1. INITIA bonarum omnium rerum,sicuti & semina rerum naturalium solent esse minima.Ex ipsarum enim eiusmodi rerũ effectis,& magnitudine,liquidiùs denique agnoscitur altitudo diuitiarum,& sapientia benedicti Dei, qui nec multos nobiles,neque multos potentes, sed infirma mũdi elegit,vt ita magis abyssus illius magnitudinis clarificaretur.

2. Rerum quarumlibet arduarum(vti naturalium quoq;) progressui,temporis spatium necessarium est: Ita enim rebus paulatim crescẽtibus ipsius D. Maiestatis lux, atque cognitio suauiter mentibus nostris illabitur.Quam quidem vnico intuitu perfectæ iam rei,complecti animo non possemus,sicut succedentibus sensim crementis noui lucis radij aciem oculorum nostrorum commodiùs illustrant: Præterquam quòd ea, quæ ex illius omnipotentis charitatis officina prodeunt, si illicò absoluta prodirent,non ipsi Deo,sed alienæ fortassis caussę adscriberemus, quasi manus nostra esset excelsa , & non Deus faceret hæc omnia.Nec verò quoniam triticum in terra diu latet,aut super terram aliquos menses sine spica dũtaxat herbescit,idcircò de maturitate desperamus:alioquin nec parẽtes plantarent earum arborum semina,quę non sibi ipsis ,sed posteris fructum solent afferre.

Accedit,

3. Accedit, quòd, vt agens non agit nisi in passum bene dispositum , ita materia præparanda prius est, quàm introducatur forma.Neq; enim peritus Medicus esse censeretur, qui ante fortiora pharmaca,syrupos, & leuiora medicamenta non adhiberet.

4. Rerum ad cõuertendas animas,ac denique ad Ecclesiam vel fundãdam, vel(vbi religio concidit)instaurandam, spectantium firmitas, non solùm diuturni temporis spatium,verũ etiam labores,sudores, miras vexationes,& sanguinis ipsius effusionẽ fere semper requisiuit.Nam ita se magis diuina vis exerit, dum(quasi ex allisis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, & varij aduersarij atque certamina,varias virtutem amantibus coronas pariunt.

5. Certissimum est, ac passim in diuinis scripturis patet,Dei voluntatem esse,vt homines salui fiant : Deumque nollealiud, quàm nostram sanctificationem . Itaque quidquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nulla ratione potest,id nullam habet rationem mali: proinde labores, persecutiones,verbera,reuera malum nõ sunt: alioquin hæc omnia filius Dei non elegisset. Quamobrem & nos eadem in diuino negotio procurando alacriter sustinere debemus, certissimi Deum manum suppositurum esse, ne vltra id tentemur , quod ferre non possimus , quin cum tentatione prouentum quoque daturum.

6. Sacræ literę docent, vt reliquorum, ita proborum,& innocentium hominum peculiarem,à Deo curam haberi: Qui vos tangit(inquit)tangit pupillam oculi mei: & qui habitat in adiutorio altissimi,in protectione Dei commorabitur. Hinc fit,vt apud Deum anima vnius eum timentis magis æstimetur,quàm mille filij impij. Itaq; qui nihil in tota vita sua ageret aliud, quã vt hominem vnum accuratè vias Domini doceret, is sanè tanquam Angelus Dei operam suam vtilissimè poneret. Cùm enim aliquis amicus Dei efficitur,nihil non obtinere potest à Deo, qui voluntatem timentium se facit. Qui enim apud Principem aliquem gratiosissimus est,multò plura vnico verbo & momento ab eodem, quàm reliqui plurimi ne multis quidem supplicibus libellis, ac diuturno studio assequuntur.Notissimum autem est illud exemplum ancillæ Iudææ, cuius vnius opera vti voluit Deus, vt à lepra Naaman Syrus liberaretur , ac Deus verus inter ipsam perfidiam agnosceretur & coleretur.

7. Firmissimè quilibet sibi persuadeat bona & sincera Deo inseruiendi desideria, nunquam sine diuino numine nobis immitti. Ea verò si sedula charitate fouean tur, ad exitum tãdem à Deo perduci,cuius opera cùm perfecta sint , is etiam cùm dat velle, largietur haud dubiè & perficere.

8. Exempla veteris testamenti hæc omnia comprobant,illudque ingens fidei & patientiæ Noë,qui centum totos annos arcæ ædificandę, ac tantum octo animabus humanis adseruandis impendit: Vnde postea factum est,vt & ex inuicta patientia paucissimę illæ animę, totum postea terrarum orbem instaurarent . Quare non parum sciat se profecisse, qui paucissimos cũ Deo coniungit, eosque in tuto collocat. Trita verò sunt reliqua, sed tamen expendenda, quæ in Moysi , qui greges pascebat,in Abrahamo, in cuius semine benedictę sunt omnes gentes,& in alijs inter summas quasque difficultates contigere.

9. Christus autem Iesus æterna Patris sapientia, totius boni & veritatis fons seipsum euidentissimum constituit exemplar, ex quo rationẽ expectandi,patiendi,& lucrandi,spinasque, vulnera, & ipsam crucẽ ostendit : qua scilicet ratione,cùm ipsius regnum fundatum sit, ita quoque instauretur . Quod qui humana industria vel verbis tantùm, addito item labore(licet in defesso) fundare nititur,is extruit domum in arena, & venerunt imbres, ac flauerunt venti, & strauerunt eam, factaque est ruina illius domus magna.

10. Cæterùm cùm hoc opus non currentis sit,sed volentis ac miserentis Dei,expectãda ita Patris hora est , & temporis plenitudo, vt cùm in eius manu omnia sint posita, nos item ipsos in ipsius manu ponamus, diuinæ eius voluntati oratione primùm,deinde reliquis rationibus sincerissimè cooperantes.

11. Apostoli & reliqui antiquissimi viri sancti hanc ipsam Domini semitam in Euangelio annuntiando triuerunt. Ac cùm D. Iacobus octo solùm animas in Gallæcia Christo Domino adiunxisset , vtilissimũ tamen laborem impendit. Per illos enim denique Gallæcia, magnaque pars Hispaniæ conuersa est, & diuinitus factum est, vt cùm viuentem Apostolum audire noluissent, ad eius demorrui cadauer, postea vndique accurreretur, cuius fidem, & orationem per tot secula implorarunt, atque etiam nunc implorant. Ita D.Apollinaris duodecim annos in Rauennæ suburbijs demoratus, terque ad eam ciuitatem rediens,licet denique martyrium sustinuerit,operi tamen inchoato constantissimã operam nauauit. Quare quod viuens efficere non potuerat, decedens ex hac vita confecutus est. Sic Rauennates per tot secula insignem venerantur Doctorem & Patronum, quem non vno supplicio ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide Catalogũ, seu vitas SS. collectas à S. Hier.

cruciarunt. Alij verò, qui varijs & pluribus cruciamẽtis plures annos fuerũt attriti, sic tamen perseuerarunt in orando, vt denique feritate depositâ, ciuitates patientiam eorum admiratæ, fidem Christi receperint. Possent nostram socordiam & veternũ excutere, si ij essemus, quales esse debemus, aut adeò haberi volumus. Cùm verò in primitiua Ecclesia fundãda, Christus Dominus voluerit, vt trecentos totos annos quicunque Pontifices Maximi fuere, hi pro eius fide Martyrium subirent, sanè intelligitur non esse ignaui, aut commoda, vel studia quærentis propria, salutis animarum procurationem. Illud autem crebro memoria repetendum est, qui sibi colligendis, & abnegandis magis enixè vacarunt, his vsum fuisse in magnis fidei negotijs Deum. Perspicax enim diuinæ maiestatis oculus aptiora instrumenta cognoscit, & deligit, perque eos in momento temporis sæpè efficatiùs agit, quàm diuturno tempore per plerosque homines, qui vel sibi, vel mundo melius alijs sapere videntur. Quòd cùm in alijs multis, tum in D. Antonio præcipuum fuit, qui Alexandriam veniens, breuissimo temporis spatio miram Arianis intulit cladem, quantam fortassè perdocti, & literati multi (licet Catholici) longissimo vitæ spatio non intulerunt.

12. Qui sibi blandientes existimant, si sibi ipsis à labore temperauerint, fore, vt animarum conuersioni diutius operam daturi sint, ij non intelligunt, Apostolos ipsos, quibus pene solis ædificium Ecclesiæ nitebatur, si id cogitassent, neque sanguinem, nec vitam fuisse profusuros: quod tamen efficacissimum erat antidotum perfidiæ tollendæ, ac fidei stabiliendæ, addo item maiori operariorum numero ad gloriam DEI propagandam excitando.

13. Quin verò multò longiorem vitam vixêre Dei serui, qui tanquam violenti ceperunt ipsius Regnum, quàm ij, qui ætate non virtute vitam metiuntur. Plura enim vna ipsa die vigilantia, & sinceriſsima diligentia effecerunt, quàm qui otio, socordia, somno, dijudicandisque alijs, dum habent multum quod de se cogitent, in proprijs phantasmatibus marcescunt, id autem liquidiùs cognoscetur, si Beatæ Catharinæ Senensis, & eiusmodi aliorum vitæ curriculà æqua lance pendantur, atque adeò cum aliorum istorum vitis conferantur. Sancta enim illa virgo, cùm die noctesque sese qui horam somno daret, resque serias ad Dei honorem & proximorum salutem ardentissima charitate incessanter procuraret, breui certè spatio consummauit tempora multa. Itaque trigesimo tertio anno vitam hanc finiens diutissimè vixit, ac viuit adhuc, cùm eius scripta & facta vniuerso Christiano orbi splendidissimum lumẽ offendant, ne quid dicam de innumerabilibus bonis, quę in sanctorum cœtu à sponso suo Christo Ecclesiæ procurauit & curat.

Porrò si peregrinationem cogitemus nostri B. Patris Francisci Xauerij, qui fuit vnus è primis decem Societatis nostræ, quan toperè nempè diuinam gloriam alibi, ac gentis remotissimæ salutem vndecim ipsis tantùm annis Indijs orientalibus promouit, intelligemus plurimos etiam bonorũ hominum qui diutissimè vixerunt, ne minimam quidem fructus partem prę illo Ecclesiæ Dei attulisse. 14.

CVRA MVLTIS NON PERCIPITVR IS FRVCTVS, QVI PERCIPI SOLET AB ALIJS, QVAMVIS HI MINVS PRO HVMANO IVDICIO LABORARE VIDEANTVR.

QVòniam per sapiẽtiæ diuinæ vias nolũt incedere, q̃ omninò vult, vt in multa patientia, paupertate, nuditate, quotiescunque occasio id ferat, cœlestia seramus. Cũ enim incommodis ob Dei obsequium tolerandis, aut suorum iudiciorum abnegationi nolunt assuescere, minus amantur à Deo, minus ad eius negotia adhibẽtur, qui magis semetipsos quàm Deum, ac magis ea quæ sunt priuatæ voluntatis, & amoris proprij, quàm animarum salutem diligunt. Nam pro animabus proximorum animas nostras (ita Deo volente) ponere debemus. Hinc itaque fit, vt ad ædificium Christi extruendum debitis medijs non vtentes, vix quidquam solidi vnquam ædificent. 1.

Huius verò potissima causſa est, quòd nunquam altè gustarunt, quàm suauis sit cibus, qui de mensa crucis Christi Domini, hoc est, in multa tribulatione sumptus in corde coquitur, vbi scilicet ex charitate animæ quasi esuriuntur, & manducantur. 2.

Aut, quoniam proprij nominis honorẽ (quasi ij sint magni Concionatores, qui frequentes habent auditores, aut multa verba effundunt) tãquam scopum, ac præmiũ suorum laborum stultissimè sibi prę fixerunt. 3.

Aut in curiosis & inutilibus studijs pro eorum curiositate potius quam pro ratione tempus, quę pretiosissima res est, insumũt. Id interim quod præ manibus habẽt, & ad quod missi sunt, fallaci torpore omittentes. 4.

Aut forsan quoniã declinantes alias cõfusiones, indirectè, nec syncerè, vel quæsiuerunt, vel saltem amarunt ipsarum missionum 5.

onũ occasiones, in quibus dũ proprię volũtatis radix vireſcit, diuina virtus areſcit, & Christi voluntati ponitur obex.

6. Aut sese negotijs secularibus falsò boni prætextu implicãtes non intelligunt, vel quid sibi tẽporis ijs in rebus perit, vel quas difficultates, & obicem spiritualiũ negotiorum progressui admouẽt, vel deniq; quã circumspectè cauendum est, ne cœlum terra misceatur ab ijs, qui cùm se cœlestibus rebus prorsus addixerint, proni & præcipites in terrena negotiarunt.

7. Aut superiorum & meliorum consilia sic spernunt, vt de suo capite nouam insinuandæ fidei, & pietatis rationẽ inuehere, aut inuectã sequi, vel hæreticis quoq; principibus præstito aliquo iureiurando temerè, vel callido potiùs astu quã prudẽti simplicitate docere, quæ fidei sunt, audent. In operibus autem (vt S. Basilius inquit) contra præscriptum superiorum factis máius peccatum est, quã bonitas eorundẽ operũ sit, quæ tamen nulla esse potest in insinuandæ fidei alia, quã decet ratione. Sed & æquũ est (ait D. Bernardus) vt qui Deo non obedit, huic inferior pars, id est, caro non obtẽperet. Ac nullo alio vitio præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quàm cùm eum neglectis consilijs seniorum, suo iudicio persuaserit, definitioniq; confidere: quemadmodum dixit Moyses apud Cassianum.

8. Aut quòd ea in corporis parte in quã positi sunt, manere nolunt: vel præposterè tractant, quæ essent ordinatè tradenda, vel deniq; ea docere alios volunt, quæ ipsi nõdum percepere, nec verò eos, qui ea norunt cõsulere magna cũ animi demissiõe volũt.

9. Aut verentur, quin si quos ad Christum Dominum & eius Ecclesiam adiunxerint, hi demũ Sacerdotes Catholicos nõ sint habituri, qui eos excolãt. Potẽs autẽ est Deus suscitare ex lapidibus filios Israel. Quare nec destitêre Patres antiqui (vt etiam Pater Franciscus Xauerius nostro tempore fecit in Indijs) quò minus aliquibus conuertendis operam suam nauauerint, licet nulla tum spes affulgeret præsentium operariorum; qui verò conuersi sunt, ipsi per se diuina tantùm gratia nixi, à gentilium erroribus diu abstinuerunt, ac non paucos post annos à D. bonitate ad illos missi sunt alij Sacerdotes, qui illos iterum Sacramentis muniuerunt.

10. Aut quòd omissa spirituali cura salutis suorũ domesticorum alijs vacant, cùm qui eam deserit, crudeli sit deterior, certos autẽ pro incertis relinquere, nec ordinatæ charitatis, neque sinceri iudicij, ac proinde nec diuinæ voluntatis est argumentum.

11. Aut suæ quieti, & commodis priuatis eorum vitam prætexunt, qui sese contemplationi dedidere. Ita enim quoniã in eos, qui proximorum saluti vacant, turbationes plerumq; cadunt, studium interioris pacis obtendunt, semetipsos potius quàm alios fallentes. Interea verò meditari nolunt, eos, qui reuera se totos vitæ contemplationi addixerunt, omnia mundana reliquisse: sub aliorum obedientia humiliter ac diu vixisse, incommoda penè incredibilia volenti animo subijsse: fratribus, à quibus fuerat sibi inseruitum diuturna probatione inseruisse: omnem quietẽ vti athletas insuperabiles abs se amouisse. Quo verò tẽpore hæresis, & aliæ persecutiones Ecclesiã Dei oppugnarunt, non defuisse eos qui vita contemplatiua relicta, cucurrerunt ad certanda pro fide Christi bona certamina, sicuti de Aphraate & Isaaco memoria proditum est. Interim autem dum orationi vacabant, maximam vitę partem nullo penè cibo traducentes, etiã in vinea Domini (ob lata occasione) strenuè laborarunt. Quod ipsi quoq; Sanctę Magdalenæ meliorẽ licet partem elegerit, scimus contigisse. 12.

Aut quod sese frustrà tempus terere existimãt, si inter mercatores versantur, quoniam hi ab illicitis commercijs abstinere nolentes, viam sibi salutis præcludunt. Nam & inter tales aliqui reperiuntur, qui pietatis studio incensi exemplo alijs relinqui possint, multa verò alia peccata queunt impediri, quibus sublatis radix vsurarum auaritia ope diuina potest euelli. Ac vt illa euelli non posset, minor certè pœna futura est ijs, qui reliqua peccata dimiserunt, præterquam quod iustificatur diuina iustitia, quando misericordiæ vijs ij noluerunt insistere.

Aut quoniã diuina gratia qua erant ornati cum aliquo mitterentur, hanc aliquo peccato commisso amiserunt, q̃ nisi celerrima contritione & aperta confessione eluant, cœciores indies fiunt, & in alia peccata grauiora præcipites ruunt. 13.

Aut denique quoniam alijs prosperè negotium diuinum agentibus, non solùm haud congaudent, verùm etiam inuident, quæ fraternæ gratię inuidentia cùm aduersus Spiritum sanctum horribile facinus sit, sanè fontem diuinę gratiæ in illis citissimè exsiccat. 14.

RATIO, HAEC IMPEDIMENTA AMOVENDI, DIVINA GRATIA ASPIRANTE.

PECCATORVM propriorum & pronitatum ad malum sedula & assidua consideratio, atque amoris proprij diligentissima extirpatio. Vtrumque autem certè assequimur, si nos nihil ex nobis esse, 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos(vt aiebat S. Catharina Senensis)nunquam Deum rogasse, vt nos crearet meminerimus.

2. Ac verò si ex innumeris tentationibus, quibus à Deo sapientissimè permittimur oppugnari, intelligamus, nos si quid ex nobis possemus illas libenter ac sæpè velle amoliri. Quod quando efficere nequimus, sanè quid ipsi simus, facilè cognoscere possumus.

3. Diuinæ bonitatis accuratissima perpensio, quam in bonæ voluntatis largitione agnoscimus, atque item quòd sæpissimè nobis subtrahit occasiones, ne ruamus in deteriora peccata: quod beneficium infinitâ meditandi, & ex animo gratias Deo agendi materiam præstat.

4. Contritionis assequendæ vigilantissimum studium, & non dilata confessio sinceriss ima peccatorum, cum obstirmato proposito ea relinquendi, & fructus pœnitentiæ dignos faciendi; quam ad rem multum facit, id quod in vitæ Beatæ Catharinę, filiæ Sanctę Brigittæ de confessione integrè facienda scriptum est.

5. Obedientiæ amor, & obsequium erga eandem obedientiam re ipsa promptissimum impensum.

6. Sedulum proprij muneris studium, eiusque non intermissa vacatio, adhibita diligentia vt idioma eorum, inter quos versamur, addiscamus, quod nisi facimus, cùm certè facilimè pueris Catechismum docendis fieri possit, exiguæ id charitatis, & quasi curtę suppellectilis spiritualis, signum est euidens.

7. Tum verò si memorata præstiterimus, in lumine videbimus lumen, quod veri amici Dei, quasi columnam ignis sibi præeuntem conspexerunt, & secuti sunt ad lucem Christi inter infamiam, & bonam famam, & inter ipsos adeò equuleos, atque horrenda cruciamenta inferendam.

QVOD SI RES AD EXItum non perducantur, sequentia cogitanda sunt.

1. IN PRIMIS verissimè nos esse indignissimos, quos Deus purissimis suis manibus tractet ad aliorum animas conuertendas, tum quoniam sæpissimè erga nostrã ipsorum salutem frigidissimi fuimus, tum quod diligentissimè æternum aliorum, & nostrum interitum peccando procurauimus.

2. Deinde nos nisi (tanquam Iosue) possimus triginta tres Reges debellare, posse saltem exploratores immittere, qui populo Dei referant, quanta viderint in terra promissionis, vel munus ipsorum exploratorum à nobis posse præstari, vt alios fortiores excitemus ad prælia Domini præliandum. Quemadmodum Eremita ille siue peregrinus fecit, qui ex Oriente veniens auctor fuit, vt Pontifex Maximus in Gallia sacrum bellum ad Hierosolymam recuperandam indiceret.

Quòd si ne exploratores quidem esse possimus, saltè ipsas sarcinas custodiamus, Deique operarijs humilem operam præstemus, cùm scriptum sit, æquam futuram esse portionem eorum, qui ad sarcinas remanent, & eorum, qui ad prelium proficiscuntur. 3.

Ita quoque nisi ob scelera nostra olim patrata idonei ædificando Dei templo simus, quoniam scilicet (quod Dauidi Regi à Deo obiectum est) etiam ipsi nos sanguinum viri fuimus, saltem aut occasionem præbeamus, aut materiam paremus alijs, vt suo tempore per alios id fiat. Qua in re dignum illud est, quod perpendatur, quod Paulus Orosius libro de arbitrij libertate scriptum reliquit; Ait enim: Aedificari voluit Deus templum nomini suo, & hoc vt non nisi innocens, & bene immaculatus extrueret. Duo ad hoc Reges cunctis viribus eliguntur, vtrique ad adiutorium diuina custodia promittitur: Ad Dauid siquidem dicit Deus: Veritas mea, & misericordia mea cum eo. De Salomone verò testatur: Ipsum elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem. Ex his duobus templum Domini vnus præparat, alter ædificat: præparat senex, perficit puer. Dignum est enim, vt sanctum Domini templum sanctus ædificet. Præparat (vt dixi) senex, sed quasi postquam peccare cessauit: perficit puer, sed tamen penè, cùm adhuc peccare nõ cœperit. Ille antè peccauit, hic postea. Ille multo peccato ædificare non meruit: iste multum peccando, quod ædificauerat dereliquit, & inter hæc mirabiliter sibi ordinatio sancta disposuit, vt inter duas ætates, quod perpetuum in homine esse non poterat, pro captu temporis inueniret. Hęc ille. 4.

Porrò sicut ordinatè, & instanter operari debemus, quæcunque diuino auxilio manus nostra potest efficere, ita applicandæ omnes potentiæ sunt ei rei, quæ tanti momenti est, quanti est salus animarum. Qua de re procurandum seriò esset, vt quę aliquando scripsimus de applicatione potentiarum, ea altissimè perciperemus. Propterea adhibenda est humilis, continua, & fidelis oratio, qua petamus à Deo, vt nostris iniquitatibus parcens, non desistat tamen pro sua ineffabili misericordia meliores in vineam suam operarios mittere, totque innocentium & puerorum necessitates 5.

tes potiùs, quàm nostra peccata respiciat. Hæc autem oratio singulis diebus habita, magnum habebit momentum ad iustissimam iram Dei flectendam. 6.

Denique eorum Sanctorum auxilium apud Christum Dominum implorandum est, qui in ijs regionibus, in quibus versamur fidei fundamenta, Deo mandante iecerunt. Quorum Sanctorum vitas meditari multum referret: cum quibus initijs Respublica & cultus diuinus institutus est, ad eadem referenda sit eiusdem instauratio, & ex ijsdem eadem ratio facilimè intelligatur.

MODVS ADIVVANDI proximi, præsertim in locis, in quibus idioma gentis ignoratur.

1. PER interpretem paucissimas aliquas animas initio, quoad eius fieri possit, instituere, quæ quidè inprimis sedulò doceantur, ad quem finè creati sumus, quem item ad finem reliqua omnia creata sunt. Hæc autem tractatio, & quasi Christianæ doctrinæ fundamentum eos etiam qui solo naturali lumine ducuntur mirificè ad cognitionem boni disponit. Deinde quibus medijs æterna Dei sapientia voluerit, vt ad eum finem peruenire mus: nempè primùm amouendis gratiæ diuinę impedimẽtis, quod consideratione fœditatis peccatorum & pœnitentię sacramento fit, postea fidei doctrina addenda est, ad quã symboli declaratio: spei, ad quã orationis modus, & vis: charitatis, ad quam Dei mandata: Gratiæ, ad quam Sacramentorum dilucida & breuis explicatio, pro vniuscuiusq; captu refertur.

2. Præterea dabitur opera, in Christi Domini, Beatiss. Virginis, & Apostolorũ vitis explicandis, ac gestis Sanctorum enarrandis, qui Euãgelium primò in eas regiones, ad quas mittimur, inuexerunt, si quando inuectum fuit. Id verò multam fidem dicenti facier, quòd vix adeò ex omnium animis religionis memoria deciderit, quin aliqua reuerentia erga Sanctorum illorum memoriam ferantur, quorum etiam nomina adhuc vel ipsi, vel ipsorum parentes gerunt. Quamobrem & horum vitas exiguo libello complecti, magnum ad Dei gloriam esset operæpretium, non illas quidem vulgari tãtùm Idiomate conscriptas, sed additis propter rudes etiam ipsorum factorum imaginibus, vt & pingi in domibus, & in cordibus altius infigi possint. Matres verò, ac nutrices, & reliqui facile per eas antiquę & Catholicę religionis pietatẽ in infantiũ animas instillarent. Ludi verò magistri, & pædagogi omni diligentia informandi erunt, quibus exercitia tradere spiritualia, ac deniq; doctrinę Christianæ non solũ vtilitatẽ, verùm eriã vsum & modum illius tradẽdę ostendere, summi ponderis est. Nã & in ea docenda expedit nonnunquã (vbi præsertim, publicè Catholica fides doceri nõdum potest) vt secundã partem doctrinę Christianæ Petri Canisij de Societate nostra declarent, in qua de vitijs declinãdis, ac de virtutibus cõparandis agitur. Ita enim fit, vt nõ solũ ipsi pueri (vel naturali lumine) odio incipientes habere peccata, sese disponãt ad fidei donum accipiẽdum vel augẽdum, verũ etiam corundẽ parentes animaduersa filiorum in melius mutatione erga Ludimagistros sensim afficiãtur, & in veritatem ferãtur ardentiùs. Post absolutã autem peccatorũ & virtutũ tractationem, agi poterit de Decalogo, ac de oratione, quã ad rem maximè conferet Dominicę orationis expositio, quę est in fine Catechismi Romani: Ac deniq; Symboli, & Sacramentorum, quantum satis erit. Ea verò, quæ potiùs priuato colloquio cũ aliquibus aptioribus, quã scriptis tradenda initio sint intelliget is, qui ea docebit, cùm in aliquibus locis scripta, si in manus aliorũ peruenerint, possint aduersus infirmos persecutionem mouere, vel maleuolis malefaciendi occasionem præbere.

Studiosorum adolescentium emissio ad Catholica seminaria, eisq; auxilium & sustentationem non vno è loco procurare necessarium est, atque vtilissimum. Hos verò cùm pietate, tum præmonitionibus, earum præsertim rerum instruere oportebit, quæ maius ab hæreticis negotium Catholicis exhibent, verbi gratia, de vtraque specie, quid verè à veris Catholicis, & obedientibus Ecclesiæ filijs sentiendum & faciendum sit. Quid de Sacerdotum cœlibatu; quid de Missa vulgari, quid fructuum cõsecutum ex hæresibus. Horũ porrò alumnorum nõ vna ratione tentandi erunt (citra periculum tamẽ) animi, tum interrogationibus, tũ alijs modis, quos diuina lux declarabit. Quoniam verò multę sunt in animis hominum latebræ, & inuolucra, quibus plerique sese Catholicos, aut probos fingunt, cùm reuera non sint, his diligentissimè accepta opportunitate (ne scilicet crederent nos illis diffidere) tractatus aliquis de sinceritate in agendo, & confitenda fide esset exponendus, mẽdacijq; & duplicitatis grauitas, ac pœna subinde exponenda, cum & qui corde crederent, ore autem ob metum, aut ob aliam causſam fidem Catholicam pernegarent, hi hæretici habiti, & damnati sint. Huc autem spectat fraudis illorum detectio, qui se 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catholicos esse, & partes sequi, atq; Ecclesiam Romanã agnoscere mẽdaciter dicũt. At cùm extra periculum sunt, aut aliorum sumptibus studia sua absoluerunt, tum astus fallendi aperitur, vel inquiunt, se pro Catholicis intellexisse Lutheranos, Ecclesiam Romanã intelligere triumphantẽ, vel quandam tertiam, quã pacificam ipsi turbulentissimi fingunt, aut simile aliquid. De quibus omnibus responsiones illæ legendæ essent, quas ad pium quendam Septentrionalem misimus, & iam non semelopera Nicolai Milonij Theologi, & optimi viri edita sunt in lucem. Nec verò solùm emittendi studiosi adolescentes, seu scholastici: verùm etiam ij, quorum ingeniũ aptum ad opificia sit, qui cùm ab aliquibus externis Catholicis & pijs instituti fuerint, si redeant in patriam, alios sui similes possint eadem pietate imbuere. Inter alios verò, si qui bibliopolarum, typographorũ, medicorum, chirurgorum & tonsorum filij, & famuli elici possent, magni esset sine dubio momenti, quod qui minus attentè perpendunt, haud facilè intelligunt.

supra fol. 316.

4. Apud nos quoq; famuli per aliquod tempus erudiendi, qui postea apud eos de quibus maior sit spes in diuersis domibus collocentur. Sanctimoniales item & virgines, si quæ in monasterijs viuunt, per eos quos decet instituendæ erunt, & ad pietatẽ accendendæ: Per has autem bonis monitis, ac libris munitas longè lateq; sine strepitu bonum inter consanguineos, affines, & pios alios homines propagari potest. Ab ijs enim quantò minus timetur, tantò maius bonum plerumq; proficiscitur. Quod sanè reipsa comprobatum est: Cùm etiam illemet consanguineos, aut affines suos studiosius & cautius ad seminaria possunt emittere, aut fedi Apostolicę commẽdare, si aliqua eleemosyna adiutæ doceantur, qua ratione id efficere, ad quos literas (vel in cifra) mittere debeant.

5. Sacerdotes mutato habitu capta occasione nundinarum, pios confirmare, quorũ catalogus habeatur, & errantes reducere possent literis allatis, & eleemosynis quoque procuratis, quibus omnes alliciant. Vt enim ouem perditam quærere, & super humeris ad caulam referre opus Christianũ est, & ipsius adeò Christi Domini propriũ, ita hoc præstare mirabiles in animis roborandis, & numero piorum augendo vtilitates parit. Huc autem spectat, si quis Episcopus vel suffraganeus clã ad confirmationis Sacramentũ ministrandum, olea benedicenda, professiones sanctimonialium excipiendas, initiandos (si opus esset, magno tamen cum iudicio) futuros Sacerdotes, aliquando excurrerent.

6. Possent aũt qui ad Catholicã Ecclesiã redeunt, captiuos inuisere, solari & iuuare eos qui in nosodochio sunt, & huius generis opera cũ pauperioribus facere, qui quanto despectiores habentur, tantò minus ab eis metuitur.

7. Cũ verò vexatio det intellectũ, cumq; eò magis beneficiũ sentiant, quò magis inopes sunt, facilè adducũtur, vt credant ijs, quæ dicuntur, & verisima sunt. Quamobrem & earum animas in salutis viam adducere gratissimum est Deo, apud quem non est acceptio personarum.

8. Si quis aũt alicui Cõcionatori aditus pateret, ad verba de publico suggestu faciendum, cogitet, num vtiliorẽ operam suã ponet, si priùs, quæ de ludimagistris diximus, ea tradat. Fieri enim potest, vt re non satis cõstituta, si antequã discipulos sibi colligerit, palàm docuerit, potiùs strepitus, & impedimentũ, quàm promotio rei inchoatæ, expectetur. Sic autẽ priùs exemplar nostrũ Christus, per vicos, & oppida beneficijs, & verbo animas alliciebat, quã se publicè Hierosolymæ proderet. Literis itẽ scribendis circumspectè, & cautè mittendis debent, ac possunt in fide roborari ij, quos Dominus Iesus cõuertit. Quod & in ipsis triremibus, & cum captiuis fieri posse, vel Africa, & inter Turcas vsu probatum est.

9. Sed & ipsę literæ sine subscriptione loci & personæ aliquando magno cum fructu missæ sunt, vbi cum pietate aliquibus atque prudenter scriptæ fuerunt.

10. Librorũ porrò pro captu & ratione variorũ hominum magnus habeatur numerus, qui quidem cõpacti sint, atq; hi diligenter, & suo tẽpore tum distribuãtur, tum distribuendi pijs relinquantur, inter hos autem sint, qui Sacerdotibus, qui virginibus, qui ludimagistris, & alijs sunt necessarij.

11. Inter modos aũt adiuuãdi proximi, gratissimũ Deo opus esset, si serui & mãcipia, quę sclaui dicũtur, ad eum finẽ emerentur, vt salui fieri posset, in idq; sumptus, qui in superuacua impẽdũtur, impẽderentur, vel etiã totum patrimoniũ ei rei dicaretur: si enim cõsulit Christus, dandũ esse pauperibus quicquid habemus, si volumus esse perfecti, quidni optimũ genus pauperũ illę dei creaturæ sunt, quibus non solũ corporum, verùm etiã animarũ necessaria desunt? Hic verò iuuandi proximi modus non nouus est: In Apostolicis enim cõstitutionib⁹, id Apostoli Spiritu S. ducti admonuerunt, cũ lib. 1. ca. 62. earũ à S. Clemẽte Romano ita scriptũ sit: Christianus enim nihil debet in nũdinis impẽdere, nisi in mancipiolũ emẽdo, vt animã eius saluã efficiat, & in quædã alia mercanda ad necessitatem naturæ.

12. Orationis modus qui pios docebitur, eò

eò inprimis spectet, vt Deus non solùm aperire ostium fidei, verùm etiam media reuelare, ac de manu sua liberalissima præbere dignetur, quibus id effici ad diuinam gloriam possit.

LIBRI QVI IDENTIDEM legendi sunt ab ijs, qui de negotio fidei versantur in missionibus.

1. PRæter instituti, oprij cõstitutiones, regulas, & instructiones, aliquid diuinæ scripturæ quotidie legatur eum ad finem inprimis, vt nos immaculati efficiamur.

2. Ex vitis Sanctorum Patrum illæ potissimum attentè legantur, in quibus opera, & charitas ardentior continetur, qua proximorum salus procurata est. Horum autem qui diriorã, & longiora tormenta perpessi sunt, qualia S. Clemens Ancyranus pertulit, qui vicies octies martyr fuit, cùm viginti & octo annorum spatio mira cruciamenta perpessus sit.

3. Reuelationes S. Brigittæ, ac præsertim harum tertius liber admirabilis, & solidę ac cœlestis doctrinæ plenus.

4. Omnia scripta S. Catharinæ Senensis, præcipuè verò Epistolę diuinitus certè dictatę, ac Dialogi etiam Latinè Ingolstadij nouissimè editi.

5. Gerson de imitatione Christi.

6. Quę verò ad hæreses refellẽdas, vel item ad pietatẽ insinuandã ratio in sacra scriptura, & patribus perlegẽdis adhiberi debeat, ea in libello responsionũ ad septẽtrionalẽ, de quo supra locuti sumus, continentur.

LOCA QVAEDAM INSIGNIA, quæ aliquorum dierum spatio, posset qui versatur in missionibus meditari.

Ex Euangelio S. Ioannis cap. 15.

SICVT palmes nõ potest ferre fructũ à semetipso, nisi mãserit in vite, sic nec vos, nisi in me mãseritis. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructũ multũ: Quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nõ manserit, mittetur foras, sicut palmes & arescet, & colligẽt eũ, & in ignẽ mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus est pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

EX LIBRO PAVLI OROSII de libero arbitrio

AT si vis aperti⁹ accipere testimoniũ, quia cũ vtiq; possit Deus, tamẽ p ipsa sua ordinatione non faciat, dicit ad Petrũ: An putas me non posse modo rogare patrẽ meum, & exhibebit mihi plusquã duodecim legiones angelorum? Sed quomodo cõplebuntur scripturę? Quia sic oportet fieri. Vides ergo, quia operator temporis temperat virtutes, & ratio dispositionis miscet potentię patientiam. Deinde ait Dominus: Reconde gladium in theca: Fieri enim nõ potest, vt calicem quem mihi dedit pater, non bibam illum: Et tamen Deus nihil nõ potest, nec est quicquam quod non faciat, nisi fortè quod nolit, non oporteat, non proponat.

EX REVELATIONVM S. Brigittæ lib. 4. cap. 31.

MAter Dei loquitur: Qui cõducit operariũ ad laborandũ, dicẽdo ei, porta arenam de littore, & inquire in quolibet onere, si fortè ibi inuenire poteris granum auri, non minor erit merces eius, si nihil inueniret, quàm si reperiret multum. Sic est etiam cũ illo, qui verbo & opere, ex diuina charitate laborat ad profectũ animarũ, non enim erit minor merces illi, si nullos conuerterit, quã si multos: sicut Magister dixit exemplũ: Ille, inquit, bellator, qui ad præceptũ Domini sui egrediens ad bellum, & habens velle fortiter dimicandi, rediret sauciatus, nullum habens captiuum, non minorem mercedem obtineret amisso bello, propter voluntatem bonã, quàm si victoriã tuisset consecutus. Sic est etiam cum amicis Dei. Nam pro quolibet verbo & opere quod faciunt propter Deum, & vt animæ emendentur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter Deum, coronabuntur, siue multi conuertantur, siue nullus.

B. PATRIS NOSTRI IGnatij Loolæ Iesu societatis fundatoris dictum, obseruatũ dignissimum, de rationeconficiendorum arduorum negotiorum ad Dei gloriam.

11. SOlebat dicere nonnunquã B. ille Pater, se in difficilibus quibusque negotijs itarẽ totis viribus Deo cõmendare cõsueuisse, ac si nulla humana industria, nulla alicuius cooperatio ad ea cõficienda præter Deum ipsum esset necessaria, aut adhibenda. Cũ verò id faceret, tum ita cooperari se solitũ ad eadẽ ad exitum perducenda, ac si nihil Deus in illa cõferret, nempẽ cũ sciret Deũ inprimis esse cognoscendũ auctorem omnis boni, ac sine quo nihil effici possit: intelligebat itẽ quãdo diuina eius sapiẽtia cooperationẽ exigit suarũ creaturarũ, istam cooperationẽ toto pectore esse ad rem adhibẽdam. Sic arduarum quarumcunq; rerum ad Dei gloriam spectantium aiebat, semper exitum se esse consequutum.

12. Videat deniq; sitiens animarum salutẽ, quę de Origene illo doctissimo scribit Nicephorus: Ille enim Origenes, cùm plures

atq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

atq; ipsum suum genitorem martyres præmisisset in cœlum, summosq; labores in cõuertendis animabus pertulisset, ita vt è domo in domos per foramina clàm ad fidem piorum fouendam, inter summa pericula penetraret, tandem, quia humilitatem ac scipsum non custodiuit in multos errores miserrimè cecidit. Itaq; qui stat, videat ne cadat. Et qui mittitur, caueat ne exeat extra se.

3. Si verò laboris, aut solicitudinis, & periculorum eum tædet, cogitet, num reuera credat purgatorium esse, atq; an multa centena annorum horridarum pœnarum, cum momento laborum huius vitæ libenter vellet commutare.

4. Singulis porrò diebus non cessat illud Apostolicum orare: Domine adauge nobis fidem.

DEO SIT GLORIA IN æternum, & vltra.

HYMNVS AD CHRISTVM SALVATOREM

à Sancto Clemente Alexandrino compositus, è Græco verbatim nulla versus habita ratione traductus; pro pueris rectè instituendis.

FRENVM pullorum indocilium,
Penna volucrum non errantium,
Verus clauus infantium,
Pastor agnorum regalium,
Tuos simplices,
Pueros congrega,
Ad sanctè laudandum,
Sincerè canendum,
Ore innoxio
Christum puerorum Ducem.
Rex Sanctorum,
Verbum, qui domas omnia,
Patris altissimi,
Sapientiæ rector,
Laborum sustentaculum,
Aeuo gaudens,
Humani generis
Saluator Iesu,
Pastor, arator,
Clauus, frenum,
Penna cœlestis
Sanctissimi gregis.
Piscator hominum,
Qui salui fiunt.
Pelagi vitij
Pisces castos
Vnda ex infesta
Dulci vita inescans.
Sis Dux ouium
Rationalium pastor
Sancte, sis Dux,
Rex, puerorum intactorum.
Vestigia Christi,
Vita cœlestis,
Verbum perenne,
Aeuum infinitum,
Lux æterna,
Fons misericordiæ,
Operatrix virtutis,
Honesta vita,
Deum laudent, Christe IESV.
Lac cœleste
Dulcibus vberibus
Nymphæ Gratiarum
Sapientiæ tuæ expressum
Infantuli
Ore tenero
Enutriti.
Mammæ rationalis
Roscido spiritu
Impleti,
Laudes simplices,
Hymnos veraces,
Regi Christo,
Mercedes sanctas
Vitæ doctrinæ,
Canamus simul.
Canamus simpliciter
Puerum valentem,
Chorus pacis,
Christo geniti,
Populus modestus,
Psallamus simul Deum pacis.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM HV. IVS OPERIS.

A.

Aegyptiorum annus 207.a
Aegyptum ab Hebræis iustè spoliatum 169.b
Aepinus Christum infernalem cruciatum passum vult 194.b
Alberti Bauariæ Ducis insignis laus 314.a.b studia in tuenda Catholica fide ibid.
Alberti Campensis de Moscorũ frequentia error. 13.b
Albertus Pighius cõtra Melanchthonẽ scripsit 250.a
Albertus Sperlingius scriptum edit contra Smidelinum 165.b
Alexander Canobius Legatus ad Moscum 27.a
Alexandrinum Patriarchatum qui hæretici occuparunt 48.a
D. Ambrosius quæ de cœlibatu Clericorum scripsit 234.b
Amelij Platonici Philosophi de initio Euangelij secundum Ioannem censura 185.b
Anabaptistæ Christum nõ credũt verũ hominem fuisse. 194.a. scripturam sacram corruptam blasphemant 132.b
Anastasia Vxor Moscouiæ Ducis 17.a
Ancyranum Conciliũ quæ de cœlibatu sacerdotum habet 249.b.250.a.b. Hæreticos nostri temporis condemnat 249.b
Andreas Quiadus 9.a
Angli Christianã fidẽ àquo acceperunt 50.a. quo tẽpore 327.b. ab Ecclesia Catholica cur recesserunt 47.a
Anglicæ nauigationes in Moscouiam 16.b
Anglicanæ Ecclesiæ caput femina 47.a.50.a
Annæ Poloniæ Reginæ q̃ ad Possẽuinũ scripsit 113.a.b
Anni correctio quã necessaria 207. & seq. quomodo in ea laboratũ ab Hebræis & Ethnicis ante Christi aduentum ibid. Post Christi aduentum 208.b. & seq. Nicæna Synodus quæ in ea egerit 209. & seq.
Anni correctionẽ cur Deus ad nostra tempora distulerit 213.b. & seq. ad Pontificem maximum pertinere 211.a.214.a
Annus Chaldæis quot diebus constet 207.a. Ptolemæo quot 208.a.b. à Iulio & Augusto Impp. correctus 208.a
Antichristi aduentus sex signis in sacra scriptura præmonstratus 47.a.b. membra quæ 303.a
Antichristum falsa miracula edituũ Patres docent 47. b. nondum fuisse probatur ibid.
Antichristus quis sit. 302.b. AEgypti, Lybiæ, atq; AEthiopiæ regna inuadet 47.b
Antiochenum Patriarchatum qui hæretici occuparunt 48.a
D. Antonius Eremita Arianis quantam cladem intulit 386.a. Prophetia donũ habuit 325.b. eius de sua bibliotheca dictum 214.b
Antonij Possevini colloquiũ primũ publicũ de Catholica religione cũ Mosco 31.a.b. & seq. Secundũ 35.b. & seq. Tertiũ 36.a. & seq. Cõtentio cũ Legato Moscouiæ, & cũ Græcis, Venetijs. 22.a.b. Oratio ad Moscorũ Principẽ de instituti Patrũ societatis Iesu ratione. 20.a.b. Socij prima legatione in Moscouiam relicti quomodo excepti 19.b
Antonio Possevino in Moscouia qui honores exhibiti 35.b. pacis determinatio cõmittitur 91.a
Antonius Possevinus 57.a.b. 58.b. 59.a.b. 114.b. quomodo Chytræũ ad vnitatẽ Ecclesiæ hortatus sit 119.a.b in tertio colloquio cũ Moscouiæ Duce quo honore exceptus 36. a.b. ad fidẽ liberè confitendã suos animat 35.b. Ioan. Zamoscium ad pacem hortatur 74.b. Legatus summi Pontificis ad Moscum, quo honore exceptus 18.a.b. 19.a.b. Metropolita Moscouiæ manus cur osculari non vult. 37.a.b. Moscouiæ Ducis manus osculatur. 35.a. Moscouiæ Duci pro Legatis caput amputandum offert, si quid Dux in illos seuerius statuat 91.a.80.a. ipsi, quæ de pace componẽda apud Stephanũ Regem egerit, scribit. 61.b. 66.a. Pacem quàm citissimè ineundam cum Polonis suadet 62.a.b. Precibus Moscorum non vult interesse & quare 36.b. In Moscouia periculum mortis incurrit, & quare 36.a. Pontifici Maximo vt ad Episcopos Russiæ scribat suadet, & quare 11.a.b. vt Moschi vinculo religionis nobis iungantur Pontifici incumbendũ esse docet 26.a.b. Sacerdotibus facultatem sibi à Summo Pontifice concessam ad templa in Liuonia consecranda, & hæreticos absoluendos cõcedit 109.a.b. quæ de pace inter Suecia Regem & Moscum egerit 63.a
D. Apollinaris Rauennæ martyrium passus 385.b
Apostolicus Canon 27. quæ de Clericorum cælibatu statuit 234.a
Apostoli post susceptum apostolatum cælibes fuere 242.a & seq.
Apostolorum decretum de abstinentia à suffocato & sanguine quomodo intelligendum 42. b. quomodo intellexerint Patres, ibid.
Arcium in tractatu pacis Poloniæ regi à Mosco tradi tarum nomina 94.a
Armenis Moscorũ templa cur nõ liceat ingredi 25.a
Arriani Christi regnum exiguo post Ascensionem eius tẽpore durasse docent, refutatur q; illa opinio 178.a. Coranum Mahometis legem probant 179.b. duos libros edunt 178.a. de Luthero Melanchthone, Caluino, Zuinglio, Serueto, Erasmo quid sentiat 183.a Personarum in Trinitate diuersitatem negat 187.b. In Polonia petunt conuentum 174.b. factam scri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pturam & epistolas B. Pauli ad Hebræos reiciunt 152.a
Arrianorum in Ecclesiam & Ecclesiasticos viros persecutio 152. libri tolluntur 152.a
Arrij mors 152. a. eius opiniones quæ 150.a
Arrium quid ad hæresim permouit 152.a
Arrij homoousio impugnat 150.a. stipulamūdi 247.a
Articuli Concordiæ Augustensis colloquij 351.a.b.& seq.
Articulos omnes fidei catholicæ qui non credit saluari non potest 316.a
Articulum quintum fidei; Descendit ad Inferos quomodo hæretici explicant 194.b
In Asiam per Moscouiam quale iter 25.a
Astracanum Emporium 12.b.16.b
Astronomi diuinantes taxantur 21.b.& seq.
Atheismorum origo 151.a.& seq.
Augustana Confessio quæ 348.a.b. Quæ Carolo V. Imperatori oblata non vna, sed plures & dissidentes 348.a. Antiquitati vniuersæ repugnat 350.a. Auctores qui contra ipsam scripserè 355.a.& seq. Carolo V. Imperatori quantum displicuit 352.b. cum catholicis primò in omnibus fere consensit 350.b. Hi flores & Theologi huius temporis ipsam damnant 355.b.& seq. Hosij Cardinalis de ea cum catholica religione non permittenda responsum 358.b. Lutheri missio ipsam damnat 353.a.b.& seq. In eodē regno cum Catholica religione non permittenda 359.a.b. Ab omnibus Synodis, Imperatoribus, Regibus, & Academijs damnata 350.b.& seq.
Augustini de hæreticis cur in hæresi perseuerent dictū 331.a.b
Augustinus de Ecclesia quæ scripsit. 322.b. an dixerit hominem propriis viribus posse venire in cognitionē Trinitatis 182.b
Augustus Cæsar in cœlibes pœnas statuit 259.a

B.

Baptismus 225.b. Græcorum & Latinorum re ipsa idem, ceremonijs differt. 40.b.
Baptismus Moscorum 5.b
Baptizationis in anno qua apud Moscos fit. 6.a
Bartholomæus Scultetus Gorlicienſis Lutheranus quæ pro Gregoriano Kalendario scripsit 222.c
Bartoldus Rorbacensis Spira combustus docuit Christum in cruce de salute sua dubitasse 164.a
D. Basilius quæ de cœlibatu Clericorum scripsit 232 b. Pater Monachorum 247.b
Belli inter Polonos & Moscos clades 68.b.69.a
Beza in Christo duas naturas facit 161. a. Deum facit auctorem peccati 171.a. Neitory hæresim ab illo renouat 193.b. Poltrotum ad eadem Guisij incitauit 304.b. quæ è sacra scriptura reiecit 132.b
Beza de Christi in cruce anxietate sententia 164.a. vocatio & progressus in hæresi 312.b
Biblia corrupta ab hæreticis 301.b. quomodo & qua legenda 331.b. 332.a Lutheri corrupta ibid. 264.a
Bibliotheca Romæ in Vaticano 210.b. ad eam confugere solent Patriarchæ Orientales ibid.
Bohemia quibus in locis habet fide Catholicā 314.a
Bohemi qui fratres appellantur cur Augustanam cōfessionem non recipiunt 349.b
Bonum lumini comparatur 141.b
Brasiliense concilium corruptum 237.b
Brentiani Christum in omnibus creaturis realiter existentem assirmant 195.a
Brentius Christi personam cum humanitate confundit 165.a. Christum Inferni pœnas sustinuisse vult 194.a. Descendere ad Inferos quid ipsi sit 194.b. Post Gregorium Magnum errores in Ecclesia irrepsisse commentus est 350.b.
Bucerus moriens asserit Messiam nondum natū 163.a 193.b. eius opinio de his qui ad Synodū vocādi 149.b

C.

CAEsarij insignis locus de Eucharistia 264.b. & seq.
Calumiana puella cum Dæmonibus & Incubis rem habet 308.b
Calumiana religionis cum Mahometismo consonantia ipso Calumiano teste 309.b
Calumianorum versus Indiam nauigationes 307.a
Tyrannis in Catholicos 304.a
Calum de Athanasij Symbolo censura 161.a. De Christi anxietate in cruce opinio 164. a. De Descensu Christi ad Inferos 163.a. de passionis Christi fructu 163.b. mors & vita 312.b. circa sanctissimam Trinitatem errores 154.a.
Caluinus Arrianam & Sabellianam hæresim resuscitat 157.b. Christo adimit diuinitatem 160.a. Christum & Spiritum Sanctum per se Deos facit 193.a Deum facit auctorem peccati 171.a. alibi idem negat ibid. b. Se primitiuam Ecclesiam probare fingit. 154.a. Luthero callidior 154. multitum Præfecto iubet caput amputari Genevæ 304.b. è sacra scriptura quæ reiecit 132 b. nouus Tridenta 118.b
Caro quid in scripturis significet 200.b
Carolo V. Imp. vox in bello Germanico 303.b
Carolus Borromeus Card. qua pro cœlibatu sacerdotū egerit 259.b
Carolus Magnus vt pueri rite instituerentur quantū laborauit 372.b
Carolus V. Imp. in rebus fidei noluit esse index 359.b
Carolstadius non credit esse Deum 192.b
Casanenses 12.b. 14.a. quomodo Moscouiæ Duci subiecti 25.a
Catechismi Catholici docendi necessitas 371.a.b.& seq. vtilitas 376. obiectiones refutantur 379. docendi ratio 380.a.b
B. Catharina Senensis 386.a quot annos vixerit ib.b
Catholica fides in Moscouia quomodo permissa 4.a 32.b 64.b
Catholica fidei omnes articulos qui nō seruat, non potest saluari 316.a in Asiam per Moscouiam promouenda quæ spes 25.a.b.& seq. in Moscouiam promouenda difficultates 6.b.7.a.b. rationes & modus 9.b.10.a.11.a.b. spes 7.b.8.a 26.a 27.b. Veritas Episcoporum perpetua successione probatur 34.a 327.b. 328.b.& seq.
Catholici quomodo crucis signum siniunt 43.a eadē dogmata profitentur qua Patres antiqui habuerunt 330.a
Catholicorum victoria contra hæreticos 303.b
Catholicus quis 328.b
Chalcedonēsis Concilij conclusio de naturarū in Christo diuersitate 167.b Diffinitio 205.a
Chaldæorum animus 207.a
Chemnitij de Kalendario correcto opinio 222.a
Christi de Deitate quid sentiant Ariani Transyluani et 187.b. Diuinitas quid humanitati communicat 167.a. duæ naturæ constituunt vnum individuum 166.b. de Christo hæreticorum errores 193.a.b. Frā cisci Dauidis 188.b.& seq.
Christophorus Caietinus 5.a
Christophorus Transsyluaniæ Princeps quæ pro Catholica religione egerit 343. Hæresim Franciſci Dauidis exstinguit ibid. eius laus ibid. mors ibid.
Christus est ferrum ignitum 143.a. fons vitæ 56.a granum sinapis 137.b. peccatum verè sustulit 170.b Verbum quomodo dicatur 184.a.b
Chytræus vide Dauid Chytræus
Circasi 12.b.25.b
S. Clemens cur Laicis præscripsit ne raderent barbam 35.a
Cœlibatus clericorum ex Concilijs docetur 229.a.& seq. 234.a. 281.a.b.& seq. ex Patrib. 231.b.& seq. 234.b. 281.b.& seq. Ex sacra scriptura 238.b. obiectiones refutantur 259.b. 284.a.b
Cœna Dominica Catholicorum 264.a.b. hæreticorum nostri temporis 263.a
Colloquia Hæreticorum de rebus fidei coram sæcularibus Principibus non admittenda 357 b.& seq.
Concilia generalia Catholica & confirmata 335.a b. generalia partim confirmata, partim reprobata ibid. & 237.a. generalia hæretica & reprobata 536.b. particularia tam probata quàm non probata 337.a.& seq. particularia reprobata 339.a
Concilij Nicani canon quartus quarum mulierum cohabitationem clero interdixit 228.a
Conciliorum vtilitas 57.a
Concilium quid sit 339.b
Concordia Lutheranorum cum Catholicis 350.b. & seq. Articuli concordiæ 351.a.b. & seq. Lutheranis placet 352.a
Constantinopolis quando à Turcis capta 48.a quo die 219.a
Constantinopolitani Patriarchæ censura aduersus Tubingenses & Vvirtenbergenses 120.a
Constantinopolitanum Patriarchatum qui hæretici occuparunt 49.a.b
Constantinopolitanus Episcopus Oecumenicus seu Vniuersalis dictus 38.b. Patriarcha ibid. summo Pontifici quando se parem facit ibid.
Constantinus Magnus Leges in cœlibes latas abrogauit. 259.a.b. noluit esse index in rebus fidei 148.a 356.a. Iudæis infestus 215.b. Byzantium imperij sedem quare transtulit 38.b
Constantinus Pogonatus Imp. ad Pont. Max. quæ scripsit 236.a
Constitutio Imp. Antichristi ab Athanasio dicitur 148.a
Signi S. Crucis mysterium explicatur 43.a. vis admiranda 270.b

D.

SDamasceni verba; Ex filio Spiritum non dicimus explicantur 54.a.b
S. Damasus Constantinopolitanam 2. Synodum confirmauit 32.a
Dauid Chytræus Græcos Lutheranæ doctrinæ subscripsisse fingit 120.a hæreses omnes laudat 120.b. Pōtificis Max. primatum nesciens astruit 261.b. Sacerdotes quomodo appellat ibid. Suecia Regem doctrinæ suæ censorem fecit ibid.b. Synodos humanam traditionem vocat 256.b. quatuor priores verbo approbat, re minimè 143.b
Dauidis Chytræi censura de B. Augustino 143. b. Fraus in citandis auctoribus 245.b. inconstantia & leuitas 251.a effrons impudentia 253. b. modestia qualis 121.a perfidia in citandis Synodis 117.a
Dauid Georgiani carnis resurrectionē negant. 195.b
Deiomnipotentiam negant Zuingliani 193.a Prouidentia 228.a
Deos duos constituere Marcion. Manichæus &c. 168.b
Deputatum ciuitas Livoniæ 81.a. eam Moscus Polonis egrè reddituere vult. & quare 80.a
Deum auctorem mali faciunt hæretici nostri temporis 168.b. & 169.a idem docent Calvinus & Beza 171.a idem Melanchthon 170.a qui Catholici contra illum errorem scripserunt 171.b
Deus vnus 199.a PATER 199.a FILIVS ibi. b. 203.a vnus non duo 205.b. 204.b. 206.a
S. Dominicus 373.b
Dona summi Pontificis ad Moscum qualia esse debeant 29.b. quæ Posseuinus ad Moscum attulit ibid.

E.

ECclesia 44.b. Apostolica cur dicitur 328.b & seq. Catholica & Vniuersalis cur 326. b. & seq. nec deficit, nec defecit 322.a An esse potest vbi non sunt Episcopi & sacerdotes 317.b. 298.a Errare eur non posit 326.a. fidei vbiq, prima fundamenta iecit 325.a.b Hæreticorū oppugnationibus nō labefactatur, 326. a 327.a Imperia sibi addicta auget 326.b Interibit nunquam 44.b. 48.b. 49.a. 326. a Inuisibilis non est 142.b. 323.b In quibus locis adhuc est 313.b. Orientalis quoties cum Occidentali consensit. 7.a. 39.a. 56.b. in quibus ab Occidentali dissentit 38.a.b.& seq. an ad eam appellare liceat 321.a Peccatores etiam habet 323. a Sancta quare 325. a triumphans nec spem habet, nec fidem 322.a Vna est 58.b. 325.a. 300. b. 323. b. 216.a. 227.b. cur vna dicitur 324.& seq. An ita in eam credendum sit vt in Deum 130.b Extra eam nemo saluari potest 44.b. 316.a.b. extra eam qui baptizantur verè baptizati 319.a
Ecclesiæ caput Christus 324.a. in Gracia facies 120.a mirandæ solum semper in Ecclesia fuere 325.b. varia nomina 318.a. occidentalis latus 321.a Partes quæ 145.a.b Prophetia donum solum in Ecclesia fuit 325.b Sacramentorum administratio non est vera eius proprietas 330. b. Successio quàm necessaria in Ecclesia 328.b.& seq. Successionem eius interruptam annotarunt Patres 329.b. Vnitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

non scindenda 44.b.145.a.359.a.b Vnum praeesse quàm vtile 360.a
Ecclesiam omnes Hæreses, sectæ & impietates oppugnant 313. b Sanctam esse negant nostri temporis Hæretici 195.a
Ecclesiastica Heriarcha quid 145.b
Enoch & Eliam ante Antichristi aduentum venturos qui Patres probant 47.b
Ephesinũ Cõcilium aduersus quem coactum 198.b ab Alberto Bauariæ Duce Peltano vertendum datur 314.b Spiritum S. à Filio quoq; procedere testatur 56.b
Episcopi à summo Pontifice confirmantur 45.b Christi sunt vicarij, non successores 267.b
Episcoporum in Synodis auctoritas 145.b. 148.a
Erasmi Roterod. vita 362.a.b
Erasmus Roderodamus Arianis viam strauit 182.b 362.b. contra Lutheranos quæ scripsit 257.a
Esaiæ de dignitate summi Pontificis locus 34.b
Euangelica vita qualis esse debet 136.b
Eucharistiæ Sacramentũ in Ecclesia adoratũ 305.b Christum in eo verum esse 307.b. 226.b. 265.b. Peccatores in eo Christi corpus non recipere putant Græci 43.b. typu veteru testamenti subindicatum 272.a
Eucharistiæ sacramenti consecratio ex patribus probatur 264.b vtilitates 272. a.b. & seq. Vtraq; species an danda laicis 277 b. & seq 299. a. b Auctores qui de ea quæstione scripsêre 300.b
Eudoxiæ Imperatricis sepulchrum ob ipsius excommunicationem intremuit 48.a
Eustathius quomodo in hæresim lapsus 255.a. eius errores 254.b
Excommunicatio summopere timenda 48.a
Excommunicatus olim Satanæ corporaliter tradebatur 320.b sacramenta adminstrans peccat ibid.

F.

Fatum statuit Lutherus 169.b
Festa quæ Moscouitæ colant, quæ non 5.a
Fides Articulum quintum, Descendit ad Inferos quomodo hæretici explicent 194.b. dogmata non omnibus temere propalanda 129.b Veritas Episcoporum perpetua successione probatur 34. a. 327.b. 328.b & seq.
Fides quanto opere necessaria 197.b. & seq.
Flacciani Augustanam Confessionem cur reiecerunt 349.a.b
Florentinum Concilium ad Moscum missum 58.b
Fons vitæ Christus 56.a
Fornicatio simplex apud Græcos & Ruthenos nõ est peccatum 43.b. refutatur ibid.
Fraciscanorum in Polonia laus, & quot Vilnæ sint 313.a
Francisci Dauidis theses impiæ 188.a
Franciscus Dauidis Arrianus inficit Transsyluaniam 177.a Christi regnum fore terrenum docet 190. a refutatur ibid. Christi verba ad legis & Prophetarum normam expendenda 189.a Christo non fidendum 190.b Christum non adorandum ibid. Deum non posse vocari 190.a.193.a Ex ore Dei locutum negat 188.b. è semine Ioseph natũ vocat ibid. Omnino non inuocandum 191. a. non esse mediatorem ibid. a. non esse sacerdotem ibid. b Saluatorem esse negat ib. Dæmonibus animã tradit 192.a. in insanam cadit ibid. extremo supplicio adiudicatur 188.a. 191.b. vinus fœtet 192.a
Franciscus Stancarus Italus in Transsyluania Arianismum docet 177.a
Franciscus Xauerius 9.b. 356.b
Francones à quo Christianam fidem hauserunt. 327.b

G.

Gangrensis Synodus quãdo habita 254. b qua de cœlibatu sacerdotum statuit 254.a
Generatio varia est 187.a.b
Gentilis Arianus Geneua in Poloniam fugit, & hæresim disseminat 174.a
Georgius Blandrata Christum hominem tantum fatetur 193.a Transsyluaniam Arianismo inficit 177.a
Georgius Niger, & aliquot alij hæretici Arianismũ rursum excitarunt 193.a
Germani à quo fidem Christianam accepere 242.a 327.b. quomodo vires suas & fortitudinem bellicã amiserint 312.b. Principes Lutheram a Carolo V. Cæsare victi 303.b
Germanorum cẽtum millia in bello rustico cæsa 303.b
Gratia diuina sola expetenda 59.a.b
Græci Chrismatis vnam vnctionem tantum esse volunt 40. b Post septem prima Generalia Concilia nullum esse cogendum voluerunt, & quare 40. a. b refutatur ibid. Concilium nullum post schisma cogere potuerunt 39.a Confirmationis Sacramentũ nõ rite suscipiunt 40.b Diuortium permittũt 40.b Feriis quarta & sexta cur ieiunant. 42. a. quando à Latina Ecclesia recesserunt 38.b. 321.b In rebus fidei in quibus à Latinis dissentiunt 38.a.b. & seq. Latinos quando anathemate ferire, & è suis Ecclesijs reijcere ceperunt 38.b. ipsos in excommunicationem incidisse putant, & quare 39.b. nuptias secundas damnãt 43.b. de summo Pontifice quid senserunt ante schisma 38.a Spiritum Sanctum non à Filio procedere, sed à solo Patre volunt 54. a refutatur ibid.
Græcis quæ calamitas post schisma orta 38.a. 58.b
Græcorum & Latinorum inter se discrimina 38.a. & seq. Errores postquam se ab Ecclesia vnitate totum præciderunt 43.b. & seq Patres antiqui Spiritum S. à Patre & filio procedere docuerunt 39. b Perfidia in corrumpendis historijs, Synodis, & epistolis Romanorum Pontificum 49.b
Gregorius Nazianzenus 247.a.b
Gregorius XIII. Pontif. Max. Moscouiæ Ducem ad vnitatem Ecclesiæ hortatur 58.b. de pace Polon. & Musc. quantam voluptatem ceperit 114.a b. quid de Possevino ad Moscum scribit 58.b. 114.a.b
Gregorius de Valencia scribit contra Smidilinum 185.b

H

HAEreses vnde oriantur 332. a subsistere diu non possint 126 b. 235.a
Hæresis à parua ad magna peruenit 152.b 155. a eã simulare non licet 319. b eius centrum Atheismus 172.a quamdiu homines in hæresi retinent 331. a.b.
Hæretici qui sunt 332.a Antichristi sunt membra 302. b An admittendi ad colloquium publicum de religione coram seculari Principe 316. a & seq. eorum sunt 137.a nullas vnquam gentes conuerterũt 134. b. perditionis & sarmentis præcisis comparantur. 328.a Ranæ sunt 139.a. omnes se verbum Dei habere gloriantur. 125.a & seq.
Hæretici hostri temporis ægritudines nullis miraculis curant 135.a Apostolicas traditiones quando acceptant 127.a pro ijs sua somnia substituũt 128. a Catholicæ vocem è Symbolo sustulerunt 328.a Cœnam Dominicam veram non habent 263.b. Deum omnipotentiam tollunt 16.. a. b. Dissidentes inter se 325.a 359.b 32..b Ecclesiam cur nullam habeant 328.a Patres Ecclesiæ quatenus recipiunt. 155.b cur aliquando laudent 333. a. Veterum Patrum scripta contemnunt. 133. b Pontificem Maximum Antichristum cur vocent. 47. b summo eum odio prosequuntur, de eiusq; vita multa effutiunt. 33 b 48.b 361.b Sanctitatem nullam habent 325.a quæ pro sacra scriptura agnoscant, quæ nõ 132. b. eam vel detruncant, vel ad suas hæreses aptant 130.b Synodos obliuione sepultas cupiunt, nec suis discipulis eas prælegunt. 144.a. Verbum Dei non habent 133.a & seq.
Hæreticus colloquium coram secularibus Principibus de religione petentibus quæ respondenda 337. a. b & seq. in Patribus citandis quæ fides habẽda 334: b. Augustini de illis dictũ cur in hæresi perseuerent. 331.a.b
Hæreticorum cadet in Catholicos edita, & crudelitas 304. a Ex colloquijs de religione coram secularibus Principibus maxima mala orta. 337.a Libri tollendi 152.a obstinatio 53.b. In sanctos blasphemia 288.b. Veterum aliquot opiniones 150. a.b.
Hæreticos non rebaptizandos 241. b ad fidem cogi posse 147.a punendos esse 303.a
Heidelbergenses Lutherum sibi contradixisse ostendunt 329.b
Heluetiorum potior pars Catholica 312. b Catholicorum victoria contra Zuinglium 303.b
Henricus VIII. Angliæ Rex 47.a in hæreses labitur ibid contra Lutherum scribit ibid. Vxorem Caroli V. Imperatoris sororem repudiat ibid.
Heshusiani Sanctissimæ Trinitatis vnitatem personarum negant 196.a
Heshusius quæ de Illyrico scripsit 193.a
Hierarchia quid 143.b
Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus quæ Tubingensibus Lutheranis rescripsit 231. a de cœlibatu & Monastica vita quid sentiat 231.b
Hierosolymitanum Patriarchatum qui hæretici occupauerunt 49.a
D. Hilarius 246.b
Hipparchus quæ in anni emendatione egerit 298.a
Hoffmannici vnam tantum in Christo naturam volunt 103.a
Hollandicæ nauigationes in Moscouiam 16.b
Homo arbor est inuersa 135.b
Homoousion impugnat Arius 150. a item Lutherus 155.a
Horarum vsus in Ecclesia 206.b
Hosius Cardinalis quid de Augustana confessione cũ Catholica religione conuinenda respondit 358.a
Hymnus a S. Clemente Alexandrino cõpositus 302. a

I

Iacobus in Gallecia quàm paucos ad Christũ adiunxit 385.b
Iacobus Moluentius & alij Moscorum ad summum Pontificem Legati 22.a 112.b quid in itinere illis acciderit 21 b & seq. Christianorum maiestatem & splendorem spernunt 22. a munera quibus à summo Pontifice donantur 25.b agre primò, deinde libenter summi Pontificis pedes osculantur, & quæ 23. b Romæ singula mirantur 23.a.b. torquibus aureis à Venetis donantur 22 b
Iacob Patriarcha cur cum Angelo luctatus claudicauit 201.a
Iehouæ nomen an Christo competat 188. a
Ieiunium 42. a b. ægrotis & debilibus non præceptum ibid.b
Ieiuniorum varia genera 42.b
Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus in carcerem quare conjectus 218.a
Iesuitæ ab hæreticis prope Brasiliã occiduntur 307. b
Iesuitarum in Canibalibus conuertendis labor 307. b. per vniuersum orbem propagatio 213.a
Iesum secundo venturum in mundum, & regnaturum Hierosolymis docuit Franciscus Dauidis 189.b
S. Ignatij epistola corrupta 244.a
Ignatij Laiolæ societatis Iesu institutoris & Lutheri comparatio 313.a.b
Ignis vis & proprietates 141.a
Illyricus Christi ad cælos ascensionem fædam negat 194.b
Imaginem Christi non licere sculpi putãt Græci 44. a. refutatur ibid. Crucis sub pectus ad ventrem dependere apud Moscos ignominiosum 34.b in omni corporis parte geri posse probatur ibid.
Imagines quomodo colenda 181.a Instruunt nos, memoriam iuuant, & charitatem inflammant ibid. Lutheri, Caluini &c. gerunt in pectore hæretici 307.a. Moschi quas improbant & detestantur 23.a pingendi ratio apud Ruthenos 43.a
Imaginum vsus defenditur 179. a vsu & reuerentia apud Moscos 30.b 93.b
Imago Dei Patris & Spiritus S. quomodo pingitur 179. a. Saluatoris à summo Pontifice Mosco missa 23. b. Sanctissimæ Trinitatis quomodo pingatur 180.a
Imperatorem esse tantum vnum 93.a
Imperatores Christiani in rebus fidei noluerunt esse iudices 356.a
Infernum negat Lutherus 172.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infernus vbi sit ibid.b.& seq.
Innocentius primus Pontifex maximus Eudoxiam Imperatricem excommunicauit, & quid inde secutum. 48.a
Intellectus creat⁹ & increat⁹ quomodo differāt. 186.b
Ioachimus Abbas an cum Arianis sentiat 179.b
Ioan. Baptista Societatis Iesu ad Patriarcham Alexandrinum à summo Pontifice cur missus 223.d.
Ioannes Basilius Moscouiæ Dux ab Andrea Apostolo suos fidem accepisse fingit 33.a 10. Casanenses & Astracanenses quomodo superauit 25.a.b. quale dominium in suis habeat 3.a.16.a. Ecclesiasticis quantum tribuat 37.b. Gregorium XIII. Pontificem maximum quæ scripsit 32.a. 112.b. Legatis externis recedentibus cur manus abluat 2.a. 24.b. Legatos ad Suecię regem pro pace cum ipso ineunda mittere non vult, & quare 64.a. Liuonibus cur bellum indixit 13.a. 46.a. Lutheranos summo odio prosequitur 46.a.b. ipsum breui moriturum coniectatur Possevinus 25.a. Pacē quantopere expetat 63.b. Pacē mitā quantopere seruare cupiat 111.a. 112.a. cur ipsi cum Polonis pax ineunda 61.b. 62.a.b. Pontificis Maximi aliorumq; Christianorū Principum amicitia expetit. 9 b. 35.b. 112.b. 113.a. & quare 34. Possevino erascitur placatur ib. Possevino mandat vt suo nomine se Polonię Regi inclinet. 61.a. Possevinū amanter bu amplectitur 35.a. Possevinū ad templa sua mittenda inuitat 36.b. quamobrem id faciat 37.a. In sacris & pietate quomodo se habeat. 2.b. suos in schismate stabilire conatur 37.a. quid de suo schismate sentiat 32.a. quos titulos ambiat 24.a.b
Ioannes Cochlæus ad Norimbergenses quæ scripsit 350.b.& seq.
D. Ioan. Euangel. Virgo 243.a. cur Euangelium suum scripsit 256.a
Ioannes Ioannis Basilij maior natu filius 3.a. 17.a quo mortis genere interiit. 17.a.b.
Ioannes Somerus Claudiopolitanæ scholæ præfectus. 178.a
Ioannes Zamoscius vide Zamoscius.
Ioannis Basilij arrogantia 24.a.b. edendi ritus 2.b. eleemosinæ ad Patriarcham Constantinopolitanū missæ pro salute filij 18.a. Filij 3.a. 17.a. maiestas & regalia pro tribunali sedentis, præsertim Legatis externis aduenientibus 2.b. mœror ob mortem maioris filij 17.b. 18.a. opes & thesauri. 15.b. perfidia 87.b. Res gestæ 12.a.b. Senatores eorumq; nomina 16.b, 17.a. Tituli 65.a. 82.b. 83.b. 99. 103.a. 114.a. Vxores seu concubinæ 2.b.
S. Ioannis Damasceni locus de ieiunio 41.a.b.
Ionius de Moscorū frequentia quæ scripsit 13.b.
Isidorus Moscouiæ Metropolita Florentinæ synodo interfuit 32.a. 49.b 114.b
Italia quot habet Archiepiscopos & Episcopos 314.a
Iustificatio veteri legi non tribuenda 183.b

K

Kalendarij correctio quam necessaria 219.b. ad summum Pontificem pertinet 214.a. quomodo facienda 220.a. scriptum de ea summi Pontificis quoquo versum missum 219.b. eam Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus admisit 216.b. Stephanus Polon. Rex, ibi. nouus orbis 218.b. Protestantes quid de ea sentiant 222.a.b. obiectiones contra eam refutantur 218.a. 222.b.
Koltovvski nobilis Moscus captus a Polonis 71.b

L

Laici Reges se constituunt 317.b. sibi sacerdotium assumentes taxantur 317.a. ipsis pulpitū ascendere non licet 225.b.
Lamiæ inter hæreticos 308.b.
Legatio Antonij Possevini ad Moscum 18.b. Moscorum ad summū Pontificem 1.b. Seuerigem Moscī ad summum Pontificem 21.b. 60.a.
Legatio ad Moscos qualis esse debeat 27.a.b
Legationes aliquot in Moscouiam frustra tentatæ 27.a
Legati Mosc. ad pacem ineundam missi conditiones suas omnes quibus pax cōre posset Possevino aperiūt 78.a 85.b conqueruntur de insolentia Polonorum dum de pace agitur, & conuentum volunt deserere. sed pacantur 87.a.b. Duci suo Imperatoriā dignitatem ab Honorio & Arcadio Impp. missam. & id à summo Pontifice approbatu fingunt 93.a. De Liuonia & alijs quæ pro se contra Polonos Possevino obiecerunt 72.a refutātur. ibid. Nomina ipsorū 82.b. 85.a. 99.a. 113.b. Pacem quantopere expetant 79.b. vercouiam quod ipsis ingredi non liceat agre ferunt 70.a pacantur ibid. Titulos Ducis sui cupiunt confirmari. 93.a. 96.a.b
Legati Volon. ad pacem ineundam missi conditiones pacis Moscis proponunt. 84.b. è conuentu discedere minantur 78.b. 79.a. 90.b. nomina ipsorum 82.a. 83.b. 99.b. 103.a. pacis tractationem renocant, & tempus extrahunt 94.a. De Plenipotentia Moscorum protestantur 84.a
Legatus ad Mosc. mittendus qualis esse debeat 27.a Interpres ipsius qualis 27.b. 28.a medicus ipsi adducendus 29.a. Lectum secum ferat necesse est 30.a. mercatores non adducendi 29.a. quot cum ipso mittendi 27.b. quæ ipsi obseruanda 27.a.b. & seq. 31.a. Pristauis quid dandu 30.b. 31.a. sacerdos adiungendus 28.a. quibus vestibus vti debeat 30.a
Leo Primus Pontifex Maximus quæ de sacerdotum cœlibatu scripsit 234.b
Liberum arbitrium negat Lutherus 169.b. Melanchthon aliquando negat, aliquando fatetur 170.a
Libri Legatis in Moscouiam proficiscentibus vtiles qui 28.b. qui non ibid. 29.a. 31.b
Libri legendi ijs qui veritatem vera religionis assequi velint 231.b. & seq.
Limbus Patrum 173.a. Hæreticis nostri temporis somnium & fabula 194.b
Literæ compositionis pacis Legatorum Moscouiæ 99.a
Literæ ad Mosc. summi Pontificis quales esse debeant 29.b. quæ earum inscriptio ibid. 31.b. principum aliorum si opus sit quales procurandæ 30.b

Litterę Annæ Polonię Reginæ ad Antonium Possevinum 113.a.b
Antonij Possevini ad Annam Reginam Polonię 107.b
Ad Ioan. Basilium Moscouiæ Ducē 60.a. 61.b. 66.a. 66.b. 68.b. 75.b. 113.b
Ad Ioan. 3. Sueciæ Regem 63.a
Ad Ioan. Zamoscium Cancellarium Regis Polon. 68.a. 71.b. 73.a. 77.a. 78.b. 79.b. 80.a. 87.b. 190.a. 109.b. 111.a
Ad Legatos Regios Polonię 70.b
Ad Stephanum Primū Poloniæ Regem 60.b. 69.b. 72.a. 75.a. 80.b. 108.a.b. 111.b
Gregorij 13. Pontificis Max. ad Ioan. Moscouiæ Ducem 58.a. 114.a
Ad Ioan. Mosc. Ducis filium 59.a
Ad Stephanum I. Poloniæ regem 57.a
Ad Theodorium Moscouiæ Ducis filium 59.b
Ad Vxorem Moscouiæ Ducis ibid.
Ioannis Basily Mosc. Ducis ad Antonium Possevinum 65.a
Ad Gregorium 13. Pont. Maximum 112.b
Ioannis Zamoscij ad Antonium Possevinum 87.a 88.b. 89.b. 108.b. 111.a
Stephani I. Pol. Regis ad Antonū Possevinū 61.a
Ad Ioan. Basilium Mosc. Ducem 67.a
Lituam fulmen & ignem pro Deo colūt 306.b. serpē tibus lac, et gallos gallinaceos litabant 306.b
Liuonia ordini Teutonico & Episcopis adempta 88.b de diuino cultu in ea restaurādo scribit Zamoscius ad Antonium 110.a. ex ea se cessuros promittunt Mosci Polonis 91.b. 92.a
Liuoniæ arces aliquot Mosco retinendas putat Possevinus, & quare 76.b. quas permittunt Mosci Polonis 86.b quas Poloni Moscis 89.a De titulo & iure 86.b. & seq.
Liuonum seruitus sub Moscouiæ Duce 16.a. 46.a
Lublinorum in Poloma stultitia 192.a
D. Ludouicus Galliæ rex 373.b
Lumina vii & proprietates 141.a
Lutetia ad quadringenta hominum millia sunt 314.a
Lutherani cum Arianis disputant 179.a.b. contra Arianos scribentes in nostra vitula arant 183.b. cā flitatem damnant 258.b. in conuentu Augustæ habito cum Catholicis in omnibus fere consenserunt 355.a. & seq. Deum verbotenus laudant 168.b discordes inter se 263.a. 348.b, 349.b. 359.b. 361.a. Episcopos & sacerdotes an veros habeant 317.a. in Moscouia quid tentarant 4.a.46.b. peccatorum remissionē imputatam docet 195.b. quatuor primas Synodu non probāt 145.a. quidde ijs sentiant 144.b. in Transsyluania quæ de vnione inter ipsos & Catholicos petierāt 341.a Nec tribunal coram quo caussa fidei decidantur, nec Episcopos, nec Synodos habent 146.b. verbum Dei conculcant 140.b
Lutheranorum castimonia qualis 244.b. incontinentia 257.b. 267.b. templa in Moscouia combusta 4.a. 25.a. 46.b
Lutheri arrogantia & superbia 354.a Atheismi 153.b blasphemia in Deum 353.a.b. de Christi humanitate errores 194.a. Conscientia inquieta 354.a.b. de doctrina sua iactantia 170.b. doctrina sinis quis 354.a. doctrina fiunt homines deteriores 257.b. cum Ignatio Loiola comparatio 313.a.b. Impudicitia 353.b Incestus 354.a. de Inferno, cœlo &c. opinio 172.b. Insolentia 354.b. modestia qualis 350.a. de Patribus censura ibid. in summum Pontificem odium 354.a. ex ea Symbolum errores 192.b
Lutherus Apostata 225.a. Arianus est 159.b. Christi humanitatem cum diuinitate confundit 195.a quæ Concilia approbare se dicit 123.b. vocem Consubstantialem dici de Filio Dei ferre non potest 193.a Deum peccata punientem odit 3.a. A Diabolo nō à Deo missus 153.a & seq. de doctrina sua dubius 35.a.b. Episcopus primus Vvittembergæ 350.a. Esaiæ locum cap. 9. peruertit 152.a. pro Ethnico & publicano habendus & quare 25.b Eutychianus est 159.b 164.b. in hæresim quomodo primum lapsus. 353.b. homoousion impugnat 155.a. à paucis ad magna paulatim peruenit 166.a. monachus 353.a Nestorianus est 159.b. Olla accensa in Aquilone 142.b papatum biennij spacio abolitum iri suis nutio persuadebat 328.a de patribus quid senserit 350.a. perfidiam initio non cogitasset in quam & ille & sui paulatim prolapsi sunt 152.b. quæ sacra scriptura reiecit 132.b. Sanctiss. Trinitatis rem & vocabulum sustulit 153.b

M

Manichæi, Eustachiam, Marcionistæ et aliquot alij in Oriente hæretici sabbatho in contumeliam Resurrectionis Christi ieiunabant 42.a
Manichæorum errores 255.a.b & seq.
Marcion hæreticus quis & qualis 151.b
Margaritarum natura 139.b.& seq.
Maria filia Theodori Nagoi 2.b
Mariæ Beatiss. Virginis Annunciationis festum quo in honore apud Moscos habeatur. 5.a
Martyrium extra Ecclesiam non prodest 316.a.b
Matrimonium qui hæretici damnarunt 253.b.& seq.
Matthias Volonus Romæ comburitur 178.a
Mediolanensis Archiepiscopatus 259.b. 314.a.
Mehemetes Turcarū Imperatoris Consiliarius quid de bello inter Volonos & Moscos sentiat, quantum que Moscis tribuat 25.b
Melanchthon Arrianus est 157.a Calumnianus à Lutheranis probatur 3.9.a Christum in cruce desperasse de sua salute dicit 164.a Ancyranum concilium peruersè citat 230.b. de fidei articulis sæpe mutatis ad Lutherum quæ scripserit 38.b. Lutheri doctrinam respuit ad Fredericum Rheni Principem scribens 3.9.a. Sacramentarius est 349.a
Melanchthonem Geneuenses, Magdeburgenses & Mansfeldenses tanquam impium & proditorem condemnant 348.b
Melanchthonis de Christo error 193.a de coniugio sacer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdotum dictum 244.b circa sanctissimam Trinitatem error 156.b
Mennon quæ de Christi incarnatione senserit 193.b
Mercurij Trismegisti de sanctiss. Trinitate iudicium 186.a
Michael Servetus Christum ante Beatam Virginem nihil nisi ideam fuisse vult. 174. a Genevæ comburitur ibidem, contra Trinitatem pugnat 173.b
Miracula in Ecclesia semper fuerunt 325.b 290.a b & seq. Hæretici non Deo, sed Sathanæ tribuunt ibid. 290. b quando necessaria 135. b. quantopere necessaria 325.b. In India quæ nostro tempore contigere 290.b
Missa priuata à Luthero abrogata 354.a
Missæ sacrificij oblatio pro defunctis 274. a. b 279. b 286.a.b & seq. Ordo 270.a.b ornamentorum, luminarium &cæt. vsus antiquus 271. a. vtilitates & fructus 273.a
Missæ sacrificium 262.a 280.a Dionysius Areopagita quæ de eo scripsit 264. b ex scriptura & Patribus probatur 270. a Obiectiones contra illud refutantur 266.a.b sacræ scripturæ de eo locos hæretici infeliciter detorquent 268. b non esse idololatriam 305.b & seq.
Montfortius Aquitanicus 40. annos Ecclesiam contra Albingenses defendit 305.b mille equitibus cētum hostium millia fudit ibid.
Moronus Cardinalis de Legato ex Vrbe in Moscouiā mittendo quid egerit 27.a
Mortuorum loca quinque 172.b
Mosaica lex in Transsyluania resuscitatur 184.b
Mosci de Catholicis quid sentiant 2. a. 4. a Episcopis suis quantum tribuant 35. a 36. b Feria quarta a carnibus abstinent 31.a quibus festis diebus à labore abstinent 5 a. Latinam lingnam quot calleant 4. b 5. a Linguas quas callent 4. b 5. a. D. Nicolaum superstitiosè colunt 5. b 6. a Nobiles ducenti à Polonis capti 77. a quos Pontifices Maximos pro sanctis agnoscunt 23. b quid de suo Principe loquantur & sentiant 2. a 3. b 16. b Quadragesimam suam quando incboent 36. b schismatici sunt 2. a 24. b. à schismate cur discedere non audeant 30. a. quibus vestibus vtuntur, quibus offenduntur 30. a
Moscorum Baptisma 5. b Confessio sacramentalis 5. b conuersio quam facilis si Ruthemi primum cōuersi fuissent 8. b Episcopi 1 b qua aqua abluunt manus eam oculis aliisq; corporis partibus inspergūt Mosci, & quare 36. b festa 6. a. sumus prosequendi modus 5. b hostibus obsistendi ratio 13. a. ieiunia 36. b internuncij 20. b Kalendarium 4. b Legati Magni 20. b ipsorum importunitas & fastus 21. a Legatio ad summum Pontificem, eius interpres qualis 21. b Legatos externos excipiendi ratio 18. a b luctus ob mortem Principis filij 19. b 18. a malum imprecandi formula 2. a medici 3. b medicina qualis 5. b Metropolita à quo confirmetur 1. a. Monachi et monniales 1. b mortuos sepeliendi ritus 5. b mulierum in vestibus superstitio 17. b obsessorum magnanimitas ad mediam & labores perferendos 15. a sacerdotes 1. b eorum connubia ibid. sacrum & officia diuina 4. a scribæ & amanuenses 16. b seruitus 16. a b. 19. b tabellarij 20. b templa frequentandi ratio 5. b Vnctio extrema ibid. vota ibid.
Moscouia ab Asia quam longè distet 25. a. à Persia ibid. b. Christo quando nomen dedit 33. a. ex Russia quod ad religionem attinet pendet 11. a
Moscouiæ academiæ & scholæ 3. b. arces 14. b. ciuitates celebriores quæ 13. b. Episcopatus 1. a. fodinæ 16. b. populi vt tam rari 13. a præfecturæ & & dignitates 15. b. typographia 4. b. vastitas & latitudo 13. a. b. vectigalia 16. b.
Moscuæ ciuitas q̄ ampla 12. a. quàm populosa 13. b
Moscus fluuius Metropolita Moscouia bis in anno benedicit, in eosq; Mosci immerguntur, & quare 6. a

N

Nestorij argumentum quod non existat diuinitas in Eucharistia 163. a. Lingua à vermibus corrosa 164. b
Nestorius B. virginem Mariam non vult Deiparam esse. 54. a
Nicæna Synodus quæ de Paschæ emendatione decreuit 209. a, eius exemplar ex Alexandria Romam allatum 223. d, eius canones quot ibid.
D. Nicolaus apud Moscos quo honore colatur 5. b
Nicolaus Primus Pontifex Maximus quid de Ecclesia Romana scripsit 49. a. Græcos excommunicauit & quæ secuta. 48. a
Nicolaus Quintus Pontif. Max. quid ad Græcos eos excommunicans scripsit. & quid secutum 48. b
Nicolaus Selneccerus Smidelinianam concordiam non probat. 165. b
Nobilis quidam paucis annis trium quatuorue sectarum assecla tandem catholicis restitutus 126. a
Nogaici Tartari 12. b
Norimbergenses quæ de Melanchthone conquesti 352. a. Lutherum admonent ne suam doctrinā destrui sinat ibid.
Nouogardia septennij obsidione in Moscorum potestate redacta 69. a q̄ populosa 14. a eius arx 14. b

O

Occidentalis Ecclesia in azymo pane cur conficiat 19. b. an hoc sit iudaizare. 40. a. cur feria sexta & sabbatho ieiunat. 42. a. cur ieiuna Vigiliarum & quatuor temporum obseruat 41. b
Oecolampadius primus Episcopus Basileæ 330. a
Olomucium Moscorum alumni mittendi ad seminarium 10. a
Orantes in secreto diuinitatē Christi negant 193. b
Orientales Episcopi à carnibus abstinent 42. a. ante schisma cum affligerentur ad summos Pontifices confugerūt 38. a. 49. a in Lugdunensi generali Synodo errorem de processione Spiritus sancti publicè eiurarunt 59. b 50. b in fermentato pane cur cōficiant 50. a in Schismate post Florentinam Synodum cur perseuerarunt 8. b
Orphei de verbo Dei & Trinitate iudicium 185. b
Osorij scriptis delectatur Stephan' rex Poloniæ 305. a

P. Paderi

P.

Paderotticium ad pacem in eundam eligendum cē sent Polon. legati 71. a
De Pace inter Sueciæ regē & Moscū varia 63. b. 64. a
Paschа quando celebrandum 211. b. 219. b Iudæi quo die celebrant 210 b. vt rite celebraretur quid actum à Constant. Magno Imp. & summus Pontifex 112. a. S. Clemens quæ de eo scripsit ibid. b Constantini de eo epistola 215. a. b
S. Patres in quib' dissenserunt 334. b. cur legēdi 332. b. quinā ex illis legendi ijs quæ veritatē fidei quærūt 333. b. quomodo legendi 133. b Græci quid de processione Spiritus S. à Patre & Filio scripserunt 50. b & seq. doctrina eorum sequenda 322. a
Sanctos Patres Calutinus vocat asinos 315. b. Hæretici verba laudant, facta reijciunt 231. a
Pax inter Polonos & Moscos inita 82. a. & seq. de captiuis dimittendis 78. b. 80. b. 92. a. 95. a. 111. b. 112. a Conditiones pacis à Ioan. Zamoscio ad Possewinum missæ prima 89. à secunda ibid. tertia & vltima ibid. b. Difficultates tres quæ sunt in pace componenda scribit ad Moscum Possewinus 78. a. de finibus Liuoniæ 91. a Legati Polon. de plenipotentia Moscorum protestantur 84. a. conditiones pacis Moscis proponunt ibid. b, conuentum volunt deserere 90 b. eorum protestatio ibid. tractatione pacis reuocant, & tempus extrahunt 91. a. Mosci Liuoniæ aliquot arces Polonis promittunt 85. a. de Polonis varia conquerūtur 88. a. conuentum deserere volunt ibid. Litteræ pacis inter Stephan. I. Poloniæ regem & Ioan. Basil. Mosc. Ducem 99. 105. a Pax compon non potest nisi Moscus Liuoniam restituat 69. b. 84. b. pax ob duas arces diu protracta 90. b. iudicio Possewini committitur 91. a Pax octo annos duraturа 93. b. annus adijcitur ibid. atterum vnus 97. b decem alium Kiouiensia Bureа die 15. Ianuary 1582 initur 97. b Plenipotentia ad pacem ineundam Legatorum Mosc. 82. b. Legatorū Regij Polon. 83. a De tussim 92. a. 93. b. de sacerdotibus & imaginibus Moscorum cauchendis 93. b. de tempore cessionis 94. b. de titulo Magni Ducis 96. a. de tormentis bellicis tradendis 92. a. 95 a. 97. b. ab vna arce Velisio totum pacis negotium pendet 900. a
Petri Canisij Catechismus 30. b
Petri Kelsiensis principis Picardica secta errores 364. a
Petrocouiensis Colloquij summa 174. & seq.
S. Petronella 243. a
Petrus Patriarcha Constantinopolitanus ante 500. annos confirmationem à Leone IX. petijt 46. a
Peucero à Lutheranis vita adempta 349. a
Philippus Melanchthon vide Melanchthon
Picardica secta in Boemia et Morauia 363. a eius errores 364. a. error de Baptismo ibid. De sacramentis 365. b. de sanctissima Trinitate 157. a. b. 365. a libri eius 366. a. quid ei sit Ecclesia 367. a
Plenipotentia ad pacem ineundam Legatorū Mosc. 82. b. 95. b. simplex & satis infirma 73. a. 83. a. alia à Magno Duce tradi non solita Mosci affirmant 73. b. 83. b. 84. a. eius summa 73. a Legatorum Regis Polon. 83. a
Plescouia quàm populosa 14. a. ab ea exercitum deduci vt curet Possewinus Legati Mosci petunt 109. b. 110. a. Præsidium in eam immissum truculentum 61. b
Plescouiæ mœnia & munitiones 14. b. obsessæ à Polon. commeatum quàm magnum volunt Legati Mosc. 72. a. periculum à Regijs Poloniæ militibus 61. b. 62. a.
Poloniæ quis status religionis Catholicæ 315. a. b
Polonorum Dij 306. b
Pontifex Max. celebrat singulis septimanis 305. a crucem cur in pedibus ferat 34. b. Metropolitas atque Episcopos confirmat 45. b. mulier Anglicana nunquam fuit 329. a. b. in sella cur gestatur 34. b. 36. b. titulos spernit 35. a. ad eum in omni negotio confugerunt omnes 212. a. b. & seq.
Pontificem Max. Antichristum nominant hæretici 302. a. non esse probatur 7. b. 302. a. Carnificinam præparare dicit Volanus 303. a. patres quanti fecere 305. b contra ipsum nemo ante nostri temporis hæreticos scripsit 301. b
Pontifices Max. nunquam aliquem fidei errorem docuerunt 48. b. Gentes ab ijs conuersæ 306. b. Honor qui ipsis defertur ad Deum spectat 35. a
Pontificis Maximi barba radenda, an nō 35. a. in Ecclesia auctoritas 33. a. 42. b. 48. a 250. a eam D. Petro traditam ob Pontificum peccata amissam esse fingunt Mosci 48. b. refutatur ibid in conuertendis hæreticis sedulitas 7. b. Hodierna eadem est auctoritas, quæ D. Petro cæteris q̄ fuit 33. b. Honorē non esse illicitum 35 a. 48. b studium ad vnitatem fidei Moscos perducendi 32. a necessitas in Ecclesia 45. a. 360. b. 323. b & seq. de Primatu eius Nicæna Synodi canō VI. 260. a. b. officium quale 9. b. vedū oscilationem non esse illicitam 34. b studia in religione seruanda & propaganda 305 a. ipsius est dare titulos 93. a 96. a
Pontificum Max. exempla aliquot qui Principes quosdam è Regnis eiecerunt 48. a successio interrupta 329. a
Poppi Moscorum 1. b
Porcouiæ munitiones 15. a
Præopenses 12. b. 25. a. Turcarum fœderati quæ damna ipsis intulerunt 25. b
Principum non est in rebus fidei determinare 197. a Veteris testamenti principes quid fecerunt ibid. b. & 148. a
Proclus quæ de humanitate Christi scripsit 201. a ipsius laus ibid.
Protestantium Euangelij origo qualis 348. b
Protopoppi Moscorum qui 6. a
Pseudoepiscopi in Suecia dictum de Catholica fide 122. b
Puerorum non baptizatorum post hanc vitam receptaculum 172. b. 173. a. recta educatio quàm necessaria 371. & seq. 373. b. ex prauа quæ incommoda sequantur 374. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Purgatorium 173.a 274.a.b & seq. 287.a.b

Q.

Quadragesimam vnam solùm seruandam Ecclesia Latina iubet 41. a Graci hebdomadam adiciunt ibid.

R.

Radeuiliorum laus 315.b
Reges non falsæ doctrinæ, sed regnorum sunt hæredes 124.a
Religio & prudentia in rebus gerendis, non ætas spectanda 108.a
Reliquiæ à Moscis Romæ esculatæ 23. a. ad eas quæ miracula contigere 291.a
Resurrectio mortuorum 227.a
Richerius ex Carmelita Caluinianus in Americâ nauigat cum Villagagnone 307.b
Rituum diuersitas nihil obest Ecclesiæ 40.b
Roma ex Babylone facta ciuitas sancta 302.b. quomodo olim vocata 48.a
Romæ quanta pietas 310.a
Romana Ecclesia nunquam à vera fide destexit 48.b 329.a quid de ea scripserit Agatho Pontifex Maximus 48.b. 235.b. quid Nicolaus Primus 49.a Theodoretus ibid.
Romana fides qualis 33.a
Romanum luxum quàm iniquè nobis obiiciant hæretici 310.b
Romanus Pontifex est caput Ecclesiæ 58.b. solius Vniuersalis 260.b
Rosarij vsus in Ecclesia 296.a
Rostouiensis Archiepiscopus in exilium eiectus 18.b
Rudolphus II. Imperator extirpat Viennæ Flaccianam hæresim 314.a
Russia Polonia regi subiecta Episcopi quot 11.a
Ruthenis signum crucis curad lauâ fiuit 42.b in quibus à Latinis in rebus fidei dissentiunt 38. a. b Quadragesimam quando inchoent 36.b
Ruthenorum conuersio qua commoda pareret 11.b

S.

Sabatudorum responsio prudens cur Geneuensium religionem non profiteantur 309.b
Sabbathi die cur Græci non ieiunant 41.b. & seq.
Sacerdotes Græcorum vxoribus mortuis non habentur amplius sacerdotes 44.a. Latinorum cœlibatũ seruant & quare 41.a. 229.a. 245. & seq. b. à sacerdotum coniugijs quæ mala sequantur 283.b
Sacerdoti cum fœmina nõ cohabitandum 228.b-232. b. Græcorum ante sacerdotium vxorem ducenti ea in sacerdotio vti licet 41.a
Sancti inuocandi 275.b. 288.a.b. & seq. 290.a. 292. a ex Conciliis probatur 276.b ex patribus 290.a 291.b obiectiones refutantur 293.a Hæretici negant 275.b Pro nobis orant 292.a.b
Sathanæ astutia 168.a
Saxoniæ Ducis laus 314.b
Schisma 8.b 2.a.b eius malum 359.a
Schismatici non saluantur 316.b
Schmidelinus auctor sectæ Vbiquitariorum 165.b cũ suis Filium in Trinitate minorem Patre facit 160. a. eius de Melanchthone testimonium 349.a
Schuenckfeldius reijcit omnem scripturã 189.b.192. a. Christum secundum humanam naturam etiam verum Deum putat 193.b
Scriptura sacra controuersiarum in Ecclesia non potest esse Iudex 149.b
Seculares Principes nõ sunt Iudices in rebus fidei 356.b
Seminaria iuuenum studentium, Anglorum duo 47. a Romæ instituta 310.b Catholicorum in quibus locis sunt in Germania 314.b
Septentrionalium Populorum ingenia 24.a
Serapiõ Euang. secundã Petri reiecit, & quare 131.a
Sergius monachus sanctus apud Moscos 7.b
Seruetiani Spiritũ S. ex Trinitate excludũt 195.a
Seruetus Christum etiam ex substantia Dei Patris hominem natum asserit 193.b. de Deo quæ somniat 193.a
Sigismundus Batoreus Transsyluaniæ Princeps 342. & seq.
Sinapis grano cur Euangeliũ cõparatur 136.b. & seq.
Smolencium quam populosum 14.a. eius munitiones 15.a
Spiritum S. à Patre & Filio procedere ex antiquis Patribus Græcis monstratur 50. b. & seq. ex Pontificibus & Patribus Latinis 52.a.b. & seq. ex scriptura sacra 50.a.b Schismaticorum argumenta diluuntur 54.a.b. & seq. Processio eius quando in dubium vocari cœpit 321.b
Stephan° I. Polõ. rex quas Academias excitauit 346. impudicas fœminas in profluentẽ proijci iussit 345. Moscouiæ quàm graue bellum inferre statuit 62.a 66.a.b. 67.a pacem se expetere scribit Moscho 67. b Poloniæ rex creatus 345. res gestæ & laus 344. & se. tituli 67.a 82.b 83 a. 95.b. 99.a. 103.a. 220.b
Trãssyluaniæ Princeps pro Catholica q̃ egerit 344
Stephanus I. Vngariæ rex 345
Sueciæ regnum nunquam tributarium 64.a
Sueciæ Rex amicus Sedis Apostolicæ 86.a quas arces in Liuonia tempore pacis inter Stephanũ I. Polon. regem & Mosc. habuit 94. b. quas à Moscho ceperit 61. b. 63. a. 64. a. 86. a eius laus & res gestæ 121. & seq.
Superbia mater hæresum 325.b eius initia quam periculosa præsertim in hæresi 155.a
Sybillarum oracula quanto à Patribus in pretio habita 186.a
Symbolum Apostolorum 196.a. Athanasij ibid. b Constantinopolitani Concilij 197.à Nicæno 196.a eiusdem expositio Ioan. Theophili 197.b. eius articuli omnes ab hæreticis depranatos esse ostenditur 192.b & seq.
Synesius ad Euopium fratrem quæ scripsit 248.b.a
Synodi quatuor priores quanti sint faciendæ 117.b eorum summa capita 150. & seq. eas quomodo admittunt hæretici 126.a
Synodorum iudex nõ potest esse scriptura 149.b quis sit earum index ibid. Vtilitas 215.a
Ad Synodum vocandos solos filios Dei vult Bucerus 149.b. refutatur ibid.
Synodus Carthaginensis II. 234.a. Florentina. 39. a. 52.b a. 53. b. Lausonensis 329. b. Lugdunensis generalis 39.b. Turonensis 234.a

T.

Tanais Moscouiæ fluuius 25.a. in Volgam à quibus deriuatus 25.b
Tatiani, Marcionistæ & Manichæi nuptias à Deo esse negarunt 244.b
Telesphorus Pontifex Maximus septem integras hebdomadas ieiunandum iussit clerum, non iussit 41.a
Tertullianus Deum non esse auctorem mali ostendit 169.a. de Sacerdotum cœlibatu quæ scripsit 233.b quæ de D. Pauli castitate scripsit 243.b. eius de hæreticis dictum 325.b. 355.a
Testamenti noui & veteris differentia 147.a.b. iuxta Franciscum Dauidi quæ 189.a
S. Thecla Virgo 243.a. à nuptijs soluta 244.a
Theodorus Beza vide Beza.
Theodorus Ioan. Basilij minor natu filius 3.a. eius vxor quæ ibid.
Thessalonicæ Archiepiscopi ante Græcorum schisma delegata potestas summorum Pontificum in oriente 38.a.b. 45.b. 234.b
Thomæ Valdensis Angli de cœlibatu sacerdotum locus 246.a.b
Transsyluania 342. atheismis plena 173.b. 176.b. in ea indaz. antes sunt 192.b
Transsyluaniæ hæretici quomodo fidei symbolum suscipiant 195.a. Euangelijs reiectis Prophetias veteris testamenti legunt 132.b
Transubstantiatio 308.a. eius disputationis origo 311.b
Tridentina Synodus 352.b. qui interfuerunt ibid. & 312.a. Lutherani non venerunt 352.b.
Trinitarij Trinitatem quomodo appellent 195.b
S. Trinitas 51.a.b. 55.b. Verbo Dei, consensu totius Ecclesiæ, & historijs defenditur 174. & seq. de ea disputatio in Polonia ibid. circa eam errores Lutheri, Caluini &c. 154 a.b. Melachthonis 166.b & se.
Trinitatem tempore D. Ioan. Euangelistæ docuisse ipsam dicunt Ariani 178.b
Trinitatis nomen veteribus in vsu 154.a.b. tres personæ 51.a. 52.a 55.a. quomodo distinguantur 53. a. Vnitas 55.b
Trullani Canones quando, à quibus & cur editi 49. b. decimus tertius probatur supposititius 235. & seq. 241.a.b
Turcæ hæreses nostri tẽporis detestantur 342.a. Moscis quantum tribuant 26.a
Tyræi scriptum contra Arianos in Sarmatia 179.b

V.

Varadini Ariani cum alijs hæreticis disputant 177.b
Vbiquitariorum origo 165.a
Velisium arx 91.a. ab ea omnis pacis inter Polonos & Moscos pendet controuersia 79.a. 91.a
Venetorum mercatores aliqui in Moscouiam missi & quare 10.b
Verbum Christum vocari & quomodo 184.a.b. vsitatum hoc etiam Ethnicis 185.a
Verbum Dei quid sit 133.a hæretici nõ habent. 124.b 133 a. & 143.b. omnes se habere iactitant 125. & seq. quibus rebus comparetur 134.a. fermento 137. b. gladio 138.a. igni & lumini 141.a. imbri & pluuia 138.b. margaritæ 139.b. securi 135.b. semini 136. a. sinapi grano 136.b. eius vis 135.b
Verbum traditum 126.b. Dei hoc reiecto quæ incommoda sequantur 130.a. ex Paulinis epistolis probatur 128.b. ex Patribus 129.a. Vincentij Lyrinensis de eo locus insignis 128.b
Verbum duplex oris & cordis 186.b
Vilna 3.b. 10.a. Tartaros, Ruthenos, hæreticos, & catholicos habet 313.a
Virginum ordinis D. Brigittæ in Suecia mira constantia 122.a
Virtutis præmia negant Lutherani, Stoici, Epicurei &c. 172.a
Vladislaus Iagello regnum Bohemiæ oblatum respuit & quare 304.b
Vngaria ab Arianis inficitur 177.b
Volanus scripsit contra Scargam 301.b. eius superstitio in consulendo hariola 309.b
Vologda 14.a
Vsura apud Græcos non est peccatum 44.a

Z.

Zamoscius quibus conditionibus pax ineunda scribit ad Posseuinum 86.b.à pietate laudatur 109.a integra pacis inter Polon. & Mosc. conficiẽdæ potestas ipsi data 74.a. 79.a. 85.b
Zebridouius Stephano Regi commendatus à Posseuino 81.b.à Zamoscio 111.a
Zuingliani suam confessionem Augustæ obtulerunt Carolo V. & Ordinibus 348.a
Zuinglianorum conciliabula qualia 339. a. quidam omnipotentiam Dei negant & quare 193.a
Zuinglius primus Episcopus Tiguri 330. a. occiditur 303.b. quæ ex sacra scriptura reiecit 132.b

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca